

2 400 40 **Salva** MADE IN SPAIN

11-6897

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduerfus Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus
Apostolorum, & Epistolis Decretalibus Pontificum
Apostolicorum. Libri Quinque.

AD ILLUSTRIS. ET REVERENDISS.
D. D. STANISLAVM Hofium S.R.E. Cardinalem,
& Episcopum Varmiensem.

Cum Priuilegio Serenissimi Magni Principis Etrurie.

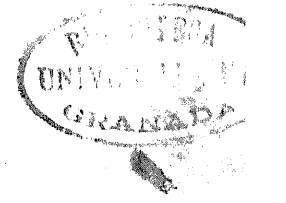
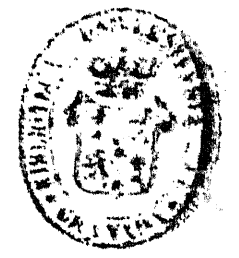

*aristis, qu
siores secun*

*stolis domi
temporibus*

FLORENTIAE
Ex Officina Bartholomaei Sermartelli,
M D L X X I I.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISS.
D. D. STANISLAO HOSIO S. R. E.
CARDINALI, ET EPISCOPO
V ARMIENSI.

Franciscus Turrianus Societatis IESV.

*Q*UAE neque semper, nec omnes, qui ad utilitatem ecclesiae vel alijs saeculis, vel etiam hoc nostro scripserunt, Reverendissime Domine, cui nominatim opera sua dicarent, curasse videntur, non enim est haec scriptorum lex, aut vice legis mos, fieri solet, ut cum clarum & insigne alicuius nomen apparet operi inscriptum, cui opus dicatum sit, continuo quidam tacita quadam curiositate audire aueant, quid cause in auctore fuerit, ut dicaret: praesertim, si auctor huiusmodi dicationibus alias in alijs libris suis non studuisse videatur, ut nobis cum in saeculo essemus, contigit. Quare, ut curiosus istis, & avidis, si qui erunt, principio satisfaciam, Libros hos quinque, quos pro defensione canonum Apostolorum & epistolarum decretalium Pontificum Apostolicorum confecimus, ut tibi dedicatos emitterem, plura erant, quae suaderent; primum, quod cum ipse tanto studio nobilissimam Germaniam tibi charissimam adiuuandi, eosque, qui in ea a recta via maiorum suorum, miserabiliter a principio seducti, deflexerunt, ad lucem reuocandi teneris, ut nihil magis cupias, nihil aliud te iam diu dies, ac noctes sollicitet, tu occurrebas maxime dignus hoc munere. cuius semper aures his beati Iacobi vocibus videntur undique circumsonare. Fratres mei, inquit, si quis ex vobis errauerit a veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius a morte: & operiet multitudinem peccatorum: & Iudas apostolus, vos autem charissimi, memores estote verborum, quae praedicta sunt ab Apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. vos autem charissimi superaedificantes vos metipsos sanctissimae vestrae fidei, in spiritu sancto orantes, vosmet ipsos in dilectione dei seruate; expectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in vitam aeternam. & hos quidem arguite iudicatos: illos vero saluate de igne rapientes: alijs autem miseremini in timore, odientes eam, quae carnalis est, maculatam tunicam. Hoc tu haecenus strenue, & feliciter fecisti, & facis adhuc, libris tuis eruditissime illis quidem, & uberrime, ac multa sermonis suauitate scriptis, qui alios quidem arguunt,

guunt, cum ab eis legantur, legendo enim manifesta fiunt, sicut apostolus ait, occulta cordis eorum: alios vero saluant, de igne rapientes; qui enim ab here si eripitur, tanquam torris est erutus de igne, sicut propheta Zacharias de populo Iudaico iugo seruitutis Babylonica liberato dixit, quem nomine Iesu sacerdotis filij Iosedec significauit: sacerdos n. pro toto populo secundum scripturam accipi solet, et in eo ipso loco a beato Cyrillo interprete notatum est. Cui nam igitur munus meorum librorum potius debebatur, quam tibi, qui in hoc studio defendendi aduersus Luteranos veritatem, tanto cum fructu, et laude iam pridem laboras? qui quod ego pro mea virili parte facio, idem multos alios ad hoc magis idoneos et preparamos facere velles. Deinde cum libri tui catholice confessionis, et reliqui, quos pro defensione dogmatum catholicorum praeclare scripsisti, tanto studio, utilitate, et delectatione ubique legantur, ipse quoque confidebam, si hi nostri libri in tuo nomine appareant, et ad tui, tuorumque librorum studiosos profecti essent, libenter ab eis legendos esse: auctoritatis que plurimum, et commendationis ex tuo nomine eisdem accessurum. habes causas dedicationis meorum librorum. taceo reliquas; quas ab alijs intelligi malo, quam a me dici. in quo modestie tue, et pudoris mei habita est ratio: ne si de tuis laudibus, et in nos meritis verbum facerem, tibi quidem multo plura, quam oporteret, continuo dicere viderer: ego vero, neque si omnia libere dicerem, que dicenda essent, grate mihi satisfacere. Dicendum nunc est, cur alij ante me canonibus, et epistolis Pontificum patroni non extiterunt; ne aut illi officium neglexisse videantur: aut ego officiosior existimer videri velle: deinde quid istos ad negandum canones apostolorum, et epistolas impulerit, ut unde eorum accusatio prodeat, et quo tendat, ab omnibus intelligatur. Legimus in euangelio Matthaei et Marci, cum multi falsum testimonium aduersus dominum dicerent tacuisse eum, et non respondisse ad ullum verbum, idque, quia, ut Origenes contra Celsum scripsit, uniuersa vita eius et doctrina ipsa, quam tradebat, et qui eum audierant, et quaecumque fecerat, multo melius, et clarius loqueretur, et grauius, ac vehementius pro eo responderet. unde interrogatus prius a pontifice de discipulis, et de doctrina sua, ego (inquit) palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes conueniunt: et in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos, qui me audierunt, quid locutus sum ipsis: ecce hi sciunt, quid dixerim ego. Cum ergo ad nostram hoc doctrinam, et cetera, scriptum sit, merito profecto potest, et debet diuini huius silentij imitatio eorum silentium excusare, qui cum essent alioqui multo magis, quem ipse sim, ad hoc apti, et instructi, haec tamen aduersus tam multa, et tam vana, et minime conuenientia Magdeburgensium Centuriatorum in Canones sanctorum

sanctorum apostolorum, et in epistolas pontificum apostolicorum testimonia nihil prorsus respondere voluerunt, non ob aliam causam, nisi quia ecclesia catholica per cunctum Orientem, et Occidentem apostolicis traditionibus, que canonibus Apostolorum, et praeceptorum Pontificum epistolis plurima continentur, omni tempore, et in conspectu omnium visa est: et usque in hodiernum diem vititur; quo nullum potest grauius testimonium ijs ipsis canonibus, et epistolis dari, nec ulla eorum esse maior, neque firmior defensio; nihil enim eorum, que in canonibus, et in epistolis istis sunt, in occulto unquam fuit: sed potius semper factum est palam. Interrogent ergo Magdeburgenses eos, qui audierunt, quid in his unquam aut reprehenderint, aut negauerint, aut non probauerint? vel, si minus nostris credunt, dicamus eis, sicut scriptum est, interrogate patres vestros, et dicent vobis. non dico, ut interrogent eos, qui nunc uiuunt, quorum maior pars post Luterum nata est, sed maiores suos, que tunc in ecclesia dei de sacris mysterijs ab initio traditiones? que ministro rum ordinationes? que constitutio rei ecclesiasticae? que doctrina fidei? que disciplina vite? que regule ad sciendum, quomodo oporteret, in domo dei, que est ecclesia, ministros eius conuersari? Quid ergo, si illorum silentium et quidem imitatione euangelici exempli non ex cuso solum, sed laudo, non cum ipsis nunc taceo? canonum horum, et epistolarum studiosissimus ego ex omnibus? minime: neque enim huius laudis cupidus sum: aut zelus meus ardentior quam ceterorum? ne id quidem: aut paratus magis et instructus ad recipiendum hanc causam? nec hoc mihi summo. Que me igitur res praeter ceteros huc impulit? tempus (inquit) Salomon, tacendi: et tempus loquendi. si enim ex causis iustis ratio loquendi, et tacendi opportune, sumenda est, profecto qui iussus est loqui, ab eo, qui et sermonis et silentij eius potestatem habet, opportune ille quidem loqui iudicandus est. Quare ut illis, qui ante me tacerunt, fuit tacendi tempus, qui, saluo officio, tacere potuerunt, ita mihi tempus loquendi est, cui, sicut apostolus ait, necessitas incumbit: ministratio enim sermonis michi commissa est, non quidem ut magis idoneo, sed ut ab alijs fortasse melioribus officijs, et grauioribus occupationibus magis vacuo. causa itaque huius mei officij i obediencia posita est tota. Sed forsitan quaerat aliquis que res ad hoc oneris mihi imponendum adduxit. non enim canonum et epistolarum auctoritas sine defensione laborabat, ut indigerent patroni opera: neque uideri poterant deserti canones, aut epistole, si nullus, qui accusatoribus responderet, extitisset. Quid enim periculi erat? aut quam auctoritatem accusatio istorum habitura sine teste, sine ratione, sine argumento, sine coniectura? uerum: at, quia non omnium est scientia, sicut apostolus ait, nec rursus omnium est, posse non falli, alioqui non sic moneret apostolus, uidete, ne quis uos

Eccl. 3.

1. Cor. 9.

1 Cor. 8.

Et. 42.

decipiat per philosophiam & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, idcirco qui dixit per prophetam, tacui a seculo, nunquid semper tacebo? cum tempus adesse uisum est, uoluit, ne incauti & imperiti fallerentur, ut exiret alicuius sermo, & in uulgus emanaret, quo istorum comenta, machinae & fallaciae coarguerentur. multi .n. diuersis temporibus haeretici extiterunt, qui cum testimonia, ut uerisimile est, in ecclesiasticas apostolicarum regularum traditiones quaesiuissent, nec inuenire possent, nulla .n. inuenisse, aut obiecisse legimus, tandem nouissimis temporibus ante paucos annos duo paria testimonium uelociu iuxta prouerbiu Salomonis, & linguam iniquam habentium Magdeburgi surrexerunt ad dicendum falsum testimonium in ecclesiasticos, eosdemque saluberrimos, & necessarios canones apostolorum, & in sanctissimas, atque omni sapientia, & grauitate sententiarum, ac decretorum salutarium referatas apostolicorum pontificum epistolas. Si quis uero querat, unde isti surrexerunt? ex quo confessu, aut grege? ex eorum sciat, qui ab ortu suae disciplinae omnes apostolicas traditiones, si possent, uelut morte afficere, id est, omni auctoritate, & reuerentia spoliare, & obliuione delere decreuerunt, aliquid simile dicentes, ut est in sapientia Salomonis de falsis in dominum testibus prophetatum. Venite negemus apostolicos canones cum pontificum apostolicorum epistolis, quae apostolicis traditionibus plenae sunt: quia mutiles sunt nobis, & contrarij operibus nostris: & impropere nobis peccata legis euangelicae, & apostolicae: & diffamant in nos peccata disciplinae nostrae. facti sunt in redargutionem cogitationum nostrarum: graues sunt nobis ad uidendum, quoniam dissimilis est uita illorum: id est, quae secundum canones apostolicos, & harum epistolarum decretales traditiones instituitur: & immutatae sunt uiae illorum, tanquam nugaces estimati sumus ab illis. Videamus ergo, dixerunt ueteres illi Iudaei, si sermones illius ueri sunt: & tentemus, quae uenturae sunt illi. sic ab istis factum est. tentata est ab eis reprehensio, & criminatio canonum & epistolarum, quia inde istorum disciplina palam condemnatur. fecerunt quae hic, quod in epistola Iacobi fratris domini primus ausus est Martinus Luterus. Quia .n. non potuit illud pati, fides sine operibus mortua est, quo tam aperte haeretica sua opinatio de fide sola iustificante redarguebatur, totam epistolam reiecit. isti igitur, qui ab euangelio, quod praua sua intelligentia transuertere uolunt, se euangelicos appellarunt, omnes traditiones non scriptas, semel negant. quos cum premimus, & ad traditionem, quae per successionem presbyterorum in ecclesia, ut beatus Irenaeus libro 3. contra haereses ait, custoditur, prouocamus, eamque in antiquorum patrum libris indicamus, non iam corruptam esse dicunt, ut olim Cerinthus

Prou. 12.

Sap. c. 21.

& Ba-

& Basilides ac Valentinus aiebant, cum ad eam similiter a catholicis prouocabantur, sed eam penitus repudiant: & corruptelam sanae doctrinae uocant. ac deinceps quaecumque in apostolicis scriptoribus ad apostolorum traditiones pertinent, ut sunt plurima tum in alijs, tum in canonibus, & epistolis priscorum pontificum, nauos esse aiunt eorum auctorum, & inclinationes doctrinae. Hinc ortae centuriae ecclesiasticae historiae capita xv. ceu totidem fontes, ac sedes eorum omnium, quae describuntur, ac notantur, complexae, quas Matthias Flaccius Illyricus, & militia eius cotubernaes Magdeburgenses composuerunt: & ad huc forte componunt: in quibus tria praecipua capita sunt omnium fere dogmatum Luteranorum euerricula de doctrina, de ceremonijs, et degubernatione ecclesiae, siue de ecclesiastica politia, ut ipsi loquuntur. Huc omnia, quae in omnium etatum auctoribus legere, & obseruari potuere, contulerunt, ita ut quaecumque cum doctrina, & disciplina sua discrepare uideant, aut eorum auctores negent: aut, cum negare non audent, nauos esse dicant eorum auctorum, & sanae doctrinae corruptelas. ut huiusmodi machinis arcem apostolicae traditionis, in qua stamus, oppugnent: discipulis quae suis, atque alumnis, quos decipiunt, suadeant, ea dogmata, quae Catholici profitentur, neque fuisse ab initio: nec ea nos, ut praedicamus, per multos testes audiuisset, sicut ad Timotheu Paulus scripsit. quod quidem in eos omnes, qui per uerbum apostolorum in christum crediderunt, conuenire debet. quod .n. ab initio, ut beatus Ioannes ait, auditum est, necesse est, ut in quibus permanet, per multos id testes auditum sit, quorum neutrum quadrat in nouam Luteri disciplinam, nec .n. ab initio fuit sed heri, & nudius tertius: neque per multos testes, sed per Lutheri discipulos audita est. Itaque cum Luterani traditionem sine scripto semper antea contempserunt, intellexerunt tandem Magdeburgenses centuriatores ut acutiores plane & sagaciores, quanti ponderis, & auctoritatis ea esset, & conscientia conuicti, cum dissimulare non possent, in nulla re iam pridem maiore studio laborant, quam in scriptis eorum tentandis, reijciendis, & calumniandis, qui sanctos apostolos, aut eorum discipulos audierunt: & tanquam eorum successores ea, quae ab illis acceperunt, & per sermonem eorum didicerunt, suis item successoribus, & illi alijs deinceps usque ad nostram etatem tradiderunt. Hac .n. traditione non scripta, ecclesia catholica per uniuersum orbem testimonia diuinarum scripturarum obsignat, ut Eusebius Caesar. auctor eruditiss. in libris contra Marcellum Ancyræ episcopum his uerbis scripsit, ἡ ἐκκλησία ἀπὸ πηγῶν τῶν γῆς ἕως πηγῶν τὰς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας ἐξ ἀγαθοῦ παραδόσας ἐπισφραγίσαι. quare scripturae, & scripturarum testimonia, quae hac obsignatione carent, non possunt fideliter custodiri, sed adulterari potius necesse est.

† iij Hoc

& qui huiusmodi scripturis sigillo traditionis carentibus utuntur, hi sunt
 εἰρηόδοτοι γράμματος, dicamus nos sacrilegos prædones scripturarum: sic. n. eos vo-
 cat Greg. Naz. qui ijs inquit, quæ scripta sunt, sensum surripiunt. est ergo isto-
 rum consilium in centuriarum fabrica, negare testes omnium seculorum, per
 quos omnibus temporibus, & omnibus locis, utraque lingua Græca, & Lati-
 na tum legitimus sensus verbi dei traditus est nobis, & ab omnibus auditus:
 tum disciplina regulæ ecclesiasticæ, & ecclesiasticæ cōsuetudines apostolicæ tra-
 ditionis omni memoria atatū, in omnibus ecclesiis contestatæ sunt. ut autē fa-
 cilius, ac probabiliore specie veritatis & auctoritatis hoc facere viderentur,
 nouum genus historiæ ecclesiasticæ, accomodate ad fallendum scribere ag-
 gressi sunt, partim cum veris dogmatibus, partim cum pestiferis, & vene-
 natis disciplinæ suæ commentis permistum, & confusum, ut facere solent,
 qui mortiferam potionem porrigunt, in qua, ordine suo de cuiusque seculi scrip-
 toribus meminerunt, ex quibus quæ esset tunc in ecclesia de singulis fides, do-
 ctrina, & morum disciplina tanquam euangelici trapezita iudicium fa-
 ciunt. ita ut cum auctores, de eo, quod ipsi profitentur, taceant, verbi gra-
 tia, si de principatu pontificis Romani, aut de purgatorio non meminerunt,
 continuo concludant, non credidisse eos fuisse, alioqui meminissent: cum autē
 meminerunt, si negare eos non audent, n. euos esse dicunt, & corruptelas. ipsi
 itaque Magd. diligenter testes nostros producunt: & eorum testimonia reci-
 tant: id est gladios nostros distingunt, & postquam in eos irruerunt, dicunt
 se nihil mali passos. quia, ut de patre eorum ait sanctus Iob, in stipulam uer-
 si sunt eis lapides fundæ: quasi stipulam æstimant maleum: & derident ui-
 brantem hastam. Quare quod nos facere oportebat, & sepe facere soliti su-
 mus, ut constet, audisse nos per testes omnium seculorum ea, quæ docemus:
 & ut Apostolus in epis. ad Coloss. præcepit, idem nos sapere, quod a princi-
 pio, & in eadē regulæ fidei & ecclesiasticæ disciplinæ, permanere, hoc Mag-
 deburgenses nutu atque providentia dei faciunt, ut efficiatur in eis, quod
 idem dominus per sanctum Iob dixit. comprehendam sapientes in astutia eo-
 rum & iterum nouit, dominus cogitationes eorum, quoniam vanæ sunt. ita
 factū est, ut sicut in libro Iudicum de Madianitis & Amalechitis scriptum
 est, miserit dominus gladium in omnibus castris Luteranorum: ut Magde-
 burgicas centurias legendo mutua se cæde trucidarent. Quandiu. n. Luterani
 nubem testium nostrorum non videbant, quam Centuriatores isti studio, &
 labore diuturnæ lectiois ex omnibus seculis a principio euangelij in Centu-
 rijs suis coegerunt, facilius eorum profanæ vanitates, & fallaciæ latere, &
 dissimulari poterant. nunc vero facti sunt tanquam sorices, ut in prouerbio
 est, iudicio suo pereuntes. Referant igitur Lutherani Magdeburgensibus
 suis

Iob. 41.

Col. 3.

Iob. 5.
Plal. 93.

Iud. 7.

suis gratiam, per quos consilio dei factum est, ut ipsis testimonia omnium
 atatum recitantibus, Apostolici sensus scripturarum, & ecclesiasticæ Constitu-
 tionis, ac discipline traditio, quæ in ecclesia custoditur, omnibus hominibus
 palam iam ostensa, & demonstrata sit. Pulchros ergo patronos Lutherani re-
 pererunt, qui vel eo se ipsi argumento, conscientia constricti, produnt, & reos fa-
 ciunt, quod, cum nullum alioqui testem suum in Centurijs producant, per sin-
 gulos tamen centenos annos, id est, per singula secula diligenter colligunt no-
 stros, qui contra ipsos testimonia dicant: ut eos postea tanquam fictos impu-
 denter rejiciant: vel tanquam corruptos, temere refellant. quo quid demen-
 tius fieri potest? Quis. n. illum reum sanæ mentis esse credat, qui cum nullum,
 qui ipsi testimonium tribuat, reperire queat, in indagandis, & colligendis ad-
 uersum se testibus laboret, ut repertos, & ad dicendum testimonium a se vo-
 catos, sua tantum auctoritate postea refutet? Quare hoc solum operis, & ne-
 gotij reliquerunt tum ijs, qui legendo eorum Centurias decipi nolint: tum ijs,
 qui vel iam deceptos, ex errore eripere, vel, ne alij in errorem inducantur,
 præcauere studeant, nempe ut videant intentis, ut dici solet, oculis, quam si-
 ne iudicio, ac nulla ratione testes nostros respiciant. nostrorum. n. testium gra-
 uissima confirmatio est consuetudo omnium ecclesiarum, & omnium seculo-
 rum, quæ cum aliunde, quam ex Apostolorum traditione profecta esse non po-
 sit, & si testes negent, consuetudine tamen certissimo teste, qui negari nulla
 malitia potest, eos conuincimus. Quare tametsi Apostolici canones a Clemente
 Romano monumētis litterarū prodiiti nunquam essent, & epistolæ Pontificum
 Apostolicorum adhuc ignorarentur, tamen ecclesiasticæ regulæ s. Apostolo-
 rum, & epistolarum decreta ex Apostolica institutione deducta, nihilo minus
 in more maiorum, & in consuetudine ecclesiarum fuissent, quam nunc sunt.
 id quod sigillatim de canonibus libro primo, & de decretis epistolarum ponti-
 ficum Apostolicorum extremo libro fuse docebimus. Nihil itaq; ad sum-
 mam causæ, & propositi sui Magdeburgenses canones, & epistolas negando
 profecerunt, quorum consilium erat, traditiones Apostolicas delere. etenim si
 res gesta, inquit Callistratus iuriconsultus, sine litterarum quoq; consignatione
 veritate factum suum præbeat, non ideo minus valebit, quod instru-
 mentum nullum de ea re intercessit. Huc etiam pertinet, quod ait Doctissi-
 mus auctor Tertull. in libro de Corona militis, Nihil interest, utrū consuetu-
 do, quæ idoneus testis est traditionis, scriptura, an traditione consistat, quan-
 do & legem ratio commendat, porro, inquit, si lex ratione constat, lex erit
 omne, quod ratione constitit, a quocunque productum. neque tam qua-
 rendus est auctor, quam auctoritas consuetudinis, cuius est, inquit idem,
 traditio inuentrix: ratio confirmatrix: fides obseruatricis. ex qua Tertullia-
 ni

ni Oratione facile iam intelligi potest, quam nunc accusationē in iudicium afferant Magd. & quam nos defensionem. illi enim consuetudinem a s. Apostolis institutam, & traditā, quam nos habemus, & ecclesie Dei habent, Apostolicis regulis, & decretis per epistolas Pontificum Apostolicorum denuncia-
tis, & editis utendi, accersunt: ecclesiarum fidem, quae illa semper seruauit, criminantur: rationem, in qua consistunt, omnia in ecclesia honeste, & secundum ordinem faciendi, arguunt. nos contra, haec omnia defendimus, non quod defensionem propter se requirant, quae enim perenni, & contestata ueritate fundata sunt, Laedi nō possunt: sed ne ignari decipiātur: & ne imitatio exempli periculosa negandi haec, & alia eiusmodi, alijs prodatur. Ad omnia ergo, quae in canones Apostolorum obiecerunt, ita, ut spero, primo libro respondebimus, ut omnibus pateat, nihil aliud ea esse, quam commenta, & calumnias: eisq; uel ignorantiam, uel malitiam accusatorum manifeste redargui. atq; hoc solum eos uelle, ut quales ipsi sunt, tales nos, si assequi possint, appareamus, id est, sine ullo ordine, sine ullis legibus ecclesiasticis, sine ullis regulis, a s. Apostolis derelicti, & ad illa tempora reuocati, de quibus scriptum est, in illis diebus non erat rex in Israel, sed unus quisq; quod sibi rectum uidebatur, hoc faciebat: ut iam non opus sit scire, quemadmodum, ut Apost. praecepit, omnia apud nos honeste, & secundum ordinem fiant, quod quidem sine canonum scientia cognosci non potest. Quia uero non satis est aliena refellere, sed propria etiam probare opus est, secundo loco eosdem canones Apost. tum firmissimis, & per multis testimonijs ueterum conciliorum, & patrum sanctorum, tum rationibus, & argumentis probabimus. Deinde reliquis 4. libris eodem ordine ad omnes reprehensiones, quas epistolis Pontificum Apostolicorum opposuerunt, sic item, ut confido, responsum erit, ut responsione non solum leuitas, immo uanitas earum coarguatur, sed grauitas, antiquitas, & uera, ac solida auctoritas epistolarum demonstratur. id quod extremo loco tota iam accusatione a Magd. perorata, & a me conuicta, uerberius fiet, pluribus testimonijs citatis, multis rationibus, & documentis ostensis, ac plurimis coniecturis, & indicijs inuestigatis. Quia uero sunt quidam ita difficiles, & morosi, ut nihil illis satis faciat, admonendi sunt isti, cum ea, quae contra dicuntur, refellimus, non tam queri oportere, quid rursus ex aduerso, ut cunq; responderi adhuc possit ab ijs, quibus nihil satis est, quā considerate expendi, quid cū ratione possit. non enim existimandus est potens esse ad arguendum eos, qui contra dicunt, qualem Apostolus requirit, qui arguendo efficit, ut nihil contra dicatur: sed ut nihil recte contra dici queat. sic enim iste obtinuerit illud ἀνεξέλεγκτον, quod diuinus Dionys. a Sopatro poscit; dicamus nos pluribus uerbis, quando uero non possumus, non posse redargui, quod dicatur. Neque rursus si non om-
nibus

nibus de ueritate canonum Apostolorum, & epistolarum Pontificum Apostolicorum disputatione uilla tandem persuasum erit, continuo non erit demonstratum. Dicendum enim est quod beatus Petrus dixit, cum uellet confutare, quod Simon falso contendebat, non posse, qui impius esset, uerum somnium uideri. καὶ τὸ ποιοῦν λέγεις ἐστὶν περὶ τοῦτ' ἀγράφως, καὶ ἔγγραφως ἀπὸ δ' ἑξ αὐτῶν δύναμαι πᾶσαι δὲ ἐκ ἐπαγγέλλομαι. ὁ γὰρ πρὸς ἕρωτα μοχθηρᾶς νόσας γυναικὸς ἄς ἐτέρως κατὰ πάντα καλῆς συμβίωσιν νόμιμον τὸν ἑαυτοῦ οὐ μετατίθησι νῦν, ἐνίοτε καὶ ἑαυτοῖς στωδότες πῶ κρείττονα, προσηλυμμένοι ἀγαπῶσι πῶ χείρονα, τοιαῦτα τὶ καὶ σὺ πᾶσιν ἀγνοῖς. interpretemur nos latine, falsum, inquit Petrus, est hoc, idque ex ijs, quae scripta sunt, & quae non sunt, effici, demonstrare quidem possum: persuadere uero ita esse, non promitto. Qui enim ad amorem mulieris turpis, & fœdæ se inclinauit, non traducit animum suum ad uiuendum ex lege coniugali cum alia licet ex omni parte pulchra. quin etiam interdum non ignari, quae sit melior, amore ante occupati, peiorem diligunt. hoc tibi Simon imprudenti accidit. Vereor, ne hoc ipsum nunc Magdeburgensibus & alijs Lutheranis eueniat, ut amoris sectæ suæ anticipatio non sinat transferri eorum mentes ad contemplandam meliorem formam Apostolicae disciplinae, quae in canonibus Apost. & epistolarum Pontificum Apostolicorum decretis continetur, quibus uniuersus status ecclesiae ceu neruis quibusdam colligatur, sed tempus est iam Stanislæ Hosi Card. lectiss. & Domine uenerande, ut propositum aggrediamur.

Ex libro 8 alterius editionis Recognitionis Clem.

Nos Frater Franciscus de Pisis, sacrae Theologiae professor, & in toto domi-
nio Florentino vice Inquisitor generalis, viso opere hoc quinque librorum pro
defensione sacrorum Canonum Apostolicorum, & epistolarum Pontificum
Apostolicorum contra haereticos composito a patre Francisco Turriano societa-
tis Iesu, & tanquam catholico, & utili a nobis approbato, concessimus licen-
tiam illud imprimendi. die Martij tertia mensis. anno domini. 1572.

Quia in lectionem tanquam in viam aliquam ingressuris praeemonstrandi sunt errores, Ecce

Errata.	Corrigenda.
F. 1. in margine irascite	lege, inscite.
20. versu 20. refellisse	refellisse.
38. v. 39. traditiones canones	traditiones canonum
46. v. 23. scripturis parent,	scripturis parcunt
60. v. 3. simulque sententias	simul sententias
73. v. 32. iniquitatem	antiquitatem
84. v. 17. ἀπό σχολαστικῶν	ἀπό σχολαστικῶν
125. in margine notandis,	negandis
89. v. 4. citant	citanti.
156. in margine a Clemente	Locus a clementi
159. v. 9. hanc sententiam	hæc sententia
175. v. 15. patribus ecclesiae	partibus ecclesiae
191. v. 18. vt faceret,	vt faceret
Ibidem. v. penultimo vniti vobiscum,	vniti nobiscum
Ibidem v. ultimo spiritus s. praesentes	spiritui s. praesentes
199. v. penultimo epis. 2. ad Timoth.	dele ad Timoth.
207. v. 25. interfuerit	interfuerunt
215. v. ultimo ἀνεμακτον	ἀνεμακτον
229. v. 12. ἀπειθεῖς	ἀπειθεῖς
240. v. 25. & Niceno	ex Niceno
254. v. 18. testimonio	testimonio probamus
180. v. 26. que amittunt	que conuincit
312. v. ultimo πρόσκριμα	πρόσκριμα
320. v. ultimo & hoc remedio	vt hoc remedio
323. v. 45. Acatium costi.	Acatium Const.
324. v. in marg. de non accusandis	de accusandis, & non accusandis
334. v. 27. Sixtus secundus	Sixtus tertius
344. v. 16. abominationem,	Dominationem
362. v. 36. ἐξουσίαν	ἐξουσίαν
377. v. 19. effugerent iam dei.	effugerent iram dei
376. v. 10. omnia operi,	omni operi
379. v. 20. articulos 18.	articulo. 18.
389. v. 42. Mischel	Misaci
406. v. 22. καθοσιώσας	καθοσιώσας
429. v. 17. post baptismum,	per baptismum
432. in margine tam de non	tantum de
435. v. 36. cum illorum,	cum ipsorum
466. in principio c. 6. Thelosphori epistola,	Ac de iunio, inquit, Thelosphori epistola.
487. σωείδησι	σωείδησι
499. θεράπειαν	θεράπειαν
503. ἀλόγων	ἀλόγων
507. v. 7. trecentos annos	ducentos annos
115. in marg. Iudæis,	cum Iudæis
541. v. 40. obiecerunt.	obiecerunt responsum sit
542. v. ultimo qui suis	quia suis
404. χέσι	χέσι
429. ἀμαρτίαν	ἀμαρτίαν

SVMMAE CAPITVM

PRIMI LIBRI.

- CAP. I. Responso ad ea, que Magdeburgenses Centuriatores in proæmio accusationis Ca-
nonum Apostolorum in eos obijciunt: & defensio Canonis xvij. de secundis nuptijs ordi-
nando Clerico prohibitis; & explanatio loci Pauli ad Titum de continentia sacerdotum,
Collatis locis scripturæ, & examinata proprietate & consuetudine verbi continentie in
scripturis. fol. 1
- CAP. II. Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpret sit loci Pau-
li de cælibatu sacerdotum, & diaconorum. item interpretatio loci Pauli de potestate mulie-
rem fororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, &
auctoritate veterum. fol. 8
- CAP. III. Defensio Canonis Apostolorum 48. de quadragesima ieiunio, & quarta, ac se-
xte feria. Et quomodo Dominus noster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indi-
xerunt: & ieiunia indicta seruat ecclesia per vniuersum mundum. Et quomodo conuincatur,
non pertinere ad delectum ciborum, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, nemo vos
iudicet in cibo, & potu, &c. & quid in historia Salisburgensium Archiepiscoporum pro
religione indicendi ieiunia legatur. fol. 10
- CAP. IIII. Defensio Canonum Apostolorum de nuptijs, quos Magdeburgenses dicunt
repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collatione scriptu-
re Pauli: & quomodo conuincantur Magdeburgenses ignorare, que sint & dicantur pugna-
tia. item defensio aliorum duorum Canonum de ieiunio, quos falso tradunt pugnare inter
se. fol. 13
- CAP. V. Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse ex-
cõmunicandos: & quomodo conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnã-
tem: & quomodo non sint leuia, vt Magdeburg. falso putant, que in Canonibus Apostolorum
pœna excommunicationis sancita sunt, vt illud, non abstinere a sanguine, & suffocato. item
ieiunare die Dominico, & die sabbati in ecclesia Orientis, & non ieiunare quadragesima, &
vasa sacra ad profanos vsus adhibere. fol. 16
- CAP. VI. Defensio Canonis Apostolorum tempus prescribentis agenti pœnitentiam, & de
exemplis in scriptura sancta, eiusmodi prescriptionis temporum ad agendum pœnitentiã.
Et cur Episcopus, presbiter, & diaconus pro crimine deponantur tantum, & non excommu-
nicentur: & de antiquis patribus, qui huic Canonem de deponendis clericis, & non excom-
municandis secuti sunt. fol. 20
- CAP. VII. Defensio Canonis de celebratione pasche ex Apostolica traditione profecti; &
quid de hoc festo Synodus Nicena decreuerit: & quemadmodum non solum sine scripto tra-
ditus sit hic Canon a sanctis Apostolis, sed etiam per Epistolam Pauli ad Coloss. insinuatus.
& de Iudæis pascha cum Iudæis celebrantibus, & constitutionem Apostolorum de ce-
lebratione pasche male interpretantibus. fol. 23
- CAP. VIII. Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fideiussores: & quid beatus Cy-
prianus de Clericis tutoribus, vel curatoribus scripserit. item Canon Synodi Nicenæ, ne Cle-
rici sponsores pro vilo faciant: & quid scholys Græcorum notatum sit in hoc Canone de du-
plici significatione verbi ἐγγυῶσθαι, quod spondere significat. fol. 26
- CAP. IX. Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non faciat extra
Diocesim suam ordinationes Clericorum; & demonstratio ex scriptura, quod essent tempore
Apostolorum termini Diocesum assignati Episcopis, qui tunc erant. & de qua ordinatione
loquatur Canon Apostolorum: & de qua beatus Ciprianus, quod quidem Magdeb. non di-
stinxerunt. fol. 28
- CAP. X. Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: &
que sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonem, & que item ratio, & de necessitate,
& utilitate habendi huiusmodi Synodos singulis annis secundum rationem, & scripturam,
& priscam consuetudinem. fol. 30

CAP. XI. Responſio ad ea, quæ a quibusdam obijci, vel potius quæri ſolent in extremo Canone Apoſtolorum de euangelio Ioannis, utrum ante mortem Clementis, immo Beati Petri ſcriptum ſit. & quomodo intelligendum, quod eſt in Canone Apoſt. 19. penitus a cõmunio me abſcindatur, ut Simon Magus a me Petro. item de tertio lib. Maccab. & de lib. Actõrũ Apoſt. ubi, & quomodo a Clem. Rom. inter lib. Canonicos relatus ſit. fol. 32.

CAP. XII. Reſpõſio ad id quod Magd. obijciunt, reperiri Canones Apoſt. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Calcedonenſi: & quomodo hoc ipſum auctoritatem Canonũ Apoſtolorum magis confirmet. et de 16. capitulis Epistolæ Innocenti primi, collatis canonibus Apoſtolorũ vnde illa ducta ſunt, idque Nicena Synodo in quibusdã ex his capitulis teſtate. fol. 37.

CAP. XIII. Quomodo, & qua forma, quibus ve nominibus Canones Apoſtolorũ in decretis ſanctorũ patri, & veterum Conciliorũ citari ſoleãt. Ac primũ de Nicena Synodo, quos Canones Apoſtolorum citet, ita ut negari non poſſit, quin eos citet. fol. 42.

CAP. XIV. De Canonibus Apoſtolorum renouatis, & interdum citatis in Antiochena Synodo, & vnde id conſtet. item quomodo, & ubi Synodus Ephesine Canones Apoſtolorũ citauerit nomine Apoſtolorum. præterea de Canonibus Apoſtolorum citatis in Synodo Calcedonenſi, Gangrenſi, & Carthaginenſi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rurſus de Canonibus citatis nomine Apoſtolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Conſtantinopolitana poſt illam priorem 8. item in Synodo Romana ſub Gregorio 7. & in Synodo Tiburienſi, ac poſtremo in Tridentina. fol. 47.

CAP. XV. De teſtimonio quod ſexta Synodus canonibus Apoſtolorum in tertio Canone tribuit ſecundum confeſſionem Magd. & quomodo illud eludant ridicule, & reſponſio ad id, quod ex Leone 9. obijciunt, & de 50. capitulis, quæ ab eo feruntur approbata, & de libro apocrypho Canonum Apoſtolorum apud Gelafium: & de canonibus Apoſtolorum a beato Gelafio in epiſtolis, & decretis ſuis citatis. item de beato Iſidoro, quid ille de canonibus Apoſtolorum ſenſerit, & quid de eo reſpondendum ſit Magd. fol. 54.

CAP. XVI. De 70. ſententijs Apoſtolorum in epiſtola Zepherini, ubi, & quando ſint a Sanctis Apoſtolis ſancitæ, & qui uſus, & officium earum. & reſponſio ad ea quæ Magdeb. in epiſtolam Zepherini obijciunt, & in ſententias iſtas 70. de quibus in epiſtola Zepherini ſcriptum eſt. fol. 60.

CAP. XVII. Reſponſio ad ea, quæ in epiſtolam Zepherini obijciuntur, ac primum de genere ſermonis, deinde de non coherentibus, poſtea de teſtimonijs ſcripturæ temere citatis, & de ratiocinationibus inepte confeſtis, deinde de manifeſte falſis. fol. 65.

CAP. XVIII. Reſponſio ad alia crimina, que adhuc in epiſtolas beati Zepherini Centuriatores obijciunt, quæ ad hiftoriam illorum temporum pertinent; in quibus erraſſe manifeſte conuincuntur, & quomodo Demetrius Alexandria Epifcopus, ex Apoſtolorum traditione, cuius teſtis eſt Synodus Nicena, cognoſcere potuit principatũ Epifcopi Romani. Itẽ reſponſio de forma gubernationis eccleſiaſticæ ex Patriarchis vel primatibus, & Epifcopis, quã tẽpore Zepherini fuiſſe negant: & de tempore, quo datæ ſunt littere, & item reſponſio ad ea quæ ſecundũ analogiam fidei ſe aiunt reprehendere: & de Eufebio, & Hieronymo, & alijs, quos obijciunt, nõ vidiffe Epifſtolas Zepherini, & de cap. Si Romanorum diſ. 19. quod in epiſtolã Zepherini, immo in epiſtolas omnium veterũ pontificum obiecerunt. fol. 69.

CAP. XIX. Quomodo ipſa epiſtola Zepherini conuincat, antiquiores has epiſtolas Hieronymi etate, ideſt ante annos mille ducẽtos, & amplius ſcriptas eſſe, & quomodo in his epiſtolis tantę antiquitatis Canon Apoſt. 74. citetur. fol. 73.

CAP. XX. Quomodo liceat 70. ſententias Apoſtolorũ, quas Zepherinus dixit, redigere ad numerũ 85. canonũ exemplo Synodi Nicenę, quæ canonẽ 5. vnã ſententiã dixit duobus canonib. Apoſt. contentam. & demonſtratio huius rei multis exemplis. fol. 75.

CAP. XXI. Teſtimonia alia multa antiquorum de canonibus Apoſtolorũ Iuſtiniani Imperatoris, ideſt eccleſiæ Catholicę illius temporis, Baſilij, Clementis Romani, Eufebij Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphani, Anaſtaſii Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarafii Conſtant, beati Ignati, Auguſtini. Item teſtimonia aucto-rum, qui Canones Græcę compoſuerunt: & qui latine, & ueterum Imperatorum catholicorum, qui eos religioſiſſime ſeruarunt: præterea Photij Conſtant, Bonifacij Apoſtoli Germaniæ, Dionyſii Arcopagita. Poſtremo beati Petri, & de Canone Apoſtolorum non ieiunium ſabbato, & Dominico. fol. 76.

CAP.

CAP. XXII. Teſtimonia veterum Pontificum Apoſtolicorum ſententias canonum Apoſtolorum frequenter citantium, & quibus in locis Anacleti, Alexandri, Eleutherij, Sixti, Marcelli, Eufebij, Iulij, collatis ſententijs citatis cum ipſis canonibus. fol. 87.

CAP. XXIII. Quomodo ex canonibus Apoſtolorum manarint poſtea acceſſiones legum eccleſiaſticarum, veluti ſupplementa canonum Apoſtolorum, & exempla huius rei tunc in epiſtolis pontificum Apoſtolicorum, tum in Concilio Niceno. Item teſtimonia alia plura de canonibus Apoſtolorum in epiſtolis pontificum citatis Innocenti primi, Leonis magni, Aniceti, Calixti, Lucij, Eutybiani, Damafii, Nicolai primi, Leonis 4. Ioannis 8. Cæleſtini, Antheri. fol. 96.

CAP. XXIV. De canonibus Apoſtolorum, quos Magdeburgenſes, ſe reperiſſe gloriantur, cuiuſmodi ſint, & de exemplis ſimilium canonum: & quid ipſi Magdeburgenſes addiderint in ſummis canonum ſive rubricis, quas vocant, a ſe appoſitis ſecundum ſuam diſciplinam ut de lingua vulgari, & non ignota vrenda ad populum: & cõſutatio huius erroris ex ipſo Paulo ducta: item de abrogatis ſacrificijs, ſeu de diſſa quomodo conuincantur Magd. addiſſe hoc, & de adminiſtratione cenæ dominicæ, quid etiam ibi addiderint, & quomodo addiſſe conuincantur. fol. 101.

CAP. XXV. De quibusdam canonibus Apoſtolicis Synodi Antiochene Apoſtolorum, reper-tis in Bibliotheca Origenis a Pamphilo martyre: & de canone Apoſtolicum imaginum Saluatoris, & ſanctorum, & de canone de ciborũ delectu, & de teſtimonio Innocenti primi, quod Apoſtoli Synodum Antiochia celebrarint. fol. 109.

CAP. XXVI. Quæ ratio neceſſaria fortius multis teſtimonijs canones Apoſtolorum defendat, & de comparatione ſtatus eccleſiæ cum nauis, & legum eccleſiaſticarum cum legibus naualibus, & quibus in locis de legibus eccleſiaſticis Apoſtolorũ Paulus ſignificauerit: & quid contra omnem rationem neget, qui Apoſtolorum canones negat. fol. 113.

CAP. XXVII. Quanta veneratione digna ſit antiquitas legum eccleſiaſticarũ, & de neceſſitate earum, & de primis eccleſiæ legiſlatoribus, & de nominibus canonum, quæ eorũ vim, & uſum declarant. & quomodo quæ Plato diuine de officio perfecti legiſlatoris ſcripſit, ſancti Apoſtoli ſpiritu ſancto docentẽ intellexerunt, & ſeruarunt, & de ijs, quæ in libris Clementis de conſtitutionibus Apoſtolorum continentur, cum ijs collatis, quæ Paulus in epiſtola ad Coloffenſes notauit, & diſtinxit, & quæ teſtimonia ſcripturæ ſint, diſpoſuiſſe Apoſtolos eccleſiaſtica legibus eccleſiaſticis, ideſt, canonibus. fol. 115.

CAP. XXVIII. De Synodis, quæ ad exemplum Apoſtolorum canones ediderunt, & de Apoſtolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille a quodam Conſtantino relatis. item quibus rationibus conſtet gubernationem eccleſiarum eccleſiaſticis legibus Apoſtolos conſtituiſſe. Et cur Apoſtoli canones ſine ſcripto tradiderunt, & de diſpenſationibus canonum Apoſtolorum, & quomodo iuſtæ ab iniuſtis diſtinguantur, & quid de ea re Eutybianus Pont. & Igmarius Rhem. ſcripſerint. fol. 120.

CAP. XXIX. Quomodo ex eo, quod Magdeburgenſes in prima Centuria conſtitentur, & quod Paulus ad Corinthios ſcripſit, conuincatur, leges eccleſiaſticas ordinis, ac decori datas eſſe ab Apoſtolis. item ſigillatim de quibusdam canonibus Apoſtolorum, quos ex loco Apoſtoli ad Corinthios neceſſario concluditur, ab Apoſtolis traditos eſſe, & vnde nati ſint canones iſti, & qui eorum ſinis, & uſus, rurſus ſigillatim. de alijs canonibus Apoſtolorum pertinentibus ad locum Apoſtoli in epiſtola ad Corinthios de myſterio ſacræ Euchariſtiæ, rite celebrando; & quid in eo Corinthij peccarent auctore Cyrillo, & quomodo id Paulus, & canõ Apoſtolorum correxerit. Cur Apoſtoli omnes canones eccleſiaſticos, quos poſtea Synodi conſecuta, tanquam eccleſiæ neceſſarios, ediderunt, non compoſuerunt. & de exemplo Platonis rationi conſentaneo, & quorſum ſpectent leges eccleſiaſticæ inſtar legum ciuiliũ, & quid de eis diuinus Plato ſcripſerit, & quomodo qui canones Apoſtolorum negare audent, plus Platoni, ideſt, rationi naturali, quam Apoſtolis ab ſpiritu ſancto eruditis tribuant. fol. 125.

* j Summæ

Summæ capitum secundi libri.

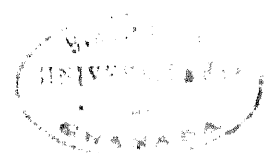
- CAP. I.** De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum Apostolicorum obijciunt, styli, argumenti, & materia: & de charactere epistolæ primæ Clementis collato cum charactere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. fol. 135.
- CAP. II.** De ineleganti sermone, qui contra epistolas obijcitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis auctoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus iudi sermone delectatis, alioqui eruditis in studijs humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus vsus est Clemens scriptor elegantissimus. fol. 137.
- CAP. III.** Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti, Cephas, idest, caput: de consuetudine scripturarum in mutandis obscuris verbis in clariora secundum usum vulgi, & de consuetudine ecclesiastica, & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione Gregorij Naz. & quomodo Dionysius Areop. & Optatus Afer similiter interpretati sunt Cephas, & de simili interpretatione aliorum verborum apud magnos, & antiquos auctores. fol. 144.
- CAP. IIII.** Responsio ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis, Super hanc petram, idest, super Petrum, vel sedem Apostolicam, & de interpretatione illius loci, Tu autem conuersus confirma fratres tuos, & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galatas, & quomodo Paulus fidem Euangelij, quod predicabat, cum fide Petri contulit ad firmandum fidem suam: & de traditione Apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas litteras ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad firmandam fidem suam. fol. 149.
- CAP. V.** De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in actibus Apostolorum c. 15. & quomodo Iacobus fidem suam firmauerit sententia beati Petri, & quomodo non Simeon legendum est ibi in Actibus Apostolorum, vt Chrysostomus, & Græci legunt, sed Simon, vt Latini meliora exemplaria Græca secuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in libro 6. de constitutionibus Apost. & quid Tertullianus de Petri sententia in illa Synodo Hierosolimitana scripserit, & quomodo omnia concilia imitata semper fuerint illam formam firmandi sua decreta. fol. 155.
- CAP. VI.** Quomodo ex locis scripturæ sanctæ de confirmandis fratribus in fide per Petrum concludatur super Petrum edificatam esse ecclesiam: & quomodo qui Petrus proprie vocatus est, idem quoque Petra translate secundum consuetudinem scripturæ dictus est, & de comparatione promissionis factæ Abraham cum promissione facta Petro, & de testimonijs veterum patrum Græcorum, & Latinorum, qui sic interpretati sunt, super hanc Petram, idest, super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius, Alexandr. Hippolytus, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Cerameus, Basilus, Chrysostomus & alij. fol. 160.
- CAP. VII.** Quomodo Anacletus non scripserit super hanc petram, idest, super Ecclesiam Romanam, vt Magdeburgenses sinxerunt, & quomodo, ex eo quod ecclesia catholica edificata est super Petrum necessario sequatur ecclesiam Rom. cui præest successor Petri, esse principem omnium ecclesiarum, & quomodo non credit vnā ecclesiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnā determinate, vnā rursus determinate nō credere, qui caput eius pontificem non credit. fol. 169.
- CAP. VIII.** Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripturæ ex Genesi tanquam violenta; vbi redarguntur Magdeburgenses de mendacio, & ignorantia, & explanatio loci sapientissime, & accommodatissime allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epist. Thelesphori. vbi etiam redarguntur Magdeb. de ignorantia, & malitia. fol. 170.
- CAP. IX.** Quomodo quod Eleutherius ad Episcopos Gallie scripsit, commississe eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexerunt Magd. falso existimarunt primatum ecclesie Rom. repugnare, & quomodo intelligendum sit, ex ipso Eleutherio intelligi & ex ijs, quæ Greg. Naz. de S. Athanasio & Cypriano in eorum epitaphijs scripsit, & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarche ad Theophilum Alexand. & ex Sidonij Apollinaris sensu de inscriptione epistolæ Clem. ad Iacobum. fol. 173.

CAP.

- CAP. X.** Responsio ad id, quod obijciunt, quomodo Anacletus citet litteras Clementis, cum sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Irenæo, & Eusebio, & quemadmodum intelligendum sit, quod tam varie de successione Clementis à varijs scriptum est, vt alij secundum post Petrum numerent, alij tertium, alij quartum, & de Lini morte viuente Petro: & quare à quibusdam antiquis auctoribus prætermisus est Anacletus in describenda successione Pontificum. fol. 176.
- CAP. XI.** Responsio de formulis citationum, quas obijciunt, hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post Apostolos tempore illi pontifices scripserint: & quomodo Centuriatores non intellexerint, quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quare Patres vocauerint. fol. 179.
- CAP. XII.** Responsio ad id, quod obijciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis. non refutent dogmata hæreticorum, non scribant consolationes martyrum, & quomodo aperte mentiti sunt Magdeburgenses, subiectis exemplis demonstratur. fol. 180.
- CAP. XIII.** Responsio ad ea, quæ dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primum ad id, quod obijcitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodo Clemens epistolam transfigurauerit in personam mortui, & quæ causa, & vtilitas huiusmodi transfigurationis persona, & quomodo sit vsitata in scripturis sanctis, & in magnis, & antiquis auctoribus, & quomodo inducere, Apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apost. quos Clemens in persona eorum scripsit, simile sit, vt scribere ad mortuum: & quomodo vtrunq; ad imitationem persone pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: item quomodo Clemens Iacobum vocauerit Episcopum Episcoporum, & regentem omnes ecclesias. fol. 182.
- CAP. XIII.** Responsio ad illud in epistola Clementis, quomodo Petrus dictus sit primitia electionis Domini, cum prius Andreas ad Christum venerit, & in quo consistat ratio primitiarum secundum scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelatæ: & quomodo propter excellentiam fidei meruit fieri primitia electionis Apostolorum: & quomodo in eadem epistola Clementis dictus quoque sit idem Clemens primitia gentium, cum prius fuisset conuersus Cornelius Centurio: Item responsio de nota infamie, quomodo non tantum ciuile, sed canonica pena etiam sit, & de tradendo curia seculari. fol. 191.
- CAP. XV.** Responsio ad illud, quod obijcitur ex epistola Clementis, quod Petrus potuerit integre seruare præceptum, & quomodo non hoc intellexerunt Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philippenses non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulo ante mortem scripta, non meminit Clementis successoris sui. fol. 196.
- CAP. XVI.** Deinde ad illud cur Petrus 1. cap. 5. de gradibus Episcoporum non meminit, sed tantum presbyteros nominauit, & quomodo de gradibus Episcoporum per traditionem sine scripto accepit ecclesia, & quomodo id per scripturam probetur: & de loco Epistolæ Pauli ad Titum, Constitue presbyteros per ciuitates, sicut constitui tibi, & quomodo Clemens potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebant omnia cōmunia. fol. 200.
- CAP. XVII.** Responsio ad ea, quæ obijciuntur de oleo sacro, & de mystica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui auctores Iustino, quem Magdeburgenses requiebant, antiquores de his meminerint, & de transubstantiatione, quam in Iustino falsa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philosophiæ diuinæ, & humanæ. fol. 207.
- CAP. XVIII.** De Apostolica traditione mysticæ vnctionis baptizatorum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere testamento, auctore Cyrillo Hierosolymitano, & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit, & Esaias prophetauerit, ex eodem Cyrillo auctore: & tur Satanas persuaserit Lutheranis negare hoc sacramentum, & quid hoc ipsum sacramentum operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum pertinentibus: & quomodo eos, qui hoc sacramentum acceperunt, varie appellet idem Apostolus, vnctos, signatos, confirmatos, perfectos: Item demonstratio ex prophetia Esaiæ, quod scripturæ necessario neget, qui hoc sacramentum negat. fol. 211.
- CAP. XIX.** De consecratione ecclesiarum ad orationem, & sacra operanda ex Paulo, & euangelio, & Esaiæ, & quomodo qui consecrationem ecclesiarum negat, idem scripturas negare cogatur. Item quomodo id ipsum ex libro 2. Clementis de constitutionibus Apost. probetur secundum consuetudinem scripturæ sanctæ ex nominibus templi, quæ in testimonium consecrationis factæ vsque in hodiernum diem seruantur. fol. 216.

* ij

CAP.

CAP. XX. Quomodo consecratio ecclesie necessario demonstratur ex prophetia Aggei col-
latis consequentibus. & ex ijs, quae Salomon dixit in consecratione templi, & quid sanctus
Maximus de ecclesijs dicat, & de ritu multiplici consecrandi domos Dei ex Iuone Episcopo
Carnotensi. fol. 222.

CAP. XXI. De impositione libri aperti euangeliorum super caput eius, qui ordinatur Epi-
scopus, quam Magd. accusant, qui auctores Apostolici meminerunt: & quid in enigmate si-
gnificet auctore Dionysio. & quomodo ipsa significatio, ac theoria satis declaret Apostolica
traditionis esse hunc ritum: & quomodo natura, & scriptura repugnet, qui cum negat. &
quomodo Lutherani sint contentiosi, dum consuetudines ecclesie negant. & quid hoc ver-
bum contentiosi significet ex Philonis obseruatione, item quando Apostoli sordinati sunt Epi-
scopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti super caput eo-
rum impositi. fol. 227.

Summæ capitum tertii libri.

CAP. I. Responso ad id, quod obicitur contra decretum de appellationibus ad sedem A-
postolicam, quemadmodum illi seculo Pontificum Apostolicorum, & veritati, quod Magd.
negant, congrueret: & quomodo de falsitate redarguatur, quod idem finxerunt, refutatum
esse Primatum Pon. Rom. in Synodo Carthagenensi. Quomodo intelligendum sit, quod est in
Synodo Carth. ne Episcopus primæ sedis appelletur vniuersalis, & quare Affricani decre-
tum de appellationibus recipere nolebant, quamuis primatum concederent. fol. 233.

CAP. II. Responso ad id, quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quod
non citasset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodo redarguantur de fal-
sitate. Rursus quemadmodum Patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent,
& de decreto de appellationibus in conc. Carth. 3. recepto, & de canone 92. concilij Afri-
ciani, quem Magd. obiciunt, & quomodo canon conc. Carth. 3. conuincat, non esse illum ac-
cipiendum, ut a Magd. contra decretum de appellationibus accipitur. Quid intersit inter
Lutheranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Sy-
nodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quo-
modo inde sumpti sunt canones Niceni a Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicen-
sis concilij in concilio Carthag. ex Niceno recitati. fol. 240.

CAP. III. De sexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodum in eo summa potestas Ponti-
ficis necessario contineatur, & Apostolicum ius ecclesiasticae prouocationis ad eum: & quo-
modo ex 34. canone Apostolorum, & ex epistola 3. Sancti Anacleti canon ortum duxerit,
& de interpretatione euidenti eiusdem Canonis Sexti, & quid verbum *πρεσβῆρος* in eodem
Can. Sexto significet contra patronum Molinei. Item responso ad id, quod in 4. Cetera obij-
ciunt Magd. dissentire inter se qui auctoritatem Primatus Pontifici. ad consuetudinem refe-
runt: & qui ad Christum, & quae ista consuetudo sit intelligenda in epistolis Pontificum. De
epistola Iulij cum Athanasio, cum historia, & testimonio Theodoretij, & Socratis, & Synodo
Sardicensi collata. De eo, quod Magd. Sextum canonem falsatum esse obiecerunt, & quare,
& ubi eum, ut nunc habet, idem receperunt, & de praua interpretatione canonis 6. & 9.
Niceni in historia Rufini. Quid significet parilis mos in eodem Sexto Canone. fol. 247.

CAP. IIII. De Canone 9. Conc. Chalced. quomodo sextum canonem conc. Nic. confirmet pro
primatu Pontif. & pro decreto de appellationibus ad eum, item de interpretatione canonis
ix. conc. Chalced. facta a Theodoro Balsamone, & de altera facta a Zonara, quomodo de fal-
sitate, & repugnantia redarguantur. Quomodo constitutio Leonis Imperatoris de nõ appel-
lando intelligenda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pontif. ex Cypriani epistolis,
ex historia Gregorij Turonen. ex Socrate, ex epistolis Theodoretij, ex historia Amiani Mar-
celli, ex Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio. fol. 256.

CAP. V. Responso de pulsis, ante iudicium restituendis: Quomodo decretum Euaristi illi sæ-
culo, & veritati conueniret secundum aequitatem naturalem, & ecclesie catholice decentiam,
& secundum legem priscorum Imperatorum, quam ecclesia a principio approbavit, & rece-
pit: & quid de legibus sæculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Item de
epistola canonica Cyrilli ad Dominum Archiepiscopum de restituendo pulso. fol. 269.

CAP. VI. Defensio decreti Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi a sacerdotibus, & quomodo
congruat

congruat tẽpori. Item de aqua & sale benedicto, & de aspergendo populo, quid hæc signifi-
ficent & operentur, & de mysterio aquæ super terram affusa in libro 1. Reg. tum de ijs, quæ
Lutherani hodie secundum apostolicas traditiones faciunt, quamuis eas negent. Item
quomodo benedictio aquæ & salis sit in scriptura Pauli fundata, & de interpretatione illi-
us loci Pauli ad Tim. de sanctificatione creaturae per verbum, & orationem, ex proprietate
verborum, secundum scripturas de prompta, & quomodo scripturis, & sibi ipsis repugna-
re necesse sit eos, qui virtutem spiritualem in sanctificatione aquæ & salis negant. Item te-
stimonia, & exẽpla virtutis aquæ benedictæ ex historia Eusebij, & sancti Epiphaniij. 271

CAP. VII. Defensio decreti de nõ seruandis chirographis vi extortis, & quomodo tempo-
ri, & veritati congrueret, & quomodo auctore Deo, & Apostolis factum sit, ut testatur
idem Pontifex; & de canone Apostolorum 74. in quo vis, & sententia huius decreti conti-
netur, & quid de cõfessionibus vi extortis Cyrillus, & Athanasius cõsueuerint, & quid intersit
inter confessionem extortam, cum est semiplena probatio criminis, & cum non est. 278.

CAP. VIII. De forma ecclesiasticae politie, quæ Magdeburgen. negant, quomodo in episto-
lis Pauli: & actis Apostolorum, & in libro secundo Clementis de constitut. Apostolorum
& in epistola Dionysij ad Demophilum contineatur. Item de alia forma generali ecclesiasti-
cæ politie in epist. 2 & 3. eiusdem Anacleti, quæ ad illam generalioreẽ in epist. prima per-
tinet, quomodo ex Apostolica traditione profecta sit testimonio magna Synodi Nicenæ, &
de canone eiusdem Synodi 6. idem de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratio-
ne constitutendi iudicia ecclesiastica, secundum de scriptionem priscaẽ ciuitatum in prouin-
cias a Gentilibus factam, & de primis flaminibus, quos Clemens in epistola sua ad Iacobum
dicit, qui sint & cur sic nominauerit. Responso ad id, quod Molineus obicit ex cap. Consta-
tinus dist. 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomo.
quem Anacletus, dixit se scripsisse de primatu, quomodo Magdeburgen. non intelligentes
que legerunt, neque de quo primatu Pontifex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt,
& quomodo nihil ad primatum Pontificis referat, vtrum extet, an non extet ille tomo de
primatu ciuitatum Metropolitanarum. fol. 281.

CAP. VIII. Responso ad id quod obicitur in epistolam Euaristi de episcopis pulsis, & de lit-
teris prefectorum adiunctis ad litteras Pontificis, & quomodo non prefectorum, sed pro-
phetarum legendum sit ex fide veterum exemplarium, & ex ratione. fol. 293.

CAP. X. Responso ad id, quod contra epistolam Victoris obicitur, & quomodo, & quam
obrem, non ad Theophilum Casarea Palestine scripserit Victor, & cuius Alexandria
esset episcopus ille Theophilus, ad quem scripsit; & quomodo ex hac ignoratione profectus
sit error Magdeburgensium, & quomodo ex ipso Eusebio Casariensi, & ex ipsa epistola
Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere debuisse ad Theophilum Casarea: &
quare Magdeburgenses studuerunt, ut hæc epistola Victoris ficta esse videretur. item quo-
modo ex ijs, quæ Polycrates ad Victorium scripsit, videatur agnouisse eum caput ecclesie, &
quomodo hoc ipsum ex Irenæo clarius adhuc demonstratur. fol. 295.

CAP. XI. Responso ad id quod obicitur de causis secularibus in ecclesia indicandis, quomo-
do id Paulo conueniat, quod Clemens, & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra
euangelium, cum ait, Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic, & de ratio-
ne & causa huius decreti, & quomodo quod Clemens in episto. prima de huiusmodi iudicio
causarum secularium scribit, ex 2. lib. de constit. aposto. liceat clarius intelligere. Item re-
sponso de eo, quod similiter accusatur in epistola Anacleti, & quatenus liceat de omnibus
rebus secularibus iudicare in ecclesia, & de potestate iurisdictionis civilis ecclesie data, &
de ratione eius, & fundamento. fol. 300.

CAP. XII. Responso ad ea, quæ obijciuntur in decretum de nõ arguendis, neq; damnandis epi-
scopis in epistola Clemen. Anacle. Euarist. Alexand. Telepb. & Pij, de quibus episcopis nõ
arguendis hoc statutum sit, & quando, & qua causa. Defensio rationum, quas Pontifices
attulerunt pro episcopis non accusandis, quas Magdeburgenses reprehendunt, quasi ine-
ptas, & a proposito alienas, & quomodo sint prudentissima, & maxime ad rem accommoda-
ta. Item responso ad ea, quæ Molineus in epistola Clementis obicit Sexta, Quæstione prima
in margine decreti Gratiani. Quomodo ex illis ipsis testimonijs veteris scripturæ, quæ bea-
tus Petrus citat in epistola Clementis, cum accusationes episcoporum prohibet, doceatur,
de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus loquatur. De regula a san-
ctis Apo- fol. 300.

Etis Apostolis Paulo, & Ioanne tradita ad cognoscendum, utrum spiritu dei, an spiritu mundi doctrina aliqua tradatur: & quomodo per eam regulam doctrina falsa Lutheri redarguatur, & de loco epistolae Clementis a Magdeb. dissimulato. fol. 305

CAP. XIIII. Defensio reliquarum rationum in epistolis Pontificum Apostolicorum de non accusandis episcopis, quas idem Magdeburgenses tanquam ineptas & falsas more suo accusant, quas nos rursus aptissimas, ac verissimas, & ex ratione & scripturis sanctis petitas esse docebimus. Item quare tanta cautione a Pontificibus illius seculi prouisum sit, ne temere a quibusvis episcopis accusaretur, & que causa sit, cur tantopere Magdeburgenses huic decreto de non accusandis episcopis repugnent, & quomodo quae de hac re in epistola Telesphori notantur, eos de malitia redarguant. Item, quae Igmarius Remensis Archiepiscopus de non accusandis episcopis diligenter obseruauit, & erudite scripsit. fol. 313

CAP. XV. Responso ad ea, quae contra principatum Rom. Pontificis obijciuntur, quomodo non illis rationibus, quas Magde. sinxerunt Principatum Pontificis Anacletus probauerit, neque nos probemus exceptis prima, & quarta, & quomodo appareat non intellexisse Magd. quae Anacletus scripsit. Item quomodo Nicena Synodus in 6. canone de primatibus secuta sit auctoritatem canonis 34. Apostolorum, & interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat. fol. 324

CAP. XVI. Quomodo quae dicuntur Centuriatores scripta esse in nos a Paulo in epistola ad Tim. I. c. 4. non in nos quadrare possint, sed proprie in ipsos quadrent, item quomodo ipsi testimonium in centuriis suis perhibeant, non nos, sed ipsos a fide discessisse, & ex quibus testibus suae patriae, & extra patriam cognoscere possint, quod ipsi a fide discesserint, & quomodo si non fuit alijs predicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nondum impletum esse prophetiam, in omnem terram exiit sonus eorum &c. & quae sit Lutheranorum hypocrisis, quae Paulus praedixit hic, & quomodo fides sine dilectione nihil valeat ad iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. fol. 330

CAP. XVII. Quomodo illud prohibentium nubere non in nos competat, qui ad nuptias iustas quandoque hortamur, & quomodo Lutherani magistri, dum omnibus laxant habenas libidinis, sponsonem fidei negare docent contra scripturam Pauli expressam, & de grauissima interpretatione Synodi 4. Carthaginensis in locum Pauli de illis uidiuis, quae primam fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de Virginitate, & qui haeretici sint, quos Apostolus praedixit prohibentibus nubere: deinde de prohibentibus cibis, & quid Clem. in constit. Apostol. scripserit de abstinendo a cibis, & quid Cyrillus Hiero. quid item ex epistola Pauli intelligatur, cum Timotheum prohibuit, ne aquam biberet propter stomachum. fol. 333

CAP. XVIII. Quomodo quae Apost. 2. Tim. 2. scribit, non in nos, ut Magdebur. uolunt, sed in Lutheranos potius, conueniant: & quomodo nos non de verbis cum eis contendimus, sed de re, & quae sit regula ab Apostolis tradita recte tractandi uerbum ueritatis, & quomodo eam repudiauerunt Lutherani magistri, Item de profano uaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodo dogma, Lutheranorum de iustificatione ex sola fide, sit profanum uaniloquium, ut illud Himenaei, & Phileti, resurrectionem esse iam factam, & quomodo hoc ueteres interpretati sunt, & quomodo in nostra ecclesia cauetur omne uaniloquium profanum studio inquisitorum, quo carent Lutherani, & de necessitate, & antiquitate huius officij in Ecclesiis catholicorum. fol. 336

CAP. XIX. Quomodo quae Magdeb. scripta esse dicunt de nobis 2. Thess. 2. in ipsos quoque proprie quadrent, & in nos nullo modo possint, & quomodo mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur tanquam in Antichristis, docuisse Ioannem in epist. sua. Item collatio eorum quae Daniel de Antichristo praedixit, cum praecursoribus eius Lutheranis magistris, & quomodo mira eorum similitudo demonstratur, & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodo quae nobis falso tribuunt Magd. ipsis uere congruant, ut introducere nouas sectas, & negare eum qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & uiam ueritatis per eos blasphemari. fol. 339

Summae capitum quarti libri.

CAP. I. Responso ad accusationem doctrinae de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodo scripturam Moysis, & Pauli negare cogantur, qui relicto tantum spiritali

spiritali sacerdotio reale, externum & visibile in nouo testamento negat. item de spiritali sacerdotio simul cum externo in ueteri testamento: & in quo situm sit discrimen ueteris & noui testamenti, & responso ex scriptura Pauli ad ea, quae Lutherani, & Calviniani contra sacrificium uerum, externum & visibile ex epistola ad Hebraeos obijciunt. fol. 351

CAP. II. Defensio doctrinae de libero arbitrio in epistola Clementis: quomodo consonet scripturae: & quomodo scriptura in mandatis de faciendis coniungere soleat gratiam cum libertate uoluntatis: & quomodo hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorum Magdeburgensium in centuria quarta in ijs, quae de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de obseruatione consuetudinis scripturae apud Philonem Alexandrinum, quando in scriptura tota potestas electionis nostra Deo tribui uidetur: & quando homini. Item explicatio Methodij martyris de libertate, quae quomodo cum gratia Dei cohaereat, exemplo aptissimo demonstrat. fol. 358

CAP. III. Defensio doctrinae in epistola Anacleti secunda de poenitentia cum satisfactione ex varijs locis, & exemplis scripturae sanctae, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodo non sustulit, sed potius confirmauit nostram satisfactionem temporalem. & quomodo probandum sit secundum regulam Apostoli, utrum spiritus, qui dicitur esse scripturae, ex Deo sit. item explicatio & demonstratio de sacrificio sanctae Eucharistiae ex epistola Pauli ad Hebraeos. Quomodo non deroget morti Christi, sed potius fructum eius nobiscum communicet. fol. 364

CAP. IIII. Defensio doctrinae de fide, & iustificatione in epistola I. Clementis ex testimonijs scripturae ab eodem Clemente ibidem citatis. Et quemadmodum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quod sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli, Et quod eisdem testimonijs scripturae a Clemente citatis euidenter refellatur dogma haeticorum de iustificatione ex sola fide. Et quod tradunt, fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse. fol. 373

CAP. V. Confutatio eorum, quae Heerbrandus doctor Haeticus Tubingensis de iustificatione ex fide sola contra Synodum Tridentinum scripsit, & quomodo fides sola non tantum sit Demonum, ut ille tradit, sed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quod non amittatur propter peccata mortalia: idque probari pluribus locis scripturae sanctae, & auctoritate sanctorum patrum. Item de fiducia, quod ignoranter eam a fide non distingatur: & quae eius, & spei uis, & quomodo primus motus ad diuina sit, non fides, sed dilectio. fol. 379

CAP. VI. Interpretatio testimonij Esaeae, Nisi credideritis, non intelligetis, quod citauit Clemens in doctrina Petri, quo redarguitur, quod sinxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quod fides sine dilectione uim iustificandi non habeat, & qui talem uim soli fidei tribuit, negare eum gratiam domini nostri, & ad legem seruitutis redire. fol. 384

CAP. VII. Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem esse initium, & fundamentum salutis, quod Magdeburgenses reprehendunt, & explicatio, quam uim habeat hoc fundamentum fidei ad rationem iustificationis ex varijs parabolis a magnis auctoribus notatis. Item, quod quidam antiqui patres fidem solam laudauerunt, quomodo, solam, intellexerint, ex eorum uerbis constare. fol. 387

CAP. VIII. Defensio adhuc doctrinae Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodo ea doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quae opera sint secundum scripturam, ex quibus homo iustificatur: & quae sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epistola ad Roman. capit. tertio copiose explicatus, & collatus cum ijs, quae a Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur. item responso ad ea, quae in tertia, & quarta epistola Clementis uidem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda. fol. 390

CAP. IX. Responso ad locos scripturae, quibus Magdeburgenses conantur probare hominem iustificari per solam fidem cum contraria demonstratione euidenti ex eisdem locis non ex fide sola iustificari, Item secundum scripturam, fidem esse mortuam, & infructuosam sine dilectione. fol. 396

- CAP. X.** Defensio doctrine de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdebur. in epistola Clementis & Alexandri accusant, & demonstratio ex scripturis, non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodo latro in cruce non ex fide tantum orauerit, & exauditus fuerit. fol. 398
- CAP. XI.** Responsio ad ea, quae Magd. obijciunt contra doctrinam Alexandri epistola 2. de exauditione orationis per oblationes, & dignitatem sacerdotis, & demonstratio evidens, quod haec doctrina secundum scripturas sit: contra vero quod tradunt Magd. exaudiri orationem in sola fide, contra scripturam esse. fol. 401
- CAP. XII.** Defensio doctrine beati Petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequiis mortuorum, quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistola prioris eiusdem Petri, collatis testimonijs Zachariae, & Esaiæ ad interpretationem eius. fol. 403
- CAP. XIII.** Explicatio loci Pauli I. Corinth. 3. de Purgatorio secundum proprietatem verborum, & idioma scripturae, & rationem consequentis, & collationem similium locorum Esaiæ, & Zachariae: & quomodo illos paulus imitatus, & interpretatus est: & de Constitutione Apostolica accedente etiam consuetudine omnium Ecclesiarum exequias mortuorum semper, & ubiq; etiam in Germania ante octingentos annos celebrantur. fol. 410
- CAP. XIV.** De alijs locis scripture pro sacrificijs, & orationibus mortuorum in epistola ad Romanos, in Tobia, in Maccab. in epistola secunda ad Corinth. in Eccle. in Apocalypsi, non repetitis, quae ab alijs scripta sunt de ijs, sed adiectis potius, quae sunt pretermissa. fol. 414
- CAP. XV.** Responsio ad illud in 3. epistola Clementis neminem iudicandum pro eo, quod ignoravit, cum videatur contradicere euangelio, de seruo ignorante voluntatem domini, & vapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quod merita Apostolorum Daemonia eijcerent, quodque neutrum eorum Magdebur. intellexerint, ex verbis ipsius epistola demonstrari. fol. 418
- CAP. XVI.** De Constitutionibus ecclesiasticis, in vniuersum: & quomodo eas haeretici, ad legem seruitutis pertinere falso credant, & de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripturae sanctae, & quid lex seruitutis, & quomodo haec Lutherus ignoravit. fol. 421
- CAP. XVII.** Defensio doctrine beati Petri in epist. Clement. de confessione auriculari, & collatio eius doctrine, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Proverbijs, & cum epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quod confiteri in genere se peccatorem, non facit erubescere, & quomodo beatus Ioannes in epistola sua omnino loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodo haec non sit impossibilis, neque ardua. fol. 426
- CAP. XVIII.** Responsio ad ea, quae Magdebur. obijciunt contra doctrinam de confessione secreta. De loco psal. Delicta quis intelligit, quomodo eum veteres interpretati, & quomodo Paulus imitatus, & interpretatus sit. Item de interpretatione loci Pauli. Quod enim operor, non intelligo, ex Methodio Martyre. fol. 432
- CAP. XIX.** Responsio ad reprehensionem de reliquijs corporis Domini summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodiendis eas negligenter: & in eos, qui pallam, quae corpus Domini tetigit, ad alios vsus transferunt: & quomodo ista contra scripturam Magd. reprehendant. fol. 435

Summae capitum quinti libri.

- CAP. I.** Defensio doctrine de non accedendo ad menstruatam in epistola Clementis quarta, quod eam reprehendant Magdeburgenses contra naturae decentiam & honestatem. Item de purificatione, sine lauatione contra naturalem quoque honestatem & honesta consuetudinis decentiam a Magdeburgensibus reprehensa. fol. 447
- CAP. II.** Defensio doctrine de communi vita in epistola 5. Clementis: & de origine communis vitae verum, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum haeticorum, & nostrae aetatis: item de vita communi religiosorum, & de voto, quo suscipitur, item de communi vita clericorum ex communi sumptu ecclesiae. fol. 450
- CAP. III.** Defensio doctrine de solemnibus benedictionibus sacerdotum nuptiarum in epistola Euaristi: de causa eius, & utilitate: & responsio item ad id, quod in huiusmodi traditionibus

- nes obijciunt Magdeburgenses, esse laqueos conscientiae. fol. 457
- CAP. IIII.** Defensio doctrine de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi: & peragenda in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatriam esse, quicquid fiat ad cultum Dei sine mandato eius. & aliquid de traditionibus Apost. sine scripto. fol. 460
- CAP. V.** Responsio secundum scripturam, & apostolicum canonem ad accusationem Magdeburgensium in epist. 2. Sixti de supplicio populi quasi iniusto propter laicum, qui vasa sacra tetigit. Item responsio secundum scripturam ad accusationem in epist. 2. Sotheris de sacris foeminis prohibitis tangere sacra vasa, & ferre incensum ad altare, & quorsum tenet eiusmodi accusatio. fol. 462
- CAP. VI.** Defensio doctrine de delectu ciborum in epistola Telesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani deprauant, & de ieiunio ex scripturis; & de fabulis apud Paulum abstinentium olim a cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad modicum utili, ex auctoritate multorum veterum patrum. fol. 466
- CAP. VII.** Explanatio loci difficilis epistolae ad Coloss. 3. de abstinentia ciborum, & de cultu voluntario, & varijs exemplis eius in scripturis; & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistolae ad Coloss. & quomodo Lutherani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdem loci ad tollendum delectum ciborum tum iustum, tum voluntarium. fol. 471
- CAP. VIII.** Responsio de septem hebdomadis ieiunii Quadragesimae, quas in epistola Telesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differentia, & ratione in ecclesijs Orientis & Occidentis, & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Ariano rum, fol. 476
- CAP. IX.** Defensio doctrine, quam in epistola I. Clementis & Anacleti I. reprehendunt Magdeburgenses, Quod maiores sint Episcopi, & sacerdotes, quam Principes & Magistratus ex scripturis, & Apostolicis constitutionibus: & de loco Pauli, Subditi estote non solum propter iram, sed propter conscientiam, quem haeretici deprauant. fol. 479
- CAP. X.** Defensio doctrine in epistola Euaristi de matrimonio non dissolueno per fornicationem Euangelistis cum Paulo collatis, & Apostolico canone, ac pluribus concilijs, & patribus cum scriptura consentientibus. fol. 487
- CAP. XI.** Quid respondendum sit pro matrimonio non dissolueno propter fornicationem ad id quod obijciunt ex commentarijs, qui feruntur esse Ambrosii: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem a viro non discedere: quod si discesserit, aut recōstitui, aut manere innupta & confutatio eius. fol. 491
- CAP. XII.** Defensio doctrine de celibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quae Heerbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam a Sacerdotibus, & Diaconis, & eorum vxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum deprompta. fol. 494
- CAP. XIII.** Responsio ad id, quod Heerbrandus Tubingensis doctor contra Celibatum obijcit ex epistola ad Hebr. eos, Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria, ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circumstantijs personarum, & collatione similium locorum scripturae conclusa. fol. 498
- CAP. XIV.** De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epistolae ad Hebr. eos de honorabili coniugio in omnibus contra Celibatum; & in locum epistolae ad Timoth. de viduis illis, quae primam fidem negauerunt; & de vera interpretatione vtri vsq; loci, ex propria virtute scripturae ducta. fol. 502
- CAP. XV.** Responsio ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra Celibatum: & de canone Niceni Concilij, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos, & ex epistola Basilij. Item de haeresi contra sacrum celibatum ante mille annos, iterum post Nicolaitas renouata. fol. 506
- CAP. XVI.** Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacramentum matrimonij, quod negat: & explanatio loci epistolae ad Ephesios pro sacramento matrimonij ex proprijs ipsius loci cum adspiratione veterum patrum, & collatione aliorum locorum scripturae sanctae

de sanctitate matrimonii fidelium, unde existat. & quomodo, quæ S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensem doctorem redarguant. fol. 509

CAP. XVII. Defensio doctrinæ de obseruatione vniformi paschali: & quæ eius causa, ac necessitas: item de obseruatione vniformi diei dominici: & cur eam Magdeburgenses non audeant reprehendere. fol. 515

CAP. XVIII. De obseruatione dierum ac temporum ad ieiunandum, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodo sit secundum scripturas, & rursus de obseruatione paschali item secundum scripturam. fol. 520

CAP. XIX. Responso ad accusationem epistolæ Aniceti de radendo caput Clericis in modum sphaeræ: & de propria ratione tonsuræ: & quod tonsura non pertineat ad traditionem hominū, quam Apostolus in epistola ad Coloss. damnat; sed ad traditionem hominū secundum Christum, quam probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes, & Theorias tonsuræ Christianorum, quæ sit propria ratio eius in Clericis. fol. 526

CAP. XX. Responso ad id, quod Magd. de Eusebio Cesariensi, & Hieronymo, ac Damaso obijciunt, quod de epistolis Pontificum Apostolicorum non meminerint. & de quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo, quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo III. de epistolis pontificum Apostolicorum non meminerit, ubi aliorum posteriorum pontificū epistolas commemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorū earū auctoribus assignauit, & de decretis quibusdā epistolarū, quæ in iis ipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur, itē de vno tantū teste a Magd. producto ad dicendū testimoniū contra epistolas pont. & quid ille cōtra Hieronymi, & Damasi, quos citat, sententiam sinxerit, vt differentiam episcoporum, & presbyterorū tolleret. fol. 532

CAP. XXI. De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris testamenti in epistolis Pontificum Apostolicorum citatis, reperitur loco interpretationis 70. qua illi Pontifices xpi sunt, cur hoc factum sit, & quo exemplo, & quomodo probetur manifeste vsos esse auctores harum epistolarum interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epistola Pauli ad Heb. quomodo, & quare Paulus non sit ea xpus in epistola ipsa, quam Hebraice scripsit, sed interpres potius epistolæ. Quomodo diuino cōsilio factū esse videatur, vt in plerisque locis veteris testamēti citatis interpretatio Hieronymi in his epistolis posita sit ad eos redarguendos, qui aliquando dicturi erant, fuisse factas epistolas tempore Caroli Magni, & quid argumenti antiquitatis harum epistolarum ex hac interpretatione accesserit. & quo modo. fol. 541

CAP. XXII. De genere testium sanctissimo pro epistolis Pontificum Apostolicorū, quod est fama vetus. Quomodo quæ Augustinus scripsit contra Faustum negantem nouum testamentum scriptum esse ab Apostolis, ad coarguendum Magd. valeant, & ad probandum scriptas esse epistolas a Pontificibus, quorū esse feruntur. item quomodo refellendū sit, quod aiunt Magdeb. corruptas esse epistolas istas, & si concedant esse Pontificum. fol. 547

CAP. XXIII. De ijs, qui epistolas Pontificum Apostolicorum apud veteres citarunt, & responso ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magd. in epistolas obijciunt, & quemadmodum Nicolaus primus citatus testis contra epistolas a Magd. earum auctoritatem probet. Itē de epistola Clementis prima ad Iacobum libris Recognitionum preposita, & de altera epistola Clem. ex persona Petri ad Iacob. de qua Photius, & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostolicorum citarunt. fol. 551

CAP. XXIV. De decretis epistolarum quinq; Clementis quomodo non auctoritate ipsarum epistolarum sed consuetudinis omnium dei Ecclesiarum a sanctis Apostolis institutæ & traditæ consistant, & de argumentis antiquitatis quæ ex ijs ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Græce, & de alijs quibusdam obseruationibus. itē de epistolis 3. Anacleti & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, qua scriptæ sunt, impressa cernantur, & quæ argumenta, scriptas esse latine. fol. 557

FINIS.

FRANCISCI TURRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum.

LIBER PRIMVS.

Responso ad ea, quæ Magdeburgenses Centuriatores in præmio accusationis Canonum Apostolorum in eos obijciunt: & defensio Canonis xvij. de secundis nuptijs ordinando Clerico prohibitis: & explanatio loci Pauli ad Titum de continentia Sacerdotum, Collatis locis scripturæ, & examinata proprietate & consuetudine verbi Continentiæ in scripturis. Cap. I.

VT IGITUR ad omnia, quæ Magdeburgenses Centuriatores in Ecclesiasticos Canones Sanctorum Apostolorum obijciunt, respondere iam incipiamus, ordiamur ab eorum præmio; sic enim illi orsi sunt, Canones illos, qui à Clemente Romano versi dicuntur, & nomine Apostolorum circumferuntur, ab Apostolis non esse conscriptos, nec hoc sæculo tales extitisse, multis firmis argumentis probari potest.]

Hactenus præmium, in quo illud primum non intelligo, quid sibi velit, quod aiunt, Canones illos, qui à Clemente Rom. versi dicuntur. Ex qua enim lingua versi? aut quis vnquam dixit a Clemente versos præter Magdeburgenses? an versi e Græco in Latinum? ecquis ignorat, Clementem Romanum lib. 8. de constitutionibus Apostolorum Græce scripsisse, esseque Apostolorum Canones extremam partem libri octauī? tametsi ignorasse quidem Magdeburgenses non mirum erat, si hi libri non essent iam pridē in lucē æditi, & in publico versarentur. An fortassis existimarunt Magdeburgenses ex lingua Hebraica, aut Syra, aut Arabica, in Græcam a Clemente translatos? ipsi ergo viderint, quid dicere voluerint, aut quomodo a Clemente versos intellexerint. Libenter equidem dissimularem hoc, quia parum, aut nihil ad causam refert, nisi cum ijs agerem, qui se in omnibus acutos & perelegantes viros putant, & præ se ceteros homines nihili faciunt. Præterea quod in eodem præmio dicunt, non esse ab Apostolis conscriptos canones istos, Quis hoc negat? aut quis vnquam ex catholicis scriptos ab Apostolis dixit? aut esse eos scripturam sacram, & diuinitus inspiratam? vt quidem esset, si ab Apostolis scriptos esse sic probaretur, quomodo probatur, scriptum esse ab eis nouum testamentū. Quod autē adiunxerunt, Nec hoc sæculo tales extitisse: hoc illud est, de quo cum eis contendimus. Et hoc nos multis grauisimis testimonijs loco suo probabimus; si prius istorū argumenta, quæ ipsi firma vocant, & in sex locos distribuerunt, refellerimus. Primum, nam reperiuntur (in-

Quam irascite dixerint Magdeburgenses esse Canones Apostolorum versos a Clemente.

Canones Apostolorum sine scripto traditi sūt.

A quiunt)

quiunt) inter eos aliquot Canones, qui probatis authenticis, quos paulo ante recensuimus, Apostolorum Canonibus, & doctrinæ aduersantur, quales sunt Canon xvii. qui secundas nuptias damnat, quas tamen Paulus 1. Tim. v. & 1. Cor. xii. mandat, & præcipit].

Hactenus Magd. recitemus nos Canonē, Si quis post baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuit, non potest esse Episc. aut presb. aut diac. aut prorsus ex numero eorū, qui ministerio sacro deseruiunt. Hactenus Canon: qui si nuptias damnat, damnat etiam Paulus 1. Tim. 3. cum præcipit, vt sit Episcopus, & præbiter vnus vxoris vir, idest, ne sit secundis nuptijs copulatus. Ita enim esse intelligendum, quia hoc isti sine vlla ratione, & auctoritate negabunt, nos ex ipsius Pauli verbis, & verborum eius virtute docemus, & probamus; quia, quem hoc loco dixit Apostolus, debere esse vnus vxoris virum, sobrium, pudicum, filios habentem subditos, eundem dixit in Epif. ad Titum, debere esse item vnus vxoris virum, filios habentem non in accusatione luxurix, pudicum & continentem. Interrogate ergo Paulum Magdeburgenses, cur continentem addidit ad pudicum? cur inquam, ad pudicitiam, quæ laicis quoq; coniugibus necessaria est, continentia non est, continentiam addidit in Sacerdotibus? Quid sibi voluit istius verbi ad iunctio, si vxore vti Episcopo & presbytero licere volebat? Verbum enim ἐγκρατῆς quod continentem declarat, cum solum ponitur, idest, sine additione eius rei, cuius aliquis continens est, vt iræ, inanis gloriæ, (iræ enim continens quis dicitur, & gloriæ, & auri, ac similia.) Tunc ad voluptates gustus, & tactus proprie refertur, vt Arist. in priore libro magnorum moralium notauit. Requirit ergo Paulus, qui vim & proprietatem horum verborum non ignorabat, quibus in tam necessaria nobis doctrina utebatur, requirit, inquam, vt sacerdos, siue libidine tentetur, siue non contineat se ab omni concubitu. Hoc enim significat, debere esse castum simul & continentem. σώφρων enim, ait idem Arist. id est castus, non patitur: ἐγκρατῆς vero, idest continens, patitur. Si qui vero putabunt non accipi hic ἐγκρατῆς idest continentem proprie, putent quoq; , vt errorem suum augeant, neq; cætera, quæ hoc eodem loco Paulus cum continente coniunxit, ad proprias virtutes pertinere, sed ad communes & generales, quos statim ratio ipsa verborum & doctrinæ; & scripturæ sanctæ consuetudo redarguet: & non ita esse quod putant, conuincet. Quia enim ad Episcopum pertinet, & ad Sacerdotem, vt eleemosynas tribuat, vt sciat non solum pauperibus ecclesiæ suæ tribuendum esse, sed etiam peregrinis, quod sine scripto etiam traditum est canone Apostolorum xli. idcirco iubet ei Apostolus per epistolam, hospitalem esse. Itaq; ad charitatem erga pauperes ecclesiæ suæ debet adiungere Sacerdos ecclesiæ charitatem erga peregrinos: sicut beatus Petrus ad charitatem fraternitatis siue erga fratres, quam vocat philadelphiam, iubet adiungere charitatem generalem erga omnes, etiam inimicos. ne quis existimet satis esse diligere fratres nostros, qui ex eodem vtero mystico baptismali nobiscum renati sunt, nisi diligat etiam quoscumq; alienigenas. Similiter iubet esse φιλάγαθον id est, studiosum eorum, qui probi sunt, vt sic studio suo improbos alios ad probitatem prouocet: item castum, siue pudicum, vt alios exemplo suo hortari possit ad pudicitiam: nam oculis etiam

Defensio, & explicatio canonis apoll. xvii. de nuptiis sacerdotum, & diaconorum prohibitis.

Vfus, & proprietas verbi ἐγκρατῆς id est, continens.

Quomodo redarguedi sint, qui putauerint continetem in epif. Pauli, ad Tit. ad generalem virtutem pertinere.

2. pet. c. 1.

& auditu & sermone pudicum siue castum esse oportet. Præcipit deinde iustum esse, vt sit ἀπερσωπόλητος, sicut apostolica constitutio in 2. lib. Clementis Romani eidem præcipit, id est, vt non sit acceptor personarū, qui (inquit) neque diuites reuereatur: neq; pauperes contemnat, & opprimat. Nihil enim magis sacerdoti, qui ecclesiæ præest, necessarium est, cū sit iudex in ecclesia sua. Sequitur deinde vt sit ὁσιος, id est, sanctus: hæc quoque propria & specialis virtus est, sicut superiores. Differt autem, vt Photius Constantinopolit. in Lexico suo notauit ὁσιος, idest sanctus a iusto, quod iustus (inquit) seruat æqualitatem iustitiæ erga sui similes, idest erga homines. ὁσιος vero ὁ περὶ ταῖς θείαις ἐσπουδακώς ἐαυτὸν καθοσιώσας θεῶν, idest, sanctus, qui studio diuinorum tenetur, & se Deo consecrauit. Sequitur deinde vt sit ἐγκρατῆς, idest, continens, quod verbum ἐπιτάσιν ἡρώσων φροσύνης secundum proprietatem suam declarat, idest incrementū & amplificationem castitatis, siue pudicitix: significat enim non tangere vxorem, sicut Paulus loquitur in Epistola ad Corinth. cum ait, De quibus scripsistis, bonum est homini mulierem non tangere, de vxoribus enim interrogauerant Corinthii, & de eis Paulus respondit, vt & ratio ipsa conuincit: & nos alio loco, auctore etiam & interprete S. Sixto secundo, copiose docuimus. Si igitur præceptum Christi est, vt sit sacerdos, qualis hic ab Apосто. describitur, sit etiam præceptum eius, vt continens sit: aut si hoc non est, nec illud, vt sit hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus. Ipse denique viderit, qui aliter locum hunc Pauli, & verba eius interpretanda esse putet. De huiusmodi continentia carnis, idest, de virtute speciali etiā vxorem propriam nõ tangendi disputabat Paulus coram Felice præfide, & Drusilla vxore eius, sicut disputauit apud Corinth. quæ fuit causa, vt ad eum Corinthii de eare scriberent: & Paulus eis responderet. De quibus scripsistis, bonū est homini, mulierem non tangere, idest, vxorem. Disputabat, etiam Paulus coram Felice de iustitia speciali virtute. Quid enim accommodatius, & opportunius esse poterat, quam vt reus coram Iudice de iustitia inter homines, differeret, & de iustitia Dei in iudicio futuro? aut quid rursus alienius a ratione & proposito & loco ac tempore illo, quam si dicatur differuisse de iustitia, quæ vniuersam virtutem significet; & de continentia, quæ vniuersam item virtutem significet? Quis enim ita Lucam locutum fuisse vnquam dixerit, vt bis virtutem vniuersam duplici vocabulo Iustitiæ & Continentiæ in eodem loco otiose affecerit? Præterea cum Paulus de secularibus dicit, Si non continent, nubant; an non necesse est omnino, verbum continendi, vnde continentia deriuatur, sicut ἐγκράτεια ἀπὸ τοῦ ἐγκρατῆ εὐεσθαι referri ad continentiam carnis? Quare, si per mittit Apostolus ijs, qui continentes esse nolunt, idest, qui nolunt continere se semper ab omni concubitu muliebri, vt vxores ducant, vt suis vtētes, fornicari desinant; & ijs, qui vxores habent, vt, postquam ad tempus ex consensu se ab eis continuerunt, reuertantur in id ipsum, ne propter incontinentiam tententur, ergo vxore sua vti non est secundum Paulum continentis, licet possit esse casti, siue pudici. Ex quo rursus fit, vt si sacerdos debet esse continens, sicut Apostolus præcepit, necesse sit secundum scripturam Pauli diuinitus inspiratam, vt vxorem suam non tangat. Id circo continentem esse, nulli in toto nouo testamento præcipitur, nisi ministris sacri altaris Episcopo, presbytero, & diacono, & ijs, qui continentia

Quid iustus differat ab eo, qui dicitur ὁσιος, idest, sanctus.

lib. 2. de dogmaticis chor.

quid absurdi, & falsi concedere cogatur qui legem continentix sacerdotalis solui posse existimet.

act. 24.

quod nulli in toto nouo testamento, præcipitur vt sit ἐγκρατῆς

id est continēs
præterquā mi-
nistro altaris
episcopo pres-
bytero, diaco-
no, & iis, qui se
voto continen-
tiæ obligarūt.

1. Cor. 9.

2. Pet. c. 1.

Eph. c. 5.

Iac. c. 1.

Rom. 12.

Rom. c. 7.

Esa. c. 1.

Esa. 22.

locus epis. Cle-
mentis confo-
nans epist. Pau-
li ad Titum de
continentia sa-
cerdotum.

Deo promiserunt. Rursus cum ait idem Apostolus, omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, quod Græce est ἐγκρατευσταί, necesse est ad ea referre quæ sunt propria continentiae specialis, id est, ad voluptates, & concupiscentias ventris, & sub ventre, ut Græci loquuntur, quas hæc virtus specialis cohibet. Hæc enim sunt, quæ pugili, & ei, qui in stadio currit, & in agone certat, nocere possunt. unde inquit Theodoretus hunc locum interpretans, non omnibus cibis vescuntur isti, quamquæ expetant: sed eum solum, quem magister eorum eis adhibet. In illo autem loco Epist. Pet. 2. c. 1. ministrare in scientia continentiam, accipiendum quoque esse verbum continentiae pro virtute continentiae carnis, id est, continentiae voluptatum gustus, & tactus, (ex utroque horum enim constat hæc virtus, sciteque dixit Tertullianus in libro de ieiunio contra psychicos, monstrum esse libidinem sine gula, unde scriptum est, nolite inebriari vino, in quo est luxuria) satis declarat quod sequitur, in continentia patientiam scilicet ministrare: quia enim voluptates carnis, siue concupiscentiae, a quibus unusquisque tentatur abstractus, & illectus, sicut ait beatus Iacobus, vehementissime omnium sunt, ac vehementiores etiam quam impetus iræ, ut philosophi quoque tradunt; idcirco in his cohibendis maxime opus est patientiae virtute. hæc igitur est præcipua ratio, cur in cognitione, siue scientia studiosius continentiam, quam aliam virtutem ministremus, quod, ut dixi, concupiscentiae, in quibus refrægendis, & coerendis virtus continentiae versatur, vehementissimæ omnium sunt. Iubet ergo B. Petrus ministrare in fide virtutem, id est, adiungere ad fidem opus virtutis, quia fides sine virtutis opere mortua est: & ministrare in virtute scientiam: id est, operari virtutem cum cognitione, siue prudentia spiritus, quæ est regula, & norma veræ virtutis: γνῶσις enim vocat B. Petrus, quam Philosophi in operatione virtutum vocant φρόνησις, id est prudentiam. Unde Apostolus in epistola ad Rom. iubet ut probemus, id est, ut per instructionem legis Dei examinemus, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Sic enim intelligendum esse, quod ait, ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, intelligi potest ex c. 7. eiusdem epis. ad Rom. cum ait, & probas quæ sint meliora instructus per legem. Propter hanc ergo cognitionem, siue prudentiam spirituales, quæ ministranda est in operatione virtutis, ut sit recta, ac perfecta, dixit Esaias. Discite bene facere, ut erudite magnus Basilus in eo loco observavit. Sine perceptione enim scientiæ siue prudentiæ ad bene operandum, non possumus bene operari: & rursus idem Esaias cum iudicia tua (inquit) feceris, iustitiam discant habitatores terræ. Ergo postquam beatus Petrus præcepit ministrare in fide virtutem generaliter, & in virtute cognitionem, siue scientiam, quæ discenda est ex institutione legis Dei, & sanctarum scripturarum, pergunt iam ad speciales virtutes, quarum primam posuit continentiam propter causam iam dictam. Non persequor reliqua, quia non est locus. Per se intelliget, qui scripturas sanctas scrutari didicerit. Redeo ad locum Pauli in Epistola ad Titum, cui consonat præceptum Beati Petri in epistola Clementis secunda. Ministri (inquit) altaris siue diaconi ad Domini- ca tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. Sic enim scriptum est in vetusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ. non dixit, coniuges suas eiecerunt, siue excluderunt. Hoc enim ve-

tat ca-

tat canon. v. Apostolorum, quia inhumanum sit hoc facere: sed dixit reliquerunt: id est, iam ante ordinationem deserunt cum eis misceri; nisi enim ante ordinationem vxor ordinationi mariti assentiatur, & ambo deinceps semper ex consensu continentes esse velint, non potest ordinari. Hoc ergo significat, ante ordinationem coniuges suas relinquere. in extrema autem parte epistolæ, hæc (inquit) præcepta a sancto Petro accipi. & ne quis aliquando dicere posset, esse hoc præceptum humanum, & non diuinum, subiungit. Hæc tibi fili charissime insinuari curavi, ut seruari omnia præcipias sine macula. si quis vero audierit te, utilis erit minister Iesu Christi: qui autem non audierit te, immo loquentem dominum per te, ipse sibi damnationem acquirat. Ergo hoc præceptum beati Petri de continentia sacerdotum diuinum est, & non humanum. Cum enim quis loquitur, quæ aut prius ipse dominus immediate, & ore suo locutus est, ut quæ sunt in euangelio, aut postea locutus est per Apost. suos siue scripto, siue sine scripto, diuina tunc & non humana loquitur. Unde reddens rationem Dionysius c. 4. cælestis hier. quare Deus cum legem dederit per Angelos, ut S. Stephanus in actis apost. & Paulus in epist. ad Galatas testantur: scriptura tamen Exodi ab ipso Deo datam esse dixit: Scilicet non ob aliam causam, inquit, nisi ut doceremur, diuinam esse legem. Ut igitur lex data per Angelos, non erat angelica, sed diuina, sic omnia, quæ Dominus per homines; quos Apostolos & ministros noui testamenti elegit, & misit; tradidit, non sunt, neque dicuntur humana, sed diuina, sicut non humana, sed diuina fuerunt, quæcunque Deus per Moysen populo suo tradidit. Unde diuinus Dionysius vnum genus tantum traditionum Apostolicarum a sanctis Apostolis didicit, id est diuinum: non duplex, alterum humanum, alterum diuinum: ut ex extrema parte capituli primi ecclesiasticæ hier. perspici potest. Deinde si sunt Apostoli magistri Ecclesiæ Catholice, ut quidem sunt; si quidem Spiritus Sanctus per eos, & per eorum prædicationem Ecclesiæ Catholice traditam docet Ecclesiam omnem veritatem; Apostolos autem Dominus per se & immediate erudiuit, & illuminauit in omnibus, quæ ecclesiæ tradiderunt; contra enim sentire error est; sunt igitur non humana, sed diuina omnia, quæ Apostoli a Christo misit, in ecclesia Dei docuerunt, & statuerunt. Nec enim, cum Apost. dixit, nam cæteris ego dico, non Dominus, diuina ab humanis distinguere voluit: sed ea, quæ Dominus ore proprio in Euangelio docuit, ut illud, Vxorera viro non discedere, ab ijs distinxit, quæ non prius ore proprio, sed tunc primum ore Apostoli docuit, quale est, Si quis frater vxorem habet infidelem, & quæ sequuntur. Ut sapienter Theodoretus in diuinis scripturis valde exercitatus, & eruditus sua interpretatione admonuit. Immo ipse idem Paulus, ne quis male interpretaretur, quod dixerat, Ego dico, non Dominus; & ad humanam auctoritatem, quod diuinæ erat, referret, de ijs omnibus, quæ paulo ante scripserat, subiunxit, Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. sic quoque beatus Chrysostomus sensit. sed, ut ante dixi, qui præceptum de continentia sacerdotum in epis. Pauli ad Titum humanum putat, putet etiam humanum esse præceptum de hospitalitate, & iustitia ac sanctitate. Denique si Paulus in epis. ad Tit. a senibus laicis requirit, ut sint casti, siue pudici, idem item a nuptis adolescentulis, & idem rursus item a coniugibus in epi. 1. ad Titum c. 2. an cum a sacris ministris

act. 7.

Gal. 3.

Exo. 19.

quare quæcum-
que Apostoli
tradiderunt, di-
uina sunt.

Dionysius vnu
tantum genus
traditionū A-
postolicarum
nouit.

1. co. 7.

quæ distinxerit
Paulus, & a qui-
bus, cum dixit,
ego dico, non
Dominus.

ad Tit. c. 2.

requirit, vt sint simul *σωφρονες & εγκρατες*, id est, casti, & continentes, nihil amplius requirit? quod si requirit, dicant nobis isti, qui coelibatum proprie iuris diuini esse negant, quid illud erit? ad communem enim & generalem virtutem continentie confugere non possunt; cum, vt ante ostensum est, nunquam in nouo testamento nisi proprie hoc verbum accipiatur. Postremo conscientias isti suas, qui contradicunt, interrogent, vtum honestum existiment, quod ad voluptates carnis pertinet, non plus castitatis, a sacris ministris, quam a laicis & seculi hominibus hoc loco epistolę a Paulo requiri? quod si non existimant, quid istud plus castitatis esse potest, nisi vt illi, id est sacri ministri, omnino ab vxoribus abstineant: hi, id est laici, non abstineant, si nolint; sint tamen casti, & pudici? Sed reuertamur tandem ad locum Pauli, vnus vxoris vir. Si enim sua vxore vti, licere sacerdoti, noluit, quod ipsa nunc vis verborum, vt demonstraui, confiteri cogit; quis iam non videt, absurdum esse, hoc solum hic prohiberi, cum ait, vnus vxoris vir, ne duas simul ducat, quod ne apud Gentiles quidem licuit, ex quo leges Imperatorum hoc prohibuerunt, vt Theodoretus quoque in eodem loco testatur: aut ne duas simul habeat? quod Iudæis licebat, nos autem non sumus sub lege. vtrumq; vero horum omnibus laicis Synodus Nycena c. 26. interdixit, Nemo (inquit) duas simul vxores in matrimonium accipiat: aut vxori prius ductę alteram superinducat. Ab episcopis vero, & presbyteris, ac diaconis an nõ decebat, vt plus aliquid Apostolus requireret? nisi fortasse nihil inter populum, & sacerdotes Domini distare volunt. Restat ergo, vt hoc velit hæc Pauli Apostoli lex, vt qui Episcopus aut presbyter fieri debet, si non est vxoris in expertus, semel tantum duxerit vxorem, siue illa mortua sit, siue viuat, a qua deinceps abstinentum ei sit. Diximus quod est legis: dicamus etiam, quod est rationis. Quomodo enim Episcopus aut presbyter filios habebit subditos cum omni castitate, sicut Apostolus in eodem loco præcipit, si licet Episcopo, aut presbytero non abstinere ab vxore sua? quomodo poterit filios ad continentiam hortari, si ipse non est continens? aut quemadmodum cum auctoritate eos reprehendere poterit, si noluerint subditi esse in omni castitate? aut quid, inquit beatus Ambrosius, interesset inter populum & sacerdotem, si eisdem adstringerentur legibus? debet (inquit) præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia. Diximus quod est legis, & rationis: dicamus quoque quod est testimonii. Beatus Ambrosius in epistola illa longa & eruditissima ad Ecclesiam Vercellen. Episcopo carentem, quæ est in x. libro epistolarum eius, Huc locum grauissime explanans Apostolus (inquit) est, qui vnus vxoris virum præcipit esse, nõ quod vxorem excludat coniugii, nam hoc supra legem præcepti est, sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suę gratiam: nec vt iterum filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur auctoritate: habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare. & Paulo post, Sed prius cognoscamus, non solum hoc Apostolum de Episcopo, & presbytero stautuisse, sed etiam patres in concilio Niceni tractatus addidisse, neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia fortitus sit. Hactenus Ambrosius. sane quidem secuti sunt Niceni patres Canonem Apostolorum 17. loci Pauli interpretem. An dicturi sunt Magd. damnasse etiam secundas nuptias Synodum Nicenam? sed negabunt fortassis & hunc Canonem

Magd. nihil inter populum, & sacerdotes distare volunt.

1. Tim. c. 3.

quid legis, & rationis, & testimonii sit in canone apost. 17. de nuptiis sacerdotum, & diaconorum in redditis. 1. Tim. c. 3. Ambrosius.

Niceni patres.

nonem Nicenum, & testem eius Ambrosium, qui nihil credunt, nisi quod ipsi fingunt: & se ipsis testibus probant, Sed quid mirum, si negent, qui aliquos etiam libros scripturę sanctę Canonicos negare audent. Præterea Beatus Basilius in commentarijs Esaia c. 3. oportet, inquit, vt sit presbyter omnis concubitus in expertus, aut, secundum legem Domini, vnus vxoris vir. Paulus ergo requirit, vt si expertus sit concubitus, vnus tantum vxoris concubitus expertus sit, a qua deinceps abstinentum ei sit, alioqui non fuerit pudicus, & continens, vt esse præcipit Apostolus. Itē Terullianus lib. 1. ad vxorem, (tametsi in eo non sequimur, quod secundas nuptias contra ecclesiasticum, & apostolicum dogma damnauit, quas Apostolus manifeste probat, sed in interpretatione loci Pauli de Episcopo & presbytero vnus vxoris viro) quantum (inquit) fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundę, disciplina ecclesię, & præscriptio Apostoli declarat, cum digamos non finit præsidere: cum viduam allegi in ordinationem, nisi vniuiram non concedit. aram enim Domini mundam proponi oportet. Terulliano ergo auctore ara munda non ponitur, quæ a non continentibus tractatur. Siquidem oportet ita vnus vxoris virum pudicum esse, vt viduam vnus viri vxorem: quę, cum vidua sit, non potest non continens esse. Ad hæc Innocentius primus in epi. 11. c. 9. Hunc ipsum locum Apostoli explanans, vnus (inquit) vxoris virum dixit non permanentem in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam. Interrogemus hic Magdeburgenses, Vnde vos probatis, quod dicitis? Quid legis, quid rationis, quid testiũ profertis? aut cur vobis credi vultis contra scripturam, contra rationem, contra testes? Quod si adhuc nobis non creditis, a quibus discessistis; interrogate Græcos, qui de coelibatu quoque a nobis dissentiunt, tam & si non tanto errore, quanto vos: apud illos enim presbyteri non ducunt vxores: & si ab ijs, quas habent, quas ante duxerunt, non se deinceps continent, quod Apostolus præcipit. consulite, inquam, omnes Græcos interpretes Canonum Apostolorum, an Canonem istum 17. negent, & eo nuptias secundas damnari dicant? tam & si illi Canonum sextę Synodi in Trullo conditores in canone 13. coelibatum Ecclesię Romanę matris omnium ecclesiarum reprehendere audent. Cuius continentiam sacerdotalem accusare, quid aliud est, quam libidini sacerdotum patrocinari? Et qui illos reprehendere, & patronos libidinis in hac parte appellare, procacis esse putet, an non applaudere illis videatur? & ecclesię Catholice nolens noceat? Sed de his si quis plura requirit, relegat, quæ postea Magdeburgensibus in tertio libro defensionis Epistolarum pontificum Apostolicorum respondimus, & inde assumat, ne eadem sine necessitate hic repetamus.

qui traditione sacri coelibatus humanam esse dicit, ecclesię nocet.

Defensio

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpret sit loci Pauli de Celibatu sacerdotum, & diaconorum. item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum. Cap. 2.

» **P**ERGAMVS respondere ad reliqua. & Canon (inquiunt) 27. tantum
 » clericis lectoribus, & catoribus nuptias permittit: alijs vero non ob-
 » scure vetat, quod est contra doctrinam Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. &
 » 1. Timoth. 4.]

Cum aiunt Magdeburgenses, Alijs vero non obscure vetat, vtrum alijs clericis vetari intellexerint Magdeburgenses, praterquam clericis lectoribus, & cantoribus, vt canon vult: an vero vetari alijs non clericis, quod falsum est: non satis intelligo, quia obscure dixerunt, vt solent, qui fallere volunt. Aperte dicit canon, Ex ijs, qui ad clerum accesserunt conugio liberi, ac soluti, lectoribus tantum, & cantoribus permitti vxorem ducere. si hoc isti dicunt esse contra 1. Timoth. 3. ideo dicunt, quia quod ibi praecepit Apostolus Episcopis, presbyteris, & diaconis, vt sint vnus vxoris viri, hoc, tanquam indocti, qui non intelligunt, vt Ecclesia Catholica semper intellexit, quos Apostolus vnus vxoris viros vocet, & tanquam instabiles, qui noluerunt permanere in ijs, quae eorum maiores, ac patres didicerunt, & tradita illis fuerunt, ad suam & suorum perditionem deprauant. Explicate ergo Magdeburg. si potestis, discipulis vestris, vnde hoc probetis; quo argumento, quo teste? aut ex quibus didicistis, nisi ex patre, & propheta vestro Lutero, sic locum Apostoli interpretari, quasi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? nos enim ex verbis Apostoli, & ratione atq; auctoritate sanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apostolo hoc loco praecipere, si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non sit matrimonij inexpertus, vt hic semel tantum vxorem duxerit, siue illa mortua sit, siue viuat, a qua deinceps abstinendum sit; hic vero Canon plane vetat, cum iam quis factus est Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vt tunc vxorem ducat. Quomodo enim non hoc istis prohibeat, quibus nec ea, quam habent vt permittit? immo iubet esse pudicos, & continentes? Ne vero intelligamus, hoc ipsum omnibus quoque clericis prohiberi, ne scilicet vxores ducant, postquam in Clerum asciti sunt, accedit Apostolica traditio hoc canone 27. sancita, & commendata, quae, tanquam scripturae Pauli interpret, lectoribus, & cantoribus tantum permittit, vt hi soli postquam facti sunt Clerici, possint, si voluerint, vxorem ducere. istis, inquam, licet in clero non continentes esse, id est, vt vxoribus suis, quibus eas in clero ducere licet. Videamus iam de capite 9. prioris epi. ad Corinth. quod ijdem Magd. citant etiam contra Canonem 27. Apostolorum sola indicatione capitis; quasi locus facilis sit, & omnibus in promptu ad intelligendum, cum ipsa nostra disceptatio testis sit non ita facilem esse. Locus igitur, quem indicare voluerunt, est ille; Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli fratres Domini, & Cephas? Quae vos quadrum uiri Magde. vnde didicistis mulierem sororem hoc loco vxorem interpretari? Quae grammatica sermonis Graeci, aut quis vetus auctor hoc docuit? quis literas Graecas degustauit, & de usu articulorum aliquid percepit, qui

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.
ad Tit. 1.

defensio, & explicatio Canonis Aposto. 27. de nuptiis lectorum & cantorum.

locus Apostol. de potestate circumducendi mulierem sororem.
1. cor. 9.

pit, qui ignoret, si de vxore Paulus dixisset, vsurum fuisse, vt necesse erat, articulo Graeco, dicturumq; τὴν γυναῖκα? an vero quia Paulus sermone imperitus erat, idcirco existimabitis, nescisse spiritum sanctum significare sine ambiguitate quod volebat? ἀόριστος ergo dixit γυναῖκα id est, infinite, ac sine articulo, vt non de certa vxore, sed de quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus in scripturis sanctis exercitatissimus, idemq; linguae Graecae peritissimus intellexit. Sic enim in libro de Monogamia scripsit, Petrum solum inuenio maritum per focum. & paulopost interpretans hunc locum, vbi ea (inquit) subiungit de victuaria exhibitione, abstinentiam eius ostendunt dicentis, nunquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi? nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? non vxores (inquit) demonstrat ab Apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi, & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quae illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes, ministrabant. Haec Tertullianus. idem atque eodem modo intellexerunt Ambrosius Graece quoque peritissimus, & alij Latini patres: idem quoq; Theodoretus, Aecumenius, & Theophylactus, ac pleriq; alij Graeci, ne omnes enumerem. Sed dissimulemus interim proprietatem sermonis Graeci, dum cum Matthia Illyrico, & condiscipulis eius agimus, quos linguam Graecam ignorare scimus. fingamus dixisse Apostolum τὴν γυναῖκα, & vxorem significasse: an, quod sororem addidit, non satis aperte declarabat, non iam illam, vt vxorem, circumduci, sed vt sororem, vt quamuis vxorem haberet, esset alioqui tanquam non habens, vt idem in Epi. ad Cor. priore dixit. Miror Magdeburgenses non notasse etiam hoc loco, quod idem Apostolus in Epist. ad Philipp. c. 4. scripsit, inquiens, rogo etiam & te germane compar, quod quidam veteres de vxore Pauli dictum esse existimarunt, quos Theodoretus in commentariis suis refellit, sic enim ait. Imprudenter quidam hoc loco suspicati sunt Paulum de vxore sua dicere, immemores epistolae ad Corinth. cum illud de non nuptis, & viduis scribit, bonum est, si sic maneant, vt ego. Nunquam autem habuisse vxorem verius est, adolescens enim vocatus est. Haec Theod. Quomodo ergo Paulus potestatem habebat circumducendi vxorem, si vel erat ex non nuptis, vel ex viduis, sicut idem affirmat? an forte habebat potestatem circumducendi vxorem quam non habebat, sed habere poterat? Hoc enim super est, vt cum Apostoli dixerint, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, vos Magdeburgenses mendaces eos faciatis, si vel non reliquerunt, quae habebant: vel potuerunt accipere, quae non habebant: nihil enim inter est. Siue igitur nunquam vxorem habuit, quod Theodoretus verisimilius esse iudicat, & Hierony. in Epistola ad Eustochium de virginitate, non audientes esse ait, qui contradicunt; siue viduus fuit, vt Terrull. Methodius, Chrysofost. senserunt, Ignatius enim in vetere interpretatione Latina manu scripta epistolae ad Philadelph. quae in Vaticano est, non habet, quod in Graeca Epistola nuper in publicum emissa legitur de Paulo inter eos, qui vxorem habuerunt; siue inquam, hoc, siue illud sit, certe quod ait idem Apostolus, Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic maneant, sicut ego, aperte conuincit, non posse de vxore intelligi, quod in eadem epist. c. 9. Magdeburgenses volunt: Citant praeterea contra hunc Canonem

quomodo Magdeb. mendaces faciunt Apostolos, cum dixerunt, ecce nos reliquimus omnia. de Paulo vtrum vxorem habuerit.

Apostolorum cap. quartum Epistolæ prioris ad Titum, quasi hic canon omnibus prohibeat nubere : & nuptias cum Manichæis, & Marcionistis damnet, quas tamen Apostolorum canones celebrant, & probant, & earū vituperatores condemnant. Sed Magdeburgenses, quia nihil interesse putant, utrum damnentur nuptiæ, an aliquibus interdican- tur, quia omnibus licere volunt, ut sit sacerdos, sicut populus, non possunt aliter disciplinam Luteri defendere, nisi Apostolorum Canones, & pontificum Apostolorum epistolas negent. In hunc quoque locum epistolæ ad Tim. c. 4. multa a me in tertio libro defensionis epistolarum scribuntur. illinc itē assumat, qui plura hic desiderat.

Magd. nihil in-
teresse putat,
utrum nuptiæ
damnentur an
aliquibus in-
terdicantur.

*Defensio Canonis Apostolorum 48. de quadragesima ieiunio, & quarta, ac sexta ferie.
Et quomodo Dominus noster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indixerunt:
& ieiunia indicta seruat ecclesia per vniuersum mundum. Et quomodo conuincatur, nō
pertinere ad delectum ciborum, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, nemo
vos indicet in cibo, & potu, &c. & quid in historia Salisburgensium Archiepiscoporum
pro religione indicendi ieiunia legatur. Cap. 3.*

13 **T**ranseamus ad secundum locum argumentorum contra Canones, ad ieiunia (inquiunt) in quadragesima Paschæ, & feriæ quartæ, & parasceues alligant conscientias in Canone 67. contra illud Pauli, ne

13 mo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi.]
Hactenus Magd. hoc ipsum de ieiunio quadragesimæ accusarunt quoque in epistola Telesphori, quare quæ de hac re, & quæ de toto loco Pauli ad Colof. c. 2. & 1. Tim. c. 4. pluribus locis, & exemplis scripturæ sanctæ, & veterum patrum testimonijs, & omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem Apostolica constitutione inter se collatis in v. libro defensionis epistolarum c. 6. copiose respondemus, eadem hic istis responsa sint. Qui enim epistolam Telesphori septimi post Beatum Petrum pontificis de ieiunio quadragesimæ defendit, Canonem Apostolorum defendit. Sed quia Luterani, & Calviniani tradunt, ieiunandum quidem esse sponte ad castigandum corpus, sed non secundum legem, & præceptum; quod hoc sit alligare conscientias, illud tantum hic a Magdeburgensibus queram, qui in dicere ieiunium, iniicere laqueum conscientijs, & imponere onera iudaica interpretantur, & ideo ieiunium quadragesimæ, & Canones Apostolorum, qui illud seruare iubent, negant, cum indictum est ieiunium in Pauli adeo electi, & Barnabæ ordinatione, quæ Antiochiæ per impositionem manuum cum oratione, ut Lucas narrat, facta est, est ne tunc laqueus iniectus, & iudaicum onus impositum, an non? Sed negabunt fortassis indictum tunc fuisse ieiunium: at indictum fuisse, conuincit omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem prisca consuetudo Apostolicæ traditionis locupletissimus testis. Sic enim vsque in hodiernum diem, sicut ab initio acceperunt, indicto ieiunio cum oratione, & per manus impositionem ordinationes faciunt: ut idem quoque Paulus, & Barnabas indicto ieiunio presbyteros per singulas ecclesias ordinarunt, quod idem Lucas narrat. Immo sic etiam Tito præcepit, ut per ciuitates presbyteros ordinaret, cum ad eum scripsit, Huius rei gratia reliqui te Crete, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Quis enim credat præter Magd. Paulum Tito, ut ordinationes presbyterorum aliter faceret,

act. 13.

Apostolica tra-
ditio de ordi-
nationibus ele-
ricorum indi-
cto ieiunio.

act. 14.

ceret, disposuisse, quam ut ipse idem Paulus eas faciebat? disposuit igitur Tito, ut cum oratione, & indicto ieiunio faceret, sicut ipse fecit, & sicut hodie omnes ecclesiæ Catholicorum faciunt; & semper fecerunt. Vel docete vos Magd. in quibus ecclesijs catholicorum vel nunc ordinationes fiant, vel vnquam factæ sint extra ieiunia quatuor temporum, & quadragesimæ: de ordinarijs ordinationibus loquor. Huius vero antiquitatis, & Apostolicæ traditionis ieiunandi in ordinationibus testis quoque est magnus Leo in epistola ad Dioscorum Alexandrinum; Nam præter auctoritatem (inquit) consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra doctrina manifestat, quod cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes imposuerunt eis manus: ut intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum, & quæ sequuntur. Hæc Leo ante mille prope ducentos annos, cuius vos epistolas non negatis, & si in Centuria quinta earum testimonio abuti soletis. Rursus queret vos Magd. cum Rex Niniuitarum indixit ieiunium Niniuitis inquit, homines, & iumenta, & boues & pecora non gustent quicquam, alligauit ne eorum conscientias, an non? Si alligauit, quomodo placauit iram Dei? & misericordiam eius nouo crimine conciliauit? Sicut scriptum est, & miseratus est Dominus super malitia, quæ locutus est, ut faceret eis. Quid hic vestris respondebitis, si quis eorum paulo acutior hoc a vobis querat? Quæro deinde, unde didicit Rex, indicere ieiunium Niniuitis? nonne ex prædicatione Ionæ prophetæ poenitentiam, & fructum poenitentiae ieiunium prædicantis? Ergo Ionas laqueos conscientiae prædicabat, si conscientiam alligat, qui ieiunium indicit. potestis ne elabi aut subterfugere hinc? Quod si hæc vera sunt, & refelli nullo modo possunt, quemadmodum Canon Apostolorum, quia sanctionem ieiunii quadragesimæ continet, conscientias alligat? Ad hæc, si indicere ieiunium, est laqueos conscientiae iniicere, ut isti noui Euangelistæ tradunt; Ergo laqueos conscientiae iniicit Dominus noster, cum respondens Phariseis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini non ieiunarent, ut discipuli Ioannis; Venient (inquit) dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Quis enim est nunc præter Luteranos, aut olim fuit præter Aerium hereticum, & Arianos, qui non videat, aut olim non videret, impletum esse hoc in ecclesia Catholica, quod Dominus dixit, cum ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus! Qui enim dies isti sunt, quibus ablatus fuit? non ne quarta, & sexta feria? quarta enim die coeperunt Iudæi tollere eum de medio, si quidem eo die facta est a Iuda pactio cum Iudæis de prodendo Domino: sexta vero crucifixus est, & de medio sublatus. Quibus diebus per vniuersas ecclesias orientis, sicut a sanctis Apostolis traditum illis est, ab initio vsque in hodiernum diem ieiunant. In ecclesijs vero occidentis, ut earum deuotioni magis conuenire visum est, ieiunium sextæ feriæ, & sabbati, loco quartæ feriæ iisdem sancti Apostoli tradiderunt. His enim diebus, sexta inquam feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam crucifixus est, in sepulchro iacuit, omnes secundum ecclesiasticam legem a sanctis Apostolis iuxta verbum Domini indictam, quotquot ætas, aut inualentudo non impedit, ieiunant, id est, a carne abstinent; quod est ieiunium

laqueum iniicit
conscientiæ
Rex Niniuitarum,
cum ieiunium
indixit ad
prædicationem
Ionæ secundum
Magd.
Ioan. 3.

laqueum con-
scientiæ iniicit
Dominus secun-
dum Magdeb.
cum ieiunium
indixit iis die-
bus, quibus ab-
latus fuit.

Luc. 5.

de ieiun. quar-
tæ, & sextæ fe-
riæ: & sextæ, ac
septimæ.

B ij quod-

quoddam, vt tradit Ioannes Damascenus in libello de ieiunijs ad Comētam, quod Tertullianus vocat in libro contra psychicos ieiunium portionale, id est, exceptio, vt ille ait, quorundam eduliorum. Itaque quod Dominus ieiunium indixerit, cum dixit, cum ablati fuerit sponfus, tunc ieiunabunt in illis diebus, res ipsa loquitur: & nos priscę traditionis Apostolorum testem producimus omnium ecclesiarum consuetudinem. Vos vero Magd. vnde istam vestram nouam consuetudinem, quam patres, & maiores vestri ignorarūt, accepistis, nisi a propheta vestro Martino Lutero? qua in re melius saltem, quam vos, vestri illi psychici sentiebant, contra quos Tertullianus disputat, qui illos (inquit) in Euangelio dies ieiunijs determinatos putant, quibus ablati est sponfus: nisi quod tradebāt, hos esse solos legitimos dies ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus, & prophetis veteribus. illi enim iudaicas quoque dierum, & ciborum obseruationes falso nobis obijciebant, vt nūc Magd. qui hunc canonem Apostol. quia ieiunium quadragesimę, & quartę, ac sextę ferię iubet, & pœna sancit, ad iudaica onera pertinere tradūt: ac cōtra illud Pauli esse dicūt, Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut in parte diei festi. Quę locū Pauli quia postea diffuse tractamus lib. 5. principio repetito ab eo loco, Videte, ne quis vos decipiat, & quę sequūtur, quo magis pateat, quorsum illa conclusio pertineret, Nemo ergo vos iudicet, & reliqua, ne eadē hic repetam, illud tantum hic addam, quod illic prętermitto: quodq; ad refellendos istos, & reuincēdos satis fuerit nūc. Quia enim Apostolus cōtra eos scribebat, qui iudaicas ciborum obseruationes de mundis, & immundis reuocabant, quod ipse idem Apostolus aperte docet, vt demum vno eos verbo refelleret, subiungit, Quę sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. etenim si illę iudaicę obseruationes umbra erant futurorum, umbram enim habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginē rerum, vt idem ait; corpore autem adueniente, umbra cedat necesse est: frustra igitur, & vane colitur umbra, quę iam euauit, & cessit. Videamus nunc, an hic locus Pauli ad nos pertineat, vt ipse idē locus vos coarguat, & calumniari conuincat. Quęro enim a vobis Magd. abstinebant ne Iudei ab omni genere piscium? minime, dicetis: quin potius ab alio abstinebant, ab alio non abstinebant: quia aliud genus erat immundum, aliud non; non natura, sed lege, quę umbram habebat. Et in figura hoc genus vetabat: illud non vetabat. At nos a nullo genere piscium in ieiunijs nostris lege indictis abstinemus. Rursus quęro, abstinebāt ne Iudæi omni esu carnis? ne id quidem dicetis, Sed potius secundum leges Leuitici ab alio abstinebant, ab alio non. At nos omni genere carnis in ieiunijs apostolica, & ecclesiastica lege indictis abstinemus. Quorsū igitur illud Pauli nobis obijcitis, Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi? Pręterea si cum Saul, vt se de inimicis suis vlcisceretur, ieiunium indixit, & quidem pœna proposita maledictionis, laqueum conscientijs iniecit, quemadmodum ieiunio indicto tantam Deus, vt ait Tertullianus, auctoritatē pręstitit, vt filius Ionathas; quanquam ignarus edicti, forte tamen fit diuinitus de delicto conuictus? Addit pręterea idem Tertullianus. Bene autem, quod & Episcopi vniuersę plebi mādare ieiunia assolent, nō dico de industria stirpium conferendarum, sed interdum ex aliqua sollicitudinis ecclesiasticę causa. Denique, vt hunc locum semel finiam, legite historiam Salisburgensium

omnium ecclesiarum consuetudo testis indicti ieiunij a domino.

Colofs. 2.

Heb. 10.

quomodo conuincatur Magd. cum reliquis Luther. locum Pauli ad Coloss. quem obijciunt de delictu ciborum, nihil ad nos pertinere.

1. Reg. 14.

gensium Archiepiscoporum; vnde quantum ad placandum Deum ieiunium indictum valeat, facile si vultis, intelligetis. Cum enim, ante annos prope octingentos post mortem Beretici Archiepiscopi Salisburgensis, tam ingens frigus mense Maio pręter naturam esset, vt aues ipsę interirēt, & imber guttarum ardentium, ac coloris sanguinei efflueret, quę quibus inciderent, celeri eos morte perimerent, Episcopi Bauarię in ea plaga, ac calamitate ieiunium per totam Bauariam indixerunt: ijdemque cum Principe Bauarię Bessalio nudis pedibus in cinere, ac sacco tum publice tum priuate pœnitentiam egerunt, & peccata confessi sunt, ita factum est, vt plaga illa inflicta curata, & ira Dei placata fuerit. An igitur tam admirabilis beneficii tam ingrata memoria vestra erit, vt indicta ieiunia cōdemnetis; & ad laqueos conscientię, & traditiones hominum, ac non potius ad pietatem, & pœnitentiam, ac veniam impetrandam pertinere dicatis? idque cum permulti nationis vestrę ex Bauaris oriundi nunquam nati essent, nec huius lucis vsuram coepissent, nisi ieiunium illud indictum esset.

Defensio Canonum Apostolicorum de nuptiis, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collatione scripturę Pauli: & quomodo conuincantur Magdeburgenses ignorare, quę sint & dicantur pugnantia. itē defensio aliorū duorū Canonum de ieiunio, quos falso tradunt pugnare inter se.

Cap. 4.

Sed pergamus ad alia, quę in accusatione Canonum sequuntur. Deinde (inquiunt) inter eos reperiuntur Canones repugnantia pręcipientes, quales sunt. 5. 17. & 16. 40. & 41. quorum alij nuptias sacerdotum damnant: alij vero admittunt. »
»
»
»
Hactenus Magd. videamus deinceps, vtrum ita sit. Canon quintus iubet, vt Episcopus aut presbyter vel diaconus vxorem suam ne excludat prętextu religionis. Quia enim pręcipit Apostolus, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi sint pudici, & continentes, vt ante docuimus, vetat hic Canon v. Apostolorum, ne hoc prętextu continentię vxores, quas, antequam Episcopi, presbyteri, aut diaconi fierent, duxerunt, domo eijciant: & alere, ac curare desinant. non enim iubet Apostolus, inhumanos esse, sed cōtinentes. Hic mihi respondeant Magd. si episcopi, presbyteri, & diaconi non tenentur lege continentię, quę ista *πρόφασιν εὐλαβείας*, id est, quę ista reuerentię, ac religiosi metus causa, quam prętextit Episcopus, aut presbyter, vel diaconus, vt vxorem eijciat? non enim dixit, qui eijcit propter *εὐλαβίαν*, id est, abominationem, sicut dixit Canon. 51. sed propter prętextum *εὐλαβείας*, quod verbum semper in bonam partem accipitur. Neque dixit, Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui abstinet *δι' ἀσκησιν*, id est, propter exercitationem, quę carnem menti subiiciat: quia, vt abstinere ab vxoribus necessarium est Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus pręcipit castos, & continentes esse propter iuge ministerium orandi, & sacrificandi, vt ait sanctus Innocentius, sic reliquis etiam clericis omnibus infra subdiaconum licet, si velint, ex consensu ad tempus abstinere ab vxoribus suis non propter abominationem coniunctionis maritalis, sed *δι' ἀσκησιν* iuxta canonem 51. id est, ad exercitationem corporis, vt vacent scilicet ieiunio, & orationi, sicut laicis quoque permittit Apostolus. Restat igitur, vt hoc canon iste quintus Apostolorum prohibeat, ne

explicatio canonis Apost. 5. & quomodo ex eo eliciatur cōtinentia sacri ordinis.

Episcopus, presbyter, aut diaconus, quia eis non liceat vxoribus suis uti, sed potius necesse sit continentiam colere propter iuge ministerium ecclesie, quod summa religione, & reuerentia tractandum est; ne, pretextu inquam huiusmodi reuerentie, & continentie religiose, vxores domo eijciant relicta earum cura. Hoc enim inhumanitatis, ut dixi est, & a pietate alienum. Quod si aliquando accidat, ut propter suspensionem & scandalum eijcere necesse sit, non iam eijcitur pretextu religionis: sed potius quia ita ratio sacri, & iugis ministerij postulat, ne aduersario detur occasio maledicti gratia: & vituperetur sacrum ministerium, quod diuina lex a continentibus tractari voluit. Hic igitur Canon, quem hactenus interpretati sumus, non solum non permittit Episcopis, presbyteris, & diaconis nuptias, id est, ut vxores ducant, ut Magdeburgenses noui Nicolaite falso interpretantur, sed suis verbis satis clare significat, abstinendum esse istis ab ijs, quas ante ordinationem duxerunt: si quidem cauet, ne pretextu huiusmodi continentie religiose, cuius lege tenentur, vxores eijciant suas. Videamus iam de canone 17. an huic quinto repugnet, ut Magdeburgensibus videtur non intelligentibus neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Qui post baptismum (inquit) duobus coniugijs copulatus est, aut concubinam habuit, non potest esse Episcopus, presbyter, diaconus, aut denique ex numero clericorum. Hic canon, ut ante dixi, non damnat secundas nuptias: quis enim hoc unquam dixit, aut dicit modò, praeter Mag. subuersos, & suo iudicio condemnatos? sed eos, qui vnus nuptijs contenti non fuerunt, prohibet ordinari in ministris Ecclesie. Quare, qui dicunt hunc Canonem 17. & illum v. pugnantiã precipere, si legem pugnantiã didicissent; nunquam hoc, ne per somnium quidem, dixissent. Nunc autem isti boni, & pulchri dialectici idem putant esse, precipere pugnantiã, & precipere diuersa. Immo, ut respondeamus istis, ut Salomon precipit, respondere stulto contra stultitiam eius, ne sapiens sibi videatur, si isti duo Canones pugnantiã precipiunt, necesse est, ut tanquam affirmatio, & negatio pugnent. Si quidem dicuntur secundum complexiõnem: necesse item est, ut pugnant affirmatio, & negatio, sic etiam pugnent ea, quae sunt sub affirmatione, & negatione, id est, ea, de quibus affirmatur, & negatur. Queramus ergo a Magdeb. quid est sub negatione in v. Canone? necesse est, ut respondeant, non eijcere vxorem pretextu religionis, hoc enim precipit. Quid rursus sub affirmatione, aut negatione in Canone 17? necesse enim est alterutrum dare: necesse item est, ut respondeant, aut precipi, non esse Digamum, qui sit ordinandus in clero: & tunc, cum illud quod in v. Canone precipitur sit quoque sub negatione, ille Canon & hic non iam pugnantiã precipiunt, quia non sunt affirmatio, & negatio, sed vtraque negatio. Si dicant, precipi in 17. Canone, talem ordinare, qui non sit Digamus, hoc rursus, quod hic est sub affirmatione, non est oppositum illi, quod est in v. Canone sub negatione, immo aliud hic affirmatur: aliud illic negatur: & vtrunque est verum, scilicet non debere eijci vxorem pretextu religionis, & ordinandum esse talem qui non sit digamus. non igitur pugnantiã precipiunt. Magdeburgenses vero si videri volebant aliquid sapere, probare hoc debebant, & non praebere se ridiculos, more suo, ea quae ignorant, temere reprehendentes. Videamus iam de alijs duobus canonibus precipientibus quoque, ut isti volunt, pugnantiã. Canon 40. iubet, ut bona Episcopi propria, si

Magd. noui Nicolaite.

quomodo conuincatur Magdeb. ignorasse legem pugnantiã. prou. 26.

quod nec Canon Apost. 40. & 51. pugnent ut Magdeb. fingunt.

propria, si quae habet, discernantur a bonis ecclesie. Et subiicit causam: Ne occasione (inquit) ecclesiasticarum rerum intercidant res Episcopi, qui nonnunquam vxorem, & liberos, & cognatos, aut seruos habet. Et hoc quoque de vxore dicit Canon, quam ante ordinationem duxit Episcopus, & de filijs, quos ante ordinationem procreauit. Etenim si post ordinationem possunt dare operam liberis, quemadmodum, ut saepius dicam, praecipit eis Apostolus castos simul & continentibus esse? Canon 51. Si quis (inquit) Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique alius ex numero Clericorum a nuptijs aut carne, aut vino abstineat, non *δι' ασχησιν*, id est, non ut carnem menti exercitatione corporis subijciat, sed propter abominationem, oblitus quod scriptum est, Et erant omnia valde bona, & quod Deus masculinum, & feminam fecit eos, atque ita blasphemam creaturam Dei vituperet; aut corrigatur, aut deponatur, & ex Ecclesia eijciatur; item & laicus. Nulli permittit hic Canon, ut nuptias, tanquam malas, damnet, & eas vituperet; qui enim vituperat, Deum accusat, qui mare, & feminam creauit: quin potius iuxta hunc Canonem omnes, qui a nuptijs abstinent, abstinere debent *δι' ασχησιν*. Itaque causa abstinendi a nuptijs, omnium abstinentium debet esse communis, scilicet ne vllus eorum creaturam Dei vituperet: ipsa vero abstinentia non est omnium communis, nec omnibus necessaria, nisi Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus continentibus esse praecipit, quia sit eis iugiter vacandum sacris ministerijs verbi, & orationis, & sacramentorum; alijs vero siue clericis, siue laicis, libera est. Illud autem est obseruandum, quod hic Canon Apostolorum dixit vno verbo, *δι' ασχησιν* abstinere a nuptijs, hoc Paulus de laicis coniugibus loquens dixit abstinere ex consensu ad tempus, ut vacent ieiunio, & orationi; quod est abstinere ab vxore *δι' ασχησιν*; ut iam *ασχησις* nihil aliud sit, quam exercitatio corporis ad subijciendam carnem menti, quod fit in primis ieiunio, & oratione. Verum Magd. & rerum, & verborum ignari nihil distinguunt; neque considerant; nec obseruant: sed potius omnia inconsiderate confundunt, & secundum sua desideria interpretantur. Quid enim inconsideratius esse potest, quam ita hunc Canonem interpretari, ut nuptias Episcopi, presbyteri, & diaconi Canon probet? Quasi ita isti argumententur, ex negatione concludentes affirmationem: non possunt Episcopus, presbyter, & diaconus, abstinere nisi *δι' ασχησιν*, ergo possunt ducere vxores. Immo ut istos, sicut paulo ante fecimus, iterum ignorantiae redarguamus, si hi duo Canones pugnantiã precipiunt, necesse est, ut vnum sit sub affirmatione, alterum sub negatione. In Canone 40. sub affirmatione est, Episcopum vxorem suam debere alere: in Canone 51. sub negatione est, non debere Episcopum a nuptijs propter abominationem abstinere: Vtrumque vero horum cum verum sit, non possunt esse pugnantiã. Canonem quoque 64. de non ieiunando die dominico, & sabbato, & Canonem 69. de ieiunio quadragesimae, & quartae, ac sextae feriae repugnantiã item precipere dicunt. Fateor pudet me ad haec respondere, quae magis digna sunt, ut cum risu praetereantur, quam ut refellantur. Sed quia vereor, ne si praeteream, & diffimulem, sapientes sibi videantur Magdeburgenses, idcirco necesse est, ut iterum dicam, iuxta proverbium Salomonis, contra fatuitatem eorum respondere. Quæro igitur prius, ad quodnam genus oppositorum pugnantiã ista, quae vocant, pertinent? an ad ali-

Gen. c. 1.

explicatio canonis 51. & collatio eius cum loco Pauli.

Magd. rerum, & verborum ignari.

Magd. ex negatione concludunt affirmationem ut boni dialectici.

Canon Apost. de non ieiunando die Domini, & sabbato, & Canon de ieiunio quadragesimae non pugnant.

prou. 26.

ad aliquid? an ad priuationem, & habitum? an ad contraria? an ad affirmationem, & negationem? Plura enim genera pugnantium non sunt, nisi hic quoque neuum aliquem in Aristotelis arte reperiunt. Credo respondunt, si vel ista degustarunt, pugnare ista, quæ pugnare volunt, ut affirmationem, & negationem. Sed videamus nunc, an ita sit. Nos 40. diebus ieiunamus exceptis dominicis, quibus non ieiunamus, ita ut debere ieiunare 40. diebus exceptis dominicis sub affirmatione sit: debere non ieiunare dominicis diebus sub negatione: vtrumque autem verum est. Quare hoc istos probare oportebat, quod non probarunt: neque probare conati sunt. Item Græci 40. diebus ieiunant exceptis dominicis, sabbatis enim ieiunant, quatenus à carne abstinent. Quod quidem pro ieiunio sabbati in quadragesima relictum, & traditum est illis, quod Ioannes Damascenus, in epistola de ieiunijs ad Comertam, ieiunium inchoatum vocat, siue imperfectum, quatenus enim sepius prandent non ieiunant. sic etiam ait Zonaras Græcorum canonum interpretes, licere Græcis, sabbatis ieiunare δι' ὀρισμῆν ἡμερῶν. id est, quando est sabbatum ex numero dierum, in quibus ieiunare præcipitur. Hanc consuetudinem habent illæ ecclesie, sicut eis a principio, ut illis conueniebat, traditum est. Apud illos igitur sub affirmatione canonis est debere 40. diebus ieiunare, in quibus ponitur ieiunium inchoatum, siue imperfectum sabbati: sub negatione vero, non ieiunare dominico die: neque sabbato integre, quorum vtrumque verum est. Ergo non præcipiunt Canones isti pugnantia. Cui enim quod sub affirmatione est, & quod sub negatione, opposita sunt, necesse est tunc alterutrum eorum esse verum, & alterum falsum. Aut si hæc Magd. vera non putabant, debebāt saltem probare falsa esse vtraque, vel alterum: sed neutrum conati sunt, quia non potuerunt.

Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse excommunicandos: & quomodo conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantem: & quomodo non sint lenia, ut Magdeburg. falso putant, quæ in Canonibus Apostolorum pena excommunicationis sancita sunt, ut illud, non abstinere a sanguine, & suffocato. item ieiunare die dominico, & die sabbati in ecclesia orientis, & non ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad profanos vsus adhibere. Cap. 5.

» Tertio (inquiunt) multum Canones apertum vsum clauium præcipiunt, nam eos, qui scientes susceperunt excommunicatos, excommunicare iubet Canon 13. Laicos suffocato vescentes excommunicare iubet Canon 62. Propter ieiunia die dominico obseruata deponit clericos, & excommunicat laicos Canon 65. Non ieiunantem quadragesima paschæ excōmunicat Canon 58. Vasa sacra in profanos vsus assumpta excommunicat Canon 72.]

» Deinde subiiciunt causam, cur hos Canones a se notatos non approbent, quia ob huiusmodi, inquiunt, tam leues res excommunicatione vsi, siue abusi potius, Apostoli nunquam leguntur. Immo Paulus (aiunt) recitat Catalogum excommunicandorum 1. Cor. c. 5. Verum in eo huiusmodi peccatores non adnotantur.]

» Hæc Magd. Respondete ergo mihi Magd. si putatis texuisse hic Apostolū Catalogum excōmunicandorum omnium, cur in his non numerauit blasphemus? aut, si blasphemus secundum vos non est excommunicandus, quia non

quia non est in hoc Catalogo, cur idem apostolus Hymenæum, & Alexandrum, quia blasphemauerant, excommunicauit? an forte dicetis, eum, qui fornicator est, aut auarus, aut maledicus, aut ebriofus, aut fur, simul esse blasphemum? non ita deliri eritis, ut hoc dicatis: cum quotidie inter vestros, videre possitis libidini deditos, & vino, & maledictis, & aliena tollere, parcere tamen eos blasphemis in Deum. An vero Hymenæum, & Philetum inter idolis seruientes referendos esse putabitis? ne id quidem necesse est. Non enim quicumque fidem amittit, necesse est, ut idololatra fiat: nisi existimatis omnes hereticos cultores esse idolorum. Quod vero genus blasphemie esset istorum, non explicauit Paulus, quia ad eum scribebat (inquit) Theodoretus, qui non ignorabat. fortassis ex ijs fuisse videatur, qui conscientie morsum, & accusationem non ferentes, ne metu futuri supplicij torqueantur, in blasphemiam negandi prouidentiam Dei, aut iudicium futurum, incidunt. Ita enim Theodoretus, & Theophylactus intellexisse videntur id, quod Paulus hoc loco de conscientia bona dixit, quam quidam repellentes circa finem naufragauerunt. Deinde in 4. libro Clementis Romani de constitutionibus Apostolorum c. 6. & 8. inter eos, a quibus Apostolica constitutio iubet non accipere oblationes, nepe excommunicatis, punit eos, qui famulos suos dure tractant, & inhumane, id est, verberibus, aut fame afficiunt, & crudeli seruitute premunt. Item eos, qui iniquas causas publice defendunt, & iniurie patrociniū suscipiunt: ite homicidas, insidiatores, & alios huiusmodi, ne omnes enumerem: at isti non sunt in Catalogo Pauli. An forte leuia crimina sunt ista, & excōmunicatione indigna? Præterea cū Apostolus ait. 1. Tim. 3. Hereticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est: & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, an non iubet hic hereticos excommunicare? Quis hoc negare audeat: at non sunt heretici in isto Catalogo. Ergo secundum Magd. non sunt excommunicandi: & Apostolum faciunt secum discrepantem: & ut in eo sit, est, & non. Rursus in epistola ad Tit. c. 1. loquens in eos, qui adulterina, & corrupta quædam dogmata tradebant, Sunt enim (inquit) multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maxime qui de circūcisione sunt, quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia; Deinde subiugit, Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide: excōmunicare iubet istos, hoc enim significare, ἐπιτιμᾶν ἀπολόμωσ, id est, increpare vel punire abscindendo ceu membrum tabefactum, intelligitur ex lib. 2. de constitutionibus Apostolorum, ubi excōmunicare iubet Apostolica constitutio, cum opus est, his verbis utens, κείνη ἀπολόμωσ καὶ τῆ μαχαίρᾳ τοῦ πυρός παραδώσει, id est, iudica abscindendo, & trades gladio ignis, sic enim vocat excōmunicationem. Et paulo post, adhuc clarius, ἐκκοφὸν τὸ διασπέν μέρος, id est, abscinde, siue amputa membrum putrescens. At isti, quos hoc loco Apostolus excommunicare iubet, non sunt in illo Catalogo. Non enim hos notat, quod essent fornicatores, aut maledici, aut ebriofos, aut idolis seruientes, aut rapaces, aut fures, aut auari. Et si enim turpis lucri gratia docebant, non tamen excommunicare eos iubet propter turpe lucrum, sed propter falsam doctrinam, quam tradebant. At falsam doctrinam tradentes non sunt in Catalogo. Non igitur debuit Apostolus secundum Magd. iubere eos excommunicare, ne

1. Tim. c. 1.

A quibus non liceat accipere oblationes in ecclesia ex traditione Apost.

Secundū Magd. heretici non sunt excommunicandi.

Quomodo vocet Apostolica constitutio, & Pauli scriptura excommunicationem.

C care, ne

care, ne sibi ipse contradiceret. Adhæc cum Apostolus capite proximo sequenti id est, in c. 6. epistola ad Corinth. dicit, An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? & deinde nominans iniquos, subiungit, Nolite errare, neque fornicarii, nec idolis seruientes, nec adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, nec auari, nec ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. An dicturi sunt Magd. texuisse hic Apostolum Catalogum eorum, qui damnandi sunt? ita ut vel non sint alij iniqui: vel ceteri iniqui ingressuri sint in regnum cœlorum? quod si hic non est positus totus Catalogus iniquorum, nec enim opus erat; cur non hoc ipsum dicendum sit in Catalogo excommunicandorum? non esse scilicet positum totum Catalogum, nec enim opus fuisse. Immo, ut semel hunc locum finiam, satis hoc ipsum idem Apostolus significauit, cum in eodem loco post illum Catalogum subiungit, cū huiusmodi neque cibum sumere, non dixit, cum his, ut quidem dicendum esse videbatur, si totum Catalogum excommunicandorum nullo prætermissio descripsisset; sed dixit, cum eiusmodi, id est, cum his, & cum ijs, qui tales erunt, quales hi sunt. Ita ne tam hebetes, & tardi sunt Magdeb. ut hoc intelligere non potuerint? aut ipsi ceteros tam tardos esse existimarunt, ut eos sic fallere posse confiderent? Iam quod leuia esse ista dicunt, quibus excommunicationis pœna canonibus Apostolorum decernitur, satis in eo demonstrat, non intelligere, quam vim habeat ista, id est, cur vetet Canon Apostolicus vesci suffocato: ieiunare die dominico, & reliqua. Etenim si leue est, vesci suffocato, de re ergo leui factum est decretum Apostolorum act. 15. & rursus, Si de re leui factum est, quem ad modum Apostoli ipsi hoc inter necessaria posuerunt? Sic enim ad eos, qui ex gentibus conuersi erant ad fidem, scripserunt, Visum est, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstinere vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Cur, si leue erat, vesci suffocato, non distinxerunt a fornicatione, quæ graue crimen est, & necessarium ad vitandum? Immo fornicationem cum illis tribus coniunxerunt, non quidem ut leuibus, sed ut grauioribus, quatenus scilicet ad cõtaminaciones idolorum, siue idololatriam pertinent. Hac enim ratione prohibuisse ista tunc Apostolos, auctores sunt, ne more Magdeburgensium sine testibus loquamur, Tertull. in apologetico, Cyrillus Hierosolym. in Catechesi. 4. Iustinus martyr in questione 45. Gregorius Naz. in sermone in sanctum Pascha, & Origenes lib. 8: contra Celsum. quod si adhuc contendat Magd. leue esse, suffocato vesci, quod tamen sancti Apostoli excommunicationis pœna vetuerunt, & Synodus Gangrensis sanctos Apostolos secuta, crimen damnatione dignum Canone secundo iudicauit, interpretentur nobis verbum necessarij in decreto Apostolorum. Scit enim scriptura sancta distinctionem facere eorum, quæ necessaria sunt: & quæ necessaria non sunt, tamen si non sint præmittenda. Ut cum apud Matth. c. 23. Dominus exprobrat Iudeis, quod decimarent mentam, & anetum: Et reliquistis (inquit) quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem; illa enim erant necessaria. Sic Apostoli necessaria in actis Apostolorum vocant, non quæ oporteret non omittere, quasi leuiora, ut Magd. volunt, sed quæ omnino oportebat facere, ut necessaria. Quod si necessarium erat, non vesci suffocato, quod propter sanguinem retentum immolatum erat, &

vt ait

Quomodo redarguatur Magdeb. qui leuia putant, quæ ab Apostolis pœna excommunicationis sancta sunt.

Qua ratione prohibuerunt Apostoli vesci sanguine, & suffocato, & qui ex veteribus sint auctores.

Cõsuetudo distinguendi necessaria a non necessariis in scriptura.

vt ait Origenes, cibus demonum esse asserbatur, ut erat quoque necessarium, non vesci idolothyto, & sanguine, quatenus hæc omnia ad idolorum item culturam pertinebant, hac enim ratione lex quoque Moysis eadem prohibebat, an non erat consequens, & par, ut qui parere nollet, excommunicaretur? Quare, cum hunc Canonem Magd. reprehendunt, decretum Apostolorum in actis simul nescientes reprehendunt. Idcirco enim vesci suffocato iuste decernebatur excommunicatio, quia necessarium erat non vesci eo, ut Apostolico decreto tunc sancitum est ijs, qui ex gentibus conuersi erant, quibus erat inter gentes habitandum, apud quas ubique erant omnia plena idololatria; ubique erant immolatio sanguis, & suffocatum propter sanguinem retentum: immo magna pars victus humani demonibus dedicata, ut ait Magnetes auctor antiquissimus lib. 3. apologetico contra Theostenem; alia enim (inquit) mactabantur spiritibus aerijs, alia terrenis, alia subterraneis. spiritibus aerijs immolabantur volucres: επιχθονιοις, id est, terrenis quadrupes nigri, quia sit terra natura nigra: υποχθονιοις, id est, subterraneis, item quadrupes nigri in scrobibus, siue foueis. Hactenus Magnetes. puto victimas istas, quæ in scrobibus defosse immolabantur, ad suffocata pertinuisse. Canon igitur suffocatum immolatum prohibebat, quod Canon vocat comedere carnem in sanguine animæ eius; idque, ne, qui comederet, socij demoniorum efficerentur, sicut Apost. in Epist. ad Corinth. priore ait. Hac enim ratione excepta, licebit vesci, & sanguine, & suffocato, & idolothyto, si ad capiendum alimentum commoda sint; & non obstat scandalum: aut si consuetudo in naturam quandam, ut fieri solet, iam conuersa, non abhorreat, ut quidem multis suffocatis abhorret, licet non omnibus; ut si quis gallinam strangulet, quo tenerior fiat suffocando, ut ars coquorum docet. Captum quoque a bestijs, & morticinum ad idolorum cultum pertinebat: hoc propter sanguinem retentum: illud propter bestias, quas gentes pro dijs colebant. Vnde Isichius Hierosolimitanus eruditissimus, & vetus auctor in Cõmēt. Leuit. c. 22. per morticinum (inquit) & a bestijs captorum prohibitionem non oportere participes fieri mensæ demoniorum præcipit. Et subiungit: in his enim sunt vere morticina, & a bestijs capta. Sed de suffocato, & sanguine si quis plura requirit hoc loco, legat, quæ in explanationibus apologeticis librorum Clementis Rom. de constitutionibus Apostolorum copiosius de re hac scripsimus, ne eadem hic repetamus. Pergamus respondere ad alia quæ sequuntur, quæ inter leuia quoque, & indigna excommunicatione referunt Magd. ut obseruare ieiunium die dominico. Nec hic intellexerunt, quorsum spectet festiua agitatio dominici diei: spectat enim ad culturam sanctæ resurrectionis Domini. Quam quidem qui ieiunando vituperare studet, & eis qui dominico die ob hanc causam resurrectionis non ieiunant, hoc ipsum exprobrare vult ieiunando, hic Christi interfectorem a Beato Ignatio in Epi. ad Philipp. vocatur. Qui enim resurrectionem Christi non honorare vult, quid aliud agit, quàm eum iterum, quærum in se est, crucifigere? alioqui δι' ασκησιν, id est, ut quis ieiunio, & oratione carnem spiritui subijciat, licet omnibus diebus per vniuersam vitam ieiunare: sicut sancti patres tradiderunt, ut S. Epiphanius in extrema parte lib. 3. tomi 2. & S. Hieronymus in Epistola ad Licinium testantur, ut alios nunc taceam. Leue item putant, & excommunicatione indignum, non

Act. 15.

vbiq; olim immolatio sanguis, & suffocatum.

Quo genere suffocati Canon Apostol. vesci prohibeat.

1. Cor. c. 10.

Quando sanguine, & suffocato, atq; idolothyto vesci liceat: & quando non.

Quomodo Magd. non intellexerint causam, cur graue esset, & excommunicatione dignum ieiunare die dominico, & rursus quatenus hoc liceat.

Cur sit excommunicatione dignum crimē non ieiunare quadragesima et, qui potest ieiunare.

ieiunare laicum quadragesima paschæ. Nec hic intelligunt Magd. quid quadragesima repræsentet, & efficiat, neque quorsum spectet, alioqui non leue esse putarent: est enim, vt ait Gregorius Theologus in sermone de sancto baptismo, purgatio nostra, & ad cōmunionem Corporis Domini nostri præparatio: & vt Apostolica constitutio in lib. 5. Clementis Romani ait, continet in se memoriam, & imitationem vitæ Christi, & legis Euāgelicę. An leue est, hæc omnia contemnere? quæ quidē is contemne re videtur, qui cum possit, & debeat ieiunare, ieiunium 40. dierū, quod S. Apostoli nobis tradiderunt, repudiat, vt ventri seruiat. Cur vero idē Canon clericos non tunc ieiunantes deponat, sed non excommunicet, vt quidem laicos excommunicat, dicam paulo post, quod isti quoque boni doctores Magdeburgenses ignorant.

Postremo, quod vasa sacra in profanos vsus assumere, inter leuia quoque retulerunt, vt Canonem 80. qui istos excommunicat, Apostolorum esse negarent: Miror vehementer, non didicisse Magdeburgenses aut ex interpretatione Danielis prophete, aut ex supplicio Baltaris regis Babylonie, vtrum leue, an graue sit, sacra vasa ad profanos vsus transferre. Ni si forte existimant, magis sacra, & religiosa fuisse vasa templi Salomonis, quam sint templi eius, qui dixit, plusquam Salomon hic: & Aggeum prophetam, immo Dominum refellisse nos, cum dicit, Magna erit gloria domus istius nouissimæ, quam primæ, dicit Dominus exercituum. O miseros Germanos, qui tales magistros habetis, quibus vlla in re credendum esse putetis, cū eos videatis, passim tam absona, & absurda, atq; impia dicere, scripturam, & omnis rationis, omnisq; religionis oblitos.

Dan. 5. Quomodo re- darguat scrip- tura Magd. pu- tantes leue esse, & excommu- nicatione indi- gnū vasa sacra ad profa- nos vsus trans- ferre. Matth. 12. Agg. c. 1.

Defensio Canonis Apostolorum tempus præscribens agenti pœnitentiam, & de exemplis in scriptura sancta, eiusmodi præscriptionis temporum ad agendum pœnitentiam. Et cur Episcopus, presbyter, & diaconus pro crimine deponantur tantum, & non excommunicentur: & de antiquis patribus, qui hunc Canonem de deponendis Clericis, & non excommunicandis secuti sunt. Cap. 6.

Notant præterea Magd. Canonem 24. qui laicū, qui se castrauerit, tri- bus annis excommunicari iubet. Sed Apostoli (inquiunt) nusquā cuiquam pœnitentiam agendi tēpus præscripserunt, quando oporteat eum ad communionem admitti, vt patet ex 2. Corinth. 2.]

Hactenus Magd. si præscriptio temporis in pœnitentia ab Apostolica, & diuina disciplina aliena est, cur sancti Apostoli ieiunium, spacio dierum 40. præscriptum, omnibus ecclesijs, ad exemplum Domini, qui totidē die bus, ac noctibus pro nobis ieiunauit, tradiderunt? an ieiunare 40. diebus non est agere pœnitentiam? cur inquam, Dominus ad exemplum ieiunij 40. dierum pro nobis suscepti, tempus nobis pœnitentię præscripsit, quam nos, ieiunio 40. dierum a sanctis Apostolis tradito, agimus? Deinde, cum Dominus in parabola de arbore fici, quam habebat quidam plantatam in vinea sua, introducit Agricolam deprecantem, ne illam propter sterilitatem succidat, ait enim, Domine dimitte illam, & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam; an non præscripsit tempus vnus anni pœnitentię angelus pædagogicę, & correctioni Synagogæ præpositus? hunc enim Angelum repræsentat ille cultor vineę, vt Beatus Cyrillus in commē-

Defensio Ca- nonis Apostol. 24.

Lucę. 13. Interpretatio parabole apud Lucam de ar- bore fici.

tarijs,

tarijs Zacharię c. 1. interpretatur. Pœnitentiam vero significat, illud fode re circa illam, & mittere stercora, vt Gregorius Naz. in Sermone de recto ordine in differendo interpretatus est; & Petrus Alexandrinus patriarcha, qui Deocletiano imperatore martyr factus est, tertio canone statuit, accommodandam esse hanc parabolam, in qua præscriptio temporis agē dę pœnitentię continetur, ad eorum pœnitentiam, qui sponte lapsi essēt: & eos postea præteriti lapsus pœnituisset. Præterea, cū apostolus ait, Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio, quæ fit à pluribus, vt è contrario magis donetis, satis profecto significat, præscripsisse Corinthio, vt tantisper excommunicatus esset, donec fructus dignos pœnitentię ostende ret. Quod cum factum fuit, tunc dixit, sufficere pœnam, quæ a pluribus irrogata erat, qui illum vitabant. Si Magd. & cæteri Luterani confiteren tur, solui per pœnitentiam debitum satisfactionis pro peccatis, nunquā hunc Canonem reprehēderent. Quid enim vtilius, aut equius esse potest, quam quid, ac quantum a debitore soluendum sit, definire? Sed cum isti huiusmodi debita, vt mali creditores, negent, non possunt approbare tales præscriptiones pœnitentię. Rursus, cum Dominus iussit prophete Io- nę, vt prædicaret in Niniue ciuitate magna, & diceret, adhuc quadra- ginta dies, & Niniue subuertetur, an non præscripsit propheta iussu Domi ni tempus pœnitentię? Perinde enim est, ait Cyrillus, ac si diceret, Adhuc vos totidem diebus sustinebo, vt possitis agere pœnitentiam hoc tempo re: & sic futurum supplitium effugiatis. Siue ergo quadraginta dies legē- dum sit, vt Aquila, Symmachus, & Theodotio interpretati sunt, & vt Sy- rus, atque Hebręus habet: siue quadraginta tribus, vt Iustinus martyr in Dialogo contra Tryphonem legit: siue tres dies, vt nunc est apud 70. in- terpretes, tempus præscriptum est agendę pœnitentię, qua peracta, alios mores induit Niniue: & alia facta est. Ita factum est, vt Dominus nō fue- rit mentitus, qui post dies illos præscriptos excidium minatus fuerat. Sic Photius Constantinopolitanus hunc locum explanauit in quæstioni- bus de locis obscuris scripture ad Amphilochiū Archiep. Cyzici. Esto i- gitur, non legant Magd. in scriptura præscriptum a sanctis Apostolis nu- merum dierum, aut mensium, aut annorum pœnitentię, vt in hoc Canone legimus, an ideo negare cum ratione possunt, potuisse eos agenti pœni- tentiam tempus præscribere? eumque morem ecclesię tradidisse, & reli- quisse? quod si hunc Canonem ideo negant, negent etiam scripturam Io- nę: reprehendant etiam in parabola Euangelicā præscriptionem anni ad correctionem per pœnitentiam. Denique vt finiam, negent quoque aut reprehendant Synodum Nicenam, & alias deinceps consecutas, quæ an- nos certos pœnitentię frequenter præscribunt.

Præterea, nec illud (inquiunt) cum Apostolorum doctrina congruit, quod Canon 25. Apostolorum, Episcopum, presbyterum, aut diaconum in for- nicatione, aut periurio, aut furto deprehensum deponi ab officio præcipit: at communionem priuari vetat, Cum Paul. 1. Cor. 5. fornicatores, & fures inter excommunicandos numeret,]

Hactenus isti. Hic quoque Magd. more suo, quod non intelligunt, repre- hendunt. in Epistola enim 1. ad Cor. c. 5. de laicis locutus est Apostolus, qualis erat Corinthius ille incoestus, qui vxorem patris sui habebat. Si e- nim oportet talem esse Episcopum, & presbyterum, qualis in epistola ad

1. Co. 1.

Quare Magd. præscriptionē certi temporis ad agendā pœ- nitentiam im- probent. Ioan. c. 3.

Triplex lectio apud veteres loci Ionę de numero dierū præscripto ad pœnitentiam.

Quomodo im- pleta fuerit mi- natio Dei de subuersiōe Ni- niues post illū numerum die- rum præscrip- tum.

1. Tim. c. 3. ad Tit. c. 1.

Naum. c. 1.

Locus Naum. explanatus a Beato Cyrillo.

Quando Apostoli ad poenā depositiōis clericorum poenā excommunicationis adiungere soleant.

Laicis conuenit, vt excommunicati agāt poenitentiam: clericis vero, vt depositi, & non excommunicati.

Canon Apost. 25. citatus, vt antiquus a beato Basilio.

Tim. & Tit. describitur, item & diaconum: vt qui non fit talis, nec ordinari possit, vt in ecclesia ministret, (ad hoc enim diaconi, presbyteri, & Episcopi, ordinantur) nec, iam ordinatus si talis postea euadat, possit deinceps ministrare in ecclesia, vt consentaneum est, quomodo poterant, aut debebant ab Apostolis cum laicis excommunicari tantum, & relinqui in ministerio? aut cur priuatus ministerio, & poenitentia emendatus, priuari insuper communiōe debeat? cum dicat scriptura per Naum prophetam, non vindicabit Dominus bis in id ipsum? Quod in ipso eodem Canone citatum est. quem locum interpretans Beatus Cyrillus in cōmentarijs huius prophete, vastata (inquit) Samaria à Salmanasare cum alijs ciuitatibus Iuda, cū ij, qui fuerant reliqui, & ex illo belli incendio euaserant, in magno metu essent, & propter metum ad regiones gentium irent, existimabant enim se iterum esse in similitudinem calamitatem adducendos; red euntibus iterum Babylonijs, commode eos Deus per prophetam cōsolatur, duo promittens; & quod captos bello aliquando liberabit: & quod tradet Niniuem vastitati. Ne ergo, si metuerent in idem malum incidere, & ex eo metu occasionem recedendi à Iudæa ad gentes caperēt, interrogat eos propheta, quid de Deo cogitent? & quid de illo sentiant? an durum esse, & *επιθυμουν*? id est, difficilem ad placandum, vt duplices poenas de eodem exigat crimine? at erratis (inquit) etenim, si nihil à lege alienum faciatis, & quod ad irā Deum legislatorem prouocet, profecto non infliget secundam plagam. Satis enim vos propter præteritas impietates afflixit. Sistite peccatum: & ipse sistet iram. Satis castigauit: miserebitur in posterum, si resipiscatis. Hactenus Cyrillus. in hanc ergo scripturam prophete intuentibus visum est sanctis Apostolis satis poenæ ad poenitentiam Episcopi, presbyteri, aut diaconi in fornicatione, aut periurio, vel furto deprehensi, si deponerentur. Cum vero non satis poenæ visum est in priuatione ministerij vel proportionem peccati commissi, vel quia commissum peccatum poenitentia imposita non emendatur, solent ijdem sancti Apostoli ad priuationem ministerij adiungere excommunicationem: vt in Canone 28. 29. 51. & 65. factum est. Ex hac Apostolica traditione profectū est, vt alienum sit a consuetudine Ecclesiastica, sicut magnus Leo in Epi. 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum scripsit, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant poenitendi (quia scilicet non sunt excommunicati) quod sine dubio (inquit) ex Apostolica traditione descendit. Hactenus Leo. obseruauit hoc quoq; Igmarius Rhemenfis Archiepiscopus in libro de varijs capitulis ecclesiasticis c. 18. & 24. neque solum obseruauit, sed obseruationem quoq; interpretatus est, cum ait, Vnde & laici absque ecclesiastica communiōe solent poenitere, sicut & clerici absque administratione officij. Deinde subiungit; Non ergo mirum, si clerici per manus impositionem remediū poenitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiant. Si autem Episcopi vsq; ad Anathematis sententiā inobedientes extiterint, consequens est, vt per manus impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cū redierint. Sicut sanctum Concilium Nicenum de Nouatianis constituit. Hactenus Igmarius. Meminit etiam Beatus Basilius huius Canonis, & eum iam ante mille ducentos annos veterem Canonem vocauit, ne quis dubitare possit, Ca-

Naum c. 1.

Causa, cur depositi clerici non excommunicentur, ex Basilio.

Duo Canones Niceni ex lib. vetustiss. patri archæ Alex.

fit, Canonem apostolicum esse. Sic igitur Basilius tertium ex suis Canonē sanxit, 25. Canonem Apostolorum secutus: Diaconus (inquit) qui, postquam in eum gradum ascenderit, scortatus fuerit, gradu suo moueatur; in ordinem tamē laicorum reiectus, ecclesia ne prohibeatur. Deinde subiungit, Est enim vetus Canon, vt qui de gradu suo deiecti fuerint, eo solo supplicio mulctentur. Cuius Canonis conditores illud (inquit) secutos credo, quod scriptum est, non vindicabis bis in id ipsum. Sed cur, dicit aliquis, si Canonem apostolorum vidit beatus Basilius, in quo hoc ex propheta citatum est, non asseueranter affirmat, secutos esse hoc, quod citatū est, Apostolos? quia scilicet sciebat Basilius, non esse scripturam Apostolorum hos Canones, sed traditiones sine scripto, scriptos vero ab alio. Deinde subiungit, Tum etiam illam credo causam huius decreti fuisse, quod qui in ordine laicorum sunt, postquam interdicta illis fuerit ecclesia, iterum in eundem locum restitui solent: at diaconus semel, quod satis sit, supplicio priuationis mulctatus, nunquam in gradum diaconi restituitur: quare ea sola poena afficitur. Hoc quoque Beatus Basilius ex Apostolica, & Ecclesiastica traditione didicit, quæ in Canone Apostolorū 28. cōtinetur, de quo postea dicemus. Ac rursus idē Basilius Canone 31. Clerici (inquit) qui peccatum ad mortem peccant, gradu quidem suo mouentur, ecclesia tamen non prohibentur. Non enim bis in id ipsum vindicandum est. Hactenus Canon. Quod si adhuc Magd. contendere velint, clericos in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensos excommunicandos esse, vt laicos, respondemus eis, talem consuetudinem ecclesia Dei non habet. Hanc igitur consuetudinem antiquo, & Apostolico Canone sancitam sequens Synodus Nicena, hūc Canonem sanxit: Si quis Episcopus in aliquo crimine scandaloso deprehensus fuerit, de gradu sacerdotali deiciendus est: nec iterum restituendus. Quod si poenitentiam egerit, non est communiōe fidelium, neque communiōe sacra prohibendus. Non enim conuenit, vt excommunicetur, sicut laicus excommunicari solet. Nisi fortasse dicant isti, neuum hunc esse Synodi Nicenæ. Ac rursus eadē Synodus alio Canone statuit, vt si quis presbyter in fornicatione deprehensus esset, qui semper antea bene audisset, nec vxorem vnquā habuisset, agat (inquit) poenitentiam vno anno in ieiunio, & oratione, & eleemosynis secundum vires; & ne ministret in Clero, quandiu poenitentia durat. Transacto autem hoc tempore restituendus est in gradū suum. quod si ad vomitum redierit, deponatur; sed ne priuetur communiōe fidelium, neq; sacre communiōis participatione. Sunt hi duo Canones ex illis Nicenis 80. qui Alexandria in libro vetustissimo Patriarchæ reperiuntur, & ad nos, iam pridem allati; de quibus plura proximo libro defensionis Epistolarum Pōtificum Apostolicorum dicemus. Respondeamus deinceps ad aliud caput accusationis Canonum.

Defensio Canonis de celebratione paschæ ex Apostolica traditione profecti, & quid de hoc festo Synodus Nicena decreuerit: & quemadmodum non solum sine scripto traditus sit hic Canon, a sanctis Apostolis, sed etiam per Epistolam Pauli ad Coloss. insinuatus. & de Andrianis pascha cum Iudæis celebrantibus, & constitutionem Apostolorum de celebratione paschæ male interpretantibus. Cap. 7.

Quarto (inquiunt) multa in his dicuntur, quæ rebus huius sæculi, & historijs refragantur. Nam quod Canon 8. de paschæ celebratione, ne fiat cum

fiat cum Iudæis, vetat, nõ consonat veritati, supra enim commemoratum est, Ioannem, Philippum & alios pascha eodem die cum Iudæis celebrasse nempe 14. luna primi mensis.]

Defensio Canonis Apostolice de celebratione paschæ.

Haecenus Magd. videamus nunc, an cõsonet veritati Apostolicus Canõ, quod isti negant. Ac primum, Polycrates in illa sua ad Victorem pontificem Epistola Philippum tantum, & Ioannem ex Apostolis commemoravit, qui pascha 14. luna celebrarent. Ecquis ergo dubitat, quin reliquos commemorasset, si reliqui eodem die celebrassent? Quomodo enim reliquos Apostolos prætermisisset, qui tres Philippi filias nõ prætermisit? qui Polycarpum, Trascam, & Sagarem, Episcopos, & Papyrium, ac Melitonem, & cognatos suos retulit? Cum igitur Magdeburgenses testimonio aliorum apostolorum careant, vt Polycrates caruit; nos vero non solum Victoris, & ante eum Pij, quorum isti epistolas negant, testimonium habeamus, sic Sanctos Apostolos statuisse; sed habeamus etiam testimonium omnium Episcoporum Palestinæ auctore Eusebio, sic Apostolos pascha celebrasse, quo die ecclesia Catholica secundum traditionem eorũ nunc celebrat, qua fronte audent isti dicere, Canonem Apostolorum de celebratione paschæ non consonare veritati? Sed recitemus quæ Eusebius lib. 5. historię suæ cap. 27. scripsit. Qui vero (inquit) in Palestina erant Episcopi, quorum paulo ante meminimus, Narcissus, & Theophylus, & cum eis Cassius Ecclesiæ Tyri, & Clarus Ptolæmaidis Episcopi, & alij & qui cum istis venerunt, postquam de traditione celebrandi Pascharis, quæ ad ipsos ex successione Apostolorum descenderat, multis tractassent, circa calcem scripti sui ista ad verbum subiecerunt; Satagite autẽ nostræ Epistolæ exemplar per totam paroeciam mittere, ne rei simus erroris eorum, qui suas animas tam facile seducunt. Significamus autẽ vobis, quod & Alexandria eadem die, qua nos, paschatis festum agunt, &c. Alexandriam Africæ dicunt, non Alexandriam Asiæ, in qua 14. luna sicut cæteri Asiani celebrabãt. Vnde paulo ante cap. 23. sic scribit idem Eusebius, Mora est eo tempore haud parua quæstio, ex eo, quod cunctæ per Asiam paroeciæ, velut ex antiquiore traditione 14. luna salutaris paschatis festum celebrandum esse putabant: qua die Iudæis agnum immolare præceptum erat: quasi omnino eadem luna, in quamcunque illa septimanę diem incidat, ieiunia sint soluenda: cum reliquis ecclesijs per vniuersum orbẽ consuetudo non esset ad hunc modum celebrandi paschatis, quæ ex Apostolica traditione morem hæcenus durantem seruant: quod videlicet ieiunia nullo sint alio, quam resurrectionis Saluatoris nostri die soluenda; & quæ sequuntur. Conferant ergo Magd. consuetudinẽ per vniuersum orbem celebrãdi pascha in die resurrectionis ex Apostolica traditione profectam cum consuetudine per Asiam celebrãdi 14. luna cum Iudæis; & videant, vtrius plus auctoritatis, & fidei tribuendum sit? An Asiani melius quam Palestini nouerant Apostolicæ traditionis consuetudinem? an melius Alexandrini in Asia, quam Cæsarienses in Palestina? esto, sic Ioannes, & Philippus celebrassent, id quod aliquando fortasse propter Iudæos facere coacti sunt, vt omnibus omnia fierent; An, quia Paulus Timotheũ circumcidit, & se in templo cum ijs, qui votum super se habebant, sanctificauit, idcirco dicemus, fuisse Apostolicam traditionem, vt tunc cum Iudæis legalia seruarent? Quis hoc dicat, nisi qui iudaizare velit? Præterea

Qui veterum sint testes sic Apostolos pascha celebrasse vt hodie ecclesia Catholica celebrat.

A. 16. A. 21. Consuetudo per vniuersum orbem celebrãdi pascha ex Apostolica traditione cum consuetudine celebrãdi per Asiam collata.

si Syri, & qui erant in Mesopotamia claudicabant in festo paschæ cum Iudæis celebrando, antequam Synodus Nicena haberetur, vt S. Athanasius in Epistola de Synodis Arimini, & Seleucię testatur, igitur non recte ambulabant ad Euangelij veritatem, sed errabant potius, ad errorẽ enim pertinet claudicatio, sicut Apostolus ad Hebręos scribens, ne quis vestrum, inquit, claudicans erret. Quod si errabant, ergo sic festum paschæ cũ Iudæis celebrare, præter doctrinã erat a sanctis Apostolis traditam. Ex quo factum est, vt necesse esset, tunc primum in Nicena Synodo decerni, vt omnes in die resurrectionis Domini pascha necessario celebrarent, quia Canon Apostolicę traditionis nondum erat omnibus vbique promulgatus tanquam necessarius; nec ab omnibus tanquam necessarius ad salutẽ, seruabatur. Non sic autem de fide Symboli, cuius professio toti ecclesiæ promulgata, & cognita erat, & tanquam necessaria ad salutem, ab omnibus Catholicis vbique custodita. Itaque quia Syri, & Mesopotamiani in ecclesia Catholica erant, licet in causa festi Paschæ rite celebrandi claudicarent, cum Niceni patres decretum de pascha fecerunt, non potuerunt dicere, ad hunc modum ecclesia Catholica celebrat pascha; sed sic, Visum est, vt omnes obtemperarent. &c. Hic enim non abhorruerunt, ait Athanasius, ab hac appendicula; immo placuit, inquit, vt adderetur, visum est, vt omnes obtemperarent. de fide vero inquit Athanasius, non scripserunt, Visum est, sed Ad hunc modũ credit ecclesia catholica. Et statim confessio ipsa fidei adiuncta est, vt ostenderent (inquit) non nouam esse sententiam, sed Apostolicam; & quæ ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta. hæc Athanasius. Erat igitur, ne pascha cum Iudæis celebraretur, diuina quidem traditio, & Apostolicus Canon non solum per sermonem, quem Clemens Apostolorum discipulus litteris mandauit, traditus, sed etiam per Epistolã insinuatus. Quia Apostolus ad Coloss. scripsit, inquit, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniẽ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi: in parte enim diei festi iudicatur, si quis pascha nostrũ celebret, quo die pascha suum immolant Iudæi. Sic quoque Pius Pont. Apostolicus hunc locum Apostoli intellexisse videtur. Postquam enim dixit, vnde & vos Apostolica auctoritate instruimus, omnes eadem die, id est, Dominica celebrare debere, subiungit; Cauete diligenter omnes, ne quis vos decipiat per aliquam Astrologiam, vel Philosophiam, & inanẽ fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. His autem Apostoli verbis a Pio recitatis, subiungit idem Apostolus hanc cõclusionem ad illa scilicet ante gressa pertinentem, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi. Sed vt dixi, quia nondum ab omnibus, tanquam necessarius, hic Canon seruabatur, tunc primum hæc noua sententia decreti a Synodo Nicena adita, & promulgata est, vt omnes vnã formam eodem die necessario pascha celebrandi tenerent, ita vt, qui non tenerent, anathema fierent. Canon enim Apostolorum, & si Episcopum, presbyterum, & diaconũ deponi iubet, si pascha nostrum cum Iudæis celebret, pro eo scilicet, quia nõ docet exemplo obseruationis suę religiosę populum; tamen laicum non excommunicat, vt quidem vescentem idolothyto, & sanguine, ac suffocato excommunicat. Non inquam laicum excommunicat, sicut Nicena Synodus

Syri, & qui in Mesopotamia, in festo paschæ cum Iudæis celebrando ante Nicenam Synodum auctore Athanasio claudicabant. Heb. 12.

Formula decreti Niceni de fide.

Coloss. c. 2.

Quomodo Canon Apostolicus de celebratione paschæ ad locum Epistolæ Pauli ad Coloss. pertineat.

In Synodo Nicena primũ excommunicati Laici, qui pascha cũ Iudæis deinceps celebrarent.

nodus postea excommunicauit, vt Synodus Antiochena primo Canone testatur. Postremo Andiani heretici erant, qui cum Iudeis pascha celebrabant, qui, vt Apostolos sic celebrasse probarent, Apostolicam constitutionem ex libro 5. Clemētis male interpretabatur, vt S. Epiphanius, qui eos refellit, in tertio lib. tomi secundi scribit. Horum similes sunt Magd. quos simul cum Andianis, idem Epiphanius, & nos cum eo auctoritate Apostolica constitutionis a S. Clemente scriptæ refellimus: quæ sic ait in persona Apostolorū, Oportet igitur vos, fratres, qui pretioso Christi sanguine redempti estis, diem paschæ omni diligentia, & studio cultus post æquinoctium agitare, nec amplius obseruare, vt cum Iudæis pascha agitetis. Eant ergo nunc Magd. & dicant, non consonare veritati Canonem Apostolorum de celebratione paschæ. Quanto melius, quam vos Magd. sensit Aecius ille Nouatianorum Episcopus, quem cum Cōstantinus Imperator lecta definitione Synodi Nicenæ in Synodo ipsa interrogasset, quid ei videretur? & vtrum assentire veller definitioni fidei, & definitioni celebrationis paschæ, respondit, Nouum nihil Imperator Synodus constituit, οὐτω γὰρ ἀνωθεν ἀπαλῆς ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν βροντῶν παρελήφθαμεν, καὶ τὸν ὄρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἐορτῆς, id est, sic enim omnes à principio à sedibus Apostolicis accepimus, & definitionē fidei; & tempus festi paschæ.

Similiter sentiunt Magd. de celebratione paschæ, vt Andiani heretici iā olim damnaui.

Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fidei iussores: & quid Beatus Cyprianus de Clericis tutoribus, vel curatoribus scripserit. item Canon Synodi Nicenæ, ne Clerici sponsores pro vilo faciant: & quid in scholijs Græcorum notatum sit in hoc Canone de duplici significatione verbi ἐγγυασθαι, quod spondere significat. Cap. 8.

Aliud caput accusationis Canonum est, Canon (inquiunt) 20. dānat clericos, & fidei iussiones. Verum hoc sæculo Apostoli, & alij legibus politicis magistratus vsi sunt, illud scientes, Euangeliū non abolere politica iusta, & honesta, & verbo Dei non repugnantia.]

Hactenus Magd. recitemus nunc Canonem: Clericus (inquit) qui sponsiones præstat, deponatur. Quis hic præter Magd. fidei iussiones damnari dicat? interrogent Lutherani suos Magd. cur tam aperte mētiantur? an quia Clericis prohibet, ne sint fidei iussores, idem quod quæ laicis prohibet? hoc enim necesse erat, prohibere scilicet Canonem omnibus hominibus, fieri fidei iussores, vt fidei iussiones quoq; prohibere, ac damnare idem Canon intelligeretur. At non omnibus hominibus prohibet, qui Clericis prohibet; nisi fortasse volunt Magdeburgenses, omnes homines clericos esse: neque differre gradu à laicis clericos. Dicant ergo similiter omnes esse diaconos, omnes Episcopos, omnes presbyteros, & omnes ministros ecclesiarum. Vt iam aut nihil sint laici, quia omnes sint clerici: aut ijdem sint clerici, & laici; ecclesiastici, & seculares: & negent scripturam, quæ gradus istos distinxit: & Canonem apostolorū de gradibus, quem ijdem Magd. sic inscripserunt, & primum inter eos Canones collocarunt, quos sic inscriptos, vt ipsi aiunt, reppererunt; qui nihil aliud sunt, quā sententiæ quædam ex sanctis scripturis sumptæ. Sic enim aiunt, Canon de gradibus: Christus dedit alios quidem Apostolos, alios vero prophetas, alios autē euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad instructionem sanctorum in opus ministerij in edificationem corporis Christi. Quod vero dicunt Magd. euangelium non abolere politica iusta, & honesta, & Verbo

Idem putat esse Magd. prohibere Clericis, ne sint fidei iussores, & prohibere fidei iussiones.

Dei

Dei non repugnantia. Ita est, nec enim scriptura prohibet, quin sint laici fidei iussores, procuratores, & tutores. Laici enim possunt, si opus sit, negotijs secularibus implicari, quia seculares sunt. At de clericis, quos totos, ac semper Deo militare oportet, vt Paulus ad Tim. & per eum ad cæteros ordinis ecclesiastici scripsit, videant Magdeburgenses, quid beatus Cyprianus, cuius testimonio, & auctoritate aliquando aduersus nos abuti solent, ad diaconos, & plebem Furnis habitantes lib. 1. Epistolarum Epif. 9. scribat, Grauius (inquit) commoti sumus, ego & collegæ mei, qui presentes aderant, & presbyteri nostri, qui nobis assidebant, fratres charissimi mi, cum cognouimus, quod Benignus Victor frater noster de seculo excedens Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominauerit; cum iam pridem in Concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat; quando singuli diuino sacerdotio, & in Clerici ministerio constituti non nisi altari, & sacrificijs deseruire, & precibus, atque orationibus vacare debeant: scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se molestijs secularibus, vt possit placere ei, qui se probauit. Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestijs, & laqueis secularibus obligari non debet, qui diuinis rebus, & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos, & seculares actus vacare non possunt? Cuius ordinationis, & religionis formam Leuitæ prius in lege tenuerunt. & quæ sequuntur: ne omnia describam. Quantum vero molestiarum, & laqueorū in sponsionibus insit, & ijs maxime, quæ pro publicanis, & vsuris, & in litibus fiunt, nemo est, qui ignoret, Nemo inquam, ignorat, quam multi fidei iussores eiusmodi solum vertere coacti sunt: quam multi per vniuersam vitam litigare, & patrimonia vendere. An ignoratis Magd. qui semper verbum Dei iactatis, quid scriptura dicat, & moneat? Fili, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam: illaqueatus es verbis oris tui: & captus proprijs sermonibus. Fac ergo, quod dico tibi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis: neque dormitent palpebræ tuæ, eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Non dānat hic scriptura fidei iussiones, sed docet, quā sint molestæ, & difficiles; & quā tum turbarum habeant. An igitur Clericus ministerium ecclesiæ deseret, vt discurrat, & festinet, & amicum suscitet: id est, vt omni studio, omni via & ratione querat, vnde quod pro alio spondit, soluat? an nō repugnat rationi, & verbo Dei, vt qui se Deo, & ministerijs eius obligarunt, se postea hominibus, & actibus, ac nexibus sæculi obligent, vnde prior obligationi satisfacere impediuntur? idem quoque Nicen. Syn. Canon 26. prohibuit, ne Clericus pro vilo spondeat. Sic enim ait: Nullus Clericus pro aliquo spondeat: neque testimonium contra vllum in causa criminis dicat: neque de ea apud regem agat: nec ad ea se ingerat, quæ ad se nō pertinent: neque dissidia inter fideles seminet. & qui hæc commiserit, ex ecclesia eijciatur: ac fidelium communionem prohibeatur. Clemens quoque Rom. lib. 2. de constit. Apost. c. 6. Ne se (inquit) negotijs vitæ implicet: neque pro alio spondeat: neue causas nummarias defendat. idem etiam in Epistola ad Iacobum fratrem Domini prohibuit. Sed isti noui magistri omnia omnibus licere volunt. O miseros Germanos, qui tales magistros

Cur prohibeat Canon Apost. clericis, ne sint fidei iussores, & quid Cyprianus de clericis tutoribus, & curatoribus scripserit.

prou. c. 6.

Quid scriptura dicat de fidei iussionibus.

Quomodo & quando rationi, & verbo Dei repugnet, vt sint Clerici fidei iussores.

D ij habere

habere vultis, qui omnia misceant, & confundant. illud præterea hic addam, quod in hoc Canone Apostolorum sponsiones Clericorum prohibentes in scholijs Græcorum notatum repperi; verbū ἐγγυασθαι non solū significare, spondere pro aliquo, cui non satis creditur, quod datum restituer, quod quidem, nisi quid aliud obstat, officij fit, & charitatis: quid enim aiunt, honestius esse potest, quam etiam animam pro amicis, & ciuibus suis, cum opus est, ponere? Sed significare etiam pacisci de soluendo aut patiendo aliquid, si hoc, aut illud euenerit: quod vulgo dicitur, facere scommissam. quod genus sponsionis, ἀγαν σφαιερὸν καὶ ἀπόβλητον esse dicunt, idest, valde lubricum, & improbabile, & ad nihil aliud spectare, quā ad casum, & quod turpius est, ad quandam diuinationem. Quid enim, inquit, si opera, & studio diaboli, quod spōsum est, eueniat, vt qui sic spondit, lædatur? huiusmodi ergo sponsiones tradunt, prohiberi hoc Canone Clericis, tanquam fallaces, & incertas, & diuinationi gentilium affines. cuiusmodi fuisse aiunt, quod Iephthevnus ex Israeliticis iudicibus fecit: tamen nullus eū ad id coegisset. immo ipse sponte promisit, inquit, Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumq; primus fuerit egressus de foribus domus meę, mihi que occurrerit reuertenti cū pace a filijs Ammon, eum holocaustū offeram Domino. euenit autem, vt occurreret filia vnigenita, quam immolauit, vt hoc (inquit) exēplo discerent deinceps homines, cauere hoc genus sponsionis.

Iud. c. 11.

Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non faciat extra Diocesim suam ordinationes Clericorum: & demonstratio ex scriptura, quod essent tempore Apostolorum termini Diocesum assignati Episcopis, qui tunc erant. & de qua ordinatione loquitur Canon Apostolorum; & de qua Beatus Cyprianus, quod quidem Magdeb. non distinxerunt. Cap. 9.

» **P**ergamus ad aliud caput. Canon 36. prohibet (inquit) ordinationes facere extra proprios terminos in ciuitatibus, & villis, quæ illis nullo iure subiectæ sunt. Sed hoc sæculo nõdum fuerunt termini singulorum Episcoporum ita distributi: & solebant ex vicinia conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorū, quem supra ex Cypriano descripsimus.]

» Haecenus Magd. Si illo tempore non fuit cuiq; Episcopo sua paroecia assignata, quas nunc diocesēs vocant, qui sunt termini cuique Episcopo distributi, vt Magdeb. loquuntur, Quomodo Paulus Apostolus Tito præcipit, Episcopos per singulas ciuitates constituere? Etenim si singulis ciuitatibus singuli Episcopi præerant, erant igitur termini singulorum Episcoporum distributi, termini inquam singularum ciuitatum. Videte, quid Beatus Chrysostomus dicat hunc locum interpretans, Huius rei gratia reliqui te Crete, Veluti domum vnā (inquit) totum orbem distribuentes, ita omnia officia peragebant, vt omnium, qui essent vbique terrarum, curam gererent. Hoc dixit de Apostolis. Subiungit deinde explanans quæ admodum totius orbis curam gererent, Dū hic quidem, inquit, hanc partem, ille aliam susciperet disponendam. Erat ne hæc distributio terminorum? Clarius adhuc Theophylactus, vt cōstituas (inquit) presbyteros per ciuitates, vt ego tibi disposui, Episcopos (inquit) dicit hoc loco, vt in Epistola ad Timotheum. Per ciuitates vero ait, non enim volebat totam insulam vni

ad Tit. c. 1.

Iam vni commissam esse, sed vnaiquamque ciuitatem ἴδιον ποιμένα ἔχειν, idest, habere proprium pastorem. Si igitur cuiusq; ciuitatis erat proprius pastor, & rursus cuiusque pastoris propria ciuitas, hoc enim necessario cōsequens est, Erāt ergo termini singulorum Episcoporum distributi, quod isti contra verbum Apostoli, idest, contra verbum Dei negant. Subiungit deinde Theophylactus rationē huiusmodi distributionis, siue assignationis paroeciarum, siue terminorum, Sic enim (inquit) & labor erat leuior καὶ ἡ ἐπιμέλεια ἀκριβοτέρα, idest, & cura exactior. Quomodo igitur minus laboris, & plus diligentie, nisi quia quisq; Episcopus terminum ad se pertinentem, idest, sibi distributum, suam inquam, paroeciam & diocesim curabat? Quod ergo dicunt Magd. nondum ita fuerunt termini singulorum Episcoporum distributi, vt scilicet non sic debuerint, aut potuerint S. Apostoli Canonem tradere, quo vetaret, ne quis Episcopus extra suā diocesim, siue ciuitatem, vel paroeciam, (idem enim pluribus verbis dicimus) ordinationes faceret, hoc inquam, & contra rationem recte gubernationis, & cōtra scripturam Pauli est, quod nemo est præter cæcos istos, qui non videat. Deinde quod Magd. addiderunt ad improbandum hunc Canonem Apostolorum, & solebant (inquit) ex vicinia conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorum, quem supra ex Cypriano adscripsimus, hoc inquam satis cōuincit, nõ intelligere Magd. quod hic reprehendunt. Si enim eos interrogemus, de qua ordinatione loquatur hic noster Canon Apostolorū, negare non possunt, quin loquatur de Episcopo, qui ordinationes Clericorum diocesim suę facere iubetur, & non Clericorum aliene, quod (inquit) si fecisse deprehendatur præter voluntatem eorum, ad quos illæ ciuitates, aut villę quarum Clericos ordinauit, pertinebant, deponantur ordinator & ordinati. Quid æquius statui potuit? aut quid iniquius esse potest? aut quod maius dissensionis & inimicitiarum seminarium, quam vt Clericum ciuitatis, cui hic Episcopus præest, alius Episcopus, cui alia ciuitas assignata est, hoc inuito ordinet? Hunc Canonem Apostolorum secuta est Nicena Synodus, cum Canone 43. ex numero eorum, quos supra diximus, sanxit, vt nullus Episcopus presbyterum, aut diaconum ex alterius Episcopi diocesi ordinet absque licentia proprii Episcopi. Idem quoq; sanxit Synodus Antiochena c. 22. Interrogemus ergo rursus Magd. de Canone illo Apostolorum, quæ ipsi ex Cypriano adscripserunt? certe negare non possunt, quin loquatur de ordinatione non Clericorum, sed Episcopi. quæ ab Episcopis comprovincialibus, si conuenire possunt, facienda est. Sed recitemus Canonem Apostolicū ex Cypriano, quem isti adscripserunt, De ordinatione diuina (inquit) & Apostolica obseruatione seruandum est, &c. Vt ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouincię, proximi quique, conueniant: & Episcopus deligatur plebe præsentē, quę singulorum vitam plenissime nouit: & vnus cuiusq; actū de eius conuersatione perspexit. Idem statuit Synodus Nicena sequens eandem auctoritatem Apostolicę traditionis, quę est in 8. libro Clemētis cap. 4. quam Anacletus Pontifex in Epistola secūda attestatur, & post eū beatus Cyprianus. Sic enim ait S. Anacletus, ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis, sunt celebrandę. Et paulopost, Quod si simul omnes conuenire mi-

Quomodo verbum Dei negat, qui negat fuisse tempore Apo. terminos diocesim distributos Episcopus, qui tunc erant.

Quomodo Cyprianus, quem contra Canonē Apost. produxerūt Magdeb. conuincat non intellexisse eos Canonē quem reprehendunt.

nime poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint. De ordinatione vero reliquorum sacerdotum, & diaconorum subiungit idem S. Anacletus, Reliqui vero sacerdotes a proprio ordinentur Episcopo, ita ut ciues, & alij sacerdotes assensum præbeant. De hac ergo ordinatione loquitur Canon Apostolorum 36. quod quidem Magd. minime intellexerunt, non quia obscurum esset, nihil enim magis peripicuum esse poterat; sed quia, more suo, ita legunt omnia, quæ notant, & reprehendunt, ut nihil prorsus considerent, utrum quod primo aspectu eis videtur, ita sit; ne forte excidat eis, quod postea cum eorum dedecore refelli & redargui possit, quod passim eis contingit. Nihil horum curant, modo suos utcunque fallant, quos nihil examinatos esse, nec alia præterquam eorum scripta lecturos confidunt. Rursus alium Canonem accusant, sic enim aiunt.

Magd. non considerat, utrum quod primo aspectu eis videtur, ita sit, ne postea cum suo dedecore errasse convincatur

Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: & quæ sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonem, & quæ item ratio, & de necessitate, & utilitate habendi huiusmodi Synodos singulis annis secundum rationem, & scripturam, & priscam consuetudinem.
Cap. 10.

33 **C**anon 38. bis in anno concilia celebrare iubet, sed in historiis non
33 reperiuntur eius rei testimonia, vna synodus ab Apostolis celebrata
33 legitur act. 15. de alijs, quæ quotannis bis essent factæ, nõ fit metio.]
Hactenus Magd. Cum Synodus Antiochena Canone 20. dixit, recte habere, quod in singulis provincijs bis quoque anno concilia habeantur, satis aperte significauit, non tunc primum hunc Canonem sancitum esse, non enim dixit, statuit, sed visum est, bene habere. idem quoque significauit Synodus Nicena, cum similiter dixit. c. 5. visum est, bene habere, ut bis per unam quamque provinciam singulis annis concilia habeantur. Non enim ignorabat Synodus Nicena, traditum esse hoc ecclesie tum Canone, tum consuetudine de concilijs bis habendis per singulos annos. Confirmat quod dicimus S. Anacletus in Epi. 1. cum ait, ubi fuerit summorum (Episcopus dicit) congregata congregatio, quæ per singulos annos fieri solet, & debet. Cum dixit, solet, consuetudinem ecclesie significauit, quæ alium de, quam ab Apostolica traditione proficisci nõ potuit. Cum vero dixit, debet; etiam Canonem significauit. Vtrumque enim horum distingui solet, ut cum Synodus Nicena Canone 18. dixit, sicut neque Canon, neque consuetudo tradidit. cum ergo Synodus Antiochena hac formula verborum, Visum est bene habere, quod iam prius statutum erat, & in consuetudine positum ecclesie, confirmet, consequens est, ut Nicena Synodus eadem formula verborum idem quoque faciat; idest similiter confirmet, quod prius in Canone, & in ecclesie consuetudine erat, de Synodis dico bis habendis per annum. Sed dicent fortasse Magd. Ante Nicenam Synodum nõ reperiuntur huius Canonis testimonia in historiis; non fuit igitur hic Canon ante Nicenam Synodum. An non est satis idoneus testis ipsa eadem Synodus, quæ dixit, sicut Antiochena post ipsam, Visum est bene habere? &c. Quæ igitur amentia est, negare Canonem Apostolorum de Synodis habendis singulis annis, quia eius rei testimonia in historiis non reperiuntur? Sed bene habet, quod de hac re, idest, de præcepto, & lege bis habendi concilia per annum testimoniũ habemus in antiquissimo auctore Tertulliano

Quid significet hæc formula, visum est bene habere in Synodo Nicena, & Antiochena super canone de Synodis bis per annum habendis.

tulliano. Sic enim in libro de ieiunio contra psychicos scripsit, Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis concilia ex vniuersis ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur. Et ipsa representatio nominis Christiani magna veneratione celebratur. Dicant nobis Magd. a quibus sunt præcepta concilia ista, quæ Tertullianus dicit? an dicit præcepta a Nicena synodo, aut Antiochena? antiquiores enim synodos de hac re non habemus. minime. Tertullianus enim multo ante Nicenam synodum fuit. Restat igitur, ut ex Canone Apostolico, id est, ex Apostolica traditione ecclesiasticæ consuetudinis, quæ Canone, ac præcepto Apostolico sancita est, hoc Tertullianus didicerit. Cum enim ait, Aguntur præcepta per Græcias illas concilia, satis aperte significat, loqui se de ordinarijs concilijs: hæc autem sunt quæ a sanctis Apostolis bis per singulos annos præcepta sunt. Adde huc, quod dicendo, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, illa plane significauit, quæ Canon ipse Apostolorum 37. de synodis bis per annum habendis expressit, scilicet dogmata religionis christianæ, & controuersias ecclesiasticas, hæc enim sunt altiora quæque, quæ Canon Apostolorum 34. Vocat *ἡ ἀνεπισημαία* quæ quidem Canon vetat ab Episcopis sine auctoritate Metropolitanæ tractari, Scilicet quia quæ huiusmodi sunt, ad concilium provinciale, quod bis per annum agendum est, referenda sunt. Ut ibi in commune, sicut ait Tertull. tractentur. Deinde si tam necessariæ erant huiusmodi Synodi ad ecclesiasticas necessitates, & controuersias dirimendas, ut Synodus Antiochena in Canone suo ait, cur non sibi sapientes isti persuadent, potuisse Sanctos Apostolos immo debuisse hanc formam ecclesijs tradere? Quid enim interest, negare hunc Canonem, quia eius rei testimonia in historijs non reperiuntur; an dicere, non potuisse Apostolos, aut non debuisse hunc Canonem tradere? Si enim potuerunt, & sic oportuit, cur negant, quia in historijs nõ legunt, quod hic legunt? Et enim si negare liceat, quæcumque sunt scripta, quorum testimonia in historijs non reperiuntur, ipsi sint iudices, quæ multa alia negaturi sint. Præcepit Apostolus in Epis. priore ad Corinth. ut omnia honeste, & secundum ordinem fierent in eis, idest, in eorum rebus tum ecclesiasticis, tum non ecclesiasticis. Hoc autem potissimum in Synodis istis binis cuiusque anni prouidebatur, ut omnia secundum ordinem fierent. Præterea, habenda erant huiusmodi concilia, ut sicut Nicena Synodus Canone 45. explicauit, quæ acta essent, in cuiusque Episcopatu, & quæ deinceps agenda, ab omnibus Episcopis cum Archiepiscopo suo congregatis considerarentur, ne essent Episcopi in futuro iudicio accusandi. An vero ita fieret tunc, ut ab Apostolis sanctis traditum esset, non necesse est, reperire in historijs testimonium; ut, si non reperiatur, continuo sit falsum, sic Apostolos tradidisse: & sic eos, quibus tradiderunt, fecisse. Dicant enim Magd. an in historijs suis reppererint, Vnde coepit consuetudo habendi bis singulis annis concilia provincialia Episcoporum? an vero, quia nusquam in historijs testimonium huius originis reppererunt, idcirco Canonem Nicenum, & Antiochenum de huiusmodi Synodis habendis negare audebunt? quod si hos Canones negare non audent, cur Canonem Apostolicum audent? præsertim cum, ut dixi, sicut Antiochena Synodus verbis suis significauit, non se primum eum Canonem sanxisse, sic quoque, ut antea dixi, Nicena Synodus eisdem verbis idem significauit. Præterea, cum Paulus

Testimonium Tertulliani de Synodis secundum canonem Apostolorum habendis.

Quæ utilitas, & necessitas habendi bis per annum synodos.

Paulus scribit ad Titum, Reliqui te Crete; vt ea, quę defunt, corrigas: & cōstituas presbyteros per ciuitates, sicut & ego tibi disposui, non dixit, sicut ego tibi dispono, si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, & quę sequuntur, ne ad hoc tantum, quod ad qualitates ordinandorum pertinet, illud verbum referendum esse existimarem, sed dixit, disposui, vt intelligeremus, tradidisse Tito *διατάξας*, id est, dispositiones, siue constitutiones, quę etiam Canones vocari solēt, quemadmodum, quę deessent, corrigere deberet: & quemadmodum constitui, & ordinari Episcopi deberent. Ad vtrumque enim referendum est illud verbū, disposui. Quomodo vero quę deerant, corrigere melius poterat, qui toti insulę pręerat, quam cū concilio Episcoporum prouincialium, id est caput cum membris? cum scriptum sit in sapientia Salomonis, Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarū. Quo quidem nihil vtilius, neque salutaris prouisum esse potuit, quam si huiusmodi correctio bis per annum fieret. Quare, vt hunc locum finiam, cum tanta vtilitas hoc Canone prouisa sit, tanta in eo antiquitas, & auctoritas insit, & cum Apostolicis pręceptis tantopere congruat, quę imprudentia est, tam salutarem dispositionem Apostolici Canonis a Clemente Romano Apostolorum discipulo descriptam negare? quia inquit, testimonia eius rei in historiis non reperiuntur? Quę ista tanta inuidia, quod istas diuinas regulas, siue Canones ad res ecclesię diuine, & Apostolicę constituendas, & moderandas a sanctis Apostolis omnium ecclesiarum Catholicarum magistris traditas habeamus, & seruemus? Nos igitur rationem, scripturam, & priscam ecclesię Catholicę consuetudinē in hoc Canone defendēdo sicut in reliquis, quos accusant, sequimur. Vos vero Magd, quid sequimini in repudiando eum, & calumniādo, nisi odiū ecclesię nostrę, & inuidiam, & illud vestrum argumentandi genus ex negantibus, quod in schola Martini Luteri Germanici prophete didicistis? Non reperiuntur testimonia huius rei in historijs, ergo non est hic Canō Apostolorum. Iam ne videtis Germani, iam ne videtis istorū, qui vos decipiunt, ludos, nugas, & ludibria? Sed videamus reliqua, quę sequuntur.

Ad Tit. c. 1.

Sap. 6.

Canonē Apof. de Synodis bis habendis per annum ratio, scriptura, & verus ecclesiarū consuetudo, & patrum auctoritas defendit. Quid Magd. moueat ad negandum Canonem Apof. de Synod. bis per annum habendis,

Responso ad ea, quę a quibusdam obijci, vel potius quęri solent in extremo Canone Apostolorum de Euangelio Ioannis, utrum ante mortem Clementis, immo Beati Petri scriptum sit. & quomodo intelligendum, quod est in Canone Apof. 19. penitus a communione abscindatur, ut Simon Magus a me Petro. item de tertio lib. Maccab. & de lib. aētorum Apof. ubi, & quomodo a Clem. Rom. inter lib. Canonicos relatus sit. Cap. 11.

Quia heretici, qui semel Canones Apostolorum oppugnare cōperūt fortasse non contenti ijs, quę iam obiecerunt, quę sunt pertinacia, semper, quid obijciāt, quę futuri sunt, ne quid eis reliquū fiat, respondebo etiam ad ea, quę a quibusdam alijs quęri solent nō studio oppugnādi Canones, sed, quę obscura eis videntur, intelligendi. sic enim quidam ex istis scripsit: Illud etiam peculiarem in his Canonibus difficultatem facit, cum vltimo eorum recipitur Ioannis Euangelium. atqui (inquit) sub Nerone martyrium passus est Petrus, hoc est 14. anno Neronis, qui fuit vltimus imperij eius; Ioannes vero scripsit suū euangelium sub Domitiano, quo tempore iam Petrus erat mortuus; nō potuit igitur Euangelium eius confirmare, & tamen 23. Canone habetur, & à me Petro. immo nec ipse Clemens Romanus, qui Canones scripsit superstes erat, quia secundum

Dama-

Damasum non peruenit, nisi vsque ad Consulatum Vespasiani 9. & post 33 annos tres ab eo consulatu Domitianus imperium suscepit, mortuo Tito 33 Vespasiani filio. Quod vero Ioānes non prius, quā regnaret Domitianus, 33 Euangelium scripsit, ex eo quoque significari potest, quia illud propter 33 insurgentes hereses Cherinti aliorumque Christū negantium esse Deū, 33 scribere necessarium esse iudicauit. quod virus sub eiusdem (vt narrat Eu 33 sebius) Domitiani regno euomi cōepit. Ioannes cum esset in Asia, vt Hie 33 ronymus in proœmio super Mattheū scribit, & iam tunc hereticorum se- 33 mina pullularēt, Cherinti, Ebionis, & cæterorū, qui negant Christū in car 33 ne venisse, coactus est ab omnibus pene tunc Asię Episcopis, & multarū 33 Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altius scribere. Et Ai- 33 mo Alberstatensis Episcopus libro tertio de rerum christianarū memora 33 bilib. narrat Ioannem in vltimis vitę temporibus scripsisse Euangelium ab 33 Asię Episcopis compulsam propter hereticos, qui eo exulante irruperant 33 in Ecclesias cum varijs, & peruersis dogmatibus. Dorotheus vero Episco 33 pus Tyri, qui sub Constantino Magno vixit, Ioannem scribit non a Domi 33 tiano, sed a Traiano Neruę filio in insulam Pathmon exilio fuisse damna 33 tum, vbi etiam sanctum Euāgelium suum scripsit, quod postea Ephesi per 33 Caium hospitem suum, ac diaconum ædidi. Ioannem vixisse vsq; ad tem 33 pora Traiani, auctor est Ireñus: & Clemens Alexandrinus pluribus in lo 33 cis. Hactenus iste auctor. Dicamus nos rursus, quę in nostris auctoribus 33 obseruauimus, vt conferat postea, ac iudicet, qui vtraq; legerit. Ac primū 33 quidē hoc ipsum de Euangelio Ioānis tēpore Clementis scripto, est etiā 33 in secundo libro, eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolicis c. 33 57. Sic enim ait, Diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quę ego Mat- 33 theus, & Ioannes tradidimus vobis, & quę adiutores Pauli Lucas, & Mar 33 cus acceperunt, & tradiderunt vobis. Hactenus Clemens qui Mattheum, 33 & Ioānem introduxit, loquentes hoc. Ad extremum ergo imperij Domi 33 tiani, vt auctor est Ireñus in 5. contra hereses libro, vidit Ioannes Apoca 33 lypsim, cū esset relegatus in insulam Pathmos vnā ex Cycladibus, cum 33 iam ante Euangelium suū scripsisset, & prædicasset. testis est Epistola Dio 33 nysij Areopagitę, quam ad Ioānem, cū esset in exilio, scripsit, in qua Ioā- 33 nem appellat solem Euangelij: & Euangelium, quod scripsit, appellat 33 memoriam, & renouationē verę theologię eius, cuius lectione fieri ait, 33 ne radio illius solis priuari possent, qui legerēt. Idem affirmat Sanctus Ma 33 ximus in scholijs Epistolę huius, & Georgius Pachimerus eū secutus; idē 33 quoque affirmat Eusebius, libro tertio historię Ecclesiasticę Cap. 24. 33 post Euangelium scripsisse Apocalypsim, & epistolas. Hieronymus quo 33 que narrat Ioannem rogatu Episcoporum Asię scripsisse Euangelium ad 33 uersus Cherinthum. meminit autem Clemens libro sexto de constitutio- 33 nibus Apostolicis cap. 8. Cherinti, Marci, Menādri, Basilidis, & Saturninij, 33 quorum hereses Ireñus in primo libro commemorat. quod ergo ait Do 33 rotheus de Euangelio Ioannis scripto in exilio, solus Dionysius, vt ceteros 33 omittam, satis conuincit, falsum esse. Et qui dicunt non potuisse Cle- 33 mentem videre Euangelium Ioannis, ipse idem Clemens conuincit, eos 33 falli. etenim si Clemēs fuit tempore Cherinthi, vt idem scribit, potuit igitur 33 videre Euangelium Ioannis scriptum contra heresim Cherinthi; nec 33 enim diuturnitate temporis indiguit Ioannes ad scribendum, vt nos sole

Dionysij Areop. testimonium, fuisse euangelium Ioannis scriptum ante Apocalypsim eius.

quomodo Clemens auctoritate sua conuincat, falli eos, qui tradunt non potuisse Clementem euangelium Ioannis videre.

E mus.

mus. Accedit huc quod in Dorotheo Græco manu scripto nō est hoc, sed sic scriptum est: Ioannes, qui Euangelium, & Apocalypsim scripsit, prædicato Euangelio Ephesi, & in cuncta Asia, propter Euangelij prædicationē missus est in exilium in Pathmum insulā. Deinde quid auctoritatis habere id debet; si idem Dorotheus dicit, relegatum fuisse Ioannem a Traiano, cum cæteri omnes constanter affirmant a Domitiano fuisse missum in exilium, id quod verum est; sub Nerua vero, qui acta Domitiani rescidit, reuocatum? Præterea scribit S. Epiphanius, libro primo contra hæreses Tomo 2. c. 28. Cherinthum fuisse vnum ex illis, qui fratres Antiochiæ ad seruandam circumcisionem, & legem Moysis cōmouerant, de quibus scripserunt Apostoli, Quoniam audiuius, quia quidam ex vobis exeuntes turbauerunt vos verbis, & quæ sequuntur in actis Apostolorum: & fuisse item vnum hunc ex illis, qui restiterunt S. Petro, cum iuit ad Cornelium, & huius doctrinam, ait ibidem idem Epiphanius, valde in Asia viguisse. Eusebius autem nusquam dicit, sub Domitiano virus euomere cœpisse: immo libro tertio historiæ ecclesiasticæ c. 28. hæresim eius exponit, & quæ Irenæus, & Dionysius Alexandrinus de eo scripserint, recitat, & statim capite proximo, id est, 29. sic incipit, Eodem tempore, & Nicolaitarum hæresis haud diu durauit: constat autem Nicolaum vnum fuisse ex septē diaconis. Quod vero ait Aimō, Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangelium, conuincit non ita esse eadem Epistola Dionysij Areopagite, quam paulo ante dixi: ex ea enim constat, scripsisse Euangelium ante exilium; missus est autem in exiliū anno 14. Domitiani, teste Eusebio, in Pathmum, vbi Apocalypsim vidit, & scripsit: post annos vero duos, Imperatore Nerua Domitiani successore, qui acta eius rescidit, & exules reuocauit, & anno vno imperauit, liberatus fuit; & reuersus Ephesū, mortuus in principio Imperij Traiani, anno 68. post passionem Christi, vt Hieronymus est auctor. quare Apocalypsim scripsit in vltimis vitæ suæ tēporibus, non Euangelium, vt aiebat Aimō. hoc autem fefellit istos, quod cum legerent Ioannem scripsisse Ephesi Euangeliū, & ab exilio Ephesum senio confectum secessisse, vt ait Eusebius in chronicis, atque ibi mortuum, existimarunt, vltimis vitæ temporibus scripsisse Ephesi Euangeliū. sed aduertere debuerunt, fuisse eū bis Ephesi, vt Dorotheus testatur, & Beatus Hieronymus, qui ait reuocatum ab exilio, Ephesum reuersum esse. Cū ergo fuit primum Ephesi, tunc Euangelium quod ibi, & in cuncta Asia prædicauit, scripsit, & non postea cum postremo Ephesum redijt. Denique si postquam Euangelium Matthei, & Marci, ac Lucæ vidit, & approbauit: & ab illis prætermissa, quæ scilicet antequam in carcerem Ioannes Baptista includeretur, gesta fuerant, supplere voluit, simulque contra hæresim Cherinthi Christi diuinitatē negantis scribere, quomodo verisimile sit, tam multis annis post aliorū euāgelistarū scriptionem, & post hæresim Cherinthi ante annos amplius 40. in Asia ortam vsque ad extremum Imperij Domitiani Euangelium suum differre voluisse? A 6. enim. anno Claudij, quo Simon magus Romæ expugnatus fuit à Petro, & Iudæi ac Christiani ex vrbe pulsi, quādo Simonis successores, ex quibus fuit Cherinthus, Irenæo auctore, suas hæreses disseminare cœperunt, vsque ad extremum Imperij Vespasiani, cum Clemens mortuus est, fluxerunt anni 31. teste Eusebio. Quomodo igitur tot annorum spatio nō potuit, aut Ioannes Euangeliū scribere,

Cherinthus tempore Apostolorum.

Vnde ortū duxerit corū error, qui Euangeliū Ioannis vltimis vitæ suæ tēporibus scripsisse, tradiderūt.

scribere, aut Clemens scriptum videre! Ex hac quoque ratione temporū constat, carere etiam omni probabilitate, falsumque esse, non potuisse beatum Petrum Euāgelium Ioannis videre, quia fuerit martyrium passus 14. anno Neronis, cum a Simone mago superato (cui Menāder, Saturninus, Carpocrates, Cherinthus, & Nicolaitæ successerunt) vsque ad 14. annū Neronis iā anni 22. fluxissent. Deinde, esto, ita esse, scriptū fuisse Euangeliū Ioanis post martyrium beati Petri, & Pauli: Ponamus enim hoc, ne sic quidem contradicit canon 28. in quo est, Priuetur omnino communionē, vt Simon magus a me Petro; scribit enim Clemens *μιμητικῶς*, id est, per imitationem siue representationem personæ, quo genere vsus est Plato, & ante eum Alexamenes Teius, vt Arist. in Poetica notauit. hoc ergo genus scribendi ad morem dialogi pertinens, secutus est Clemens in libris de constitutionibus, & canonibus Apostolicorum, & in historia disputationum Petri cum Simone, introducit enim interdum Apostolos loquentes, quæ eis conuenit loqui, vt hoc loco fecit. Petrus enim Symonem ecclesiæ cōmunionē priuauit, ac proinde communionē sanctorum, quam in ecclesia confitemur, cum ei dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem; non est tibi pars, neque fors in sermone isto, id est, propter hoc, quod commisisti, non es amplius particeps communionis fidelium, & sanctorum, nisi pœnitentiā agas. partem enim, & sortē sic dixit hic, sicut Paulus in Epi. ad Colosens. c. 1. Cum ait, gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine, id est, in baptismo, sic enim vocat Dionysius Areopagita, qui interpretans hunc locum Pauli, Cap. de baptismo, cōmunicari, ait, diuinum lumen cum hominē per baptismum, & fieri ex sorte, atque ordine Sanctorum: ex hac ergo sorte eijcitur, qui excōmunicatur, vt Simon a Petro. Itaque interpretatus est Canon locum in actis Apostolorū, vt hoc obiter obseruatum sit. Hactenus de Euangelio Ioannis. Illud præterea de tertio libro Maccabæorum, in eodē Canone vltimo Apostolorū ab istis queri solet, si inter libros Canonicos, hic tertius liber a principio relatus est, idque a sanctis Apostolis teste Clemente traditum, quæ admodum nō est ab Ecclesia inter libros Canonicos hactenus receptus? Respōdeant isti, cur de Apocalypsi, vtrum Ioannis esset, ac proinde canonicus liber, aliquādo dubitatum fuit, cum tamen Apocalypsis a principio canonicus liber, & sui auctoris, id est, Apostoli Ioannis fuisset? simili ratione fieri potuit, vt hic liber tertius Maccabæorum a principio quidē canonicus fuerit, dubitatum tamen aliquando de eo sit, idque in causā fuisse, & adhuc fortassis esse, cur inter libros canonicos non numeretur: ex quo tamen non continuo sequitur, vt Canon iste Apostolorū a Clemente scriptus negandus sit, qui eum a principio inter canonicos numerat: quin potius consequens est, vt temerarium sit, ante iudicium ecclesiæ illum rejicere. Plus enim auctoritas Clementis valere debet, ad dicendum canonicū esse, quam auctoritas testis nihil dicētis, id est, neque canonicum esse, nec non canonicum, Ecclesia enim hactenus neutrum decreuit; neque canonem Apostolorum a Clemente scriptum improbauit. Quod si testes querimus, qui eum citent, tamquam auctoritate dignum, tamen si canonicum non appellent, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, Eusebius quidem Cesariensis in annalibus eum citat, sic enim ait, Quartus Aegypti Rex Ptolemæus Philopater annis 17. deinde subiungit, ea, quæ in tertio

Quomodo re darguatur, qui tractant, nō potuit beatum Petrum videre Euāgelium Ioannis.

Quomodo quæ Petrus Simoni mago dixit, nō est tibi pars, neque fors in sermone isto, excōmunicatū fuisse significet.

Colos. c. 1.

act. 8.

De tertio lib. Maccabæorū.

Quæ causa esse poterit, vt tertius liber Maccabæorum inter Canonicos libros non sit relatus.

Qui auctores tertium librū Maccabæorū citent.

Maccabæorum libro scripta sunt, sub hoc Ptolemæo gesta referuntur. Itē Theodoretus Cyri Episcopus in comment. Danielis prophetę c. 11. cum prædicit propheta bellum Ptolemęi Philopatoris cum Antiocho magno, vt Hieronymus quoq; interpretatur, Et veniet (inquit Daniel) ad robur, Robur inquit Theodoretus vocat Hierusalem, vtpote fruentem gratia diuina, & propter miracula varijs temporibus facta, quæ vim Dei declarabant. Deinde subiungit Eusebium secutus, atque hoc quidem docet tertius liber Maccabæorum. Postquam enim Ptolemęus præter spem, & opinionem omnium Antiochum cognomento magnū vicit, perrexit quidem Hierosolymam, vbi victimas plurimas immolauit. cumq; conareretur in interiora templi penetrare inuitis, & repugnantibus sacerdotibus, pœnas dedit occulte: minatusq; Iudęis, Alexandriam profectus est, & illa tētauit efficere, quę narrat historia, scilicet tertij libri Maccabæorum. Hoc ergo prædicit propheta inquit, veniet ad robur, & ingredietur ad firmamenta regis, & quę sequuntur. Hastenus Theodoretus. Accedit huc, quod cum Dionysius Areopagita canonicos sanctarum scripturarū libros ex materia, atque argumento cuiusq; eorum in ecclesiast. hier. c. de communione denotat, libros Iob, Tobię, & Maccabæorum significat, cum ait, narrari etiam in scriptura antiquorum virorum in varijs, ac multis acerbitatibus dolentiū, inuictā virtutem tolerantie: ista autem inuicta virtus in tertio isto libro maxime illustris, & admirabilis cernitur. Narrat enim quantā animorum firmitate, ac constantia, quantā religione, & orationis perseverantia, ac Dei fiducia sacerdotes, atque omnes Iudęi Ptolemęum Philopatorem regem Aegypti potentissimum Antiocho magno fugato, Hierosolymam ingressum, vt amicum, & defensorem, aditu tamen templi, ne illud pollueret, prohibebant, parati omnes vitam pro lege patria profunderent. Narrat deinde, quantā item constantia populus Iudęorum Alexandriæ in illo summo discrimine internecionis eiusdē Ptolemęi iussu toti populo impendentis pietatem, & religionem, inter assiduas illas preces, & lacrymas seruauerit: & quam vindictam electorum suorum clamantiū ad se die, ac nocte in illa tunc incredibili regis plusquā Phalaridis sequitia, ad mirabili sua prouidentia, ac misericordia fecerit Dominus. Deinde cum historia huius tertij libri historias primi, & secundi libri Maccabæorū multis annis antecesserit, cur non fiat verisimile, hunc librum, quo historia tā utilis ecclesię, & tempore antiquior contineatur, receptum fuisse tunc cū alijs duobus historiarum posteriorum? est autem tertio loco collocatus, vt primus Maccabæorum primo, etsi historia eius posteriorum temporum est, quam historia secundi: & secundus secundo, etsi historia eius priorū temporū est, quā historia primi; sic inquā, tertius tertio loco, etsi historia eius superiorum adhuc temporum est, quam historia vtriusq; vt ex chronicis, siue annalibus Eusebij, & Iosephi historijs perspicitur potest. Nō defendo librum hūc tertium canonicum esse, donec mihi dicat ecclesiā; sed illud dico, vt non reprehendimus, quod sanctus Athanasius in Epi. 9. paschali in enumeratione librorum canonicorum duos Maccabæorum alioqui canonicos prætermisit, neque Gregorium Nazianzenum, nec Amphilochem Iconij Episcopum, neque Ioannem Damascenum, qui idem in suis librorum canonicorum descriptionibus fecerunt, nec Eusebium Cæs. qui in chronicis ait, libros Maccabæorum nō recipi inter diuinas scripturas: loquitur

Argumentum
3. libri Maccabæorum a Dionysio Areop. notatum.

De ordine, & collocatione librorū de Maccabæis.

Qui duos libros Maccabæorum in canonicis olim non numerarunt, opinionē sui temporis, & regionis secuti sunt.

quitur enim de suo tempore, & regione sua. sic non est reprehendendus canon Apostolorum a Clemente Romano scriptus, in quo tres libri Maccabæorum inter canonicos, relati sunt. causam, cur ita, dixi supra; ne iterū repetam. Illud præterea ab istis queri solet, cur inter sacros libros, non sit in canone isto Apostolorum, numeratus liber actuum Apostolorum. Immo vero numeratus est, tametsi non omnes aduertant: nō enim, quia post Epistolas duas Clementis, & libros de constitutionibus ab eodem Clemente scriptos liber actorum collocatus est, idcirco non est inter sacros, & canonicos relatus, vt non referuntur Epistolę Clementis, neque libri constitutionum. quod quidem non obscure, idem Clemens significauit. vt enim auctoritatem libri actorum, ab auctoritate Epistolarum Clementis, & librorum de constitutionibus distingueret, dixisse mihi videtur Epistolę Clementis duę, & cōstitutiones vobis Episcopis per me Clementem scriptę; sciebat enim se nec Apostolum, nec Euangelistam esse. De libro autem actorum subiūgit in persona Apostolorum, & acta nostra qui sumus Apostoli. hoc enim significat *χρηστέες ἡμῶν Ἰῶν ἀποστόλων*. Atque esse quidem hunc librum a Clemente inter canonicos relatum, magis ad huc ex secundo libro de constitutionibus c. 57. intelligi potest, sic enim ait in persona Apostolorum, de libris sacris, & canonicis, qui in ecclesia legendi sunt. Stet autē in medio in loco celsiore lector, & legat ex libris Moysis, Iosue, Iudicum, Regum, Paralipomenon, Esdrę, Iob, Salomonis, duodecim prophetarum, psalmorum Dauid: postea legantur acta nostra, & Epistolę Pauli adiutoris nostri, quas misit ad ecclesias secundum spiritus sancti instructionē. Deinde diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quę ego Ioannes, & Mattheus tradidimus vobis; & quę auditores Pauli acceperunt, & tradiderunt vobis Lucas, & Marcus. Hastenus Clemens. Hęc sunt, quę Magdeburgenſes non obiecerunt, qui si quando alias obijcere voluerint, ita ad ea responsum sit: Ad reliqua vero, quę quidā in quęstionibus ponere solent, heretici vero in criminibus obijcere, partim iam respondimus, partim deinceps respōdebimus. Redeamus ergo ad Magd.

Quomodo
Clemens aucto-
ritatem libri a-
ctorum Aposto-
lorum ab auctoritate
librorum Cle-
mentis de con-
stitutionibus
Apost. distin-
xerit.

Responsio ad id, quod Magd. obijciunt, reperiri Canones Apost. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Calcedonensi: & quomodo hoc ipsum auctoritatē Canonū Apostolorū magis confirmet. & de 16. capitulis Epistolę Innocentię primi, collatis canonibus Apostolorum, unde illa ducta sunt, idque Nicena Synodo in quibusdam ex his capitulis testante.
Cap. 12.

Quinto etiam (inquit) intelligi potest, non ab apostolis, sed ab alijs, & quidem sæculis inferioribus, istos plerōque Canones, qui præsertim ab illis, quos supra recensuimus, discrepant, cōpositos esse, quod plerique in concilijs, quæ longe post habita sunt, nempe Antiocheno, Niceno, & Colcedonensi tum conditi dicuntur, tum vt a patribus constituti, allegantur.]
Hęc Magd. Quod hic Magd. in Canones Apostolorum obijciunt, non solum eorum fidei, & auctoritati nō derogat, sed potius eam confirmat. Cū enim Canones Apostolorum regulę sint *περὶ ὁρθότητος* (sic enim in vetustissimo Codice inscriptos reperi, id est, de compositione rerum ecclesię) vt secundum hos Canones omnia, sicut Apostolus ad Corinthios scripsit, honeste, & secundum ordinem in ecclesia fiant: eorum autem, quę ad hu-

iufmodi ordinem, & honeftatem pertinent, maxima pars non per Epiftolam fed per fermonem a fanctis Apoftolis tradita fit, ne huiufmodi traditiones non fcriptæ, obliuioni traderentur, fed potius in confuetudinem abirent, quæ traditione confiftens, fcripturæ vim haberet; necelfe fuit traditiones iftas Canonicas non folum a Clemente Romano litteris mandari, fed, quod plus eft, in concilijs deinceps fanctione Canonum fynodico rû fæpius renouari, ac roborari. Admonuit nos etiam de hoc pontifex Innocentius primus in Epis. ad Victricium Epifcopum Rhotomagenfem, cum qua fimul mifit ad eum regulas quasdam fiue Canones ecclefiæ Romanæ, de quibus fic fcripfit, Digestas vitæ & morum probabilius difciplinæ annexas litteris meis mifit, per quas aduertant regionis veftræ populi, quibus rebus; & regulis christianorum vita in fua cuiusque profefione debeat contineri: qualifque feruetur in vrbis Romæ ecclefijs difciplina: & paulo poft, Propter eos ergo, qui vel ignorantia, vel defidia non tenent ecclefiasticam difciplinam, recte postulasti, vt in partibus, iftiufmodi, quam tenet ecclefiæ Romana, forma feruetur, & subiungit, Non quod noua præcepta aliqua imperentur, fed, ea quæ per defidiam aliquorum neglecta funt, ab omnibus obseruari cupiamus; quæ tamen Apoftolica, & patrum traditione funt constituta, Paulo monente, ftate, & tenete traditiones, quas didicistis fiue per fermonem, fiue per Epiftolam noſtram. Hætenus Innocentius. non dixit Apoftolica, vel patrum traditione constituta; fed Apoftolica & patrum traditione. nihil enim prohibet, quin quæ ab Apoftolis constituta funt, eadem rurfus a patribus fint, & dicantur constituta. Clare ergo confitetur Pont. quæ subiungit Capitula, per traditionem Apoftolorum fiue fcripto, fiue sine fcripto constituta esse. Cum autem partim eorum in canonibus Apoftolorum contineantur, qui funt traditiones eorum per fermonem, confequens eft, nõ ignorasse eum hos Apoftolorum Canones, id est, has eorum traditiones; tamen fi in ipsis Capitulis iftos ipsos Canones Apoftolorum non femper citet, neque nominet; nec enim opus erat. Similiter in alijs concilijs factum est, in quibus aliqui Canones Apoftolorum renouati, ac confirmati funt, quasi tunc primum æditi. Denique tum pontifices, tum Synodi in huiufmodi traditionibus, quæ in Canonibus Apoftolorum continetur, fæpe facere folent, quod in decretis superiorum conciliorum, fiue pontificum non raro faciunt, vt dicant fæpe, Statuimus, quæ tamen iam antea, & fortasse non femel, aut iterum, fed fæpius ftatuta erant. Vnde tot concordantiæ Canonum & decretorum fluxerunt. Subiungit ergo beatus Innocentius 16. Capitula, in quibus, & fi non omnibus, ne longum fit, aggrediar tamen quam maxima poterit breuitate, figillatim traditiones Canones Apoftolorum indicare, id est, quæ in his Canonibus Apoftolorum, quos habemus, continentur. Caput primum, vt extra cõscientiam Metropolitanæ nullus audeat ordinare Epifcopum: nec vnus Epifcopus ordinare præſumat Epifcopum. Deinde subiungit: S. Innocentius, hoc enim & Synodus Nicenæ constituit, atque definiuit, Non dixit, hoc enim fynodus Nicenæ constituit, fed dixit, cū coniunctione &, hoc enim & Synodus Nicenæ constituit. Vt significaret, præter traditionem Apoftolicam, esse etiam hoc in Nicenæ Synodo constitutum, vt cõgruat cum eo, quod in ipsa Epiftola paulo supra dixerat, nõ imperari in his Capitulis aliqua noua præcepta, fed quæ Apoftolica & patrum

Traditiones Apoftolorum canonicæ fæpe in concilijs renouatæ, & confirmatæ.

2. Theſſ. 2.

16. capitula epif. Innoc. 1. collata cum canonibus Apoft. vnde fluxerunt.

Primum capitulum ex can. Apoft. 1.

patrum traditione effent constituta. Ductum itaq; est hoc capitulum ex Apoftolica traditione, quæ in Canone 1. Apoftolorum continetur. Vt Epifcopus à duobus aut tribus Epifcopis ordinetur. Quæ traditio plenior adhuc est in lib. 8. Clementis, in cuius extrema parte canones Apoftolorum defcripti funt. Capite enim 4. defcripta est electio, & ordinatio Epifcopi; & postquam facta est electio, & approbatio, vnus (inquit) primorû Epifcoporum, (primos Epifcopos vocat Metropolitanos, sicut in Canone Apoftolorum 34. vocantur) fimul cum duobus alijs ftans prope altare, reliquis Epifcopis, & presbyteris tacite orantibus, diaconis librû Euãgeliorum super caput eius, qui ordinatur, tenentibus, dicat, & quæ fequuntur. Itaque quod est in hoc capitulo Niceno, vt extra cõscientiam Metropolitanæ nullus audeat ordinare Epifcopum, ex Apoftolica quoque, vt dixi, traditione fluxit. Secundum capitulum, constituit etiam atque definiuit eadem scilicet Synodus Nycenæ, Si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ fæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debeat. Hoc quoque capitulum ex traditione Apoftolica, quæ est in Canone 61. manauit. Si quis (inquit) fidelis accusetur de fornicatione, aut adulterio, aut alia quapiam actione prohibita conuictus fit, ne fiat clericus. Inter actiones autem ijs prohibitas, qui clerici fieri volunt, fæcularis militia est, vt intelligi potest vel Epiftola Magni Gregorij, in qua ille Mauritij Imperatoris legem laudat, qua prohibebat, ne qui publicis administrationibus implicatus eſſet, ad ecclefiasticum officium accederet: ac proinde neque clericus fieret. Non enim ecclefiasticum officium nisi clericus gerit.

Tertium capitulum. Si quæ autem causæ vel contentiones inter clericos, vel inter laicos fuerint exorte, placuit, vt, secundum Synodum Nicenæ, cõgregatis omnibus eiusdem prouinciæ Epifcopis iudicium terminetur. Hoc etiam capitulum ex Apoftolica traditione, quæ est in Canone 37. ortum duxit. Iubet enim hic cano Apoftolicæ traditionis, vt in Synodo prouinciali; quæ bis singulis annis habenda fit, causæ, & controuerfiæ ecclefiasticæ quæ inciderint, dirimantur: ex quo rurfus fit, vt conuenienter huic traditioni, nulli liceat, quod in eodem capitulo Niceno prohibetur, relictis Epifcopis, qui in eadem prouincia ecclefiæ nutu Dei gubernant, ad alias conuolare prouincias: & aliarum prouinciarum Epifcoporum prius iudicium experiri. Si enim liceret cuique, relictis Epifcopis prouinciæ suæ, ad Epifcopos aliarum prouinciarum causas suas referre, frustra Synodus prouincialis habenda eſſet. Item, quod est in eodem capitulo, vt si maiores causæ in medium fuerint deuolutæ, ad sedem Apoftolicam, sicut (inquit) Synodus ftatuit, & beata confuetudo exigit, post iudicium Epifcopale referantur. Hoc quoque ex Apoftolica traditione profectum est, in hac enim confiftit confuetudo ifta, quam hic dicit Pont. Innocentius, quæ quidem traditio est in Canone 34. in quo præcipiunt Apoftoli, vt omnes Epifcopi cuiusque nationis agnoſcant suum primum: & eum tanquam caput habeant: & nihil ex maioribus causis sine ipsius sententia agant. Quod si omnes Epifcopi debet agnoſcere suum primum, ergo multo magis eum agnoſcere, & tanquam caput habere debent, & ad eius tandem iudicium maiora referre, qui est primus omnium, & summus. Vt enim omnes Epifcopi agnoſcunt primum suum Metropolitanum, & eum habent tanquam

Can. Apoft. 1.

Capitulum. 2. ex can. Apoft. 61.

Decretum Synodi Nicenæ ex Canone Apoft. 34.

caput,

caput, sic omnes primi, id est, Metropolitanus agnoscunt primum, & ceu caput habent successorem beati Petri Principis Apostolorum, sicut beatum Petrum agnoscebant Apostoli, & cum habebant, ut caput, cui Dominus dixit specialiter, Tibi dabo claves regni cœlorum, & illud, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. talem consuetudinē habet ecclesia Dei, quæ & ratione, & scriptura, & traditione consistit. De quo copiosius proximo volumine defensionis Epistolarum Pontificum Apostolorum disseremus. Quartum capitulum, ut mulierem viduam clericus non ducat uxorem. Deinde subiungit Pontifex rationem, ne, qui ad sacerdotium contendit, hoc præiudicio impeditus, peruenire non possit. Quia scilicet debet esse sacerdos castus, & continens, sicut Apostolus præcipit; qui autem viduam incontinentem, quæ alium maritum experta est, uxorem ducit, suspicio est, quod ipse quoque futurus sit incontinens. Quare nec hoc caput beati Innocentij nouum præceptum continet; Sed potius ductum est ex Apostolica traditione, tum scripta, tum non scripta. Apostolus enim præcipit, ut sacerdos, & diaconus propter continentiam, quam seruare debent, sint vnus vxoris viri: & Apostolica constitutio per sermonem tradita, quæ est in canone 17. præcipit, propter eandem rationem, ut, qui bis uxorem duxit, ne fiat Episcopus, aut presbyter, aut diaconus; & addidit, aut denique clericus. Idem dicendum est de 5. & 6. Capitulis Innocentij, in quibus cauetur, ne fiat clericus, de quo præiudiciū futuræ incōtinentiæ propter bigamiã, aut cōiugiū cū vidua, suscipiēdo sacerdotio obstet. Cap. 7. ut de aliena ecclesia clericū ordinare, aut iudicare nullus vsurpet, nisi eius Episcopus precibus exoratus cōcedere voluerit, quod etiã (inquit) Nicena videtur Synodus continere. Hoc quoq; nō solū decreto patrū Synodi Nicenæ, sed etiã Apostolica traditione constitutū est, ut S. Innocentius de omnibus istis capitulis in epistola sua ad Victriciū affirmavit. Est autē constitutio huius Apostolicæ traditionis de nō ordinādo extra diocēsim in canone 36. & de nō iudicando item vllū alienæ diocēsis in canone 34. in quo cauetur, ut quisque Episcopus de ijs tantum agat, quæ ad parochiam suam pertinent, & ad villas ei subiectas. Est præterea in eodem 7. cap. Innocen. ex concilio Niceno, ut abiectus ex ecclesia sua Episcopus, ab altero ne suscipiatur; hoc quoque ex Apostolica traditione manauit, quæ est in Canone Apostolorum 12. Capitulum 8. Innocentij, ut venientes a Nouatianis, vel Montensibus per manus tantum impositionem suscipiantur; quia quamuis ab hereticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati. Hoc quoq; capitulum ex Apostolica etiã traditione descendit scripta prius in euāgelio, & postea in Apostolicū canonē redacta, Canonē dico 47. 49. & 50. qui sunt omnes de baptismo, quæ dominus sanxit: & quæ non licet violare, neq; repetere. Cap. 9. ut sacerdotes & leuitæ cum vxoribus suis nō misceantur. Et hoc ex traditione quoq; Apostolica descendit non solum per scripturam, qua iubet Apostolus Episcopis, presbyteris & diaconis, esse castos, & continentes, sed per Canonem sine scripto traditum, & in consuetudine ecclesiæ Dei positum, qui est Canon 5. Apost. ex quo continentia horum necessario elicitur, ut supra, cum de hoc Canone ageremus, demonstrauimus. Capitulum 10. de monachis, qui diu morantes in monasterijs, si postea ad clericatus ordinē peruenerint, sancit nō debere eos, a priore proposito deuiare. Hoc etiã diuinæ & Apostolicæ traditionis

Quartum capitulum ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 17

Quintum, & sextum, & septimum capitulum ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 36
Can. Apost. 34

Can. Apost. 12

Octauum Capitulum ex Apostolica traditione.
Can. Apost. 47
49. & 50.
Nonum Capitulum ex Apostolica traditione 5. Canonis Apostolorum.

Decimum capitulum ex Apostolica traditione.

ditionis est, & quidem scriptæ, Ut mutatio gradus nō soluat vinculum voti, cum scriptū sit in Ecclesiaste, si quid uouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. & in epi. ad Timotheum de illis uiduis nubere uolentibus, quas idē apostolus habere dicit damnationē, quia primam fidem negauerunt: fidem enim uocauit *ἡ πρώτη πίστις* id est promissionē, ut ex lib. 3. Clementis Romani de uiduis cap. 1. perspicui potest. Sequitur deinceps alia constitutio in eodem capitulo Innocentij, ut qui ante baptismum duxit uxorem, & post baptismum uoluerit fieri clericus, spondeat, non amplius, mortua uxore, ducturum aliam: deinde subiungit, cum uetus hoc regula habeat, ut quisquis corruptus baptizatus, clericus esse uoluerit, spondeat se uxorem omnino non ducere. Ueterem regulam uocauit canonem Apostolorum 17. qui ait, Qui duobus matrimonijs copulatus est post baptismum, aut concubinam habuit, nō potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique ex numero clericorum. Ex quo sequitur, ut si quis post baptismum non sit uirgo, quia ante baptismum corruptus est habendo uxorem; & uelit fieri clericus, debeat promittere, non amplius ducere. Sequitur Capitulum 11. quod prohibet, ne curiales, uel quibuslibet publicis functionibus occupati, clerici fiant, quia scilicet soleant facti clerici, & quandoque etiam facti sacerdotes, reuocari ab Imperatore ad munera & ludos ædendos. Hoc etiã capitulum ex Apostolica traditione natum est, quæ est in canone Apostolorum 82. qui uetat, ne seruus sine uoluntate Domini clericus fiat, nisi libertate donatus sit. Similes sunt munerarij, qui curiales dicuntur, qui ludos ædunt populo ueluti ministri quidam publici. Capitulum 15. Quæ Christo (inquit) spiritualiter nubuit, & a sacerdotibus uelantur, si postea uel publice nupserint, uel occulte corrupte fuerint, nō prius admittendas esse ad poenitentiam, donec is, cui se conuixerant, de hac uita decesserit. Et hoc capitulum ex canone Apostolorum 48. originem duxit, qui iubet, ut si laicus uxore sua eiecta aliam duxerit, aut ab alio eiectam in matrimonium acceperit, excōmunicetur. Traxisse autem hinc originem docuit idem S. Innocentius, cum subiūxit, inquit; Si enim omnibus hæc ratio custoditur, ut quæcunque uiuente uiro alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ poenitiæ licentia concedatur, nisi vnus ex eis defunctus fuerit, (quia scilicet tam diu uidetur fore, ut nō poeniteat eum, quandiu uixerit, cui se iūxit, uir relicta sua: aut mulier, relicto suo) quāto magis (inquit) de illa tenendum est, quæ ante immortalis se sponso iunxerat, & postea ad humanas nuptias transire elegit? Hactenus S. Innocentij capitula Apostolica traditione prius constituta, ut ostensum est, cum Canonibus Apostolorum sigillatim contuli, nō tam propter Magd. qui omnes Apostolorum traditiones, & decreta pontificum cotemnant, quam propter Catholicos, & eruditos multos, quos scimus uenerari quidem has regulas, & ut pios decet, religiose seruare: ad earumque præscriptam uitam, & mores dirigere, & formare. Si quis uero quærendum puret, si capitula ista, quæ Pont. ad Victricium Rhotomagensis misit, Apostolicas regulas, quas canones uocant, continebant; cur nō misit capitula, quæ reliquas regulas, siue reliquos canones Apostolorum continebant, ut omnes regulas Apostolorum haberet? præsertim cum ille normam ecclesiæ Romanæ, quæ Apostolicis regulis & traditionibus utebatur, desideraret? facile est huic respondere, misse

Ecclesi. c. 5.

1. Tim. c. 5.

Constitutio Innocentij ex Canone Apostolorum de promissa.

Can. Apost. 17

Vndecimū Capitulum ex Apostolica traditione.
Can. Apost. 82

Capitulum 15. ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 48.

fisse Pōtificem ea capitula ex Apōstolicis traditionibus ducta, quibus in prouincia illius magis opus esse sciebat. Erat alioqui Vidricius in regulis ecclesie Dei traditis eruditus: Sicut idem Innocentius in procemio epistolae ad eum testatur, sic enim ait: Et si tibi frater charissime pro merito, & honore sacerdotij, quo plurimum polles, viuendi & docendi ecclesiasticas regulas, nota sint omnia, nec est aliquid, quod de sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur, tamen quia Romanae Ecclesie normam postulasti, & quae sequuntur.

Quomodo, & qua forma, quibus ve nominibus Canones Apostolorum in decretis sanctorum patrum, & veterum Conciliorum citari soleant. Ac primum de Nicena Synodo, quos Canones Apostolorum citet, ita vt negari non possit, quin eos citet. Cap. 13.

SI qui igitur mirari solent, quod cum in Synodis sanctorum patrum singulos fere canones Apostolorum reperiamus, nulla tamen, in ijs ipsis Synodis eorum citatio, aut mentio fieri eis videatur, ex quo fit, vt aliquando fortasse suspicentur ignorasse hos Canones Synodos istas, alioqui eos, idem sanciendo, citassent, desinant iam mirari; & intelligat, quomodo, & qua forma, non raro citentur, quod ipsi haecenus non obseruabant: neque tamen opus esse, vt semper citentur, quamuis quod Synodus, aut Pontifex decernit, in Apostolico Canone fit. Testimonio enim sunt capitula ista, siue regulae ecclesiasticae de quibus proxime differuimus, quas S. Innocentius primus ad Vidricium Rhotomagensem misit, quas vocat disciplinas vitae, & morum probabiliu. Dixit enim non nouas esse eas, nec a se tunc primum, sed Apostolica, & patrum traditione constitutas. quae cum sint alioqui omnes ex Canonibus Apostolorum depromptae, quod iam ex parte, supra conferendo docuimus, tamen cum eas ipsas regulas, siue decreta sancit, & decernit, quae in prouincia illa Rhotomagensi secundum formam ecclesiae Romanae seruari iubet, canones ipsos Apostolorum, quorum traditiones suis illis capitulis sanxit, non citat praeterquam in duobus capitulis, tamen non omnes citationem aduertant, & agnoscant, vt in cap. 6. Ne is, qui secundam duxerit uxorem, clericus fiat. & paulo post in eodem capitulo, Ac ne ab aliquibus existimetur, ante baptismum si forte quis acceperit uxorem, & ea de saeculo recedente, alteram duxerit, in baptismo esse dimissum, satis (inquit) errat a regula, quia in baptismo peccata dimittuntur, non acceptarum vxorum numerus aboletur. Cum enim dixit, satis errat a regula, regulam, siue Canonem Apostolorum 17. dicit, & citat: ac interpretatur; qui sic ait, Duobus coniugijs copulatus, post baptismum, aut qui concubinam habuit, non potest esse Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel denique clericus. in quo Canone illud est aduertendum, non vocari hic concubinam fornicariam, sed, sicut scriptura sancta vocat concubinas patriarcharum: & vt Synodus Tol. 1. in c. 17. cum iubet, vt sit fidelis, vnus mulieris aut concubinae coniunctione contentus. Est autem huiusmodi concubina ea, quae secundum legem matrimonij, infra dignitatem tamen vxoris ducitur. Hunc ergo Canonem male quidam interpretabantur, quasi duo coniugia tunc prohiberent, clericum fieri, cum essent post baptismum contracta, non autem ante baptismum. Hos tamen a regula, quae Graece dicitur Canon, aberrare dicit S. Innocentius, quia (inquit) in baptismo non acceptarum vxorum numerus aboletur, licet peccata in

Citatio Canonum Apost. in epis. Innoc. a paucis animaduersa.

Can, Apost. 17

cata in eo dimittantur. Vt iam duobus coniugijs copulatus, post baptismum, is intelligatur, qui vel bis duxit uxorem ante baptismum: vel semel ante baptismum, & iterum post baptismum: vel bis post baptismum. Ac rursus, quod Canonem Apostolorum 17. in hoc capitulo 6. S. Innocentius citauerit, ne quis neget, aut iam dubitet, clarius adhuc ex capitulo 10. eiusdem Innocentij perspicui potest, in eo enim eundem Canonem his verbis citat, cum vetus regula hoc habeat, id est, vetus Canon, vt quisquis corruptus baptizatus, clericus esse voluisset, spondeat se uxorem omnino non ducere. Corruptum baptizatum dicit eum, qui ante baptismum uxorem duxit, vel concubinam habuit. Qui, si post baptismum iterum ducat priore mortua, non possit fieri clericus secundum Canonem: quare si fieri velit, necesse sit conuenienter Canonem veteri Apostolico, vt promittat non amplius ducere uxorem, ne scilicet praedictio futurae incontinentiae impeditus, ad sacerdotium peruenire non possit: vt idem Innocentius in epi. 2. c. 4. dixit, sanciens, ne Clericus viduam ducat uxorem. Sed videamus iam, an Synodus Nicena aliquando in decretis suis Canones Apostolorum citet, & in quibus. Citat scilicet Canonem Apostolorum 20. in primo suo Canone, cum sanciens Synodus, vt qui a barbaris, & a Dominis suis castrati sunt, ad clerum admittantur, si inueniantur (inquit) digni, tales ad Clericum admittit Canon, vetus scilicet, id est, Apostolorum, qui sic ait, Si quis violentia hominum factus est Eunuchus, aut in persecutione exalta sunt ei virilia, si dignus est, fiat Clericus. Citari autem hic veterem Canonem, qui non potest esse nisi Apostolorum, declarat articulus, quo vsa est Synodus, non enim dixit, tales admittit οὗτος δὲ κανὼν, id est, hic Canon: neque dixit, κανὼν, infinite, ac sine articulo, sed dixit, δὲ κανὼν cum articulo, significans, de noto, & vetere Canone se loqui. Sed si qui adhuc negare voluerint, aut certe dubitare, citari hic Canonem a sanctis Apostolis traditum ecclesiae Dei, ostendat eum in aliqua Synodo, quae Synodum Nicenam antecesserit, vt in Ancyrana, aut Neocesariensi, harum enim Synodorum Canones Nicena Synodus approbavit, excepto extremo Canone Synodi Neocesariensis, vt testatum est in Synodo Florentina actione 4. at in istis non est hic Canon. Rursus eadem Synodus Nicena Canonem Apost. 80. in 2. Canone suo citat, cum ait, Quia multa propter necessitate, vel aliter vrgentibus hominibus, fiebant praeter Canonem ecclesiae, ita vt homines, qui paulo ante ex vita gentili ad fidem venissent, & paruo tempore Catechumeni fuissent, statim ad lauacrum spirituale ducerentur: & simul vt baptizati essent, Episcopi, aut presbyteri fierent, recte visum est habere, vt deinceps nihil tale fiat. Si quidem & tempore opus est Catechumenis: & post baptismum opus maiore probatione. Manifesta est enim scriptura, quae dicit, non neophytum, ne superbia elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli, & quae sequuntur. Canonem ecclesiae vocauit hic Synodus Nicena canonem a Sanctis Apostolis ecclesiae traditum, qui ita suis traditionibus, ac regulis ecclesiam constituerunt, vt omnia in ea honeste; & secundum ordinem fierent. Sic enim ait canon Apostolorum, Qui ex vita gentili accessit ad fidem, & baptizatus est, non est iustum, vt statim eligatur Episcopus. Cum Episcopum dicit, presbyterum quoque intelligi vult, sicut Paulus in Epistolis suis loqui solet; quod ex ratione subiecta magis adhuc intelligi potest, cum subiungit, iniustum enim est, vt aliorum sit doctor, qui nondum

Canon Apost. 20. citatus in 1. Canone Synodi Nicenae.

Canon Apost. 80. citatus in 2. Canone Synodi Nicenae.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3. Ad Tit. 1. Philipp. c. 1.

Testis Zonaras, citatum esse a Synodo Nicena Canonem Apostolorum.

Canon Apost. 34. & 35. citatus in Canone sexto Synodi Nic. teste Synodo Ephesina, & Constantinopolitana.

Testimonium Synodi Ephesinae de citatione Canonis Apost. in Synodo Nicena.

Synodus Ephesina Canones Apostolorum nominatum citat.

experimētum sui ostendit. Docere autem non solum ad Episcopum, sed ad presbyterum quoque sub Episcopo pertinet. Zonaras etiam grecorū canonum interpres, testatur citatum esse hic a Synodo Nicena Canonem Apostolorum, interpretans enim hunc Canonem secundum synodi Nicenę, Sequitur (inquit) Synodus Nicena Canonem Apostolorum. Citat præterea Synodus Nicena in Canone suo 6. Canonē Apostolorum cum ait. Antiquę consuetudines vigeant, quę sunt in Aegypto, & Lybia & Pentapoli, vt Episcopus Alexandriae horum omnium habeat potestatem &c. Quas enim in hoc Canone Synodus Nicena antiquas consuetudines vocauit, Synodus Constantinopolitana eiusdem Niceni Canonis sententiā repetēs, vocauit Canones. Sic enim ait, Episcopi, qui vltra dioccesim sunt, ecclesias, quę vltra terminos suę diocesis sunt, ne inuadant, neque confundāt ecclesias; sed potius secundum Canones Episcopus Alexandriae, quę in Aegypto sunt, gubernet: & Episcopi Orientis ea solum, quę sunt in Oriente, & quę sequuntur. Sane cū ait secundum Canones, nō alios intellexit, neque intelligere potuit, quam Canones Apostolorum 34. & 35. ex horū enim traditione vltu ecclesiarum à principio recepta & confirmata, vnde consuetudines prisce dicuntur, Canon Nicenus, & Constantinopolitanus fluxerunt. Iubent enim Canones isti Apostolorum, vt cuiusq; gentis Episcopi suum primum, siue suum Metropolitanum, qui caput prouincię est, agnoscant: & sine illius sententiā & voluntate nihil agant præter ea, quę ad proprias ecclesias pertinent. Ergo Metropolitanus ea solum, quę in prouincia sua sunt, gubernare debet; & eorum tantum potestatem habere. Ita vt Episcopi ipsi prouinciales Metropolitanis suo subiecti, illa tantum, quę ad ecclesias, siue parocias suas pertinent, agant, & curent: & nullus eorum vltra fines ecclesię, ac diocesis suę ordinationes clericorū sine licentia proprii Episcopi facere audeat. Immo ne quis vlla tergiversatione aut cauillo negare possit, citari hic a Synodo Nicena Canones Apostolorum, Ephesina Synodus hoc testatur. Sic enim ait in ea parte, Actorum, quę post Canonem 7. Græce ædita feruntur, *παρα τοὺς ἐκκλησιαστικὰς θεσμοὺς καὶ τὰς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων*, idest, præter ius ecclesiasticę consuetudinis, (hoc enim significat *θεσμοὺς*, legem scilicet non scriptam, & veterem morem) & præter Canones Apostolorum esse, quod Episcopus Antiochię in prouincijs Cypri ordinationes faciebat: de qua re Episcopi Cyprii Regius, Zenon, & Euagrius conquesti fuerant. Decreuitq; Synodus Ephesina, vt secundum canones Sanctorum patrum, & secundum antiquam consuetudinem Episcopi ecclesiarum Cypri, per se ipsos ordinationes Episcoporum facerēt. Quod prius dixerat Synodus Ephesina, esse præter ius ecclesiasticę consuetudinis, & præter Canones Apostolorum, paulo post hoc ipsum corrigere se dicit secundum Canones Sanctorum patrum, & antiquam consuetudinem; Vt iam necessario consequens sit, antiquam istam consuetudinem, & Canones Sanctorum patrum ad traditionem Canonis Apostolorum referri. Si quidem secundum eos Canones hoc corrigat Synodus, contra quos hoc ipsum, quod corrigat, fiebat; quos quidem Canones Sanctorum Apostolorum esse dixerat. Sancti enim Apostoli patres nostri diuino cōsilio, & spiritus sancti instinctu, tanquam primi magistri ecclesiarum bene constituendarum, instituerunt, Vt nullus Episcopus prouinciam, quę non fuisset à principio sub sua potestate, idest, suorum ante-

antecessorum, inuaderet; Sed potius omnes Episcopi prouinciales eum agnoscerēt, qui à principio fuisset primus prouincię: & quisq; Episcopus in ea tantum ecclesia, siue parocia ordinationes faceret, quę à principio sub potestate suorum antecessorum fuisset. Visa est Sanctis Apostolis hæc institutio, ac traditio necessaria, & Apostolico spiritu, & sapientia digna, ne ecclesię, & ecclesiarū iura deinceps perturbarentur, ac cōfunderentur: & violentia, atque ambitio magis ac magis paulatim dominarentur. Totam autem sententiam, siue decretū istud de Episcopis Cyprijs ex Apostolorum Canonibus à Synodo Ephesina citatis ductum, paulo post loco proprio recitabo, & interpretabor. Rursus Synodus Nicena in hoc eodē canone 6. Canonem alium Apostolorum in extremo citat; cum statuit de electione Episcopi, vt, si duo aut tres cōtradican electioni Episcopi, quę omnium alio qui consensu & suffragio, & secundū ecclesię Canonem sit, maior numerus vincat. Queramus ergo ab istis, qui Canones Apostolorū a Synodo Nicena citari negant; Quem canonem ecclesię dicat hoc loco Synodus? aut, quis eum ecclesię tradidit? Vnde ecclesiasticus dicitur? dicant nobis, regulam, quam ecclesia catholica in canonicis Episcoporum electionibus semper tenuit, quę nam alia Synodus ante Nicenam sanxerit, & tradiderit, vt inde eā a Nicena Synodo citari existimemus? quod si dicere non possunt, consequens est, Velint, nolint, vt Synodus Nicena canonem siue cōstitutionem Apostolorum ecclesię Dei traditam citarit, quę est in 8. lib. a Clemente Romano scripta c. 4. de eligendo Episcopo ex optimis, qui careat omni reprehensione, assentiente populo cum presbyteris, & Episcopis presentibus die dominico & percontate primo Episcopo populum, & presbyteros, an placeat, & an tribuant testimonium, dignum esse eū, qui constituatur Episcopus, & quę sequuntur. Hoc ergo est, quod fallit non paucos, qui putant, non citari in Synodis Canones Apostolorum, quia non aduertunt, solere eos in Synodicis canonibus, & decretis Pontificum vocari Canones ecclesiasticos, item regulas ecclesiasticas, quod idem sonat latine, tum Veteres regulas, Vt S. Innocentius in Epi. ad Victricium, veterem regulam vocauit canonem Apostolorum 17. vt paulo ante docuimus; vt Synodus quoq; Antiochena in canone 9. Veterem canonem vocauit canonem Apostolorum 34. vocari etiam solere traditiones Apostolicas, instituta, siue constituta Apostolica, formas ecclesiasticas, antiquas cōsuetudines, ecclesiasticas disciplinas, planū est: vt idē S. Innocentius disciplinas vitę & morū in Epi. ad Victricium vocauit. Hinc factum est, vt cum aliquis Canō Apostolorum citatur, si alio nomine citetur, non Canō Apostolorum citari existimetur. Quod quidē non sine diuino cōsilio, & nutu factū est, vt variis nominibus Canones Apostolorum appellati sint, tum ne quis de eorum nomine aliquando disceptaret, vt isti nunc disceptant: nihil enim interesse, vtrum sic an aliter dicatur; tum vt varijs nominibus eorum vis, & ratio declaretur. Quia enim sunt normę traditę ecclesię ad bene viuendum, & vt fiat, quod decet, & sciant Clerici, quomodo conuersari debent in ea, dicuntur Canones, siue regulę ecclesiasticę: Quia a Sanctis Apostolis traditi, & instituti, siue cōstituti, traditiones Apostolicę, & instituta, siue constituta Apostolica nominantur: Quia sunt ius quoddam Apostolorum, moribus in ecclesia per traditionem eorum institutum, quod vim legis obtinet, cōsuetudines &

Cōstitutio Apostolica citata in Synodo Nicena.

Canones Apostolorū varijs nominibus citantur in Synodis, & a patribus.

Quare Canones Apost. varie appellentur, & quę ratio, ac vis varię appellationis eorū.

Canonū Apof. origo alia oftēdi non poteft, præter traditionem Apof.

Antiquas & ecclesiasticas cōfuetudines vbi vigent, vim legis habere.

Canones Apof. 6. 44. & 70. nomine Apof. citati in Canone Nic.

Canon Nic. ex numero eorū, qui Arabice reperti funt, citatus a beato Basilio, & alius a beato Aug.

Canon Apof. 14. citatur in Can. Nic. 15.

Testis Zonaras, citari Canonem Apof. in Synodo Nic.

Can. Apof. 12. & 32. citati in Canone 5. Synodi Nic.

ecclesiastici mores sunt, & dicuntur, Græce θεσμοί. Quare qui hos Canones, Apostolorum esse negant, ostendant nobis, quis eorum sit, de quo nō possit, aut non debeat dici, talem cōfuetudinem habet ecclesia Dei. quod si ecclesia Dei tales cōfuetudines habet, traditione scilicet sanctorū Apostolorum à principio institutas, aliam enim originem ostendere isti non possunt, & nolunt vocare Canones Apostolorū, teneant res, & vocent cōfuetudines ecclesie antiquas: quæ vbi vigent, vim legis obtinent. Verum Magdeburgensibus non nomen displicet, sed res; nolunt enim has recipere consuetudines, & secundum eas viuere, sed potius sicut Martinus Lutherus, eorum propheta & magister, heri & nudius tertius instituit. Sed ut ad Synodum Nicenam redeamus, si adhuc isti pernegant, notos ei fuisse Canones Apostolorum, quia non sic in locis a nobis paulo ante obseruatis nominauerit, ut conuicti tandem obmutescant, sciant in Canone 56. Synodi Nicenæ citatos esse Apostolorū nomine Canones 6. 44. & 70. sic enim ait Canō Nicenus, ne sacerdos curas seculares suscipiat: neque lucris vsuræ studeat: neque sit ei cū Iudæis societas, neque cum eis prandeat, aut potet; quia hæc (inquit) Apostoli sancti constituerunt. Sed negabunt fortasse Magd. veros esse Canones Nicenos, qui ante paucos annos ex libro Patriarchæ Alexadrini Arabico descripti, & huc allati sunt. Sed quid mirum, si negent, qui non possunt aliter dogmata sua falsa defendere, nisi epistolas Pōtificum Apostolicorū, & sanctorum Apostolorum Canones, immo omnes veteres patres, quicumque eis contradicunt, neuis & corruptelis plenos esse calumnientur, qui neque sacris, & canonicis scripturis parent? Quid vero fidem faciat omnibus, qui iudicij aliquid habeant, esse istos Arabice scriptos, & nuper repertos, veros Canones Nicenos, dicam postea loco proprio, & commodiore, in tertio libro defensionis epistolarum. Illud tantum nunc dicam, ut in ore duorum vel trium, sicut scriptū est in lege, stet omne verbum, vnum ex his Canonibus Nicenis in Arabico repertis citari a beato Basilio in epistola ad Chorepiscopos, is autē est Canon de clericis ordinandis, ac ducendis ad Chorepiscopum, & a Chorepiscopo ad Episcopum; itē alium citari a beato Augustino, qui est de non relinquendo successore ab Episcopo. Sed rursus eadem Synodus Nicena in Canone 15. eorum, qui Græce feruntur, Canonem Apostolorum 14. citat. Sic enim ait Synodus, Propter multas turbas, ac tumultus, & seditiones, quæ factæ sunt, visum est, omnibus modis delere consuetudinem, quæ in quibusdam partibus inuenta est præter Canonem, & quæ sequuntur. Hunc Canonem interpretans Zonaras, sic ait, Non transire ex ecclesia ad alium Episcopatum, siue presbyter sit, siue diaconus, ab Apostolis quoque est Canone prohibitum. Sed quia, inquit, negligebatur præceptum, idcirco Synodus præceptum hoc Canone renouauit. Cum ergo dicit, consuetudinem, quæ præter Canonem inuenta est, Canonem Apostolorū necesse est intelligere, cum nullum alium Canonem dicere possit. aut dicāt isti, qui omnia negant, quem alium Canonem dicat, si rationi, & interpretibus credere nolunt. Præterea in Canone 5. citat eadem Synodus Nicena Canones Apostolorum 32. & 12. Sic enim ait Synodus de excommunicatis, siue clerici sint, siue laici. Vigeat sententia secundum Canonem, qui cauet, ne ab alijs excommunicati, ab alijs recipiantur. At qui de laicis excommunicatis, ne ab alio recipiantur, est Canon Apostolorum 12. De clericis

ricis

ricis vero, est Canon 32. itaq; Synodus Nicena Canonem vocauit hic singulari numero vnam sententiam Apostolorum duobus canonibus comprehensam. Imitata est Synodus Nicena Epistolā Zephirini Pontificis, qui Canones Apostolorum, quos nunc habemus 85. vocat 70. sententias ab Apostolis relictas. Sic enim vterque numerus conuenit, si vna sententia pluribus quandoque canonibus comprehensa intelligatur; quod ego postea suo loco sigillatim in pluribus exempli gratia docebo. Postremo ut testimonia Synodi Nicenæ finiam, citauit etiam canonem Apostolorum 34. auctore & teste Iulio Pontifice in rescripto contra orientales. Vbi inter alios Canones Nicenos ponit vigesimum tertium, in quo Synodus Nicena postquam sententiam illius Canonis Apostolorum 34. eisdē verbis renouauit poena a se adiecta, subiūgit, iuxta sanctorum constituta patrū. Legat qui voluerit, & conferat vtrumque Canonem, ut ipsis verbis conuictus, fateatur citatum esse ibi a Synodo Nicena Canonem Apostolorum. Quod si apud istos auctoritas Iulij testimonium huic Canoni Niceno 23. tribuentis non valebit, qui omnia veterum scripta negant, quia aliter sua noua defendere non possunt, valebit saltē apud eos, qui cū canones Apostolorum non negent, libenter testimonia veritatis eorum legunt, & obseruant, quæ iidem fortassis antea non obseruarant. Sed de hoc canone Apostolorum 34. a Synodo Nicena citato plura dicam paulo post.

Canon Apof. 34. citatus in Canone Nic. in rescripto Iulij ad orientales

De Canonibus Apostolorum renouatis, & interdum citatis in Antiochena Synodo, & vnde id constat. item quomodo, & vbi Synodus Ephesina Canones Apostolorum citauerit nomine Apostolorum. præterea de Canonibus Apostolorum citatis in Synodo Calcedonensi, Gangrensi, & Carthaginensi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursus de Canonibus citatis nomine Apostolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Constantinopolitana, & in altera 8. Constantinopolitana post illam priorem 8. item in Synodo Romana sub Gregorio 7. & in Synodo Tiburienti, ac postremo in Tridentina. Cap. 14.

Veniamus iam ad Synodum Antiochenam, que annis 5. post mortē magni Constantini habita est, quæ quot canones sanxit, totidem canones Apostolorū & verbis, & sententijs renouauit, ac confirmauit. Quæ in ipso proœmio non obscure significasse & admonuisse mihi videtur, nihil se nouum statuere, sed quæ optime statuta erant, ea se confirmare, cum ait. Quæ enim bene habere visa sunt, cū maiore nostra omnium Episcoporum consideratione, iudicio, & confirmatione, qui ex diuersis prouincijs Antiochiæ conuenimus, ad notitiam vestram retulimus. Nec hoc solum, sed in ipsis etiam canonibus interdum Canones ecclesie traditos idest Canones Apostolorum sigillatim citat, Vt in Canone secundo, quo Canonem Apostolorum 9. renouans, eum, qui communionem cum excommunicatis habet, excommunicat; & subiungit causam tāquam qui confundat (inquit) Canonem ecclesie. Canonem dicit ecclesie traditum a sanctis Apostolis, qui est Canon Apostolorum 9. qui excommunicat communionem habentes cum excommunicatis. Idem quoque obseruauit Zonaras Græcorum Canonum interpres, notatum esse hic a Synodo Antiochena Canonem Apostolorum. Item in Canone 3. renouat, ac confirmat eadem Synodus Canones Apostolorum 15. & 16. ad hos enim Canones retulit, quod in extrema parte huius tertij Canonis addidit, excommunicandum esse eum, qui clericos deiectos de gradu recipit, tanquam qui le

Canon Apof. 9. citatus, ac cōfirmatus in Synodo Antioch. c. 2.

Can. Apof. 15 & 16. confirmati in 3. Canone Synodi Antioch.

ges

ges (inquit) ecclesiasticas soluat. Canones Apostolorum vocauit hic *θεσμοὶ ἐκκλησιαστικοί*, quod sint leges non scripte, & consuetudines traditione Apostolorum ad usum ecclesie institute. hoc enim significat, ut ante dixi, *θεσμοί*, quo verbo frequenter Dionysius Areopagita in eadem significatione uti solet. Clarius adhuc in Canone 9. eadem Antiochena Synodus Canonem Apost. 34. citat: postquam enim eisdem verbis eum repetiuit, subiungit, Secundum veterem patrum nostrorum Canonem. Dicant ergo nobis, qui hic etiam fortasse Canonem Apostolorum citari negat, cuius Synodi antegressę, aut quorum patrum Canonem veterem hic vocet? aut vocare possit? Si nullum alium reperire possunt, an non conuincuntur, citari hic Canonem Apostolorum? hos enim Synodus merito vocat patres: & horum Canonem merito veterem, siue potius, antiquum, & prisce originis, hoc enim significat *ἀρχαῖον* quo verbo vsa est Synodus. Præterea in Canone 23. Canonem Apostolorum citat, cum iubet seruari legem ecclesiasticę consuetudinis de non constituendo Episcopo nisi in conuentu Episcoporum, & eorum delectu, & iudicio, idque post mortem eius, qui prius erat Episcopus. Est autem hæc constitutio, partim in libro 8. Clemētis c. 4. partim in Canone Apostolorum 74. qui vetat Episcopo, successorē eligere, quod nihil aliud hoc sit, quam Ecclesiam facere iuris hæreditarij; nemo enim testamentum facit, quo hæredem relinquat, nisi dum viuit. Præterea Canonem Apostolorum 14. qui prohibet, ne Episcopus relicta ecclesia sua, ad aliam se transferat, citat in Canone 21. cum ait, secundum Canonem iam prius æditum. nullus enim extabat eiusmodi præter illum Apostolicum. Rursus, etsi in alijs plerisque etiam canonibus non obscure ipsis verbis, quibus Synodus utitur, nihil se nouum statuere, significat: hoc tamen clarius adhuc facit in Can. 24. qui est Canon Apost. 41. sic enim ait, Bene habet, oportere bona ecclesie eidem ecclesie seruari. Bene enim habere, significat, recte constitutum esse, Canone scilicet antiquo Apostolorum. Vnde Paschalis secundus citans hunc Canonem nonnullis verbis ex Antiocheno sumptis, sic ait inter decreta sua, canonibus Apostolorum statutum est, ut omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus: & eas velut Deo contemplante, dispenset. hoc enim extremum ex Canone Antiocheno sumpsit, totum tamen Apostolis tribuit.

Accedat deinceps testis Canonum Apostolorum sancta Synodus Ephesina, quæ tantæ auctoritatis etiam apud Magd. erit, ut non sit verendum, ne nequum Synodo exprobraturi sint. Interpretabor ad verbum, quod paulo ante promisi, decretum eius ex quarta actione. Sententia sanctę Synodi Ephesinę pronunciata in causa Episcoporum Cypri. Rem (inquit) præter id quod in iure, ac more ecclesiastico positum est, & præter Canones sanctorum Apostolorum inusitatam, & ad libertatem omnium pertinentem Rhëginus Coepiscopus, & cum eo Zenon, & Euagrius prouincię Cypri Episcopi nobis attulerunt. Vnde quia communes morbi maiore medicina opus habent, ut pote qui plus noceant, si nec antiqua consuetudo seruata fuerit, sed potius Episcopus Antiochię ordinationes in Cypro faciat, sicuti Episcopi Cypri tum per libellos, tum ore suo Synodo, ad quæ conuenerunt, exposuere, decreuit Synodus, ut Episcopi, qui ecclesijs Cypri præsent, teneant ius suum ab omni aliorum violentia liberum ordinandi secundum Canones sanctorum patrum, & veterem consuetudinē per se ipsos

Canon Apost. 34. confirmatus, & citatus in Canone 9. Syn. Antioch.

Vnde manarit Canon, qui vetat Episcopo, successorē eligere.

Citantur Canones Apostolici nomine Apostolorum in Synodo Eph.

se ipsos suos Coepiscopos: id quod in alijs quoque dioccesibus, & vbiq; in omnibus prouincijs seruabitur, ut nullus Episcopus aliam prouinciã, quæ non fuerit ab ipso ortu, & principio sub potestate sua, id est, suorum antecessorum, occupet: Sed potius si quis eam occupauit, & sub potestatem suam per vim misit, ut restituat, ne Canones patrum violentur: & ne superbia potestatis secularis simulatione operis pij irreat: & nos libertatem paulatim amittamus, quam Dominus noster Iesus Christus omnium liberator nobis suo sanguine donauit. Hactenus sententia, & decretum Synodi Ephesinę. Antiqua vero, & ecclesiastica consuetudo, & Canones Apostolorum, quos Synodus Ephesinã nomine Apostolorum in hoc decreto citauit, sunt Canones Apostolorum 34. & 35. ut idem Zonaras quoque obseruauit. hæc ergo citatio Canonum expresso nomine Apostolorum in Synodo Ephesina tantæ profecto antiquitatis, & auctoritatis est, ut hominibus alicuius iudicij, & non morosis fidem facere debeat, citari quoque eosdem Canones Apostolorum in Synodo Nicena, & Antiochena in ijs locis & canonibus, quos paulo ante obseruauimus: præsertim cum verbis ipsis Canonum inter se collatis, satis ut opinor, id a nobis iam demonstratum sit. Sequitur, ut de Synodo Chalcedonenſi videamus, quæ in Canone suo 12. Canones quoque Apostolorum citat, vbi, quod quidam committebant, ut auctoritate principum secularium per pragmaticam formam eorum ciuitates fierent Metropoles, ex quo fiebat, ut vna prouincia in duas diuideretur, hoc inquam, fieri dicit *παρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν* id est, præter ius ecclesiasticę consuetudinis, hoc enim significare, ut ante dixi, *θεσμοί*, consuetudinem scilicet non scriptam, id est, quod sine scripto traditum est, à magnis auctoribus est obseruatum. Quare si sextum Canonem Nicenę Synodi Synodus Chalcedonenſis citare voluisset, nunquam hoc verbo vsa esset, quod in Apostolica potius statuta, quam in Nicena conuenit. Est autem huiusmodi diuisio prouinciarum præter Canonem Apostolorum 34. diuisa enim prouincia sit, ut non vnum Metropolitanum agnoscat, qui à principio secundum Canonem Apostolicum agnoscebant. Est præterea præter Canonem Apostolorum 30. qui vetat, ut vllus auctoritate alicuius laici vltus honorem Episcopi consequatur, ut quidē consequitur, qui honore Metropolitanæ gratia principis secularis afficitur. Rursus in Canone 22. adhuc clarius Canonem Apostolorum 40. citat, qui iubet, ut bona Episcopi a bonis ecclesiasticis sint separata, ne accidat, ut ecclesia damnū faciat, dum bona Episcopi ignorantur: aut Episcopus, dum bona ecclesie: atque ita dilapsis bonis Episcopi, propinqui eius mendicare cogantur: & post mortem male audiat Episcopus. Prohibet igitur Synodus Chalcedonenſis, ne clerici bona Episcopi post mortem eius diripiant, sicut (inquit) antiquis canonibus vetitum est. In nulla autem Synodo ante Chalcedonensem est Canon de re hac, nisi in Antiochena Canon. 24. eadem sententia, & eisdem verbis cum Canone Apostolorum. Ionge autem probabilius est, cum Canones antiquos dicit Chalcedonenſis Synodus, ut Canones Apostolorum dicat, quam Canones Synodi Antiochenę.

Deinde Synodus Gangrenſis, quæ post Nicenam in Paphlagonia habitata est, Canones quoque Apostolorum citat, cum Eustachij nouitates damnans, in suorum Canonum aduersus illum peroratione, Hęc (inquit) scribimus, non quidem, quod eos ex ecclesia eijciamus, qui volunt in ecclesia secundum

Can. Apost. 30 & 34. citati in can. xij. Synodi Chalcedonen.

Can. Apost. 40 citatus in Canone 22. Synodi Chalced.

dum scripturas esse ascetici, id est, volūt exercere se exercitationibus corporalibus ad pietatem relatis; sed eos, qui hoc genus vitæ ad superbiam suscipiunt, efferentes se in eos, qui simplicius viuunt, nouitates præter scripturas & ecclesiasticos Canones inducētes. Et rursus in extrema parte huius perorationis, &, vt summam (inquit) dicamus, optamus fieri in ecclesia, quæ a sanctis scripturis, & Apostolicis traditionibus tradita sunt. Quos paulo supra dixerat Canones ecclesiasticos coniungens eos cū scripturis, dixit hic Apostolicas traditiones, coniungens item cū scripturis. Vt iam necesse sit intelligere, nihil aliud esse Canones apostolorum, quā traditiones Apostolorum in ecclesia relictas, ad quas, ceu ad normas, & regulas omnia in ecclesia honeste, & ordine dirigēda sint: vnde Canones ecclesiastici sunt, & dicuntur; qui quidem sunt uelut nerui quidā, qui statū & salutē ecclesiæ continent, & cōseruant, vt ex Canone Synodi Africane 65. & 66. intelligi potest. Sic vero intellexisse Synodū Gāgrensē, illud etiā testimonio est, quod quæ istis canonibus Synodus contra Eustachiū sanxit, aut secundum scripturas, aut secundum Canones Apostolorum sanxit. Vt illud, quod est in Can. 6. de eo qui cōtemptra ecclesia seorsum congregat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 31. & Canonem 9. & quod est in Canone 7. de eo qui oblationes ecclesiasticas præter voluntatem Episcopi accipere vult, sancitum est secundum Canonē Apost. 41. Item quod est in Canone 11. de agapis, sancitum quoque est secundum constitutionem Apostolorum de conuiujs pauperū, quæ est in libro secundo Clementis de cōstitutionibus Apostolorū. Postremo quod est in Canone 19. de eo, qui ieiunia in commune tradita violat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 69. Adhęc Synodus Chartaginiensis secunda Valētiniano Imperatore habita Canones quoque sanctorum Apostolorum citat, cum sanciens Canone suo secundo continentiam sacerdotum, & Leuitarum, subiungit, Vt, quod Apostoli docuerunt, & ex ipsa antiquitate tenetur, nos quoque custodiamus, id est, vt custodiamus quod tum scripto, tum sine scripto per longam consuetudinem traditum est, sic enim Zonaras quoque in suis canonum explicationibus interpretatus est. Interrogemus ergo istos, qui Canones Apostolorum in Synodis citari negant, ad quam aliam originem referri possit hoc, quod antiqua etiam consuetudine teneri Synodus affirmat, præterquam ad regulam de continentia seruanda ecclesiæ traditam, quam vsque in hodiernum diem tenet ecclesia Romana, & tenuit semper orientalis ecclesiæ antiquitas, vt à nobis in libris de dogmaticis characteribus verbi Dei multis veterū patrum testimonijs demonstratum est. Est autē hęc regula, siue Canon, à sanctis Apostolis traditus, & a Clemente Romano litteris mandatus, qui iubet, ne Episcopus, presbyter, aut diaconus vxorem suā prætextu religionis eijciat. Quod si sacerdos, & diaconus non tenerentur religione continendi se ab vxore, quorsum Canon vetaret, ne prætextu religionis vxorē eijcerent? aut cur hoc magis vetatur istis, quam laicis? Quia ergo abstinere quidem debent ab vxoribus, sed eas tamen curare, & alere, ac, tanquā forores habere debent, idcirco iubet Canon, ne religione ista continendi, qua tenentur, prætexant inhumanitatem non curandi illas, & alendi, quia non sit eis vtendum, vt vxoribus, sed habendæ sint, tanquā non habeantur, sicut Apostolus ait. Hoc ipsum rursus statuit Synodus Carthaginiensis

Quomodo Synod. Gangrēsis traditiones Apostolicas Canones ecclesiasticos vocauerit.

Can. Apost. ecclesiæ traditi uelut nerui sunt ad continentium statū, & salutē ecclesiæ ex Africana Syn.

Quales sint Canones Syn. Gangren. contra Eustachiū.

Can. Apost. 5. citatus in Syn. Carth. 2. & in c. 2.

1. Cor. c. 7.

nenfis 2. citans adhuc clarius Canones Apostolorum, sic enim ait Cap. 3. Præterea cum de quorundam clericorum erga vxores proprias in continentia referretur, placuit, Episcopos, presbyteros, & diaconos secundum propria statuta ab vxoribus abstinere. Græcè est καὶ τῶν ἱδίων ὄψεσιν Canones enim vocauit ὄψεσιν, vt frequētissime vocari solent. Dixit autē Synodus de bere istos abstinere secundū suos Canones, siue secundum sua propria statuta: quia alij clerici non habent suos proprios de continentia Canones, quos seruare necesse sit, sed tantum varias consuetudines, secundū quas aut abstinere debeant: aut nō debeant, iuxta hūc Canonē, & iuxta Canonē. 37. cōcilij Africani, qui iubet etiā, ceteros clericos, præter sacerdotes & diaconos, nō cogi ad hoc, sed secundū (inquit) vniuscuiusq; ecclesiæ cōsuetudinē obseruari debere. Rursus eadē Synodus Carthaginiensis secunda c. 8. Siquis (inquit) presbyter ab Episcopo suo correctus, aut excōmunicatus, tumore, vel superbia inflatus, putauerit separatim Deo sacrificia offerēda: vel aliud erigendū altare cōtra ecclesiasticā fidem, disciplināq; crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primus sedis Numidiæ Episcopus dixit, necessario disciplinæ ecclesiasticæ, & fidei congrua sunt, & quæ sequuntur. Disciplinam ecclesiasticam vocauit hoc loco Synodus regulam ecclesiæ traditam, quæ est regula, siue Canon Apostolorum 31. cū quo congruit hoc Synodi decretum. sic enim ait Canon Apostolorum, Si quis presbyter contempto Episcopo seorsum congreget, & aliud altare erigat, cum tamen Episcopum de fide religionis non condemnet, deponatur. Quandiu enim catholicus est, & non hæreticus, contra fidem ecclesiæ, & regulam eius facit presbyter, qui altare aliud erigit. Idcirco Synodus intuens in hanc regulam siue Canonē ecclesiæ a sanctis Apostolis traditum, si putauerit, inquit, aliud altare erigendum contra ecclesiasticā fidem, & disciplinam. Græci vero in illis eisdem locis proxime notatis dicunt contra κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἰδέσθαι, id est, statum ecclesiæ. Vt iam vel hinc intelligere liceat, eos qui Canones Apostolorū ecclesiæ traditos negant, aut virtutem vocis ignorare, aut putare, reliquisse Apostolos ecclesiam sine disciplina, & certo statu: si quidem disciplina, & status ecclesiæ canonibus, ceu neruis, continetur. Hinc Innocentius primus in præfatione regularum Apostolicarum ad Victricium, de quibus antea commemorauimus, quas prius vocauerat regulas, statim vocauit digestas vitæ, & morum disciplinas. Rursus Synodus Africana cap. 32. decreuit vt quia Equitius Episcopus iuste damnatus erat, mitteretur aliquis legatus, vt si forte eum in illis locis, vbi fuerat Episcopus, reperiret, curaret aduersus illum, quicquid posset, & oporteret, pro defensione status, siue disciplinæ ecclesiasticæ. Quis dubitare potest, quin hoc, quod de disciplina, & statu ecclesiæ defendendo, hoc loco dixit Synodus, pertinere voluerit ad Canonē Apostolorū 28. qui iubet, vt si Episcopus iuste depositus pro manifestis criminibus, ausus fuerit ministerium, quod aliquando ei commissum fuit, attingere, omnino ab ecclesia absindatur? Rursus adhuc eadē Synodus cap. 54. id quod ex Conc. Mileuitano c. 14. repetitum est, sed illud (inquit) Sci mus, inuiolatam semper mansisse ecclesiasticam disciplinam, ita vt nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet antepone. Et paulopost, quæ antiquorum sententia statuta sunt, nostro consensu mancipabuntur. Ad Canonem Apostolorū 34. retulit hoc, qui iubet, vt omnes cuiuscunq;

Can. Apost. 5. rursus in Syn. Carth. 2. c. 3. citatus.

Can. Apost. 31. citatus in can. 8. Synodi Carthag. 2.

Qui Canones Apost. negant, quid consequenter per ignorantiam existiment.

Can. Apost. 28. citatus in Syn. Afric. c. 32.

Can. Apost. 24. citatus in Syn. Afric. c. 53.

gentis, siue nationis Episcopi suum primum agnoscant: & nihil præter ea, quæ ad cuiusque ecclesiam priuatim pertinent, sine illius sententia agere audeant. Et paulo post eadem Synodus clarius adhuc hunc Canonem citans, Omnes (inquit) Episcopi dixerunt, hic ordo, & a patribus, & ab antiquis seruatus est: & à nobis concedente Deo seruabitur, seruato iure primatum Numidiæ, & Mauritanix. patres distinxit à maioribus, siue ab antiquis, quos Synodus Græce vocauit ἀρχαίους vt Apostolos proprietate verbi significaret, quos patres Africani secuti sūt. De hoc ordine ecclesiarū, & de hac disciplina meminit etiā sanctus Anacletus in epi. 3. scribit enim illas Metropoles, quæ præcis temporibus primatum tenebant, quia erant scilicet capita plurium prouinciarum, primas omnium esse: & Patriarchas siue primates a beato Petro, & Clemente accepisse: eas vero Metropoles, quæ singularum prouinciarum capita fuerant, accepisse Metropolitanos, esseq; primas ciuitates infra illas Patriarcharum, siue primatū. Inter alias vero ciuitates, quæ in vnaquaq; prouincia sunt, illas esse primas, quæ a sanctis Apostolis, & a Clemente, siue ab Anacleto primos prædicatores acceperunt: quas se ait descripsisse in matricula, vt vulgo dicitur, quam vocat tomum, & Synodus Africana vocat μαρτυριον & ἀρχαιότυπον. & subiungit idem Anacletus Canonem Apostolorū 34. inquit, Inde namq; & Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum gentium scriberet, quis inter eos esset primus. Hæc igitur omnia qui conferre inter se, & cum Synodo Africana voluerint, facile intelliget, agnouisse Synodum Africanam Canonem Apostolorum, & disciplinam ecclesie traditam de ordine Episcoporum seruando, qui inter eos primi essent: & qui infra primos: & Epistolam Anacleti, quæ de hoc ordine scribit: retulisseq; ad hunc Canonem Apostolorum, & ad epistolam Anacleti, quod eadem Synodus Africana dixit, hic ordo a patribus, & ab antiquis seruatus est. Citat præterea eadem Synodus in cap. 17. Canonem primum Apostolorum. Sic enim ait, Aurelius Episcopus dixit, antiquus Canon seruabitur, vt non pauciores quam tres, qui decreti sunt, sufficiant ad ordinationem Episcopi. Græce est ἀρχαίος νόμος. Typum enim vocat Canonem, vt ipsi quoque Græcorum Canonum interpretes notarunt, pro quo formam dixerunt Latini patres. Quod si forte Magd. hic quoque negent citatum esse Canonem Apostolorum, edisserant nobis, si possunt, quam formam antiquam seruaturam se Synodus polliceatur? aut quid aliud sunt Canones Apost., quam formæ ecclesiasticæ? Veniamus iam ad Synodum 7. idest, ad secundam Nicenam Oecumenicam, quæ non semel, & iterum, sed sæpius Canones Apostolorum & quidem nominatim citat. Sic enim ait in primo Canone, & diuinos Canones amplectimur: & integram, ac firmam ipsorum constitutionem, quos sancti Apostoli, spiritus sancti clarissimæ tube, ædiderunt, item in Canone 5. citat Canonem Apostolorum 29, in eum enim qui precio ordinatus est, Fiat (inquit) secundum Canonem Apostolorum, qui ait, Si quis Episcopus pecunia hæc dignitatem obtinuerit, aut presbyter vel diaconus, priuetur omnino communionem, vt Simo magus à me Petro. Rursus in Canone 10. Canonem Apostolorum sextum citat, cum ait, Nō licet illis, scilicet presbyteris, mundanas vitæ curas suscipere, vt pote prohibitis à diuinis canonibus. Præterea in Canone 12. producit, & recitat Canonem Apostolorum 38. in eum enim, qui bona ecclesie alienat, siue Episcopus, siue abbas monasterij

De canone Apost. 34. apud Anacletum collato cum Syn. Africa.

Can. Apost. 1. citatus in Syn. Afric. c. 16.

Can. Apost. 29 citatus in 2. canone Syn. Ni. 2.

Can. Apost. 6. citatus in can. 10. Syn. Ni. 2.

Can. Apost. 38 citatus in can. 12. Syn. Ni. 2.

nafterij sit, sit, inquit, irritum secundum Canonem Apostolorum, qui ait, Omnium bonorum ecclesiasticorum, & quæ sequuntur. Præterea Syn. 8. quæ Ioanne Pont. Rom. ccc lxxxiiij. patrū Cōstātinopoli habita est, cui præfuerunt legati Pont. Petrus presbyter, Paulus Anconitanus, & Eugenius Episcopus Ostiensis grauissimum, & sanctissimū testimonium canonibus Apostolorum dedit. Cum enim Basilius Imperator confessionem fidei ab eis posceret, qui locum Pontificis tenebant, ijque, sicut in sexta actione scriptum est, responderent, non decere alium canonem nominari præter veteres, qui in cuncto orbe vigeret, peterentq; vt de omnium sententia legerentur, ac confirmarentur, Photius Patriarcha constant. dixit, iudicio omnium fratrum, & confacerdotum nostrorum legantur. Ac Petrus quidem diaconus & protonotarius legit inquit, Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi diuinam, & veneratione dignam doctrinam sinu mentis complectimur: & voluntate non discrepante, ac puritate fidei fundati sanctorum quoque Apostolorum constitutiones, & κανονικὰς ἰουποῦς, idest, canonicas formas iudicio verissimo seruamus: quin etiā 7. Synodorum Oecumenicarum, vt quæ vnus spiritus sancti afflatu directæ, & actæ sunt, prædicationem, & canones sanos, & non deprauatos syncera, & constanti sententia, vt sanctos honoramus, & custodimus. Et quæ sequuntur. An non est hæc grauissima, & celeberrima canonum Apostolorum citatio, qui iudicio, ac sententia ccc lxxxiiij. patrum secundo loco post euangelicam doctrinam collati sunt? & eos per cunctum orbem vigere, & constanti sententia, & pietate a Synodo honorari, & custodiri pronunciatum esse? Præterea etiā constantinopolitana Synodus, quæ Photio Patriarcha post 8. illam in templo sanctorum Apostolorum habita est, quæ canones 17. edidit, canones quoque Apostolorum nominatim citat, vt in canone 8. quem aduersus eos sanxit, qui alios faciunt eunuchos, canonem Apostolorum 22. citat, sic enim ait Synodus, Diuinus, & sacer sanctorum canon eos, qui se faciunt eunuchos, interfectores sui esse iudicat, & quæ sequuntur. Rursus canonem Apostolorum 27. citat in canone suo 9. in eos clericos sancto, qui canonem Apostolorum iubentem, ne sacerdotes vllum verberet, male interpretabantur. Sic enim incipit, cum Apostolicus, & diuinus canon sacerdotes, qui fideles, qui peccarunt, & infideles, qui iniuriam fecerunt, verberant, mouendos esse gradu decernat, qui iræ indulgentes, & Apostolicas constitutiones deprauantes, interpretati sunt, prohibere canonem, ne liceat sacerdotibus manu propria verberare, non autem, ne liceat manu aliena, iubendo alteri, vt verberet, cum hoc neque canon dicat, neque ratio intelligere permittat, & quæ sequuntur. Item in canone 11. citat canones Apostolorum 7. & 83. Sic enim ait, Presbyteros, vel diaconos, qui curas aut magistratus mundi suscipiunt, aut eas, quas in domibus principum vocant procuratorias, diuini, & sacri canones deponi iubent. Hoc igitur & nos confirmantes idem in reliquos clericos statuimus, & reliqua. Præterea in Synodo Parisiensi ex Episcopis Gallis diocesis Senonen. Turonen. Rhotomagen. Ludouico, & filio eius Lothario Imperatoribus ante annos septingentos, & amplius citatus est, & recitatus ad verbum cano Apost. 41. nomine Apostolorum. Sic enim ait c. 15. sciens, vt Episcopus habeat Oeconomum ecclesie, qui res ecclesie secundum sententiam Episcopi dispenset, quod si hoc non fecerit, diuinis constitutionibus subia-

Can. Apost. cū firmati in Syn. 8. constat cōstitutiones eorū.

Can. Apost. 23 citatus in canone 8. Syn. cōsti sub Photio.

cebit in canonibus, qui Apostolorum titulo prænotantur, titulo 41. ita legitur. Deinde recitatur Canō ad verbum. Rurſus cap. 26. Irrepsit (inquit) inter cetera, quæ ecclesiasticæ auctoritati, immo diuinæ contraeunt, miserabilis & periculosa nostri temporis consuetudo, quæ valde a veritate canonica abhorret, eo quod Episcoporum cōcilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per vnamquamq; prouinciam non fiunt. morem canonicū vocauit, morem siue consuetudinē Apostolico Canone 37. sancitam de Synodis bis quoque anno habendis. quod vel ex eo constat, quod non seruari hoc, cōtrarium diuinæ auctoritatis esse dixit: in quo satis significauit Canonem Apostolicū. Deinde cap. 36. priscis (inquit) temporibus, quando iura Canonum suum seruabāt vigorem, nullus clericorum parociam suam relinquere, & ad aliam, sine Episcopi sui commendatitijs litteris, audebat quoquomodo pergere. nostri vero temporis miserabilis inoleuit cōsuetudo: & paulo post, quod quantum & a diuina, & a canonica auctoritate discordet, in promptu est. Cum dicit, discordare a diuina & canonica auctoritate, proficisci clericos ad alias ecclesias sine litteris commendatitijs, satis clare Canonem Apostolorum 33. denotauit, quo cautū est, ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, cum peregrinātur, sine litteris commendatitijs recipiantur.

Can. Apost. 30
citatus in 2.
can. Syn. Rom.
sub Greg. 7.

Item Synodus Romana sub Gregorio 7. in Canone suo secundo Canonē Apostolorum 25. citat, cum ait, Quoniam inuestituras contra statuta sanctorum patrum a laicis in multis partibus nouimus fieri, decernimus, vt nullus clericorū inuestituras Episcopatus, vel abbatix, vel ecclesiæ de manu Imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personæ viri, vel feminae suscipiat, & si præsumserit, recognoscat, inuestiturā illā Apostolica auctoritate irritam esse: & se vsq; ad dignā satisfactionem excommunicationi subiacere. Si autē Magd. more suo cauillari voluerint, non citari hic Canonē Apostolorum, ostendant ipsi, si possunt, antiquius statutum sanctorum patrum, quod Romana Synodus citare potuerit, aut debuerit, quam istud sanctorum Apostolorū, in quo legunt prohibitum, ne quis vsus magistratibus, regibus, principibus sæculi, aut imperatoribus; quos vno omnes vocabulo complexus canō κοσμικὸς ἀρχιεπίσκοπος vocat, ecclesiā obtineat: & qui obtinet, deponitur, & excommunicatur, tam diu scilicet, donec digne satisfaciatur, sicut Romana Synodus interpretata est. Quod si ostendi non potest grauius de hac re statutū, neque quod ita proprie, & vere sanctorum patrum dici debeat; quæ ista tanta peruersitas, ac malignitas istorum, vt negare audeant citari, hic Canonem Apostolorum? Deinde Synodus Triburiensis 22. Episcoporum Germanorum ante annos sexcentos Canonē Apostolorum 11. de non orando cum excommunicatis citauit in cap. 2. Postremo Synodus Tridentina ccc. fere patrum tot, ac tantas Synodos antiquas secuta ipsa etiam Canonem Apostolorum 38. citat Sess. 25. cap. 1. de reformatione.

Can. Apost. 11
citatus in cap.
2. Synodi Tri-
buriensis.
Can. Apost. 38
citatus in Syn.
Trident.

De testimonio quod sexta Synodus canonibus Apostolorum in tertio Canone tribuit secundum confessionem Magd. & quomodo illud eludant ridicule, & responsio ad id, quod ex Leone 9. obiiciunt, & de 50. capitulis, quæ ab eo feruntur approbata, & de libro Apocrypho Canonum Apostolorum apud Gelasium: & de Canonibus Apostolorum a beato Gelasio in epistolis, & decretis suis citatis. item de beato Isidoro, quid ille de Canonibus Apostolorum senserit, & quid de eo respondendum sit Magd. Cap. 15.

Hacten-

HActenus de citatione Canonum Apostolorū in Synodis, tum Oecumenicis, tum prouincialibus. Iactent ergo nunc Magd. illud suum commentum, quod in centuria 1. his verbis scripserunt, Et constat, in nulla alia Synodo eos Canones pro authenticis, & Apostolorū esse receptos, quam in sexta Constantinopolitana, quæ celebrata est circiter annum Domini 675. Nam eius Canon secundus sic habet. Placuit huic sanctæ Synodo, vt a modo confirmata, & rata sint Canonum Apostolorum 85. Capitula.]

Hactenus Magd. cōfitentur ergo isti boni viri receptos esse pro authenticis, & Apostolorum canonibus istos 85. Sed videamus nunc, quomodo hoc sextæ Synodi testimoniū, quod ccxxvij. patres in Synodico conuentu canonibus Apostolorum dederunt, refellant, Quia constat, inquit, in nulla alia Synodo pro authenticis Apostolorū esse receptos. Sic ergo cogitasse mihi videntur, quasi testimonium vnius Synodi, vnius testis testimonium esset. Vnius autem testimonium cōstat non facere fidem, cum scriptum sit in lege, in ore duorum, vel triū stabit omne verbum. Itaque obliti, quot testes in vna Synodo sexta aduersus suam opinionem citauissent, ex ducentis viginti septē testibus vnum testem fecerunt, quia vna Synodus esset, & non ccxxvij Synodi. Videat ergo quadriga Magdeburgensium, an eorum testimonium testimonio ccxxvij patrum sit satis conuictum. esto, nulla alia Synodus esset, vt ipsi finxerūt, quæ canonibus Apostolorum vsa fuisset: & eos pro testimonio autentico, & Apostolico citasset, vt quidem sunt multæ, vt à nobis satis superque hæctenus demonstratum est. Subiunxerunt deinceps Magd. ad refellendum testimonium sextæ Synodi: Neq; tamen desuerunt, qui negarent esse Apostolorum, nā Leo 9. qui circa annum Domini 1049. contra Epistolam Nicetæ abbatis scripsit, contendit exceptis 50. capitulis, Canones Apostolorum inter Apocrypha deputari. dis 15.]

Hæc isti, qui auctoritate Leonis 9. auctoritatem Synodi sextæ oppugnant, sed rursus iidem, tanquā boni architecti, vt destruerent, quod se putabāt ædificasse, statim eiudem Leonis, cuius testimonio vsi erāt, auctoritatem negarunt. Sic enim subiecerūt: Sed nec huius pontificis Leonis tanta est auctoritas, vt Canones illos, quos antiquitas Apostolorum esse negat, ijs adscribere possit. Ergo ad probandum Apocryphos esse Canones Apostolorum valet auctoritas Leonis pontificis, cuius testimonio vtuntur: ad probandum vero non esse apocrypha Leonis capitula, quæ idē Leo pontifex excepit ab apocryphis, non valet. Quis non sentit istorum deliramenta, & inconstantia, & totos mente, ac conscientia, & sermone vacillare? Sed videamus, quomodo probāt, negare antiquitatem, esse Canones hos Apostolorum? Scilicet illo suo familiari genere probandi ex negantibus. Non meminerūt de canonibus Apostolorum Iustinus, aut Irenæus, aut Clemēs, aut Origenes, aut Eusebius, aut Hieronymus, aut Ambrosius, ergo nullos Canones Apostoli reliquerūt. Sed de hoc, id est, de huiusmodi testibus mox videbimus. Redeamus ad Pont. Leonem 9. de quo quia respondi Magdeb. secundū stultitiam eorū cōtra Salomonis præceptum, qui iubet respondere contra stultitiam eorū, sic enim est apud 70. & visus fortasse sum similis eis, quasi ipse quoque crederem, dixisse hoc quod isti fingunt, Leonem, idcirco, ne in Pontificem insolentius isti insultent, quasi

Testimonium
vnius Synodi,
cc xxvij. patrū
quasi testimo-
nium vnius te-
stis à Magd. re-
putatur.

Inconstantia
Magd.

Genus argu-
mentandi ex
negantibus fa-
miliare Magd.

Prou. 28.

quasi exceptis 50. capitulis, reliquos Canones apocryphos esse affirmavit, respondebo rursus secundum preceptum eiusdem Salomonis, ne sibi sapientes esse videantur. Non hoc scripsit Leo, qui neque contra epistolam Nicetæ abbatis scripsit, sed potius Vmbertus ecclesie Silue candidæ Episcopus Leonis 9. ad Constantinopolitanos legatus, anno Domini 1054. scripsit enim hic auctor dialogum introductis personis Constantinopolitanis, & Romanis, quo responderet calumnijs Michaelis Archiepiscopi Constantinopolitani, & Leonis Archiepiscopi Acridæ Metropolis Bulgarorum, ad quos prius idem Leo 9. eruditissimam epistolam 31. capitibus comprehensam scripserat. Aedidit etiam quidam Niceta cognomento Pectoratus presbyter & monachus monasterij studij libellum contra Latinos blasphemis plenum De azymis, & sabbatorum ieiunijs, & nuptijs sacerdotum inscriptum, qui cum ad manus Vmberti apocrypharij, idest, Legati Pontificis venisset, librum scripsit, quo illum totum Nicetæ fortissime, & festissime refellit. In hoc libro quia Nicetas Canones Apostolorum insolenter iactabat, qui tunc cum falsis erant permixti, sic scripsit, Et hoc asserere conaris ex apocryphis libris, & canonibus pari sententia sanctorum patrum repudiatis. Et subiungit, Nam Clementis librum, idest, Petri Apostoli Itinerarium, & Canones Apostolorum numerant inter apocrypha, exceptis capitulis 50. quæ decreuerunt regulis orthodoxie adiungenda. Hec Vmbertus, qui cum dixit, Ex apocryphis libris, & canonibus pari sententia sanctorum patrum repudiatis, ad decretum de apocryphis scripturis a Gelasio in Synodo 70. Episcoporum factum hoc retulit. In quo Itinerarium Clementis, & liber Canonum Apostolorum inter apocrypha numerata sunt; quia Itinerarium ab Ebionitis corruptum est, ut S. Epiphanius ait. Sic in libro Canonum Apostolorum multi ferebantur falsi, & ab hæreticis fabricati, quos tamen non minus facile erat a veris discernere, quam in Itinerario hæretica a catholicis, tamen dum permixta ferebantur, merito iudicati sunt apocryphi; sicut Itinerarium. Erat fortassis liber iste apocryphus Canonum Apostolorum ex numero illorum, quos Priscillianistæ sub nomine Apostolorum ediderant, de quibus Leo magnus in epi. 88. ad Turbium Asturicensem Episcopum sic scripsit cap. 15. Et multos corruptissimos eorum codices, qui canonicis titulantur, inuenimus. Et paulo post, Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nomine Apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdiciendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim sint in illis quædam, quæ videntur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis. Immo idem Clemens Romanus, qui ecclesiasticas regulas Apostolorum, idest, canonicas eorum traditiones, quas Canones vocarunt, litteris mandauit, testatur in libro sexto de constitutionibus Apostolorum, fuisse iam tunc scriptos libros pestiferos nomine Apostolorum. Ex horum ergo numero erat liber iste apocryphus Canonum Apostolorum a beato Gelasio damnatus. Subiungit deinde idem Clemens, Priscis quoque temporibus scripserunt quidam libros Apocryphos Moisis, Enoch, Adæ, Eliæ, Dauid, & Esaiæ, & trium patriarcharum perniciosos, & veritatis aduersarios. An igitur, quia erat inter istos quædam prophetia nomine Esaiæ apocrypha, & quidam liber apocryphus psalmodum, idcirco apocryphus sit liber psalmodum Dauid? & apocrypha omnis prophetia Esaiæ? sic de libro

Quod de Leone 9. Magd. obijciunt, non Leonis, sed Vmberti est.

De libro Apocrypho Canonum Apostolorum apud Gelasium qualis esset, & apocryphus.

Quid Clemens de libris Apocryphis.

& canonibus Apostolorum Apocryphis iudicatum est, ut non continuo omnes Canones Apostolorum Apocryphi sint, quia ille tunc liber Canonum Apostolorum falso inscriptus Apocryphus erat, qui a beato Gelasio damnatus est. Illa ergo 50. Capitula siue quia nondum plura ex illis 85. ad Latinos venissent: siue hæc solum ex illo Apocrypho libro Canonum permixto tanquam legitima separata essent, quæ Vmbertus excepta esse dicit, ad illas 70. sententias pertinent, quas beatus Zepherinus in epistola sua priora sanctis Apostolis editas esse scribit, quas quidem satis excepisse videtur beatus Gelasius, cum in illo decreto inter ea, quæ ecclesia catholica recipit, item (inquit) decretales Epistolæ, quas Beatissimi Papæ diuersis temporibus ab urbe Romana pro diuersorum patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. Ita que licet illis temporibus non plura quam 50. capitula Latini haberent, non tamen dubitabant, quin plura essent a sanctis Apostolis tradita. Testis est Igmarius Rhemenis auctor doctissimus, qui ante annos septingentos in libro de varijs capitulis ecclesiasticis cap. 18. sic ait, item Africanum concilium capitulo 85. prohibet rebaptizationes, & reordinationes: item Canon Apostolorum, si quis (inquit) Episcopus, presbyter, diaconus secundam manus impositionem acceperit, deponatur ipse, & ordinator eius. Deinde subiungit, si quis autem huic capitulo minus credit, quia illud inter Canones Apostolorum apud nos non reperit, scire debet, quod eorundem Canonum multa capitula nobis desunt. Nam beatus Zepherinus Papa in ordine 16. apostolos 70. Canones constituisse testatur: quorum 50. tantum Isidorus in prologo suo de canonibus se inuenisse fatetur, quibus & nos utimur. Est autem canon ille, quem Igmarius dixit non reperiri in numero 50. capitulorum, Canon 61. cui testimonium tribuit idem Igmarius. Illud vero necessarium est, cum beatus Gelasius dixit librum Canonum Apostolorum Apocryphum esse, non dixisse de illis 70. sententijs Apostolorum, tum quia neque 70. & ex quibus perbreues sententijs, liber dici poterant: tum quia illas iam exceperat: & ab ecclesia suscipiendas esse decreuerat, cum dixit, decretales Epistolæ, quas beatissimi pontifices scripserunt, venerabiliter suscipiendas esse. Sed de beato Gelasio, & de illo Apocrypho libro Canonum Apostolorum prudentissime, & magna auctoritate idem Igmarius Rhemenis Archiepiscopus Germanicæ nationis in eodem libro de varijs questionibus, quæ paulo ante dixi, his verbis scripsit. Sciendum autem, quod beatus Gelasius Papa librum, qui de canonibus Apostolorum apud Græcos inscribitur, pro Apocrypho deputauit, cui & nos contradicere non debemus, quia hoc eum sine causa fecisse non credimus. fortasse liber ille de capitulis, quæ sancti patres receperunt, nihil dicit: aut si dicit, non nihil mendosum annectit: quod tamen solertia Catholici interpretis prudenter. nobis in Latino subtrahit. Sicut beatus Hieronymus cum transferret Origenem, fecisse sæpe monstratur. Sed quicquid de illo libro conijciatur, nos tamen illa 50. capitula, quæ ex Græco translata legimus, absque scrupulo recipere debemus, quæ & sancta Romana ecclesia custodit: nobisque custodienda per beatum Adrianum Papam mandauit. Hæc Igmarius. Quod hoc loco hic auctor dicit, mandasse ecclesiam per beatum Adrianum custodire capitula illa Apostolorum, ad vij. Synodum referendum est, quæ Adriano Pontifice pro cultu sanctarum imaginum habita est, quæ primo suo Canone Ca

Exempla librorum apocryphorum sicut ille liber apocryph. canonum Apostolorum apud Gelasium. De illis 50. capitulis exceptis canonum Apostolorum.

Quod Igmarius Archiepiscopus Rhemenis de canonibus Apostolorum & de illis 50. capitulis, & de libro apocrypho canonum Apostolorum apud Gelasium scripsit, & sententia.

Iudicium Igmarii Rhemenis de decreto Gelasii.

nones Apostolorum tenere, & seruare iussit. Subiungit deinde idē Igmarius, sic multa ex apocryphis deprompta sancti patres receperunt. Sicut Iudas Apostolus epistola sua testimonium de propheta Enoch assumptum recepit, quam tamē prophetiam sancta ecclesia, quasi apocrypham, repudiavit. Apocrypha autem dici ecclesiastici doctores tradunt, non quia omnia mentiuntur: sed quia dubia, & suspectæ auctoritatis esse videantur. Nā sæpissime multa canonica suis nanijs hæretici interserunt, quæ nequaquam catholici cum eisdem nanijs refutare debent. Vnde supra dictus Papa Gelasius, nunquid (inquit) in ipsorum hæreticorum libris nō multa, quæ ad veritatem pertineant, posita leguntur? num quid nam ideo veritas refutanda est, quia illorum libri, vbi primitus inserta est, refutantur? aut ideo prauis libri suscipiendi sunt eorum, quia veritas, quæ illic inserta est, non negatur? Ait Apostolus, omnia probate: quæ bona sunt, tenete. Ergo iuxta eundem Apostolum vtrumque debemus, & librum de canonibus Apostolorum apocryphum repudiare: & capitula, si quæ in illo ad veritatem pertinentia inueniantur, nō reprobare; illa, inquam, minime reprobare, quæ sancti patres pro authenticis receperunt: immo quorū auctoritate suas sanctiones pijsime firmauerunt. Multa quidē alia Apostolos instituisse non dubitamus, quæ tamen nullo eorū speciali scripto promulgata reperimus. Vnde beatus Augustinus in libro primo cōtra Donatistas de baptismo, quod inquit, vniuersa tenuit ecclesia, neque concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. Hactenus Igmarius. Quod vero beatus Gelasius, qui librum Canonum Apostolorum apocryphū damnauit, Canones Apostolorum alioqui cognouerit, ex plurimis locis epistolarum, & decretorum eius intelligi potest. In epi. enim. 1. ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam constitutos Canonem Apostolorum 22. citat, de eunuchis, cum ait cap. 19. De ijs autem qui se ipsos abscindunt, paterni canones euidenter sequenda posuerunt, quorū tenorem sufficiat indidisse. dicunt enim talia perpetrantes, mox ut agniti fuerint, a munere clericali debere eos secludi: quod modis omnibus custodire nos conuenit. Quia fas esse nulli suppeditat, quicquam præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, censere. Formam vocauit Canonem, ut frequenter canones vocari solent. Quamuis enim primus Canon Synodi Nicenæ idem contineat, tamen cum ipsa Synodus Nicena illum ipsum suum Canonem ad Canonem veterem ecclesie, idest, ad Canonem Apostolorum plane retulerit, ut à nobis ante obseruatum & ostensum est, consequens est, ut Gelasius quoque, cū dixit, præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, ipsum illum Canonem Apostolorum, quæ Nicena Synodus citauit, intellexerit, vnū ex ijs, quos hoc loco Gelasius Canones paternos vocauit. Rursus idem Gelasius cap. 25. Canonem Apostolorum 29. licet non citauerit, plane secutus est, sic enim ait, Quos vero confiterit, sacram mercatos esse precio dignitatem, conuictos oportet arceri, nō sine periculo talia perpetrantes. Deinde subiungit, Quia dantem & accipientem damnatio Simonis, (quam sacra lectio testatur) inuoluit. Canon vero Apostolorum ait, Qui pecunia hanc dignitatem obtinuerit, deponatur ipse, & qui eum ordinauit, sicut Simon Magus à me Petro. Capite 25. clare citat Canonem Apostolorum, cum ait, Quisquis proprię desertor ecclesie nullis extantibus causis ad aliam putauerit

Frequens citatio canonum Apost. in epistolis, & decretis Gelasij.

Can. Apost. 22 citatus à beato Gelasio.

Can. Apost. 29 citatus à Gelasio.

Can. Apost. 15 & 16. citati à beato Gelasio.

tauerit transeundum, temereq; susceptus fuerit, & promotus, reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor eius atque proector constituta non effugiet, quæ de huiusmodi præsumptionibus præfixere seruanda. In vtrumque autem & transeuntem, & recipientem sanciti sunt Canones Apostolorum 15. & 16. quos etiam Synodus Nicena renouauit, Canone suo 15. & 16. citans illos ipsos Canones Apostolorum, cum ait Can. 15. Propter multam turbam, & seditiones, quæ fiunt, visum est tollere consuetudinē, quæ præter Canonem inuenta est, transeundi de ciuitate in ciuitatē, &c. Cum vero nō extet vllius Synodi ante Nicenam Canon de hoc sancitus præter Canonem Apostolorum, consequens est, ut illum citarit. Similiter in Canone 16. Qui recedunt, (inquit) ab ecclesia præter Canonem ecclesiasticum. Hic quoq; Canonem Apostolorum hoc prohibentem citauit. Ex quo fit, ut, cū Gelasius nō ignorauerit, in vtroque Canone Synodi Nicenæ Canones, quos ante ecclesia tenebat, citari, non sit vlla ratione dubitandū, quin ad illos ipsos Apostolicos Canones referre voluerit, quod in hoc 26. cap. dixit, reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor constituta non effugiet. Item cap. 20. comperimus (inquit) horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretione submota non solum de factis atrocibus necessariam poenitudinem non habere, sed, nec aliqua correctione penitus succedente, ad diuinum ministerium honoremque cōtendere: non nullos autem in ipsis ordinibus constitutos grauibus delinquentes facinoribus nō repelli, cū mædet Apostolus, nemini cito manus imponendas, neq; cōmunicandum peccatis alienis. Deinde subiungit, Et maiorum veneranda constituta pronūciant: huiusmodi etiam, si forte surreperint, tam, qui ante peccauerunt, detectos oportere repelli, quæ sacræ professionis oblitos, prauaricatoresque sancti propositi procul dubio submouendos. & hic cum dicit maiorū veneranda constituta, Canones Apostolorum, scilicet 25. & 61. in primis intellexit, cum quibus cōuenit quod beatus Gelasius hoc cap. 20. iubet. Et si enim eodē pertineant Canones Synodi Nicenæ 9. & 10. in illis tamen Synodus Nicena Canonē quoq; veterem ecclesie, idest, apostolorū citauit. Sic enim ait Canone 9. de examinatis, ac cōfessis peccata, & postea ordinatis, Si homines moti præter Canonē, eis manus imposuerunt, hos Canon nō recipit. vtrobiq; addidit articulū, ut intelligamus veterē ac notū Canonē dici. & rursus in sequenti Canone idest 10. de ijs, qui peccarūt & postea ordinati sunt, siue per ignorantiā, siue cōscijs ordinatoribus, nihil (inquit) præiudicat Canonē ecclesiastico, cogniti enim deponuntur. Hic quoq; Canonē veterē significauit, qui clericos deprehensos in crimine deponi iubet. Qui est Canon Apost. 25. Rursus idē Gelasius in epistola ad Episcopos per Picenū contra Pelagianam heresim, arguens eos, Sed quid miremur (inquit) ecclesiarum principes ista negligere, quos, sicut à multis audiuius, contra Canones omnia gerere, & contra Apostolicam disciplinam passim cuncta miscere, manifestum est non seruatis regulis ordinare. Agnuit igitur beatus Gelasius regulas Apostolicæ disciplinæ de dignis & indignis ordinationibus, qui sunt Apostolici Canones. Sed hactenus de beato Gelasio cuius auctoritatem centuriatores in Canones Apostolorū obiecerunt, dicentes non referri eos ab eo inter authentica scripta, qui nō aduerterunt, cum inter authentica scripta retulit Epistolas decretales, quas beatissimi pōtiffices scripserunt

Can. Apost. 25 & 61. citati à Gelasio.

perunt, ex quibus est epistola Zepherini, in qua continetur, 70. sententias Apostolos cum alijs quamplurimis Episcopis prefixisse, & seruandas censuisse, simulque sententias illas 70. quas Canones vocamus, inter authentica retulisse. De Isidoro autem, quem hic quoque Magd. in eisdem Canones obiecerunt, idem responsum sit, quod de beato Gelasio, idem enim cum illo sensit, & dixit. Loquens enim de illo ipso libro Canonum Apostolorum, quem Gelasius apocryphum esse pronunciauit, vt qui Canones Apostolorum cum hereticis haberet permixtos, intuens in decretum eiusdem Gelasij, & Synodi 70. Episcoporum de libris apocryphis & authenticis in prefatione sue collectionis Canones (inquit) qui dicuntur Apostolorum, seu quia eisdem neque sedes Apostolica recepit, neque sancti patres ijs assensum prebuerunt, pro eo, quod ab hereticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamuis in eis vtilia inueniantur, tamen ab auctoritate canonica & Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha reputata. De canonibus vero Apostolorum non permixtis cum hereticis quid idem Isidorus sentiret, scripsit statim in eadem prefatione, sic enim subiungit, Propter eorum auctoritatem ceteris preponimus canones, qui dicuntur Apostolorum, licet a quibusdam apocryphi dicantur. Non loquitur nunc de illis canonibus, qui ab hereticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscebantur: illi enim non a quibusdam, sed a sede Apostolica, & sanctis patribus, id est a Synodo 70. Episcoporum apocryphi pronunciati erant: sed loquitur iam de canonibus Apostolorum non permixtis, sed puris, licet a quibusdam adhuc Apocryphi dicebantur. Sed quia plures (inquit) eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias Synodali auctoritate roborauerunt: & inter canonicas posuerunt constitutiones, id circo ceteris concilijs eos preposuit. Si vos ergo Magd. Isidori auctoritatem nobis aduersus canones Apostolorum obijciendam esse putastis, & nos eiusdem auctoritatem vobis obijcimus, quo in gladium a vobis districtum, vt noui Amalechite, irruatis: & vestro pugione confossi pereatis. Etenim si sancti patres Apostolicorum canonum sententias Synodali auctoritate roborauerunt, vt. s. Isidorus testatur, & res ipsa loquitur, vt vel ex ijs, qui nomen canones, id est, leges canonicas in titulos varios, & varia capita distribuerunt, facile perspici potest, qui estis vos, vt cum Synodis sanctorum patrum vos comparare audeatis? aut que ista vestra quadrumuiralis auctoritas, vt cum auctoritate Synodica conferenda sit?

De 70. sententijs Apostolorum in epistola Zepherini, vbi, & quando sint a Sanctis Apostolis sancita, & qui vsus, & officium earum. & responsio ad ea que Magdeb. in epistola Zepherini obijciunt, & in sententias istas 70. de quibus in epistola Zepherini scriptum est.
Cap. 16.

Sed quia paulo ante meminimus de 70. sententijs Apostolorum, quas Zepherinus pontifex Apostolicus prefixisse Apostolos, in epistola sua affirmat, que sunt canones Apostolorum, quos habemus; tempus est & locus admonet, vt aliquid de ijs ipsis sententijs dicamus, & de numero earum, quemadmodum cum numero Canonum apostolorum conueniant: tum etiam vt ad ea respondeamus, que centuriatores nobis in epistolam ipsam Zepherini obijciunt eo consilio, vt refutata epistola, simul sententię illę 70. Apostolorum canonicę, refutate esse videantur. Sed primum quia

Quid beatus Isidorus de canonibus Apostolorum scripserit.

quia solet a quibusdam curiosis simul & studiosis queri, quando, & vbi cum quamplurimis Episcopis, vt ait. S. Zepherinus, sententias istas canonicas & ecclesiasticas regulas sancti Apostoli tradiderunt, dicam prius, que de hac re obseruauit. Scribit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha in homilia de agone Petri, & Pauli; postquam beatus Petrus catenis illis, qui bus iussu Herodis victus fuerat, fuisset manu angeli liberatus, multas eum regiones propter Simonem Magum perambulasse verbum Dei predicando, ac tandem (inquit) redijt Hierosolymam tertio anno vocationis Pauli, de quo ipse Paulus ait, post tres annos ascendi Hierosolymam videre Petrum: & mansi cum eo diebus 15. vbi (inquit Sophronius) canones & constitutiones fecerunt. Et Paulus quidem ad opus, ad quod vocatus fuerat, profectus est: Petrus vero iterum reuersus Antiochia. Hactenus Sophronius. Forasse de illis constitutionibus intelligendum sit hoc, que in 8. libro Clementis ante canones illos ecclesiasticos Apostolorum 85. inscripte sunt Petro & Paulo c. 34. de diebus festis & exequijs mortuorum, sicut sunt alie inscripte Paulo de admittendis, & de non admittendis ad baptismum c. 32. Scribit item Clemens Romanus in persona Apostolorum lib. 6. c. 12. missis litteris illis cum decreto Apostolorum de cessatione legalium ad Antiochenes, remansisse ibi eos multis diebus, conquirentes (inquit) vna omnes que ad communem vtilitatem & correctionem pertinerent. Scilicet hoc est officium canonum διορθούν, id est, corrigere praua: & hic eorum vsus, ad communem vtilitatem ecclesie prescribere, quomodo oporteat in ecclesia Dei conuersari, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit. Postquam enim docuit, quales esse deberent secundum ecclesiasticos canones, qui essent Episcopi, aut presbyteri, aut diaconi ordinandi, subiunxit, Hęc tibi scribo, fili Timothee, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, que est ecclesia Dei viui. Et in epi. ad Corinth. priore postquam precepta dedit de officio pronuntiandi sacras lectiones in ecclesia, quod non conuenit, nisi ordinatis, & de docendo verbum Dei, quod est sacerdotum; & postquam prohibuit, ne mulieres in ecclesia docerent, subiungit, omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis. An non hoc satis declarat, fuisse traditas in commune regulas ecclesiasticas, ex quibus discere illi possent, quomodo honeste, & secundum ordinem omnia fierent in ecclesia? Quomodo enim preciperet Apostolus, vt omnia fierent κατά τάξιν, id est, secundum ordinem, si nullę erant ecclesiasticę διατάξεις, id est, dispositiones, siue constitutiones, quos canones vocant? Rursus in epistola ad Timotheum, Sollicite (inquit) cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis, Gręce est εὐθολομείν quod verbum significat, siue in moribus, siue in verbo non esse discedendum a regulis ecclesie traditis; sed potius ad eas esse dirigendam vitam, & doctrinam: mutuatus est enim Apostolus hoc verbum ex prouerbis Salomonis iustitia (inquit) Innocētis εὐθολομεί δδονς, recta enim incedit iustus non declinans nec ad dextram, nec ad sinistram, id est, nec ad nimium, neque ad parum, que sunt vitia; sed potius ingreditur per mediam viam virtutis. Huc ergo spectant canones, & hoc eorum officium. Immo ipso verbo canonis vsus est Apostolus in epistola ad Philipp. Verumtamen ad quod peruenimus (inquit) vt idē sapiamus: in eadem regula permaneamus. Gręce est, in eodem Canone. Canō

De canonibus Apost. vbi traditi & constituti obseruatio ex Sophronio Hierosolymit. & Clem. Rom.

Gal. c. 1.

Qui vsus, & vis Can. Apostolorum.

1. Tim. 3.

Ex quibus locis Pauli intelligatur, traditos esse ab Apost. ecclesiasticos canones ad gubernationem ecclesiarum. 2. Cor. 14.

2. Tim. 2.

Prou. c. 11.

Philipp. c. 3.

H iij enim

enim regulam significat. Est autem permanere in eodem Canone (inquit Photius hunc locum interpretans) eosdem mores seruare: & vnum idemque sentire tum in vita degenda, tum in doctrina. Quemadmodum enim (inquit) qui aliquod dogma mutat, superiora etiam mutat, ac dissoluit: sic in vita qui aliquid mutat, & relaxat, ac non potius eandem limam seruat, etiam antegressa laxat. Cum igitur eo spectent Canones, ut secundum eos praua corrigantur: & ut sciamus, quemadmodum oporteat in ecclesia Dei conuersari, ac omnia honeste, & secundum ordinem in ea facere, & ut in eis nos tanquam intra cancellos quosdam contineamus, quos non liceat transire, unde *ἄρα* quoque Græce, id est, termini vocari solent, profecto qui Canones Apostolorum negant, consequens est, ut simul dicant, non tradidisse Apostolos, quomodo oporteat conuersari in ecclesia Dei: ac frustra etiam precepisse, ut omnia honeste, & secundum ordinem fierent in ea; hoc enim quod Paulus precipit, reliquos quoque Apostolos precepisse, iudicandum est: ac dicant preterea, non docuisse eos *ὀρθοτομίαν* id est, recte tractare verbum veritatis, si ecclesiasticam disciplinam, quæ canonibus eorum continetur, ecclesie non tradiderunt; si quidem sine hac verbum veritatis recte tractari non potest. Ut igitur ad Clementem reuertar, cum scribit, post quaestionem illam de legalibus, multis diebus remansisse Hierosolymis sanctos Apostolos *ἀμα συζητούτας πρὸς τὸ κοινωφελές εἰς διόρθωσιν* id est, conquirentes vna, quæ ad communem utilitatem ecclesie & correctionem spectarent. vim & officium canonum ecclesiasticorum, quos sancti Apostoli tradiderunt, diuine expressisse mihi videtur. Interrogemus ergo istos, qui canones Apostolorum negant, an negent etiam hoc, quod grauissimus auctor, & Apostolorum discipulus narrat: & ratio ipsa per se ita esse conuincit, scilicet conquisisse illos, ut necesse erat, vna quæ ad communem utilitatem ecclesiarum omnium, & ad correctionis ecclesiasticæ disciplinam spectarent? quod si non negent, non enim tam alieni ab omni sensu communi erunt, ut negent, queramus ab eis rursus, vbi sunt ista, quæ conquisuerunt ad communem utilitatem omnium ecclesiarum, & ad correctionem, siue directionem, quod proprium est regulæ, vtrumque enim significat *διόρθωσις*, quo verbo usus est Clemens. Aut quorsum illa conquisita sunt, si nobis non sunt tradita? aut, si tradita sunt, vbi illa sunt, si Canones ecclesiastici, quos Clemens per sermonem ab eis traditos, nobis descripsit, non sunt eorum Canones? Sed veniamus iam ad epistolam Zepherini, & ad 70. illas sententias, quas dicit sanctos Apostolos cum quamplurimis Episcopis prefixisse. Quod quidem mirifice conuenit, cum eo, quod idem Clemens scribit, conquisisse illos vna ad utilitatem communem & correctionem, cum essent Hierosolymis post decretum illud de cessatione legalium factum, tunc enim multi Episcopi conuenerant, quos Lucas, ut solet Paulus, presbyteros vocat, cum ait, Statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ad Apostolos, & presbyteros in Hierusalem super hac questione. Et paulo post, Tunc placuit Apostolis, & senioribus, Græce est presbyteris, id est, Episcopis cum omni ecclesia eligere viros, & quæ sequuntur. Cum ijs igitur Episcopis, cum quibus Apostoli de questione illa conquisierant, de ijs etiam, quæ ad communem utilitatem, & ecclesiasticam disciplinam pertinebant, vna conquisierunt: tradideruntque regulas, quas Clemens Romanus canones ecclesiasticos sanctorum Apostolorum vocat: & sanctus Zepherinus con-

Vbi conditos fuisse Canones Apost. auctoritas Cl. Rom. & ratio probabilis conuincat.

De epistola Zepherini, & de 70. sententijs Apost.

nus constituta Apostolorum, & 70. sententias. Sed hic Magd. ut probent, sententias istas non esse Canones Apostolorum, quos nos habemus, & ipsi negant, primum obijciunt, non reperiri in canonibus Apostolorum, quod Zepherinus ait, esse in istis Apostolorum 70. sententijs, de priuilegio scilicet ecclesie Romanæ: ut iudicia, inquam, Episcoporum, & maiores causæ ecclesie, sicut ait Zepherinus, a sede Apostolica, & non ab alia, sicut sancti Apostoli, & sancti successores eorum cum alijs Episcopis statuerunt, sint terminandæ. Non mirum est, non aduertisse Magdeburgenses, in quo canone Apostolorum hoc reperitur, qui alia multo etiam clariora, & faciliora passim solent non aduertere, nec intelligere. Immo, quia multo adhuc clarius, & luculentius, & ut ita dicam, expressius hoc ipsum a successoribus Apostolorum explicatum erat, non contentus beatus Zepherinus dicere, sancti Apostoli statuerunt, addidit, & eorum successores cum alijs Episcopis. Ostendamus ergo istis, qui se putant omnia videre, in quo canone Apostolorum tota vis huius priuilegij ecclesie Romanæ, de quo Zepherinus meminit, continetur. Continetur scilicet in canone 34. Apostolorum, qui iubet, ut omnium gentium episcopi suum primum agnoscant: & nihil exuperans sine illius sententia agant, sed illa tantum, quæ ad cuiusque patriam & loca eius pertineant. Etenim si omnes Episcopi, qui sunt Apostolorum successores, debent agnoscere suum primum, id est, Metropolitanum, quamuis omnes sint episcopi, ut scilicet ad eum pertineat maior sollicitudo de episcopis subiectis: ergo ipsi etiam primi, id est, Metropolitanani successores item Apostolorum, debent quoque agnoscere suum primum, successorem scilicet beati Petri principis Apostolorum. Sicut enim Apostoli quamuis omnes essent Apostoli, beatum Petrum, ita domino instituentem, primum agnouerunt, & eum habuere caput, sic eandem formam suis successoribus & reliquis episcopis reliquerunt, scilicet ut quamuis omnes essent Episcopi, successorem tamen beati Petri primum agnoscerent: & eum haberent caput. Non ego hanc interpretationem canonis excogitavi: neque mea est, sed sancti Anacleti beatissimi martyris & apostolici pontificis, qui, ut ostenderet, relictam esse hanc formam successoribus Apostolorum, & reliquis episcopis, quæ erat inter Apostolos, & Petrum, ut scilicet omnes Apostolorum successores siue maiores, ut archiepiscopi, vel Metropolitanani, siue minores, ut episcopi vnum successorem Petri agnoscerent, canonem Apostolorum 34. in epistola 3. produxit. Sic quoque Dionysius Areop. ut hoc obiter obseruetur, ne quis nouum putet, in epis. ad Demophilum successores Apostolorum ab episcopis distinxit, qui sunt etiam successores Apostolorum, sed minores, quæ archiepiscopi siue Metropolitanani. Sed quæret aliquis, cur canon Apostolorum non dixit, quod erat multo clarius, ut omnes episcopi Metropolitanani, atque adeo Patriarche vnum Pontificem Ro. primum & tanquam caput agnoscerent? causa fuit, quia non hoc ab Apostolis, sed a Christo constitutum est, cum dixit beato Petro Super hæc petram edificabo ecclesiam meam; & illud, Tibi dabo claves regni celorum. Sed cur rursus de Metropolitanis dictum est in hoc canone, ut omnes Episcopi agnoscant suum primum, id est suum Metropolitanum, de Patriarchis vero non sic dictum est, ut omnes Metropolitanani agnoscant suum primum, id est suum Patriarcham? causa est, quia non, si quis subiectus est maiori, quam Metropolitanano, continuo sequitur, ut subiectus sit mino-

Quomodo priuilegium ecclesie Romanæ continetur in vna ex lxx sententijs Apost.

Interpretatio canonis Apost. 34. ex S. Anacletio ad priuilegium ecclesie Romanæ pertinens.

Distinctio eorum qui sunt successores Apost. maiores, & alij minores ex S. Anacletio, & S. Dionysio Areop. Quare canon Apost. 34. non dixit, ut singularum gentium Episcopi agnoscerent vnum Pont. Rom.

fit minori idest Metropolitano. Vt quidem sequitur, si quis fit Metropolitanus subiectus, ut multo magis subiectus sit ei, qui est supra suū Metropolitanum. Constat autem Patriarcham maiorem esse Metropolitanum. eadem etiā ratione sequitur, ut multo itē magis subiectus sit capiti Patriarcharum, idest, Episcopo, & Patriarche Romano, cui Dominus ore suo, illud etiam dixit, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Iam vero quomodo ex eo, quod pontifex sit primus omnium, ut pote successor beati Petri principis Apostolorū, sequatur, omnia iudicia Episcoporum, ut S. Zepherinus ait, & maiores causas à sede Apostolica, & non ab alia terminari debere, sicut sancti Apostoli statuerunt, facile intelligit, qui credit, potestatem ligandi primum datam esse beato Petro, sicut Euāgelium testatur; ac proinde per eum traslatam esse ad alios Episcopos, ut ait S. Zepherinus. Etenim si primum conuenit successori beati Petri potestas ligandi, & soluendi, & per eum translata est ad alios Episcopos, siue maiores, siue minores, ut ipsi alios sibi subiectos absoluere, aut ligare possint, consequens est, ut ipsos Episcopos siue maiores, siue minores nemo possit absoluere, aut ligare, præter primum, in quo est tota & prima potestas ligandi, & soluendi. Eadem ratio est de maioribus ecclesie causis, quæ de iudicijs maioribus, id est, Episcoporum: ita fit, ut priuilegium ecclesie Romanæ, quod ei a Domino tributum est, in Apostolico canone, ut iā explicatum est, contineatur. Quod quidem non est mirum, ut dixi, non intelligere Magdeburgenses, nec assentiri. Immo magis mirum esset, si intelligerent, quod credere nolunt. Non enim credunt, fuisse beatum Petrum principem Apostolorum: neque reliquos Apostolos agnouisse eum primum & tanquam caput, alio qui facile intelligerent, eādem formam relictam esse successoribus eorum tum maioribus, qui sunt Archiepiscopi, tum minoribus, qui sunt reliqui Episcopi. Quia vero quacunque occasione oblata legentes iuuare studeo, admonebo hoc loco epistolæ Zepherini, quod est hic scriptū in exemplaribus publicis, idest impressis: Iudicia enim episcoporum, maioresque ecclesie causæ a sede Apostolica, & non ab alia, sicut Apostoli & sancti successores eorum statuerunt cum alijs Episcopis sunt terminandæ; ambiguū esse, utrum dicat, terminandas esse causas maiores à sede Apostolica cum alijs Episcopis, id quod Acatius Romano pontifici obijciebat, non potuisse scilicet sine Synodo Episcoporum Petrum Alexandrinum, & ipsum Acatium damnare, quod quidem beatus Gelasius grauissime refutat: an dicat, sicut sancti Apostoli statuerunt cum alijs Episcopis: hoc inquam, quod ambiguū esset, & facile propter ambiguitatem ad sensum Acatij & aliorū schismaticorū detorqueri posset, sic est in vaticano exemplari, sine vlla ambiguitate scriptū, sicut Apostoli & sancti successores eorum cum alijs Episcopis statuerunt. Eodem modo ante Zepherinum loquens beatus Anacletus de alio canone Apostolorum, ad eosdem auctores retulit, idest, ad sanctos Apostolos, & eorum successores cum alijs Episcopis. Sic enim ait in Epistola. r. & beati Apostoli, (ita enim est in eodē exemplari vaticano vetustissimo) ac prædecessor noster vir Apostolicus, & spiritu dei plenus vna cū reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens, & quæ sequuntur.

Quomodo ex eo quod Pont. Rom. sit primus omnium Episc. & successor beati Petri sequatur, omnia iudicia maiorum causarum ad eum referenda esse.

Locus epistolæ Zepherini emendatus ad exemplar vetustissimi codicis vaticani.

Responso ad ea, quæ in epistolam Zepherini obijciuntur, ac primum de genere sermonis, deinde de non coherentibus, postea de testimonijs scripturæ temere citatis, & de ratiocinationibus inepte confectis, deinde de manifeste falsis. Cap. 17.

Sed, quia cœpimus respōdere ad ea, quæ Magd. in Epistolam Zepherini obijciunt, persequamur reliqua omnia, nihil dissimulantes, quamlibet leue & ridiculum esse videatur; ne isti, in quo maxime insipientiā suam produnt, in eo de sapientia glorientur. Hæc ergo sunt, quæ iudicio quadrumirali Centuriatorū in Epistolam Zepherini obijciuntur, primum, genus sermonis, in epis. 2. vtatur exilio perpetuæ deportationis: modenis temporibus christianitatem suscepistis &c.]

Loquitur pontifex, ut vulgo tunc loquebantur. Probenz Magd. nō sic illis temporibus vulgo loqui solitos. An existimant Magd. Verbū modernū à modo dictum, nouum tunc fuisse minime credo: quod si vetus erat, licet inelegans & vulgare, quid obstabat, quo minus eo verbo, & similibus pontifex vteretur, quibus vulgus utebatur; qui, ne similis eis videretur, qui ex electione verborum laudem & gloriā inanem querebant, exemplo Apostoli imperitus sermone, sed non scientia, videri volebat. An non idem fecerunt sancti Apostoli, qui euangelia, & epistolas nobis scripserunt? sed ad hunc locū copiosius proximo libro defensionis epistolarū istis respōdebimus, qui sapientissimos Pontifices de verbis accusantes, videri volūt elegantes, & eloquentes, cum sint ipsi interdum putidissimi, & infantissimi. Et, nisi otio abuti poeniteret, possem hoc facile permultis exemplis docere. Deinde ἀνακόλουθα (inquiunt) in his passim multa: in Zepherini epi. r. nō coherent cum superioribus ea, quæ incipiunt, Patriarche vero, &c.]

Sed videamus coherent ne, an potius Magd. coherentiam non intellexerint. Si enim ad eos labores, qui illis temporibus ab Episcopis suscipiēdi erant, & ad ea pericula, quæ subeunda, & eas persecutiones, quæ assidue sustinendæ, accusandi Episcopos quibusuis licentia permissa fuisset, quotus quisque fieri tunc Episcopus voluisset? hinc tanta, ac tam crebra Pontificum sollicitudo, & cautio, ne Episcopi temere accusarentur. Scribit igitur Zepherinus ad Episcopos Sicilię, monetque eos in procœmio prudentissime, quales esse debeant, ne vllius iniqui calumnias, & falsas accusationes metuant; monet inquam, ut sint, sicut stellę lucentes in mundo, ut Apostolus ait, stabiles, & immobiles ab spe euangelij, & in eo seruādo ita fixi, ut sint stellę in firmamento cęli: ita enim futurum esse, ut non plus aduersus eos iniquitas hominum ad obscurandum splendorem glorię eorum valeat, quam valeat nox ad extinguendum fulgorem stellarum. Postquam ad hunc modum Episcopos aduersus iniquitatem accusatorum admonuit, & instruxit, continuo se ad præcipiendum iudicibus episcoporum opportune conuertit, inquiens, Patriarche vero vel primates accusatum discutientes Episcopum, & quæ sequuntur. Dicant nunc Magd. si quid iudicij habent, quid aptius, & magis appositum esse potuit, quam à iudicatis personis ad iudices sermonem trāsferre? idest, ab Episcopis ad Patriarchas, vel Primates? ita isti valentes animaduersores hoc tantum proficiunt reprehendendo, & notando, ut suam prodant insipientiam, & tarditatem. Illud etiam tanquam ἀνακόλουθον, ut istorum gręcizantium verbo vtar, id est, non coherentis notarunt, quod in eadē epistola Zepherinus ait. De occultis enim alieni cordis, & quæ sequuntur. Hic quoque ignorantiam suā

2. Cor. c. 11.

Quomodo coherent in epi. Zepherini, quæ tanquam non coherentia Magd. accusant.

Philipp. 2.

Coloss. c. 1.

prodiderunt. Debuerant enim animaduertere, continere hanc Epistolā, vt ceterorum illius seculi pontificum, varia decreta, vnde decretales Epistolae dicte sunt. Immo S. Iidorus has Epistolas decreta vocat, sic enim eas inscripsit, decreta Anacleri, decreta Zepherini, & similiter in alijs. Vt iam non semper opus sit coherentia, vbi de rebus varijs necesse est varia esse capita, vt vel in nostris litteris, quas scribere solemus, saepe solet fieri, vt ab vno capite ad aliud ἀνακολουθῶς transeamus, tametsi in ijs quoque varijs capitibus ratio quaedam ordinis, & ἀκολουθίας seruari possit, ac soleat. vt hic: Dixerat enim, Nec in re dubia certa iudicetur sententia: nec vllū iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur: absens vero nemo iudicetur. Accusatores autem eorum omni careant suspicione. Duodecim autem iudices quilibet Episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat; ius causae ad sedem Apostolicam referatur. ad eam quoque ab omnibus appellandum est. Hæc sunt huius epistolæ decreta, quæ sunt ordine suo aliud ex alio necendo, posita, quæ omnia locum habent, cum de re non dubia iudicium fit, sicut principio dixerat. Deinde subiungit, de occultis enim alieni cordis temere iudicare peccatum est. An parum hoc cohæret? quæ hic ἀνακολουθία?

- » Deinde in plerisque (inquiunt) scripturæ testimonia plurima sine iudicio
» congeruntur: & inepte conficiuntur ratiocinationes: interdū etiam deprauate citantur.]

Hactenus Magd. melius & cautius isti sibi consuluerunt hoc loco, qui nullū testimoniū scripturæ notarunt, deprauate, vt ipsi dicunt, citatū, ne à nobis redarguerentur: & non intellexisse conuincerentur. Ratiocinationē vero inepte confectam aiunt esse hanc, Petro dictum est à solo Domino, quæcunque ligaueris super terram, &c. Ergo ecclesia Romana debet iudicare de causis aliorum Episcoporum.]

Sic isti, etsi satis ad hoc respōsum est supra, cogor tamen iuxta prouerbiū Salomonis, contra stultitiam istorum iterum respondere, ne sibi artem ratiocinandi, quam penitus ignorant, scire videantur. Petro dictum est primum a Domino, quæcunque ligaueris, &c. Quæro a vobis noui Zenones, creditis ne esse hoc verum? an non? si creditis, ergo potestas ligandi ei primum conuenit, cui primo data est: & cum repugnet, pluribus primum conuenire, cōsequens necessario est, vt per primum Episcopum ad alios Episcopos trāseratur: vt rursus per Episcopos ad alios inferiores. Quod si alijs Episcopis non cōuenit potestas ligandi subiectos, aut soluendi nisi per primum, vt omnia ad vnum redeāt, ergo ipsi Episcopi à nullo possunt ligari, aut solui, nisi a primo, aut ab alio auctoritate primi. Etenim si ab alio, quam à primo, ligari, vel solui possunt; Ergo ille alius, à quo possunt, potestatem ligandi & soluendi habet non translata ad se per primum: ac rursus illi primo non est data primum potestas ligandi, ac soluendi, cuius contrarium positum erat, & a vobis concessum. Quod si negatis, quod posui vos credere; in vtra parte est vitium male, & inepte ratiocinandi: in nostra ne qui euangelio credimus, & ex vero verum concludimus? an in vestra, qui non creditis? & ideo ex falso falsum concludi falso existimatis? Euangelium enim negat, qui beatum Petrum Principem Apostolorum esse negat, dictumq; ei soli specialiter, quæcunque ligaueris, & quæ sequuntur: & per eius specialem & primam potestatem translata esse generaliter

neraliter ad omnes alios Episcopos potestatem ligandi & soluendi specialiter cuiq; eorum subiectos. Sed vt melius fortassis intelligant vim & formam huius ratiocinationis, quam non intelligentes suo more reprehenderunt, proponamus eis similem ratiocinandi formam in potestate regali, per quā transfertur potestas secularis iudicandi ad summos magistratus, & principes, & per eos ad alios inferiores. Regi Galliarum, verbi gratia, data est primum à Deo secundum legem sæculi potestas iudicandi de causis secularibus, & condemnandi, & absoluendi, in regno suo: ergo regis senatus, quem Parlamentum vocant, de causis summorum magistratuum, & principū eius regni, qui sub potestate regis sunt, iudicare debet. Etenim si non debet, consequens est, vt non fuerit data primum potestas regi Galliarum regendi regnum suum, & per eū ad alios magistratus, & principes translata potestas in suos, cuius contrarium positum erat. Si igitur hæc ratiocinatio valet in rege seculi, cur non valeat in vno rege spiritali vnius regni spiritalis, quod est ecclesia catholica?

- » Deinde (inquiunt Magd.) si ad analogiam historiarum, & rerum huius seculi conferantur, tum pleraque in his epistolis per se manifeste falsa sunt, vt quod 1. Zepherini dicitur, Christū præcepisse Apostolis, vt 70. discipulos in adiumentum eligerent: cum id nunquam ex euangelistis constet: & certum sit ex Luca 10. Christum 70. discipulos elegerisse, & emisisse.]

Hactenus Magd. fingamus non fuisse Zepherinum, vt Magd. volunt, qui hanc epistolam scripserit, par ne erat, vt verisimile eis videretur, auctore epistolæ tam grauis, & tanta decretorum sapientia plenè ignorasse, quod in cap. Luca 10. scriptum erat, quod ne pueri quidem ignorare solēt? An nō potius oportebat, si vlla eis cura, & studium scripturas intelligendi erat, considerare hic proprietatem, & vsum verborum, consequentiam rerum, & traditionem Apostolicæ interpretationis? & non suo more ferri præcipites ad reprehendendum, priusquam quod reprehendunt, intelligant? Ergo eligere in scriptura, quod Græce dicitur ἐκλέγειν, homonymū est: aliquando enim significat segregare, & seligere è multis, non dando potestatem, vt cum ait, Et conuocantes duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt, non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij vij. plenos spiritu S. & sapientia, quos cōstituamus super hoc opus, & placuit (inquit) sermo coram omni multitudine: & elegerunt Stephanū, & reliquos: & statuerunt ante conspectū Apostolorum; & orantes imposuerunt eis manus, & quæ sequuntur. Elegit ergo multitudo: & Apostoli, tanquam ministri Dei, potestatem spiritualem diaconorum dederunt electis. Et rursus de electione Matthiæ, & statuerunt (inquit) duos: & orantes dixerunt, tu Domine qui corda nosti omnium, ostende siue declara, quem elegeris ex his duobus. quem elegeris (inquiunt,) quæ electio facta quidē est a Domino dando potestatem electo, est autē utrobique idem verbū Græce ἐκλέγειν. Hactenus de proprietate, & cōsuetudine verbi eligendi in scriptura. Videamus nunc, quid euangelistæ dicant, vt sensum Zepherini pontificis ex verbis & consequentia rerum eliciamus. Videns autem (inquit Matthæus) turbas, misertus est eis, quia erant vexati, & iacetes, sicut oves non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergo Dominū messis, vt mittat operarios.

I ij Hæc

Exemplū similis ratiocinationis eius, quam in epist. Zeph. Magd. reprehendunt.

Quomodo ratiocinatio Zepherini a Magd. reprehensa conuincat eos ratiocinandi artem penitus ignorare.

Quia Magd. euangelio non credunt de potestate pont. idcirco ex f. l. falsum à nobis concludi putant, cū ex eo quod dictū est Petro, summā potestatem sequi demonstramus. Matth. c. 16.

Quomodo intelligendū sit, quod ait Zepherinus, christum præcepisse Apostolis, vt eligeret 72. discipulos in adiumentum. Act. c. 6. Duplex genus eligendi in scriptura. Act. c. r.

Matth. c. 9.

Hæc ergo est consequentia rerum a Mattheo, & Luca exposita, postquam vidit dominus turbas, & misertus est eis, tunc dixit, messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios: tunc Apostoli vt admoniti à domino de necessitate mittendi operarios propter multam messem, & de necessitate petendi hoc à Domino, qui dixerat omnibus, petite, & accipietis, rogauerunt dominum, vt mitteret operarios. Non enim credendum est, non fecisse eos, quod eis dominus præceperat, idest, rogare, vt mitteret operarios. Prius autem quam Dominus mitteret, necesse erat secundum consequentiam rerum, vt ostenderet, siue declararet, eos, qui mittendi essent, quod interpretes euangelij vocat, designare: & rursus priusquam designaret, idest, ostenderet, siue declararet, quos mitteret, necesse erat, vt eligerentur, idest, segregarentur ab alijs hominibus, & statuerentur ante eum, vt designaret, idest, declararet à se electos dando eis potestatem. Actum ergo designandi, idest, declarandi electos, quos Dominus misit binos, narrauit Lucas inquit, post hæc autem designauit Dominus, Græce enim est ἀνεδέξατο, quo verbo vsus est idem Lucas in electione Matthiæ, vbi Apostoli statuerunt duos, & orantes dixerunt, ostende, siue designa (vt vtamur verbo interpretis euangelij) quem elegeris. Quare quod fecerunt Apostoli in duobus illis, quos ex numero aliorum elegerunt, non quidem dando eis potestatem, sed statuentes, siue repræsentantes ante Dominum, vt alterum eorum designaret, idest, declararet, vt haberetur electus a Domino, & quod fecerunt illi, qui, sicut idem Lucas narrat, elegerunt vij viros, & hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & eos Apostoli elegerunt dando eis potestatem, idest, declararunt diaconos, ordinantes eos per orationem, & manus impositionem, hoc inquam, ijdem Apostoli in illis 72. fecerunt. Eos enim elegerunt, & statuerunt ante Dominum, vt Dominus eos declararet à se electos (hoc enim significat, vt dixi, verbū græcum ἀνεδέξατο) & declaratos, mitteret binos. Itaque non dixit Zepherinus, quos Dominus præcepit designari, idest, declarari, sed dixit, quos præcepit eligi, scilicet ex numero aliorum, segregari, inquam, a multitudine: & statui ante Dominum, vt ipse designaret, idest, ostenderet, iuxta vim verbi græci, quos eligebat, dando eis potestatem, vt sic designatos, idest, declaratos in messem suam mitteret. Vnde non dixit Lucas, post hæc elegit, siue segregauit Dominus, & statuit ante se alios 72. sed ἀνεδέξατο idest, declarauit alios 72. quos scilicet Apostoli, postquam rogauerunt eum, vt mitteret operarios in messem suam, ipsi elegerunt, & statuerunt ante eum, vt eos vere ac proprie eligeret, dando eis potestatem; mitteretq; in messem suam. Sic quoque non solum Zepherinus, sed ante eum S. Anacletus in epi. 2. intellexit, sicut à discipulis Apostolorum didicerat. Videntes autem (inquit) ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis 72. discipuli, quorum typum gerunt presbyteri. Idem rursus dixit in epi. 3. id ipsum, quod Zepherinus ab eo mutuatus est. Sed Magd. cum nec homonymiam verbi eligendi, nec vsus eius intelligerent, neq; quid verbum designandi hoc loco significaret, neque consequentiam rerum aduerterent, neq; locos scripturæ conferrent, neq; traditionem Apostolicæ interpretationis curarent, visi sunt sibi aliquid scienter in epistola Zepheri-

Quæ sint, quæ Magd. non animaduertent, vt locum Zepherini reprehensum intelligerent.

Luc. c. 10.

A&c. c. 6.

ni nota-

ni notare, & reprehendere. Sed nos eorum inscitiam reteximus, & coarquamus, ne sibi sapientes videantur. Sed fortasse Magd. vt quæ diximus, rescellat, dicturi sint, quod dominus dixit, Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios, non pertinere ad designationem illorum 72. quia prius dicat Lucas, post hæc autem designauit Dominus & alios 72. & postea sequitur, Et dicebat illis, messis quidem multa, operarij autem pauci, rogate ergo &c. Quibus respondemus, Mattheum esse, qui illa loco suo posuit, tunc scilicet, cum vidit dominus turbas, & misertus est eis, qui erant, (inquit) vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem: & tunc dicit discipulis suis, messis quidem multa. Rogate ergo &c. Lucas vero suppleuit, quod in illo loco post illa verba Domini Matthæus prætermiserat, designationem scilicet 72. Quod vero postea addidit Lucas præpostero ordine, (vt sepe Euangelistæ solent) & dicebat illis, messis quidem multa &c. recapitulatio est euangelistis familiaris, qua vsus est hic ad continuandum ea, quæ Dominus dixit discipulis. Hæc autem, rogate Dominum messis, & quæ sequuntur, non dixisse Dominum, postquam designasset 72. significauit idem Lucas, cum dixit, & dicebat illis; quo verbo imperfecti temporis vt solent euangelistæ, quando non est idem ordo rerum gestarum, & narrationis. Possent hoc, si opus esset, pluribus exemplis demonstrare, quod omnes alioqui, qui attente & studiose legunt euangelium, facile obseruare possunt.

Matth. c. 9.

Responsio ad alia crimina, quæ adhuc in epistolas beati Zepherini Centuriatores obijciunt, quæ ad historiam illorum temporum pertinent: in quibus errasse manifeste conuincuntur, & quomodo Demetrius Alexandria Episcopus, ex Apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicæna, cognoscere potuit principatum Episcopi Romani. Item responsio de forma gubernationis ecclesiasticæ, ex Patriarchis uel primatibus, & Episcopis, quæ tempore Zepherini fuisse negant: & de tempore, quo date sunt litteræ, & item responsio ad ea, quæ secundum analogiam fidei se aiunt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo, et alijs, quos obijciunt, non vidisse Epistolas Zepherini, & de cap. Si Romanorum dis. 19. quod in epistolâ Zepherini, immo in epistolas omnium veterum pontificum obiecerunt. Cap. 19.

Sed pergamus ad alia, quæ isti in epistolis Zepherini notarunt, & quod Apostoli (inquiunt) cum alijs plurimis Episcopis 60. sententias prescriperunt; inter quas fuerit de priuilegio Romanæ ecclesiæ, loquens fortasse de canonibus Apostolorum: verum in his, vt hodie habentur, non fit mentio primatus Romanæ ecclesiæ.]
 Haftenus Magd. paulo supra responsum est ad hoc: & quemadmodum primatus Romanæ ecclesiæ in canone Apostolorum 34. contineatur, satis demonstratum ijs, qui euangelio credere volunt: & multo adhuc copiosius in secundo libro defensionis Epistolarum demonstrabitur, id quæ testimonio etiam Synodi Nicænæ:]
 Addunt præterea Magd. quædam nullas verisimiles occasiones aut circumstantias habent. Sic non est verisimile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum ab alijs Episcopis spoliatos esse, vt narrat epi. Zepherini 2. cum eo tempore ethnici & non christiani persecutionem exercerent, vt patet ex Eusebio v. libro c. 1.]
 Hæc isti. Esto, ethnici eo tempore persecutionem exercuerint, vt Magd. dicunt, vt quidam exercebant in ecclesijs Galliæ, vt narrat Eusebius lib. v. c. 1.
 I iij a Magd.

a Magd. citato & non in ecclesijs Aegypti, vt Magd. narrari finxerunt, cū in eo loco, ne verbum quidem de Aegyptijs Episcopis. An nō potuerunt esse falsi fratres, qui iniquis accusationibus Episcopos pios, & catholicos persequerentur? ad quod malum illud quoque accedebat, quod qui eos iudicabant, prius eos ex ecclesijs eiciebant: & bonis spoliabant, quā eos in iudicio audirent. Dicant, quāso, nobis Magd. cum Paulus inter pericula, quæ sustinuerat, pericula ex falsis fratribus numerat, an pericula illa ex falsis fratribus non erant persecutiones? Esto, Ethnicis Episcopos persequerentur, quia erant christiani, & christiani populi duces, & magistri: an non poterant esse etiam falsi fratres, qui Episcopos, alioqui sanctos, per inuidiam, & amulationem calumniarentur? sicut Apostolus de se in epi. ad Philipp. scripsit, quod quidam Christum annunciabant non sincere (inquit) existimantes pressuram se suscitare vinculis meis: an nō erat illa persecutio & non ab Ethnicis, sed a falsis fratribus? Quid ergo isti in epistola Zepherini obijciunt, non esse verisimile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum persecutionem passos esse ab alijs, quam ab Ethnicis? Præterea an non conuincit Magd. imprudentissime hoc in epistolam Zepherini obiecit, quod beatus Ioānes de illo Diotrephes scripsit, inquit, qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos; propter hoc, si venero, commoneā eius opera, quæ facit, verbis malignis garris in nos: & quasi non ei ista sufficiant, nec ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eicit. an non erat ista persecutio, & quidem non ab Ethnicis, sed a falso fratre? Quid hic dicere possunt Magd. quorū tenebras, & cœcitatē Dominus illuminet. Sequitur alia istorum in epi. 2. Zepherini criminatio, Et cum eo (inquiunt) tempore Demetrius Alexandriae & alijs ecclesijs per Aegyptum præfuerit, nō est simile vero, quod eiusmodi epistolam, in qua Romanus Episcopus scriberet, se curā omnium ecclesiarum a Petro, & iure diuino commissam habere, æquo animo tulisset.]

Hactenus isti. Quid magis futile, & ridiculū obijci potuit? interrogemus enim Magd. vnde sciant, aut vnde probent, Demetrium Alexandriae Episcopum eius opinionis fuisse, cuius ipsi sunt, scilicet non fuisse Petrum principem Apostolorum? neque commissum ei fuisse totius orbis christiani ouile? quod alioqui ecclesia Catholica credit, & confitetur: & semper credidit, & confessa est. Non tulisset (inquiūt) Demetrius æquo animo, quod Episcopus Romanus, se curam omnium ecclesiarū iure diuino suscepisse, scriberet, credo, non tulisset, si Demetrius Magdeburgensis fuisset, & Luteranus. Quare probate vos prius, vestratem fuisse: nos enim probamus fuisse nostratem, quia Catholicus fuit, vt Eusebius narrat, & testatur. Præterea cum Synodus Nicena testatur canone 6. antiquam fuisse consuetudinem, scilicet a sanctis Apostolis traditam, quā Synodus ipsa confirmauit, vt Episcopus Alexandriae potestatem haberet in Episcopos Aegypti, Lybiae, & Pentapolis, quia eiusmodi mos esset Episcopo Romano, satis aperte ijs, qui habent aures audiendi, & quibus dat dominus intellectu, significauit, formam potestatis, quam Episcopus Romanus beati Petri principis Apostolorum successor in successores Apostolorum, & in reliquos Episcopos habebat, relictam esse ab Apostolis alijs primatibus vel Patriarchis in subiectos. Absurdum enim erat, vt Nicena Synodus formam alijs

Magd. non putant pericula ex falsis fratribus tempore Pauli ad persecutiones pertinuisse.

Philipp. c. 1.

Ioan. epi. 3.

Quanta sit ignorantia, vel malitia Magd.

Futilis & ridicula criminatio Magd.

Demonstratio principatus Rom. pont. ex Can. 6. Syn. Nic.

2. Tim. c. 2.

Episcopis proponeret eius, qui non esset omnium caput. Quid enim ad illos forma pontifici consueta, si Episcoporum Alexandriae, & Aegypti, atque Pentapolis non erat caput? Quomodo inquam, ex consuetudine, ac forma pontificis rationem potestatis, quā Episcopus Alexandriae ex antiqua & Apostolica traditione in Episcopos Aegypti & Lybiae habebat, Synodus Nicena duceret, nisi caput omnium esset pontifex & omnium forma Romani pontificis consuetudo? Verū, vt saepe dixi, ideo hæc non intelligunt Magd. quia non credunt. Nisi enim crediderint, sicut ait Esaias, nō intelligent. Non credunt (inquam) Petrū fuisse principem Apostolorum, & eidē vniuersas cuncti orbis oues commissas fuisse, eique in eadem potestate Episcopum Romanum successisse. Reprehendunt deinde centuriatores, quod in extrema parte eiusdem epistolæ 2. scripsit Zepherinus, inquit, Ordinationes vero presbyterorū, & Leuitarum tempore congruo, & multis simul astantibus celebrate: & probabiles ac doctos viros ad hoc opus prouehite.]

Sed videamus quomodo, & qua ratione hæc reprehendunt tanquam nō cōuenientia Zepherino. Quia (inquiunt) non habebant Aegyptiaci opus instructione de ordinandis presbyteris. Nihil aliud attulerunt isti. videtur itaque centuriatores non in Germania, sed in Aegypto illis temporibus nati, & cum Aegyptiacis versati, & quantum illi in ecclesiastica disciplina profecissent, ad vnguem nouisse, qui nunc affirmant, nō opus habuisse Aegyptiacos instructione de ordinandis presbyteris. O miseros discipulos, quos talium magistrorum, & scriptorum non pudet, & pœnitet. Me certe & pudet, & pœnitet, in his nugis confutandis occupari. Sed quid faciam. cum iubeat Salomō, vt saepe repetā, quod me saepe repetere cogunt, respondere talibus contra stultitiam eorum, ne sibi sapientes videantur. Præterea formam, inquit, gubernationis, quæ est in. 1. Epis. Zepherini, non congruere cum ratione illius sæculi.]

Quare vero non congruat, si quis ab eis querat, dicturi sunt, quia non erāt tunc Patriarchæ, vel Primates, quos hic dicit Zepherinus, & hoc, si quis rursus ab eis quærat, vnde probent, responsuri sunt, non fuisse, quia non legerunt. Itaque non aliter probant, quam negando. Hoc enim genus tantum probandi docuit eos eorum propheta Martinus Luterus, & magister Martini diabolus. Nos vero scripturas habemus, quas sancti Apostoli secuti sunt, de nomine patriarchæ, sicut de nomine Episcopi, & presbyteri: habemus etiam canonem Apostolorum per manus traditum, & a Clemēte Apostolorū discipulo scriptum, in quo *πρωτοι* vocantur, quos nunc Metropolitanos dicimus, & eorum auctoritas describitur, & prisca consuetudo. Sed de ecclesiastica Politia forma, quam isti negant, ne eadem repetenda sint, qui plura desiderat, legat, quæ proximo sequenti libro defensionis epistolarum scribentur. Et inde assumat. Addunt deinde Magd. postremo etiam tempus, quo datae annotantur, ostendit, amendaci parū memore suppositas esse. Nam Zepherini, Urbani, Sixti, Dionysij, Felicis, Eutychiani Epistolæ eos assignatos habent consules, qui vna nunquam consulatam gesserunt: aut alio tempore vixerunt.]

Ad hunc quoque locum respōdebo, & quidē duobus locis in eodem libro defensionis epistolarum: Idem enim in epistolas secundi sæculi obiecerūt. ibi leget, qui volet. Vnde facile intelliget, quam futile, & leue argumentum sit,

Esa. c. 7.

Quam temerarie asserunt Magd. non opus habuisse Aegyptios instructione de ordinandis presbyteris, & leuitis.

Quomodo probent. Magd. nō cognisse temporibus Zeph. formam gubernationis ecclesiasticæ, quæ in eius epi. est.

Quam futile sit argumentū ex falsis consilio ad negandum epi. veterum pont.

tum sit,

tum fit, quod ex fastis consulum a Magd. parum, aut nihil in ea re exercitatis petatum est.

Sequitur postea in centuria tertia in Zepherini epistolas, ne quid ut dixi, pretermittere, aut dissimulare videamur, Porro si ad analogiam fidei conferatur tum hæ epistolæ, tum earum decreta, insigniamysteria iniquitatis produnt. Zepherini 2. beato Petro non ab alio quam ab ipso Domino dictum est, quæcunque ligaueris &c. Romana ecclesia, & nulla alia, de causis Episcoporum, & de controuersis grauioribus iudicare debet.]

Hoc est mysterium iniquitatis collatum ad analogiam fidei, quod in epistolis Zepherini isti notarunt. Bene ergo habet, quod nihil aliud, quod eis ad fidem pertinere videretur, notarunt, ut vel suo testimonio conuincantur, cetera esse catholica. Ad istud vero mysterium ita paulo ante respondi, ut de potestate ligandi & soluendi beato Petro primum & specialiter data, & quemadmodum inde sequatur, ad potestatem sedis Apostolicæ pertinere causas Episcoporum iudicare, satis, ut opinor, explicauerim: si intelligere voluerint Magd. in quibus potius, tanquam in Antichristi precursoribus, mysterium Antichristi iam operatur: ipsi enim sunt, qui Christum negant: cum eius Vicarium negant.

Postremo, quod obijciunt, nec Eusebium, nec Hieronymum, neque Damasum, nec alios vetustiores de his epistolis Zepherini meminisse, si quia Eusebius non meminit de duabus epistolis, & quidem breuissimis, Zepherini, eas negare audent, negent similiter integra opera Pantheni magistri Origenis, & Himenei, & Narcissi, quæ Eusebius non vidit, & viderunt alij auctores magni nominis, qui de eis meminerunt. Immo ipse idem Eusebius testatur multos libros multorum ad manus suas non venisse, quo testimonio ipsos Magd. redarguit, qui volunt facere, ut omnia omnium scripta nouerit Eusebius, cum se alioqui multa ignorasse testetur. Et beatus Hieronymus multa etiam suo tempore Tertulliani celeberrimi alioqui scriptoris opera, quæ nunc habemus, se non vidisse affirmat. Sed de his plura adhuc in extremo volumine dicemus. Illud hoc loco non dissimulaborisum dignum, ut intelligant, qui istos legunt, quam cæco furore ad reprehendendum, quæ oderunt, ferantur. Ut enim probarent epistolas Cornelij, quas nunc habemus, non esse Cornelij, nam Eusebius (inquiunt) alius epistolæ Cornelij ad Fabium Antiochenum fragmentum citat, cuius phrasiss ab ijs, quæ hodie Cornelio tribuuntur, tolo cælo distat.]

Hæc isti. Qui quia fragmentum epistolæ Cornelij ab Eusebio citatum, latine translatum legerunt, obliuiscuntur, Græce illud scripsisse Eusebium, phrasim Græcam Eusebij cum latina Cornelij ridicule compararunt. Quid enim stultius dici potest? iudicent ipsi: & rideant se, si tamē quid phrasissignificet, intelligunt; quod mihi quidem videntur non intelligere. Denique hunc locum accusationis epistolarum Zepherini his verbis concluderunt, Et fuisse semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot sæculorum decretales epistolas, à tempore, quo primū citari cœperunt, pro apocryphis & suppositis habuerunt eo, quod in codice canonum non haberentur: nec a concilijs generalibus susceptæ & approbatæ vnquam essent, sed tantum a Romanis, tanquam a suspectis, & domesticis testibus, iactarentur, apparet ex Gratiano dis 19. c. si Romanorum Pont.]

Sic isti sententiam suam contra epistolas decretales veterum Pontificum defendi

Quomodo Magd. sint Antichristi precursor.

Quomodo vidisse Eusebium omnium scripta, & libros contra ipsius Eusebij de se testimonium.

Quam ridicule phrasim dictionis latinæ Magd. compararint ad negandum epistolas Cornelij Papæ

defendi putant, quia fuerint aliquando ut ipsi dicunt, immo demus nos etiam, fuisse semper, qui eas auctoritate carere dicerent. Ergo defendat, iam hac ratione non solum suas, sed omnes alias hæreses, quia fuerunt olim, qui easdem aliquando defenderunt. Qui non aduertunt, eo peiorem esse errorem, quo est magis inueteratus & plurium. Deinde si domestici testes, id est, testes in re sua, qui, ut ait Pomponius iuriscōsultus in lege x. de testibus, non intelliguntur idonei, existimandi sunt, quicumque sunt eiusdem ordinis, aut dignitatis, aut professionis, & disciplinæ, cuius is, cui testimonium datur, restat, ut, secundum Magd. neque miles in causa militis: neque faber, aut arator in causa fabri, aut aratoris: neque presbyter in causa presbyteri: nec Episcopus in causa Episcopi, testis esse possit, si neque pontifex de epistola alterius pontificis, potest testificari. Et quid hoc stultius, aut absurdius dici potest? & cum scriptura diuina dicat, testis fidelis non mentitur, quid iniquius, quam sanctissimos pont. & martyres de infidelitate, & mendacio damnare? Illos vero, quos Magd. dicunt, negasse auctoritatem epistolarum præcorum pontificum, quia non essent in codice canonum, quam grauius & vehementer Nicolaus primus testimonij pontificum sanctissimorum confutarit Gelasij, & magni Leonis, quorum epistolas non negant isti, licet deprauatas esse fingant, intelligi potest ex illo ipso cap. si Romanorum pont. apud Gratianum dis. 19. quod idem Magd. in epistolas Zepherini, immo in omnes veterum pontificum epistolas obiecerunt, vel dicam potius, contra se obseruarunt, ut suo iudicio, vetere prouerbio, perirent: & tanquam noui Saules aut Abimelechitæ in gladios ab armigeris suis eductos irruerent. Hoc vero caput dis. 19. ab istis productum, quia ad defensionem omnium epistolarum præcorum pont. quas isti negant, mirifice valet, in extrema parte quinti voluminis defensionis earum recitabo. Quod totam causam nemo neque vehementius, neque grauius, nec eruditius, quam Nicolaus, perorare potuisset: neque Magd. ipsos valentius refellere.

Quomodo ipsa epistola Zepherini conuincat, antiquiores esse has epistolas Hieronymi etate, id est ante annos mille ducentos, & amplius scriptas esse, & quomodo in his epistolis tanta antiquitatis Canon Apost. 74. citetur. Cap. 19.

UT autem hæ Zepherini epistolæ apud Magd. velint, nolint, si non ad auctoritatem, ad iniquitatem saltem valere debeant, fuisse scriptas ante interpretationem Hieronymi veteris testamenti, testimonio clarissimo est, quod nullo ingenio eludi queat, quod qui has epistolas post tempora Hieronymi reperit, & in publicum emisit, pro interpretatione 70. qua Zepherinus vsus est, interpretationem Hieronymi posuit, & substituit. Qui quidem, siue fictas reperisset, & Zepherino falso attributas, siue ipse idem eas finxisset, & pontifici Zepherino apposuisset, cuius eas haberi voluisset, profecto necesse erat, ut interpretatione 70. qui ante ætatem Zepherini fuerant, vsus esset: non autem Hieronymi, quæ Zepherinus nosse non potuit. quis hoc dubitet, nisi qui omni prorsus iudicio, & ratione careat? sed, quia non est veritus, ne propter interpretationem Hieronymi non tribuerentur Zepherino antiquissimo pontifici epistolæ istæ, non dubitauit eam in locum interpretationis 70. substituere, quod esset eo tempore, cum hæ epistolæ apparuerunt, in vsu & consuetudine ecclesiarum.

K Sed

Quomodo Magd. non intellexerint eo peiorem esse errorem, quo magis est inueteratus. Secundum Magd. domesticos testes, quibus non sit credendum, sunt omnes eiusdem artis, & professionis. Prou. 74.

Caput Grat. dis 19. quod in epistolas veterum pont. Magd. obiecerunt, ad defendendam veritatem earum mirifice valet.

Vnde liquet manifeste epistol. Zepherini antiquiores esse ætate Hieronymi.

Sed doceamus hoc, quod fortasse Magd. negaturū sunt, fuisse scilicet vsū interpretatione 70. auctorem harum epistolarum, siue Zepherinū, vt nos affirmamus, & vniuersa profitetur ecclesia; siue alium, vt Magd. somniāt, quem necesse est, antiquiorem Hieronymo fuisse. Testimoniū ergo Esaię in Epis. 2. Zepherini citatum, Audite me, qui scitis iudiciū, populus meus, in quorum corde lex mea est, nolite timere opprobrium hominū: & blasphemias eorum ne timeatis, hoc inquam testimoniū, alioqui ex interpretatione Hieronymi sumptū, quod auctor epistolę Zepherinus, siue is qui epistolam Zepherino secundum istos falso inscripsit, ex 70. vt necesse erat, vt pote ante tempora Hieronymi, & non ex interpretatione Hieronymi sumpsit, perspici potest ex eodem loco, cū ait paulo ante auctor epistolę, His suffulti suffragijs non multum debemus timere opprobrium hominum, nec eorum exprobrationibus vinci; quoniā hoc nobis Dominus iubet per Esaiam prophetam, dicens, nolite timere opprobriū hominū, & exprobratione eorū ne vincamini. Sic enim habēt 70. quod cum superioribus epistolę recte cōuenit, p quo substituta est interpretatio Hieronymi, Nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne timeatis; in qua interpretatione non est illud, & exprobratione eorum ne vincamini, cum quo, vt dixi, conuenit quod auctor epistolę dixerat, Neque debemus eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc iubet Dominus per Esaiam &c. Quis ergo non intelligit, & plane videt, non congrue re interpretationem Hieronymi cum ijs, quę auctor epistolę proxime dixerat, & testimonio Esaię cōfirmare voluit? In hac igitur epistola tantę antiquitatis, vt pote scripta, velint, nolint Magd. ante mille ducētos annos & amplius, citatur sententia canonis Apostolici, cū ait, Præceptū est ergo in antiquis statutis, illis scilicet, quę proxime vocauerat constituta Apostolorum, Episcopos eiectos, atq; suis rebus spoliatos ad ecclesias proprias primo recipi: & sua omnia eis reddi: & demum, si quis eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere: & iudices esse decernentes Episcopos recta sapiētes. Illud autem aduertendum est, ne quis hic tergiuersandum, aut cauillandum esse putet, vt solet scriptura sancta citari aliquando non numeratis verbis, sed ponderata sententia, sic hic citatū esse canonē Apostolorum 74. Ex eo enim elicitor hæc sancti Zepherini Apostolica sententia. Iubet enim canon, vt Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, vocetur ab episcopis, qui si venerit, & pro se responderit, cōnuictō supplicium decernatur. Cū igitur eijci, & spoliari supplicium sit, & canō iubeat suppliciū decerni vocato, audito, & cōnuictō, consequens necessario est, vt simul iubeat, si qui fuerint eiecti, & spoliati suis rebus, prius ad ecclesias suas reuocentur: & omnia eis restituantur: ac tunc audiantur: & iuste iudicentur: & cōnuicti puniātur. Hoc autē magis adhuc ex eo, quod in canone sequitur, intelligi potest. Iubet enim vt si vocatus Episcopus venire noluerit, vocetur iterum: & si ne tunc quidem parere voluerit, vocetur tertio, duobus Episcopis ad eum missis. Quod si contempserit, & non occurrerit, Synodus in eum, vt videbitur, sententiam pronunciet, ne videatur lucrum fecisse ex fuga, & declinationē iudicij; alioqui quomodo ex fuga atque declinatione iudicij lucrum fecisse videri posset, nisi eiectus, & spoliatus, antequam iudiciali ordine huc ventum sit, reuocandus & restituendus in locum suum esset?

Esai. c. 51.

Locus Esaię citatus a Zepherino pont. ex interpretatione 70.

Can. Apost. 74 citatus in epi. 2. Zepherini.

Quomo-

Quomodo liceat 70. sententias Apostolorum, quas Zepherinus dixit, redigere ad numeri 85. canonum exemplo Synodi Nicenę. quę canonē 5. unam sententiam dixit duobus canonib. Apost. contentam. & demonstratio huius rei multis exemplis. Cap. 20.

Sequitur iam, vt de num. 70. sententiarum S. Apostolorū, de quibus S. Zepherinus meminit, quomodo cum numero 85. can. Apost. quos nunc habemus, conueniat, explicemus. Quod quidem ex canone 5. Synodi Nicenę facile intelligi potest. Vigeat (inquit) sententia secundū canonem iubentem, vt ab alijs excommunicati, ab alijs ne recipiantur, siue clerici sint, siue laici. Est autem de laicis canon Apostolorū 12. De clericis vero canon Apost. 32. Vnam itaque sententiam Græce γνωμὴν dixit Synodus Nicena duobus canonibus Apostolorum, veluti duobus capitibus comprehensam. Ad hunc ergo modum licet 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere. Et, vt a primo incipiamus, sit vna sententia de ordinationibus, duobus canonibus, primo & secūdo, ceu duobus capitibus contenta, vno de ordinatione Episcoporum: altero de ordinatione presbyterorum, & diaconorum. Alia sententia de oblationibus, itē duobus canonibus tertio & quarto contenta, altero de offerendis in ecclesia ad altare: altero de offerendis Episcopo & presbyteris in eorum domibus. Alia sententia, tertia scilicet, de non suscipiendis negotijs secularibus ab Episcopo, presbyteris, & diaconis, tribus canonibus, velut tribus capitibus, contenta 5. 81. 83. Sequuntur deinceps alię 4. sententię, singulę singulis canonibus contentę, quinto scilicet de non eijcienda vxore Episcopi, presbyteri, diaconi prætextu religionis; 7. de pascha non celebrando cum Iudæis. 8. de communicando facta oblatione. 9. de ingredientibus in ecclesiam & non permanentibus, &c. Octaua sententia de non communicādo in oratione cum prohibitis, duobus canonibus comprehensa 10. & 11. vno de non communicando in oratione cum excommunicato: altero in clericis, de non communicando cum deposito. Alia sententia, idest 9. de receptis in alia ciuitate sine litteris commendatitijs, tribus canonibus, tanquam tribus capitibus 12. 13. & 33. contenta, vno de receptis sine litteris, sed non excommunicatis: altero de receptis sine litteris & excommunicatis: alio de peregrinis Episcopis, vel clericis. Sequitur alia sententia 10. contenta canone 14. de Episcopo, ne transeat ad aliam ecclesiam sua relicta. Alia sententia 11. de clericis transeuntibus ad alias ecclesias suis relictis, & de recipiētib. duobus canonibus, velut duobus capitibus, contenta 15. & 16. vno de presbyteris, diaconis, & alijs clericis transeuntibus sine licentia Episcopi sui: altero de Episcopo eos recipiente. Alia sententia idest 12. de impedimēto ordinationis ex nuptijs, tribus canonibus, velut totidem capitibus comprehensa 17. & 18. 19. vno de bigamo, altero, de eo, qui duxit viduam, aut repudiatam, aut meretricem, aut ancillam: tertio de eo, qui duxit duas sorores, aut consobrinam. Sententia 13. vno canone, idest 20. contenta, de clerico fidei iussore. Sententia 14. de eunuchis, quatuor regulis siue canonibus, velut quatuor item capitibus contenta, vno de laicis eunuchis, vel sic natis, vel per violentiam hominum factis: altero de laicis, qui se fecerunt eunuchos, prohibendis, ne fiant clerici: tertio de clerico, qui se fecit eunuchum, postquam factus est clericus: quarto de laicis, qui se fecerunt eunuchos, excommunicandis annis tribus. Sequuntur deinceps alię 7. sententię varię, totidem canonibus

Synodus Nic. ad imitationē epi. Zeph. vnā sententiam dixit duob. canonib. apost. contentam.

Quomodo 70. sententię Apost. in epi. Zeph. ad numerū 85. canonum redigantur.

bus distinctis contentæ idest, 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. Postea est sententia 20. de Episcoporum subiectione, & mensura potestatis eorū duobus canonibus trigelimo quarto, & trigelimo quinto contenta, altero de agnoscendis suis Metropolitanis, & de potestate in suis ecclesijs exercenda: altero de non ordinando extra suas ecclesias siue paroccias. Sequuntur de inde aliæ duæ sententiæ duobus canonibus 36. & 37. Deinde sententiæ 23. de bonis Episcopi tum ecclesiasticis, tum proprijs contenta 3. canonibus 38. 40. & 41. Facile est ad hunc modum 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere, cognatos, & materię similitudine coniunctos, ad vnā sententiā, tanquam ad vnā sedem, referentes exemplo (vt dixi) Synodi Nicenę, quę vnā sententiam Apostolorum citauit, duobus eorum canonibus comprehensam. Satis sit indicasse hoc in canonibus, & sententijs non paucis: persequatur reliqua, qui voluerit, ne quis iam in numero sententiarum 70. & canonum 85. hælitet.

Testimonia alia multa antiquorum de canonibus Apostolorum Iustiniani Imperatoris, idest ecclesiæ Catholice illius temporis, Basilij, Clementis Romani, Eusebij Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphaniij, Anastasij Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarasij Constant, Beati Ignatiij, Augustini. Item testimonia auctorum qui Canones Græce composuerunt: & qui latine, & veterum Imperatorum catholicorum, qui eos religiosissime seruarunt: præterea Photij Constant, Bonifacij Apostoli Germaniæ, Dionysij Areopagytæ. Postremo beati Petri, & de Canone Apostolorum non ieiunandi sabbato, & dominico.
Cap. 21.

ET si satis hæctenus Magdeburgensibus responsum est: satisq; illi refutati, & antiquorum, atque generalium conciliorum testimonijs conuicti videntur; tamen, quo magis adhuc erubescant, nõ dico hos, qui iam obduruerūt, sed qui istos duces cœcorum sequi volunt, & cum eis in foueam inferni cadere, nisi resipiscāt, persequamur reliqua a nobis de canonibus Apostolorū obseruata. Iustinianus ergo Imperator, acerrimus ille Synodi Chalcedonensis defensor ante mille amplius annos, quod testimonium ecclesiæ catholice suo tempore canonibus Apostolorum daret, satis aperte testatur in constitutione 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Cōstant. de recte ordinandis Episcopis, presbyteris, & diaconis, Recte enim (inquit) atq; congruenter omnia agerentur, si ipsum rei initium gratū deo esset. Initium bene res ecclesiasticas gerendi deo gratum dicit legitimam & canonicam ministrorum ecclesiæ ordinationem. Subiungit deinde, Quod quidem certe futurum credimus, si sacri illi canones diligenter obseruentur, quos nunquam satis laudati, adorationeque digni, & qui ipsi filium dei conspexerunt, illique ministrarunt, Apostoli nobis reliquerunt: ac sancti patres custodierunt, & interpretati sunt. Hoc, inquam, testimonium ecclesię est illius temporis. Nec enim lege & publica constitutione catholicus legislator & Imperator, prudentissimorū virorū consilio & studio vsus, hoc testimonium publicum veritati, & sanctitati, ac antiquitati venerandæ canonum Apostolorū tribuisset; nisi, quod iam olim ecclesiæ ab initio accepisset, tunc professæ esset, quæ illud ipsum præconium canonum Apostolorum vsque ad nos perduxit. Quod si dicit lex Iustiniani secundum publicum, & contestatum illius temporis testimonium, & præconiū, reliquisse nobis sanctos Apostolos hos canones, & sanctos patres custo-

Testimonium Iustiniani Imperat. de canonibus Apost.

custodisse illos, & interpretatos esse, consequens est, cum aliqua sententiæ horum canonum in Synodis leguntur sancitæ, non esse dicendos sanctos patres illarum Synodorum, auctores horum canonum, sed custodes potius & interpretes. Subiungit postea, Per omnia igitur sacrorum canonum vestigijs insistentes, sancimus, vt quando post hac creandus aliquis episcopus erit, prius in ipsius vitam inquiratur: videaturque secundum diuinum illum Apostolū, an grauibus moribus præditus sit? an inculpatus? an irreprehensibilis? an denique bonum testimonium habeat? Præter hæc autem, de quibus in epistolis Pauli ad Tim. & Titum scriptum est, requirit etiam Iustiniani constitutio, vt non duxerit vxorem viduam, aut repudiatam, aut concubinam secundum canonem Apostolorū 18. Neque pecunia dignitatem emerit secundum Apostolorum canonem 29. tum etiā si neglexerit ecclesiam suam, & absens permanere voluerit, vt deponatur secundum canonem Apostolorum 59. Atqui in ijs canonibus Apostolorum, quos Magd. in libro vetustissimo reperisse gloriantur, nihil de his sancitum est. De quibus Canonibus necesse erit in extrema parte huius libri paucis admonere, ne incauti artificio Magdeburgensium fallantur. Præterea beatus Hieronymus ad Canonem Apostolorum quartum retulit, quod in epi. ad Damasum scripsit, quodque a Gratiano 16. q. 1. cap. extremo obseruatum est. Sic enim ait, Quod autem beatitudo tua quæsiuit, vtrum vsus decimarum & oblationū sæcularibus prouenire possit, nouit tua sanctitas, omnino non licere, protestantibus hoc diuinis auctoritatibus paternorum canonum. Iubet autem canon sanctorum Apostolorum, qui sunt primi patres nostri, & quorum est diuina auctoritas, vt mittantur fructus domum ad Episcopū, primitiæ ei, & presbyteris: & vt Episcopus & presbyteri impertiant diaconis, & reliquis clericis. beatus quoque Cyprianus non obscure canonem Apostolorum 32. citat, cum in eū intuens, his verbis ad Cornelium lib. 1. epistolarū scribit, Legi litteras tuas frater charissime, quas per fratrem nostrum acolythum misisti dilectionis fraternæ, & ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis censuræ plenas. Quibus Felicissimum hostem Christi non nouum, sed iam pridē ob crimina sua plurima & grauissima abstentum, (sic interpretatur ἐν ἀφορισμῶν γερόμενον, quæ nos excommunicatum dicere solemus) non tantum mea, sed plurimorū Episcoporum sententia condemnatum, reiectum a te illic esse. & quæ sequuntur. Iubet autem canon Apostolorum, vt si quis presbyter, vel diaconus ab aliquo Episcopo fuerit excommunicatus, ab alio ne recipiatur, quod quidem Cornelius fecerat, qui neque litteras istius & sociorū, quas a schismaticis ferebant, accipere voluit, quod ad disciplinam quoque ecclesiasticam, canone Apostolorum 11. sancitam pertinebat. Si quis vero istorum, qui canones Apostolorum facile negant, hoc de disciplina ecclesiastica, & sacerdotali censura non ad canonem Apostolorum Cyprianū retulisse dicat, immo fortasse neque eius meminisse, proprio iam verbo, idest, vocabulo proprie canonem significante, redarguetur. Quia enim intellexerat Cyprianus minis & terroribus Pseudoepiscoporum aliquantulum commotum Cornelium, cum eorum litteras accipere noluit, ne cōtra canonem, siue regulam ecclesiasticæ disciplinæ a sanctis Apostolis traditæ, cum excommunicatis communicaret, Neq; mouere (inquit) nos debent conuitia perditorum, quo minus a via recta, & certa regula non rece-

Can. Apost. 18 29. & 59. citati in constitutione Iustiniani.

Can. Apost. citatus a Beato Hierony. Canon Apost. citatus a beato Basilio.

damus. Tam hic vim verbi Græci canonis expressit proprio vocabulo regulae, ad quam via ecclesiasticæ disciplinæ dirigitur. aut dicant nobis sapientes isti, quæ regula est in euangelio, quæ iubeat, vt excommunicatum ab aliquo Episcopo ne alius recipiat: aut cum excommunicato ne communicetur? illud etiam huc addam, cum ait Cyprianus in hac eadem epistola narrans illorum pseudoepiscoporum crimina, foris sibi conuenticula constituissè, videri mihi expressissè quod est canone 31. Apostolorum vetitum *χωρίς συναγωγῶν*, idest seorsum, siue separatim ab ecclesia: hoc enim significat, foris sibi, hoc est, extra ecclesiam *συναγωγῶν*, idest, conuenticulū facere. Præterea, quod magnus Athanasius in epist. ad orthodoxos scribit, & queritur, factum esse contra priscos canones ecclesiasticos, vt Georgius ille Cappadox Arianus iussu comitis in locum suum per vim succederet, an non plane & aperte canones S. Apostolorum indicat? Sic enim ait canō 30. Si quis magistratibus sæculi vsus, ecclesiam per eos obtineat, deponatur; & excommunicetur vna cum ijs, qui cum eo communionem habent. Talis erat Georgius iste *ὁ μέγας πρὸς αἰτίας καὶ βίαις τῶν ἑξωθεν δικαστῶν ἐπιβίβας εἰς αὐτὸν*, sic enim de eo ait Athanasius, idest, qui iussu ac vi iudicium populi se immiserat. Præfectus enim Aegypti, vt idem narrat, proposito edicto, imperiū comitis per vim ad effectū perduxerat. Hoc ipsum hodie à Luteranis fit: apud eos enim iussu comitum, seu principū, & edictis magistratum superintendentes, & ministri creantur. Quale vero, ac quantum hoc crimen sit, declarauit idem Athan. cum subiungit, Hoc autem ecclesiasticos canones dissoluit: & gentiles cogit blasphemos esse, ac suspicari nō diuino iure, sed nundinatione, ac iussione creationes Episcoporum fieri. Atqui ista admirabilis creatio Georgij Cappadocis, ab Arianis facta est: & hunc ortum habuit. Hactenus Athan. Quod vero canones ecclesiasticos, quos hic dixit S. Athanasius, canones illos Apostolorum, quos ecclesiæ tradiderunt, esse intellexerit, vnde ecclesiasticos vocauit, ex principio epistolæ perspicui potest. Hortans enim Orthodoxos, ad quos scripsit, vt illam Georgij Ariani in canones iniuriam, communem ducerent: & unusquisque tanquam ipse læsus esset, opem ferret, ne paulatim ecclesiastici canones, & fides ecclesiæ corrumperentur, subiungit, Non enim canones nunc dati sunt ecclesijs: quin potius pulchre eos ac firme patres nostri tradiderunt. Neque fides modo cœpit, sed a Domino per discipulos eius in nos deriuata est. Hos discipulos Domini vocauerat prius patres nostros iuxta prophetiam David de filijs synagogæ patribus credentiū, sic enim ait, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quod vero eosdem esse significauerit, quos & patres nostros & discipulos Domini vocauit, ex eo etiam, quod statim sequitur, magis adhuc intelligi potest, subiūgit enim vt verbis eius vtar, *Ἰσοῦ μὴ τὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν ἠρῶνθεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις παραπύλλωλαι, κινῆθητε ἀδελφοὶ ὡς οἰκονόμοι θεοῦ μυστηρίων ἰνυγγάνωντες, καὶ τὰ ὑφ' ἐτέρων ἀρπαζόμενα θεωροῦντες.* idest, ne ea igitur, quæ hactenus a priscis vsque temporibus in ecclesijs seruata sunt, ætate nostra intereant: & quæ nobis concredita sunt, à nobis requirantur, excitamini fratres, quippe qui mysteriorum Dei dispensatores estis: & quæ ab alijs eripiuntur, cernitis. Canonem, qui prohibet, ne iussu, & auctoritate sæcularis magistratus, aut potestatis vllus fiat Episcopus, vt Georgius ille Arianus loco Athanasij factus fuerat, affirmat S. Athanasius seruatum fuisse in ecclesijs

Can. Apost. 30
citatus a S. Athanasio.

ecclesijs *ἐκ τῶν ἀρχαίων*, idest, a priscis temporibus, prisca autem tempora ante Athanasium necesse est, vt in ætatem Apostolorū inciderint, qui vix trecentis annis antecefferant. ex quo fit, vt hic Canon 30. Apostolorum Athanasij auctoritate, aliorum, quam Apostolorum, non potuerit esse. Item magnus Basilius in tertio suo canone canonem Apostolorum 22. citat, sic enim ait, Diaconus, qui post diaconatū fornicatus est, eijcietur ex ministerio: in locum autem laicorum reiectus, nō priuabitur cōmunionē. Quia antiquus canō est, vt lapsi ex gradu, hoc tantū genere supplicij puniātur. Arbitror secutos esse illos primos legē illam, non vindicabis bis in id ipsum. Hactenus canon Basilij. Canon vero Apostolorum, quem beatus Basilius antiquum canonem vocauit, sic ait, Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus deponatur, & non excōmunicetur. ait enim scriptura, Non vindicabis bis in idipsū. & clarius adhuc in canone suo 32. eundem canonem Apostolorum, quē antiquum vocauerat, repetit, Clerici (inquit) qui peccatum ad mortē peccant, gradu quidem mouentur, cōmunionē tamen laicorum non prohibentur, non enim vindicabis bis in idipsum. Hunc quoque canonem cōfirmavit Synodus Africana c. xxxvij. sic enim ait, similiter confirmatū est, quod si presbyteri, vel diaconi in aliquo grauiori peccato deprehendantur, propter quod necessario à ministerio arcendi sint, ne imponātur eis manus tanquā pœnitentibus; vel tanquā laicis fidelibus: idest ne excōmunicentur, vt laici. Laicis enim imponuntur manus, vt eiectione ex ecclesia per huiusmodi impositionem manus, & priuati cōmunionē, pœniteāt. Rursus confirmat, esse hunc canonem Apostolorum, quod Leo magnus huius canonis Apostolici traditionem secutus in epis. 92. cap. 2. scripsit, alienū esse a consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi. Deinde subiungit, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit. Obseruauit quoque Igmarius Rheimensis in eodem libro, quē sepe dixi, cap. 24. de manus impositione, hoc decretum magni Leonis: explicauitque illud, & cum canone Apostolorū contulit. Sic enim ait, & hanc obseruantiam de lapsis sacerdotibus, siue diaconis beatus Leo Papa primus ex Apostolica traditione indubitanter descendisse testatur. Deinde subiungit, Sed & in Apostolorū canonibus reperitur capitulum 25. episcopus, presbyter, diaconus in homicidio, periurio siue fornicatione deprehensus deponatur: non autem excommunicetur. Non enim Deus bis vindicat in idipsum. Nam iuxta ecclesiasticam cōsuetudinem clericus pro eo crimine iubetur deponi, pro quo laicus, si admiserit, excommunicetur, vt in statutis sanctorum patrum frequentissime decernitur. Vnde, & laici absq; ecclesiastica cōmunionē solēt pœnitere: sicut & clerici absque administratione officij. Non ergo mirum, si clerici, per manus impositionem, remediū pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiunt. Si autem Episcopi vsque ad anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequens est, vt per manus impositionē sanctę redintegrentur ecclesię, cum redierint, si cut sanctum Nicenum concilium de Nouatianis instituit, Hactenus Igmarius. Rursus idem beatus Basilius in libro de spiritu S. ad Amphilochium. cap. 27. Inter ea, quæ ab Apostolis tradita esse dicit *ἀγράφως*, idest, sine scripto

Interpretatio
decreti Leonis
ex Igm. Rhe-
menis.

Can. Apost. 59
a beato Basilio
citatus.

Que sit trina merito, siue trina baptizatio in vno mysterio baptisimi.

scripto, vt sunt traditiones canonum Apostolorum, numerat traditionē Apostolicā de trina baptizatio in vnius baptisimi mysterio, quæ est traditio canonis 49. qui Episcopum, & presbyterum deponi iubet, si in vno mysterio non fecerit tria baptismata, id est, si non baptizauerit in nomine patris, & simul baptizauerit in nomine filij: & simul in nomine Spiritus S. Hæc enim tradiderūt S. Apostoli esse tria baptismata vnius mysterij. Neque Pelagius pontifex vocauit trinam mersionem in nomine trinitatis, quæ à saluatore nostro traditam dicit. Sic quoque intellexit Clemens Romanus, qui in libro 7. cap. 42. Apostolicam traditionem scribit, vt is, qui baptizatur, doceatur dicere post renuntiationem, baptizor in patrem: baptizor in filium baptizor in Spiritum S. Vnde consequens est, vt simul doceatur sacerdos, baptizare in patrem: baptizare in filium, baptizare in Spiritum Sanctum. Dat igitur beatus Basilius testimonium, esse hunc canonē Apostolorum, cum sententiam eius canonis de huiusmodi trina baptizatio, siue mersione, ex Apostolica traditione sine scripto profectam esse dicit. Nec enim nos canones Apostolorum a sanctis Apostolis scriptos esse dicimus: Sed traditos sine scripto per sermonem: scriptos vero a beato Clemente eorum discipulo, vnde sic eos inscripsit, canones ecclesiastici Sanctorum Apostolorum per Clementem. Rursus idem Basilius canonem 49. & 50. de baptisimi forma citat, in primo suo de baptismo schismaticorum, & hæreticorum canone, cum ait, Quod si illi ipsi baptisimi nostri formam seruauerint, eo contenti sumus. Non enim illis gratiam referre, sed perfecto iuri canonum seruire debemus. item in canone suo 12. canonem Apostolorum 17. de digamis citat, cum ait, canone cautum est, vt digami ab omni munere ecclesiastico vacent. Hunc quoque canonem citauit Sidonius Apollinaris in contione ad plebem Biturigis habita, quæ est in 7. libro epistolarum eius, sic enim ait, (agebatur autem de Episcopo eligēdo) Sed dicitis, viros Eucherium, & Pannychium illustres, haberi superiores, quod hætenus eos esto putatos, sed presentē iam modo ad causam illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias trāsierunt. Hæc Sidonius. Præterea Origenes, cum in extrema parte libri 8. Celso respōdit, in christianos obijcienti, quod se à rebus publicis abstinerēt, sic ait, οὐ καὶ ἀλέγοντες δὲ εἰς ἀρχὴν ἢ πρὸς αἰτίαν τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. id est, nō tamen vt ecclesijs præsent eos eligunt, qui postquā ad fidē accesserunt, lapsi sunt. hætenus Orig. primum caput ad sententiā canonis 51. pertinet, qui Episcopis, & presbyteris iubet omnino recipere eos, qui à peccato reuertuntur pœnitentes. Secundum caput pertinet ad sententiam can. 80. qui iubet, vt qui ex ethnico fit Christianus, aut Christianus ex turpi vita ad honestam redit, ne statim Episcopus fiat, priusquā documentum vitæ suæ præbeat.

Præterea cum Clemens Romanus in libro 5. de martyribus c. 14. traditionem S. Apostolorum de ieiunando quadagesimam scribit, & eandē traditionem S. Anastasius Antiochenus citat in libro, quem vocat ὁδηγόν. & Eusebius Alexandrinus ante mille trecentos annos & amplius, de quo Antherus Pontifex in epistola sua ad Episcopos prouinciarum Beticæ & Toletanæ meminit, in homilia prima de ieiunio, vna ex 16. quæ extant, ὅ τῆς τεσσαράκοντος, (inquit) κανὼν τῶν πᾶσιν ἐπιπέλαι, id est, canon quadagesimæ omnibus impositus est ad ieiunandum, & S. Hieronymus in epist. ad Marcellā aduersus Montanum eū quadagesimam ait, nos secundum traditionem Apostolorum ieiunare, item cum traditionem Apostolicā de ieiunio 4. & 6. feriæ idem Clemens, & Petrus Alexandrinus martyr in canone suo 15. ac S. Epiphanius in charactere ecclesiæ sui temporis, quem describit, & idem S. Anastasius Antiochenus Patriarcha in eodem ὁδηγῷ citant, an nō tribuunt hi omnes testimonium canoni Apostolorum 69. qui eadem iubet? an horum testimonium, vt aliorum testimonium nunc omittam, non facit fidem, esse illum, quem nunc habemus, canonem Apostolorum? est autem hic rursus obseruandum, quod supra iterū admonimus de duplici genere ieiunij perfecti, & imperfecti, siue inchoati, quod Ioannes Damascenus, & iam dixi, in libello de ieiunijs ad Cometam notauit, quod in abstinendo solum a carnis esu cernitur: id quod in omni 6. feriā ab initio vbique per totum annum seruatur, & de simili ieiunio 4. feriæ, quod non est in commune traditum, sed ecclesijs oriētis, quibus receptū est ex præcepto, pro quo in ecclesijs occidentis simile ieiunium abstinendi necessario ab esu carnis in sabbato seruatur. ita enim visum est a principio, vt nos sepulturam Domini ieiunio sabbati, illi initium passionis ieiunio quartæ feriæ pro peccatis nostris honoraremus. Ex qua distinctione non dissensio, sed mutua gratulatio, & decorus in ecclesia Dei cultus existeret.

Can. 49. & 50. citati a beato Basilio.

Can. Apost. 81. citati ab Origenes.

ad regendas ecclesias accersebantur, & sæpe inuiti trahebantur, abstinebant se a rebus publicis tractandis, quia hoc ecclesiastica traditio Apostolico canone sancita præcipiebat. Et qui nondum erant facti clerici, item abstinebant, ne eiusmodi administratio publice prohibita, impedimento esset, ne clerici fierent secundum canonem 61. qui iubet, vt si quis fornicationis, aut adulterij, aut alicuius prohibita actionis conuictus fuerit, ne fiat clericus. Inter prohibitas actiones est omnis publici muneris administratio, quousque expleta sit, & relicta, vt militia, aduacatio publica, & magistratus. Rursus idem Origenes libro 3, contra Celsum sententiam citat duorum aliorum canonum. Sic enim ait de disciplina, quæ tunc in ecclesia secundum canones Apostolorum erat, & quæ nunc est. Quos, tanquam a mortuis excitatos, existimant, si idoneam vitæ mutationem ostendant, idque longiore tempore, quam ij, qui primum accedunt ad fidem, aliquādo postea admittunt, οὐ καὶ ἀλέγοντες δὲ εἰς ἀρχὴν ἢ πρὸς αἰτίαν τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. id est, nō tamen vt ecclesijs præsent eos eligunt, qui postquā ad fidē accesserunt, lapsi sunt. hætenus Orig. primum caput ad sententiā canonis 51. pertinet, qui Episcopis, & presbyteris iubet omnino recipere eos, qui à peccato reuertuntur pœnitentes. Secundum caput pertinet ad sententiam can. 80. qui iubet, vt qui ex ethnico fit Christianus, aut Christianus ex turpi vita ad honestam redit, ne statim Episcopus fiat, priusquā documentum vitæ suæ præbeat.

Præterea cum Clemens Romanus in libro 5. de martyribus c. 14. traditionem S. Apostolorum de ieiunando quadagesimam scribit, & eandē traditionem S. Anastasius Antiochenus citat in libro, quem vocat ὁδηγόν. & Eusebius Alexandrinus ante mille trecentos annos & amplius, de quo Antherus Pontifex in epistola sua ad Episcopos prouinciarum Beticæ & Toletanæ meminit, in homilia prima de ieiunio, vna ex 16. quæ extant, ὅ τῆς τεσσαράκοντος, (inquit) κανὼν τῶν πᾶσιν ἐπιπέλαι, id est, canon quadagesimæ omnibus impositus est ad ieiunandum, & S. Hieronymus in epist. ad Marcellā aduersus Montanum eū quadagesimam ait, nos secundum traditionem Apostolorum ieiunare, item cum traditionem Apostolicā de ieiunio 4. & 6. feriæ idem Clemens, & Petrus Alexandrinus martyr in canone suo 15. ac S. Epiphanius in charactere ecclesiæ sui temporis, quem describit, & idem S. Anastasius Antiochenus Patriarcha in eodem ὁδηγῷ citant, an nō tribuunt hi omnes testimonium canoni Apostolorum 69. qui eadem iubet? an horum testimonium, vt aliorum testimonium nunc omittam, non facit fidem, esse illum, quem nunc habemus, canonem Apostolorum? est autem hic rursus obseruandum, quod supra iterū admonimus de duplici genere ieiunij perfecti, & imperfecti, siue inchoati, quod Ioannes Damascenus, & iam dixi, in libello de ieiunijs ad Cometam notauit, quod in abstinendo solum a carnis esu cernitur: id quod in omni 6. feriā ab initio vbique per totum annum seruatur, & de simili ieiunio 4. feriæ, quod non est in commune traditum, sed ecclesijs oriētis, quibus receptū est ex præcepto, pro quo in ecclesijs occidentis simile ieiunium abstinendi necessario ab esu carnis in sabbato seruatur. ita enim visum est a principio, vt nos sepulturam Domini ieiunio sabbati, illi initium passionis ieiunio quartæ feriæ pro peccatis nostris honoraremus. Ex qua distinctione non dissensio, sed mutua gratulatio, & decorus in ecclesia Dei cultus existeret.

Can. Apost. 69 citatus ab Eusebio Alexand. Hier. Anastasio. Antiocheno, Epiphanius

Ieiunium aliud perfectum, aliud imperfectum.

Ieiunia alia in commune tradita, alia non in commune tradita.

L steret.

steret. Illud præterea aduertendum est, ne quis à me has distinctiones excogitatas putet, notasse Synodum Gangrensem ieiunia in commune tradita canone 19. Ex quo intelligere licet, esse alia ieiunia, non in commune cunctis tradita, vt 4. feriæ, & sabbati, loquor de ieiunio, quo solum abstinetur ab esu carnis. Sanctus quoque Epiphanius in charactere ecclesiæ traditiones ex præcepto susceptas ab alijs καὶ ἀποδοχῶν προαιρέσεως, idest ab alijs ex voluntate susceptis distinxit. Vt in ecclesia nostra ieiunium 6. feriæ & sabbati perfectum, ex voluntate est: imperfectum vero, idest, in sola abstinentia ab esu carnis, ex præcepto susceptum: sicut in ecclesia orientis ieiunium imperfectum 4. feriæ, & 6. ex præcepto est: perfectum vero ex voluntate. Vnde idem Eusebius Alexandrinus, de quo paulo ante meminimus, in eadē homilia de ieiunio cū ait, nō licere ieiunium quadragesimæ ad aduentum amici soluere: licere tamen ieiunium 4. & 6. feriæ, de ieiunio perfecto loquitur, hoc enim ex voluntate, vt dixi, in illis ecclesijs susceptum est, Sicut ieiunare sex diebus ante pascha nihil edendo præter panem, salem & aquam traditio Apostolica fuit, ex v. libro Clemētis καὶ ἀποδοχῶν προαιρέσεως, idest, ex voluntate suscepta. Redeo ad testes canonum Apostolorum. Cyrillus Alexandrinus in 10. homilia εὐχαριστικῆ, idest paschali, ex 30. quas scripsit, & adhuc habemus Græce, celebrationem paschæ, vt nūc celebrat ecclesia, secundum traditionem Apostolicam fieri dicit, quo testimonio fidem facit, Apostolorum esse canonem 7. qui iubet deponi presbyterum, aut diaconum, qui pascha ante æquinoctium cum Iudæis agitaauerit, quia scilicet ad hos pertinebat docere populum, vt rite secundum Apostolicam traditionem celebraret. In Laicos vero non sic celebrantes nihil supplicij statuit, oeconomicè idest, dispensatorie. Hoc enim primū fecit, vt ante dixi, Synodus Nicena, quæ laicos non sic celebrantes excommunicauit, vt perspicui potest ex primo canone Synodi Antiochenæ, quæ canonem concilij Niceni renouauit. Rursus S. Epiphanius tomo primo lib. 3. disputans contra Audianos, grauissimum & locupletissimum testimonium canonibus Apostolorum dedit. Ait enim loquens de constitutionibus Apostolorum, ferri in eis πᾶσαν κανονικὴν τάξιν, idest, omnem ordinem canonicum. hoc dixit propter canones ecclesiasticos sanctorum Apostolorum, qui sunt in lib. 8. quibus omnis ecclesiastica constitutio, & compositio, atque ordo continetur. Deinde subiungit, nihil in eis esse de prauatum, aut deuium à fide, & confessione, nec ab ecclesiastica gubernatione, & canone. Rursus idem S. Epiphanius lib. 2. tom. 1. disputans contra hæresim Montani canonem Apostolorum 17. citat, cum ait, honorare Deum monogamiā, sicut sancti Apostoli ecclesiasticum canonem sacerdotij ordinate, & sancte constituerunt: tametsi charismata sacerdotij virginitate & abstinentia a monogamia, præcipue Deus ornarit. Itē Ioannes Damascenus, qui fuit sub Leone Isaurico Iconomacho ante annos octingentos in lib. 4. de fide orthodoxa post enumeratos libros canonicos scripturæ sacræ posuit canones Apostolorum per Clementē. Quanta vero sit Damasceni auctoritas, nemo est, qui nesciat præter Magd. qui se omnibus ecclesiæ sanctæ antiquis doctoribus anteponunt, vt qui sint in oculis suis omnium sæculorum sapientissimi. Præterea Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in epist. ad Adrianum Pōtificem Rom. canonem Apostolorum 29. citat, & recitat de eo, qui pecunia factus est Episcopus, aut presbyter, aut diaconus.

Traditiones Apostolicæ aliæ ex præcepto susceptæ, aliæ & voluntate.

Can. Apost. 7. citatos a beato Cyrillo.

Sancti Epiphaniij testimonium locupletissimum de canonibus Apost.

Ioan. Damasceni testimonium de canonibus Apost.

Can. Apost. 29 a Tarasio Patriarcha Cōst. citatus.

diaconus. Adhęc, canonem 64. de non ieiunando sabbato, & dominico Apostolorum esse, testimonio est, nō solum beatus martyr Ignatius in epist. ad Philipp. & Clemens Romanus in 5. lib. & 7. de Apostolorum constitutionibus, vt supra ostendi, cum causam & rationem ieiunandi sabbato explicarem, sed etiam beatus Augustinus in epistola, quam ad Cassulanum scripsit contra Vrbicum ecclesiæ Orientis accusantem, quæ sabbato non ieiunant, non quidem Iudaice, sed alia ratione, & quidem pia, quas Tertullianus quoque in apologetico c. 16. defendit his verbis, æque (inquit) si diem solis (sic vocat dominicum) lætitiæ indulgemus, alia longe ratione, quam religione solis. Deinde subiungit, de non ieiunantibus per Orientem die sabbati, secundo loco ab ijs sumus, qui diem saturni otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi à Iudaico more, quē ignorant. Hactenus ille. Sed dicet aliquis, ergo in crimine est ecclesia Romana, quæ hanc traditionem Apostolorum non recepit? minime. Non enim hanc cōsuetudinem non ieiunandi sabbato in commune cunctis fidelibus tradiderunt, sed ecclesijs Orientis non solum propter Simonianos inde ortos, qui mūdum, a cuius creatione sabbato Deus requieuit, opus eius esse negabant, sed quod iam per spiritum præcognoscerent, futuros quoque esse in illis locis hereticos alios, Manicheos, Eustathianos, Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt. Hos enim scribit S. Anastasius Antiochenus Patriarcha, solitos secundum dogma suum sabbato, & dominico die ieiunare δια νομιγομένω ἀσκησιν, quod Synodus Gangrensis can. 17. prohibet, idest, propter falsam, & simulatam exercitationem: ieiunabant enim simulate his diebus in contumeliam resurrectionis, cui à vespera sabbati, vt ait magnus Leo in epi. 81. c. 1. initium constat adscribi: vnde in honorem resurrectionis, quam a vespera sabbati ecclesiæ Orientis celebrare incipiunt, cœperunt a principio non ieiunare sabbato. Sic enim beatus Ignatius, & Ioānes Damascenus, vt ante admonui, intellexisse videntur. Verius hoc, quam quod Theorianus cognomento philosophus Græcus auctor in epistola ad sacerdotes de ieiunio sabbati scripsit, non ieiunare Græcos sabbato, quia eo die animæ iustorum statim post descensum Domini ad inferos liberatæ fuissent, (siquidem vespera feriæ 6. ad noctem, & nox ipsa, quæ vesperam ipsam secuta est, ad posterum diem sabbati pertinebat) at ecclesia, licet ita esset, vt hic auctor vult, nō nisi vnam resurrectionem festiue, ac religiose celebrat, eius scilicet, qui est primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium Christus Deus noster. Illud vero melius, quod hic auctor in eadem epi. de varia cōsuetudine ecclesiarum Orientis, & Occidentis in ieiunio, aut nō ieiunio sabbati, & in azymis, aut fermentato & alijs huiusmodi ait, dicam verbis eius ἰδὲν γὰρ οὔτε ἡ τῶν λατινῶν ἐκκλησιαστικὴ συνήθεια, οὔτε ἡ ἡμετέρη ἐξω τῆ σκοποῦ ἢ τῆ πρῆποντος ἔληφεν ἢ κρατᾶ, ἀλλὰ θεοτέρου ἔχοντα σκοποῦ καὶ νόμου, τοῖς οὐκ ἐχέφροσι πάντῃ ὀρθά, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομμα. Neque Latinorum, inquit, ecclesiastica cōsuetudo, neque nostra, idest Græcorum, quicquam, quod honesto fine, aut decetia careat, accepit, aut tenet. quin potius vtriusque consuetudinis diuinum propositum, & mens est. Prudentibus ergo recte omnia: contra vero imprudentibus omnia sunt periculo, & ruinæ. Recte quidem ille hoc, nisi paulo post a se dissentiret, cum canonem 56. Synodi 6. in Trullo, qui consuetudinem ecclesiæ Romanæ ieiunandi

Beati Augustini testimonium de canone Apost. 64.

Quare traditio a S. Apostolis ecclesijs orientis canon de non ieiunando sabbato, & dominico.

di sabbato temere improbat, & non ieiunare iubet, à Vigilio Pórtifice Romano approbatum, ac confirmatum esse dicit, quod nō modo falsum est, sed neque fieri potuit, si quidem nō solum post Vigilium, sed 24. annis post 6. Synodum, quæ Agathone Pontifice contra Monothelitas habita est, canones illos, qui 6. Synodi esse feruntur, æditos esse constat. Vt Anastasius cognomento Bibliothecarius, & ante eū Theophanes Episcopus Nicææ aperte docent: id quod tempus indictionis quartæ, in tertio canone notatum, satis ita esse conuincit. Sed de canonibus istis in libro de actis sextæ, & septimæ Synodi iam pridem, quid habendum esset, scripsimus. Vt autem redeam ad ieiuniū diei dominici, & ad Synodum Gangrensem, illud etiam obseruandum est, cum prohibet ieiunare die dominico propter simulatam exercitationem, satis significauit, & admonuit, licere quidem propter veram, id est causā abstinentiæ religiosæ, & sanctæ. Possent præterea eos omnes producere testes Canonum Apostolorum, qui apud Græcos Nomocanones scripserunt, id est, qui leges canonicas in certos titulos, quos vocant, distribuerunt Constantinum cognomento ἀπόστο-λασικόν tempore Iustiniani. Photium Constantinopolitanum, Constantinum Harmenopolium, Mattheum monachum, Zonarā, Theodorum Balsamonem: & qui apud nos idem fecerunt, id est, qui concordantias decretorum, quas vocant, composuerunt, & elaborarunt, Anselmum Lucensē, Deus dedit, Iuonem, Burcardum, Gregorium cognomento Polycarpū, Gratianū. Ex quibus quia ceteri fortasse notiores sūt, de Latinis loquor, quid Deus dedit Cardinalis tituli Apostolorū vir suæ ætatis doctissimus de Apostolorum canonibus senserit, nō dissimulabo. is ergo ante annos prope quingētos tempore Urbani 2. qui Victori 3. successit, sic scripsit in libro, quem de eo composuit, quod ad regem vel Imperatorem non pertineret potestates ecclesiasticas constituere: nec electionem summi pontificis confirmare, postquam enim canonem Apostolorū 30. citauit, Si quis Episcopus potestatibus sæcularibus vsus, ecclesiam per ipsas obtinuit, deponatur, subiungit, Si quis huius Apostolici canonis auctoritatem authenticam non esse contendat, primæ vniuersalis Synodi Nicenæ, & Antiochenæ, quibus authentica esse docetur, euerfor esse docetur: ac per hoc hereticus esse iudicabitur. Deinde subiungit, nam & Calixtus, & Gregorius, & alij pontifices suas constitutiones eorundem canonum Apostolicorū auctoritate firmauerūt. Stephanus vero 4. & Iōannes 8. vt ait Anastasius in prologo Synodi 7. in plenissimæ auctoritatis robore recipere consueuerunt. Et paulo post, Hanc itaque quam prædixi, consuetudinē ab Apostolis traditam (quam prius canonem Apostolorum vocauit, vocat nunc consuetudinē ab Apostolis traditam) nullatenus violare præsumperunt christianissimi Imperatores Cōstantinus, Cōstans, Valētinianus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus, Ludouicus, & his imperio & religione cōsimiles, qui vel à se, vel ab alijs ædificatas ecclesias amplissimis donis ditauere: & in clero, & in rebus ecclesiasticis nullum iudicium vel dominium vindicauerunt. Immo quidam eorum legibus hoc cauerūt. At contra Zenō & Anastasius Imperatores Eutichianistę leguntur prius sanctam ecclesiā sibi subdidisse, ita vt Catholicos Episcopos in exilium relegarent: alios subrogarent, & quæ sequeuntur. Hactenus Deus dedit. Quæ eo libentius recitauit, quo magis Magd. & ceteri Lutherani intelligant, contra scripturæ san-

Omnes Græci auctores nomocanonum, & latini auctores concordantiarum canonicarum testimonium tribuunt canonibus Apost.

Can. Apost. 30 citatus ante annos quingētos a Deo dedit Cardinale: & quid ille de canonibus Apost. in vniuersum scripserit.

re sanctæ auctoritatem, & contra canonicam consuetudinē ecclesiæ, a sanctis Apostolis traditam, quam pij Imperatores nunquam violare ausi sunt, ecclesias suis ministris & superintendentibus a potestatibus sæcularibus tribui, & assignari, vt nuper duobus libris, de hierarchicis ordinationibus inscriptis, copiose docui. Illud itē Photij Constantinopolitani Patriarchæ de canonibus Apostolorum testimonium, quod in volumine de libris a se lectis composito, quod Bibliothecam appellauit, scriptum reliquit, non prætermittam, quin recitem verbis eius, ἀνεγνώθη κλήμωτος τῶ βίω μης τὸ βιβλίον δύο, ὃν τὸ μὲν γράφεται διαλαγαί τῆς ἀποστόλων διακλήμωτος, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῆς συνοδικῶν κανόνων τῶ ἀθροίσματι τῆς ἀποστόλων κανόνες ἐπιγράφονται περιέχον- ται, interpretemur latine, legi (inquit) Clementis Romani volumina duo, quorum alterum de cōstitutionibus Apostolorum inscribitur, in quo canones Apostolorum continentur, qui collectioni canonum Synodicorū ascribuntur. Admonuit ergo hoc testimonio eruditissimus, & incredibili lectione auctor Photius, esse canones Apostolorum, quamuis frequenter inter Synodicos collocati, & ascripti reperiantur. Vt in Antiochena Synodo cernere licet, cuius Synodi canones omnes sunt Apostolorū canones. Quod quidem nec ipsa Synodus dissimulauit, vt nos supra suo loco sigillatim docuimus. Falluntur itaque opinione, si qui nō putant Apostolorum canones esse, quos numero canonū Synodicorum sæpe ascriptos reperiunt. Quod auctor sapientissimus admonendū esse, recte iudicauit. Præterea Bonifacius Apostolus Germaniæ vestræ Magdeburgenses ante annos octingentos canonem Apostolorum 34. in epistola ad Gudbertū Anglū citauit, sic enim ait, De cætero, frater charissime, quia nobis æqualis labor, & maius periculum imminet, quam cæteris sacerdotibus, quia canones antiqui præcipiunt, vt omnes sciant, Metropolitanum sollicitudinem totius prouinciæ gerere &c. hunc saltem domesticum testem dicere Magdeburgenses non audebant, sed testem nostrum de domo eorū prodeuntem, & eos conuincentem. Sin vero hic caillentur, vocasse Bonifaciū antiquos canones alicuius Synodi antiquæ, redarguet eos Synodus Antiochena, quæ cum sit antiqua annis 5. post Nicenam habita, renouans hunc canonem Apostolorum in canone 9. secundum (inquit) priscum patrum nostrorum Canonem: constat autem hunc canonem non esse inter canones Synodi Ancyranae, neque Neocesariensis, quæ duæ Synodi non multis annis Nicenam antecesserūt, &c. Deinde diuinus Dionysius Areopagita canonibus sanctorum Apostolorum locupletissimum, & antiquissimum testimonium perhibuit in epistola ad Demophilum. Citat enim in ea non obscure canonem Apostolorum 52. cum sacerdotem illum, quem Demophilus ex ecclesia eiecerat, quia poenitentem quendam absoluerat, multis exemplis scripturæ sanctæ grauissime defendit: & Demophilū monachum accusat, quod cum infra sacerdotes, immo infra diaconos esset, sacerdotem tamen iudicare ausus esset, quod minime ei licuisset, quāuis aliquid illum in canones egisse sciret. Et si enim (inquit) ἀκοσμία καὶ ἀτάξια τῶν θεολόγων ἐστὶ καὶ ὁρῶν καὶ θεσμῶν ἕκαστος, id est, & si enim canones & traditiones violare, nihil aliud sit, quam honestatem, siue decorum, & ordinem rerum diuinarum tollere, non tamen inquit, rationi consentaneum est, vt ordo peruertatur: id est, vt qui non debet, neque potest, corrigat. Cum scriptum sit in Ecclesiaste, quod idem Dionysius in eadem epistola

Quomodo eō tra canonicam ecclesiæ consuetudinē ab Apostolis traditam potestas sæcularis ministris Luteranorum & superintendentibus ecclesiis tribuit.

Photij Const. de Canonibus Apost. testimonium clarissimum.

Prudens animaduersio Photij de canonibus Apost. qui Synodis ascripti reperiuntur.

Can. Apost. 34 citatus a Bonifacio Apostolo Germaniæ.

Testimonium Dionysij de canonibus Apost. & canō Apost. 52. ab eo citatus in epist. ad Demoph.

citatur, quod iustum est, iuste exequere. Quo loco, ut hoc quoque obiter obferuimus, nemo sit, qui si vim, & usum horum verborum *ἔργων & θεσμιῶν* nō ignoret, qui neget, aut dubitet, significatos esse hic canones Apostolorū. Ex quo loco Dionysij intelligere quoque licet, cum Paulus dixit in epistola priore ad Corinth. omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis, præsertim si quis proxime superiora conferat, custodiam canonū Apostolorum commendasse. His enim custodiendis honestas, & ordo sanctæ in domo Dei conuersationis cōtinetur: id quod satis per se ipsa ratio sic esse intelligendum, conuincit. Quomodo enim omnia honeste, & secundum ordinem fieri in ecclesia præciperet, si nullæ ecclesiasticæ regulæ honestatis, & ordinis seruandi traditæ fuissent? Vnde canones Apostolorum sic in vetustis exemplaribus inscriptos reperi *περὶ ὁρθοταξίας κανόνες τῶν ἀποστόλων*, id est, de bono ordine canones sanctorum Apostolorum. Idem ergo Dionysius, qui de canonicis traditionibus generatim meminerat, quas *ἄρους & θεσμοῦς* vocauit, quibus verbis frequētissime postea sanctæ Synodi & sancti patres vsi sunt, paulo post, & tu, inquit, homo (Demophilum dicit) audax es contra mitem, & bonum Deum, & contra legem eius in ecclesiastica hierarchia positam: canonem dicit a sanctis Apostolis sine scripto traditum, quem vocat *θεσμοθεσίαν ἱεραρχικῶν* qui ait, si quis Episcopus, aut presbyter reuertentem à peccato non recipit, sed potius abijcit, deponatur. Tristitia enim afficit Christum, qui dixit gaudium esse super vno peccatore pœnitentiam agente. Quod idem quoque Dionysius in eadem epistola contra Demophilum istum citauit. Contra hanc ergo legem, siue canonem Apostolorum commiserat Demophilus, iubentem Episcopis & presbyteris, ut ad exemplum Domini mitis & benigni recipiant pœnitentem: & non abijciant. At Demophilus impie & crudeliter contra exemplum Christi, & contra sanctorum Apostolorum ecclesiasticum canonem voluerat non recipi pœnitentem à presbytero, sed abijci. Si quis vero huic nostræ sententiæ, & interpretationi assentiri fortasse noluerit, sed potius contradicere, respōdeat mihi, quos *ἄρους & θεσμοῦς* dicat hic Dionysius? & in quam legem traditam ecclesiasticæ hierarchiæ, cōtra dei benignitatem, & mansuetudinem peccauit Demophilus, cum voluit, ut non reciperetur a presbytero reuersus a peccato? Sanctionem enim ut dixi, legum ecclesiasticarū, quas Apostoli canones Apostolicos vocarūt, *θεσμοθεσίαν ἱεραρχικῶν* Dionysius appellauit. Denique, ut omnium os in canones ecclesiasticos Apostolorum obstruatur, beatus Petrus in sermone doctrinæ suæ ad populum in ordinatione Clementis, cui sermoni S. Anacletus, & sanctus Alexander, ut alios nunc taceam, testimonium in epistolis suis tribuunt, sic de beato Clemente locutus est, quo circa (inquit) tradidit ei potestatem mihi à Domino traditam ligandi & soluendi, ut cuiuscūque manus imposuerit in terra, sic enim est Græce, ratum sit in cœlis, ligabit enim (inquit) quem ligari oporteat: & soluet, quem solui: *ὡς τὸν Ἰησοῦς ἐκκλησιαστικῶν ἀδελφῶν κανόνας*, id est, ut qui canones ecclesiæ nouerit, canonem enim dixit pro canonibus, ut militem dicimus pro militibus, & scriptura fons (inquit) ascendebat de terra, pro fontibus. Erant igitur regulæ ecclesiasticæ à sanctis Apostolis traditæ, quas canones ecclesiæ vocarunt: ut postea sancti patres eorū successores, & sanctæ Synodi frequenter vocare consueverunt. Quare cum sic vocet beatus Petrus, quis erit iam, qui cū legerit aliquas

Testimonium beati Petri de canonibus Apost. in ordinatione Clementis.

aliquas regulas ecclesiæ, siue canones priscos ecclesiasticos in Synodis, aut Epistolis veterum pontificum, aut in scriptis aliorum sanctorum patrum citatos, non Apostolorum canones citatos existimet: præsertim si eos in numero 85. quos habemus, legat? quæso istos, qui contradicunt, dicant nobis, quos canones ecclesiæ nouerat Clemens ad ligandum, quos ligare oporteret: aut ad soluendum, quos soluere, nisi eos, qui a sanctis Apostolis traditi sunt, qui sint excommunicandi: & qui non? Qui sunt ad pœnitentiam recipiendi, & qui non? Dominus enim dixit, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. At vero quæ oporteat ligare & quæ soluere, ut eorum alligatio, vel solutio rata sit in cælo, ecclesiasticis regulis siue canonibus ecclesiæ traditis, ad hoc sciendum, opus est: & ad sciendum, quomodo peccatores pœnitentiā agere debeant: & quomodo curari. Quod quidem Dominus sanctos docuit Apostolos: qui canones Aphorismorū, ut periti medici, sicut a principe & auctore medicinæ spiritualis didicerāt, ecclesiæ Catholicæ ad vtilitatem omnium tradiderunt. Vnde S. Irenæus lib. 3. cap. 5. quod autem inquit, Dominus venit medicus eorum, qui se male habent, ipse testificatur, inquit, non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiā. Deinde subiungit, quomodo ergo, qui male habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent, vtrum perseuerantes in eisdem ipsis? an è contrario magnam commutationem, & transgressionem prioris conuersationis accipientes, per quam egritudinem non modicam, & multa peccata sibi ipsis importauerunt? ignorantia autem horum omnium per agnitionem vacuatur: agnitionem vero faciebat Dominus discipulis suis. Hactenus Irenæus, Dominus ergo, ut verus medicus, docuit discipulos, quomodo, & qua methodo, & quibus canonibus, atque aphorismis, sic enim vocant Græci excommunicationes, varias egritudines peccatorum in ecclesia per potestatem ligandi & soluendi curare deberent.

Testimonia veterum Pontificum Apostolicorum sententias canonum Apostolorum frequenter citantium, & quibus in locis, Anacleti, Alexandri, Eleutherij, Sixti, Marcelli, Eusebij, Iulij, collatis sententijs citatis cum ipsis canonibus. Cap. 22.

Iam fortasse tot, ac tanti testes canonum Apostolorum non pontifices, fidem pontificibus apud Magdebur. astruent: desinentque vocare eos domesticos testes. Quod si adhuc in sententia sua peruersa pertinaciter permanere voluerint, nihilominus tamen, ut ex omni parte sint inexcusabiles, quæ nos in epistolis veterum pontificū de regulis ecclesiasticis ex Apostolica traditione profectis obseruauimus, libenter hic notabimus. Ergo S. Anacletus in epistola 1. aduersus accusatores Episcoporum, quos sacerdotes Domini vocauit, & beati Apostoli (inquit) (sic enim est, ut iterum admoneam, in exemplari vetustissimo Bibliothecæ vaticanæ, & altero item per antiquo Bibliothecæ Florentinæ S. Marci.) ac prædecessor noster Clemens vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, vna cum reliquis sanctis collegijs suis statuit dicens, accusandi, vel testificandi licentia denegetur illis, qui christianæ religionis, & nominis dignitatem & suæ legis, vel sui propositi normam aut regulariter prohibita neglexerint, transgressores enim spōte legis suæ, eiusque violatores apostatæ nominantur. Hæc Anacle-

Canones Apostol. scire oportet, ad sciendum quos oporteat ligare, & quos soluere.

Sententia canonis Apost. 85. citata a S. Anacleto, & S. Alexandro. Quomodo Anacletus verberatus est, quod est in canone Apost. interpretatus sit.

Qui sint, & dicantur apostate.

Sententia canonis Apost. 31. ab Alexandro, & Anacleto citata. 1. Tim. c. 5.

Excommunicatio exilium finitimum dicta

Anacletus, quibus verbis sententiam Canonis Apostolorum 75. citauit, quæ est, statuisse Apostolos, vt non admittatur testimonium hæretici contra Episcopum. Anacletus vero non verba canonis, sed sententiam citauit, nec enim necesse est, cum ait, dicens, vt verba recitet, sed potius sententiam. Interpretatus itaque est S. Anacletus, vocari in canone hæreticum omnem apostatam sponte sua, id est, sua electione, & proposito (hoc enim significat hæresis) a fide, vel a religione, quam vocat sui propositi normam, vel a pietate vite christiane. Coniunxit autem cum Apostolis Clementem, & collegas eius, dicens, Beati Apostoli, & Clemens cum collegis suis statuerunt; quia traditionem hanc Apostolorum cum reliquis eorum traditionibus canonicis Clemens scripsit, & cum suis collegis Episcopis promulgauit, ac confirmauit. Eiusdem quoque canonis sententiam citat Alexander pontifex, & martyr in epi. 1. cum loquens de eisdem, de quibus S. Anacletus, de quibus, inquit, a temporibus Apostolorum & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Eorum accusandi Episcopos, aut testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. Quo in loco quos Anacletus interpretans verbum hæretici, quod est in canone, dixerat apostatas a fide, vel a norma sui propositi, id est, a religione, vel sponte legis suæ transgressores, dixit Alexander vno verbo, mortuos actibus diuinis, sed non humanis: similiter atque illud Pauli de vidua carnali dictum; nã, quæ in delitijs est, viuens mortua est. Citauit etiam in eodem loco idem Alexander canonem Apostolorum 31. qui sancitus est in eum, qui contempto Episcopo catholico seorsum congregat, & alterum altare erigit: quem iubet, si presbyter est, deponi, tanquam tyrannum, & affectatam præesse, simul cum clericis, qui se ad eum adiungunt: & laicos excommunicari. Nihil enim aliud est hoc, quam persequi Episcopum, & velle eum amouere iniuste contra Apostolicam auctoritatem, sicut ait Alexander in hoc loco epistolæ. Quod qui faciunt (inquit) perperua notantur infamia, & exilio digni iudicantur finitimo: quia enim solebant, qui in exilium mittebantur, in longinquum deportari, excommunicari, quod est, quoddam exulare ab ecclesia & ciuitate Dei, scite exilium finitimum vocauit. Non enim extra ciuitatem, in qua habitat, eijcitur, qui excommunicatur, sed extra ecclesiam. Quia vero Apostoli statuerunt, vt qui sic Episcopos persequuntur, excommunicentur, subiungit, de quibus a temporibus Apostolorum, & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Non enim ista decreta dixit solum propter decretum, quod statim sequitur ex traditione etiam Apostolorum, vt non sit testis contra Episcopum, qui sponte sua est transgressor legis, qui apostata vocatur, de quo iam dictum est, sed etiam propter decretum, quod prius dixit de infamia, & exilio finitimo, id est, excommunicatione iniqui persecutoris Episcoporum. Declarat adhuc magis, quod dico, paulo post idem Alexander in eadem epi. confirmans enim hoc ipsum decretum, id est, sententiam canonis Apostolorum 31. ait, sicut a beatis Apostolis, & a reliquis sanctis patribus, & successoribus eorum accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amouere, vel dilacerare manifeste nituntur, infames esse, & alienos a liminibus ecclesie vsque ad satisfactionem fieri. Quod prius de eisdem loquens dixerat, iudicare eos dignos exilio finitimo, dicit nunc decerni alienos fieri a liminibus ecclesie vsque ad satisfactionem.

tisfactionem. In quo satis significauit, si clerici propter hoc crimen deponantur, sicut canon præcipit, & depositi non satisfecerint, excommunicandos insuper esse. Satis itaque visum est pontifici sententiam canonis Apostolici citant, id est, supplitio maiore canonis meminisse, id est, de excommunicatione, quæ Græce dicitur ἀφορισμός, quod verbum proprie significat separationem à certis terminis. Rursus idem S. Anacletus in epi. 2. citat sententiam eiusdem canonis 31. quam Alexander citauit. Hæc (inquit) & alia considerantes Apostoli statuerunt, ne facile commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesie, quæ Apostoli, & successores eorum non immerito dicuntur. Sed si quis aduersus eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio: vt familiari colloquio ea sanent, quæ sananda sunt: & charitatiue emendent, quæ iuste emendanda cognouerint. Deinde subiungit, si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumperint, excommunicentur: & minime absoluantur, antequam per satisfactionem condignam egerint poenitentiam. Hactenus S. Anacletus. videamus nunc, quemadmodum hæc sententia in canone Apostolorum contineatur, Si quis presbyter (inquit) contempto suo Episcopo seorsum congreget, & alterum altare erigat, cum nihil habuerit, de quo in causa pietatis & iustitiæ Episcopum condemnet, deponatur tanquam affectator principatus; est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, qui ei adherent; Laici vero excommunicentur. Hæc autem fiant post vnam, & secundam, ac tertiam Episcopi admonitionem. Hactenus canon. Interpretatus itaque est Anacletus, si sententiam canonis Apostolorum, quam citat, cum hoc canone cõferamus, tunc contemni Episcopum ab eo, qui aliquid aduersus eundem Episcopum se habere dicit, & putat, cum non prius eum conuenit charitatis studio, vt charitatiue emendet, quæ iuste emendanda esse cognouit: quod quidem nisi prius faciat, nõ potest dici, quod habeat aliquid, de quo Episcopum in causa pietatis, & iustitiæ condēner. Quod vero non admoneri prius Episcopum & seorsum corrigi studio charitatis, contemni sit, sicut S. Anacletus interpretatus est, ex euangelio Matthæ intelligere licet. Videte enim, inquit Dominus, ne contemnatis vnũ ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. vt autem intelligeremus, loqui eum de peccatoribus, qui in Christum alioqui credunt, qui tunc contemnantur, cum eorum correctio negligitur, subiungit, Venit enim filius hominis, saluare quod perierat. Et adiungit parabolam de eo, qui relictis nonaginta nouẽ ouibus in montibus, vadit quærere eam, quæ errauit. Et, si contigerit (inquit) vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quã super nonaginta nouem, quæ non errauerunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis. Deinde, vt doceret nos, quomodo isti, qui errarunt, essent, instar illius ouis amissæ, quærendi, ne tanquam pusilli, & parue æstimationis, quia peccarunt, contemnerentur, subiungit continuo, si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Hoc ergo est studium charitatis, quod S. Anacletus dicit: & hoc non præstare erga fratrem, qui in nos peccauit, contemnere eum est, sicut est in canone ad imitationem euangelij. Illud autem est hic aduertendum, ne quis erret, male hunc canonem Apostolorum

Demõstratio, quo modo sententia canonis 31. Apostol. ab Anacleto, & Alex. citata, in canone ipso Apost. contineatur.

Matth. c. 18.

interpretando, ex eo quod canon ait, si quis presbyter contempto suo Episcopo, seorsum congreget, & alterum altare erigat, cum nihil habuerit, de quo in causa pietatis, & iustitiæ eum condemnet, non continuo sequitur, ut si habuerit, de quo Episcopum condemnet in causa pietatis, & iustitiæ, liceat presbytero seorsum congregare; ablit. ne enim sic intelligi possit hic canon, alijs canonibus Apostolorum cautum est. Non enim licet presbyteris, aut diaconis, sicut est in canone 39. quicquam præter sententiam Episcopi agere in ecclesia: si quidem Episcopo est populus commissus, qui rationem animarum redditurus est Domino. Igitur quandiu est Episcopus, non potest presbyter eius seorsum congregare. Et si iuste accusatur iuxta canonem Apostolorum 74. vocandus est ab Episcopis ut defendat causam suam. Quod si dignus est Episcopus, ut moueatur, non nisi auctoritate pontificis moueri potest iuxta canonem 34. qui iubet, ut Episcopi singularum gentium agnoscat suum primum: ergo debent in primis agnoscere eum, qui secundum euangelium est primus omnium, sicut sancti Apostoli Petrum agnoscebant primum. Quam formam successoribus suis, & reliquis omnibus Episcopis, sicut idem Anacletus ait, reliquerunt. Ut igitur beato Petro primum data est potestas ligandi & soluendi, & per eum alijs, sic non, nisi per eum, potest Episcopus ea priuari. Præterea paulo post idem Anacletus primum canonem Apostolorum de ordinatione Episcoporum citat, & interpretatur, cum ait, Porro quod Episcopus non ab uno, sed a cunctis consensu aut presentia coprouincialium est ordinandus, & nullatenus minus quam a tribus, ceteris consensibus, idcirco instituente domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem ecclesie unius tyrannica auctoritas moliretur: & regula vel fides confunderetur credentium. Domini institutum vocauit canonem Apostolorum; in quo cum iubetur, ut a duobus, vel tribus ordinetur Episcopus, & hic non minus quam a tribus, ne discrepantia esse videatur, intelligendum est in canone, ordinandum esse a duobus auctoritate Metropolitanis, hi enim sunt tres, prorsus necessarii, de quibus dicit Anacletus cum canone consentiens, non minus quam a tribus. Rursus idem Anacletus epist. 1. Qui autem, inquit, pecuniam vel res ecclesie abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia enim ecclesiarum, ut sacerdotum, sancti Apostoli iussu saluatoris intemerata, & inuiolata æternis decreuerunt manere temporibus. Cum dicit, decreuerunt, profecto canonem aliquem significat, decretum enim ecclesiasticum vocamus canonem. Hic igitur citauit Anacletus sententiam duorum canonum Apostolorum 72. & 73. quorum prior, si quis (inquit) clericus, aut laicus ab ecclesia auferat ceram, aut oleum, excommunicetur: & ad id, quod abstulit, quintam amplius partem addat. Quis vero dubitet cum ratione, quin per ceram & oleum pecuniam, & res alias ecclesie intelligi sancti Apostoli voluerint? Ceram autem & oleum nominarunt, quod in illa rerum ecclesie a principio tenuitate hæ essent præcipue res, quæ in templo seruabantur: ut quarum erat in templo assiduus usus. Eo autem, quod canon addidit, & quintam partem adijciat, admonuit, esse illa deo sanctificata. Sumptum est enim hoc ex Leuitico, ubi sic scriptum est; Si peccauerit in ijs, quæ sunt sanctificata Domino, ipsum, quod intulit damni, restituet: & quintam partem ponet supra: non quidem quod quinta pars veteri ritu, & more sit nunc addenda, non enim hoc significat, sed restituendum esse quod ablatum est: & amplius, si fieri

Can. 1. Apost. citatus ab Anacletus, & explicatus.

Sententia canonum Apost. 72. & 73. citata ab eodem Anacletus.

Leu. c. 5.

si fieri potest. Alter canon est, qui proxime sequitur, id est 73. vas aureum, aut argenteum sanctificatum, aut velum nemo ad proprium usum sibi vendicat: nefas enim est. & qui in eo palam deprehensus fuerit, excommunicetur. Vas aut velum sanctificatum vocat quod est ad usum & ministerium ecclesie deputatum. Hæc ergo sunt priuilegia ecclesiarum, quæ hic dicit. S. Anacletus, scilicet ut res earum ut vasa, & vela, quæ ad usum & ministerium ecclesiarum destinata sunt, habeantur, & sint domino sanctificata. Ex quo fiat, ut sacrilegium sit excommunicatione dignum iuxta sententiam Apostolorum, eas res tollere: & usum vasorum & velorum eius sibi vendicare. Sic enim interpretanda esse priuilegia ista ecclesiarum, quæ sanctus Anacletus dicit, ratio ipsa & consequentia dictorum conuincit. Cur enim postquam dixit, res ecclesie tollere sacrilegium esse, subiungit statim, priuilegia enim ecclesiarum, & sacerdotum sancti Apostoli, iussu saluatoris, inuiolata esse decreuerunt, nisi quia hoc voluit Dominus, ut sicut ecclesie sunt Dei, ita res earum sint Dei? Vnde Apostoli iussu eius, edito canone decreuerunt, sanctificatas esse Domino: & excommunicandos, qui eas tollerent: aut usum vasorum, vel velorum ecclesie sibi vendicarent. Cum ergo clare dicat S. Anacletus, voluisse Apostolos, hæc esse ecclesiarum priuilegia, scilicet, ut res earum essent Domino sanctificatæ, & hæc sententiam in canonibus Apostolorum reperiamus, satis contentiosus fuerit, qui negauerit, citasse hic Anacletum hos, quos dixi, canones, quia eos totidem verbis non legat. Item Iulius pontifex canonem Apostolorum de rebus ecclesie ablatis citat in epi. 2. postquam enim dixit, cum suis rebus auctoritate huius sancte sedis proprias reddidimus ecclesias, subiungit paulo post, est enim in antiquis decretum statutis, ut aliena qui inuadit, non exeat impunitus: sed cum multiplicatione restituat. De rebus ecclesie loquebatur, interpretatusque est, canonem Apostolorum, qui iubet, ceram, & oleum ecclesie ablata restituere: & insuper addere quintam partem. Etenim, quia hoc de quinta parte insuper adijcienda sumptum erat ex Leuitico, interpretatus est Iulius, nihil aliud per hoc significari in canone Apostolorum, quem ille antiquum statutum vocat, quam restituendum esse, id quod ablatum est, & amplius. Hoc enim significat, cum multiplicatione. Rursus idem Anacletus, canonem Apostolorum 8. citat in epi. 1. loquens enim de diaconis, subdiaconis, & alijs ministris, quos iubet, ut secum habeat Episcopus in solemnioribus diebus, cum sacrificat, subiungit, Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim Apostoli statuerunt: & sancta Romana tenet ecclesia. Itaque de ministris ecclesie loquitur hic Anacletus, ut Igmarius quoque Rhemensis Archiepiscopus obseruauit, & intellexit, sic enim ait, Sanctus Anacletus Papa, & martyr 8. capitulum eorundem Apostolorum statuisset testatur, ut ministri altaris facta oblatione communicent. Hactenus Igmarius. Canon vero Apostolorum hic citatus a S. Anacletus sic ait, si quis Episcopus, aut presbyter, aut ex numero ministrantium facta oblatione non communicauerit, causam dicat, ut si probabilis sit, ignoscatur: sin vero non dicat, excommunicetur, ut qui noceat populo: & suspicionem moueat in eum, qui obtulit, Satis etiam cum hac extrema parte canonis conuenit quod idem S. Anacletus subiungit, quod magis adhuc declarat, locutum esse eum hic de ministris ecclesie, & de canone Apostolorum, Seruite (inquit propheta David)

Sententia canonis apostol. 72. citata a Iulio pont.

Leu. c. 5.

Can. Apost. 8. citatus ab Anacletus, & explicatus auctore etiam Igmario Rhemensis.

Quomodo intelligendum sit, peracta consecratione omnes communicent.

M ij intimo-

in timore, & exultate ei cum tremore, adorate pure, ne forte irascatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui recte graditur: & precepta custodit maiorum. Doceri ergo omnes oportet, qui Domini sacerdotio funguntur, ut ceteros instruant, & sibi proficiant. Itaque non de laicis, sed ut dixi, de ministris altaris, qui sacrificanti assistant, accipiendum est, quod S. Anacletus ait, peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Canonem Apostolorum, quem citavit, interpretatus est. Præterea Alexander cauens Episcopis aduersus eos, qui iniuste eos vexant, & persequuntur, sic ait in epi. 1. Similiter si huiusmodi personis quedam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint: vel, ut se liberare possent, quocumque ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumentum prouenire censemus: nec ullam eis infamiam, vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis unquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsæ, sed spontanea fieri debet. Cum hoc pontifex sancire se dicat auctoribus sanctis Apostolis, & eorum successoribus, necesse est in sententijs canonicis, quas nobis S. Apostoli reliquerunt, aliquam indicare, ex qua hæc Alexandri sententia primum manarit, & ortum duxerit, quæ postea ab alijs Apostolorum successoribus magis explicata, & aucta fuerit. Est igitur canon Apostolorum 74. ex quo variæ regulæ ecclesiasticæ à successoribus Apostolorum, & sanctis pontificibus ductæ sunt, qui iubet, ut Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, necessario vocetur ab Episcopis; et si venerit (inquit) & confessus fuerit, ipso convicto poena decernatur. Cum ait, si confessus fuerit, ipso convicto, satis declarat canon, confessionem per metum, fraudem, aut per vim non esse confessionem, si desit *ἔλεγχος*, id est, probatio conuincens. Qui vero sponte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hic a se ipso conuincitur. Confessio enim, scilicet conuincens reum, non compulsæ, sed spontanea fieri debet, ut ait S. Alexander, qui hunc plane canonem Apostolorum, & secutus, & interpretatus est. Itaque quod additum est in canone, *ἐλεγχθέντος αὐτοῦ*, id est, ipso convicto poena decernatur, satis declarat, ad decernendum vlli *ἐπιτίμιον*, id est poenam canonicam infamiae, aut alterius generis, non debere valere metum, aut fraudem, aut vim, si desit probatio criminis. Dicam ergo rursus, quod paulo ante, cum hic citet Apostolos auctores pontifex Alexander, & secundum eorum sententiam & auctoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab Episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis, & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget, ad hunc canonem retulisse Alexandrum, quod dixit, censere se sic auctore Deo, & sanctis Apostolis. Addidit autem & successoribus eorum, ut admoneret nos, quæ Apostoli sancti ecclesie tradiderunt, successores eorum accepisse, & confirmasse; & quæ per successionem acceperant, eos item ecclesie tradidisse. Vnde beatus Clemens in extrema fere parte libri 7. enumeratis Episcopis, quos S. Apostoli, dum viuerent, tanquam successores ordinarunt, subiungit in persona Apostolorum, hi sunt, quos paroecijs præfecimus: quorum doctrinæ semper memores, seruate nostros sermones, & Dominus sit vobiscum in infinita sæcula. Et beatus Irenæus loquens lib. 3. c. 4. de tra-

Sententia canonis Apostol. 74. citata ab Alexandro.

de traditione Apostolorum, & Clementem secutus, habemus (inquit) an numerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in ecclesijs, & successores eorum usque ad nos. Rursus idem Alexander citat in epi. 2. canonem Apostolorum 9. cum ait. est enim statutum olim, ut qui statum conturbat ecclesie, ab eius liminibus arceatur; neque cum fidelibus comunicet, qui eorum bona auertit. Loquitur Alexander in eos, qui ministerium sacerdotis impediunt, quominus legatione sua, qua ad Deum pro populo fungitur, prodesse multis possit. Canon autem Apostolorum excommunicat omnes fideles ingredienti in ecclesiam, & audientes scripturas, sed postea recedentes, nec assistentes orationi, neque communioni: hos inquam excommunicat tanquam perturbationem ordinis facientes. Hi enim perturbatione ista ordinis suspensionem iniiciunt contra utilitatem publicæ orationis, quæ ab ecclesia fit: & contra communionem sacram, quæ ibi celebratur: & nocet populo. Hi denique sunt, qui, ut ait S. Alexander, causam dei impediunt: & statum conturbant ecclesie. Rursus, in prima epi. citat idem Alexander aliam sententiam Apostolorum canonis 31. Quod autem (inquit) ad alios iudices prius non debeant, quam ad se (sic enim est in vetusto exemplari vaticano) sacerdotes, vel actores id est, Episcopi accusari, ita à tempore Apostolorum & infra, obseruatum, & definitum inuenimus, Si quis erga Episcopum vel actores ecclesie quamlibet querelam, vel actionem iuste se habere crediderit, ipse redemptoris sui, cuius actio nostra est institutio, viarum non immemor, sed sectator egregius, &c. non prius primates, aut alios iudices adeat, quam ipsos, à quibus se lesum existimat, conueniat familiariter, non semel, sed sapissime, ut ab eis aut suam iustitiam accipiat: aut iustam excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab alijs communionem priuetur, tanquam Apostolorum, patrūque aliorum contemptor. Eandem sententiam citavit Anacletus, ut paulo ante notatum est. Illud autem obiter admonendum est, ne quis corruptum esse putet hunc epistolæ locum, & legendum, auctores aut rectores ecclesie, cum potius legendum sit actores ecclesie, quia sic olim vocabant, quos nunc dicimus dispensatores ecclesie, qui sunt Episcopi, *οἰκονόμους* enim græce, ut nunc interpretari solemus, dispensatores, sic olim interpretati sunt actores. testis est interpretatio latina antiquissima epistolæ ad Galatas, in qua verbum œconomi Græcum sic translatum est; cum ait, quanto tempore heres paruulus est, sub tutoribus, & actoribus est. Et in vetustissima interpretatione Irenæi lib. 4. c. 44. in fine. Quis igitur (inquit) erit fidelis actor, bonus & prudens? Græce est *οἰκονόμος*. Episcopi ergo dicebantur actores ecclesie id est, dispensatores, & sic etiam vocantur in epistola 3. Anacleti. Deinde Eleutherius pontifex, De accusationibus ergo (inquit) clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est, ad sedem Apostolicam deferre, finitiua Episcoporum tantum iudicia huc deferantur, ut huius sanctæ sedis auctoritate finiantur, sicut ab Apostolis eorumque successoribus multorum consensu Episcoporum iam definitum est. Sanè quidem definitum esse hoc 44. Canone Apostolorum, & ad eius canonis sententiam hæc Eleutherij pertinere, testis est epistola Anacleti 3. in qua canonem illum 34. eisdem verbis citat, & interpretatur, sic enim ait, inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, ut Episcopi singulorum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior

Sententia canonis Apostol. 9. ab eodem Alexandro citatus

Locus epistolæ 2. Alexandri emendatus ex vetusto exemplari Vaticano.

Cur Episcopi dicantur actores, & sic legendum esse & non actores, aut rectores.

Gal. 4. Lu. c. 12. Can. Apost. 34 citatus ab Eleutherio.

Can. Apost. 34 citatus, & explanatus ab Anacletio.

eorum sollicitudo pertineret, inde (inquit) statuerunt. unde nempe ex eo quod sequitur, nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio: & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, ut reliquis omnibus præflet Apostolis, qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. Hactenus Anacletus. Si igitur hunc canonem tradiderunt S. Apostoli, in quo eandem formam, quam ipsi tenebant, iubent tenere successoribus suis, id est Metropolitanis, & reliquis Episcopis, qui sunt quoque successores licet minores, distinxit enim hic S. Anacletus, ut iterum & sæpius dicam, successores Apostolorum, scilicet maiores ab Episcopis, quod, ne modo est, qui non videat; sicut S. Dionysius Areop. in Epis. ad Demophilum eodem modo distinxit. Ergo sicut Episcopi cuiusque gentis debent agnoscere primum gentis suæ, siue provinciarum Episcopum, sic secundum formam Apostolorum ipsi primi singularum gentium successores Apostolorum debent agnoscere unum primum successorem beati Petri, sicut Apostoli agnoscebant unum primum Petrum; nisi enim ita fieri deberet, non iam secundum formam, quam ipsi sancti Apostoli inter se tenebant a Christo institutam, hunc canonem tradidissent. Iubet ergo canon Apostolorum, ut singularum gentium Episcopi agnoscant suum primum secundum formam, quam Apostoli inter se tenebant. Iubet item simul in eodem canone, ut si ne illius primi sententia nihil maiorum causarum Episcopi conficiant, sic enim sancti patres interpretati sunt verbum *πρωτότης*, quod est in hoc canone, ut si dicamus exuperans. ex genere autem causarum maiorum, ac difficiliorum, siue exuperantium sunt iudicia & causæ, ac damnationes Episcoporum, qui sunt columnæ ecclesiæ. Quod si causas Episcoporum Episcopi Cōprovinciales sine suo primo cognoscere non possunt, ergo nec ipsi primi successores Apostolorum poterunt easdem causas maiores definire sine suo item primo, id est, sine eo, qui eis præest, qui est beati Petri successor; si quidem hanc formam S. Apostoli tenebant, ut omnia maiora ad Petrum, tanquam ad caput referrent, cui data est, Deo auctore, prima potestas ligandi atque solvendi, & per eum ad alios Episcopos translata. Et paulo post idem Anacletus magis adhuc, quod dicimus, declarans, si quæ vero (inquit) causæ difficiliore ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem, quasi ad caput referte, ut Apostolico terminentur iudicio, quia sic Dominum velle, & ita constitutum esse, ante dictis testimonijs declaratur. Ante dicta autem testimonia sunt, unum quidem illud, quod Petro dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c. cui a Domino concessum est, ut reliquis omnibus præflet Apostolis. Alterum vero testimoniū ante dictum est canon, quem Apostoli statuerunt secundum formam, quam ipsi inter se habebant, ut singularum gentium Episcopi suum primum sciarent. Ergo S. Anacletus interprete ex sententia canonis Apostolorum 34. elicitur, definitionem causarum Episcoporum ad pontificem Romanum referendam esse. Hanc S. Anacleti interpretationem fecutus est Iulius pontifex in epi. ad Orientales. Sic enim ait de ecclesia Romana. Ipsa namque omnibus maior, & prælata est ecclesia, quæ non solum modo canonum, & sanctorum patrum decretis, sed Domini saluatoris nostri voce singulari obtinuit principatum, tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram ædifica-

Quomodo distinguatur successores Apost. ab Episcopis item successoribus Apost.

Quomodo ex canone Apost. 34. eliciatur, causas maiores ad Rom. pont. referendas esse Anacletus in interprete.

Quomodo ex canone Apost. 34. eliciatur in interprete S. Anacletus definitionem maiorum causarum ad pont. Rom. referendam esse.

Quomodo Iulius pontifex in interpretatione Anacleti in eadem canone Apost. 34. fecutus sit.

bo ecclesiam meam, & reliqua. Porro dudum a sanctis Apostolis, successoresque eorum in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hæc tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari: neque Episcopum danari, quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse voluerunt. Et paulo post de his antiquis decretis, quoniam & prius (inquit) a tempore scilicet Apostolorum hæc huic sanctæ sedi concessa sunt, quæ sunt postea in Synodo Nicena roborata. Et rursus paulo post, quoniam necesse est (inquit) hæc in posterum sollicitius prospici, & diligentius præcaueri, quatenus ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus statuta, nulla desidia negligantur. Ac tandem canonem ipsum apostolorum citat Iulius, ex cuius sententia secundum interpretationem Anacleti, quæ diximus, & quam sequitur Iulius, hæc eliciuntur. Subiungit enim, Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis. Et cum omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut ceteris præmineret. Et subiungit, de qua forma Episcoporum quædam orta est distinctio: & magna ordinatione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis provincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Hic est canon Apostolorum 34. qui iubet, ut singularum gentium Episcopi suum primum sciant. Et rursus quidam in maioribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliorē, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura confueret. Hactenus Iulius. Quod si de forma Apostolorum est orta hæc distinctio hoc canone 34. Deo auctore, sancita, & forma Apostolorum ea erat a Domino instituta, ut omnibus Apostolis Petrus præflet, ergo & successoribus Apostolorum debet successor beati Petri principis Apostolorum præflet. Quare debent successores Apostolorum omnes maiores causas ad eum tanquam ad caput referre. Et subiungit idem Iulius repetens sententiam canonis de forma distinctionis Episcoporum secundum formam Apostolorum; Qui ergo scit, se quibusdam præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum; sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat. En instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesque habetis. His fruimini: his circumdamini: his armamini; ut his freti, circumdati, delectati, armati contra inimicorum iacula persistere valeatis. hæc Iulius. In hoc ergo canone, qui iudicia Episcoporum definitiua, & omnes causas maiores ad successorem beati Petri referri iubet, ius appellationum ad eum, a Domino institutum, & a S. Apostolis susceptum, & ecclesiæ traditum continetur. Hæc sunt priuilegia de causis maioribus ad sedem Romanam referendis, quæ S. Zepherinus in epi. 1. dixit inserta esse in constitutis Apostolorum. Interpretans enim, quæ constituta diceret, subiungit statim, 70. enim sententias Apostoli præfixerunt. Ex his ergo sententijs est 34. canon Apostolorum, in quo insertum est hoc priuilegium, ut satis superque iam explicatum est. Ad eandem sententiam canonis huius respererunt reliqui pontifices, qui de huiusmodi priuilegio ecclesiæ Romanæ loquentes Apostolorum constituta, & canones citant ut Sixtus primus epi. 2. Marcellus epi. 1. Eleutherius epi. 1. Eusebius epi. 1. Sixtus 2. epi. 1.

Can. Apost. 34 a Iulio citatus & explanatus.

Quomo-

bo ec-

Quomodo ex canonibus Apostolorum manarint postea accessiones legum ecclesiasticarum, veluti supplementa canonum Apostolicorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de canonibus Apostolorum in epistolis pontificum citatis Innocentij primi, Leonis magni, Aniceti, Calixti, Lucij, Eutychiani, Damasi, Nicolai primi, Leonis 4. Ioannis 8. Cælestini, Antheri.

Cap. 23.

Quomodo si ccessores Apol. canones eoru supplementis auxerunt.

Illud autem hic obseruandum est, traditiones canonicas S. Apostolorum breuissimo sermone comprehensas, & traditas successores eorum postea per eas, quas græci vocant legum προσθήκας καὶ ἐπιδιορθώσεις idest, per supplementa, & correctiones, explicasse, & suppleuisse. Vt quod Apostoli tradiderunt in can. 74. de Episcopo à fide dignis accusato, successores Apostolorum & sancti pontifices postea explicarunt, vt ab ipsis Apostolis instructi sunt, qui nam sint digni fide iudicandi, vt sint ad accusationem admittendi, de quibus ijdem pontifices affirmant, sic traditum esse a S. Apostolis. Vnde S. Marcellus in Epis. 2. quod laici (inquit) aut suspecti Episcopos non debeant accusare, nec accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum sit, & a beato Clemente, ipsis eum instruendis Apostolis, legimus definitum. Item Fabianus in Epis. 2. ipsi enim inquit, Apostoli & successores eorum statuerunt, eos ad accusationem non recipi, qui sunt suspecti, vel qui heri, & nudius tertius, vel dudum fuerunt inimici. Preterea Eusebius Pont. epist. 1. scitote (inquit) a tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum consuetudinum leges nõ asciscunt, à clericorum accusatione submotas. Et in eadem rursus epi. neque sceleribus irretiti, vel sæculo militates, episcopos infamare, vel lacerare. Nam si hoc Apostoli, aut successores eorum permitterent, per pauci remansissent, qui Domino in sacerdotali ordine militassent. Immo comprehensa esse hæc in illo canone de accusatione episcopi, cum ait, à fide dignis, comprehensa dico hæc, quæ pōtiffices tradita esse de testibus a S. Apostolis affirmant, perspicui potest ex 2. lib. Clementis de constitutionibus Apost. c. 49. In quo traditum est, quales esse debeant testes. Item quod simili breuitate per sermonem ijde Apostoli tradiderunt 34. canone, successores eorum per accessiones, corrigentes ea, quæ deesse videbantur, suppleuerunt. Vnde Iulius pontifex in epistola ad Orientales, Porro (inquit) dudum à S. Apostolis successoribusq; eorum in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hætenus sancta, & vniuersalis catholica tenet ecclesia, non oportere præter sententiã Romani pontificis concilia celebrari: nec episcopum damnari. Et Paulo supra de eisdem institutis Apostolorum loquens, Licet dudum (inquit) instituta sanctorum multa patrū essent conscripta, posuerunt leges patres sancti, qui Synodum in Nicæa congregauerunt, quas sacros canones appellamus, quibus multa pernecessaria ad statum ecclesiæ sanctæ Dei, & supplementum columnarum eius idest, Episcoporum sunt decreta: & nocumta eorum prohibita. hæc Iulius. Huiusmodi supplementa erant, de quibus Paulus ad Titū scribens, reliqui te (inquit) Crete, vt ea, quæ desunt, corrigas: Græce est ἐπιδιορθώσεις, quasi diceret, vt ea, quæ prætermissa sunt, corrigendo suppleas: accessionem enim significat hic illa præpositio ἐπι. Hæc idcirco diligentius noto, & sæpius repeto, quo magis admoneamus, non omnes regulas, quæ ad corrigendum statum rei ecclesiasticæ, & ecclesiasti-

Quomodo Paulus, in epis. ad Tit. de accessionibus regularū ecclesiasticarū meminuit.

ca con-

ca conuersationis à S. Apostolis traditæ sunt, perfectas vno tempore exire potuisse: manasse vero ex illis Apostolorū regulis ὡς περιληπτικῶν καὶ ἁπλῶν idest, vtpote breui comprehensione complexis, manasse, inquam, velut ex capitibus, & originibus per multa postea decreta, & canones successorū tanquam προσθήκας, vt dixi, & ἐπιδιορθώσεις dicamus nos vno verbo supplementa, vt nunc loquuntur, ad corrigendum, quæ deesse videbantur. non posse enim fieri, quin aliqua legislatores relinquant, Plato etiam ratione naturali docente, intellexit; qui in principio libri 8. de legibus, cum legē de sacrificijs, & diebus festis componit, sacerdotibus, & legū custodibus committit, ἵνα ἅμα ἀπαλαίπτω ἀνάγκη τῶ νόμο δέτη, vt disponat, inquam, quæ in his, necessario legislator prætermiserit. Sic igitur, quæ in ecclesiasticis legibus prætermittere, necessitas coegit, Synodis Episcoporum, ac pontificibus addenda reliquerunt. Cerni etiam potest exemplū huiusmodi supplementi in canone Niceni conc. 23. ex numero illorū, quos Iulius pont. in rescripto contra Orietales recitat, si quis (inquit) Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertineat paroeciam, sine cōsilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum. Citata est hic posterior pars sententiæ canonis 34. Prior enim est de Episcopis cōprouincialibus, ne quid, nisi quod ad proprias paroecias pertineat, sine cōsilio Metropolitanū agant, quæ in extrema parte huius Niceni canonis 32. citatur. Posterior vero est de ipso Metropolitanō, ne quid item & ipse agat sine sententia omnium comprouincialium. Synodus vero Nicæna adiecit supplementum pœnæ, si secus fecerit: & adiunxit admonitionem de modestia ab eo seruanda in consultando cum comprouincialibus. Neque vero dissimulauit Synodus Nicæna, esse iam hoc à sanctis Apostolis constitutum de Metropolitanō, & de Episcopis cōprouincialibus. Postquam enim dixit, recitans in extremo priorem partem canonis 34. similiter & ipsi comprouinciales Episcopi cum eius cōsilio, nisi quātum ad proprias paroecias pertinet, agāt, subiungit, iuxta sanctorum constituta patrum. Et addit statim extremam partem eiusdem 34. Canonis Apostolorum, vt vno ore, vno animo concorditer sancta glorificetur trinitas in sæcula. Hoc quoque locupletissimū testimonium est veritatis canonum Apostolorū, quod Synodus Nicæna dedit, Iulio pōtifice auctore, & teste. Pergamus deinceps ad reliqua testimonia veterum pōtifficum de canonibus Apostolorum. De testimonio beati Innocentij & quidem multiplici, superius diximus, ne eadem nunc repetamus. Sequitur Leo magnus, qui in epis. 1. ad vniuersos Episcopos per Campaniam & Picenum canones Apostolorum citat 17. & 18. de ijs, qui ordinari non possunt. Qualis vero (inquit) vnicuique natalium honestas, & morū esse debeat, qui sacri altaris ministerio est sociandus, & Apostolo nos docente, & diuina præceptione didicimus, & Canonū regulis, a quibus plerisque fratrum declinasse, & penitus deuiasse, reperimus. Nā constat ad sacerdotiū peruenisse viduarum maritos: quosdam etiam quibus fuerunt numerosa coniugia contra illam Apostoli vocem, vnius vxoris virum, & contra illud antiquæ legis præceptum, quo dicitur, & cauetur, sacerdos virginem vxorem accipiat, non viduam non repudiatam. Et paulo post, quia legem Leuitici de non ducenda vidua, neque repudiata

Quod plurima decreta ex canonibus apost. manant, & exemplum huius rei.

Canones aposto. 17. & 18. à Leone magno citati.

1. Tim. 3.

Leu. c. 21.

N ignora-

ignorare quis poterat, subiungit, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur, quāquam ignorare nunquam licuerit sacerdotem, quod canonū fuerit regulis definitum. Idē adhuc clarius in Epi. 87. ad Episcopos Africanos cap. 1. eisdem canones Apostolorū rursus citat: eos enim (inquit) qui vel secundas nuptias inierunt, vel viduarū se coniugio sociarunt, nec Apostolica, neq; legalis auctoritas sacerdotiū obtinere permittit: quod in prima epi. dixerat, regulis canonum prohiberi, dixit hic, Apostolica auctoritate, id est Apostolicis regulis canonum, siue regulis canonū Apostolorum non permitti. Rursus idem in epi. 92. c. 2. citat canonem Apostolorū 25. vt Episcopus, aut presbyter, vel diaconus in fornicatione, aut periurio deprehensus, deponatur: sed non excommunicetur. Sic enim Leo pont. ait, alienum est a consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint cōsecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, id est, vt excommunicentur. Hoc enim significare, remedium pœnitendi accipere per manus impositionē, supra docuimus auctoritate Synodi Africanæ, & Igmari archiepiscopi Rhemensis testimonio, qui sic interpretatus est. Subiungit deinde Leo, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit: traditionem Apostolicam, quæ in hoc canone Apostolorum cōtinetur, significat. Rursus idem Leo in epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum citat canonem 34. de quo tam multa à nobis antea dicta sunt, sic enim ait c. 2. Igitur, secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia cōsecratos, Metropolitanos singularum prouinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prærenditur, ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratū habere decernimus. Ita vt à regulis præstitutis nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant. Hactenus Leo. Ius ergo dignitatis eorum, antiquitus secundum Canonem antiquum Apostolorum traditæ, erat, vt Episcopi comprouinciales suos Metropolitanos agnoscerent primos: & nihil, præterquam quod ad proprias paroecias pertinere, sine eorum consilio, & voluntate agerent. In quo iure ipsi quoque Metropolitanis cū omni modestia erga Episcopos se gerere debebant, vt in canone Synodi Nicenæ admonebantur, quem Iulius pont. vt iam dixi, in rescripto ad Orientales recitat. cap. 22. Eundem canonem 34. citat Anicetus pont. in epist. ad Episcopos Galliarum. recitans enim verba canonis, iuxta instituta, inquit, Apostolorum. Ac rursus Calixtus pont. eundem canonem in epi. 2. recitat citatis Apostolis eius auctoribus. Item Lucius eundem canonem renouans, & Apostolos auctores eius citans, Constituimus (inquit) sicut a sanctis Apostolis eorumq; successoribus decretum reperimus, si quis Metropolitanus, nisi quod solum modo ad suam paroeciam pertinet, & quæ sequuntur. Redeo ad Leonem qui in eadem epi. c. 7. canonem Apostolorum 37. citat, de concilijs, inquit, Episcopalis non aliud indicimus, quam sancti patres salubriter ordinarunt, vt scilicet binij conuentus per annos singulos habeantur: in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos ecclesie ordines nasci adsolent, iudicetur. Cum dicit, sanctos patres ordinasse, vt bis singulis annis Synodus haberetur, necesse est S. Apostolos intelligere; Synodus enim Nicena non hoc ipsa primum ordinauit; sed iam olim antiquo canone, id est, Apostolico salutariter ordinatū,

robora-

Canon apost.
25. & 34. ab eo
dem Leone ci-
tati.

Canon apost.
34. citatus ab
Aniceto, Calixto,
& Anacleto.

Canon apost.
37. citatus à
Leone primo,
& Synodo Ni-
cena, & s. Ana-
cleto.

roboraui. Quod quidem nō obscure eadem Synodus significauit. Iubet enim, vt ante obseruauimus, canone 5. de excommunicatis tum clericis, tum laicis ab aliquo Episcopo cuiuscunque prouinciæ, vt vigeat sententia illius canonis, qui iubet, vt excommunicati ab vno Episcopo, ne ab alio recipiantur; qui est canon Apostolorum 32. quem hic Synodus Nicena Citauit. Deinde subiungit eadem Synodus, vt autē hoc, Vt decet, examinetur, visum est recte habere, vt singulis annis bis Synodus habeatur. Nō dixit, decernimus, siue statuimus, sed visum est, recte habere; in quo satis significauit, non esse hoc nouum statutum, sed antiquum. Sic etiam Synodus Antiochena, quia nihil nouum statuebat, sed quæ iā olim canonibus Apostolorum recte constituta erant, renouabat, dixit in proœmio; Quæ enim visa sunt recte habere, hæc cum maiore cōsideratione, & iudicio vobis omnibus in vnum congregatis, ad vestram cognitionem retulimus. Sed quod non nouum decretū esset hoc Synodi Nicenæ de Synodis bis quoque anno habendis, ne quis iā dubitet, testatur s. Anacletus in epis. 1. sic enim ait, & si illic decerni non potuerint, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum, (Episcopus dicit) congregata congregatio, quæ per singulos annos bis fieri solet, & debet, iuste & Deo placite corā Patriarcha, aut Primate iudicetur. non dixit solum, fieri debet, ne existimaretur, nouum tunc decretum à se fieri de hoc, sed dixit fieri solet, & debet, confirmans veterem canonem, siue consuetudinē ecclesiasticam veteri canone Apostolorū institutam. Vt iam non liceat, vllō modo dubitare, quin Leo pōt. cū hoc sanctos patres ordinasse dixit, sanctos Apostolos intelligi voluerit, qui sunt patres nostri, immo patres patrum iuxta prophetiam Dauid, cum ait; pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Item sanctus Eutychianus in epi. 1. ad omnes Episcopos Beticæ canonem 3. Apostolorū citat, sic enim ait, idcirco fratres ista prætulimus, vt hæc species, quas nō licet offerri super altare iuxta constitutionem Apostolorum, eorumq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicantur: & per simplicem benedictionem benedicta, demum a populis sumantur: fabæ tantum, & vugæ, & cetera quæ Apostoli constituerunt, super altare offerantur. Præterea Damasus in epi. 3. canones Apostolorum 74. & 75. citat, sic enim ait, Accusatores autem Episcoporum, & testes absq; vlla infamia, aut suspicionem, vel manifesta macula, & verè fidei pleniter instructi esse debent, & tales quales ad sacerdotiū eligere iubet diuina auctoritas. Deinde subiungit, Quoniā sacerdotes, vt antiqua tradit auctoritas, criminari nō possunt, nec in eos testificari, qui ad eundē non debent, neq; possunt prouehi honorem. Auctoritatē antiquā dixit sententiæ Apostolicæ, quæ istis duobus canonibus, quos dixi, cōtinetur de Episcopo accusato à fide dignis, ex quo fiat, vt qui non sunt fide digni, vt sunt suspecti, & turpis vitæ homines, non possint esse accusatores: & de heretico nō admittēdo ad dicendū testimoniū contra Episcopū. notauit enim supra, quemadmodū Anacletus verbū heretici, quod est in canone Apostolorū, interpretatus esse videretur, cū horum quoq; canonū sententiā citaret. Adhęc, Nicolaus primus in epist. ad Archiepiscopos & Episcopos in regno Ludouici, canonē Apostolorū 28. citat, præter illa, inquit, quæ specialiter Gutharius Episcopus cōmisit diuinum tangendo ministerium, pro quo a sacris regulis etiam locū habere satisfactionis penitus interdicitur. Hæc Nicolaus, quo in loco, vt

N ij hoc obiter

Can. Apost. 3.
citatus ab Eutychiano.

Can. Apost. 74.
& 75. a Damaso citati.

Can. Apost. 28.
citatus à Nicolao primo.

Quid sit omni-
no abscindi ab
ecclesia in ca-
none Apost. in
terprete Nico-
lao. 1.

Canon Apost.
9. citatus ab eo
de Nicolao 1.

Testimonium
Leonis. 4. de ca-
nonibus Apost.

Qua ratione
negant Magd.
canones Apost.
eadem negare
possunt cano-
nes Synodorum.

vt hoc obiter obseruetur, interpretatus nobis est, quid significet, quod est in canone Apostolorum citato, omnino abscindi ab ecclesia, sic enim ait canon, Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus depositus iuste propter manifesta crimina, ausus fuerit tangere ministerium sibi aliquando commissum, omnino abscindatur ab ecclesia: id est, ita abscindatur, vt non reliquatur ei locus satisfactionis, vt restitui possit. Hunc ipsum canonem citat quoque Greg. 9. in 5. dec. titulo de clerico excommunicato c. 1. Rursus idem Nicolaus scribens ad clerum Constantinopolitanum, iubet, vt attendant paternos canones precipue Apostolorum: & in responsis ad consulta Bulgarorum c. 9. canonem Apostolorum 9. citat, cum ait, & de ijs, qui in ecclesiam quidem intrant, neque tamen facta oblatione comunicant, sacri canones sufficienter enuntiant. Sic autem ait canon Apostolorum, qui postea in Antiochena Synodo can. 2. repetitus, & renouatus est, omnes fideles, qui intrant in ecclesiam, & audiunt scripturas, sed non expectant, vt orent, & communicent, excommunicentur, vt ecclesie ordinem perturbantes. Illud etiam est hic obseruandum, quod idem pont. Nicolaus in capite isto 9. ex suis ad consulta Bulgarorum responsis, de canone Apostolorum ultimo sumpsit. Est enim in eo canone, non oportere vulgare omnibus constitutiones Apostolorum libris 8. scriptas propter mystica, que in eis sunt, sunt autem extrema pars libri octauo sacri canones Apostolorum, de quibus Nicolaus postquam dixit, De ijs, qui intrant in ecclesiam, & facta oblatione non comunicant, sacri canones sufficienter enuntiant, subiungit, qui antistiti vestro sunt tribuendi: & ab eo sacerdotibus, qui clauas tenent scientie, dumtaxat aperiendi: & vobis nihilominus, in quibus opus est, & minime prohibetur, insinuandi. Hactenus Nicolaus. Eodem consilio & ratione scripsit, c. 13. ad eosdem Bulgaros qui petierant a pontifice, vt mitteret eis leges seculares, libenti (inquit) animo mitteremus, si quem penes vos esse comperissemus, qui has vobis interpretari potuisset. Si quos autem de mundana lege libros missis nostris dedimus, cum reuerfi fuerint, nolimus, ibi relinqui, ne forte quilibet eos vobis peruerse interpreteretur: aut facilitate qualibet violet. Tribuit preterea testimonium canonibus Apostolorum Leo 4. ante annos septingentos apud Gratianum dis. 19. c. de libellis. Sic enim ait, de libellis & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare: & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quae habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in omnibus ecclesiasticis iudicijs vtimur, id est, Apostolorum, Nicenorum, Ancyranorum, Neocesariensium, Gangrensiu, Sardicensium, Africanorum, Carthaginensium. Et paulo post, isti (inquit) omnino sunt, per quos Episcopi iudicant: & per quos Episcopi simul & clerici iudicantur. Quod si in omnibus ecclesiasticis iudicijs canonibus Apostolorum, & canonibus Synodorum Episcopi vtuntur, quæramus à Magdeburgensibus, cur magis canones Apostolorum negent, quam Synodorum? aut unde sciunt esse canones Synodorum, qui earum esse feruntur? nonne ex testimonijs eorum, qui eos citant nomine Synodorum? Cur igitur canones Apostolorum negant? quos ille ipse Synodi, quarum canones confitentur, vt a nobis in hoc libro copiose ostensum est, citant? Deinde, si canonibus Apostolorum Episcopi in omnibus iudicijs ecclesiasticis vtuntur, vt Leo 4. testatur, & res ipsa loquitur, quid stultius esse potest, quam eos cano-

nes ne-

nes negare, quibus in omnibus iudicijs, & tribunalibus ecclesiarum testimonium tribuitur? Item Ioannes 8. in epistola ad Basilium Imperatorem excusans Photij Patriarche Constant. restitutionem in Episcopatum, canones Apostolorum citat, cum ait, Nos tamen hoc malum curamus non quidem nostra auctoritate, tametsi potestatem habeamus faciendi hoc, sed auctoritate Apostolicarum constitutionum, & de sententia patrum, qui sic agendum esse demonstrant. Postremo Nicephorus libro 14. cap. 39. canonem Apostolorum 14. diuinum vocat, cuius sensum eos dicit non intellexisse: qui existimabant non licere, cum necessitas, & vtilitas ecclesie postularent, Episcopus transferri. Enumeratis itaque multis Episcoporum legitimis translationibus, dicit confirmatum fuisse hunc canonem a Coelestino pontifice Romano, qui tribus epistolis, ad Cyrillum Alexandrinum, Ioannem Antiochenum, & Rufum Thessalonicensem, missis, docuit, legitimam translationem non obesse canonibus. Citat etiam idem Nicephorus in eodem loco Antheri vigesimi post beatum Petrum pontificis ante mille trecentos annos epistolam, in qua eos pontifex reprehendit, qui dicebant, non licere Episcopum de ciuitate in ciuitatem migrare. Scribit autem Antherus in hac epistola, cuius verba Nicephorus recitat, & quae nunc extat, quomodo & quomodo transferri episcopos liceat, sententia & verbis canonis 14. vsus, velut interpret es eiusdem canonis & confirmator. Non enim, inquit, transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadam, aut necessitate, aliorum hortatu, & consilio potiorum transfertur. Haec eadem quatuor eisdem verbis complexus est canon sciens, ne quis relicta sua ecclesia ad aliam infiliat; quod pontifex interpretatus est, suo libitu, & ambitu transire; nisi (inquit) causa aliqua sit, quae necessitatem afferat propter vtilitatem, idque aliorum hortatu, & iudicio multorum Episcoporum. Itaque βίαν, κέδος, παράκλησιν, κρισιν πολλῶν ἐπισκόπων dixit canon, pro quibus Antherus pontifex, vt bonus interpret, dixit necessitatem, vtilitatem, hortatum, & consilium potiorum, id est, Episcoporum.

De canonibus Apostolorum, quos Magdeburgenses, se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similium canonum: & quid ipsi Magdeburgenses addiderint in summis canonibus, siue rubricis, quas vocant, a se appositis secundum suam disciplinam, vt de lingua vulgari, & non ignota vtenda ad populum: & confutatio huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificijs, seu de Missa quomodo conuincantur Magd. addidisse hoc, & de administratione cenae dominicae, quid etiam ibi addiderint, & quomodo addidisse conuincantur.
Cap. 24.

Satis ergo Hactenus ad omnia, quae Magd. in canones Apostolorum obijcienda esse putauerunt, responsum sit. Satis item de veterum Synodorum, & aliorum auctorum, praeter pontifices, testimonijs canonum. Satis postremo de ipsorum veterum pontificum attestatione. Superest, ne quid praetereamus, vt aliquid etiam de ijs canonibus Apostolorum dicamus, quos Magd. in, nescio quo, vetusto codice se reperisse gloriantur, quos illi magnopere celebrant: ac eo etiam magis, quod, illis repertis, facilius iam putabant se persuasuros, canones Apostolorum, quos nos defendimus, aduentitios esse: illos vero, quos ipsi repererunt, priscos & natiuos. Qui non aduerterunt, esse illos quidem non leges ecclesiasticas sine scripto per-

N iij sermo-

Testimonium
Ioannis 8. de ca-
nonibus Apost.

Can. Apost. 14.
confirmatus a
Coelestino au-
ctore Nicepho-
ro.

Can. Apost. 14.
citatus ab An-
thero pont.

Quod cano- nes apost. quos Magd. se repe- risse gloriatur, non sint cano- nes ecclesiasti- ci sine scrip. o traditi, sed po- tius sententia ex scriptura ex- cepta.

Quomodo ca- nones, quos Magd. repererunt, falso de gubernatione ecclesie inscri- pserunt, & quo consilio. Ephes. 4.

1. Cor. 12.

1. Petr. c. 4.

Canones apo- sto. in antiquis codicibus in- scripti περι δ- ταξιας εκκλη- σιας κησ.

sermonem latas, ut sunt hi nostri, quos ipsi negant, sed potius sententias ex scriptura sancta sumptas, quas qui sumpsit, si forte canones appella- vit, B. Basilium imitatus est, qui sententias quoq; varias ex nouo testa- mento excerpsit, ad sanitatem fidei, ut ipse ait, & ad vitam euangelicam per- tinentes, quas *βιβλας*, idest, regulas vite Christiane, vocauit. imitatus quo- que est beatum Cyprianum, qui idem fecit in tribus ad Quirinum libris, qui a Cypriano petierat, ut ad instituendum, quaedam, ut idem Cyprianus in proemio 3. libri ait, de scripturis sanctis capitula ad disciplinam religio- nis nostre pertinencia exciperet. Cui respondens Cyprianus, Quantum po- tuit (inquit) mediocritas nostra complecti, collecta sunt a me quedam pre- cepta Dominica, & magisteria diuina, quae esse facilia, & uilia legentibus possunt, dum in Breuiarium pauca digesta, & velociter leguntur, & frequen- ter iterantur. Idem, eodemq; consilio fecisse videtur, qui canones istos (ut isti vocant) ex scriptura noui testamenti, praesertim ex epistolis Pauli, ex- cerpsit, qui, cum nullam formam, neq; speciem legum habeant, non enim iu- bendo, aut vetando quod volunt, fanciunt, quod proprium est legis, nun- quam dicuntur ecclesiastici canones, qui nihil aliud sunt, quam ecclesiasticae leges. Tamen illud non est dissimulandum, addidisse aliquid Magd. non quidem capitulis & sententijs ipsis Scripturae sanctae, sed summis capitulis & in- dicibus, quos titulos, siue rubricas vulgo vocant. Ut illud, quod in principio his verbis scripserunt, De rebus ad gubernationem ecclesiae pertinentibus apostoli certos quosdam canones tradiderunt, quos ordine subiiciemus. At- qui non sic inscriptos canones istos repererunt, scilicet De gubernatione ec- clesiae, sed ipsi potius hoc addiderunt. Si forte commentitia ista inscriptione canones ecclesiasticos apostolorum frustrari possent. Deinde subiiciunt cano- nes in hunc modum: Canon primus De gradibus, Christus dedit alios quidem apostolos: alios vero prophetas: alios autem euangelistas: alios autem pastores, & doctores ad instauracionem Sanctorum in opus administrationis in edifi- cationem corporis Christi, donec perueniamus omnes ad unitatem fidei. Secun- dus canon De varijs generibus donorum, Huic per Spiritum datur ser- mo sapientiae: alij vero sermo scientiae, secundum eundem spiritum: alij vero fides per eundem spiritum: alij prophetia: alij vero discretio spiri- tum: alij vero genera linguarum. sed haec omnia efficit vnus ille & idem spiritus, diuidens peculiariter unicuique, sicut vult. Canon De vsu donorum, Ut quisque accepit donum, ita alius in alium illud administrantes, ut boni administratores variae gratiae Dei. Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei: si quis ministrat, ministret tanquam qui ministrat ex virtute, quam suppeditat: ut in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum. Legat reliquos qui volet, qui sunt totidem sententiae ex scriptura noui testamēti sumptae: & conferat cum ecclesiasticis canonibus s. Apostolorum, quos sine scripto περι δταξιας εκκλησιαστικης, idest, de bono ordine ecclesiae nobis tradiderunt, ut facile intelligat conferendo, utri ad gubernationem eccle- siae pertineant, illi ne, an nostri? Illud etiam non est tacendum, tum ne in- cauti decipiantur, tum ut, qui disciplinam Luteranorum sequuntur, frau- des istorum cognoscant, si quando tandem respiscere, & ab eis discedere velint; Illud dico, quod in canone de loquentibus lingua, & de prophetan- tibus, loco inscriptionis, & summam, siue indicis, de suo, secundum discipli- nam suam addiderunt: sic enim inscripserunt canonem, De eo, quod in ecclesia

ecclesia ad populum utendum sit lingua vulgari, & non ignota. Deinde sequitur canon, Qui loquitur lingua, se ipsum aedificat: & qui prophetat, congregationem aedificat. Quis non videt absurdam, & cum Pauli senten- tia pugnantem summam canonis, tanquam interpretationem? Si enim prae- cipit Apostolus, ut isti fingunt, ut in ecclesia ad populum lingua vulgari, & non ignota utendum sit, frustra ergo erit in ecclesia interpres. Quid igitur praecipit idem Apostolus, ut siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum, tres, & per partes vnus interpreteretur? Quid, inquam, opus est interpretatione, si in ecclesia lingua vulgari, & non ignota utendum est? Ergo secundum correctionem Magdeburgensium non debuit dicere Apo- stolus, Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare; sed sic potius, Volo autem omnes vos in ecclesia uti lingua omnibus nota, ut non sit opus prophetare, idest, interpretari. Denique, secundum istos Dei & apostolorum eius correctores non debuit Deus ponere in ecclesia gene- ra linguarum, & interpretationes sermonum, si non est utendum in eccle- sia lingua ignota. Quorsum ergo ait Apostolus, loquens de ijs, quae fiunt in ecclesia, Nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpre- tantur? Et s. Epiphanius describens characterem ecclesiae sui temporis se- cundum apostolicam traditionem, in ea esse ait, *εμλωδύτας γλώσσας ες γλώσ- σαν ηεν εν αγνωσει ηεν προσομιλίας*, idest, interpretes linguae in linguam in- lectionibus, vel in sermonibus ad populum. An melior est character eccle- siae, vel potius synagogae Luteranae, quam illius apostolicae? Petierat hoc olim dux Boemorum nomine totius gentis Boemicae a Gregorio 7. ponti- fice Romano ante annos quingentos & amplius, quod nostra aetate Lu- terus in Germania instituit, & docuit: & quod nunc Magd. canoni aposto- lorum falsa sua, & repugnante inscriptione attribuunt. sed videamus, quid pontifex responderit lib. 7. regesti sui in epist. ad ducem Boemorum, Quia vero (inquit) nobilitas tua postulauit, ut secundum Sclauonicam linguam apud vos diuinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petiti- oni tuae nequaquam posse fauere. Ex hoc nempe saepe volentibus liquet, non immerito sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret: & pateret despectui: aut praeue intellecta a mediocribus, in errorem induceret. & quae sequuntur, ne omnia recitem. At magistri Luteranorum non ita sentiunt: immo, quasi Deo sapientiores & liberaliores, cunctis sacras scripturas pate- re volunt: & per se ipsas proprio spiritu intelligi. Ex quo fit, ut apud Lute- nos, omnes officium praedicationis usurpent: eueniatque illis quod Innocentius 3. ante annos 600. & amplius ad Abbatem Cisterciensem, & collegas eius, in eos scripsit, quod canonicos sanctarum scripturarum libros gallice translatos legebat. Cum olim (inquit) venerabilis frater noster Metensis Episcopus per suas nobis litteras intimasset, quod tam in dioecesi, quam in vrbe Metensi laico- rum, & mulierum non modica multitudo Gallicae cuidam translationi di- uinorum librorum intendens, secretis conuenticulis etiam inter se inuicem eruere praesumerent aliorum aspernantes consortium, & in faciem redar- guentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatem fastidiunt, in sua translatione peritia confidentes. Et paulo post de eisdem, Officium (inquit) praedicationis usurpant: simplicitatem sacerdotum despiciunt & eorum con- sortium, qui dictam translationem non recipiunt, aspernantur. Haec sunt, & aliae

Quo Magd. ca- nonem de do- no linguarum falso titulo in- scripserunt.

Aburditas, & repugnancia Magd. cum A- postolo De vul- gari & no igno- ra lingua uten- da in ecclesia.

Quid Gregor. 7. res ponderit olim duci Boe- morum, & Boe- mis cum petie- runt, ut liceret eis uti in eccle- sia lingua Scla- uonica.

Incomoda que lingua vulga- ris & omnibus nota afferre possit & soleat in libris sacris & officiis.

& alia huiusmodi utilitates, quas lingua vulgaris, & omnibus nota in libris sacris, & in diuinis officijs afferre potest in ecclesia Dei, vt aliquando attulit. Vt igitur sunt in ecclesijs catholicis per vniuersum mundum successores apostolorum, quos Deus posuit in ecclesia, & prophetarum, ac doctorum, & aliorum graduum, vt in libris De hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesie aduersus schismaticas vocationes ministrorum, & superintendendum Lutheranorum nuper demonstrauius, sic etiam sunt successores loquentium linguis, & interpretantium sermones. Pronuntiare enim in ecclesijs, sicut sancti Apostoli à Domino instituti, ab initio tradiderunt, per cunctum occidentem latina lingua, quam populus ignorat, sicut per cunctum orientem lingua græca, quam vulgus item non intelligit, lectiones euangeliorum, epistolarum, prophetias, & psalmos, quod ijs tantum licet, quibus ex charismate ordinationis conuenit, loqui lingua est. Locum vero interpretis sermonum suppleant, qui verbum Dei in ecclesia prædicant, qui ex pronuntiatæ lingua populo ignota, sumunt ad interpretandum, & prophetandum; vt populus, qui lingua loquentem audiuit, ædificetur: & qui lingua loquitur, non sit sine fructu, sicut Apostolus ait. Non loquor modo de illo dono linguarum, quas idem Apostolus ait, Insignum esse infidelibus, sed de alio genere. ex hierarchicæ ordinationis charismate. Qui ergo tradunt, vtendum esse in ecclesia lingua tantum vulgari, & non ignota populo, hi contra diuinam, & apostolicam traditionem genera linguarum, & charisma interpretationis sermonum tollunt ex ecclesia. Vbi enim non est, qui lingua loquatur, non opus est interprete. Hi sunt qui ordinem ecclesie corrumpunt, & scripturam sanctam indocto vulgo permittunt deprauandam: illis pseudoprophetae similes, quos Hieremias vocat, ἐκβάλλοντες προφητάς γλώσσας, idest, eijcientes prophetias linguæ, pro quo B. Hieronymus, assumentes linguas suas, interpretatus est. Vtrumque enim faciunt Lutherani, dum pro lingua populo ignota, quam eijciunt, ne opus sit eam interpretari, linguam suam in ecclesia assument, Alium quoque canonem ex istis à se repertis commentitia inscriptione corruerunt Magdeb. Canon (inquiunt) de abrogatis sacrificijs, seu de Missa, hæc est canonis inscriptio siue titulus; sequitur Canon, Vnica oblatione perfectos efficit in perpetuum eos, qui sanctificantur. & paulo post, Vbi remissio peccatorum est, non est amplius oblatio pro peccato. Hebr. 10, Illud posterius de Missa, isti boni interpretes addiderunt. vt aut probabilius simplices deciperent, eam partem epist. ad Hebr. quæ cū prior parte inscriptionis congruebat scilicet de abrogatis sacrificijs, reticuerunt. sic enim ait Paulus, Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata, & pro peccato noluiisti, neque placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur, tunc dixi, Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam, aufert primum, vt sequens statuatur. Dicant ergo nobis Magd. cur hæc, quæ tam aperte abrogationem veterum sacrificiorum continebant, prætermiserunt? cur inquam? nisi quia non hoc laborant, vt abrogata esse vetera sacrificia cum Paulo doceant: sed vt abrogatum esse sacrificium noui testamenti per fraudes, & mendacia contra Paulum faciant. Etenim, si nulla hostia, & oblatio nobis relicta est, non debuit dicere Apostolus paulo post, Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: sed sic, Vt cunctis peccatis nobis, siue voluntarie, siue

Qui in ecclesia si reciterint loco loquentium lingua. 1. Cor. 14.

Alius titulus additus à Magdeb. de sacrificijs abrogatis, seu de Missa.

Hebr. c. 10.

non

non voluntarie non relinquitur hostia. Nisi forte putant Magd. omnes qui peccant, peccare voluntarie, idest, scienter. At redarguet eos, si hoc putant, scriptura, quæ eum, qui cognoscendo voluntatem Domini, peccat, ab eo distinguit, qui peccat non cognoscendo eam. Cum igitur neque pro voluntarie, neque pro non voluntarie peccatis sit iam iam amplius Christus cruenta immolandum, Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur; consequens est, vt, cum ait Apostolus, plane distinguens voluntarie peccantes à non voluntarie peccantibus, non relinqui hostiam, idest, non esse immolandum iam Christum pro voluntarie peccantibus, de immolatione, non quidem cruenta, sed incruenta & mystica loquatur, quæ est oblatio sacrificij super altare in domo Dei, pro ijs enim, quos ecclesia sine vlla dubitatione scire, & affirmare potest, velle in peccato esse scientes, quos voluntarie peccantes vocat Apostolus, cuiusmodi sunt, qui pro aliquo grauiore crimine excommunicati sunt, pro his, inquam, huiusmodi hostia incruenta, quæ eadem paulo ante vocata est sacerdos magnus super domum Dei, non offertur nec offerri potest secundum apostolicam traditionem, vt nos in quarto libro defensionis epistolarum copiosius adhuc docebimus. Constat autem eum, qui non cognoscendo peccat, non voluntarie peccare. Alium deinde canonem simili artificio falsa & hæretica inscriptione deprauarunt, Quod in administratione (inquiunt) cœnæ dominicæ nihil aliud fieri debeat, quam Dominus instituit, nempe, vt tam laici, quam clerici edant, & bibant sub pane & vino corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi: & non fiat oblatio pro viuus ac mortuis, nec adoratio. Sequitur deinde Canon, Ego accepi à domino, quod & tradidi vobis: quod dominus Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de poculo biberitis, mortem domini annuntiabitis, donec venerit: itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis domini. Probet autem homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat: nam qui edit, aut bibit indigne, iudicium sibi ipsi edit, & bibit, non dijudicans corpus domini. Hactenus Canon. Si ea, quæ in scripturis sanctis dicta sunt, Ex causis dictorum in primis intelligenda sunt, cum Apostolus hæc scripserit, vt Corinthios corrigeret, qui contra institutionem domini populares cœnas in ecclesia pro communionem sacra faciebant, vt B. Cyrillus in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est, Necessè est profecto, vt eatenus institutionem domini de sancta Eucharistia Paulus hoc loco recitare voluerit, quatenus ad corrigendum errorem Corinthiorum pertinebat, quod tunc quidem satis esse videbatur. Sed quia fortasse non sunt credituri Magd. fuisse hunc errorem Corinthiorum, nec sic Cyrillum, quod illi peccabant, & Apostolus correxit, intellexisse, recitemus, quæ ipse Cyrillus aduersus Nestorium scripsit in tomo 4. Pentabibli, quæ est in cap. 156. Synodi Ephesini, sic enim ait, ὡς περὶ δὲ τὸ αὐτὸ τὸ λόγος σώμα ζωοποιόν ἐστίν, ἵδιον αὐτῷ ποιησαμένον καθ' ἐνωσιν ἀληθῆ πλὴν ἑαυτοῦ ἢ τῆς λέξης, ἢ τῆς ἡμέρας

Luc. 12.

Voluntarie peccantibus quomodo non relinquitur hostia pro peccatis.

Alius titulus additus à Magdeb. in canone de cœna dominica.

○ ἢ ἡμέρας

ἡ ἡμεῖς ἂν ἐν μεθέξει γενόμεθα τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ αἵματος αὐτοῦ, πάντη ἰεὺς καὶ πατριω-
ζωοποιούμεθα μένοντες ἐν ἡμῖν τὸ λόγος θεϊκῶς μὲν διὰ τὸ ἁγίον πνεῦμα, ἀνδριωπίνως
δὲ αὐτὸ διὰ τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ τῆς τιμῆς αἵματος, interpretemur totidem verbis la-
tine, vt enim inquit, Corpus ipsius verbi, quod secundum veram & inex-
plicabilem vnionem suum fecit, viuificum est: sic etiā nos, si carnem san-
ctam, & sanguinem eius participemus, omnino viuificamur, manente in
nobis verbo diuine quidem per Spiritum sanctum, humane vero per car-
nem sanctam, & preciosum sanguinem. Hoc autem ita esse, probat dein-
ceps verbis Apostoli, cum ait, scribens ad Corinthios, Tanquam pruden-
tibus loquor, iudicate vos, quod dico, calix benedictionis, cui benedici-
mus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangi-
mus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, &
vnum corpus multi sumus: oēs enim ex vno pane participamus. Deinde
subiungit: πνεύματος μὲν γὰρ τῆς ἁγίας μετεσχηκότες, αὐτῷ τε τῶ πάντων σωτῆρι
χριστῷ καὶ ἀλλήλοις ἐνάμεθα. σύσσωμοι ὃ καὶ τῶτον ἐσμεν τὸ βόσπον, ὅτι εἰς ἄριστος ἐν
σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν. οἱ γὰρ, πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν, σιωδῆ γὰρ ἡμεῖς
εἰς ἐνότητά ἐ ἐν ἡμῖν σῶμα χριστοῦ, idest, sancti enim Spiritus participes esse
cti cum ipso Christo saluatore omnium, & ipsi nobiscum inter nos in vnū
copulamur. Concorporales vero, siue vnum corpus hoc modo efficimur,
quia vnus panis, vnū corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane par-
ticipamus. Corpus enim Christi, quod est in nobis, colligat nos in vnum.
Deinde cum vellet adhuc probare ista, subiungit, ὅτι δὲ διὰ τῆ σῶματος τοῦ
χριστοῦ πρὸς ἐνότητά πῶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς γε πῶ εἰς ἀλλήλους σιωενήγμεθα, πισῶ-
σεται γράφων δ μακάριος παῦλος. quod autē, inquit, corpus Christi in vnum
nos secū, & nobis cum copulauerit, fidem faciet beatus Paulus, cum scri-
bit, reuelatum esse sanctis apostolis, & prophetis in spiritu, gētes esse co-
hæredes, & cōcorporales, & comparticipes promissionis in Christo Iesu
per euangelium. Concorporales dixit propter sacramentum corporis
Christi, quod in vnum copulat omnes communicantes: si tamen sunt Spi-
ritus sancti participes. in his enim verbum vere cum carne vnitum manet
diuine, & humane, sicut B. Cyrillus paulò ante dixit: Hæc est mysterij hu-
ius vis, & traditio. quam quidem traditionem, & vim sacramenti huius,
quia Corinthij ignorabant, cœnas illas suas in ecclesia faciebant. Sed au-
diamus Cyrillum: propter ista enim, quæ sequuntur, illa superiora repeti-
ta sunt, sic enim ait, ἐπεδὴ δὲ πῶ τοῦ μυστηρίου παράδοσιν καὶ δυνάμιν ἠγνωστότες
ἐν ἀρχῇ καὶ πισθυσάντων τινὲς ἐξω βέπεσθαι τῆ ἀκότος ἠθέλον, πανδαμοῖας ἰεὺς
δημοδοῖας πληρῶντες ἐν ἐκκλησίαις, τοῖς τῶτο θρῶν εἰσοδοσιν ἐπετίμα γράφων δ μα-
κάριος παῦλος, μὴ γὰρ οἰκίας ἐκ ἔχετε εἰς τὸ εἰσοθῆαν καὶ πίναν; &c. quia enim, in-
quit, mysterij traditionem, ac vim initio quidam ex ijs, qui crediderant,
cum ignorassent, volebant extra metam rationis egredi, lauta conuiuia,
& cœnas populares in ecclesijs agitantes, eos, qui hoc agere consueuif-
sent, Paulus reprehendit, inquiring, An non habetis domos ad edendum,
& bibendum? Hi igitur ignorantes mysterij traditionem, ac vim, falso
existimabant vnum se corpus suis illis cœnis popularibus effici, dominus
enim ad faciendū hoc nullas alias species, præter panis & vini super altare
tēpore sacrificij offerre instituit: sicut canone est secūdo apost. sancitū est,
qui ad huius loci epistolę Pauli interpretationē pertinet. Hoc ergo est, qđ
hoc loco Paulus auctore est Cyrillo, diuinę traditiōis auctoritate corrigit.

1. Cor. c. 10.

Ephes. c. 3.

Vt

Vt autem oblatio pro viuis & defunctis nõ fieret, nec adoratio, ne verbū
quidem, sed totū hoc cōmentū est Magdeburgensium ad simplices de
cipiendū. Immo vero tantū abest, vt Paulus dixerit, nõ debere fieri obla-
tionem pro viuis & defunctis, vt contra potius ex eo, quod Dominus in
euangelio de hoc mysterio tradidit, & hoc loco Apostolus repetiuit, ne-
cessario cōcludatur, oblationē esse hanc; & offerri pro viuis & defunctis:
Quod enim Mattheus dixit, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum,
& Marcus similiter, sumite, Hoc est corpus meum, ne isti sic intelligerent,
quasi nihil ibi præter cœnam factum esset, vt falso interpretantur, non su-
biunxerunt statim hi duo Euangelistæ, hoc facite in meam cōmemoratio-
nem, quasi nihil aliud ibi præciperetur, quam celebrare memoriā cœnæ
dominicæ manducando tantum, siue sumendo. Idcirco beatus Lucas tā-
quam interpres priorū suppleuit, quod desiderabatur: sic enim ait, & ac-
cepto panē gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meū
quod pro vobis datur, siue traditur. quod perinde est, quasi diceret, quod
pro vobis offertur, in mortē scilicet, quæ iā instabat, & quasi præsens erat.
Hoc enim significat hic, datur, pro quo Paulus dixit, qui tradidit semetip-
sum pro nobis oblationē, & hostiā: & Esaias, oblatus est, quia ipse uoluit.
Quare, quod statim subiungit, hoc facite in meam commemorationem,
necesse est ad illud, quod proxime antecessit, referre, quod pro vobis da-
tur: & ad illud simul, quod prius dixerat, fregit, & dedit eis: siue quod ple-
nius alij euangelistæ expresserunt, accipite, & manducate, siue sumite: vt
iam celebratione huius mysterij necessario vtrunque cōmemorare iubea-
mur, oblationem in cruce factam, & illam corporis dominici mysticam
& veram manducationem. Quare quibus potestātē hanc Christus dedit,
necesse est secundum institutionem Domini, quam hic Paulus Apostolus
repetiuit, ac recitauit, vt, sicut manducando manducationem illam cœnæ
dominicæ representant, ac commemorant, sic etiā & in primis oblatio-
nem in cruce factam offerendo cōmemorēt. Quomodo enim comme-
moratio oblationis in cruce factæ in sola manducatione esset, nisi quod
manducatur, prius esset oblatum? Quod vt magis adhuc istis constet, in-
terrogemus eos, hoc, quod Dominus hac institutione in suam cōmemo-
rationem fieri præcepit, vbi nam fieri præcepit? nonne super altare? hoc
enim si negauerint, redarguet eos apostolica traditio, quæ in vniuersis ec-
clesijs catholicorum Oriētis & Occidentis summa religione ab initio cu-
stoditur, Cuius traditionis testimoniū quoq; Pauli scriptum habemus,
ne isti iam vllō modo cauillari possint, vt solēt. Habemus enim (inquit) al-
tare, de quo edere non licet ijs, qui tabernaculo deseruiunt. Quis autem
ignorat θυσιαστήριον εἰς θυσίαν, vnde dicitur, referri, idest, altare ad hostiam?
aut, quæ vnquam mensa, quouis etiam linguę idiomate, altare dici cōsue-
uit, nisi mensa, in qua fit oblatio? vt fuit illa mensa cœnæ dominicę, & no-
strę ecclesię altare, quod illam representat, in quo id ipsum, quod Domi-
nus in nocte illa patri suo pro nobis obtulit, & ipsi secundum institutionē
eius offerimus. Iam vero quod hæc institutio Domini, quam Paulus hic
repetit, pro viuis & mortuis oblationem fieri præcipiat, ex eo quoque ne-
cessario colligitur, quod ait, Hoc est corpus meū, quod pro vobis datur:
hoc facite in meam commemorationem: Hoc, inquam, facite, pro vobis
scilicet in meam commemorationem. Illud enim, pro vobis, prius dictum

Ephes. c. 5.

Esa. 53.

Hebr. c. 13.

O ij . . . repetendum

repetendum est, *ὑπὸ κοινῷ*, id est, à communi, quæ est frequens figura in scripturis. Quod si hoc negent isti, rursus eos interrogabimus, pro quibusnam dicit Facite, & ad quorū fructum? pro nullis enim, nec ad ullius fructum, ne cogitare quidem licet. Restat ergo, ut intelligamus, quasi dicatur, Facite pro vobis. Sed rursus quæremus, Quomodo, & quando pro vobis? an intelligendū est, quasi dicatur, facite pro vobis tantum viuentibus? minime, quia non solum qui viuunt, sunt; ut de eis tantum intelligi possit istud, pro vobis, sed etiam qui pie mortui sunt, esse dicuntur: omnes enim, inquit, viuunt apud Deum, & spiritus iustorum in manu Dei sunt, & Deus non est mortuorum Deus, sed viuorum. Restat ergo, ut, sicut non solum pro viuus mortuus est Christus noster, sed etiam pro mortuis: id quod satis descensus ipse Christi ad inferiores partes terræ, sicut Apostolus ait, probat; non enim descendit nisi ad eos, & propter eos, pro quibus etiam mortuus erat: Sic non solum pro viuus, sed pro pie mortuis iubet offerre in commemorationem oblationis in cruce factæ: quia omnes, quamdiu salui esse possunt, secundum idioma scripturæ sanctæ esse dicuntur, sicut scriptum est in Eccl. Deum time, & mandata eius fac: hoc est omnis homo, quasi qui hæc non faciat, quia saluus esse non potest non faciendo, nec esse quidem dicatur. sed de oblatione pro pie mortuis plenior tractationem in quartum librum defensionis epistolarum pontificum apostolicorum referuamus, cum locum epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem domini de oblationibus & exequijs mortuorum defendemus. Hæc pauca necessario attingi, ne commentitiam inscriptionem canonis de institutione huius mysterij, quem Magd. protulerunt, omnino dissimularem. Eadem etiam institutione domini ab Apostolo hic repetita ijdem isti refelli possunt in eo, quod addiderunt ad titulum canonis, quo esset luculentius commentum, scilicet, ut tam laici, quam clerici edant, & bibant sub pane, & vino: & non fiat adoratio. Cum enim constet, quod Christus in vltima cœna hanc institutionem faceri mysterij sub speciebus panis & vini sanxerit, & eius potestatem, ac ministerium, sanctis apostolis, & in eorum persona ordini sacerdotum tradiderit; consequens est secundum rationem apostolicæ dignitatis, & sacerdotalis ordinis, ut illa tunc institutio sub duabus speciebus, & traditio apostolis facta non eo tendant, ut omnes Christi fideles statuto domini ad vtramque speciem accipiendam astringantur, sic enim nuper trecentorum fere patrum Synodus Tridentina, more maiorum congregata, sanctè iudicauit, & decreuit. Cui qui obedire nolunt, salui esse nolunt. De adoratione vero huius mysterij, quam isti quoque negant, & hac institutione vetari fingunt, nihil aliud contra huius blasphemiarum monstrum dicam, nisi videri eos potius, non credere esse in hoc nostro mysterio corpus & sanguinem Christi, siquidem adorationem tollunt. An enim, quia Christus sub specie panis est, idcirco non est adorandus? Ergo neque Christus Dominus, & Rex pannis inuolutus, à Magis adorandus erat. Ita fit, ut errores secum repugnantes cœcitate mentis defendant, dum veritatis lucem fugiunt. Pergamus deinceps ad reliqua.

Clem. li. 3. c. 41

Eccl. c. 3.

Matth. c. 22.

Ephes. c. 4.

Eccl. c. 12.

De quibusdam canonibus apostolicis Synodi Antiochenæ Apostolorum, reperi in Bibliotheca Origenis a Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Saluatoris, & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentii primi, quod Apostoli Synodum Antiochia celebrarint. Cap. 25.

HActenus de canonibus apostolicis, quos Magdeburgenses repererunt excerptos, ut dixi, ex scriptura sancta noui testamenti. Reperimus etiam nos partem canonum Synodi apostolorū Antiochenæ, quos Pamphilus martyr testatur se in Bibliotheca Origenis reperisse. Sic enim reperi in antiquissimo codice Græco scriptum, τὸ ἅγιον ἱερομάρτυρος παμφίλου ἐκ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς ἀποστόλων συνόδου, τούτῃ ἐκ τῆς συνοδικῶν ἀποστόλων μέγας τῆς ὁρθόδοξων εἰς τὴν ὠρίμεν ἐπιβληθῆκω. Hos ego canones concise, & in epitome, quasi indices quosdam, gratia breuitatis describā. Canon, ut credentes in Dominum Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Christiani deinceps vocarentur. Alius canon, ut baptizati non iam circunciderentur more Iudæorū; si quidem sit baptisimus circuncisio non manu facta. Alius canon, ut ex omni natione & genere ad fidem orthodoxā admitterentur. Alius canon, De auaritia fugienda christiano, ac maxime ex iniquis quæstibus. Alius, De vitio gulæ christianis item fugiēdo, & de theatris, ac iuramentis. Alius, De fugienda scurrilitate, blasphemia, & moribus gentilium, & eorum imitatione, ne simpliciores deciperentur. Ac sunt quidē de his, alijsq; huiusmodi apostolicæ constitutiones in libro 7. Clementis Romani: quod fidem quoque facit, esse hos canones Antiochenæ Synodi apostolorum, de qua in libro illo vetustissimo Græco notatum reperi. Alius canon, quo renouatum ac cōfirmatum est decretum Synodi Hierosolymitanæ, ut abstineret christiani à sanguine & suffocato, & fornicatione. Sunt præterea alij duo canones, alter de imaginibus manufactis veri Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, & famulorum eius ponendis ex aduerso coram idolis, & Iudæis, qui sic Græce scriptus erat. τὸ μὴ πλανᾶσθαι τῶν σωζομένων εἰς τὰ εἰδωλα, ἀλλὰ ἀντακοινῆσαι τῷ θεανδρικῷ ἄχραντον χειροποίητον εἶκω τῷ ἀληθινοῦ θεῷ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόνοιων ἀντικρῦ τῶν εἰδωλῶν καὶ ἰουδαίων καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἰδωλα μὴ δὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἰεδαίοις. Hunc canonem Græce descripsi propter antiquitatem, & apostolicam eius auctoritatem, cui ecclesiæ catholicæ consuetudo ab apostolis tradita, iam inde ab initio per cunctū orbem astipulatur. Quomodo igitur audent Luterani idola vocare imagines Christi, & sanctorum eius, quas sancti Apostoli ad delenda idola gentium & ad Iudæos redarguendos facere, & colere iusserunt? Immo ipsi Luterani Iudæos sequi malunt quam Apostolos: & potius idolis gentium fauent, dū idolis falsorum Deorum imagines veri Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi opponere nolunt. Quos etsi nuper Nicolaus Sanderus Anglus eruditissime, & fortissime de errore conuicit, & nos etiam non pauca lib. 3. de dogmaticis characteribus aduersus eundē errorē scripsimus, non pigebit tamen addere hic pauca quædam in dialogo eruditissimo antiqui Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani de imaginibus, qui Orthodoxus inscriptus est, a nobis obseruata, quibus respondere docet hereticis, cum quærunt, vbi scriptum sit in scriptura, adorandam esse imaginem Christi. Interpretemur Latine, cum scriptum (inquit) sit de Christo, & adorent eū omnes angeli eius, sitque omnis homo imaginis suæ prototypon, nec vl-

Quomodo Magde. negantes culturam imaginum, gentilibus idola colētibus fauent.

Hebr. 2.

lus homo reperiatur, quin eius forma effingi possit, liquet, Christum, ut pote qui debuit per omnia, sicut Apostolus ait, fratribus assimilari, prototypum esse imaginis suae, tamen verbis scriptum non sit. Quare, inquit, cum quarit haereticus, ubi scriptum sit de adoranda Christi imagine? respondendum est, ibi scriptum esse, ubi scriptum est, adorandum esse Christum; si quidem inseparabilis est a prototypo effigies eius. & si enim nusquam scriptum est verbis, Christum esse imaginis suae prototypum, multa tamen alia (inquit) similiter non sunt scripta verbis, quae idem valent, atque illa, quae scripta sunt, ut homoulios, & theotocos, & cyriotocos, quae vocabula necessitas aduersus haereses adinuenit. Adhuc modum haeresis Iconomachorum fecit, ut diceremus prototypum imaginis Christi, quod eandem vim habet, ut illud, quod scriptum est. Etenim si non est Christus imaginis suae prototypum; ergo nec incarnatus est: manetque incircumscribitus infinitate diuinitatis suae. Quod si factus est homo, & in nostra natura & more nostro apparuit, cur non tribuimus illi, quod omni homini, ut ratio similitudinis postulat? Docet deinde hic auctor, non esse imaginem honore & veneratione a sancto, cuius imago est, separatam, Cum sint (inquit) vnum non natura, sed *σχέση*, id est, habitudine: quaecumque enim (inquit) de causa dicantur, de effectu quoque dicuntur: sed illa proprie, quia natura: haec non proprie, sed homonyme. Sic (inquit) crux, ex quacumque materia fiat, habet commune nomen cum vera cruce, sicut honorem, & venerationem. & quibuscumque nominibus illa crux appellatur, totidem haec eius imago. illa viuifica crux, gloria mundi: & haec gloria mundi. Sed illa proprie, & natura ligni facti viuifici: haec vero significatione nominis. Similiter (inquit) Deus & homo dicitur Christus significatione nominis, & natura diuinitatis, atque humanitatis: imago vero eius significatione nominis dicitur Christus, non autem natura diuinitatis, & humanitatis. est enim ex qualitate colorum, aut ex lapide, aliave materia: habetque communionem nominis, & honoris atque adorationis cum prototypo, & si natura sit aliena. Idcirco quibuscumque nominibus Christus appellatur, totidem imago eius, ut dominus gloriae, Dei virtus, Dei sapientia, & filius hominis. ut, sicut Christus dicit, Mihi flectetur omne genu coelestium, terrestrium, & infernorum, sic imago eius idem quoque per picturam dicat. Sic cum Christus initio praedicatus est, cum ea praedicatione coniuncta erat *σχετικώς*, id est, habitudine praedicationis imaginis eius: & tot habet praedicationis demonstrationes imaginis Christi, quot habet demonstrationes Christi: & tot item habet demonstrationes typi, siue imaginis crucis, quot habet ipsius crucis. Cum enim inseparabilis sit imago ab eo, cuius est imago, ubi scriptum est de prototypo, ibi scriptum est de effigie inde expressa: tamen non aequaliter scriptum, sed homonyme: de re enim proprie, de imagine rei non proprie. Citat deinde Nicephorus, inter alios patres, quos nunc praetereo, s. Athanasium sic de imagine scribentem, *ἐν γὰρ τῆ ἐκόνι τῆ βασιλείας ὁ εἶδος καὶ ἡ μορφή ὅσα καὶ ἐν τῷ βασιλεῖ τὸ ἐν τῆ ἐκόνι εἶδος ὅσα. καὶ ἀπαράλλακτος ἢ ἐν τῆ ἐκόνι τοῦ βασιλείας ὁμοιωτής, ὡς ἐ τὸν ἐνορώντα τῆ ἐκόνι ἐνορᾶν ἐν αὐτῆ τὸν βασιλέα. καὶ πάλιν ὁρώντα τὸν βασιλέα, ἐπιγιγνώσκων, ὅτι ὁ εἶδος ἐστὶν ὁ ἐν τῆ ἐκόνι. ἐκ τῆ μὴ διαλλάττειν τῷ ὁμοιωτήτα, τῷ θέλοντι μετὰ τῷ ἐκόνι θεωρῆσαι τὸν βασιλέα, αἴτιοι αὐτῆ ἐκόνι, ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐσμέν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκόνι εἰμὶ, καὶ ἐκάνος ἐν ἐμοί. καὶ ὁ εὐρακῆς ἐν ἐμοί, τὸ ἐν ἐκόνι βλέπει, καὶ ὁ ὄρας ἐν ἐκόνι, τὸ ἐν ἐμοί βλέπει,*
in imagine

in imagine enim (inquit) regis, est species, ac forma: & in rege est species, quae est in imagine; & similitudo, quae est in imagine regis, non variat. ita ut, qui imaginem aspicit, in ea regem aspiciat: & rursus, qui regem intuetur, hunc agnoscat esse in imagine sua. itaque pro eo quod similitudo non variat, ei, qui postquam aspexit similitudinem regis, ipsum regem videre velit, dicere possit imago, ego & rex vnum sumus: ego enim in illo sum, & ille in me: & quod in me vidisti, hoc in illo vides: & quod in illo vides, in me vides. Haec ex Nicephoro libenter hic addidi, quod hic auctor acute, & subtiliter explicasse mihi videtur, quomodo sit in scriptura de adoranda imagine Christi, & quae ratio naturalis apostolorum de cultu sanctarum imaginum traditionem defendat: quam quidem traditionem consuetudo confirmat: & ecclesiae fides custodit. naturale enim est, ut sit omnis homo imaginis suae prototypum: immo omnis res prototypum figurae suae. & quae huiusmodi connexionem naturalem habent, & communionem nominis, consequens quoque est, ut habeant honoris communionem. ut intelligant tandem, qui imaginum sanctarum cultum tollunt, pugnae se cum natura, cum scriptura, cum ratione, cum apostolorum traditione, cum ecclesiarum consuetudine, & cum earum fide. Explicauit praeterea hic auctor, quemadmodum prototypum coadoretur imagini: id est, quemadmodum vna, atque eadem adoratio prototypo, atque imagini adhibeatur, vna quidem utriusque, sed non vno modo, & aequaliter: ut verbi gratia, vna adoratio, quae laetitia dici solet, Christo conuenit, & imagini: sed aliter Christo, proprie scilicet & secundum naturam carnis natura unitae cum diuinitate: aliter imagini, id est, non proprie, sed homonyme, siue aequiuoce, quia non natura, sed *σχέση*, id est, habitudine representationis propter similitudinem. nec enim (inquit) in imagine Christi est diuinitas unita cum carne *φυσικῇ ἐνώσει*, id est, naturali unione, ut in Christo, sed *σχετικῇ μεταλήψει*, id est, participatione, ut ita dicam, habituali. Itaque imago, ut hic auctor sensit, non habet honorem proprium seiunctum a re ipsa: immo habet eundem ipsum, quem res ipsa. qui tamen honor rei quidem ipsius proprius est, & natura ei conueniens: imaginis vero non proprius, sed homonymus, siue aequiuocus, & secundum habitudinem ei conueniens propter similitudinem scilicet prototypi. Imago enim, verbi gratia, Christi, si naturam (inquit) eius respiciamus, non est Christus, immo nec imago Christi, sed potius charta & color, aut lignum, aut alia materia, vnde facta est imago. Sin autem respiciamus similitudinem archetypi, vnde expressa est, Christus dicitur secundum homonymiam, siue aequiuoce: Christi vero secundum relationem, quia omnis imago, prototypi imago est. itaque, ut recte ab hoc auctore explicatum est, sicut non adoratur imago propter se, sed propter prototypum, quod omnes Catholici confitentur, sic non est dicendum, adorari eam per se, id est, absolute, sed *σχετικώς*, dicamus nos, relate: & ut purpurea & imperator ea indutus vnum faciunt habitu, sic imago & prototypum eius vnum faciunt *σχέση*, id est, habitudine. hoc tamen interest, quod purpura separari potest a rege, vel imperatore, & remanere purpura, ac sine rege honore, & veneratione, non enim refertur ad regem, ut purpura est: at imago ut imago est, non est a prototypo separabilis *σχέση*, ac proinde nec honore. Hic est secundum doctrinam fidelis sermo de sanctarum imaginum adoratione, quo s. Nicephorus Patriarcha Constantinopolita
nus

nus ante annos septingētos antiquos Iconomachos redarguebat: & pios in doctrina sana exhortabatur: & quo nos nouos Iconomachos redarguimus, vt, si forte possimus, in captiuitatem, sicut Apost. ait, redigamus eorum intellectum in obsequium Christi. Illud postremo aduersus istos hic addendū est: Si, cum legitur euangelium, verba eius, quæ noui hæretici audiunt, propter res nominatas, quæ à suis nominibus, tanquam à quibusdā imaginibus, naturaliter diuelli nō possunt, apertis capitibus honorant; cur hoc ipsum in expressis imaginibus sanctorum nō faciunt? An nō est hic aperta rationis repugnantia alterum horum facere: alterū non facere, vbi eadem est vtrumq; faciendi causa? Quare vt sui similes sint, & ne secū discrepent, aut vtrumq; aut neutrū faciant, necesse est: aut imagines, dico, sanctorum, quas vident, honorent, si verba euangelij audita honorant: aut, si illas non honorāt, neq; hæc honorent. Alter Canon de delectu ciborū, *πὺ μὴ ἐξομοῖσθαι χριστιανούς ἰουδαίους ἐνεκεν ἀποχῆς βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν ἀπογύεσθαι τῆ κυρίας θεοπίσαντος, ὅτι τὰ εὐσπαρεθόμενα εἰς ὄμα ἰκοιναί τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὰ ἐκπαρεθόμενα ἐκ τῆ ὄματος ὡς ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχόμενα. καὶ ἵνα μὴ κατὰ γράμμα ἀκολουθῆ ἀλλὰ πνευματικῶς καὶ ἀναγωγικῶς πολιτεύσῃαι. ἢ γὰρ κληνώδης σωμαγωγὴ τῆ ἰουδαίων τὸν ἕν βδελύσσειαι. τῆ δὲ πονηρία σιωπέται κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, ὅτι ἐχορῆσθησαν ὑμῶν, καὶ ἀφῆκεν τὰ καλὰ ἔργα τοῖς νηπιῖσι αὐτῶν. ὁμοίως καὶ δεσποδεδεμον καὶ ἀλεπίδων ἰχθῶν ἀκάλυτον τοῖς χριστιανοῖς εἶναι εἰς τὸ ἀπογύεσθαι, νοεῖται γὰρ καὶ οὕτω πνευματικῶς πλὴ ἀσύνητον αὐτῶν καρδίαν ἐξομοῖσθαι τὰ τῆς ἀληθείας κηρύγματα.*

interpretemur latine, ne (inquit) Christiani à cibis abstinendo, Iudeos imitentur: immo vescantur suilla, cum dominus pronunciauerit, quæ in os intrant, non inquinare hominem; sed, quæ ex ore exeunt, vt pote ex corde exeuntia. Et ne secundum litteram eos sectentur; sed spiritualiter, & analogice viuant. Synagoga enim belluina Iudæorum suem quidem abominatur, turpem vero vitā viuunt, & improbitate tenentur conficta: sicut ait Propheta, Saturati sunt suilla, & reliquerunt reliquias paruulis suis. Similiter nō est interdictum Christianis secundum litteram vesci pisce testam habente: & pisce item squamis carente: hoc enim est secundum spiritum pisce testaceo vesci, cum quis stupido, & imprudenti corde, veritatis predicationem instar teste abijcit. Conueniēter ergo huic canoni intelligendum est, quod Paulus in Epistola ad Coloss. scripsit, Nemo vos iudicet in cibo: cibos enim prohibet discernere κατὰ γράμμα id est, secundum litteram more Iudæorum, non autem secundum spiritum. Sic etiam in epist. ad Tim. ad doctrinam dæmoniorum pertinere dixit, abstinere à cibis secundum litterā & iudaice, non autem abstinere secundū spiritū, & κατὰ ἀσκησιν id est, & ad exercitationem corporalē ad spiritū relata. Vt fit in ieiunijs abstinendo à carne. Sed de hoc satis supra cap. 3. dictum est. Hactenus de canonibus istis Synodi Apostolorum Antiochenæ, quos, vt dixi, Pamphilus martyr in bibliotheca Origenis reperit. Habuisse autem Synodum Antiochiæ sanctos Apostolos, testatur quoque s. Innocentius in epistola 18. ad Alexandrum Episcopum. Sic enim scripsit de Antiochena ecclesia, quod prima primi Apostoli sedes esse monstratur: vbi & nomen accipit religio Christiana, & quæ cōuentum Apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit. Canones tamen ecclesiasticos sanctorum Apostolorū non esse in Synodo Antiochena, sed Hierosolymitana constitutos, præterquam quod Clemens Romanus, vt ante docuimus, non obscure significauit,

Alius canon apost. Synodi Ant. ab apostolis habitus de delectu ciborū. qui locum apostoli ad Coloss. & ad Timo. de cibis explanat.

Coloss. 2.

S. Tim. 4.

Testimoniū in noc. 1. de Synodo Antiochena apostolorū.

Quod canones apostolorū ecclesiastici non in Antiochena, sed in Hierosolymitana Synodo traditi sunt.

uit, illud quoque argumento est, quod nullus ecclesiasticus canon ex illis Apostolicis 85. inter hos, quos à Pamphilo Martyre in bibliotheca Origenis repertos descripsimus, reperitur præter canonem de abstinendo à sanguine & suffocato, qui, vt dixi, in Synodo Antiochena propter idololatricam, quæ tunc vbiq; dominabatur, necessario renouatus, ac confirmatus est.

Quæ ratio necessaria fortius multis testimonijs canones apostolorum defendat, & de comparatione status Ecclesie cum nauis, & legum ecclesiasticarum cum legibus naualibus, & quibus in locis de legibus ecclesiasticis apostolorum Paulus significauerit: & quid contra omnem rationem negat, qui apostolorum canones negat. Cap. 26.

HOs igitur canones sanctorum apostolorum illa etiam ratio necessaria defendit, & vindicat, quæ multorum testimoniorū vim & auctoritatē superat: quod decebat quidē, & erat apostolica illa omnium ecclesiarum sollicitudine, quam Paulus dicit, dignū, vt ita episcopis, quos ijdem apostoli, dum viuere, instituerunt, quos Clemens Romanus in extremo libri 7. de constitut. apost. enumerat, & de quibus Irenæus lib. 3. c. 3. meminit, & si non nominatim, vt Clemens, decebat inquam, vt ita episcopis ecclesias cōmitterent regendas, & administrandas, vt regulas ecclesiasticas, quas Canones vocarūt, eisdem traderent: quibus instructi sic illi ipsi episcopi ecclesias sibi commissas gubernarēt, vt omnia in eis honeste, & secundum ordinem fierent, sicut Apost. Paulus ecclesie Corinthiorum iussit. Hoc enim nō facere, quod alioqui fecisse, ratio ipsa communis utilitatis omnium ecclesiarum, quarum sollicitudine tenebantur, necessario conuincit, perinde fuisset, vt si quis, optimus alioqui nauis gubernator, loco suo absens relinqueret, cui clauum quidem nauis cōmitteret, eum tamen regulis, quas ipse perutiles, & pernecessarias ad dirigendam navigationem esse sciret, non instrueret. Cum nauis enim magna statum ecclesie B. Petrus comparauit in illo suo ad populū sermone ac doctrina in ordinatione Clementis. Vt ergo præscriptæ sunt vectoribus suæ leges, vt suis locis quieti sedeant, ne si libere discurrant, nautas impediunt, aut nauem quatiant, vel deprimant, sic quoq; præscriptæ sunt leges suæ ecclesiasticæ laicis, qui sunt instar vectorum: & suæ diaconis: suæ presbyteris, & suæ episcopis. Quibus legibus pax & ordo ecclesie cōseruatur: & naufragijs vitatis ad portum appellitur. Itaq; vt nautæ, quæcunq; necessaria sunt, ad præscriptum legis nauticæ singulis prouidēt, sic presbyteri, qui tenent locum nautarum, secundum canonem ecclesie alios ligant: alios soluunt, sicut beatus Petrus in sermone illo de Clemente, quem ordinabat, pronuntiauit, ligaturum esse, quem ligari oporteret: & soluturū, quem solui; vt qui canones ecclesie sciret. Sciant igitur Magdeburgenses, & qui cum eis, si qui alij sunt, sentire voluerint, negare canones ecclesiasticos sanctorum apostolorum, quos habemus, nihil aliud esse, quam velle, sanctos apostolos in nulla, dum viuerent, sollicitudine fuisse futurę post obitum suum gubernationis, & status omnium ecclesiarum: nullamq; eoscuram habuisse relinquendi ecclesijs sanctas in posterum consuetudines: vt non ignoraretur, quomodo, sicut Paulus ad Tim. scripsit, in ecclesia Dei conuersari oporteret. Dicam enim aduersus istos, quod Tertullianus in libro De corona militis pro defensione traditionis nō scriptæ, de omnibus fidelibus

1. Cor. c. 11.

Quæ ratio conuincat, traditos fuisse ab apostolis canones ecclesiasticos.

Quid velint, & agāt, qui canones apostolorum negant.

1. Tim. 3.

ait, An nō licuit sanctis apostolis concipere, & cōstituere, quod Deo congrueret? quod disciplinā conduceret? quod saluti proficeret? nisi forte dicturi sunt, omnes ecclesiasticas regulas de episcopis, presbyteris, & diaconis complexum esse Apostolum, cum descripsit, quales isti esse deberēt, subiungens postea, Hęc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire cito, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, quo quid stultius dici potest? An enim scripta est hic regula de ijs, quæ episcopus, aut presbyter offerre possit super altare? & vtrum ecclesia sua relicta possit episcopus ad aliam transire? aut quādo, & quomodo id liceat? & vtrum presbyter, vel diaconus possit sine aucto-ritate episcopi discedere ad ministrandum alia ecclesiæ? aut, si dicefferit, quomodo huic malo medendum sit? & si episcopus à viris grauibus, & honestis accusatus sit, quomodo cum eo sit agendum? & an possit eligere sibi successorem. Hęc, inquam, regulæ, & cætera huiusmodi ecclesiasticæ consuetudines omnium ecclesiarum, quas ab initio a sanctis apostolis traditas vsque in hodiernum diem seruant, quæ canonibus apostolorum continentur, an sunt inter hęc, de quibus apostolus hoc loco dixit, hęc tibi scribo Timothee, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari? aut numquid cum venit apost. ad Timotheū, vt ei prius promiserat, inquiens, Hęc tibi scribo, sperans me ad te venire cito, nihil aliud eū tunc docuit in aduentu ad eum suo? nullas alias regulas, & ecclesiasticas consuetudines eidem sine scripto tradidit præterquam, quæ ad eū prius scripserat? Si ita est, & ea quæ hic scripserat, satis erant, quid opus erat dicere, Hęc ad te scribo, sperans me ad te venire cito, vt scias interim, & quæ sequuntur? immo vero non obscure significauit, habere se alia, quæ Timotheo traderet, cum ad eum veniret, quod se sperabat cito facturum. Interim vero, dum iret, his, quæ tunc scripsit, vt eum volebat, vt sciret, quales esse oporteret episcopos, presbyteros, & diaconos, quibus in domo Dei, & in ministerio eius versandum esset. Rursus cū scribens idem Apostolus ad Corinthios, id correxit, quod præter institutionem Domini committebant, pro coena dominica *δημοθινίας*, id est, coenas populares in ecclesia facientes, vt beatus Cyrillus, sicut ante dixi, in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est, subiunxit, Cætera autem cum venero, disponam: an dicent Magd. & si qui alij cum eis sentiūt, sefellisse eos apostolum, id est, neque venisse: nec alia, vt promiserat, disposuisse? Credo, dicere non audebunt. Dicāt ergo nobis, quæ illa cetera sint, quæ siue præsens, siue absens disposuit? quæ inquam, illæ *διατάξεις*, id est, dispositiones, siue constitutiones ecclesiasticæ, quas ecclesiæ Corinthiorum promisit, quas ijdē apostoli canones vocarunt? Postquam enim correxit secundum institutionē Domini super sacrificio altaris, quod Corinthij, contra illam ipsam cōstitutionem Domini in ecclesia peccabant, subiunxit statim, Cætera autem cum venero, disponam. In quo nemo iam dubitare possit, quin cetera ecclesiastica intelligi voluerit. Non enim consentaneum erat, vt cum ecclesiasticis dispositionibus dispositiones ciuiles, & populares cōiungere vellet. Præsertim cum hæ non ad apostolum, sed ad laicos pertinerent, qui se negotijs secularibus implicant. Huc ergo pertinet, id est, ad hanc Pauli correctionem, quam Corinthiorum errori adhibuit, Canon tertius Apostolorum, quem ad conseruandam traditionem Domini de sacrificio in ecclesia,

Quomodo ad correctionem, quā Apost. errori Corinthiorum adhibuit, canon apost. 3. pertinet.

ecclesia, quam Corinthij violabant, ijdē sancti Apostoli constituerunt de non offerendis ad altare auibus, aut animalibus. Sic enim ait canon, si quis Episcopus, aut presbyter præter dispositionem Domini, quam de sacrificio fecit, aliqua alia super altare offerat, aut mel, aut lac, aut pro vino ficerā, aut artificio facta, aut aues, aut animalia, aut poma, vel legumina præter institutionem Domini, deponatur, exceptis nouis fructibus suo tempore, aut præter oleum ad lucernam, & thus in tempus oblationis, nihil offerre liceat. Contra hunc canonem nos facere, olim Græci ecclesiæ Romanæ emuli calumniabantur. Vt intelligi potest ex epistola Nicolai primi ad Michaelē, & Basilium; enumerans enim quæ nobis falso tunc obijciebant, mentiuntur quoque (inquit) nos agnū in pascha more Iudeorum super altare pariter cum dominico corpore benedicere, & offerre. Vt igitur hoc Paulus in epistola ad Corinth. correxit, quod ad ecclesiam pertinebat, sic cum illud subiunxit statim, cætera, cum venero, disponam, de dispositionibus canonicis cæterarum rerum ecclesiasticarum necessario, vt dixi, intelligendum est. Præterea, cum apostolus præcepit mulieribus, vt tacerent in ecclesia: & si quid vellent discere, domi viros suos interrogarent, quia turpe est (inquit) mulieri, in ecclesia loqui, satis aperte docuit, neminem debere facere in ecclesia, quod cum non deceat. Vt autem admoneret, multa esse huiusmodi, quæ non deceat quemlibet facere in ecclesia, sicut mulieres non decebat in ea loqui etiam discendi causa, ne dum docendi, quod episcopis, & presbyteris tantum licet, quos iubet apostolus esse idoneos ad docendum, & sicut non decebat loqui linguis in ecclesia sine interprete, neq; rursus decebat ab omnibus hoc prohiberi, idcirco complexus multa huiusmodi ad decorum & ordinem ecclesiæ pertinentia, subiunxit, Omnia autem honeste, & secundum ordinem fiāt in vobis: cum enim dixit *κατά τάξιν*, id est, secundum ordinem, quis dubitet, quin traditionem regularum ecclesiasticarū significarit, ad quas dirigenda esset decentia eorum, quæ in ecclesia agenda erant? Queramus igitur a negatoribus canonum apostolicorum, quem ordinem dicat apostolus, cum dicit, Omnia secundum ordinem fiāt? nisi enim traditus esset ab apostolis ordo aliquis ecclesiasticæ conuersationis, vnusquisque sibi ordinem fingeret, qui sibi videretur, vt apud Luteranos fit, apud quos multiplex varietas, & miranda discrepantia cernitur in ijs, quæ apud nos vno ordine in ecclesia fiunt; quia scilicet eadem sunt in ecclesijs Catholicorum canonicæ Apostolorum traditiones & consuetudines, quibus pax & concordia earum continetur, vt glorificetur Deus per Christum Dominum in spiritu sancto.

Calumnia Græcorum.

Quomodo omnia honeste, & secundum ordinem fiāt in ecclesia, quæ secundum canones apost. fiāt.

Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasticarum, & de necessitate earum, & de primis ecclesiæ legislatoribus, & de nominibus canonum, quæ eorum vim, & usum declarant. & quomodo quæ Plato diuine de officio perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto docente intellexerunt, & seruauerunt, & de ijs, quæ in libris Clementis de constitutionibus Apostolorum continentur, cum iis collatis, quæ Paulus in epistola ad Colossenses notauit, & distinxit, & quæ testimonia scripturæ sint, disposuisse apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, id est, canonibus. Cap. 27.

Postremo ecclesiasticos canones sanctorum Apostolorum ipsa antiquitas maxime omnium tueri debet. Præclare enim doctissimus Græcus P ij cis

cia Plato in 7. libro de legibus scripsit, omnes homines eas leges venerari solere vererique in eis quicquam novare, in quibus alti, educatque essent: & quæ diuina quadam sorte multis sæculis immutabiles permansissent: neque eas recordarentur nec audissent, vlllo vnquam tempore aliter habuisse. Hæc diuinus Plato. quod quidem quia recte dictum est, nostrum est, idest, christianorum; vt Iustinus martyr, in priore pro christianis apologia scripsit. Vtrum vero canones apostolorum adeo antiqui sint, vt vel antiquitas ipsa venerari eos cogat, interrogemus Magd. & reliquos eiusdem discipline homines, num memoriam præteritorum sæculorum replicare possint, cum maiores sui, aut alijs, aut nullis apostolorum canonibus vterentur? quod si non possunt, certe, vt nihil præterea aliud, ipsam saltè antiquitatem, quam idem auctor proxime ad Deos accedere ait, reuereri istos oportebat, si vel rationem tantum naturæ hominis insita audire vel lent: aut Dei munus, & necessarium vsum legum ecclesiasticarum non ignorare. Etenim, si necesse fuit, vt Deus causa corporis tuè di medicos nobis daret, & qui hominem ex terra formauerat, vt ex terra quoque remedia gigneret, ex quorum obseruatione medicinæ ars existeret, de medico enim dicit scriptura propter necessitatem creauit illum altissimus, & de terra creauit medicinam; quanto magis necessarium fuit, vt animarum medicos, idest, legislatores daret, qui ex ratione naturæ hominis insita leges iustas, quæ sunt instar medicinæ, expromerent? quod quidem factum esse videmus, & vfu ipso legum testamur; quas voluit Deus per Romanos, vt Clemens in libro 7. de constitutionibus apostolorum, ait, splendere, & enitere, vt iustis eorum legibus, & eorum in cunctum orbem dominatu euangelica prædicatio, ac gentium omnium ad fidem conuersio præmuniretur. Hoc enim fuit diuinæ prouidentie consilium, vt beatus Cyrillus Iuliano apostata in lib. 7. respondit, christianis obijcienti, quod legibus Romanorum parerent. Quod si necesse fuit, vt à principio euangelij leges essent sæculares, quibus, qui populo præessent, ad eius emendationem vterentur, (nemo enim dubitat, vt S. Calixtus pontifex ait, leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectendas, præsertim vbi ecclesiasticæ, inquit dignitatis auctoritatem defendunt, & pro adminiculo tuentur) profecto necesse quoque erat, quod nemo umquam sanæ mentis negarit, vt leges etiã ecclesiasticæ essent, quibus, qui ecclesiæ præessent, cum res postularet, ecclesiasticos emendarent, ac corrigerent; quasq; ipsi custodirent. Potestates enim, quæ præsumunt, vt recte quoque idem Plato scripsit, ministræ legum sunt, quibus seruire debet, vt bene alijs imperare possint. Primi ergo legislatores ecclesiastici, quos Deus ecclesiæ dedit, fuerunt Sancti Apostoli, qui, tamquam architecti quidam spirituales (Dei enim edificatio, sicut Apostolus ait, sumus) ecclesiasticas leges pœnis sancitas, quod proprium est legum, tulerunt, quas recte canones, idest, regulas vocarunt, quod eos, qui huiusmodi legibus non pareant, neque domus spiritualis, sicut Beatus Petrus ait, ædificari velint, ceu ligna quædam curuata, & inflexa, vt Protagoras apud Platonem ait, vi, & minis suppliciorum corrigant, & ad spiritualis ædificij vsum aptent, & accomodent. Typos quoque Græci patres interdum nominare solent, latini formas, quod huiusmodi canonibus tamquam quibusdam exemplaribus vitam, & mores ecclesiasticorum conformari oporteat. Aliquando etiam *ὑποκρίματα* appellant,

Vnde antiquitas & reuerentia canonum apostolorum appareat omnibus,

Eccle. 3. 8.

Comparatio legum cum medicina & legislatorum cum medicis.

Quid Clemens Rom. de legibus civilibus Rom. scripsit.

Quæ leges civiles ab ecclesiasticis recipiantur.

Quo ex necessitate legum secularium necessitas legum ecclesiasticarum appareat. Primi legislatores ecclesiastici sancti apostoli. 1. Cor. c. 3.

Vnde leges ecclesiasticæ dicuntur canones, & quid earum proprium sit. 1. Petr. c. 2.

Latini

Latini vero patres definitiones, quod sint iusti, & iniusti, honesti, & inhonesti, decori, & indecori distinctiones. Neque vero tantum canones istos sancti apostoli sanxerunt, vt hoc quoque obseruetur; sed alia etiam multa, vt perfecti legislatores, de omni disciplina, ac omni genere virtutis, & honestatis, ac decori, de omni statu, ac ordine, & gradu hominum traderunt: quæ similia sint doctrinæ, & monitis, quam legibus, quibus vinculum vitæ Christianæ, & incolumitas, ac conseruatio ipsorum canonum continetur: quæ omnia Clemens Romanus, qui ea descripsit, *διατάξεις ἢ διδασκαλίαι τῶν ἀποστόλων*, vt beatus quoq; Athanasius testatur, vocauit; nos dispositiones, vel doctrinam apostolorum interpretemur. hæc doctrinam libris 7. complexus est Clemens: extremo autem libro, idest, 8. canones ecclesiasticos apostolorum. hi enim sunt *τὸ κορυφαίωτατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως*, idest, summum in dispositione rerum ecclesiasticarum, vt idem in 3. capite eiusdem libri 8. scripsit, imitatus, vt mihi quidem videtur, cum alijs, tum hic diuinum Platonem, cuius fuit perstudiosus. is enim *πονομοθετῶν*, in quarto libro De legibus, *πάντων τελειώτατον πρὸς ἄρετιν* esse dicit, idest, inter cætera summe ad virtutem valere ferre leges. Sed vt iam Illyricus, & sui contubernales, vel eorum successores, apostolorum charisma hic in ferendis legibus ecclesiasticis, quas canones vocarunt, agnoscant, qui nec Athenis eruditi sunt, neq; Platonis discipuli fuere, neq; libros eius legerunt, conferamus, quæ Plato solam rationem ab auctore nature homini ingeneratam secutus, de officio legislatorum diuine scripsit. quicquid enim apud omnes scriptores recte dictum est, vt iterum dicam, auctore Iustino, nostrum est. Interpretemur ergo eisdem ferè verbis, quæ in principio libri 7. de legibus scripsit; Natis igitur, inquit, liberis tum matris, tum foeminae, maxime consentaneum est, vt deinceps de eorum educatione, & disciplina dicamus: hæc enim silentio prætermitti non potest, quæ autem de ea dicetur, similia monitis, quam legibus videri possunt. Homines enim cum soli sunt, & in domibus suis; aut voluptate, aut dolore, aut cupiditate impulsis, facile multa, & parua, & quæ non omnibus apparent, præter legislatoris consilium, & propositum committunt, quæ varios, & dissimiles mores ciuium efficiunt, id quod ciuitatibus nocet. Etenim, quia tum minuta sunt, tum frequentia, non decet leges de eis ferre, eaq; pœnis sancire, ne leges scriptæ interitum capiant, si in leuioribus, & sæpius leges transire homines assuescant. Quare aditus quidem ad leges de huiusmodi institutis & disciplina ferendas non patet: ea vero rursus silentio prætermittere non licet. Et paulò post, rursus de huiusmodi institutis, quæ doctrinæ, & monitis, quam legibus similia sunt, his fere verbis ait, Sunt autem hæc omnia, quæ nunc exequimur, illa quæ à multis vocantur instituta non scripta. Nec aliud sunt leges patriæ, quas vocant, quam omnia huiusmodi, quæ recte paulò ante dictum est, non oportere leges appellare, neq; tamen illa ipsa præterire, ac missa facere: sunt enim hæc vincula totius Reip. ijs omnibus, quæ tum scripta sunt, tum adhuc scribentur, interiecta ceu patria quædam, & prisca instituta. quæ quidem cum rectè posita sunt, & in vsum collocata, tum eorum exercitatio ac consuetudo leges latas protegit, & incolumes seruat: sin vero propter negligentiam non rectè exercentur, eueniet, quod in ædificijs solet, cum labefacta fundamentis, & antiquis illis, quibus fulta sunt superiora, necesse est

Quare canones dicti sint *τύποι* & *ἄροι*, latine formæ, & definitiones.

Quales sint quæ Græce dicuntur *διατάξεις*.

Quomodo quæ de officio perfecti legislatoris diuine scripsit Plato, in apostolis sermone imperitis cernuntur, ex quo eorum charisma in ecclesiasticis legibus ferendis appareat.

corruere omnia; atque alia sub alijs iacere, tum inferiora illa, quæ sustinebant, tum fastigia, quæ postea subuersis illis vetustis, ædificio fuerant imposita. Quare, cum ita se rem habere intelligamus, oportet nouam ciuitatem ex omni parte vincire, & vt ea robur accipiat, nihil siue magnū, siue paruum ex ijs omnibus prætermittere, quæ quis leges, vel mores, vel officia appellare potest. his namq; omnibus, ceu vinculis, colligatur ciuitas, vtrumque enim sine altero firmum non est. Quare non est mirandum, si multa, & quæ parua simul videntur instituta, in hanc tractationem nobis incurrunt, quæ longiores faciant leges. Hactenus Plato. Si ergo hæc, quæ Plato, cum nouam illam ciuitatem, quam animo informauerat, legibus, & moribus constitueret ad officium boni legislatoris optimo illo suo, & diuino ingenio multis disciplinis instructo, multisque laboribus, ac studijs limato, & vsu rerum, ac diuturnitate temporis perfecto cum summa omnium admiratione, & laude, pertinere intellexit, si hæc, inquam sancti Apostoli, nec in libris Platonis versati, immo neque grammatici, sed potius idiotæ, & omnis humane sapientiæ ignari, cum nouam ecclesiam tum ex Iudæis vetere lege, ac Iudaico ritu assuefactis, tum ex gentibus, quæ Deū ignorabant, cōstituerent, seruarunt; quis nō dicat à Deo & ab spiritu eius illa didicisse? Hi igitur, vt ab spiritu sancto eruditi, non solū canones illos ecclesiasticos sanxerunt, sed, vt dixi, permulta alia tradiderunt instituta de omni disciplina vitæ Christianæ, & ecclesiasticæ conuersationis, & de omni genere virtutis cuiusque ordinis, & gradus hominum, quibus illa continentur, quæ dicuntur νόμιμα ἀγγραφα, siue ἐπισημασία, vel ἐπισημασία, vt sua illa vocauit Plato, quæ nos dicere possumus instituta non scripta, consuetudines, & officia; quibus quia cuncta in ecclesiastica Rep. disposita sunt, vno verbo διατάξεις, id est, dispositiones vocantur, sicut Paulus Apostolus, cum dixit, Cætera autem, cū venero, disponam: Græce enim est διατάξωμεν; vnde διατάξεις dictæ sunt, quæ vna cum canonibus, qui sunt ecclesiasticæ leges, 8. libris, vt ante dixi, à Clemente Romano in persona apostolorū scriptis, continentur, quibus cōprehensa sunt illa, quæ Paulus generaliter cōplexus est, cum ait: De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate, quæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum. Vbi enim non est eadem distinctio veri, & falsi; pudici, & impudici; iusti, & iniusti; sancti, & non sancti; amabilis, & non amabilis; bonæ famæ, & infamæ; virtutis, & vitij; immo contra, alij aliud verum dicunt; alij item aliud honestum: & alij aliud iustum, similiter in reliquis, ibi non potest esse pax, sed schisma: vt aliud nos pudicum, aliud Lutherani; hi enim concubitum sacerdotis cum vxore pudicum, nos incoestum dicimus; similiter aliud nos verum, aliud Lutherani; & eorum aliud Melæthoniani; aliud Illyriciani: idcirco nec eis nobiscū pax est; nec ipsis inter se. Apud nos vero, & in nostris ecclesijs nulla huiusmodi dissensio, sed potius pax. Omnes enim id ipsum, sicut Apostolus præcipit, dicimus; & vno sensu, ac scientia sumus in distinguendo vero à falso, honesto ab inhonesto, iusto ab iniusto, similiter in alijs. Interrogemus ergo Magdeb. vnde petenda sunt ista, quæcunque vera, quæcunque iusta, quæcunque pudica, & quæ sequuntur, quæ apostolus dicit didicisse, accepisse, & audisse, ac vidisse Colossenses;

Philipp. c. 4.
Materia constitutionum apostolicarum generaliter ab apostolo descripta

Quæ sit materia apostolicarum constitutionum,

lossenses! non enim ista omnia in euangelio, aut epistolis scripta esse dicturi sunt. Quorsum enim si nulla erant in ecclesia νόμιμα ἀγγραφα, id est instituta sine scripto, Paulus ad Thessalonicenses scripsisset, tenere traditiones, quas audistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram? Quorsū item ad Corinthios, Cætera cū venero, disponam? Si enim dispositiones sine scripto valere non volebat, cur non scripsit absens, quæ erat coram sine scripto dispositurus? nō enim apostoli ad præsentem scribebant, sed ad absentes. An non erat opus constituere modum conueniendi in ecclesiā, ministrandi in ea, tum concionandi, psallendi, orandi, sedendi, recipiendi sessum aduentantes, communicandi, dispensandi bona ecclesiæ, & eis vtendi? Prætereo infinita alia ad disciplinam ecclesiasticam pertinentia, quæ Apostolicis constitutionibus à Clemente Romano descriptis diuine disposita sunt, quibus, vt antea dixi, comprehensa sunt illa, quæ Paulus ad Colossenses scripsit, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, & quæ sequuntur, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me. Sunt enim in his, exempli causa, cōstitutiones pudicitie in aspectu, in sermone, in cultu corporis, in balneatione, in habitatione ministro rum ordinis sacri cum coniugibus suis, & quæcunque alia ad pudicitiam pertinent. Sunt item constitutiones iusti, erga Deum, se ipsum, parentes, vicinos, ciues, peregrinos, magistratus populi, præsides ecclesiæ, erga seruos, & dominos, peccatores, & poenitentes. Sunt præterea in constitutionibus apostolicis, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ in rebus omnibus, quibus homines vtuntur, omne item genus virtutis, & actionis laudabilis; omnia enim sancti Apostoli disposuerunt, quæcunque ad ordinem, & honestatem, ad pacem, & disciplinam vitæ Christianæ, & ecclesiasticæ conuersationis, & ad prouidendum bona coram Deo, & hominibus pertinebant. Hi etiam disposuerunt, atque ordinarunt, quæcunque de ritu mystici sacrificij à Christo instituti nobis tradiderunt, ad quod digne faciendum & participandum vniuersa disciplina ecclesiastica, & monita, atque instituta apostolica referuntur, vt in quo tota æternæ salutis fiducia collocata nobis sit, & in quo cuiusque hominis christiani iudicium extremum pendeat; vnde Dauid de extremo iudicio prophetans, cum sessuri sunt sancti Apostoli, sicut Dominus dixit, super 12. sedes iudicantes duodecim tribus Israel, vt qui per vniuersum mundum euangelium prædicauerunt, ijdem eos, qui vel audire noluerunt, vel auditum nō seruarunt, iudicent, prophetans, inquam, in spiritu, de extremo iudicio, & de sanctis apostolis, qui etiam vt nos, in voce Archægeli resurgent, Congregate inquit, (Angelis enim iubet) sanctos eius: apostolos dicit, qui disponunt, siue ordinant testamentum eius super sacrificia: in iudicio enim illo non reposcetur ratio de sacrificijs veteris testamēti, sed noui: nec enim illa vetera apostoli disposuerunt, immo Moyfēs, sicut ei Dominus præcepit; sed in nouo testamento ritum, vt dixi, mystici sacrificij, & ceremonias, ac religionem disposuerunt, & ordinarunt. Sicut Clemens partim in lib. 2. de cōstitutionibus apostolorū, plenius autem in 8. totam missam, ac ritū mystici sacrificij descripsit, quo cætera, vt dixi, quæ in ecclesia a sanctis apostolis disposita sunt, referuntur. Habemus igitur nō solum Paulū testē, disposuisse sanctos Apostolos ecclesiastica, cū ipse Paulus de se dicat, cætera autem cum venero, disponam, sed etiam prophetā Dauid. quod si Apostoli sancti

1. Thess. c. 2.
1. Cor. 11.

De constitutionibus apostolicarum generaliter ab apostolo comprehensis, & sigillatim à Clemente descriptis.

psal. 49.

Quomodo nō solum Paulus; sed propheta David testificetur, disposuisse Apostolos ecclesiastica legibus, quas canones vocarunt.

Quomodo precipuum, & summum in perfecto legislatore, quod est leges terre, non potuit ab apostolis prætermitti

Quomodo apostoli non potuerunt esse pastores ecclesiarum sine legibus ecclesiasticis, Clemens lib. 2. 1. Cor. c. 5. Eccl. c. 10. Ez. 34.

Deut. 13, & 19.

1. Cor. c. 5.

sancti ecclesiam, & ecclesiasticam cōversationem, ac populi christiani disciplinam tam multis constitutionibus disposuerunt, quod ad legislatorum quoque officium pertinebat, quomodo, quod præcipuum erat, immo summum in perfecto legislatore, prætermittent; summum enim erat, leges ferre, quæ minas haberent ad sanandum necessarias; ad quarum legum conseruationem, illæ tam multiplices, vt ante diximus, constitutiones, consuetudines, & antiqua instituta, & monita, tamquam procemia, vt Plato illa sua vocat, adhibita sunt. Etenim, si apostoli sancti pastores erant, immo principes pastorum, quis audeat dicere, aut cogitare neglexisse eos partem illam, quæ gregi rationali custodiendo & pascendo maxime necessaria est? vt enim parum fermenti, ait apostolica constitutio, totam massam corrumpit, & melle morientes putrescere faciunt vnguentum suauis, sic quoque (inquit) ovis scabiosa in reliquas oves scabiem transfundit, nisi separaretur à sanis: canis etiam rabiosus, quicquid attigerit, in eo periculum affert. Quare, si hominem (inquit) flagitiosum ab ecclesia non remoueamus, facimus domum Dei spelucam latronum. Plato quoque libro 9. de legibus rationem naturæ insitam securus, pœna (inquit) legis alterum duorum facit, aut enim qui pœnas dedit, melior efficitur, aut minus malus. Ezechiel quoque inter cætera, quæ malis pastoribus neglecta exprobrat, illud etiam ait, quod eiectum erat nō reduxistis: oportet enim eijcere ex ecclesia, cum peccati genus postulat. Sicut scriptum est in Deut. auferas malum de medio tui, vt audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam audeant talia facere; quod quidem ad ecclesiam quoque nostram pertinere apostolus interpretatus est, cum ad eos, qui ex ecclesia propter peccatum publicum, quod notorium vocant, sunt eijciendi, retulit, aufer te (inquiens) malum ex vobis ipsis. Sed eiectum non oportet negligere, quod propheta Ezechiel in malis pastoribus accusat, vt paulo ante dixi, quin potius eum, inquit apostolica constitutio, qui in peccatis fuit, & per irrogationem pœnæ ex ecclesia eiectus est, ne sinas foris permanere: immo recollige eum, & conuerte, vt sic emendatum in ouile restituas, id est, in ecclesiam.

De Synodis, quæ ad exemplum Apostolorum canones adiderunt, & de Apostolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille a quodam Constantino relatis, item quibus rationibus constet gubernationem ecclesiarum ecclesiasticis legibus Apostolos constituisse, Et cur apostoli canones sine scripto tradiderunt, & de dispensationibus canonum apostolorum, & quomodo iustæ ab iniustis distinguantur, & quid de ea re Eutychianus Pont. & Igmarius Rhem. scripserint. Cap. 28.

Quid Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν ante annos mille scripserit de pœnis, quibus canones apostolorum, & reliquæ leges ecclesiasticæ sanctæ sunt.

Quales vero minas istas, & pœnas, quibus ecclesiasticæ leges sanctæ sunt, esse decebat, quia prudenter Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν notauit, & scripsit, interpretabor eisdem verbis, quæ ille præfatus est in collectione canonum Apostolorum, & Synodorum, quos tempore Iustiniani in 50. capita distribuit, qui sunt loci communes illustrium rerum ecclesiasticarum. Discipuli (inquit) Christi, iidemque Apostoli, quin etiam, qui eis successerunt, & ecclesiæ sanctæ Episcopi, & doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, ac Iudæorum, fallacia, & Tyrannide diaboli liberatam, & ad regem, ac dominum gloriæ recto animo, & fide conuersam spiritus sanctus sanctæ regendam commisit, nō sunt arbitrati, decere, vt qui peccarent, verberibus afficerentur, vt ciuiles leges faciunt,

faciunt, hoc enim valde stultum esse videbatur, ac nimis indecorum: immo potius studebant, vt quam promptissime periculis se pro eis obijcerent: retro regressos reuocarent; errantes adhuc, & à recta deflexos sine mora corrigerent: in profundum præcipitatos, omnibus modis extrahere curarent. Qui vero iam putrescerent, ac valde egrotarent, sapienter gladio spiritus abscinderent: contractos, & viribus defectos, quibusdā blasphemis pharmacis, & vinculis rationalibus alligarent, & eis pristinam valetudinem, diuina gratia, & spiritu sancto adiuuante, restituerent. Igitur, qui illis succelluri erant, vt eos, quibus quisque eorum suo tempore præfesset, saluos, & incolumes conseruarent, habitis concilijs leges quasdam, & canones non ciuiles, sed diuinos de ijs, quæ agenda essent, aut nō, ad corrigendos cuiusque mores, & vitam ediderunt, qui eos quidem, qui recta ingrederentur, fulcirent: actos uero in transuersum, punirent. Igitur quia olim diuersis temporibus, & à diuersis patribus, & diuersis rebus congruentes leges, & canones ecclesiæ aditi sunt, (post enim apostolos 10. Synodi magnæ habitæ sunt, præterea magnus Basilius multos canones fecit, & hi omnes canones adiderunt, nō quidem rebus in capita, ordine distributis, sed disperse, vt aliæ res alijs temporibus ortæ postulabant) nos in capita quinquaginta distinximus, & quæ sequuntur. hætenus ex procemio huius auctoris, qui in sua collectione primo semper loco canones apostolorum collocat, numerat autem 10. Synodos. vsque ad sua tempora habitas Ancyranam, Neocæsariensem, Nicenam, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam, Calcedonensem, Carthagenensem. Cognouit igitur, hic auctor non heri, & nudius tertius, vt Magd. natus, sed, vt dixi, ante mille annos, & amplius, primos legum ecclesiasticarum latores apostolos fuisse, qui primum ecclesias percunctum orbem apostolicis institutis, & canonicis legibus fundarunt: & eorum exemplum reliquos patres, qui ecclesias regendas susceperunt, varijs concilijs habitis in ferendis ecclesiasticis legibus, vt ratio cuiusque temporis, & nouarum rerum necessitas poscere visa est, secutos esse. Magd. vero, qui apostolicos canones negant, cum in locis illustrium rerum, in quos historiâ suâ per centenos annos distribuerunt, vnde centurias vocarunt, locum de gubernatione ecclesiæ in prima centuria ponant; quis non statim iure, ac cū ratione miretur, velle eos, vt tempore apostolorum, & deinceps vsque ad Synodos, quæ postea habitæ sunt, sine vllis legibus ecclesiasticis ecclesiæ gubernarentur? Etenim, si de potestatibus ciuilibus dixit apost. a Deo ordinatas esse, non sunt autem ordinatæ sine iustis legibus principum sæculi, consequens est, vt neque potestates ecclesiasticæ, quibus illas, vt diuinis, oportet subiectas esse, sine legibus principum ecclesiæ, qui fuerunt apostoli, a Deo ordinatæ sint. Præterea si ille recte dixit, qui de legibus ciuilibus elegantissime scribebat, nullo loco habendam esse ciuitatem, quæ lege careat: sane quidem recte quoque dictum sit, nullo loco habendam esse gubernationem ecclesiæ sine legibus ecclesiasticis. Deinde si lex est iusti, & iniusti distinctio; qui leges ecclesiasticas apostolorum apostolis negat, distinctionem quoque iuris, & iniuriæ ecclesiasticæ illis fuisse neget, necesse est; & qui hanc neget, consequens etiam est, vt distinctionem personarum ecclesiasticarum inter se, & à ciuilibus similiter neget. Quare si absurdum est, & fatuum, cogitare gubernationem ecclesiæ sine legibus,

De multiplici ratione ecclesiasticæ correctionis pecudum rationalium.

Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν in ecclesiasticis legibus, quas in locos cōmunes digessit, primo loco canones apostolorum posuit.

Apostolos secuti sunt, quicunque post eos canones adiderunt.

Quam sit absurdum, velle, gubernatas fuisse a sanctis apostolis ecclesias sine ecclesiasticis legibus.

Q eccle-

ecclesiasticis, & alios ecclesiarum legislatores, ante apostolos, non fuisse, satis constat; tum has eorum leges esse, semper in omnibus ecclesijs auditum est, nec aliud præter hoc memoriæ proditum, quæ dementia est eas negare! Nihil enim refert, ut ad hoc quoque respondeamus, quod non omnes octuaginta octo canones apostolorum à principio ad Latinos, in latinum translati, venerunt, præter quinquaginta; cū non minus omnes eos ecclesiæ latinorum sine scripto omni tempore tenuerint, & eis usæ sint, quam ecclesiæ Orientis, unde euangelij prædicatio, & ecclesiarum fundatio, atque extractio cœpit, quæ ipsos à Clemente Romano Græcè scriptos prius acceperunt. Si quis vero querendum putet, cur apostoli sancti has ecclesiasticas leges non scripserunt, si tantopere necessarias esse iudicarent, in promptu est ratio, illa scilicet, quam Lycurgus sapientissimus Lacedæmoniorum legislator, magistra natura in dādis legibus sine scripto, secutus est. Iudicabat enim, ut Plutarchus scribit, quæ præcipua sunt, & maxime ad fœlicitatem, & virtutem ciuitatis faciunt, ea in mores, & institutiones ciuium, si induerentur, immutabilia manere. Quod si hanc utilitatem, quæ maxima est, leges ciuiles sine scripto dandi, in illa vna Rep. Lacedæmoniorum, quam ceteris illius temporis diuinus Plato præposuit, ex ratione naturali ille didicit, quanto magis sancti apostoli ex spiritu Dei, qui eos docebat discere eam potuerunt? Præterea non conueniebat, quæ ex causis, quæ aliquando abesse possunt, pendebant, ea scripto, iubendo, aut vetando sancire; ne si scriptæ essent à sanctis apostolis huiusmodi leges, cum aliquis lege solueretur, quia ratio legis abesse iudicaretur, quæ dici solet dispensatio, is qui hanc causam, & rationem ignoraret, scripturam solui existimaret; atque ita assuescerent homines, qui ista non discernunt, contemnere diuinæ scripturæ auctoritatem. Hinc enim Ambrosij Neophyti ordinatio, quæ canone quoque apostolorum octuagesimo prohibita est, contra scripturam apostoli, quæ Neophytos ordinare prohibet, facta esse à quibusdam existimabatur, quibus idem beatus Ambrosius libro decimo epist. 82. respondens, Si non deest (inquit) humilitas competens sacerdotio, ubi causa non heret, vitium non imputatur. Hæc Ambrosius. Causa enim, quæ Neophytum ordinatione prohibet, est, ne ut idem apostolus ait, in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli: id est ne damnetur, unde diabolus damnatus est. ne male, (inquam) honore collato usus, in superbiam incidat, ut diabolus, qui occasionem superbiæ ex honore dato arripuit. Sic quoque beatus Cyprianus ordinatus est: de quo Pontius Martyr, aiunt (inquit) apostoli litteræ, debere Neophytos præteriri, ne stupore gentilitatis nondum fundatis sensibus adherente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Sed ille (inquit) primus & solus, scilicet in Africa, docuit, plus posse, fide quam tēpore promoueri. Nihil itaque duobus istis tanta fide, ac modestia viris ordinandis, contra scripturam Pauli factum est. aperte enim in ea huiusmodi Neophytis ordinandis locus relictus est, ut ex causa subiecta Neophytos prohibendi intelligere licet. sed, ut apostolus ait, non omnium est scientia. Idem dicendum est de canone apostolorum 17. qui digamos quoque ordinatione prohibet, quod ipsum scriptura quoque Pauli prohibet, cum iubet, ut qui ordinandus est, sit unius uxoris vir: causam enim huius legis pudicitiam, & continentiam esse, satis idem apostolus declarat, cum adiungit, debere esse pudicum, & in

Quare nihil referat, quod non omnes canones apostolorum latine translatis ecclesia latinorum a principio acceperit.

Quare sine scripto canones apostoli tradiderunt.

Quæ utilitas existat ex legibus sine scripto laicis, auctore Lycurgo.

Quare ordinatio Ambrosij, neophyti contra scripturam apostoli facta esse, falso putatur.

Quomodo ordinatio Cypriani neophyti non sit contra scripturam Pauli facta.

1. Cor. c. 7.

De digamis ordinatione prohibitis.

epist. ad Titum, continente. Unde doctus Tertull. libro 1. ad uxorem, quantum fidei (inquit) detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ disciplina ecclesiæ, & præscriptio apostoli declarat, cum digamos non finit præsidere: cum viduam allegi in ordinationem, nisi uniuiram non concedit. Deinde subiungit, quod ad rem nostram facit, & in quo illi assenti mur, aram enim domini mundam proponi oportet. non ergo hoc auctore ara munda proponitur, cum a non continentibus tractatur. Siquidem ita oportet, unius uxoris virum pudicum esse, ut viduam unius viri uxorem: quæ, cum vidua sit, non potest non esse continens. Hanc quoque causam legis huius attigit sanctus Innocentius sanctissimus, & eruditissimus pontifex, epist. 2. cap. 9. cum ait Unius uxoris virum dixit, non quidem permanentem in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam, idē cap. 4. sanxit, ne clericus viduam duceret, ne (inquit) hoc præiudicio impeditus, non possit ad sacerdotium peruenire. Similis etiam ratio est in lege digamum prohibente, præiudicium scilicet futuræ incontinentiæ, ut in neophyto præiudicium futuræ superbiæ. Quare, qui incontinentiæ suspicione penitus caruerit, eum si lege soluat is, qui ecclesiæ præest, & ecclesiasticarum legum custos est, contra scripturam Pauli nihil fecisse videatur: quia ipsa scriptura hanc legis causam continet, ut iam explicatum est. Reliqui ergo canones ecclesiastici sanctorum apostolorum, quorum vis ex ratione, atque causa, quæ abesse possit, pendet, cur in scriptura canonica noui testamenti non sint positi, dictum est iam. Deinde cum fere canones isti vi & minis parere cogant, has vero minas sepe accidere potest, ut remittere oporteat, & deceat, si eiusmodi canones ab apostolis scripti essent, scripturæ sanctæ auctoritas minui videretur. Ij ergo, si qui adhuc fortassis existimant, non esse hos canones leges apostolorum ecclesiasticas, sine scripto, ut diximus, datas, quia liceat eas aliquando, ut videmus, remittere, sic habeant, cum hæc leges ecclesiasticæ apostolorum ad temperationem ecclesiæ datæ sunt, simul datam esse ab earum latoribus ei, qui præest, potestatem eas remittendi, causa tuendi ipsius ecclesiæ temperationem, tunc scilicet, cum necessitas, vel ecclesiastica utilitas poscere videretur. ita ut illius obtestationis apud Paulum meminisset quæ ad custodes legum ecclesiasticarum pertinet, cum ait, Testor coram Deo, & Angelis eius, ut hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinando; inconsiderationem enim vocauit *πρόβλημα*, quod interpres præiudicium interpretatus est, loquebatur enim de non recipiendo accusatorem aduersus presbyterum nisi duobus, aut tribus testibus, cui similis est cano 75. qui idem vetat in Episcopo. Hoc igitur cauendum est, in dispensationibus canonum, quas vocant, ut ita eas necessitas, vel ecclesiastica utilitas excuset, ut omnis inconsideratio abfuisse iudicetur. Ad distinguendas vero iustas, & iniustas canonum dispensationes accommodatissima mihi videntur, quæ Eutychanus pontifex in epist. ad Episcopos Beticæ in extrema ferè parte scripsit, cum vellet docere, nullam causam posse esse soluedi ecclesiasticum canonem apostolorum de non offerendo tempore sacrificij quicquam aliud præter institutum Domini. Præcauedum (inquit) est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. etsi illa nonnumquam sinenda sunt, quæ si ceterorum constet integritas, sola nocere non valeant; illa tamē sunt magnopere præcaueda, quæ recipi sine manifesta decoloratio-

Quid Tertullianus de cœlibatu sacerdotum senserit.

1. Tim. c. 3.

De potestate remittendi leges canonis apostolorum dispensatione.

Quæ Pontifex Eutychanus ad distinguendas dispensationes canonis iustas ab iniustis scripsit.

Q ij ne non

ne non possunt. Cum ergo talia erunt, quæ ecclesiastici canones vitanda faciunt, non licebit eos solvere. Deinde subiungit; at, si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur vel rerum, temporumque cogit intuitus; vel acceleratæ prouisionis respectus excusat; quâto magis illa sunt nullatenus mutilanda, quæ nec vllâ necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas. Varias dispensandi causas summa breuitate attingit. Deinde subiungit, idcirco fratres ista prætulimus, ne hæc species, quas non licet offerre super altare iuxta constitutionem apostolorum, eorûq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicantur: & per simplicem benedictionem benedicta, demum à populis summantur. Fabe tantum, & vuc, & cetera, quæ apostoli constituerunt, super altare offerantur. Recitata sunt verba Eutichiani; & de hoc etiam canone apostolorum satis supra explicatum est. Recitemus deinceps, quæ Igmarius Archiepiscopus Rhemensis antiquus auctor, & iuris canonici prudentissimus, de hac re in collectione sua capitum ecclesiasticorum explicatius scripsit. nec ipse enim (inquit) Petrus, ne dum aliquis Romanæ sedis Episcopus, aliquem suum successorem aliquo præiudicio, ac potestate priuauit, quin eadem omni auctoritate, omni ecclesiæ non solû antiquis, sed etiã nouis institutis nunc leuius, nunc seuius consulere posset: immo deberet, prout tempori suo oportunitate videret. Hoc utiq; singularia Romanorum Pontificum decreta testantur; in quibus ipsi suorum temporum necessitatibus diuerso modo consuluisse leguntur. Niceni quoque canones Romani pontificis priuilegium ratum esse voluerunt, cum ad exemplum eius omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obseruanda. Nequaquam ergo aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quando illos pro consideratione temporum nunc intendit, nunc remittit: cû & ipsi canones tale ei priuilegium indubitanter concesserint, sed, & alij Episcopi, & si nullo modo, vt præsul apostolicus vel canones instituire, vel iam institutos iudicare valeat, aliquando tamẽ pro modulo suo aliqua statuta temperant, & hoc maxime in legibus pœnitentium; quod etiam ipsi canones illis concedunt. Nam Nicenum concilium Episcopis cõcessisse legitur, vt digne pœnitentes humanius tractent: & canonicam seueritatem in eis aliquatenus mitigent: debent enim iuxta Innocentium Papam attendere confessionem pœnitentis, & fletus: & lachrimis corrigentis actum iubere dimitti, cum congruam viderint satisfactionem. Nam iuxta Augustinum, In huiusmodi pœnitentiã non tam mensura temporis quam doloris attendenda est. Nequaquam autem ecclesiastica disciplina subsistere posset, si non præsul apostolicus illam auctoritatem haberet de canonibus, quam supra retulimus. Nam præcedentium patrum statuta ecclesiasticam disciplinam non tam instruerent, quam cõfunderent, si nulla ratione à successoribus eorum immutari possent; cum tamen necessitas temporis nunc mitius nunc seuerius incedendum persuaderet. quod illum non latebit, qui præcedentium patrum, & subsequentium statuta diligenter inuestigare curauerit, Nempe si beatus Gelasius numerum annorum, quos sui antecessores singulis gradibus præfixerunt, immutare non potuisset, penuriã clericorum sui temporis per presbyteros, etiam laicis infra annum maturatis, nullo modo succurrisset. Item, si moderni pœntifices antiquorum rigorem canonum super lapsos sacerdotes remittere nequiuissent,

Igmarius Rhemensis de potestate pontificis in dispensandis canonibus conciliorum, & apostolorum.

uissent, ipsa Christiana religio destituta sacerdotali officio penitus stare non posset: cum iam penè nulli sacerdotes nisi criminaliter lapsi reperiantur; quos antiqui canones deposuisse leguntur. Hactenus Igmarius de potestate pontificis in dispensandis canonibus non solum conciliorum, sed etiam apostolorum, Canones enim apostolorum hic auctor dicit, cum canones antiquos dicit, vt exemplo canonis 25, docuit, qui in crimen fornicationis aut periurij, aut furij lapsum deponi iubet. Sic itaque de ecclesiasticis legibus, quæ ad conseruandum ordinem, & decorum datæ sunt, habendum est, eo quidem illas spectare, vt plerumque fiat, aut non, quod iubendo, aut vetando faciunt; quandoque vero, cum aliter rebus, temporibus, locis, personis in Christo consulendum est, locum non habeant. Hæc enim esse naturam ordinis, & legum, Plato etiam ratione naturali docente, affecutus esse videtur, cum ait libro 10. de legibus, ordinem, & leges eo spectare, vt partim quod volunt, maiore ex parte faciant; partim nihil penitus sancire possint. Hinc error Magdeburgensium, qui hos canones sanctorum Apostolorum negant: quia nimium (inquiunt) sit in eis usus excommunicationis: tollunt enim distinctionem temporum, & rerum, vt cum iubet canon, si quis clericus in Caupona manifesto deprehendatur, pœna sit excommunicatio. Etenim si omnes fideles, quæcunque sunt, *φύλαξ*, id est bonæ famæ, facere oportet, vt Paulus Apostolus Philippenses hortatur, quanto magis clericos, qui exemplum, & forma debent esse laicis; non enim bonæ famæ est, inuitari laicos exemplo clericorum ad Cauponas, vbi gulæ indulgeri solet, sed hoc malum leuius iam factum est frequentia. Quæ autem parua videntur, & frequentia sunt, non oportet pœna excommunicationis sanciri: ne homines contemnere leges assuescât, tempore autem apostolorum grauius erat, & rarius, idcirco hæc pœna parculpe esse videbatur: quam quidem disciplina illius temporis requirebat.

Canonum ecclesiasticorum ratio, & propositum.

Quando canones ecclesiastici locum non habeant.

Natura ordinis & legum auctore Platone.

Quomodo Magdeburgenses notandis canonibus apostolorum distinctionem rerum, & temporum tollant.

Cur quædam olim pœna excommunicationis sancire liceret, quæ iam non liceat.

Quomodo ex eo, quod Magdeburgenses in prima centuria constituntur, & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinis, ac decori datas esse ab Apostolis. item sigillatim de quibusdam canonibus Apostolorum, quos ex loco apostoli ad Corinthios necessario concluditur, ab Apostolis traditos esse, & unde nati sint canones isti, & quis eorum finis & usus. rursus sigillatim, de alijs canonibus apostolorum pertinentibus ad locum apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacrae eucharystiæ, ritæ celebrando; & quid in eo Corinthij peccarent auctore Cyrillo, & quomodo id Paulus, & canon Apostolorum correxerit. Cur apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos postea Synodi consecuta, tanquam ecclesiæ necessarios, adiderunt, non composuerunt. & de exemplo Platonis rationi consentaneo, & quorsum spectent leges ecclesiasticæ instar legum ciuilium, & quid de eis diuinus Plato scripserit, & quomodo qui canones Apostolorum negare audent, plus Platonij, id est, rationi naturali, quam Apostolis ab spiritu Sancto eruditus tribuant.

Cap. 29.

Sed age iam, quo magis veritas canonum apostolicorum appareat, oportere præcipuum est, vt sigillatim de quibusdam explicemus. Cum igitur Magdeburgenses libro secundo centurię primę, cap. 7. apostolos conseruantes ceremonias ad edificationem ecclesię, & ab bonum ordinem, ac decorum ordinasse, ad idque probandum locum citent ex cap. 14, epistolæ prioris ad Corinthios, qui est totus de ordine loquendi linguis in ecclesiã, & prophetandi, siue interpretandi, vt tunc ratio, & usus ac necessitas eiusmodi charismatum, quæ erant frequentia, poscebat, percunctemur eos,

Quia an credant,

an credant, fuisse tunc alia à sanctis apostolis ordinata ad ordinem, & decorum, vt ipsi dicunt necessaria? quæ omnia satis improprie ceremonias ijdem vocant: ceremoniæ enim ad cultum Dei adhibentur aliud autè est cultus Dei: aliud ordo, & decorum eorum, quæ in ecclesia fiunt; quod latius patet: quare aliud est constitutio ceremoniarû: aliud constitutio ordinis & decori: profecto non possunt negare, ordinasse alia, præsertim cum ipse idem apostolus totû illum locû his verbis concludat: omnia autè honeste siue decenter fiant in vobis, idest, in vestra ecclesia; de ijs enim, quæ in ecclesia fieri debent, loquebatur. Atqui omnia honeste, & secundum ordinem fieri non poterant in ecclesia, sine legibus ecclesiasticis; sicut nec in ciuitate, sine legibus ciuilibus. Vnde diuinus Plato, vt supra iterum meminimus, sic in lib. 6. vim ingenij, & naturalis intelligentiæ, ac rationis secutus, scripsit: Quicquid in ciuitate ordine, & lege fit, multa bona parit: ordine, & lege fieri dixit, quod vtrunque ex altero constet, in lege enim consistit conseruatio ordinis: & in conseruatione ordinis lex viget. Subiungit deinde Plato. cætera vero, quæ vel ordine carent, vel male disposita sunt, multa ex eis, quæ recte sunt constituta, disturbant. Ergo omnia decenter, & ordine facere, quomodo poterant Corinthij, quod eis Paulus præcipiebat, nisi quæ ratio ordinis ac decentiæ esset, didicissent? aut quomodo hoc discere sine magistro potuissent; idest, nisi compositio ordinis & decori à magistro eodemq; apostolo Paulo illis tradita fuisset? An in monasterio nouitij nisi à præposito regulas monasticæ conuersationis accipiant, omnia in monasterio honeste, & secundum ordinem vnquam facient? aut in ciuitate magistratus, iudices, & reliqui ordines ciuium, si & institutis, & consuetudinibus, & legibus careant, quid deceat, quid ordo postulet, & quid non, scire poterunt? Quis hoc dicat, nisi sensu cõmuni careat? nisi volumus, positum esse decorum, & ordinem in opinione cuiusque, quo nihil stultius: & non potius ratione, & certo iudicio cõstare. An igitur necessarium fuit, ne quid tunc in ecclesia confusum esset, vt apostolus in charismate linguarum in ecclesia vtendo modum, & ordinem causa pacis conseruandæ præscriberet, & non fuit necessarium, vt multa alia, quæ semper in ecclesia futura erant, ita etiam cõposita, & ordinata essent, vt sublata confusione, & decoro atque ordine seruato, pax esset? An minus, quam illud, necessarium erat, vt aliquid exempli causa dicamus, ordinare, vt est in 14. canone apostolorum, ne liceret Episcopo, relicta parocchia sua siue diocesi, ad aliam profilire, quamuis multi eum cogereant? nisi aliqua causa probabilis impelleret; vt si plus vtilitatis in religione illic afferre posset, idque non sponte sua, sed iudicio multorum Episcoporum ac maximo hortatu. Hæc enim est ecclesiastica lex apostolorum, sanctissima illa quidem & saluberrima: quæ, & modum ponit ambitioni Episcoporum, qua nihil potest esse ecclesiæ perniciosius: & iustas Episcoporum translationes ab iniustis distinguit. Hanc legem Synodus Antiochena, vt valde necessariam, nequando obsolesceret, renouauit. Rursus; an non erat à pace, obedientia, modestia, ordine, & decoro alienum, si ministris ecclesiæ siue presbyteris, siue diaconis, siue alijs quibusq; clericis, relicta propria ecclesia, in qua ordinati, & cõstituti sunt, licere, inuito Episcopo, ad aliam morandi ibi causa, se penitus trãsserre? & cû reuocati essent, impune nõ parerent? an, nõ erat pœna merita, vt qui in ecclesia sua ministrare dedignati essent,

Quomodo coguntur Magd. confiteri, constituisse apostolos alia etiã ad gubernationem ecclesię pertinentia, præter ea, quæ ad ordinem & decorum spectabãt, quæ ipsi sponte sua concedunt.

De quibusdã canonibus sigillatim, quos ab Apostolis necessario traditos esse, ex loco Apostoli à Magdeb. citato plane conuincitur. Can. Apost. 14.

ti essent, & inuito Episcopo suo in aliena maluissent, ministerio ecclesiastico prohiberetur? & in cõmunionem ac societate, tamquam laici, haberetur? hoc continet proximus canon; cuius sententia in Nicena Synodo & Calcedonenfi confirmata est. immo ipsa Synodus Nicena hunc canonem apostolorum in canone suo 16. causa eum confirmandi citat, vt supra loco suo docui. Et quid, si Episcopus, ad cuius ecclesiam migrarunt isti, pœnam vacationis eis decretam pro nihilo ducens, eos inter clericos recipiat? an ordinem, & compositionem ecclesię nõ turbabit? immo maxime. hoc ergo cauet canon, qui sequitur, qui cõmunionem huic Episcopo interdicit, vt, qui sit (inquit) *διδάσκαλος ἀταξίας*, idest qui docet, non seruare ordinem. Satis hic canon verbo ipso *ἀταξίας*, quæ est in ea ipsa re, quam prohibet, significauit, pertinere, quod iubet ad ordinem, de quo Paulus dixit, omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis. An non fuerit absurdum, si quis putet, aut hoc malum non vidisse apostolos, neq; cogitasse, quasi non esset in promptu, & vt dicitur, ante pedes? aut vidisse quidem, sed, medicina vt fieret, posteris reliquisse, ac reseruasse, idest Nicenis patribus? vt iam trecentis annis, & amplius nullas ecclesiasticas leges, horum vitiorum emendatrices habuisset ecclesia. Illud vero omnium absurdissimum est, cum has leges canonicas sanctorum apostolorum ecclesia habeat, quas nullus recorderetur, nec audierit non habuisse antea, & quas semper catholici per cunctum Orientem, & Occidentem coluerunt, & in eis quicquam nouare semper veriti sunt, eas tamen hesterni isti, siue hodierni historici poetici negare ausi sunt. Sed obseruemus rursus alia, quæ ad temperationem ecclesię, & ordinis ac decori compositionem, & pacem omnino necessarium fuit, vt sancti apostoli prouiderent; vt quidem prouiderunt. Si enim Episcopus, aut presbyter, aut diaconus merito propter crimen ministerio ecclesiastico prohibitus, rursus illud impune auctoritate sua tractare auderet, ecquid insolentius, aut ecclesię magis pestiferum, quàm non posse ouem scabiosam à reliquo grege separari, & posse cõtra, vnus ex eplo multos perire? cum potius oporteret vnus supplicio multos seruari. Est autem canon 28. apostolorum, qui hoc ne fiat, cauet. Item si Episcopus à viris grauibus, & fide, atque auctoritate præditis de crimine aliquo accusatus, & iterum & secundo ac tertio, à quibus audiendus esset, vocatus venire nollet, & lucrum ex declinatione iudicij reportaret, quid hac impunitate esse, aut cogitari posset iniquius, & pestilentius? aut quæ rursus magis salutaris lex ecclesiastica esse poterat, quam ea, quæ hoc terribilissimum malum emendat? qui est canon apostolorum 74. qui illum vi, & minis cogit, vt vel se curari pariat: vel si perire malit, eo pereunte multi seruentur. Canon, qui proxime sequitur, prohibet, ne hereticus aduersus Episcopum testimonium dicat: immo neque vnus fidelis; quia scriptum sit, in ore duorum vel trium stabit omne verbum. De testimonio autem heretici reiiciendo hæc ratio habenda est: in quo enim fuit, sicut apostolus ait, cor malum incredulitatis discededi à Deo viuo, & fallacia peccati obduruit, quomodo credendum est, non esse ei cor discededi etiam à fide testimonij? qui, inquam, fidem Deo non seruauit, quis credat, seruare velle homini? ab ijs enim ait Archadius siue Charisius iurisconsultus exigendum est testimonium, quorum fides non vacillat. Satis vero in reliquis illa fides vacillat, quæ in religione iam lapsa est. De numero autem

Can. Apost. 16.

Quid absurdi cogantur Magdeb. cõcedere, si hos canones Apost. negare pergant.

Quid sit omnium absurdissimum in negãdis apostolorum canonibus.

Can. Apost. 28

Can. Apost. 74

Can. apost. 75.

Cur non sit habenda fides testis heretico.

Hebr. c. 3.

testium,

testium, si apostolus ad Timotheum scripsit, aduersus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus, aut tribus testibus, quanto magis hoc apostoli in accusatione Episcopi, qui presbytero est maior, ecclesiastica lege sancire debuerunt. Esse enim presbyterum minorem Episcopo, licet presbyteri nomen commune alio qui sit vtriusque, vel hic locus epistolae ad Timotheum necessario conuincit, non enim potest alterius iudex esse, qui non sit eo superior. Iam canon 29. cur ab istis apostolorum esse negatur, qui eum, qui nummis obtinuit, ut Episcopus, aut presbyter fieret, sic punit, ut Petrus Simonem Magum? item canon, qui presbyterum, si Episcopo suo catholico contempto, coitionem facit, & aram seorsum tyrannice ponit, igne anathematis plectit; sicut Deus vero igne illos ducentos quinquaginta, qui in illa aduersus Moysen, & Aaron seditione incensum obtulerunt, Cur à Magdeburgensibus Apostolorum esse non creditur? Longum fieret, si vellem per singulos canones pergere, quos sancti apostoli, ut pax in ecclesia conseruaretur, & omnia honeste, & secundum ordinem in ea fierent, composuerunt. Inde enim nati sunt, & hic eorum finis praestantissimus, & usus summe necessarius, atque vberimus fructus. Quare, etsi haec pauca proposito sufficere poterant, tamē, quia illa honeste, & ordine in ecclesia fiunt, quae ecclesiasticis canonibus siue legibus disposita sunt, tangam adhuc paucos alios ex eorum numero, quos idem apostolus in eadem epistola ad Corinthios paulo ante significauit. Postquam enim Corinthios correxit, qui, ut supra explicauit, contra institutionem Domini *δημοβοινας*, id est coenas populares pro communione sacra, in ecclesia faciebant; nisi enim in Domini institutionem illi peccassent, non opus fuisset Apostolo, illam repetere; si quidem non repetita, corrigi poterat, quod inuicem non expectabant ad concoenandum, si hoc solum peccabant; hoc, inquam, postquam correxit, & qua conscientiae praeparatione digne communicandum esset, & quo ordine ac modo concoenandum admonuit, subiungit, cetera autem, cum venero disponam. Interrogemus hic iterum Magdeb. quae nam suspicantur, esse illa cetera, quae apostolus dicit, quae eodem pertinebant? habemus enim nos in his ecclesiasticis legibus non pauca ad huius magni mysterij administrationem, & cultum rite adhibendum diuine disposita, & constituta, ut illud, ne quid Episcopus aut presbyter praeter institutum Domini super altare offerat. hoc autem institutum in euangelio continetur: & Paulus repetit, cum ait, ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis: quonia Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, & quae sequuntur, de pane tantum & calice offerendis. Canon vero ecclesiasticus apostolorum poena sancit, si sacerdos, quo tempore in specie panis & vini sacrificium incruentum facit, quicquam aliud super aram offerat; ut Corinthij: qui non solum hoc peccabant in ecclesia, quod peracto sacrificio, cum in ecclesia ad manducandum conueniebant, non inuicem expectabant, sed illud etiam, quod eos cibos, quos communi mensae adhibebant, in altari vna cum mystico sacrificio per sacerdotes praeter institutionem Domini offerebant. Vnde vsq; ad tempora sextae Synodi Constantinopoli in Trullo habitae cum in multis ecclesijs sacerdotes oblationi sacrificij incruenti vvas adhiberent, quas postea simul cum sacra Eucharistia populo distribuerent, consuetudinem istam ab instituto Domini, & ecclesiastica lege sanctorum apostolorum alienam,

Canon

canon sextae Synodi 28. canone prohibuit, & poena sanxit. Permittit autem canon apostolorum offerre nouas spicas, & vvas, & legumina circumfusa molis ad terendum, hoc est trita, hoc enim significant *χ/δρα*, ut beatus Cyrillus auctor est, sic dicta, *παρά τῶ τοῖς ἀλοῦσι μύλοις περιχῆσθαι*, quia (inquit, non sumus soliti integris granis velci, sed tritis, ut sint commoda ad vescendum. At haec quidem, non eo tempore cum offertur sacra Eucharistia, offerre Deo licet, sed alio, tamquam primitias frugum, ad agendum gratias ei, qui huiusmodi fructuum munere corpora nostra alit, & auget. Permittit item oleum ad lucernas ecclesiae, & thus ad aram tempore oblationis offerre. haec lex per vniuersas ecclesias catholicorum Orientis, & Occidentis, vsque ad hodiernum diem religiose seruetur, quae ut aliquando remitti queat, nulla necessitas, nec ecclesiastica vtilitas requirere poterit, ut Eutichianus Pontifex in extrema parte epistolae ad Episcopos Beticae scripsit, vbi hunc canonem, ut antea dixi, nomine Apostolorum citauit. Percunctemur igitur Magdeburgenses centuriatores, vnde ecclesia hanc legem accepit, quam consuetudo confirmauit? cui scriptura beati Pauli patrocinetur? quae ratione ecclesiasticae vtilitatis, ac fide defenditur? vnde, inquam, nisi a sanctis apostolis, qui ecclesiae catholice administratione ecclesiasticis legibus, quas canones, ut saepe dixi, nominarunt, constituerunt, ut essent omnia decenter, & ordinate disposita. Sed reddamus alia legibus apostolorum sancita, ad propositum locum apta, de ijs, quae ad mysterium sacrae Eucharistiae rite in ecclesia celebrandum pertinebant; de quibus apostolus cum ageret, cetera dixit, se, cum ad Corinthios veniret, dispositurum. An non pertinebat eo, ut poena sanciretur, ut quidem canone 8. sanciturum est, si Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut alius quiuis ex ordine clericorum, cum communicandum esset, non communicaret: neq; tamen causam iustae excusationis afferret? An si hoc eis impune liceret, hoc exemplo populum a comunione non auocarent? & suspicionem in se, cum sacrificium faciunt, mouerent, quasi non rite sacrificassent? quantum hic scandali, & periculum ruinae animarum? an igitur minus necessarium erat, ut hanc quoque suam, & aliorum apostolorum ecclesiasticam legem Paulus Corinthijs daret, cum cetera ad eos profectus, ut promisit, dispositurus erat, quam eam, quae dicta est, de illis scilicet speciebus in ara tempore sacrificij solum offerendis, quas Dominus constituisset? Praeterea, si fideles in ecclesiam ingressi, postquam ibi in ecclesiastico conuentu ad sacrificium, scripturas, id est lectionem epistolae, aut prophetiae, & euangelij audierunt, statim recederent, cum nulla necessitas cogeret non permanere in oratione, & comunione, an non esset haec *ἀταξία*? sic enim can. Apostolorum 9. qui id vetat, vocat: id est perturbatio ordinis ecclesiae. Quis hoc negare potest aut dubitare? dignus ergo est hic canon sanctis apostolis: & ad illa maxime pertinens, quae Paulus scripsit se dispositurum de ecclesiae ordine in sacra Eucharistiae mysterio rite colendo, & tractando; de hoc enim, ut saepe dixi, agebat. Ad haec, cum ij, qui propter peccatum aliquod graue, ex ecclesia eijciuntur, ut primi parentes ex paradiso eieci sunt, quia is, qui ecclesiae praest, indignos eos participatione sanctorum mysteriorum, quae in ecclesia celebrantur, publice iudicauit, si quis postea vna cum eis, aut in ecclesia, aut domi oraret, quos adhuc gladius ignis, quae est excommunicatio, ecclesia prohibet, ut primos parentes ille

R gladius

Quomodo ex apostolo con-
flet, esse pres-
byterum mino-
re Episcopo.

Can. Apost. 29.

Origo, & finis
ac fructus ca-
nonum.

De canonibus
apostolorum ad
cultum mystici
sacrificij perti-
nentibus qui ad
eum locum re-
ferendi sunt, ce-
tera, cum vene-
ro, disponam.

Can. Apost. 3.

Quid Corin-
thij ab aposto-
lo reprehendi,
in sanctam Eu-
charistia praer-
ter institutum
Domini pecca-
rent.

Quid ex illa
praua consue-
tudine Coriu-
thiorum adhuc
relictum Cano
sextae Synodi
prohibuerit.

Can. Apost. 8.

Can. Apost. 9.

gladius flammeus, & Cherubin, qui ante paradifum voluptatis ad custodiendam viam ligni vite collocatus fuit, ingreffu paradifi prohibebat, an non iudicium ecclefie improbare ifte videretur? & fapientior effe velle quam Cherubin? quod verbum multitudinem fcientie fignificat, vt qui hebraice callent, interpretantur. nec hoc folum, fed ipfi etiam excommunicato noceret, nifi eius communionem declinaret; vt nocet egroto, qui ei medicinam fieri prohibet. idcirco enim ex ecclefia ifte eiectus eft, vt, cum vetatio ifta, fiue declinatio multorum fati doloris attuliffe ifti videatur, ficut apoftolus de incefio illo Corinthio dixit, vt fpiritus eius faluus fit in die Domini, tunc in ecclefiam recipiatur. Neq; vero in publica tantum ecclefia cum ifto orare ecclefiaftica apoftolorum lex vetat, fed domi etiam: quod vbiq; funt duo, vel tres congregati in nomine Domini, ibi ecclefia quedam priuata, ac domestica fit, vt Paulus in epiftola ad Romanos vocat. Sed hac hactenus. Opus enim effet integro libro, fi propositum effet docere figillatim, quemadmodum hos ecclefiafticos canones apoftolorum partim fcriptura defendat, partim ratio: vniuerfos vero priefca confuetudo confirmet: & fides catholicorum omni tempore, vbiq; custodierit. Has igitur ecclefiafticas leges fancti apoftoli ciuitati Dei, id eft ecclefie catholice, tanquam neceffarias, reliquerunt, qui perfecte ab fpiritu fancto didicerant, quod ratio infita diuinum Platonem vtcunque docere potuit. Sic enim lib. 4. de legibus, vt iterum repetam, fcripfit, quicquid in ciuitate ex ordine, ac lege fit, omnia bona parit: alia vero, que vel ordine carent, vel male difpofita funt, multa alia, que ordinata funt, diffoluunt. Quis ergo ita coecus, aut contentiofus fit, quin fanctos apoftolos ecclefie fanctę legiflatores multo hec magis & cofideraffe & prouidiffe credat, & cofiteatur? Rurfus Plato lib. 12. Illa (inquit) que ad leges pertinet, fi recte fancita funt, priefcipua vim inter omnes difciplinas, ad efficiendum meliorem, qui ea difcat, habere poffunt: Quę quidem oportet, vt bonus iudex apud fe, tanquam aliorum remedia, falutifera feruet; & his tum fe, tum ciuitatem emendet: ac probos quidem in virtute firmet, atque augeat: prauos vero ab ignorantia, & intemperantia ac timiditate, & vt fummatim dicam, ab omni iniquitate, quoad fieri poffit, quicunq; curabiles funt, reuocet. Hanc vero tantam vim legum a fpiritu fancto difcipulos, & apoftolos non didiciffe fed potius ignoraffe, vel neglexiffe, quemadmodum credere par fit: an non potius qui fic cogitet, a fenfu communi abhorre- re videatur? Sed dicet fortaffis aliquis iftorum, qui vnde cum que querunt, quid in has ecclefiafticas leges vtcunque obijciant, Si leges ecclefiafticas fancti Apoftoli dederunt, cur tam multa fuffefforibus fancienda reliquerunt? cur potius ipfi, fi femel leges dare coeperant, hanc partem abfoluta non reliquerunt? nec hoc quidem rationi confentaneum erat, quod idem quoque Plato perfuadere iftis poterit, fi quid rationis habere voluerint. Sic enim ille libro 9. cum non ignoraret, multa fe priefmittere, vt ratio ac neceffitas postulabat, Cum iudicia (inquit) in ciuitate recte, quantum fieri potest, coftituta funt, ac iudices pofttea futuri, bene educati, & omni diligencia explorati erunt, multa ibi eiusmodi iudicibus recte, atq; honefte committuntur, de ijs, que alij alijs debeant; vt quid eos foluere, aut pati oporteat, iudicent. Nos vero non fumus reprehendendi, fi de plurimis, eisq; maximis, non eis leges fancimus, que iudices, parum alioqui eruditi, poffunt

Quanta effet vis legum, a Platone explicatum eft, quod in legibus ecclefiafticis, que canones funt, non ignorarunt apoftoli.

Quare apoftoli non omnes ecclefiafticos canones, qui pofttea editi funt, nobis tradiderunt.

poffint perfpicere; & vt cuique culpę par poena irrogetur, facere. Igitur, quia, quibus leges damus, non exiftimamus, effe eos huiusmodi rerum iudices omnino imperitos, & ineptos, plurima illis comittere nos oportet: immo, quod fape, & dictum, & in fuperioribus legibus a nobis factum eft, descriptionem quandam, ac formam poenarum proponimus, vt exempla iudicibus nunquam extra ius egrediendi prebeamus. Illud preterea dicendum eft, fi, aut omnes natura fua recte, & compofite viuerent, aut in omnibus fcientia effet, neque tunc, neque modo ecclefiafticis legibus opus effet. nunc vero vtrunque falum effe, non folum Apoftolus teftatur, qui ait, legem non effe positam iuftis, fed iniuftis, & peccatoribus; & in alio loco, non in omnibus fcientiam effe; fed etiam philofophi, tam et fi veritatem perfecte non cognouerunt. fic enim princeps, & quali Deus eorum lib. 10. de legibus ait, que nos aduerbum interpretati fumus, Nullus hominum eft, cui fit facultas a natura data cognofcendi, que hominibus ad vivendum in Rep. conducunt, & poftquam cognouerit, amplectendi, & perficiendi ea. fi quis vero diuina forte, ea ingenij facultate natus effet, huic nullis legibus ad imperandum animo fuo effet opus: nulla enim lex, aut ordo preftantior quam fcientia eft, non enim fas eft, qui tali mente preditus fit, vlli hunc parere, aut feruire, quin potius omnibus priefse, fi verus eft, & vere natura liber. nunc vero nullus hominum fic eft, fed ex parte aliqua parua: quo circa fecundus gradus eligendus eft ordinis, & legis. Et paulo poft, legum itaque (inquit) vt apparet, partim propter probos viros componuntur, vt eos doceant, qua cofuetudine, ac moribus vti debeant, vt inter fe ament: alie propter eos, qui difciplinam fugiunt, & intractabili natura funt; nec vllam operam dant, quin ad omne vitiu tendant. Recte hec a Platone dicta funt, que, qui ecclefiafticas leges apoftolorum negant, fi vidiffe apoftolos non concedunt, fequitur, vt melius Platonem ciuitatem fuam compofuiffe concedant, qui ordinem, & leges dedit, quam apoftolos ecclefiam; ac plus etiam *πύρα ἀδιδάκτω* tribuant, quam fpiritu fancto omnis perfecte fapientie doctori, qui S. Apoftolos erudiuit. vtrumq; horum quam fit impium, miseri funt ifti fi ignorant: longe vero miferiores, fi intelligere nolunt. Sed, quia nimis multa hoc primo libro pro defendendis canonibus complexi fumus, ordiamur iam fecundum: vt defenfionem epiftolarum prifcorum pontificum aduerfus eodem accufatores, adiuuante Deo, patrono veritatis, aggrediamur.

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum.

LIBER SECVNDVS.

MANIA, quæ a Magdeburgensibus in canones Apostolorum obiecta sunt, tanquam nodos quosdam libro primo Stanislæ Hosi Cardinalis lectissime, expediuimus, & dissoluimus: tum quæ in ijs ipsis canonibus, quos temere reprehendebant, non intellixerunt; & de quibus alij non reprehendendi, sed sciendi causa quærere solent, explicauimus. Deinde testimonia veterum, quibus carere eos iactabant, permulta ex Synodis, ac sanctis patribus produximus, & recitauimus. Ac tandem Apostolorum canones esse, quos negabant, pluribus rationibus, confirmauimus, & exemplis docuimus. Hoc secundo libro ad ea respondere aggrediemur, quæ in epistolas præcorum atque Apostolicorum pontificum ijdem Magdeburgenses obiecerunt, vt vel fictas esse vel deprauatas probarent; neutrum enim, vt antea dixi, conscientia redarguente, asseuerare audent. Sic autem visum esse istis; mirum videri non debet, vt olim Manichæis visum est; nouum testamentum negare: Ebionitis Pauli epistolas: Marcionitis aliquas ex eis: & alijs hæreticis alia; vt eorum institutio ex hæretica ratione suscepta poscere videbatur; præsertim cum iam isti epistolam Iacobi, & alios quosdam libros veteris testamenti negarint. Illud verò magis mirum sit, si qui existant, quos tantillum accusatione sua moueant. De ijs loquor, qui ingenio, eruditione, & diligentia præstant: & (quod magis necessarium, & melius est) ad sobrietatem sapere volunt, non vltius progredi cupientes; quam quo ingenij acies, & lumē diuinum eis ostensum pertingunt. Hoc enim facere hominum est ingenijs non intemperanter abutentium, qui ex eis sunt, quos propheta dicit, non ambulare supra se; & apostolus interpretatus est, se ipsos in se metiri; & se secum comparare secundum mensuram regulæ, qua mensus est Dominus. Quid enim, si quædam in his epistolis quandoque occurrunt, (occurrunt autem perpauca) quæ non omnibus expedita sint? an idcirco de earum auctoritate hi dubitarint? minime: non magis quam quia in epistolis Pauli quædam sunt difficilia intellectu, vt beatus Petrus testatur, id circo licere sibi putent, suo ista, & non sensu apostolicæ traditionis accipere. Quid enim tunc faciendum in difficilibus, & obscuris, duobus verbis videtur mihi beatus Petrus in eodem loco diuine admonuisse, cum ait, deprauari ista Pauli difficilia ab indoctis & instabilibus. Ergo quia non omnium est scientia, sicut Apostolus ait, discat prius, qui vult scripturas sanctas non prauè interpretari. Est autem prima discendi regula, vt interpretando, à fide ecclesiæ, & apostolicæ traditionis sensu non discedatur. vt quod ab initio auditum est, in nobis permaneat: & vt apostolus ait, ad quod prius venimus, (hoc enim significat verbum Græcum ἐφθάσαμεν) in eadem regula permaneamus. Quod qui non faciunt, hi sunt indocti, & instabiles, quos beatus Petrus dixit. Liceat ergo mihi, aliquid simile de his pontificum epistolis dicere: nihil enim prohibet minora cum maioribus conferre, cum aliud sit conferre: aliud equare, quod non facimus. itaq; si quis non intelligit, quemadmodum epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini ante annos 8. iam mortuum scribi potuerit: quomodo sanctus Anacletus alioqui eruditus, Cephæ interpretatus est caput: quomodo beatus Petrus primitiæ Apostolorum fuerit, cum sit Andreas frater eius prius ad apostolatam vocatus: quomodo Episcopus cum laicis seculares causas iudicet: hæc inquam, & si quæ alia huiusmodi sunt, qui per se non assequitur, si est ex ijs, quos paulo ante dicebam modestos, & temperatos, ab alijs quærat: & se interim intra modum suum continet. Neque discedit ab eo, quod in ecclesia ferri, & in eam emanasse iam olim scit: & ipse si quid dicat, cum alijs, sicut Apost. ait, reuelatum fuerit sedenti, prior tacet: potestis enim (inquit) per singulos prophetare. Quare si qui, quod ipsi ignorant, alios non putant interpretari posse, nec alijs credunt posse reuelari, isti sunt, qui nolunt per singulos prophetare: quin potius quod in omnibus ecclesijs docetur, facile relinquunt, vt suas prophetias sequantur: atque ita ex Deo pacis Deum faciunt dissensionis; quod nostra hæc ætate Lutheranis, & ex eorum grege Magdeburgensibus centuriatoribus euenisse videmus. Accessimus ergo ad defensionem epistolarum non propter eos, de quibus dixi, magis mirum esse, si ipsi tantillum istorum accusatione moueantur. non defendimus, inquam eos, qui armis spiritualibus bene tecti, atq; muniti sunt, doctrina, diligentia, ingenij temperantia, prudentia, & sanitate fidei. Sed inermes, & imprudentes defendimus: in quibus istorum tela vel iam hæserunt; vel periculum est, ne aliquando hæreant, vt ea partim extrahamus: partim depellamus. Ac quia Magdeburgenses in proœmio accusationis suæ prudenter eos facere dicunt, qui, quia de multis & magnis rebus ex epistolis veterum, & apostolicorum pontificum testimonia proferuntur, non prius fidem testimonijs adhibent, quam ad normam veritatis & fidei singula examinarint, pari ratione, ac istorum etiam sententia prudenter item ij faciunt, qui non prius earum accusatoribus fidem adhibent, quam singula, quæ accusant, ad eandem normam veritatis & fidei examinarint: Quod quidem quia nos iam fecimus, consilium & rationem istorum secuti, id est, quia singula diligenti studio examinauimus, rationes examinationis nostræ in medio ponemus, ne iam, sicut beatus Martyr Cyprianus Demetriano respondit, non verecundiæ sed diffidentia esse incipiat, quod tacemus: & dum criminationes falsas refutare cõtemnimus, crimen agnoscere istis fortasse videamur. Deinde vt si quos ex imperitis, suis commentis in eundem errorem induxerunt, ostensa luce veritatis ad rectum sensum reuocentur: vt enim idem Cyprianus contra eundem Demetrianum mendacis quoq; decipientem scripsit, qui ad

Rom. c. 12.

psal. 130.
2. Co. 10.

2. Pet. 3.

deprauari ista Pauli difficilia ab indoctis & instabilibus. Ergo quia non omnium est scientia, sicut Apostolus ait, discat prius, qui vult scripturas sanctas non prauè interpretari. Est autem prima discendi regula, vt interpretando, à fide ecclesiæ, & apostolicæ traditionis sensu non discedatur. vt quod ab initio auditum est, in nobis permaneat: & vt apostolus ait, ad quod prius venimus, (hoc enim significat verbum Græcum ἐφθάσαμεν) in eadem regula permaneamus. Quod qui non faciunt, hi sunt indocti, & instabiles, quos beatus Petrus dixit. Liceat ergo mihi, aliquid simile de his pontificum epistolis dicere: nihil enim prohibet minora cum maioribus conferre, cum aliud sit conferre: aliud equare, quod non facimus. itaq; si quis non intelligit, quemadmodum epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini ante annos 8. iam mortuum scribi potuerit: quomodo sanctus Anacletus alioqui eruditus, Cephæ interpretatus est caput: quomodo beatus Petrus primitiæ Apostolorum fuerit, cum sit Andreas frater eius prius ad apostolatam vocatus: quomodo Episcopus cum laicis seculares causas iudicet: hæc inquam, & si quæ alia huiusmodi sunt, qui per se non assequitur, si est ex ijs, quos paulo ante dicebam modestos, & temperatos, ab alijs quærat: & se interim intra modum suum continet. Neque discedit ab eo, quod in ecclesia ferri, & in eam emanasse iam olim scit: & ipse si quid dicat, cum alijs, sicut Apost. ait, reuelatum fuerit sedenti, prior tacet: potestis enim (inquit) per singulos prophetare. Quare si qui, quod ipsi ignorant, alios non putant interpretari posse, nec alijs credunt posse reuelari, isti sunt, qui nolunt per singulos prophetare: quin potius quod in omnibus ecclesijs docetur, facile relinquunt, vt suas prophetias sequantur: atque ita ex Deo pacis Deum faciunt dissensionis; quod nostra hæc ætate Lutheranis, & ex eorum grege Magdeburgensibus centuriatoribus euenisse videmus. Accessimus ergo ad defensionem epistolarum non propter eos, de quibus dixi, magis mirum esse, si ipsi tantillum istorum accusatione moueantur. non defendimus, inquam eos, qui armis spiritualibus bene tecti, atq; muniti sunt, doctrina, diligentia, ingenij temperantia, prudentia, & sanitate fidei. Sed inermes, & imprudentes defendimus: in quibus istorum tela vel iam hæserunt; vel periculum est, ne aliquando hæreant, vt ea partim extrahamus: partim depellamus. Ac quia Magdeburgenses in proœmio accusationis suæ prudenter eos facere dicunt, qui, quia de multis & magnis rebus ex epistolis veterum, & apostolicorum pontificum testimonia proferuntur, non prius fidem testimonijs adhibent, quam ad normam veritatis & fidei singula examinarint, pari ratione, ac istorum etiam sententia prudenter item ij faciunt, qui non prius earum accusatoribus fidem adhibent, quam singula, quæ accusant, ad eandem normam veritatis & fidei examinarint: Quod quidem quia nos iam fecimus, consilium & rationem istorum secuti, id est, quia singula diligenti studio examinauimus, rationes examinationis nostræ in medio ponemus, ne iam, sicut beatus Martyr Cyprianus Demetriano respondit, non verecundiæ sed diffidentia esse incipiat, quod tacemus: & dum criminationes falsas refutare cõtemnimus, crimen agnoscere istis fortasse videamur. Deinde vt si quos ex imperitis, suis commentis in eundem errorem induxerunt, ostensa luce veritatis ad rectum sensum reuocentur: vt enim idem Cyprianus contra eundem Demetrianum mendacis quoq; decipientem scripsit, qui ad

1. Cor. 8.

1. C. 2.
Col. 3.

1. Cor. 14.

Quæ causæ fuerint respondentium Magd.

R iij malum

malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur veritate cogente. Postremo, vt istis reuictis & confusis, lingua saltē in sanctissimas epistolas & verissimas, suisq; auctoribus, idest apostolicis dignissimas obmutescat. Sequimur itaque in praesentia, quod beatus Hieronymus in praefatione commentariorum epi. ad Titum facturum se fuisse dicit aduersus eos, qui heretica, vt ille ait, auctoritate hanc epistolam Pauli esse, illam non esse pronunciare audebant: si redderent, inquit, causas cur eas Apostoli esse nō putarent, rētaremus aliquid respōdere. Igitur, quia Magdeburgenses causas reddiderunt, cur has epistolas falsas esse crederent, respondebimus nos ad eas omnes causas, quas finxerūt, ex crasso habitu orationis, ex suspitiosa similitudine argumētorum, ex scripturis vio lente citatis, ex indoctis interpretationibus, ex perplexis ac contrarijs, ex formulis citationum non coherentibus, ex repugnantia temporum, ex fallitate historiae, ex alienis ritibus, ex corruptela dogmatū, & alijs huius modi commentis, & praestigijs. Sed illud rursus lectores admonendos esse putavi, quod in prooemio libri primi in vniuersum attingi, quid tandem sit, quod Magdeburgensibus, vt has epistolas negarent, in mentem venit: epistolas dico, antiquitate sua, & totius mundi reuerentia consecratas, omni grauitate, doctrina & sanctitate refertas, & testimonio ac vsu posteritatis omnium saeculorum confirmatas Clementis, Anacleti, Euaristi, Alexandri, Sixti, Telesphori, Higinij, Pij, Aniceti, Soteris, Eleutherij, Victoris. Ita enim fiet vt libentius attentiusque haec legant: & Magdeburgensium malitiam & praecipua consilium magis agnoscāt. Etenim quia in his epistolarum auctores quaedam à sanctis apostolis, quos partim ipsos, partim eorum discipulos audierunt, tradita esse clarissima voce testantur, vt de honore Episcoporum, & erga eos reuerentia, de ecclesiasticae Hierarchiae gradibus, de appellationibus ad sedem Romanam, de Pontificis Romani principatu: rum non pauca de dogmatibus, quae ab alijs, quam ab Apostolis, didicisse non potuerunt, vt de sacerdotio, de coelibatu, de poenitentia, & satisfactione, de sacrificio Missae, de iustificatione ex fide & operibus, de orando pro mortuis, de statutis ecclesiasticis, alijsque, quibus se iugulari sentiebant, in has angustias compulsi, sic secum cogitarunt, aut negandas esse Apostolicorum Pontificum epistolas, aut Apostolos. Quorum alterum quia Ebionis & similibus esse videbatur, alterum acti precipites elegerunt. Ex quo factum est, vt, quanto possent studio, quererent, non solum quid in ijs ipsis epistolis intelligerent, quod eis non probaretur, sed etiam quid non intelligerent: vt, sicut Apostolus Iudas de quibusdam haereticis dixit, id omne blasphemarent. Nos igitur nunc adiuuante Dei gratia, vtrumque faciemus, & quae illis non probantur, defendemus: & quae ignorarunt, à praua interpretatione, & sensu vindicabimus. postremo loco, vt institutio scribendi à ratione suscepta postulat, postquam ad ea, quae in epistolas obijciuntur, responsum erit, multiplici genere testimoniorum alijsque argumentis veritatem earum confirmabimus. vt tandem intelligant omnes, verissimas esse epistolas, & suis auctoribus grauissimis ac sanctissimis valde dignas: Magdeburgenses vero non solum inscitiae, sed, quod grauius est, malitiae conscientia teneri constrictos.

Quid Magd. in mentem venierit, vt has epistolas negarent.

De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum Apostolicorum obijciunt, styli, argumenti, & materiae: & de charactere epistolae primae Clementis collato cum charactere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. Cap. I.

Incipiamus igitur respondere, atque eo quidem ordine, quo isti accufarunt, non ab arte profecto, sed ad iudicium eorum accommodato, qui, quae infirmiora erant & leuiora, immo infirmissima, & leuissima, & uix responsione digna de styli similitudine, in primis accusationis suae partibus, tanquam in prima acie, vt rudes centuriones, collocanda esse putauerunt. Etenim si primo loco, alio qui infirmissimo, dissimilitudinē potius styli contra epistolas obieciissent, videri fortasse poterant, quod in de accusationem orti essent, nō omnino sine artificio fecisse. Stylus enim, etsi non semper certus index, praesertim in quibusdam auctoribus, veri operis esse solet, quo ad discernendos veros libros à falsis saepe vti consueuimus, vt à quibusdam in Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, Augustino & alijs est factū. est enim aliquando stylus auctoris sui ita proprius, vt facile ex eo, & quidem mediocri, iudicio opus eius dignosci possit, vt in Tertulliano, Apuleio, Plinio maiore, Tranquillo, atque alijs eiusmodi, ne omnes enumerem. Sed quia ab ijs Pontificibus, quorum isti epistolas negant, nihil praeter eas ipsas epistolas scriptū habemus, relicta dissimilitudine styli, quae ob hanc causam obijci non potuit, ad similitudinē styli, argumenti & materiae ridicule se transtulerūt: tam etsi in vna epistola Clementis, quam ijdem omnibus machinis & totis viribus oppugnat, similitudinē styli cū alijs libris eiusdem auctoris, qui adhuc extant Graecae scripti, conferre licet. Quae tanta quidem est, vt parum se in Graecis litteris profecisse demonstrat, qui eiusdem auctoris esse non statim iudicet: idque si non solum sermonem, sed etiam doctrinam simul cōferat; in his enim duobus cernitur character eius. Vnde sanctus Epiphanius de ijs libris à Clemēte Romano compositis, qui de Periodis Petri sunt inscripti, quos, vt ille ait, paucis relictis integris, totos Ebionaei deprauauerāt, Ipse, inquit, Clemens, ijs epistolis, quas scripsit ἐγκυκλίους, quae in sanctis ecclesijs leguntur, eos in omnibus redarguit: quia alium Characterem fides eius & sermo habet, quam ea, quae illi nomine Clementis corruperunt. in epistolis enim virginitatem docet, quam illi non probant: Clemens Eliā, David, Sampsonem, & omnes prophetas laudat, quos Ebionaei execrantur. Haecenus Epiph. eadem nunc ratione Clementis epistolam iudicare licet, eiusdem esse, quod doctrina eius, & sermo eundem characterem habeat, quem ij libri, quos περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν eundem scripsisse, testes sunt omnes antiqui patres, quicunque eos nouerunt; nouerunt autē quā plurimi, quos ego alio loco nominavi. In hac ergo epistola scribit in persona Petri, quae ab eo praecipua acceperit, cum ordinatus est Episcopus. μήτε ἐγγυητῶ γενόμενον μήτε σωήγορον, μηδὲ ἐτέρω τινὶ βιωτικῶ παρεμπειπλεγμένον πράγματι. οὐ γὰρ κερτῶ καὶ δικαστῶ χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθίσταται σε θέλει τῶ βιωτικῶν πραγμάτων ὀχρεῖος. interpretemur latine. Te, inquit, oportet, neque sponforem esse, neque aduocatum, nec alio quopiam negotio saeculari implicari, nō enim vult Christus pecuniarum, aut rerum huius saeculi te iudicem fieri. in secundo vero libro τῶ διατάξεων, sic ait, μηδὲ τῶ βίου πραγματείας συμπλεκόμενος, μηδὲ ἐγγυώμενος τινὰ, ἢ σωηγορῶν δικαιο χρηματικῶν, idest, ne se Episcopus negotijs vitae implicet: ne pro alijs spondeat: ne contro-

Styli epistolae Clem. collatio cum libris eiusdem de constitutionibus apost.

ne contro-

ne controuersiarum de pecunijs patrociniū suscipiat. Item præcipit hæc epistola Clementis presbyteris, curare, vt tempestiue iuuenes matrimonia incant, vt iuuenilis libidinis laquos anticipent. *περὸ πάλιν αἰτ. ἰθὺ νέους πρὸς γάμον ζδυνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβάνοντες τῆς κεραιούσης ἐπιθυμίας τὰ παγιδύματα.* idem ac similibus verbis præcipit liber eius quartus *περὶ διαλέξεων.* *σπουδάζετε* inquit, *ὡρᾶ γάμου ζδυνύωαι καὶ σιωπᾶλλάσσειν αὐτῶν, ἵνα μὴ τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζεύουσης ἐδῆ προνοχόπα ἀποβῆ.* idest date operam, vt tempore ad coniugium maturo, eos matrimonio iungatis, ne, in ipso flore ætatis feruescētis, se meretricum consuetudini dedant. rursus hæc epistola presbyteris præcipit, *τοῖς μὲν ὀρφανοῖς ποιεῖν τὰ γονέων: τοῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν παρεχέειν: τοῖς ἀκμαίοις ἰθὺ γάμους, καὶ τοῖς αὐτῶν τέκνοις διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐννοεῖν τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκῆς τροφῆς.* idest pupillis quidem facere, quæ eorum parentes facere decet; viduis vero præbere, quæ maritos: maturis coniugio coniuges dare: curare etiam, vt eorum filij exercendis artificijs victum necessarium parent: item præbere opus artifici: imbecillo ad laborandum, misericordiam. eadem, & eisdem fere verbis, idem liber quartus Clemētis præcipit; conferat, qui volet. Possẽ equidem plures alios locos similes cõferre, si opus esset, in quibus eadem & doctrinæ & sermonis cernitur forma, quæ character dicitur. Sed ne longior sim, sint hæc satis: præsertim cū idem Clemēs in hac epistola esse libros suos *περὶ διαλέξεων* non obicure significet, cum in persona Petri de iniusto concubitu loquens, quam graue peccatum sit, subiungit, ac libidinis quidem plura sunt genera, vt ipse Clemens vobis exponet; hoc autem fecit lib. 6. cap. 28. Hactenus de similitudine styli epistolæ Clem. cum libris eius de constitutionibus Apostolorum collata. Reliquas vero aliorum pontificum epistolas ijdem Magdeburgenses negant, quia ex similitudine characteris suorum auctorum esse, quorū feruntur, probare non possumus; quia, vt ante dixi, alia eorū scripta non habemus. sed satis hoc probasse videbimur, si ad ea, quæ istos mouēt, ita respondeamus, vt ex eis potius ipsarū epist. sapiētia, grauitas, & auctoritas appareat: præsertim si refutatis criminibus, grauisimā testiū nostrorū confirmationē suo loco insuper adhibeamus. Primum igitur, si styli similitudo, & argumenti, ac materiæ, vt isti aiunt, ad arguendam falsitatem epistolarum sanctissimarum eorū iudicio valere debet; quia, inquit, de primatu Petri, & Regno ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de non lædendis, accusandis, deponendis sacerdotibus, item de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt, consequens est, vt epistolæ quoque Pauli, Petri, Iacobi fictæ videantur propter similitudinem simplicis characteris, ac similitudinem interdum dogmaticam, & paræneticam de diuitibus, de māsuetudine, de castitate, de moderatione sermonis, de charitate erga omnes, de conuersatione honesta sine contentione, absque instantia humanæ sapientiæ, de pœnitentia ad salutem, & de non iudicādo proximū, de tolerantia tentationum, de pie viuendo ad vtilitatem eorū, qui foris sunt in gloriam Dei, de obediendo magistratibus, de amore fraternitatis, de tolerantia persecutionum propter Deum, de viris & vxoribus, parentibus & filijs, dominis & seruis. Sed quid de antiquis pontificibus loquor? immo dicant isti omnium memoriæ nostræ pontificum epistolas non esse eorum, quia mira in eis cernitur styli, materiæ, & argumētī similitudo. Negent ista omnia, quæ in publicis tabularijs ciuitatum, & scri-

Vbi Clemens in epis. i. Significet de libris suis de const. apost.

Quanta similitudo styli, argumenti, & materiæ in epist. apostolorum.

uantur, quod in ipsis actis, & processibus, vt vocant, mira item sit similitudo styli, materiæ & causarum, mutatis personis, temporibus & locis. immo, vt isti alio exemplo familiari de imprudētia ridicula magis adhuc redarguantur, dicant quæcunque ad imitationē vnus exempli à pluribus scribuntur, non esse plurium eorum, qui scripserunt, sed vnus nescio cuius, qui ab illis scripta esse simulauit. Immo illud quoque ad similitudinē styli & argumenti, quam obijciunt, addere potuerunt, quod sæpe easdem sententias primorum Pontificum Apostolicorum, & eisdem fere verbis posteriores pontifices in epistolis suis vsurparunt, Clementis Anaclerus: vtriusque horum Euaristus: horum trium Alexander, & deinceps; ac aliorum etiam sæculorum Pontifices illas ipsas sententias, vt sacræ & apostolicæ traditionis, semper magna reuerentia, ac religione conseruarunt, & repetiuerunt; vt de primatu Romani Pontificis, de omnibus causis maioribus ad eum referendis, de nō temere accusandis Episcopis, & de alijs, ne omnia enumerem. Id quod illis ipsis epistolis Pōtificum Apostolicorum secundi sæculi non solum non minuit fidem, sed & fidem, & auctoritatem auget, & confirmat. Sed age, videamus iam, quæ ista similitudo argumenti, & materiæ, quæ epistolas illas apud istos calumniatores falsas esse arguit, quod de primatu, inquit, Petri, de Regno Ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de deponēdis sacerdotibus, & de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt. hinc illæ lacrymæ, vt ille ait, hinc, inquit, illæ calumniæ, & inuidia scilicet & odio Pontificis Rom. quo flagrant: id circo enim Petri principatum negant, vt successores in eo principatu negent. Itaque gratiam Domini nostri in anarchiam carnalem transferentes, Dominum nostrum Iesum Christum solum Dominatorem negant, vt de quibusdam scripsit Apostolus Iudas, dum Vicarium eius nolunt habere sub Christo: quibus iudicium iam olim nō cessat: & perditio illorum non dormitat; vt de alijs similibus beatus Petrus prophetauit. sed de Petri principatu respondebo suo loco.

Iud. 1.
2. Pet. 2.

De in eleganti sermone, qui contra epistolas obijcitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis auctoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alioqui eruditis in studijs humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus vsus est Clemens scriptor elegantissimus. Cap. 2.

Pergamus deinceps ad ea, quæ sequuntur & que leuia & ridicula, quæ in epistolis Pōtificum Apostolicorū notarunt. Reprehendunt enim genus sermonis inelegantis, & ut ipsi aiunt, parum latini, pro illis temporibus, quibus purissime, inquit, & elegantissime locuti sunt Plinius, Suetonius, Solinus, Tacitus, Iustinus, & alij quā plurimi. deinde exempla parum latini sermonis notant: vt Episcopi sunt obediendi, diligendi, & summopere venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi. item Patres sunt venerandi nō respuendi, insidiandi. phrasēs uero portentosas vocant isti belli Attici has, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopi, Metropolitani, dilectio vestra, regularis mutatio, & alia huiusmodi. Omitto, quod isti boni linguæ latinæ auctores Magdeburgenses elegantissime & purissime scripsisse dicūt Plinium, Suetonium, Solinum, Tacitum, Iustinum, & reliquos eorum similes: in quo satis se linguæ latinæ ignaros ostēdūt, & risum Italis mouere possunt, qui in oculis ferunt elegantiam Plau-

Quæ exempla parum latini sermonis, & quas phrasēs epistolis pont. apostolicorum notarint Magdeb.

Qui ueteres auctores elegantissime iudicio Magdeburgensiu scripserint.

S ti, Te-

ti, Terētij, Varronis, Ciceronis, Cefaris, Lucretij, Virgilij, & si qui alij eius modi. Sed largiamur eis, elegantissime ac purissime scripsisse istos, quos dicunt; scilicet si cum illis Pontificibus suis æqualibus conferatur: demus Magdeburgēsis, carere epistolas, quas negat, puritate ista Pliniana, aut Suetonij, uel Solini: immo concedamus eis, non carere solœcis: an nō erat consilium prudens, sermone imperiti vulgi uti in rebus ad salutem omnium pertinentibus, ut etiā ab idiotis intelligi possent? Quid hic Apostolicis patribus exprobrat, quod Apostolis illius simplicitatis magistris exprobrare non audent? an exprobrandum est, non esse discipulū supra Magistrum, cōtra sententiam Domini? an non erant etate Apostolorum, qui elegantissime scriberent, & purissime? at sermo Pauli non fuit in persuasibilibus humane sapientiæ verbis, ut ipse ait, sed in ostensione spiritus & virtutis. hæc est enim demonstratio propria scripturæ, ut doctus Origēs in lib. 6. & 7. contra Celsū notauit, Diuinius, inquit, quam dialēctica; quæ sic à Paulo dicta est, spiritus quidē ostensio, propter prophetias, quæ satis sunt ad faciendā fidem legenti in ijs præsertim, quæ sunt de Christo: virtutis vero, propter miracula. Quo in loco multa idem Origenes aduersus eos philosophos disputat, qui τὸ βέλτερον scripturæ sanctæ exprobrabāt, & pleraque nostra melius dicta esse apud græcos gentiles, sicuti nūc Magdeburgenses Pontificibus exprobrant, quorum epistolas reprehendunt, purius ac latinus locutos esse Pliniū & Tranquillum. Sed quid dixi, reprehendunt? dissimulari poterat à nobis reprehensio ista, si hic substitissent. Nunc uero, quod longe grauius, & intolerabilius est, eo insanix processerunt, ut, quia non loquantur pure, negare eas audeant, quasi non ab illis scriptas, sed ab alijs fictas: negēt ergo epistolas beati Cypriani, quia in eis legunt subitatos, libellatos, quæstionatos, adunatos. immo negent scriptores noui testamenti quod in eis solœcis, & verba rudia legant, aut dicēt, nescisse loqui Spiritum Sanctū, qui eos docuit. Utinam delicati isti non significata hæretice, sed uoces tantum morose ac fastidiose odissent: ac saltē illud in his etiā epistolis Apostolorum Pontificum facerent, quod in sanctis scripturis facere audent. In verbo enim Dei, quo gloriantur faciunt, quod quidam olim faciebant, aduersus quos magnus Athanasius libellum scripsit grauiſſimum, & tanto auctore dignum. ὅτι χρὴ δέχεσθαι τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δι' αὐτῶν σημαίνοντα. Sic enim inscripsit librum aduersus eos, qui aiebant oportere admittere uoces, & earum significata non curare, hi, inquit cogebant, illud, uerbum caro factum est, sic ut dictū est, simpliciter, ac nude intelligere: non autem permittebant intelligere pie, quasi potestatem, inquit, haberent trahendi alios ad sentiendum, quod eis uideretur, non autem, quod postulareτὸ ἀκλουθῶν λόγου καὶ τὸ ὠφέλιμον τῷ ἀκούοντι, τὸ σύμφωνον τῷ νόμῳ, τὸ τῆ φύσεως καὶ ἀλλήλων, τὸ γνήσιον ἰησοῦ πνεύματος, τὸ ἀνύβριτον ἰησοῦ δόξης, quæ mox interpretabimur. hoc ipsum committunt auctores centuriarum cum reliquis hæreticis in scripturis sanctis, ἀρπάζουσι, ut de illis ait Athanasius, ῥήματα γυμνά νοημάτων, id est rapiunt uerbo nuda significatis, dum nolunt studiose & accurate cōsiderare, ut de illis dixit Sanctus Athanasius, quid sit consequens sermone, quid uile audienti, quid cum lege consentiat, quid cum natura, quid cū fide legitima, quid cum gloria & dignitate gratiæ: qui quidē, quia sunt, sicut de similibus beatus Paulus prædixit, se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, sine

1. Cor. 2.

Quid Origenes de propria scripturæ demonstratione.

Athanasius aduersus eos, qui aiebant, oportere admittere uoces scripturæ, sed non curare earū significata.

sine pace, criminatores, incōtinentes, proterui, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei, quæcunque in scripturis sanctis reperiunt, quæ sensum carnis sono uerborum delectant, ea rapiunt ἀπερισκέπτως καὶ ἀδιορθῶτως, μὴ δὲ κατὰ τὸν βουθεβῆ σκοπὸν καὶ ἄν ἐρρήθησαν, sicut idem auctor Athanasius de illis dixit. id est inconsiderate, ac prauè, & non eo proposito, quo dicta sunt. Sic itaque isti uerbo Dei utuntur, scilicet non negant eius auctoritatem; modo legant, quæ simpliciter lecta & audita ad suas voluptates, & sectas accommodare possint. at in epistolis Apostolicorū Pontificum quia considerant, quid primatus Petri significet, quid regnum ecclesiæ, quid ordinari Episcopos à pontifice, & deponi; quid appellationes ad sedem Romanam, quid Episcopus Episcoporum, quid Patriarcha, quas uocant portentosas phrasas, & quid ex his sequatur, id circo callide has epistolas negarunt. Idem fecit eorum magister Martinus Luterus in epistola Iacobi, quod illud, Fides sine operibus mortua est, non posset aliter eludere, nisi auctoritatem epistolæ contemneret, & stramineam vocaret, ausus aliquid peius & grauius, quam ij, qui eam, ut beatus Hieronymus testatur, ab alio, nescio quo, sub nomine Iacobi editam esse dixerunt. sed bene habet, quod hos Apostolicos Pontifices saltem tanti faciunt, ut potius negent, eorum esse epistolas, quam eorum auctoritatē negare audeant, si semel eorū esse fateantur; ut quidem fateri cogentur, cum non solū eorum argumenta uanissima esse demonstrauerimus, sed nostra uerissima. Redeamus ergo ad latinatē, quam requirunt, uel potius ad inelegantiam, quā in his epistolis accusant: & prosequamur, quo magis istos accusationis suæ pudeat, quæ de Pauli Apostoli sermone horrido, & inculto grauiſſimi auctores obseruarūt. Scribit beatus Chrysostomus lib. 4. de sacerdotio, se idiotam dixisse, quod non esset externa eruditione exercitatus & cultus: itaque fuisse imperitum sermone, si lenitatē orationis spectamus, qua præstabat Isocrates; si grandiloquentiam, qua Demosthenes: si grauitatem, qua Thucydides; si sublimitatem, qua Plato: addamus nos, si placet, si elegantiam uerborum, & perspicuitatem, qua bonus auctor loquendi præstare debet. quin potius inculta eius oratio, humilia uerba, & simplex dictio. Gregorius uero Nissenus in tractatione illius loci Pauli, Tūc filius subiectus erit ei, & quæ sequitur, Paulum ait usum esse uerbis, ut uoluit, præter consuetudinē; iussisseque ualere frigidas etymologias, & usum loquendi. hinc illa, ἰμαζόμενοι ὑμῶν, quod uetus interpres vertit, desiderantes uos, quod, inquit, significat τὴν ἀγαπητικὴν σχέσιν, id est, amantiam uobis: item περιπερβεσθαι, quod significat ἀνυπερίφανον ἀγάπης, ἐρίθαι, ὑποταγή, κένωσις. Hæc Nyss. sed uideamus, quid rursus Origenes dicat tomo 4. in Ioannem de Solœcis Pauli, quod ipsum delicatos istos & fastidiosos centuriatores satis de imperitia redarguit. Qui uoces, inquit, distinguit, & significata & res, non offenditur solœcis. Et paulo post, non ignorabant, inquit, Apostoli, in quibus impingebant, & de quibus non curabant. liceat ergo nobis similiter dicere, si isti perpolitū auctores centuriarum permittunt, non ignorasse illos pontifices, non dici latine, Episcopi non sunt obediendi, & alia eiusmodi: sed nō curabant. Quæmadmodum plerique nostrum facere solent, ut, cum loqui possint eleganter, interdum tamen, communi sermone, & ut idiotæ loquatur. Hinc beatus Gregorius in epistola ad Leādrum in commentarios libri Iob, sic sty

Quas uoces Magd. in epist. pont. apostolicorum negent propter earum significata, quæ magis quam uoces ipsas odierunt.

Ad exemplum Martini Luteri Germanici prophetæ epistolā Iacobi negantis negant quoque Magd. epistolas Pont. apostolicorum.

De sermone rudi, & inculto Pauli ex Chrysost. Nyss. Origene.

Quomodo
Greg. pont. in-
elegantiam isti
li sui excuset.

lum suum incultum, & inelegantem excusat, unde & ipsam (inquit) artem loquendi, quam magisteria disciplinae exterioris insinuant, seruare desperi. nam sicut huius quoque epistolae tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionem deuito: Situs motusque praepositionum, casusque seruare contemno. Quia indignum vehementer existimo, ut verba caelestis oraculi restringam sub regulis Donati. nec enim haec ab ullis interpretibus in scripturae sanctae auctoritate seruata sunt. ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suae materiae imitetur. An, quia vetustissima interpretatio noui testamenti latina, ne a soloecismis quidem, & barbarismis abhorret, negabunt Magd. edi eam tunc potuisse, cum multi, ut probabile sane est, latine, & pure loquerentur? (idcirco enim aiunt, fictas esse priscorum pontificum epistolas, quia non sic loquantur latine, & pure, ut scriptores illorum temporum locuti sint) aut dicturi sunt, non fuisse Hieronymum, dum volebat, elegantissimum, aut non esse ab eo correctam istam interpretationem, ut ipse in suis ad Damasum litteris affirmat, quia illa distulauerit, Neque nubunt, neque nubentur, Magis pluris estis vos, Fructus plus afferat, Non venit ministrari, sed ministrare? & illud, Paenitemini, & Non capit prophetam perire extra Hierusalem? & infinita alia, quae quamuis non probabat, & corrigere sciebat, consuetudinem tamen simplicitatis sermonis vulgaris conseruare maluit. Immo vero scimus quosdam auctores ante mille etiam, & amplius annos, & quod plus est, in studiis humanitatis tritos, cum latine, & pure loquentes imitari potuissent, sermone tamen plebeio, & incompto, ac soloecismis, & barbarismis interdum inquinato magis delectatos, ut Cassiodorus, Apollinarem Sidonium, Claudianum Mamercum, Marcianum Capellam, Enodium Ticinensem, Fortunatum Venantium. An negaturi sunt Magd. quae isti scripserunt, eorum esse, quorum feruntur, quia potuerunt esse tunc permulti, qui latine, & pure loquerentur? immo, quia isti ipsi potuerunt latine, & pure scribere, si bonos loquendi, & scribendi auctores imitari voluissent? Quin potius, ut aliquid exempli gratia dicam de priscis istis pontificibus, quorum isti epistolas propter pauca quaedam vitia linguae negant, testis est Photius idoneus, & locuples auctor, Clementem Romanum acta, & disputationes B. Petri cum Simone elegantissime, & eloquentissime scripsisse, sic enim de libris illis in sua bibliotheca scripsit, *ἡ μὲν τοι γε τῶ πέρου πρᾶξεων βιβλος τῆ τε λαμπρῆ καὶ τῆ σεμνότητι καὶ ἐτι τῶ καθαρῶ καὶ σωπῶνῳ καὶ τῆ ἀλλή ἄρετῆ τῆ λόγου καὶ πολυμαθίᾳ ποσούτων ἔχει πρὸς τὰς διατάξεις τὸ παραλλάττον ὡς μὴ δεσυγχεῖται τῆ πρὸς τὸν λόγον πρὸς ἀλλήλας παραβάλλεσθαι τὰς βιβλους.* liber (inquit) Clementis de actis Petri splendore, grauitate, puritate, vi dicendi, & reliquo ornatu orationis, ac multa eruditione ita libris eiusdem de constitutionibus antecellunt, ut quod attinet ad orationem, non sint inter se comparandi. haec Photius. Itaque in libris de constitutionibus apostolicis verba pauca ex triuio sumpta vsurpat Clemens, quod ea esset tunc patrum ecclesiae consuetudo, ut magis voces eligerent secundum imperiti vulgi usum significantes, quam secundum peritorum iudicium elegantes, cuius generis sunt *σπατάλιον, καλαφράς, ψδύσμα, ἐπιδέννω*, id est ligo, *παραφίοντες, λογισδυτής, ἐδίμιον*, & alia quaedam eiusmodi. & interdum latinis vocibus vsus est, ut *ἁγίον, λούδος*, sicut in euangelio est *πραιῶριον, φραγγέλιον, κουςωδία*. an igitur quia

quia haec Photius in libris de constitutionibus legebat, continuo dicere ausus est, non esse eos Clementis, cuius elegantissimos libros, & politissime scriptos legerat: immo, ut in vobis exemplum ponam, an quia infiniti sunt, qui latinus, & purius, quam vos, scribant: vel potius, quia vos, alioqui latinae linguae censores, sepe neque latine, neque pure loquimini, idcirco posteritas seculorum scripta ista centuriarum vestra esse, cum ratione negabit? aut ab alijs corrupta dicet? an non satis probabunt, immo conuincet, vestra esse, licet soloecismis, & barbarismis plena essent, noua dogmata, quae in eis sunt, iam olim damnata? Sic epistolas pontificum Apostolicorum, etsi habent illas, quas Magdeburgenses inepte, & infulse portentosas phrasas vocant, esse tamen suorum auctorum, argumento, & testimonio sunt: & perpetuo erunt, illa, quibus plene sunt, spiritus sapientiae, & intellectus, grauitas sententiarum, auctoritas dictorum, antiquitas traditionum Apostolicarum, & ecclesiarum prisca consuetudo. quae omnia, & si maxima sunt, & auctores suos clarissime testantur, tamen isti nec vident, nec audiunt: illa vero minutissima, & neglecta quam acutissime cernunt, ut illis fiant similes, qui culices excolabant, & camelos deglutiebant: qui decimabant cyminum, & grauiora legis, iudicium & misericordiam, relinquebant. Sed reuertamur ad Origenem, a quo digressus sum. ait praeterea, quod Paulus dixit se imperitum sermone, de quo non curabat, existimandum esse, non solum Paulum, sed alios quoque Apostolos idem dixisse contentos simplicitate sermonis rudis: addiditque, quod idem Apost. in 2. epist. ad Cor. scripsit, Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, accipi posse de thesauro scientiae ac sapientiae abscondito, ut in alio loco dixit, & de vocibus dictionis abiectae & humilis: fuisse autem in eo demonstratam excellentiam virtutis Dei, quod mysterium veritatis, & uis eorum, quae dicta sunt, non fuerunt impedita humilitate dictionis, quo minus peruenirent usque ad extrema mundi, & subijcerent non solum stultos mundi sermoni Dei, sed etiam sapientes eius. haec Origenes. Respondeamus nos similiter istis, cum quibus nunc agimus, non impedisse portentosas istas phrasas, quas dicunt, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopus, Metropolitanus, quin verbum Dei vniuersum ordinem Episcoporum, Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, & omnes omnium ecclesiarum ministros & populos fideles Episcopo Rom. subiecerit: unde Episcopus Episcoporum est & dicitur, non portentose, ut isti dicunt, sed vtilitate secundum formam ecclesiasticam ex scripturis sanctis profectam, qua dicitur Deus Deorum, Sanctus Sanctorum, Rex Regum, Canticum canticorum, & apud Dionysium, Sacramentum sacramentorum. Sic quoque vetustissimi, & eruditissimi auctores Episcopum episcoporum vocarunt. Testis est Tertullianus, qui in principio libri de pudicitia Episcopum episcoporum dicit, sic enim interpretatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negant Tertullianum propter portentosum verbum? at ista verborum portenta, quae isti, ut dixi, satis inepte phrasas vocant, non deterruerunt eloquentes homines, quin has epistolas libenter legerent, probarent, amplecterentur. Quae istos, quare Patriarcha in epistola Clem. & Anacleti, & aliorum portentosum verbum est, in scriptura sancta non est? an non licuit sumere ex umbra veteris testamenti verbum, & ad ipsam imaginem rerum noui testamenti, sicut Apostolus ait, apte acco-

Quid doctus
Orig. docuerit
nos responde-
re Magd. phra-
ses portentosas
epistolarum ac-
cusantibus.

Vnde haec for-
ma loquendi
Episcopus epi-
scoporum.
Secundum Mag-
deb. Deus Deo-
rum, Rex Re-
gum, & similia
in scriptura por-
tentose phra-
ses.

modare: an non aptissime accommodatum est verbum Patriarchæ ad eos, qui propinquius succedunt & ut Græci dicunt, ἀμέσως, sanctis Apostolis, qui sunt noui testamēti tanquā Patriarchæ, ac patres Patrum? hanc enim rationem nominis, & auctoritatis eorum Synodus quoq; Nicena, ut ab Apostolicis Pontificibus didicerat, & traditum acceperat, grauissimo canone 44. explicauit, & sanxit: in eo enim Patriarcham vocat, quem Metropolitanarum, & Episcoporum caput & instar patris esse dicit, quem canonem totum postea cōmodiore loco recitabo. Synodus igitur Nicena non horruit hæc portenta verborum Patriarchæ, Metropolitanani, & Episcopi, sed nec ipsa inuenit, aut excogitauit: immo à sanctis patribus, quibus ea sancti Apostoli tradiderunt, didicerat. Sancti. n. Apostoli à Christo & spiritu eius edocti, ecclesias constituerunt, & earum præfides suis nominibus diuine appellarunt. ab his Clemens, Anacletus, & alij Apostolici acceperunt: ab his rursus, alij deinceps consecuti Pontifices. Verum isti, ut dixi, nō voces, sed res subiectas vocibus oderunt: nolunt enim audire hierarchiam, quæ in ecclesia nostra est, ut omnia honeste, & secundum ordinem, sicut Apostolus præcipit, in ea fiant: omnia. n. dixit, ut quæ ad iudicia & gubernationem ecclesiarum pertinent, in primis intelligeremus. Sed de forma ecclesiasticæ politix, quam isti negant, respondebo postea suo loco. Nunc, quod ad rem magis loci propositi facere videtur, venit mihi in mentem, ut quæram ab istis, cum propter genus sermonis minus latini, & puri epistolas Pontificum negent, qui fieri potuit, ut verbum Superintendentis, tam sordidū, eis placuerit: aut, cur hoc magis probatur, quam verbum Episcopi, quo Apostoli & Prophetæ vti sunt, immo vsus quoq; Cicero est purissimæ latinæ magister? in promptu est ratio, quia est verbum ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ, quam isti tollunt & negant. Qui inter portenta quoque phrasen retulerunt, quod dicatur, propheta pro Christo, ut est in epist. 3. Clementis. portētum ergo verbi locutus est Christus, qui se vocauit prophetam, cum dixit in euangelio Lucæ, Dicite vulpi illi, quia non capit perire prophetam extra Hierusalem. Et rursus in euangelio sancti Marci portentose vocauit se prophetam, quia enim in patria eius multi, inquit, scandalizabantur in illo, dicebat illis Iesus, quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua, & non poterat ibi virtutem vllam facere. in Luca etiam portentose vocatus est ex istorū sententia à Cleopha, cū aiebat, Qui fuit vir propheta, potēs in opere & sermone corā Deo, & omni populo: quod in neminem, nisi in Christū, competebat. Ad hunc modum Magd. neque Christo parant, quinetiam portenta & monstra verborū illi exprobrāt, de quo scriptum est, Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ipsius. Sed, ut istorum siue inscientiam, & ignorantiam, siue obliuionem scripturarū dissimulemus, illa certe malitia dissimulari nō potest, neq; debet; quod, cū Clemēs semper in illa epist. 3. verū prophetā pro Christo dixerit, non obseruarunt isti, dici verū prophetā pro Christo, sed prophetā tantū dici sinxerūt: ut. n. verus Christus, natura Christus est, sic, cū de Christo sermo est, verus pontifex, verus sacerdos, verus magister, verus rex, verus propheta, natura pōtifex est; natura sacerdos; natura magister; natura rex; natura ppheta. Sed videamus, quā apposite, & opportune verū prophetā vocarit Clemens, quod minime ab

Quam cōmodo sumptum sit ex scriptura verbū Patriarchæ, & apposite accommodatum ad eos qui dignitate sunt sanctis apostolis propinquiores.

Magd. non vocabula, sed res subiectas vocalibus oderunt.

Cur tam limatis & politis auctoribus verbū tam sordidum superintendentis aridet: & verbum episcopi sordet. Luc. 13.

Mar. 6.

Luc. 24.

Luc. 4.

me ab istis animaduersum est. Etenim, quia propriū prophetæ est cognoscere veritatem, & eam alijs interpretari; veritatis autem verus cognitor, & interpretus est Christus, idcirco loquēs de cognitione veritatis Clemēs, peropportune Christum vocat verum prophetam. Quæri ergo, inquit, magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi si verus propheta. Et paulo post, Propter hoc denique verus propheta cū esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga Deum cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem, Nemo potest, inquit, duobus Dominis seruire. & subiungit statim, Hic ergo verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, ut audistis, qui stans publice sola iussione faciebat, cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmōnes, agris sanitatē reddebat, & mortuis vitam; cumque nihil ei esset impossibile, etiā cogitationes hominum præuidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo. Hæc igitur erat propria ratio veri prophetæ, id est, prophetæ secundum naturam; quia erat homo Deus, cui omnia sunt nuda & aperta, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. & subiungit, Hic annūciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquā vero prophetæ credimus. immo ne quis, præter Magd. & eorum similes miseranda cæcitate præditos, in prophetæ appellatione labi, aut calumniari posset vilo modo, subiūgit, Quod autem Aggæus Iudæorum propheta prædixit eum a gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veram firmat. Iudæorum prophetam dixit Aggæum, ut erāt cæteri prophetæ. verus enim propheta, qui est Christus Deus noster, non Iudæorum tantum propheta, sed & gentium erat: sicut neq; Deus tantum Iudæorum, sicut apost. ait, immo & gentium. Ergo vel ex hoc solo verbo prophetæ pro Christo, reliqua quæ de verbis in his epistolis pont. Apostolicorum Magd. notarunt, quam prudenter, vere, & considerate notarint, facile existimari poterit ab istis, qui eorum præceptis iudiciū, & ignorantiam, ac malitiam imitari noluerint. postremo, ut hunc locum de genere sermonis minus latini absoluam, respondeant tandem, quare ad negandum has epistolas plus apud eos valeat genus sermonis minus latini, quam valeat ad probandum eas vis dicendi, & grauitas, atq; sapientia; quæ est, ut summus orator ait, eloquentiæ fundamentum? an non vocabant Lycaones Paulum Apostolum propter vim dicēdi Mercurium, tamen si sermone imperitum? immo nouit etiam Cicero etate sua, ut ipse narrat, qui essent eloquentes, tamen si inquinatè loquerentur, & alios item calidos, sed impolitos, & cōsulto rudium similes & imperitorum, ut idem in Oratore ait. Si igitur illo tempore cum latinus sermo florebat, tamen latine loqui a plerisq; negligebatur, ut in eodē Oratore Cicero testatur, quid mirum, si a pontificibus illis viris Apostolicis & quidem de industria negligeretur, qui ab apostolo didicerant, non in perluasibilibus humane sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtute niti? quiq; imperiti sermone, sed non scientia, ad exemplum apostoli videri vellent, ne in sapientia verbi crux Christi euacuaretur? præsertim cum intelligerent sapientissimi viri, quod Ecclesiastes diuino spiritu admonuit, quamuis homines eloquentiæ gloriam in verborum inuentione, elegantia, & electione sectarentur, naturam tamen rerum mutatione nominum mutari non posse, ac proinde omnem de eis contentionem vanissimam esse: id enim significat, ut quidam veteres interpretati sunt, illud obscure scriptum, quod fuit

Heb. 4.

Agg. 2.

Ro. 3.

1. Cor. 2.
2. Cor. 11.

Eccle. c. 6.

fuit, iam vocatum esse nomen eius : & non posse hominem cū fortiore se cōtendere: ac verba esse plurima, multanq; habentia indisputando vanitatē. Sed pergamus iam ad alias notas maiores secundi loci, tanquam ad grauiora crimina. vereor enim, ne nimis multa respōsa sint ad tam leuia, & minuta, & vt antea dixi, ridicula, quæ in primū locum congesserunt. In multis, inquit, epistolis scriptura inepte & violente citatur. nihil hic respondere Magdeburgensibus, quousque proferant nobis, quæ nam illæ scripturæ violente citentur. hoc tantum dicam hic, cum ipsi paucissima notauerint, credo astute cauisse, ne in pluribus de inscitia redarguerētur, si plura notassent; vt quidem manifeste in ijs ipsis paucissimis, quæ notantur, locis suis à nobis redarguentur.

Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti Cephas, idest, caput: de consuetudine scripturarū in mutandis obscuris verbis in clariora secundū vsum vulgi, & de consuetudine ecclesiastica, & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione Gregorij Naz. & quomodo Dionysius Areop. & Optatus Afer similiter interpretati sunt Cephas, & de simili interpretatione aliorum verborū apud magnos, & antiquos auctōres. Cap. 3.

Deinde Anacletus, inquit, epistola tertia Cephas indoctissime, & insulsissime caput, & principium interpretatur.]

Sane quidē non mirū est de Magdeburgensibus, fatendum est enim verum, si qua ratione hæc interpretatio constaret, non intellexerunt homines alioqui per multos auctores vagati. intelligāt ergo hanc verbi Cephae interpretationem non carere. exemplis & imitatione scripturæ sanctæ, ac cōsuetudine catholice ecclesie. Interpretes enim septuaginta, quos antiqui patres diuino spiritu interpretatos esse veteres scripturas affirmāt, & quorum interpretatione propter diuinā eius auctoritatē sancti Apostoli utebantur, quibusdam nominibus vsi sunt secundum consuetudinē, & opinionem vulgi, tāquā vulgo notioribus, vt nomine Orionis in Esaia, vt in eodem loco beatus Cyrillus obseruauit: & paulo post nomine Syrenarum, quod Theodoretus quoque ibidem notauit: & in 2. lib. Reg. nomine Titanum, & in extremo cap. lib. Iob, vnam ex tribus eius filijs feminis interpretati sunt, vocatam esse cornu Amaltheæ, nomine ex consuetudine, ac opinione vulgi sumpto & accommodato, tanquam notiore ἐστὶν παρὰ τὴν ἑσπερίαν ἡ δὲ δαίμωνίας vt notauit Olympiodorus in eodē loco, idest ad declarandam ac representandam fælicitatem Sancti Iob, cui Deus fortunas omnes duplicauit. & apud Paulum in epis. ad Gal. fascinum (inquit Hierony.) digne Paulo, debemus exponere; nō quod scierit esse fascinū, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone fit triuij, & verbum quotidianæ fermocinationis assumpserit. Hanc verborū consuetudinē Eucherius quoque Lugdunensis inter latinos ante mille centum annos obseruauit. Sic enim ait in libro de quæstionibus veteris testamenti Quid, inquit, sibi vult, quod in Iob, auctorum secularium consuetudine, legimus Pleiadas, Oriona, Arcturum? respondet, non quod his apud Hæbreos nominibus censeantur, sed, vt apud nos horum siderum significatio posset esse manifestior. Deinde subiungit; Itaq; hæc translator appellare voluit, vt vsus gentilitatis inuenerat. illud quoque, inquit, generaliter obseruādū est, quod etiam Apostoli, & Apostolici viri in epistolis suis scribentes ad populos, abutun-

Quibus nominibus vsa sit scriptura sancta secundum opinionem vulgi. Eccl. 3. 2. reg. c. 23. Iob. 42. Cyrillus. Theodoretus. Olympiodorus Eucherius.

abutuntur interdum his testimonijs, quæ videbantur diuulgata per populos. Hactenus Eucherius. hoc ergo & nos cū sãcto Eucherio, in scripturis sanctis exercitatissimo, ad reprehensionem istorum in interpretatione Cephe, respondemus vsum esse de industria, ac prudentissime Pontificæ Anacletum interpretatione per populos diuulgata; ex consuetudine, inquã, atque opinione vulgi, exemplo sanctarum scripturarum vsum fuisse interpretatione nominis Cephe, non tanquã Syri, sed tanquã ex Græco formati, propter maiorē claritatem. Cū enim tā nota esset temporibus Anacleti apud omnes lingua Græca, quã est modo Latina, ac fortassē magis, Syriacam vero paucissimi ac rarissimi, vt nunc, intelligerent, ita vt, cum audirēt nomen Cephe, statim omnes ἀπὸ κεφαλῆς, idest à capite dictum existimarent, quid prudentius facere potuit, aut debuit, quam sic, propter facilitatem intelligendi, secundum cōsuetudinē vulgi interpretari in ea epistola, quæ ab omnibus vbique legenda erat? præsertim cum tam necessaria, & utilis esset ista verbi Cephae clarior interpretatio, vt scilicet facile omnes intelligerent, caput esse Petrum, sicut præ se ferebat ipsa, quæ secundum consuetudinē, & opinionem vulgi magis in promptu erat, verbi Cephe interpretatio. Immo accedit etiam huc exemplum euangelistarum, quos aliquando non ex ipsa veritate rei, sed ex vulgi cōsuetudine & opinione nomē sumpsisse, auctor est Magnetes vetustissimus scriptor ecclesiasticus lib. 2. & 5. quos cōtra Theosthenem gentilem discrepantiã euangelistarū & alia nobis falso in euangelio obijcientē scripsit: ait enim, Pro eo, quod vnus euangelista dixit, calamo spongiam circūponentes, dixisse aliū propter similitudinem arbuti, hyssopo circumponentes, cum dicendum, inquit, esset calamo. item, quod vnus Euangelista dixit, vinum, rursus dictū esse acetum in cruce (ex eodem enim vase posito hauserunt, cum peruenrum est ad Caluarium, & in cruce) præsertim, inquit, cum legem historię Euangelistę seruari: nihil que ultra scriberent, quam quod tunc dicebatur in illo tumultu ac furore. Sic enim existimarunt fore, vt historia omni suspitione careret, εἰ μὴ περιεργότερον ἀλλ' ἀπλάστον διεθεάμην τῆς ιστορίας τὸ γράμμα, idest si littera historię non curiosa, sed simplex reperiretur. item Photius Constant. patriarcha in quæstionibus ad Amphilochem Archiepiscopum Cyzici ait, euangelistam demoniacum appellasse lunaticum, cum alioqui nihil mutatio lunæ in dæmoniaco efficeret, vt vulgus falso putabat, quia fuit, inquit, propositum illi narrare miracula vocabulis cōsuetis, & notis vulgo: non attice dicere, sed perspicue. Similiter hæc simplex interpretatio nō ex natia proprietate nominis Cephe, sed ex vulgi opinione & consuetudine sumpta, quam vos Magdeburgenses cōtra epistolam Anacleti obiiciendam esse temere putastis ad probandum eam falsam, argumētum potius est veritatis eius. qui enim fingit, quod alteri falso adscribat, nō simplicitatem, sed artificium affectare solet: cauereq; studiose, quicquid pbabiliter obiici potest, vt quod fingitur, illius vere esse videatur, cuius esse videri vult, qui fingit. Deinde, vt ad alia exempla propiora etiam proposito veniamus. Quis ignorat, phasca verbum hebraicum esse, significareq; transitum, secundum historiam, ab Aegypto ad terrā promissionis, & secundum Anagogem, ascensum à terrenis ad cælestia? hoc tamen verbum Hebraicum consuetudo ecclesie catholice quasi dictum esset ἀπὸ τοῦ πάσχα pro nobis Christum, ἐξ ἑλληνιστοῦς, idest, ex Græco ducēs

Magnetes. Matth. 27. Mar. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Matth. 27. Mar. 15. Ioan. 19.

Quod interpretatio Cephas, idest, caput non careat exēplis scripturæ, & consuetudine ecclesie catholice.

ph. in. p. mutato & c. in ch. pro phascha pascha dixit: & tanquam sanctio-
 rem, ac magis piam vocē retinuit, ut auctor est Gregorius Nazianzenus,
 qui huius verbi mutationem in 2. sermone de pascha observavit, & secu-
 tus est. aitq; factum esse hoc frequenter in scripturis, ut obscuriora nomi-
 na in clariora mutantur. Cuius rei exempla sint, quæ paulo ante notavi-
 mus. Hæc ergo cum Anacletus Pōtifex sanctissimus ac sapientissimus nō
 ignoraret, non indocte, neque insulse, ut imperitissimi centuriatores calu-
 mniantur, sed potius scite atque erudite ad exemplum scripturę sanctę, &
 ecclesiasticę consuetudinis Cephass verbum Syriacum, & obscurius *ἀπὸ
 τοῦ κεφαλῆς ἑλληνισμὸν* mutato λ. in σ. & η. σ. syllaba detracta caput &
 principium vertit. itaq; non Syriacum Cephass, sed Cephass *ἑλληνισμὸν*
 hoc est ex Græco factū interpretatus est Anacletus; sicut factum est ab ec-
 clesiasticis patribus in phascha Hebraico mutato in pascha *ἑλληνισμὸν*.
 idest, ex Græco ductum. Relegant auctores centuriarum, ut nobis cre-
 dant, locum Gregorij Nazianzeni de consuetudine scripturę in mutatio-
 ne nominum: & de Hebraico verbo phascha mutato in pascha Græcanicū.
 Hunc locum Anacleti, quem Magdeburgenses ideo reprehendunt, quia
 non intelligunt, vel potius, quia nulla ratione aut modo audire volunt ca-
 put esse Pontificem Romanum, imitatus est Optatus Afer auctor doctus
 & eloquens, ita enim inquit, lib. 2. aduersus Parmenianum, in vrbe Ro-
 ma, Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam: in qua sederit
 omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Cephass appellatus est; in quo
 vno cathedrę vnitas ab omnibus seruaretur. Sic quoque ante Anacletū
 interpretatus est Dionysius Areop. cum in diuinis nominibus c. 3. inquit,
 aderant enim Iacobus, & Petrus *ἡ κορυφαία καὶ πρῶτος ἀπὸ τῶν ἀκρό-
 τῆς* sequens enim *ἑλληνισμὸν*, idest Græcitatē verbi Cephass, vocauit Pe-
 trum *ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς*, idest à capite coryphęum, *κορυφή* enim proprie signi-
 ficat summam partem capitis, quod ipsa etymologia declarat *ἀπὸ τοῦ κε-
 φαλῆς καὶ ἀκρότης*. illud etiam verbum *ἀκρότης* capiti congruit secundum ety-
 mologiam verbi, dicitur enim *ἀκροῦ τὸ ἀχρεῖς οὐ τινος οὐκ ἔστιν ἐπέκεινα*, idest,
 summum, quod ultra non licet progredi: quod capiti cōuenit. Igitur quia
 à Domino concessum est, ut esset Petrus omnium Apostolorum, ac proin-
 de totius ecclesię catholicę super fundamentum Apostolorum, & prophe-
 tarum ædificatę caput, sapienter ac valde pie factum est, ut ad memoriam
 & honorem huius principatus beati Petri nomen eius, idest Cephass Sy-
 riacum mutaretur in Cephass factū ex Græco *ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς*, ut iam nō so-
 lum Cephass Petrum Syriace declararet, sed quod clarius est, Græce acce-
 ptum, caput significaret. Cum vero omnes & veterum & recentium aucto-
 rum libros appellatione capitis plenos reperiamus, sitque tam frequens,
 & tritum, caput ecclesię Petrus, quis nō intelligit, euenisse hic, quod Gre-
 gorius cognomento Theologus in voce pascha euenisse dicit, scilicet li-
 benter audisse omnes Cephass à Græco ductum, tanquam vocem magis
 piam, quę Petrum caput ecclesię declararet: atque hinc factum esse, ut cō-
 suetudo sic verbum hoc accipiendi, & interpretādi obtineret; sicut de pa-
 scha dixit Gregorius valuisse cōsuetudinem huius vocis *πρὸς πρῶτον τῶν
 πολλῶν ἀκοῆς ὡς ὁσεβεσέω τῶν ῥήματι*, idest, auditu multitudinis tanquā ad
 magis pium verbum appropere. Ergo ut nemo catholicus audeat re-
 prehendere phasē Hebraicum nomen transitus mutatum esse secundum
 Græcita-

De verbo pa-
 scha Græco ex
 Hebraico secu-
 dum consuetu-
 dinem scriptu-
 rę auctore Gre-
 gor. Naz.

Quæ ratio fue-
 rit ducendi ex
 Græco verbum
 Syriacum Ceph-
 ass secundum
 cōsuetudinem
 ecclesię.

Græcitatē in pascha *τῶ σωτηρίου πάθος ὄνομα*, ut ait Greg. Naz. idest, in no-
 men passionis salutaris; sic neq; Cephass Syriacum nomen Petri mutatum
 esse secundum Græcitatē in Cephass nomē capitis & Principatus Petri.
 & sicut is, qui Pascha interpretatur nō trāsitus, sed passionis nomen esse,
 non indocte, & insulse interpretari dicendus est, vel Gregorio Nazianze-
 no Iudice, qui hanc consuetudinē verbi probat, & laudat, non enim pha-
 se, hebraicum, neque pascha ex hebraico ductū interpretatur, sed pascha
 ex Hebraico mutatione litterarum Græcum factū, & *ἀπὸ τοῦ πάσχα*, idest,
 à patiēdo ductum, quod ipsum fecit quoque beatus Ambrosius, Grego-
 rium Naz. imitatus, in libro de mysterio Paschę, cum ait, Quod sacrum no-
 men, (Pascha dicit) ab ipsius Domini passione descendit: sic qui Cephass
 interpretatur caput, non est dicendus indocte, & insulse interpretari. non
 enim interpretatur Cephass Syriacum, quod nemo est, qui ignoret Petrū
 significare, qui sic à Petra dictus est, cum aperte id dicat euāgeliū Ioānis,
 sed interpretatur Cephass *καὶ τὸν ἑλληνισμὸν*, ex Græco ductum. Sit aliud
 exemplum similis interpretationis: mutatum est Iesua Hebraicum nomē,
 in Iesus, quod quidem qui interpretatur Saluatorem, is quidem nomē Ie-
 sus, tāquam Hebraicum interpretatur, hoc enim significat Hebraice: qui
 vero interpretati sunt medicum, aut curatorem, siue sanatorem, non indo-
 cte illi quidē, nec insulse fecerunt, ut isti indoctissimi & insulissimi dicturi
 sunt, quasi ignorarent hebraicum esse nomen Iesus; sed potius *ἑλληνισμὸν*
της nomen Iesus, idest, facientes Græcum *ἀπὸ τοῦ ἰάσεως* mutatione litte-
 rarum, Scite admodum, & sapiēter, ac pie interpretati sunt. Sic Sanctus E-
 piphanius in Panario, cum de Nazareis agit, interpretatus est auctor eru-
 ditissimus: & quem satis stultum sit, & absurdū, dicere, ignorasse Hebrai-
 cum verbum esse Iesus. quod nemo nostrum ignorat, tamen nullam litte-
 ram Hebraicam didicerit; omnes enim hoc audiuius. Sed Sanctus Epi-
 phanius, ut dixi, nomē Iesus *ἑλληνισμὸν ἀπὸ τοῦ ἰάσεως*, interpretatus est
θεραπευτῆς, ἢ τὸ ἰατρὸν καὶ σωτήρα, idest, curatorem, vel medicum, & Saluatō-
 rem; hoc vero extremum addidit, ut interpretationem quoque nominis
 Hebraici coniungeret. Hanc etiam interpretationē secutus est Philo Ale-
 xandrinus: vnde primos illos Christianos Sancti Marci apud Alexādrīā
 discipulos, ut Eusebius, & beatus Hieronymus, & alij testantur, in libro
περὶ θεωρητικῶν, βίου θεραπευτῆς à curandis animarū ægritudinibus vocauit,
 secutus inquā etymologīā nominis Iesu *ἀπὸ τοῦ ἰάσεως* deriuati. de alijs e-
 nim studio vitę, & religionis horum similibus scripsit etiā idē Philo, quos
 Iesseos vocabāt, siue à Iesu, quod magis credendū est; siue à Iesse, ex cuius
 stirpe natus est Iesus, ducto nomine, ut ab eodē quoq; Epiphanio notatū
 est. Anacletus igitur, & Optatus Afer nō ignorarunt Syriacum esse nomē
 Cephass: vel saltē hoc ignorare nō potuerunt, Petrū significare, cū hoc sit
 in euangelio clarissime expressum, sed tamen *ἑλληνισμὸν* verbū, ut sæpe
 dixi, & Græcanicū Etymon secuti, tum etiā consuetudinem multitudinis,
 quę in verborum vsu plurimū valet, caput interpretati sunt. Estque hoc di-
 uinæ prouidētię admiratione dignum, quomodo nō fortuito, sed magno
 Dei consilio factum sit, ut Cephass Petrū, & idem verbum à Græco ductū,
 caput significaret, scilicet ut successor eius Pontifex nomen & potestātē
 capitis suscipere intelligeretur. sicut consilio quoq; diuino factum est, ut
 Iesus Saluatōrē significaret, & idē verbū *ἑλληνισμὸν* significaret medi-

Quod Anacle-
 tus fecit in in-
 terpretatione
 Cephass, nō dī
 simile fecerunt
 Græce doctissi-
 mi Greg. Naz.
 Epiphanius,
 Dionysius,
 Iustinus.

De diuina pro-
 uidentia in ver-
 bo Cephass, &
 Iesus.

cum & curatorem, vt, & ipso nomine admoneremur, non solum saluare animas à peccato, & Diabolo, ac morte & inferno; sed omnes etiam languores animę & corporis sanare. scio nihil horum considerasse auctores centuriarum, qui, vt hæreticorum mos est, quæ non norunt, blasphemant, vt beatus Petrus de similibus dixit, si Magdeburgenses Petrum caput Ecclesię confiterentur, nunquam profecto de interpretatione Cephæ in caput, disceptandum esse putarent. nunc vero hoc agunt, & moliuntur, vt, sublato verbo Cephæ græcanico, tollatur res, id est, caput. hoc est eorū consiliū, quod contra Dominū ineunt, qui, vt ait Esaias, omnia vocat ex nomine suo; & si quid fuit, vt ait ecclesiastes, iam vocatum est ab eo nomen eius: id est simul atque facta sunt, habuerunt singula nomen sibi aptū, quod nemo possit mutare, quia ipse nouit omnia, antequam sint, qui vocat, sicuti Apostolus ait, ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt; neque potest vlla varietate linguarum mutari ab vno, quod Dominus, secundum naturam eius vocare voluit. Denique, vt hunc tandem locum finiam, nō est dissimile, quod Iustinus Martyr fecit, cui non potest exprobari Græcæ linguæ inscitia; quia enim Romani ad accusandum & damnandum Christianos non putabant, inquirendum esse in eorum vitam & mores, sed satis esse nomē tantū Christiani deferre, idcirco nomen Christi, quod probe alioqui sciebat, vnctū significare, hoc interim dissimulans, ad vsum suum & Christianorum defensionem scite accomodauit, inde enim parū deflexo nomine, vnus scilicet litteræ mutatione, quasi *χρησός* diceretur, alioqui, inquit, quod ad nostram appellationem attinet, sumus *χρηστότατοι* id est cōmodissimi: ea enim docebant Christiani, vt idem Iustinus ait, quæ si seruarentur, Summa pax & innocentia in repub. futura esset, quo nihil esse poterat vtilius. idē rursus eis, qui obijciebant, eos, qui ante Christum natum, vtcunque vixissent, extra culpam esse, hoc enim eos excusare posse, quod nondū Christus venisset, respondet, omne genus humanum particeps esse Christi vnigeniti Dei; & qui cū ratione vixissent, Christianos fuisse: qui vero ante Christum natum sine ratione vixissent, omnes fuisse *ἀχρηστούς* & Christi inimicos, id est inutiles ac sine Christo. mirabili itaque prouidentia non solum in rebus, sed in nominibus quoque rerum, in quibus tantam gloriam & splendorem Græci situm esse existimabāt, vsus est Deus, vt hic etiā cernitur. voluit enim vt Christus, vna littera mutata, bonum quoque significaret, vt admoneremur etiam ex ipso nomine, cum Christum Dominum dicimus, bonum Dominum dicere, quæ est summa consolatio, & lætitia ingens seruorum, scire se habere bonum Dominum. hinc illud in propheta, Gustate, & videte, quam bonus Dominus: quod beatus Petrus imitatus, & mutuatus est, inquit, Si tamen gustatis, quam bonus Dominus. vbi, vt hoc quoque obiter obseruemus, quidam veteres legunt, si tamen gustatis, quod Christus dominus: qui enim hoc gustant, ijdem gustant, quam bonus Dominus: nec enim separari potest bonitas ab hoc Domino, vt ab alijs, Dominis potest. Sic igitur Anacletus, quāuis non ignoraret, Cephā Petrum significare, ad vsum tamen suum, id est, ad defensionem Principatus beati Petri scite, & prudenter eiusdem verbi *κεφαλαιον* accomodauit, in quo nihil noui, aut non magnis auctoribus postea vsitatum fecit.

2. Pet. 3.
Iud. 1.

Quo consilio
reprehendant
Magd. interpre-
tationem ver-
bi Cephas, id-
est caput.

Eccl. 6.

Rom. 4.

Iustinus mart.

De mirabili
prouidentia,
qua vsus ē De-
us non solū in
rebus, sed etiā
in nominibus.

ps. 33.
1. Pet. 2.

Respon-

Responsio ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis, Super hanc petram, id est super Petrum, vel sedem Apostolicam, & de interpretatione illius loci, Tu autem cōuersus confirma fratres tuos, & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galatas, & quomodo Paulus fidem Euangelij, quod prædicabat, cum fide Petri cōtulit ad firmandā fidem suam: & de traditione Apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas litteras ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam.
Cap. 4.

Sequitur iā, vt respōdeamus ad illud, quod in prima Anacleti epistola de violēta scripturæ sanctæ interpretatione accusant, super sedē Apostolicam vniuersam ecclesiā cōstitutā esse, dicente Domino ad beatū Principem Apostolorum Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: hoc enim exemplum posuerunt scripturæ inepte & violente, vt ipse aiunt, citatę. mirum profecto si apte & conuenienter citari faterentur ecclesię Romanæ hostes, & Principatus pontificalis coniu-rati oppugnatores. Dicam hic, quod Firmianus Lactantius in libro de vera sapiētia scripsit, Quamquam apud bonos Iudices satis habeant firmitatis, vel testimonia sine argumentis, vel argumenta sine testimonijs: nos tamen non contenti alterutro sumus, cum suppetat nobis vtrumque, ne cui peruerse ingenioso, aut non intelligendi, aut contra differendi locum relinquamus. Negant isti ecclesiam catholicam ædificatam esse super hanc petram, id est, super sedem Apostolicam: Sed nos eos primum argumētis scripturę sanctæ, cum ratione ipsa consentientibus reuincemus, deinde testimonijs veterum patrum. Quæro igitur, cum Christus orauit, ne deficeret fides Petri, exauditus ne est, pro sua reuerentia, an non? Si non exauditus est, frustra orauit: non bene petiuit, & ideo non impetrauit; defecit fides Petri. Quis ista concedat? nisi qui neget Christum Dei filium? exauditus ergo est: nunquam defecit fides Petri ad firmandos fratres. Ad hūc enim vsum rogasse pro eius fide, satis doeuit, cum statim subiunxit, Tu autem conuersus confirma fratres tuos. ex quo fit, vt pro fide Petri immediate orauerit: pro fide vero fratrum mediante Petro, eorum inquam fratrum, qui à Petro firmandi essent. nec enim caput esse poterat, nisi aliquorum caput esset, eorum scilicet, quos Petrus in fide firmaret. Quod si pro fide Petri, & eorum, qui per verbum Petri firmandi erant in fide, quibusq; ipse dextram, concordie Symbolum daturus erat, orauit Christus Dominus, & orando exauditus est, cōsequens necessario est, vt, cum dixit, post magnificam illam fidei Petri confessionem, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quæ scilicet vsque ad consumationē sæculi duraret, non aliam fidem intellexerit, nec alium, in quo eiusmodi fides esset, præter fidem Petri, & eius in fide & cathedra firma successorem, cum enim scriptura sancta, velut vnum corpus sit, sicuti est vnus spiritus eius, necesse est, vt omnes partes eius apte inter se respondeant: & nihil dissideat. Sed, vt rationem firmādi in fide Petro, & eius successoris a Domino cōmissā, vnde ducta est ratio Petre, & ædificationis ecclesię super hanc petram, magis explicemus, & muniamus, cōsideremus duo exempla, quę extant in litteris sacris præcipua & insignia firmādi in fide, à beato Petro, vt petra ecclesię, & summo capite profecta, vt Dominus hoc loco euangelij Lucę ei præcepit, & constituit, alterum in actis Apostolorum: alterū, de quo prius differam, in epistola Pauli ad Galatas. Cum enim ascendit

De ecclesia ca-
tholica funda-
ta super sedem
apostolicam ex
locis scripturæ
sanctæ.

Luc. 22.
Heb. 5.
Iac. 4.

Quæ sint in
scriptura insi-
gnia exempla
firmandi in fi-
de à Petro tan-
quam petra ec-
clesiæ ostensa.

T iij idem

Gal. 2.

idem Paulus Hierosolymam, & contulit euangelium seorsum cum ijs, qui videbantur esse aliquid, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset, idest, ut ait Tertull. in 4. contra Marcionem lib. ne non secundum illos credidisset, & non secundum illos euangelizaret, auctoritatem antecessorū, ut ait idem Tertull. fidei & prædicationi suæ optavit; contulit, inquam, cum Iacobo, Petro, & Ioanne: sed cum Petro quidem secundum locum, & dignitatem gradus, in quo a Domino positus erat secundum euangelium. quod non obscure significavit Apostolus, cum eum hoc loco vocavit Cephas, scilicet ut admoneremur, cum eo contulisse, ut in fide, & prædicatione ab eo firmaretur, qui erat à Petra sic dictus, quod esset Petra ecclesiæ Catholicæ, & caput Apostolorum iuxta interpretationem nominis Cephas tum Syriacam, tum Græcanicā, de qua satis supra disseruimus. De hoc Pauli ad Petrum aduentu ad conferendum euangelium Theodoretus in epist. ad Leonem pontificem Rom. si Paulus, inquit, prædicator veritatis & Spiritus sancti tuba ad Petrum accurrit, ut ijs, qui Antiochiæ de vituendo secundum legem Moysis disceptabant, definitionē & explicationem ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurremus, ut à vobis medicinam ulceribus ecclesiarum feramus. Quod si Paulus Apostolus auctoritatem prædicationi suæ optavit conferendo euangelium, ut doctus Tertull. affirmat, firmari ergo prædicationem suam ab illis antecessoribus voluit: firmari autem debet minus à maiore; at Ioannes, & Iacobus non maiores erant, licet in electione, & vocatione pares Apostolo Paulo, qui de cælo vocatus est: erat igitur Cephas maior, ut iam firmatus quidem fuerit à Iacobo, Cepha, & Ioanne auctoritate non quidem Iacobi, & Ioannis, sed Cephæ, hoc est Petri. Et quamquam, ubi natura ipsa & ratio attestatur, non opus est testimonio, tamen, quia cum periuicacibus agitur, adhibeamus huius interpretationis loci Pauli ad Gal. testem & ad stipulatorem; is autem erit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha, auctor singulari doctrina & sanctitate. Is igitur tempore Heraclij Imperatoris in sua ad Honorium Romanum Pontificem Synodica, cuius etiam Photius Constant. meminit in sua bibliotheca, cum ad eum de fide sua refert, & ab eo firmari postulat, Paulum Apostolum se sequi dicit, qui exemplum posteris reliquisset faciendi, quod ipse fecisset. interpretemur latine, Apostolica, inquit, & vetus traditio inualuit, ut qui ad Hierarchiam eliguntur, Episcopatum dicit, ad eos qui in Hierarchijs capeffendis, & administrandis maiores sunt, omnino sincere referant, quid sentiant, & qua fide sint, ut Paulus illis tradidit *ἀγαν ἀσφαλώς*, idest, valde caute, ne in vacuum currerent, si qua in parte fides mæca esset. Paulus enim cum alioqui arcana Dei, quæ non licet homini loqui, ut ipse ait, audisset, metuebat tamen ne, cum alijs euangelium salutis prædicaret, ipse reprobus fieret. Vnde & Hierosolymam ascendit, quamquam Christi discipulus cælestis: & antecessoribus suis diuinis discipulis se submisit; & euangelicam doctrinam, quam prædicabat ijs, qui videbantur alijs antecellere, manifestavit: ac dogma cum eis communicavit. Deinde subiungit Sophronius, quorsum ea communicatio spectaret: communicavit, inquit, *πὸ ἀσφαλές ἐαυτῷ μνησθόμενος*, idest, poscens interrogando, quod est latine stipulari, & Græce *μνησθῆσθαι*, ut firmum sibi fieret, quod tradebat. Hoc est igitur quod Tertull. dixit veluti vim verbi huius Græci exprimens auctori-

De Synodica Sophronij Hierosoly. ad pōt. Ro. pro confirmatione eius in fide more apostolico.

auctoritatem suæ prædicationi optasse. Deinde subiungit, & exemplum firmum posteris relinquens, ut sic ipsi quoque facerent. Docuit plane his verbis Sophronius, non propter Paulum tantum scriptum esse hoc ab eo, quemadmodum Hierosolymam ascendisset: & euangelium cum Iacobo, Cepha & Ioanne contulisse, sed propter posteros Hierarchas, ut similiter auctoritatem doctrine suæ firmam ac solidam à successore Cephæ poscerent, & expectarent. Sciebat quidem Apostolus, se esse discipulum Christi, & e cælo edoctum: nec enim ab homine accepit, quod didicit, euangelium, sed per reuelationem Iesu Christi, sciebat inquam, nihil sibi doctrinæ ex illa cum Iacobo, Petro, & Ioanne communicatione accessurum: nec enim illi quicquam Paulo contulerunt, ut ipse testatus est: sciebat tamen, sic à Domino sancitum esse in euangelio, quod sibi reuelatum erat, ut Cephas esset omnium Hierarcharum, siue Episcoporum Princeps, à quo, tanquam petra & capite omnes fratres firmandi, ac solidandi, & dirigendi essent in ijs, quæ ad dogma fidei pertinerent: ita ut periculum certum esset, ne in vacuum currerent, aut cucurrissent tantisper, dum id non fieret. Sin vero fieret, posse iam firmæ, ac constanter dicere, quod ipse idem Paulus de prædicatione sua, auctoritate Cephæ Principis Apostolorum firmata dixit, Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit: & iterum Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. acceperant enim Galatæ à Paulo, ut ipse eis, ne quis eos deciperet, narrauit, dogma fidei auctoritate Cephæ, Iacobo & Ioanne in consilium adhibitis, firmatum, ac solidatum, & veluti sigillo Apostolicæ Petre signatum, ac munitum. Hunc igitur Apostolum Paulum secundum traditionem Apostolorum, quam ipsi a Domino acceperunt, secutus Sophronius Hierosolymitanus Apostolicus vir subiungit, Huic nos consuetudini seruietes, ad vos *θεοσόφους*, qualis sit fides nostra, scribimus *πρὸς δοκιμῶν*, idest, ut probetur: ne terminos æternos, quos patres nostri posuerunt, transire videamur: scribimus, inquam, ad vos, qui non solum nostis discernere *ἀπὸ τοῦ νόθων τὰ δοκίμια δόγματα*, idest, legitima dogmata ab adulterinis, sed etiam *προσανεπιληροῦν τὰ ἐλλείποντα*, idest, supplere quæ desunt, potestis. In eandem sententiā scripsit Beatus Basilius in epist. data Sabino diacono ad Pontificem Rom. *τῷ ὀντι γὰρ τὸ ἀνωτάτου μακαρισμοῦ ἀξίον τὸ πρὸ ὑμετέρων θεοσεβῆα χαρισθέντος τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν τὴν δὲ τοῦ πατέρων πίστιν ἀνθιπὸς ὑποσολῆς κηρύττειν ἀντιπῶν*. reuera enim, inquit, dignum est illa excellentissima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino est, scilicet ut, quod adulterinum est, à legitimo & puro discernas: ac fidem patrum sine vlla subtractione prædices. Ad extremum, postquam fidem suam multis Sophronius verbis Pontifici Rom. exposuit *πρὸς δοκιμῶν*, ut idem Sophronius dixit, rogat eum, ut quæ primum Synodicam de fide sua acceperit, rescribat litteras, quibus exhilaretur ipse Sophronius, euangelizaturus, ut ait, *τὴν ὑμετέραν θεόδοτον ῥῶσιν*, idest, sanitatem vestram à Deo datam: sanitatem fidei significavit, imitatus Apostolum, cum ait; Ut sani sint in fide: & iterum, Ut potens sit exhortari in doctrina sana: & rursus Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam; & illud, Formam habe sanorum verborum; &, Qui non acquiescit sanis Domini nostri sermonibus. *θεόδοτον* vero idest, a Deo datam vocauit, quod pro fide Petri specialiter tanquam

Quorsum scriptum sit de accessu Pauli Hierosolymam ad conferendum prædicationem suam cum Petro.

De consuetudine scribendi Synodicas epist. de fide ad pōt. Romanum secundum traditionem apostolicam.

Vnde existat fanitas fidei pot. & vnde fanitas fidei omnium ecclesiarum. Rom. 1.

Ex quo tempore coeperint Patriarchæ, & alij hierarchæ ecclesiarum amittere fanitatem fidei. 2. Pet. 2.

Quæ superbia fuerit semper in hæreticis maxime pestifera.

Consuetudo Rom. pont. ex apostolica traditione.

tanquam capitis orauit Dominus, ne deficeret, vt ipse in Euangelio testatus est, fides ergo Pontificis & ecclesie eius Romanæ, quæ omnium ecclesiarum est caput, fanitatem à Deo accepit: fides vero, quæ est in ceteris ecclesijs, veluti membris reliquis, fanitatem accipit a Deo per communionem fidei ecclesie Romanæ, Catholicæ, quæ fides annuntiat in vniuerso mundo, vt Paulus dixit. illam enim fidem sciebat tantum Catholicam esse, à qua quæ dissentit, non est sana fides: nec annuntiat in vniuerso mundo, sed in penetralibus, in deserto, in angulis, in speluncis, vt apud hæreticos. probant hoc, quod dicimus, scripta veterum, & hodiernus status ecclesiarum. Ex quo enim Patriarchæ firmitatem fanitatis fidei suæ à cœlesti & diuina fanitate Capitis sui petere, id est, fidem suam cum fide ecclesie Rom. per Synodicas litteras Apostolico more conferre, & fidem sanam ecclesie Rom. tanquam regulam ac formam, Synodicis item litteris descriptam accipere, & habere desierunt, fidem amiserunt: neque fidem solum, sed sedes etiam, & libertatem in correptionem vesaniæ suæ, vt beatus Petrus de similibus ait. hæc enim fuit semper omnium hæreticorum pestifera superbia, nolle cum Pontifice, & eius ecclesia Rom. conferre Euangelium. hæc Theophilus Alexandrinus in 2. lib. paschali notauit in Origene: In tantum, inquit, se ipso magistro intumescens, vt non imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus spiritu. S. contulit cum prioribus Apostolis Euangelium, ne in uacuum curreret. Hoc ipsum ergo, quod Sophronius, fecit quoque Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, idem exemplum & Apostolicam traditionem secutus; is enim ante septingentos annos misit Synodicam epist. ad Leonem 3. Adriani primi successorem cum confessione fidei suæ, petijtque à pontifice, vt litteras vicissim resciberet, quibus Patriarchæ fidem, ac doctrinam firmaret. Sed recitemus pauca ex epist. Nicephori, quia vestra, inquit, fides Euangelica munda, & immaculata est, & extra quam non est alia: neque Romanis finibus terminata circumscribitur, neque terminis mundi finitur; sicuti prophetica & Apostolica voces testantur, in omnem terram exiuit sonus diuinæ prædicationis, & in fines orbis terræ verba prædicantium. Hanc rationem attulit in proemio, cur cum Rom. Pontifice confessionem fidei suæ conferret. Deinde post expositam plene & copiose fidei suæ confessionem, optans professioni fidei suæ auctoritatem, vt de Paulo Apostolo dixit Tertull. & vt pontifex fide sua tanquam regula fixa, & certa norma confessionem Patriarchæ firmaret, petijt ab eo, vt mitteret λόγους σφρηγιστάς, καὶ σιωπετιστάς, id est sermones firmantes & dantes intellectum. quis non agnoscat hic verbum σφρηγιστάς, id est firmadi, quo vsus est Euangelista, cum dixit Dominus Petro, tu autem conuersus confirma fratres tuos. deinde subiungit Nicephorus explicans, quod dixerat, Vt vestris doctrinis, & exhortationibus firmati stemus in hac fide integri & solidi, omnia, quæ in ea sunt mysteria ab initio tradita, inuiolata cõseruantes. hæc enim erat ex Apostolica traditione profecta consuetudo, vt Romanus pontifex statim, vt erat creatus, ad firmandos fratres in fide, fidem suam, tanquam regulam, ac normam, eis mitteret. Testatur hoc etiam Galasius Pontifex sanctiss. & sapientiss. in epist. ad Laurentium de Lignido: Quia nos, inquit, admones dilectione fraterna, vt velut medicinam quamdam fidei Episcopis per Illyricum vel alijs ministrare debeamus, quamquam hoc copiosissime factum sit à beatæ recordationis prædecessore nostro, &

stro, & quia mos est Romanæ ecclesie sacerdoti nouiter constituto formam fidei suæ ad sanctas ecclesias prorogare. hæc eadē compendiosa nimis breuitate studui renouare, vt sub qua fide viuendum sit, secundum statuta patrum, in hac nostra epist. per breuitatem sine fastidio lector agnoscat. Hactenus Gelasius. Huiusmodi ergo litteras petijt Nicephorus à Pontifice, ex quibus certum haberet, sub qua fide viuendum sibi esset: & quibus firmatus, vt ipse idē dixit, in ea fide integer & solidus permaneret accepto Symbolo concordie à Pontifice, quod in extremo epistolæ mitti obsecratur. Sicut Paulus Apostolus à beato Petro, Iacobo, & Ioanne accepit: hoc enim significarunt dextræ illæ, quas Paulo & Barnabæ dederunt, postquam gratiam Euangelicæ veritatis, quam vterque prædicabat, cognouerunt. similiter ad exemplum Pauli Proterius Patriarcha Alexandrinus retulit ad Leonem primum de fide sua per Synodicas litteras, petijtque, vt in ea firmaretur: vt ex epistola Leonis magni ad Iulianum intelligi potest. Sic enim de eo scribit, Fratrem Proterium Alexandrinæ vrbis Episcopum gratulor satisfactionis plenas de fide sua ad nos litteras direxisse: & manifeste quid nam teneat indicasse: cui me dignam gratiam pro fidei ipsius sinceritate necesse est præstare, vt honorem in nullo suæ perdat excellentiæ, sed sedis suæ priuilegia paternæ antiquitatis exemplo illibata possideat. Hactenus Leo. Bene habet, quod huius pontificis Romani epistolæ grauissimas non ausi sunt negare Magdeburgenses in centuria 5. immo neque de eis meminerunt inter eas, quas illic partim vt suppositas, partim vt corruptas notant Anastasij, Innocentij, Cœlestini, Bonifacij, Zosimi, Gelasij, credo, ne si omnium Pontificum epistolæ negarent, Leonis præsertim, quarum celebritas, & auctoritas vbique iam olim percrebuit, ipsis etiam Lutheranis ridiculum videretur: vt vel hoc solum Magdeburgica commenta maxime redarguere possent. est igitur alia etiam epistola eiusdem Leonis ad Anastasium Archiepiscopum Thessalonicensem, ex qua perspici potest, quemadmodum Pont. Rom. in ecclesijs Orientis Vicarium haberet Archiepiscopum Thessalonicensem, qui nomine Pontificis, vt vniuersalis pastoris prouincias visitaret longinquas: tum alia expediret, quæ ratio, ac necessitas postulare. Cuius etiam auctoritate, ne propter longinquitatem vrbis Romæ mora interponeretur, Episcoporum ordinationes confirmarentur, quæ sine auctoritate successoris beati Petri fieri non poterant secundum Apostolicam constitutionem, quæ in libro 8. Clementis cap. 4. scripta est, quæ vsque in hodiernum diem viget, & seruetur. Cū enim beatus Petrus sanciat, vt electionem Episcopi a presbyteris, & populo factam Metropolitanus, quem vocat τὸν πρόκριτον, approbet, si nihil obster, & rursus idem cum duobus Episcopis Episcopum ordinet, consequens est, vt ex ipsius Petri, id est, ex successoris eius auctoritate confirmatio electionis factæ, & auctoritas ordinationis faciendæ pendeat. idcirco enim in persona Petri hanc constitutionem de electione, atque ordinatione Episcoporum Clemens scripsit. in hanc igitur Apostolicam traditionem intuens magnus Leo sic cap. 6. huius ad Anastasium epistolæ scripsit: De persona autem consecrandi Episcopi, & de cleri, plebisque consensu Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuam referat: quodque in prouincia beneplacuit, scire te faciat, vt ordinationem rite celebrandam tuam quoque firmet auctoritas. Et paulo post in eodem decreto præcepit, vt de e-

De Vicario Pont. Rom. in ecclesijs Orientis.

Apostolica constitutio.

lectione Metropolitanus referant Episcopi prouinciales ad Vicarium pontificis Archiepiscopum Thessalonicensem, ut auctoritate eius firmeretur. Verum hæc, & alia eiusmodi vno verbo arrogandi, vsurpandi, vendicandi, sumendi more suo Magdeburgenses impudentissime eludunt. Arrogabant (inquiunt) sibi hanc potestatem citandi alios ad dicendum coram se causam, & rursus, citati sunt eam sibi vindicare super Archiepiscopos auctoritatem, ut si quid illi agerent, ex auctoritate Romani pontificis egisse viderentur, quasi serui, & mancipia eius essent. & iterum in eadem 5. centuria, vsurpabant sibi potestatem mandandi alijs Episcopis, ut quem ipsi vel lent, & proponerent, in disitis ecclesijs Episcopum ordinarent: aut, quæ ipsi nolent, deponerent. item vsurpabant sibi ius confirmandi alios in Episcopatu, nam Leo, inquit, Maximum Antiochenum, confirmauit in Episcopatu: ac idem Proterio Alexandrino Episcopo iura antiqua eius sedis confirmasse iudicatur epist. 68. ad Iulianum, & 69. ad Marcianum Imper. & rursus, sumebant sibi, inquit, potestatem excommunicandi alios Archiepiscopos, & ecclesias, ita denique loquuntur isti, quasi Pontifices Romani magnas copias militum ex delectu Italiae comparatas per omnes prouincias etiã longinquissimas semper habuissent, ut Episcopos, & ecclesias omnes ad obediendum cogent; aut quasi omnes Imperatores hoc ipsum præsidij militaribus in gratiam Pontificis Romani semper fecissent. Quid igitur amentius cogitari potest, quam quæcunque Magdeburgenses de summa auctoritate Pontificis Romani Petri Principis Apostolorum successoris apud veteres auctores, & quidem magnos, ac per multos, & sanctissimos legunt, & obseruant; in ea omnia, tanquam in gladios à se distractos, & e vagina eductos, ut quosdam nouos Saules, furiose irruerent, & letali vulnere percussos vno verbo vsurpationis, vel alterius similis, tanquam alicuius magi cantione putare se rediuuios & sanos. Dicite nobis Magdeburgenses, quis à principio, quandiu fides ecclesie Romanæ in Germania viguit, Archiepiscopos generosæ, ac bellicosæ nationis Germanorum parere Romano Pontifici, tanquam seruos & mancipia, ut vos loquimini, coegit? si vsurpationis erat violenta, cur generosi spiritus præfuli Germanorum, & religiosi non audebant in Domino seruire iugum, durum, & iniquum excutere? cur tam pueriliter vestris Germanis illuditis? sed propositum nobis prosequamur. Item Petrus Patriarcha Constantinopolitanus idem exemplum imitatus, & apostolicæ traditionis consuetudinem secutus de fide quoque sua ante quingentos annos ad Leonem 9. per Synodicam retulit, petens ut in fide, & sede sua firmaretur, cui Pontifex ita rescripsit, Porro sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis, ita perniciosum est, si ad sit malis. quod ipse ex specula illius ecclesie, cui videris diuinitus designatus speculator, prudenti oculo considerans promotionem tuam ad episcopale fastigium electione cleri, & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundum antiquæ consuetudinis religiosum & valde necessarium studium apostolicæ, ac primæ sedis, cui Deo adiutore, quamuis indigni præsidemus, annunciare, & exponere curasti. & paulo post, Mea vero humilitas in culmine apostolici Throni ideo exaltata, ut approbata approbet, improbanda quoque improbet, tuæ sanctissimæ fraternitatis Episcopalis promotionem libens approbat, collaudat, & confirmat. & paulo post, Sane fidem tuam, quam proprio scripto summæ, & Apostolicæ sedi exposuisti, sanam

Quo vno verbo eludat Magdeb. omniaque de summa auctoritate pont. apud magnos, & veteres auctores legunt, & obseruant.

Quomodo Magdeb. in gladios à se distractos, irruantur noui Saules.

sti, sanam & catholicam, atque orthodoxam per omnia protestamur: & sicut vere vnica, & salutarem præcordialiter amplectimur: & tuæ dilectioni vehementer gratulantes in Domino, eandem nostram esse deuoto & prompto ore profitemur. hæc erant, ut ante dixi, symbola concordie: quæ Nicephorus optabat: & Paulus per dextras societatis sibi, & Barnabæ datas significauit. Denique hanc Romani Pontificis beati Petri successoris auctoritatem, & Apostolicam consuetudinem à Christo institutam confirmandi fratres, & omnes ecclesias in fide attestatur etiam maxima, & grauisissima auctoritate sua sancta Synodus Ephesina ducentorum Episcoporum ex multis, ac varijs prouincijs in epistola ad Cælestinum Pontificem, in qua sic ait, Est enim vobis tam eximijs hoc in consuetudine positum, ut fulcra ecclesiarum constituatis. expressit interpretis vim verbi Græci *σήμερον*, quo vsa est Synodus intuens in locum euangelij, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Græce enim est *σήμερον*. Satis cum hac epistola conuenit, quod beatus Cyrillus, qui postea eidem Synodo loco Pontificis Romani præfuit, ad eundem Cælestinum scripsit, cum ad eum, tanquam ad caput ecclesie, de hæresi Nestorij referre necessarium esse iudicaret, sic enim ait, Quandoquidem Deus à nobis in huiusmodi causa vigilantiam nostram postulat, *καὶ τὰ μακρὰ ἔθνη ἅς ἐκκλησιῶν πέδουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῆ σὴ δσιότητι*. id est, & longinqui temporis consuetudo suadet cum sanctitate tua communicare, necesse est mihi scribere, & quæ sequuntur. Hanc consuetudinem præscam omnium ecclesiarum intellexit Synodus, cum dixit, hoc in consuetudine positum esse Pontifici. quod si ante mille ducentos prope annos iam erat longinqua, & antiqua hæc consuetudo omnium ecclesiarum testimonio Cyrilli, quæ illum cogebat ad Pontificem referre, ex qua alia origine illam longinquitatem profectam esse dicere possunt Magd. nisi ex diuina institutione, & apostolica diuinæ institutionis traditione? Sed, ne hoc confiteantur, confugient, credo, ad nequos suos, quos Satanas illis excogitauit: ut nullam formam Synodi, neque sanctos patres sine nauo hæresis agnoscant.

Grauisimum Synodi Ephesinæ de auctoritate Pont. testimonium.

De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in Actibus apostolorum c. 15. & quomodo Iacobus fidem suam firmauerit sententia beati Petri, & quomodo non Simeon legendum est ibi in Actibus Apostolorum, ut Chrysostomus, & Græci legunt, sed Simon, ut Latini meliora exemplaria Græca secuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in libro 6. de constitutionibus Apost. & quid Tertullianus ex Petri sententia in illa Synodo Hierosolimitana scripserit, & quomodo omnia concilia imitata semper fuerint illam formam firmandi sua decreta. Cap. 5.

HActenus ergo de pontificali exemplo firmandi in fide fratres in beato Petro Apostolo expresso, cum Paulus ad Petrum discipulorum Coryphæum, ut diuinus Dionysius vocat, de prædicatione sua & fidei doctrina retulit, ut haberet scilicet certum & firmum de auctoritate doctrine suæ à Principe Apostolorum confirmatæ, ne forte in vacuum curreret, si discreparet. venio ad alterum exemplum scripture sanctæ in Actibus Apost. postquam Petrus primus, ut caput ecclesie, sententiam suam in illa Synodo Hierosolymitana de relinquenda legis Mosaicæ obseruatione dixerat, quia erat Iacobus illius ecclesie Hierosolimitanæ Episcopus, in qua surrexerant quidam ex hæresi pharisaorum, qui dicebant oportere serua

De altero exemplo pontificali firmandi in fide fratres in actibus apost. proposito.

re legem Moysis, necessariūque videbatur, vt quid ipse sentiret populus, cui præerat, sciret, & vtrum cum capite suo concordaret, postquam Petrus perorauit, & tacuerunt Paulus & Barnabas, qui cum Petro consentientia de conuersione gentium narrauerant, respondit Iacobus dicens, Viri fratres audite me: Simō narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum suum nomini suo: & huic concordant verba prophetarum. & paulo post, Propter quod ego iudico, non inquietare eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum, & quæ sequuntur. auctoritatem Petri citat, cum prophetico testimonio consentientem, qua confirmatus audet dicere cōstanter, propter quod ego iudico &c. sed dicet hic non solum Magdeburgenses, sed fortassis alij, non Simon, sed Simeon scriptum esse in Actis. scio Ioannem Chrysostrōm non de Simone Petro interpretari, sed de Simeone siue illo euāgelico, siue alio, neutrum enim affirmat, atque ita ferri scriptum in ijs exemplaribus Græcis, quæ ædita habemus: sed legendum esse Simon, vt est in latinis exemplaribus, & non Simeon, vt in Græcis, ex Clemente etiam Romano didicimus. is enim lib. 6. de Apostolicis constitutionibus cap. 12. Petrum introducit narratē in illa Synodo ea, quæ tum Lucas de Petro cap. 10, tum idē Petrus cap. 11. Act. Apost. narrauerat de linteo magno e coelo demisso, pleno quadrupedibus reptilibus & volatilibus, & quomodo diuinitus à Cornelio accersitus esset, & de spiritu S. qui super illū & domū eius cecidit, & alia insuper quæ in Actis prætermissa sunt, quemadmodū tunc intellexisset verbū Domini, quod scriptum erat, Omnis, qui inuocauerit nomē Domini, saluus erit, & rursus, Recordabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuersę familię gentium, quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium, quodque vbi que scriptū esset de vocatione gentiū, quia igitur hæc Petrus cap. 15. Act. Apost. narrauit, vt Clemēs auctor est, quæ in eo loco non sine magna ratione, vt paulo post ostendam, a Luca prætermissa sunt, idcirco Iacobus dixit, Simon narrauit, quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo, scilicet narrauit Petrus, cū dixit Paulo supra, Vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meū audire gētes verbum euangelij, & credere, & qui nouit corda Deus, testimoniū perhibuit illis. Cornelio enim Centurioni apparuit Angelus, & dixit, vt accerferet me; & reliqua, quæ, vt dixi, tum Lucas cap. 10. de Petro narrauit, tum ipse idē Petrus cap. 11. coactus est narrare ijs, qui erant ex circūcisione, qui cum eo disceptabāt dicentes, Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducaisti cum illis? incipiens enim, inquit, exponebat illis ordine dicens, Ego erā orans, & vidi in excessu mentis visionē, descendēs vas quoddā, & quæ sequuntur: hæc omnia, vt ante dixi, Simon narrauit in illa Synodo, vt nos Clemēs Romanus docuit, vt iam merito dixerit Iacobus, Simō *ὁμιλοῦσατο*, quod verbū non concise, & summatim, sed fufus & explicatius exponere significat, cur autem non sint ibi à Luca tertio per Petri personam repetita, in promptu est ratio, & quidem valde idonea, & prudētī scriptore digna; quia, si Petrus, quæ sibi cum Cornelio acciderant, coactus est exponere ordine Hierosolymitanis illis, qui Hierosolymis ex circūcisione aduersus eum disceptabant dicētes, Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducaisti cum illis? quomodo

Act. 15.

Quod in act. apost. non Simeon, sed Simon legēdum sit cap. 15. Locus act. 15.

a Clemente in const. apost. libro 6. expositus de quibusdā a Luca prætermisissis, & cur

quomodo postea etiam similiter, immo multo magis nō cogebatur eadē exponere in Synodo? vbi audiebat multitudo, vt Lucas testatur, & qui ex Antiochia ascenderant, cum conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc, quia docebant quidam, oportere circumcidi, & seruare legem Moysis. Quid igitur opus erat, vt sanctus Lucas tertio illa repeteret quæ tametsi non repeteret, consequens erat, intelligere narrata esse ibi, & exposita à beato Petro eadem, quæ illis, qui contra eum principio disceptare cœpissent, narraisset? Accedit huc, quod sic illa prætermisit Lucas capite illo 15. vt, prætermissa esse. ne toties repeteret, non obscure significauerit. significauit inquam, cum post narrationem Petri respondit statim Iacobus dicens, Viri fratres audite me, Simō *ὁμιλοῦσατο*, idest exposuit. verbo enim idem significāte vsus fuerat sanctus Lucas in Petro, cū dixit cap. 11. de eō *ὁμιλοῦσατο καὶ εἶπεν*, idest exponebat ordine, idē enim significat *ὁμιλοῦσατο*. deinde quod Iacobus de Petro dixerit, cum dixit, Simon narrauit, quis dubitare potest, si quæ Iacobus dicit Simonē narrauisse, cum ijs ipsis, quæ ibi Petrus narrauit, conferat, & sententiam verbis vtriusque subiectam ponderet. Petrus enim dixit, Viri fratres vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meū audire gentes verbum Euangelij, & credere. Iacobus vero, non in verba, sed in sensum intuens narraisse illum ait, quemadmodum primum, idest ab antiquis diebus, vt Petrus dixit, Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo. verbo visitandi consilium ac prouidentiam, & misericordiam Dei significauit: visitauit, inquam, vt eligeret gentes, quæ credentes in eum per prædicationē Euangelij fierent populus eius, & a Christo christiani vocarentur, hoc enim significat elegisse Deum, ex gentibus populum nomini suo. hoc ipsum item significat elegisse audire gentes verbum Euangelij, & credere. Itaque Iacobus non verba, sed sensum Petri expressit, vt Euāgelistæ quoque non raro facere solent, cum testimonia ex scripturis sanctis producant. Cum igitur certum sit, quod beatus Iacobus dixit, Simon narrauit, non de Simeone quopiam iuxta corrupta exemplaria, sed de Simone Petro accipiendum esse, vt ex omnibus latinis exemplaribus, & ex Clemente Romano, tum ex recta ratione scribēdi, deinde ex ipsis verbis beati Petri, & beati Iacobi collatis, ponderata sententia demonstratum est, non est quod amplius hæretici in inuidiā auctoritatis beati Petri Principis Apostolorum hunc locum vane, & temerarie iactent, vt solent. immo intelligant potius exemplum esse clarissimum eius auctoritatis, quam Dominus in Euangelio eidem Petro, tanquam Petrę Ecclesię dedit firmandi fratres, cum dixit, Ego oraui pro te, vt non deficiat fides tua: Tu autem conuersus firma fratres tuos. cum enim, vt sanctus Lucas narrat, surrexissent quidam de heresi Phariseorum, qui crediderant dicentes, quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysis: conuenissent quoque Apostoli, videre de verbo hoc, cūque magna conquisitio fieret, quia ad Petrum pertinebat firmare eos in ea fidei sanitate, quam a Domino acceperat, qui pro ea spiritum sanctum, qui omnem veritatem reuelat, orauerat, surgēs, inquit, Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gētes verbum Euangelij, & credere. ab antiquis diebus dixit, idest, ante mundi cōstitutionem, vt Paul. in epist. ad Eph. ait, benedictus Deus, & pater Do-

Auctoritas Petri in Euang. ei data adfirmatum in fide ceteros, expressa in actis.

Eph. 1.

V iij mini

Coloss. 1.

Eph. 25.

De testimonijs
prophetarum à
Luca præter-
missis Act. c. 10
à Clemente re-
latis.

mini nostri Iesu Christi, qui elegit nos ante mundi constitutionem. fuit enim à sæculis absconditum hoc mysterium fidei, sicut idem ad Coloss. scripsit, nec enim fuit nouum consilium, sed consilium antiquum, & verum: ut Esaias prædixit. dixit ergo beatus Petrus, electas esse gentes ab antiquis diebus, id est, ex æternitate ad mysterium fidei, tunc ipsis reuelatum aduersus eos, qui aiebant, ut beatus martyr Ignatius in epist. ad Philad. scripsit, euangelio nõ credam, nisi videro in antiquis: putabant enim nouum inuentum esse mysterium euangelij, & vocationem gentium ad verbum euangelij, & ad fidem. idcirco beatus Petrus cum exponit Cornelio cap. 10. Act. hoc mysterium fidei Christi, producens testimonia Prophetarum, Huic, inquit, omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. prætermisit vero Lucas ipsa testimonia Prophetarum breuitatis causa: ex quibus pauca Clemens recitauit, Tunc enim, inquit, cum vidisset Petrus spiritum sanctum super Cornelium gentilem, & domum eius cecidisse, intellexit verbum Domini, quod scriptum erat, Omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: & rursus Recordabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuersæ familiæ gentium, quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur gentium; & quod ubique scriptum esset de vocatione gentium. Iacobus ergo Episcopus Hierosolymitanus expositione beati Petri firmatus, ac repetens summam illius sententiam, & expositionem de vocatione gentium ad verbum Euangelij, testimonijs Prophetarum roboratam, & de cessatione Mosaicæ legis, auctoritatemque eius, ut Principis Apostolorum sequens, ac totum confesum & multitudinem ad idem faciendum hortans, Viri, inquit, fratres audite me, Simon exposuit: hoc enim significat, ut ante dixi, verbum grecum ἐπισημασθε, quemadmodum primum, id est, à principio antequam quicquam faceret: quod Petrus dixerat, ut ante notatum est, ab antiquis diebus, & quæ sequuntur, ne eadem sæpius repetam. Deinde ad testimonia Prophetarum, quæ beatus Petrus citauerat, ut ex cap. 10. act. & ex Clem. Rom. demonstraui addidit idem Iacobus testimonium Amos Prophetæ; & subiungit, Propter quod ego iudico, id est, quia Simon sic exposuit, & cum eius expositione, ut à Deo reuelata concordant verba Prophetarum, iudico, inquam, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum. non inquietari dicit, scilicet cogendo eos ad obseruationem legis: siquidem in singulis ciuitatibus predicabatur lex per Synagogas, ubi legebatur per omne sabbatum. hoc ipsum dixerat prius beatus Petrus, Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum, scilicet legis Mosaicæ, super ceruices discipulorum? & quæ sequuntur; subiungit deinde idem Lucas, tacuit autem omnis multitudo: quod satis declarat, omnes auctoritati Petri acquieuisse: neque enim silentium factum est ad audiendum Paulum, quasi prius omnes loquerentur, sed tacuit, inquit, multitudo, quia scilicet nemo quicquam obiecit, sed potius omnes in fide illius dogmatis confirmati, tacuerunt. videte Magdeburgenses, quid doctissimus Tertull. & in scripturis sanctis exercitatissimus de illa Petri sententia in libro de pudicitia scripserit, postquam dixit, in Petro extructam esse ecclesiam, cum vellet eius rei per exempla quædam exitum, & experientiam quandam in Actis Apost. ostendere, subiungit, Ipse denique primus in

De exemplo, &
experientia au-
thoritatis Petri
supra ecclesiam
in Act. ex ob-
seruatione Ter-
tulliani.

Chri-

Christi baptismo referauit aditum cœlestis regni, quo soluuntur alligata retro delicta; & alligantur, quæ non fuerint soluta secundum veram salutem: & Ananiam vinxit vinculo mortis: & debilem pedibus absoluit vitio valetudinis: deinde subiungit, Sed et in illa disceptatione custodiendæ legis primus omnium Petrus spiritu instinctus, & de nationum vocatione præfatus, etiam nunc, inquit, quid tentastis Dominum de imponendo iugo fratribus, quod neque vos, neque patres vestri sufferre valuerunt? sed enim per gratiam Dei credimus salutem consecuturos, sicut illi. Deinde subiungit Tertull. hanc sententiam, & soluit, quæ ommissa sunt legis: & alligauit, quæ seruata sunt. Sed redeamus ad Acta Apost. & consideremus, quod Lucas post Iacobi perorationem subiungit, Tunc inquit, placuit Apostolis, & senioribus cum omni ecclesia eligere, & quæ sequuntur. tunc, inquit, scilicet cum Iacobus propter expositionem Petri Principis Apostolorum, & verba prophetarum illi consona iudicauit nõ esse legis obseruationem a gentibus requirendam. Omnes igitur, tum Apostoli, tum presbyteri, & omnis ecclesia firmitatem sententiæ ex Petri expositione cum Prophetarum testimonijs consentiente duxerunt. quam formam vniuersa deinceps concilia rite habita, tenuerunt, ut eorum decreta non, nisi auctoritate Pontificis, firma essent. ut, sicut Benedictus 3. ad Igmaram Rhenensem Archiepiscopum de Synodo eius à Pontifice Romano confirmanda ante septingentos annos scripsit, quæstio inde nullis aliquando temporibus oriatur: & aspirantes in Deo anhelitus cõpressi funditus perpetuo maneant, ne amplius illorum contradicentium aduersitatibus Dei cõturbetur ecclesia: Sed omnibus eruta seque pertractationis erroribus, vnita semper in Christo permaneat, ob eandem causam Leo magnus Chalcedonensem Synodum confirmauit, ut ipse in epistola ad Marcianum Imperatorem testatur, ne, inquit, per malignos interpretes dubitabile videatur vtrum, quæ in Synodo Chalcedonensi per vniuersam vestram de fide statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres & Coepiscopos nostros, qui prædicto concilio interfuerunt, scripta direxi, & quæ sequuntur. Hæc quoque fuit causa, cur Tridentina Synodus contra ætatis nostræ hæreticos habita, nuper à Pio 4. Pontifice Romano confirmaretur. ad Pontificem enim pertinet ἐπικυρωσὶν συνοδικῶν ἀποφασιν, id est confirmare, ac ratam habere Synodi sententiam, ut Photius Constantinop. ad Nicolaum primum scripsit. & magnus Basilius cum peteret à Pontifice Rom. ut mitteret Legatos suos ad Orientem cum actis concilij Ariminensis, ut ea rescinderet, confitetur Pontificem Rom. περὶ ταῦτα ἀυθεντῆιν (hoc enim verbo utitur) id est ius, & auctoritatem habere in his, ut ex epist. eius ad Athanasium, in qua hæc scribit, perspici potest. Immo illud hic obseruatione dignum est; cum dixit beatus Petrus, ab antiquis diebus elegisse Deum gentes, ut audirent verbum euangelij per os eius; idque eos, qui aderant, scire, significasse τὸ ἀυθεντικόν, id est, auctoritatem sibi à Deo datam, quæ conuenienter scripturæ sanctæ ad confirmandam fidem omnium, & verbi prædicationem pertineret: hac enim ratione τῆς ἀυθεντίας, id est, auctoritatis excepta, æque, omnes ad prædicandum verbum euangelij Deus elegerat: sed ratione, ut dixi, auctoritatis ipse erat os omnium.

Vnde ducta forma, ut concilia auctoritate pontifici Rom. confirmantur.

Quid in Act. significet, quod Petrus dixit, elegisse Deum gentes, ut per os eius audirent euangelium.

Quomo-

Quomodo ex locis scripturae sanctae de confirmandis fratribus in fide per Petrum concludatur super Petrum edificatam esse ecclesiam: et quomodo qui Petrus proprie vocatus est, idem quoque Petra translate secundum consuetudinem scripturae dictus est, & de comparatione promissionis factae Abrae cum promissione facta Petro, & de testimonijs veterum patrum Graecorum, & Latinorum, qui sic interpretati sunt, super hanc Petram, id est super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius Alexandr. Hippolytus, Hieronimus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Cerameus, Basilii, Chrysostomus & alij. Cap. 6.

Scitis haec, ut opinor, exemplis scripturae sanctae demonstratum est, quemadmodum beatus Petrus, ut ei Dominus praecipit, & sanxit, fratres in fide sua, pro qua Dominus orasset, firmaverit. ex quibus locis, apud eos quidem, quos aut tarditas ingenij, aut malitia non impedit, quin consequentia, & repugnata videant, clare iam apparet, Ecclesiam Catholicam super eum esse edificatam, cui Dominus mandauit, ut fratres, & fratrum ecclesias in fide, instar Petrae, fulciret, ac solidaret. Etenim, si concedant Petro hanc auctoritatem firmandi fratres in fide, vident certe necessario consequens esse, ut simul concedant, super eius auctoritatem ad firmandum in fide sua, pro qua orauit Dominus, edificatam esse ecclesiam fratrum. nam, si non potest esse ecclesia fratrum, nisi auctoritate eius stabiliat, ac firmetur; ergo super eam edificatur: quod enim firmatur, super id, quo firmum efficitur, edificatur. super Petrum igitur habentem auctoritatem ad firmandum in fide sua, edificata est ecclesia: auctoritas enim non potest esse separata *σχετικῶς*, id est secundum habitudinem ab eo, cuius est auctoritas. quare necessario confitendum est, quod Dominus dixit, Tu es Petrus & super hanc Petram edificabo ecclesiam meam, perinde esse, ac si diceretur, tu es Petrus. sic enim voluit Dominus, ut proprie vocaretur, cum ei dixit, tu es Simon Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: & super te, qui post hac eris Petra, edificabo ecclesiam meam. itaque, quem vocauerat Petrum nomine imposito a Petra, ut beatus quoque Hieronymus in comm. Matth. testatur, rursus statim vocauit Petram Metaphorice; nomen enim, quod lapidi conuenit secundum naturalem firmitatem, ad Petrum propter firmitatem fidei eius, & propter firmandi in ea fratres auctoritatem translatum est: Sicut alias scriptura sancta facere solet, transire scilicet a proprio nomine ad translatum. ut, cum ait, vidit Petrum, & Andream fratrem eius, mittentes retia; erant enim piscatores; & ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. & apud Lucam, Stupor, inquit, circumdederat eum; & omnes, qui cum illo erant *ἐπὶ τῆ ἀγρᾶ ἕως ἰχθύων*, id est super captura piscium; & Dominus dixit, Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens, Graece est, *ἰωγρῶν*, dictum *ἄπὸ τῆς ἀγρᾶς ἰώσης*, id est a praeda viua ratione carente, cui proprie conuenit, translatum vero est ad homines. Ecclesiam igitur edificatam esse super sedem Apostolicam, id est Romanam, ut sanctus Anacletus ait, quod Magdeburgenses accusant, non intelligentes, neque quae loquitur, neque de quibus affirmant, est esse edificatam super firmam fidem, & immobilem Rom. Pontificis auctoritatem: hoc enim significare solet in scriptura sancta sedes, ut veteres obseruarunt *τὴ ἐδρῶν καὶ ἀμετακίνητον*, ut illud, Parata sedes tua ex tunc. Sedem itaque vocauit sanctus Anacletus Metaphorice eum, quem Dominus translate quoque vocauit petram *διὰ τὴν ἐδρῶν*, id est propter firmitatem fidei, pro qua Dominus orauit, & in qua firmare fratres iussit:

Quod si

Quomodo ex auctoritate Petri adfirmandi fratres in fide secundum euang. sequatur edificatam esse ecclesiam super eum secundum idem euang.

Matth. 16.

De nomine Petri proprie: & de nomine Petrae Metaphorice, siue translato.

Consuetudo scripturae transeundi a proprio nomine ad translatum.

Quid significet edificatam esse ecclesiam super sedem apostolicam.

Quod si adhuc contendunt isti, non esse accipiendum de Petro, quod Dominus dixit, Et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, quaeramus rursus ab eis, quare Dominus nomen mutauit Simoni, cum dixit ei, Tu vocaberis Cephas? quod nomen idem postea interpretans, a petra, quam Syri, & Hebraei propter linguae viciniam Cephan vocant, ut beatus Hieronimus in comment. epist. ad Galatas auctor est, Petrum vocauit, cum ei dixit, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus; quod perinde est, quasi diceret, & ego impono tibi nomen Petrus, ut Marcus euangelista interpretatur, cum ait, & imposuit Simoni nomen Petrus. dictum est, unde sit appellatus Petrus, scilicet a petra. Quare autem sic a petra appellatus sit, statim declarat, idem Dominus subiungens, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: illa enim coniunctio, & pro, quia, accipitur hoc loco; ut solet alias frequenter in scriptura. Ut sit perinde, ac si diceret, Hoc nomen Petrus a petra tibi impono, quia super te tanquam super petram edificaturus sum ecclesiam meam. Sic etiam, cum Deus nomen imposuit Abrae, mutato vetere, causam continuo reddidit. postquam enim dixit, Tu vocaberis Abraam, statim subiunxit, quia patrem multarum gentium te constitui: hoc enim sonat nomen Abrae, patrem multitudinis. Hoc ergo nomine Abrae voluit Deus testatum esse omnibus, & notum, qui essent in filiis Abrae, & Dei habendi: scilicet non filij carnis, id est, nati ex sanguinibus, sed nati ex aqua & spiritu. S. secundum Dei promissionem, Sicut Isaac natus est Abrae secundum promissionem, & non ex sanguinibus; (desierant enim Sarræ fieri muliebria, sicut scriptura testatur) id est, natus est, non agente natura, sed gratia, & virtute Dei, qui hoc promisit Abrae, cum esset corpus eius, ut Apostolus ait, emortuum; quippe qui erat prope centum annorum; & vulua Sarræ emortua. Vnde pulchre beatus Chrysostomus conferens ortum nostrum spiritualem cum illo Isaac secundum promissionem, sic in homilia de mutatione nominis Pauli, & Abrae scribit, *ὡς περὶ γὰρ ἐκείνου ἡ ἀργία τοῦ οὐτοῦ καὶ ἐν ταῦτα. προήλθεν ἐκείνου ἡ ἀργία κατεβύμενης, ἀνεβη σὺν ἀπὸ ὑδάτων ψυχρῶν. ὅπερ οὐδὲ κείνου ἡ μήτρα, τὸν το σοι ἡ κολυμβήθρα. ἔδες τὸ κοινὸν συγγένειαν, ἔδες χάριτος συμφωνίαν, ἔδες παύλαχοῦ ἰωφύσιν σχολάζουσιν, καὶ πῶθ δὴ κινῶν τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἐργάζομεν, διὰ τοῦτο κατ' ἐπαγγελίαν τέκνα ἐσμεν.* interpretemur nos eisdem fere verbis, ut enim, inquit, gratia illic operata est, sic etiam hic. editus est ille ex utero, qui frigore obriguerat: & tu ex aquis frigidis ascendisti. Quod igitur illi fuit uterus, hoc tibi fons baptismi. haec cognatio vtriusque partus: haec consensus vtriusque gratiae. vtroutrouque vacat natura. Omnia efficit vis Dei: ob hanc causam filij sumus secundum promissionem Isaac. Haec tenus de Abraam patre multarum gentium, & de mutatione nominis eius: in quo tanquam in columna perpetua, ut ait idem Chrysostomus, promissionem Deus inscripsit, redeamus ad Petrum multarum quoque gentium, id est, innumerabilium ecclesiarum patrem, & rectorem. in cuius nomine a Domino imposito, & a petra ducto, tanquam in columna quadam ante conspectum omnium collocata monumentum ecclesiae super eum edificatae, & promissionis fidei nunquam defecturae positum a Christo est. quo etiam maxime admonere nos voluit, tandiu ecclesiam aliquam, ecclesiam Dei esse, quandiu super Petrum edificata esset. hoc enim significauit, cum dixit, Et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Perinde enim est hoc, ut si diceret, non erit mea ecclesia,

Marc. 3.

Gen. 17.

De comparatione.

Gen. 18.

Rom. 6. 4.

Comparatio si dei Abrae, & promissionis ei factae cum fide Petri, & promissione ei facta.

clesia, nec ego ero Deus eius, nisi sit Petri ecclesia secundum fidem, & obedientiam. Ad eundem enim modum postquam dixit Abraæ, vocaberis Abraam, quia patrem multarum gentium te constitui, subiungit paulo post, Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, ut sim Deus tuus, & seminis tui post te. quæ hanc vim habent, ut si dictum sit, non ero Deus, nisi eorū, quorum tu eris pater secundum fidem, & promissionem. Quod si Abraæ fides meruit, ut fieret pater multarum gentium, cur hæretici, & schismatici non credunt, insignem illam Petri fidem principatum omnium ecclesiarū Dei meruisse, ita ut super firmamentū potestatis eius Episcopalis, ecclesia catholica, tanquam super petram firmam ædificata esset? idcirco enim quem Petrus proprie appellauerat, statim aptissima translatione petram ut paulo ante dixi, appellauit, quasi firmamentum; quia is, qui bonis legibus alijs præest, firmamentum est solidum status eorum, sicut in sapientia Salomonis scriptum est; Rex sapiens stabilimentum populi. Sed videamus, quæ illa insignis & illustris fides Petri fuerit, cui isti tantum principatum ecclesiasticæ hierarchiæ deferre nolunt, fuit enim fides totius Trinitatis: Tu es enim (inquit) Christus filius Dei viui, id est, filius genitus ex substantia Dei patris cuius vita vera est ipsa natura diuinitatis. Cum autem confessus est Petrus, esse Christū filium Dei naturalem, in eo simul confessus est spiritum sanctum, a quo unctus est, Deo patri, & Deo filio æqualē, ac consubstantialē. Si enim spiritus sanctus in unguendo Christū minister fuisset gratiæ alterius, quomodo, inquit beatus Cyrillus lib. 7. de Trinitate, potuisset Christus esse ab eo unctus, ut esset Rex? Iesum Christū enim à Nazareth unxit Deus spiritu S. & virtute, ut idē Petrus in Actis Apost. ait. Quod quidem tunc pater celestis eidem reuelauit, cum reuelauit esse Christū filium Dei viui: nec enim reuelare potuit Petro, esse hūc verū Christū, id est, vere & diuine unctū, ut pote filium Dei factum hominem, nisi fidē spiritus S. à quo erat unctus, reuelaret. Hęc ergo est illa fides admirabilis, quam non caro, & sanguis Christi Petro reuelarunt: quia non cœpit hanc fidem Petrus, eo quod Christum secundum carnē cognosceret, immo hoc potius obstabat. Sic enim beatus Hieronymus in libro, quem de circuncisione scripsit, interpretatus est. Nunquid enim ait, caro & sanguis Petri obstabat, quin filius Dei diceretur? non inquam, sed potius Domini caro, & sanguis, in quibus dum homo cernitur, quod erat Dei filius, non credebatur esse quod erat. Impossibile enim hominibus videbatur, Deum credere esse, cum hominem viderent: & tantam maiestatem, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, quam ipse non capit mundus, in corpusculo etiam despectæ imaginis inclusam. Ait ergo, non hæc caro mea tibi, & sanguis me esse Dei filium prodiderunt: immo ista non patiuntur, me hoc credi. Hactenus interpretatio Hieronymi. Quid igitur rationi cōuenientius, aut diuina admirationē, & laudē dignius fieri poterat, quam ut is toti ecclesiæ catholicæ præficeretur, qui & primus, & nomine omnium Apostolorum excellentissimam illam totius trinitatis fidem testatus, & professus est? in cuius professione, per baptismum regeneramur, ac membra ecclesiæ efficimur: & ad ecclesiam primogenitorū, qui cōscripti sunt in cœlis, accedimus, digni habiti, sicut Apost. ait, in partem fortis sanctorum in Lumine. Quod si isti, dicam iterum, fidem Abraæ

meruis

meruisse credunt, ut fieret pater multarum gentium, cur non sit eisdem credibile, meruisse hanc talem ac tantam fidem Petri, ut fieret pater, & rector multarum ecclesiarum? Ac rursus, si Deus fidem Abraæ ita honorare voluit, ut illos tantum voluerit suos esse, seque eorum Deum, qui essent filij Abraæ secundum fidem; cur isti credere nolunt, ita Christum Dominum beatum Petrum ob fidem illam admirabilem totius Trinitatis honorare voluisse, ut illam tantū ecclesiam suam esse voluerit, Sequi illius Deū esse, quæ esset Petri? Hoc enim significabat, ut paulo ante dixi, illud, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ut perinde esset, quasi diceret, illa erit ecclesia mea, & ego illius Deus, cui tu præeris, & successores tui post te in generationibus suis: Hi enim sunt semen quoddam spirituale beati Petri principis Apostolorum. Denique, si Deus Abraæ promisit iniquiens, possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, (quia scilicet omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum, sicut beatus Ioannes ait: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra) & hanc promissionē factam Abraæ hæretici non negant, cur potius negare audent, quod beato Petro promisit, aduersus ecclesiam, quæ super eum ædificata esset, nullas vires portas inferorum vnquam habituras esse, id est, nunquam esse interituram, quia scilicet nunquam fides ecclesiæ Romanæ, pro qua Christus orauit, defectura esset. Interitum enim significant hic portæ inferi, ut Euseb. Cæsar. in libris de demonstr. Euang. annotauit. Sed qui plura in hunc locum euangelij de ecclesia super hanc petram ædificata desiderauerit, ne eadem hic repetamus, legat, si placet, quæ ex scripturis sanctis cum eo loco ad interpretationem collatis in primo libro de summi Pontificis supra concilia auctoritate iam pridem scripsimus. Adhibeamus vero deinceps testimonia eorum, qui sic hunc locum euangelij interpretati sunt, ne quid à nobis aduersus prauos interpretes scribentibus requiratur, testimonia dico veterum patrum doctrina & sanctitate præstantium, qui petram de Petro, super quem ædificata sit ecclesia, acceperunt. quod si illos quoque, quamuis non Pontifices, neque apud Magdeb. hac ratione inuidiosos, indoctissime tamen, & insulsiſſime interpretatos homines superbissimi dixerint, ut de Anacleto Apostolico Pōtifice dicere ausi sunt, more suo facient: qui quæ ignorant, blasphemant, & quæ nolunt, negant. sed spero rursus & confido, plerosque eorum, quos ipsi iam deceperunt, cum hæc legerint, istorum potius non solum ignorantiam & malitiam, sed amentiam & temeritatem cognituros. Beatus ergo Hieronymus incredibili lectione, & eruditione, & in litteris sanctis exercitatissimus in epistola ad Marcellum aduersus Montanum, Petrus, inquit, super quem Dominus fundauit ecclesiā: & si hoc loco Erasmus homo audax, ne dicam præceps, ausus est Hieronymum reprehendere. Hoc inquit, in præsentia detorquet ad commendationem Petri, nec enim Petrus est fundamentum ecclesiæ, cum Paulus dicat fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positū est, quod est Christus Iesus. non distinguit iste auctor, quid intersit inter fundamentum *θεαρχικόν* spiritum subministrās, & ut Apost. ait, caput super omnia, quod est Christus Iesus, & fundamentum Hierarchicum, & *ὑπογυικόν* hoc est ministeriale, cui spiritus ministratur, caput sub Christo, & ex numero omnium creaturarum, quod est Petrus. nemo itaque potest ponere aliud fundamentum *ισότιμον*

X ij και αυ-

Gen. 22.
1. Ioan. c. 5.

Act. 15.

Coloss. c. 1.

καὶ ἰσοθρονία, idest æqualis honoris, ac per se forte, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. sed prosequamur testimonia, rursus idẽ Hieronymus in Commen. Math. Ac secundũ metaphoram Petræ recte, inquit, dicitur ei, ædificabo ecclesiã meã super te, item in cõmentarijs Hieronymi prolixioribus, eruditissimis, quos in psalmos scripsit qui in multis bibliotheci manu scripti extant, psal. 15. immutabo, inquit nomina illorũ, & de Simone Petrũ faciã, quia super petram illius meã fundata est ecclesia: de filijs Zebedei filios tonitruui, sublimia enim illis euangelij mei commissurus sum sacramenta. rursus idem Hier. in Es. cap. 2. vnde super vnum, inquit, montium fundat ecclesiam, & loquitur ad eũ, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, nescio an audebunt dicere Magdeburgenses, qua sunt impudentia, indoctissimum quoque Hieronymum, sicut Anacletum ausi sunt. Cyrillus ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, πέτρα γὰρ καλεῖται, καὶ τὰς κλεῖς τῆς ἐκκλησίας πρὸς θεοῦ, πέτρα δὲ ὅμαι παρωνύμιος ἕτερον οὐδὲν ἢ ἀκατάσβεστος καὶ ἐδρασιώτης τοῦ μαθητοῦ πρὸς κλήσιν, ἐφ' ἣ καὶ ἀδιαπύτως ἐβήρειται καὶ διαπέπηγεν ἡ ἐκκλησία χριστοῦ καὶ ἀλώϊς ἀνάλωτος τὰς ἀδου πύλας εἰς αὐτὴν διαμένουσα, interpretemur latine, Petra, inquit, vocatur, & ei clauces ecclesiæ creditæ sunt. petra vero nihil aliud, vt arbitror, vocatum est nomine ducto à Petro quam immobilis, & firmissima discipuli fides, super quã ecclesia Christi ita fundata ac fixa est, vt subuerti non possit, & à portis inferni perpetuo tuta, ac incolumis duret, cum ait Petrum vocari petram in euangelio, & rursus nihil aliud vocatum esse petram quam fidem Petri significat Petrũ vocatum esse petram à firmitate & immutabilitate fidei suæ: hæc vero duo Petrus fide firmus, & firma Petri fides non re, sed cogitatione tantum separantur. Aug. in lib. contra epist. Donati, in Petro ait, tanquam in petra fundatam esse ecclesiam, quam sententiam, atque loci euangelici interpretationem auctoritate beati Ambrosij multorum ore celebratã probauit libro priore retract. cap. 21. sic enim ait, qui sensus etiam cantatur ore multorũ in versibus beatissimi Ambrosij, vbi de gallo gallinaceo ait, hoc ipsa petra, ecclesia canente, culpam diluit. deinde subiungit idem, Aug. sed scio me postea sæpissime sic exposuisse, quod a Domino dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiã meam, vt super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus, dicẽs, tu es Christus filius Dei viui: ac si Petrus ab hac petra appellatus personã ecclesię figuraret, quæ super hanc petram ædificatur: & accepit clauces regni cælorum. non enim dictum est illi, tu es petra, sed tu es Petrus, petra autem erat Christus. quem confessus Simon, sicut eum tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Priorem sententiam auctoritate versus beati Ambrosij, & approbatione multorũ eos canentium probauit. de posteriore vero sensu, quia dubitabat, & nullius veterum patrum auctoritate probare poterat, admonere voluit inter cætera, quæ à se aliquãdo dicta non probabat: aut suspecta habebat: cuiusmodi est hoc. id circo subiungit, harum autem sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector. Nos igitur priorem eligimus, & sequimur, quæ non solum probabilior est: sed huius loci euãgelici magis propria. Non negamus ecclesiam esse fundatam super Christum, eumque esse petram, sicut scriptum est, petra autem erat Christus; sed illud affirmamus scripturæ sanctæ, & sanctorum patrum auctoritate confirmati, Christum, qui est verum ecclesię suæ fundamentum, ædificasse eccle-

De retractatione Aug. in interpretatione eius super hanc petram, idest, Christum.

ecclesiam super Petrum tanquã super petram; sicque eum appellasse translate à fortitudine & firmitate fidei eius, pro qua etiam idem Dominus postea orauit, ne vnquam deficeret: & vt ea cæteros fratres firmaret, eidẽ mãdauit. item beatus Cyprianus fundatam esse ecclesiam super Petrum frequenter affirmat in lib. de vnitate ecclesiæ, lib. 1. epis. epist. 3. lib. 4. epis. 9. in tractatu 2. de habitu virginum, ser. 3. de patientia, & in epist. ad Quintinum, quos omnes locos Magdeb. in 2. centur: cap. de doctrina diligenter quoque notarunt. credo vt studium legendi ostentarent: vtinam sic possent studiũ intelligendi. Tertull. in lib. de pudicitia super te; inquit, ædificabo ecclesiam meam: & dabo tibi clauces, non ecclesiæ. & quæcunque solueris, vel ligaueris: non quæ soluerint vel alligauerint. Sic enim & exitus docet, in ipso ecclesia extructa est: idest per ipsum ipse clauces imbuat fidei. Hactenus Tertull. Athanasius, & Synodus Alexandrina in epist. ad Felicem Pontificem Rom. tu, inquiunt, es Petrus, sicut veraciter dicit diuinũ eloquium, & super fundamentũ tuum ecclesiæ columnæ sunt confirmatæ. Theodoretus in epist. ad monachos constant. interpretans hunc locum euangelij, super hanc petram ædificabo ecclesiam meã, sit ait, τὴν δὲ ταύτην τὴν ὁμολογίαν κρατῶν, idest, hanc confessionem Petri roborans, super hanc petram ædificabo ecclesiam meã, & rursus in epist. ad Eulalium Episcopum Armeniæ Persicæ, sic ait, & beatum Petrũ, cuius confessionem tanquam rupem quandam fundamentum ecclesiæ collocauit, permittit σαλευθῆναι καὶ ἀρνηθῆναι, idest concuti, & negari: & rursus illum erexit. non dixit simpliciter, confessionem fidei fundamentum esse ecclesię vt heretici dicunt, sed Petri confessionem fidei: confessio enim fidei, quæ sit ecclesię fundamentum, est illa confessio fidei firmę, quæ fuit Petri, & permanet in successoribus eius: est itaque aduertendum, vt iterũ admoneam, ne quis erret, vnum idemq; esse re, fidem petri firmam, & petrum in fide firmum, ac proinde vnum idemq; esse re, ædificatam esse ecclesiam super petrum in fide firmum, tanquam petram; & ædificatam esse super fidem petri siue confessionem petri firmam tanquam petram, siue rupẽ. vtraq; enim cogitatione quidẽ distingui possũt: re vero nõ possũt. quod quidem quia Magd. non considerarunt, nec intellexerunt, sic in

Centuria. 5. de primatu loquentes scripserunt, fundamentum illud, tu es Petrus, &c. quo Gelasius & alij, Felix Rom. Episcopus enervat in epis. ad Zenonem Imperatorem, in qua super confessionem Petri Iesum ecclesiã ædificasse indicat. hæc isti. super confessionem ergo Petri dixit Felix pro eo quod est, super petrum confitentem, re enim ista, vt dixi, separari non possunt. Theophanes cognomento Cerameus Archiepiscopus Tauromeniæ in Sicilia auctor in scripturis valde exercitatus, & eruditus, in sermone de sanctis Apostolis sic ait. ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ τῆ ταύτη τῆ πέτρα οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν, σὺ φησὶ πέτρος ὢν πέτρα γενήσῃ τῆς κατὰ λόγον πίστεως καὶ τῆς ἐδραζομένης ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ πρώτη τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἀφορμὴ. ἐπὶ ὁμολογίᾳ γὰρ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος σῆσειαι, τριαύτης γὰρ τῆς κρηπίδος θεθείσης καὶ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται, interpretemur latine, ego vero, inquit, dico tibi, quod tu es petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meã: tu, inquit, qui petrus es, petra fies fidei verbi, & ecclesiæ firmatæ fundamentũ ac spiritualis ædificationis primus aditus super hanc enim confessionem fundamentũ ecclesiæ stabit: tali nãq;

petra, ac rupe collocata, reliqua dogmata firme ac tute edificabuntur. Magnus Basilius in commentarijs Es. c. 2. interpretans illum locum, & erit in nouissimis diebus preparatus mons Domini, domus Domini, inquit, in summis montium ecclesia est, vt dixit Apostolus, oportet scire, quomodo oporteat in domo Dei conuersari, que est ecclesia Dei viuentis, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis. edificata enim est super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum. Deinde subiungit, vnus ex his montibus fuit Petrus, quem petram appellauit, propter firmitatem maximam fidei, & infractum robur animi ad non cedendum iētibus tentationum, & periculorum, super quam petram promisit Dominus edificare ecclesiam suā. Haftenus Basilius. rursus idem Basilius in sermone de poenitentia, cum audisset (inquit) petra es, laudem tulit: et si enim petra est, non, vt Christus petra: vt Petrus petra. Christus enim est vere petra immobilis: Petrus vero propter petram scilicet est immobilis. donat enim Iesus dignitates suas non exinanitus & exhaustus ipse, sed habens largitur. Lux est: vos estis lux mundi. Sacerdos est: facit sacerdotes. Haftenus Basilius. Item Eusebius Episcopus Alexandrinus de quo meminit Antherus pont. in epistola sua, in homelia de resurrectione explanans illud, dicite discipulis & Petro, dic, inquit, Petro veni, ne metuas, οὐκ ἠλάτῃσά σε τῷ χοροῦ Ἰησοῦ δόξης, οὐκ ἐχώρισά σε Ἰησοῦ ἀξίας, οὐκ ἔφησά σε δούτερον ἄλλου, οὐ δέδωκα ἄλλω ἰσὺς κλέος Ἰησοῦ βασιλείας τῶν οὐρανῶν. μὴ θαλάσσης πέτρε, οἷος ὑπῆρχες, τοιοῦτος καὶ εἶ, ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν ταῖς οὐρανῶσι. μὴ φοβῆθῃς πέτρε, ὃ ἐπιγγελάμην πληρῶ. ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρου σου πίστεως οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, vt non timeret Petrus, ne propter negationem dignitatem apostolici principatus amisisset, veni, inquit, ne timeas, nihil tibi de gloria chori Apostolici minui: non te à dignitate remoui: non feci te secundum infra alterum: non dedi alteri clauas, ne timeas Petre, qualis eras, talis es. quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum in coelis. ne timeas Petre, quod promisi, impleo: super tuam fidem, que fit petra, edificabo ecclesiam meam. fidem non alterius, sed que in Petro, vocauit petram, super quam promittit edificare suam ecclesiam. beatus Hilarius lib. 6. de trinitate loquens de Petro Christum Dei viui filium confesso, super hanc igitur, inquit, confessionis petram ecclesie edificatio est. Sed quia hoc Magdeb. vt sunt peruersi interpretes, male interpretabuntur, item illud quod Paulo post sequitur, hæc fides, ecclesie est fundamentum, necessaria cautio est, vt beatum Hilarium à falsa istorum interpretatione, & peruersa intelligentia vindicemus ac defendamus. ergo super hanc petram confessionis, ecclesie, inquit, edificatio est: recte quidem, & verissime. sed quæro, confessio ista, super cuius petram edificatio est ecclesie, cuius nam hominis est, auctore etiam Hilario, an cuiuscunq;? an hæc fides in quocunq; sit, erit is ecclesie fundamentum? nec enim fides separata esse potest, quin alicuius sit, eius scilicet in quo est. vide quid sequitur, Hæc fides, subiungit Hilarius, regni coelestis habet clauas: quæro hic rursus, cuius nam hæc fides? nullius fortasse, aut omnium: vt vel nullus sit, qui clauas habeat regni coelorum, vel habeant omnes, quicunque fidem hanc habent; atque ita Christus vel non promiserit Petro inquit, tibi dabo clauas regni coelorum: vel omnes in hac confessione beatos predicauerit; & omnes fecerit Petros. o, coecam istorum tarditatem. Ergo cum post illam beatissimam confessionem à Deo patre primum magnifice reuelatam

uelatam Petro, dixerit, tibi dabo clauas regni coelorum, qui, vt ait idem Hilarius, promeruit super eminentem beatæ fidei suæ confessione locum, consequens necessario est, vt in toto isto loco Hilarij intelligenda sit confessio, & fides Petri. itaque cum ait, super hanc igitur confessionis petram ecclesia edificata est, petram confessionis Petri intelligere oportet: ite cum ait, Hæc fides ecclesie fundamentum est, fides, inquam, Petri: hoc est, Petrus hac sua fide ecclesie fundamentum est: sicut illud, quod statim sequitur, hæc fides regni coelestis habet clauas, hæc fides Petri scilicet, & nõ vt in Hilario, quem Erasmus non tam correxit, quam more suo diuinando, & audendo, & vt sibi videbatur, sentiēdo, deprauauit, peruerse notatum est in margine sic, fides, ecclesie fundamentum, habet clauas regni coelorum: & rursus in eodem loco lib. 6. sic, super confessionis petram est edificatio ecclesie, cum potius super petram confessionis Petri sit ecclesie edificatio: & fides Petri, ecclesie fundamentum, habeat clauas regni coelestis, id est Petrus propter hanc fidem habuerit clauas regni coelorum: in qua potestate & fide iuxta orationem Domini Pontifices Romani Petri Principis Apostolorum successores sunt vsque ad consumationem sæculi. Sed quod interpretamur, hæc fides clauas regni coelorum, id est, hæc fides Petri: Petrus, inquam, propter hanc fidem habet clauas regni coelorum, si mihi non credunt Magdeb. credat saltem illi ipsi Hilario sui interpreti, qui paulo post ob hoc, inquit, beatus est: hæc reuelatio patris est: hoc ecclesie fundamentum est: hæc securitas æternitatis est. Deinde subiungit tanquam sui interpretes, hinc regni coelorum habet clauas: hinc terrena eius iudicia coelestia sunt: vt quæ paulo supra de fide, & petra confessionis dixerat, aperte de Petro propter fidem & constantiam confessionis eius accipi voluerit. hanc formam loquendi plerique Pontifices post beatum Hilarium secuti sunt: vt illud, Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, sic interpretarentur, id est super hanc fidem: aut super hanc confessionem, vt Leo magnus, Agatho, Nicolaus primus, Adrianus primus, & alij, ne omnes enumerem. Sed admonui iam, nihil referre, siue Petrus propter firmitatem fidei petra metaphorice dictus sit, vt magni auctores tum Græci, tum Latini interpretati sunt: siue fides ipsa beati Petri propter ipsius firmitatem, vtrunque enim verum est: immo sola ratione hæc duo, vt sæpius dicam, distinguuntur. non enim cum super petrum edificata est ecclesia, edificata est super carnem Petri, sed super fidem Petri, quæ non humana, sed diuina erat, quam non caro, & sanguis Petro, sed pater coelestis reuelauit. vnde beatus Chrysostomus homilia in pentecostem interpretans illud, super hanc petram edificabo ecclesiam meam, non dixit (inquit) super Petrum edificabo, non enim super hominem, sed super fidem Petri. Petrus igitur non per carnem suam, sed per fidem diuinitus ei reuelatam fundamentum ecclesie est loco Christi, qui eum posuit. rursus idem Chrysostomus in homilia de petro & Elia: quia quod est in euangelio, super hanc petram, sic intelligebat & interpretabatur, id est super Petrum propter fidem eius firmissimam, idcirco petrum vocat τὴν κρηπίδα τὴν ἀσάλευτον, id est rupem immobilem τὴν πέτραν τὴν ἀργαλῆν, id est, petram, quæ scindi non posset τὸν πρῶτον Ἰησοῦ ἐκκλησίας, τὸν πύργον τὸν ἀσάλευτον id est primum ecclesie, & arcem, que quateferi non posset. Sanctus Nilus in epist. ad Eusebiū, Sacerdotium, inquit, susceperunt homines similes nobis & carne & sanguine compo-

De Erasmi falsis annotationibus in margine Hilarij de edificatione ecclesie super confessionis petram, aut super fidem.

De interpretatione locorum Hilarij ex ipso Hilario.

compositi, vt cum aliquem in crimine deprehenderent, de proprijs peccatis admoniti, humanitate erga homines sui generis ostenderent. vt cerni, inquit, potest. in Petro primo lapide ecclesie, qui positus est *ἐκ μελαίνης κορυφῆς, κεφαλῆς, καὶ ἀκρότης χοροῦ τῶν ἀποστόλων*, idest post pœnitentiã, vertex, caput, & fastigium chori Apostolorum. primum lapidem ecclesie appellauit Petrum, sic illud euangelij interpretans, sicut per traditionem maiorũ secundum scripturas didicerat, super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Postremo, tempus enim me deficiet, si omnes enumerare velim, Hippolytus martyr, & Episcopus Portuenfis, in libro de consumatione sæculi, & Antichristo, Petrus, inquit, petra fidei, & magister ecclesie, princepsque discipulorum, qui clauis regni habet. & Synodus magna Chalcedonensis in actione 3. de beato Petro ait, qui est petra & crepido ecclesie catholice & recte fidei. Itẽ sanctus Theodorus cognomẽto Studites eruditissimus auctor in epistola ad Paschalem primum implorans auxilium eius aduersus sanctarum imaginum insectatores, audi (inquit) Apostolicum caput, pastor ouium Christi *θεοπρόβλητε*, idest, a Deo electe, clauiger regni cœlorum, petra fidei, super quam edificata est ecclesia catholica. Leo etiam Imperator cognomento sapiens in quodam sermone ex plurimis quos mirabili doctrina, & spiritu repletos composuit, explicans totum mysteriũ apostolici principatus, post resurrectionem (inquit) ter Petrum percunctatus, an ab eo diligeretur, ouium suarum *ποιμναρχῶν*, idest, Principem pastorem Christus constituit: deditque ei pascendi potestatem, petens ab eo pascendi curam, tanquam vicem redamãdi, idcirco enim aiebat, amas me, pascite agnos meos. Petrus vero, (inquit) cum intelligeret principatũ illum magnum esse, & magnis indigentem viribus; videretq; Ioannem sequentem, illum dico, quẽ vehementer Christus amabat, hic (inquit) quid? quod perinde erat, quasi diceret, me ne pœfici vis caput discipulis? hunc vero a te dilectum, qui voluit sedere ad dextram; & matrẽ prœmisit, quæ peteret, vt vnus sederet ad dextram; hunc inquam, quid facere iubes? ne igitur occasionem erroris aliqui corripere, quod omnibus discipulis cõmuniter dixisset, quæcunque solueritis, & quæ sequuntur, respondit Dominus quasi increpãs Petrum, Sic eum volo manere, donec rursus veniã, quid ad te? Tu me sequere. Idest, sequere me hoc baculo pastorali: & sicut ego, cum eram vobiscum, seruabã vos, vt pater vester, & caput, ac magister, vigilans pro vobis, sic tu esto meo loco, & sequere me, principatu, & potestate ista fratres tuos confirmans: te enim volo esse meo loco. Vnde manet (inquit) vsque in hodiernum diem Petrus sequens Christum in successore suo. Hastenus Imperator Leo cognomento sapiẽtis dignissimus. Habere ergo principatum, & potestatem loco Christi ad confirmãdum fratres omnes, quid aliud est, quam esse fundamentũ ecclesie a Christo positum, super quod ecclesiam suam edificauerit? Hunc quoque locũ Leonis recitauit Genadius Scholarius in ijs, quæ pro defensione principatus Romani pontificis scripsit, qui Synodo Florentinã interfuit, & Constantinopolitanus Patriarcha postea factus est. Cuius testimonium, vt mihi quidem videtur, plurimum apud Magdeburgenses valere debet: immo magno eos afficere pudore, quod auctor Græcus aduersus Græcos, et si non omnes, multos tamẽ, ecclesie nostrẽ in hac dignitate aduersarios patrociniũ veritatis, quam vos oppugnatis, publice tunc suscepit, & suscepto

scepto non solum non est inuidia dissentientium & maleuolorum superatus, sed potius a Deo patrono veritatis summo honore, & dignitate in ecclesia sua auctus. permulta ille ex patribus, ex Synodis, atque historijs in vnum caput libri sui congeffit, quæ ego libenter prætenui, quod is liber iam latine translatus propediẽ sit in lucem exiturus. Omitto plura alia testimonia veterum patrum ab alijs obseruata, & ea quæ in lib. 1. confessionis Augustinianę cap. 9. indicatis locis nuper notata sunt.

Quomodo Anacletus nõ scripserit super hanc petram, idest super Ecclesiam Romanam, vt Magdeburgenses finxerunt, & quomodo, ex eo quod ecclesia catholica edificata est super Petrum necessario sequatur ecclesiam Rom. cui præest successor Petri, esse principẽ omnium ecclesiarum, & quomodo non credit vnã ecclesiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnã determinate, vnã rursus determinate non credere, qui caput eius pontificem non credit.
Cap. 7.

Illud vero non est dissimulandum, quod cum Anacletus scripsisset in epist. 1. edificatam esse ecclesiam super sedem Apostolicam, vbi auctoritas Petri principis Apostolorum simili tropo dicta est sedes, vt Petrus ipse dictus est petra, Magdeburgenses tamen vt inuidiosorem apud suos facerent Pontificis Anacleti interpretationem, non super sedem Apostolicam, vt ille ibi scripserat, sed super hanc petram, idest super Romanam ecclesiam scripsisse finxerunt. sed fortasse respondebunt, si non in prima, at in tertia epist. sic sanctum Anacletum interpretatum esse, cum ait, hæc vero sacrosancta Romana, & Apostolica ecclesia non ab Apostolis sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem affecta est: sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: sed nec hoc loco sic Anacletus interpretatus est, vt isti mentiuntur. & si enim ex eo quod ecclesia catholica super hanc petram, idest, super Petrum edificata est, necessario sequitur, vt paulo post demonstrabo, ecclesiam Romanam eminentiam potestatis habere, vt Anacletus ait, super vniuersas ecclesias; non tamen sequitur, vt ecclesia catholica super Romanã ecclesiam edificata sit, nisi quatenus ecclesia est in Episcopo, & Episcopus in ecclesia, vt beatus Cyprianus ait. sed quia hæc paulo subtiliora sunt, differamus de eis paulo explicatius, si forte intelligant Magdeb. quos ipsa malitia, odio Romanæ sedis excæcauit: mutabor vero ad huius loci explicationẽ, quẽ Trapezũtius vir eruditus genere, & patria Græcus ad Cretenfes scripsit, principatũ pœtificis Romani, vt ex sanctis Patribus didicerat. Græcus aduersus Græcos defendens. interpretabor latine, vt si quis in græcam epist. inciderit, conferat, si forte fidem interpretis experiri voluerit. Demonstrauimus, inquit, natura duce semper omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum cõgregari, vt in exercitu decem milites decurione: decuriones centurione: tribuno militũ centuriones; tribunos militum duce: sic multas paroecias, quas vulgo vocãt *ἐνορίας*, in vnã ecclesiam *ἐπισκοπικῶν* Episcopo: *ἐπισκοπῶν* in vnã metropolim metropolita: metropoles in vnã patriarchicã ecclesiam magnam Patriarcha. quamobrem, quia omnes magnę ecclesie sunt quinque, oportet eas in vnã ecclesiam vno capite congregari, vt possit vnã catholica ecclesia *ὁρθοπομῆν*, idest, apte tractare verbũ veritatis: ad

Quid Magd. finxerint in epist. Anacleti.

Trapezuntius defensor Rom. pœtificatus aduersus Græcos

Quomodo ecclesia catholica, quam credere oportet, sit vna.

Qui vnum capit ecclesie catholice non agnoscent, non possunt orthodoxos a non orthodoxis interdiscernere.

Matth. 16.

Eccl. 7.

Negant vnam ecclesiam catholicam, qui originem, & fundamentum vnitatis negant.

Vnde factum sit, ut fidem amiserint Lutherani, & Calviniani secundum verissimam Cypriani sententiam.

tis: ad id que necessitas nature impellit: immo, quod maius est, impellit etiam fides. omnes enim, inquit, synodi anathema fecerunt, eos, qui non credunt vnam sanctam ecclesiam *ὡς πορεύεσθαι* non autem *ἀόριστος* id est vnam finite, & non infinite, quod est blasphemum. quomodo enim, inquit, vnam credes, si nescis quam? an dices vniuersam totius mundi? erit ergo tibi Orthodoxus Armenius, Aethiops, Sergianus, Indianus, Monothelita, ac Theopaschita. Quare, cum dicimus vnam catholicam ecclesiam, scire oportet, qua nam ex ecclesia efficitur vna; si quidem omnis multitudo, ut diximus, vno aliquo eiusdem speciei efficitur vna, est igitur catholica ecclesia vna vnius ecclesie Romanae coniunctione: quae ipsa cum Pontifice vno vnitur, ita fit, ut omnes ecclesie catholice cum Romana vniantur: & Romana cum Pontifice, ac proinde omnes cum Pontifice. hactenus Trapezuntius. ex quo simul fit, ut sicut ecclesia Rom. fundata est super successorem Petri principis Apostolorum, qui ei praest, sic reliquae omnes ecclesie, quae cum ecclesia Rom. sunt in vnam magnam ecclesiam catholicam copulate, super Pontificem Rom. sint fundatae ab eo, qui dixit beato Petro, tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. quod verbum Magdeburg. & ceteri Lutherani non intelligunt, quia non credunt, sicut Iudeis dixit Esaias, nisi credideritis, non intelligetis. immo dicam amplius, Non credunt isti vnam sanctam ecclesiam catholicam, quia illum negant, qui est origo vnitatis & coniunctionis ecclesiarum in vnam catholicam ecclesiam. quem quidem si non negarent, nunquam Magdeburgenses, nunquam Lutherani, & Calviniani, & Anabaptistae fidem amisissent, venissent enim ad ecclesiam Rom. & cum successore Principis Apostolorum euangelium contulissent, ne in vacuum currerent, sicut hactenus cucurrerunt, & adhuc currunt: & inde fidei sanitatem, ac firmitatem ex sanitate ac firmitate fidei Petri, pro qua Dominus usque ad consumationem saeculi orauit, & exauditus est, tanquam ex petra Apostolica & salutari medicina reportassent. nunc autem experimur, verissime a beato Cypriano grauissimo sanctitatis, & eruditionis Magistro, & in verbis Dei intelligendis, & docendis perfecto, scriptum esse ad Cornelium Pontificem, non aliunde haereses obortas, aut nata esse schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.

Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripturae ex Genesi tanquam violenta; ubi redarguuntur Magdeburgenses de mendacio, & ignorantia. & explanatio loci sapientissime, & accommodatissime allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epis. Thelesphori. ubi etiam redarguuntur Magdeb. de ignorantia, & malitia. Cap. 8.

Ed quoniam satis iam, ut arbitror, refutatum est quod Magdeb. de ecclesia catholica super hanc petram, id est, super sedem Apostolicam fundata, ut sanctus Anacletus ait, tanquam indoctissime & insulissime expositum obijciebant; & argumentis scripturae sanctae, ac veterum patrum testimonijs totus euangelij locus explicatus est: pergamus deinceps ad alia, quae in eadem epist. Anacleti prima iude notarunt, hic quoque more suo blasphemantes, quod ignorant. Illud enim inquit, violentius & crassius Gen. 19. Dominus per Moysen loquitur dicens de Lot, ingressus es quidem

vt ad-

vt aduena, nunquid, vt iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia. nam illud non Dominus per Moysen loquitur, sed Sodomites hospites Lot ad stuprum exprobrant ei, quod cum sit aduena Sodome, nolit tamen eorum cupiditatibus obtemperare.]

hic quoque deprehensi sunt Magd. in calumnia manifesta, Anacletus enim sic scripsit, ut perspicui potest a quouis, qui locum epistolae relegere voluerit. Leges (inquit) ecclesie Apostolica firmamus auctoritate: & peregrina iudicia submouemus. vnde & Dominus mentionem faciens Lot, per Moysen loquitur, dicens, ingressus es quidem, inquit, vt aduena, nunquid vt iudices? inquit, dixit Anacletus, sicut Moyses ipse scripsit; Sic enim ait, ingressus es, inquit, scilicet Sodomitae. isti vero boni viri, & aequi iudices non curantes, quod Dominus per eundem Moysen praecipit inquit, non addetis ad verbum, quod vobis loquar, nec auferetis ex eo, substulerunt illud, inquit, ut locum calumniae suae relinquerent, subiungentes, Nam illud non Dominus per Moysen loquitur, sed Sodomitae: in quo non solum calumniam, sed ignorantiam prodiderunt. hoc enim quod Sodomitae inquit, ut Moyses narrat, & Anacletus ipse recitat, Dominus per Moysen Prophetam, & scribam suum loquitur ad nostram scilicet doctrinam, ut prudentissime idem Pontifex Anacletus admonuit, cum statim subiunxit, vnde facile intelligeremus, quorsum spectaret, quod narrat, dixisse Sodomitae Sancto Lot: ingressus es, vt aduena, nunquid, vt iudices? cum subiunxit, inquam, Vnaqueque prouincia, tam iuxta ecclesiasticas, quam iuxta saeculi leges, suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non externos; nisi apostolicae sedis huius decreuerit auctoritas, quatenus quicumque causam, habuerit; apud suos iudices iudicetur: & non ad alienos causa vagandi, stimulante proteruita, sua despiciens patriam transeat. Huc ergo spectabat, quod sanctus Anacletus narrauit, dixisse Sodomitae, vt intelligeremus, si hoc secundum saeculi leges fit, quanto magis fieri debere secundum ecclesiasticas leges? debere dico unamquamque prouinciam habere iudices iustos, & non externos: peregrinaque iudicia ad contemptum patriae pertinere, nisi propter aliquam iustam causam aliter primae sedi visum esset. Sodomitae enim contemni patriam suam satis significabant, cum inquit, Ingressus es, vt aduena, nunquid vt iudices? iudicare enim illos videbatur, quoniam S. Lot, vir aspectu, & auditu iustus, vt beatus Petrus de eo dixit, nolite, inquit, quae fratres mei, nolite malum hoc facere. Hoc ergo illi exprobrarunt Sodomitae, quod cum aduena esset, tanquam Iudex tamen eos reprehenderet inquit, Nolite hoc malum facere. Sed Magdeb. cum nec hoc intelligerent, dixerunt, ad stuprum exprobrasse ei, quod cum aduena esset, nollet tamen eorum cupiditatibus obtemperare. Quis non rideat, vel potius desleat istorum tarditatem ingenij ex caecitate mentis proficiscentem? quis enim vnquam diceret praeter istos, speciem vllam Iudicis praese ferre eum, qui alterius cupiditati non obtemperet? Illa vero conclusio, istorum quoque fit, ut sunt valentes dialectici, Dominus per Moysen loquitur dicens de Lot, ingressus es quidem, vt aduena, nunquid vt iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia: in Anacleti enim epistola nunquam eam legerunt. explicatum vero est, quomodo & qua ratione ad iudicia peregrina submouenda pertineret, quod de Sodomitis, & de S. Lot

Commentum, & calumnia Magd. Gen. 19.

Deu. 4.

Quomodo Magdeb. cum calumnia sua simul ignorantiam prodiderunt.

Explicatio loci epist. Anacleti quem Magd. non intellexerunt.

2. Pet. 1.

Conclusio a Magd. per calumniam & insententiam facta in epist. Anacleti.

Pontifex Anacletus valde prudenter & apposite recitauit. Simili exemplo ab humanis legibus sumpto vsus est Eleutherius in epistola sua, fanciens enim, ne quid in iudicio absque legitimo accusatore fieret, nam si leges, inquit, sæculi accusatores requirunt, quanto magis ecclesiasticæ regule? docent enim terrestria, & humana, quæ sint ecclesiastica, atque cœlestia. huc etiam pertinet, quod Calixtus primus Pontifex quoque Apostolicus in epist. 2. scripsit, Quis enim, inquit, dubitat, leges humanas rationi & honestati non repugnantes esse amplectendas? præsertim ubi vel publicæ consulunt utilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatē defendunt, & eo adminiculo tuentur. Rursus Chryssippi isti, qui omnem argumentationis formam, quam ipsi, non intelligunt, reprehendunt, & ridet, & inde fictam esse epistolam persuadere volunt, simile, inquit, exemplū scilicet argumentationis proxime reprehensæ extat in 4. epist. Clem. sub finem. Sed & illa species castimoniam obseruanda est, uti ne passim & libidinis solius causa cū foeminis coeat quis, sed posteritatis reparandæ gratia. Deinde subiungit Clemens, quæ obseruantia cum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudori est, si non ab hominibus rationabilibus, & Deum colentibus obseruetur: ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei. hanc conclusionem Magdeb. reprehendere, & Clementis esse, negare maluerunt, quam considerare, quam vim haberet. Habet enim hanc, (vt intelligere licet ex antecedenti Enthymemate, siue sententia, quæ est, pudori esse, non obseruari hanc castitatis speciē à rationabilibus, & Deū colentibus) si ratio naturalis, & lex colendi Deum nō sufficit ad obseruandam hanc speciē castitatis, quam pecudes sine ratione & lege, solo naturæ instinctu seruant, & ita mutabiles sunt homines, sequitur omnes esse peccatores, & auxilio Dei ad bene viuendum indigere: quo nihil neque verius, neque subtilius, nec ad rem accommodatius dici potuit. hac enim conclusione admonuit, quid laicos facere oporteret ad seruandam hanc speciē castitatis coniugalī, in qua turpissimum sit, à quibusdam pecudibus vinci: scilicet oportet auxilium à Deo petere, siquidem omnes peccauerunt, & indigent gratia, non solum vt sanentur; sed etiam, vt sani facti, recte operentur. eadem Pauli sententia vsus est Athanasius in eundē sensum, in epis. ad Episcopos Africæ, Creata (inquit) mutabilia esse, nemo inficias iuerit, cum & angeli præuaricati sint, & Adam non obediuerit, & omnes egeant gratia Dei. Addunt præterea Magdeb. Et in epist. Thelesphori, ubi dicit hymnum angelicum recitandum solemniter in missarum solemnīs, infert, Ipsi enim, qui proprio ore corpus Domini cōficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non lacerandi, aut detrahendi. quæro à vobis Magdeburgenses, cur dixistis, infert Thelesphorus? quis vnquam dixit, nisi vos, coniunctionem Enim ad conclusionem rationis adhiberi? Cur, inquam, dixistis, infert Thelesphorus? nisi quia fingere voluistis, & persuadere nescientibus, quasi ita Thelesphorus ridicule argumentarerur; hymnus recitandus est ab Episcopis in solemnīs, ergo ipsi qui proprio ore corpus Domini cōficiunt ab omnibus sunt audiendi & obediendi & à nemine lacerandi, &c. at Thelesphorus nullam hic conclusionem ne somniauit quidem; sed potius rationem reddidit, cur sacerdotes & Episcopi non essent temere à laicis accusandi. de quo cum paulo supra admonere cœpisset sub nomine clericorū, quod Latius patet,

Alia conclusio imprudenter à Magd. reprehensa in epist. 4. Clementis.

Alia conclusio ficta à Magd. in epist. Thelesphori.

patet, & quædam interiecta essent de sanctitate vitæ clericorum, de ieiunio 7. hebdomodarum, de celebratione missæ in nocte natiuitatis, & de hymno angelico recitando, iterum redit ad intermissum locum de nō accusandis clericis. & iam proprie de clericis sacerdotibus loquens, causam reddit, quare non sint à vulgo laicorum arguendi, & accusandi: quia scilicet ipsi, qui tantæ dignitatis sunt, vt corpus Domini ore suo consecrent, & conficiant, tanquam magistri populi ab omnibus sunt audiendi, & timendi; siquidem ab ipsis populus benedicitur, instruitur, & corrigitur. at eos à quibus lacerantur, & accusantur, corrigere minime possunt. An non sunt hæc consentanea? non pudet vos Magdeburgenses sic omnia inuertere, & deprauare? omnia in peiorem partem malitiose rapere? nulla æquitate uti? neque quæ dicuntur, neque causas eorum, quæ dicuntur vilo modo considerare?

Non pudet Magdeb. inuerrere, deprauare, fingere.

Quomodo quod Eleutherius ad Episcopos Gallia scripsit, commississe eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexerunt Magd. falso existimarunt primatui ecclesie Rom. repugnare. & quomodo intelligendum sit, ex ipso Eleutherio intelligi & ex ijs, quæ Greg. Naz. de S. Athanasio & Cypriano in eorum epitaphijs scripsit, & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarche ad Theophilum Alexand. & ex Sidonij Apollinaris sensu de inscriptione epistola Clem. ad Iacobum. Cap. 9.

” Sed prosequamur reliqua. Aiūt præterea, multa in his Epistolis esse perplexa, & cōtraria. vt in Eleutherij Epis. huius rei gratia vniuersalis vobis Gallis commissæ est ecclesia, si hoc, inquit, verum est, quomodo principatum tribuit ecclesie Romanæ? hæc posteriora destruunt priora. non est reprehendendus auctor præsertim Apostolicus, siquid in libro suo, aut epistola dicat, quod non quiuis facile intelligat, aut quod aliqui indocti ad suam perditionem deprauent, vt beatus Petrus de epistolis Pauli scripsit, in quibus sunt, inquit, quædam, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. huiusmodi est, quod Eleutherius scribit ad Gallia Prouincias, id est, ad Episcopos earum, Huius rei gratia vniuersalis vobis a Christo Iesu commissæ est ecclesia: vt pro omnibus laboreris, & omnibus opem feratis. quod quidem quia Magdeb. non intelligunt, primatui Romanæ ecclesie repugnare arbitrat̃ur. Explicemus ergo nos, qua ratione vniuersalis ecclesia cōmissa illis dicatur: & quomodo intelligendum sit. idem enim dixit Clemens Ro. lib. 6. de Apost. constit. cap. 14. Scripsimus, inquit, vobis omnibus, scilicet Episcopis hanc Catholicam doctrinam ad confirmandum vos, quibus Episcopatus vniuersalis creditus est ac commissus. Episcopatum vniuersalem, siue ecclesiam, vniuersalem dicit Episcopis commissam, scilicet per partes, id est, suam cuique eorum partem Episcopatus vniuersalis, siue ecclesie vniuersalis, pro qua parte ita laborare, & cui ita præsidere quisque debet, vt suus in ea labor, & præsentia ad omnes mundi ecclesias, tanquam ad membra vnius corporis, pertineat iuxta Apostolicam illam humani corporis analogiam, siue proportionem: cuius membra, inquit id ipsum proinuicem sunt sollicita: & si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Sic igitur intelligendum est, quod Eleutherius Gallicanis Episcopis scripsit. quod satis idem explicat, si quis aduertat, cum ait. Vobis huius rei gratia vniuersalis à Christo cōmissa est ecclesia. cuius

Quomodo secundum scripturam, & veteram auctoritatem, & apostolicam const. ecclesia vniuersalis cōmissa sit episcopis, nec id repugnet primatui.

1. Cor. 12.

Y iij nam rei

nam rei gratia? ut pro omnibus, inquit, laboretis: & cunctis opem ferre non negligatis. Vobis, inquā, commissa est ecclesia catholica, scilicet cui que vestrū sua ecclesia illius catholice pars, quam partem quisque vestrū, suscepit, & cuius est caput: in qua tanquā lucerna incandelabro posita iuxta parabolam Domini omnibus, qui in vniuersa domo sunt, luceat, tanquā luminare in mundo, sicut Apostolus ait. sic enim Nicena Sinodus in quadā diatypose ex ijs, quę in quibusdam fragmentis actorum eius feruntur, Episcopus, inquit, est imago Christi, & caput ecclesię, quam suscepit. in quo satis aperte significauit, ut sunt singularum ecclesiarum singuli Episcopi, id est, singula earum capita, sic esse vniuersalis ecclesię vnum Episcopum vniuersalem, qui eam suscepit, ut cuius caput est vniuersale. Hinc beatus Gregorius Nazianzenus Athanasium in Epithaphio laudans, creditur, inquit, illi populi Alexandrini pręfidentia: deinde subiungit, quod perinde est, ut si dicam, totius orbis pręfectura. cur ita? quia scilicet ita pręfuit ecclesię Alexandine, ut vniuerso orbi prodesset. siquidem fides, quam quisque Episcopus in ecclesia sua prędicare, ac defendere debet, vna est & catholica, id est vniuersalis; ad omnesque mundi ecclesias eiusmodi prędicatio ac defensio pertinet. Simile item est, quod idem Gregorius de beato Cypriano in laudem eius scripsit. Non enim inquit, soli Carthaginensium ecclesię pręfuit, aut Africę, quę merito eius vsque in hodiernum diem omnium sermone celebratur, sed vniuerso Occidēti, immo Orienti fere ipsi, & Meridei ac Septentrioni, quocumque ille admiratione sui peruenit. Hactenus Greg. Satis hic explicauit, qua ratione, qui ecclesiam Carthaginensium regendam tanquam Episcopus eius suscepit, eidem iuxta Apostolicam constitutionem, & Eleutherij Pontificis sententiam vniuersalis ecclesia, siue vniuersalis Episcopatus commissus esset: scilicet, ut ad Episcopatum vniuersum, id est ad omnes mundi ecclesias, si fieri posset, sanctitatis eius fama & sanctę gubernationis exemplū, ac catholice fidei & doctrinę professio ad Dei gloriam & totius corporis ecclesię ædificationem peruaderet. eodem spectat inscriptio Epistolę Clementis ad Iacobum Archiepis. regentem ecclesiam sanctam Hierusalem, & omnes vbique prouidentia Dei fundatas ecclesias, quam inscriptionem Sidonius Apollinaris ad Episcopum sui temporis ecclesię Lirinensium, quę laudare voluit, argute accomodauit, ac simul interpretatus est. paulo post loco proprio cap. 13. verba eius recitabo. Mirabili itaq; breuitate, id est, vno verbo Apostolica constitutio, & S. Eleutherius eam imitatus, admonuit, in quā arduo opere versetur Episcopatus, in quo ita laborādū sit, ut ad vniuersas ecclesias catholice prędicationis lumē ac fructus, & omnium bonorum operum exemplum pertingat. Recte hactenus Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus, cum apologiam ad Theophilum Alexandrinum scribit, eumque in exordio laudans, Tu quidem, inquit, ut homo Dei, & apostolica ornatus gratia, cura omnium ecclesiarū, maxime eius, quę Hierosolymis est, sustines, cum ipse pluribus sollicitudinibus ecclesię, quę sub est, distringaris. nihil prohibet, quin recte hoc Iohannes scripserit: apologiam vero, ut origenista non recte. Hoc ergo est, commissam fuisse ecclesiam vniuersalem Episcopis Gallię, non quidem quod sub eis esset, ut est sub Pontifice Rom. sed quod de omnibus ecclesijs, sicut explicauit, solliciti esse deberent: & omnium ecclesiarum cura & studio teneri, sicut Theophilus

Matth. 5.

Philip. 2.

philus Patriarcha Alexandrinus ecclesię Hierosolymitanę, quamuis ad eius diocesim non pertineret, cura & studio tenebatur. Huc pertinet illud in actis Apost. cum ait Paulus, Attendite igitur vobis, & vniuerso gregi, in quo posuit vos spiritus S. Episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine. Illud enim, in quo posuit vos, significat portionem gregis, quę, ut Cyprianus ait, singulis pastoribus ascripta est, quam regat quisq; & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus. Hanc portionem gregis singulis Episcopis adscriptā vocat idem in lib. de vnitae ecclesię partem Episcopatus, quę a singulis, inquit, in solidum tenetur. Illud vero, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine, ad vniuersalem ecclesiam pertinet, quam dilexit Christus, & tradidit semetipsū pro ea, ut, sicut scriptum est, sanctificaret eam. simile est illud in epist. beati Petri, pascite, qui in vobis est, gregem Christi, id est, vnusquisq; portionē vniuersi gregis Christi sibi assignatam, & commissam. Sed explicemus ad huc magis, quę hactenus de vniuersali ecclesia, & patribus eius dicta sūt, vnde etiam facile iam intelligi possit, quod quibusdam cruditis fortasse non ita facile ad intelligendum aliquando visum est, quomodo à beato Cypriano in libro de vnitae ecclesię dicatur Episcopatus vnus, & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur. non enim indiuisum esse videtur, cuius partes a singulis tenentur. & rursus, si pars, quomodo in solidum tenetur? teneri enim in solidum non partis, sed totius videtur esse. Quare explicandum est, quid hic significet, teneri in solidum. Cum ergo beatus Cyprianus Episcopatum vnum & indiuisum dicit, quem Clemens Romanus, ut paulo antedixi, Episcopatum vniuersalem vocat, vnum gregem dicit vnus pastoris: & vnum pastorem vnus gregis, sicut Dominus, (inquit idem Cyprianus) monet in euangelio suo, & docet dicens; & erit vnus grex, & vnus pastor. Ecclesia enim ait, vna est; & caput vnū, & origo vna. Paulo autem supra probat idem Cyprianus auctoritate euangelij aduersus auctores schismatum, disposuisse Dominum auctoritate sua, ut origo huius vnitatis ecclesię à Petro eius capite duceretur. Probatio, inquit, est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrū, Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo ecclesiam meam: & portę inferorum non vincent eam. tibi dabo claues regni coelorum, & quę sequuntur. Hęc igitur ecclesia vniuersalis, quę vna est, & ab vno capite, quod ei Dominus auctoritate sua imposuit, vnitatē habet: partes habet distinctas quidem inter se, sed nō diuisas ab ista sua vnitae. Hęc autē partes sunt singulę ecclesię catholice, id est, singulę plebes singulis Episcopis adunatę, est enim ecclesia, ut ait idem Cyprianus libro 4. epi. 9. plebs sacerdoti adunata: & pastori suo grex adherens. vnaquęq; ergo harum partium, ecclesia, siue episcopatus est & dicitur; & pars est illius indiuisi episcopatus, & indiuisę ecclesię. ita fit, ut episcopatus vnus sit, cuius pars à singulis teneatur: sitq; aliquid indiuisum, cuius partes cū isto indiuiso scilicet cohærentes, a singulis teneantur. Cū enim per schismata desinunt cohære, simul desinunt esse partes illius; & desinunt esse, & dici ecclesię, ut Dominus in euangelio suo docuit, quod beatus quoq; Cyprianus in eodē lib. 4. epi. 9. notauit, cū enim dixit Petro, & super hęc petram ædificabo ecclesiam meā, nomine ecclesię docuit, non esse ecclesiam, quę non esset cum Petro & successore eius cohærens. Est itaq; vnus episco-

Act. 20.

1. Pet. 5.

1. Pet. c. 5.

Ioan. 10.

episcopatus, indiuisus, siue vna ecclesia indiuisa, quia partes eius, quãdiu partes sunt, non possunt esse ab ea vnitate separata: diuisa enim, & segregata non sunt amplius partes istius episcopatus vniuersalis, & vniuersalis ecclesie. ita fit, vt semper maneat indiuisa ecclesia, & episcopatus in diuisus instar tunice Domini inconsutilis. Illud vero, in solidum teneri à singulis partem istius episcopatus, significat, eum, qui partem illam tenet, ita tenere, & gubernare, vt ipse solum sit rationem sui actus Domino red diturus, vt idem Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium scripsit. Ex his ergo, quę de vno episcopatu, & partibus eius, & earum coherencia auctore Cypriano explicata sunt, facile iam intelligitur, non posse committi alicui Episcopo partem episcopatus vniuersalis, siue ecclesie vniuersalis, quin propter necessariam coherenciam, & connexionem simul committatur ipsa vniuersalis ecclesia, & episcopatus vniuersalis. Hoc interest, quod pars ecclesie in solidum committitur, vt explicatum est: ipsa vero vniuersalis ecclesia, & vniuersalis episcopatus non in solidum, sed ex parte. Illud etiam hic aduertendum est, pro eo, quod beatus Cyprianus scripsit, episcopatum esse vnum, cuius pars à singulis tenetur, quod satis iam explicatum est; Patronus Molinæ Iurisconsulti, quisquis ille fuit, (nomē enim suum callide reticuit, ne cum à Ruffo postea redargueretur, & patrociniū suum defendere non posset, se ac clientem suum tacendo palā condemnaret) hoc modo scripsit; locum Cypriani fatue corrumpens, Vnum episcopatū esse, qui apud singulos episcopos in solidū esset, quod quidem non magis poterat esse verum, quam duos esse eiusdem rei Dominos in solidum, quod Vulpianus negat fieri posse: aut vnus corporis plura esse capita, quo nihil potest esse monstri similius. Satis ergo hactenus demonstratum est, non repugnare primatui ecclesie Rom. vt Magd. obijciebant, quod Eleutherius Pontifex rationem, scripturam, & Apostolicam constitutionem à Clemente Romano descriptam secutus dixit: & testimonijs atque imitatione veterum, quemadmodum intelligendum fit, explicatum est.

Responsio ad id, quod obijciunt, quomodo Anacletus citet litteras Clementis cum sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Irenæo, & Eusebio, & quemadmodum intelligendum sit, quod tam varie de successione Clementis à variis scriptum est, vt alij secundum post Petrum numerent, alij tertium, alij quartum, & de Lini morte viuente Petro: & quare à quibusdam antiquis auctoribus prætermisus est Anacletus in describenda successione Pontificum.

Cap. 10.

Obijciunt præterea Magdeburgenses citationes Pontificum Apostolicorum ad negandas eorum epistolas. huc enim spectant omnes eorum accusatorie obseruationes. Anacletus, inquit, citat litteras Clementis, cū, teste Irenæo & Eusebio, Anacletus à Petro presbyter, aut Episcopus sit ordinatus.]

Nos Clementem ipsum Romanum, Apostolicum auctore habemus, qui non solum in Epis. ad Iacobum fratrem Domini, de qua Paulo post Magdeburgensibus respondebo, affirmat in persona Petri, sibi soli à Petro cathedram traditam, & potestatem, quam eidem Petro Dominus tradiderat; sed etiam in lib. 7. Apostolicarum constitutionum, quas idem Clemens litteris mandauit, in persona quoque Petri cap. 45. scribit se à Petro secundum

secundum Episcopum ecclesie Rom. ordinatum: tamen si Eusebius tam diligens alio qui librorum inuestigator & repertor, neque epistolam hanc, neque hos libros reperit à tā multis alio qui patribus olim & cognitos & relectos, atque in summa auctoritate habitos. Si cui vero incredibile, aut certe mirū videatur, non reperisse hos libros Eusebium, (de Irenæo enim fortasse minus mirandum sit) legat quid. S. Maximus ijs respondeat, qui Dionysium Areopagitā suo quoque tempore negabant, eodem vtentes argumento: cum tamen ante Eusebium Dionysius Alexandrinus non solum viderit, sed etiam scholijs illustrauerit; vt. S. Anastasius Antiochenus ἐν τῇ ὁδογῶν testatur. Quasi vero omnes auctores Eusebius Cæsariensis videre potuisset, vt quos non viderit, neque fuisse vnquam putemus; cum tamen sint & alij, quos ille non vidit, neque meminuit, vt libros Narcissi & Himenæi & aliorū, quos S. Maximus dicit. de Cleto vero, quod nulla eius extaret epistola, quam Magdeb. negarent, nihil obijciendum esse putauerunt, quomodo Clemens secundus à Petro ordinatus est, cum historie fere omnes latinorum Cleto Clementem successisse narrent? neque rursus de Lino obiecerunt, quomodo primus ante Clementē ordinatus fuisset? Ergo, tamen res propter auctorum varietatem alijs fortasse nō satis constare videatur, sic tamen habendum esse arbitror, quantum ex epistola Ioannis 3. assequi licet, quem tanquam certiore & probatiorem auctorem sequimur. sic enim ait, Si autem Petrus Princeps Apostolorum adiutores sibi asciuit Linum & Cletum, non tamen pontificij potestatem, aut soluendi & ligandi normam eis tradidit, sed Clementi successori suo. Hæc Ioannes Pontifex ante mille annos in epistola sua decretali ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: licet Marianus Scotus hanc epistolam Leonis. 2. Agathonis successoris tribuat. Linus igitur, qui primus in ecclesia Rom. ordinatus est, adiutor tantum Petri fuit in Rom. pontificatu administrando: quia aliquando necesse erat, vt ad alias regiones Petrus proficisceretur: & yrbs sine episcopo esse non poterat. Hoc autem non à nobis inuentum, aut excogitatū est, sed ita etiam S. Epiphanius in Panario suo lib. 1. tomo. 2. hæresi 27. scripsit. mortuus vero est Linus viuente Petro, vt, præter Clementē, Sophronius quoque hierosolymitanus in homilia de agone Petri & Pauli testatur. hoc etiam confirmat historia, quę fertur esse Damasi, quæ vsq; ad Capitonē, & Rufum Coss. qui vt Cassiod. ait, biennio martyriū Petri, & Pauli antecesserunt, sedisse dicit. idē ait Marianus Scotus. Clemens vero electus, & ordinatus est Episcopus Rom. ab ipso Petro, cum iam passio eius instaret. Vnde quia Cletus cū Lino, & post Linum Petri in eodem Pontificatu administrando adiutor fuerat, qua ratione Clemens successit Lino, eadem successit & Cleto. Lino vero successit, quia episcopatum Romanum, quem Linus, tanquam adiutor Petri, cum proprio Episcopo, id est, cum ipso Petro gubernabat, idem Clemens tanquam proprius ac principalis Episcopus suscepit. Simili ratione successit Cleto: nihil enim differt, nisi quod Linus, viuente adhuc Petro, mortuus est, Cletus vero non. ex quo factum est, vt Clementem alij secundum post Petrū, alij tertium, alij quartum numerent: sintq; quodāmodo omnia vera, si rationes succedēdi distinguantur: est enim Clemens, scilicet secundus post Petrum, vt principalis: tertius, vt successor Lini: quartus, vt successor Cleti; qui post mortem Lini fuit quoq; Petri adiutor, cui successit vt Prin-

Z cipalis

Cur non sit mirum, quod Eusebius nec episcopus. Clem. neque in brois eius de const. Apost. viderit.

Linus viuente Petro mortuus Clemente, & Sophronio Hier. auctoribus.

Vnde factū sit, vt Clementem alij secundum post Petrum, alij tertium, alij quartum numerent.

Quæ fuerit
causa erroris
Eusebii in Ana-
cletum præter-
misso.

cipalis Clemens. Causa vero cur Eusebius, non Cletum, sed Anacletum antecessorem Clementis, & Euaristum prætermisso Anacleto successorē eiusdem Clementis fecerit, hæc fuit, quia erim annos 11. Lino post Petrum tribuerat, & legerat Clementem annis 21. ecclesiæ catholicæ præfuisse, atque annos Cleti, qui fuit adiutor Clementis annis 12. ab annis Clementis principalis Episcopi ita distinxerit (cum alioqui non essent distinguendi, ut quidem neque Marianus Scotus distinxit) ut Cletum, quem ipse Anacletum vocat, 12. annis, Clementem vero 9. qui 21. efficiunt, præfuisse diceret; vno errore alium trahente, ut ratio annorum pontificatus Clementis conueniret, persuasit sibi 9. annos, qui Anacleto successorī tribuendi erant, Clementi tribuere. qui annis 12. sedit scilicet usque ad Vespasianum 9. ut eadem historia Damasi affirmat. Ita factum est, ut idem quoque Marianus Scotus mecum sentire videtur, ut Anacletum successorē Clementis ignorans tolleret, & pro eo Euaristum substitueret: & ex Cleto Anacletum antecessorem eiusdem Clementis faceret, & Clementis vitam usque ad Traianum produceret. Accessit ad hæc errandi occasionem auctoritas Irenæi, qui ex Cleto quoque Anacletum fecit libro 3. contra hæreses cap. 3. & Euaristum Clementis successorē: quem libenter Eusebius secutus est. Non est autem idem error tametsi videatur, in epistola beati Ignatii ad Mariam Zarbensem, quæ nuper cum reliquis epistolis eius a Guilielmo Morelio Gallo Græce ædita est. Etsi enim in ea scriptum est, Clementem Anacleto successisse, siue hic error ex exemplari Græco epistolæ Ignatii parum emendato fluxerit, siue Eusebium, & Irenæum sequens ita Morelius corrigendum esse putauerit, neutrum enim affirmo, hoc solum admonere volui, in exemplari vetustissimo, & emendatissimo bibliothecæ Medicæ Florætinæ non *Ανακλήτω*, sed *Λίνω* esse. quæ lectio, id quod magnam fidem facere debet, cum Clemente conuenit, qui in libro 7. de constitutionibus Apost. Sic ait in extremo cap. in persona Petri, Post mortem vero Lini Clemens est a me Petro secundus ordinatus. Quare quod beatus Ignatius in eadem epistola ad Mariam Zarbensem scribit, cum eses Romæ apud Papam Linum, cui nunc successit Clemens, omnino intelligendum est fuisse illam Romæ apud Papam Linum ante mortem beati Petri, cum eo absente erat loco eius Papa Linus, ne verba sine Papa esset. Si enim Romæ tunc fuisset Petrus, nunquam sic Ignatius scripsisset, cum eses Romæ apud Papam Linum, cum duo Papæ adesse non possent. Lino itaque Papæ tunc Romano propter absentiam Petri, & postea ante Petrum mortuo successit post mortem Petri Clemens, cuius adiutor fuit Cletus, ut Petri fuerat. Successor vero Clementis non Euaristus, ut illi duo veteres dixerunt, neque Cletus, ut quidam nostro tempore scripsit, plus auctoritatis tribuens notationi consulum, quæ vitio librariorum, immo vitio quoque eorum, qui litteras in æs, aut lapidem incidunt, obnoxia est, quam voci vitæ ecclesiasticæ traditionis, quæ hoc ordine ab ipsis usque Apostolorum temporibus Linum, Cletum, Clementem ponit. Anacletus vero ipse in epistola sua prima, & secunda antecessorem suum vocat non Cletum, sed Clementem. Hæc vox publicæ, & antiquæ traditionis maioris auctoritatis est, quam omnes fasti consulum, de quibus sic scripsit in prologo 8. libri diligentissimus nostri temporis Chronographus Massæus Cameracensis. Nihil hodie incertius, quam per solos consules computare: quod par-
tim su-

De lectione ve-
tusti exempla-
ris epist. Ignatij
non Anacle-
to, sed Lino.

Successor Cle-
mentis nec E-
uaristus, neque
Cletus.

Quid Massæus
cronographus
de fastis consu-
lum senserit.

tim supprimantur ab historicis: partim diuerso loco, & ordine collocentur. id autem pluribus exemplis historicorum docet: additque, confiteri etiam Titum Liuium nescire se, in multis annis qui fuissent, consules: esse præterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. Hieronymus vero, & si aliquando aliter sensit, in commentarijs tamen Esaiæ cap. 52. & libro 1. contra Iouinianum Clementem scribit fuisse beati Petri successorē: Anacletum vero Clementi successisse, ut infinitos alios nunc omittam, Augustinus quoque, cuius Luterani videri volunt studiosi, auctor est in epist. 55. ad Generosum Cletum vero prætermisit, credo, quia sciebat adiutorem Clementis fuisse. Sed de his hæcenus, quæ quidem ignorare Magdeburgenses non est mirum, præsertim cum neque studio discendi, neque explicandi alijs veritatem, sed calumniandi potius, & mentiendi teneantur.

Responsio de formulis citationum, quas obijciunt, hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post Apostolos tempore illi pontifices scripserint: & quomodo centuriatores non intellexerint quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quare Patres vocauerint. Cap. 11.

Reprehendunt, Præterea Magdeb. illam citationis formulam in epist. Anacleti, Hæc ab antiquis, ab Apostolis à S. Patribus accepimus: Sic Apostoli statuerunt.]

Sed quis non rideat, vel potius non debeat horum nugas? qui satis esse putant, si utcumque reprehendant: an vero recte intelligant, & an reprehensio redargui possit, non curant. Rescripsit ergo Anacletus ad Episcopos Italiæ, de quibus eum consuluerant; id est, de ordinationibus Episcoporum, & aliorum minorum sacerdotum, ac de accusatione eorum, tum etiam de ordine iudicum ecclesiasticorum per prouincias, & Metropoles. Quia vero nihil de his nouum scribebat, sed quæ ab Apostolis tradita erant, quin etiam diuisionem prouinciarum ad constituenda tribunalia causarum ecclesiasticarum ab antiquis acceperat, idcirco ut eorum, quæ respondebat, auctoritatem magis commendaret, Hæc, inquit, ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à S. Patribus accepimus: vobisque, ut postulastis, rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus: & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus. Ab antiquis dixit, propter diuisionem prouinciarum, quam dixit multo ante Christi aduentum tempore factam maxima ex parte, & postea ab Apostolis renouatam: à sanctis vero patribus, propter Apostolos: hi enim erant & Apostoli, & patres, qui Anacletum, & Euaristum, & horum antecessores docuerunt. Vnde Anacletus in priore epistola instructorem suum vocat beatum Petrum. Sed Magdeb. cum nullos habeant, nec agnoscant spirituales patres, ut qui in carne ambularent, & secundum carnem militent, suspicati sunt, sanctos patres non potuisse ab Anacleto Pontifice nisi eos dici, post quos longissimo, ut isti aiunt, tempore ille ipse scripsisset. cum tamē præsentibus etiam soliti simus patres vocare. itaque nomen patrum Magdeburgenses ad longinquitatem temporum superiorum retulerunt, non intelligentes quod Dauid Propheeta de sanctis Apostolis prædixit, cum ait, pro Patribus tuis nati sunt tibi filij: significabat enim, ut Cyrillus Alexandrinus in comm. Es. ca. 62. interpretatur, filios Synagogæ secundum carnem, qui erant Apostoli, futuros

Quam pueriliter Magd. nomen patrum ad longinquitatem temporum superiorum referendum esse putauerunt. Psal. 44.

esse patres eiusdem Synagoge origine minorum filiorum, vocatorum per fidem ad cognitionem Dei. Erant igitur sancti Apostoli, secundum spiritum patres eorum omnium, quos docebant; inter quos se numerat Anacletus, cum dicit, hæc, quæ tradit, ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus te accepisse, id est, ab Apostolis, eisdemque patribus. Respondeat nunc mihi Magdeburgenses, cum Apostolus Paulus scribit ad Corinthios Et si decem milia pedagogorum habeatis, tamen non multos Patres, si postea iidem Corinthii scripissent de suis regulis, tempore etiam Pauli his verbis; has regulas ab Apostolis, has à sanctis Patribus accepimus: an significasset, multo tempore post Apostolos se hoc scripisse? quis hoc putet, aut dicat, præter Magdeburg, quorum est hæc in eorum centurijs percontatio, Sed quos sanctos patres vocet, cum Anacletus sit à Petro secundus? & subiungunt, idem de Euaristo dici potest, qui allegat, inquiunt, auctoritatē pat. um Apostolorum, eorumque successorum, quasi longissimo tempore post Apostolos scripserit: cū tamē aliquandiu, cū Apostolis vixerit. hæc sunt Magdeburgensium ridicula deliramenta.

Responsio ad id, quod obijciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis, nō refutant dogmata hæreticorum, nō scribant consolationes martyrum, & quomodo aperte mentiti sunt Magdeburgenses, subiectis exemplis demonstratur. Cap. 12.

Obijciunt præterea Magdeburg, quod non scribant auctores harum epistolarum de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina; de officio Episcopali, & cura gregis: non refutant dogmata hæreticorum: non consolationes martyrum scribunt. J. quam falsa hæc sint, ex ijs ipsis epistolis, quæ in manibus sunt, perspicitur potest. tamen nō continuo sequebatur, ut falsæ essent, quamvis nihil de ijs, quæ isti dicunt, continerent. videamus tamē, an contineant ista, quæ desiderant. attingam pauca; legat cætera, cui ortum sit. In priore epist. Anacleti an non pertinent ad consolationes Martyrum in persecutionibus illa, quæ statim partim ex epistola beati Petri, partim e suo scribit? sic enim ait, Tribulationes vestras audiimus fratres tam per nos, quam per aliorum apocryphos: super quibus valde dolemus, vobisque compatimur: & auxilium ferre, pro ut ipse largitus fuerit, qui pro nobis non solum tribulatus, sed etiam passus est, parati sumus. nolite mirari charissimi, quia persecutiones patimini, quasi novum vobis aliquid contingat: sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes, & quæ sequuntur. Deinde, si doctrinam requirunt, an illa nō pertinent ad doctrinam, quæ de non accusandis episcopis nec eis detrahendo scribit? & illa tā multa, quomodo Dei similitudinē studio omnium virtutum comparare oporteat? item, quæ in tertia epistola de obediendo præpositis? Præterea an illa non spectant ad officium Episcopale, & curam gregis? cum ait, Nihil est autem illo pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur: quibus si placere voluerit, atque ab his amari deligerit, erit hinc ouibus magna pernicies; & quæ sequuntur eodem pertinentia, ut cuius licet perspicere: ne in ijs quæ omnibus patent, & ab omnibus legi possunt, tempus frustra consumam. Reuertitur postea Anacletus ad martyrum hortationes, & consolationes. Et quid aliud, inquit, si Christus passus est

Deprehenso
Magd. in com-
mento manife-
sto.

sus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius: & si Apostoli passi sunt sequentes eius exemplum, & reliqui Patres, nisi ut sequamur tam doctrinam eorum, quam & exemplum, & patiamur aduersa pro Christo? & cum patribus, & fratribus crucem portemus? rursus de officio Episcopi & cura gregis an non scribit sanctus Euaristus? cum ait epist. 2. Episcopum vero oportet opportune, importune ac sine intermissione ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere, & amare, ut a vitijs se abtineat: & reliqua deinceps, quæ potest quisque legere, & per se in manifesto cōmento Magdeburgenses Centuriatores deprehendere. Iam quod dicunt, non refutari dogmata hæreticorum in his epistolis, quod sit argumentum non esse, quorum feruntur, an non refutat Euaristus, & quidem eruditissime eorum dogma hæreticorum, qui aiebant de solo patre dictum esse in epist. ad timoth. priore, quia ipse solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibleem? & Alexander Pont. ep. 1. dogma hæreticorum aut trinitatem, aut unitatem negantium, qui vel iam erant, vel esse poterant, an non eruditissime & vehementiss. refutat, cum . 20 . locis, & amplius scripturæ sanctæ, recitatis, illud vrget percontando, si trinitas nō est, quare hoc scriptum est? & si unitas nō est, quare illud? est igitur commentum, quod Magdeb. dicunt, nihil horum esse in his epistolis: aut si quid est, non congruere controuersijs huius sæculi. quæstio enim illa, inquit, an filius sit minor patre, an filius habeat immortalitatem, Arii tempore agitata est, non hoc sæculo. hoc quoque sapientes isti, & magni lectores ignorarunt, non fuisse Arii erroris sui auctorem, & inuentorē, immo nec Origenem, nec magistrum eius Clemētem Alexandrinum, qui male etiam de filij Dei consubstantialitate aliquando senserunt; sed hoc ex philosophis potius peruersū dogma traxisse, quos scite Tertull. Patriarchas hæreticorum vocauit, & in primis ex Platone, quæ ex libris sacris veteris testamenti ante 70. interpretes Græce, ut Eusebius Cæsar. affirmat, translatis, trinitatem non perfecte didicisse, tum ex epis. eius ad Erastrum, & Coriscum, tum ex Timæo perspicitur potest. quod idem quoque Clemens Alex. in 5. lib. Stromatum obseruauit, & Iustinus martyr in Apologia. potuerunt ergo ante Arium scribere contra Patriarchas hæreticorum de dogmate cōsubstantialitatis patris & filij tum hi pontifices, tum alij deinceps consecuti: ut Sixtus epist. 1. & Iginus, ac Soter, vterque epist. 1. item Marcellinus epist. 1. Felix. epist. 3. Sixtus. 2. epist. 1. Sicut Eutychanus, & Gaius Pont. & idem Felix. 1. in epist. ad Maximum epi. quæ in Eph. Synodo recitata est ante Nestorium, & Eutychem hæreticos de dogmate fidei incarnationis in epistolis suis scripserunt. immo hoc ipsum sanctus Athanasius affirmat: sic enim in epistola ad Episcopos Africæ scripsit, Si quidem Prisci Episcopi ab hinc annis prope centum triginta, tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate pontificatum gesserunt, accusauerunt eos, qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialē patri. quomodo ergo dicere audēt Centuriatores, quæstio hæc, an filius sit minor patre, tempore Arii agitata est, si centum triginta prope annis ante tempora Athanasij, & Arii, erant iam, qui id dicerent, qui ab Episcopis Romanis, & Alexandrinis accusabantur? Sed quærent isti fortassē, cur de multo antiquioribus pontificibus apostolicis non meminit idem Athanasius sed de illis tantum, qui prope centum triginta annis ante etatem eius de

Quæstio, an filius minor patre ante Arii agitata contra Magd.
Vnde Origenes, & ante eū Clem. Alex. errorem contra consubstantialitatem filij traxerunt.

Qui pontifices apostolici de æ qualitate filij scripserint.

ea quaestione scripserint? quasi necesse sit, ut omnium pontificum superiorum epistolae ad manus eius venissent, si posteriorum venerunt: quod perinde esset, ut si quis putaret, necesse esse, nos Menandrum comicum legisse, quia Terentium legimus: aut Ennium poetam, quia Virgilium extat ergo adhuc epistola Sixti 2. Episcopi Rom. qui etatem Athanasij annis prope c. 20. antecessit, in qua contra id, quod iam hic tot ante Arium annis, ut Ath. testatur, haeretici de generatione filij ex tempore tradebant, scriptum est, non ex tempore, neque post tempora filium Dei natum, sed ante omnia, inquit, tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum. hoc autem aperte significat, ex substantia patris genitum esse, ac proinde consubstantialem, quod significat homouision. extat item Eusebij Alexandrini, quem Antherus pont. scribit in epi. sua translatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam, sermo in ascensionem Domini inter alios 18. eiusdem auctoris, quos nuper in libro vetustissimo bibliothecae Cryptae Ferratae reperi, in quo vsus est verbo homouision, quod S. Athanasius in eadem epist. ad Episcopos Africanos ait, non fuisse in Synodo Nicena inuentum, sed prius fuisse etiam ab Episcopis Alexandriae usurpatum ad asserendam contra haereticos consubstantialitatem filij Dei, Sic ergo ait Euf. Alex. *καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τῆ πατρὸς πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν ὁμοούσιος ἡπάρχων ὕβριστα πατρὸς καὶ ἰσοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος τρισάγια ἐνδοξος εἰς τὸ αἰῶνας, ἀμήν.* & idem Paulo supra, *ἀλλὰ πέμψω ὑμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὁμοούσιον τῆ πατρὸς, καὶ ἐμῶν.*

Responso ad ea, quae dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primum ad id, quod obijcitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodo Clemens epistolam transfigurauerit in personam mortui, & quae causa, & utilitas huiusmodi transfigurationis personae, & quomodo sit usitata in scripturis sanctis, & in magnis, & antiquis auctoribus, & quomodo inducere Apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apostolorum, quos Clemens in persona eorum scripsit simile sit, ut scribere ad mortuum: & quomodo vtrunque ad imitationem personae pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: item quomodo Clemens Iacobum vocauerit Episcopum Episcoporum, & regem omnes ecclesias.
Cap. 13.

Sed transeamus iam ad alia fortasse difficiliora, quae isti obijciunt, quae minus mirandum sit, non intellexisse eos: etsi eo minus reprehendere debuerunt. verum faciunt more suo, id est, haereticorum blasphemantiū, quae ignorat, ut est in epistola Petri. à veritate, inquit, historica aliena scribunt, ut Clem. epistola prima, quod Petrus sit primitiae electionis Domini, cui soli primum pater filium reuelauit, cum Andreas prius ad Christum venerit: & postea Petrum adducit. Item quod Petrus Clementi mandarit, ut ad Iacobum scriberet, cum non potuerit ignorare ante 8. annos illum fuisse mortuum, cum frequenter ab vrbe Hierosolymam, & inde Romam venirent.]
Haecenus Magdeburgenfes. Respondebo prius ad hoc; deinde reuertar ad primum. Non ignoro, quam varie ab scriptoribus ad hoc, quod de epistola Clementis ad Iacobum iam mortuum scripta a Magdeb. nunc obijcitur, & ab studiosis adhuc quaeritur, haecenus responsum sit. Non opus est, quae illi responderunt, repetere, aut refellere: quia, & si facile esset, non continuo sequitur, ut meum sit verum, si illa non sunt, praesertim cum magis illi laudandi sint, quam reprehendendi; qui quod potuerunt, liberaliter in

ter in commune contulerunt. Quare magis in confirmandis nostris quam in alienis confutandis versandum mihi erit, ita ut non ex coniecturis, sed ex propria ratione auctoris in scribendo, totius quaestionis explicationem afferam. Ac primum, ita certe est, ut isti dicunt, non potuisse ignorare Petrum, fuisse iam ante annos 8. mortuum Iacobum. Immo cum hoc nos post mille quadringentos amplius annos non ignoremus, sed potius ita esse, ex historijs cognouerimus, cui fiat verisimile, ignorasse hoc epistolae huius auctorem? quem quidem veterem saltem fuisse, non credo eo demeritiae Magdeb, processisse, ut negent, cum tot, ac tam veteres auctores, ut loco suo doceamus, eam citent. Quod si hoc sciebat auctor epistolae, quis ille sit, ut sic interim loquamur, quorsum nomine Clementis ad Iacobum fratrem Domini grauissimam & sanctissimam epistolam, omnis doctrinae ac pietatis plenam scribere voluisset? quo consilio, aut ratione usus, hoc fecisset? Etenim si grauissimi ac sanctissimi Pontificis Clementis auctoritate & nomine doctrinam, quam in ea epistola tradit, commendare volebat, non debebat tam aperta discrepantia temporum, & historiae repugnantia fidem epistolae derogare. quid igitur illum coegit eo imprudentiae delabi? Quare, si longe incredibilius est, & magis à verisimilitudine, ac probabilitate alienum, ut vllus alius, quam Clemens hanc epistolam scripserit, profecto ratio ipsa cogit, tot praesertim ac tantis testimonijs veterum confirmata, confiteri, Clementis esse, cuius esse fertur; ex quo in manibus hominum ferri coepit, & à catholicis legi, & inter decretales epistolas poni, atque in causis, & iudicijs ecclesiasticis produci & recitari. Neque enim ignorabat beatus Petrus, cum ad mortuum iussit scribere, neque Clemens, cum iussu eius scribebat, quin statim, ut lectores viderent, ad eum, quem omnes scirent ante beatum Petrum esse mortuum, epistolam scribi, causam diligenter quaesituri essent, & quaesitam reperturi. Immo hoc fuit beato Petro propositum: imitatusque in eo est sacram scripturam, in scriptura enim, ut Origenes in 4. lib. *περί ἀρχῶν* notauit, & eam obseruationem ut erudiram Gregorius Nazianzenus, & Basilius in eum librum contulerunt cum alijs eius obseruationibus pulchris, & ingeniosis, quem Philocaliam nominarunt. In scriptura, inquam, sancta voluit Deus, inquit Origenes, ut essent quaedam offencicula, & ἀδύατα in lege, & in historia: ne si ipse legis utilitas *αὐτόθεν*, id est, ex ipsa lege appareret, & ipsa historiae consequentia, ac facilitas *αὐτόθεν* item appareret, continuo crederemus, nihil ibi aliud, praeter id, quod in promptu erat, intelligi posse; aut debere. Et paulo post, quando scriptura, inquit, reperit secundum historiam, quae posset ad mystica accommodari, vsa est illis, abscondens multitudini altiorum sensum. Vbi autem consequentiae spiritualium non erat apta ac consentanea horum, aut illorum actio, tunc scriptura propter mystica attebat historiae non factum: aliquando quod neque fieri quidem poterat, scilicet si secundum litteram tantum accipiantur: interdum quod poterat quidem, sed non erat factum. Similis, inquit, ratio intelligenda est in lege ut in historia: aliquando enim ratio utilis apparet: interdum quae impossibilia sunt, fanciuntur propter curiosiores, & studiosiores; ut dantes se ad studium inquirendi, iure putent, sensum in his dignum oportere quaerere. Deinde subiungit, similiter factum est in euangelijs, & Apostolis. nec enim, inquit, quae texuntur, omnia totam historiam habent *κατὰ τὸ σωματικόν* factam;

Quare sit prorsus incredibile, epistolam Clementis ad Iacobum ab vilo fingi potuisse: immo ratio ipsa cogat, confiteri Clementis esse.

Quomodo Petrus imitatus sit scripturam, cum iussit Clementi scribere ad Iacobum iam mortuum. De obseruatione Origenis in scripturis ex Philocalia eius

Exempla, quibus in locis non testamenti habeat scriptura sententiam spiritualem, & non historicum.

Quid sibi voluerit Petrus, cum ad Iacobum mortuum iussit scribere, cum alioqui a ratione alienum videretur.

Es. 2.

Prov. 27.

De transfiguratione personae usitata in scripturis, quae usus est Clemens iussu Petri.

1. Cor. 3.

1. Cor. 4.

factam; ut illud, ductus est Iesus à Diabolo in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna mundi. Quis enim putet, oculo corporis, qui loco edito indigeret, omnia regna mundi vidisse? ite, quid, inquit, à ratione alienius esse videtur, quam neminem in via salutare, quod simplices putant præcepisse Dominum Apostolis? illud præterea, Si quis te percusserit in dextra maxilla, alienissimum est à probabilitate, cum is, qui percutit dextra manu, sinistram maxillam percutiat, nisi præter naturam percutiat: similiter, eruere dextrum oculum, & cum duo sint oculi, quibus videmus, causam scandalii ad dextrum tantum referre. deinde cum ait Apostolus, circumcisus quis vocatus est, ne adducat præputium, primum, inquit, alienum est hoc à proposito sermone, præcipiebat enim de nuptis & castitate: præterea, quis dicat, iniuste facere eum, qui propter foeditatem, quam plerique in circumcissione carnis inesse putant, curet adducere pelliculam? & paulo post, Ergo de omni, inquit, scriptura sic sentimus, habere eam τὸ πνευματικόν id est, sensum spiritualem: sed non omnis scriptura habet τὸ σωματικόν, id est, sensum corporalem & historicum. Transferamus nos has observationes ad descriptionem epistolæ Clementis ad Iacobum, fateamurque, videri quidem alienam esse à ratione, ut illa quæ in scriptura sancta Origenes notavit. quid enim à ratione magis alienum, quam ad mortuos scribere? nam quid illis prodesse potest? aut quis tabellarius ad eos mitti? aliud nanque est, absentem esse: aliud mortuum. Aliud ergo beatus Petrus voluit, cum Clementi iussit, ad Iacobum scribere iam mortuum, voluit scilicet transfigurare hæc in personam Iacobi consuetudine scripturæ sanctæ cum propter alios, tum in primis propter reliquos Episcopos successores eius in ecclesia Hierosolymitana, unde primum cœpit euangelij prædicatio iuxta prophetiam Esaiæ: ut sic secum cogitarent, Si hæc, princeps Apostolorum Clementi iussit, ad Iacobum fratrem Domini scribere, quem primum Petrus, Iacobus, & Ioannes ordinarunt, qui iam desijt pastor esse, & corona ei tributa est, profecto non propter illum iussit scribere, sed propter nos, quibus Salomon ait, diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur tibi in generatione, & generationem, ad nosque potius sub illius nomine iussit scribere, ut vel sic ad exemplum eius & formam imitandam omni tempore moneret, & hortaretur. solent enim, qui aliorum mores, & vitam velut in scena in hoc sæculo, imitatio repræsentant, eorum nominibus appellari. Sit hæc una causa transfigurationis siue imitationis personæ in hac epistola. Transfiguratione quoque, quæ μετασχηματισμὸς προσώπου dicitur, usus est Apostolus, ut idem interpretatus est, cum in epist. ad Corinth. priore eos doctores arguit, qui cupiditate gloriæ schismata in ecclesiam introducebant; cum quisque quos baptizabat, eorum baptismum de nomine suo appellaret. Cum enim, inquit, quis dicat, ego quidem sum Pauli, alius autem, ego Apollo, non ne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? & paulo post, Hæc, inquit, fratres transfiguravi in me, & Apollo propter vos, ut in nobis discatis, ne, supra quod scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio. Quem locum interpretans Theodoretus, si nos, inquit, doctores ipsorum, qui prædicationis munus diuinitus accepimus, non imposuimus vobis nostrorum nominum appellationes, sed potius, ut à Christo cognomenta sumeretis, rogauimus; videte, quam impium sit, quod isti facti-

factit. hoc enim significat, quod ait, ut in nobis discatis, non supra quod scriptum est, sapere: scriptum est enim, Si quis vult in vobis esse primus, erit omnium nouissimus. hæc Theod. Quod ergo dixerat Paulus, cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, non erat verum secundum historiam: Paulus enim neminem Corinthiorum baptizauerat, nisi Crispum, & Caium, ut idem testatus est: in se tamen hæc transfigurauit ob aliam causam, ut explicatum est. Ac clarius adhuc Photius Constanti nopolitanus sic totum hunc locum interpretatus est: propter vos, inquit, transfiguravi hæc in me ipsum & Apollo, ne vos molestia afficerem, si nominatim reprehenderem. (volebat enim Paulus corrigere eos, & non contristare) per transfigurationem ergo inquit, vtrunq; facere licuit, si vultis & corrigi, & reprehensionem ad correctionem adhibendam non grauate audire. fecit autem hoc Paulus, ne personas nominatim reprehendens, affectione quapiam, aut maleuolentia hos dissimulare, illos non dissimulare videretur. Præterea etiam, ne in hac distinctione, quos nominatim reprehenderet, eos ad desperationem cogeret, aut iram vel contentione magis incenderet: quos vero non nominaret, eos tumidiore, ac amentiore efficeret: idcirco non est in eos inuectus nominatim, sed potius in se, & Apollo reprehensionem transfigurauit. Hæc Photius. cur ergo non existimemus nos, hanc quoque rationem accessisse, ut beatus Petrus epistolam de morte sua & doctrina ad omnem Episcopum pertinente in Iacobum iam mortuum transfigurare, Clementi iuberet? ne si ad Simonem Episcopum, Hierosolymitanum, qui beato Iacobo successerat, scribere iussisset, aut ad alium quempiam, ut Marcum Alexandria Episcopum aut Anianum Antiochiæ, aut alium, videretur fortasse magis eum diligere, aut honorare: & emulationis vel inuidiæ, vel suspitionis materiam præbuisse. aut rursus is, ad quem scriberet viventem, magis doctrina, & præceptis, quæ in ea ipsa epist. tradit, indigere existimatus esset, quod erat magis adhuc inuidiosum & suspectum. An ne parui momenti hæc cautio erat? quis tam obtusa mentis acie sit, qui sic sentiat? sit igitur hæc altera causa transfigurationis, τὸ ἀγλότητον, quæ fuit causa, cur etiam Cicero, ut ipse ait, in libris περὶ τῶν εὐων εὐων eos disputantes induceret, qui iam erant mortui. Alterum exemplum transfigurationis in aliam personam, est apud Paulum in epistola ad Thesal. cum illa, quæ in eos conueniunt, quos aduentus Domini ultimus viuos reperiet, in personam suam quasi tunc viventem, & in alios similes transfigurauit. Hoc enim (inquit) vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. notauit hoc Orig. lib. 5. contra Celsum. sic enim ait, Paulus, ut vita tunc fruens, ac vigilans, & a mortuis alienus, hæc loquitur. Deinde cum præter se, & sui similes, vel alios sciret in Domino mortuos, illud subiecit, Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: Deinde qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Domino in aera. Hæc Orig. ut igitur hæc Paulus loquitur, quasi tunc viuat in aduentu Domini ad iudicium, cum erit iam olim mortuus, ut nunc est; sic Clemens ad Iacobum iussu beati Petri scripsit, quasi tunc Iacobus viueret, cum erat iam mortuus. Hunc quoque locum obseruauit idem Magnetes, quæ supra memini, in libro 4. apologiarum contra Theosthenem euangeliorum calumniatorem. reddit enim rationem, cur se hoc loco Paulus alio-

Causa grauissima scribendi per transfigurationem personæ ad Iacobum iam mortuum iussu Petri de doctrina ad omnes Episcopos pertinente.

Thest. 14.

qui viuentem mortuis annumerauerit, οὕτω γὰρ αὐτὸς τις φιλέτερος, καὶ τῶν ὁμο-
 σόιχων ἀγαπᾷ πλεονεξία δακῆ, id est, quia sic, inquit, fit, vt videatur ali-
 quis amicus quibus se annumerat: eosque, qui sui ordinis sunt, diligere.
 Nihil autem interest, annumerari viuentem mortuis: an mortuum viuen-
 tibus. Sic ergo, cum beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini, & Epi-
 scopū Hierosolymitanū iam mortuum, tanquā ad viuentem scribere iul-
 fit, admonere voluit de amicitia & coniunctione eius cum ijs, qui post eū
 in sede eius viuerent eiusdem dignitatis, ac loci consortes. in quo simul
 admonerat, quantum præsidiij, & adiumenti in tanto amico constitutum
 esset: & quantopere ad morum, ac vitę eius similitudinem, qua nihil ma-
 gis ad amicitiam illicit, & attrahit, contendere oporteret. Sit hæc quo-
 que alia causā transfigurationis personę. Deinde cum mandat princeps
 Apostolorum Clementi, vt ad Iacobum fratrem Domini mortuū de mor-
 te sua scribat, clarissimum testimonium resurrectionis præbet: quod eo
 tempore inter tot persecutionum flammās, & gladios, & tot martyrum cru-
 ciatus, ac tormenta valde necessarium erat. Quis enim, cum legeret, scri-
 ptam esse epistolam ad Iacobum iam mortuum, nō statim simul intelligen-
 ret, ita illum quidem mortuum esse, vt tamen viueret? sicut Apostolica
 constitutio à Clemente Rom. nomine Apostolorum litteris mādāta in 8.
 lib. ait, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, nō vt mortuorum, sed vt
 viuentium Deus: quoniam animę, inquit, omnium apud te viuunt: & spi-
 ritus iustorum in manu tua sunt. Hęc igitur fuerunt causę epistolam in per-
 sonam Iacobi mortui transfigurandi, vt Apostoli verbo in re simili vtar.
 ex quibus illa mihi potissima videtur cautionis, ac prudentis cōsiliij, & u-
 tilitatis plena, nepe inuidię declinatio, quę fuit etiam causa Paulo apud
 Corinthios transfigurandi similiter in personam suam, quod sibi alioqui
 minime conueniebat. Denique simile exemplum ad mortuum tanquam
 ad viuentem scribēdi in alijs eiusdem Clementis libris cernitur. Quid e-
 nim interest, mortuos inducere loquētes, quod idem auctor in his libris
 facit, quos de constitutionibus Apostolorum post eorū mortem scripsit,
 an mortuum inducere viuentem, ad quem scribas, quod in hac epistola fe-
 cit? in vtroque enim est quadam factio, siue inductio personę. In episto-
 la enim facit iussu Petri Iacobum viuentem, ad quem scribit: in libris de
 Apostolicis constitutionibus facit Apostolos iam mortuos loquentes,
 quod genus totum ad imitationē personarū pertinet, quod in scripturis
 quoque sãctis præsertim prophetis exemplū habet, vt à magnis auctoribus
 notatū est. sicut Iustinus martyr, vt ceteros nunc taceā, hanc cōsuetudinē
 scripturę sanctę in Apologia secūda ad Antoninum obseruauit, sic enim
 ait, Cum verba prophetarū, tanquam ex persona ipsorū dicta auditis, ne
 ab ipsis, qui spiritu afflati sūt, dici existimetis, sed a sermone illo diuino,
 qui eos excitat, is enim aliquando tanquam ex persona Domini omnium,
 Deique patris loquitur: aliquando tanquam ex persona Christi: aliquan-
 do tanquam ex persona populorū respondentium Domino, aut patri eius,
 quale etiam licet apud scriptores vestros cernere: vt cum vnus sit scriptor
 omnium, personas tamen loquentes inducat. id quod non intelligentes
 Iudæi, Christi aduentum non cognouerunt. Hęc Iustinus. Cum scriptores
 vestros dixit, Platonem in primis significare voluit. is enim sermones So-
 craticos, quos dialogos appellauit, καὶ ἀμιμνήσιν scripsit inducto personarū
 sermone

Que potissima
 causa transfigu-
 rationis perso-
 nę in epist. Cle-
 menti ad Iaco-
 bum.

Observatio Iu-
 stini in faciēdo
 personas loquē-
 tes in scriptu-
 ris.

sermone *ἑκρινέας ἐνεκεν*, id est causa bene res discernendi, vt magnus Basi-
 lius in epistola ad Diodorum ait, idem ante Platonē Alexamenus Teius
 fecerat, vtrunq; Arist. in Poetica scribit, & Athenæus in libro 13. *Δειπνο-
 σοφιστῶν*. Ac Cicero quidē ex nostris magnus Platonis admirator, & imi-
 tator, hoc præcipue genere delectatus est, vt cum ipse alioqui sit scriptor,
 sermones tamen inducat personarum, & quidem loquentium interdum
 inter se, quę non sunt locutę, vt ipse in epistola ad Varronē, quę est in 13.
 libro epistolarum eius, excusauit, hunc esse morem dialogorum: sed ni-
 hil refert, modo personis congruant, quę inducuntur loquentes. idem
 Cicero in libris de finibus bonorum loquentes facit eos, qui iam decesse-
 rant L. Torquatum, M. Catonem, & M. Pisonem, quia hoc ei visum est,
 vt ait, *ἀζηλότητον*, id est, omni inuidia carere. idem rursus illa, quę de Aca-
 demicis quęstionibus inductis Carulo, Lucullo, & Hortensio, prius scri-
 pserat, & ediderat, quia personis illis nobilibus quidem, sed non philo-
 logis minime conueniebant, ad Varronem, & se, ac tertium Atticum trā-
 stulit. & cum magnopere dubitaret, an mittendi essent ij libri ad Varro-
 nem, de eo que consilium Attici expectaret, sic de ea re ad eundem Atti-
 cum scripsit, & si nomina iam facta sunt, induci, vel mutari possunt. ergo
 ex iudicio etiam Ciceronis limatissimo, cuius libri nō solum sunt officinę
 dicendi, vt ipse de quodam alio oratore in Bruto suo dixit, sed & scribē-
 di, intelligi potest, non abhorre ab ingenio polito scriptoris, alioqui ve-
 ra scribentem inducere nomina loquentium post mortem: vel iam indu-
 cta transferre ad alia. Sed redeo ad Platonem, quę Cicero Deū suum vo-
 care solet. Quid igitur mirum aut a ratione elegantis, & sapientis scripto-
 ris alienum fuerit, si vt Plato de rebus grauissimis nature, & morum, quid
 ipse sentiret, per personas Socratis, Parmenidis, Timæi, & in legibus Me-
 gilli aperit, sic Clemēs Athenis eruditus, omni liberali doctrina politissi-
 mus, & Platonis per studiosus, illud genus scribēdi ad nostra transferēs,
 scribit de doctrina catholica ex persona Apostolorū, in quos illa tāquam
 in magistrōs, ac prædicatores eius primos cadebat? idē intelligēdū est de
 epistola Clementis ad Iacobū fratrem Domini, quę doctrinā B. Petri cō-
 tinet: in qua fecit se scribentem iussu beati Petri ad Iacobum, qui iam de-
 cesserat. nihil enim refert, vt ante dixi, facere nomen loquentis, an nomē
 eius, quocum ipse per epistolam loquaris. Vtrobique enim est imitatio per-
 sonę, quę dici potest *μετασχηματισμός πρόσωπου*, siue *μετασχηματισμός ἐς πρό-
 σωπον*. Sic igitur Clemens in persona Apostolorum lib. 7. c. 4. nos inquit,
 duodecim Apostoli Domini, qui vna sumus, has vobis regulas de omni
 ecclesiastica forma indicimus, præsentem Paulo, & Iacobo Episcopo, & re-
 liquis presbyteris ac septem Diaconis. Hic quoque Iacobum Episcopū
 Hierosolymitanum iam mortuum viuentem facit, & præsentem cum 12.
 Apostolis, & 7. diaconis: rursus viuentem facit libro 8. c. 10. cum tradēs
 formulam orandi pro Episcopis, & eorum ecclesijs in representatione
 prioris canonis missę, quo oratur pro viuis, Oremus (inquit in persona
 diaconi) pro Episcopo nostro Iacobo, & ecclesijs eius: Oremus pro Epi-
 scopo nostro, & ecclesijs eius. Est autem Clemens ille ipse, qui hæc iam
 Episcopus scribit: quare cum in persona diaconi iubeat orare pro Clemē-
 te Episcopo viuente, & in representatione eiusdē canonis, in quo oratur
 pro viuis, & in eis pro Clemēte, iubeat orare pro Iacobo Episcopo, ne-
 cessaria

cessario, & manifeste Iacobum representat viuentem. Idem lib. 6. cap. 14. iterum facit Iacobum scribentem post mortem vna cum 12. Apostolis doctrinam apostolicam 8. libris cōprehensam. Ac rursus, ijdem 12. Apostoli cum 7. diaconis, in quorum persona Clemens hos libros scripsit, lib. 2. cap. 57. postea, inquit, legantur acta nostra, & quæ sequuntur de ordine legendi in ecclesia canonicos scripturę sanctę libros: atqui Stephanus vnus, e 7. diaconis iam lapidatus erat, & Iacobus frater Ioannis gladio peremptus, vt in ijs ipsis Apostolorum Actis, quorum lectio ibi sancitur, continetur. Immo lib. 5. cap. 8. sancitum est ab Apostolis de honore martyribus Stephano, & Iacobo fratri Ioānis, qui iam pro Christi nomine interfecti essent, adhibendo. vt igitur Clemens in lib. 6. omnes Apostolos facit esse vna, cū tamen in lib. 5. Iacobus frater Ioānis iam dicatur interfectus: & rursus in lib. 8. diaconos 7. cum Apostolis adesse facit, cum tamē in lib. 5. Stephanus iam sit lapidatus, sic Iacobum fratrem Domini viuentem facit epistolam ad eum scribens, sicuti eundem quoque, vt antea dixi, in his ipsis libris de Apostolorum constitutionibus viuentem fecit post mortem, & cum 12. Apostolis presentem. Itaque cum Clemens horum librorum catholicam doctrinam, & constitutiones in eorum persona scripsit, omnes & Apostoli, & Diaconi, & Iacobus frater Domini presentes erant, & vt Clemens scribit, in vnum congregati, non quidē presentes & congregati corpore, vt eos *μικτικώς* facit, sed spiritu, & vt Græci dicunt, *κατὰ γνώμην*; sicut Paulus in epist. priorē ad Cor. scripsit, cōgregatis vobis cum spiritu meo: & in eodem loco, ego quidem, inquit, absens corpore, præsens autem spiritu. Vna itaque mente ac sententia sancti Apostoli Clementi hanc doctrinam, ac constitutiones in persona eorum scribenti interfuerunt in spiritu: vt iam doctrina omnium sit, & cuiusque eorū. Sic Chrysostomus in Ehomio S. Ignarij martyris citans Paulum ad Titum de Episcopo, qualis esse debeat, scribentem, cum Paulum, inquit, dico, non hunc solum dico, sed Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & vniuersum chorum Apostolorum. vt enim in vna lyra varij nerui sunt in fidibus, vnus tamen cōcentus, sic in choro Apostolorum varię personę, sed vna doctrina. *ἐπειδὴ καὶ εἰς ὁ τεχνίτης τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κινεῖ τὰς ἐκείνων ψυχὰς*. Si quidem vnus est artifex spiritus sanctus, qui illorum excitat mentes. Item beatus Aug. in lib. 3. de consensu euangelistarum cap. 7. cum Matthęus Hieremię testimonium de tringinta argenteis producit, quod quidē non est in Hier. vt Hieronymus quoque restatur, sed in Zacharia, sic etiam, inquit, insinuatū esse, omnes sãctos prophetas vno spiritu locutos mirabili inter se cōsensione constare: esseque singula omnium, & omnia singulorum. Tametsi, vt hoc obiter obseruetur, ex Hieremia potius credendum sit, productum esse testimonium; nō dico ex Prophetia Hieremię, quam in manibus habemus, sed ex descriptionibus Hier. quę in 2. lib. Machab. cap. 2. citantur, quę à Græcis *ἀπογραφαι* dicuntur, idest, tabulę actorum. Ergo, vt ad propositum reuertamur, qui mortem Iacobi contra epistolam Clem. quę ad illum scripta est; obijciunt, obijciant quoque contra hos libros mortem Apostolorum, qui in his ipsis libris loquuntur, & negent Clementis esse, quia rationē etiā in scribendo non intelligunt. quod quidem in Magdeburgensibus nō magnopere mirer, nihil enim noui faciēt: sed potius, quod in sanctis. etiam scripturis facere audēt. Catholici vero,

Quomodo erant presentes omnes Apostoli, cum eorum const. Clemens scriberet.

Matth. 26. Zacch. 11.

2. Macc. 2.

si qui

si qui sunt, quos hæc mouent, & scrupulum ac dubitationem eis aliquam in epistolam iniiciunt, quanto illi quidem religiosius facerent, si studiose inquirerent, quæ nam ratio scribendi ad mortuum, velut viuentem, aliquando esse possit? atque id, dum aut per se non assequuntur, aut ab alio non audiunt, interim in numero eorum ponerent, quæ & si vnde, aut quomodo ad nos profecta sint, nesciamus, tamen ita sine inuidia & contentione propter antiquorum patrum auctoritatem tenemus, vt de eis dubitare nefas esse existimemus. Itaq; istis satis, superque esse debebat, quod hanc epistolam Clementis sanctus Anacletus in prima & tertia epist. sua citat: quod eius auctoritate vritur Euaristus: quod eam rursus Alexander in epist. 1. citat: quod Marcellus item in epist. 2. qui quidem antiquissimi, & eruditissimi ac grauissimi Pontifices, vt non liceat dubitare, quin veritatem historiae scirēt, idest, mortuum esse Iacobum fratrem Domini, & Hierosolymitanum Episcopum ante mortem Petri, idque beatum Petrū scire & debuisse, & facile potuisse; ita etiam causam & rationem transfigurandi inscriptionem huius epistolę in personam Iacobi iam mortui nō ignorasse, apud homines ratione, & iudicio vtentes certum esse debet. Horum igitur Pontificum grauissimorum auctoritatem secuti sunt deinceps ceteri omnes Pontifices, qui auctoritate huius epistolę vtuntur: quos. quidē, vt concedamus, fortasse non omnes intellexisse huiusmodi rationem in scribendi litteras *μιμητικώς*, quam isti post Petrum, & Clementem proximi non ignorarunt, eo magis nobis imitandi sunt: vt discamus eorum exemplo ea etiam tenere, quorum interdum tamen causas, & rationes ignoremus, tamen antiquorum exemplo, & auctoritate contenti esse debemus. Sed bene habet, quod iam scrupulosis istis explicata est ratio artificiose inscriptionis epistolę ad Iacobum fratrem Domini iam mortuū: est enim veluti dramatica, idest facta ex imitatione personę quasi viuentis, quę nō est *κακοπλασία*, idest mala fictio, vt in cōstitutionibus Apostolorum a Clemente scriptis quibusdam etiā ante annos prope 800. videbatur. vt Photius patriarcha Const. in biblioth. sua restatur, sic enim ait, loquēs de libris Clementis, quos se dicit legisse, *αἱ δὲ διαταγαὶ δοιοῦσιν ἐνεχέσθαι κακοπλασίαι, ὡς οὐ χαλεπὸν ἀποσκιθεῖσθαι*, idest, constitutiones vero, inquit, videntur argui de mala fictione, quod non est difficile refellere, scilicet de mala fictione argui videbantur, quia facit Clemens, ab Apostolis iam mortuis constitutiones dictari, & sanciri. Sed hoc, facile, inquit, est refutare, nec amplius tamen Photius refutauit, tum quia non hoc agebat: tum quia non opus erat, cum tritum esset hoc scribendi genus: Satis nobis sit, quod vetus auctor acri iudicio, & multa eruditione, ac lectione infinita, leue esse iudicauit, & facile refelli, quod accusari videbatur. idem in epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini conuenit, quam qui de cōmentitiis inscriptione arguunt, immo negant, facile à nobis hæcenus refutati, & de imperitia conuicti sunt. Sed rursus, ne quid hic dissimulemus, quomodo dicet aliquis, iussit Petrus Clementi, vt de morte sua Iacobo iā mortuo nunciaret? non enim, inquit, multum doloris ex ea capiet, cum probē sciat, me, quod pro pietate pati oportebat, soluisse. ergo ne mortui qui in cœlo sunt, dolent casus & acerbitates nostras? nō dolent quidem more nostro, qui sunt omni lætitia pleni ac beati: sed dolere dicuntur, vt ecclesiastici doctores tradunt, cum secundum electionem voluntatis ex

Nihil mirum, si negēt Magd. epist. Clementis ad Iacobū, qui epist. Iacobi canonicā negāt. Quid respondendum sit catholicis, si qui sunt, qui de epist. Clem. ad Iacobum dubitant. Qui grauis. & antiquis. pōt auctoritate epistolę huius vtantur.

Aa iij charita-

Quomodo beati dicantur dolere casus nostros.

charitate aliquid nolunt propter gloriam Dei, quod Deus etiam nō vult. ita ut id nolle actus charitatis sit, idemq; præmium, atq; gaudium sancti. vident itaq; animæ beatæ, quicquid decet, & delectat in Deo videre propter gloriam eius. Quare, sicut quod Tyrannus in cede Petri fecit, odium Dei, & dolor dicitur tropice à nostris dispositionibus translato nomine, quod est scripturæ sanctæ familiare, sic. s. Iacobus, qui in Deo id ipsum viderat contra voluntatem eius esse, similiter eodem genere locutionis dici potuit dolere: cum alioqui hoc ipsum nolle, ac dolere propter Dei gloriam, gaudium ut dixi, ac beatitudo illi esset. Et si illud simplicius dici potest, quod cum ad Iacobum tāquam ad viuentem scribi, beatus Petrus iuberet, dolor iste, qui representatur, in personam factam apte cadebat. Verum quia fortassis erunt, qui & si in scribendo nomina fieri & posse, & solere non negent, epistolam tamen ad mortuum scribi, ita absurdum, & ab omni usu, & consuetudine abhorreere existiment, ut nihil magis; si qui erunt eiusmodi, quia fortassis, exemplo potius, quā ratione vlla se de opinione sua dimoueri patientur, habent exemplum Magni Theodosij, qui epistolam ad Ioannem Chrysostomum iam annis 35. vita defunctū scripsit: quam Nicephorus Calistus in libro 14. historiarum suarum c. 43. descripsit. Fuerat Proclus Constantinopolitanus rogatu populi ad Theodosium Imperatorē profectus legatus, ut Ioannem Chrysostomum in exilio multis iam annis mortuum Constantinopolim reuocaret. Impetrauit Proclus Patriarcha. Missi sunt, qui sanctum corpus mortui ferrent. Cum vero inde, ubi situm, humatumq; erat, mouere non possent, neq; quicquam nitendo proficerent, subito in mentem venit imperatori, ut litteras ad mortuum his verbis scriberet. Orbis totius doctori, & spiritali patri Ioanni Sancto, & aurei oris Patriarchæ Theodosius Imperator. Corpus tuum, itidem ut aliorum, mortuum esse putantes pater honorande transferre id, & adducere ad nos sicuti filij parentum amantes desiderauimus. cum autem debitum prorsus honorem, & quantam opus fuit submissionem & modestiam eam in rem non contulerimus, imperialis fortasse fastus leges in rebus, quibus nos magis quam imperio ipso honestari decuit, secuti, non immerito voto nostro frustrati sumus. At tu, pater patrū reuerendissime, (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad desiderium potius nostrum, quam ad cœptum tuum spectans, veniam da poenitentibus: qui longe magis, quam alius quisquam, poenitentiam docuisti, & nos vicisti: idoneumq; castigationis desiderio flagranti, erroremq; suum agnoscenti animæ, eo quod huc vsq; reditum ad nos tuū detrectasti, exemplum exhibuisti. redde te ipsum, quæso: redde. Ut enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neq; commiserationis visceribus tuis, nec amore, & expectatione nostra dignum est. qui non solum corpus, & cineres, sed solam etiam umbram tuam cernere cupimus. Hactenus magni Theodosij litteræ ad mortuum. in quibus cum Imperator ait, nunc enim veluti viuentem alloquimur, satis inde intelligi potest, cum beatus Petrus ad Iacobū fratrem Domini ante annos 8. mortuum scribi iussit, tanquam ad viuentē iussisse scribi. Solemus enim nos quandoque excitare mortuos: & eos, veluti viuentes, alloqui. Præterea, cum ait, ut enim longiore mora, & dilatione nos affligas, neque commiserationis visceribus tuis dignum est, mortuo, quem viuentem facit, tribuit, quod viuo congrueret, ut miseratione affici.

affici. Sic beatus Petrus, cum iussit Clementi, ut ad Iacobum de morte sua scriberet, neque verearis (inquit) ne forte multū de meo exitu contristāndus sit, cum id me pro pietate substinere non ambigat. sed rursus si quis quærendum esse putet, quemadmodum si ad Iacobum fratrem iam mortuum Clemens iussu Petri scribit, Episcopum eum vocat Hierosolymitanum, immo omnium ecclesiarum? ex ijs, quæ ante diximus, in promptu est respondere, ut viuebat Iacobus non corpore sed spiritu, sic erat Hierosolymis non corpore, qui iam ad coelum migrauerat, sed spiritu. Itaq; ut ad Iacobum non corpore sed spiritu viuentem Clemens scripsit, sic etiam ad Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ scripsit. quod si sancti Episcopi dum in terra sunt, ecclesias suas, charitate qua præditi sunt, sancte curant, eo magis profecto curare eas ex charitate post recessum ab hac vita credendi sunt, quo est iam eorum charitas maior, ac perfectior. Vnde beatus Petrus, dabo inquit, operam, & frequenter, ut possitis (hoc enim significat hoc loco verbum Græcum ἐχαυ, quod frequens est) post obitum meum, horum omnium memoriam facere; promittit precaturum se pro eis post mortē, ut quæ ab eo audissent, & didicissent, post mortem eius retinerent ac seruarent, ut faceret quod Paul. in epist. ad Hebr. monuit, cum ait propterea abundantius oportet obseruare ea quæ audiuiimus, ne forte perfluamus. An non erat hoc etiam, exercere adhuc officium Episcopi, & pastoris? precari inquam, pro eis, & sollicitum esse? adhuc ergo Petrus curā pastoris gerit per preces: & præsidet per auctoritatem successoris, & per doctrinam, quam tradidit, & reliquit. Vnde Nicolaus primus Pontifex eruditissimus, ac sanctissimus respondens ad consulta Bulgarorum c. 106. Poscitis, inquit, utrum secundum varios sensus eorum obedire; aut quid facere debeatis, (interrogauerant enim de quibusdam Græcis, & Armenijs, qui multa ac varia apud eos loquebantur) verum nos, inquit, Pontifex, non sumus sufficientes: sed sufficientia nostra ex Deo est, & beatus Petrus, qui in sua sede viuit, & præsidet, dat quærentibus fidei veritatem. Hactenus Nicolaus. Sic beatus Iacobus, corpore quidē alioqui mortuus, viuebat, & præsidebat in Simone fratre cognomento iusto Hierosolymitano successore. Huc etiam pertinet illud in conc. chalced. actione 3. Sanctis. Archiepiscopus magnæ senioris Romæ per nos & presentem sanctā synodum vna cum beatissimo Petro, qui est petra, & crepido ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei fundamentum, nudauit eum tam episcopali dignitate, & quæ sequuntur: adhuc igitur præsidet beatus Petrus, & cum successore suo hereticos damnat. Rursus, qui absentes sunt, aliquando propter charitatem, quam habent, iudicari & dici solent adesse. Vnde in cap. 1. cōcilij 2. Carthagin. Cum pro fide (inquit) & ecclesiastica utilitate Episcopi conueneritis, licet non omnes, tamen charitas totum persuadet, ut qui corpore sunt absentes, nobiscum in spiritu videantur esse coniuncti; idcirco, Deo propitio, quia presentes estis, pari professione fides ecclesiastica, quæ per nos traditur, in hoc cetu glorioso primitus confitenda est, &c. Item Synodus Antiochena in præfatione ad Episcopos absentes, retulimus (inquit) ad vestram notitiam, quæ nobis recte visa sunt, credentes gratiæ Christi, & spiritui pacis, quod ipsi conspirabitis tanquam potestate nobiscum presentes, & orationibus adiuuantes, immo vniti vobiscum, & spiritus S. presentes, & quæ sequuntur. Sic igitur ad huius figuræ exemplum Iacobum

Quomodo Iacobus mortuus dicatur Episc. Hierosolymitanus.

1. Pet. 1.

Hebr. c. 2.

Quomodo adhuc beatus Petrus in sede Romana præsidet.

Synodus Chalced.

Iacobum iam mortuum, id est, absentem (mors enim pij, ac sancti quedam à nobis absentia est) propter eius charitatem & preces pro ecclesia, presentem in ea ecclesia, qua uiuens regebat, diuino artificio Clemens facit. iam ad illud quod Magd. in eodem loco obijciendum quoq; putauerunt, quemadmodum Clemens uocet Iacobum Episcopum episcoporum regentem omnes ecclesias, quæ ubique sunt fundatæ, petenda est responsio, ne eadē cum fastidio & sine necessitate repetamus, ex ijs quæ cap. 9. respondimus ad illud, quod similiter in epistola Eleutherij obijciebant de Episcopis Gallia, quibus pontifex uniuersalem ecclesiam commissam esse aiebat. Episcopum uero episcoporum uocat interpretans uerbum Archiepiscopi; sic enim uocat eum S. Anacletus in ep. 2. Archiepiscopus uero, quibus Episcopis præest, eorum est Episcopus, ut est Hierosolymitanus Episcopus episcoporum trium Palestinarum, ut ex Synodo Chalced. actione 7. intelligi potest; tamen Episcopo Cæsareæ, tanquam suo Metropolitano, secundum canonem 5. concilij Niceni subiectus sit, ut etiam beatus Hieronymus in epist. ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani notauit. quod quidem factum est, non solum, ut Pantaleon Græcorum canonum interpretes notauit, quod ibi beatus Petrus Cornelium loco suo ordinasset, sed etiam, ut magnus Nicolaus in responsis ad consulta Bulgarorum cap. 92. scripsit, quia et si, inquit, Hierosolymitanus præful & ipse Patriarcha dicatur, & secundum antiquam consuetudinem, & Nicenam Synodum honorandus sit, salua tamen, inquit, Metropoli propria dignitate. Deinde subiungit; sed & in eadem sancta & magna Synodo nequaquam Hierosolymitanus; sed Eliæ Episcopus dicitur: nam uera Hierusalem tantum in coelis est, quæ est mater nostra: illa uero Hierusalem ter restis, secundum quod Dominus prædixit, adeo funditus ab Adriano Imperatore Rom. destructa est, ut in ea neque lapis super lapidem sit de relictus: & ab eodem Elia Adriano in alio loco est constructa. hæc Nicolaus. Itaque non quia Clemens Episcopum episcoporum Iacobum appellauit, & omnes ecclesias regentem dixit, Pontificem uniuersalem eum esse significauit: sed id in utroque uoluit, quod ante explicatum est. Pontifex uero Rom. omnium episcoporum est Episcopus, quia omnibus omnium Episcoporum diocesibus præest, quas propter unitatem pacis & fidei, & capitis Synodus Chalcedonenfis can. 9. diocesim uocauit, ut idē magnus Nicolaus in epist. ad Michaelē & notauit & probauit: de quo nos postea loco suo copiosius tractabimus, quod uero hæc inscriptio de Iacobo Episcopo episcoporum, & regente Hierusalem, & omnes ubique ecclesias, uera sit, & antiqua, ad testimonium ueterum exemplarium, in quibus sic est Græce κλήμης ἰακώβου τοῦ κυρίου ἀδελφοῦ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπων, διέπουτι δὲ τὴν ἱεροσολιμίτικαν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς πανταχῆ θεοῦ προνοία ἰθαυθίστας καλῶς σὺν τῇ πρεσβυτερίῃ καὶ διακονίῃ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀγαθοῖς ἀδελφοῖς ἅγειν ἕως πάντων. & ad fidē Rufini interpretis, qui sic legit, & interpretatus est, accedit etiā testis Sidonius Apollinaris, qui ante mille annos in lib. 6. epistolarum ad Lupum Episcopum Lirinensem sic scribit, benedictus spiritus S. & pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrum, & Episcopus episcoporum, & alter sæculi tui Iacobus de quadam specula charitatis, neque de inferiore Hierusalem tota ecclesie Dei nostri membra superinspicis, dignus, qui omnes consoleris infirmos, qui que merito consularis ab omnibus. Hactenus Apol-

Quomodo Iacobus Episcopus episcoporum & rector omnium ecclesiarum.

Archiepiscopus Hierosolymitanus quibus prouincijs præest, & cui Metropolitano subiectus

nus Apollinaris. nemo credo erit iam tam hebes, aut tam contentiosus, qui uel non intelligat, uel neget, hæc scribentem ad illam inscriptionem epistolæ Clementis ad Iacobum respexisse. alioqui quorsum dixisset, Episcopus episcoporum, & alter Iacobus, & de Hierusalem meminisset? quo in loco simul interpretatus est, quid sibi uelit, quod Iacobum uocat Clemens regentem omnes ecclesias, scilicet, de specula charitatis omnibus ecclesie Dei membris, id est, omnibus ecclesijs, (omnes enim ecclesie particulares sunt membra ecclesie catholice) prospicientem, qui esset dignus, ut omnes ecclesias regeret, ac consolaretur, & ab omnibus ecclesijs consuleretur. fertur præterea alia quædam epistola Græce Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua, cuius principium explanatio est huius inscriptionis, Sic enim incipit, εἰδὼς σε ἀδελφός μου εἰς τὸ κοινὴν πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπουδάζοντα προθύμως, ἀξιώ καὶ δέομαι. id est, quoniam te uideo frater ad commune omnium nostrum utilitatem prompto, & alacri animo properantem, oro atque obsecro, & quæ sequuntur. hoc ergo erat Iacobum ecclesias omnes regere, omnium ubique ecclesiarum utilitati consulere, & omnia earum commoda prospicere, quod uerbum διέπειν, quo usus est, significat. Hactenus existimo de scriptione epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem Domini, qui iam à uita migrauerat, non male, neque inepte responsum esse, sed potius recte, & apte ad morem ipsius auctoris. Sicut enim in alijs, ut antea dixi, quæ dialogice scripsit, personas, quæ interdum loquerentur, fecit, sic etiam more dialogi in quibusdam epistolis personam Iacobi fecit, cui ipse, tanquam absenti loqueretur: est enim epistola uelut altera pars dialogi, ut recte ab Artemone, qui epistolas Aristotelis descripsit, dictum esse, auctor est Demetrius Phalereus, cum de epistolico caractere in libro περὶ ἐπιτομῆς agit. Hoc etiā modo, ac more altera epistolā ad Corinth. ex persona ecclesie Rom. eundē Clemēte scripsisse, testis est Hieronymus. Nihil autē interest, quod ad factionē personæ pertinet, fecisse personā, quæ ad Corinthios scripserit, an fecisse personā Iacobi in uicis, ad quā ipse Clemens tanquam ad absentē scriberet. explicatum præterea est, quæ admodum recte etiā, & secundum consuetudinē, idē Iacob. rector omnium ecclesiarum appellatus sit. hæc. n. uidebantur ad enodandū difficiliora. Respondeamus iā ad reliqua.

Responsio ad illud in epistola Clementis quomodo Petrus dictus sit primitiæ electionis Domini, cum prius Andreas ad Christum uenerit, & in quo consistat ratio primitiarum secundum scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelatæ: & quomodo propter excellentiam fidei meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum: & quomodo in eadem epistola Clementis dictus quoque sit idem Clemens primitiæ gentium, cum prius fuisset conuersus Cornelius Centurio: Item responsio de nota infamiae, quomodo non tantum ciuilibus, sed canonica pœna etiam sit, & de tradendo curiæ seculari. Cap. 14.

Quomodo Petrus fit primitiæ electionis Domini, cui soli primum pater filium reuelauit, cum Andreas prius ad Christum uenerit, & postea Petrum adduxerit.]

Hæc enim obijciunt quoque contra epistolā Clem. nec hic intelligentes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Si enim rationem primitiarum intellexissent, & fidei beato Petro reuelatæ excellentiam, nunquam hoc obiecissent. Igitur beatus Chrysostomus in homelia de ascensione Domini non sunt, inquit, illæ primitiæ, si quis Deo primum fructum offerat, & dedicet, cum sit tenuis & infirmus, ut esse solet primus fructus terre, sed si maturum & perfectum: quod quidē ex lege ait intelligi posse. Si ingre-

Quomodo Petrus primitiæ electionis Domini, non intellexerunt Magdeb. quia rationem primitiarum ignorarunt.

dieris, inquit, in terram, quam dabit tibi Dominus, & plantaueris in ea lignum ad edendum, mundabitis immunditiam eius: fructus eius tribus annis erit immundus, non comedetur: quarto autem anno omnis fructus eius sanctus erit Domino. Tribus annis iubeat lex, fructibus parcere, quia essent arbores infirmæ, & fructus tenuis: neque permittebat edere ex eis illis tribus annis, ne prius quam Deo libarentur, homo degustaret. neque rursus permittebat offerre, quia ille fructus indignus erat Deo. sic ergo, inquit, non primus Adam oblatus est Deo, tanquam primitiæ, ut pote factus obnoxius peccato. Sed potius secundus Adam, qui erat liber ab omni peccato oblatus est Deo, tanquam primitiæ. ut in illis primitiis, & propter offerentis, & propter oblatis dignitatem Deo acceptissimis nature illi, cui dictum fuerat in Adam, Terra es, & in terram ibis, postea diceretur, sede ad dexteram meam. Hactenus Chrysostomus. Ad exemplum ergo & similitudine huiusmodi primitiarum, quarum ratio à beato Chrysostomo explicata est, fuit quidem beatus Petrus primitiæ electionis Domini, non quia fuit prius fuit electus, prius enim fuit vocatus, & electus Andreas, sed quia primus fuit, qui cum filium hominis audisset, ut. S. Marcus Anachoreta notauit, respondit interrogatus, filium Dei esse; quæ confessio, ut Theophanes cognomento Cerameus obseruauit, Nestorium coarguit Christum in duas personas diuidentem: & Armenios atque Acephe los duas naturas in vnum confundentes: de hac mirabili fide beati Petri differens beatus Hieronymus, ut supra cap. 6. copiosius exposui, non hæc curo mea, inquit, & sanguis tibi Dei filium prodiderunt: nam ista non patiuntur me hoc credi item. S. Theodotus Ancyranus in eadem sententiâ, quod dixisti, inquit, de eo, qui cernitur, non didicisti ex natura, quæ cernitur: quod, inquam, dictum est de carne, non didicisti ex carne & sanguine: quia scilicet filium hominis dixit eundem esse filium Dei, non diuidens duas naturas, neque duo significata in Christo, sed vnum confessus. hæc Theodotus. Huius ergo fidei reuelationem soli Petro, ut Clemens ait, fecit primum pater, tunc scilicet cum dixit, hic est filius meus dilectus: ut beatus Hilarius in lib. 6. de trinitate notauit. item. B. Cyrillus *ἐν ταῖς ἐσθρᾶσι καὶ οὐκ ὁμοίαις* homil. 8. sic ait: *ὁ ἀγίων μαθητῶν ἡγούμενος πῆπος*, idest, Petrus, sanctorum discipulorum dux ac princeps. non ignorabat Cyrillus, prius vocatum fuisse Andream, & Andrea duce, Petrum venisse ad Christum: nihilominus tamen ducem discipulorum, & principem vocat Petrum: utrunque enim significat *ἡγούμενος*. eo ergo modo erat Petrus primitiæ electionis discipulorum, quo erat dux, & princeps eorum. ratione vero subiungit idem Cyrillus, Quia Domino percunctate, quem dicunt homines esse filium hominis, non respondit, in te est filius, sed cum cognosceret vnū, & eundem esse ante carnē & cum carne, clara voce clamat, Tu es Christus filius Dei viui. Hæc excellentissima fides Petri meruit, ut cum alio qui non esset prius vocatus, fieret tamen primitiæ electionis, idest, princeps vocatorum. Rursus D. Hieronymus in eodem lib. de circuncisione, quem supra memini, comparans Petrum cum Abraam ad demonstrandam beati Petri Principis Apostolorum excellentiam, illi, inquit, dicitur faciam te in gentem magnam; huic dicitur, faciam te piscatorem hominum: illi dicitur, in semine tuo benedicentur omnes gentes: huic dicitur, iudicabis duodecim tribus. Et si enim, ut hoc admoneam, utrunque horum dictum quoque est omnibus Apostolis, faciam vos fieri piscatores hominum, & illud,

Quare Petrus primitiæ electionis Domini. Quos hereticos coarguat confessio Petri. Et quid magni auctores de ea explicauerint. Marcus Anachoreta. Theophanes Cerameus. Hieronymus. Theodotus Ancyranus.

Hilarius.

Hieronymus.

illud, sedebitis & vos super duodecim tribus Israel, hæc tamen Petro tribuit beatus Hieronymus, cui primum, ut principi Apostolorum, conueniunt. ut illud, Faciam te in gentem magnam, quamuis Isaac quoque in Genesi dictum est, & illud item, In semine tuo benedicentur omnes gentes, licet Isaac etiam dictum est, Abraæ tamen primum conueniunt, quia fuit primitiæ electionis populi Dei. Subiungit deinde idem Hieronymus, illi dictum est, ut stellæ erit semen tuum. huic dicitur, tibi dabo clauas regni cælorum. Hoc vero specialiter beato Petro dictum est, sicut ei soli dictum est, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quem locum interpretans S. Isidorus Pelusiotta grauiissimus auctor, & in litteris sanctis valde exercitatus, & eruditus in epist. ad Gainam, dabo, inquit, *κλῆματα*, clauas regni cælorum, quia non seruum, neque ministrum, neque subiectum, aut alienum à substantia patris me vocasti, sed potius legitimum filium Dei viui: idque patre meo reuelante. ut igitur, quamuis alij ante Abraam ex patribus, ac maioribus eius fidem Dei, & quidem excellentem habuerunt, ut Noe, Enos, & Seth, & alij, tamen propter excellentissimam fidem meruit Abraam, ut esset primitiæ, & origo veteris populi Dei; sic beatus Petrus propter admirabilem fidem Christi meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum; quamuis prius Andreas & credidisset & vocatus esset. Non enim ratio primitiarum, ut scriptura sancta docet, & beatus Chrysostomus paulo ante explicauit, in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructus consistit: cuiusmodi fides illa beati Petri exitit. Cernitur etiam huiusmodi primitiarum ratio in Christo, cum dictus est ab Apostolo primitiæ dormientiū, non quia primus resurrexit, sed quia primus perfectissime, sua scilicet virtute resurrexit, & non amplius moriturus. Vnde & primogenitus quoque ex mortuis ab eodem Apostolo dictus est, quod eum, tanquam primitias sequi debeat *ἀρχαία*, idest, conspersio, siue massa, quæ est ecclesia illa primogenitorum, quam Apostolus in epist. ad Hebræos dicit. Denique ipse idem Clemens cur, & qua ratione Petrum primitias electionis Domini appellauerit, satis declarauit. postquam enim dixit, Qui fuit primitiæ electionis Domini, statim quasi explicans, quod dixerat, subiungit, Apostolorum primus, cui & primo Deus Pater filium reuelauit. ideo enim fuit primitiæ electionis Apostolorum, quia fuit Princeps Apostolorum: hunc vero principatum tulit propter excellentissimam fidem, quam reuelate Deo patre, de Christo Dei viui filio primus habuit. Sic etiam beatus Petrus in eadem epistola Clementem vocauit primitias gentium, quas ad fidem conuertisset: non quidem quod Clemetem primum Deo obtulisset, prius enim obtulerat Cornelium Centurionem, quam Clemens Petrum vidisset: sed quod præstantior & excellentior esset. Sic enim Clemens narrat, Petrum dixisse, cum eum ordinare vellet, & successorem relinquere. *σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν ἀκρέτητων ἀπαρχή*. idest tu enim es meliores primitiæ earum gentium, quæ per me saluæ fiunt. melius itaque est Græce, quam, ut interpretes epistolæ his verbis vertit; cum primitias eorum, qui ex gentibus per me saluantur & præcipue huius urbis te primum obtulerim Deo. qui locus cum manifestius, quam ille de Petro primitiis electionis Domini, reprehensionem pateret, nescio quomodo istorum calumniam effugit; nisi quia ita Dominus voluit, quo magis eos confunderemus. Ut igitur Petrus Clementem vocat primitias gentium propter præstantiam,

Gen. 23. Gen. 26.

Isidorus Pelusiotta.

Comparatio Abrahæ, & Petri in ratione primitiarum, & fidei.

Ratio primitiarum non in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructus consistit secundum scripturam. 1. Co. 15. Coloss. 1.

Heb. 12.

Quomodo statim explicet Clemens, cur primitias electionis Domini Petrum vocarit.

Cur Petrus Clemetem vocauerit primitias gentium.

Quomodo locus de Clemete primitiis gentium calumniâ Magd. effugerit.

Bb ij sic Cle-

Petrus vocatus ac Clemens parer Apostolorum, sicut primitiæ electionis eorum.

lic Clemens Petrum propter principatum eius primitias electionis Apostolorum vocavit: quem rursus idem Clemens patrem Apostolorum in principio epistolæ secundæ vocat. Sed obijciunt præterea in extrema parte huius loci, quod Clemens epist. 3. & Alexander item epist. 3. & Thelephorus epist. 1. infamiæ nota inobedientes Episcopis puniunt, cum ista, inquit, pœna legum ciuiliū sit.]

Non responderem ad hoc, nisi propositum esset, nihil prætermittere, quia verebar, ne isti ideo prætermisum interpretarentur, quia nihil esset ad re-

Cur ad omnia que Magd. obijciunt, quamuis indigna essent, responsione, responsionem tamen sit.

spondendum: ac non potius quia quiuis respondere posset: aut indignū responsione esset. Quis enim ignorat, esse infamiam ciuilem, & infamiā canonicam? Vnde Adrianus Pont. 6. q. 1. c. Omnes, Omnes, inquit, infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant: & omnes qui culpis exigentibus ad sacerdotium non possunt prouehi. Item Fabianus Papa, Illi, inquit, qui peccata perpetrant, de quibus Apostolus ait, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt, valde cauendi sunt: & ad emendationem, si voluntarie venire noluerint, compellendi sunt, qui infamiæ macula sunt aspersi. Et Victor Pontifex de cons. dis. 3. c. celebritatem, Ipsi vero, inquit, qui infidelitatis nota asperguntur, infames efficiuntur. Magdeburgenses vero sic argumentantur, infamia est legum ciuiliū, ergo non est legum ecclesiasticarum. Concludant igitur similiter, neque vincula, neque multas, neque amissiones bonorum, nec exilia, neque id genus alia esse in ecclesia, quia sint etiam eiusmodi pœnæ legum ciuiliū.

Argumentatio ridicula Magd.

Pius etiam Pontifex curiæ, inquit, tradi præcipit hoc quoque notarūt tāquam alienum à veritate historica. sed quia Magd. ne nunc quidē quod in ecclesia sit, probant, vt clerici mortis rei, curiæ seculari tradantur, prius de hoc dicendum est aliquid breui: postea de illo Pij Pontificis tempore, cum Ethnicis imperatoribus, non erat Christianorum laicorum curia, sed Gentilium. non enim Pius pont. in tempus suum tantum respexit, sed etiam in futurum, cum, sublatis imperatoribus ethnicis. futura erat inter christianos curia secularis. Primum igitur omnino cōsonat scripturæ noui testamenti Pij pontificis decretum de tradendo sacerdotem vel clericum curiæ seculari, si capitale crimen commisisset, cuiusmodi erat, infidias Episcopo parasse. quod nunc etiam sit. Quia postquam superabundauit, sicut Apostolus ait, gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione, lex euangelij, quæ tota spiritualis est, & abundare iubet iustitiam nostram, plusquam scribarū, & pharisæorum, quod Paulus interpretatus est, non operatur iam iram, vt illa vetus, quam qui irritam faciebat, sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moriebatur: sed potius differens in alterum sæculum iudicium mortis, nihil interim hic sancit metu pœnæ capitalis: nihil enim nisi propter fidem, & dilectionem iubet, aut vetat.

1. Tim. 1. Quomodo tradere curiæ seculari ecclesiasticos reos mortis ex auctoritate euangelij profectum sit. Matth. c. 5.

Vnde Apostolus præcipit presbytero, non esse percussorem. Sed nū quia Christus, vt est in lib. 6. Clem. de constitutionibus Apostolorum, liberam reliquit voluntatem nostram, non præsentem eademque breui morte multans, sed iudicium in alterum sæculum referuans, ac reiiciens, idcirco potestas sæculi frustra aduersus clericos gladium portabit minime. cur ita? quia, vt Apostolica constitutio in lib. 2. Clem. c. 24. docet, potestatis sæculi est, præesse corporibus custodiendis, & ad custodiam corporum pacē, ac bellum suscipere. Quare cum clericus reus mortis est, curiæ traditur, id est, pote-

Constitutio apostolica. Heb. 10.

Constitutio apostolica.

est, pote-

stati seculari, vt pro ecclesia cum eo bellum suscipiat: bellum enim quodam cum eo suscipit, cum pœnas ab eo exigit: vt Clerum, & eum qui Clero præest, ab huiusmodi periculis defendat. Ex auctoritate ergo euangelij, quod sancti Apostoli nobis tradiderunt, decretum de tradendo clericos reos sanguinis curiæ seculari processit. Immo non solum ex euangelio per Apostolos prædicato, sed etiam ex traditione non scripta Apostolorum processit. ipsi enim inter reliquos canones siue regulas, quas per sermonem tradiderunt, vt omnia honeste, & secundum ordinem in ecclesia fierent, quas Clemens Romanus collegit, & descripsit, prohibuerunt canone 27. ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fideles propter peccatum, aut infideles propter iniuriam verberarent, alioqui, gradu mouerentur. non enim (inquiunt) Dominus hoc docuit: quin potius cum percuteretur, non reppercutiebat: cum pateretur, non comminabatur hunc canonem secuta est Synodus Antiochena annis. 5. post Nicenam habita. renouans enim eisdem fere verbis sententiam canonis Apostolorum 31. in eum presbyterum, qui contempto Episcopo alioqui pio & fidei, ambitiose & tyrannice aliud altare erigit, si, vocatus ab Episcopo semel & iterū, parere nolit, & deiectus de gradu, adhuc tumultus, & turbas excitet, iubet in. 5. canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem potestatem, quam Pius pont. curiam vocauit. vtrunque horum canonum & Apostolorum, & Synodi Antiochenæ citauit Synodus Constantinopolitana in templo sanctorum Apostolorum sub Photio Patriarcha habita, quæ vocata est *πρώτη, καὶ δευτέρα*. in eos enim, qui canonem Apostolorum male interpretabantur, quasi prohibuisset quidem sacerdotibus, ne alios propter peccatum suis manibus verberarent, sed nō, ne iuberent, ab alio verberari, in extrema parte canonis sui. 9. Siqui vero, inquit, fuerint, qui neque monitis, neque supplicijs ecclesiasticis corrigi voluerint, nemo hos per magistratus loci corrigi prohibuerit: siquidem Synodus Antiochena canone. 5. sanxit, vt qui seditiones in ecclesia mouerent, manu externa, id est, per ciuilem potestatem corrigerentur. Vt igitur hoc, quod Synodus Antiochena sanxit de incorrigibili, vt ita dicam, potestati ciuili tradendo ad puniendum, ex traditione canonica Apostolorum, quæ Episcopis prohibet verberare, fluxit, sic etiā quod Pius Pont. iussit, tradere curiæ seculari. Dicendum est nunc de tēpore Pij, in quod visum est Magdeb. decretum Pij Pontificis non conuenire; cum tota. vt dixi, curia ethnicorum tunc esset. Credo, existimarunt Magd. de curia seculari christianorum locutum fuisse Pium, sed non ita est. nec enim alio gladio, quam ignis, (sic enim Clemens Rom. in libro. 2. de constitutionibus Apost. anathema vocat), tunc vti poterat ecclesia, quia Christiani tunc potestatem gladij non gerebant, alioqui tanquam sicarij puniti fuissent. sed quia rursus equum, & necessarium erat, scelerū pœnas esse, & innocentes defendi, quando hoc a Christianis præstari nō poterat, voluit Apostolus Paulus, vt hoc per ethnicos magistratus præstaretur. quod satis idem Paulus admonuisse videtur, cum de illis ethnicis potestatibus in epis. ad Rom. scripsit, non sine causa gladiū portare; Dei enim ministros esse, vindices in irā ei, qui male ageret: quamobrem tributa eis pendi, & parere oportere. Quare cū crimen a Christiano commissum erat, quod pœna capitis, aut alio quopiam graui supplicio ciuili plectendum esset, eorum curiæ tradebatur. vt

le enim erat, corrigi eorum legibus ad bene viuendum, vt beatus Cyrillus in Iulianum apostatam libro 7. scripsit; cum ei respondit Christianis ex probranti, quod sub imperio, & legibus Romanorum viueret. Quis enim ignorat, ait Calixtus pont. de legibus illis equitate, & prudentia plenis loquens, leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectendas, praesertim vbi vel publicae consulunt vtilitati, vel ecclesiasticae dignitatis auctoritatem defendunt? vt igitur legibus Romanorum, sic etiam curia eorum, quae legum ministra erat, ecclesia, cum opus erat, utebatur.

Responsio ad illud, quod obijcitur ex epistola Clementis quod Petrus potuerit integre serua re praecceptum, & quomodo non hoc intellexerint Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philipenses non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulo ante mortem scripta, non meminit Clementis successoris sui. Cap. 15.

Illud quoque Magdeburg. tanquam falsum notarunt in epistola Clem. ad Iacobum, quod Petrus potuerit integre serua re praecceptum. cum tamen, inquit, Petrus illam regulam Christi obseruauerit, cum omnia feceritis, dicite serui inutiles sumus: & Christus dicat, Ego veni legem adimplere]

Vtrum Magdeburg. intellexerint, quod hic notarunt, iudicent, qui haec legerint: & ex hoc loco de reliquis, quomodo intelligant, suspicentur.

Petrus, ait Clemens, vt pote magis idoneum, iussum fuisse plagam Occidentis praedicatione sua illuminare, & potuisse perficere. hoc autem, quod Clemens de hoc praeccepto illuminandi Occidentem dixit, impletum esse a beato Petro, nescio quomodo Magdeburg. studio accusandi obtusi, & heberati, de praeccepto legis diuinae acceperunt. ne autem isti tergiuersari, & elabi possint, describam graeca, quae magis ad huc hanc sententiam declarant, sic enim ait, *ὁ καλὸς καὶ δοκιμὸς μαθητὴς ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἰκανώτερος φωτίσαι κελυθῶδες καὶ καταρῶσαι διωχθεὶς*: id est, bonus & probatus discipulus, qui partem Occidentis reliquo mundo obscuriorem, vt pote magis idoneus, illuminare iussum fuit: & perficere potuit. hoc item de Occidente per praedicationem beati Petri illuminato, sicut Dominus ei praecerat, testatur Apostolus Paulus cum ad Rom. scribens, ait; desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos per eam, quae inuicem est, fidem vestram, atque meam. ad confirmandos dixit, quia, vt Theodoretus quoque in commentarijs suis obseruauit, prius Petrus fuerat Romae, & fidem Romanis, qui ad Occidentem pertinent, tradiderat. de qua fide ait idem Paulus in principio eiusdem epistolae, Gratias ago Deo meo per Iesum Christum, quod fides vestra annuncietur in vniuerso mundo. quantae vero tenebrae ignorantiae, & quanta ibi coecitas mentis esset, ibidem quoque idem Paulus declarat &c. Sed Magdeburg. aliud adhuc peius hic commiserunt. verbum enim Dei, de cuius scientia gloriantur, male hic intellexerunt: siquidem quod Christus dixit, vt ipsi recitant, Ego veni legem adimplere, de lege noua accipiendum esse putauerunt: vt enim docerent falsum esse, quod a Clemente dictum esse existimabant, potuisse Petrum integre implere praecceptum, obiecerunt de se solo dixisse Christum, Ego veni legem adimplere. quod quidem de illa lege dixit, de qua dixerat, Non veni soluere legem,

Redarguuntur Magd. non intellexisse quod reprehederunt.

Quam inscienter Magd. quod Dominus dixit in euangelio de lege veteri, de lege noua acceperant. Matth. 5.

gem, subiungit enim sed adimplere scilicet ipsam illam legem. quia lex per Moysen data est, vt ait beatus Ioannes, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est. & sanctus Sixtus tertius in epistola de diuitijs explanans hunc locum, Adimplet, inquit, legem, cum eam veram esse ostendit. veram enim ostendit quando per se cessare facit illa, quae iam cessatura praedixerat: & de antiqua lege legem produxit nouam: & nouum testamentum promulgauit ex vetere: vt magis ac magis legis & prophetarum praedicata suppleret, in quibus continebatur, de Sion procedit lex, & verbum Domini de Hierusalē. & alibi, Dabo eis testamentum nouum, non secundum quod disposui patribus eorum. Haec tenet ille. sequitur in centurijs, Nec illud verisimile est, quod Petrus Clementem paulo ante mortem Romanum ordinauit Episcopum: nam Paulus in epis. ad Philipp. testatur Clementem suum cooperarium fuisse: neque eum appellat Pontificem Romanum, Episcopum vniuersalem, caput ecclesiae. Hic quoque errant Magd. in ratione temporum, epistolam enim ad Philipp. scripsit Paulus Romae, vt ex extremo eius intelligi potest, cum ait, Salutatis vos, qui ex Caesaris domo sunt: Romae inquam scripsit ex custodia & vinculis, vt intelligi potest ex 1. & 2. & 4. cap. ex custodia, inquam, priore, in qua fuit biennium sub Nerone, qua liberatus vixit fere decennium. post hanc liberationem, constat, discessisse Paulum Romae, & redisse in Syriam, & inde in Graeciam reuersum esse circiter annum 9. aut. 10. Imperij Neronis. ex secunda custodia scripsit epistolam 2. ad Timoth. cum iam tempus mortis instaret, vt ipse in eadem epist. scribit. quomodo ergo tam multis ante mortem annis de electione Clem. in epistola ad Philipp. in qua cooperarium suum eum vocat, scribere poterat? hoc igitur Magdeb. si poterant, probare debebant, scriptam esse epis. ad Philipp. paulo ante mortem Petri: quae cum scripta sit multo antequam Clemens Episcopus Romanus ordinatus esset, non poterat Paulus appellare eum Pontificem. Rursus obijciunt Magdeb. neque Petrus in 2. epistola qua etiam paulo ante mortem scripsit, mentionem Clementis facit, nec eius, nec alterius primatis: quod sane facere debuisset, ne ignoraret Petro mortuo Clementem, & Romanos successores caput ecclesiae futuros.]

Sane quidem scripsit B. Petrus in Epis. 2. significatum esse sibi a Domino de morte sua proxima: certus, inquit, quod velox depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi: sed quam cito subeunda mors esset, non dixit sibi significatum esse. aliud enim est significare, cito intereundum esse; aliud, quam cito. quod quidem cum non esset illi significatum, sed, solum cito; hoc autem, cito, incertum erat, non conueniebat, vt tunc de successore scriberet. denique quis dubitare potest, quin quod in epis. scripsit, significatum esse sibi de morte proxima, hoc ante illos ipsos dies, quibus moriturus erat, factum esset? at beatus Petrus prope ipsos illos dies, quibus moriendum erat, congregatis fratribus, elegit, & ordinauit Clementem, vt Clemens scribit: sic enim est Graece, *πρὸς αὐτὰς δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς ἡμελλε τελευτᾶν*, & quae sequuntur non igitur scribere debebat, quod nondum fecerat: neque quid de eo facere cogitaret, necesse erat ante tempus nunciare. quod enim centuriatores dicunt, debuisse facere in Epis. 2. ad Tim. ne ecclesiae ignoraret mortuo Petro Clementem successorem, & ecclesiae caput; satis hoc prouisum fuit,

Ioan. 1. Interpretatio erudita Sixti tertij in illud, non veni soluere legem, &c.

Deprehenso Magd. in errore rationis temporum.

Explicatio de priore, & posteriore custodia Petri, & de discessu eius Romae, & de reditu. 2. Tim. 4.

Quid obijciat Magd. contra Clementis pontificatum ex 2. epist. Petri c. 1.

2. Pet. 1.

fuit, cum eidem Clementi iussit, de eo ad Iacobum fratrem Domini scribere: quod nobis quidem satis superque est, qui fidem, quam debemus, sicut a maioribus nostris semper factum est, epistolae accomodamus.

Deinde ad illud cur Petrus 1. cap. 5. de gradibus Episcoporum non meminit, sed tantum presbyteros nominavit: & quomodo de gradibus Episcoporum per traditionem sine scripto acceperit ecclesia, & quomodo id per scripturam probetur: & de loco Epistolae Pauli ad Titum constituit presbyteros per ciuitates, sicut constitui tibi: & quomodo Clemens potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebant omnia communia. Cap. 16.

Ad dunt deinde centuriatores, eiusdem generis & illa, quae de gradibus Episcoporum finguntur, quod Petrus iusserit in gentium verbes, ubi ante Archiflamines maiores erant collocare Patriarchas, siue primates: ubi vero minores, eo Archiepiscopos: in alia vero magna oppida Metropolitanos: in caetera vero Episcopos: & ut illud caueretur, ne in vicos, & parua Castella Episcopi constituerentur, ne nomen eorum vilesceret: & ne in vno loco duo aut tres essent Episcopi, sed in singulis singuli Clem. in. 1.]

Quae obijciant Magd. contra gradus distinctos Episcoporum.

Haec autem sic Magdeb. refellunt, nam Petrus inquit, in suis Epis. quarum postremam paulo ante mortem scripsit, nullam istorum graduum mentionem fecit. & 1. Pe. c. 5. ministros ecclesiae tantum presbyteros, & quidem se compresbyterum vocat. nec vsquam Episcoporum, Metropolitanorum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Papae, & similibus titulorum meminit.]

Videtur ne vobis Magdeb. idonea haec confutatio? probate nobis, nihil per sermonem sanctos Apostolos tradidisse, sed omnia per epistolam, & cedemus vobis. at hoc facere non potestis: immo verbum Dei, quod vos semper requirere simulatis, hic plane negatis. an non est verbum Dei, quod ad Theff. scribit Apost. cum ait State itaque fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epis. nostram? si igitur sancti Apostoli per sermonem quoque sine Epis. tradebant, quae teneri volebant constanter, & in eis stare, ac permanere, sicut hic Tessalo. iussit, stare & tenere, quae per sermonem, siue epistolam eis tradiderat, quid obstat, quominus haec, quae de gradibus Episcoporum requiritis, sine Epist. Petrus tradiderit, sicut coapostolus eius Paulus faciebat? quod si nihil obstat, quin ita fecerit, cur verbo Dei, cur exemplo Pauli, cur rationi, cur auctoritati Clem. cur testimonij tot ecclesiarum, cur tot saeculis repugnatis? respondete nobis Magdeb. cum Paulus ad Philipp. scribens hortabatur, ut ea cogitarent, quae a Paulo didicissent, accepissent, audissent, & vidissent in eo: sic enim futurum esse Deum pacis cum eis; an de ijs, quae per epistolam tantum didicissent, loquebatur? si ita est, quid opus erat illa verborum redundantia? quis rationis compos sic loquatur, si de vno tantum genere docendi per epistolam loquatur? an sensus communis & natura ipsa non docent vos, non solum audiri quae ab absentibus scribuntur, sed quae a presentibus dicuntur? & non solum per auditum eorum, quae quis absens scribit, sed per auditum eorum, quae quis coram loquitur, disci posse? ergo quia nos haec, quae ab alijs sunt audita, tenemus, idcirco in nostris ecclesijs est Deus pacis, sicut Apos. ad Phil. scripsit: in vestris vero Synagogis non est Deus

Quomodo Magd. verbum Dei scriptum negant, negantes traditiones sine scripto.

Philipp. 4.

Quod sensus communis, & natura redarguat Magd. non concedentes Pauli traditiones siue scripto & quare non sit Deus pacis inter Luteranos.

Deus: quia non est Deus dissensionis, sed pacis, vos enim audita de scripto ab auditis ex ore ita distinguitis, ut illis credatis, his quasi a nullo auditis non credatis. atque utinam illis crederetis: si enim verbo Dei scripto crederetis, cum scriptum sit, tenere traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram, non amplius nobiscum, nec inter vos disceptaretis: & Deus pacis esset vobiscum. hic enim est fructus cogitandi, & agendi ea, quae ecclesiae sanctae sic nobis tradiderunt, sicut didicerunt, & audierunt, & initio in sanctis Apostolis viderunt; id est, sicut vel per sermonem, vel per epistolam didicerunt. Ut autem intelligamus, non esse Luteranos nouum genus haereticorum, qui traditionem ecclesiae conculcare audent, & ea, quae sibi veluti somniantibus apparent, ijs, quos fallunt, suadent, describam hic, quae de similibus beatus Cyrillus in homilia εορτασι κη 8. ex 30. quas scripsit, & adhuc extant, elegantissime, ut caetera, conscripsit: quibus nostri temporis haereticos ad viuum, ut aiunt, depingere videtur: & quanto studio traditiones ecclesiae conseruandae sint, grauissime, admonet. πολλοί γάρ τῆς δυσσεβείας τῶν μόρφωσιν καθάπερ τι προσωπεῖον, εαυτοῖς περιπλάττοντες, τῶν δὲ διδάμιν αὐτῆς ἠρνημένοι κατὰ τὴν τῶ παύλου φωνῶν, τὴν ἑὸς ἀπλοῦς ἐρῶν λήζονται νομῶ ἀπτηλῆς παρασύροντες λόγους, καὶ σωλοισθαίναν αὐτοῖς ἀναπέθοντες εἰς παγίδα θανάτου καὶ εἰς πέταμα ἄβου κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐ γὰρ ἐκείνα χρεῖνα προσλαλεῖν τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς ἐγνώκασι, ἀ καὶ τοῖς ἱεροῖς συνδοκαῖ γράμμασι, ἀλλ' ὅσα καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀδόκιμος αὐτῶν φανιάζεται νοῦς, ταῦτα ἀναπέθουσι φρονεῖν μὴ αἰδότες μήτε ἀλέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιωῦνται. οὐ δὲ μένε ἐν οἷς μαθεῖς, καθάπερ ὁ παῦλος φησὶ, ματαίως μὲν λογομαχίας ἀποφοιτῶν, ἰα δὲ γραῶν ἑὸς αἰρετικῶν διαπίπλων ῥημάτια, καὶ ὅσα μὲν οἰκίους ἐκπρεπόμενος μύθους, ἔχων δὲ τὴν πίστιν ἐν ἀπλοῖς μὲν λογισμοῖς, καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν παράδοσιν καθάπερ τι καμήλιον ἐν τοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἐντιθεῖς ἔχου ἑὸς ἀρεσκόντων τῶν θεῶ σπουδασμάτων, ἵνα μὴ μόνον ἐν πίσει λαμπρός, ἀλλ' ἦδη καὶ ἐν αὐτῶν ἑὸς ἐν δυσσεβεία κατὰ τῶν ὁμάτων ὑπάρχης διαφανέστατος. Conuertamus haec ad verbum, Multi, inquit, tanquam personam quandam formae pietatis sibi imponendo, vim tamen eius negando, mentes simplicium perdunt, verbis fallacibus a recta via eos abstrahentes, suadentesque eis, ut secum in laqueos mortis incidant, & in rete inferni, sicut scriptum est. Non enim decreuerunt, ea, quae cum sacris literis consentiunt, ijs, qui ipsos ad eunt, proferre, atque eloqui oportere, sed quaecunque eorum mens improbata ex se somniat, haec alijs suadent, non intelligentes, neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Tu vero recte facies, si in ijs, quae didicisti, permanes, ut Apostolus ait, ab inani quidem de verbis contentione declinans, rancidas vero haereticorum vuculas despiciens, & commenticias fabulas defugiens: fide autem habens, quae in simplicibus rationibus posita sit, ac traditionem ecclesiae tanquam thesaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas, ut non solum fide splendeas, sed officijs pietatis luceas. Haecenus Cyrillus. Non dixit, traditionem scripturae recondens in penetrali cordis, sed traditionem ecclesiae, quae latius patet. Si quidem ecclesia non solum, quae scripta sunt, tradit, sed ea etiam, quae tametsi scripta non sunt, tamen cum scriptis consentiunt, quae idem Cyrillus vocauit τῶν ἱερῶν γράμμασι συνδοκουῦντα. quod genus totum omnes huius nostrae aetatis haeretici contra auctoritatem Apostoli plane improbant: qui non minus, ut paulo ante audiuius, tenere iubet traditiones per sermonem non scriptum acceptas, quam per epistolam scriptam. Qui quidem cum ad Titum

Cc Epi-

Ad Tit. 1.

Ostendant Magdeb. in scriptura Pauli dispositiones Tito relictas de constituendis presbyteris per ciuitates.

Philipp. c. 1. Act. 20.

Episcopum Cretæ scribit inquit, huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ defunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est, & quæ sequuntur. dicant nobis Magdeburgenses, & ceteri Lutherani, qui de omnibus verbum Dei scriptum postulant, ubi sunt dispositiones istæ, quas Paulus dicit, & Apostolici patres vocant *διατάξεις* ab eo verbo dictas, quo usus est hoc loco Apostolus? nec enim quod ait, sicut disposui tibi, ad ea tantum pertinet, quæ in ministris eligendis requirit, si quis sine crimine est, & quæ sequuntur: alio qui potius dixisset, reliqui te Cretæ, ut constituas presbyteros, sicut dispono tibi, si quis sine crimine est, &c. nec illud addidisset, & ea quæ defunt, corrigas: ad quod etiam referendum est illud, sicut & ego disposui tibi. Sed, ne quis vestrum adhuc tergiueretur, & contendat, non alias dispositiones hic intelligendas esse, præter dispositiones de qualitatibus ministrorum hic descriptis, si nobis & ecclesijs nostris non creditis, quærite ex ipsis ecclesijs Cretensium, quæ nam aliæ apud ipsos dispositiones ecclesiasticæ in constituendis per ciuitates presbyteris ab ipso Tito, sicut idem à Paulo Apostolo didicerat, relictæ, vsque in hodiernum diem durent? facile est vobis ex infinitis Venetis hoc cognoscere, ne longius in insulam Cretæ nauigandum sit. In ea igitur insula est Metropolitanus, qui primatem suum agnoscit: infra Metropolitanum sunt singuli Episcopi per singulas ciuitates non paruas. hæc eadem dispositio ecclesiarum per totum Orientem, & Occidentem cernitur. Quæ igitur insania est negare gradus istos, qui semper in ecclesijs catholicorum secundum dispositionem Apostolicam distincti fuerunt, & vsque ad consumationem sæculi futuri sunt? quia non eos legant in epistola beati Petri; & quia in priore, in quiunt epist. c. 5. ministros ecclesie, tantum presbyteros, & quidem se cōpresbyterum vocet, quis enim non intelligit, vocari hic Episcopos cōmuni vocabulo presbyteros? si quidem de Pastoribus, qui clericos habent, loquitur Petrus: vnumque tantum ordinem Episcoporum esse constat, sicut est vnus item ordo minorum presbyterorum. Hi enim sunt duo ordines sacerdotum: vt Anacletus in epist. 3. ait. vt iam quisque Episcopus possit coepiscopus appellari aliorum Episcoporum, siue cōpresbyter cōmuni vocabulo: Sicut cōmuni etiam nomine Episcopi Paulus Apostolus presbyteros vocare solet. Præterea quis non intelligit, præter vos, qui non vultis credere, in Ponto, Galacia, Cappadocia, Asia, Bithynia non solum Episcopos, sed Archiepiscopos, vel Metropolitanos, ac Patriarchas secundum Apostolicam dispositionem fuisse? etenim si erant apud gentiles aliæ ciuitates non paruæ, & aliæ maiores vt Metropoles: & harum, aliæ vt vnaquæque earum prouinciæ suæ esset Princeps & caput: & aliæ capita non vnus prouinciæ, sed prouinciarum: si inquam sic erat, quod negari non potest, cur non credendum sit, cum tanta esset multitudo dispersionis per regiones illas, fuisse tunc in illis prouincijs gradus istos in vno ordine Episcoporum: qui omnes, vt dixi, dicerentur presbyteri, quorum quisque gregem suum ad pascendum loco suo haberet: gradus, inquam, istos ita distinctos, vt poscebat ratio Apostolicæ dispositionis? quæ ea erat, vt dixi, vt per singulas ciuitates non paruas singuli Episcopi constituti essent: per maiores, vt Metropoles Archiepiscopi, vel Metropolitani: per capita prouinciarum Patriarchæ. præsertim cum hoc præter auctoritatem summorum

morum Pontificum, qui sicut ab Apostolis acceperunt, ita nobis tradiderunt, ipsa etiã hodiernæ gubernationis ecclesiasticæ dispositio per omnes mundi ecclesias testetur. Vt .n. ad epist. Pauli ad Titum redeã, cum ei præcipit, vt constituat, sicut ei disposuit, presbyteros per ciuitates omnes. hoc enim significat *καὶ πάλιν ἀορίστως*, id est infinite, sicut Lucas in Actis Apostolorum dixit *κατὰ πόλιν*, quod recte interpres vertit inquit, per omnes ciuitates potestatur mihi spiritus sanctos, &c. cum inquã præcipit, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores, & minores, quales erant tunc (erant .n. Cretæ, vt Strabo lib. 10. testatur, plures Metropoles, & centum ciuitates vnde ab Homero dicta est in Odyssæa Hecatompolis) sicut nunc ite sunt aliæ maiores, aliæ minores, par est pfecto credere, vt nunc non vnus gradus presbyteri minoribus, & maioribus ciuitatibus præsent, sic Paulum Tito præcepisse, vt constitueret presbyteros non vnus gradus per omnes ciuitates, sed maioris per maiores, & minoris per minores: id, quod vsque in hodiernum diem fit, secundum priscam Apostolicæ dispositionis traditionem. Sed dicent Magd. at non dicit hoc expresse verbum Dei: fatemur, non expresse, & aperte dicit; sed non continuo non dicit rem, qui eam obscure dicit. alio qui dicamus, quæ sunt in epistolis Pauli ad intelligendum difficilia, vt beatus Petrus testatur, perinde esse, vt si dicta non sint. vt quamuis suo quis sensu, & vt sibi videatur, intelligat, atque ita intelligat, vt non possit dicere, ex quibus patribus antiquis, & Apostolicis sic intelligere didicerit, possit tamen hoc impune, & nullo periculo facere. quare? quia sint difficilia, & nihil in eis expresse & aperte dicatur, alio qui non essent difficilia: at beatus Petrus ista, quæ in epistolis Pauli sunt difficilia intellectu, nihilominus, vt recte intelligantur, postulat, ne pereat, qui male intelligat. vt, hoc quod dicit Apostolus, reliquisse Cretæ Titum, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, cum sit *δυσνόητον*, id est difficile intellectu, deprauari potest ad perditionem, non quidem à doctis, & stabilibus, ab ijs, inquã qui permanent in ijs, quæ didicerunt, & tradita sunt sibi, sicut Apostolus Timotheo præcepit: qui tenent traditiones, quas siue per sermonem, siue per epistolam acceperunt: qui ea tenent, quæ per multos testes audierunt, (hi enim sunt stabiles) sed deprauari potest ab indoctis, & instabilibus, quos beatus Petrus dicit: ab ijs, inquã, in quibus non permanet, quod ab initio audierunt: qui non perseverant in eadem regula fidei, & ecclesiasticæ doctrinæ atque apostolicæ dispositionis ecclesiarum, ac ministrorum ab initio traditæ. testes habetis in Belgica non ita procul, scilicet ecclesiam Rhemensem, cuius primus Archiepiscopus fuit sanctus Sixtus beati Petri discipulus, quæ 11. habet Episcopos in ciuitatibus non paruis: item Senonensem ecclesiam, cuius primus Archiepiscopus fuit s. Sauinianus sancti Petri discipulus, quæ sex habet per ciuitates Episcopos: deinde testis est Viennensis ecclesia, cuius primus Archiepiscopus fuit Crescens Pauli Apostoli discipulus & Martyr, quæ sex item Episcopos habet per ciuitates non paruas: & quæ apud vos erat ecclesia, cuius fuit primus Archiepiscopus Alberrus anno Domini 971. Episcopos 5. per ciuitates habebat: sed de his gradibus Episcoporum dicam plura, cum ad ea respondebo, quæ contra formam ecclesiasticæ politicæ obiecistis: ne eadem sint mihi repetenda. Postremo hunc locum, in quo aliena ab historica veritate notare conati sunt Magd. sic concluderunt; Nec illud vero consonat, quod Clemens

Quod gradus distinctos Episcoporum maiorum ipsa hodie dispositio ecclesiasticæ formæ per omnes mundi ecclesias testatur.

Act. 20.

Secundum Magd. quæ in scripturis dicta sunt obscure, perinde est, vt si dicta non sint.

A quibus deprauari possint quæ sunt in epist. Pauli difficilia intellectu & a quibus nō.

Antiquissima dispositio ecclesiarum per distinctos gradus episcoporum in Belgica, Viennensi ecclesia, & Magdeburgica.

epist. 5. ait, se Hierosolymis vidisse vna cum Iacobis discipulis omnia comunia habere: Nam Nicephorus, inquit, lib. 2. c. 33. & alij testantur, Clementem à Petro sub Nerone tandem conuersum esse. Hic quoque Magdeburgenses magis studium fingedi, quam in intelligendo diligentiam ostenderunt. Ergo quia testimonio Nicephori, probare istinituntur, non potuisse Clemetem videre Hierosolymis vna cum Iacobo discipulos omnia habere communia, nos rursus testimonio eiusdem probe mus potuisse. scribit .n. idem Nicephorus lib. 2. cap. 27. principio imperij Neronis eiectum ex vrbe Petrum. est autem reuersus tunc Hierosolymam & ad Orientales ciuitates, vt narrat idem auctor eodem libro 2. cap. 35. a Magdeburgensibus citato: quo tunc reuersus, Clementem, vt Nicephorus scribit, ad se pertraxit. cum autem extremo anno Neronis, idest, 14. interfectus sit beatus Petrus Romæ, potuit Clemens tot annorum intervallo videre Hierosolymis, vna cum Iacobo, qui vsq; ad 8. annum Neronis, vt Eusebius testatur, vixit, habere discipulos omnia communia. sed recitemus testimonium Nicephori testis Magdeburgensium. qui .n. libro 2. cap. 27. dixerat, vt iterum repetam, principio Neronis eiectum ex vrbe Petrum, idem Paulo post. cap. 35. post descriptam mortem Petri, continuans superiorem narrationem, & prosequens, vt fieri a scriptoribus solet, prætermissa, subiungit, is porro vna cum Simone, tanquam prodigiorum effector, a Nerone Romapulsum, Hierosolymam rursus, & Orientales ciuitates petijt. & Paulo post, ciuitates visibat, Simonis femina ubiq; radicatus euellens. Deinde etiam sanctum Clementem ad se pertraxit, & que sequuntur. Haecenus Nicephorus. Quis ergo non videt, si Petrus bis, Nerone Imperatore, Romam venit, vt hic auctor Nicephorus sensit, de discessu Petri post priorem aduentum narrare eum hic? si quidem in secundo aduentu Romam, anno vt diximus, 14. Neronis interfectus est. a Petro igitur in Iudæam reuerso principio imperij Neronis, conuersus est Clemens in Iudæam, non a Petro Romam post tot annos reuerso, idest, ad extremum Imperij eiusdem, quando martyrium passus est. responsum est istis secundum historiam Nicephori, quam nobis obiecerunt, & eos testimonio sui testis redarguimus, & vero consonare, quod negabant, conuincimus. respondeamus rursus aliam historiam sequentes & quidem veriore, & que grauiore, & antiquiore auctores habet. Scribit .n. Hieronymus in ecclesiasticis scriptoribus venisse beatum Petrum Romam anno 2. Claudij ad expugnandum Simonem Magum, qui fuit annus vndecimus post Christi mortem, vbi moratus est annis 4. hoc ipsum de aduentu eius Romam anno Claudij. 2. vt alios nunc taceam, testatur etiam Eusebius in chronicis, & Cassiod. senator in indicibus, siue descriptionibus consulum, notatis anni illius secundi consulis Secundo & Vetussto. quarto autem anno aduentus sui, qui fuit annus 6. Claudij & 15. ab ascensu Domini in caelum, coactus fuit recedere Roma cum ceteris Christianis propter edictum Claudij, quo omnes Iudæi ex vrbe eiecti sunt. Comprehensos .n. esse eodem edicto Christianos non cadit in dubitationem, cum legamus in actis Apost. c. 18. recessisse ex Italia Aquilam, & Priscillam vxorem, eo quod præcipisset (inquit Lucas) Claudius discedere omnes Iudæos Roma. Causam vero significauit Tranquillus in Claudio, cum ait cap. de quibusdam ciuilibus gestis, & ordinationibus eius, Iudæos, impulsore Christo, assidue tumultuantes Roma expulit, scilicet excitabant Iudæi tumultus in christianos propter

De aduentu beati Petri Romam, & de discessu.

pter prædicationem, & fructum prædicationis Petri & inuidiam, qua in Christum & christianos incensi erant. ob quam causam Claudius Christianos quoque, siue quasi tumultus consortes, ac participes, siue vt Paulus Orosius in 7. libro historiæ ait, quasi cognatæ religionis homines vna cum Iudæis expelli iussit. Quia vero, postquam beatus Petrus expulsus fuit Roma, vsq; ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idem partes Syriæ. & Iudææ peragrare, & Hierosolymam frequenter ascendere, & vna item ascendere cum eo post conversionem suam Clemens Romæ. & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia. cum his temporibus primi aduentus Petri Romam, & reuersionis eius in Iudæam, & secundi reditus Romam, vt hoc quoque obseruetur, non discrepat, immo mirifice conuenit, & quod de ætate virginis varie a veteribus traditum est: & quod Dionysius Areop. scribit, interfuisse Petrum cum reliquis Apostolis funeri, & exequijs eius. etenim si, vt Hippolytus Thebanus ait, vt Epiphanius presbyter constant. testatur, annos 59. vixit, totidem fluxerunt ab ortu eius vsq; ad annum 11. post ascensum domini in caelos, quo anno Petrus post funus & exequias virginis, relicta Iudæa, Romam venit anno 2. Claudij. sic .n. anni ab Epiphanius numerantur, tertio anno, inquit, oblata est in templo, in quo annis 11. & sex mensibus fuit: sex item mensibus in domo Ioseph. 15. anno peperit. annis 33. vixit cum filio. qui sunt omnes 48. post ascensum domini vixit annis 9. auctore, vt dixi, Hippolyto Thebano, qui sunt omnes 59. Sin vero ætatem 63. annorum, vt vulgo ferunt, egit virgo, totidem numerantur secundum hanc descriptionem oblacionis in templo, & partus, & habitationis cum filio, ab ortu eius vsq; ad 15. annum post ascensum christi, qui fuit annus sextus Claudij, cum Petrus eiectus Roma & in Iudæam reuersus, funeri virginis, quæ illo ipso anno mortua est, interfuit. si ætas virginis vsq; ad 72. annos processit, vt hic auctor Epiphanius presbyter memoriæ prodidit in vita virginis, quam diligenter, & erudite conscripsit, id quod probabilius ei videtur, auctore etiam Andrea Cretenfi patriarcha Hierosolymitano, qui ad summam ætatem ait venisse virginem, at summa ætas, inquit Epiph. non est ætas 59. annorum, si inquam ætas virginis vsq; ad 72. annos progressa est, totidem anni lapsi sunt vsque ad reditum Petri initio imperij Neronis, qui fuit annus nonus post primum recessum eius Roma, quo anno obiit virgo; post cuius obitum, & exequias, Romam initio, vt dixi imperij Neronis Romam redijt. Recte etiam conuenit cum hac ratione temporum quod Paulus in epistola ad Galatas ait, ascendisse se Hierosolymam, scilicet post annos 17. a conversione sua, qui fuit annus 18. post ascensionem domini. Hoc etiam tempore concilium illud Hierosolymitanum Petrus cum reliquis Apostolis, & Iacobo fratre domini super cessatione legalium habuit. Denique, vt magis adhuc constet, venisse beatum Petrum Romam primum ante Imperium Neronis anno scilicet secundo Claudij ad prædicandum euangelium Christi, & cathedram ibi episcopalem tenendam, quam tum præsens, tum absens, vt necessitas tulit, semper vsq; ad extremum annum Neronis, idest per 25. annos tenuit, epist. Pauli ad Romanos testatur. diu enim antequam Paulus Romam primum veniret, (venit autem primum à Festo præside missus vincetus, anno 2. Neronis, Marcellino, & Auiola consulibus, vt Cassiodorus testatur) scripserat ad Romanos, gratulatusque eis fuerat de fide, quam scilicet per prædicationem euangelij receperant, quod prius eis beatus Petrus prædicauerat, vt

De ætate Virginis Mariæ opinionones.

beatus Chrysoftomus, & Theodoretus Cyri, ac reliqui interpretes in eo loco epistolæ notarunt; at prædicare Euangelium non potuit Petrus Romæ, nisi ante edictum Claudij: prædicauit scilicet ab anno 2. vsque ad 6. Claudij, ac cum tanto quidem fructu, & tanta, vt par est credere, Iudæorū conuersione, vt dolore, & inuidia commoti tumultus suscitarent, qui edicto Claudij occasionem præbuerunt. Tunc igitur coactus Petrus, vt ante diximus, Roma recedere, in Iudæam reuersus est: ac tunc Clementem conuertit. Conuicimus ergo tum testimonio historiæ Nicephori, quam nobis Magdeburgenses obiecerunt, tum testimonio verioris historiæ antiquiorum auctorū potuisse Clementem a Beato Petro conuersum, videre Hierosolymis discipulos cū Iacobo iusto, quod haberēt omnia cōmunia, quod Magdeburgenses negabant vero consonare. Sed probemus rursum hoc ipsum, aliam historiā adhuc antiquiorem altius repetentes, quæ cum illa de aduentu beati Petri Romam anno secundo Claudij ad expugnandum, vt Hieronymus testatur, Simonem Magum, magnopere congruit. Scribit enim idem Clemens Romanus libro primo historiæ, (Sic enim vocat Beda in libro de temporibus c. 3. quas de beati Petri actis, & disputationibus cū Simone scripsit, quas Rufinus in Latinum conuertit, vt Genadius quoq; auctor est, & quibus idem Rufinus in apologia sua ad Macarium testimonium tribuit Clemētis Romani esse. Item s. Epiphanius in Panario scribens contra heresim Ebionitarum) scribit, inquam, Clemens, venisse Romam Barnabam, Imperatore Tiberio, cum iam sermo creber esset de Christi, & discipulorum eius in Iudæa prædicatione, ac miraculis; tunc fortasse, cū Pilatus, credo ob multitudinem iam christianorum, ad Tiberium de dogmate eorum retulit anno Imperij eius 23. id est, 4. post passionem Domini, & Tiberius accusatoribus christianorum cōminatus est, vt Eusebius in chronicis testatur. is igitur Barnabas, qui, vt idem Clemēs narrat, primus Romæ Christi fidē prædicauit, quod sanctus quoq; Dorotheus in Synopsi testatur, & Alexander monachus scriptor vitæ eius, & alij multi, tametsi à ceteris prædicatione eius, tanquam sermo rudis irrideret (quæ fuit causa, vt paucis diebus in vrbe cōmoratus, omni spe proficiēdi amissa, recederet, ita vt perinde fuisset quasi non prædicasset) Clemētem tamen cōmouit, & desiderio fidei, ac doctrinæ Christianæ incendit, ita vt paucis diebus ad res suas cōponendas sumptis, breui post discessum eius, vt eidē promiserat, in Iudæam nauigauerit; qui cum Cæsaream appulisset, Barnabam reperit, à quo est ad Petrum ductus, & ab eo ad fidem cōuersus, & factus comes peregrinationis illius, & disputationum cum Simone, quas etiā perscripsit, auditor. Congruit igitur cum eo, quod Hieronymus testatur, venisse Petrum Romam anno Claudij 2. ad expugnandum Simonem Magum; iam. n. cum eo in Iudæa disputando, & prædicando pugnarat, & tandem Romæ expugnauit: & cum eo, quod Irenæus lib. 1. contra hereses cap. 19. scribit, à Claudio honoratum fuisse statua propter magiā, quod ipsum testatur quoq; Iustinus martyr in apologia ad Antoninum. Potuit ergo Clemens, dum hæc in Iudæa agebantur, videre cum Iacobo iusto Hierosolymis discipulos, cum omnia communia haberent: præsertim cum beatus Petrus Hierosolymam ad diem paschæ ascendere solet. immo in ipso libro primo historiæ scribit idem Clemens, exacta hebdomada annorum post passionem Domini, ascēdisse duodecim Aposto-

los

los Hierosolymam, quo in loco, vt hoc obiter obseruetur, Iacobum Apostolum fratrem Ioannis tertio anno post passionem Domini occisum uiuentem facit, & inter 12. numerat *μικροίς* more dialogi; in quo de ijs, quæ alioqui grauissima, & verissima sunt, ac diuina, per personas inductas distincte, & grate disputari, & doceri solet. Quod genus scribendi ex Platone, vt Athenis eruditus, didicit, vt suo loco prius admonuimus. Satis ergo ad hunc locum epistolæ 5. Clementis, in quo nobis Magdeburgenses historiā Nicephori obieciabant, responsum sit. Illud vero miror, cur non obiecerunt, quod in eadem epistola est, quod magis à ratione temporum, & historiæ discrepare videri poterat, si isti tam acute cerneant, quam se putant cernere: quod ideo dissimulare nolui, ne quid eis reliquum faciam, quod aliquando amplius calumniari queant. Ait ergo Clemens, Ananias autem vir Austerus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis præsentibus in conspectu omnium circumstantium à conspectu Apostolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui delati sunt, & quæ sequuntur. Cum secundū seriem historiæ, & ordinem actorum, quem Lucas seruasse creditur, beatus Clemens adesse tunc Hierosolymis non potuerit, qui nondum Iudæam vidisset, neque fortasse cogitasset, quod nemo est, qui non sciat; quis erit tam parum consideratus, qui non aduertat, securum esse consuetudinem nostram, cum sic locutus est? nos enim cum habemus aliquos nobiscum, qui aliquid, quod testatum esse volumus, viderit, & nos etiam vidisse dicere solemus: ita vt illorum, qui viderint, oculos nostros esse, & existimemus, & dicamus. Vnde Lucas euangelista se, ait, scripturum historiā euangelij, sicut tradiderunt, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt; vt intelligeremus, per inde esse, quod ad auctoritatē facit, vt si ipse vidisset. Erant igitur adhuc, vt probabile est, Romæ, cum hanc epistolam Clemens scripsit, aliqui ex illis discipulis Domini, quos Paulus, cum ad Romanos scripsit, salutari iussit: fuerunt enim ex numero 72. vt ex descriptione Hippolyti martyris, & S. Dorothei Episcopi Tyri perspici potest, Epenetus, Andronicus, Ampliatus, Vrbanus, Stachys, Appelles, Probus, Aristobulus, Hermes, & alij, qui ibi nominati sunt, ne omnes enumerem, qui fuerunt ex illis centum viginti, qui erant in die pentecostes pariter in eodem loco. Istis igitur, qui morti Ananiæ, & Sapphiræ interfuerit, se annumerat: immo ipsi beato Petro, & reliquis Apostolis, qui præsentibus fuerunt, ex quibus hoc ipsum Clemens audiuit, & quorum comes fuit, & discipulus. Idcirco cōsuetudine sermonis nostri dixit, nobis præsentibus, quasi ex persona sua, & eorum omnium, quos secum Pontifex Romæ habebat, ad Hierosolymitanos scriberet, sicut Paulus epistolam scripsit ad Galatas ex persona sua, & omnium fratrum, qui cum eo erant Romæ, vnde illam scripsit.

Responso ad ea, quæ obijciuntur de oleo sacro, & de mystica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui auctores Iustino, quem Magdeburgenses requiebant, antiquiores de his meminerint, & de transubstantiatione, quam in Iustino falsa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philosophiæ diuinæ, & humanæ.

Cap. 17.

Sed tem-

» Sed tempus est, vt respondeamus ad alia crimina, quę in locum alium
 » cõgesserunt, Quod in his epis. Multi, inquit, traduntur ritus de oleo
 » consecrato, de vngendis baptizatis, de confirmadis, de Missę celebra
 » tione, ne fiat alio loco. Deinde subiungunt, Sed non accepisse hos ritus
 » Apostolos à Christo, testem esse Iustinum, quia non meminit in apolo
 » gia secunda.]

Quia sic legebant Magdeb. in epist. 3. Clem. de baptizandis oleo primũ
 sacro vngendis, & de celebrando in locis sacris, hæc Apostoli à Domino
 acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus: & rursus de confirmã
 dis baptizatis, vt à beato Petro acceperunt: & cæteri sancti Apostoli præ
 cipiente Domino docuerunt: cogitarunt, necesse esse, si hos ipsi ritus tene
 re nollent, aut negandos sibi esse Apostolos, aut has epist. Maluerunt ne
 gare epistolas vt serpens callidior cunctis animantibus terrę eis persuasit.
 Sed videamus quã belle, qui eos decepit, instruxit. Sed non accepisse, in
 quiunt, hos ritus Apostolos à Christo, testem esse Iustinũ, qui non memi
 nit in 2. apologia. ergo si Iustinus meminisset, actum erat de dogmate Lu
 teri. iam eius discipuli Magdeb. Apostolicos ritus vnctionis sacrę, con
 firmationis, ac consecrationis ecclesiarum nobiscum tenerent. Credimus
 hoc, an non? immo maxime, si tamen reliqua teneant, de quibus in illa ipsa
 apologia idem Iustinus, sicut Apostoli tradiderunt, meminit, vt de vera
 mutatione panis in corpus Christi verum. sic enim ait, nõ vt communem
 panem, neque communem potum hæc sumimus: sed quomodo per ver
 bum Dei incarnatus Iesus Christus Saluator noster carnem & sanguinem
 pro salute nostra habuit, sic & alimentum per precationem verborũ eius
 consecratũ, ex quo, mutatione facta, sanguis & carnes nostrę nutriuntur,
 illius incarnati Iesu carnem & sanguinẽ esse didicimus. deinde subiungit
 Iustinus, nam Apostoli in scripturis suis, quę vocantur euangelia, sic sibi
 mandasse Iesum tradiderunt. At vero si hoc nõ tenet, quis credat reliquos
 ritus sacros, si de eis Iustinus meminisset, fuisse probaturos? sed videamus
 obiter, quam acuta interpretatione ex intima philosophia deprompta te
 stimonium Iustini de vera mutatione mystica panis in corpus Christi, quę
 iam trito vocabulo transubstantiatio dicitur, eludant in eadem secunda
 centuria, & eodem capite 7. vbi has epistolas, quas defendimus, negant.
 ignotum etiam, inquit, fuit ecclesię huius sæculi commentũ, de trãs
 substantiatione. & si enim dicit Iustinus, quę mutata nutrit nostras carnes, &
 sanguinem, tamen eo solum respicit, atque id agit, vt hunc panem, & ca
 licem, quibus accedit hoc verbum Christi, ab alijs vsitatis cibis, & pocu
 lis, quibus corpora nutriuntur discernat. Sic isti interpretati sunt verbum
 mutationis, quo Iustinus philosophus vsus est. Sed quæram à Peripateti
 cis Magdeburgensibus, est ne hæc mutatio, secundum quantitatem, an se
 cundum locum, an secundum qualitatem? non enim sunt plures, quę manẽ
 te subiecto fiant mutationes, an nihil horum? nihil horum respondebunt
 ne se omnis philosophię, & diuinę & humanę prorsus ignaros ostendant.
 est igitur mutatio secundum subiectum ac substantiam. quæro rursus, natu
 ralis ne est hæc mutatio, an supra naturam? supra naturam dicent. Si igitur
 supra naturam est, qui fieri potest, vt remaneat materia, quę in mutatio
 ne secundum subiectum, maxime, & proprie est secundum naturam susce
 ptiua generationis & corruptionis: vt princeps philosophorum in priore
 libro

De argumenta
 tione Magd. nõ
 meminit de his
 ritibus Iusti
 nus, ergo Pon
 tifices non ac
 ceperunt eos
 ab Apostolis.

Quam crasse,
 & false eludat
 Magd. quę Iu
 stinus de vera
 mutatione pan
 is in corpus
 Christi scripsit

Quomodo Ma
 gdeb. ratione
 etiam natura
 lis philosophię
 redarguantur
 in suo commẽ
 to de substantia
 panis in sancta
 Eucharistia.

libro de generatione tradit, fit igitur totius subiecti, ac substantiæ muta
 tio supra naturam, & diuina: quæ à Græcis eisdemque antiquis Patribus
 dicta est μετεμοίωσις ἢ μετασχηματισμοῖς à latinis Patribus transmutatio, aut trã
 substantiatio. Sed de transubstantiatione scripsit nuper valde acute, erudi
 te, ac pie Nicolaus Sanderus Anglus, cuius librum cũ magna voluptate
 atque admiratione ingenij & pietatis eius dudũ legi ab amico eius opti
 mo mihi dono oblatum. Sed age reuersi, vnde digressi sumus; videamus,
 de illis ritibus qui nam auctores Iustino antiquiores meminerint. memi
 nit enim Clemens Apostolorum discipulus non in ea epis. quam isti ne
 gant, sed in libris de Apostolicis constitutionibus: quos non credo Mag
 deburgenses negare audebunt, ne tam multis, & tam antiquis eisdemque
 grauissimis auctoribus tum Græcis tum Latinis repugnare videantur. qui
 illorum auctoritate, ac doctrina in libris suis vsi sunt, multa ab illis mutua
 ti, quæ sunt in ijs ipsis libris à me Græce editis in prologo notata, & obser
 uata, & si non omnia. illinc petat, qui volet: satis sit nunc auctorum nomi
 na recensere, si forte nubẽ testiũ reuereantur, Dionisij Areopagita, Igna
 tij, Polycarpi, Nicenæ Synodi, Athanasij, Euthalij, Procli constantinopo
 litani, Cirylli Hierosolymitani, Petri Alexandrini, Basilij, Gregorij Nys
 seni, Epiphaniij, Sophronij Hierosolymitani, Hieronymi, Cyrilli Alexã
 drini, Damasceni, Anastasij Antiocheni, secundæ Synodi Nicenę & octa
 uæ constantinopolitanę, & aliorum quos prætereo. De vnctione ergo eo
 rum, qui baptizantur meminit Clemens lib. 3. cap. 15. Diaconus inquit,
 vnget primum eorum, qui baptizantur frontem oleo sancto: caput vero
 vnget Episcopus, vt olim sacerdotes, & Reges prius vngebantur: non qui
 dem quod ij, qui baptizantur, eligantur ad sacerdotium: sed eliguntur,
 inquit, vt à Christo Christiani regale sacerdotium, gens sancta, ecclesia
 Dei, columna & firmamentum sponsi, super quos inuocatum est nomen
 nouum. & cap. 17. oleum, inquit, est pro spiritu sancto. vnde Aug. lib. 15.
 de trinitate, quoniã, inquit, vnxit eum Deus spiritu S. non vtique oleo vi
 sibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vngueto, quo baptizatos
 vngit ecclesia, & lib. 7. idem Clemens de benedictione olei sacrę vnctio
 nis, Benedicitur, inquit, hoc ab Episcopo in remissionem peccatorum ac
 præparationẽ baptismi. hic enim inuocat ingenitum Deum patrem Iesu
 Christi, omnis nature corporeę, & spiritualis Regem; vt sanctificet oleum
 in nomine Domini Iesu: tribuatq; ei gratiam spiritualem, & vim efficien
 tem remissionem peccatorum, ac præparationem confessionis baptismi:
 vt is qui vngitur, remissa omni impietate dignus baptismo secundum vni
 geniti præceptũ efficiatur. hæc est Apostolica traditio de oleo consecrato
 mysticę vnctionis eorum, qui baptizantur, a Clemente Rom. Apostolorũ
 discipulo litteris mandata: quam vsque in hodiernũ diem cunctus Oriẽs,
 & Occidens summa religione tenet, ac seruat. Itẽ Dionysius Areopagita
 in ecclesiastica Hierarchia in cap. de baptismo non solum de oleo sancto
 vnctionis meminit, & quomodo fiat vnctio, sed quid etiam mystice signi
 ficet; ita diuine interpretatur, vt sicut idem de mysterio baptismi ait, ta
 met si nihil diuinius haberet hæc Symbolica vnctio à sanctis Apostolis, vt
 à Domino acceperunt, tradita, tamen esset sancta. quod sicut illa corporis
 ablutio significat in enigmate vitam repurgari, omnesque sordes ac labes
 eius elui, sic oleum vnctionis, eum qui baptizatur, significat, inquit, ad cer

Qui patres an
 tiqui vsi sint au
 thoritate, & do
 ctrina librorũ
 Clementis de
 const. apost.

Constitutio a
 post. de vngē
 dis oleo in bap
 tismo.

Constitutio
 Apost. de bene
 dictione olei sa
 crę vnctionis.

Quod ritum
 vnctionis olei
 cunctus Oriẽs
 vt Occidens te
 neat.

Theoria diui
 na mysticę vn
 ctionis olei ex
 Dionysio Areo
 pag.

D d tamen,

tamen, ac sacrum pugillatum vocari sub Christo agonotheta, qui ut Deus certamen instituit: ut sapiens leges certandi dedit: ut bonus præmium proposuit victoribus. eandem rationem mysticam secutus Ambrosius in lib. 1. de Sacramentis cap. 2. Venimus, inquit, ad fontem: unctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius sæculi luctaturus professus es luctaminis tui certamina. Sed cum Magdeburgenfes, & cæteri Lutheranorum magistri non vocent ad luctam, & certamen, in quo, ut beatus Petrus ait, probatio fidei multo preciosior inueniatur auro, quod per ignem probatur, sed ad fidem nudam, & solam, visum est illis, & ei qui illos decipit, non opus esse oleo isto unctiois: nec esse ab Apostolis traditum, sed ab heri & nudius tertius inuentum, & in ecclesiam catholicam introductum. Item apud August. de Sacramento Chrismatis frequens mentio est psal. 132. tomo 7. contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 4. Tomo 9. in Ioan. tractatu 18. tomo. 7. de baptismo contra Donat. lib. 3. cap. 16. & lib. 6. cap. 19. & cap. 20. Sed producamus nos alium testem, & quidem sanctissimum, & Apostolicarum traditionum peritissimum, is est Cyrillus Hierosolymitanus, qui Catecheses 18. scripsit, de quibus beatus Hieronymus in scripturis ecclesiasticis meminit, in 2. igitur Catechese illarum quinque, quas mystagogicas appellavit describens ritus mysticos eorum, qui baptizantur, & eos alloquens, Postea (inquit) exuti, uncti estis oleo exorcismis sanctificato à summo capite usque ad imas partes corporis: facti estis participes bonæ oliuæ, qui est Iesus Christus: excisi enim ex Oleastro, inserti estis in bonam oliuam, factique participes pinguedinis veræ oliuæ. deinde subiungit, Oleum igitur exorcismis sanctificatum symbolum erat participationis pinguedinis Christi: quod omne vestigium contrariæ operationis fugat. sicut enim insufflationes, & inuocatio nominis Dei, instar flammæ vehementissimæ vrunt, & fugant dæmones, sic oleum exorcismis sanctificarum tantam vim per inuocationem Dei, & orationem accipit, ut non solum vestigia peccatorum vrendo deleat, sed etiam dæmones fuget. Postea scribit idem Cyrillus de baptismo ipso, quomodo fiat: & quæ vis eius: & quid illæ mersiones significant. & in extrema parte, ut admoneret, quæ de oleo unctiois, & reliquo ritu baptizandi scripserat, tenenda ac seruanda esse, ut ab Apostolis tradita, repetens quæ Paulus in priore epist. ad Corinthios de traditionibus scripsit, laudo vos, inquit, quod semper mei memores estis: & traditiones, quas tradidi vobis, tenetis. Dicam iterum, quod antea Dionysium secutus dixi, licet nihil aliud diuinius in oleo isto unctiois esset præter id, quod mystice docet, ut Cyrillus interpretatus est, inseri scilicet eum, qui baptizatur in oliuam bonam, id est, in Christum, fierique participem pinguedinis illius, an non sanctus hic ritus esse, & haberi deberet: verum quia sciebat serpens, qui istos decipit, etsi pueri Lutheranorum in bonam oliuam inseruntur, cum baptizantur, tamen excindi eos postea ex oliua, & rursus in Oleastrum vetus, unde prius excisi fuerant, inseri, facile ipsis persuasit, oleum istud unctiois repudiare, & abijcere ut inane, & nullius usus. nulla enim ratione illis postea conuenit, siue ipsum oleum ad certamen vocari significet, siue ad participationem bonæ oliuæ. nihil enim refert vnus mysterij plures esse, & varias theorias ac mysticas interpretationes, ut in scripturis sanctis fieri solet. immo illud quoque obseruandum est, non referre, quod non vno & eodem per omnia ritu,

atque

atque cerimonia oleum unctiois in omnibus ecclesijs Orientis, & Occidentis adhibeatur: non enim hoc necesse est. Satis est oleum unctiois adhiberi ad baptismum, qui in ecclesia & ecclesiastice administratus, siue totum corpus ungetur, ut apud Cyrillum Hierosoly. & Dionysium πανσώμως: siue partes quædam corporis, ut apud Clementem, qui est ecclesiæ Rom. ritus; sicut pueri in alijs ecclesijs toti merguntur: in alijs caput tantum aqua perfunditur.

De Apostolica traditione mystica unctiois baptizatorum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in veteri testamento, auctore Cyrillo Hierosolymitano, & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit, & Esaias prophetauerit, ex eodem Cyrillo auctore: & cur Satanas persuaserit Lutheranis negare hoc sacramentum, & quid hoc ipsum sacramentum operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum pertinentibus: & quomodo eos, qui hoc sacramentum acceperunt, varie appellet idem Apostolus, unctos, signatos, confirmatos, perfectos: Item demonstratio ex prophetia Esaiæ, quod scripturam necessario negat, qui hoc sacramentum negat. Cap. 18.

DE unctioe vero alia, quæ fit in fronte eorum, qui iam baptizati sunt, quæ non potest fieri nisi ab Episcopo, ut à Sanctis Apostolis traditum est, quam negant quoque Magdeb. sic beatus Clemens in epist. 4. scripsit, omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo: & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam spiritus S. percipere: quia incertus est vnus cuiusque vitæ exitus. cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformis spiritus gratia, ut memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse non poterit, neque sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit. deinde subiungit, ut habeat, quod à beato Petro accepimus: (sic enim est in vetustis. ex eplari bibliothecæ Vaticanæ) & cæteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. negarunt Magdebur. ceteriatores cum Lutheranis suis auctore, ac suatore Serpente mysterium confirmationis baptizatorum: at testatur hæc epist. Clem. traditum esse hoc misterium à sanctis Apostolis iussu Domini, qui illud instituit. quid igitur faciant Magdeb. quid aut Apostolos negent, aut epistolam optionem dedit serpens. illi vero ut calliditatem Serpentis imitentur, maluerunt epistolam negare. Sed seponamus interim epistolæ auctoritatem, an negabunt libros eiusdem Clem. quos de constitutionibus Apostolorum scripsit: id est, negabunt ne nubem testium, quos paulo ante commemorauit in tertio igitur lib. cap. 16. postea, inquit, unget Episcopus τὸ μύρον ἰδεστ, unguento baptizatos: & cap. 17. est, inquit, τὸ μύρον ἐβεβαίωσις τῆς ὁμολογίας ἰδεστ, unguentum est confirmatio confessionis scilicet fidei. unde usque in hodiernum diem remansit in consuetudine ecclesiæ catholice hoc verbum confirmationis, quo mysterium hoc per vniversas ecclesias latinas appellat Christiani, quæ est etiã huius Apostolicæ traditionis ad stipulatio grauissima. & lib. 7. cap. 24. hanc unctioem, qua baptizatus confirmatur, ait esse sigillum promissionum, rursus in eodem lib. 7. cap. 15. est precatio, quæ adhibetur, cum iam baptizatus, hac mystica unctioe confirmatur. quæ si nihil aliud diuinius contineret, præterquam quod in enigmate docet, & admonet esse regeneratos bonum Christi odorem, esset tamen sanctus & pius ritus. nunc vero qui dedit aquæ per inuocationem sanctæ trinitatis vim regenerandi, idem

Dd ij dedit

Nihil refert alium ritum in alijs ecclesijs esse ungeti vel totum corpus, vel partes.

Calliditas diabolica Magd. negare epist. Clem. ne Apostolos negare videantur.

Constitutiones Apostolica de sacramento confirmationis.

Verbum confirmationis, quo per omnes ecclesias catholicorum vocatur hoc sacramentum, testis grauis. apostolicæ traditionis à Clemente scriptæ in qua sic vocatur.

Ambrosius de unctioe olei. Quæ bene cohercat cum sola fide, quæ Lutheranis in iustificatione sua profitentur, non habere eos mysticam unctioem olei 1. Pet. 1.

1. Co. 11.

Nihil refert eiusdem mysterij plures esse theorias.

dedit huic mysterio siue sacramento vim confirmandi nobis ab Apostolis traditam, quam ipsa precatio Apostolica traditionis declarat: sic enim precatur, qui confirmat, Domine Deus ingenite, cui nullus est Dominus, & tu omnium Dominus es, qui odorem cognitionis euangelij omnibus gentibus suauem prebuiisti, tu etiam nunc presta, vt hoc mysticum vnguentum in baptizato efficax efficiatur, vt bonus odor Christi tui firmus & ex omni parte sanctus in eo maneat: & Christo commortuus, idem sit consecratus, ac conuiuificatus ipsi. item Dionysius Areop. in ecclesiastica hierarchia cap. de baptismo, ipsa vero, inquit, vnguenti vnctio, qua perficiendi vim habet, facit eum, qui vngitur, bene odoratum; sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum spiritu. S. aduentum vero spiritus. S. arcanum, qui odorem efficit spirituale, illis relinquo cognoscendum, qui communione diuini spiritus habiti sunt digni. & rursus cap. 4. ecclesiasticę hierarchie, ei, qui baptizatus est, ipsa, inquit, vnctio perficiens donat aduentum spiritus. S. videamus deinceps quid de hoc sacramento confirmationis beatus Cyrillus Hierosoly. scribat, vt ecclesia Hierosolymitana a S. Apostolis acceperat, postquam ergo in secunda Catechesi de vnctione ex oleo sancto, qua in baptismo fit, differuit, de ea, qua post baptismum fit ab Episcopo ex eo, quod graeci vocant *μύρον*, ex quo chrisma sacramenti confirmationis conficitur, sic in tertia mystagogica catechesi ait, vt Christus, postquam in Iordane baptizatus est ascendit de aquis, & factus est super eum substantialis aduentus spiritus. S. simili super similem requiescente, sic etiam nobis, postquam ex sacro fonte ascendimus, datum est nobis chrisma, illius, quo vnctus est Christus, imago, qui est spiritus S. & paulo post, sed caue, inquit, ne suspiceris solum vnguentum esse illic, vt enim panis Eucharistiae post illam spiritus. S. inuocationem non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus, sic sanctum hoc vnguentum cum inuocatione, non est solum, & nudum, neque commune, vt aliquis posset dicere; sed Christi & spiritus. S. chrisma, praesentiam diuinitatis efficiens: quo quidem Symbolice frons tua, alique partes corporis vnguntur. atque vnguento quidem, quod cernitur, vngitur corpus, sancto vero, ac viuifico spiritu anima sanctificatur. vngitur primū frons, vt liberemini illo dedecore, quod primus transgressor homo vbique circumferabat: & vt reuelata facie gloriam Domini speculemini: deinde aures, vt prius accipiatis aures, qua diuina audiunt mysteria. De quibus auribus aiebat Esaias, addidit mihi Dominus auriculam ad audiendum: Et Dominus in euangelio, Qui habet aures ad audiendum, audiat. postea vnguntur nares, vt diuini vnguenti odorem sentientes, dicatis, Christi bonus odor sumus Deo in ijs, qui salui fiunt. postremo vngitur pectus, vt induti Thoracem iustitiae stetis contra circūuentiones Diaboli. Sicut enim saluator post baptismum & spiritus. S. descensum egressus deuicit aduersarium, sic & vos per sacrum baptismum induti mysticum chrisma, qua est spiritus S. armatura, stete aduersus hostes, eosque debellate dicentes, omnia possum in eo, qui me confortat Christus: a cuius chrismate christiani appellamini perducentes ad veritatem nomen christiani, quod a baptismo coepit nominari. Siquidem ante hanc gratiam non eratis proprie digni eo nomine, sed potius eo progredientes tendebatis, vt Christiani essetis. illud autem necesse est, vt sciatis, esse symbolum huius vnctionis in veteri scriptura. cum enim Moyses mandatum Dei cum

Quam vim habeat a Deo sanctum chrisma, ipsa oratio, qua ad confirmandum adhibetur, significat.

Dionysius Areopag. de chrismate.

Quid Cyrillus Hierosol. secundum traditionem Apostolicam ecclesiae Hierosolymitanae de chrismate scripserit.

Theoria vnctionis chrismatis ex Cyrillo Hierosol.

Es. 50.
Luc. 8.
2. Cor. 2.
Eph. 6.

Philipp. 4.

De Symbolo chrismatis in veteri lege.

Aarone communicauit, eumque summum Sacerdotem constituit, postquam aqua lotus est, vnxit eum: & Christus a chrismate scilicet typico dictus est. Sic etiam summus sacerdos Salomonem iam in Geon Lorum vnxit, vt Rex constitueretur. Verum haec illis in figura contingebat: nobis autem non in figura, sed vere: quandoquidem vere estis a Spiritu S. vncti. principium salutis nostrae Christus: ille enim est vera delibatio, vos autem massa: quod si sancta est delibatio, profecto transibit sanctitas ad massam. Seruate hoc chrisma purum ac mundum, omnia enim docere poterit, si in vobis maneat. Vt paulo ante beatum Ioannem audistis dicere, ac multa de chrismate philosophari. Est enim hoc chrisma sanctum, spirituale, corporis custodia, animae salutare. de hoc iam olim prophetans Esaias aiebat, & faciet Dominus omnibus gentibus in monte hoc (montem vocat ecclesiam) bibent vinum: bibent letitiam: vngentur vnguento. & vt fieret tibi certum de hoc mystico vnguento intelligendum esse, subiungit, trades haec omnia gentibus. consilium enim Domini super omnes gentes. hoc ergo vncti seruate illud in vobis incontaminatum, & omnis maculae expers proficiscentes per opera bona, & placentes auctori, atque duci salutis nostrae Christo Iesu: cui gloria in saecula saeculorum amen. Haec tenus qua Cyrillus Hierosolymitanus de hac mystica vnctione ex scripturis Apostolorum, & Prophetarum didicerat, & qua ipse & ecclesia Hierosolymitana a sanctis Apostolis acceperat. dicam iterum, & sapius, si nihil aliud diuinius in hoc sacramento esset praeter hanc symbolicam doctrinam, nec esset in veteris testamenti figuris adumbratum, neque a S. Prophetis praedictum, nec ab Apostolis epistolis, & sermone traditum, tamen esset vel propter illa, qua in enigmate significat, & de quibus admonet, non vulgari religione venerandum. Cum vero non solum ista significet, sed operetur quis miseros istos fascinauit, non obedire veritati? non credere apostolicae traditioni? quis, inquam, nisi callidus serpens? vt enim minus laboraret in filijs Luteranorum iam baptizatis decipiendis, cum ad eam aetatem venirent, qua possent discernere rectum a prauo, persuasit parentibus eorum vt negarent hoc mysterium confirmationis: id est vt tollerent hanc armaturam. haec enim post baptismum nudati tanquam inermes faciliores fiunt, vt superentur, & omni vento doctrinae circumferantur. vt enim S. Melchisedech in epist. ad clericos & omnes Hispaniae Episcopos de hoc mysterio confirmationis diuine scripsit, quia in hoc mundo tota aetate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur: post baptismum roboramur. callide ergo fecit serpens, cum persuasit non induere post baptismum Thoracem Chrismatis, ne cum milite loricato decertaret. sciebat ille, qua beatus Ioannes de hac sancta vnctione scriberet, vt paulo ante Cyrillum Hierosolymitanum, sicut a patribus acceperat, interpretari audiuimus. & vos, inquit, vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus: & verum est, & non est mendacium. dum enim incorruptum & purum seruetur chrisma, tamdiu seruetur in eo, qui chrismate confirmatus est, spiritus intellectus, qui est pars illius spiritus septiformis, quem Clemens & Melchisedech dari dicunt in chrismate: qui quidem spiritus quamdiu in nobis manet, omnia, qua ne-

Leu. 8.

3. reg. 1.

1. Ioan. 2.

Ioannes diuinitate differit. Es. 25.

Prophetia Es. de chrismate in noua lege interpretate Cyrillo Hierosol.

Cur diabolus persuasit Luteranis negare mysterium confirmationis.

Ioan. 2.

Vnde vnctio chrismatis docet de omnibus secundum epist. Ioannis.

cessaria sunt, ut cuique conuenit, & sufficit, docet. Sciebat item idem serpens huc etiam pertinere, quod Paulus scripsit in epist. 2. ad Corinth. cum enim locutus esset de constantia, & stabilitate prædicationis & promissionum, quæ in prædicatione euangelij sunt, quia chrisma est cõfirmatio confessionis, ut ait Apostolica cõstitutio, subiungit, Qui autem cõfirmat nos uobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. hoc enim est, quod per orationem & signum crucis operatur Chrisma in cõfirmato, scilicet aduentum spiritus S. ad prædicandum, & credendum constanter: & ut spiritu intellectus & fortitudinis instructi, non decipiamur. docet erudite Ruardus Taper nobilis scholæ Louaniensis cancellarius in lib. de explicacione articulorum circa dogmata ecclesiastica locis scripturæ Sanctæ accurate collatis, factã esse in Apostolis promissionẽ spiritus S. omnibus baptizatis, impleri que in eis post baptismum, cum confirmantur; tunc enim indui eos uirtute ex alto. sciebat igitur serpens scriptum esse ab Apostolo de illo spiritu promisso, cum ait, In quo credetes lignati estis spiritu promissionis sancto: & ideo has quoque voces perhorrescens dedit operam, ut baptizati non signarentur sigillo promissionum, quod est chrisma: ne per hanc obsignacionem pignore hoc spiritus S. accepto, hæreditatem firmiter sperarent. ad hoc quoque mysterium pertinet, quod idem Paulus in epist. ad Corinth. ait, sapientiam loquimur inter perfectos. perfectos enim uocat eos, qui per hanc mysticam unctiõnem donati sunt spiritu intellectus: qui doceat omnia mysteria. tunc enim baptizati perficiuntur non perfectione regenerationis, sed roboris, & intellectus. Vnde Clemens, & Dionysius eadẽ ratione eos, qui confirmantur, perfici tradiderunt. rursus eodem pertinet, quod idem ait, Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, ut idẽ scilicet sapiamus: & in eadem regula permaneamus. hæc enim unctio, quæ, ut ait beatus Ioannes, docet omnia, spiritu intellectus, & fortitudinis perficit: facitque permanere in eadem regula, & in eodem apostolicæ doctrinæ sensu. unctos, itaq; & signatos, & confirmatos ac perfectos uocat Apostolus eos, qui hoc mysterium acceperunt. quæ non est mirum non intelligere Magdeburgenses, neque reliquos Lutheranos: qui quidem quia nõ receperunt charitatem ueritatis, ut salui fierent, misit illis Deus operationem erroris, ut crederent mendacio: ut Apostolus de Antichristo, & discipulis eius scripsit. nisi enim ita esset, qui fieri posset, ut non intelligerent, negare se scripturam, quam in ore semper ferunt, cum mysterium unctiõnis in ecclesia negant? Quæro enim cum Esaias de ecclesia noui testamenti prophetans, dicit, ut paulo ante Cyrillum Hierosolymitanum interpretantem audiuius, Faciet Dominus in monte hoc, bibent uinum, bibent lætitiã: unguento ungentur: trades hæc omnia gentibus: de quo uino dicit propheta? an de cuppa? non ne de uino mystico uisibili, quod nos quidem uere habemus in ecclesia, Lutherani uero credunt se habere, licet cum uini substantia? si igitur de sacramento calicis uisibili, quod isti dicunt habere se in suis synagogis, prophetat Esaias, & hoc ipsi cum lætitiã hodie in eis *αἰσθητῶς* bibunt, quemadmodum non coguntur de aliqua unctiõne uisibili in ecclesia illud accipere, ut consequens est, quod idẽ Propheta statim subiungit, unguento ungentur? Sic enim est apud septuaginta, & ut fieret, inquit, Cyrillus Hierosolymitanus, certum tibi de hoc mystico

2. Cor. 1.

Quid operetur in baptizato chrisma ex Paulo.

1. Ph. c. 1.

2. Cor. 2.

1. Ioan. 2.

Quibus nominibus uocat Apostolus in epistolis suis eos, qui chrisma acceperunt. 2. Thes. 2.

Es. 25.

Quomodo Magdeburg. ratione connexi, siue consequentiæ cogantur confiteri secundum scripturam unctiõnem mysticam uisibilem in ecclesia dei.

fico unguento intelligendum esse, subiungit Propheta, trades hæc omnia gentibus. Quæro ergo rursus, sunt ne Lutherani ex gentibus ad Deum cõuersis, de quibus Esaias prophetat, an non? si sunt, ostendant saltem in synagogis suis tale unguentum, quale ostendunt uinũ, idest uisibile, & mysticum, ut ipsi credunt. quod si non possunt ostendere, quia negant esse in ecclesia, quomodo ad eos hæc prophetia pertinebit? an dicturi sunt cum solis Iudæis, non pertinere hanc prophetiam ad ecclesiam noui testamenti? ergo dicant etiam, ut consequens est cum eisdem Iudæis, illud quod in eadem prophetia textitur, Posuisti urbem fortem in ruinam, domum alienorum, ut non sit ciuitas, & in æternum non edificetur, non pertinere etiã ad tempus noui testamenti, cum iam ita funditus deleta est urbs, ut iuxta hanc prophetiam non amplius ædificanda sit, quia iuxta prophetiam Danielis desolatio eius usque ad consumationem, & finem perseverabit. atque ita somnient cum illis auream, & gemmatam Hierusalẽ, & expectent eam cum eorum Antichristo: & maneat in morte, donec omnia necessaria ecclesiæ catholicæ tradita teneant: & illa in primis mirabilia mysteria credant, eorumque uirtutem participent; & usque in finem conseruent, in quibus Dominus uirtutem destruendæ mortis, & resurrectionis consequendæ, ut hic prophetauit, per passionem suam posuit, sanctum baptismum dico, quem chrisma, ut ante explicatum est, perficit: & sanctam Eucharistiam. de hac enim Dominus, Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis uitam in uobis. de baptismo uero, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu Sancto, non intrabit in regnum celorum. Idcirco postquam Propheta, dixit bibent uinum, unguento ungentur in monte hoc: trade hæc omnia gentibus, nam consilium hoc super omnes gentes; subiungit, quæ ad uirtutem horum mysteriorum pertinent, deporauit mors preualens, antea scilicet: & rursus, abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie: quia scilicet, ut est in interpretatione latina uulgata, præcipit uitam in sempiternum. Sed quid ego cum istis de scripturis disputo? qui magis student, quid non intelligendo reprehendant, quam quid inquirendo recte intelligant. si enim interpretes sanctarum scripturarum in ecclesia catholica probatos, tum apud Græcos, tum apud Latinos, aut inquirerent, aut ab ijs, quos decipiunt, inquirendos esse putarent, scirent quidem à quibus didicissent; & ea nossent, quæ possent & ipsos instruere ad salutem, & eos, à quibus audiuntur, aut leguntur; sicut Paulus de utroque horum Timotheũ admonuit. nunc autẽ nõ possunt dicere à quo ista, quæ profitentur, & defendunt, didicerint nisi à Lutero, aut à Luteri discipulis, idest, à se ipsis pessimis magistris. Reuoluant ergo omnes commentarios interpretum Esaiæ, præter Iudaicos, & Lutheranos, & obijciant nobis catholicis, qui studemus, ut sciamus, ex quibus sanctis patribus litteras sanctas, & sanctarum scripturarum interpretationes didicerimus; obijciant inquam, si quem reperiunt, siue Græcum siue latinum, qui locum Esaiæ, de uino, & unctiõne secundũ canonicam & diuinam 70. interpretum editionem, immo totum caput. 25. non de ecclesia noui testamenti interpretetur. Atqui præter Cyrillum Hierosol. cuius interpretationem ante recitauimus; alter Cyrillus Alexandrinus in commentarijs huius Prophetæ, cum uinum dicit Esaias, significari, ait, mysticam benedictionem, & *ἀνε-*

Quod prophetiam Esaiæ de uino, & unctiõne pertinere ad ecclesiam noui testamenti cõfiteri cogantur Magd. nisi uelint iudaizare. Dan. 9.

Quare Magd. & ceteri magistri Luther. scripturas sanctas non intelligant.

2. Tim. 3.

Quod nullum ueterem interpretem neque Græcum neque latinum præter Iudaicos commentariorum proferte possunt Magd. qui prophetiam Esaiæ de uino, & unctiõne, non de ecclesia noui testamenti interpretetur.

μακρυ

μακρον θυσιαν. Sic enim vocat, idest incruentum sacrificium: quod inquit, in sanctis ecclesijs facere consueuimus. & de vnguento, illud, inquit, significat, quo in baptismo vngimur: quod est Symbolū spiritus sancti. sicut traditum erat ecclesie Alexandrinę a S. Marco Petri principis Apostolorū, discipulo, & euangelista, qui eam fundauerat: & sicut à sanctis Apostolis per spiritum. S. didicerat, sic in ea sacrificare, & baptizatos chrismate vngere docuerat. Theophanes quoque auctor Græcus & in scripturis valde eruditus Niceę Episcopus interpretās totum hoc caput in lib. quē de Symphonia veteris & noui testamenti inscripsit, quia dicit Propheta, bibent lætitiā, bibent uinum: explanans, inquit, Propheta quam lætitiā diceret, demonstrat eam ex Symbolis diuinis, dicens, illam dico, quæ specie vini apparet, & sumitur, deinde subiungit, immo vngētur vnctione in monte hoc. Vide, quemadmodum vniuersalem ecclesiam vocat montem: manifestum est enim, quod in cuncto orbe diuino vnguento vnguntur, & bibunt vinum diuinę & æternæ ac dominicę lætitiæ. Hactenus Theophanes. omitto cæteros, quia infinitum est, omnes persequi. tantum adiungā huic capiti, quod pene oblitus eram, vt ad illud respondeam, quod hoc loco Magdedeburg. aiunt, ritus vngendi magis hereticorum, quam orthodoxorum videri esse, quod Irenęus lib. 1. cap. 18. recensens Valentini errores, alios ait oleum in aquam recitatis quibusdam verbis infudisse: alios opobalsamo vnxisse baptizatos. sane quidem, si eo spiritu Magdedeburg. Centuriatores supersticiosos ritus hereticorum in vngendo apud Irenęum legissent, & notassent, quo Iustinus Martyr, cuius paulo ante auctoritatem isti requirebant, notauit in secunda apologia supersticiosos ritus lauacri apud Gentiles, magis inde ipsos contemptores nostrorum mysteriorum exemplo Iustini redarguissent. notauit enim Iustinus, quia nostrū lauacrum dæmones ex prophetis didicissent, conatos fuisse illud imitari: atque ita effecisse, vt qui templa adirent, se ipsos aspergerent, aut etiā se totos abluerent, priusquā sacrificarent. & in Mithrę mysterijs similiter conatos esse sanctam eucharistiā imitari apponentem panem & aquam initiandis. Sic Magdeb. notare potius debuissent, conatos esse dæmones per hereticos imitari mysterium vnctionis, quod idem ex scripturis sanctis & apostolica traditione didicissent. vt enim dæmones transfigurant se in Angelos lucis, sic quæ apud nos vera sunt, in falsa apud suos mutant.

De consecratione ecclesiarum ad orationem, & sacra operanda ex Paulo, & euangelio, & Esaiā, & quomodo qui consecrationem ecclesiarum negat, idem scripturas negare cogatur. Item quomodo id ipsum ex libro 2. Clementis de constitutionibus Apostolorum probetur secundum consuetudinem scripturæ sanctę ex nominibus templi, quę in testimonio consecrationis factę vsque in hodiernum diem seruantur. Cap. 19.

Sequitur deinceps, vt de ritu celebrandi Missam in loco consecrato Magdeburgensibus respondeamus, quem negant Apostolicum esse, vt esse quidem Clemens in epis. 3. affirmat. quia inquirunt, non meminit Iustinus in apologia secunda. sic isti probant, quæ tradunt, apud quos maior est auctoritas tacentis, quam dicentis testimonium. & quod est ad huc magis impię temeritatis, quia Clemens ait hoc loco, hæc Apostoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt, audent dicere, non esse eius epistolam. negent igitur similiter epistolam Felicis 4. sanctis. ac sapiētis.

Ponti-

Pontificis, & dicant nō esse eius, quia ante mille annos in proœmio ipsius epistolę, quam ille ad omnes Episcopos de consecratione ecclesiarum ad celebrandum Missas scripsit, sic ait: Quamobrē fratres hortamur vos, monemus, & flagitamus, vt à tramite Apostolicę institutionis nequaquam recedatis, nec a capite dissideatis: sed fidem & ordinem, quem Apostoli & Apostolici viri statuerunt, absque vlla hæsitacione teneatis. deinde postquam consecrationem Mosaici tabernaculi commemorauit, diuināsque illas Salomonis in dedicatione templi preces recitauit, subiungit, si enim Iudęi, qui vmbre legis deseruiebant, hæc faciebant, multo magis, quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum Christum data est, templa Domino edificare, & prout melius possumus ornare, eaque diuinis precibus & sanctis vnctionibus cum altaribus, & vasis, vestibus quoque & reliquis ad diuinum cultum explēdum vtensilibus deuote, & solemniter sacrare, & non in alijs locis quam in Domino sacratis ab Episcopis celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Differamus ergo cum istis de scripturis, quas in ore ferunt semper. docet Apostolus in epistola ad Hebręos, tabernaculū, quod Moyses, vt in Exodo scriptū est, benedixit, & quæ in tabernaculo secundū legem fiebant, vt orare, & sacra operari, & munera offerre, tum ministros ipsius tabernaculi, omnia deniq; ecclesię nostrę, & eorum quæ in ecclesia fiunt, & ad ecclesiam pertinent, quæ idem Apost. in eadem epistola cœlestia vocat, vmbas & exemplaria esse. Sicut responsum est Moyfi, cum consumaret tabernaculum, Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte: nihil enim horum excepit, qui dixit omnia. immo neque Moyfi solū, sed Regi quoque Dauid idem ostensum est de templo à Salomone edificādo; & rursus Dauid Solomonem docuit per spiritum Dei eadem, quæ sibi erant ostensa, vt templum edificandum, & cætera, quę ad templum secundum legem pertinebant, vmbas item esse, & exemplaria verorum, & cœlestium; sic enim Paulus, vt dixi, vocat ecclesiam nostram, & ea, quę ecclesię nostrę sunt. Sicut enim lex spiritualis erat, vt Apost. ad Romanos scripsit, quia scilicet vmbam habebat spiritus, siue rerum spiritualium noui testamenti, sic ecclesia nostrā, & ea, quę in ea fiunt, cœlestia sunt & dicuntur, quia sunt imagines earum rerum, quæ in coelo sunt, vel fiunt. Hoc autem, quod de Dauid diximus, scriptum est in priore lib. Paralipom. dedit autem, inquit, Dauid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiacionis: deinde subiungit, nec non & omnium, quæ fuerunt in spiritu cum eo. Sic enim est apud 70. idest, quæ gratia spiritus S. eum docuerat, Sic enim Theodoretus interpretatus est in 3. libro Reg. cap. 8. vbi hunc locum libri Paralip. obseruauit. Igitur tabernaculum, quod Moyses benedixit, & templum, quod Salomon dedicauit, & quæ in eis secundum legem fiebant, & eorum ministri, omnia erant vmbre futurorum in nouo testamento: & sicut Apost. ait, vmbam habebat lex futurorum bonorum, nō ipsam imaginem rerum. Quæro igitur à Magdeb. & cæteris Luteri sectatoribus, quid ipsi re, ac veritate ostendant pro agno typico, & vmbatili, quem Iudæi comedebant? respondebunt sane cœnam suam dominicam, vt ipsi vocant, & mystica benedictione, vt putant, consecram. Quæro rursus, quid ostendant pro loco item typico, & vmbatili, quem Deus elegit

Ec Iudęis,

Cyrillus Alex. secundum traditionem Marci Euangelistę relictam ecclesię Alex. interpretatus est locum Ef. de sacramento christi sanatis.

Ex ritibus vngendi apud hereticos olim ab Irenęo notatis quid potius Magdeb. exemplo Iustini, quem nobis obijcere solent, notare debuissent.

Felix 4. de consecratione ecel.

Disputatio de consecratione Ecclesiarū ex scripturis sanctis.

Hebr. c. 8.
Hebr. 9.

Ex. 29.

Rom. 7.

1. Par. 28.

Quod ostensū fuerit regi Dauid de templo à Salomone edificando, omnia esse typos eorū, quæ ad templū noui testamētī pertinebant. sicut Moisi ostensum fuerat de tabernaculo.

Plus auctoritas habet apud Magd. qui ex veteribus aliquid cōtra eos non dixit, quā qui dixit.

Deut. 4. 16.

Iudæis, in quo agnum comedere deberent, ut est in Deut. scriptum? an ostensuri sunt speluncas suas, id est, loca communia, & profana? quod si locum communem ostendunt, quero iterum, quæ veritas in loco communi & profano per Iesum Christum facta sit, quæ umbram & figuram illius loci Iudaici agno edendo benedicti, & consecrati iuxta verbum Domini impleat? si quidem lex per Moysen data est: veritas autem & gratia per Iesum Christum facta est, ut enim se putant ostendere panem mystica benedictione consecratum, qui umbram & figuram illius veteris agni impleat, sic quoque, si Paulo Apostolo credunt, ostendere debent locum sua item benedictione in nomine Christi consecratum, qui umbram illius veteris loci sua item benedictione typica olim benedicti respondeat. an forte dicturi sunt, in mystica quidem coena fieri hoc posse, & debere, ut ista coena figuram illius Moysæ impleat, quia Dominus eam instituit, cum dixit visitica illa verborum mysteria, quæ sunt in euangelio: at de loco non esse aliquid dictum in euangelio. Videamus ergo, an sit; putant ne Magdeb. quod Dominus ex Esaia sumptum in euangelio Ioannis exprobrauit inquit, Domus mea domus orationis vocabitur, propter Iudæos tantum, & eorum templum dictum esse? non credo ita desipiant: an dicent Esaia non prophetasse futura, cum dixit, domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Sic enim est apud 70. ne id quidem dicent. prophetauit ergo de templis, & oratorijs noui testamenti sub sensum cadentibus, ut illud vetus cadebat. immo si forte negare voluerint, ut sunt peruicaces, prophetasse ibi eum de domibus ad orandum in nouo testamento Deo dedicatis, cum iam gentes ad fidem venerunt, coguntur ex ijs, quæ in eo loco ante cedunt confiteri. Sic enim ait, & filios aduenæ siue alienigenas ut 70. interpretati sunt, qui adherent Domino, ut colant eum, & diligant nomen eius, ut sint ei in seruos omnem custodientem sabbatum, ne polluat illud, & tenentem foedus meum adducam eos in montem sanctum meum: & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus, siue cunctis populis, ut est in interpretatione latina vulgata. quem locum interpretans beatus Cyrillus in commentarijs eruditissimis prophetæ huius, loquitur ergo, inquit, cum gentibus, quæ quidem per fidem coniunctione spirituali cum Deo copulentur: qui gloriam suam in seruitute Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, ut iugum regni eius omni obedientia subeant: nec amplius Deos alienos se quantur: qui ita seruant sabbata eius, Christi scilicet, ut non profanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiem Christi: huiusmodi ergo alienigenas promittit introducere in montem sanctum. Deinde subiungit, Prohibuit quidem lex alienigenis ingressum in templum: non ingredietur, inquit, Amanites, & Moabites in ecclesiam Domini. at Christus, qui in nouitatem spiritualem omnia transtulit, in montem sanctum, id est in ecclesiam introducit alienigenas. & delectabo eos. Inquit, in domo orationis meæ scilicet charismatibus, & spe sacramentorum. In terrogo hic Magd. an non delectantur ipsi maximo omnium charismate sanctæ Eucharistiæ in loco sensibili ad hoc designato? quis neget? debet ergo esse is locus domus orationis iuxta prophetam: quod si est domus orationis, quomodo conuenit, ut non sit sanctificata Deo per verbum, & oratio-

Ioan. 1.
Cogitur magd.
ostendere locum
consecratum in
nouo Testamēto,
qui respondeat
tanquam
corpus umbræ
veteri templo
item consecra-
to, nisi scriptu-
ram Pauli ne-
gare malunt.

Collatio Esaie
cum euangelio
de domo ora-
tionis.
Matth. 21.

Es. 56

Cyrillus Alex.
in Esaia locum
de templo noui
testamenti.

Deut. 23

orationem adorandum, & sanctificetur cibus ad comedendum? cum magis nobis opus sit exaudiri in domo orationis ad salutem animæ, magisque nobis mali spiritus nocere possint inter orandum, mentes varie distrahendo, quam inter mensam edendo? an non satis ratio defendit traditionem, unde consuetudo manauit? & consuetudinem, quam fides obseruauit? nec enim refert, ait Tertull. traditionem sine scripto defendens, utrum scriptura, an ratione consuetudo consistat, quando & legem ratio commendat. Deinde paucis interiectis, quod autem, inquit Cyrillus. domus orationis non solis Iudæis, sed gentibus per fidem vocatis pateat, declarat subiungens, domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Deinde subiungit. Sed quis hæc promittit? an Propheta? minime, inquit, sed Deus, qui est natura bonus, qui vult omnes homines saluos fieri. Hactenus propheta, & Cyrillus optimus eius interpres. habent ergo catholici domos orationis à Propheta prædictas, & à Domino in euangelio declaratas. quare qui eas negant, & habere nolunt, alieni sunt ab hac prophetia: ac proinde alieni à regno ijs, de quibus Esaia ibi prophetat, promisso. Deinde cum Apost. in epist. ad Cor. priore ait, nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut ecclesiam Dei contemnit, & confundit eos, qui non habent? Quæro à Magdeburgensibus, & Luteranis, si ecclesia Dei non est domus sacra, quomodo ecclesiam Dei contemnebant, qui in ea communes cibos sumebant, ut in domibus nostris solemus: vtrumque enim peccabant Corinthij, & de utroque eos arguit Apostolus, & quod in ecclesia Dei communes cibos pro sacris sumeret: & quod eos cum ijs, qui non habebant, non communicarent. an forum dicitur contemnere, aut porticum, aut alium locum ex communibus, si quis in eiusmodi loco communi communem cibum aliquando sumat? quis hoc dicat, qui sensu communi non careat? aut nunquid, forum, aut porticus, aut quouis alius locus communis dicitur locus Dei, sicut dicitur ecclesia Dei, & domus Dei? minime. erat igitur ecclesia, de qua Paulus loquitur, locus non profanus, neque communis; & religione solutus, sed potius religiosus, ac Deo Apostolico ritu consecratus, ac sanctificatus. Quare cum ecclesiarum consecrationem Apostolicam esse Magdeburgenses negant, sciant se non iam epistolam Clementis, sed scripturas sanctas veteris & noui testamenti negare. hinc Synodus Laodicensis ex multis Asiæ provincijs coacta, quia didicerat ex scripturis sanctis prophetis & Apostolicis, non esse domum orationis domum communem, sed domum Deo sanctificatam, sanxit canone 57. non oportere Missas in domibus celebrare. & Synodus Parisiensis sub Ludouico, & filio eius Lotario habita cap. 47. plerique, inquit, presbyteri neglectis basilicis Deo dicatis in domibus Missarum celebrationes contra diuinam auctoritatem, & canonicam institutionem facere presumunt. & in extrema parte, quando ergo quod Dominus prohibet, humana præsumptio non metuit, proculdubio præceptum transgredi non pertimescit. Sed, ut tandem centuriatores consecrationem ecclesiarum ex Apostolica traditione perfectam esse intelligant, videamus, quod Clemens Rom. cuius epistolas negant, in ijs libris in persona Apostolorum dicat, quos de constitutionibus Apostolorum scripsit, quos non credo, ut sæpius dicam, negare audebunt, ne se negatores omnium librorum veterum profiteri videantur, iubet ergo libro 2. cap. 58. Apostolica

Qui domos ad
orationem Deo
dedicatas ne-
gant, alieni sunt
a prophetia Es.
& ab euange-
lio, in quo illa
impleta est.

Quod ecclesia
de qua Paul. lo-
quitur in epist.
priore ad Cor.
necesse est, fue-
rit locus non
communis, sed
sacer.

Qui consecra-
tionem eccle-
siarum negant,
non iam epist.
Clementis ne-
gant, sed scri-
pturas veteris,
& noui testamēti.
De diuino cul-
tu in templis Sy-
nodus Laodi-
censis.
Synodus Pari-
siensis sub Lu-
douico, & Lo-
tario filio.

Ee ij consti

Constitutio apostolica de orando in templis Deo dedicatis.

Quod ex traditione apost. profecta sit consecratio ecclesiarum Domino, ipsum nomen, quo ab illis vocata est ecclesia, declarat.

Quomodo argumentari ex interpretatione nominis apostolus docuerit.

constitutio clericis quotidie mane & vespere psallere εν τῷ κυριακῷ psalmum 62. & psalmum 140. cum κυριακῷ dicit, domos Domino dedicatas intelligit. hoc enim significat verbum, si quis latine interpretetur. profecta est ergo ex traditione Apostolorum ecclesiarum Deo dedicatio: que per uerbum & orationem fiat necesse est, siue benedictio, siue consecratio dicatur, & sit: alioqui non sic vocaretur. Ne vero Magdeb. hoc genus argumentandi ex interpretatione nominum leue esse putent, & ne ipsi negligent, meminerint ab Apostolo Paulo non esse neglectum, qui in epist. ad Hebræos ex interpretatione nominis Melchisedech, & nominis Salē probat fuisse eum Typum Christi, qui vere fuit Rex iustitiæ, & Rex pacis: sic locus ecclesie, quia dominica domus dictus est, sanctus esse demonstratur, & imago celestis domus. dicat enim nobis Magdeb. & reliqui Luterani cum ipsi κυριακὸν δέπνον, idest, dominicam cœnam dicunt, volunt ne intelligi panem communem, an consecratum & mystice benedictum? sic igitur cum Apostoli domum ad orandum & celebrandum Missam κυριακὸν vocarunt, domum consecratam ac sanctificatam Domino intelligi necessario voluerunt. Sed prosequamur Apostolicam constitutionem a Clemente Rom. descriptam, precipit enim paulo post, quotidie εν τῷ κυριακῷ canere mane quidem psal. 62. vespere vero psal. 140. quod usque in hodiernum diem per vniuersas ecclesias orientis seruari audimus: in ecclesijs vero occidentis scimus omnes, cani quotidie in matutinis laudibus secundum Apostolicam constitutionem psalmum. 62. vespere autem singulis ferijs, ac dominicis versum ex psal. 140. sumptum, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. qui versus totam vim, ac propositum psalmi complexus est. Doceamus igitur quemadmodum ex illis quoque psalmis 62. & 140. quos quotidie mane, & vespere constitutio hæc in domo Domini psallere iubet, demonstratur, si quis sine intellectu nolit esse, quod domus illa Domini, in qua hi psalmi cani iubentur, domus sit non communis, sed sacra. si enim Dauid Saulem fugiens, quamuis non posset adesse in tabernaculo, tamē quasi esset in tabernaculo, precabatur iuxta psal. 140 vt oratio sua esset Deo accepta, sicut esse soleret thus, quod in templo Deo incēdebatur: & sicut sacrificium, quod in gratiarum actionem in tabernaculo fiebat, item rursus cum erat in solitudine eundem Saulem fugiens, tanquam esset in sancto, idest in tabernaculo iuxta psal. 62. orabat, & preces suas exaudiendas esse sperabat, quia in loco sancto tabernaculi, ubi maxime cupiebat, adesse non poterat; cum sancti apostoli tradiderunt fidelibus, vt hos psalmos εν τῷ κυριακῷ, idest in domo Domini quotidie alterum eorum idest 62. mane in matutinis laudibus, alterum idest, 140. in vespertinis psalmis canerent, an non satis clare admonuerunt, domum Domini, in qua oramus & sacra facimus, successisse, tanquam corpus, vmbre, sancto, idest tabernaculo typico, in quo Dauid orare desiderabat? Ergo debet esse domus Domini, in qua oramus, locus consecratus ac sanctificatus. alioqui, quomodo locus non sanctus sed communis, sancto, idest tabernaculo, in quo immolabatur, & orabatur, successisset? & profana domus quasi esset locus vere spiritualis, figuram loci typici, & vmbra tralis impleuisset? præterea sancti Apostoli, vt in eodem libro scriptum est, prophetas, vt mihi quidem videtur imitati, qui frequenter ecclesias insulas vocare solent, quod, vt ait beatus Cyrillus in comm. Es. cap. 24. in mundo velut in

Quomodo ex duobus psalm. quos secundum apost. traditionem quotidie in ecclesia canimus, demonstramus locum Deo consecratum successisse tabernaculo veteri consecrato.

velut in mari positæ turbas eius sustinent, tanquam architecti spirituales, voluerunt vt domus Domini ita edificaretur, vt esset oblonga in modum ναὸς, idest nauis, quæ ἀπὸ τῆς γῆς, quæ insulam significat, dicitur. idque vt ipsa forma edificij admoneret esse nos in mundo tanquam in mari, quod fluctibus & tempestatibus assidue agitur, quod nauigari opoteret in nauis ecclesie ab ijs, qui ad portum salutis peruenire vellent. quod quidem nomen usque in hodiernum diem durat, vt nauis ecclesie dicatur, vt sit, si cut de illo altero nomine κυριακῷ dicendum quoque est, in testimonium hæreticis, profectam esse ab Apostolis, vt Clemens auctor est, constitutionem edificandi & consecrandi Domino domos ad orandum & sacrificandum. solet enim scriptura seruire etiam nomina in testimonium rei geste, vt illud in euangelio usque in hodiernum diem vocatur ager ille Acheldemach, idest ager sanguinis, in testimonium scilicet Christi ad mortem venditi. sic nauis ecclesie hodie appellatur, vt ipsum nomen sit ad stipulatio Apostolicæ constitutionis à Clemente scriptæ de ædificandis domibus in star nauis ad orandum: ipsi enim Apostoli constituerunt, vt hac forma edificarentur, quam ipsum nomen nauis ecclesie, quod est in consuetudine sermonis nostri, significat. Neque hoc solum: sed constituerunt vt ad Orientem edes sacre spectarent, vt admoneremur de vero Oriente, qui est Christus spendor patris, cuius ortus in mundo tenebras discussit peccati, & ignorantie: & de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum. vnde precationem facere versus orientem scribit magnus Basilius in lib. de spiritu. S. ab Apostolis sine scriptura, scilicet canonica traditum esse. id quod usque in hodiernum quoque diem seruetur, vt altare primum, quod vocare solemus maius, versus orientem, si commode fieri potest, extruatur: sitque collocatum quasi in puppi nauis ecclesie. Neque vero. S. Apostoli, cum de edificandis domibus Domino constituebant, illud metuebant, ne Deum, vt hæretici obijciunt, loco circumscribere viderentur, quod Salomon quoque in veteri testamento docuit non esse metuendum, cum in consecratione templi dixit, ergo ne putandum est, quod vere Deus habitet super terram? Si enim coelum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificauit? Deinde subiungit ad quem tandem usum ædificata esset domus Domini inquiring, Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius: & clarius adhuc in secundo lib. Paral. cap. 6. Sed ad hoc, inquit, facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecratione eius Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te. Propter nos igitur ædificantur tēpla, vt gratia spiritus S. ibi per inuocationem Dei ad loci sanctificationem, orationes nostras adiuuet, vt virtutem ac gloriam Dei, in nostris sanctis postulatis sentiamus. Vt, sicut Dauid in tabernaculo, quod Moyse, sicut in Exodo scriptum est, benedixit, non solum spiritu adesse, quod absens quidem facere poterat, sed corpore etiam in Dei obsequium desiderabat, (vt Daniel cum apertis fenestris versus Hierusalem orabat propter templum Deo dedicatum) quo non solum fructum interiorem pietatis, sed extrinsecus etiam corporis presentiam & obsequium Deo offerret, cum aiebat, Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea: in terra inuia, & in aquosa, sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam; sic idem quoque nos faciamus: nec enim, hoc quod ad cultum spiritualem Dei pertinet, pro-

Traditio Apostolica de forma ecclesie in modum nauis.

Quæ nomina ecclesie ab apostolis relicta in testimonium sine hæreticis, profectam ab illis traditione ædificandi, & consecrandi Deo ecclesias.

Consuetudo scripturæ seruire nomen in testimonium rei geste.

Constitutio apost. de extruptione eccl. versus Orientem.

Quomodo Salomon docuerit, non esse metuendum, quod hæretici metunt, ne circum scribatur Deus si consecratur ei domus ad orandum.

Ad quem usque ædificantur ecclesie.

Dan. c. 6.

Quæ de cultu spirituali in Salomone, & Dauid scripta sunt, non propter illos tantum, sed propter nos scripta sunt.

net, propter Dauid tantum scriptum est, sed propter nos etiam, qui hæc verba, usque in hodiernum diem in templis nostris post impletas veteres figuras in spiritu & veritate Deo canimus.

Quomodo consecratio ecclesie necessario demonstratur ex prophetia Aggei collatis consequentibus, & ex ijs qua Salomon dixit in consecratione templi, & quid sanctus Maximus de ecclesiis dicat, & de ritu multiplici consecrandi domos Dei ex Iuone Episcopo Carnotensi.
Cap. 20.

DEnique, ne vllus iam contradicendi locus relinquatur, est prophetia Aggei clarissima de nostris templis Deo sanctificatis, quæ quidem quandiu Luterani negant esse loca orationis, ac cultus spiritualis religiosa & Deo consecrata, nec in eis virtutem & gloriam Dei videre volunt, neque ibi pacem à Deo per remissionem peccatorum petere, tam diu necesse est, non esse eos filios prophetarum, & promissionis. Hortans ergo propheta Aggæus Israelitas post reditum Babylone ad instaurationem templi diruti & ædificationem, ac dedicationem noui templi, vt est in libro Esdræ priore, Quis in vobis, inquit, est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua primæ? & quid videtis hæc nunc, quasi non sit in oculis vestris? & nunc confortare Zorobabel dicit Dominus: & confortare Iesu filii Iosedec Sacerdos magnæ: & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite, quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum. spiritus meus erit in medio vestri, nolite time re. & paulo post Ego, inquit, implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. deinde subiungit, Magna erit gloria istius domus nouissimæ plusquam primæ dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem dicit Dominus exercituum. Hunc locum, ne sine auctore atque interprete & quidem grauissimo loquar, interpretas beatus Cyrillus. Alexand. in commentarijs huius Prophetæ Aggei, quia, inquit, timebant Israelitæ, ne templum pro dignitate ædificare possent, cum deberet Propheta ad eos confirmandos loqui de illo ipso templo secundo, ad cuius ædificationem hortabatur, quod plus erat, de nostro templo ex *πρωτοιας* prophetare maluit: vt sic eos doceret, in eo spem ponere, qui hoc nostrum templum multo illo admirabilius aliquando ædificaturus esset. tanto enim, inquit, gloriosius est templum, quod in aduentu Christi extitit, quam vetus illud, quanto præstantior est cultus spiritualis, quam cultus ex lege Moyse, & veritas quam vmbra. præterea, inquit, in templo tantum hierosolymitano olim licebat sacrificare, nec aliud templum erat præterquam illud: at post aduentum Christi omnia loca plena sunt templis & ecclesijs: & vt Malachias ait, nunc in omni loco offertur thymiama nomini meo, & sacrificium mundum, hæc ergo propheticum testimonio Iudæos cogimus, vt desinant somnare aliam templi hierosolymitani instaurationem, quia hæc domus, de qua Aggæus propheta, necesse est, vt sit nostra: siquidem gloria huius nouissimæ maior est, quam gloria primæ. at gloria secundæ domus non fuit maior, quam gloria primæ. Et si enim in secunda domo Christus adfuit, tamen quia caro non prodest quicquam, sed potius spiritus est, qui viuificat, vt Dominus dixit, idcirco gloriam Christi secunda domus non participauit. Quare cum sit hæc nostra nouissima, consequens necessario est, vt post eam non sit alia ædificanda, & dedicanda, alioquin

non

non esset nouissima. ergo Magdeb. & ceteri Luterani cum tradunt, loca nostra, in quibus mysteria celebrantur, esse loca profana, & communia, & non sacra, neque religiosa, neque quæ templo veteri successerint, peiores quæ Iudæi videri volunt. De hac ecclesia & domo orationis loquens Eusebius Alexandrinus vetustissimus auctor, & ad eam frequentadam hortas in homilia de die Dominico, Ne (inquit) ecclesia & oratione te priues. Nihil ecclesia sublimius: celo est altior: sole splendidiore: luna & astris nitidior: vniuerso mundo honoratior. Sed demostremus deinceps ex ijs, quæ sequuntur, domum istam nouissimam, de qua propheta Aggæus, id est, templum Christianorum locum esse Deo sanctificatum. quia enim dixerat Propheta, implendum esse gloria locum istius domus nouissimæ, in qua omnia futura essent spiritualia, quorum vmbra omnia illius veteris templi fuissent vt admoneret, quanta reuerentia, ac religione, tum ipse locus sanctus. tum ipsius loci vasa sancta tractanda essent, iussit Dominus propheta, vt duas quæstiones sacerdotibus poneret. Interroga, inquit, sacerdotes legem. si accipiat homo carnem sanctam in summa parte pallij sui, & tetigerit summum pallij eius panem aut obsonium, aut vinum, si sanctificabitur? & responderunt Sacerdotes, & dixerunt, nequaquam: & dixit Aggæus, si tetigerit pollutus in anima de omnibus his, si polluetur? & responderunt sacerdotes, & dixerunt, polluetur. & respondit Aggæus, & dixit, sic populus hic, & sic gens ista ante faciem meam, siue coram me, dicit Dominus: & sic omne opus manuum eorum, & quicumque appropinquauerit ibi, polluetur. hunc locum optime Theodorus Antiochenus in commentarijs prophetæ huius interpretans, Voluit, inquit, dicere propheta, quod quem admodum pallium non potest, quia sanctum tetigerit, aliud quippiam sanctificare, pollutus vero sancta tacta polluit, sic existimare oportet, cum vos temere & sine vlla ratione religionis attrectatis sancta, vt vasa, & quæcunque alia ad Deum pertinent, non sanctificat vos illorum sanctitas: sed potius mores vestri polluti dedecus & contumeliam inferunt sanctis, si quidem ea non, vt decet, tangitis. vnde, inquit, propheta, quicumque appropinquauerit ibi, id est, consecratum tangit, si negligenter & per contemptum, ac, non vt decet, appropinquauerit, non solum nullum fructum ex tangendo percipiet, sed potius polluetur incommodo, & damno accepto. hæc Theodorus Antiochenus. Si igitur qui ad templum nostrum, de quo Aggæus propheta, vt demonstratum est, indigne ac pollutus accedit, & appropinquat, quia sanctum est, polluitur quomodo negare possunt Magdeburg. cum ceteris Luteranis, esse ecclesias nostras loca sancta, se que pollui, cum in eis, tanquam in locis communibus, & omni religione solutis conueniunt? quomodo inquam negare hoc possunt, quin scripturam prophetiæ huius simul negent? nec enim locus ad tergiuersandum istis relinquitur, vt dicere possint, prophetari hic de domo Dei, quæ domus sumus nos, sicut Apostolus ait, qui dixit etiam templum Dei vos estis, cum propheta aperte prophetarit de loco corporali sanctificato nouissimæ domus, ne aliam post hac miseri Iudæi domum expectarent, ad quam accederem esset: & in qua futuræ essent oblationes, & versaturi sacerdotes. Postremo quod Dominus dixit Salomoni de templo, quod idem Salomon ei consecrauit, elegi enim & sanctificaui locum istum: vt sit nomen meum ibi in sempiternum: & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus:

Qui tradit loca Deo consecrata, in quibus vetera noui testamenti celebrantur, non esse religiosa, sed communia, Iudæi sunt, immo peiores. Demonstratio ex Aggei propheta, quod in nouo testamento sit locus Deo consecratus.

Agg. c. 2.

Theodorus Antiochenus in Aggeum.

Heb. c. 3.

2. Cor. 6.

Quod non possit accipi prophetia Aggei de ædificatione domus, quæsumus nos, sed de domo materialia.

3 Reg. 8.

bus:

Qui ea, quæ per prophetas scripta sunt, & promissa de cultu Dei, in templis eius, non credunt, non sunt secundum spiritum filij prophetarum, & promissionis Esd. 5. Agg. 2.

Malach. 1.

Quod Dou-
nus dixit Salo-
moni de loco
templi, ut sit no-
men meum ibi
in sempiternum,
necesse est im-
pleri in templis
novi testamen-
ti.

Dan. 9.

S. Maximus de
Ecclesijs catho-
licorum.

De fructu, &
utilitate oran-
di in Ecclesia
ex s. Maximo.

bus: respondeant nobis Magdeb. est ne impletum in templo Salomonis, ut in aeternum sit ibi nomen Dei? minime dicent: cum potius scriptum sit à Daniele Propheta, & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consumationem & finem perseverabit desolatio. necesse ergo est, ut impleatur in ecclesijs christianorum locis à Deo electis & sanctificatis iuxta verbū Dei, qui dixit, elegi enim & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum. in his igitur locis vsque ad consumationē seculi manet nomen Dei, cui sunt consecratę ecclesię per invocationem nominis eius: & in quibus virtus, & gloria Dei habitat. vnde sanctus Maximus auctor *θεωρητικωτατος* & antiquus pater, in libro de ecclesiastica mystagogia hortatur adire ecclesias: & in templo, tanquam in domo orationis, exemplo Apostolorum, ac primorum Christianorum perseverare, Tum, inquit, *διὰ τῶν ἀγγέλων ἀπογυρομένους ἐκάστοτε τῶν εἰσόντων καὶ ἐμφανίζον τας τῶν θεῶν, καὶ τὰς ἀποδιδόντων δεήσεις ποιουμένους, καὶ διὰ τῶν ἀοράτως ἀειμένως λαμβάνοντων τοῦ ἀγίου πνεύματος χάριν, ἰδιοτρόπως δὲ μάλιστα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀγίας συνάξεως, καὶ ἐκάστον τῶν βυζαντινῶν μεταποιούσαν καὶ μετασχεδύουσιν, καὶ ἀληθείας ἐπιτείν μεταπλάττουσαν ἅπασαν θεοτέρον ἀναλόγως αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὸ θεοῦ δαδόμενον διὰ τῶν τελομένων μυστηρίων ἀνοῦσαν* idest, tū propter Angelos, qui quotidie describunt eos, qui ingrediuntur in templum: eosque ostēdunt Deo, & pro eisdem orant: tum propter gratiam Spiritus Sancti quę semper ibi inuisibiliter permanet, ac tunc maxime proprio quodam modo, cum sancta Missa celebratur: & singulos eorum, qui adsunt, ut cuique convenit, ad meliora transfert: & per ea mysteria, quę fiunt, ad id, quod ijs ipsis mysterijs significatur, traducit. Denique de religione ac sanctitate eorum sacramentorum, quę à sanctis Apostolis ecclesię vocatę sunt, inter cęteros patres ex Augustini potissimum libris & sermonibus in dedicatione ecclesię habitis intelligere possunt Magdeburgenses ex tomo 10. serm. 252. de tempore, qui est primus in annivers. dedic. serm. 256. qui est. 5. in annu. dedic. item serm. 16. in dedic. serm. 255. de tempore, qui est 4. in annu. dedic. item tomo 2. epis. 107. ad Vitalem. & epis. 187. ad Bonifacium, tomo 5. de civit. lib. 1. cap. 4. Dicant ergo nobis Magd. qui ritum celebrandi Missam in loco consecrato Apostolicum esse negant, vnde eum didicit Magnus Constant. qui tanto apparatu convocatis vndique Sacerdotibus dedicationem templi Hierosolymitani, quod ædificauerat, fieri curavit, ut Theod. lib. 1. cap. 30. testatur, in quo (inquit) ipsa ara diuina regijs tapetibus, donisq; aureis, & gemmatis conspiciebatur ornata. ex quibus, inquam, didicit, consecrandum esse templum, in quo ara diuina ad sacrificandum poneretur, nisi ex S. Siluestro, & sanctis patribus synodi Nicenę? & illi rursus vnde didicerunt omnem locum, regionem & civitatem tam Græcam, quam barbaram diuinorum templorum consecrationibus implere, ut est in Panegyrico coram Paulino Tyriorum episcopo habito & ab Eusebio descripto lib. 10. historię suę cap. 4. vnde inquam, didicerunt, nisi ex illa Apostolica traditione, cui Clemens in Epist. 3. testimonium tribuit? immo ipsi etiam Ariani contra Lutheranos pro Apostolica consuetudine consecrationis Ecclesiarum testimonium dicunt, qui beatum Athanasium apud Constantium Imperatorem, quod in Ecclesia magna nondū consecrata synaxes celebrasset, calumniabantur, nunquam hoc facturi, nisi ingens crimen, & aliquid contra solennem Apostolorum traditio-

traditionem commissam fuisse videretur. Quod quidem non ita beatus Athanasius excusavit, quasi id vtcunq; liceret, sed quod propter angustiam aliarum ecclesiarum, & nimiam populi frequentiam summa necessitas, & ingens metus periculi facere coegisset, sic enim in apologia ad Constantium ait, crede mihi imperator, & in eam rem testem veritatem ipsam accipe, in synaxibus Pentecostes ob multitudinem populorum, & in locis angustis plurimos pueros, neq; paucas puellas, & anniculas complures, & adolescentes permultos afflictos iacuisse, & domum delatos esse. cum igitur Ecclesię pauca parvaq; essent, magno q; tumultu posceretur, ut in magna Ecclesia synaxes celebrarentur, atq; ibidem preces pro salute Imperatoris adhiberētur, dicit se, quo ad potuerit, resistisse: cū autem nihil proficeret, satius iudicasse, in Ecclesia nondum dedicata synaxes permittere, quam in desertis locis, & sub dio extra ciuitatem. Item quanta esset religio consecrationis Ecclesię intellexit religiosus & eruditus auctor Ennodius Ticinensis, qui ante annos mille ad Maximum Episcopum, qui ecclesiam consecrauerat, sic scripsit, laudibus consecrationem celebrans, de æde, inquit, sacramentum: de terrena habitatione cœleste collegium: de manufactis quę nulla possit senectute violari, (occafum enim deo oblata nō sentiunt, nec ad vetustatem tremulam pietate fulta mittuntur) fiat soliditas machinę, quam Christus ingreditur: & originarię oblita fragilitatis adipiscitur de possessore virtutem. Tecta vilia de consecrantis nobilitate decorantur, dum rei caducę precium tribuitur habere de domino. Iam vero de actu ipso consecrationis, qui multiplici cerimonia symbolica plenus est, cuiusmodi sit, & ea an ab Apostolis sanctis traditus, nunquam profecto Magdeb. dubitandum esse putarent, si ecclesias ipsas loca sancta & religiosa esse concederent: sed qui hoc posterius, quod latius patet, negant, consequens est, ut illud prius quoq; negent. Sed loca esse religiosa, ac sanctificata, ut satis fortassis hætenus demonstratum est ijs presertim, qui scripturas sanctas, & earum virtutem ignorare nolunt: sic illa multiplex cerimonia ritus consecrationis, ut omittam veterum patrum, ac Pontificum auctoritatem, tam & si, ut diuinus Dionysius de alijs similibus symbolis ecclesiasticis à S. Apostolis traditis dicere solet, nihil diuinius haberet præter id, quod symbolice & in ænigmate scripturis sanctis familiari docet, tamen esset omni reuerentia ac veneratione, & cultura digna. Recitabo ergo ex multis pauca ab Iuone Carnotensi graui auctore perite & scienter in libro de sacramētis dedicationis explicata. Disserens igitur de duodecim circū luminibus cū totidem nominibus Apostolorum, quę ad dedicationem mystice adhibentur, isti sunt inquit, qui ut alios ardere charitate docerent, & verbo splendere, prius linguas accipere igneas, ut insinuaretur, & amore feruere, & verbo lucere. dum ergo in circuitu domus dedicandę duodecim fulgent nomina, demonstratur quod in ea prædicanda sit lucens & ardens apostolica doctrina. & paulo post querit, quare ter super liminare percutitur, & pax huic domui dicitur, & quę sequuntur, accensis, inquit, candelis, mos est, Pontificem ad ostium accedere basilicę clero & populo subsequente & percutere liminare cū virga, & cantare antiphonam, Tollite portas &c. & hæc quidem, inquit, nequaquam, ut pueris aut pueriliter intelligentibus videtur, quasi ludus accipienda sunt: sed subtiliter discutiendum, quare ita à veteribus

Iuone Carnoten-
de ceremonijs
consecrationis
ecclesię.

Theoria Spiritu-
alis eorum
quę ad conse-
crationem ec-
clesię adhiben-
tur.

instituta sunt. hæc namq; & alia per doctrinam Apostolorum, eorumq; discipulorum ad nos credimus deuoluta. scimus autem sacros Pontifices Domini nostri Iesu Christi gestare personam, sicut eis ipse dixit. Sicut mihi sit me pater, & ego mitto vos: itemq; qui vos audit, me audit &c. Et Beatus Paulus, Pro Christo, inquit, legatione fungimur. Virga autem Sacerdotis potestas intelligitur sacerdotalis, quam eis contulit, cum Apostolos ad prædicationem mittens, nihil aliud eis ferre permisit nisi virgam tantum, sicut euangelium dicit. quia virga Sancti sacerdotes & solantur humiles, & terrent superbos, ac feriunt poenitentes. eadem virga est recurua, quæ solitudinem & pietatem præfigurat compactionis. ne enim aliqua ouium aberret, habena præcepti, & charitate vtuntur affectionis, imitantes eum, qui per prophetam olim clamabat, cōuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras: & per euangeliū salubriter ac pie dicēs, Venite ad me omnes, qui laboratis &c. quam potestatem à patre filius accepit, cum cœlestium ac terrestriū & infernorum dominatum promeruit. & paulo post, Eandem ergo potestatem Saluator suis largitur præsulibus, cum Petro, & in eo ecclesiæ principibus potestatem suam largitur dicendo, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: Et quodcunq; ligaueris &c. Cui ergo portæ inferi non præualebunt, & ei ligandi atq; soluendi in cœlo, & in terra simul priuilegium traditur, cōstat nimirum, quia in cœlo & terræ & inferno principetur. cum ergo Pontifex virga sua super liminare futurę ecclesię ter percutit, ostendit, quod sibi & cœli & terræ & inferni potestas cedit. Deinde quærit rursus, quid significet, quod alphabetum scribitur in pavimento domus consecrandæ. his inquit, rite completis, incipit Pontifex à sinistro angulo ab Oriente scribere per pavementū alphabetum vsq; in dextrum angulum Occidentis: atq; iterum similiter à dextro angulo Orientis, vsq; ad sinistrum Occidentis. quæ res puerilis, inquit, ludus videretur, nisi à magnis & spiritualibus, vt pote Apostolicis viris institutus esse crederetur. atq; ideo tanto magis sacratius, quid in tali facto sit reconditum, requirendum est, quanto minus non intelligentibus vile videri potest. & paulo post Alphabeti ergo ordinem sub certâ significationis mysterio describit. quid autem per Alphabetum nisi initia, & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi conuenit? Vnde & Paulus Hebrais exprobandis dicit, etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa sermonum Dei. scribit ergo Pontifex alphabeti ordinem, cū fidei docet simplicitatem, & dicit cum Paulo Apostolo, lac vobis potum dedi: sicut enim paruulorū eruditioni congruit primum litterarū elementa cognoscere, deinde ad syllabas, postea ad verba, paulatim ad sententiā cognitionē progredi, sic quidā gradus sunt intellectus in familia sanctæ Ecclesię: quorum primus est eorū, qui simpliciter viuentes, nō tamen ad robur doctrinæ proficientes, quasi primis elementis cōtenti sunt. Sed quomodo eadem elementa scribi debeant, attendamus: ac primum sciendum, quod anguli Basilicæ 4. designant plagas mundi, ad quas peruenit doctrina ecclesiastica, quæ per litteras significatur in terra descriptas, quod autem alphabetum ibidem describitur, prædicationis euangelii simplex & pura insinuat: in alphabeto enim nihil duplicitatis, nihil falsitatis incurrit, quia euangelica puritas nihil fucatum, nihil appetit falsum, sed simplici veritate subnixa externā prorsus

2. Cor. 5.

Hier. 3.

Matth. 11.

De studio maiore adhibendo ad intelligendum ea, quæ non intellecta videntur.

Heb. 5.

prorsus reuincit falsitatem. quod autem ab angulo orientali, sicut dictum est, quia in tali schemate crux figuratur, vt doctrinæ Euangelicæ mors Christi semper inseratur: in crucis enim effigie litterę figurantur, cū simplicibus quibusque mors Christi simpliciter innuitur. Vnde Paulus quibusdam talibus ait, nihil aliud iudicavi me scire inter vos nisi Christum Crucifixum. Hactenus Iuo auctor sui sæculi in ecclesiastica disciplina peritissimus. Huiusmodi sūt id est spiritualia & plena doctrinę mysticę salutaris, & euangelicæ cetera omnia, quę in consecratione templorum, sicut ecclesię catholicę traditum est, fiunt. quæ si Magdeb. centuriatores more suo negare pergant, quia non sint in sanctis scripturis, quamuis sint Apostolica, siquidem multa Apostoli sine scripto per sermonē solum tradiderunt, vt Aposto. Paulus de se in Epist. ad Thess. 2. testatur, at esse ecclesias Christianorū domos Deo consecratas & sanctificatas, negare iā non possunt, quin scripturas sanctas simul negent. quod satis hactenus, vt opinor, demonstratū est. Quod vero in ecclesijs neque Missas celebrare, immo nec aliud quid sacri ministerij sine auctoritate & permisso Episcopi proprii presbyteris aut diaconis liceat, quia hoc quoque cēturiatores notarunt, fortasse quia hoc eis contra libertatem Christianam fieri videatur, cuius se defensores profitentur alioqui sub specie libertatis velamen habentes malitiæ, nequid dissimulasse videamur, sciant id canone Apostolorū 39. sancitum esse. immo a Paulo Apostolo per epistolam præcipi, cum præcipit, vt omnia honeste, & secundum ordinem fiant, in vobis, inquit, id est, in ecclesia: de ijs enim loquebatur, quæ in ecclesia fiebant. quæ vero honesti ratio, aut ordinis esse possit, si sacrarum rerum administratio non ex episcopo, qui ecclesię præest, pendeat, ratio, & natura ipsa homines sanī capitis satis docere potest. idcirco Synodus Gangrensis paulo post Nicenam habita, quasi interpretans, quid esset honeste, & secundum ordinem omnia in ecclesia fieri, sic extremum canonem conclusit, & omnia (vt summatim dicamus) quę a sanctis scripturis, & sanctis Apostolis tradita sunt, fieri in ecclesia optamus. Quare cum hoc canon Apostolorum iubeat, vt nihil presbyter, aut diaconus præter sententiam, ac voluntatem Episcopi faciat, ipse enim (inquit) est, cui populus Domini Commissus est, & a quo reposcenda est ratio animarum, consequens est, vt siquid contra hanc traditionem Apostolicam fiat, cōtra honestatem, & ordinē in ecclesia fiat, ac proinde contra scripturam Pauli sit. nunc ad reliqua pergamus.

Nihil in ecclesia presbyteris aut diaconis sine auctoritate episcopi licere non solum apostolica traditio ne canone sancita, se scriptura Pauli docet.

De impositione libri aperti Euangeliorum super caput eius, qui ordinatur Episcopus, quam Magd. accusant, qui auctores Apostolici meminerunt: & quid in enigmate significet auctore Dionysio. & quomodo ipsa significatio, ac Theoria satis declaret Apostolica traditionis esse hunc ritum: & quomodo natura & scripturæ repugnet, qui eum negat. & quomodo Lutherani sint contentiosi, dum consuetudines ecclesię negant. & quid hoc verbum contentiosi significet ex Philonis obseruatione. item quando Apostoli ordinati sunt Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti super caput eorum impositi.

Cap. 21.

NOtarunt deinceps Magdeb. in his epist. veterum & Apostolicorum Pontificum ad earum auctoritatem negandam, quod præcipiat S. Anacletus, vt in ordinatione Episcopi Euangelia super caput eius imponant.]
At vero tametsi solus Anacletus hoc præcepisset, tamen dignus erat, cui
Ec ij vel foli

vel soli crederent fuisse illo sæculo hunc ordinandi ritum, quem negant: nunc autem cum Clemens libro 8. cap. 4. item diuinus Dionysius in ecclesiastica hierarchia cap. 5. duo antiquissimi & Apostolici auctores hunc ritum ordinandi attestentur, quis iam sanæ mētis verbum, quod in ore triū Apostolicorum testium stat, propter Magdeburgensium sine vlla ratione, aut veterum patrum auctoritate, loquentium temeritatem, & intēperiem neget? Sed videamus, quæ sit ratio imponēdi Euangelia super caput Episcopi, cum ordinatur, vt vel ex ipsa ratione intelligi possit, quam sit à ratione & pietate alienum, hunc sanctissimum ritum contemnere vel negare. habet Episcopus, inquit Dionysius, sacratissima eloquia Dei super caput imposita. etenim quia potestas ac scientia perficiendi omnem rationem sacrorum sanctis Episcopis, munere Dei omnium sacramentorū præsidis tribuitur, merito super eorū capita eloquia à Deo tradita imponuntur, quibus comprehensa sunt, & vnde patefiunt omnis theologia, & diuina operatio miraculorum, apparitiones diuinitatis, sermones Christi, operationes sacramentorum: & vt vno verbo dicam, omnia opera & verba diuina nostræ hierarchiæ à Deo donata: complexus est sūmatim omnē materiam Euangeliorum. Deinde, vt totam rationem impositionis Euangeliorum super caput episcopi absolueret, subiunxit, quippe cum Episcopus ad similitudinem Dei, cuius imaginem gerit, omnem quidem potestatem hierarchicam integre participaturus, omnium vero sermonum & sacrarum operationum scientiam non solū ipse instar luminis percepturus, sed cum alijs excellenter, vt Episcopo cōuenit, communicaturus sit. Que poterat esse diuini ratio huiusmodi impositionis Euangeliorum super caput Episcopi, cum ordinatur? aut quis, cum eam contempletur, non statim diuinam esse intelligat, & Apostolorum traditione dignā? quo enim alio signo, nisi hoc ita apte, & apposite atque diuine significari poterat, quod is, qui tunc ordinatur, accipiat integre potestatem hierarchiæ, id est Episcopi, qui est in summo & principe gradu sacerdotij: sicut omnium sensuum potestas in capite, velut in arce locata est: quod que omnium, quæ in Euangelijs continentur, sacramentorum ac sacrorum verborum scientiam cum alijs communicaturus sit, vt caput cum reliquo corpore omnium sensuum vsus cōmunicat, vt cuique parti cōuenit: denique quod ad Episcopum in primis pertineat anagogicos sensus explicare, qui in sacramentorum, & aliarum rerum signis sacris latent, qui nos ad cœlestia illa, ac diuina referūt, quæ sunt instar capitis supra cætera omnia. immo, vt hic Apostolum imitemur, an ipsa natura capitis non docet, quod ad docendum symbolice, quæ est scripturæ sanctæ, & Christi atque discipulorum eius frequens consuetudo, ea quæ diuinus Dionysius descripsit, nihil accomodatius esse poterat, quā Euangeliorum super caput Episcopi impositio? cur igitur naturæ repugnatis, & rationi docendi, quæ sic naturam & scripturam secuta est? immo, quod magis mirandum est, cur omnium ecclesiarum consuetudini repugnatis; cuius tanta est auctoritas, vt vel propter eam solam omni contentioni cedendum esse Apostolus doceat, & præcipiat. nisi quis ita tardus sit, vt quod dixit Apostolus, Siquis autem videretur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei, de eo tantum dixisse putet, quod ipsa etiam natura docente & adstipulante præcipiebat, ne mulier in ecclesia non velato capite oraret: quasi

Quam temerarium sit credere Magdeburgensibus sine vlla veterum auctoritate loquentibus contra testimonium trium testium Apostolicorum

Quæ sit ratio imponendi euangelia super caput Episcopi. est ordinatur, ex Dionysio.

Quod naturæ & scripturæ repugnēt, qui impositionem libri Euangeliorum super caput Episcopi cum ordinatur, negant. Quanta sit auctoritas consuetudinis omnium ecclesiarum secundum Apostolum.

nulla

nulla eiusmodi alia contentio vnquā in ecclesia futura esset. quod si futura erat, cur non valeat, & valere voluerit Apostolus, quod hic voluit, si de similibus, vt natura & ratio postulat similiter iudicandum sit? hæc igitur est & fuit semper omnium ecclesiarum Orientis, & Occidentis consuetudo ordinare Episcopos cum impositione Euangeliorum super caput: cui consuetudini non solum non obediunt Luterani, sed, quod lōge grauius est, accusant, & insectantur eam vt contentiosi. huius enim vim verbi explicauit Philon Alexandrinus in libro de ebrietate, cū ait Peiorem esse non obediēte contentiosum: sicut scriptum est, inquit, in lege, si filii non obediunt, & contendunt. Sic ille legit secundum. 70. contendere enim ait Philon, non solum esse non obediēte, sed contraria facere: vt qui non honorat parentes, est, inquit, ἀπειθεῖς, id est non obediens: qui dedecore etiam eos afficit, est φιλονεικος, id est contentiosus. item qui non defendit patriam propter ignauiam, non obedit: qui etiam prodit, contentiosus. Huiusmodi ergo sunt Magdeburgenses, qui non cōtenti non obediēte Episcopis nostris Catholicis, neq; habere Episcopos catholice ordinatos, etiam ordinationes ipsas Episcoporum à Christo institutas ab Apostolis Sanctis traditas, omnium ecclesiarum orientis & occidentis cōsuetudine iam inde à principio celebratas, & à grauissimis & antiquissimis auctoribus litteris proditas tanto odio prosequuntur, tam rabiose insectantur, vt nō vereantur ea scripta negare, in quibus eas legunt. Quod enim in Epis. 2. Anacleti fecerunt, idē quoq; fortasse facturi sunt in Dionysio, & in libris Clem. Rom. de Apostolicis constitutionibus. Sed quid mirum est, si consuetudines ecclesiarum Catholicarum negant, cum magis mirum esset, si non negarent? quod satis intelligi potest ex ijs, quæ Tertullia. in libro de velandis virginibus scripsit. Nō possumus, inquit, respuere cōsuetudinē, quam damnare non possumus, vt pote non extraneam: quia nō extraneo rum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis, & nomen fraternitatis, vna nobis & illis fides, vnus Deus, semel dixerim, vna ecclesia sumus: ita nostrum est, quodcunque nostrorum est. cum igitur Luterani & Magdeb. eorum magistri nobiscum ius pacis non communicent, nec vna illorum, & nostra sit fides, nec vna ecclesia, consequens erat, vt ordinationes etiam nostrorum Episcoporum negarent; immo, semel dixerim, negent omnia scripta, in quibus nostra legunt: & ea tantum retineant, in quibus legūt sua, id est, habeant tantū libros Martini Luteri. Centurias vero Magdeburgensium ne legant Luterani, quia in eis, quod Dei consilio factum est, infinita legent nostra, quæ illi in magnis & vetustissimis auctoribus ad confusionem suam reppererunt: quæ quia aliter eludere nō poterant, cum se pondere auctoritatis magnorum auctorum premi sentirent, aut nauos esse dixerunt; aut scripta veterum negarunt. hoc enim perfugium sibi suafore Diabolo reliquerunt. Sed quo magis adhuc redarguantur, & impositionem Euangeliorum super caput Episcopi Apostolicam esse vel inuitedant, & confiteantur, edisserāt nobis, si possunt, quid illæ linguæ igneæ significarunt, quæ supra singulorum Apostolorum capita in die Pentecostes apparuerunt? cum Apostoli, vt beatus Hieronymus in dialogo orthodoxi & Luciferiani testatur, ordinati sunt Episcopi, & ante eum Dionys. Areop. vt alios nunc omittam, quid inquam aliud significarunt, quam id ipsum, quod ijdem Apostoli, vt supra explicauī, per impositionem libri

Et iij aperti

1. Cor. 11.

Quod Apostolus de cōsuetudine omnium ecclesiarū in vna re dixit, idē in ceteris similibus valere voluit. Deut. 5. 21.

Quid sit contentiosus esse, ex Philone.

Quod secundū vim verbi contentiosus a Philone notatam Magd. sint proprie contentiosi.

Cur non sit mirum, quod Luterani consuetudines ecclesiarum catholicarum negant. Tertullianus de consuetudinibus ecclesiarum.

Quod consilio dei factū sit, vt infinita contra disciplinā Luteranorū Magdeburgenses in libris veterum notarint, quæ quia aliter eludere non poterat, aut nequos esse dixerunt: aut ab illis scripta negarunt. Act. 2.

Quod illæ linguæ igneæ super capita Apost. cam ordinati sūt Episcopi, fuerunt vice Euangeliorū quæ imponuntur aperta super caput Episcopi, cum ordinatur.

aperti Euangeliorū super caput Episcopi significari voluerunt? libri enim clausi sunt linguę tacentes: & linguę loquentes sunt libri aperti. fuerunt itaque linguę illę vice Euangeliorum, quę aperta imponūtur super caput Episcopi, qui ea prædicaturus est, vt ait. S. Anacletus: hoc enim significat apertio libri, quam Clemens lib. 8. tradit. Vnde Ammonius Alexandrinus in Comm. act. apostol. quia Apostoli, inquit, ἐχρησθησαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, idest, quia ordinabantur magistri orbis Apostoli; huiusmodi vero ordinatio nõ fit nisi in capite, idcirco merito super caput linguas receperunt: & hac etiam de causa charisma linguarum ante alia charismata eis donatum est. hætenus Ammonius. quod autem specie ignis apparuerunt linguę, significabat in enigmate Euangeliū, ad quod annuciandum Dominus in terram venerat, & quod erant Apostoli prædicaturi, operari instar ignis, qui materiam preparatam in ignem sui similem mutat. ita vt qui fuerint gratia Spiritus S. preparati, non auditores tantum, sed factores verbi sint; talesque existant, quales docet esse Euangelium, quod est similes Euangelio fieri. de hoc igne Euangelico aiebat Dominus; ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur? sed hætenus de impositione Euangeliorum super caput Episcopi, cum ordinatur, quam Magdeb. vt nouam ex plodunt, à serpente delusi: qui vt Christum odit, & infectatur, sic quoque ordinationem Episcopi, qui Christi imaginem gerit, & personam eius representat, vna cum impositione Euangelij, quod prædicaturus est, odit, & cum oleo chrisimatis, quo caput eius vngitur, quod est Spiritus S. symbolum. Sed iam finem huic libro secundo imponamus, vt Paulisper respirantes tertium aggrediamur.

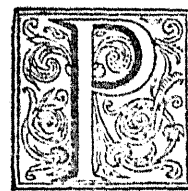
Cõstitutio Apostolica de apertione libri euangeliorum super caput Episcopi.

FRANCISCI TURRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum.

LIBER TERTIVS.

OSTQVAM ea, quę hætenus in epistolas à Magdeburgensibus obiecta sunt, quantum fati esse visum est, superiore libro refellimus, pergendum nobis est Reuerendissime Stanislæ Hosi ad reliqua hoc tertio libro refellenda. ex quibus illa erant prima, quę isti opponunt decreto de appellationibus ad Pontificem Romanum; quod in his epistolis, quas negant, frequens est, & ex omnibus, quę in ijs ipsis epistolis oderunt, caput eis infestissimum, & valde inuidiosum. Vt enim Christus lapis electus, & petra in Sion posita, Iudeis est petra scandali, sic vicarius Christi, successor beati Petri, & ecclesię petra, nouis hæreticis petra quoque scandali est. & sicut Iudei, quos *τρεπτοκόπους* vocauit Zacharias, idest spectatores portetorum, quia non credunt Christum venisse, signa adhuc, vt olim, petunt, (velle enim videre Saphiros Esaię in fundamento terrestris Hierusalem, & Iaspides in propugnaculis, item ædificari eam à quibus destructa est, tum reges gentium ministrare illi, dilatare locum, & ad dextrā, atque læuam penetrare, & dominari gentibus, & cætera eiusmodi, quę in Hierusalem cœlesti Ecclesia catholica impleta sunt, hæc inquam velle videre in monte tractabili Sion, quid aliud est quam signum petere?) Sic noui Hæretici, quia se totos in fontem, vnde hæreses, & schismata orta sunt, immerferunt, qui non solum iudicio Ecclesię subijci nolunt, quod est alio qui omnium hæreticorum cõmune, & vnde suo proprio iudicio, sicut apostolus ait, condemnati sunt, sed neque credere volunt esse vnum in Ecclesia, qui, vt ait Cyprianus, ad tempus iudex vice Christi sit, idcirco signum quoque petunt. quid enim aliud est, quam signum petere, quia non credunt; quod Christus ore suo tam aperte beato Petro dixit, cum super eum Ecclesiam suam ædificauit, velle, vt ostendamus eis Pontificem Romanum beati Petri successorem præfuisse semper in omnibus locis, ac regionibus: & præesse modo? Sic enim ait Lutherus auctor, & dux Germanici schismatis in assertione 25. Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes mūdi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus. deinde subiungit, hunc articulum facillime probo per experientiam; numquam fuit super omnes ecclesias totius mundi Romanus Pontifex: sed nec adhuc est, nec vquam in futurū erit, vt spero: nec enim super

Zach. c. 3.

Es. c. 54.

super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ vnquam fuit, nec adhuc est. Hęc ille, quod nihil aliud esse videtur, quam signum petere: visus enim est mihi dicere, vis, credam esse Pontificem vniuersalem? fac videam fuisse antea, & esse nunc ei omnes ecclesias subiectas. Verum vt Iudeis, licet nunquam credant, semper tamen ex lege, ex prophetis, ex ipso exitu rerum, atque experientia Christum venisse, & hunc esse demonstramus, & signa, quæ petunt, ostendimus, & si iuxta prophetiam Esaiæ videntes non perspiciunt, & aure audientes non intelligunt, sic nouis hæreticis, licet in coeca, & obstinata dementia permaneant, vt de alijs similibus beatus Cyprianus ait, nos tamen ex verbo Dei, ex magnis concilijs, ex sanctorum, & antiquorum patrum grauissimis testimonijs esse ecclesiam super beatum Petrum auctoritate Christi Dei nostri fundatam, & successorem eius Pontificem Romanum caput ecclesie semper fuisse probamus. Fecerunt iam hoc permulti, scriptis de ea re libris doctissimis, ad quod isti nihil hætenus respondent conscientia conuicti: & melius esse iudicantes filere, quam nihil respondere. Signum vero, quod Lutherus istorum propheta, & dux petit, quod ille experientiam vocat, ipse profecto oculis suis vidisset, si quæ sit, & dicatur Ecclesia, intellexisset: est enim ecclesia (vt beatus Cyprianus ad Cornelium pontificem scripsit) plebs Episcopo suo adunata vnde Pötifex Romanus semper fuit, vt nunc quoque est, super omnes mundi ecclesias; quecumque cum cathedra Romana adunata, & coherentes sunt. aut ostendant hæretici aliquam in cuncto orbe ab vnitae ecclesie vniuersalis, quæ ab vno eius capite ducitur, nõ diuulsam, super quam non fuerit, aut non sit nunc pont. Romanus. alij enim Episcopi singularum ecclesiarum non sic sunt Episcopi super alias ecclesias, quæ cum eorum ecclesijs, tamquam pars cum parte in eodem corpore coherent: sed illa tantum quisque eorum iuxta canonem Apost. 34. agit, quæ ad suam ecclesiam, & ad loca ecclesie sue subiecta pertinent. Lutherus vero cum dicit, Nec enim fuit pontifex Romanus super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ, nec adhuc est, plebes nõ cum eo Episcopo coherentes, vnde incipit ecclesie catholicæ vnitae, ecclesias esse putabat, & dicebat: super quas non magis potest esse Pontifex Romanus, quandiu sic sunt, quàm potest esse caput humani corporis super membra à corpore abscissa. an potest dicere caput pedi a corpore abscisso meus pes? aut dicit manus auulsa capiti in suo corpore hærenti, meum caput? vnde qui dixit Erit vnum ouile, & vnus pastor, prius dixit, Alias oues habeo, quæ nõ sunt de hoc ouili, & illas oportet me adducere: vt discamus scilicet, oportere pastorem sollicitum esse, & dare operam, vt oues ad gregem suum non prius adductas adducat: aut à grege abductas, vel sponte egressas reducat. & nisi prius adductæ sint, vel reductæ, esse illas quidem oues dispersas, ac sine pastore, & non ποιμνιον idest, gregem: est enim ποιμνιον τὸ ποιμένος idest grex pastoris, & pastor gregis. idcirco, postquam dixit, & illas oportet me adducere, subiunxit, & erit vnus grex siue vnum ouile, & vnus pastor. grex ergo fidelium vniuersus ad vnum pastorem relatus vna ecclesia est, super quam est Episcopus Rom. vt pastor super gregem. super eas vero plebes, quæ segregatæ sunt ab Ecclesie vnitae, quæ ecclesie non sunt, neque dici possunt, non magis Episcopus est, quam pastor est aliquis super oues alienas, & alienorum. Quare repugnantia est in eo, quod ait Lutherus, nũquã

numquam fuisse super omnes ecclesias mundi pontificem Romanum: quasi pastor vnus possit esse non vnus gregis pastor contra sententiam Domini, qui dixit, erit vnus grex, & vnus pastor: aut vnus grex possit esse nõ vnus pastoris. Illud vero, Nec vnquam in futurum erit, quomodo probat propheta Lutherus? vt spero, inquit, quis vnquam Propheta prophetiam suam, non auctoritate Dei, sed argumento spei suæ probauit? non enim dixit, nec in futurum erit, vt dicit Dominus: sed, vt spero. non potuit manifestius declarare, quo spiritu prophetaret hoc, nepe spiritu odij, & inuidiæ. Quia enim oderat ecclesiam Rom. & eius Episcopum vniuersalem, idcirco tamquam vnus ex diuinis, & Pythonibus, qui, sicut ait propheta Esaias, in incantationibus strident dentibus suis, prophetauit propheta Germanicus Luteranorum, numquam futurum esse, vt esset Pontifex romanus super omnes ecclesias.

Responsio ad id, quod obijcitur contra decretum de appellationibus ad sedem Apostolicam, quemadmodum illi sæculo Pontificum Apostolicorum, & veritati, quod Magd. negant, congrueret: & quomodo de falsitate redarguatur, quod idem sinxerunt, refutatum esse Primati Pon. Rom. in Synodo Carthaginensi. Quomodo intelligendum sit, quod est in Synodo Carth. ne Episcopus primæ sedis appelletur vniuersalis, & quare Africanum decretum de appellationibus recipere volebant quamuis primatum concederent. Cap. 1.

Sed tempus est iam, vt institutum prosequentes, ad ea, quæ in decretum de appellationibus obijciunt, respondeamus. recitemusq; illud prius ex epistola secunda Sixti pontificis, quod ex eo magis intelligi possit, quemadmodum illi tempori & veritati congrueret, quod Magdeburg. negant, quod quidem in causa fuisse suspicor, cur astuti isti, cum diligenter & nominatim meminissent, in quorum Pontificum epistolis esset decretum de summa potestate Pontificis, ad quam decretum de appellationibus spectat, vt Anacleti, Alexandri, Pij, Aniceti, Victoris; Sixtum tamen, qui Alexandrum secutus est, & Pium antecessit, præterierunt. Ergo is epist. 2. si quis vestrum, inquit, pulsatus fuerit aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam appellet sedem, vt ad eam, quasi ad caput suffugium habeat, ne innocens damnetur: aut ecclesia sua detrimentum patiat. si autem ei necesse fuerit, eamque appellare minime ausus fuerit, & vocatus tamen a sancta sede fuerit, non renuat venire: sed confestim, vt ei nunciarum fuerit, venire festinet & causas, pro quibus vocatus est, prudenter disponat, atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum ijs, quos hic primos inuenerit, corrigat. hætenus sanctus Sixtus. Hic vero Magdeburgenses, qui ecclesiam Rom. insectantur, & eam caput ecclesiarum esse negant, vt eis dignum erat, decretum de appellatione ad sedem Rom. inter illa decreta referunt, quæ, inquit, neque tempori, neque veritati congruant. Sed vos ipsi iudicate Luterani, an satis probent, quod sibi, & vobis vestri centuriatores somniant: interrogate eos, quare non congruat tempori & veritati? quia, inquit, propter persecutiones perpetuas eius temporis, studia, & laborem docendi, paupertatem, summumq; contemptum non licuit, neque vacauit eis lites in curia Rom. coram Papa mouere, & tractare: quod circa quadragesimum Domini annum, aut etiam serius factitari coeptum est.]

cõcedamus igitur istis in tanta paupertate & contemptu, & inter tot persecutiones,

Astutia Magd. in disimulando Syn. cum inter ceteros Pont. quos nominatum notarunt propter decretum de appellationibus.

De causis a Magde. allatis cur decretum de app. in epistolis apostolicorum Pöt. nõ congrueret tempori, neq; ueritati.

secutiones, & in tanto studio doctrinæ non fuisse tunc in curia Rom. coram Papa hominibus illius sæculi lites, quæ postea consecutis sæculis esse cœperunt. siquidē vt Varro lib. 6. de lingua latina scribit, quibus res erat in controuersia, ea vocabatur lis, ideo, inquit, in actionibus, videmus dici, quam rem, siue litem dicere oportet. Omittamus ergo nunc eiusmodi actiones & lites de re, & ponamus non fuisse tunc: tamen fuisse quidē, si quis velit contendere, negari certa ratione non potest; cum sciamus Dominum ordinasse, sicut Apost. ait, ijs, qui euangelium annūciant, de euāgelio viuere, quia, inquit, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant. ex qua constitutio ne Domini profectum est, vt cum status temporum permittere cœpit, cœperint fideles dedicare Deo in vsum, & stipendium ministrorum Dei, quæ ad vitam degendam necessaria essent, vt domos, & interdum prædia, quæ postea culpa hominū materiā litibus præbuerunt. Vnde Pius Apostolicus Pontifex epist. 2. ad Italicos tempore Antonini Pij, perlatum est, inquit, ad sedem Apostolicam, quod sint inter vos contentiones & emulationes: & prædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicāt vsibus, & Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, vt suis vsibus inferuiant. qua propter ab omnibus illius vsurpationis cōtumelia depellenda est: & quæ sequuntur. quis enim tam alienus à ratione sit, qui neget, quin huiusmodi lites in illud sæculum incidere potuerint? sed, vt dixi, ponamus, nō fuisse tunc huiusmodi lites, siue res: Quæso istos, an non erant tunc alia pericula in falsis fratribus? an non congruebat tempori, & veritati, vt aliquis, sicut Sixtus Pontifex ait, pulsari posset aliqua aduersitate? periculū que esset, ne quis innocens damnaretur, aut ecclesia detrimentum pateret, nisi hoc remedium appellādi, quod ratio iustitiæ naturalis dictabat, prouisum fuisset? non puto, tam amentes esse istos, vt hoc negent euenire potuisse: aut illud credant, non potuisse accidere, quod S. Euaristus epist. 2. scribit; Audiuius quosdam à vobis infamatos & dilaceratos Episcopos: & alios in ciuitatibus, ipsis viuentibus, constitutos. Vnde subiungit, Ideo hoc vobis scribimus, vt sciatis hoc nō licere: sed proprios reuocari, & integerrime restitui debere. quomodo igitur, si hæc euenire poterant, non congruebat tempori & veritati, ac iustitiæ naturali hoc de appellādo decretum? Sed fortasse dicat aliquis acutior, quam Magdeburg. eo tempore non permissuros fuisse Romanos gentiles, qui vbique dominatum tenebant, venire fideles ad Romani Pontificis tribunal: ac proinde non esse credibile, factum esse ab ijs Pontificibus hoc decretum de appellatione. sed si qui hoc dicant, redarguent eos litteræ Adriani Imperatoris ad Minucium Fundanū, quo tēpore decretū hoc de appellatione Sixtus Pont. fecit; quas litteras Iustinus martyr in apologia secunda produxit, quibus iubeat Imperator, ne Christiani innocenter perturbarentur: ne ue calumniatoribus occasio nocendi præberetur. idē cauit eius filius Antoninus: item Marcus Aurel. Antoninus; quorum etiam litteras idem Iustinus pro defensione Christianorum produxit. Congruerat igitur tempori hoc decretum. Quomodo vero veritati congruat magis adhuc intelligi potest ex ratione, quam Iginus Pontifex Apostolicus post beatū Petrum 10. in epist. decretali prima, ad omnes fideles explicat, cur peregrina iudicia Apostolum secutus prohibeat. sic. n. ait, Nec non & peregrina negotia

1. Cor. 19.

Quod infamia sit, existimare, non potuisse illis temporibus accidere causas appellandi ad Pont.

Quid ab aliis accusatoribus fortassis obiici possit cōtra decretum de appellatione. illis temporibus.

Iustinus de litteris Adriani imperatoris, & aliorum imperatorum, pro christianis.

negotia, ac iudicia prohibemus, quia indignum est vt ab externis iudicetur, qui prouinciales, & à se electos debent habere iudices. deinde subiūxit, quid eum ad hoc statuendum impulisset; nos quidem, inquit, ex omni parte carpendo occasiones abscindimus; nos superne memores disciplinæ, quibuscunque cadentibus dexteram porrigimus, & à ruine præcipitio, quos possumus, releuamus: & defensionis adminiculū totis viribus præbere cupimus. Si hæc ratio iustitiæ ac charitatis Iginus Pontificem tā paucis annis post Sixtum primum interiectis, id est, 20. ad faciendum decretum de iudicijs peregrinis declinandis mouit, quod multi alij Pontifices consecuti renouarunt, & primus in ecclesia Corinthiorum Apostolus sanxit, idque, ne quis innocens damnaretur; cur non item congruat tempori & veritati, vt Anacletus, & alij illius sæculi Pontifices simili ratione iustitiæ ac charitatis adducti, decretum de appellādo sedem apostolicam facerent? quod multi quoque Pontifices postea renouarunt, ac confirmarunt: & primum Apostoli sanxerunt, idque, ne quis innocens damnaretur. Rursus decretum de appellationibus, quod hi Pontifices Apostolorum auctoritatem secuti fecerunt, visum est Magdeburgensibus, non congruere tempori, neque veritati, quia inquiunt, de primatu Romanæ ecclesiæ ante Nicenum conc. & multis annis postea nulla fuit quæstio. ita est, vt isti dicunt, nullam fuisse de primatu quæstionem ante Concilium Nicenum, neque multis annis postea. immo nunquam de hoc in synodis quod sciam, disceptatum fuit ante concilium Florentinū, in quo hæc tunc primum quæstio posita est: & de ea mensibus 15. vt memoriæ proditum est, diligentissime disputatum: & tandem definitum, Pontificem Romanū in vniuersum orbem tenere primatum, esseque successorem beati Petri, & quæ sequuntur in decreto, ne totum recitem. Huic definitioni summa concordia Græci, & Armenij assensu sunt. At nunquam ante Concilium Nicenum quæstionē de primatu fuisse, immo neque multis annis postea vsque ad Concilium, vt modo dixi, Florentinum, hoc inquā, magis Magdeburgenses redarguit, & condemnat; qui id adhuc negent, de quo nullam fuisse tot sæculis quæstionem, sponte sua confitentur; & de quo, tunc cū primum quæstio fuit, a tam multis & tam doctis patribus in œcumenico concilio, cedentibus veritati, qui contradicebant, hanc definitionem vno omnium consensu factam fuisse, negare non possent. Iam vero, si quia tempore pontificum Apostolicorum de primatu pontificis nulla fuit quæstio, idcirco iudicio Magdeburgensium Centuriatorum non cadit in eos hoc de appellationibus decretum, neque cum eorum ætate cōgruit, ergo nullum decretum aliud pari ratione, nisi de quo prius quæstio fuerit, fieri potest, quo nihil magis absolum. aut si fieri potest decretum aliquando, de quo non prius quæstio fuerit, potuit igitur & hoc decretum ab illis pontificibus ante Concilium Nicenum fieri. An quæstio erat de pontificatu Aaron, cum fecit Dominus decretum, dicens per Moysen in Deut. Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & non lepram, surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore. nulla hic quæstio de primatu Aaron antegressa causam huic decreto dedit, sed ipsa utilitas rei, & necessitas aliorum quæstiones difficiliore iudicandi. Simili-

1. cor. c. 6.

quare visum sit Magd. non congruere tempori, neque veritati decretum de appell.

c. 17.

ter S. Anacletus, non quia quæstio vlla de primatu esset, sed quia opus erat scire, quid in aliorum quæstionibus, & causis, ac iudicijs maioribus fieri deberet, decretum Apostolicum in epistola sua nobis perscripsit, & tradidit: inquit. Quod si difficiliore ortæ fuerint quæstiones, aut Episcoporum, vel maiorum iudicia, aut maiores causæ fuerint; ad sedem Apostolicam, si appellatum fuerit, referatur: super quam Christus vniuersam construxit ecclesiam, dicente ipso ad beatum principem apostolorum Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & quæ sequuntur.

» Addunt deinde Magd. Et sicut in sexta Synodo Carthaginensi Primatus

» Papæ est refutatus ita hoc sæculo pij doctores tales epistolas non tulissent. J

» Sicut qui ex infidijs, & occulte alios aggredi solent, quibus neque vires, neque causæ æquitas ad aperte aggrediendum animos, & fiduciam addunt, sic qui suo proprio iudicio condemnati, veritatem oppugnant, cum ea, quæ omnibus manifesta sunt, deprauare non possunt, alia quærunt, quæ non omnibus pateant: unde nodos suos ad irretiendum simplices, & imperitos neant. Hinc Magd. quia nullum ex antiquis auctoribus, aut Catholicis Episcopis reperire potuerunt, qui Primatum Pontificis Romani negaret, hoc quod in Sexta Synodo Carthaginensi legebat ex canone Niceno de appellando Pontificem Romanum, quem canonem patres Synodi illius Carthaginensis requirebant, nec tamen in exemplaribus, quæ ipsi habebant, canonum Niceni consilij legi affirmabant, ad refutandum Primatum pertinere interpretati sunt. intelligebant enim Magd. & quidem bene, ne semper acumen in eis, ut solet, desideretur, connexa esse ista, & copulata inter se; refutari Pontificis Romani Primatum, & ius appellandi cum, cum necessitas postulat. ad hoc enim usus vetus appellandi, ut Vlpianus iuris consultus ait, necessarius est, ut vel iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigat. Unde quia horum neutrum patribus illis in iudicijs suis metuendum esse videbatur, non magis se Primatui Pontificis derogare existimabant, quod crederent, decretum esse in Niceno concilio, non esse eum appellandum, quam Imperatori derogabatur, quod a præfectis prætorio non liceret appellare. Credidit enim princeps (ait Aurelius Iurisconsultus) eos, qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicatos pro sapientia & luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus. Hoc ipsum patres illi existimabant, synodo Nicenæ visum esse. Sic enim ad Cœlestinum Pontificem scripserunt; decreta Nicena siue inferioris gradus clericos, siue ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissime commiserunt. prudētissime enim & iustissime viderunt, quæcūque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda: nec vnicuique prouinciæ gratiam sancti spiritus defuturam, qua æquitas a Christi sacerdotibus & prudenter videatur, & constantissime teneatur. Neque vero, quia patres illi sextum canonem Nicenum (in eo enim commissi sunt siue inferioris gradus clerici, siue Episcopi ipsi suis Metropolitanis, sic intelligendum esse putabant, quasi eo decretum esset, ne Pontificem Romanum Episcopi appellare vnquam possent, continuo Primatum Romani Pontificis tollebant: non magis quam principis summa potestas tollebatur, quia, ut paulo antedicebam, decretum erat, ne a præfectis prætorio principem appellare liceret. Sed de canone sexto synodi Nicenæ, quemodo necessario collatis pluribus

Quis usus pro-
uocationis ad
maiores iudi-
dicem.

pluribus decretis, interpretandus sit, paulo post explicabo. docendum est nunc, non refutasse patres illos primatum, quod Magd. finxerunt, ut eos sui similes facerent: sed potius confessos fuisse. Quod quidem vel ex vno Episcopo Augustino, qui Synodo interfuit, & canonem Nicenum de appellationibus cum alijs Episcopis requirebat, intelligere, si vultis, Magd. potestis. Sic enim est in epist. 162. ad Glorium, Eleutiū, Felicem, & Grammaticum: Erat etiam trāsmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis Carthago; unde non mediocris utiq; auctoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem Episcoporum, cum te videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, & ceteris terris, unde Euangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum. Si confitetur is, qui Synodo Carthaginensi & quidem nomine totius Numidiæ legatus interfuit, semper in Ecclesia Romana Apostolicæ cathedræ principatum viguisse, quomodo in Synodo Carthaginensi refutatus est primatus? Rursus contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium lib. 1. cap. 1. Cum vero (inquit) non desinat fremere ad dominici gregis caulas, atq; ad diripiendas tanto pretio redemptas oves, adigimur Episcopatus officio, quamuis ipse in eo præmineas celsiore fastigio speculæ pastoralis, facio quod possum pro mei particula muneris, & quæ sequuntur. an hoc fuit refutare primatum Papæ Romani in Synodo Carthaginensi? confiteri illo ipso tempore Bonifacium, quo Pontifice habita est Synodus, præminere in celsiore fastigio speculæ pastoralis? Si erat Episcopus Romanus in celsiore fastigio, quam Episcopus Carthaginensis, cui Augustinus Hipponensis Episcopus subiectus erat, non enim primates alij in celsiore fastigio speculæ pastoralis erant comparati cum Carthaginensi Episcopo, qui ad illorum speculam pastoralem non pertinebat: erat igitur Carthaginensis subiectus Episcopo Romano; alioqui quomodo erat in celsiore fastigio speculæ pastoralis cum Carthaginensi Episcopo comparatus? Deinde cum dicit, facio, quod possum pro mei particula muneris, confessus Episcopum Romanum in celsiore fastigio speculæ pastoralis sedere, cum alioqui ambo essent Episcopi, an non satis aperte significat, habere quidem illum totam & vniuersalem curam muneris pastoralis, se vero partem? Rursus idem Aug. cum 50. Episcopis Cœcilij Mileuitani epist. 42. sic ad Innocentiū Pontificem Romanum scripsit, quia te Dominus gratiæ suæ præcipuè munere in sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus præstitit. & paulo post, magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastorem diligentiam, quæ sumus, adhibere digneris: & quæ sequuntur. An non satis aperte hoc loco Augustinus cum reliquis illis Episcopis primatum pontifici Rom. tribuit, cum præcipuè gratiæ munere in Apostolica sede collocatum dicit? Quæ enim ista præcipua gratia, nisi charisma Episcopatus, quo præest vniuersali ecclesiæ? quod satis idem Aug. statim explicat, cum petit ab eo, ut diligentiam pastorem periculis membrorum Christi in ecclesijs Africanis adhibere velit. Confitetur ergo pater Aug. cum reliquis 60. illis Episcopis oves Pontificis Romani esse, quæ in ecclesijs suis erant: ad eiusque curam, quam requirebant, pertinere. Ac rursus adhuc idem Aug. cum Episcopis synodi Carthaginensis ad eundem Innocentium de actis aduersus Pelagium, & Cœlestium epist. 90. sic scripsit, Hoc itaque gestum Domi-

Testimonium
Aug. in synodo
carth. 6. de pri-
matu Pont. Ro.

Demonstratio
euidens, quod
in synodo Car-
th. non fuit re-
futatus, sed con-
cessu primatus
pont. Rom.

ne fratrem sanctę Charitati tuę intimandum duximus, vt statutis nostrę mediocritatis etiam Apostolicę sedis adhibeatur auctoritas. Testatur quoque Prosper Aquitanicus illorum temporū æqualis in Annalibus suis, missa fuisse gesta illa ad Zosimum Pont. Rom. Quibus, inquit, probatis heresis Pelagiana damnata est. Item Possidonius illius etatis auctor in vita beati Aug. Poterant, inquit, (de Donatistis loquitur) suspectum eum habentes, scilicet Augustinum, recusare congressum: tamen omnipotentis Dei prestitit auxilium, vt postea in Cæsariensi cõstitutus ciuitate venerabilis memorię Augustinus, quo eum venire cū alijs Episcopis, Apostolicę litterę compulerunt, ob terminandas scilicet alias ecclesię necessitates. An non agnoscebat primum, & ceu caput Augustinus cum reliquis illis Episcopis eum, cuius litteris teste Possidonio ad terminandas ecclesię necessitates ire compellebantur? Ergo si primatum Synodus Carthaginensis nunquam negauit, neq; refutauit, vt vel testimonio grauissimo Augustini, qui synodo interfuit, inmo ipsius etiam synodi, & synodi Mileuitanę probatum est; qua fronte quod in eadem synodo decretum est, seu potius renouatum, & ex tertia synodo Carthaginensi c. 26. repetitū, vt Episcopus primę sedis nō appelletur princeps sacerdotū, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantū primę sedis Episcopus, hoc ad Episcopū Romanę sedis referre audetis? & quod magis ridiculū est, nō aduertistis, vos vobis contradicere. Cum enim Episcopum Romanum Episcopum primę sedis esse & vocari conceditis, Primatum ei, licet inuiti & nescientes, simul conceditis. Quomodo enim prima inter reliquas alias sedes esse poterat, nisi primatum inter eas haberet? cum enim Romana non sit prima sedes in his, aut illis prouincijs, vt est Carthaginensis prima in prouincijs Africę, Alexandrina prima in prouincijs Aegypti, Lybię & Pætapolis, Antiochena item prima in suis; relinquatur, vt sit prima sedes in omnibus prouincijs Ecclesię catholicę, aut nusquam est prima. habet igitur potestatem in Episcopos omnium prouinciarum, vt habet more eius Alexandrina sedes potestatem in suarum prouinciarum Episcopos, Antiochena item in suarum: & Carthaginensis in Episcopos Africę. Aut dicant centuriatores, si sciunt, aut vltquam legerunt, in quarum prouinciarum Episcopos habeat priuate potestatem prima sedes Episcopi Romani, quam ipsi confitentur appellatam in Synodo Carthaginensi primā sedem. Aut si dicere non possunt; superest, vt vel confiteatur esse quidem eam primam sedem, sed inter nullas alias, quo nihil potest esse magis delirum: aut primā esse inter reliquas omnes. sic isti sapientes, iuxta verbū Dei, in astutia sua comprehensi sunt. Deinde, quo magis lectores artificio Centuriatorum falleretur, addiderunt canoni, quod nusquam scriptum in synodo Africana repererunt Vniuersalis autem nec etiā Romanus Pontifex appellatur. Hoc enim quod legerunt apud Gratianum dist. 99. non est ex canone concilij Africani, sed ex Gratiani rubrica, in caput proxime sequens Epistolę Pelagij Pontificis, qui iussit, vt nullus appellaretur Patriarcha vniuersalis. vt Gregorius quoq; in epistola ad Eulogium Patriarcham cõstantinopolitanum noluit appellari Papa vniuersalis: quod quidem quædammodum intelligi debeat, satis ipse interpretatur, cum ait in eadem epistola, Meus namque honor est vniuersalis ecclesię: meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Etenim, quia Ioannem Patriarcham cõstantinopolit-

Sibi ipsi repugnant Magd. referetes ad pōt. Rom. illud decretum Synodi carth. ne episcopus primę sedis vocetur vniuersalis.

Magd. in astutia sua comprehensi.

Apud Gratianum illud vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appellatur, non ad canonem tanquam pars eius sed ad epistolę Pelagij, qua sequitur, venerandū est tanquam rubrica Gratiana.

tinopolitanum Gregorius Pontifex reprehenderat, quod se vniuersalem appellasset, cum non esset, volebatq; forma, & exemplum modestiæ alijs fieri; nec ipse voluit appellari vniuersalis: & si enim suū erat, sic se appellare, voluit tamen a suo abstinere, ne alius alienum vsurparet, itaq; nō negauit se principem sacerdotum, aut summum sacerdotum, qui satis aperte dicit se Episcopū vniuersalis Ecclesię, ac proinde omnibus Episcopis & Patriarchis præesse: hoc enim significat quod ait, Meus honor est vniuersalis Ecclesię. scilicet, quia Ecclesia vniuersalis erat Ecclesia eius: sicut enim honor Episcopi est Ecclesię suę, cui præest, vt Constantinopolitani honor, Ecclesię est Constantinopolitanę; sic Papę Romani honor est Ecclesię vniuersalis: quia, vt Cõstantinopolitanus Cõstantinopolitanę Ecclesię præest; sic Romanus vniuersali. Redeamus ergo ad canonem cõcilij Africani, quem Gratiani rubrica Magdeburgenses per fraudem augere voluerunt, & suo artificio accessionem cõcilio attribuere, doceamusq; de quo Episcopo primę sedis intelligendus sit. de Episcopo enim Romano non potest, vt paulo ante demonstratum est: sancitus ergo est ille, canō de primatibus Africę, id est, de Episcopis primarum sedium. Quia olim, vt Leo nonus in epistola ad Petrum & Ioannem Africanos Episcopos cõtra Episcopum Grumitanum scripsit, in singulis prouincijs Africę instituebantur primates, non secundum potentiam (inquit) alicuius ciuitatis, sed secundum tempus suę ordinationis; Metropolitanus enim vocabantur in Africa primates, qui erant Episcopi primarum sedium, quibus tamē præerat Episcopus Carthaginensis, primus, vt idem Leo ait, Archiepiscopus, & maximus totius Africę Metropolitanus, propter Carthaginem totius Africę Metropolim, qui solus accipiebat pallium ab Apostolica sede, vnde & Episcopos consecrandi (inquit) principale & antiquum ius retinet, sicut ex verbis Aurelij in concilio Carth. 3. cap. 39. intelligi potest, idcirco igitur de primatibus Africę sic cautum est, quo admonerentur, se intra suum modum, ac mensuram continere, ne se aliquando in dignitatem Carthaginensis Ecclesię efferrent, vt Grumitanus ille Episcopus tempore Leonis 9. tentauit: de quo sic in ea ipsa epistola, idem Leo scripsit, neque quicumque ille sit Grumitanus Episcopus, aliquam licentiam consecrandi Episcopos, vel deponendi, seu prouinciale concilium conuocandi habet sine consensu Carthaginensis Episcopi, cuiuslibet dignitatis, aut potestatis sit; qui cætera, præterquam quæ ad propriam Ecclesiam pertinent, sicut & alij Africani Episcopi, cõsilio Carthaginensis Archiepiscopi aget. Cur igitur dicet, si primatū Pont. Ro. Africani nō negabāt, ius appellandi nō vltro concedebant? in promptu est ratio, quia, vt ante dixi, causas Episcoporum in suis prouincijs iudicari, primatui Pontificis Romani repugnare non putabant: præsertim cum commoditatē producendi testes in suis locis, & difficultatem producendi in iudicio transmarino viderēt. Et quod eos magis in eam tunc adducebat sententiam, quod credebāt, hoc, quod sentiebant, in concilio Niceno decretum fuisse; siquidē in illo ipso canone 6. Synodus Nicena Episcopos suis Metropolitanis commisisset: quod quidem vt verum erat, ita illud, quod in canone sequitur, vel non cõsiderabant, vel nō intelligebant, quam vim haberet, Quia sic est Romani episcopi cõsuetudo: habet enim hanc, vt quia episcopus Romanus omnibus successoribus Apostolorum præesse a principio consuevit, Domino hanc

Quo Gregorius in ea epistola in qua nō vult appellari vniuersalis, se tamen vniuersalis ecclesię episcopum manifeste significat.

Quo addiderunt Magd. Canon Synodi Carth. quod nō synamin eo reppererunt.

Explicatio, de quo in synodo Carth. intelligendum sit, vt episcopus primę sedis nō vocetur vniuersalis. De primatibus Africę, & de Carthaginensi episcopo ex epistolę Leonis 9.

Quę causa fuerit, cur Africani cū primatū non negarent, decretū tamen appell. non concederent.

consue-

consuetudinem instituentem, idcirco primates, ac Metropolitanam reliquis Episcopis, quisque secundum mensuram, id est, per prouincias, quas quisque tenet, praesse debeat; quis hic, si paulo attentius consideret, primatum Episcopi Romani non videat? siquidem illi primates successores sunt Apostolorum, quibus Petrus praeretur; Episcopus vero Romanus successor Petri est, qui, quia erat maior reliquis omnibus Apostolis, & Episcopus Romanus, qui auctoritate domini in cathedra eius successit, necesse est, sit maior reliquis omnibus primatibus, & in omnes habeat potestatem: ac proinde necesse est, ut ad eum confugere possint, cum opus fuerit, omnes successores Apostolorum, qui sunt Episcopi, sicut Apostoli ad Petrum in difficultatibus, tanquam ad Petram Ecclesiae, confugiebant, ut libro superiore exemplo Pauli, & Barnabae, & illius Synodi Hierosolymitanae docuimus. sed de canone sexto Synodi Nicenae copiosius, & luculentius postea, ut antea promisi, disseram: si prius ad quaedam alia, quae Magd. in summam Pontificis auctoritatem, & apostolicum ius ad eum prouocandi obiecerunt, responderimus.

Responsio ad id quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quod non citasset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodo redarguantur de falsitate. Rursus quemadmodum patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus in conc. Carthag. 3. recepto, & de canone 92. concilij Africani, quem Magd. obijciunt, & quomodo canon conc. Carth. 3. conuincat, non esse illum accipiendum, ut a Magd. contra decretum de appellationibus accipitur. Quid intersit inter Lutheranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Synodi Nicenae diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodo inde sumpti sunt canones Niceni a Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicenses concilij in concilio Carthag. & Niceno recitati. Cap. 2.

Videamus ergo deinceps, quod in V. Centuria Magdeburg. obseruatione dignum esse iudicarunt, utrum ne magis eorum ignorantiam quam solertiam prodit: sic enim scripserunt. Obseruent autem, ut hoc obiter obseruemus, pij lectores, hunc Papam (Zosimum dicunt) non preteruissse ius diuinum, scripturam, aut Christi ordinationem, qui sedem Romanam omnibus ecclesijs imperare voluerit, neque citasse consuetudinem quod iam ultra trecentos annos ea ecclesia alijs omnibus per orbem terrarum Christianis ecclesijs imperasset: quod sane facere non neglexisset, si ea pro se argumenta quicquam facere intellexisset, ac probare se posse putasset: sed tantum ius humanum, id est, decreta Nicena, eaque ipsa per scelus, & impietatem falsata.]

Haec tenus Magdeburgenses. Non aduerterunt hic Magdeb. aut fortasse dissimularunt, quod Faustinus legatus Zosimi Pontificis in eodem conc. 6. Carthag. c. 2. dixerat, priusquam ex commonitorio recitaretur decretum Sardicense ex ipsis actis Synodi Nicenae sumptum. Sic enim ait, iniuncta nobis sunt a sede Apostolica aliqua per scripturam: aliqua etiam in mandatis: hoc est de Nicenis Canonibus, ut conseruentur, & constituta eorum, & consuetudo. Deinde subiungit interpretans, quod dixerat, quia aliqua ordine, & canone tenentur: aliqua consuetudine firmata sunt. Haec legatus Zosimi. Quis hic dubitet, hoc, quod legatus Faustinus dixit, iniunctum sibi a sede Apostolica, in qua Zosimus tunc praesidebat, ut de canoni-

bus

bus Nicenis non solum ea, quae canone constituta, sed quae consuetudine firmata essent, seruari, quin propter canonem Sextum dixerit, ad eumque retulerit? siquidem in eo sancitum est, ut praeconsuetudines de potestate Primatum Alexandrini, & Antiocheni in episcopos suarum prouinciarum vigeant: quia haec, inquit, est episcopi Romani consuetudo, in quo canone, quia nihil noui tunc constitutum est de potestate Primatum, aut Metropolitanorum in episcopos suarum dioeceseon, neque de potestate episcopi Romani in omnes episcopos, idcirco non dixit Synodus, statuimus, aut visum est, sed, vigeant praeconsuetudines, & quae sequuntur, quia haec est consuetudo episcopi Romani. Sic enim beatus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleucia probat, nihil nouum in symbolo patres illos Synodi Nicenae statuisse, sed quod a sanctis Apostolis traditum erat: non enim dixisse, visum est: sed, sic credit ecclesia: in decreto autem de Pascha addidisse, visum est: quia scilicet statuerunt, ut qui erant in Oriente, sic in posterum Pascha celebrarent, ut Romani, & Alexandrini, & caeteri omnes cuncti orbis semper antea celebrauerant. Pertinere autem hanc praeconsuetudinem episcopi Romani, quam hic canon sextus dicit, ad summam potestatem episcopi Romani in omnes Primates, & Metropolitanos, ac reliquos episcopos, ex qua forma a domino instituta, & a. S. Apostolis tradita factum sit, ut alij Primates, & Metropolitanos potestatem in episcopos sibi subiectos habeant, proximo capite copiose, & ut spero, exacte docebo. Zosimus ergo per legatum suum consuetudinem, non dico, trecentorum annorum, quos vos, Magdeburgenses paulo ante desiderabatis, sed quadringentorum, & amplius, & in ea consuetudine simul etiam ius diuinum, & scripturam, & ordinationem Christi citauit, quae vos a Zosimo requirebatis, neque consuetudini isti, quam in Nicenis canonibus Faustinus legatus nomine Zosimi Pontificis Romani seruandam esse proposuit, patres illius Synodi Carth. opposuerunt, quicquam prorsus satis silentio suo, quod propositum erat comprobantes. Deinde, ad rationes, quas Africani patres in epist. ad Coelestinum adferebant, cur ipsis videretur, non esse in concilio Niceno sancitus canon de appellationibus ad sedem Romanam: immo potius aperte commissi essent Episcopi suis Metropolitanis, vos de vestra officina pro defensione patrum Africanorum illud insuper addidistis; videbatur etiam eis absurdissimum, vnum homuncionem omnibus Christi ecclesijs per orbem terrarum sparsis, imperare, easque regere velle: cum ea res plurimorum Episcoporum vires, & curam propemodum exuperaret.]

Haec vos. Si hoc absurdissimum videbatur: quomodo ad Bonifacium scribunt his verbis, quae vos callide dissimulastis? Ut Romam liceat Episcopis prouocare, & clericorum cause, apud suarum prouinciarum episcopos finiantur, iam priore anno etiam litteris nostris ad eundem venerabilis memoriae Zosimum datis, insinuari curauimus, ut ea seruare, sine vlla iniuria fineremus, usque ad inquisitionem statutorum Concilij Niceni. Deinde subiungunt, & nunc a tua poscimus sanctitate, ut quemadmodum apud Nicenam a patribus acta, vel instituta sunt, sic ea a nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista, quae in commonitorio attulerunt, facias exerceri. deinde recitant, quae erant in commonitorio, id est, Si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo deie-

Hh rint

Quod Zosimus ius diuinum, & consuetudinem & scripturam, sicut Magd. desiderabant, citauerit.

quid de suo addiderint Magd. & quid dissimularunt.

rint eum, & appellasse videatur, & confugere ad beatiss. ecclesie Romanę Episcopum, & voluerit audiri, & iustum putauerit, vt renouetur examen; scribere ijs Episcopis dignetur, qui in finitima, & propinqua prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quod si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit episcopum Romanum, vt à latere suo presbyterum mittat; erit in potestate episcopi, quid velit, & quid estimet: & si decreuerit, mittendos esse, qui presentes cum episcopis iudicent habentes auctoritatem eius, à quo destinati sunt, erit in arbitrio eius: Si vero crediderit, sufficere episcopos, vt negotio terminum imponant; erit in suo arbitrio. Dubitabant patres Africani, an esset in concilio Niceno canon in commonitorio recitatus: quod si esset, petebant a Pontifice, faceret eum custodiri, vt in Africa, sic etiam Romę: id est, vt si is, qui Romam appellasset, moueret Pontificem, vt iterum audiretur, mitteret Pont. à latere presbyterum in Africam, qui causam ibi cognosceret, & reliqua, quę in canone commonitorij continebantur, ne aliquando eueniret, vt flagitiosus aliquis in Africa dānatus, postea per fraudem, & surreptionem Romę absolueretur, vt in Apiario illo euenisse querebantur, qui dissensionem illi occasionem præbuerat. An igitur qui hoc petebant, non satis aperte agnoscebant, & confitebantur primatum Pontificis? ad quem enim pertinet facere, vt custodiatur lex, nisi ad eum, qui legi præest? an non clare iudicabant, non esse absurdum, quod in prouincijs suis, & Romę custodiri poscebant? immo hoc ipsum rursus in eadem epistola clarius adhuc confitentur, cum sic aiunt, hæc utique, vsq; ad aduentum verissimorum exemplarium Nicenę Synodi inserta gestis sunt: deinde subiungunt, Quę si ibi, quemadmodum in ipso, quod apud nos fratres ex Apostolica sede directi, commonitorio allegauerunt, continerentur, eoq; ordine, vel apud vos custodirentur, nullo modo nos talia vel tolerare cogemur: vel intolerabilia pateremur. Iam hic non solum non esse absurdum, sed commodissimum confitentur, quod in commonitorio recitatum est, si tamen Romę etiam seruaretur: hoc enim erat, quod, vt dixi, querebantur. Quod vero interpretamini, visum esse absurdum, vnum homuncionem omnes ecclesias per orbem terrarum sparsas regere velle, cum ea res plurimorum episcoporum vires, & curas propemodum superaret, ita loquimini, quasi omnes mundi ecclesias per se Pōtifex regeret, quod esset quidem absurdum, & incommodum, immo quod fieri non posset; ac non potius per episcopos, Metropolitanos, siue Archiepiscopos, & Patriarchas: vt per omnes tandem ad vnum cura omnium mirabili subordinatione confluat, quo nihil potuit esse, neque magis decorum, nec ad cōcordiam aptius. Quod autem homuncionem vocatis Pontificem, sanè sic contumeliose in eum loqui non didicistis ex illis Africanis patribus, etiā illa sua tunc cōtentione acerba armatis, sed a magistro vestro. Homuncio erat Petrus: sed qui illi homuncioni oues suas ad regendum commisit, ita vt quod ad eius regimen non pertineret, non essent oues Christi, quod inquam, oues suas Petro commisit, idem commisit Pontifici Romano successori Petri, oues suas: qui non tam dolet, quod a vobis homuncio appelletur propter eum, qui propter nos vocatus est vermis, & non homo; opprobrium hominum & abiectio plebis, quam quod vos nolulistis in ouili eius permanere: nec aliud magis desiderat, quam vt ad gregem Christi redeatis, ne sitis in prædam & deuo-

Aperte agnoscebant, & confitebantur primatum patres Africani.

„
„
„

ra-

rationem lupis infernalibus. Iam de Africanis patribus, quoniam similes videri vultis, dum eos nobis obijcitis contra canonem de appellationibus Nicenum, quem negatis, siue vt iudices, siue vt testes, vel potius tanquam iudices, & testes vestro more; videamus paulisper, quantum inter vos, & illos distet. Scripserant episcopi Africani in concilio Mauritania, cui Stephanus Archiepiscopus præerat, congregati ad Damasum Pōtificem de quibusdam vicinis episcopis, qui non consulto episcopo Romano, quosdam ex fratribus damnauerant. Petebant igitur episcopi Synodi illius a Damaso Pontifice, vt eos defenderet: sibi enim videri non licere facere, quod illi episcopi vicini fecissent. Respondet Damasus laudans eorum curam, ac sollicitudinem de fratribus, ac multa describens, quę ad iudicia causarum ecclesiasticarum pertinebant, tametsi illi, quibus respondet, non ignorare viderentur. Sic enim ait Damasus, ideo omnia, quę innotuistis, non licere mandarem: nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta, super quibus consulistis, illicita esse non dubitetis. Discutere namque episcopos, & summas ecclesiasticorum negotiorum causas Metropolitanis vna cum suis comprouincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotijs, licet: sed definire eorum, atque ecclesiasticorum summas querelas causarum, vel damnare episcopos absque huius sanctę sedis auctoritate minime licet. deinde subiungit: quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Vt notis Synodum sine eius auctoritate fieri, non est catholicum, & quę sequuntur in prolixa epistola, & eruditissima. Deinde post multa, vt intelligamus, de qua re illi episcopi Africani in Synodo congregati, scripserint, monentes quoque (inquit) instruere debetis memoratos vicinos vestros, vt à talibus se subtrahant, & quę illicite contra fratres suos egerunt, cito corrigant, & quos nobis inconsultis, læserunt; nobis inconsultis, plena satisfactione sanent, & cito eos sibi reconcilient, si noluerint Apostolicę sedis suscipere cęsuram. nam si quid forte in eis, aut contra eos emerferat, nostrum fuerat expectandum examen, vt nostra aut condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio, vt semper fuit huic sedi concessum priuilegium. Omitto reliqua. Siue igitur hi ipsi tunc episcopi, siue, vt est vita hominum breuis, eorum successores in concilio Carthageni III. post 20. prope annos canones multos condiderunt, ex quibus decimus est eiusdem sententię cum capitulo 22. in rescripto Iulij ad Orientales, Hoc etiā placuit, vt a quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obstit, quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicasse, vel cupiditate, & gratia deprauati. Cum dicunt, a quibuscunque iudicibus ecclesiasticis, profecto neque primates Africa, id est, primarum sedium episcopos exceperunt, nec Archiepiscopum Carthagenensem maximum totius Africae Metropolitanum, nec eorum cōcilia, quin ab omnibus prouocari posset ad alios ecclesiasticos iudices, vbi maior auctoritas esset, vt ad Romanos Pōtices. an si id prohibere voluissent, non id aperte dixissent, ne quis in posterum, aut ignorare vnquam, aut cauillari posset? sed recitemus canonem Synodi Africanę 92. quem hostes episcopi Romani obiicere solent, & quę canon ille ex cōcil. Carth. 3. coarguit. Item placuit, vt Presbyteri, Diaconi, vel ceteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de

Quid Africanis de primatu sententiam esse cetero Mauritania ad Damasum scripserint.

Decretum de appellatione ad Pontificem Romanum in concilio Carthageni III. receptum, & approbatum.

H ij iudicis

iudicijs episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant: & inter eos quicquid est, faciant adhibiti ab eis ex consensu suorum episcoporum. Quod si & ab eis prouocandū putauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum: ad transmarina qui putauerit appellandum, a nullo intra Africam in communionem recipiatur. Quid simile in tertio illo concilio Carthaginensi sancitum est? aut quid obstabat, quo minus ita sancirent, si ita visum fuisset? ne vlla non obediendi per obscuritatem canonis occasio in Africanis ecclesijs preberetur. Tamen illud hic obseruandū est, nullo canone patres illos Africanos episcopis appellationes interdixisse, vt presbyteris, Diaconis, & minoribus clericis interdixerunt: quod episcoporum cause, vt sunt maiores ita magis a Pontificem Romanum pertinebant: illud enim, quod in extrema parte canonis proxime recitati græce est, ὡς περὶ τῶν ἐπισκόπων πολ- λάκις ὄρισται, id est, sicut de episcopis sæpe decretum est, non potest vlla ratione sic intelligi, ne quis erret, quali hoc dicat canon, decretum esse sæpe, vt episcopi non appellent transmarinos iudices, sed primates; vt de presbyteris, & diaconis decretum est, siquidē primates non sunt iudices appellationis episcoporum sed primi iudices vt constat ex concilio Cartha. 3. cap. 7. Quisquis episcoporum accusatur, ad primates prouincię causam deferat accusator. hoc ergo significat, sicut de episcopis sæpe decretum est, scilicet, vt si de eorū iudicijs questi fuerint clerici, fiat, quod statutum est canone illo 92. Ac rursus canone 63. appellationes non a quibuscunq; sed ab arbitris interdixerunt, legem sæculi a ratione naturali dictatā secuti: arbitri enim sentētia (inquit Vulpianus) siue æqua, siue iniqua sit, stare oportet, sibiq; quisq; imputare, quod eū elegerit. vnde doctiss. Plato in 6. lib. de legibus hoc iudiciū *κυριώτατον δικασήριον* appellauit, quod nos interpretari possumus, iudicium potissimum. Redeo ad 3. Conciliū Carthaginense. An non satis conuenit, quod hoc canone patres Africani illius 3. Concilii de appellationibus sanxerunt cum eo, quod Damasus Pontifex ad Synodum in Mauritania congregatam, scripsit, cum ait, Quā omnes (sedem Apostolicam dicit) appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Sicut ergo, cum dixit Damasus, omnes, neminem excepit, quin prouocare posset, si necesse esset: sic tertia illa Synodus, cum dixit, a quibuscunq; iudicibus ecclesiasticis prouocatum fuerit, neminem excepit, a quo non prouocari posset. Africani igitur patres in illa quidē Synodo 3. canonem de appellationibus tenuerunt, & confirmarunt: at, vos Lutherani ex quo esse cœpistis, de ortu loquor vestræ hæresis, nunquam tenuistis. In sexta vero Carthaginensi etsi nō receperunt, donec eis in concilio Niceno ostenderetur: nunquam tamen primatum Pontificis negauerunt. Vt vel ex vno Augustino episcopo Hipponensi, qui interfuit, & legatus Numidiæ fuit, intelligi potest, vt supra docuimus, nec a fide Romanæ ecclesiæ vnquam illi recesserunt: immo quoscunq; de hæresi ecclesiæ Romana damnauit, & ipsi damnauerunt: at vos statim a principio obedientiam Pontificis Romani abiicistis; primatum eius negastis, & fidem ecclesiæ catholicę reliquistis. Illi Nicenum canonem de appellationibus ostendi sibi postulabant, parati recipere, si ostenderetur, promittentes interim seruaturus se omnia sine iniuria Pontificis: immo in extrema parte epistolę ad Cœlestinū Pont. damnationem Apiarii, vnde illa procella orta est, factam

Quanta obseruatio in canone 92. & canone 63. Synodi cartha. 6.

Quanta sit Magdeburgensium, & Africanorum distantia ac differentia, quorū similes videri volunt in negatione decreti, de appel-

factam esse confitentur salua episcopi Romani moderatione, an non est hoc confiteri ius, & auctoritatem Pontificem appellandi? Canones vero ex Sardicensi Concilio in commonitorio recitatos, qui erant alioqui ex actis Synodi Nicenę sumpti, non solum, nec absurdos, neque falsos esse, vnquam dixerunt, vt vos finxistis: sed potius, vt paulo ante ex ipsa eorum epistola ostendi, probabant, & commēdabant, modo Romæ seruarietur: in quo tacite, ac dissimulanter de Pontifice querebantur: at vos absurdissimos dicitis, & falsatos, qui dicitis, iuxta prophetam, bonum, malum: malum, bonum: ponentes tenebras lucem, & lucē tenebras, quos manet propheticum vq;. Præterea quod illi tunc patres errarunt, postea successores eorum Bonifacio 2. Pontifice correxerunt, cum est inter Africanā, & Romanam ecclesiam facta pacis reconciliatio, vt perspicui potest ex epistola eiusdem Bonifacii ad Eulalium Patriarchā Alexandrinum, in qua multa diuine præfatus de distinctione ordinum ecclesiasticorum, & de mira cōnexionione concordie ex diuersitate, ac distinctione graduum, subiungit, Quia igitur vnumquodque salubriter tūc completur officium, cum fuerit vnus, ad quem possit recurri, præpositus, vota nostra charitatem tuā late-re nolumus, ne qui particeps fuit sollicitudinis, gaudiorum fructus reddatur extorris. Et ideo Carthaginensem ecclesiā ad Cōmunionem nostrā rediisse tradētibus significamus alloquijs, & mandatorum, quę legatis nostris dedimus seriem in omnibus fuisse cōpletam. & paulo post, Aurelius enim præfatę Carthaginensis ecclesiæ olim episcopus, cū collegis suis instigante Diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacii, atque Cœlestini contra Romanam ecclesiā cœpit: Sed videns se modo peccatis Aurelii Eulalii a Romanæ ecclesię communionem segregatum, humilians recognouit se, pacem, & cōmunionem Romanę ecclesię petens, & subscribendo vna cum collegis suis damnauit; auctoritate apostolica omnes scripturas, quę aduersus Romanæ ecclesię priuilegia factæ quoquo ingenio fuerunt. Horum ergo vos pœnitentiam imitari oportebat, non illorum superbiam; sed maluistis emulari in malignantibus, & zelare facientes iniquitatem. Det vobis Dominus locum pœnitentię, vt dedit illi Eulalio. Postremo patres illi Africani, quamuis in Synodo Sardicēsi, quæ extabat, legerent, quæ in cōmonitorio illo, ex Nicena Synodo proferebantur, quæ fuerant postea in Sardicensi repetita, quia tamen nondū putabant eam Synodum ab œcumenica Synodo confirmatam, non mouebat illos: tamen si erat quidem recepta, & approbata in 2. Synodo Cōst. canone 5. vbi occidentalis Synodus vocatur; vt in Synodo quoque Florētina act. 6. affirmatum est. At vos postquam Synodus Sardicensis, non solum in illa Constantinopolitana, sed in alijs etiam magnis & œcumenicis Synodis, quæ postea consecutæ sunt, confirmata est, quid iam vtcumque excusare potestis? esto, non extent acta illa Synodi Nicenę, ex quibus decreta illa Sardicensis Concilij in Carthaginēsi sumpta, & repetita fuerāt, fuisse enim scripta acta, & quidem accurate, testatur magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleucię: Phorius quoque Cōstāt. scribit in bibliotheca sua, id est, in volumine de libris a se lectis, legisse se acta Synodi Nicenę tribus voluminibus, a Gelasio quodā scripta. Item beatus Isidorus Hispal. archiepiscopus in prologo suæ collectionis Canonū, & Epistolarum atudisse ait ex duobus de consortio fratrum suorum, (episco-

Canones Nicenos ex Sardicēsi synodorecitatos, nunquam Africani absurdos, aut falsatos dixerūt, ut Magdeb. finxerunt.

Synodus Sardicēsis approbata in Synodo Cōst. can. 5. vbi occidentalis uocatur.

De actis Nicenę Synodi accurate scriptis: & qui sint auctores, & quod iudicia & actiones causarū, & ecclesiasticę decisiones ad eas pertinentes in eis continerentur.

pos dicit) qui ex Oriēte venerant, qui affirmabant vidisse in Oriēte ingēs volumen actorum Synodi Nicenæ: in quibus aiebant iudicia querimoniarum, & definitiones, ac constitutiones contineri; vbi autē iudicia, & actiones causarum tractantur, necesse est sepe vt producantur regulæ ecclesiasticæ, & vt sententiæ iudiciales inter actiones ipsas fanciantur; vt in actis cōcilij Calcedonenis, quæ illi ex Oriēte patres, de quibus paulo ante Iulius meminit, dicebant ad exemplum actorum Nicenæ Synodi scripta esse, vt cernere licet in act. 12. vbi causa Bassiani, & Stephani Episcoporum ecclesiæ Ephesiorum acta est: & quia contra regulas ibi productas facti fuerant episcopi, secundum canones ibi recitados priuati sunt. Item in actione 7. controuersia Maximi Antiochiæ Episcopi, & Iuuenalis Hierosolymorum de paroccijs composita est, ita vt Antiochenus haberet in diocesi sua duas Phœnicias, & Arabiam: & Hierosolymitanus tres Palæstinas. Sic etiam in 5. conc. instituta est actio, & acta causa contra Petrum Apamearum episcopum. ad ista ergo acta Synodi Nicenæ illi Niceni canones pertinent, ex quibus actis sententias illas tā multas, & varias iudiciales, quas Iulius Pontifex in rescripto ad Orientales produxit, sumptas esse non obscure idem Iulius significasse mihi videtur, cum finem faciēs, plura, inquit, de his ideo hic non inferimus, ne vacuare, vitem ue prædictam facere Synodum videremur: aut fastidium legentibus, audientibusq; prolixa faceret epistola: cum Synodū dixit, profecto acta Synodi intellexit; nō enim Synodus in canonibus consistit, alioqui Synodi nullæ essent, quæ nullos canones fecerunt. neque rursus si totos, siue 70. siue 80. canones, quos Nicæna Synodus composuit, Iulius repetisset, continuo totam Synodum vacuasset, cum canones seorsum ferri soleant, & ab ipsa Synodo, id est, ab actis separari: loquitur igitur Iulius de legibus, siue canonibus ecclesiasticis, quas nunc vocant decisiones, quæ erant per acta ipsa, & actiones causarum, tamquam sanguis per venas corporis fusus: nō enim decisiones iudiciales aptius collocari poterant, quam inter causas ipsas, & causarum actiones, quæ in actis continebantur: confirmat etiam hoc illud Nicolai primi dist. 19. c. Si Romanorum, Præsertim, inquit, cū Synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur. libenter hæc notavi, quod aliquando, cum hæc non distinguebam, neque considerabam, fateor, non poteram intelligere, quomodo ex illis canonibus 80. qui in 70. postea redacti sunt, tam multæ sententiæ (sic enim Iulius vocat) iudiciales essent. non enim probabile mihi videbatur, tam multos canones de iudicijs, & actionibus causarum, & tam paucos de ceteris rebus sancitos esse. Esto ergo, vt iterum dicam, non extent acta ista Nicenæ Synodi, in quibus, vt par est credere, canones illi duo iudiciales Synodi Sardicenis 7. & 17. continebantur, quos Zozimus. Pont. in commonitorio legatis suis ad Synodum Carthaginensem dedit, & ex Concilio Niceno esse affirmavit: at extat ipsa illa Sardicenis Synodus ex 200. episcopis 30. prouinciarum, quæ vt aliæ Synodi alios canones Nicenos continent, vt Antiochena, Laodicensis, & aliæ, ita hæc Sardicenis canones illos, qui in Synodo Carthaginensi ex commonitorio illo recitati sunt, continet. Sed iam sextum canonem aggrediamur.

Quod canones illi Niceni ex quibus sententias illas iudiciales in rescripto ad orientales Iulius scripsit ad acta Synodi pertinebant, & in eis ferebantur.

De sexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodum in eo summa potestas Pontificis necessario contineatur, & Apostolicum ius ecclesiasticæ prouocationis ad eum: & quomodo ex 34. canone apostolorum, & ex epistola 3. Sæcti Anacleti is canon ortum duxerit, & de interpretatione euidenti eiusdem Canonis Sexti, & quid verbum *πρεσβύτον* in eodem Can. Sexto significet contra patronū Molini. Itē responsio ad id quod in 4. Cēturia obiiciunt Magd. dissentire inter se qui auctoritatem primatus Pontifici. ad consuetudinem referunt: & qui ad Christum, & quæ ista consuetudo sit intelligenda in epistolis Pontifici. De epistola Iulij cum Athanasio, cum historia, & testimonio Theodoretij, & Socratis, & Synodo Sardicensi collata. De eo, quod Mag. Sextum canonem falsatum esse obiecerunt, & quare, & ubi cum, ut nunc habet, ijdem receperunt, & de praua interpretatione canonis 6. & 9. Niceni in historia Rufini. Quid significet parilis mos in eodem Sexto Canone.

Cap. 3.

Postquam satis ostensum est, patres illos concilij Carthag. Primatum Pontificis Romani, nunquam refutasse, sed potius semper illum Pontifici tribuisse: age differamus iā accuratius de illo ipso canone sexto cōcilij Niceni, qui est de cōsuetudine prisca potestatis ipsorū Primatum in subiectos Episcopos, quia hæc, inquit, est episcopi Romani cōsuetudo. interpretemurq; illum, non solum veterum pontificum, & aliorum sanctorum patrum, sed etiam magnorum conciliorum testimonijs, ac decretis in interpretationem eius collatis: Interpretemur, inquā, pluribus de causis, quam exactissime possumus: tum quia in hoc canone non bene considerato patres illi Carthaginenses sic clericos, & episcopos Metropolitanis suis commissos esse existimabant, vt non esset ad episcopum Romanum prouocatio: tum etiam, quia in eo ipso canone est illa prisca consuetudo, quam Magdeburgenses in 5. Cēturia, vt antea dixi, obiiciunt, non fuisse a Zosimo Papa citatam, sed tantum, inquit, ius humanum, id est, decreta Nicæna: deinde, quia quidam patronus Molini Lutheranus scriptor ausus est dicere, circumscriptam esse in hoc canone certis finibus Romani Pontificis iurisdictionem; in quo mendacio, mirum, quam insane exulter ac triumphet: postremo, quod potissimum est, quia hic canon grauissimus testis est summæ potestatis episcopi Romani, & legitime ad eum, cum necesse est, prouocationis. Vigent ergo, inquit canon, prisca cōsuetudines quæ in Aegypto, Libya, ac Pétapoli sunt: vt episcopus Alex. horū omnium habeat potestatem; quia ita consuetū est episcopo Romæ. Sequitur deinde, similiter autē in Antiochia, & alijs prouincijs seruanda sunt priuilegia ecclesijs &c. nō dixit, sicut hoc cōsuetū est episcopo Romæ, sed dixit, quia hoc cōsuetū est episcopo Romæ habere. s. potestatem in episcopos suos, Quare si potestas, q̄ episcopus Romanus in episcopos habere cōsueuit, causa est, cur primates Alexandrinus, & Antiochenus in episcopos suarū prouinciarū *ἐκ τοῦ ἀρχαίου* potestatem habere cōsueuerint, igitur potestas episcopi Romani in episcopos maior est, quā primatū Alexandrini, & Antiocheni; propter quod enim, vnumquodque est, & illud magis est, vt ratione naturali magistra, princeps philosophorum didicit, & idem in priore libro posteriorum *ἀναλυτικῶν* docuit: vt quod causa est, inquit, cur hoc amemus, magis illud amamus. Similiter dicendum est, propter quod vnumquodque potest, & illud magis potest. Quare si primates, archiepiscopi, aut Metropolitanis, quod a principio in episcopos suarum prouinciarum posse cōsueuerunt, propter id, quod episcopus Romanus in episcopos sibi subie-

Quo potestas Pont. sit causa potestatis aliorum primatū, & quare.

ctos posse cōstituit, possunt; ex quo rursus necessario sequitur, vt potestas episcopi Rom. maior sit: igitur ad episcopum Rom. vt pote maiorem hoc ipso canone sexto teste, omnibus, cum necesse est, datur prouocatio. Vnde autem, & qua ratione factum sit, vt episcopi Ro. potestas in episcopos sit maior, & ex ea tanquam ex causa, ac fonte potestas Primatum, & Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum in suos episcopos deriuetur, optime, & grauissime, ac magna auctoritate Pont. Anacletus in epistola 3. interpretatus est, quem Synodus Nicena in hoc sexto canone est secuta. sic enim ait, Inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eū potior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quadā fuit discretio; & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerūt, vt reliquis omnibus praeesset Apostolis; qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis episcopis tenendā tradiderunt. Haec Anacletus. Cuius epistolę temere a Magdeburgensibus reijciuntur, cum eorū propheta, ac magister Martinus Lutherus secundae eiusdem Anacleti epistolę testimonio, & auctoritate contra nos in resolutione de auctoritate Pontificis abutatur. Quia igitur beatus Petrus reliquis omnibus Apostolis, ita domino secundum euangeliū suum statuente, praefuit, omnesq; eum principem habuerunt, quamuis omnes Apostoli essent; idcirco Sancti Apostoli iussu domini statuerunt, vt simili forma, ac more Archiepiscopi, & Patriarchae reliquis per prouincias suas praeesent episcopis, quamuis omnes essent episcopi: omnesq; episcopi singularum nationum suum primum haberent, hęc forma 34. Canone Apostolorum sancita est; quem hoc loco epistolę suę tercię. S. Anacletus citauit: & ad quem illae priscę consuetudines pertinent, quas in sexto hoc canone Nicena Synodus dicit de discretione (vt verbo Anacleti utar) episcopi Alexandrini, & reliquorum episcoporum per prouincias: item Antiocheni, & episcoporum, qui ei subiecti sunt. Secundum enim hunc Apostolorum canonem iam a priscis temporibus episcopi Aegypti, Libyę, & Pentapolis primum suum agnoscebant episcopum Alexandriae: & episcopi prouinciarum Orientis primum suum, episcopum Antiochię. Quod si hoc, vt S. Anacletus interpretatus est, S. Apostoli statuerunt propter formam, quam ipsi inter se habebant; qui videlicet beatum Petrum primum, & caput agnoscebant, ad eumq; tanquam ad caput omnia maiora referebant, vt illi in Mosaica hierarchia ad Moysen, consequens necessario est, vt successores Apostolorum tum Metropolitani, tum Patriarchę, qui sunt maiores Metropolitanis, successorem beati Petri, id est, episcopū Romanum primum, & caput agnoscere debeant: ac proinde ad episcopum Romanum, ceu ad caput, omnes maiores causas referte, ac etiam ius eum appellandi omnibus permittere. Hic ergo est, interprete S. Anacleto, priscus mos episcopi Romani, quem sextus canon Synodi Nicenę dicit, scilicet a sanctis Apostolis auctoritate domini institutus, & ex more, quem ipsi inter se habebant, expressus, vt videlicet episcopus Romanus, caput omnium Primatum, siue Patriarcharum sit, vt Petrus erat omnium Apostolorum: ex quo more Apostolico episcopi Romani Petri principis Apostolorum successoris, ita sanctis Apostolis instituentibus, tanquam ex fonte manat, vt sextus hic canon Synodi Nicenę testatur, vt alij Patriarchae, siue

Quod temere Magd. epistolae Anacleti negant, quibus Martinus Lutherus contra nos uti volebat.

siue primates aliorum episcoporum per prouincias sibi subiectas capita sint: quia videlicet episcopus Romanus caput est ipsorum Metropolitanorum, ac Patriarcharum, ac proinde omnium episcoporum, qui sub illorum potestate sunt: ita fit, vt vnus demum omnium primus sit, & omnium caput, vt fuit Petrus. hanc enim formam, quam inter se sancti Apostoli tenebant, vt S. Anacletus ait, suis successoribus, & reliquis episcopis, vt iam explicatum est, reliquerunt. Illud autem hic admonebo, quomodo accipiendū sit, quod in libro 3. de Dogmaticis Characteribus verbi Dei hunc ipsum canonem sextum Nicenę Synodi interpretans scripsi: nequis existimet diuersam sententiam esse; non enim cōtinuo secum discordat, qui quod alio loco paulo obscurius dicit, alio dicit explanatius. Videbar. n. tribuisse illic Pontifici Romano, quasi instituisse, quod beatus Petrus, cui successit, cum reliquis Apostolis instituit. Quare cum dixi interpretas morem istum Pontificis Romani, quem canon Niceni concilij dicit, quia episcopus Romanus iam olim a principio solitus est concedere episcopo Alexandrino iurisdictionem Aegyptiam, Libycam, & Pentapolitanam, & rursus paulo post. Quā. s. iurisdictionē episcopus Alexandrinus iā olim ab episcopo Romano accepit, sic intelligo, accepisse. s. ab episcopo Romano p auctoritatē, & institutionē beati Petri, qui in successore suo Romano praesidet. Petrus. n. & cū eo reliqui Apostoli iussu domini statuerunt, vt Primates, & Metropolitani potestate iurisdictionis in episcopos suarum prouinciarum haberent. Sic hūc canonē magnus Athanasius intellexit, cū in epist. 2. ad Felicē Pont. auctoritate huius canonis conc. Niceni probat se Patriarchā Alexandrinū, & reliquos episcopos Aegyptios a Pont. Rom. qui ipsis praerat, contra Arianos defendi debere. Nos. n. inquit, ad quos tua maxime spectat cura, id est, oēs episcopi, praecipue tuum mereri debemus iudiciū, & nō ab alijs deuorari. Deinde subiungit, nam vt oēs Metropolitanis, vel reliqui episcopi sua odia, aut vindictas i reliquos episcopos exercere nō valeāt, ideo nominatim in Nicena Synodo expressi sunt Primates, qui reliquos episcopos audire, & iudicare debeāt: ne vlla fraus in iudicio episcoporum possit irruere. hoc autē in canone sexto cautum est. Deinde subiungit, Vos ergo, qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos, & opprimere oportet, q in fratres seditiones, & scandala excitant. Hęc igitur est ratio Athanasij ex sexto canone Niceni concilij cōclusa; si illud in Nicena synodo secundum priscam consuetudinem, id est, Apostolicam traditionem cautum est, vt Primates reliquorum episcoporum causas audire, & iudicare debeant, id autem factum est, propter consuetudinē episcopi Romani diuina scilicet traditione institutam; (hoc. n. testata est Synodus inquis. Quia hic est mos episcopi Romae) ergo ipsi in primis, ac magis conuenit episcoporum causas cognoscere, propter quem alijs cōuenit. Eandem sententiā, & interpretationē canonis secutus Igmars Rhemensis Archiepiscopus, valde grauis, & vetus auctor in tractatione sua quorundā capitū ecclesiasticorū c. 57. Niceni quoq; inquit, canones Romani Pont. priuilegiū ratū esse voluerūt, cū ad exēplū eius etiā omnium priuilegia prouinciarū iudicarent obseruāda. Hoc ergo canone summā Pōt. Rom. auctoritatē in omnes ecclesias, & oēs ecclesiasticas leges, ac iudicia a Nicena synodo cōfirmatā esse sensit grauissimus, & nationis Germanicę auctor. Vnde subiūgit, nequaquā ergo aliud Romanus Pōtifex cōtra

Interpretatio canonis 6. Nic. conc. ex epistola Athanasij ad Felicem.

Interpretatio canonis 6. cōc. Nic. ex Igmars Rhemensi.

canones agit, si quādo illos pro cōsideratione tēporū nūc intēdit: nūc remittit: cū & ipsi canones tale priuilegiū ei indubitanter cōpetere cōcesserint. Sic etiā hūc canonē intellexit Nicolaus primus Pont. eruditissimus, ac sanctitate clarus in epistola ad Michaelem Imperatorem, ita enim ait; Nicenæ Synodi non aliud præcepta testantur: adeo vt nō aliquid ausa sit constituere, cum videret, nihil supra meritum suum posse cōferri. Omnia deniq; hic nouerat domini sermone cōcessa. Si omnia, ergo nihil defuit, quod illi nō cesserit. deinde subiungit; Deniq; si instituta Nicenæ Synodi diligenter inspiciantur, inuenitur profecto, quia Romanæ ecclesiæ nullū eadē Synodus cōtulit incrementū: sed potius ex eius forma, quod Alexandrinæ ecclesiæ tribueret, sumpsit exēplum. Hactenus Nicolaus. Quæ vero ista forma sit, quā Pōtifex Nicolaus dicit, magis adhuc intelligi potest ex epistola 3. Anacleti, quā Synodus Nicena secuta est, & vnde Nicolaus primus verbū formæ, & sententiā, atq; interpretationē canonis sumpsit. Sic. n. ait; Inde nāq; & beati Apostoli inter se statuerūt, & quæ sequūtur. Itē Leo magnus, cuius auctoritas quāta sit, Synodus Chalcedonensis sexcentorū, & amplius episcoporū testis est, sic hunc canonem intellexit: siquidē quā Patriarcha Antiochenus auctoritate episcopi Rom. & nō alterius, ordināndus erat, Anatoliū Cōstantinopolitanū in epistola ad Marcianū Augustū reprehēdit, quod eū ordinasset. id autē factū esse dicit cōtra priuilegia ecclesiarū sanctorū patrū canonibus instituta, & Nicenæ Synodi decretis fixa, & cōtra antiquitatis exēpla. Hęc autē omnia canone 6. in quē, cū hæc scribebat, intuebatur, cōprehensa sunt. iubet. n. is canon seruari ecclesiarū priuilegia, & prisca cōsuetudines, quæ Leō Pontifex antiquitatis exēpla vocat; ex quibus est cōsuetudo prisca ecclesiæ Romanæ, ad quā ceu ad caput & fontē, ac causam prisca aliarū ecclesiarū cōsuetudines referri, & ab ea pēdere aperte ipsa Synodus testata est; eū ait, Vigeant prisca cōsuetudines, vt episcopus Alexandrinus, & quæ sequuntur. & subiūgit causam, & originē; quia hęc, inquit, est cōsuetudo episcopi Romani: quod satis supra explicatū est, ne eadē sæpius repetamus. Cū igitur Leo Pontifex ad reprehendendū Anatoliū sententiā huius sexti canonis obiicit, Synodū Nicenā prisca huius cōsuetudinis episcopi Romani testē obiicit. Quod si exēpla experientię in summa potestate Pont. Roman. Lutherani petunt, si cut eorū propheta Martinus, vt in proœmio libri huius dixi, petebat: huic prisca cōsuetudini episcopi Romani in sexto canone Synodi Nicenæ testata, omnes archiepiscopi Thessalonicenses ante schisma ecclesiæ Græcorum locupletissimum testimonium semper dederunt. ij enim vt legati perpetui Pontificis Romani locum eius semper tenuerunt: cuius auctoritate priuilegia ecclesiarum salua conseruabant: & ordinationes episcoporum rite celebrandas, ac electiones Metropolitanorum firmabant: vt ex epistola Leonis 84. ad Anastasium Thessalonicensem c. 6. perspici potest, Nomine autē Metropolitanī Patriarchæ, quoque comprehensi sunt; vt in canone sexto Synodi Nicenæ factum est. Accedit testis huius cōsuetudinis episcopi Romani in firmādis electionibus, & ordinationibus Patriarcharū ipsa etiam Synodus Chalcedonensis: in cuius actione 10. ordinatio Maximi Patriarchæ Antiocheni, Domno antecessore eius eiecto auctoritate Leonis episcopi Romani firmata est: & ob eā causam ab aliis recepta, & approbata. Sed quia hic canō sextus Synodi Nicenæ *πρεσβεία* ecclesiarū secundum

secūdū prisca cōsuetudines salua esse vult, & eiusdē canonis sententiā Synodus Cōstantinopolitana, & Ephesina postea eodē verbo *πρεσβεία* renouarūt, libet explicare vim huius verbi, quod sciā, alios in explicanda notione eius laborasse: alios nugatos etiā esse: ex quibus est patronus Molinei, a verbo igitur *πρεσβεία* *πρεσβεία* dicitur, quo verbo vsus est Apostolus, cū ait, pro Christo ergo legatione fungimur. Hoc. n. est episcopi munus. Sed quia nō licet episcopo, vbiq; legatione fungi, vt Paulo licebat, nisi rātū in diocesi sibi assignata, vtitur Synodus verbo *πρεσβεία*, quod nō iā solā legationē significat, sed diocesim, in qua legatio pro Christo obeūda est. Si cur *διδοσκαλία* doctrinā significat: *διδοσκαλίον* vero scholam, vbi docetur, siue ludū litterarium. Quare nugatur, qui dicit, solum dignitatē & non potestatem significare hoc verbū in canone sexto Nic. conc. cum legatio, sine potestate explicari non possit. Consuetudo igitur prisca, quam Synodus Nicena dicit, quæ *πρεσβεία* siue, vt patres latini vocant, priuilegia episcopis dedit, diocesim, inquam, cuique suam; in qua quisque episcopus priuilegio legationis suæ in ea pro Christo fungendę vteretur, dignitatē simul & potestatem dedit. Ecclesię itaque Romanæ, siue episcopi Romani, qui ei præest, *πρεσβεία* est vna cuncti orbis Christiani diocesis, vbi legatione sua pro Christo fungitur. vt in eo impleatur, quod dominus, qui mentiri non potest, in euangelio suo dixit; Et erit vnus grex, siue vnum ouile, & vnus pastor, (sic enim intellexit beatus Cyprianus in libro de vnitatē ecclesiæ) & vt alij episcopi eiusmodi *πρεσβεία* habeant, id est, diocesim suam ad obeundum suam pro Christo legationem. Nisi enim esset vnum omnium dioceseon ceu corporis vnus caput; vel non essent singula capita singularū dioceseon, quæ partes sunt illius vnus dioceseos inter se vni capiti coherentes: vel esset corpus multorum capitum, sine vlla concordia & decore, & monstri potius simile quam corporis. Idcirco Synodus Nicena, vt in hoc canone sexto, de quo agitur, causam redderet, cur cōsuetudo illa iam tunc prisca instituta esset, vt episcopus Alexandrinus in subiectis sibi prouincias, & earum episcopos potestatem haberet: item Antiochenus potestatem haberet in suas: itidem alij in suas paroecias, quia, inquit, hęc est cōsuetudo episcopi Romani. formam enim quam beatus Petrus, & reliqui Apostoli habebāt, successoribus Metropolitanis, & reliquis episcopis, tanquam ex suo fonte deriuantes reliquerunt. Congruit, cum his, quod S. Anicetus, siue Anicius martyr, & Pontifex in epistola ad episcopos Gallię scripsit, inquit, Si autem propter nimiam longinquitatē, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit (loquitur autem de Metropolitanis incorrigibili) tunc ad eius Primatem causa deferatur: & penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur. Hactenus Anicetus, quod si auctoritate sedis Apostolicæ iudicant Patriarchæ, siue Primates, cum Nicena Synodus sanxit, vt secundum prisca cōsuetudinem Alexandrinus episcopus, qui est Primas, siue Patriarcha, potestatem haberet Aegypti, Libyæ, & Pentapolis, quia is esset mos episcopo Romano, profecto morem episcopi Romani Synodus vocauit formam auctoritatis, quā episcopus Romanus in reliquos mundi episcopos a domino accepit, quāuis omnes essent episcopi; vt pote successor beati Petri, qui reliquis omnibus Apostolis præfuit, quamuis omnes essent Apostoli. Item. S. Melchides intuens in hunc se-

2. Cor. 5.

Quod epistolā quoque Aniceti secuta est Synodus Nicena in Canone 6.

Quo Melchides imitatus & secutus sit canonē sextus Syn. Nic.

Interpretatio canonis sexti synodi Nic. ex epistola Nicolai.

quod synodus Nic. secuta sit in canone sexto conc. Nic. epistolā 3. Anacleti.

xtum canonem Synodi Nice. & de appellando Pontificem loquens. **S**um quoq; verbum consuetudinis inde mutuatus est. Sic enim ait in epistola prima, si vero se viderit quisq; vestrum pregrauari, hanc sedem appellat: huc recurrit, ut semper instituta fuit consuetudo. Ergo propter formam huius consuetudinis a Sanctis Apostolis instituta, & tradita, atque a magna Synodo Nicena recepta, & confirmata, quia episcopus Roman. reliquis episcopis omnium ecclesiarum preest, ita ut reliqui eum appellare, cum necesse fuerit, possint, propter hanc, inquam, formam Nicena Synodus sanxit, & confirmavit priscam, & Apostolicam consuetudinem, ut episcopus Alexandrinus episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolis preesset: atque hi illum, cum opus esset, appellarent, salua semper, ut necesse est, Romanæ sedis auctoritate, utpote summa. Hanc consuetudinem ad Romanam sedem confugiendi cum non intelligant Magdebur. nec sciant, unde ea existat, neq; quod genus consuetudinis sit, obijciunt in Centuria 4. C. 7. de epistolis decretalibus Pontificum, dissentire inter se episcopos Romanos de Primatu: quia alij, inquiunt, affirmant ex consuetudine fieri, ut omnes causæ ad Romanam sedem perferantur, ut Melchias in epist. ad episcopos Hispaniæ, & Damasus in epist. ad Prosperum: alij vero a Christo. Hæc isti. Qui, si ita ut se de verbo dei iactant, in studio eius profecissent, ex Paulo Apostolo discere potuissent, posse consuetudinem in natura, & in scriptura niti. Postquam enim dixit in epistola ad Corinthios priore, Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier autem si comam nutriat, gloria est illi? quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: subiungit, Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. **Q**uæro ergo a vobis Magd. quam consuetudinem hoc loco Apostolus dicat? an consuetudinem ex humana ortam institutione? an potius consuetudinem natura, & ratione consistentem, & ecclesiæ a Sanctis Apostolis commendatam, ac traditam? profecto negare hoc non potestis, siquid sanæ mentis habetis. Huiusmodi igitur consuetudo prisca conuenienter nature, & rationi a Christo instituta, & verbo eius sancita, atque a Sanctis Apostolis tradita est, qua omnia ecclesiæ catholicæ membra vni capiti subiecta sunt ne sit schisma. Hanc consuetudinem Melchias, & Damasus dixerunt: quod vos Magd. non intellexistis. Sed intelligite nunc, & iudicate, an dissentiant, ut dixistis, de primatu, qui a Christo eum, & qui a consuetudine a Christo instituta ducunt. Hanc ipsam consuetudinem ante mille prope ducentos annos longinquam vocauit beatus Cyrillus in epistola ad Cœlestinum, Pöt. de qua superiore libro memini. Ex qua igitur origine, nisi Apostolicæ traditionis orta fuit, si iam tunc prisca erat, & omnium ecclesiarum? Huic etiam consuetudini testimonium, & quidem grauissimum Synodus Ephesina in suis ad eundem Cœlestinum litteris dedit: de quibus, ibidem quoque memorauimus. Præterea hunc canonem sextum Synodi Nicenæ, de quo tam multa scribimus, qui hanc consuetudinem priscam a Sanctis Apostolis traditam confirmavit, & in quo vis decreti de appellationibus continetur, Iulius quoque Pontifex eodem modo intellexit. intuens enim in eum, & in canonem Apostolorum 34. & in epistolam Anacleti 3. & in epistolam Aniceti ad episcopos Galliæ, sic in epistola sua prima scripsit: Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit

Que consuetudo sit, ad quam Primatus Pöt. refertur in epistolis Pötifici.

Quid Iulius Pont. scripserit de potestate summa Pont. intuens quoq; in canonem Apost. & canonem Syn. Nic. & epistolam Anacleti, atque Aniceti.

quædam discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, ut ceteris premineret: de qua forma quædam episcoporum orta est distinctio, & magna ordinatione prouisum est, ne omnia sibi omnes vendicarent: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidam in maioribus viribus constituti sollicitudinem susciperent ampliolem; per quos ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret, & nihil vnquam a suo capite diffideret. Secundum hanc priscam legem ecclesiasticam a Sanctis Apostolis auctoritate domini promulgatam, & canone magne Synodi Nicenæ confirmatam, qua omnium Episcoporum potestas, & iudicia ad vnum tandem caput referuntur, idem Iulius Pontifex causam Athanasij ad se reuocauit ut Theodoretus etiam grauis auctor his verbis libr. 2. historie ecclesiasticæ. c. 4. testatur, Iulius igitur ecclesiasticam secutus legem, & ipsos Romæ adesse iussit (episcopos dicit Athanasij aduersarios) & diem dixit Athanasio: qui simul ut citatus fuit, cupide accurrit. Eant nunc Magd. & negent hanc epistolam Iulij esse, cuius Theodoretus meminit, & quidem verbum ex verbo transferens. Secundum eandem legem alij quoque Pontifices Romani alios episcopos iniquis iudicijs oppressos ad Romanum tribunal confugientes audierunt, & iudicarunt, Innocentius Chrysostomum: Leo Theodoretum: Nicolaus tertium Ignatium: Martinus Maximum: ut alios nunc omittam. Rursus idem Iulius rescribens episcopis Orientalibus, qui Athanasium, & alios episcopos inique damnauerant; quos postea idem Iulius liberauit, intuens in hunc ipsum Canonem sextum synodi, tamquam omnium inquit, curam gerentes propter sedis propriæ dignitatem, suscepimus eos in communionem: singulisq; cum suis rebus auctoritate huius sedis proprias reddidimus ecclesias: quoniam huic sanctæ sedi propter prauorum hominum insidias ipso domino instituentem, & sanctis Apostolis, eorumq; successoribus per singula concilia roborantibus, hoc semper licuit, licebitq; domino auxiliante in perpetuum. Unde qui scit se alijs esse prepositum, non moleste ferat, aliquem sibi esse prelatum: sed obtemperantiam, quam ab alijs requirit, gratis & ipse dependat. Quapropter increpando, vobis scribo, quia non recte tractastis viros inculpatores, & a nobis minime examinatos, ex suis ecclesijs comunione priuatos pellentes, & ecclesiasticæ disciplinæ iniuriam irrogantes, constitutumq; Niceni concilij minime seruantes. Hactenus Iulius. Meminit etiam huius epistolæ Iulij increpatoriæ Socrates. libr. 2. c. 15. quæ vocat παρ' ἑνοιαστικὰ γράμματα quas litteras scripsit se dixit Iulium ecclesiæ Romanæ prerogatiua fretum. Cum igitur Iulius Pontifex Orientales illos increpauerit, quod cum ipsi essent alioqui alijs prepositi, nollent tamem alium esse sibi prelatum, (damnauerant. n. episcopos non permittit eis potestate appellandi maiorem, id est, pontificem Romanum) & quod in ea re Canonem Concilij Niceni non seruassent, satis planum est, Canonem sextum Concilij Niceni significasse: si quidem in eo continetur Primatus episcopi Romani, qui reliquis omnibus prelatus est: & potestas, quæ habet alij episcopi in eos episcopos, quibus prepositi sunt, ut de Alexandrino, & Antiocheno nominatim sancitum est. Ita ut qui sciunt se alijs esse prepositos, sicut hic Iulius scripsit, non moleste ferant, aliquem, id est, Pontificem sibi esse prelatum. Unde Paschasius episcopus Legatus, ac Vicarius sedis Apostolicæ cum vellet in Chalcedonensi

Quod Theodoretus epistole Iulij meminit, & legis ecclesiasticæ, quæ secutus est Iulius in appellatione Athanasij admittenda.

Concilio auctoritate, ac testimonio magnę Synodi Nicenę Primatū Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam voluerant quidam Canone per fraudem clam composito, quędam priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchę, Canonem sextum Nicenę Synodi in actione. 14. produxit, et recitauit ad contradicendum, sic inquit, trecentorum decem & octo patrum Canon 6. quod ecclesia Romana semper habuit Primatū: admonuit Paschalinus vice pro emij, quid hoc canone contineretur, dein de subiungit canonem. Antiqua consuetudo vigeat per Aegyptum, Libyam, & Pentapolim; vt episcopus Alexandriae horum omnium habeat potestatem; quoniam, & Romano episcopo hæc est consuetudo, & quę sequuntur. huic canoni, & canonis sententię patres Synodi Chalcedonenfis minime contradixisse, nõ solum ex ipsa actione 14. perspici potest, sed Liberatus quoque archidiaconus Carthaginensis in Breuiario causę Nestorianorum c. 13. testatur: sic enim ait, Legati contradicentio a iudicibus concilij, & episcopis omnibus suscepta est. Sed, vt ad epistolam Iulij Pontificis reuertamur, quia Magde. more suo, vel eam negabunt, vel auctoritatē eius, nos vtrumque & verā esse, ac magnę auctoritatis, aduersus istos grauissimo testimonio 250. episcoporum Synodi Sardicensis Catholicorum qui ex 30. & amplius prouincijs conuenerunt. hi enim epistolam ad omnes episcopos miserunt; quam Theodoretus libro 2. historię ecclesiasticę recitat; in qua de illa ipsa epistola Iulij & meminerunt, & sententias eius posuerunt; vt cum aiunt, Et si maxime ipsorum calumnię proditæ, iudicetęq; sunt, cum quia citati ab amico, & collega nostro Iulio non apparuerunt: tum de ijs, quę ipse Iulius scripsit: profecto enim venissent, si non obstitisset metus scelerum perpetratorum. Iulius vero de illis ipsis sic scripsit, Neque suspicione caret, qui alium, calumnijs derogat, falsa dixisse, cū ipse ad iudicium, vt probet, quę intulit, euocatus venire distulerit. Et paulo post eadem Synodus, sed, vt diximus, citati non adfuerunt, hoc etiam ipso facto producentes calumnias suas. Iulius vero scripserat de eisdem in eandem sententiam, sane manifestum est, suum eos confiteri crimen, qui toties euocati, venire distulerunt. Sequitur in Synodo Sardicensi. Qui enim se, quę dixere de alijs, probaturos esse confidunt, ne in faciem quidē illos accusare metuunt. Iulius vero sic illis ipsis in eadem scripserat epistola, qui citati a Pontifice venire noluerunt, Nam si de vestris dictis confideretis, etiam in faciem probare non distulissetis: Contulimus epistolā Synodi Sardicensis cum epistola Iulij, ne eam post hac Magdeb. aut reliqui Lutherani negare audeant. Quare si nec epistolam vlla tergiuersatione, nec auctoritatem eius negare iam possunt, quam tot episcopi Catholici, ac tot prouinciarum in epistola Synodica ad omnes omnium ecclesiarū episcopos citauerunt, & secuti sunt, eisdem interdum verbis, & sententijs vtentes; quid superest, nisi, vt quę in ea ipsa epistola Iulij continentur, quę tot patres probarunt, & amplexi sunt, & ipsi Lutherani, & Magd. licet inuiti conscientia tamen cogente, probare cogantur, de Primatu dico Pontificis Romani, & de iure appellādi eum in maioribus causis, ne probi ab improbis damnentur, quę & in ipsa Iulij epistola, & in actis ipsis Synodi Sardicensis comprehensa sunt? Redeo ad sextum canonem, in quo nec ipsi Magd. dissimulare potuerunt, quin summa episcopi Romani potestas, & ius ad eum prouocandi cōtineretur: idcirco enim cum alioqui negare eū nullō

Veritatis & auctoritatis epistolę Iulij testimonio esse duos quinquaginta episcopos Syn. Sard.

nullo modo possent, falsatum tamen esse dixerūt. Sic enim in Centuria 4. cap. 7. de epistolis Decretalibus Pontificum scripserunt, ostensuros se prolixè in Centuria quinta in Synodo Carthaginensi falsasse Romanos episcopos canonem sextum Synodi Nicenę ad obtinendum priuilegium, vt omnes causę ecclesiasticę ad sedem Romanam deferrentur: & sine sententiā eius nihil geri posset. Verum de hoc, quod promiserant, siue promissi obliti, siue conscij, non teneri promissis, qui promittunt, quod præstare nõ possunt, ne verbum quidem in 5. Centuria in Synodo Carth. de canone tantum Sardicensis concilij meminerunt, quem non Nicenum, sed supposititium esse contendūt. Immo canonem sextum, quem promiserant, ostensuros se falsatum esse, cum ceteris canonibus Synodi Nicenę, qui in publicis exemplaribus tunc ferebantur, vt nunc feruntur, recitarunt, his paucis vice argumenti, ac proemij expositis, dum hæc, inquit, geruntur, exemplar canonum Nicenorum per Trilonem, & Thearistum Constantinopolitanum e Græco latine redditum, & Synodo Carthaginensi missum huiusmodi in tomis conciliorum annotatur. Deinde subiungunt capitula 20. ex quibus sextum est, Antiquiores consuetudines obtineant, quę apud Aegyptum sunt: & quę sequuntur. Sequitur deinde, quia & vrbs Romę episcopo similis mos est. Ergo etiā Magdeburg. auctoritate duorum interpretum Trilonis, & Thearisti, ac etiam totius Synodi Carthaginensis, quę canones recitados amplexa est, canoni sexto testimonium tribuunt, quę tamē in Centuria 4. falsatum esse dixerant. immo vt omnē scrupulum eijciant, reuoluant, si placet, omnia exemplaria Gręcorum manu scripta, quę nunquam Romam aduēta, nec inter Latinos peregrinata sint, & consulant ea, vtrum aliter habeant, quam in Latinis legitur. Quod si canon sextus concilij Nicen. falsatus vnquam fuisset, qui potius obiecissent, quam ipsi Gręci Romanę ecclesię emuli, & obrectatores? quod tamen nunquā hactenus fecerunt. immo vero canon ille sextus, qui in Rufini historia cū reliquis in epitome est descriptus, falsatus est, vel potius falsa interpretatione deprauatus. Sic enim ait libro priore. cap. 6. & vt apud Alexandria, & in vrbe Roma vetusta cōsuetudo seruetur: vt & ille Aegypti, & hic suburbicarum ecclesiarum sollicitudinem gerat. quę lectio in nullo hactenus exemplari, siue Græco, siue Latino, inuenta est. quę si aliquando inuenta esset, qui eam potius citassent, ac Romanis episcopis obiecissent, quam Gręci, cum de principatu in œcumenico concilio cum Latinis Florentiæ contendebant? Itaque Rufinus non sic hunc canonem inuenit: sed sic interpretatus est, id est, non bene. vt illud item in canone 9. eiusdem Synodi Nicen. male est interpretatus, quod ait de clericis Catharis in ordine suo recipiendis, sed ordinatione data; sic enim interpretatus est *χρησθησιν*, cū potius interpretari debuisset, facta manus impositione. Non enim iterum ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur, sed solum accipiunt absolutionem, quę fit per manus impositionem. Ex ijs etiā quę iam de sexto canone Synodi Nic. explicata sunt, & ostensa, constat plane, falsum esse, quod Molineus 9. q. 2. ca. Episcopi, margini libri apposuit, non esse scilicet exceptum Pontificem Roman. sed potius comprehensum, cum Synodus Const. cap. 2. iubet, vt episcopus vnus prouincię nihil in prouincia alterius agere possit. Immo vero exceptus est ibi. Siquidem ipsa eadem Synodus Const. sextum canonem Synodi Nicen. de potestate

Quo sexto canonem falsatum esse Magd. obiecerunt, quia intelligebat cōtineri i eo summam auctoritatē Pont. & ius prouocationis ad eum.

Falsa interpretatio 6. & 9. ca. no. conc. Nic.

Prima-

Primatum in subiectas prouincias ibidem renouauit, Quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani, ergo ex consuetudine episcopi Romani, tanquam ex causa testimonio etiam Synodi Constantinopolitanae existit consuetudo potestatis aliorum Primatum in prouincias suas, ut iam explicatum est. Illud præterea tam etiam minutum fortasse videatur, tamen nequid prætereamus, quod prodesse possit, & opportunum sit, aduertendum est, verbo Parilis: quo utitur verus interpres sexti canonis Niceni, cum ait, Quonia quidem episcopo Romano parilis mos est: non exequari reliquos Primates Pontifici Romano, ut heretici putant. non enim verbum Parilis parrem hoc loco significat, sed simile. immo & summus Orator Arati Phenomena latine interpretans, sic est usus verbo, cum ait, consimili specie stellas, pariliq; colore. Hæc vero similitudo consuetudinis episcopi Romani cum aliis Primatibus, siue Patriarchis in eo consistit, ut sicut episcopus Romanus consuevit habere potestatem in episcopos suos, quamuis omnes sint episcopi, ut beatus Petrus omnibus Apostolis præerat, quamuis omnes essent Apostoli: sic Primates in episcopos suarum prouinciarum potestatem habere consueuerunt, quamuis omnes sint episcopi. Verum hæc potestas episcopo Romano consueta causa est potestatis illorum, ut hic canon testatur, idcirco etiam similis sit, non tamen æqualis, sed maior est. Hactenus de sexto canone.

De Canone ix. Conc. Chalced. quomodo sextum canonem Conc. Nic. confirmet pro primatu Pontif. & decreto de appellationibus ad eum, ite de interpretatione canonis ix. conc. Chalced. facta à Theodoro Balsamone, & de altera facta à Zonara, quomodo de falsitate, & repugnantia redarguantur, quomodo constitutio Leonis Imperatoris de non appellando intelligenda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pontificem. ex Cypriani epistolis, ex historia Gregori. Turonen. ex Socrate, ex epistolis Theodoret, ex historia Amiani Marcelli, ex Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio.
Cap. 4.

ET si de iure appellationis ad episcopum Rom. in omnibus causis ecclesiasticis, cum necesse est, latis iam ex ipso canone sexto Synodi Nicen. ut hactenus ostensum est, constet, pergamus tamen alia adhuc appellationis testimonia grauissima, & illustria exempla producere: & in primis caput 9. concilij Chalcedonenfis, quo sexcenti patres decretum de appellationibus in Nicena Synodo prius confirmatum, ac renouatum postea in Synodo Sardicensi, magna auctoritate roborarunt, sed recitemus caput. Si clericus, inquit, aduersus suum, vel alium episcopum habeat causam; apud audientiam Synodi prouinciæ conqueratur. Si vero contra ipsius prouinciæ Metropolitanum episcopum episcopus, siue clericus habeat controuersiam; pergant ad dioceseos Primatem, vel ad Constantinopolitanæ regniæ ciuitatis sedem, ut eorum ibi negotium terminetur.]

Quia quædam priuilegia, ut paulo ante dixi, Græci ecclesiæ Constantinopolitanæ in concilio Chalcedonenfi per dolum ex composito usurpare tætauerant, & honorem Primatus post Romanum Pontificem ei tribuere, quod esset noua Roma, ut ex actione extrema perspici potest, & Liberatus quoque ecclesiæ Carthaginensis Archidiaconus in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13. testatur; idcirco canonem 9. Patres sanxerunt, in quo iubent

Quo Synodus Chalced. canonem Synodi Nicen. suo canone 9. confirmauit sine ulla obsecratione, & ambiguitate.

iubent, ut episcopus, siue clericus Constantinopolitanæ dioceseos, si lis ei cum Metropolitanis fuerit, eligat, utrum malit causæ suæ iudicem, principem ne dioceseos, id est, Pontificem Romanum, an Patriarcham Constantinopolitanum. Hanc vero esse canonis huius sententiâ ratio ipsa ita conuincit, ut nemo dicere possit, obscure Patres, aut ambiguum locutos esse. Etenim si cano nominatim de episcopo, siue clerico Constantinopolitanæ dioceseos cauet, constat principem dioceseos, ad cuius tribunal & iudicium Synodus Chalced. eum mittit, qui cum Metropolitanis prouinciæ dioceseos Constantinopolitanæ contedit, non posse Patriarcham Alexandrinum, neq; Antiochenum intelligi, quia Diocesis Constantinopolitana non est illis patriarchis subiecta: nec ullum ex ijs, qui in Africa Primates sunt, & dicuntur, id est, episcopi primarum sedium, propter eandem causam. Relinquitur ergo, ut necessario intelligatur alius princeps dioceseos, cui subiectus sit Metropolitanus prouinciæ Constantinopolitanæ dioceseos; ut idem quoque subiectus est Patriarchæ Constantinopolitano: is autem non est, neq; esse potest alius, quam princeps dioceseos vniuersalis, qui est episcopus Romanus cuncti orbis, velut vniuersalis dioceseos, princeps & rector. Et si enim vnusquisq; Patriarcha est princeps suæ dioceseos, ut Alexandrinus Alexandrinæ, Antiochenus Antiochenæ, & Constantinopolitanus Constantinopolitanæ: non tamen est princeps dioceseos absolute, ut est Romanus Pontifex; quæ est causa, cur in 6. canone Niceno nulli fines Pontifici Romano circumscripti legantur, ut alijs Patriarchis. Ne vero præpostere dictum esse putemus, quod ei, qui cum Metropolitanis prouinciæ Constantinopolitanæ diocesis litigat, adire iubet Synodus ad principem dioceseos, id est, Papam Romanum, vel ad sedem Constant. cum potius videatur dicendum fuisse, ut adiret sedem Constantinopolitanam, vel, si ita mallet, adiret Pontificem Romanum, ut semper ad maiorem, sicut ratio postulat, velut per gradus ascenderetur: ne quis (inquam) præposteram collocationem putet; eum tenorem cogitemus, quem Magnus Nicolaus in epistola ad Michaelem hunc canonem interpretans, & veluti huius collocationis, atque ordinis rationem explicans, cogitauit. Sic enim ait, postquam canonem recitauit: In quo inquit, hic tenor obseruandus est, ut si videlicet clericus, aut episcopus aduersus Metropolitanum habet querelam, & tanta vrgetur necessitate, vel si hoc graue non ferat, vbicumq; sit positus, Primatem dioceseos petat. Quod si iuxta Constantinopolitanam urbem quisquam eorum constitutus, & solius præsidis eius iudicio velit esse contentus, petat eandem regiam urbem. Cum. n. dixisset, petat Primatem dioceseos, præceptum posuit eadem Sancta Synodus, regulamq; constituit, cum vero disiunctiua coniunctio ne addidisset, aut sedem regie urbis Constantinopolitanæ; liquet profecto quia hoc secundum permissionem indulsit. Deinde subiungit. Ergo saltim nunc non videtis, ad maiora semper esse properandum, quouisq; gradatim peruenitur ad eam sedem, cuius causa, aut a se negotiorum meritis exigentibus, in melius commutatur: aut solius Dei sine questione reseruetur arbitrio? Hæc Nic. explicatus est tenor illius canonis de adeundo Pontifice Romano, tanquam summo, aut sede Constantinopolitana. huic tenori causam præbuisse videtur illa Græcorum importuna insolentia, & ambitio, qui in Pontificem Romanum se efferre volebant. idcirco præcipit Synodus, ut cui lis est cum Metropolitanis, si ei molestum non est, adeat statim ad

Quod in canone Chalced. nihil sit præposteriorum, & si primo aspectu videatur esse;

Explicatio canonis Chalced. conc. ex Nicolao 1.

Pontificem Romanum, vt summum Principem diœceſeos vniuerſalis: aut certe, ſi malit contentus eſſe iudicio ſui Patriarchæ Conſtantinopolitani, adeat eum prius, a quo rurfus poſſit, ſi velit, Pontificem Romanum appellare: quod ſatis ex eo intelligitur, quod prius dixit, ob eam quam diximus cauſam, eat ad Principem diœceſeos, ideſt, ad Pontificem, & poſtea, vel ad ſedem regię vr̄bis Conſtantinopolitanæ. hæc vero cauſa ambitionis quia nondum nata erat, non eſt hic ordo, ac tenor ſeruatus in epiſtola prima Viſtoris Pont. ſic. n. ait, in inſtitutis legitur Apoſtolicis: Si quis putauerit ſe a proprio Metropolitanò grauari, apud Patriarcham, ſiue Primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis Apoſtolicę ecclēſiæ iudicetur ſedem. eundem ordinem, ac tenorem ac eiſdem verbis Iulius Pontifex repetiuit in capitulo quarto ex Niceniſis de appellatione capitulis, quæ idem Iulius, in epiſtola contra Orientales pro Athanaſio poſuit, ſic enim ait: ſi quis putauerit, ſe a proprio Metropolitanò grauari, apud Primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis ecclēſię Papam iudicetur. Primatem diœceſeos vocauit hic quemcunq; Patriarcham, qui eſt ſuę diœceſeos princeps, quod ex eo intelligitur, quod ſubiungit, aut penes vniuerſalis ecclēſiæ Papam, ideſt, Pontificem Romanum, qui cum ſit Papa vniuerſalis ecclēſiæ; conſequens neceſſario eſt, vt ille diœceſeos, quem prius dicit, non ſit princeps vniuerſalis diœceſeos, ſed priuatę, ſicut rurfus in canone Chalcedonenſi ex eo, quod ſubiungit, vel ad ſedem Conſtantinopolitanam ſequitur neceſſario, vt princeps ille diœceſeos, quę prius dixerat, non priuatę, diœceſeos princeps, cui non eſt ſubiectus Patriarcha Conſtantinopolitanus, ſed princeps vniuerſalis diœceſeos intelligatur. Hæc notare volui propter eos, qui ſubtiliter, & ſcrupuloſe ſingula excutiunt. Si quem vero mouet, quod ſingulari numero Synodus Chalcedonenſis dixit, diœceſeos, & non diœceſeon. ſciendum eſt, inquit idem Nicolaus primus, tantundem valere, quod diœceſeos dixit, ac ſi diœceſeon dixiſſet. plenę, inquit, ſunt ſacrę ſcripturę tali forma locutionis; vt illud: fons aſcendebat è terra, miles, locuſta, rana pro fontibus, militibus, locuſtis, ranis, &c. Sed videamus Gręcos interpretes canonum, dum adhuc aliena priuilegia ſuo Patriarchę Conſtantinop. vindicare volunt, quemadmodum interpretati ſunt principem diœceſeos, quem cano Chalcedon. concilij dicit, vt ex eorum abſurda, & abſona interpretatione magis adhuc reuincantur, qui contradicunt. Interpretabor latine. Eſt, inquit Theodorus Baſamo, princeps diœceſeon, vt mihi videtur, non quidē Metropolitanus ſingularis prouincię, ſed Metropolitanus totius diœceſeos: diœceſis vero eſt, quę multas prouincias in ſe habet: hoc autem priuilegium non viget hodie. Eſt enim aliqui Metropolitanus dicantur principes; non tamen habent alios Metropolitanos in ſuis diœceſibus, ſub ſua poteſtate. quare videntur fuiſſe illis temporibus alij principes diœceſeon: aut eſſe quidem hos nunc, ſed non habere priuilegia, quę a canonibus illis tributa ſunt. Haſtenus Theodorus. qui quoniam videbat in hoc canone duos iudices Metropolitanò Conſtantinopolitanę diœceſeos maiores in diœceſi Conſt. declarari, vnum quem principē diœceſeos vocat; alterū Patriarchā Conſtantinopolitanū, ne illum, ideſt, principē diœceſeos Romanum Pontificē interpretaretur, Patriarchā enim Alexandrinum, aut Antiochenum interpretari non poterat, quia illis non eſt Conſtan-

Quare non ſit ſeruatus idem ordo, ſiue collocatione verborum in canone Chalced. conc. & in canone Niceno in epiſt. Iulii c. 4.

Quo dictus ſit Pont. Roma. in Synodo chalc. princeps diœceſeos.

De interpretatione abſurda, & repugnante Gręcorū Theodori Baſam. & Zonarę in canonem concil. Chalced.

ſtantinopolitana diœceſis ſubiecta, coactus eſt fingere, fuiſſe illis temporibus, quibus Synodus Chalced. habita eſt, neſcio quos principes diœceſeon, qui præſent pluribus prouincijs, qui Metropolitanos, qui ſingulis prouincijs præerant, ſub poteſtate ſua infra Patriarcham haberent, qui iã, aut nõ ſint, aut eorum priuilegia non extent. Quis non videt, commētum eſſe hoc, ad quod compulſi ſunt iſti, ne veritatem conſiterentur? ne inquã, conſiterentur principem diœceſeos, quę vna eſt totius orbis Chriſtiani, eſſe epiſcopum Romanum ſucceſſorem beati Petri, cui Deus oues ſuas, non has, aut illas, ſed quęcunq; ſunt, commiſit? Interrogate, vos Magdeburgenſes Theodorum iſtum, quomodo hoc, quod ait probet? aut in quibus canonibus, aut Synodis, aut hiſtorijs hoc reperiatur, quod ſomniat? aut, ſi vos illi opem ferre poteſtis, accurrite; producite teſtem, ſi quem habetis, quem ille reperire non potuerit. Sed videamus quid Zonaras, alter interpretes Gręcorum canonum dicat, interpretemur etiam latine. Alij, inquit, exarchos, ideſt, principes diœceſeon aiunt eſſe Patriarchas: alij Metropolitanos; ſed melius eſt dicere, vocari Metropolitanos exarchos, ideſt, principes prouinciarum, iuxta canonem 6. Synodi Sardiceniſis: vt ſit huius canonis ſententia, qui iudicia diſtribuit: quod cum epiſcopus epiſcopum, aut clericus epiſcopum ad iudicium vocat, tunc iudex eſt Metropolitanus, quem vocat exarchum, ideſt, principem diœceſeos. cum vero epiſcopus cum Metropolitanò litigat, tunc iudicium ad Patriarcham Conſtantinopolitanum pertinet, qui quidem non eſt iudex omnium Metropolitanorum, ſed eorum, qui ſunt ei ſubiecti: non enim eſt iudex eorum, qui ſunt, Metropolitanus Syrię, Paleſtine, Photices, Aegypti; nec hos ad iudicium ſuum trahet. Metropolitanus enim Syrię ſubiecti ſunt Antiocheno foro; Metropolitanus Paleſtine Hieroſolymitano: Aegypti Metropolitanus ſubiecti Alexandrino; a quibus ordinantur. Dicebantur alij præterea exarchi, ideſt, principes, vt epiſcopus Cęſarię Cappadocię, Ephęſinus, Theſſalonicenſis, & Corinthiorum, quibus ob hanc cauſam aiunt cõceſſum eſſe priuilegium, vt ferant plures cruces in ecclēſijs ſuis. Haſtenus Zonaras. Nec hic expoſuit, quis eſſet, præter Patriarcham Conſtantinopolitanum, ille alter exarchus, ſiue princeps diœceſeos iudex Metropolitanus, cum quo epiſcopus, vel clericus litem habet. non enim poteſt eſſe exarchus, ſiue princeps prouincię, hoc eſt, Metropolitanus; quia Metropolitanus non eſt ſubiectus Metropolitanò: neque poteſt eſſe, vt ante dixi, Patriarcha Antiochię, aut Alexandrię, neque exarchus Cęſarię Cappadocię, aut Ephęſi, aut Theſſalonicenſ. vel Corinthiorum, qui etiam dicuntur exarchi, ideſt, principes, quiſque ſuę diœceſeos. Reſtat igitur, vt neceſſario intelligendus ſit Pontifex Romanus, quod quidem ne iſti conſiterentur, maluerunt abſurda, & repugnantia dicere. de quibus dici poteſt illud ex Euangelio Marci, quod male interpretantes canonem concilij Chalcedonenſis, contra prouocationem ad Pontificem Romanum a Synodo Chalcedonenſi fancitam falſum teſtimonium dixerunt: & teſtimonia eorum non ſunt conuenientia. Sed quid reſpondendum eſt ad auctoritatem illius conſtitutionis Leonis imperatoris, quã nuper D. Ant. Aug. Ilerdenſis epiſcopus cum multis alijs plurimū Imperatorum, è Græco in Latinū nuper conuertit, & ſcholijs eruditis illuſtrauit, quam ſanctionem ad Iulianum præfectum Imperator miſit; in

Commentum Theodori Bal.

Theodorus Baſamon, & Zonaras cõtra appellatio. ad Põr. falſum teſtimonium dixerunt, & teſtimonia eorū nõ ſunt conuenientia.

Kk ij qua

qua hunc ordinem iudiciorum sanxit, secundum sacros canones: ut prius accusatio fiat apud episcopum eius ciuitatis, in qua est reus; tum is, si suspectus est, apud Metropolitanum: sin vero iudicium Metropolitanum placuerit ei; vocet reum ad Synodum, cui inter sit Metropolitanus cum tribus episcopis antiquioris ordinationis. deinde subiungit, Si vero se ledi existimauerit, prouocet ad illius prouinciæ beatissimum Patriarcham, atque ijs, quæ ipse iudicauerit, omnino pareat, perinde ac si eum ab initio iudicem elegisset. nam contra horum (inquit) antistitum sententias non esse locum appellationi a maioribus nostris constitutum est; quid inquam ad hanc constitutionem respondendum est? ne forte cum in eam Magdeburgenses inciderint, aliquid auctoritatis contra veritatem se reperisse putent, unde magis in errore suo hæreant, & alios in eundem errorem magis trahant. respondemus satis excepisse auctoritatem Pontificis, cum Imperator, in principio constitutionis dixit, se ordinem iudiciorum describere *κατὰ τοὺς ἱερὰς θεσφύτας*, id est, secundum sacra statuta, quibus quidem decretum de appellationibus confirmatum esse satis supra demonstratum est: & adhuc demonstrabitur. Rursus cum ait imperator, Sic a maioribus suis constitutum esse, illos sane dicit, de quibus in primis gloriari poterat, quos historia testatur, summum honorem semper Pontifici Romano detulisse ut omnium ecclesiarum principi, Constantinum dico, Constantem, Valentinianum, Theodosium, Arcadium, Honorium, Iustinianum, & tales alios; non autem Zenonem, & Anastasium Eutychianistas & alios similes: sub illis religiosi imperatoribus episcopi Orientales ut antea dixi, Pontificem Romanum appellauerunt; Athanasius Iulium, Ioannes Chryf. Innocentium, Theodoretus Cyri Leonem: ut postea Ignatius tertius Nicolaum primum, & S. Maximus Martinum; Quod si quis adhuc prisca tempora requirat, & exempla prouocationis ad Pontificem Romanum, ex summa antiquitate repetita desideret, legat epistolam 4. beati Cypriani lib. 1. ex qua intelliget, Basilidem, & Martialem Hispaniæ episcopos propter crimen idololatriæ ex ecclesia eiectionis, ad Stephanum Pontificem iure appellationis, ut videbatur, confugisse: non quidem quod potentia, & opibus externis, quæ erant exiguæ, & tenues, neque gratia imperatorum Valeriani, & Galieni hostium nominis Christiani Pontifex valeret, ne hic, ut solent, Magdeburgenses cauillentur. Nihil vero refert, quod essent isti episcopi de idololatria notati & iuste eiectionis, immo eo magis quod volumus, efficitur, quod causæ suæ diffisi, iure appellationis, tanquam extremo perfugio ut cunque uti uoluerunt: si forte possent hac via in opinionem catholicorum, apud summum iudicem, & Christi Vicarium tam longe distitum per fallaciam irrepere, quod quidem euenit. Sic igitur ait Cyprianus. Neque rescindere ordinationem iure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam Romam pergens Stephanum collegam nostrum longe positum, & gestum rei, atque veritatis ignarum fefellit, ut exambiret, reponi se iniuste in episcopatum, de quo fuerat iuste depositus, & quæ sequuntur. Satis declarat Cyprianus verbis ipsis, quibus utitur, ad ius appellationis episcopos illos confugisse; si quidem rescindere, quod aliud iudex fecerit, & reponere, quem alius deposuerit, utrumque horum non nisi iudici maiori conuenit: estque hæc appellationis ratio, ut sicut Vulpianus Iuriconsultus lege 1. de appella. ait, iniquitatem iudicantium,

Exempla prisca prouocationis ad Pont.

Testimonium Cypriani multiplex pro decreto appellationis.

tium, vel imperitiam corrigat: licet nonnunquam (inquit) bene latas sententias in peius reformet: nec enim utique melius pronuntiat, qui nouissimus sententiam laturus est: sicut hic per surreptionem, quam vocant, contigit. Eodem pertinet, quod in eodem libro proxima superiore epistola ad Cornelium Pontificem Romanum Felicissimus, & alij cum eo pseudo episcopi ab hæreticis facti, & a beato Cypriano de sententia concilij plurimorum episcoporum damnati, quasi freti iure prouocandi ad principalem cathedram, ut idem Cyprianus in eadem epistola Romanam vocat, ad Cornelium confugerunt iudicium episcoporum Africae declinantes. Aliud præterea exemplum appellationis vetustum, id est, annis, fere post Christum natum quadringentis editum, & memoriæ nostræ, ante annos non gentos a Gregorio Turonensi proditum est lib. 10. de rebus Francorum c. 30. de Briccio episcopo; cui crimen (inquit) adulterij est impactum a ciuibus Turonicis, expulsoque eo, Iustinianus episcopus est ordinatus: Briccius uero se ad Papam urbem dirigit: Iustinianus autem post eum profectus, apud Verceilensem ciuitatem obiit. Turonici iterum malignantes Armentium statuerunt: Briccius uero 7. annis apud Papam degens idoneus inuentus a crimine, ad urbem suam redire iussus est. & libro 2. cap. 1. idem Gregorius, quo magis Briccium appellasse Pontificem ex ipso actore hortatu Turonensium reum profecto intelligamus, hæc scribit dixisse Turonenses ei, quem loco Briccij episcopum iussuerant. Vade post eum, & exerce negotium tuum quia si eum profectus non fueris ad nostrum contemptum, humiliaberis. At Briccius episcopus Romam, inquit, ueniens, cuncta, quæ pertulerat, papæ refert. Et paulo post, septimo, inquit, anno regressus a Roma cum auctoritate papæ illius Turonos redire disposuit. Extat præterea epistola Orientalium ad Symmachum Pont. Roma. quem illi ante annos amplius mille aduersus Acatium Patriarcham Alexandrinum Eutychis Sectatorem a Pontifice Romanum anathema factum obtestantur, & appellant, ut accurrat. Acatius enim eos, qui communionem eius vitabant, in exilium mittebat: & varijs modis vexabat. An hæc opis imploratio non satis probabat esse omnibus læsis prouocationem ad Pont. Romanum? Rursus, qui cum Eutychianis licet inuiti communionem habebant, ne ecclesias derelictas, lupis prodere cogentur, idque apud Pont. excusabatur, ut a se hac ratione communionem anathematis deprecarentur, nonne hoc ipso iudicem eum primum agnoscebant? immo totum etiam orbem subiectum ei esse confitebantur: sic enim scripserunt. Non ignoras oues Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere, qui cum beatissimo, ac doctissimo Paulo clamas nobis subiectis tibi, non enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio. Præterea huic prisca, & ab apostolis tradita consuetudini Romanum Pontificem in maioribus causis, ac iudicijs appellandi Eusebius quoque Emesenus testimonium præbet, teste Socrate lib. 2. c. 11. sic enim ait, Eusebius uero cum ea quæ volebat, perfecisset, legationem ad Iulium Romanum episcopum misit obsecrans, ut ipse iudex in causa Athanasij esset, & ad se litem hanc aduocaret. dicant nobis Magdeburgenses, si sciunt, quo iure, & auctoritate, hoc Eusebius Emesenus ab episcopo Romano petebat, nisi iure, & auctoritate consuetudinis a Sanctis Apostolis instituta, ac tradita? Rursus idem Socrates eodem libro c. 15. Iulio igitur Romano causas quasque suas exponunt, ex istis autem erant Paulus Costantium,

Testimonium Gregorii Turonensi. pro decreto appell.

Testimonium epistolæ Orientalium pro decreto de appell.

2. Cor. c. 1.

Testimonium Socratis pro decreto de appellationibus.

nopolitanus patriarcha, & Athanasius Alexandrinus ex ecclesijs suis ab Arianis eiekti. subiungit deinde Socrates, Ille autē (Iulium dicit) propter prerogatiuum ius ecclesiæ Romanæ, (hoc enim significat προνόμιον) litteris libere scriptis eos muniuit, & ad Orientem misit, vt locum cuique suū restitueret, & eos, qui episcopos petulanter è sedibus suis eiecerant, increparet. Si ad ius prerogatiuū ecclesiæ Romanæ ptinebat, auctore Socrate, vt episcopos Oriētis inique pulsos Iulius reuocaret, ergo ad eum pertinebat iudiciū appellationis, & potestas iniquitatē iudiciū corrigendi, qui est vsus necessarius appellandi, vt Vulpianus ait. iam quod dixit hoc loco Socrates, ἡ χάρισις, id est, muniuit, ad illud plane retulit, quod Dominus Petro mādauit ἐπιτίθειν, id est, firmare fratres, inique. n. motos, in gradu suo reponere, quoddā firmare est. Extat præterea aliud exēplū grauissimū Pontificem Romanum appellandi in epistola Theodoretī episcopi Cyri eruditissimi ad Leonem primum. recitemus Græce ad maiorem auctoritatem,

ἔπειτα ὁ τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ ἢ τοῦ παναγίου πνεύματος σάλπιξ πρὸς τὸν μέγαν ἔδραμε πέτρον ὡς ἐτοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἀμφισβητοῦσι παρ' αὐτοῦ κομισαί τῶ λύσειν, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ οὐτελεῖς καὶ μικροὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ὑμῶν τρέχομεν θρόνον, ὡς παρ' ὑμῶν λαβῆν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἔλκεσι θεράπειαν. διὰ πάντα γὰρ ὑμῖν τὰ πρωτεύον ἀρμότῃα. πολλοῖς γὰρ ὁ ὑμέτερος θρόνος κοσμεῖται πλεονεκτῆμασι. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας πόλεις ἢ μέγιστος ἢ κάλλος ἢ πλήθος ἢ οὐκ ἴστων κοσμεῖ, ἐνίας δὲ τούτων ἐξερημένως πνευματικὰ ἵνα λαμπρύνει χαρίσματα, τῆ δὲ ὑμετέρα φωνὴ ἔδωκεν ἀγαθῶν ὅτ' ἀγαθῶν χορηγός. ἢ γὰρ αὕτη πασῶν μεγίστη καὶ λαμπρωτάτη καὶ τῆς οἰκουμένης προκαθήμενῆς τῆ πλήθους ἢ οὐκ ἴστων κυμαίνουσα. πρὸς δὲ τοῦτο καὶ τῶ νυκ κρατούσαν ἡγεμονίαν ἐβλάστησεν, καὶ τῆς οικίας προσήγορίας τοῖς ἀρχομένοις μετέδωκεν. κοσμεῖ δὲ αὐτῶ διαφερόντως ἢ πίστις, καὶ μαρτυρῶν ἀξιοχρεῶς ὁ θεὸς ἀπόστολος βοῶν, ὅτι ἡπίστῃς ὑμῶν ἐπαγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ

repetam hic interpretationem ex libro meo 3. de dogmaticis characteribus. Si Paulus, inquit, prædicator veritatis, & spiritus sancti buccina ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuendo secundum legem Moisis disceptabant, quæstionem expeditam, ac solutam ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, ad solium apostolicū accurremus, vt a vobis medicinam vlceribus nostris feramus: si quidem vobis conuenit, in omnibus rebus primas tenere, vestra enim sedes multis prerogatiuis ornata est. nā cæteras ciuitates, vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquæ vero, quæ his carent, ex quibusdam gratijs spiritualibus splendorem & dignitatem habent: vestræ vero Ciuitati vberrimam copiā bonorum ipse dator bonorum largitus est; est enim ipsa omnium amplissima, splendidissima, & orbi præsidet: præterea ipsa principatum Imperatorum profudit; ac nomen suum, id est Romanū, cum ijs, qui inditione eius sunt, communicauit: fides vero præcipue eam ornat. testis est Paulus, qui clarissima voce ait, fides vestra annunciat in vniuerso mundo, & ne totam epistolam latine vertā, ad extremum fere sic ait, ἐγὼ δὲ τοῦ ἀποστολικῶν θρόνου περιμένω τῶ ψῆφον, καὶ ἰκετεύω καὶ ἀντιβοῶ τῶ σὺν ἀγιότητι ἐπαμύναί μοι τὸ θεὸν ὑμῶν ἐπικαλουμένῳ κριτήριον, καὶ κελύσαι δραμῶν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐπιθέξαι μου τῶ διδασκαλίαν τοῖς ἀποστολικαῖς ἰχθεσιν ἐπομένῳ. Ego vero (inquit) suffragium sedis apostolicæ expecto, & supplex oro, atque obsecro sanctitatem vestram, vt ea me tribunal vestrum rectum, ac iustum appellentem defendat, & protegat; iubeatq; , vt ad vos accurrā, & doctrinam meam vestigijs apostolicis insistentem ostendam. iam hic verbo etiam proprio appel-

Testimonium Theodoretī p decreto de apell.

appellandi, vsus est Theodoretus, & eodem, quo Lucas in Actis, cum Paulus dixit Festo, Cæsarem appello: & Festus inquit, Cæsarem appellasti ad Cæsarem ibis, vtrobique enim est verbum ἐπικαλέω, quod proprie significat appellare. deinde orare Pontificem, vt reo iubeat ad se accurrere, id est, iudicium suum adire, quid aliud est quā orare, vt ratum habeat, quod eū appellauerit? quid hic cauillari, aut quomodo hoc testimonium Magdeburgenses eludere poterunt? an dicturi iam sunt, quod illius temporis episcopi ecclesiarum Orientis, ante mille centum & amplius annos, non tulissent tales epistolas Pontificum, in quibus decretum de appellando Pontificem fertur? Sed videamus quid ad extremum epistolæ dicat, τῶ γὰρ ὑμετέρῳ προσμένω ψῆφον, καὶ κελύσῃτε τοῖς καταψηφισαμένοις ἐμμέναι ἐμμένω, καὶ οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐνοχλήσω λοιπὸν. ἀλλὰ μὲν τὸ ἀκλίνας τοῦ θεοῦ καὶ σωτηρίας ἡμῶν κριτήριον. Vestra enim, inquit, sententiam expecto: quod si sententiæ eorum, qui condemnarunt, acquiescere iusseritis, acquiescam, nulli deinceps futurus molestus: quin potius expectabo incorruptum Dei, & Saluatoris nostri tribunal. summum in terris iudicem episcopum Romanum plane confitetur eruditissimus auctor, & in scripturis sanctis, valde exercitus, & in earum interpretatione magna cum laude, & non mediocri omnium nostrum vtilitate versatus. Hæc illius sæculi, in ecclesijs Orientis, de summa auctoritate episcopi Romani, & de consuetudine a sanctis Apostolis instituta eum appellandi in maioribus causis, vt de episcoporum damnatione, de integritate fidei, & sana doctrina, ac veritate dogmatum. Ac rursus idem Theodo. ad Renatum presbyterum ex collegio fratrum, quos nunc Cardinales vocant sic de eadem causa scripsit. ἐγὼ μνησθῆναι μὲν ἱεροσύνης. ἐξελάνυσαι δὲ πόλεων, οὐδὲ τὸ γῆρας αἰδέσθαι, οὐδὲ τῶ πολιᾶν ἐν δυσεβείᾳ τραφέσασιν. διὰ τούτο τῶ ὑμετέρῳ ἀγιοσίῳ παρακαλῶ πᾶσαι τὸν ἀγιώτατον καὶ δσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆ ἀποστολικῆς κληρονομίας ἐξουσίας, καὶ ἐς τὸ ὑμέτερον ἀναδραμῶν κελύσαι σωέδριον. ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκείνος τῶν κατὰ τῶ οἰκουμένῳ ἐκκλησιῶν τῶ ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅτι ἀρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύνης, καὶ οὐδέ τ' ἀναντία φρονῶν ἐς ἐκείνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τῶ ἀποστολικῶ χάριν ἀκρατον διεφύλαξεν, τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν κριθησόμενα ἐρεζόμεν ὅποια ἂν ἢ τῆ ὑμετέρῳ δικαιοκρασίᾳ διαρρήντες. καὶ ἀξιούμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι. πλήρους γὰρ ἢ τριάκοντα σωέγραφα βιβλίου nudarunt me (inquit) sacerdotio, eiiciuntq; ex ciuitatibus, nec senectutem reueriti, neque caniciem in religione pietatis nutritam. quamobrem deprecor te, vt Sanctissimo Archiepiscopo (Leonem dicit) iuadeas, vt apostolica auctoritate vtatur: iubeatq; ad vestrum cōcilium adire: tenet enim sancta ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis ecclesiarum cum propter alia, tum quia semper heretici foetoris expers permāsit: nec vllus vnquam, qui contrarium sentiret, in ea sedit: quin potius apostolicā gratiam puram custodiuit (illam gratiam dicit inuiolata fidei, pro qua Dominus rogauit cum dixit Beato Petro, ego rogauī pro te Petre, vt non deficiat fides tua.) Quare (inquit) quæ ab isto vestro Tribunali proficiscetur, qualiacumque erunt, iudicij vestri integritate confisi amplectemur: oramusq; vt ex ijs, quæ hactenus scripsimus, iudicemur, scripsi enim libros amplius 30. Quis ista legat, quæ grauissimus, & tantæ antiquitatis auctor, de potestate episcopi Romani scripsit, vt erat omnium ecclesiarum illius temporis per Orientem sensus, qui non intelligat, nisi plane sit sine intellectu, quam

Theodoretus verbo proprio appellandi vsus ἐπικαλέω, cū de pronocatione ad Pont. Roma. scribit.

Hebr. 3.

quam sint Magdeburgenses, ac reliqui Lutherani obdurati fallacia peccati, vt de quibusdam Apostolus ait, & quam sint cœcæ, propter cor malū discedendi ab ecclesia, & extra eā permanendi, ac ijs facti similes, de quibus idem apost. scriptum esse dicit, dedit eis spiritum compunctionis, oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem; spiritum enim compunctionis vocauit hoc loco scriptura τὸ πνεῦμα τὸ χαρῶν ἢ ζῆλον vt beatus Cyrillus notauit, vt sit huiusmodi spiritus compunctionis, cum quis id tantum, quod falsum est, attendit, & eo intendit oculos, vbi non vident lucem; hoc enim faciunt magistri Lutheranorum duces cœcorum, vt amplius in errore suo proficiant: semper enim querunt, quomodo quę clarissima sunt, ridiculis cauillationibus eludant, vt illud, quod in Irenęi latina interpretatione legunt in 3. lib. cum ait, ad hanc. n. ecclesiam (Romanam dicit) propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, pro quo Theodoretus dixit ἡγεμονίαν quo verbo præsidem ecclesiarum cuncti orbis episcopum Rom. aperte confessus est, sicut Dionys. Areop. hierarchiæ Moisaicæ ἡγεμόνας, id est, præsidē vocat Moisen, & scriptura sancta ἡγεμονας vocat præsidēs, vt iā ridiculum sit & fatuum ἡγεμονίαν sine potestate Pontifici tribuere, vt nuper patronus Molinæ ἐξουσίαν quoque solam dignitatem significare aiebat, vt Pontifici derogaret. Sed producamus adhuc alios testes, & quidem fidei nostrę inimicos, quo magis eis credendum sit. Sic enim scribit Amianus Marcellinus Ethnicus libro 15. de Athanasij damnatione ab Arrianis ad voluntatem Constantij Imperatoris facta. Hunc (Athanasium dicit) per subscriptionē abijcere sede sacerdotali paria sentiens ceteris, iubete principe, Liberius monitus perseueranter renitebatur, neque visum hominem, nec auditum damnare nefas vltimum sæpe exclamans, aperre scilicet recalcitrans imperatoris arbitrio; id enim ille Athanasio semper infestus, licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potiuntur eterne Urbis episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti. Edisserant nobis Magdeb. quę ista tanta auctoritas episcopi Romani erat tunc, sine qua cassa, & infirma erat episcopi damnatio, licet in Synodo episcoporum facta, quę, inquam, auctoritas nisi summa, & prima, in qua ceterorum episcoporum auctoritas, tamquam in petra ecclesię a Christo posita penderet, & niteretur? ergo Arianus Imperator, & Liberij episcopi Romani inimicus damnationem Athanasij, quam vehementer cupiebat, licet a multis episcopis factam, sine auctoritate tamen Pontificis irritam esse iudicauit, & vnus Martinus Lutherus plebeius, & Monachus apostata non se potuisse a Leone X. ecclesiarum cuncti orbis præside de heresi damnari, miseris germanis persuaserit? Si Imperator Constantius cum episcopis suis Arianis non credebatur posse Athanasium post damnationem appellare episcopum Romanum, & absolui, & irrita, atq; infecta fieri, quę facta in eum essent, quorsum Liberij ad assentiendum, & firmandum damnationis sententię cogere volebat? Deinde quod Amianus Episcopos Romanos, æternos vrbis episcopos vocauit, videtur mihi nõ propter extruções parietinas, & cemetinas dixisse, quas sciebat vir prudens temporis tandem vetustate consumi, sed quia a Christianis audierat, (siue crederet, siue non, nihil refert) portas inferni aduersus ecclesiam Romanam, non posse præualere; vt iam auctor gentilis ab euangelio Christi alienus, plus in hac parte de euangelio didicerit,

Testimonium
Amiani Marcellini pro decreto de appellatio.

cerit, & plus ecclesię Romanę detulerit, quam Magdeb. & Lutherani dederant. Est aliud præterea testimonium pro decreto appellandi pontificē, quod Praxeas, licet hæreticus, auctore Tertulliano dedit: sic enim de eo scribit; Nam iste primus in Asia hoc genus peruersitatis intulit Romanę humo, & alias inquietus, & de iactatione martyrij inflatus ob solū, & simplex, & breue carceris tedium, quando, etsi corpus suum tradidisset exurendum, nihil profecisset dilectionem Dei non habens, cuius charismata quoque expugnauit. nam idem tunc episcopum Romanum agnoscentem iam prophetias Montani, Priscæ, & Maximillæ, & ex ea cognitione pacē ecclesijs Asię, & Phrygię inferentem falsa de ipsis prophetis, & ecclesijs eorum asseuerando, & præcessorum eius auctoritates defendendo coegit, & litteras pacis reuocare iam emissas, & a proposito recipiendorum charismatum concessare. Hactenus Tertull. irrepserat principio credulitas in mentem Pontificis ex falsa relatione, quasi verę essent istorum prophetiæ, donec narrante Praxeas rem ipsam, per charisma discretionis spirituum cognouit Pontifex, non esse istorum prophetias ex ijs, de quibus apost. dixit prophetias nolite spernere, ex quo factum est, vt Pōtifex, qui ad ecclesias Asię, & Phrygię litteras pacis prius miserat, postea reuocaret: erant enim & dicebantur litterę pacis, quibus episcopus Rom. approbabat ecclesiarum, ad quas eas mittebat, fidem, communionem, ac societatem. exemplum huiusmodi litterarum est epistola 40. Leonis, ad Anatum Constantino. Gaudemus (inquit) in domino, & in dono gratię ipsius gloriamur, quia sicut dilectionis tuę litteris, & fratrum nostrorum, quos Constantinopolim miseramus, relatione cognouimus, sequacem te euangelicę eruditionis ostendis, vt per sacerdotis probabilem fidem merito præsumamus, quod tota ecclesia eidem credita, neque rugam cuiusquam sit erroris habitura, neque maculam: & paulo post, societatem dilectionis tuę amplectimur: & in fine, Casterium presbyterum, Patricium, & Asclepiadem Diaconos, qui ad nos tua scripta detulere, cum epistolis nostris emisimus indicantes nos, vt supra diximus, de Constantinopolitana ecclesiã pace gaudere: cui hanc curam semper impendimus, vt eã nulla velimus hæreticorum fraude violari. hic rursus edisserant nobis Magd. quas auctoritates præcessorū episcopi Rom. iste Praxeas alioqui hæreticus defendebat, vt Pontificem ad reuocandas litteras pacis in Asiã missas impelleret? aut cur non ad Patriarcham Antiochię ecclesiarum Orientis Primatem non est profectus Praxeas, vel ad episcopos Asianos, quos canon Synodi Constantinopolitanę secundus, quę ad Asiaticas dioceses pertinet, gubernare secundum canonem Nicenum iussit? quam aliam causam interpretari possunt, præterquã primatum episcopi Romani, qui ecclesijs cuncti orbis præsidebat? ita vt quamuis hoc ceteri episcopi, quisque per diocesium suam curare deberet, per eos tamen ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesię cura conflueret, & nihil vsquam a suo capite diffideret. Quod si ante mille trecentos annos, tantę fuerant in ecclesijs Asię, & Phrygię auctoritates antecessorum episcopi Romani, vt ex hoc loco Tertulliani intelligere licet, vt episcopus Romanus, qui tunc erat, pacem illis daret, aut adimeret, id est, communionem concederet, aut interdiceret, fidem earum probando, vel improbando, ergo simul erat, vel testimonio Praxeę, & Tertulliani ea auctoritas, vt ad eum quoque pertine-

Plus auctor gentilis de potestate episcopi Roma. ex euangelio, licet ei non crederet, didicit, quã Luther.

Testimonium Praxeę heretici pro decreto de appell.

Quę sint litterę pacis, siue pacifię.

ret, vt si qui episcopi aliter per dioeceses suas iudicarent, eorum iniquitatem, aut imperitiam episcopus Rom. corrigeret, qui est, vt sepe diximus, vsus appellandi necessarius: altera enim auctoritas ab altera seiungi non poterat, quia nec altera, sine altera expediri. Quod vero Tertullianus dixit hic, Praxeam istum haeresim Romae intulisse, secundum errorem suum dixit, fuit enim Montani sectator, qui noua charismata amētium prophetarum in ecclesias introducere voluit, quem eruditissime Sanctus Epiphanius confutauit. Sed quia longum est, immo prope infinitum, velle omnia huius loci propria persequi, vt testimonia & exēpla prouocationis ad Pontificem magnus Basilius tandem finiat, repetam ex epistolis eius ea, quae in libro 3. de dogmaticis characteribus verbi dei, cum de summa potestate Pontificis scriberem, attuli. Vt enim cum Apostolo dicam, eadem scribere mihi quidem non est pigrum: ijs autem qui decretum de appellationibus negant, necessarium. Scribens ergo ad Athanasium, visum est, inquit, consentaneum, scribere ad episcopum Roman. vt videat res nostras, & iudicij sui decretum interponat, vt quia difficile est, aliquos inde de concilij sententia mitti, ipse auctoritatem rei tribuat delectis viris, qui laborē, quidem itineris perferre possint: lenitate vero, ac facilitate morum, tum etiam commoda, & prudenti oratione eos, qui a via recta deflexerūt, monere: quique acta concilij Ariminensis secum ferant ad ea rescindendum quae violente illic acta sunt. Si vt veteres iurisperiti tradunt, ad hunc vsus prouocatio est necessaria, vt iniquitatem iudicantium, vel imperitiā corrigat, qui ecclesias Orientis visitandi, habendi in eis Synodos, decreta faciendi, & haereticorum violente ibi acta rescindendi auctoritatem episcopo Romano tribuit, an non simul ab alijs episcopis, & ecclesijs ad episcopum Romanum, & ecclesiam eius prouocationem esse confitetur? illud autem obseruandum est, in eiusmodi litteris, quas dicit, ad episcopum Roman. scribendis, secutum fuisse canonem 7. concilij Sardicenis, qui est de prouocatione ad episcopum Romanum, & de presbyteris ab eo mittendis cum auctoritate Pont. ad renouandū iudicium, si videatur, & hoc ab eo impetretur. Rursus idem Basilius in epistola ad Occidentales, sic ad Pontificem Roman. scribit, obsecramus itaque vos, si dominus permiserit, vt tute ad nos venire liceat, ne pigeat nos visitare: aut si hoc beneficiū in aliud tempus referuat, qui vitam nostram sapienter moderatur, scribite, quae ratio consolandi eos, qui malis premuntur, & ea corrigendi, quae quassata sunt, a vobis scribi postulat. multiplex enim quassatio ecclesiae facta est, quae nos vehementer affligit. Nec auxilium aliunde expectamus, nisi dominus opera vestra, qui fideliter ei seruitis, curationem nobis adhibuerit. Sic vero visitare, & quassata curare bonis pastoribus tribuit propheta Ezech. Quid igitur aliud est, auxilium curandi quassationem ecclesiae ab haereticis, tanquam a lupis illatam, ab episcopo Romano, velut a primo, & vniuersali pastore petere, nisi ad eum prouocare? Ac paulo post petit idem Basilius a Pontifice, vt Eustachium, Apolinarium, & Paulinum haereticos declaret, vt deinceps ab omnibus catholicis vitentur. Et quia Liberius Pont. cum collegis suis Eustachium antea absoluerat, & restitui iusserat, qui postea mutatus, ad vomitum reuersus erat, petit nomine catholicorum a Felice Liberij successore, vt scriberet rursus ad ecclesias Orientis, quibus de causis, antea receptus fuisset: & quemadmodum mutatus

postea,

Philip. 3.

postea, gratiam, quam consecutus esset, amisset. Et quid hoc aliud erat, quam ab ijs, qui Eustachium, tanquam a Liberio cum collegio fratrum rite prius absolutum, & in communionem receptum, inique post amissam gratiam defendendum iudicabant, ad episcopum Romanum Liberij successorem prouocare, vt iniquitatem, & imperitiā inique iudicantium corrigeret, hic enim est, vetus vsus appellandi. Rursus idem Basilius in epist. ad Transmarinos, (sic enim vocat nunc Occidentales, id est, episcopum Romanum, cum collegis suis) eorum opem implorans, postquam statum rerum ecclesiasticarum exposuit, cum, inquit, sic res nostrae habeant, consentaneū erat pro vestra in nos charitate, viros aliquos probatos ad nos mitti, qui nos egrotantes visitarent: & litteras ad nos crebro dari tum ad voluntates nostras confirmandas, tum ad corrigendum errata. nec enim negamus multis nos lapsibus obnoxios esse, vt qui homines simus. Deinde subiungit, sed quia haecenus fratres, quae nobis debebatis, ommissa sunt, siue quia non aduertistis, quod vos decebat: siue quia nos visitatione vestra indignos iudicastis, aliorum in nos criminationibus anticipati, ecce, inquit, nos principium scribendi facimus, & criminationes nobis illatas confitemur parati a vobis examinari, modo velint ij ipsi, qui nos contumelijs vexant, in conspectum vestrum venire. Si vobis praesentibus conuicti erimus, erratum nostrum agnosceremus: & vos post examinationem veniam a deo feretis; & accusatores nostri remunerabuntur. quod si nos ante examinationem condemnaueritis, nobis quidem nulla fuerit facta iniuria praeter iacturam nostrae vobiscum amicitiae, ac societatis, quae apud me maxima estimationis est: ac idem ipsum damnum vos facietis nobis amissis, & euangelio repugnare videbimini, cum ait, Nūquid lex iudicat hominem, nisi audiat, & cognoscat, quid faciat? haecenus Basilius. Cū ergo queritur Basilius, quod falsis eius accusationibus Pont. Ro. credidisset, postulatque, vt maiore cura causam recognoscat, ac praesentibus accusatoribus reum examinet, an nō confitetur palam, esse quidem ab alijs prouocationē ad Pontificē, ab eo autē ad aliū nō esse: etenim si esset, quod per anticipationē falsae opinionis ex calumnijs accusatorū conceptae factū a Pontifice queritur, non a Pontifice, sed ab alio corrigi postulasset, qui est, vt saepe dixi vsus appellandi vetus, & a ratione dictatus, & a iurisperitis traditus. An Martinus Lutherus aliquid simile fecit, cū se a Leone X. dānatum esse querebatur, petit ne ab eo, vt audiretur? promisit, agnoscere errata sua, si coram conuictus esset? minime, cur ita? nisi quia non agnoscebat Pontificē primū iudicē: vnde maluit, vt haereticus, iudicio suo condēnari, quam iudicio ecclesiae Romanae stare. Cum ergo ius Apostolicum Pontificem Romanum, vt primum, ac summum in terris ecclesiasticum iudicem appellandi ratione equitatis naturalis dictante ideo institutum sit, vt, sicut ait beatus Anacletus, qui iniuste opprimuntur, iuste fulciantur, necesse erat, vt qui beato Petro iubebat, & in eo successoribus eius, vt fratres suos, qui episcopi in primis accipiendi sunt, firmaret, ac fulciret, omnibus eum appellandi faceret potestatem. Etenim si natura sagax, & prouida, vt Philosophi tradunt, non deficit in necessarijs, multo magis auctor naturae, si beato Petro & successoribus eius firmandi, ac fulciendi potestatem dedit, in ijs, quae ad eam potestatem vtendam necessaria erant, debuit nō deesse. alio qui quo modo, quod dominus iusserat, id est, firmare fratres, episcopus Romanus

Ll ij beati

Ioan. 7.

beati Petri successor exequi potuisset? quomodo inquam, nisi ius ad eum confugiendi cum necesse esset, omnibus fratribus dedisset? Sicut. n. vt Iabolenus iurifconsultus ait, cui data est iurisdicção, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus iurisdicção explicari non potest: sic etiam ratio postulat, vt cui data est potestas firmandi alios, quos opus sit erigi, & sustetari, huic concessa sit iurisdicção: & alijs potestas appellandi eum, idest, ad eum confugiendi. quia neque potestas sic firmandi, sine iurisdicçãoe expediri potest, nec explicari: nec ista iurisdicção ad firmandum, & erigendum, sine potestate eum appellandi, idest, ad eum confugiendi. Quomodo igitur decretum appellationis ad sedem Rom. nec illi tēpori Pōtificū Apostolicorū, vt isti dicunt, neq; veritati congruebat? quod quidē non solū ex ratione naturali ortum ducit, sed necessitate connexi ex euangelio profectū esse facile concludere potest, qui ea, quæ superiore libro de ecclesia super Petrum fundata scripsimus, conferre sciat. Denique priscorum tēporum esse, idest, Apostolicę institutionis decretū hoc, satis hoc tertio libro grauisimis testimonijs, & exemplis magnorum cōciliorum Niceni, & Chalcedonensis, ac veterum auctorum ostensum est. Ne vero hoc ius appellationis ad sedem Rom. aut ambitiosum, & superbum, aut violentum, aut imperiosum esse heretici calūnientur, cōsiderent quāta moderatione, & æquitate temperatū sit. Repetā. n. iterū, quæ Pontifex Anicetus de eo scripsit. Si autē, inquit, propter nimiam longinquitatē, aut temporis incōmoditatē, vel itineris asperitatē graue ad hanc sedē eius causam deferre fuerit, tunc ad eius Primatē causa deferatur: & penes ipsum huius sanctę sedis auctoritate iudicetur. Desinant igitur Magd. blasphemare quod ignorant, cum falso tradunt, decretū de appellationibus in epistola Sixti non cōgruere tempori, neq; veritati; per quos via veritatis, sicut ait scriptura, blasphematur, qui in auaritia fictis verbis de miseris Lutheranis, quos decipiunt, negotiantur; quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat. Qui dū nō volunt esse in ecclesia vnū ducem vniuersi gregis Christi, nolunt esse in ea optimū statum monarchię; quā docuit Moysen dei sermo: Philosophos ratio: pecudes ipsa natura. Quanto ergo simpliciores, & meliores eis sunt, vt in alios istorū similes beatus Cyprianus scripsit, brutę pecudes, & muta animalia? & cruenti licet, ac furentes inter gladios, atq; inter arma prædones? Prepositus illic agnoscitur, & timetur, quē nō sententia diuina cōstituit, sed in quē factio perditā, & nocens cetera consentit. Hęc ille ad Puppianum. Hactenus respōsum sit ad ea, quæ ex Synodo Carthagi. in decretum de appellationibus, quod in epistolis Pontificum Apostolicorum frequēs est, & in Primatū Pontificis a Magd. obiecta sunt. quę quantum satis visum est, refellimus: & nostra confirmauimus. non enim fuit nobis propositum, omnia hic de potestate Pōtificis, immo neq; multa scribere; ne quis plura hic requirat. Scripserunt multi multos de ea re libros; ac nos etiam iam pridem libros tres non magnos, quos ex verbo dei, quod isti semper iactant, & inclamant, cōtexui: & alia quædam in libro tertio de Dogmaticis characteribus verbi dei, præter illa, quę libro etiam superiori Magdeburgensibus eodem pertinentia responsa sunt. Respondeamus deinceps ad alia crimina.

2. Pet. cap. 2.

Respon-

Responsio de pulsīs, ante iudicium restituendis: Quomodo decretum Euaristi illi sæculo, & veritati conueniret secundum æquitatem naturalem, & ecclesie catholice decentiam, & secundum legem priscorum Imperatorum, quam ecclesia a principio approbavit, & recepit: & quid de legibus sæculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Item de epistola canonica Cyrilli ad Dominum Archiepiscopum de restituendo pulso.
Cap. 5.

Objiciunt præterea de episcopo pulso, ante iudicium restituendo in epistola 2. Euaristi, quod hoc etiam non congruat tempori, neque veritati. Credo visum esse Magdeburgensibus non congruere tempori Euaristi 6. post beatum Petrum Pontificis hoc decretum, quod multis post eum temporibus factum sit ab alijs Pontificibus idem decretum a Caio, Fabiano, Ioanne, Eusebio, Pelagio, Stephano, & alijs, ne omnes enumerem: quos quidem non necesse fuit de Euaristo meminisse. consueuerunt enim non solum Pontifices, sed etiam Synodi decreta facere, de quibus rebus iam ante facta essent: quod nihil aliud est, quam illa ipsa decreta renouare, ac confirmare, neque tamen de illis prioribus mentionē facere. sic licet notare aliquos canones in Nicen. Synodo, Antiochena, Laodicēsi, Ancyrana, Chalcedonen. Carthagenens. vt cæteras taceam, de ijs rebus æditos, de quibus extant Apostolorum canones, qui tamen in illis ipsis Synodis, nō citantur. Tempori ergo Euaristi non congruere decretum hoc De episcopis pulsīs, ante iudicium restituendis, nunquā Magdeburgenses dixissent, nisi familiare ei esset ad pauca respicientibus, facile pronuciare, vt in quosdam alios similes Princeps Philosophorum dixit. Est enim in libro quarto digestorum decretum Antonini De restitutione ante iudicium, quod naturalis æquitatis ratio docuit. Siquis spoliatus, ante iudicium non restitutus, indicta causa damnatus esse videatur; quo nihil potest esse iniquius. Marcellus igitur iurifconsultus, diuus, inquit, Antoninus Marcio Assito prætori de succurrendo ei, qui absens rem amiserat, in hanc sententiam rescripsit: Et si nihil facile mutandum est ex solemnibus, tamen vbi æquitas euidenter poscit, subueniendum est. itaque si citatus non respondit, & ob hoc more solito pronuciatum est, confestim autem pro tribunali te sedentem adijt, existimari potest, non sua culpa, sed parum exaudita voce præconis defuisse. Subiungit autem Marcellus iurifconsultus: nec intra has solummodo species consistet huius generis auxilium. etenim & deceptis sine culpa sua, maxime si fraus ab aduersario interuenerit, succurri oportebit, quamuis etiam de dolo malo actio competere soleat: & boni prætoris sit potius restituere litem, vt ratio, & æquitas postulabit, quam actionem famosam constituere; ad quam tunc demum descendendum est, cum remedio locus esse non potest. Igitur si hæc humana lex De pulso, ante iudicium restituendo ex ratione æquitatis naturalis profecta est, & tam iusta, & antiqua est, vt eam in rescriptis Anto. Imperatoris, & in notationibus Marcelli iurifconsulti legamus, quis diceret, nō cōgruissē temporibus Euaristi, idest, tēporibus Domitiani & Neruę Traiani? quis inquā, præterquā Mag. odio ecclesie nostre & sanctorū Pontificū cæcos, ac furētes, quod si cōcedant tandē, vt coguntur, congruissē tēporibus priscorū Imperatorū hanc legē ex æquitate naturali profectam, & contra multas iniurias, & fraudes ac violētias, quę

Magd. similes illis philosophis q. ad pauca respicientes facile enunciant.

Decretū De restitutione ante iudicium un de natum, & quam uetus eius sanctio.

Ll iij fieri

Quod omnino necesse sit confiteri congruisse temporibus Euaristi decretum de pulso ante iudicium restituendo.

Quid Cyrillus Alex. scripserit de restituendo pulso ante iudicium.

fieri poterant, patronam, cur non concedant, ut Sanctissimi Pont. Euaristus hoc ius æquitatis legibus sæculi iam olim sancitum ad utilitatem ecclesie, & innocentie defensionem per epistolam suam approbaverit, & sanxerit? præsertim cum isti ipsi Magdeburgen. licet parum memores sint, in prima Cent. c. 7. in iudicio de canonibus apost. sic icripserint, Verum hoc sæculo apostoli, & alij legibus politicis magistratus vsi sunt, illud scientes euangelium non abolere politica iusta, & honesta. hæc isti. Vnde Calixtus primus temporibus Antonini Caracallæ in epist. 2. Nos vero, inquit, sequentes patres nostros & eorum vestigijs inhærentes infamia eos notamus, & infames esse censemus, qui infamie maculis sunt aspersi; nec accusationes, inquit, eorum, quos leges sæculi reijciunt, suscipere debemus. deinde subiungit, Quis enim dubitat leges humanas rationi, & honestati nõ repugnantes esse amplectendas? præsertim ubi vel publicæ consulunt utilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur, &c. Præterea beatus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, cuius auctoritas quanta sit, Ephesina Synodus testis est, quam sit iniquum eijcere episcopum ex ecclesia indicta causa, ac rursus quam æquum sit, restituere eum prius, deinde in iudicio sisti, & audiri, & quam sit hoc canonicum, & ecclesiasticum, docuit in epist. quam ad Domnum Archiepiscopum de quodam episcopo pulso, ante iudicium restituendo scripsit: quæ propter auctoritatem, & utilitatem relata est a patribus ecclesie orientalis inter canones, & appellata canonica. ergo postquam eum pluribus verbis arguit, Melius, inquit, æquiusq; erat eius causam audire. & paulo post, Cogitas ergo, inquit, quid canonibus sancitum sit, quid ecclesiam deceat & quid clericos ipsos, qui sacrorum administrationi præsumunt, sistere quæso lachrimas senis; qui, si voluerit cum accusatoribus litigare, litiget, ut est in more, te cognitore & iudice, tuisq; episcopis: nisi aliquos propter suspicionem reijciat. & paulo post, Bona autem ei ablata duplici, inquit, nomine & causa restituere oportet: tum quia nihil prorsus huiusmodi committendum erat: tum quia ubique terrarum cunctis episcopis etiam sanctissimis acerbissimum esse solet rationem ab ipsis de sumptibus factis reposcere. hæc tenet Cyrillus. Quod si pulsum restituere ante iudicium, quod a Domno Archiepiscopo Cyrillus Patriarcha postulat, hoc ecclesiam, & eos, qui ecclesijs præsumunt, decere dicit, præterquam quod canonibus quoque sancitum est; cur igitur dicunt Magdeburgenses non congruisse hoc decretum temporibus Euaristi, neque veritati? An non congruebat Euaristo, ut sciret, quid ecclesiam, & eos, qui ecclesijs præsumunt, deceret? & quid lex nature insita præscriberet? Denique esse hoc decretum ab Euaristo Apostolico Pontifice profectum testatus est Isidorus ante annos prope nongentos in prologo sue collectionis epistolarum Pontificalium, ac canonum, quæ extat, & cuius meminit Igmarius Archiepisc. Rheimensis ante annos septingentos. Postquam ergo citavit Isidorus epistolam magni Leonis ad Synodum Chalcedonensem de restituendis pulsis ante iudicium, subiungit idem Isidorus, eadẽ & antiqui, & apostolici, qui fuerunt ante Synodum Nicenam sanxerunt. & rursus eadẽ, inquit, sanxit Synodus, quæ habita est in Larissa sub Valeriano principe. Somniant ergo Magde. eum dicunt, circa tempora Caroli Magni fictam esse hanc epistolam propter hoc decretum, quasi illis temporibus non congrueret. Deinde

Isidorus de antiquitate decreti de restituendis pulsis ante iudicium.

de si temporibus Nicenæ Synodi congruebat, ut hoc ipsum sanciret, ut intelligi potest ex sententijs illis canonicis ex actis Nicenæ Synodi collectis, quas Iulius Pontif. epistolæ sue ad Orientales inseruit. quod Damasus quoque in epistol. tertia ad concilia Africæ testatur, cum ait, De eiectione vero, & suis rebus spoliatis nihil vobis verius significare queo, quam sancti patres definierunt (Nicenos enim patres dicit) & nostri prædecessores apostolica auctoritate roborarunt: si inquam, congruebat temporibus Niceni concilij, quod ratio æquitatis naturalis docuit, nõ posse inermes, ut idem Damasus ibidem ait, cum armatis rite pugnare, quomodo nõ potuit idem congruere temporibus Euaristi? eandem rationem æquitatis naturalis produxerunt tum alij Pont. tum Nicolaus primus Damasum, & Damasii verba imitatus, cum scribens de quibusdam pulsis, ante iudicium restituendis ad episcopos, & archiepiscopos, qui in Suefonia vrbe conuenerat, prioribus, inquit, redditu gradibus, & ordinibus, & quodammodo suis omnibus reuocati, aduersus impetentem integras vires habeant. deinde subiungit, non enim inermis cum armato confictum inire potest: bene autem habet, quod epistolas Nicolai, qui in 9. sæculum incidit, non negant Magd. id quod a 6. sæculo post natalem domini facere cœperunt in aliorum Pontificum epistolis, quarum testimonijs, cū eis videtur, libenter abutuntur. ex quo fit, ut simul Damasii, & patrum Synodi Nicenæ testimonium de pulsis, ante iudicium restituendis in epistola Nicolai nescientes confiteantur.

Decretum de restituendis pulsis ante iudicium in Nicen. concilio ex Iulio, & Damasio, confirmate Nicolao. i. cuius epistolas nõ negat Magdeb.

Defensio decreti Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi a sacerdotibus, & quomodo congruat temporibus. Item de aqua & sale benedicta, & de aspergendo populo. Quid hæc significant & operentur, & de mysterio aquæ super terram effusa in libro I. Reg. tum de ijs, quæ Lutherani hodie secundum apostolicas traditiones faciunt, quamuis eas negent. Item quomodo benedictio aquæ & salis sit in scriptura Pauli fundata, & de interpretatione illius loci Pauli ad Tim. de sanctificatione creaturæ per uerbum, & orationem, ex proprietate uerborum, secundum scripturas de prompta, & quomodo scripturis, & sibi ipsis repugnare necesse sit eos, qui uirtutem spiritualem in sanctificatione aquæ & salis negant. Item testimonia, & exempla uirtutis aquæ benedictæ ex historia Eusebii, & sancti Epiphani. Cap. 6.

Decretum quoque Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi a sacerdotibus aiunt similiter, non congruere temporibus, neque veritati, sed quare non congruit temporibus, si ipsi dicant. Interrogemus ergo nos quare non congruit temporibus, neque veritati? an temporibus non congruit, quia tempore Euaristi non erant uasa sacra? ecquis ita deliret, ut hoc aut dicendum, aut credendum esse putet? dicant potius, non fuisse tunc sacra uasa; quæ si erant, simul consequens est, ut essent uasa ad sacra facienda: quod si erant eiusmodi uasa, an nõ congruit veritati, ut sacra uasa essent? vel dicant potius, nihil distare inter sacra & profana: ut non magis opus sit sacris uasis ad sacra in templis facienda, quam ad conuiuia in lustris agitanda: non magis ad ecclesie ministerium, quam ad culinæ usum. o cæcas mentes, & blasphemias linguas. An putant isti Babylonium sine Deo in hoc mundo, ut Apostolus ait, plus honoris uasis templi, cuius sanctuarium iuxta prophetiam Danielis dissipaturus erat populus cum duce uenturo,

Absurdum commentum Magde. non congruisse temporibus Euaristi, prohibere laicis sacra uasa tangere.

turo, & finis eius vastitas, & in templo abominatio desolationis, & usque ad consumationem, & finem perseveratura desolatio, plus, inquam, honoris debuisse, quam Euaristus sanctissimus Pont. debere intelligeret vasis domus Dei: cuius gloria nouissima, iuxta prophetiam Aggei, maior quam prima? an putatis Magdeb. quod qui non pepercit Balthasari, neque supplicium ei differre voluit, quia exemplo paterni supplicij nihil profecisset, immo ea ipsa nocte, qua ipse & mille optimates in vasis sacris biberunt, eum occidi & Babylonem capi voluit, vobis fortasse parceret, qui peiores illo estis? ille enim saltem territus est articulis illis manus scribentis, qui ei in pariete apparuerunt: & Daniele honore affecit, & prefecit regno: siue ne a presentibus condemnaretur, vt quidam vetus interpret ait, siue quod liberationem per eum consequi speraret. at vos Magdebur. neque supplicium Balthasaris terret, neque mouet, quin vasa sacra communia esse dicatis, & putetis: immo, quod grauius adhuc est, eos, qui ferunt vasa domini, vt profanos habeatis. Sed prosequamur reliqua huius generis & loci: inter ea enim, quae tempori & veritati negant congruere, ponunt quoque decretum Alexandri epist. 1. de aqua & sale benedicto, & aspergendo populo, vt sanctificetur. Sed recitemus Alexandri verba, Aquam, inquit, sale conspersam populi benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur: quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. nam si cinis, inquit, vitule aspersus sanguine, populum sanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa diuinisq; precibus sacrata, populum sanctificat, atque mundat: & si sale asperso per Heliseum Prophetam sterilitas aquae sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sterilitatem reuertit aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat, & expurgat: & cetera bona multiplicat: & insidias diaboli auertit, & a phantasmatis versutis homines defendit: nam si tactu fimbriae vestimenti Saluatoris saluatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacrorum eius verborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & anime humana percipit fragilitas? Ad damus & nos ad haec exempla scripturae sanctae a Pontifice commemorata, quod in lib. Regum 1. scriptum est de aqua effusa in terram in honorem Dei, sic enim ait, dixit autem Samuel, congregate vniuersum Israel in Masphat, vt orem pro vobis Dominum: & conuenerunt in Masphat, hausertque aquam & effuderunt in conspectu Domini super terram. Sic enim est apud 70. deinde subiungit, & ieiunauerunt in illa die, & quae sequuntur. Percontemur hic Magdeburgenses, & ceteros Lutheranorum Magistros, an putatis temere hoc factum esse, ac sine vlla mysterij significatione, aut superstitiose? absit, vt ita quisquam vestrum desipiat, cum clare dicat Apostolus, omnia in figura contigisse illis. interpretetur ergo nobis hoc mysticum enigma aquae illius coram Domino effuse, vt alios nunc omitam, Cyrillus Alexandrinus: sic enim in homilia 18. ex 30. quas nobis reliquit inscriptas εορτασμων, scripsit, vidisse Samuelem in spiritu verbum, quod est fons vitae, fieri hominem, & voluisse, honorare typo illo ac figura Deum, qui futurus erat homo: terra enim inquit, super quam effundebatur aqua, symbolum erat carnis, quam assumpsit: & aqua symbolum vitae. sic quoque inquit, iussit Deus Moysi, sumere aquam ex fluuio, qui erat symbolum patris, sicut aqua symbolum filii ex patre tanquam fluuio, siue fonte nascentis, & effundere super terram, quae

Magd. plus honoris putat de buille vasis sacris regem Babylonis idololatram, quam Euaristum sanctiss. Pont.

Magd. peiores Balthasare rege Babylonis. Dan. c. 5.

Decretum Alex. de aqua cum sale benedicto.

1. Reg. c. 7.

Quid significaret mysterium aquae coram Domino effusae a Samuele. Cyrillus in homeliis paschalis.

Exo. 7.

erat symbolum carnis, & illa aqua sic effusa super terram, fiebat sanguis, qui mortem significabat, ante. n. quam Deus homo fieret, mori non potuit. Similiter inquit, Samuel statim post aquam illam effusam super terram, immolauit agnam, qui fuit typus, ac figura Christi immolati. Haec tenus Cyrillus. quod si Samuel vt Deum typo, & imagine honoraret, effudit aquam super terram coram Domino, id est in honorem Dei, & tanquam genus oblationis Deo acceptae, hoc enim significat, secundum Idioma scripturae sanctae illud, coram Domino, siue in conspectu Domini, & si illa effusio aquae super terram iussa fieri a Samuele secundum spiritum in nomine Dei, qui futurus erat homo, & moriturus, quae erat quaedam typica sanctificatio aquae illius, tantum valuit cum ieiunio illo adiuncto, vt victoriam de hostibus, Deo de caelo tonante, perterrefactis impetraret, vt historia Regum narrat, cur non multo etiam plus valeat ad perterrefaciendos, & fugandos demones aquae per verbum Dei iam incarnati, & pro nobis mortui, & iuxta Prophetam, tanquam aqua effusi sanctificatio, & ad honorem ipsius aspersio, tanquam genus oblationis? quid, inquam, obstat, quominus aqua. quae mysterijs Dei seruit, ad fugandos demones, morbosq; pellendos effectum diuinae gratiae per inuocationem eius sumere possit? quod si potest, cur quod vbiq; Christiani credunt, & Christiane operantur, vos negatis? & si nihil sine scriptura ad cultum Dei faciendum est, vt traditis, vbi legitis in scriptura canendum esse a populo in ecclesia, praecinente concionatore? non hoc dico, quod istam consuetudinem a primis vestris magistris pie vobis, & accommodate ad ingenium gentis Germanicae diebus praesertim solemnioribus relictam damnem, sed quod neq; vos traditionem aquae benedictae cum benedictione salis aspersi, quam a sanctis Apostolis accepimus, damnare debeatis, sed potius recipere, vt maiores vestri receperunt, vt crucem quoque in frontibus facere multi non Brentiani recepistis, quod nulla vos scriptura docuit: & cibos etiam benedicere, antequam gustetis. nec. n. hoc facitis, ne hic more vestro cauillari incipiatis, quia hoc in euangelio a Christo factum legitis: aliud. n. est imitari, quod Christus fecit: aliud facere, quia praecipit. etenim si ad imitationem, & exemplum Christi cibos benedicitis, & non ex praecipito traditionis apostolicae, sicut nos, qui constitutionem de benedicendis cibis, antequam gustemus ab Apostolis traditam habemus, & sequimur, quae est in lib. 5. Clem. Rom. in extrema parte, cur non seruatis ieiunium 40. dierum, quibus Dominus ieiunauit? nec. n. illud ieiunium ad legem Moysi pertinebat, quae non praecipiebat tale ieiunium, sicut praecipit lex euangelicae & apostolicae traditionis? cur ite ministri vestri ad exemplum euangelij non imponunt manus super egros, vt nos facimus? cur non vngunt eos oleo, vt est in euangelio Marci, sicut in ecclesijs catholicorum a ministris noui testamenti fit? quod si vos ideo cibos benedicitis, quia scriptum sit a Paulo, nihil reiiciendum esse, quod cum gratiarum actione percipitur, sanctificari. n. creaturam per verbum Dei, & orationem, recte haec, & nos creaturam aquae & salis benedicimus propter hanc ipsam scripturam Pauli. vt iam constitutio ab Apostolis tradita de benedictione aquae ad depellendas egritudines, & fugandos demones, quae a Cle. Rom. in lib. 8. de const. apost. scripta est, non sit per sermonem tantum tradita sine scriptura. sed recitemus constitutionem, & conferamus eam cum scriptura Pauli, sic. n. ait in

Comparatio aquae illius effusae in honorem Dei a Samuele & aquae benedictae nobis in honorem Dei aspersae.

Psal. 21.

Negant Magd. quod vbi que omnes Christiani credunt, & operantur. Quas traditiones sine scripto Lutherani quoque teneant.

Constitutio apostolica de benedictione ciborum, antequam gustentur.

1. Tim. c. 4. Coguntur Lutherani, qui cibos benedicunt ex traditione, concedere benedictionem aquae item ex traditione. Constitutio apostolica de benedictione aquae & de virtute eius.

M m persona

persona Matthæi Apostoli benedicat episcopus aquã aut oleũ : Sin vero non aderit episcopus, benedicat presbyter presente diacono : dicat autẽ in hunc modũ, Domine Sabaoth, Deus virtutũ, creator aquarũ, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & oleum ad exhilarandum faciem in exultationem lætitiæ, ipse etiam nunc sanctifica hanc aquam & oleum ex nomine eius, qui obtulit, vel quæ obtulit, & tribue ei vim sanandi, & depellendi morbum, fugandi dæmones, & expellendi omnes insidias per Christum spem nostram, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, ac sancto spiritui in sæcula. amen. Si non mouet vos tanta auctoritas, at moueat saltem tanta antiquitas: sed conferamus hanc orationem cum loco Pauli ad Timotheum. Paulus ait, sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem : oratio vero hæc ait, sanctifica hanc aquam : deinde explicat vim sanctificationis, subiungens, Tribue aquæ vim sanandi, & depellendi ægri tudines, & fugandi dæmones: hæc est imploratio auxiliij aduersus ea, quæ nocent, quam implorationem auxiliij significat *ἐντροχίαις*, vt Theodoretus in comment. epistol. prioris ad Timotheum capite secundo notauit. quo verbo vsus est idem Paulus in eadem epist. c. 4. cum ait, sanctificatur enim *διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντροχίαις*, idest per verbũ Dei, & orationẽ, vt interpretres vetus vertit: sic etiam accepit hoc verbum magnus Athanasius in prologo explanationis Psalmorũ ad Marcellinũ, cũ eos psalmos notat, in quibus est *ἐντροχίαις*, idest, imploratio auxiliij, hoc. n. verbo vtitur, pro quo Paulus vsus est verbo *ἐντροχίαις*. quare cum uos Magdeburgenses, & ceteri Lutheranorum magistri negatis accipere creaturas per implorationem auxiliij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam spiritualem ad auxiliandum nobis contra ea, quæ nocere possunt, hanc Pauli scripturam negatis non intelligentes eam, neque virtutem eius, hæc est enim vis sanctificationis facere, vt quod sanctificatur, fiat in timorem aduersarijs potestatibus. Sicut ait Esaias, Dominum virtutum ipsum sanctificate : idest, facite vt sit vobis timori. vnde subiungit, interpretans, quod dixerat, ipse erit timor tuus; & si in ipso confusus fueris, ipse erit tibi in sanctificationem: sic enim est, apud 70. idest ipse mundabit te, & faciet sanctum. itaque cũ creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, & fit in timorem aduersarijs potestatibus, Deus in ea sanctificatur, & in ea fit in timorem. & cum in huiusmodi sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationẽ facta nos confidimus contra ea, quæ nocere possint, non in creatura nuda, sed in virtute verbi Dei omnipotentis confidimus, & ipse nos in eo confidentes mundat, & sanctificat in creatura sua. vnde in oratione sanctificationis aquæ, quam paulo supra ex libro octauo. Clemen. de apost. constitut. recitauit, tribue (inquit) ei virtutem sanandi, & fugandi dæmones per Christum spem nostram. Sic igitur nos scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationem, secundum traditionis apostolicæ consuetudinem, quæ in omnibus ecclesijs catholicorum viget, interpretamur, & secundum vim verborum, quibus Paulus accommodate ad sensum materiæ subiectæ vsus est. Vos vero Magdeburgenses, & ceteri Magistri Lutheranorum, quomodo scripturas potestis intelligere, qui neque cum catholicis traditionibus conferre eas vultis: neque eas *κατὰ λέξιν*, idest, secundũ verba interpretari didicistis: sicut

Collatio benedictionis aquæ & salis ab apostolis tradita, cum loco Pauli de benedictione ciborum.

Quid significet in loco Pauli de sanctificatione ciborum *ἐντροχίαις* ex Athanasio, & Theodo.

Qui negant accipere creaturas per implorationem auxiliij dei virtutẽ ad auxiliandũ nobis in nomine eius, scripturam negant. Que fit vis sanctificationis creaturæ. Esa. 8.

Quare Magd. & ceteri magistri Luthic. non possunt intelligere scripturas

sicut sancti Apostoli præcipiunt, vt ex 2. libro de const. aposto. capitu. 5. intelligere potestis: vt in hoc loco Pauli, in quo neque quid verbum sanctificandi, neque quid *ἐντροχίαις* significet scire curatis. cum tamen, vt notauit Adrianus, siue Andronicus, vt Photius in bibliotheca sua vocat, vetus auctor in Isagoge scripturarum, quam scripsit, singula verba scripturæ signa quædam sint itineris & cursus, quæ sunt (inquit) ingredientibus viam intelligendi ostendenda, vt sine errore, ac tuto ad destinatum perueniant. qui enim verba negligunt, volare (inquit) cupiunt, & non per viã ingredi. admonet deinde idem Adrianus, oportere discernere in scripturis idiomata, figuras, & tropos, & interpretari *κατὰ λέξιν* accommodate ad sensum rei subiectæ, quod mihi ex constitutionibus Apostolorum sumplisse videtur. huius legis interpretandi *κατὰ λέξιν* multa est, apud magistros Lutheranorum ignoratio & neglectio, quæ eos in plurimos errores inducit. deinde iubet etiam apostolica constitutio in eodem libro 2. cap. 5. accurate interpretari scripturas, euangelium, vt legi, ac Prophetis, consonet: legem & prophetas, vt euãgelio. Quare si potuit Propheta Elias tempore legis impetrare sal in aquam iniecto virtutem sanandi sterilitatem, & insalubritatem aquæ Hiericunthinæ in virtute Dei, qui nondum factus erat victima, & reconciliatio nostra, & sal foederis noui testamenti: & potuit item Samuel facere, sicut paulo ante dixi, vt indicto ieiunio & aqua effusa super terram in honorem Dei, qui nondum erat factus homo, & pro nobis, tãquam aqua iuxta prophetiam David effusus, Deo de cœlo tonante, hostes perterrefacti darent se in fugam, quomodo poterit quis scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei & orationem ita interpretari, vt consonet Prophetis, si idem neget creaturam aquæ per verbum Dei, & orationem sanctificatam, valere aduersus potestates aduersarias, & alia mala? quomodo, inquam, consonabit nouum testamentum veteri, si prophetica, ac typica sanctificatio creaturæ efficere potest, quod non potest euangelica & apostolica sanctificatio creaturæ in virtute Christi pro nobis crucifixi facta? Sed vt gebo adhuc hunc locum Pauli, neque prius vos dimittam, quam percontando magis adhuc reuincam. Quæro a vobis Magdeburgen. vtrum putetis accipere creaturam aquæ, aut panis per sanctificationem, quæ secundum Pauli scripturam fit per verbum Dei, & orationem, aliquam virtutem spiritualem, an non? Si nullam accipit, sed potius sola & nuda natura aquæ, aut panis, aut salis remanet post sanctificationem, quid illa apud Paulum, verbum Dei, & oratio efficiunt? Si nihil, frustra ergo adhibentur. Si forte dicitis adhiberi tantum in gratiarum actionem, dici hoc non potest, si verborum vis, & ratio ad interpretationem scripturæ necessario secundum regulas patrum adhibenda est: aliud enim est gratiarum actio, aliud petitio. non dixit Apostolus sanctificari creaturam *διὰ λόγου θεοῦ καὶ ὑχαριστίας* idest per verbum Dei & gratiarũ actionem, sed *μετὰ ὑχαριστίας διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντροχίαις* idest, sanctificari cũ gratiarũ actione per verbũ dei, & orationẽ petentẽ. s. auxiliũ iuxta vim verbi græci *ἐντροχίαις*, vt in sanctificatione aquæ, quam supra ex lib. 8. Clem. recitauit, illa est gratiarum actio, Domine Sabaoth Deus virtutum, creator aquarum, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & abluendum: commemoratio enim beneficij quædam gratiarum actio est; illa est *ἐντροχίαις*, idest oratio implorãs, Tri-

Constitutio apostolica de interpretatione scripturæ.

Andronicus, siue Adrianus in Isagoge scripturarum de ratione interpretationis scripturas.

Interpretandæ scripturas *κατὰ λέξιν* ingens, apud Lutheranos magistros ignoratio & neglectio.

Scdm Mag. nõ consonat nouũ testamentũ veteri in spiritu: ualebatq; plus typica sanctificatio creaturæ in uetere lege, quam ualeat uera in noua. Compelluntur Mag. ad concedendum, aliqd in ipsa creatura quæ sanctificatur effici per uerbum Dei, & orationem.

Quod sit uerbum Dei, quæ oratio, & quæ gratiarũ actio, in sanctificatione aquæ apostolica.

bue ei virtutem sanandi, & fugandi demones: illud vero est verbum Dei, Per Christum spem nostram. quod si non frustra adhibentur ad sanctificationem creaturæ verbum Dei, & ista *ἐν τῷ λόγῳ*, neque ad solam gratiarum actionem, vt docui, consequens necessario est, vt aliquid in ipsa creatura ad vtilitatem nostram efficiant. quod si saltem hoc solum negatis, tantam scilicet virtutem tribui aquæ sanctificatæ, vt egritudines sanet, & demones expellat, & non nobis, tanquam domesticis testibus, vt dicere soletis, nec experimentis nostris fidē adhibetis, qui, quotidie in ecclesijs nostris cernimus in energumenis tremere, & cruciari demones, cum aqua sanctificata asperguntur, adhibete saltem fidem antiquis & veris historijs: Legite, quæ Eusebius non a nobis subornatus, nec heri, aut nudius tertius, sed ante mille trecentos annos de Marcello Apameorū episcopo & de aqua sanctificata lib. 5. historiæ eccl. c. 21. scripsit, cum prætor quidam Christianus auctoritate edicti Constantini Magni, & iussu Marcelli episcopi templum Iouis munitissima substructione ædificatum vellet subuertere, circū fossis (inquit) columnis, & subiectis lignis immisit flammam: sed hanc demon prohibebat, & resistebat ignis efficacitæ, cum igitur multiplicem incendij conatum inutilem experirentur, faciunt ea de re certiore pastorem, qui statim ad templum Dei currens iubet afferri aquam in vasculo, qua supposita sacro altari ipse in faciem humi prostratus benigno supplicabat Domino, ne vltius progredi demonis tyrannidem pateretur, sed in firmitatem illius detegere, & suam potentiam demonstrare vellet, ne qua hinc maioris detrimenti occasio infidelibus existeret, hæc & alia huiusmodi precatus, figura crucis aquæ indita, Equitium quendam diaconum fide, ac feruente spiritu munitum aquam sumere iubet & velociter currere, ac flammæ aspergere, quo facto, impatiens tactus aquæ demon aufugit, & ignis contraria sibi aqua quasi oleo excitatus ad ligna statim adhæsit, & momento temporis absumpsit. tunc columnæ, sublatis fulcimentis, cum ipsæ collapse sunt, tum secum aliarum 12. ruinam traxere: templiq; pars, quæ cum columnis fuerat coniuncta, vna corruit pondere conuulsa. fragor autem totam urbem peruagatus (erat enim ingens) cunctos ad rei spectaculum conuocauit; ac comperta fuga aduersarij demonis, ad laudē omnipotentis Dei linguæ eorum incitauerunt. hætenus Euseb. videtis ne Magdeburgenses quemadmodum creatura aquæ a sacerdote per verbū Dei & orationem, qua implorauit auxilium aduersus demonem, sanctificata, virtutem spiritualem ac diuinam, & aduersarijs potestatibus horribilem acceperit? an vos difficiliore eritis ad credendum, quam Apamæi illi, quos narrat Eusebius illo miraculo commotos Deum laudasse? aut dicturi estis, magum fuisse Marcellum illum sanctum virum? & per virtutem crucis, id est per verbum Dei pro nobis crucifixi magicam armasse aduersus demones? non credo, ita impii eritis, vt hoc dicatis, ac si hoc exemplo contenti non estis, legite aliud simile apud Epiphanium libro 1. contra hæreses tomo 2. in hæresi Ebionitarum, quod ex eodem ipso, cui accidit, narrat se audisse. erat autem is Iosephus quidam ex Iudeo Christianus, valde opulentus, & imperatoris valde pij amicus, cū igitur Iosephus vellet in Tiberiade templum ædificare, essetq; opus calce, & alia materia, caminos (inquit) extra urbem multos facere iussit, septem credo numero, quos fornaces vocant. at vero callidi, & qui omnia audent Iudæi, a præ-

Virtutem spirituales in creatura aquæ sanctificatæ quotidie experimur in nostris energumenis. Narratio Eusebii de virtute aquæ benedictæ.

Narratio, S. Epiphani de virtute aquæ benedictæ.

stigijs apud ipsos fieri solitis non abstinerunt. incantationibus enim qui buisdam, ac curiosa sedulitate ignem ligare, & disperdere aggressi sunt: Sed non perfecte potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non operabatur: sed extra propriam, vt ita dicam, naturam constitutus erat. vbi autem ij, qui combustibilem materiam igni addere iussi erant, ligna videlicet, siue famenta, nihil effecissent, Iosepho rem significauerunt. Commotus igitur vir & zelo erga deum correptus, extra ciuitatem cucurrit; & vbi aquam in vase afferri iussisset, accepto vase aquæ corā omnibus, (multitudo enim Iudæorum confluerat ad spectandum, euentum videndi cupida, & quid Iosephus facturum esset) magna voce crucis signum proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit, in nomine Iesu Nazaræi, quem crucifixerunt patres mei, & his omnibus circumstantibus, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentia ignis ad perficiendum domum domini. & sic accepit aquam in manum, & aqua singulos fornaces resperfit: & dissoluta sunt incantamenta, & ignis corā omnibus emerfit. turbæ vero præsentibus clamantes, vnus deus, qui auxiliatur Christianis, recesserunt. hætenus sancti Epiphani narratio. sic sanctificata est aqua illa per verbum Dei, cum dixit in nomine Iesu, & *διὰ ἐν τῷ λόγῳ* id est per orationē auxiliū implorantem, cum dixit, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentia ignis. Hic quoque repetam, quod frequenter, cum de cerimonijs ecclesiasticis dissero, a diuino Dionysio in ijs, quæ de Symbolicis baptismi cerimonijs tradit, mutuari soleo. & si nihil in his symbolicis elementis aquæ, atq; salis diuinius esset, præterquam doceri nos in enigmate per naturam aquæ, quæ ad abluendas sordes valet, & per naturam salis, qui suauitatem & salubritatē cibis affert, & a corruptione seruat, doceri, inquā, vt habeamus vitam a sordibus peccatorum mundam, & doctrinam sanam, ac sermonē sale conditum, qui det gratiam audientibus, id est, qui sit bonus ad ædificationem fidei, & vt caueamus ab ea, quæ est in mundo concupiscentiæ corruptione, satis hoc nobis esse deberet ad colendam hanc salis & aquæ benedictæ cerimoniam. nunc vero accedit, quod spiritus sancti gratia per hæc salis & aquæ sanctificata elementa diuinitus illa operatur in credentibus, quæ Pontifex Alexander ait operari: ijs autem, qui non credunt, vt Magdeburgensibus, fiunt in scandalum & offensionem, in quos competit quod ait beatus Petrus, qui offendunt verbo, neque credunt, in quo & positi sunt. Huius ergo ecclesiastici ritus de aqua & sale benedicto ad aspergendum populum, per omnes ecclesias Orientis, & Occidentis antiquissimam consuetudinem ab ipsis vsque Apostolorum temporibus ad nos deriuatam, atque profectam, & Pontificis sanctis. ac vetustissimi auctoritate confirmatam idcirco Magdeburgenses improbant, & explodunt, quia nostræ ecclesiæ est a qua discesserunt, alioqui dicerent cū Tertulliano in libro de virginibus velandis, vt supra iterum dixi, non possumus respicere consuetudinem, quam damnare non possumus, vtpote non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis, & nomen fraternitatis: vna nobis, & illis fides, & vnus Deus. semel dixerim, vna ecclesia sumus: ita nostrum est quodcunque nostrorum est. Subiungit deinde, cæterum diuidis corpus, tam hic quam in omnibus variæ instituti-

Theoria utilissima aquæ, & salis benedicti.

1. Pet. c. 2.

Tertullianus de consuetudinibus ecclesiasticis.

Hoc ipsum faciunt, quod Tertullianus de similib. scripsit.

tis, & dubijs & incertis: sed, vt fieri solet, adhiberi debuit examinatio, quæ magis ex duabus tam diuersis consuetudinibus disciplinæ Dei conueniret. hoc faciunt Lutherani: ipsi enim diuidunt corpus, qui se a nobis segre gauerunt: qui examinare nolunt, qui nam ecclesiastici ritus, & consuetudines magis euangelicæ, & apostolicæ doctrinæ, & scripturis sanctis conueniant: Vtrum quas nos iam olim ab ipsis vsque Apostolorum temporibus in omnibus ecclesijs plenas doctrina, cum scripturis sanctis congruente, & plenas spiritus sancti operatione habemus, & solenni vsu celebramus? An nullas habere præter eas, quas heri & nudius tertius, id est, a quadraginta annis a Martino Luthero pseudopropheta suo acceperunt? atq; hæc hæctenus, de aquæ & salis sanctificatione. Hoc vnum postremo dicam, nisi aqua precibus sanctificata, & cum sale benedicto aspersa diabolo esset inimica, nunquam Lutheranis persuasisset, vt eam repudiarent, & maledicerent.

Defensio decreti de non seruandis chirographis vi extortis, & quomodo tempori, & veritati congrueret, & quomodo auctore Deo, & Apostolis factum sit, ut testatur idem Pontifex; & de canone Apostolorum 74. in quo uis, & sententia huius decreti continetur, & quid de confessionibus vi extortis Cyrillus, & Athanasius censuerint, & quid intersit inter confessionem extortam, cum est semiplena probatio criminis, & cum non est.

Cap.

7.

VENIO ad decretum de non seruandis Chirographis vi extortis, qualia (inquiunt) passim extant in epistol. Anacleti, Alexandri, Iginij, Eleutherij. ¶

Ego vero nõ repperi, nisi in epistola prima Alexandri: nisi me fugit, vt fieri solet, vel celeriter legentem, vel minus attente: sed nihil refert, faciamus esse in pluribus, quod a pluribus potuit sanctissime scribi, & iuberi, quod eo magis Magdeburgenses considerare debebant, quo in pluribus legabant. Verum non hoc isti curant, vt recte intelligant: sed vt audacter reprehendant. hoc igitur decretum postremo notarunt inter ea, quæ dicunt non congruere tempori, neque veritati. Sed, quia nec hic explicarunt, quare ratione non congrueret tempori, neque veritati decretum hoc, non facile diuinare possum, quæ istis acutis hominibus occasio fuerit, cur ita eis visum sit: cum decretum hoc a ratione quoque naturalis æquitatis dictatum esse constet, vt vel ex Ariano iurisperito gentili intelligi potest, qui ratione naturali duce. ff. de actionib. & oblig. l. 46. ait, vbi de obligando quæritur, Propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem, ad negandum: vbi de liberando, ex diuerso, vt faciliores simus ad liberationem. quare non video, cur hæc ratio non congrueret æquissimo & sanctissimo Pontifici Alexandro: præsertim cum eo tempore, quominus tuta erat innocentia, & maiore licentia iniquitas in Christianos dominabatur, eo magis congrueret illi tempori, & veritati, vt sanctiss. Pontifex Alexander Christianis aduersus metum & fraudem, ac vim hoc decreto caueret. nescio vtrum Magdeburg. cum male hoc decretum intelligerent, suspicati sunt, approbari fortassis a Pontifice Alexandro, si quis per metum, aut fraudem, aut vim crimen falsum confiteatur. at non ita est: aliud est enim approbare, aliud veniam dare. aliud est peccatum defendere, aliud infirmitatem

Cur decretum de non seruandis chirographis vi extortis tempori Alex. pont. non congrueret, nihil Magd. attulerunt, nec explicarunt.

mitatem, ac necessitatem peccantis excusare. si huiusmodi, inquit, perionis quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possent, quocumque ab eis conscriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumentum peruenire censemus: nec vllam eis infamiam, aut calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, vnquam auctore Deo, & sanctis Apostolis eorūq; successoribus sustinere permittimus. Sed nunc tandem videor mihi, nisi fallor intelligere, cur istis negare hoc decretum in mentem venit: immo cur totam epistolam: scilicet quia non credunt, nec intelligunt, quomodo auctore Deo, & sanctis Apostolis factum sit, vt Pontifex testatur. quod si decretum non est Dei, nec Apostolorum, consequens est, vt nec epistola sit Alexandri: quæ est istorum conclusio inscitæ plena. etenim si ratio naturalis æquitatis ad Deum relate, quæ est diuinæ rationis participatio per gratiam eius facta, hoc in homine Christiano, & secundum legem Dei vi uente postulat: atque ita faciendum esse sancti Apostoli & eorum successores docuerunt, ac tradiderunt, vt videlicet a quo aliqua confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorta fuerit, non ad calumniam eius, nec ad infamiam, nec ad amissionem bonorum, vt cunq; valeat, ne, si non ita fiat, euenire possit aliquando, vt magis Deus videatur requirere, ne os sit mendax, quam mens & voluntas sit pura, quod est ab omni æquitate alienum: si, inquam, hoc ita postulat ratio æquitatis insitæ, & a Deo nobiscum comunicatæ, quomodo non congruebat tempori Alexandri, & veritati ipsi, vt sic decerneret, & eiusmodi decretum auctore Deo, & sanctis Apostolis, ac eorum successoribus se facere verissime diceret? si inquam ita fieret, ipse *ἐμὸν τὸν λόγον* quem habemus, qui, vt ait beatus Iacobus, saluare potest animas nostras, hoc Alexandrum Pontificem docebat, quomodo non congruebat eius tempori, neque veritati? o, cæcos homines, & sine intellectu, non intelligentes; neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Sepe enim mihi usurpandum est, quod Apost. de similibus ad correctionem istorum scripsit. quis docuit Cyrillum Alexandrinum, ante mille ducentos annos, & amplius ius huius æquitatis? aut quo auctore nisi Deo, & sanctis Apostolis scripsit in epistola sua ad Domnum, cuius paulo ante memini, de episcopo illo, qui per metum, & vim coactus fuerat deserere episcopatum? Abdicationis, inquit, tabulas, non se consilio, ac voluntate sua, sed vi & terrore, ac minis dedisse affirmat: ergo ad nullum præiudicium, vt Alexander Pont. ait, prouenire illi censet: deinde subiungit, quas tamen si sponte dedisset, tamen alienum ab ecclesiasticis regulis est, eos, qui ecclesias administrant, abdicare se potestate. nã si digni sunt, qui administrant, in munere suo perseuerent: sin autem indigni, ne depellant ipsi, sed potius damnati exuantur. Sunt enim huiusmodi, siue recusationes, siue abdicationes contra omnem ordinem ecclesiæ, grauiq; accusatione dignæ. Hæctenus Cyrillus, si alienum est ab ecclesiasticis regulis abdicare se sponte, quanto magis alienum erit, abdicare se per vim, id est, chirographo quopiam vi extorto? præterea si Apostolus præcepit, vt omnia secundum ordinem, & honeste in ecclesia fierent, & hoc, vt ita fiat, ad honestatem, & ordinem ecclesiæ pertinet, consequens profecto est, vt Deo auctore & sanctis Apostolis id Pontifex Alex. statuerit, quod isti aiunt, neque tempori eius, neque veritati congruere. Deinde iussit Apostolus

In decreto Alex. de chirographis vi extortis non seruandis non est approbatio confessionis facti criminis.

Quo auctore deo, & sanctis Apostolis factum fuerit hoc decretum, sicut Pont. Alex. ait, quod Magdeburg. non intellexerunt.

Iac. c. i.

Quid Cyrillus scripserit pertinet ad decretum Alex. de chirographis p. vim extortis.

Timo-

Quo decretū de chirographis vi extortis sit secundū præceptum Apostoli.

Quod tempore Alexandri, & veritati conueniret hoc decretum.

Qui concilia episcoporum in Græcia, Hispania, & Gallia iudicant perueniens ad decretum de chirographis vi extortis pertinens, ex epistola Athanasii ad Ruffinianum.

Timotheo & in eo omnibus episcopis, ut ea de quibus præceperat, quæ ad iudicandum pertinebant, custodiret sine præiudicio: id est ut nihil temere & inconsiderate, ac sine præmeditatione consilij faceret. hoc. n. significat *πρόκριμα*, ut beatus Cyrillus in interpretationibus quorūdam verborum Pauli notauit, quod verbum Latinus interpres præiudicium interpretatus est: ut dictum sit custodire, sine præiudicio, quasi diceretur, sine inconsideratione: at vero ex confessione per metum, aut fraudem, aut vim extorta, de mente, atque voluntate hominis iudicare, an non est iudicare, cum præiudicio, id est, cum inconsideratione, ac proinde contra præceptum Apostoli ex æquitate naturali profectum? est igitur hoc decretū auctore Deo & sanctis Apostolis ab Alexandro Pontifice factum. quod quidem & tempore eius in quo tanta fraus, & violentia erat, & veritati iustitiæ naturalis homini insitæ, & a Deo communicatæ congruebat. immo, ut libro primo de canonibus apostolorum dixi, cum hic apostolos auctores Pontifex Alexander citet, & secundum eorum sententiam, & auctoritatē dicat se hoc decretum de chirographis ab episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget ad eū canonem retulisse Alexandrum, quod dixit, cedere se sic auctore Deo, & apostolis. Est igitur canon apost. 74. qui iubet, ut episcopus de aliquo crimine a fide dignis accusatus, necessario vocetur ab episcopis, & si venerit (inquit) & confessus fuerit, ipso conuicto poena decernatur. Cum ait canon, si confessus fuerit, ipso conuicto, satis declarat, confessionem per metum, fraudem, aut per vim non esse confessionem, si desit *ἔλεγχος*, id est, probatio conuincens. Qui vero sponte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hic a se ipso conuincitur: Confessio enim scilicet, quæ amittunt reum, non compulsa, sed spontanea fieri debet, ut ait Alexander Pont. qui hunc plane canonem apostolorum secutus, & interpretatus est. itaque quod additū est in canone, *ἔλεγχθεντος αὐτοῦ*, id est, ipso conuicto, poena decernatur, satis declarat, ad decernendam poenam canonicam infamiæ, aut alterius generis non debere valere metum, aut fraudem, aut vim, si desit criminis probatio. Ad hæc, scribit magnus Athanasius in epistola ad Ruffinianum, decreuisse concilia episcoporum in Græcia, Hispania & Gallia, atque alijs prouincijs, ut ijs, qui per vim tracti lapsi essent, ignosceretur, & locus inter clericos restitueretur nactis præsertim rationabilem causam defensionis, & qui consilio quodam inquit, certa que ratione fecisse viderentur, si quidem asseueranter affirmarent, se non esse factos infideles, sed ne impij aliqui ecclesijs præficerentur, qui eas deuastarent, potius duxisse cedere violentiæ, ac pondus ferre, quam ut populi vastarentur. Hactenus Athanasius, quod si sic concilia illa secundum rationem æquitiatis naturalis iudicarunt, confessiones per vim extortas non valere ad amissionem gradus ecclesiastici, sed potius irritas esse debere, quomodo non congruebat tempori, neque veritati auctoribus Magdeburgensibus, ut Alex. Pont. Sanctiss. in eandem æquitate iudicij, & in ordinem ecclesiæ intuens, similiter chirographa vi extorta non esse seruanda ad infamiam, & sequestrationem bonorum decerneret? in quo quidem decreto non est, ut ante dixi, approbatio confessionis falli criminis, sed venia contentis, sicut dixit magnus Athanasius decreuisse concilia illa, ut per vim ad lapsum tra-

ctis

ctis ignosceretur: non autem ignoscitur, nisi ubi culpa ponitur fuisse. illud autem obseruandum est, ut de hoc obiter admoneam, longe aliam rationem esse de eo, a quo confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorquetur: & de eo, a quo non sic per vim extorquetur: sed cum est semiple-na probatio, ut nunc iurisperiti nostri loquuntur. tunc enim cum iure tormentum ad eliciendam confessionem adhiberi possit, ad infamiam & supplicium pertinere potest. non loquitur Alexander de huiusmodi confessionibus vi extortis. Satis hactenus de chirographis vi extortis, quæ Magdeburgenses, contra epistolas Apostolicorum Pontificum obiecerunt. pergamus deinceps ad alium locum argumentorum contra eadem epistolas: in quosdam enim locos, tanquam in quosdam pestiferos fontes contulerunt, quæcunque ad obijciendum in epistolas sanctissimas Pontificum Apostolicorum vndeunque colligere, & comminisci potuerunt.

De forma ecclesiasticæ politia, quam Magdeburgen. negant, quomodo in epistolis Pauli, & actis Apostolorum, & in libro secundo Clementis de constitut. Apostolor. & in epistol. Dionysii ad Demophilum contineatur. Item de alia forma generali ecclesiasticæ politia in epist. 2. & 3. eiusdem Anaclet., quæ ad illam generaliore in epist. prima pertinet, quomodo ex Apostolica traditione profecta sit testimonio magnæ Synodi Nicenæ, & de canone eiusdem Synodi 6. item de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratione constituendi iudicia ecclesiastica, secundum descriptionem præfæctam ciuitatum in prouincijs a Gentilibus factam, & de Primis flaminibus, & Archiflaminibus, quos Clemens in epistola sua ad Iacobum dicit, qui sint & cur sic nominauerit. Responso ad id, quod Molineus obijcit ex cap. Constantinus dist. 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomo, quem Anacletus, dixit sed scripsisse de primatu, quomodo Magdeburgen. non intelligentes, quæ legerunt, neque de quo primatu Pontifex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt, & quomodo nihil ad primatum Pontificis referat, utrum extet, an non extet ille tomo de primatu ciuitatum Metropolitanarum. Cap. 8.

ALia ergo, inquit, sunt multa & infinita contra veritatem, quæ vero illa infinita sint, declarant, cum subiungunt, quod Anacletus prima, secunda, & tertia epistola generalem politia ecclesiasticæ formam describit, qualis non fuit tunc. Sed quomodo probant non fuisse? an testem aliquem, grauem & verum producant? minime: immo neque recentem possunt. Si enim potuissent, non dissimulassent. quæ igitur tanta istorum impudentia, & tam superba arrogantia, ut sibi tantum fingentibus quæ volunt, credi postulent? aut quæ stultitia, & leuitas eorum, qui sine teste, sine ratione, sine auctoritate, sine coniectura credunt? probeamus ergo nos ex scriptura sancta fuisse tunc eiusmodi formam ecclesiasticæ politia, quam Anacletus Pontifex describit. Quis .n. dubitet, nisi qui epistolas Pauli neget, quin esset tempore Anacleti, ut erant tempore Pauli, episcopi, Presbyteri, diaconi, & catechizantes? an non dicit Apostolus in epistola ad Timoth. aduersus presbyterum noli recipere accusationē, nisi sub duobus, aut tribus testibus? erat igitur Timotheus Ephesi episcopus maior presbyteris. iudex. n. maior est ijs, quos iudicat, alioqui auctoritatē in eos non haberet. Et rursus in eadē epist. postquā de episcopis præcepit, quo nomine presbyteros, quoque cōplexus est, an non posuit diaconos

Nn infra

1. Tim. 5.
1. Tim. 3.
Quod forma ecclesiasticæ politia, quam Magd. negat, in scriptura Pauli ostendatur.

De quibus confessionibus vi extortis intelligendū sit decretum Alex. & de quibus non.

infra presbyteros? cum de eis separatim præcipiens; & quia erant in gradu inferiore, quasi eos consolans, atque ad superiorem gradum promerendum hortans, qui enim, inquit, bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirant, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. bonum gradum dixit acquirere sibi bene ministrando diaconos, quia ex bonis diaconis presbyteri, & episcopi fiant. Sic etiam intellexit Theophylactus: explanans enim hunc locum, *τιούτοι, inquit, οἱ ἐν ἐκκλησίᾳ λαμπρότεροι ἀπὸ διακόνων ἐν πρεσβυτερικῷ βαθμῶν καὶ ἐπισκοπικῶν*, idest, tales, inquit, qui ex diaconis ad presbyterorum, & episcoporum gradum euecti, in eo splendent. & de ijs, qui catechizabant in ecclesia, an non scribit apostolus cum ait, qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat? Ex his ergo formam ecclesiasticæ politię constare dicit Anacletus Paulum, & Clementem antecessorem suum secutus: ex quibus episcopum cum proreta aptissime comparat, quod is a prora nauim rectam teneat, actiones suas dirigens ad leges, & nutum Christi nauarchi nostri, qui velut in puppi sedes clauum tenet. presbyteros comparat cum nautis, quod hi, vt Clemen. in epistol. ad Iacobum fratrem Domini præcipit, quæ cuique opus sunt, tanquam nauæ accurate instruant: diaconos cum ijs, qui per foros nauis discurrunt, vt cuncta explorent, quos Clemens Ticharchos vocat: Sic enim scripsit *οἱ τοῖς ἀρχαῖοις διακόνοις παρεκείσθωσαν*, quod interpres vetus, sic interpretatus est, diaconi dispensatorum locum teneant: figura aptissimæ comparationis, vel non percepta, vel neglecta. Quemadmodum vero similes Ticharchis esse debeant. explanat idem Clemen. diaconi, inquit, ecclesiæ sint episcopi oculi, qui prudenter circumspectant, & singulorum, qui in ecclesia sunt, actus curiose inuestigant; quis videatur peccato proximus, vt episcopi admonitione anticipatus fortasse peccatum non consumet: eos, qui non conueniunt in ecclesia, reuocet ad audiendum verbū Dei, vt acerbitates, quæ assidue ex rerum humanarum, & ex prauis colloquijs in animos solent incurrere, verbo veritatis deleri possint; etenim si diu inculci remanserint, materia ignis fient: vt inquirent præterea, an aliqui ægrotent, & populo, si nesciat, nuncient, vt visitentur: præbeant etiam, quæ opus fuerint conficio episcopo, quod tametsi clam eo faciant, non peccabunt. hæc, atque alia huiusmodi curant diaconi. Deinde eos, qui catechizant, cum eis comparat, qui curant in nauī, vt soluantur pro vectura. Sic enim qui catechizant, de mercede, vt idem Clemens præcipit, admonere debent: Dominus enim dixit de ministris ecclesiæ, dignus est. n. operarius mercede sua. satis cum hoc conuenit, quod Apost. in epistola ad Galat. scripsit, quod Paulo ante memini, qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat. Postremo cum vectoribus, idest cum ijs, qui in nauī vehuntur, comparat reliquam multitudinem laicorum: quos oportet, vt in epistola Clementis præcipitur, tanquam vectores suo quemque loco sedere, ne non seruato ordine, nauim aut quatiant, aut deprimant. Quæso Magd. & omnes qui eos legunt, & audiunt, quid in hac ecclesiasticæ politię forma, & descriptione legunt, quod nō in epistolis Pauli, & actis Apostolorū legant? quid hic vident præter episcopos; presbyteros, diaconos, catechizantes, & laicos, in quibus illi purgandis, illuminandis, ac perficiendis ad cœlestis hierarchiæ imitationem versantur? etenim, quia, vt ait diuinus Dionysius, ecclesiastici ordines, & sacri gradus diuinarum

Gal. 6.

De forma generaliore politię ecclesiasticæ ex episcopis presbyteris, diaconis, catechizantibus.

Gal. 6.

Quod in forma descriptionis ecclesiasticæ politię apud Anacletum, nihil sit, quod nō ostendatur in epist. Pauli, & actis apost.

narum operationum imagines sunt, quæ ordinatas illuminationes decori, & non perturbati ordinis operationum Dei in se ipsis demonstrant, idcirco in primos, medios, & postremos ordines, atque actus hierarchicis distinctionibus distributi sunt, demonstrantes, vt dixi, in se ipsis illam diuinarum operationum omni perturbatione carentem ordinem: hætenus Dionysii. vt iam qui hanc ecclesiasticæ politię formam in actis Apostolorum, & in epistolis Pauli obseruatam, & ab Anacleto apostolico Pontifice descriptam, eo tempore fuisse negant, consequens sit, vt simul dicant, vel hæc Apostolos a Christo non accepisse: vel quæ acceperunt, non tradidisse: idest eos non ordinasse ecclesiam: nec ecclesiasticos gradus ad imaginem, & similitudinem ordinis diuinarum operationum distinxisse: meliusque cum ijs, qui sub vetere testamento fuerunt, actum esse: quibus statim a principio Mosaicæ politię forma hierarchica diuinitus instituta est ex Pontificibus, Sacerdotibus, Leuitis, aliisque; infra Leuitas. Videte quo se præcipitant Magdeburgenses; nescientes ne dicam, an scientes, & volentes, quod est & inuisus, & suspectus? sed quia Magdeburgenses hanc ecclesiasticæ politię formam, propter quam epistolam Anacleti negant, non produxerunt ex epistola Clem. vnde sanctus Anacletus eam sumpsit, scilicet, quia de illa epistola, tanquam extincta vt ad mortuum scripta actum esse putabant, producimus nos rursus eam ipsam formam ex libris eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum, siue de doctrina Apostolorum, sic enim in quibusdam antiquis exemplaribus, vt hoc obiter obseruetur, feruntur inscripti: quæ inscriptio sumpta est ex principio primi libri, cum in persona Apostolorū Clementis, audite, inquit, doctrinam sacram. & libro sexto, capit. 14. scripsimus, inquit, vobis hanc catholicam doctrinam: sic quoque hos libros appellauit magnus Athanasius in epistola *ἐπεὶ τὰς ἐπιτομὰς* de libris canonicis, post quos libros canonicos, hos cum alijs sanctos a patribus, vt legerentur, numerat, appellauit dico, *διδασκαλῶν καλεμένων τῶν ἀποστόλων*, idest doctrinam, quæ vocatur Apostolorum. quæ viij. libris a Clemente, alias *περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν* inscriptis diuino artificio, ac sapientia conscripta est. quorum librorum quanta fuerit, apud veteres patres auctoritas, & quam frequens eorum vsus, & imitatio ac lectio, vt supra iterum admonui, ex meo in eosdem libros Græce editos, Græco prologo perspicui potest: & perspicuetur magis, cum scholia in eos, & ipsorum librorum interpretationem cum latino prologo prolixiore, si Dominus voluerit, edemus. igitur, vt ad rem redeamus, libro secundo, capitulo 67. episcopum ait, similem esse Gubernatori nauis: presbyteros nautis: diaconos ticharchis: custodes ianuarum ecclesiæ similes ijs, qui in nauī exigunt vecturæ pretium; qui etiam catechizabant, & de mercede, qua dignus est operarius, admonebant; reliquam vero multitudinem ijs similem, qui in nauī vehuntur. Sed de forma generali ecclesiasticæ politię, quæ in prima epist. Anacleti descripta est, & ex Clemente, vt dixi sumpta, si quis plura desiderauerit, ex libris nostris, quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ composuimus, petat. respondeamus deinceps de ea item forma generali ecclesiasticæ politię, quam in secunda, & tertia epistola eiusdem Anacleti ad illam generaliore in prima epistol. pertinentem, ijdem Magdeburgenses notarunt, & nobis obiecerunt

Sed'm Magde. negantes hanc formam ecclesiasticæ politię melius actū esse cum ijs, qui in vetere testamento fuerunt, quæ hierarchiam Mosaicam habuere, quā cū ijs, qui sunt in nouo.

De forma ecclesiasticæ politię ex libris Clementis de constit. apost.

Athanasius de libris Clementis de doctrina apostolorum.

De auctoritate librorum Clementis de constit. apost.

De altera forma generali ecclesiasticae politiae in 2. & 3. epist. Anacleti a Magd. notatæ ex Patriarchis Metropolitanis, & episcopis.

De forma ecclesiasticae politiae ex patriarchis, Metropolitanis episcopis, in canone Synodi Nicenae.

Quod prisca consuetudo secundum vim verbi in canone Niceno ad tempora apost. pertinet iuxta canonem apost. ab Antiochena Synodo citatum.

Magd. porteta verborum vocat quibus Synodus Nicena, secundum prisca consuetudinem apostolicæ traditionis via est.

dicentes non fuisse illo tempore. & si enim ex ijs, quæ de Patriarchis, & Metropolitanis diximus, cum de appellationibus ad sedem Roma. Apostolorum auctoritate sancitis ageremus, satis responsum esse videri poterat, tamen ne quid proprio loco prætermisisset, aut dissimulasse videamur, rursus adhuc, & quidem paulo distinctius respondendum est. forma igitur generalis ecclesiasticae politiae in 2. & 3. epist. Anacleti ex primatibus, siue Patriarchis, & ex Metropolitanis, qui aliquando Archiepiscopi nominantur, & ex episcopis constat; quæ ipsa ad formam generaliore ecclesiasticae politiae in prima epist. eiusdem Anacleti, ut dixi, pertinet: siquidem amplius quam duo ordines sacerdotum, ut idem S. Anacletus ait, nec a Deo collati sint, nec a sanctis Apostolis traditi. hanc ergo formam ecclesiasticae politiae fuisse tempore Anacleti Magdeburgen. negant: sed quia non sunt conati probare, quod frustra quidem conati essent, probemus nos contra, immo demonstremus fuisse, ac primum ex canone Nicenae Synodi: quæ, ut spero & confido, apud quos iudices, plusquam Magdeburgen sium centuriatorum auctoritas, valebit. Vigeant, inquit canon, priscae consuetudines, quæ in Aegypto, & Libya, ac Pentapoli sunt, ut episcopus Alexandriæ horum omnium habeat potestatem, quia ita consuevit episcopus Romanus: sequitur, Similiter autem in Antiochia, & in alijs prouincijs seruanda sunt priuilegia ecclesijs. illud autem, inquit, in vniuersum patet, Siquis non assentiente Metropolitanis episcopus fiat, tunc magna Synodus decreuit non debere esse episcopum. haec enim canon. Si ducentis circiter annis post Anacletum magna Synodus Nicen. consuetudinem, qua episcopus Alexandriæ episcopis Aegyptiis, Libycis, ac Pétropolitans præerat, item Antiochenis episcopis Antiochensium prouinciarum, iam prisca vocat, utpote a principio apostolicæ prædicationis traditam, (hoc enim declarat hic verbum græcū ἀρχαίων, ut intelligi potest ex canone 9. Antiochena Synodi, quæ renouans canonem Apostolorum 34. secundum canonem, inquit, patrum ἀρχαίων) quis sane mentis neget præter Magdeburgen ses, quibus omnia negare serpens persuasit, quis inquam, neget, fuisse tempore Anacleti eam formam ecclesiasticae politiae, quæ ex Patriarchis, siue primatibus, & Metropolitanis, siue archiepiscopis, & episcopis constat? qui si voces proprias requirunt, habent in hoc canone nomē episcopi, & nomen Metropolitanis: qui in canone Apostolorum 34. primus dicitur episcoporum, scilicet vnius nationis, id est, vnius prouinciæ: cum enim primus positus est in capite non prouinciæ, sed prouinciarum, quibus præ est, vbi antea prima iudiciaria potestas seculi collocata erat, Patriarcham siue Primatem dici placuit: si vero non est in capite prouinciarum, sed in Metropoli illi capiti prouinciarum olim subiecta, placuit dici Metropolitanum, vel Archiepiscopum, & Patriarchæ subiectum esse: si in reliquis ciuitatibus non paruis dicitur episcopus, quod est alioqui & Primatum, siue Patriarcharum, & Metropolitanorum commune; quia sit vnus ordo episcoporum, licet non vnus omnium honoris, & dignitatis gradus: nec vna omnium administratio ecclesiæ. nomē vero Patriarchæ, & rursus Metropolitanis, quæ isti centuriatores portenta verborum blaspheme vocat, habent etiam in alio loco eiusdem Synodi in canone 44. quem nobis iam pridē filius Tramezini Veneti bibliopolæ, apud Senatum Venetum, cum viueret, interpres linguarum, latine vertit ex Arabico libro vetustissimo

fimo Marcelli secundū Pont. in quo erant omnes Niceni canones exceptis 29. quos libri vetustas consumpserat, & deleuerat. quem ille canonē statim, ut interpretatus est, pro sua in ecclesiam Romanam pietate huc misit: reliquorum interpretationem immatura eius mors nobis præripuit. hunc ego canonē ab illo Latine trāslatū in libris meis de dogmaticis characteribus verbi Dei recitavi. Reperit postea pater Baptista Romanus societatis Iesu Alexandriæ eosdē canones Nicenos integros Arabice quoque scriptos, quos ex libro Patriarchæ Alexandrini idem pater Baptista descripsit, & huc attulit Romam, sed propter difficultatem, quæ maior est, ut ille ait, linguæ Arabicæ, qua Alexandrini loquuntur, quam Punicæ, qua Africani, quamquam aliquot annis, apud homines illius linguæ versatus esset, non prius potuit fideliter transferre, quam tantos in ea lingua progressus faceret, quantos iam fecit. immo ut fidelius transferret, vsus etiam est opera Domini Georgij Archiepiscopi Damasceni natione Maronitæ, qui adhuc Romæ est, & tandem opera Ioannis Senani Alexandrini, qui eam linguam, ut in ea natus, probe intelligebat. describam ergo hic canonem, ut ab istis translatus est Latine simplicius quidem, quam ab illo Veneto interprete, quem dixi, tam etsi variè istorum interpretationes sententia inter se parum distent. describam, inquam, totum canonem, quod in eo non solum patriarchæ nomen, quod Magdeburgen. portentum vocat, sed ratio quoque nominis, & modus potestatis eius contineatur: item nomē Metropolitanis, ac auctoritatis eius forma, tum etiā episcopi Romani principatus. Patriarcha ergo, inquit, curam habeat eorum, quæ archiepiscopi, & episcopi in prouincijs suis faciunt, ut si quid reperiatur, quod non conueniat, mutet: & ut melius sibi videatur, constituat. Siquidem ipse est omnium pater, & illi sunt eius filij. Archiepiscopus vero est inter episcopos, ut maior natu frater, qui fratrum suorum curam habet; cui illi obedire debent, ut qui eos gubernet. Verum patriarcha est loco patris, qui tanquam filijs præest omnibus, qui sunt sub potestate eius: sicut qui sedem Romæ tenet, superior est, & princeps omnium patriarcharum, siquidem ipse est primus; ut Petrus, cui datus est principatus in omnes principes Christianos, & eorum populos, quia est Vicarius Christi Domini nostri super populos eius & super omnes ecclesias Christianorum. & quicumque cōtradixerit huic canoni, sancta Synodus eum excommunicat. Haec enim canon. Sed dicent Magdeburg. vnde fidem facimus, esse istos veros canones Nicenos, quorum tanta olim raritas, & tanta reperiendi eos difficultas? sed antequam istis respondeam, necesse est, ut hoc prius constet; fuisse alios canones præter 20. quos nunc Græcæ, & Latine habemus, quod quia Magdeburg. quoque negant in 4. Centuria cap. 9. de Synodis, alijs nunc auctoribus præter missis, patres tantum Africanos, quos nobis ijdem Magdeburgen. contra decretum de appellationibus opponunt, nos rursus illis producemus, qui etsi non haberent alios canones præter 20. illos, quos nos habemus, tamē non dubitarunt esse alios in eodem concilio Niceno æditos, quos studiosè requirebant. Sic enim in epistola ad Bonifacium scripserunt; tamē quia hic in nullo codice Græco ea potuimus inuenire, ex Orientalibus ecclesijs, vbi perhibentur eadem decreta posse etiā authentica reperiri magis, nobis desideramus afferri. pro qua re tuam quoque venerationem obsecramus, ut scribere etiam ipse digneris ad illarum partium sacerdotes,

De canonibus Nicenis ex duobus libris antiquissimis Arabicis.

De forma potestatis Patriarchæ, & Metropolitanis, & de principatu Petri. Roma. ex Niceno canone.

Negat Magdeburg. fuisse alios canones præter 20. vulgatos, sed redarguuntur ab ipsis Africanis, quos nobis opponit

hoc est ecclesie Antiochenae, Alexandrinae, & Const. & aliis, si etiam tua placuerit sanctitati, ut inde ad nos iidem canones apud Niceam ciuitate a patribus constituti veniant, te potissimum hoc beneficium cunctis Occidentalibus ecclesijs in domini adiutorio conferente. Ecce, non dubitarunt Africani patres esse alios praeter 20. Nicenos canones, tametsi tunc canonem Nicenum de appellationibus non reciperent. par igitur est, nec hoc Magdeburgen. dubitare. Rursus neque dubitarunt reperiri illos posse in Oriente, quia nec eis verisimile videbatur, potuisse Arianos, omnia exemplaria reperire, & incendere: & hoc quoque par est Magdeburg. credere. Respondeamus nunc quaerentibus, quid illud sit, quod fide facit, esse hos Arabice in Alexandria ecclesia repertos veros Nicenae Synodi canones, quid inquam, nisi ratio manifestissima, quae neque redargui, neque conuinci potest? Quis enim, aut quorsum in lingua barbara & ea quidem, quae, ut ab hominibus illius nationis audiui, vix, & a paucis in illa lingua natis intelligitur, quique ecclesiae Romanae, nec amici sunt, neque subiecti esse volunt, canones Nicenos, in quibus tanta Pontifici Romano auctoritas tribuitur, quanta debetur, vel finxisset, vel corrupisset? quis tam expertus communis sensus est, qui neget, quo minus lingua aliqua trita est, & paucioribus hominibus, nota ac ad discendum difficilior, eo magis, quod recte in ea a principio scriptum est, incorruptum diutissime seruari? Iam vero quis dubitet, quin Nicenos canones, qui ex illis Graecis exemplaribus a principio descripti fuissent, Patriarcha Alexandrinus, qui Nicenae Synodo interfuit, secum ad ecclesiam suam attulisset, quos postea, siue ille, siue alius successor, nequis eos ignoraret, in Arabicam linguam, recte transferendos curasset. Non esse enim istos, qui reperti sunt, villo modo deprauatos, sed integros, quales Alexander episcopus ad ecclesiam suam tulit, nos hoc certius scire non possumus, quam si eos cum sanctorum patrum, atque aliarum Synodorum decretis, & canonibus penitus conuenire videamus, ut quidem videmus, quicumque eos mediocri diligentia, & studio contulimus, in quorum numero canonum non solum illi sunt, quos adhuc Graece habemus, sed alii etiam qui a sanctis patribus citantur. Quare ut ad canonem sextum concilij Nicenae reuertar, quis iam negare potest fuisse eo tempore multos episcopos in Aegypto, Libya, & Pentapoli: & plures Metropolitae sic dictos a ciuitatibus, quibus praerant, quae erant Metropoles, qui maiores episcopis illis essent? siquidem sine auctoritate Metropolitae ordinari episcopus non possit. quibus si iam olim a praeis temporibus ante Nicenum concilium ab ipsis, inquam, temporibus Apostolorum, (quae enim alia praeis tempora, secundum rationem verbi *ἀρχαίς* intelligi debeant?) Alexandrinus episcopus praerant, ut quidem praefuit. S. Marcus, & successor eius Abilius, & reliqui deinceps; fuit igitur tempore Anacleti haec ecclesiasticae politicae forma constans ex episcopis, & Metropolitae, siue archiepiscopis, quibus subiecti essent episcopi, & ex episcopis primatibus, quos canon 44. proxime recitatus Patriarchas vocat, quibus essent subiecti Metropolitae. immo Dionysius quoque Areopagita, quem propter summam, ac diuinam eius auctoritatem Dionysius Alexandrinus scholiis illustrauit, ut auctor est Anastasius Antiochenus in eo libro eruditissimo, quem de varijs locis, & quaestionibus scripturae sanctae nobis ante mille annos reliquit, quem *ὁδὸν* vocauit, in quo saepe eum citat, ut citarunt quoque ante annos

Ratio fidem faciens, esse veros canones Nicenos Arabice repertos.

Dionysius Alexand. Anastasius.

De Dionysii Areop. antiquitate & auctoritate.

te annos octingentos Ioannes Damascenus, & Sophronius Hierosolymitanus in epistola confessionis suae ad Honorium Pontificem tempore Heraclij Imperatoris, quae epistola propter singularem doctrinam, & grauem auctoritatem recitata est in 6. Synodo vniuersali actione 11. denique cuius libros esse eos, qui feruntur, ante annos octingentos grauissime defendit. s. Maximus, qui in eum quoque scholia scripsit: defendit etiam Theodorus quidam presbyter, quem se legisse testatur Photius Constantinopolitanus in eo opere, quod de libris a se lectis, quod bibliothecam appellauit, composuit. Hic, inquam, Dionysius Pauli apostoli discipulus, cuius libros Apostolicis traditionibus plenos cum Lutherani ferre non possent, instigante diabolo, negauerunt, formam ecclesiasticae politicae designatione quadam breui diuersorum ordinum, & graduum diuine notauit: Tu ergo, inquit in epistola ad Demophilum, decerne cupiditati & ire quae decent tibi diaconi: diaconis presbyteri: presbyteris episcopi: episcopis Apostoli, & Apostolorum successores. quem locum idem sanctus Maximus hoc scholio notatum reliquit: Pulcher (inquit) ordo ecclesiasticus, monachos, qualis erat Demophilus, diaconi: diaconos presbyteri: presbyteros episcopi: episcopos apostoli, & successores apostolorum increpant. haec ille. Successores ergo apostolorum, qui sint maiores, quam episcopi, qui ipsi quoque sunt in suo gradu apostolorum successores, intelligere oportet tum patriarchas, quod scholio etiam suo idem Maximus notauit, & admonuit: (patriarchae enim per prouincias mittunt archiepiscopos, sicut apostoli mittebant) tum archiepiscopos, qui ipsi per prouincias mittuntur, ut episcopi per vrbes. obseruauit etiam hoc ante nos Rupertus Abbas eruditiss. auctor, & magnus theologus libro primo de diuinis officijs. c. 27. ut iam primi successores apostolorum sint, quos iam olim vocant patriarchas: secundum archiepiscopos: tertij episcopi. id est, succedunt apostolis archiepiscopi quidem infra patriarchas: episcopi vero infra archiepiscopos. Qui igitur negant fuisse alios maiores episcopis tempore Clementis, Patriarchas scilicet, siue Primates, & archiepiscopos, interpretentur nobis, si possunt, & sciunt, quosnam magnus Dionysius successores Apostolorum vocet, qui tanquam maiores praescribant episcopis, & eos, si oporteat, increpent. ut igitur magnus Dionysius Pauli apostoli discipulus successores apostolorum maiores ab episcopis, minoribus eorum successoribus distinxit, si quoque Anacletus Pontifex Apostolicus in epist. 3. distinxit, cum loquens de apostolis, qui & eandem (inquit) formam suis successoribus, & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Sic enim in vetustissimo exemplo Vaticanae bibliothecae scriptum est melius, quam in vulgatis, ut Gratianus etiam legit distinct. 22. c. Sacrosancta. Praeterea si ad dedecus ecclesiae pertinebat, ut ex epist. Pauli ad Cor. priore intelligi potest, non esse in ea iudices, qui, cum necesse esset, de secularibus causis iudicarent, ne in iudicio apud infideles contendendum esset, an non ad ecclesiae quoque decorum, & utilitatem fratrum pertinuisset, si, ut bene ac sapienter in saeculo secundum leges saeculi constituta erant iudicia, sic quoque in ecclesia essent? contra vero ad dedecus, si non essent? Vnde Clem. lib. 2. de Constitutionibus Apostolorum in persona Apostolorum. cap. 52. laudans iustitiam, quam natura duce colebant, itaque isti, inquit, quamuis Gentiles sint, qui neque Deum nouerunt, neque sciunt, vindicari a Deo eos, qui innocenter condemnati

Damascenus. Sophronius.

S. Maximus. Theodorus presbyter. Photius.

Quosnam successores apostolorum Dionysius ab episcopis necessario distinxerit, sicut Anacletus epist. 3. distinxit.

1. Cor. c. 6.

Ad decorum, & utilitatem ecclesiae pertinebat, ut sicut sapienter constituta erant in saeculo iudicia, sic quoque essent in ecclesia.

nati sunt, tamen cauent hoc committere: vos vero, qui scitis, quis Deus noster sit, & qualia eius iudicia, quomodo potestis per violentiam, & impetum pronunciare, cum illud illico pateat Deo? quod quidem si iustum sit, iuste & nunc, & in futuro remunerandi sitis: Sin vero iniustum, rursus parum mercedem reportaturi? Haec tenus Clemens. itaque erant apud Gentiles in primis ciuitatibus, quae erant capita prouinciarum, secundum descriptionem ciuitatum in prouincias ab antiquis facta, ut a L. Sylla in omnibus Asiae ciuitatibus, proportione facta est, de qua Cic. in Oratione pro Flacco meminit, & quidem facta in 44. regiones, ut Cassiod. in consulibus notauit, cuiusmodi descriptio ab alijs, atque alijs facta quoque est, ut Strabo in lib. 17. testatur, in illis, inquam primis ciuitatibus erant primi iudices legis, quos Clemens vocat primos flamines, & primos legis doctores. Ad hos autem, ut Anaclerus scribit, qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressione, vel iniustitijs suis: ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum praecipuum erat. hos ergo idem Pont. Anaclerus Primate legis saeculi, ac primam iudiciariam potestatem vocat. erant deinde in reliquis ciuitatibus Metropolitanis alij iudices, quos idem Clemens vocat Archiflamines, infra illos primos: erant postremo infra hos in alijs minoribus ciuitatibus alij adhuc minores iudices, qui comites dicebantur. Nihil vero interest, ut hoc loco quibusdam curiosioribus respondeamus, quod in historijs Gentilium, & Romanarum antiquitatum, & in ijs auctoribus antiquis, qui de eorum magistratibus scripserunt, neque istos primos Flamines, nec Archiflamines legamus. Est enim a ratione alienum, non vim propositi, sed verba attendere, ut recte diuinus Dionysius in diuinis nominibus c. 4. admonuit. Quare hoc potius ab istis studiose inquirendum erat, quomodo sic Clemens vocasset? utrum proprie, an translate; an κατὰ χριστιανικὴν? ut cum scriptura vocat locustas populum fortem, & gentem: si translate, quae ratio translationis? quae, inquam, similitudo Flaminum, & praefectorum, translationi verbi locum fecerit? sed haec explicatio, quia non est hic locus proprius, reiicienda est in extremum caput libri quinti, ubi sigillatim de epistolis Clementis differemus. nunc satis est Clementis propositum intelligere. Primos ergo iudices legis, siue primam iudiciariam potestatem, ut s. Anaclerus vocat, dicere voluit Clemens, cum primos doctores legis, & primos flamines dixit: similiter alios iudices infra illos, eosdemque alijs maiores dicere placuit, cum Archiflamines dixit. ex quibus, nec illos vocare libuit primos sacerdotes, vel primos pontifices: nec hos principes sacerdotum, ut quidem minores Pontifices, antequam nomen Pontificis, impositum eis esset, vocabatur: causa vero haec est, quod nihil sacri haberent: quin potius eos tanquam execrabiles verbo ethnicorum proprio notauit. sicut idem Clemens libro 2. de Const. Apost. c. 28. quos Gentiles vocabant sacerdotes, quique demonibus sacra faciebant, non ἱερεῖς, quasi sacros, sed tanquam non sacros μωρεῖας vocat, id est, non sacerdotes, verbo a se facto, quod proxime accedit ad μαροῦς, quasi execrabiles dicat. tantum abest, ut sint sacri. Haec qui non aduertunt, curiose adhuc, quaerunt, ut mihi etiam aliquando contigit, unde Clemens acceperit primos flamines, & Archiflamines, quos nusquam alias ipsi legunt. tametsi de sacerdotibus

Cur Clemens primos flamines, & Archiflamines dicit, quod alibi non leguntur.

Joel. 2.

bus, qui fuisse videntur potestates, est apud Strabonem; in n. lib. 17. inter eos, qui Romanorum Imperio per regiones parebant, numerat reges: deinde ciuitates partim a principio liberas, partim in amicitiam receptas, partim honoris gratia libertate donatas: tum alios, qui potestatem, ut mihi videtur, gerebant, quos vocat Dynastas, Phylarchos, sacerdotes. Sed redeamus, unde digressi sumus. Si igitur S. Apostoli hanc & prouinciarum & iudiciorum distinctionem prudenter & vtiliter factam esse intelligebant, & quod potissimum erat, assuetos esse homines eo ordine ab iniurijs facilius commoueri; defendi, an non poscebat ratio apostolicae gubernationis, & prudentiae prouidere, ut ecclesiastica iudicia secundum eam distinctionem & formam ac descriptionem vtiliter, & honeste, & secundum ordinem in ecclesia exercerentur? an dicemus maiore prudentia, & equitate gentiles sine Deo in hoc mundo, iudicia sua constituere debuisse, quam Apostolos sanctos in spiritu S. eruditos & institutos, quia scriptum sit, filios huius saeculi prudentiores esse filijs lucis in generatione sua? id est ad degendam vitam corporis, sic. n. magnus Basilius interpretatur. an rursus dicemus, prudentiorum fuisse Socrum Moisis, ut ei consulere, constituere sicut ait scriptura, ex viris de omni plebe sapientibus, & Deum timentibus Chiliarchos, centuriones, quinquagenarios & decanos, & quos 70. interpretes vocat γραμματεῖς αγωγεῖς, id est qui litteras inferret: qui, inquit, iudicet populum omni tempore, quicquid autem maius fuerit, referat ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent, prudentiorum dico, quam spiritum sapientiae Dei, quae Apostolos sanctos docere constituere in ecclesia primates, tanquam Chiliarchos: Metropolitanas siue Archiepiscopos, tanquam centuriones: episcopos, ut quinquagenarios: decanos, ut presbyteros: & diaconos, tanquam tabellarios? quae igitur istorum tanta impudentia, & tanta coeca temeritas, ac tanta profligata conscientia, audere eam formam ecclesiasticae politiae improbare, & negare, quam ratio naturae insita probat? cui auctoritas maximarum Synodorum, & veterum patrum sanctissimorum adstipulatur? quam vniuersa ecclesia per totum Orientem & Occidentem semper tenuit? quam necessitas, & vtilitas causarum ecclesiasticarum postulat? quam ecclesiasticus ordo requirit? quam iudicialis norma veterum tribunalium commendat? quam Moisaicae politiae a Deo institutae typus figurat? cui apostolica scriptura, & apostolicus canon consonat? Denique quam Nicena Synodus ad priscam ecclesiae consuetudinem ex apostolica traditione, ut necesse est profectam grauissima auctoritate refert? Haec tenus ergo de ecclesiasticae politiae generali forma, quae a temporibus Apostolorum ita illis per spiritum sanctum instituentibus, ex patriarchis, Metropolitanis, vel Archiepiscopis & episcopis constat. Non est autem alienum ab hoc loco, obseruare quae Leo 9. Sapientif. Pont. ante quingentos annos scripsit ad Africanos episcopos Petrum, & Ioannem, qui contra Grumitanum episcopum dignitatem ecclesiae Carthaginensis defenderant. Itaque quia de Archiepiscopis, inquit, & Metropolitanis sententiam nostram requiritis, venerabilium antecessorum nostrorum dicta demonstrant, id est, Clementis, Anacleri, Aniceti: & paulo post, nam sicut omnis mundana potestas his gradibus dignitatum a se inuicem distat, id est, ut primus sit Augustus, vel Imperator, deinde Caesares, deinde Reges, Duces, & Comites, atque Tribuni: ita & ecclesiastica potestas ordinata, a Sanctis Patribus inuenitur:

O o nitur:

Magd. maiore prudentia, & equitate volunt constituta esse iudicia gentilibus. quam ab spiritu S. p. S. apostolos.

Luc. 16.

Magd. prudentiorem facit socerum Moisis in consilio, quod illi dedit de constituendis iudicibus, quam spiritum sanctum in docendo apostolos de eadem re. Exo. 18.

De forma Moisaicae Politiae figura euangelice.

Qui in ecclesia nostra sint Chiliarchi, centuriones, quinquagenarii, decant, tabellarii.

Quae & quanta oppugnent, & negent, qui formam ecclesiasticae politiae oppugnant, & negant.

Quid inter Metropolitanos, & archiepiscopos inter sit ex epi. Leonis 9.

nitur: dicente beato Clemente in illis ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant, Primate, vel Patriarche positi sunt, qui reliquorum iudicia & maiora negotia iuste definirent: qui etiam non vni Prouinciæ, sed pluribus præessent: deinde vbi Archiflamines erant paganorum, Archiepiscopi instituti sunt Christianorum, qui singulis prouincijs præessent: vbi vero Metropolis erat, quæ interpretatur mater ciuitas, Metropolitanus erant: quippe de tribus, aut quatuor ciuitatibus intra aliquam prouinciam maiori, & matri aliarum ciuitatum præsidebant: isti aliquando Metropolitanus tantum nominantur: aliquando vero Archiepiscopi, si in ipsa prouincia maiores non fuerint aliqui. Vbi autem minores ciuitates habuerunt solummodo flamines, vel comites, episcopi sunt instituti. porro tribuni plebis non absurde intelliguntur presbyteri, siue reliqui inferioris ordinis clerici. his omnibus diuino & humano priuilegio prælatus est Pontifex Roma. Satis igitur iam ex his, quæ hæcenus de forma ecclesiasticæ politiæ dicta sunt, liquet, falsum esse, quod Molineus ait de sedibus patriarchalibus, nunquam fuisse inuentum, nisi post Constantinum, vnde falsam esse epistolam Anacleti, cum Magdeburgensibus quoque ausus est dicere: quos, vel sola Synodus Nicæna aperte de commento conuincit. ne autem siue isti, qui epistolam Anacleti negant, caput Constantinus, dist. 96. quasi cum episto. Anacleti pugnant, aliquando obijciant, siue quis alius epistolam fortasse veram quidem esse existimet, sed quid istis respondendum sit, scire cupiat, aliquid de hac re dicendum est. dicet enim aliquis, si Pont. Romanus diuina auctoritate princeps aliorum Patriarcharum est, vt S. Anacletus in epist. sua 3. tradit, idque Magnus Constantinus postquam de potestate, & principatu beati Petri a Sancto Syluestro Pont. edoctus fuit, non ignorabat, quomodo principatum inter reliquos patriarchas Pontifici tribuit? epistola igitur Anacleti tertia falsa est, si hoc de principatu Pontificis inter Patriarchas Constantinum Magnum sanxisset verum est. immo vero vtrique conuenit. Anacletus enim de principatu, quem a deo beatus Petrus, accepit, loquitur, quem etiam Constantinus Magnus ex beato Syluestro didicit, & confessus est, & hanc formam principatus a deo concessi sequens, ipse quoque voluit concedere, quod ad se pertinebat, id est, secundum terrenam potestatem imperatoriam, quam gerebat; voluit, inquam Pontifici concedere, vt ipse supra reliquos patriarchas esset. Denique satis Imperator ipse declarauit, quem principatum in Pontifice Romano a deo datum confiteretur: & quis item principatus a se concederetur, cum ait, vt sicut in terris Vicarius filij dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui ipsius principis apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius, quam terrena imperialis nostre serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam a nobis, nostroque imperio obtineant: & clarius adhuc subiungit; & sicut nostra est terrena imperialis potentia; eius sacrosanciam Romanam ecclesiam decreuimus veneranter honorare: & amplius quam nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari, tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem, atque decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super 4. sedes præcipuas Antio-

Antiochenum, Alexand. Constan. & Hierosolym. quam etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias. ergo cum dixit, sicut nostra est terrena imperialis potestas, sacrosanciam Romanam ecclesiam decreuimus honorare; satis docuit, non se hanc potestatem Pontifici in patriarchas, & in omnes mundi ecclesias concedere, qui paulo supra confessus erat, esse Pontifices successores beati Petri, quem filius Dei vicarium suum in terris constituisset, ac proinde potestatem eorum in patriarchas, & in omnes ecclesias diuinam, & coelestem esse, non terrenam, sicut erat potestas imperatoria: velle tamen se, quo ad posset terrena sua imperatoria potestas, sic honorare sedem beati Petri, quam successores eius Pontifices Romani tenent, vt potestatem, quam habent, in qua filius Dei beatorum Petrum Vicarium suum constituit, teneant, ac possideant. præsidium itaque, & patrocinium, ac tutelam religiosissimus Imperator promittit, & sancit. quod satis verbis, quibus vsus est, si quis aduertat, declarauit, tribuentes (inquit) ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem: potestatem dicit se tribuere, non spiritualem quam sciebat habere eum in omnes Christianos mundi a Christo datam, sed imperialem, non vt Imperator esset, sed vt potestate Imperatoris vteretur ad tuendam sedis suæ dignitatem, & honorem, vt ius suum vigeret. deinde subiungit, atque decernentes, vt principatum teneat, tam super 4. sedes Patriarchales, Antioch. Alexand. Constantin. Hierosolymitan. quam etiam supra omnes mundi ecclesias; non dixit, vt accipiat, sed vt teneat: in quo præsidium, vt dixi, ac patrocinium promittit. alioqui ius & potestatem in patriarchas non magis dedit, quam dedit in omnes mundi ecclesias, quam Christus solus dedit. Denique hoc sancit, & tribuere se dicit Imperator Pontifici Romano, quod ab Imperatoribus in eorum coronatione a Pontificibus petitur, quodque ipsi promittunt, & stipulantur. sic. n. ei dicitur, accipe gladium de super beati Petri apostoli corpore sumptum per manus nostras, licet indignas vice tamen & auctoritate dei omnipotentis, & beatorum apostolorum consecratum Imperialiter tibi concessum nostræque benedictionis officio in defensionem sanctæ matris ecclesiæ diuinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: & memor esto eius, de quo psalmista prophetauit dicens, accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, vt in hoc pectore eundem vim equitatis exerceas: molem iniquitatis potentissime destruas: & sanctam dei ecclesiam, eiusque fideles propugnes, atque protegas: neque minus sub fide falsos, quam Christiani nominis hostes extenues, atque dispergas: viduas atque pupillos clementer adiuues, atque defendas: desolata restaures: restaurata conserues: vlciscaris iniusta. & in alia oratione precatur his verbis, tribue ei omnipotens Deus, vt sit fortiss. protector, & consolator ecclesiarum, atque cœnobiorum sanctorum. in his igitur, quæ ab Imperatore, cum coronatur ex formula conceptis verbis postulari solent, ius eorum, quæ tunc magnus Const. sanxit, & concessit, continetur. quod totum ad patrocinium ecclesiæ susceptum pertinet, quod quidem ecclesia cum opus est, iure suo & postulare, & requirere debet. vt ex epist. beati Aug. 23. q. 3. C. Maximianus, perspicui potest. laudat. n. Maximianum episcopum Vagiensem, quod auxiliū contra hostes ecclesiæ ab Imperatore Christiano petisset, quod si prætermisisset, non fuisset (inquit) laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda.

Quæ potestatem
Constantinus
Imperator Pō
tifici Romano
in reliquo Pa
triarchas de
derit.

» Aliud præterea in epistolam Anacleti 3. obijciunt, fingit, inquit, Anacletus scripsisse tomum de primatu, sed eius scripti nusquam, inquit, fit mentio.]

» Quis non demiretur, & obstupescat tantam istorum vel in legendo negligentiam, vel in intelligendo tarditatem, vel in deprauando malitiã? Anacletus dicit se descripsisse in quodam tomo primas sedes, tum eas. s. quæ olim secundum leges sæculi primæ fuissent, utpote in capite prouinciarum positæ: tum quæ primæ, idest, Metropoles in vna quaq; prouincia: Magde. vero dixerunt, fingere Anacletum scripsisse tomum de primatu. nihil enim amplius addiderunt, malitiose scilicet, ut suspicor, ut qui legerent, statim de primatu Petri intelligerent, ut est iam in vsu & loquendi & intelligendi: Ut rursus si falsum esset & fictum, ut isti volunt, quod Anacletus tomum de primatu scripsisset, continuo sequeretur, ecclesiam Romanam non esse caput cæterarum. hæc est calliditas serpentis. Sed videamus, quid Anacletus dicat: Sed illæ vrbes, quæ præfatis præcis temporibus primatum tenuere: deinde paucis interiectis subiungit: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, & quæ sequuntur: & paulo infra post descriptas tres sedes Patriarcharum, idem quod paulo supra repetens, reliquas vero, inquit, ut prædiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas direximus. de primatu ergo, idest, de primatu Pontificis, non dicit se scripsisse, neque scripsit, quia nec opus quidem erat tunc, cum satis ex euangelio pateret, & nondum nati essent hæretici, qui negarent: tomum vero, idest, catalogum de primatu ciuitatum, quæ nam essent primæ & Metropoles; scripsisse eum, quid mirum, si alii quod sciamus, non meminerunt? an necesse est, quicquid est ab aliquo scriptum, id ut alij meminerint? ut si non meminerint, continuo fictum sit? sed quæso vos Magde. per equitatem, si ideo non creditis, scripsisse Anacletum tomum, de primatu, quia eius, ut dicitis, scripti nusquam mentio fiat, & ob hanc causam suspecta, & inuisa est vobis epist. Anacleti, cur contra simili ratione non creditis, & probatis, ideo veras esse Anacleti, & aliorum Pontificum epistolas, quia earum sit frequens apud alios scriptores mentio? Ut iam vestro argumento aut veras simul & falsas esse dicatis: aut ne vobiscum pugnetis, veras tantum contra mendacium vestrum, aut falsas tantum contra veritatem. cur. n. apud Magd. plus valeat ad credendum fictam esse epistolam Anacleti, quod vnius particulæ eius, immo vnius verbi, nusquam fiat mentio quam ad credendum, veram esse, quod totius epistolæ frequenter apud alios mentio fiat? sed in his tempus, consumere ut quod sentio, dicam, vereor, ne otio abutentis esse videatur, illud tantum addam, simili argumento negare Anabaptistas historiam in euangelio Ioannis de infirmo ad Probaticam piscinam iacente, & motum aquæ expectante, quo Magdeburgenses tomum Anacleti. quia inquit Anabaptistæ, nec in vetere testamento, nec in Iosephi libris de antiquitate rerum Iudaicarum, de Probatica piscina mentio fiat. Quibus erudite nuper Sixtus Senensis libro septimo suæ bibliothecæ respondit. Pergamus respondere ad alia crimina.

Commentum
Magd. crassum
& malitiosum.

Eodem argu-
mento tomum
Anacleti Mag
deb. negant,
quo Anabapti
stæ historiã de
infirmo ad pro
baticã piscinã
in euang. Ioan
nis.

Re-

Responsio ad id, quod obijciuntur in epist. Euaristi de episcopis pulsis, & de litteris præfectorum adiunctis ad litteras Pontificis, & quomodo non præfectorum, sed prophetarum legendum sit ex fide veterum exemplariorum, & ex ratione. Cap. 9.

» Præterea etiam contra epistolam Euaristi aliquid obijciendum esse putauerunt, sic enim aiunt, Vero etiam absimillimum est, quod Euaristus epistola secunda finxit, Aegyptios suos episcopos pepulisse. Nã eo loco res Christianorum erant, ut nusquam tuto versarentur ob immanem crudelitatem persecutorum.]

» Quid hoc leuius? immo quo res Christianorum magis afflictæ essent, eo facilius erat malis Christianis eijcere episcopos suos. nec enim hoc persecutores Christianorum irritasset, sed placasset potius, & eorum gratiam conciliasset, cum ij in primis odiosi, & infesti essent gentilibus, qui euangelium prædicabant, quod erat munus episcoporum. Sequitur in Centurijs: simile est illud, quod vult, suas litteras per omnes ecclesias Africanas legi: & dicit, ijs præfectorum litteras adiunctas esse. quod (inquit) haud verum est, nam nec id factum esse probari potest: neque præfectis, qui sub Traiano atrocissime persequebantur ecclesiam, cum episcopis vllatenus conueniebat.]

» Hactenus accusatio coniecturalis Magdeburgensium. Si in quæstione facti coniecturis utendum est, vbi testes defunt, age coniecturas cum coniectura conferamus, postea rem ipsam dicemus. Non adiunxisse Euaristum litteris suis litteras præfectorum, inde vos Magdeburgen. coniecturam ducitis, quod præfectis, qui sub Traiano atrocissime persequebantur ecclesiam, nullo modo cum episcopis Christianis conueniebat; nos contra potuisse adiungere, inde coniecturam ducimus, quod præfecti isti, quos Euaristus dicit, tales esse potuerunt, quales illi, quos Tertullianus in libro contra Scapulam commemorat, humani, & in Christianos beneuoli, ut Vesprius Candidus, ut Asper, ut Pudés, quorum humanitatem, & in Christianos beneuolentiam Scapulæ inhumano & fero exprobrat Tertullia. accedunt ad hanc coniecturam Plinius secundus, Tertullianus, & Eusebius testes, remisisse postea Traianum persecutionem Christianorum, id quod edictum eius ab istis testibus recitatum testatur. Quid igitur mirum, si Euaristus in præfectos quosdam humanos, ac beneuolos, præsertim persecutione iam relaxata, incidit, a quibus litteras sibi ex Africa tunc temporis afferri curauit, quibus permetteretur episcopis Africanis eos laicos, qui decretum Pontificis de nuptijs, quæ non decenter fierent, prohibendis, non seruarent, grauiore aliquo supplicio præterquam anathemate punire? non enim poterat tunc Christiani in Imperio Gentilium, sine auctoritate potestatis sæculi id facere. Quid, inquam, mirum fuisset, si huiusmodi litteras præfectorum litteris suis Pont. alligasset, & in Africam ad episcopos misisset? Adde, quod hodie ut audio apud Turcas, inter quos Christiani habitant, aliquid simile fit. Sæpe enim Patriarchæ, & episcopi a præsidibus prouinciarum, quos Baxas vocant, litteras impetrant, ut liceat episcopis aliqua grauiore poena afficere, ut damnare ad triremes eos, qui in religione nostra peccarunt. Accedit huc, quod multi ex præfectis, & alijs magistratibus veniebant tunc ad fidem, licet magistratus, & alios gradus dignitatis amitterent, ut ex Cypriani ad Successum episcopum epistola 9. libri 5. &

Euseb. libro 3.
hist. c. 33.
Tert. in Apo-
log. c. 12.

O o iij Ori-

Origenis contra Celsum libro 3. immo ex ipsa Plinij epistola ad Traianū perspicui potest. Quare non mirum fuisse, si opera eorum Christianorum, qui aliquando magistratus gentiliū gessissent, litteras a præfectis gentiliū, siue propter propinquitatem, siue propter amicitiam, siue propter accepta beneficia, siue propter aliam necessitudinē eorum inter se, litteras ab eis Pontifex Euaristus impetrasset. Sed licet omnes istæ hæcenus coniecturæ sint, quæ ita rem esse non conuincant, tamen, quia plures sunt, ac probabiliore, & ad defendendum pertinet, quæ æquior pars est, cur vna coniectura sola atrocitatis Traiani, vt isti dicunt, quæ non ad vniuersum tempus Traiani, sed ad partem pertinet, plus ad accusandum epistolā Euaristi sanctissimi Pontificis mouere debeat, quam tot nostræ ad defendendum? Sed hæcenus ex coniecturis ad coniecturam responsum sit. Proferramus iam veritatem, cui istæ omnes coniecturæ cedant. in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, & in altero æque vetusto bibliothecæ Florentinæ S. Marci, quæ cuius paulo curiosiori, videre cum volet, Romæ & Florentiæ licebit, non præfectorum, sed prophetarum scriptum est. Quod ipsum Magdeburgenses si in exemplaribus nostris, quæ in publico feruntur, legissent, fortasse magis, quominus hoc intelligerent, reprehendissent. Quid enim hoc dicerent ad decretum Euaristi? quorsum litteras prophetarum litteris Pontificis decretalibus alligari? quæ nam istæ litteræ prophetarum, quæ simul cum litteris Pontificis per omnes ecclesias Africanas legendæ erant, vt quod de nuptiis decretum erat, seruaretur; qui non seruaret, iuste puniretur? immo hoc de litteris prophetarum, quod prius scriptum erat, ab eo mutatum puto in litteras præfectorum, qui non intellexit, quas litteras prophetarum Pont. diceret. itaque totum hoc fabulosum istis visum fuisse. Vnde multo audacius, ac confidentius totam epistolam Euaristi reiecerunt. Cum tamē nihil potuerit, nec opportunius, nec accommodatius a Pontifice fieri, aut scribi: neque quod magis necessarium esset, si quas prophetarum litteras dicat, semel intelligatur. An non necesse erat, vt litteræ decretales Pontificis, quas ad Africanos episcopos Pontifex mittebat, & per omnes ecclesias Africanas legi volebat, ab omnibus intelligerentur? Quis hoc neget? Sic enim Pontifex scripsit; Hæc cū cetera recitanda per omnes ecclesias Africanas scripta dirigite: vt de ijs, quæ inique laudantur, si quid tale probari poterit, iudicium fiat: & inhibita coercantur: & præterita mala, & illicita cōiugia, si doceantur admissa, digna seueritate corripiantur. ad laicos ergo litteræ istæ decretales Pontificis pertinebant, qui cum non latine, sed punice intelligerent, necesse fuit, vt Pontifex litteras prophetarum, id est interpretū adiungeret. habebat enim apud se Pontifex (quis enim hoc dubitet?) linguarum interpretes, & quidem probatæ fidei, quorum opera quotidie opus erat, cum tam ingens ecclesiarum Africanarum iam tunc multitudo esset. Vocari autem interpretes linguarum, siue sermonum prophetas, nemo est, qui ignoret, qui vel duas Pauli ad Corin. epist. legerit, & Hieremiam. cap. 23. qui prophetias linguæ dixit, quem locum imitatus est apostolus. Præterea esse sic intelligendum, id est, de litteris huiusmodi prophetarum hoc est interpretum, & non præfectorum, ex ipsa epistola, si quis paulo attentius consideret, elici potest. Etenim si litteræ præfectorum fuissent, quid opus erat, vt eas episcopi Africani ad omnes ecclesias mitterent, vt in omnibus ecclesijs legerentur?

Lectio uera in epistola Euaristi ex uetustissimis exemplaribus.

tur? Si per litteras istas præfectorum potestas episcopis dabatur, vt eos, qui decretum de nuptiis non seruarent, possent, si uellent, supplicio aliquo grauiore afficere, quod ad potestatem gladij pertinuisset, quā fideles inter gentiles exercere auctoritate sua non poterant, an non satis erat, aut non tutius, & cautius, eas ipsas litteras apud episcopos seruari, quam cū litteris Pontificis ad omnes ecclesias mitti? & eas publice recitari? Atqui non hoc fit, neque fieri opus est, cum episcopi, aut patriarchæ inter Turcas eiusmodi litteras, vt paulo ante docebam, ab illis præsidibus prouinciarum, quos Baxas Turci appellant, impetrant. restat igitur, vt sicut in uetusto exemplo legimus, sic legendum sit, quod & ratio ipsa satis per se confirmat, & necessitas, ac consuetudo, quæ ex apostolica traditione manauit. semper enim in ecclesia fuerunt interpretationes linguarum, siue sermonum. Ceterum si benedixeris (inquit) spiritu, qui supplet locū Idiote, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniā quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur. Quid prodesse poterant Euaristi litteræ decretales de nuptiis prohibendis, si, vt non decebat, fieret, si quid litteræ dicerent, nesciebant? Quid isto suo decreto Pōtifex Euaristus apud Pœnos profecisset, si lingua eis locutus fuisset? neque fuisset simul qui prophetaret? Misit igitur Pontifex litteras, quæ lingua loquebantur, & cum eis simul litteras, quæ prophetarent. Quas idcirco litteras prophetarum uocauit, id est, interpretum. Sed dicit fortassis aliquis ex limatulis istis, cur non potius dixit Pontifex interpretationem litterarum, quam litteras prophetarum? ecquid interest, sic, an secus dicere, si utrumque idem ualet? Qui enim dixit interpretationes sermonum, & rursus vnus interpretetur, idem dixit, prophete duo, aut tres dicant. at secundum istum dicere debuisset, interpretationes a duobus, aut tribus fiant. Sed nihil interest. Qui enim interpretatur, dicit, & quod interpretatur, ipsius efficitur non, vt auctoris, sed vt interpretis. Quis enim cum audit, dici sermonem interpretis, non statim intelligit dici interpretationem sermonis? Sic cum Pontifex Euaristus litteras prophetarum, id est, interpretum suis adiunxisse dicit, nihil aliud intelligimus, neque intelligere cum ratione possumus, quam sermonem interpretum, id est, interpretationem litterarum ab interpretibus factam, quam litteris suis alligauit.

1. Co. 14.

1. Co. 12. 14.

Responso ad id, quod contra epistolam Victoris obicitur, & quomodo, & quamobrem, non ad Theophilum Casareæ Palestinæ scripserit uictor, & cuius Alexandria esset episcopus ille Theophilus, ad quem scripsit; & quomodo ex hac ignoratione profectus, sit error Magdeburgensium, & quomodo ex ipso Eusebio Casariensi, & ex ipsa epistola Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere debuisset ad Theophilum Casareæ: & quare Magdeburgenses studuerunt, ut hæc epistola Victoris ficta esse uideretur. item quomodo ex ijs, quæ Polycrates ad Victorē scripsit, uideatur agnouisse eum caput ecclesiæ, & quomodo hoc ipsum ex Irenæo clarius adhuc demonstratur. Cap. 10.

Notarunt præterea Magdeburgenses ad negandum epistolam Victoris decimi quinti post Petrum Pontificis, quod Theophilum uocet episcopum Alexandrinum, cum Casareæ, inquiunt, & non Alexandrinus fuerit. Sed esto fuerit, quidem Theophilus Casareæ Palestinæ episcopus, quis hoc negat? at rursus quid obstat, quominus esset eodem tempore

tempore alter Theophilus Alexandriae episcopus? praesertim cum hoc Victor Ponti. dicat: & idem post eum Damasus affirmet. nos ergo fuisse probamus, quia hi duo grauissimi Pontifices, & antiqui testantur: Magdebur. vero non fuisse probant, quia Theophilus, inquit, fuit episcopus Caesareae. quod perinde est, ac si dicerent, Theophilus fuit episcopus Caesareae, ergo hic Theophilus non fuit tunc episcopus Alexandriae. recte hoc: at illud rursus non recte concludunt, ergo non fuit alius Theophilus episcopus Alexandriae. Vnde enim hoc probant, non fuisse alium Theophilum Alexandriae episcopum? quod quidem necesse erat probare. ac de Alexandria Africae probare quidem poterant, cui Libya, Aegyptus, & Pentapolis subiectae erant: quia eo tempore, id est, Victoris Pontificis, episcopus Alexandriae huius erat Demetrius Iuliani Patriarchae successor, ut auctor est Eusebius Caesariensis; at non de hac Alexandria loquitur Victor Pontifex in epistola sua, quam isti negant, sed de Alexandria Asiae, siue illa, quae Alexandria Oxiana, quae est in lib. 6. c. 17. tabula 9. Asiae: siue illa, quae Alexandria Oxianna, quae est in lib. 6. c. 12. tabula 7. Asiae. loqui vero Victorem Pontificem non de Alexandria Africae, quae ad Meridie est, sed de Alexandria Asiae, quae est ad Orientem, quis dubitare potest? si attente, & considerate legat, quae Eusebius Caesariensis lib. 5. historiae ecclesiasticae scribit, ortam esse eo tempore quaestionem illam de Pascha, ex eo, quod cunctae per Asiam ecclesiae luna 14. Pascha celebrarent: cum reliquis ecclesijs per vniuersum orbem consuetudo non esset sic celebrandi. ex quo fit ut necessarium sit, scripsisse Pontificem Victorem super celebratione Paschae ad episcopum Alexandriae, quae in Asia est, qui Theophilus vocaretur, & non ad Theophilum Caesariae episcopum: quia Asiani erant, qui iuxta parabolam Domini medico indigebant, ut qui male haberent, non autem Palaestini, qui Romanis in celebratione Paschatis consentiebant. Vnde Victor Ponti. ad Theophilum Alexandriae in Asia episcopum sic scribit, celebritatem sancti Paschae die dominica praedecessores nostri iam statuerunt: & nos illud vobis eadem die celebrari solemniter mandamus, quia non decet, ut membra a capite discrepent, neque contraria gerant: & quae sequuntur. haec inquam Asianis, & Alexandrinis Asiae conueniebant, qui a Romanis discrepabant, non autem Caesariensibus, & Palaestinis, qui non discrepabant, nec enim opus erat mandare illis, ut facerent, quod iam cum reliquis ecclesijs, ut Eusebius testatur, ex apostolica traditione, exceptis Asianis, faciebant. Sed ut ante dixi, Magdeburgen. dum ad pauca respiciunt, facile enunciant. nec enim quia Eusebius meminuit Theophili Caesariae, & non meminuit per idem tempus alterius Theophili Alexand. in Asia, idcirco neque fuisse putabimus: quasi necesse sit, omnium meminisse Eusebium, qui neque de epistola Victoris meminuit. Confirmat adhuc magis, quod dictum est, ipsa Synodus Nicena, quae in decreto de Pascha eos solos, qui in Oriente erant, quos Eusebius Caesariensis Asianos vocat, a reliquis omnibus cuncti orbis, qui eodem die quo Romani, & Alexandrini Africae scilicet, quae est ad meridiem, Pascha agebant, prius discrepasse ait, qui tamen in Nicena Synodo cum ceteris omnibus, ut decretum fuit, concordarunt: & eis subscripserunt. recitabimus decretum libro 5. cum vniuersam observationem paschalem, quam Magdebur. condemnant, defendemus. Sed vnde tanta ista Magdeburgen. morositas? quid ita anxie,

Magd. in epist. Victo. nec intellexerunt de quo Theophilo Alexandrino loqueretur neque de qua Alexandria.

Quo quoque Victor scripsit ad Theophilum episcopum Alexandriae Asiae, non potuerunt congruere Caesariensibus, quorum erat episcopus alter Theophilus.

xie querunt, vnde epistolam Victoris calumniantur, & tanquam falsam reiiciant? nempe, quia scribat in ea, causas episcoporum non licere praeter sententiam Romani Pontificis decidi, idque ita constitutum esse a tempore Apostolorum, liquere. aut igitur negandi erant Apostoli a Magdeburgen. aut epistola Victoris. persuasit vero eis serpens, probabilius esse & popularius epistolam negare, quale idcunque esset, quod speciem aliquam quamuis falsam probabilitatis ad obijciendum, & in cautos fallendum habere videretur: quale est hoc de Theophilo Caesariae episcopo. Notarunt praeterea, quod Pius & Victor in litteris, ubi praecipunt, pascha eodem modo ubique; debere obseruari ab omnibus ecclesijs, addunt rationem, quia non deceat membra, id est, alias ecclesias a capite, id est, a Roma. sede dissentire: sed huius rationis, inquit, nec Irenaeus, nec Eusebius meminerunt, ubi etiam controuersiam describunt: neque Polycrates, nec Irenaeus, neque Polycarpus, Iustinus, Clemens, & alij Romanum episcopum pro capite agnouerunt.] Tametsi non necesse erat, ut huius rationis meminissent, ostendamus tamen, quemadmodum non sint eius obliti, licet non sit a Magde. animaduersum. etenim si Polycrati in mentem non venisset, non decere membra, id est, alias ecclesias a capite id est, a Roma. ecclesia temere dissentire, neque rursus Pontificem pro capite ecclesiae agnouisset, quorsum attinebat, ad eum scribere, & tam multis verbis, & exemplis apostolicis, veteris legis de pascha celebrando traditionem nondum illo tempore apud Asianos illos desitam commemorare? & illud ad extremum addere. Sed ego omnium vestrum minimus Polycrates, secundum traditionem Patrum meorum obseruo eorum dumtaxat, quos ab initio secutus sum. an sunt haec eius, qui Pontificem non agnosceret caput esse? Deinde cum ait, multorumque orbis terrae episcoporum notitiam habens plenissime, & sanctis scripturis intendens non perturbabor ex ijs, quae ad terrorem proferuntur, quia & maiores mei dixerunt, oportet magis obedire Deo, quam hominibus. Quorsum haec, si non agnoscebat in Pontifice principatum? cum enim ait, non timere se, quae ad terrorem proferuntur, excommunicationem plane significat, quam Victor Pontifex omnibus ecclesijs Asiae denunciauit, ut idem Eusebius narrat. Si nullus episcopus eos excommunicare potest, qui non sunt ditionis suae, quid opus erat dicere, quia & maiores mei dixerunt, obedire oportet Deo magis, quam hominibus? hoc enim quod ab Apostolis mutuatus est, Apostoli quidem dixerunt, non quod negarent, obediendum esse Principi Sacerdotum, qui in concilio dixerat eis, praecipiendo praecipimus vobis, & quae sequuntur: sed quia negarent, tunc obediendum esse, cum contrarium praeciperet Deus, ut Polycrati videbatur, quamquam falso: & Paulus Ananiam, licet Paulum percutere iniuste praecipisset, tamen Principem populi esse, & sedere eum, ut secundum legem iudicaret, confessus est. itaque si Polycrates non agnoscebat Pontificem, ad quem scribebat, esse primum episcopum ecclesiae catholicae, neque sub potestate eius esse, debebat potius facere, quod propheta istorum Martinus Lutherus fecit, cum a Leone decimo, excommunicatus est. Iam de Irenaeo, vtrum agnouerit principatum Pontificis, intelligi quoque potest ex eo, quod in eodem libro Eusebius testatur, scripsisse eum ad Victorem Pontificem, arguisseque, quod non recte fecisset, qui

Quare Magd. occasionem calumniandi episcopi Victoris tam istudiose vnde cumque quaesierint.

Quo Polycrates litteris suis plane significauerit se agnouisse, Pontificem caput esse ecclesiae, quod Magde. requirunt.

Act. 5.

Act. 23.

Quo Irenaeus principatum quoque Pont. Ro. agnouerit, quod idem Magde. requirunt.

tot & tam insignes ecclesias excommunicasset: non quidem quod non haberet eas sub sua potestate, sed potius quod sine ratione, ut Irenæo videbatur, excommunicasset. ac multo etiam clarius idem intelligi potest ex 3. eiusdem Irenæi aduersus hæreses libro: sic enim ait, Sed quoniam valde longum est, in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ eâ, quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per successiones episcoporum peruenientem usque ad nos, indicantes, confundimus eos omnes, qui quoquo modo vel per sui placentiâ malâ, vel vanam gloriâ, vel per cœcitatē, & malam sententiam præterquâ oportet, colligunt ad hanc. n. ecclesiâ propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndique fideles; in qua semper ab ijs, qui sunt vndique conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. An non satis aperte significauit hoc loco Irenæus, esse ecclesiam Roman. caput omnium ecclesiarum? etenim si non intelligebat esse caput, quomodo ait, necesse esse, omnes vndique fideles ad hanc ecclesiam conuenire, idque propter potentiorē principalitatem? quod si necesse est omnes fideles ad hanc ecclesiam conuenire propter traditionem, quam ab Apostolis eadem ecclesia, ut principalis accepit, & propter fidem eius annunciatam hominibus, ergo omnes ex ea ecclesia pendent tanquam membra ex capite: ita ut nulla sit legitima fides, quæ cum ecclesiæ Rom. fide & apostolica traditione non concordet. aut hanc sententiam necesse est vos Magde. confiteri: aut hæc Irenæi verba negare: quæ aliud significare non possunt. etenim si Irenæus, cuius testimonium de principatu ecclesiæ Roman. desiderari fingitis, plane testatur, per huius ecclesiæ Roman. apostolicam traditionem, ac fidem hominibus annunciatam confundi omnes eos, qui quoquo modo, præterquam oportet, colligunt, ergo & vos hoc etiam solo confundit, & conuincit Irenæus, præterquam oportet colligere, quod ab huius ecclesiæ traditione, & fide discrepatis. quid ergo dicitis, nec Irenæus, neque Polycrates Romanū episcopū pro ecclesiæ capite agnouerunt? quasi vobis statim agnoscendus esset, si isti agnouissent: ecce agnouit Polycrates: agnouit Irenæus, ut iuxta legem in ore duorum, vel trium stet omne verbum: agnoscite ergo vos. quod si adhuc Irenæum agnouisse negatis, interpretamini verbum principalitatis, quod Græce dictum esse ab Irenæo *ἡγεμονίαν*, siquid Græce calletis, non dubitabitis. an igitur Irenæus *τῷ δυνάτω τῆσαν ἡγεμονίαν* ecclesiæ Romanæ, id est potentiorē principalitatem eius sitam esse intellexit in amplitudine, & splendore, ac magnificentia rerum ecclesiæ? minime. quid enim ista ad maiorem auctoritatem, ac fideliorē conseruationem apostolicæ traditionis, & fidei facerent? reddens enim Irenæus rationem, cur in primis per apostolicam traditionem, & fidem ecclesiæ Romanæ, potius quam per traditionem aliarum ecclesiarum magnarum quoque & antiquarum omnes hæreticos ab ea dissentientes confundi, & reuinci dicat, subiungit. Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, id est, omnes fideles, in qua semper ab ijs, qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Ergo ista potentior principalitas, quam dicit, ecclesiæ Roman. erat

Clarissimū testimonium Irenæi de principatu ecclesiæ Roman. & episcopi eius.

Quo Irenæus traditione fidei ecclesiæ Roman. omnes hæreticos, qui ab ea recesserunt confundi dicat ergo ea Magd. & ceteros Luteranos confundi dicit.

Quo uno verbo Irenæi conuincatur perfidia hæreticorum negantiū principatū ecclesiæ Rom.

causa, cur in ea semper conseruata esset ea, quæ est ab Apostolis traditio. Vnde cæteræ quamuis amplissimæ & ab Apostolis fundatæ, quia hoc charisma *ἡγεμονίας* non acceperunt, factum est, ut portæ inferi aduersus eas præualuerint, id est, hæreticos præfules habuerint. Alexandrinam dico ecclesiam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopol. aduersus autem ecclesiam Roman. nunquam hæresis præualuit: nec vnquam in ea hæreticus sedit propter potentiorē principalitatem, id est, quia ei præest in successoribus suis princeps Apostolorum Petrus, cui dictum est a Domino, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiā meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. hæc est igitur potentior principalitas, quam magnus Irenæus dixit. quod si adhuc Magdeburgen. cedere nolunt veritati, faciunt quod est proprium hæreticorum: subuersi enim sunt, sicut Apосто. ait, & proprio iudicio condemnati vel per sui placentiâ malam, ut Irenæus dixit, quæ Græce dicitur *ἀνδάθει*, aut vanam gloriam, quæ *κενοδοξία*, vel cœcitatē, quæ *πώρωσις*, & malam sententiā, quæ dicitur *κακάνοια*, his enim morbis laborant, qui in hæreses delabuntur, qui sunt in scripturis sanctis prædicti, & ab Irenæo obseruati, & his verbis Græce, quantum assequor, ab eodem nominati. Præterea hoc loco quasi accusationis sue capita finire vellent, postremo, inquit, neque tempus, quo datæ describuntur litteræ Alexandri, Telesphori, Pij, Aniceti cum veritatis norma congruit. vnde cunquē rapiunt more suo Magde. quod in has epistolas iaciant, quæ id cunquē sit, quibus satis sit hic respondere, nequid dissimulasse videamur, quod Massæus diligentissimus nostræ ætatis chronographus scripsit in prologo libri 8. suorum annaliū, quod tam etsi alio loco huius operis antea recitauit, non grauabor tamen iterum repetere, præsertim cum hoc loco necessariū sit, nihil hodie (inquit) incertius, quam per solos consules computare, quod partim supprimantur ab historicis: partim diuerso loco, & ordine collocentur. id autem exemplis historicorum docet. additque hoc, confiteri etiam Titum Liuium, nescire se in multis annis, qui fuissent consules: esse præterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. hæc tamen ille, in tanta igitur varietate, obscuritate, ac difficultate notationis temporū ex consulibus, quod inde firmum argumētū in epistolarū veritatem sumi potest? Denique ut hic confusione etiā sua cōuincantur, rogemus eos, cur magis Cassiodoro, aut Mariano Scoto, aut alijs credant, hos, aut illos consules olim fuisse, cū has litteras hic, aut ille Pont. scripsit, quam ipsis illis Pontificibus, qui tūc fuerunt? cum hoc apud omnes constet, in fastis consulum non raro discrepare veteres scriptores, & lapides? an maiorem fidem faciet, qui re alieni seculi scribit, quā qui sui? Si ita Magd. addicti sunt fastis, & cōsulū notationibus chronographicis, cur nō recipiunt epistolā Euaristi, quæ Gallo & Braua cōsulibus data est, vbi tēpus cū norma veritatis (sic. n. isti loquuntur) cōgruit; & nullus Chronographus dissentit? at si hanc semel recipiāt, cogētur recipere epistolā Clementis ad Iacobū fratrem domini, cui nō leue testimonium immo grauissimū dedit in ijs, quæ ex illa epif. idē Euaristus tanquā ex apostolica doctrina beati Petri mutuatus est. Quid si Helianus in 1. epistola Alexandri bimestris, aut trimestris cōsul fuit, & a Cassiodoro etiam ignoratus, & ab alijs, quod Liuius fatetur sibi in plerisque accidisse, qui primo anno, quo esse cōsules cœperūt, quinque fuisse scribit. in episto. 2. Alex.

Quare? a Irenæo eccles. Rom. nunquam portæ inferi, id est hæreses præualuerunt, aduersus uero ecclesias aliorū patriarcharū præualuerunt. Quæ sit potentior principalitas, quam Irenæus dicit, propter quam necesse sit omnē ecclesiā ad eā conuenire. Tit. c. 3. Quibus uerbis Irenæus uita hæreticorū notauerit.

nō Traiano, & Heliano Coss. sed Traiano vetere Coss. in exemplari vetusto Vaticanae bibliothecae scriptum est. fuit autem vetus consul tempore Alexan. licet non cum Traiano, sed cum Aemilio, auctoribus Cassiodoro, & Mariano, a quibus fortasse male isti cōsules iuncti, & locati sunt. Epistola Telephori data est Antonio & Marco, siue Marcio Coss. meminit autem his temporibus Cassiodorus Antonij, & Aurelij consulum, & Antonij & Praesentis: sed cum Marcus, siue, ut est in vetusto Codice manu scripto, Marcius praenomen sit sententia Varronis, quid si praenomen pro nomine usurpatum est; sicut etiam aliquando praenomen pro Cognominibus? quod Carolus Sigonius observationes annalium secutus notavit. Sed quid ego moror in re tam incerta, & obsoleta, ac fallaci, & tam parui usus? abutatur ocio, cui suppetit, & qui a melioribus vacuus est.

Responsio ad id quod obiicitur de causis secularibus in ecclesia iudicandis, quomodo id Paulo conueniat, quod Clemens, & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra euangelium, cum ait, Principes gentium dominantur eorum, uos autem non sic, & de ratione & causa huius decreti, & quomodo quod Clemens in episto. prima de huiusmodi iudicio causarum secularium scribit, ex 2. lib. de constit. aposto. liceat clarius intelligere. Item responsio de eo, quod similiter accusatur in epistola Anacleti, & quatenus liceat de omnibus rebus secularibus iudicare in ecclesia, & de potestate iurisdictionis civilis ecclesiae data, & de ratione eius, & fundamento. Cap. II.

Sed veniamus tandem ad eum locum, in quo illud primum in epistola prima Clementis, & prima Anacleti tanquam apocryphum notarunt, quod iubent, inquit, episcopis causas seculares una cum iudicibus expedire, & iudicare, idque esse aiunt contra illud, Principes gentium dominantur eorum. Videamus ergo prius, quid Clemens de hac rescripserit, deinde quid Anacletus, immo quid etiam Alexander. in epistola igitur Clementis Petrus Clementem monet, eidemque praecipit inquit, Te quidem oportet, irreprehensibiliter uiuere, & summo studio niti, ut omnes vitae huius occupationes abijcias, ne fidei iussor sis: ne aduocatus litium fias: ne uel alia alia occupatione negotij secularis impliceris: nec enim iudicem, aut cognitorem de pecunijs aut negotijs rerum secularium te uult Christus constituere: sic enim est graece. deinde subiungit rationem praeccepti, Ne curis hominum praesentibus districtus, ac praepeditus, non possis uerbo ueritatis discernere bonos a malis: quin potius qui haec discunt, sibi inter se ea administrant: & ne te a sermonibus, qui saluos facere possunt, distrahant. Ut enim tibi impietatis est crimen, sollicitudines suscipere seculares, sic laicis peccatum est, non sibi inter se in ijs, quae ad usum vitae pertinent, praesto esse. deinde subiungit, καὶ σὲ δὲ περὶ τῶν χρημάτων ἐπιμενεῖν ἔτι πάντες ποιεῖν εἰ μὴ νοῦσι, παρὰ τῶν διακόνων μανθάνετωσαν, ἵνα μόνως τῆς ἐκκλησίας τὸ φροντιστὰ ἔχῃς πρὸς τὸ διοικεῖν αὐτῶν καλῶς interpretemur latine. quod si, inquit, non omnes ea facere sciēt, de quibus te sollicitū esse non oportet, a diaconis discant, ut tu ecclesiae solam curam habeas; quo eam recte gubernes. hoc praecipit, ne, si non habeant laici, qui possint propter inscitiam controuersias fratrum dirimere, ad iudicia ethnicorum adire cogantur. committit itaque hoc negotium dirimendi controuersias de rebus secularibus diaconis propter necessitatem, ne laici apud infideles disceptent, quod est in Christianam religionem contumeliosum: & ne episcopus in ijs sit occupatus, in quibus

Quare Clemens cognitio nem causarum diaconis commiserit.

quibus esse non debet. non commisit hoc presbyteris, sed diaconis, ut pueret laicos ire ad ethnicos iudices, cum audiret esse in ecclesia infra episcopos, immo infra presbyteros, qui possent, & sciret sapienter causas de rebus secularibus iudicare. eodem consilio Apostolus Paulus πρὸς ἐντροπιῶν, ut ipse uerbo utar, id est, ut uerecundia a iudicijs ethnicorum ad eundis auocaret, dixit, Secularia igitur negotia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. deinde subiungit, Ad uerecundiam uestram dico: sic non est inter uos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? eodem pertinent, quae idem Clemens Roma. lib. 2. de constitut. aposto. c. 45. scripsit. Pulchra quidem, inquit, Christiani hominis laus est, cum nemine litigare. Sin autem alicuius opera, aut tentatione quapiam factum fuerit, ut incidat ei lis, det operam, ut dirimatur, quamuis opus sit aliquid damni facere: & ne adeat ad iudicium gentilium. immo ne patiamini, inquit, ut seculares magistratus de causis uestris iudicent: per eos. n. diabolus famulis Dei insidiatur, & probrum excitat, quasi non habeatis uos quae sapientem, qui possit inter uos ius dicere: aut lites diiudicare. deinde subiungit proximo capite. Ne igitur disceptationes uestras gentiles cognoscant: nec ad dicendum contra uos eorum testimonium adhibeatur: nec ab eis iudicemini, & quae sequuntur. Satis igitur iam liquet hunc locum epistolae Clementis de iudicandis causis secularibus in ecclesia. ad illum locum epistolae Pauli ad Cor. de quo proxime memini, pertinere: neque magis hunc Clementis, quam illum Pauli reprehendi posse, cum eadem sit utriusque ratio, ac sensus. Excutiamus deinceps alterum locum eiusdem epistolae primae Clementis de eisdem causis secularibus. Si qui ex fratribus, inquit, negotia habeant inter se, apud cognitores seculi ne iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiae, quia quid illud est, dirimatur, & omni modo obediant statutis eorum. Sic uerus interpretes vertit, quae melius dicta sunt graece, οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἑξουσιῶν μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβάζεσθωσαν παντὶ τρόπῳ εὐομένως αὐτοῖς πείθεσθωμενοι. qui, inquit, lites habet, ne a potestatibus mundi iudicentur: has. n. uocat ἑξουσίας, sed a presbyteris ecclesiae ad concordiam adducantur: eisque omnino prompte pareant. hic quoque prohibet fidelibus, contendere apud infideles iudices. ac, ne ad eorum iudicia propter imperitiam legum secularium adeant, iubet presbyteris, non quidem ut seculares causas laicorum, ut ciuium, tanquam forenses iudices cognoscant, & iudicent, sed potius tanquam ijs, ad quos pertineat praere alijs Christianis uelut duces, ut se ad Deum conuertant, & a peccatis desistant. quod est officij sacerdotis proprium, ut ex Dionysio Arcop. in celesti hier. c. 9. intelligi potest, cum de Melchisedech docet, cur in scriptura uocatus sit sacerdos. Sic autem esse intelligendum, quod hic ait Clemens, clarius adhuc ex eodem libro 2. Clem. de aposto. constit. intelligere licet: postquam enim dixit. c. 46. Ne igitur disceptationes uestras gentiles cognoscant, proximo deinceps capite, Fiat, inquit, iudicia uestra secunda feria, ut si fuerit discessum a sententia, id est, si non paruerint prompte, ut est in episto. eiusdem Clem. possitis libere usque ad sabbatum sedare controuersiam, & pacificare disceptantes in diem dominicum, quod proximo superiore capite dixerat, συμβιβάζειν εἰς φιλιαν, quo uerbo συμβιβάζειν usus est idem Clemens in eo

1. Cor. 6.

Quod ad locum Pauli de non ad eundis iudicibus gentiliū pertinere, quae Clemens scripsit de iudicandis causis secularibus in ecclesia. Constitutio apostolica.

Qui locum epistolae Clem. & Anacleti de iudicio ecclesiastico secularium causarum reprehendit, locum epistolae Pauli de eodem reprehendit.

Qua ratione, & quomodo presbyteris iudicia secularia Clemens commiserit.

loco epistolæ, quem paulo ante recitavi, quod non est eorum, qui proprie more secularium, iudicijs præsumunt, ut reddant tantum unicuique ius suum, nihil præterea ad eos spectet, ut disceptantes a peccatis reuocent: sed magis eorum, qui ideo tanquam faciales quidam legati Christi præsumunt huiusmodi iudicio, ut omnem curam ac diligentiam in primis adhibeant, ut ad concordiam & pacem res adducatur, ne peccent fratres. Subiungit deinde Clem. assistant autem iudicio diaconi, & presbyteri, qui citra acceptationem personarum, tanquam homines Dei iuste iudicent. Cum itaq; inquit, utraque persona, ut lex iubet, in iudiciū venerit, stabit uterque disceptantium in medio: quibus auditis ferte sancte, & incorrupte suffragia: date operam, ut antequam episcopus pronūciat, fiant amici, ne exeat episcopi sententia contra eum, qui deliquit; quia habet in iudicio Christum Dei, causæ conscium, & comprobatores. hætenus apostolica constitutio a Clemente Romano perscripta. Explicata est igitur ratio secularium causarum laicorum, ut Christiani sunt, in ecclesia iudicandi; scilicet ut tollatur peccatum, quod paulo post magis explicabitur: quod quidem quia Magdeburgenses non intellexerunt, hoc quod est in epistola Clementis de causis secularibus in ecclesia audientibus, non intelligentes more suo, quæ loquuntur, dixerunt esse contra illud, quod est in euangelio, Principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. Quis enim unquam hoc genus iudicandi inter laicos Christianos, tanquam de vita æterna, vel morte, ut ait idem Clemens, siquidem agitur de peccato ad mortem tollendo, ad potestatem gentium pertinere dicat? quis velle τὸ συμβιβάζειν εἰς φιλίαν id est, pacificare disceptantes, pertinere unquam putauit ad illud, quod de gentibus dixit dominus in euangelio Matth. & Marci κατὰ κυριότητα, & κατ' ἐξουσίαν, id est, exercere potestatem contra eos, siue dominari in eos? hæc. n. est vis propositionis κατὰ hoc loca. Sed Magdeburgenses cum voces proprias ignorent, & virtutem earum, qui fieri potest, ut de rebus, quæ vocibus significantur, recte iudicare possint? Sed veniamus ad epistolam Anacleti primam, in qua idem notarunt lippi isti, ne dicam, cœci animaduersores. Si autem, inquit, fuerit ecclesiasticum negotium, apud episcopos, interueniente Primatē, iudicetur, si quidem maior causa fuerit: si vero minor, Metropolitanis: si vero fuerit secularis, apud eiusdem ordinis viros iudicio tamen episcoporum; cum apostolus priuatorum Christianorum causas magis ecclesijs deferri, & ibidem sacerdotali iudicio magis terminari voluerit. hætenus Anacletus. Quasi enim iam tunc sanctus Anacletus diuinasset, & præsensisset, futuros esse, qui hoc, quod de iudicio episcoporum cum laicis in causis secularibus tunc iussit, calumniarentur, ut Magdeburgens. calumniatur, exemplum apostoli commemorauit. quod si hoc erat, ut isti obijciunt, contra illud, Principes gentium dominantur eorum, vos autem nō sic, ergo permisit secundum istos Pontifex Anacletus portare gladium & vi atque armis agere, ut potestates sæculi solent, quod dominus prohibuit. at non hoc permisit hic, immo neque voluit in hac epistola, ut episcopus per se secularia iudicaret. Sed potius iussit Anacletus, secularia ab eiusdem ordinis, id est, a secularibus interueniente iudicio episcopi iudicari, exemplum, & auctoritatem beati Pauli, ut dixi, secutus; Paulus. n. ut sanctus Anacletus ait, priuatorum causas magis ad ecclesiā deferri, & ibi sacerdotali iudicio terminari voluit.

cum

cum dicit sacerdotali iudicio terminari voluit, episcopi iudicium necesse est intelligere: & cum causas priuatorum dicit, secularium causas dicit, laici enim sunt priuari homines: & non clerici, qui sunt communes, & publici ecclesiæ ministri. sic quoque intellexit Synodus Carth. 3. c. 9. prohibens enim, ne clerici in iudicio laicorum de re ciuili litigarent, cum priuatorum inquit, Christianorum causas apostolus etiam ecclesiæ deferri, & ibi determinari præcipiat. ut iam utrumque, & quod Paulus, & quod Anacletus ad exemplum eius statuit, eiusdem rationis sit, & eadem necessitate, & proposito factum. Etenim quia non poterat ecclesia tunc sub ethnicis Imperatoribus supplicio aliquo grauiore aliquem afficere, non enim id essent imperatores ethnici, neque magistratus eorum passi, quin potius in Christianos iudices, tanquam sicarios, qui id sine vlla publica auctoritate auderent, animaduertissent, idcirco ad puniendum grauius eum, qui sententiæ, & iudicio non pareret, cum non posset ecclesia uti alio gladio, quam gladio ignis, sic enim vocat anathema Clemens, necesse erat, ut iudicio secularium magistratum in causis secularibus episcopus præfesset, ut qui non pareret, gladio isto feriretur. Quid enim proderat iudicare laicos secularia, si non fuisset, qui cogere posset ad parendum? episcopus ergo secularia in epistola Pauli, & in epistola Anacleti cum secularibus magistratibus iudicabat, quia non possent aliter magistratus in iudicio seculari exhibere, ut nunc loquuntur, iustitiæ complementum: neque qui litigabant, obtinere ius suum: ex quo fieret, ut facile in peccato remaneret, qui parere in iudicio nulla poenā cogerebantur, quod a Canonistis nostris dici solet. Propter defectum, vel impotentiam. huc pertinet, quæ scripta sunt ab Innoc. 3. ext. de foro compe. C. licet, & C. ex tenore. Ut iam tota causa, cur episcopus in epistola Pauli, & Anacleti, cum laicis magistratibus de secularibus causis cognosceret, & iudicaret, illa demum esset; ne in peccato ad mortem remaneret, qui parere nollet: ad hoc enim denunciabatur anathema, ut, sicut apostolus ait, spiritus saluus fieret in die Domini, & sic homines discerent non blasphemare, sicut in alio loco ait: denique ut sic discerent non fraudare, aut alia iniuria afficere. Immo quia propter peccata impiorum, ut Salomon ait, iudicia, siue lites excitantur, & episcopi sunt Medici spirituales peccatorum, quibus curatis, lites tolluntur, & iudicia vacant, idcirco de omnibus causis secularibus licet episcopo eatenus cognoscere, ut in peccato ad mortem, non remaneat frater; quod Canonistæ nostri dicunt, cognoscere per viam denuntiationis: dum modo laicus actor, qui relicto suo foro iudicium ecclesiasticum adit, non hoc malitiose & dolo agat, quod quidem potest reus excipere, & eam exceptionē debet iudex ecclesiasticus accipere, si legitima sit, ext. de for. cōpet. c. nouit. Hoc autē quod dicimus, dominus in euangelio suo sanxit: postquam enim reos egit auctores scandalorum, quiq; in fratres peccāt, sermonem conuertit ad eos, qui se putant iniuria affectos ab illis: perindeq; est, ut Photius Constantinopolitan. in huius loci scholio ait, ac si diceret, ne concidas animo, neue peccatum proximi in te commissum damnū putes: potes enim id in magnum lucrum vertere, scilicet si adieris eum, qui in te peccauit; ostenderisq; ei peccatum, & re ipsa coargueris, plerique enim (inquit) cum peccant, excœcati non vident turpitudinem facti: postea vero pulsa cœcitate vident; qui exiguam occasionē nacti, omnino

1. Cor. 6.

Quo id ipsum Anacletus decreuerit de causis secularium in ecclesia iudicandis, quod Apostolus. Quare tempore Pauli & Anacleti in iudicio causarum secularium opus esset auctoritate episcopi. Clem. lib. 2. de constit.

Qua ratione iudiciū de omni causa seculari ad ecclesiā cū iudicē pertinere aliquādo possit.

Pro. 28.

Matth. 18.

nino corrigunt, quod commiserunt: tu vero quamuis ille sit duriusculus, & ad emendationem difficilior, ne continuo negligas ire ad eum, immo semel, & iterum, & tertio ad eum; ad emendationem prouoca: magnū enim lucrum feceris, si fratris tui liberator extiteris: haecenus ille. Huc ergo spectare debet admonitio ista tota fratris, vt scilicet qui peccauit, a peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso reuocetur, & non peccat: idcirco ait, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos testes: quod si eos nō audierit, dic ecclesiae, si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Amē dico vobis, & quae sequuntur. Hac itaque via, & ratione denūciationis factae episcopo, iudicium de quocunque peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso conuenit ei. vt tandē si reus in peccato ad mortē, sine poenitentia manere maluerit, pronuncietur in eū sententia, & fiat anathema, vt spiritus eius saluus sit in die domini: vt autē episcopus pronunciet, necesse est, vt prius cognouerit de peccato; cuius cognitionem rursus habere non poterit, nisi de re siue ecclesiastica, siue ciuili, vnde exitit peccatum, cognoscat. Iactum ergo est in hoc loco euangelij fundamentum ecclesiasticum laicę iurisdictionis iudicium ecclesiasticorum, quod est denuncia- tio peccati fratris fratrem scandalizantis, ex proposito emendandi eum proficiscens: & simul sancita lex episcopis, pronuntiandi cum potestate in peccantes; si quidem eis dictum est, Quaecumq; , &c. Quare fundamen- tum hoc a Domino iactum. & hanc legem Charitatis, & iustitię plenam, & cunctis Christianis salutarem negat, qui hoc genus iurisdictionis ciu- lis episcopo, vel iudici ecclesiastico negat. Huiusmodi ergo potestas ciu- lis, seu secularis iurisdictionis, ex fraterna denuntiatione iuxta Euan- gelium, vel ex defectu iustitię iuxta epistolam Pauli ad Cor. propria est po- testatis ecclesiasticę, & ex essentia eius fluens. habent, enim spiritalia, quę supra naturam sunt, suas quoque proprietates, quibus carere nō pos- sunt. hac potestate vt potest potestas ecclesiastica, cum res postulat: nec enim cum vtitur, tunc potestas extrinsecus accedit, sed accedit adus, siue vsus. vt cum ridet, qui erat rationis particeps, & simul ad ridendum aptus. Si ergo potestas pastoralis & ecclesiastica beati Pauli vim habebat co- gnoscendi, & iudicandi secularia, vt ex eo quod ecclesię Corinthiorum pręcepit, iam liquet, eratq; illa potestas communis cęterorum apostolo- rum, cum episcopi successores Apostolorum sint, consequens necessario est, vt in potestate pastoralis, & ecclesiastica, eiusmodi vim habentē succe- dant. Quare ab Imperatoribus; aut principibus Christianis eripi postea non potuit, quo enim iure? qua lege? fatemur, non expedire, episcopum, immo neque presbyterum, relicto verbi ministerio, iudicio ciuiliū cau- sarum distrahi, atque occupari; nemo enim militans Deo implicat se ne- gotijs secularibus, quod ipsum beatus etiam Petrus in epistola Clemen- tis ad Iacobum fratrem domini monuit. sed aliud est non expedire: aliud non licere, id est, non esse in ecclesia potestatem iurisdictionis tempora- lis, qua episcopus, cum res postulat, sicut iam explicatum est, vt possit, & debeat: quod quidem falsum esse, satis ex euange. & epist. Pauli ad Corin. demonstratum est. Si quis vero obijciendum esse putet, si hæc vera sunt, quę haecenus de iurisdictione ciuili ecclesiasticę potestatis explicauimus, cur lex illa Theodosij Magni, & Caroli magni r. q. r. c. Quicunque, & c.

Quod sit fun-
damentū laicę
iurisdictionis,
quę episcopo
conuenit, & qui
bus de causis
conueniat.
Marth. 18.
1. Cor. 6.

2. Tim. 2.

1. Cor. 6.

Volumus, abrogata est, qua sancitū erat, vt liceret cuique, siue is actor es- set, siue reus, relicto foro seculari, etiam lite contestata, iudicium ecclesia- sticum adire? dicā prius cur illam Imperatores sanxerunt: deinde cur ab- rogata sit. Ergo quia intelligebant religiosissimi Imperatores, verissimum esse quod ait Salomon in prouerbij, ex peccatis impiorum oriūtur lites, quas sapiens extinguet; ad episcopos autem, tamquam ad medicos quos- dam spirituales pertinere curare peccata, optabant sancte, & pie, vt sub- lata causa litium, id est, peccatis, lites simul sublatae essent. hæc causa legis: ac verior fortasse, quam illa, quod eo tempore tanta esset iudicium eccle- siasticorum sinceritas iudicandi, vt illi Imperatores latores legis huius, è Repub. esse existimauerint, vt omnes lites alterutro volente ecclesiasti- corum iudicio deciderentur: illa enim tunc sinceritas, vt illam conceda- mus, deficere poterat, sæculis in peius labentibus, vt sunt homines muta- biles. at hoc mutari non poterat, quin ad ecclesiasticos pertineret, tam- quam ad medicos spirituales, peccatorum curatio: nec illud rursus muta- ri, quod ait scriptura, Ex peccatis nasci lites, & alias idem Salomon, Qui amat delicta gaudet pugnis, id est, iurgiis, & contentionibus. Cur vero hæc lex abrogata fuerit, hæc fuit causa, quod cum Petrus Clementi dix- rit, & in eo omnibus episcopis, nec enim iudicem, aut cognitorem secu- larium negotiorum hodie te vult ordinare Christus, ne præfocatus præ- sentibus, non possis verbo Dei vacare, hæc lex, dum optionem dat acto- ribus, & reis, vt causas sæculares ad episcopum referant, doctrinam beati Petri, & ecclesiasticā disciplinā confundit, & sollicitudinē salutis animæ in sollicitudinē secularia iudicandi vertit: cum illa solū in ecclesia liceat, & expediat iudicare, quę pertinent vel ad tollendum peccatum iniusti- tię, ex defectu, vel ad tollendum peccatum fratris fratrem scandalizantis, vt iam explicatum est. Sed pleniorē, ac subtiliorē de his tractationem ijs, qui canonici iuris prudentiam proprio studio profitentur, relinqua- mus. Satis hæc sint ad refellendum Magdeburgenses, qui Clementis epi- stolam primam, & primam Anaclēti hoc loco de iurisdictione ecclesię in secularia ideo accusant, quia numquam eam ecclesię datam falso exi- stimant, siue oblitī, siue quod magis credo, non aduertentes, quod Pau- lus ecclesię Corinthiorum pręcepit, non sine potestate eiusmodi iurisi- dictionis cum cęteris apostolis communi, vt iam docuimus, præcipe- re potuisse.

Responso ad ea, quę obijciuntur in decretum de non arguendis, & damnandis episcopis in epistola Clemen. Anacle. Euarist. Alexand. Telesph. & Pij, de quibus episcopis non arguendis hoc statutum sit, & quando, & qua causa. Defensio rationum, quas Pontifices attulerunt pro episcopis non accusandis, quas Magdeburgenses repre- bendunt, quasi ineptas, & a proposito alienas, & quomodo sint prudentissima, & maxime ad rem accommodatę. Item responso ad ea, quę Molineus in epistolam Clemen- tis obijcit sexta questione prima in margine decreti Gratiani. Quomodo ex il- lis ipsis testimonijs ueteris scripturę, quę beatus Petrus citat in epistola Clementis, cum accusationes episcoporum prohibet, doceatur, de quibus episcopis non accusan- dis, & de quibus accusatoribus loquatur. De regula a sanctis Apostolis Paulo, & Ioanne tradita ad cognoscendum, utrum spiritu dei, an spiritu mundi doctrina aliqua tradatur: & quomodo per eam regulam doctrina falsa Lutheri redarguatur, & de lo- co epistola Clementis a Magdeb. disimulato. Cap. 12.

Q9 Sequitur

Quę fuerit
causa legis
Theodosij, &
Caroli Magni
de libertate a-
deūdi iudiciū
ecclesiasticū in
quauis causa
ciuili.
Pro. 28.

Pro. 17.

Cur lex Theo-
dosij, & Caroli
Magni abroga-
ta.

Sequitur alius locus centuriarum Magdeburgensium contra epist. Pō-
 stificum Apostolicorum de non arguendis, inquit, & damnādis epi-
 scopis Clem. 1. Anacl. 1. 2. 3. Euar. 2. Alex. 1. Teleph. 1. Pius 1. 2. quod
 multis & ineptis rationibus hoc probent: & Petrum faciunt huius doctri-
 nę auctorem: primo quia Paulus dicat, nobis pro minimo est, vt a talibus
 arguamur, aut iudicemur, aut ab humano die. 2. quod leges humanę & di-
 uinę prohibent maiores a minoribus iudicari. 3. homo non patitur suum
 seruum ab alio iudicari: Anacle. addit has, iniuria sacerdotum ad Christū
 pertinet, cuius vice funguntur 4. quod Dominus non per alium, sed per se
 eiecit euentes & vendentes e templo.]

Haecenus Magdeburgenses. Excutiamus ergo deinceps & ponderemus
 nos rationes, quibus Pontifices illi a Magde. notati, probant non esse ac-
 cusandos episcopos, an sint ineptę, vt elegantes isti centuriatores dicunt:
 & an sint leues, & si hoc quidem non dixerunt, quia non eas ponderarūt:
 & an digna sint beati Petri doctrina ea, quę Petrū docuisse, Clemens tes-
 tatur. Sed & laicos, inquit, ab eorum accusacione, & vexacione semper re-
 pelli debere rogabat: & cunctos illi subditos esse precipiebat: cunctorum
 Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremq; ac discretam a secularibus,
 & laicis hominibus esse: & spirituales quosq; atq; sacerdotes super carna-
 les & laicos semper cōstituendos docebat: quoniam pro minimo, inquit,
 nobis esse debet, vt a talibus arguamur, & iudicemur, vel ab humano die,
 hanc Petri rationē ineptā esse dicunt Magde. Vfus est autē beatus Petrus
 eisdem verbis, quibus & Paulus vsus est, siue ab eo mutuatus, siue non, ni-
 hil refert, illud vero magis refert, vt recte ea intelligamus, quę quidem
 Magdeburgens. minime intellexerunt. Photius igitur Constantinopolita-
 nus acutissimus Pauli scholiastes, existimet, inquit, homo, sic nos habe-
 re, vt dixi: & quod potissimum dispensatores decet, habere nos quoque
 existimet: decet enim illos, vt fideles sint. Hoc autem dicit, non extollens
 se, sed potius doctrinę suę, quam prędicabat, auctoritatem tuetur. Et
 enim si liberum illis reliquisset, iudicare de se, & in se inquirere, prędi-
 cationem minime recepissent. Ne tamen videretur non propter prędica-
 tionem, & ad communem vtilitatem dixisse hęc, sed ad arrogantiam,
 subiungit, sed non in hoc iustificatus sum. non licet vobis, nec alijs, me di-
 iudicare, sed oportet potius doctrinam percipere, credere, & nihil dubi-
 tare; immo nec ego, quamuis nihil mihi conscius sum, possum me diiudicare,
 sed expectanda mihi est sententia iudicis, & interim in timore mi-
 hi viuendum, haecenus Photius. Hinc intelligi potest, quod beatus Petrus
 in epist. Clem. eisdem verbis, & eodem spiritu vsus dixit, ad auctoritatem
 quoque euangelicę doctrinę, quam sancti episcopi illo tempore prędica-
 bant, & ad sanctitatem vitę illorum tuendam pertinere voluisse: seque de
 sanctis episcopis, & fidelibus dispensatoribus mysteriorum Christi, qua-
 les tunc erant, locutum, quos non decebat, neq; equū erat a laicis contra
 charitatem accusari. cum enim dixit cunctorū sacerdotum vitam sanctio-
 rē, ac discretam a secularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quos-
 que, atq; sacerdotes super carnales, atq; laicos semper constituendos doce-
 bat, an nō satis significauit, de quibus episcopis nō accusandis, & de qui-
 bus laicis ab accusando repellēdis loqueretur: an nō clare opposuit spiri-
 tuales eisdemque sacerdotes laicis eisdemq; carnalibus? semper itaque

Reprehendunt
 Magd. in doctri-
 na Petri apud
 Cle. quod non
 intellexerūt de
 quibus dicere-
 tur, neque qua
 ratione, neque
 quorsum.

1. Cor. 4.

constituendi sunt sacerdotes spirituales super laicos carnales, vt beatus
 Petrus docebat. Sed cur ita? quia, inquit, indignum est, vt qui spirituales
 sumus, & fideles mysteriorum Christi dispensatores, a talibus, id est a car-
 nalibus iudicemur. an hęc ratio inepta est, vt Magdeburgens. hominibus
 ab omni ratione alienis videtur? neque vero solū indignum est, spiritua-
 les sacerdotes a carnalibus laicis iudicari, sed nec iudicari etiam ab huma-
 no die; hoc est, quamuis persecutiones, si ita voluntas Dei sit, patientur,
 indignum est tamen, vt propter eas contemnantur. Sic Paulus Apostolus
 non fuit iudicatus ab humano die apud Galatas, quibus de hoc gratula-
 tur, inquit, nihil me lesistis; scitis autem, quia per infirmitatem carnis eu-
 angelizauī vobis iam pridem, & tentationem vestrā in carne mea non
 spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut
 Christum Iesum: id est, verbum, quod euangelizauī, non accepistis, vt in e-
 pistola ad Theffalonicen. idem scripsit, sicut verbum hominum, sed sicut
 verbum Dei: itaque infirmitatem carnis, & tentationem in carne vocauit
 Apostolus in epist. ad Corinth. humanum diem, vt beatus Petrus in epist.
 Clemen. sic quoque vocauit Abdias Propheta, cum prophetans Idumęis,
 qui calamitatibus Israelitarum letabantur, vltionem in bello, ne aspicias,
 inquit, o Idumęe diem fratris tui in die alienigenarū. Sic enim est, apud
 70. id est, ne habeas quasi pro spectaculo calamitatem Israelitarum, qui
 sunt fratres tui ex Iacob oriundi: & ne letetis super filijs Iuda in die interi-
 tus eorum. Immo quo magis sapientiam Petri, & Pauli Magdeburgens. ad-
 mirentur, sciant imitatos esse eos hoc loco sanctum virum Iob, cum ab ho-
 minibus, & humano die indigne etiam iudicabatur. Quid enim, inquit,
 an hominis est me arguere? sic enim est, apud 70. id est, quis hominum po-
 test me conuincere impietatis, furis, aut cupiditatis rerum alienarum, de
 quibus vos me accusatis? quod si non potest, cur, inquit, non debeo meri-
 to contristari? deinde subiungit, Attendite me, & obstupescite: ac super-
 ponite digitum ori vestro: quod perinde est, quasi diceret, quod si me in
 tantis malis, & calamitatibus videtis, quarum tamen causam, nullam in
 me reperire potestis, ne de eis iudicium faciatis, quod est ab humano die
 iudicare: quin potius silentium ori vestro indicite; pręstat enim in his ta-
 cere, quam imprudenter & indigne iudicare. Sanctus ergo Iob, quod ab
 illis indigne iudicaretur, ægre quidem ferebat non propter se, sed pro-
 pter illos, qui indigne iudicabant. quod enim ad se suamque innocen-
 tiam spectabat, dicere poterat, vt Olympiodorus, quoque in commentarijs
 Iob obseruauit, quod Paulus Apostolus postea dixit, mihi pro mini-
 mo est, vt a vobis iudicer, aut ab humano die: qui autem me iudicat Do-
 minus est. Sic igitur beatus Petrus eos episcopos sanctos, & spirituales
 in epistola Clemen. accusari prohibet, qui dicere poterant cum Samue-
 le Iudice populi Israelitici, ecce pręsto sum, loquimini coram Domi-
 no, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum:
 si quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem: si de manu cuiusquam
 munus accepi, & contemnam illud hodie, restituamq; vobis. & dixerunt,
 nō es calumniatus nos: nec oppressisti, neq; tulisti de manu alicuius quip-
 piā. dixitq; ad eos, testis est Dominus aduersus vos, & testis Christus eius
 in die hac, quia nō inueneritis in manu mea quippiā; & dixerunt, testis: &
 qui cū Iob itē dicere poterant, attendite me, & obstupescite, & superponi-

Quid sit iudi-
 cari ab huma-
 no die ex colla-
 tione scriptura-
 rum.
 Gal. 4.

1. Theff. 2.

1. Cor. 4.

Abd. 1.

Iob. 2. 1.

Collatio loci
 Iob cum loco 2
 Magd. reprehē-
 so.

1. Reg. 12.

Qq ij te

te digitum ori vestro: ac rursus cum Paulo ad Phil. hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum. hæc tenus ad accusationem Magdeb. de ratione prima. Molinæus quoque reprehendit (nequid dissimulemus) hoc, quod beatus Petrus docebat, spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales atque laicos, semper constituendos esse 6. q. 1. in margine voluminis decretorum Gratiani, & si diuersa a Magdeburgen. ratione, non enim visum est illi, & quidem recte, prohiberi hic, ne vnquam liceat, episcopum a laicis accusari, vt Magdeburgenlib. temere visum est, vt satis iam ostensum est, sed existimauit pugnare hanc doctrinam cum doctrina epistolæ beati Petri canonica, sic enim ait Molin. immo contrarium docebat, vt patet in sua prima canonica. c. 2. Subditi estote omni humanæ creaturæ, & quæ sequuntur. Sed vt hic Magdeburgenfes calumniæ conuicimus, sic quoque Molinæum conuincemus, cum enim paulo ante idem Petrus Clementi dixit, nec enim iudicem, aut cognitorem sæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inter se laici, satis aperte cognitionem & iudicium causarum sæcularium hoc loco ad laicos reiecit, simulq; docuit, potestatem spirituales a sæculari distinctam esse. docuit igitur oportere, potestatem spirituales vti sæcularibus ministris legum sæcularium, si quidem his legibus sæcularia iudicantur: & magistratus sæculares ministri sunt legum sæcularium, sic enim eos vocauit Plato, quod eos in primis, vt idem ait, non dominari in leges, sed legibus seruire oporteret. docuit ergo hic beatus Petrus, parendum esse magistratibus sæcularibus: non enim aliter iudicare poterant. quare non contrarium in epistolâ sua canonica docuit, vt Molinæus calumniatus est, sed idem prorsus, licet, elarius, quidē & apertius in epistola canonica, quia de ea re ibi ex proposito præcipiebat. non ergo conficta est hæc epistola Clementis, vt Molinæus falso hinc conclusit. aliud commentum addidit illi suo glossæ marginali ad probandum fictam esse hanc epistolam, sic enim ait, Tum certum est, Iacobum Apostolum doctiorem fuisse præfate Clemente: nec oportuisse eum ab eo doceri. nec hic cæco calumniandi studio correptus, quod obiecit, intellexit, quod eo magis mirum est, quo erat facilius ad intelligendum, si parum aduertisset. non enim Clemens est, qui in hac epistola docet, sed beatus Petrus, vnde illud tam frequens in hac ipsa epistola. Et docebat, &c. vnde citari solet ab antiquis doctrina Petri in ordinatione Clementis. at iste bonus interpret Molin. quia Clemens hanc doctrinam a beato Petro traditam, ad beatum Iacobum iussu eius misit, existimauit ex eo effici, vt Clemens Iacobum docuisset, tanquam eo doctior. in eadem marginali glossula illud quoque in principio notauit, quod est in hac ipsa epistola, infames etiam omnes, quos primates, & leges sæculi non recipiunt, atqui (inquit Molin.) tempore Apostolorum nondum erant primates, sed dudum post instituti, & sic hæc epistola supposititia. Nec hic aduertit, quos primates hic diceret beatus Petrus, dicebat enim primates gentiliū, quos paulo supra vocauerat Clemens primos flamines, & Anacletus in epist. 2. vocat primates legis sæculi, idcirco coniunxit illos Clemens cum legibus sæculi: sicut enim beatus Petrus præcepit, vt in ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines, id est primi legis doctores erant, ibi episcoporum

Lib. 4. de leg.

porum primates, siue patriarche, cum tempus postularet, essent, sic præcepit, vt infames omnes, quos (inquit) primates, id est, primi illi legis doctores, vt prius dixerat, & leges sæculi non recipiunt, semper repellerentur: isti ergo primates non solum tempore apostolorum fuerunt, sed diu ante: primates vero ecclesiarum, de quibus beatus Petrus constituit, & præcepit, statim vt opus fuit, & tempus, & necessitas postulauit, sicut a sanctis Apostolis constitutum, & ordinatum fuerat, esse cœperunt. satis ergo responsum sit ad tres ineptias, quas Molinæus, quasi tres hastas validissimas in epistolam Clementis, tanquam fortis miles torfit.

Veniamus ad secundam rationem, quam Magde. in eodē loco epist. Clem. notarunt, quod dicat idē Petrus, non solū diuinas, sed humanas leges maiores a minoribus accusari, & iudicari prohibere. Sed neque hoc illi intellexerunt. quod quidem quamadmodum intelligendum sit, ex eo etiam intelligi potest, quod proxime antecessit in eodem loco epistolæ Clementis dixerat enim cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coequalles non erant, ab eorum accusatione, & vexatione prohibebat: & non nisi a coequalibus aliquid eis inferri debere docebat. quia discipulum super magistrum esse, aut vllam ei iniuriam inferre nullatenus debere oportet. ergo a coequalibus permittit eos accusari, id est, ab idoneis, & probatissimis, qui suspicionibus, & sceleribus careant, vt ait Sanctus Anacletus in epist. 2. velut Clementis interpret. cum enim tales sunt, qui accusant, non sunt in hac parte infra eos, qui accusantur: nec est tunc discipulus supra magistrum: vt non possit recipi accusatio discipuli aduersus magistrum: sicut Paulus, aduersus presbyterum, inquit, noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus: deinde subiungit, Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis eius, vt hæc scilicet, quæ ad recipiendum accusationem aduersus presbyterum, & quæ ad correptionem publice peccantium pertinent, custodias sine præiudicio, id est sine inconsideratione, & temeritate, iubet enim considerare, quæ eorum vita, vt Anacle. in 2. & 3. epist. inquirere præcipit, an sit inoffensus accusatorum, & testium affectus, & an tales sint, qui ad accusandum accedunt, quales apostolica constitutio lib. 2. Clementis, & Euaristus epist. 2. & Thelephorus iubent. cū igitur diuina lex prohibet, ne sit discipulus supra magistrum, id est, ne sit minor supra maiorem, hoc prohibet, ne se discipulus aduersus magistrum extollat, vt idem Clem. in eadem epist. interpretatur, cum ait, nullus se extollat supra Doctores, ac magistros suos, quia discipulum supra magistrum esse, aut vllam ei inferre iniuriam nullatenus debere oportet. accusari ergo, & iudicari maiores a minoribus tunc lex diuina prohibet, cum, ut ait Igmarius Rhemensis, ex propria temeritate, & absque maioris potestatis auctoritate hoc fit: & vt explicatius, adhuc S. Thomas 22. q. 78. tradit, cum causa vexandi, & non affectione charitatis, sed sua prauitate ad accusandum accedunt, quod ipsum ante S. Thomam Gratianus quoque dixit 2. q. 7. tunc enim superbia inest in eiusmodi accusatione: quam merito lex non solum diuina, vt explicatum est, sed leges quoque sæculi prohibent. Sic igitur ratio Petri concluditur, spirituales quosque eosdemq; sacerdotes semper supra carnales, eosdemq; laicos constituendos esse, quod est esse illos maiores, & hos minores: at sic maiores a minoribus accusari, & iudicari prohibere legem diuinam illam scilicet, quæ prohibet discipulum

Qq iij esse

2. Ratio.

A quibus permiserit Clemens accusari episcopos: interpretare Anacletus.

Quando & si discipulus magistrum accuset, nō tamē sit discipulus super magistrum. 1. Tim. 5.

Apostolica Conf. quales esse debeat accusatores. Quid sit, prohibere, ne discipulus sit super magistrum.

Quando lex diuina prohibet maiores a minoribus iudicari iuxta doctrinam Petri in epist. Clem.

esse supra magistrum, ergo summos sacerdotes spirituales, qui sunt episcopi, a carnalibus laicis iudicari, per legem diuinam non licere. haecenus de ratione illa secunda a Magdeburgen. notata tanquam parum apta, pergamus ad alias, quas similiter, id est aequae inepte, reprehendunt.

3. Ratio.

Alia ratio inquit, homo non patitur suum seruum ab alio iudicari, & quis est ait Petrus in epist. Clem. qui alterius iudicet seruum? nam ista non patiuntur homines, neque Deus Deorum, & Dominus dominantium, haec ullatenus patitur.]

Luc. 13.

Si haec ratio ex eo sumpta, quod homines iuste facere solent, inepta est, sit etiam apud aequos istos iudices, & acres inepta illa Domini ratio in euangelio. ex eo quoque sumpta, quod a Iudaeis iuste fieri solebat. Sic enim narrat Lucas, Respondens autem Archisynagogus indignas, quia sabbatis curasset Iesus, dicebat turbas, sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini: & non in die sabbati. respondens autem ad illum Dominus, dixit, hypocritas unusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum, aut asinum a praesepio, & ducit ad aquam? hanc autem filiam Abraham, quam alligauit Sathanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui a vinculo isto die sabbati? & subiungit Euangelista, & cum haec diceret, erubescerant omnes aduersarij eius. Si quod Iudaei sabbato faciebant in boue, & asino soluendis, & ad aquam ducendis conferre cum eo, quod pro soluenda filia Abraham a vinculis Sathanas sabbato facere oportebat, non erat ineptum; quomodo potest esse ineptum, quod beatus Petrus hoc loco ad exemplum scripturae sanctae facit, scilicet conferre, quod homines iuste in seruis suis facere solent, cum eo quod Dominus in episcopis ministris suis, qui sunt sine querela apud homines, fieri vult? nempe ut non iudicentur, aut moueantur, nisi a solo Domino suo, ut in Apocal. beati Ioannis minatus est episcopo Ephesi, qui omnia bona coram hominibus prouidebat, unde ab hominibus, neque iudicari, neque accusari poterat: non tamen prouidebat coram Deo, qui videt in abscondito, quod primum curare debebat: & quae erat prima erga Deum charitas. age ergo inquit, poenitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & mouebo candlelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris. erubescant igitur Magdeburgen. sicut illi hypocrite apud Lucam, siquidem rationem reprehenderunt, cuius simile in euangelio legunt.

Magd. ratione reprehendunt cuius simile in euangelio legunt.

Apoc. 2.

Magdeburgen. sicut illi hypocrite apud Lucam, siquidem rationem reprehenderunt, cuius simile in euangelio legunt. Illud autem est maxime obseruandum, ex ijs ipsis, quae ex prophetis, id est beatus Petrus hoc loco de episcopis non iudicandis, aut remouendis nisi a Domino suo, citat, intelligi posse, si quis aduertat, de quibus nam episcopis, & de quorum iudicio, & accusatione loquatur. loquitur enim de ijs episcopis, qui, ut ante dixi, cum Samuele dicere poterant, testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius, quod non inueneritis in manu mea quippiam: hi namque sunt, quos solus Deus iudicare, & remouere iuste potest: cui soli patet cor hominis, & qui solus nouit conscientiam cuiuscumque, siue bonam, siue malam. De ijs item accusatoribus loquitur, qui ad accusandum non ex charitate, sed ad perturbandum, & vexandum accedunt. Ergo postquam dixit beatus Petrus, eos autem a solo Domino, aut iudicandos, aut remouendos, & non ab alijs, admonens Clemens, quomodo hoc idem beatus Petrus probaret, subiungit: Unde & prophetas sibi testes esse dicebat, per quos Dominus loquitur dicens, audite me, qui scitis iudicium, populus, cuius lex mea in corde eorum. Sermo est propheticus de ijs, qui in nouo testamento futuri erant iudices ecclesiae, qui sunt episcopi. & subiungit, nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne metuatis: siue ut est apud 70. contemptu eorum ne vincamini. hoc est, ne desistatis ab officio propter eorum contemptum, & iudicium: quod Paulus dixit, mihi pro minimo est, ut a vobis iudicer. ut autem declararet Propheta, de noui testamenti iudicibus se prophetare, & non loqui de lege, quae usque ad tempus correctionis, sicut Apostolus ait, data erat, subiungit, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam sic deuorabit eos tinca: salus autem mea in sempiternum erit: & iustitia mea in generationes generationum. Et paulo post idem Clem. de Petri doctrina adhuc loquens, eos autem, qui eos vetant, aut mouere, vel damnare nituntur, (aiebat) Dominus per Prophetam damnat, & usque ad satisfactionem eorum & ecclesiae damnatos esse docebat, ubi ait, talia elegerunt in visis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Unde & ego eligam illusiones eorum: & damnationem adducam eis, quia locutus sum eis: feceruntque malum in oculis meis: & quae nolui, elegerunt. deinde subiungit. audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dicite fratres nostri odientibus vos, & execrantibus, ut nomen Domini glorificetur. quod vero de episcopis prophetauerit hoc loco Esaias, testatur etiam beatus Cyrillus, cum interpretans eum, pertinet, inquit, hoc preceptum ad omnes prepositos ecclesiarum, & ministros verbi. Dicite fratres nostri odientibus vos, vult enim, inquit, ut summa patientia & benignitate ad cognitionem spiritualem, & amicitiam eos, qui communionem eorum recusant, alliciant, & prouocent. aut iubet, inquit, predicare gentibus, & vocare eos ad cognitionem Dei. Sed etsi oderint, inquit, & abominentur, nihilominus tamen alloquimini eos, & loco fratrum habete, ut nomen Domini glorificetur: & appareat letitia eorum, ipsi autem confundentur. letantibus. n. gentibus gratia Christi & salute, erubescunt Iudaei, & dolent se abiectos, & odio habitos esse. haecenus Cyrill. subiungit deinde beatus Petrus in epist. Clem. ex eodem loco Esaias, non enim laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione praesules mei, quia semen benedictorum Domini est: hoc loco beatus Cyrill. ministros euange. significatos esse dicit, qui sunt in primis episcopi, qui cum recte tractant verbum veritatis, & sunt fideles dispensatores mysteriorum, non laborant frustra, sicut ait Esaias, sed potius congregant fructum in vitam eternam: neque generant in conturbatione, sicut scribae & Pharisei docentes traditiones, & mandata hominum, & sicut illi qui Galatas conturbabant, praedicantes illis falsa, & sicut hodie haeretici faciunt, qui generant in conturbatione, quia semen maledictum sunt. Cum igitur non laborare frustra, & non generare in conturbatione, quia semen benedictum sunt, ad eos praesules, siue episcopos beatus Petrus retulerit, quos dixit, non esse iudicandos, neque remouendos, nisi a solo Domino, consequens est, loqui eum de ijs episcopis, quos propter sanctitatem, & innocentiam non possint isti accusare, & de ijs accusatoribus, qui eos iniuste, & vexandi causa acculant. Unde quo magis adhuc hoc quod dico, explicetur, subiungitur in doctrina beati Petri, ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangelizanda eos Dominus elegit, & non ut prohibeantur, aut perturbentur, suggererat: quia qui eos ledit, cum

Quod ex ijs ipsis locis prophetarum quos Petrus in doctrina sua apud Clem. citat, intelligatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus repellendis loquitur.

dicium, populus, cuius lex mea in corde eorum. Sermo est propheticus de ijs, qui in nouo testamento futuri erant iudices ecclesiae, qui sunt episcopi. & subiungit, nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne metuatis: siue ut est apud 70. contemptu eorum ne vincamini. hoc est, ne desistatis ab officio propter eorum contemptum, & iudicium: quod Paulus dixit, mihi pro minimo est, ut a vobis iudicer. ut autem declararet Propheta, de noui testamenti iudicibus se prophetare, & non loqui de lege, quae usque ad tempus correctionis, sicut Apostolus ait, data erat, subiungit, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam sic deuorabit eos tinca: salus autem mea in sempiternum erit: & iustitia mea in generationes generationum. Et paulo post idem Clem. de Petri doctrina adhuc loquens, eos autem, qui eos vetant, aut mouere, vel damnare nituntur, (aiebat) Dominus per Prophetam damnat, & usque ad satisfactionem eorum & ecclesiae damnatos esse docebat, ubi ait, talia elegerunt in visis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Unde & ego eligam illusiones eorum: & damnationem adducam eis, quia locutus sum eis: feceruntque malum in oculis meis: & quae nolui, elegerunt. deinde subiungit. audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dicite fratres nostri odientibus vos, & execrantibus, ut nomen Domini glorificetur. quod vero de episcopis prophetauerit hoc loco Esaias, testatur etiam beatus Cyrillus, cum interpretans eum, pertinet, inquit, hoc preceptum ad omnes prepositos ecclesiarum, & ministros verbi. Dicite fratres nostri odientibus vos, vult enim, inquit, ut summa patientia & benignitate ad cognitionem spiritualem, & amicitiam eos, qui communionem eorum recusant, alliciant, & prouocent. aut iubet, inquit, predicare gentibus, & vocare eos ad cognitionem Dei. Sed etsi oderint, inquit, & abominentur, nihilominus tamen alloquimini eos, & loco fratrum habete, ut nomen Domini glorificetur: & appareat letitia eorum, ipsi autem confundentur. letantibus. n. gentibus gratia Christi & salute, erubescunt Iudaei, & dolent se abiectos, & odio habitos esse. haecenus Cyrill. subiungit deinde beatus Petrus in epist. Clem. ex eodem loco Esaias, non enim laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione praesules mei, quia semen benedictorum Domini est: hoc loco beatus Cyrill. ministros euange. significatos esse dicit, qui sunt in primis episcopi, qui cum recte tractant verbum veritatis, & sunt fideles dispensatores mysteriorum, non laborant frustra, sicut ait Esaias, sed potius congregant fructum in vitam eternam: neque generant in conturbatione, sicut scribae & Pharisei docentes traditiones, & mandata hominum, & sicut illi qui Galatas conturbabant, praedicantes illis falsa, & sicut hodie haeretici faciunt, qui generant in conturbatione, quia semen maledictum sunt. Cum igitur non laborare frustra, & non generare in conturbatione, quia semen benedictum sunt, ad eos praesules, siue episcopos beatus Petrus retulerit, quos dixit, non esse iudicandos, neque remouendos, nisi a solo Domino, consequens est, loqui eum de ijs episcopis, quos propter sanctitatem, & innocentiam non possint isti accusare, & de ijs accusatoribus, qui eos iniuste, & vexandi causa acculant. Unde quo magis adhuc hoc quod dico, explicetur, subiungitur in doctrina beati Petri, ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangelizanda eos Dominus elegit, & non ut prohibeantur, aut perturbentur, suggererat: quia qui eos ledit, cum

Eccl. 11.

Esa. 66.

Esa. 65.

eum ledit, cuius legatione funguntur. non potuit iam explicatius doceri, de quibus episcopis non accusandis beatus Petrus loqueretur, siquidem de ijs episcopis intelligi voluit, quos modo dixi, idest, qui inique accusantur: hi enim ledi dicuntur, non autem qui merito accusantur. Denique ex episto. Euaristi 2. perspicui potest, qui episcopi, vel Sacerdotes sint, quos Apostolici Pontifices prohibent accusare: quod mirum est, non obseruasse Magdeburgen. cum tam sint perspicua; nam sunt, inquit, non nulli, qui prepositos suos peruersè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. idcirco recto oculo Primates ecclesiarum vtiliter prauideant, ne quisquam eorum innocens vexetur, aut scandalizetur, & quæ sequuntur. de innocentibus, ergo loquuntur Pontifices, & de maleuole accusatis.

Alia ratio a Magdeburgen. notata & reprehensa, Dominus non per aliū, sed per se eiecit e mentes, & vendentes ex templo.]

Sed repetamus a capite, quod Anacletus hoc loco de accusatione episcoporum scripsit: accusatio quoque, inquit, eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet, quia Dominus sui corporis tractatores a vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, neque calumniari permisit, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes ex templo eiecit. Deinde subiungit, Vnde liquet, quod summi Sacerdotes, idest, episcopi a Deo sunt iudicandi, non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lace- randi: sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso Domino exemplū dante, quando per se ipsum, & non per alium e mentes, & vendentes eiecit de templo. Si volebat docere Dominus, quales esse deberent, qui cum necessitas, & ratio postularer, summos sacerdotes Domini accusarent, ne quis iniqua accusatione, tanquam flagello linguæ, sic enim scriptura sancta vocat, indigne eos afficeret, quo alio diuiniore modo, aut maiore auctoritate, ac potestate hoc facere potuisset, quam si sacerdotes in crimine deprehensos ipse per se, cum fecisset, quasi flagellum de funiculis, ex templo eijceret? o, oscitantem Magdeburgen. animaduersionem: qui rationem hęc Christi exemplo diuine traditam, & diuine perceptam, & accommodatam ad probandum non esse temere a quibus vis arguendos & accusandos episcopos, ineptam esse dicunt, & vt ridiculam notare audēt, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: mil- lies enim hoc aduersus istorum dormitantem lectionem, & intelligentiā vsurpandū, mihi est. Si Dominus per se ipsum eiecit illos ex templo, quales esse eos oportet, qui accusando summos Sacerdotes eijcere eos volūt ex ecclesia? Si Dominus, vt sacerdotium honoraret, indignos sacerdotio per se ipsum ex templo eiecit, patietur, vt viles, & improbi homines episcopos temere accusando & ex ecclesia eijciendo summum sacerdotiū vituperent? Cum Paulus Apost. Timotheo precepit, vt accusationem aduersus presbyterum nō, nisi sub duobus, aut tribus testibus reciperet, subiunxit obtestans eum, & inquires: Testor coram Deo & Christo eius, & electis Angelis eius, vt hęc custodias sine preiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando, vt hęc, inquit, custodias, quæ scilicet ad accusatores, & testes pertinent: custodias, inquam, sine preiudicio, idest, sine temeritate, & incōsideratione, hoc enim significat, vt antea dixi, *περόλιμα*, quod

Ex epist. Euar. clarissimè perspicui potest, quos episc. aut sacerdotes apostolici Pōti. accusari prohibent. Sic. n. est i Florentino exem- plo uerusto. 4. Ratio.

Iob. 5.

Ioan. 2.

Magd. rationē ex euangelio sumptā, & diuine accommodatam reprehēdunt.

1. Tim. 5.

quod interpret vertit præiudicium: temeritas autem & incōsideratio in recipiendo accusationem aduersus presbyterum declinatur, si, vt apostolica constitutio a Clemen. Roman. in secundo libro scripta cap. 49. iubet, primum de accusatore diligēt inquiratur, quæ eius vita ante acta, & qui mores, quæ conscientia, quæ causa ad accusandum adduxerit: frustra autem hæc, & alia, quæ prætereo, inquirenda essent, si episcopos accusare, cuique liceret. Postremo si Dominus, cum non permisit scribis & Pharisæis, vt mulierem in adulterio deprehensam condemnarent, sed potius ipse eam sine condemnatione dimisit, potestatem iudicandi honorauit, & accusatores, quales esse oporteat, docuit: quomodo ineptum dici potest, quod sacerdotes in culpa & vitio illius in templo negotiationis deprehensos, zelo dignitatis sacerdotalis, & domus Dei incensus, ac commotus, per se ipsum voluit ex templo eijcere, vt dignitatis sacerdotij rationem haberet? simulque exemplo suo doceret, quales esse deberent, & qua causa, & consilio moueri, qui ad summos sacerdotes accusandos admittendi essent? sed prosequamur reliquias rationes, quæ sequuntur.

Defensio reliquarum rationum in epistolis Pontificum Apostolicorum de non accusandis episcopis, quas ydem Magdeburgen. tanquam ineptas & falsas more suo accusant, quas nos rursus aptissimas, ac verissimas, & ex ratione & scripturis sanctis petitas esse docebimus. Item quare tanta cautione a Pontificibus illius seculi prouisum sit, ne temere a quibus vis episcopi accusarentur, & qua causa sit, cum tan- toper Magdeburgen. huic decreto de non accusandis episcopis repugnet, & quomodo quæ de hac re in epistola Telesphori, notarunt eos de malitia redderunt. Item, quæ Igmarius Remensis Archiepiscopus de non accusandis episcopis diligenter obser- uauit, & erudire scripsit. Cap. 13.

Alia ratio, inquit est. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.]

Si episcopos inique accusari ex superbia proficiscitur, vnde in eadem epistola Clementis, Nullus, inquit, se extollat in doctores & magistros suos, & Euarist. in epistola secunda, Nam sunt, inquit, nonnulli, qui prepositos suos peruersè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint, si, inquam, accusatio horum ex superbia subditorum, qui nolunt esse subiecti, proficiscitur, quid auctoritatis diuinæ accommodatius dici potuit ad prohibendum, ne episcopus a subditis inique accusetur, quæ quod dixit beatus Petrus ex prouerbis Salomonis sumptum aduersus eos, qui nolunt esse, quibus debent obedientes? Insinuate, inquit, omnibus inuicem humilitatem, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deinde subiungit, humiliamini sub potenti manu Dei. & beatus Iacobus, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deinde subiungit, subditi ergo estote Deo: Deo autem nō est subditus, qui eum, qui legatione eius fungitur, persequitur. ira ergo dei aduersus superbos grauiissima ratio est, ne accusatio episcoporum ex superbia subditorum proficiscens suscipienda vnquam sit.

Sequitur in centuriis alia ratio reprehensa, quasi inepta, Nolite omni spi-

Constitutio apostolica de ac- cusatoribus, quales esse debeant. Ioan. 8. Quare nō per- mitterit domi- nus scribis, & Pharisæis iudi- care mulierem in adulterio de- prehenfam. Quare sacer- dotes emētes. & uendentes ex templo per se ipsum eiecit dominus.

5. Ratio.

1. Pet. 5. Prou. 3.

Iac. 4.

6. Ratio.

R r ritui

ritui credere, fateor, fuisset quidem hæc auctoritas inepte producta in epistola Anacleti, si ut Magdeburgenses somniculosi lectores putauerunt, ad prohibendum accusationem episcoporum producta esset: at non ad hoc producta est, ut vel ipsi Magdeburgenses dicturi sunt; si attentius relegant & non oscitanter, ut legerunt prius. Sic enim ait Anacletus, Ille proculdubio scandalizatur in Deum, qui recte non docet: & qui eius scandalizat episcopum, vel Sacerdotem. impie nanque agentes sunt impii, nec intelligent omnes impij: porro docti intelligent. omnes enim inuicem humilitatem insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. nolite, inquit, Ioannes Apost. omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sunt, quoniam multi pseudoprophete exierunt in mundum, &c. vtrumque ergo dixerat Anacletus scandalizari in Deum, & eum, qui non recte doceret, & eum qui episcopum, vel Sacerdotem, scilicet recte docentem scandalizaret: atque ad eum quidem, qui scandalizat episcopum, id est, qui, ut ait Alex. epist. 2. legationem eius impedit, & non vnus, sed multorum profectum euertit, quod est superbi & episcopo suo obedire nolentis, retulit Anacl. illud, Deus superbis resistit: ad episcopum vero, qui non recte docet, retulit, quod ait Ioannes, nolite omni spiritui credere, sed probate si spiritus ex Deo sunt quonia multi pseudoprophete exierunt in mundum. quod magis adhuc ex eo perspicui potest, quod statim adiungit Anacl. & idem ipse Ioannes alibi ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat, quod quidem non pertinebat vlllo modo ad non scandalizandum, siue ad non accusandum episcopum, sed potius ad cauendum, si male episcopus doceret. cauetur enim cum probamus, si spiritus ex Deo sunt; id est, vtrum ea, quæ dicuntur, aut docentur: vera sint. quæ enim vera sunt, & salutaria, in spiritu sancto dicuntur, in spiritu autem mundi, ea, quæ cum veritate, & salute pugnant. Vnde Paulus, nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis; quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. hæc ex Cyrilli in Esaiam com. cap. 26. cum explanat illud, peperimus spiritum salutis: & subiungit, sic accipiendum esse, quod ait Ioannes, probate si spiritus ex Deo sunt: id est, vtrum ea, quæ prædicantur, vel scribuntur, ex spiritu Dei, an spiritu mundi sint: qualia sunt, scilicet, quæ Lutherani tenent, & Magdeburgenses scribunt, & docent. Vna vero est & quidem optima forma, ac certissima regula probandi hoc, si quod audierunt a principio, in istis permaneat. sicut beatus Ioannes monuit, cum ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit, quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis, & hæc est re-promissio, quam ipse pollicitus est. deinde subiungit, hæc scripsi vobis de ijs, qui seducunt vos, &c. ergo qui tradunt aliam doctrinam præter eam, quam nos ab initio accepimus, immo & quam ab initio ipsi acceperunt, hi sunt seductores beati Ioannis Apostoli testimonio, & alieni a promissionibus Dei, qui nec in filio, nec in patre manebunt. eodem pertinet locus beati Pauli, cum ait in epist. ad Phil. de eadem regula probandi spiritum scripturæ vel sermonis, non. n. permittit aliter sentire, quæ ut ab initio traditum est, ut beatus Ioannes contra seductores, & qui sectas nouas introducunt, dixit:

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 2.

Quid illud Ioan. sit, probate si spiritus ex deo sunt. 1. Cor. 2.

Cyrillus in locum Ioannis, probate, si spiritus ex deo sunt.

Optima regula probandi, an spiritus ex deo sint.

Qui sunt seductores testimonio Ioannis. Phil. 3.

Regula apud Paulum probandi sensum scripturæ an sit ex spiritu dei, an mundi.

dixit, verumtamen ad quod prius, inquit, venimus, hoc enim significat *το εφ' ἃ δαξαμεν*, ut idem sentiamus, in eadem regula permaneamus. Patres ergo vestri iudices vestri erunt, & vos condénabunt: quia ipsi in eo, quod ab initio acceperunt, permanerunt: & ipsi in filio & patre manebunt, quia vnctionem a spiritu sancto habuerunt, & nouerunt omnia: & in omnibus illis, vsque ad finem semper perseverarunt. Vos vero Magdeburgenses & cæteri Lutherani, ac Caluiniani dogmatum, & verborum nouitates profanas tam cæco studio amplexi estis relicta regula, ad quam prius patres & maiores vestri venerunt, ut quicquid nostrum in antiquis & sanctis patribus & sanctis ecclesiæ doctoribus legatis, nequos & corruptelas illius seculi esse impie, & impudenter dicatis. Vnde autem hoc malum natum sit Lutherani, licet Centuriones vestri dissimulent, in his ipsis tamen epistolis Clemens. quas tanta rabie, & furore cæco notarunt, legerunt. Quare repetam hic ad eorum confusionem in poenitentiam, si quos vestrum possum saluare de igne rapiens, sicut Iudas Apostolus ait. Clem. ergo epist. 5. relatum est, inquit, nobis quod quidam in vestris portibus commorantes aduersantur sanis doctrinis, & pro ut eis videtur, non secundum traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. & ideo diligenter obseruandum est, ut lex Dei cum legitur, non secundum proprii ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit: Sed fieri non oportet. non enim sensum extrinsecus ab alteris alienum, & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis: Sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis, & ideo oportet ab eo discere intelligentiam scripturarum, qui eam a maioribus, secundum veritatem sibi traditam seruauit: ut ipse possit ea, quæ recte suscepit, cõpetenter asserere. quæso vos Magdeburgenses, cur a vobis hic locus præteritus est, vel potius dissimulatus? cur eum vestra censoria virgula non notastis? qui vno ictu totam fabricam doctrinæ vestræ nouæ labefacit: hic quoque Clemens Romanus beatum Ioannem & Paulum secutus, cum sanam scripturarum intelligentiam ex traditione maiorum petendam esse censet, quod ab initio auditum est, hoc in nobis permanere vult, id est, ut eum scripturæ sanctæ sensum teneamus, quem a principio accepimus: in eademque regula permaneamus. rogate quæso Lutherani centuriatores vestros, aut alios vestræ sectæ magistros & patronos in ijs controuersijs, quas nobiscum de dogmatibus ecclesiasticis habent, quos testes habeant suæ interpretationis scripturarum? respondebunt fortasse, qua nullos possunt producere, non opus esse testibus in re certa. recte quidem, si nullus contraueniret: si nõ pro certo sumerent, quod controuersum est. at cum controuersia sit, vtri nostrum non per spiritum, qui ex Deo est, sed per spiritum mundi, qui mendacium ex proprijs loquitur, verbum Dei interpretentur, quis sane mentis dicat, non opus esse testibus? nisi qui sentiat licere esse in causa eundem iudicem, & testem, quo nihil potest esse iniquius, neque rationi repugnantius: quod ut sapius dicam in causa Christi iudæi fecerunt: ut in 5. lib. Cle. de apost. cõst. scriptum est. Quod si rursus dicant se habere testes scripturas sanctas, cum sint quædam in epistolis Pauli difficilia intellectu quæ indocti & instabiles deprauant ad suam perditionem, sicut & cæte-

Phil. 3.

Patres Lutherani filios condennabunt. 1. Ioan. c. 2.

Iud. 1.

Locus in epist. Clem. a Magd. dissimulatus, unde totum malum Lutherani nati sunt.

Sic est in duobus vetustis exemplaribus Vaticano, & Florentino.

Vnde sana scripturarum intelligentia petenda sit, diuine notatum est a Clemente.

Qui in controuersia non curant testes, licere putant, esse in causa eosdem iudices & testes.

ras scripturas, vt beatus Petrus ait, Vtri sunt, nos an vos, quos Petrus dicit indoctos & instabiles esse, & deprauare scripturas? cum nos vobis, & rursus, vos nobis hoc exprobetis, & obijciatis, qd superest, vt tota lis equo iudicio dirimatur, nisi vt dicant testes? Lutherus vult scripturam per se ipsam, & suo, idest, scripturae spiritu intelligi: & nos hoc volumus. at Paulus Apосто. sic voluit verbum Dei doceri, & praedicari, vt qui doceret, dicere posset, quod ipse ad Corinth. scripsit, sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum doceo, nos igitur per spiritum Dei, qui hoc in Paulo dixit, probamus non nos spiritu mundi scripturas interpretari, & intelligere, quia interpretamur & intelligimus, sicut in omnibus ecclesijs sanctorum hactenus sancti patres intellexerunt, & interpretati sunt: & sicut per multos testes audiuius; vt idem Apóstol. ad Timothe. scripsit, quae audisti, inquit, a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Rogate ergo Lutherani magistros vestros, an dicere vobis possint, tenete haec, quae audistis a nobis per multos testes. vos enim quae ab eis audistis, per nullos alios testes audistis, quam per discipulos Lutheri, nec in alijs locis praedicari, quam vbi Lutherani esse permittuntur. rogate inquam, an dicere possint, haec tradimus vobis, sicut in omnibus ecclesijs catholicorum, quae vbique sunt, docemus? apud nos. n. quia idem sapimus, & non sunt in nobis haereses, neque schismata, singuli doctorum catholicorum docent, quod omnes vbique; & omnes, quod singuli. ita fit, vt qui in vna ecclesia docet, sicut in omnibus doceat. Sic scimus nos, sicut Apóstolus ait de doctrina a Deo reuelata loquens, a Deo donata esse, quae & loquimur, & praedicamus: idest, esse doctrinam spiritus Dei, & non spiritus mundi, scilicet ex comparatione huius doctrinae cum ea, quae in omnibus ecclesijs catholicorum, quae vbique sunt, praedicatur, quae eadem fuit semper. Sic spiritualia cum spiritualibus, sicut Apóstol. ait, comparamus. at vos qui relicto spiritu Dei spiritum mundi accepistis, extra Germaniam, nec in ea vbique, non habetis cum qua alicuius ecclesiae catholicae doctrina doctrinam spiritus vestri Prophetae Martini comparetis, nisi cum Caluiniana, aut aliorum haeticorum: quod est carnalia & diabolica cum carnalibus, & diabolicis comparare, inuitauit me, vt huc excurrerem, opportunitas loci Clemen. ex episto. eius 5. de apostolica traditione maiorum, vnde ducenda esset recta scripturarum intelligentia. quem locum, vt hoc obiter admoneam, diuine imitatus, & secutus est Irenaeus, libro tertio, capit. quarto, quem supra commodiore loco recitavi. reuertamur nunc, vnde digressi esse videmur: & reliquas rationes defendamus.

Alia ratio, inquit, vnusquisque pro se rationem reddet.]

Hanc quoque notarunt, tanquam rationem ineptam ad prohibendum, ne temere episcopus accusaretur. cum tamen tam grauis sit, vt ad cohibendam petulantiam alterum accusandi praesertim inique, nihil volentius esse possit, quam meminisse iudicij, quod cuique subeundum sit, cuius quidem qui immemor est, facile alterum, & iudicat & accusat. Vnde postquam dixit Anacle. itaq; vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo, statim subiunxit, non ergo amplius inuicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

Alia ratio, quia gratiae plenitudo adiectione non indiget: nec vlla requirit com-

Nō docēt magi-
stri Lutherani
verbū dei, quō
Paulus doceri
uoluit.
1. Cor. 14.

2. Tim. 2.

Apud catho-
licos qui in vna
ecclesia catho-
lica docet, si-
cut in omnibus
ecclesijs docet
ad exemplum
Pauli.

Quō nos scia-
mus, quae pra-
dicamus, a deo
esse donata.

1. Cor. 2.
Quid sit spiri-
tualibus spiri-
tualia compa-
rare.

7. Ratio,

commendationis augmenta, quasi dicat non possunt errare.]
Haec est centuriatorum interpretatio digna eis, idest, mendosa, & quam ipsae illae epistolae, quas notarunt, vt postea ostendam, de falsitate redarguunt. Sed recitemus prius locum, quem male quoque in epist. Anacle. notarunt, quia non intellexerunt. Si autem, inquit, omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendijs, qui solem certet fascibus adiuuare. ideo si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quod seruos suos accusat, & vt meliores fiat, dicit se hoc agere, in vacuū laborat: & plus inuidiae stimulis agitatur, quam charitatis, quoniam plenitudo gratiae, adiectione non indiget: nec vlla requirit commendationis augmenta. haec Anacle. quae non tam miror non intellexisse istos, quam non intelligendo ita peruerse interpretatos esse. Loquitur ergo Anacletus de ijs Sacerdotibus, quorum facta bona sunt manifesta, sicut Apóstolus ait: Si quae vero sunt occulta peccata, & quae sciri non possunt, eorum iudicium reseruandum est Deo, a quo solo vindicari possunt, quae idem Apóstol. dicit non quidem praecedentia ad iudicium, quae hic & iudicari & vindicari possunt, sed sequentia. prohibet itaq; Anacle. ne quis alterum propter suspicionem tantum accuset: neque dictū de aliquo inueniat, quod non in actibus eius agnoscat: vt idē paulo post ait. & Euar. epist. 2. ne mala quorundam prius quisquam praesumat credere, quam probare. Item Victor Pont. de eiusmodi iudicijs loquens, incerta, inquit. charissimi nullatenus iudicemus, quoad usque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem: & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. quia quamuis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quae manifestis indicijs comprobantur: nisi quae manifesto iudicio conuincuntur: nisi quae iudicario ordine publicantur. Si quis igitur eius modi sacerdotem dicat se arguere, & accusare, vt meliorem faciat, cuius lux ita lucet coram hominibus, vt opera eius multa bona videant omnes, & si quae eius opera aliter se haberent, sicut idem Apóstol. ait, abscondi non possent, perinde facere videatur, vt si velit solis lucem augere. dicit deinde Anacle. eum, qui hoc facit, non duci officio charitatis, vt fingit, sed potius inuidiae stimulis incitari. quoniam si nihil iste in gratia vlla eiusmodi seruo Deo deesse videt, quid gratiae accusando addere ei vult? plenitudo enim, inquit, gratiae non indiget adiectione. Videamus nunc de interpretatione Magdeburgen. quam sit inepta, deinde quam sit epistolis istis repugnans: quasi dicat, inquit, non possunt errare. ergo cum Paulus, quem his verbis imitatus est Anacle. Corinthijs gratulatur, quod in omnibus diuites facti essent in Christo, ita vt nihil, inquit, desit vobis in vlla gratia, perinde est, vt si dicat eos peccare non posse: quia vbi nihil gratiae deest, ibi plenitudo gratiae est; & si plenitudo gratiae est, non est opus adiectione, ac proinde peccari non potest. haec sunt fatua argumenta Magdeburgensium. Videamus iam de discrepantia epistolarum cum istorum non solum falsa, sed maleuola, & inuidiosa, & stulta interpretatione. etenim si quod Anacle. hoc loco ait, & iam nos interpretati sumus, sic interpretandum putant, quasi dictum sit, peccare non possunt, quemadmodum idē Anacle. dicit in 2. episto. accusatio quoque eorum, super qua nos consilium voluisti, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet: possunt igitur peccare, si quidem possunt ac-

8. Ratio.

Locus in epist.
Anacle. a Magd.
reprehenus, &
ab eis non in-
rellectus.

1. Tim. 5.

Redarguitur
interpretatio
Magd. vt inep-
ta, & discrepans
cum scriptura
Pauli, quam
Anacle. imita-
tus est.
1. Cor. 1.

Coarguitur & conuincitur ca lumnia Magd.

cusari, & Clemen. episto. 1. non nisi a coequalibus aliquid eis inferri de- bere docebat, quod iam quoque sumus interpretati. rursus idem Anacle. episto. 3. docet, quales testes esse debeant in accusatione episco. & quales eorum accusatores: idem facit Euar. episto. 2. idem rursus Sixtus episto. 1. idē Thelesphorus. quare ut euenire istis frequenter solet, ut Apostolus de similibus scripsit, non intelligere, neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant, ex eorum interpretatione coniecturam facio, putasse eos, ita ac cusationem episcoporum in his epist. prohiberi, quasi nunquam accusare eos liceat: quod quidem fieri non poterat, si peccare possunt, & iudicem habent in ecclesia quicumque sunt infra Pontificem Petri Principis Apo- stolorum successorem, & primum, ac summum Christi Vicarium. accusari ergo possunt, quis neget? Sed hoc apostolici Pontifices prohibuerunt, ut neque temere, nec a quibus vis, nec a prauis hominibus accusarentur: cū illo seculo, ut Igmarius Rhemensis Archiepiscopus scripsit, acerrima per- secutio non nisi perfectissimis ad episcopatum venire permetteret, quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerent. quod si praeter dif- ficultates, ac pericula, quae sunt in ipso episcopatu, quae Paulus Apost. vno verbo eleganter significauit, cū *εργον*, idest, opus vocauit, significare. n. hoc verbum non solum apud gentiles scriptores, sed in sacris quoque lit- teris *τι δύσκολον και δυσκατόρθωτον πράγμα* idest re difficilem & arduam, no- tauit. S. Isidorus Pelusiota in epist. ad Palladium contra *αρχοντιωντας* vnde illud, virum fidelem inuenire *εργον* idest, labor & opus, si inquam praeter difficultates & labores episcopatus, (ex ipso enim, ut ait idem Isidorus, pe- dent omnium subditorum necessitates, probationes eorum, qui ordinan- tur, potus sitientium, cibus elurientiu, Vincti, viduae, iniuriam passi) & pre- ter pericula persecutionum, quae illo seculo erant crebrae, & violentae, ac- cessisset insuper licentia, & petulantia improborum ad accusandum epi- scopos psobos, nisi hoc illi apostolici Pontifices tam seuerè ac rigide ca- uissent, quis fieri episcopus voluisset? quis episcopatum passus esset? sed Magdeburgenfes, ut inhumani & crudeles nihil horu considerare volue- runt. causam vero dicam postea, cum reliquas rationes, quas tanquam ine- ptas improbarunt, probatissimas esse demonstrauro. Denique locutum esse hoc loco Anaetum de ijs episcopis non accusandis, in quibus nul- lum crimen palam cernitur, de quo accusari possint, ex ijs, quae statim se- quuntur, perspici potest, subiungit enim erigit ergo doctores conscientia sua: & si quando incertis temporum flatibus opponuntur, sustinent mala, quae sanctis magis sunt ascribenda, quam male meritis, sic enim est totus hic locus in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, idest, quorum malorum, & persecutionum, quas patiuntur, magis in causa est eorum san- ctitas, quam crimen vllum, qui testimonio conscientie suae sustentatur, quod magis adhuc declarat subiungens, datam. n. scimus Satanæ potestatem, ut seruos Christi cribraret.

Putauerunt Magd. sed falso omnino accusa- tionem episco- poru prohiberi Quo, & quate- nus apostolici Pont. accusare e- piscopos pro- hibuerunt, quod & Magd. nō est animaduersu.

Quale & quan- tum opus sit e- piscopatum ge- rere ex S. Isido- ro Pelusiota.

9. Ratio.

Alia ratio, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Quod minatus est propheta Zacharias ijs, qui populum Dei, & prophetas ac sacerdotes captiuos duxerant, transtulit Pont. Alexander secundū spi- ritum ad eos, qui episcopos persequuntur, qui sunt oculi Domini, sicut idem ait: & sicut intelligi potest ex illa Pauli analogia corporis humani, cum quo ecclesiam in priore episto. ad Corint. comparauit. Vbi oculi, ut ait

Zach. 2.

1. Co. 12.

ait S. Dorotheus in libro de non iudicandis proximis, sunt ij, qui atten- dunt & corrigunt; hi vero sunt episcopi. qui quidem quia sunt oculi Pon- tificis, qui est caput ecclesie catholice, qui personam Christi sustinet, id- circo merito sunt, & dicuntur oculi Domini. hos igitur oculos Domini, qui inique lædit, & persequitur, idē pupillam oculi sui lædit. Sic enim est apud 70. & sic beatus Cyrillus interpretatus est. redit, inquit, in caput ip- sius, conuenitq; dicere, ut Dauid ait, incidit in foueam, quā fecit: & illud, redibit labor in caput eius. hæc Cyrillus, quod statim declarat idem pro- pheta, postquam enim dixit, tangit pupillam oculi sui, subiungit, quoniā ecce ego leuo manum meam, super eos. Hunc sensum 70. securus est Pon- Alexander ex eoru interpretatione, ut paulo ante dixi, ut perspicui potest ex ijs, quae idem Alexand. subiungit. postquā enim recitauit ex propheta, qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, quia his verbis prophetae minas accusatoribus istis proposuerat periculorum, & maloru, subiungit statim, & licet nos persequantur, quia neque nos sine illis, neque illos sine nobis persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui animā pro fratribus pre- cepit ponere, tamen eis pericula & perditiones non sumus ausi coelare, ne prophetica, quod absit, damnemur sententia: Si annunciaueris iniquo ini- quitatem suam, animam tuam liberaisti. pericula ergo & perditiones eoru non coelauit Pont. cum dixit pupillā oculi sui lædere, qui sacerdotes Do- mini lædit. Si enim non sic Alex. legit, ut est apud 70. quomodo hoc testi- monio prophetae Zachariae recitato pericula, & perditiones predixit? quod se facere ait, ne damnationem prophetae Ezechielis incurrat, qui iussit an- nunciare iniquo iniquitatem suam, quod quidem tunc fit, cum iuxta eun- dem Prophetam Ezech. videns gladium uenientē annunciat populo. gla- dium ergo uenientem annunciat hic Alex. cum ait, pupillam oculi sui læ- dere, qui seruos Dei lædit, sed de interpretatione 70. in epistolis Pontifi- cum apostolicorum, dicam reliqua in extremo libro loco proprio. absol- uamus reliquas rationes.

S. Dorotheus.

Cyrl. in Zach.

Psal. 7.

Argumentum euidens citasse Alex. testimo- nia ueteris scri- pturæ secundū 70. interpreta- tionem.

Ez. 33.

Alia ratio, Deus stetit in synagoga Deorum: ego dixi, Dij estis, & filij ex- celsi omnes.

Doceamus Magdeburgen. non esse ineptam hanc rationem, ut ipsi calum- niantur. quia enim dixerat Anacle. episto. 2. non esse accusandos episco- pos, nisi ab idoneis, & probatissimis uiris, qui suspitionibus & sceleribus carerent, & rursus a Deo esse iudicandos episcopos, non a prauæ uitæ ho- minibus, accommodatissime usus est ijs, quae Dauid in spiritu dixit non so- lum propter iudices populi Israelitici, sed etiam propter iudices ecclesie nostrae, qui sunt episcopi: quos spiritus sanctus monet, sicut illos, ut iuste iudicent, si quidem ipsi quoque iudicandi sint a Deo, cuius iudiciū exer- cent; sicut dixit Iosaphat Rex Iudæ, videte, quid faciatis, quia non homi- nis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Vnde scriptura sancta iudices appellat Deos in Exodo: idem quoq; obseruauit diuinus Dionysius in diuinis nominibus. An igitur ine- pra ratio est, cur non liceat Dijs, idest iudicibus vulgo detrahere, eosq; in- sectari, illa, qua spiritus sanctus usus est, quia scilicet in eo gradu, ac digni- tate constituti sunt, ut ipsi iudicium Domini, exercent, & non a quibus vis, & temere, atque a prauis hominibus iudicentur, & arguantur?

10. Ratio.

Psal. 81.

2. Par. 19.

Exo. 22. Dionys. c. 12. Magd. rationē, qua usus est spiritus S. in scriptura, re- prehendit in epist. 2. Anac.

Alia ratio, tu quis es, qui iudicas alienum seruum? explicanda quoque est hæc

11. Ratio.

hæc ratio, & ab iniqua accusatione vindicanda. quia dixerat Anacle. non esse accusandos episcopos temere, & cum scandolo, hoc enim est, non de bere accusari, nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui omnibus suspicio nibus, & sceleribus carerent, valde apposite vsus est verbis Apostoli, *Vu quis es, qui iudicas seruum alienum? Domino suo stat, aut cadit. in eos enim hoc dixit, Aposto. in episto. ad Roma. qui fratres in cibis discernedis cum scandalo & suo, & illorum iudicabant, quasi non haberent aliū Dominum, cuius iudicium eis subeundum esset, nisi ipsi eos iudicarent. Vnde Paulo post idem Aposto. quod etiam hoc loco subiunxit Anacle. Sed hoc inquit, iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalū. Scandalum vero est, quod Alex. Pont. notauit, idem quod Anacle. prohibens, quia qni temere episcopum accusat, legationem eius, inquit, impedit, & non vnus, sed multorum profectum euertit: & sicut multis, inquit, nocet, ita a multis arguendus est.*

Rom. 14.

Quod scandalum creet, qui episcopū temere accusat.

Quam vim habeat ad nō accusandum temere episc. hæc ratio, non esse discipulū super magistrum.

1. Tim. 5.

Synodus Rom. de episcopo interpretata est illud, seniorē ne increpaueris.

Addunt præterea Magd. Thelesphorus addit hanc rationē, quia nō est discipulus supra magistrū, hanc quoque notarunt, quasi ineptā. dixerat Thelesphorus de episcopis, & reliquis sacerdotibus, ab omnibus esse audientes, timēdos, & non lacerandos: & paulo post, nullatenus debet eos arguere, neque vulgus in eorū accusatione suscipi. populus enim ab eis docendus est, & corripiendus: non ipsi ab eo; quia non est discipulus supra magistrum. prohibet Pont. vt ex aliorum Pontificū epistolis intelligi potest, & a nobis supra obseruatum est, vt non accusentur episcopi a quibus vis & prauis, sed ab idoneis & probatissimis. accusari enim a quibus non debent, neque possunt, nihil aliud est, quā efferre se accusatorem in eos, qui magistri sunt, eisque iniuriam facere: quod est esse discipulum supra magistrum, vt ante collatis locis epistolæ Cle. interpretati sumus. quomodo igitur aiunt Magdeburgen. ineptam esse hanc rationem? nisi quia non intellexerunt, quid notarent, neque quid reprehenderent. Deinde cum Apostolus ad Timotheum scribens dicit, seniore ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: iuuenes vt fratres: anus vt matres: si præcipit, vt episcopus seniore, id est, magister discipulum natu grandiore nō arguat, sed potius obsecret, idque etati tribuendum esse putauit, non item equū sit, vt vulgus episcopum, aut sacerdotem non arguat, sed magis obsecret, idque discipulus magistri dignitati sacerdotali tribuat? immo hoc quod Apostolus præcipit, seniore non arguere, vt hoc obiter obseruetur, Synodus Rom. Siluestro Pontifice, canone edito, de episcopo interpretata est. Episcopum, inquit, canonicè electum, & consecratum neque clericus, neque populus perturbare debet. quia episcopi, qui throni Dei vocantur, non sunt lacerandi, sed magis portandi & venerandi, de quibus ait beatus Paulus, seniore ne increpaueris, sed vt patrem obsecra. legimus nāque ipso Domino dicente, non esse discipulum super magistrum: hoc est non sibi debere quemquam ad iniuriam Doctorum vindicare doctrinā: nec aliqua machinatione Domini discipulis, id est, Apostolorum successoribus detrahare, aut eos infamare, quia iniuria doctorum ad Christū pertinet. hæc tenus canon. ad extremum subiecerunt Magdeburg. accusationi suæ, Et huius decreti fructū, ac finem subiicit Thelesphorus: Hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & nos cum eis contra persecutores nostros, & hoc remedio eorū pellantur machinamenta: & vos sanctiores

ctiores & securiores famulari mereamini vestro Saluatori.] Non facile est diuinare, quid hic centuriones istos offenderit. an non licebat Pontificibus cauere, cōtra persecutores? præsertim si eo spectabat cautio, vt dolis & machinis aduersariorū depulsis securius sacerdotes, & sanctius domino seruire possent? an ita maleuoli sunt, ita ab omni humanitate auersi, vt episcopos nostros omni tutela & præsidio nudos, & omnium maledictis, ac calumnijs obiectos velint? quid igitur hoc loco notarunt? quid hic improbant? immo quæramus potius, quid eos interdictio maleuolæ obrectationis, & iniquæ accusationis episcoporum tantopere vrat? scilicet hæc est causa, quia cum ipsi semper contra Pontificem loquātur, nec illud putent metuendum esse, quod Dominus dixit, quare non timuistis detrahare seruo meo Moisi? student, vt omnes idem faciant: & si quid contra a nostris caueri vident, reprehendunt cautiones, & decreta: immo nihil est apud istos sanctius maledicentia, & obrectatione nostrorum Sacerdotum. Vt cum cæteris omnibus, quæ propria sunt hæreticorum, quæ sancti Apostoli in epistolis suis notarunt, hoc quoque istis maxime conueniat, quod Aposto. Paulus illis hæreticis tribuit, qui nouissimis temporibus futuri erant, qui iam exierunt, esse scilicet criminatores. itaque cum omnia isti repagula pudoris, & timoris Dei rupevint, nec vlla æquitate naturali coerceantur, rident, quod Pont. Thelesphorus ait, hūc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & quæ sequuntur. hæc tenus de rationibus reprehensis.

Recitemus deinceps ad sententiā Pontificū de nō arguendis, & dānandis episcopis magis adhuc explicandā & cōfirmandā, quæ Igmars Remensis Archiepiscopus eruditil. & grauis. auctor, ad quem Nicolaus primus ante octingentos annos epistolas aliquot scripsit, in lib. de varijs capitulis ecclesiasticis. c. 29. & 52. obseruauit. Post Apostolos autem, inquit, Romani Pont. tam in potestate, quam in predicatione eorum successores ecclesiasticam disciplinam studiosissime suis institutis informasse, & informatam propagasse reperiuntur, & hoc vtique diuerso modo: sicut enim ipsi sanctæ ecclesiæ diuersis temporibus præfuisse leguntur, ita & diuersis suis temporibus consuluisse inueniuntur. nam a beato Petro, vsque ad S. Siluestrū variæ & creberrimæ persecutiones fuerunt, in quibus episcopi, vtpote capita aliorum maxime periclitabantur. Vnde & Roma. Pontifices illius temporis multipliciter eos pro qualitate personarum, necessitate rerum, opportunitate temporum, scriptis suis consolati sunt, in quibus de eorum iudicijs multa, vel pene omnia statuerunt in improborum præsumptionē, vt eos ab illorum infestatione compescerent quōquo modo. quippe attestante. S. Fabiano Papa, & Martyre ipsi Apostoli eorumq; successores statuerunt, vt episcopi, aut nunquam accusarentur, aut difficillime accusari permitterentur. nam & beatus Eutychianus Papa & Martyr testatur, si accusatio episcoporum tam facile, & passim admitteretur, per pauci nimis inuenirentur, qui pro tempore episcopatum non fugerent: cum & quotidianam mortem ex persecutione timerent: neque tamen improborum accusationem declinare possent. Sanctus etiam Anacletus Papa & Martyr ad vniuersos episcopos Italiae scribens deiectionem, siue damnationem episcoporum sibi dominum reseruasse testatur, quasi hominū iudicio subiacere non videantur: neque mirum hæc eo tempore iudicasse, cum acer-

Quæ causa sit cur tantopere Magde. offendat interdictio iniquæ accusationis episcoporum. Num. 12. Nihil apud Luther. sanctius maledictis, & obrectationibus nostrorum sacerdotum, & episcoporum. 2. Tim. 3. Inter Criminatores a Paulo pphetati sunt Luther. cum similibus.

Quæ Igmars Rhemenfis ante annos 800. de non arguendis episcopis contra futuros apostolicorum Pontificum accusatores scripsit.

Igmars Rhemenfis ante annos 800. quod Anacletus de non arguendis episc. statuit, defendit.

ne occidat: Deo autem, siue hoc per se, siue per legem ei præceperit obedire non renuat. item beatus August. lib. i. de ciuita. Dei, ipse non occidit quisquis in hoc, ministerium iubeti debet. Sic ergo & in accusatione subditorum non obedientiam, sed præsumptionem proscriptam competenter intelligimus. multum sane ecclesiasticis correctionibus in concessione huiusmodi accusationis prospectum non dubitamus. nam prælati necessario, & sibi, & subditis tanto magis prospiciunt, quâto magis se & per accusationem subditorum percelli posse non dubitant. neque parum ecclesiasticæ disciplinæ derogaretur, si nunquam huiusmodi accusatio concederetur. nam pauci prælati illius perfectionis inuenirentur, qui non tâto magis se & subditos in disciplina negligerent, quanto magis se per accusationem eorum ad aliquod iudicium coercendos desperarent. Subditi tamen nequaquam hoc absque maioris potestatis auctoritate præsumant, ne dignam suæ damnationis sententiam iuxta statuta sanctorum patrum excipiant. Sciendum autem quod subditi de propria iniuria, vel hæresi prælatum suum accusare non prohibentur iuxta Symmachi Papæ ad Cæsarium episcopum sententiam: Oues suum pastorem accusare non possunt, nisi pro hæresi, aut propria iniuria. Sic Africani canones apostolica auctoritate promulgati, atque confirmati, enumeratis omnibus, quibus accusandi licentia non negatur. hæcenus Igmarius. satis igitur erudite ab hoc auctore grauissimo explicatum est, quomodo quod ceteriatores male intelligentes ad calumniam rapuerunt, recte intelligendum sit adhibita distinctione personarum, temporum, & causarum. aliquid simile obseruauit idem auctor de iudicandis, & non iudicandis absentibus, quæ diuersitas in causarum, quoque diuersa ratione pendet. recitabo etiam quæ ille de hac re subiungit, quæ non erunt a loco proposito de non accusandis episcopis aliena propter illa, quæ ad extremum subiecit. item, inquit, sancti patres sæpissime decernunt, ne quis absens iudicetur, ut beatus Zepherinus Papa, quia hoc (inquit, & diuine leges prohibent. item foelix Papa omnibus episcopis scribens, absente, inquit, aduersario non audiatur accusator: neque sententia absente alia parte a iudice dicta vllam obtinebit firmitatem. Item sanctus Cornelius Papa omnia, inquit, quæ aduersus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino euacuantur: quoniam absentem nullus addicit: nec vlla lex damnat. Zozimus autem Papa in ordine 33. cum 207. Africani concilij quemlibet accusatorem, siue accusatum etiam absentem communionem priuauit, quicumque post canonicam vocationem venire contempserit. item Bonifacius Papa successor eiusdem in contumaciter absentem decreuit, ne dilationem sententiæ de absentia lucraretur. beatus quoque Gregorius Maximus præsumptorem Salonitanum non solum pro illatis criminibus, sed etiam pro absentia damnandum iudicauit, eo quod canone vocatus uenire distulerit. Itē Theodorus Papa Paulo Constantinopolitano scribens præcepit, ut Pyrrhū eiusdem sedis quondam episcopum absentem damnaret, quia, inquit, presentia eius necessaria non est, cuius excessus præsens est. item Felix Papa Acatium constit. absentem damnauit, cuius sententiam beatus Gelasius successor eius irrefragabili approbatione canonicam demonstrauit, neque plane dubitauerim, quin plures inueniantur, qui ita absentes sententiam damnationis exceperint, quam qui præsentem canonicam exami-

Sf ij na-

rima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatum venire permitteret: quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerent. hæc ille. illius igitur temporis episcopis sanctissimis, eorumque similibus aduersus improbarum hominum criminationes iniquas, & ex propria temeritate proficiscentes Clemens & Anacletus, & reliqui Pontifices, quos Magdeburgenses notarunt, cauebant. nunquam vero notassent, si scirent vulgato iam iuris consultorum prouerbio uti, distingue tempora, & concordabunt iura, sicut Igmarius distinxit, subiungit enim in tempore autē pacis aliquid de illa difficultate accusationis, siue damnationis episcoporum non incongrue remittitur, cum episcopatus non iam a paucis, quasi mors religiose timetur, sed a pluribus quasi gratia ambitiose appetitur: & appetitus criminose administratur: scilicet cum iam non talis persecutio aliquem ab episcopatu, vel peccato deterreat, sed ipsa pacis tranquillitas, & honoris sublimitas magis ad peccandum illicitat. Vnde & in Nic. concilio non magis episcopis, quam quibuslibet in damnatione remittitur: cum generaliter in eo omnes damnentur, quicumque se contra sacras regulas efferre non verentur. ante illud sane concilium tantæ persecutiones vndique seuerunt, ut Roman. Pontifices tribulatos vix aliquo modo scriptis suis consolari, siue contra improbos defendere sufficerent, nedum ecclesiasticam disciplinam vsque quaque pleniter, ac regulariter instituere possent. a tempore autem huius concilij iam aliquantulum sedatis persecutionibus Pontifices multo plenius & diligentius ecclesiasticas regulas tum per se in decretis suis, tum per alios in concilijs promulgare, siue promulgatas confirmare coeperunt: quas & in posterum ecclesiastici Doctores magis in vsu habere consueuerunt, hæc ille. Ac rursus idem Igmarius. c. 52. item, inquit, sancti patres frequentissime prohibent, ne oues suum Pastorem, nisi in fide errauerit, accusent: subditosque accusatores prælatorum excommunicandos, infamandosque censuerunt. beatus autem Gregorius Papa Ioanni Corinthiorum episcopo scribens Paulum, Euphemium, Thomam, Clementium clericos damnauit, eo quod proprium eorum episcopum pro quodam crimine accusare non obedierint: idem etiam apostolicus Pauli Diacina ciuitatis episcopi a clericis suis pro corporali crimine accusati, atque conuicti depositionem intantum confirmauit, ut eum etiam communione priuandum iudicaret, si deinceps aliquid de episcopatu, vel loqui præsumeret. Deinde subiungit, sed hæc nequaquam ad inuicem contraria iudicabimus, si superiorem sententiam competenter intelligere curabimus; videlicet ne oues suum pastorem ex propria temeritate vllatenus accusare præsumant: neque tamen superiori potestati hoc eis canonicè præcipienti superbe resistent, quæ ipsos damnare potuit, si ei contra proprium obedire noluerint. Si igitur ita intelligitur, neque subditi prælatos temere accusabunt: neque superiori potestati contumaciter resistunt. Huiusmodi autem adaptationem, & in ipsa scriptura sacra non nunquam necessario requirimus. Ut in illo non occides. si enim illud nimis simpliciter intellexeris, ipsa lex sibi repugnabit, quæ sæpissime alibi reos morte mulctari decreuit: ipse quoque Deus, qui legem instituit, per sæpe multos occidi præcepit. ne ergo vsquam Deum contraria præcepisse blasphememus, prædictam sententiam consideratius necessario intelligere debemus, scilicet ea consideratione, ne aliquis ex propria præsumptione

Magd. nesciūt
vī prouerbio
iuriconsulto-
rū, distingue
tēpora, & con-
cordabunt iu-
ra.

Quo concilia
da sint decreta
de nō accusan-
dis episcopis,
quæ contraria
videntur.

De conciliatio-
ne contrariorū
in scriptura.

Quæ utilitas
exiit, quod
possint aliquā-
do accusari e-
piscopi aucto-
ritate tamē su-
perioris.

Quando pos-
sint subditi ac-
cusare episco-
pum suum.

Igmarius de iu-
dicandis & nō
iudicandis ab-
sentibus.

nationem, & damnationem expectauerint. deinde subiungit Igmarius harum autem sententiarum diuersitatem facile concordabimus, si superiorē sententiam de absente non iudicando ad illum modo referamus, cuius causa adhuc ventilanda videtur: qui locum respondendi potius non habuit, quam canonicè oblatum refutauerit. nam si canonicè vocatus venire contempserit, neque tamen canonicam excusationem prætenderet, tã apud antiquos, quã apud modernos etiam absens canonicè damnari posset. Si igitur exponimus vtramque sententiam de absente, rationabilem esse videbimus, & vt absens iudicetur, quia canonicam vocationem, siue admonitionem neglexisse detegitur: & absens non iudicetur, de cuius cõtumacia adhuc dubitatur. Deinde subiungit, sic ergo & in alijs canonum diuersitatibus competentem sensum inquirere debemus. ne forte huiusmodi diuersa non nunquam quasi repugnantia temere respuamus, quę tamen ex apostolica auctoritate promulgata, siue confirmata non ignoramus. ita inquam intelligentię congruentiam semper indagare cogemur, ne huiusmodi statuta vnquam sibi contraria interpretemur. nam ipsi S. spiritui magnam iniuriam irrogare videmur, si illa quę ipsos sanctos patres docuisse legitur, quasi contraria, & ideo contemnenda interpretari nõ veremur. Hęc Igmarius Archiepiscopus quondam Rhemensis, quę accusatio nem Magdeburgensium de non arguendis episcopis satis redarguunt, & conuincunt, & sententiam Pontificum confirmant.

Responsio ad ea, quę contra principatum Rom. Pontificis obijciuntur, quomodo non illis rationibus, quas Magde. sinxerunt Principatum Pontificis Anacletus probarit, neq; nos probemus exceptis prima, & quarta, & quomodo appareat non intellexisse Magd. quę Anacletus scripsit. Item quomodo Nicena Synodus in 6. canone de primatibus secuta sit auctoritatem canonis 33. Apostolorum, & interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat. Cap. 14.

Sequitur deinceps, vt ad ea quę Magdeburg. contra principatum Romanę sedis obijciunt, vel potius fingunt respondeamus. postquã. n. summam recitarunt, quę in epistolis apostolicorũ Pont. obseruarunt de primatu Romanę ecclesię, quod Anacletus epist. 3. ait, nõ ab apostolis, sed a Domino Salvatore primatum obtinuisse, & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecutam esse: & Apostolos iussione Saluatoris statuisse in maioribus quæstionibus ad Roman. ecclesiam appellandum esse epist. 1. 2. 3. quę, inquit, postea alij repetunt, & stabiliunt, vt Euar. in epist. 1. Alex. epist. 1. Pius 1. 2. item Anicetus, & Victor.]

Postquam hęc, vt dixi, recitarunt, subiungunt, rationes autem frigidissimę proferuntur, quas, inquit, ascribemus, vt ineptitas conspiciatur.

Prima, quia Petro dixit, tu es Petrus, & super hanc petram, idest, sedē Romanę edificabo vniuersalem ecclesiam.]

Quia hanc rationem Magdeb. negant, & nos contra diuinam esse, & diuine ab Anacleto explicatam, idemq; esse super sedem Romanam, & super Petrum edificatam esse ecclesiam catholicã, satis copiose libro superiore demonstrauimus, nihil aliud relinquitur, nisi vt testimonijs grauibus, quę plurima iam produximus, controuersia dirimatur. hoc enim natura, hoc scri-

scriptura, hoc omnium gentium consuetudo postulat, nisi isti, vt sæpe dixi, volunt esse iudices, & iidem testes, vt fuerunt Iudæi aduersus Dominum. quare si cum vos Lutherani a magistris vestris, & centuriatoribus petieritis, vt testes vobis sententię, & interpretationis suę, quam suadere volunt, producant, quod vt faciatis, vos per Dominum nostrum obtestor, cum inquam testes petieritis, si vobis vt solent, responderint, apertum esse verbũ Dei, per se patere, quod Dominus dixit, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam: Christum enim esse hanc petrã, sicut scriptum est, petra autem erat Christus, scitote fratres (charitas enim vrget me, vt fratres appellem, quos cupio fratres esse in Christo, sicut ex baptismo esse cœpistis) non tantum de epistolis Pauli dixisse beatũ Petrum, esse quædam in eis difficilia intellectu, quę indocti & instabiles ad suã ipsorum perditionem deprauant, sed adiunxisse, sicut & cæteras scripturas: ex quibus est hęc scriptura euangelij, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. quam quidem scripturam magistri vestri, nunquam ad suam, & vestram perditionem deprauassent: si stabiles fuissent, idest, si in eo, quod ab initio ipsi & patres eorum, ac maiores audierant, permãssent: & si docti essent, idest, si vt Sancti Apostoli sanctis & apostolicis viris, ac per eos nobis tradiderunt, ac non potius, vt proprius eorum pseudopropheta Martinus tradidit, scripturas sanctas didicissent. Sed quia indocti & instabiles sunt, factum est, vt eam deprauarint. non negamus Christum esse petram veram, ac verum & vnicũ fundamentum ecclesię *θεος κειρον*, idest, quod dat principium ecclesię, vtpote deus, quis hoc neget, qui fidem Christi teneat? sed illud dicimus, quod satis supra loco proprio docuimus, voluisse hanc petram viuam & viuificam; Christum dico, collocare sub se Petrum, tanquam alteram petram, quę esset fundamentũ *επιθεμελιον*, idest ministeriale ecclesiasticę hierarchię, & spiritualis gubernationis ecclesiarum. quia non posset esse vna ecclesia catholica, secundũ analogiam vnius corporis humani, qua Paulus in episto. 1. ad Corin. vtitur, nisi esset in ea vnũ caput eiusdem speciei. sicut superiore libro demonstratum est, necesse esse omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum congregari. Sed hætenus de vna ac sola ratione primatus, quam Pont. Anacl. ex verbo Dei protulit. reliquas enim Magde. sinxerunt, vt deinceps docebimus.

Secunda aiunt, quia Petrus & Paulus mortui sunt Romę.] Quasi Anacl. sic concluderēt secundũ istorum dialecticam, Petrus & Paulus sunt mortui Romę, ergo ecclesia Romanę primatũ obtinuit. Si hanc rationē primatus Anacletus, vt isti sinxerunt, attulisset, merito frigidissima diceretur. at non attulit, vt facile est intelligere: postquam enim dixit S. Anacle. hanc Romanam ecclesiam primatum ab ipso Domino obtinuisse, sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & portę inferi non preualebunt aduersus eam, & tibi dabo, & quę sequuntur, subiungit, adhibita est etiam societas in eadē Vrbe Roma. beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis. qui vno die, vnoque tempore gloriosa morte cum Petro sub Principe Nerone agonizans coronatus est: & ambo sanctam Romanam ecclesiam cõsecrarunt, alijsq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt, dixerat S. Anacl. Romanam ecclesiam obtinuisse

Sf iij prima-

Qui ad dirimendam cõtrouersiam testes repudiant, contra naturam, & scripturam, & consuetudinem omnium ecclesiarum faciunt.

Quare hanc scripturam tu es Petrus & super hanc petram &c. deprauant Magde.

Quale fundamentum Christus, & quale Petrus.

1. Cor. 12.

Ratio ficta secundum dialecticam Magd.

Cur ecclesia
Romana prin-
ceps omnium
ecclesiarum.

primatum a Domino, sicut Dominus dixit beato Petro, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, hæc igitur est ratio, cur ecclesia Roma sit princeps omnium ecclesiarum, quia scilicet præest ei ille, qui est caput ecclesiæ catholicæ, id est, omnium ecclesiarum, quæ per hanc ecclesiam, cui specialiter præest, in vnam ecclesiam catholicam, quæ in symbolo fidei confitemur, congregantur, qui est successor Petri, cui dictum est, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo &c. ad hanc autem excellentiam, & principatum ecclesiæ Romanæ quam meruit, quia Petro episcopo primo & Apostolorum Principi dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, accessit martyrium beati Pauli Apostoli, quod vno die cum Petro Romæ passus est. idcirco dixit Anacl. adhibita est etiã societas in eadem Roman. vrbe beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis id est, accessit ad hunc primatum, quem ecclesia Roman. sicut dictum est, obtinuit, martyrium Petri & Pauli. an hæc est ratio primatus adepti? aut hoc vnquam dixit, aut dixisse videtur Anacl. ad vos miseros Lutheranos, qui istis non historicis, neque Theologis, sed historiarum, & omnis Theologiæ corruptoribus credendum esse putatis. Si Petrus aliam ecclesiam elegisset, cuius esset proprius episcopus, atque vniuersalis omnium, illa esset princeps ecclesiarum, sicut fuit prius Antiochia: non quia eam Petrus elegisset, quasi electione sua principatum ei tribuisset, sed potius beneficio Dei, id est, quia Petro qui ei specialiter præesse voluit, dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c. vnde factus est, caput omnium ecclesiarum, & Princeps episcoporum: hinc S. Anacl. de Petro & Paulo, & ambo, inquit, sanctam ecclesiam consecrarunt, aliisque omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua presentia, atque venerando triumpho prætulere. Sed progrediamur ulterius.

» Tertia ratio (inquiunt) quia Paulus Rom. ait se sine intermissione memo-

» riam Rom. ecclesiæ in orationibus suis facere. Nec hanc rationem primatus attulit S. Anacl. vt isti in inuidiam principatus Roman. ecclesiæ finxerunt. Sed potius hoc quoque ad principatum ecclesiæ Roman. præter martyrium in ea vrbe Petri & Pauli accessisse significat, quod pollicitus sit beatus Paulus memoriam Romanorum se sine intermissione in orationibus suis facturum. Sic. n. ait, & licet pro omnibus assidua apud Deum omnium sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens, testis. n. mihi est Deus, cui seruius in spiritu meo. & in euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis. Sequitur in centuria.

» Quarta ratio, quia Petro a Domino est concessum, & ipsi voluerunt Apo-
» stoli, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & cephas, id est, caput & prin-
» cipium teneret apostolatus: hanc quoque rationem frigidissimam esse pu-
» tauerunt, quam si omnino concedere necesse est, vt quidem est, quomodo
» potest esse frigida? ostendimus enim concessum esse Petro, a Domino, vt
» reliquis Apostolis præesset, essetque eorum caput: ac proinde, vt caput esset
» eorum, qui apostolorum successores sunt, siue maiores, vt patriarchæ, &
» archiepiscopi, siue minores, vt episcopi, ex quo rursus fit, vt ea ecclesia cui
» specialiter præest, id est Romana, principatum a Domino obtineat. cur igitur
» frigida hæc ratio Magdebur. videtur? a Domino concessum est Petro,
» vt

Frigida apud
Magde. ratio,
quæ necessario
secundum euang.
concedenda est.

vt reliquis omnibus præesset apostolis, ergo ipse fuit caput eorum, cur inquam nisi quia hoc negant? Sed qui hoc negant, negare eos verbum Dei satis super quæ antea demonstratum est ijs, qui habent aures audiendi, & credere voluit, sicut scriptum est iuxta verbum Esaiæ, Nisi credideritis, non intelligetis.

Veniamus ad quintam rationem, quam omnino finxerunt, recitemusque ea, quæ Sanct. Anacl. scripsit, postquam enim tres sedes, & earum ordinem descripsit Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, subiungit, reliquas vero, vt prædiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ vobis scriptas direximus. de hoc tomo dixerat paulo supra, aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, a sanctis Apostolis & a beato Clemente, siue a nobis primates prædicatores acceperunt. Postquam ergo dixit de his primis ciuitatibus in quodam tomo prolixitatem vitantes vobis conscriptas direximus, subiungit statim, inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. hæc ergo causa fuit, cur sancti Apostoli primas ciuitates ab alijs distinguere voluerunt, scireque episcopos omnes, quis inter eos primus esset, is scilicet, qui esset positus in prima ciuitate: quæ omnes scirent primum esse, idque quo ille primus maiore sollicitudine præesset. Docet autem deinde idem Anacl. factum esse hoc secundum formam quam ipse idem beatus Petrus inter Apostolos tenuit: quamuis. n. erant omnes Apostoli, tamen Petro, inquit, a domino est concessum, vt reliquis omnibus præesset, & principatum apostolatus teneret: & id ipsum reliqui Apostoli amplexi sunt, qui & eandem formam, inquit, sui successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt, vt similiter successores apostolorum patriarchæ, & Metropolitanæ, quæ omnes essent episcopi, reliquis tamen episcopis per provincias suas præessent: & omnes tandem successorem Petri primum, & caput agnoscerent, vt Apostoli Petrum hæc sunt, quæ dicit S. Anacl. ex quibus isti boni viri in inuidiam Rom. pontificatus canonem Apostolorum 34. cuius hoc loco Anacl. meminuit, non intelligentes, quintam rationem Romani Pontificatus fabricati sunt. Sic enim scripserunt. 5. ratio, quia Apostoli statuerunt inter se, vt episcopi singularum gentium scirent, qui inter eos primus esset. Si enim ex statuto Apostolorum origines & ortum ducit Roman. Pontificatus, vt hæc quinta ratione a se composita concludere voluerunt, quomodo Anacl. dixerat proxime, caput fuisse Petrum, quia hoc ei a domino concessum esset? non ergo ista quinta ratio Anacl. est, sed Magdeburgensium. melius ergo, quam Magdeburg. intellexit Synodus Nicen. quæ c. 6. sanxit, vt secundum priscam consuetudinem, id est secundum formam apostolicæ traditionis canone, scilicet Apostol. 34. sancitam episcopus Alexandriæ præesset episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolitanis, quia ita consueuisset episcopus Romæ. ex consuetudine igitur episcopi Romanæ a domino instituta, a quo factus est princeps episcoporum, vt pote Petri principis Apostolorum successor, tanquam ex fonte, ac causa originem ducit consuetudo a S. Apostolis instituta potestatis primatum in episcopos suarum prouinciarum, vt canon sextus cõci. Nice. testatur, qui hanc epistolam Anacl. fecutus est; de qua re satis copiose superius differrimus.

Quinta ratio
meduse a Mag-
deb. ad inuen-
ta.

Sequi-

Sequitur sexta, inquit, ratio, quia in vetere testamēto Moyses, & Aaron primi erant, ergo si ortę fuerint difficiliōres causę, ad sanctę sedis apicē, quasi ad caput sunt referendę.]

Repetamus superiora, vt videamus, quemadmodum Magdeburge. inuententes, quę recte collocata erant, hanc rationem, tanquam falsam ad obijciendum composuerunt, cum sit alioqui vera. Dixerat enim Anacletus, cōcessum esse beato Petro a domino, vt omnibus Apostolis pręfesset, quāuis omnes essent Apostoli, & hanc formam relicta esse successoribus, Primatibus scilicet, & Archiepiscopis, ac reliquis episcopis, nempe vt Primates, & Archiepiscopi episcopis suis similiter pręfessent, quamuis omnes essent episcopi. subiunxit postea idem Anacletus, non solum hoc in nouo testamento esse constitutum, sed etiam in vetere fuisse, vnde scriptum est, inquit, Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt quę perinde sunt, ac si diceret, non hoc in nouo tantum testamento factū esse, vt sint episcopi, qui alijs episcopis pręfint, sed in vetere etiam factum est, vt essent similiter sacerdotes, qui pręfessent sacerdotibus, licet omnes essent sacerdotes, vt Moyses, & Aaron, qui fuerunt primi, & summi sacerdotes: hi enim soli, vt beatus Damasus in epistola 4. scribit, pręcipiente domino, in tabernaculo dei erigebant altare: soli vngebant: soli sacerdotes sacra vnctione instituebant, & alia, quę ad summum sacerdotium pertinebant, agebant; quoniam summi, inquit, domini sacerdotes erant: sicut de eis scriptum est, Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Paulo post subiungit idem Anacletus, si quę vero. causę difficiliōres inter vos ortę fuerint, ad huius sanctę sedis apicem eas, quasi ad caput referte, vt Apostolico terminentur iudicio. hoc autem sic faciendum esse, probat, cum subiicit inquit, quia sic dominum velle, ab eoq; ita constitutum esse, antedictis testimonijs declaratur. Videamus ergo, quę antedicta testimonia dicat, & vtrum ex illis sequatur, quod sanxit, difficiliōres causās ad Pontificem referendas esse. scilicet duo testimonia Paulo supra recitauerat, alterum, Tu es Petrus & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauēs regni cęlorum, & quęcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cęlo: & quęcunque solueris super terram, erunt soluta & in cęlo: Sanę quidem satis hoc testimonio constat, potestatem ligandi & soluendi primum datā esse beato Petro: ex quo efficitur, vt per eum, cui primū & specialiter data est, ad alios episcopos translata sit; vt etiam ex epistola priore beati Zepherini intelligi potest, ex quo rursus sequitur, vt reliquos episcopos nemo possit ligare, aut absoluerē pręter primum, in quo est principalis potestas ligandi & soluendi: eadem vero ratio est de reliquis causis maioribus, & difficiliōribus ad Pontificem referendis, quę de summis iudicijs episcoporum. Alterum testimonium ex antedictis fuit, Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt: quod si Moyses, & Aaron primi fuerunt in sacerdotibus, & vmbra habebat lex futurorum bonorum, fuerunt igitur Moyses, & Aaron vmbra eorum, qui in ecclesia nostra, cuius vmbra erat Mosaica hierarchia, primi, & summi sunt in sacerdotibus, id est, vmbra eorum, qui sunt episcopi, ita vt sicut Moyses, & Aaron sic erant summi, & primi in sacerdotibus, vt tamen Moyses esset fratris νομικὸς ἱεροτελεστής, vt Dionysius Areopag. eum vocat, id est, consecrator eius legitimus,

mus, & illius veteris hierarchie ἡγεμὼν, id est, dux, & pręfectus, ad eumque si quid difficile, & ambiguum erat, referendum esset, vt dominus constituerat, sic in primis, ac summis sacerdotibus, id est, in episcopis, necesse fit, esse vnum primum, cuius vmbra Moyses fuerit, cuius auctoritate ceteri episcopi consecrentur, & ad quem difficiliōres causę referendę sint, vt iā sic sit aduersus istos argumentandum, tam bene constituta est hierarchia noui testamenti, quam fuit Mosaica, at Mosaica hierarchia ita erat constituta, vt difficiliōres causę ad Moysē, tanquā ad summum & primū iudicem referrentur, quę erat optima, & diuina cōstitutio, ergo in nouo quoque testamento ad Pontificem, qui est euangelicus Moyses, difficiliōres item causę referendę sunt. Quis sanę mentis huic rationi non assentiatur?

Addunt deinde Magd. Victor epist. 1. sic argumentatur, Petro dictum est, Quęcunque ligaueris super terram, erunt ligata, & in cęlo. & quęcunque solueris super terram, erunt soluta & in cęlo, ergo appellandum est ad sedem Romanam. 1

Hoc quoque enthymema Magdeburgenses non male composuerunt ex verbis, ac sententia Victoris. Sic enim ille scripsit, Quamquam a comprouincialibus episcopis accusati causam Pontificis, id est, episcopi scrutari liceat, non tamen inconsulto Romano Pontifice, permissum est: cum beato Petro Apostolo non ab alio, quam ab ipso dictum sit domino, Quęcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cęlo, & quę sequuntur, verū hoc enthymema non intellexerunt isti, quā vim haberet: in quo qui superius concedat, id est, dictum esse Petro, quęcunque ligaueris &c. necesse sit inferius concedere, id est, esse eum appellandum, quoties necessitas causę postularit. etenim si cum specialiter dictū est Petro, vt principi Apostolorum, cui iussit dominus firmare fratres, & pro cuius fide specialiter orauit, quęcunque ligaueris, & quę sequuntur, data est ei auctoritas: interdici alijs ecclesiam, nisi prius per satisfactionē reconcilientur, hoc. n. inter alia est ligare, vt S. Eutychnus martyr & Pontifex in epist. 2. interpretatur: & vt est in omnibus ecclesijs Orientis, & Occidentis cōsuetudo, cōsequens est, vt quisquis ab alio in causa sua satisfieri sibi iure postulet, ad eum possit specialiter confugere, vt fulciatur & releuetur; cui data sit specialiter prima potestas ligandi, id est, interdici ecclesiā, vsq; ad satisfactionē. quare vt Victor Pontifex ex eo, quod Dominus dixit specialiter beato Petro, quęcunque ligaueris, &c. cōclufit enthymematice, nō licere inconsulto Pontifice causam episcopi accusati scrutari, sic ex eodē proposito potuit idē similiter cōcludere, si voluisset, ad sedē apostolicā appellandum esse. Sed propter artificiosos istos, & expolitos disputatores redigamus argumentationē enthymematicā, quā reprehenderunt, in speciē, ac formā argumentationis pleniorē, ex qua appareat, necesse esse ratione cōnexi, quē dialectici mediū terminū vocant, ex propositis effici, quod concluditur in hunc modū, cui data est specialiter potestas interdici alijs ecclesiā, nisi prius per satisfactionē reconcilientur, eidē specialiter conuenit, vt eundē possint ceteri omnes appellare: at Pontifici data est huiusmodi potestas, si quidē ei dictū est specialiter, Quęcunque ligaueris, & hoc est ligare, interdici scilicet ecclesiā, vsq; ad satisfactionē, ergo Pontifici cōuenit, vt omnes eū appellare possint. sed pergamus ad ea, quę in centurijs sequuntur. Sic enim aiunt deinceps.

Quo ex principali potestate ligandi sequitur ratione cōnexi ius appellandi ad sedē Rom.

Quomodo quæ dicunt Centuriatores scripta esse in nos a Paulo in epistola ad Tim. i. c. 4. nō in nos quadrare possint, sed proprie in ipsos quadrare. item quomodo ipsi testimonium in centurijs suis perhibeant, non nos, sed ipsos a fide discessisse, & ex quibus testibus sua patria, & extra patriam cognoscere possint, quod ipsi a fide discesserint, & quomodo si non fuit alijs prædicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nondum impletam esse prophetiam, in omnem terram exiit sonus eorum &c. & quæ sit Lutheranorum hypocrisis, quam Paulus prædixit hic, & quomodo fides sine dilectione nihil valeat ad iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. Cap. 15.

2. Theff. 2.

HAec autem fundamenta & insignia mysterij iniquitatis esse, a Paulo 1. Tim. 4. 2. Tim. 2. 2. Theff. 2. 2. Pet. 2. & in Daniele & apocalypsi prædictum est.]

Sic isti sua probant dogmata, & nostra, id est, catholica refutant, nuda scilicet locorum & auctoritatum scripturæ citatione, quia apud istos verbum Dei nō indiget explanatione, quibus frustra antiqui patres, & scripturarū interpretes laborauerunt: nihil est enim apud istos in epistolis Pauli difficile intellectu, quod ab indoctis & instabilibus deprauari possit, sicut beatus Petrus de eis scripsit. nam si quæ sunt in eis difficilia, quod negare nō possunt Magdeburgen. an non consequens est, ut illa in istis numerentur, de quibus vtriusque partis contendendum dissensio est? si igitur hæc, quæ ex epist. Pauli sola & nuda capitum notatione aduersus nos citant, vel testimonio & auctoritate beati Petri inter illa difficilia intellectu referenda sunt, quæ dum contrario modo ab vtrisque nostrum explanantur, vel a nobis, vel ab ipsis deprauari necesse est, quorsum attinet nudos indices locorum proponere? nisi ut hac specie ostentationis more circulatorū suis discipulis illudant. Sed videamus paulisper Magdeburgenses vobis ne, an nobis testimonia ista, quæ nominastis, conueniant, quæ conscientia vestra non est passa recitari? ergo 1. Tim. 4. spiritus, inquit, manifeste dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendū cum gratiarū actione fidelibus & ijs, qui cognouerunt veritatē: quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendū, quod cum gratiarū actione percipitur: Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.]

Respondete nobis Magdeburgenses, vtri nostrum a fide discesserunt, nos ne, in quibus permanet, quod ab initio audiimus, ut vestrae etiam centuriæ testes sunt? qui idem sapimus, ad quod principio venimus, & in eadē regula permanemus, & sicut docent, qui verbo Dei ministrant, in omnibus ecclesijs catholicorum, quæ ubiq; sunt, & ea tenemus, quæ per testes omnium sæculorum, & omnium ecclesiarum mundi audiimus? an vos potius discessistis, in quibus quod ab initio audistis, & maiores vestri audierunt, non permanet? qui inter Lutheranos tantum, & quæ per Lutheranos tantum testes audistis, docetis? qui ne in vestris quidem dogmatibus idē semper sapitis, ut testis est Augustana confessio toties a vobis emendata, & resecta, neque tamen omnibus vestrae sectæ alumnis probata? Si sumus nos de quibus Aposto. prædixit, si nos inquam a fide discessimus, producite antiquos & graues testes, qui dicant, quando fuit nobis alia regula fidei, vnde discessimus? (hoc enim necesse est: si quidem nemo inde discedit,

dit, vbi nunquam fuit) quando alia dogmata professi sumus? Sed, o, pulchrum commentum, quod excogitastis dignum ijs, quos decipitis. cum enim in omnium sæculorum auctoribus catholicis eandem regulam fidei & doctrinæ nostræ reperiatis, qui clarissime testantur, nunquam nos a fide discessisse: vos Doctores omnes sanctos, ipsos etiam sanctorum Apostolorum discipulos in libris, & epistolis suis nequos & corruptelas, & inclinationes doctrinæ habere dicitis: ita nullam pulchram formam scriptoris etiam apostolici videtis, nisi nequosam, & rugosam. hinc ortum consiliū vestrum scribendi centurias, id est, notandi nequos & verrucas. hoc vobis per fugium satanas parauit. Sed videamus rursus an vos a fide discesseritis? & an in vos potius quadret, quod Apostolus dixit, in nouissimis temporibus discedent quidam a fide. & ne vobis domo discedendum sit, exquirite inter vos, quam fidem vobis tradiderit primus Archiepiscopus Magdebur. Albertus. & post eum secundus Ethricus, & alij deinceps? quam item regulam fidei populis suis, & ciuitatibus reliquerint quinq; illorum temporum episcopi, qui in eius diocesi fuerunt? excutite & reuoluite illorum temporum scriptores de ecclesiasticis rebus, ac disciplinis, & ea quæ vocant, prouincialia, ac rituales libros, & martyrologia. nun reliquerint vobis indices dierum festorum, & ieiuniorum, vñctiones mysticas, cōsecrationes ecclesiarum, exorcismos, & alios ritus ceremoniarum? aut si antiquiores adhuc testes fidei desideratis, qui dicant, vnde a vobis discessum sit, ite in Belgicā & interrogate, quā fidē reliquerit ecclesijs suis primus Archiepiscopus Rhemenfis S. Sixtus beati Petri discipulus: quā rursus primus Archiepiscopus Rhotomagensis S. Nigasius martyr a beato Clemente missus, & 6. eius suffraganeus? quam reliquerit suis primus Archiepiscopus Treuerensis S. Eucharius beati Petri discipulus & successor eius S. Maternus? quam item suis ciuitatibus tres eorum suffraganeus reliquerint? & Crescēs S. Pauli discipulus primus Archiepiscopus Marguntinus, quod fidei ac doctrinæ depositum vsque in hodiernum diem ecclesie suæ commendauerit? & ne omnes ecclesias enumerem, vos reliquas percurrite. Quare cū cōstet, aliam fuisse maiorum vestrorum fidem, consequens necessario est, vos ab illorum fide discessisse. sin vero respondetis, ut solitos respondere audio, & lego, nondum illis traditum fuisse purum euangelium, cum idem, de nobis respondeatis, consequens est, ut falsum sit, quod ait propheta, in omnē terram exiit sonus eorum. nunquid maiores vestri superioribus sæculis, nunquid Galli, nunquid Hispani, nunquid Itali, nunquid Afri, nunquid aliæ gentes catholicorum non audierunt? & quidem respondet Paulus, in omnem terram exiit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. & Paulus Apostolus testatur fidem Rom. ecclesie annunciatam esse vniuerso mundo. cum igitur vos a fide discesseritis, quia quod per patres maioresq; vestros ab initio audistis, non permanet in vobis, & ut idem Apostolus ad Colo. scribit, non permansistis in fide fundati & stabiles, atque immobiles ab spe euangelij, quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub coelo est, sequitur ut vobis conueniant illa quæ in eodem loco epistola ad Tim. sequuntur, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum in hypocrisi loquentium mendacium. hæc est enim vestra hypocrisis, qui simulatis tradere vos purū euangelium ijs, quos decipitis, libertatem illis promittentes, cum sitis ipsi serui corruptionis: Sic

Tt ij enim

Vnde ortū cōsiliū Magde. scribendi centurias.

Quod perfugium satanas Lutheranorū magistris paraauerit.

Vnde possint clare discere Magde. vtri ab ecclesia discesserint, nos, an ipsi.

Magde. falsum esse faciunt vaticiniū Dauid.

Coloss. 1.

Quæ sit hypocrisis magistrorum Luther. ab apostolo prænunciata. 2. Pet. 2.

Magd. nuda citatione capitū scripturæ sine verborum recitatione probat quod volunt. Magdeburgen sibus frustra laborauerunt antiqui interpretes scripturarum.

Quo quæ Magdeb. capitibus tantū indicatis afferunt aduersus nos, aduersus eos potius faciant.

Demonstratio euidentis, non nos sed Lutheranos ab ecclesia discessisse.

enim fictis verbis de illis in auaritia negotiamini, quibus iudicium iam olim non cessat & perditio vestra non dormitat. vos cauteriatam habetis conscientiam, quia nullum sensum vestrorum malorum habetis. haecenus de dogmatum & doctrinae catholice fide; a qua non a nobis, sed a vobis discessum esse, licet more vestro negetis, quantum loci, & breuitatis ratio patitur, demonstratum est. Quia vero haec fides dogmatum & doctrinae tametsi necessaria sit ad salutem animarum, tamen si a charitate seiungitur, nihil sicut Apostolus docet, prodest, nosse & credere omnia mysteria: videamus etiam de ea fide, quae in Christo valet, sicut idem Apostolus ad Galatas scripsit, Vtri nostrum ab illius professione discesserunt? constat. n. non nos, sed vos discessisse: si quidem fidei solam & charitate nudam praedicatis: & hanc in Christo contra verbum eius valere profiteremini. Nos contra sicut ab initio s. Apostoli tradiderunt, & sicut patres & maiores vestri semper professi fuerunt, fidem cum charitate coniunctam valere in Christo profiteremur, & sine ea mortuam esse. nunquam nos ab huius fidei praedicatione discessimus. & si .n. epistolam beati Iacobi contra auctoritatem omnium ecclesiarum, quae sub caelo sunt, negetis, sicut propheta vester Martinus Lutherus vobis reuelauit, quae fide sine operibus mortuam esse testatur, ac proinde nihil valere in Christo, ex cuius fide, ut ait Propheta, iustus viuunt, tamen ne vobiscum de hac epistola contendamus, satis nobis est contra errorem vestrum auctoritas Pauli, cuius epistolam ad Galatas recipitis. in qua idem cum Iacobo fratre Domini ait, si quis verba, ex quibus elicienda est sententia, scienter interpretetur. nam in Christo, inquit, Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praepurium, sed fides quae per charitatem, siue dilectionem operatur, id est, in actu, siue in opere est: illud. n. ενεργειαι in graeco, siue ενεργουμένη necesse est patiendi modo accipere secundum regulas Grammaticorum, & usum graecae linguae. sicut accipitur omne item participium, & verbum medium, cum absolute siue ut Grammatici loquuntur, intransitiue dicitur, hoc est sine casu actiuae constructionis. docui hoc prolixè in dogmatico meo de iustificatione, collatis omnibus alijs locis epistolarum Pauli, in quibus sic necessario, id est passiuè hoc participium ενεργουμένη siue ενεργουμένη, & verbum ενεργειαι. accipitur, Ut si quis contradicere velit, parum se in studio linguae graecae profecisse probet. Si quis tamen tantum sibi promittit, redarguat, si potest, & doceat: vel doceri patiatur. notaui etiam locos veteris scripturae apud 70. de eo, qui fidem per dilectionem operatur, locos dico in prou. cap. 12. & in Eccle. cap. 15. Ut iam quod est in latina interpretatione, fides, quae per dilectionem operatur, ut verbum operatur graeco respondeat, patiendi modo accipiendum sit a verbo opero, operas, sicut scriptura sancta uti solet verbo consolari patiendi modo a verbo consolo, consolans. quare cum fides ut in Christo valeat, per dilectionem operanda sit, & exercenda secundum apostolum, consequens est, ut dilectio sit instar formae, per quam fides instar materiae ενεργειαι id est actuatur, ut hoc verbo interim explicandi causa utamur. itaque sicut corpus μη ενεργουμένη δια λογης, id est dum non agitur, per animam, necesse est, ut mortuum sit, sic fides μη ενεργουμένη δια αγαπης, id est, non actuaeta, ut ita dicam, per charitatem, siue dilectionem, mortua est.

Vtri a fide, quae in Christo valet, discesserit.

Quomodo sit necessario secundum virtutem verborum intelligendum quod ait apost. fides, quae per dilectionem operatur.

Pro. 12.
Eccle. 15.

Quomo-

Quomodo illud prohibentium nubere non in nos competat, qui ad nuptias iustas quandoque hortamur, & quomodo Iuterani Magistri, dum omnibus laxant habenas libidinis, sponsonem fidei negare docent contra scripturam Pauli expressam, & de grauisima interpretatione Synodi 4. Carthaginensis in locum Pauli de illis viduis, quae primam fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de Virginibus, et qui heretici sint, quos Apostolus praedixit prohibentibus nubere: deinde de prohibentibus cibos, & quid Clem. in constit. Apostol. scripserit de abstinendo a cibis, & quid Cyrillus Hiero. quid item ex epistola Pauli intelligatur, cum Timotheum prohibuit, ne aquam biberet propter stomachum.

Cap.

16.

HAecenus de fide: a qua nouissimis temporibus discessistis iuxta prophetiam beati Pauli Apostoli. in cuius vos epistolis difficilia intellectu ad vestram perditionem deprauatis: ut illud quod statim. Sequitur, prohibentium nubere. quod quidem vobis, ut verum fateamur, non congruit, neque de vobis praedictum est, sed peius est, quod dum male hoc istud intelligendo deprauatis, aliud aequè impium facitis, habenas. n. libidinis omnibus laxatis, qui omnibus nuptias permittitis, & sponsonem fidei negare docetis: de nobis vero falsum loquimini, nec .n. nos ut fingitis, nuptias iustas prohibemus: quas iuxta verbum Dei honorabiles esse scimus: & ad eas secundum Apostolum eos, quibus licet, si non continent, hortari solemus. immo in hac ipsa epistola Clemen. quam vos negatis, presbyteri monentur curare, ut mature iuuenes matrimonia ineant, quo iuuenilis libidinis laqueos anticipent: idem quoque praecipitur in 4. lib. Clem. de apostolicis constit. dare in quam operam, ut iuuenes tempore ad coniugium maturo, matrimonio iungantur, ne, inquit, in ipso flore seruescentis aetatis se meretricibus dedant. Ut iam hoc sit, quod Paulus ait, si non continent, nubant, melius est. n. nubere, quam vri. & in epist. ad Tim. volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse: nullam occasionem aduersario dare maledicti gratia. illis, vero viduis cum eodem Apost. Paulo nuptias prohibemus, quae Deo non nubere promiserunt, quae si nubant, aut nubere velint, primam fidem ad damnationem suam irritam faciunt: quia, ut ait Theodoretus hunc locum interpretans, Christo erant dedicatae, & ascriptae, ut pudice in viduitate viuerent: & apostolica traditio a Clemente Rom. in tertio libro de const. apost. scripta de huiusmodi viduis iterum, inquit, nubere post promissionem sceleratum est, non propter coniugium ipsum, sed propter mendacium. est autem hic locus Pauli, grauisima auctoritate a 4. Synodo Carthag. explicatus: & canone eius 4. sancitus. Sicut, inquit, bonum est castitatis premium, ita & maiore obseruatio, & praecipio custodiendum est. Ut si quae viduae quantum libet adhuc in minoribus annis posita, & matura aetate a viro relicta se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi, & ecclesiae religioso habitu apparuerint postea vero ad nuptias saeculares transierunt, secundum Apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere aufere sunt. tales ergo personae sine christianorum communione maneat; quae etiam nec in conuiuio cum christianis communicent, nam si adulterum coniuges reatu suo sunt viris suis obnoxiae, quanto magis viduae, quae religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte non coacte obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, atque ad secundas nuptias transitum fecerunt? quae & si violen-

1. Cor. 7.
1. Tim. 5.

An conueniat nobis illud in prophetia Pauli prohibentium nubere.

violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac postea delectatione carnis ac libidinis permanere in coniugio, raptori, vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ tenebuntur obnoxia. de talibus ait Apostolus, cum luxuriatæ fuerit, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Aurelius episto. Carthag. ecclésiæ subscripsi. Similiter omnes episcopi subscripserunt ducenti quatuor. Dicent fortasse Magdebur. næuum fuisse hunc Synodi Carthag. id est, ducentorū quatuor episcoporū, ut illis pergant illudere, quos illudendos a Satana susceperūt. Ad illud vero, quod hic hæretici obijcere solent ex epistola beati Cypriani ad Pomponium, tametsi lib. 2. de dogmaticis characteribus verbi Dei, cum de coelibatu disputarem, respondimus, tamē quia necessarium est, nō pœnitebit hic repetere. ergo de virginibus Deo dicatis, quæ cum masculis dormisse fuerant deprehensæ scribens Cyprianus, quod si se, inquit, ex fide Christo dicauerunt, pudice, & caste sine vlla fabula perseverent. Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est, ut nubant, quam ut in ignem delitis suis cadant, non loquitur de virginibus post factum votum, absit, sed hoc dicit, cum virgines castitatē Deo spondent, si eo animo spondent, ut in sancto proposito perseverare velint, resistant fortiter libidini: Sin autem non est eis animus perseverandi, ut nubant. non enim inquit, vetabantur nubere, si se continere nō poterant, nullatenus nubere verabantur, sic habita secum deliberatione promissam Deo pudicitia fidem debent custodire. in eandem itaque sententiam beatus Cyprianus de virginibus si se, inquit, dicauerunt, perseverent: Si vero perseverare nolūt, ne se velint dicare: sed potius nubāt. Qui igitur sint, quos Paulus in epist. ad Tim. prohibuit esse nuptias prædixit, Sanctus Sixtus secundus in epist. de castitate de illis, inquit, intelligendum est, qui ut malum, nuptias damnant, & non a Deo institutas credunt: nec illos nubere sinunt, quibus hoc Apostolus indulget, Manichei scilicet, & Marcionistæ, qui alium nuptiarum, alium virginittatis Deum credunt. nos vero, inquit, eundem confitemur: & non damnamus nuptias, nec incōtinentes nubere prohibemus. Hactenus de prohibentibus nubere, quod ut nobis non convenit, ita nec illud quod sequitur, & abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & eis, qui cognoverunt veritatem, quin posius sicut apostolica constitutio in lib. 6. Clem. præcipit, omnem creaturam Dei bonam dicimus, & nihil abominabile: omne quod ad alendum corpus iuste percipitur, optimum: omnia enim secundam scripturam valde bona. hactenus constitutio. qui dixit iuste percipitur, satis significavit, aliquando iniuste percipi, ac proinde iuste prohiberi posse, ut ratione valetudinis, aut ecclesiastici ieiunij. hanc autem apostolicam traditionem vsque in hodiernum diem ubique, nisi ubi vos docetis, tenet ecclesia catholica. de huiusmodi ciborum laudabili & religiosa abstinentia Cyrillus Hierosolym. ante mille ducentos annos, sicut ecclesia Hierosolymitana, cui præerat, a S. Apostolis didicerat, & acceperat, scribens in 2. Catechesi aliquæ, inquit, animæ se polluunt dum viles causas edendi, aut non edendi ignorant. ex eorū numero sunt Lutherani. Sequitur, etenim, cum ieiunamus, a vino & carne nos abstinemus, non quod auersumur, aut abhorreamus, sed quod mercedem inde

expe-

expectemus: ut contemnendo quæ ad sensus pertinent, spiritali mensa fruamur: & ut seminando nunc in lachrimis, futuro sæculo in exultatione metamus. deinde subiungit, ne igitur contempnas eos, qui manducant, & propter imbecillitatem corporis cibum capiunt: neque vituperes eos, qui utuntur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates. neque condemnaueris eos, tanquam peccatores: nec oderis carnes tanquā aliena: sciebat enim Apostolus esse aliquos tales, cum dixit prohibentiū nubere, & abstinere a cibis, quos Deus creavit, ut sumerent fideles cū gratiarum actione. Deinde subiungit, ne ergo abstineas te a cibis, quasi execrabiles sint: sic enim abstinentem nulla te merces manebit: sed contemne, tanquam bonos propter meliora bona spiritalia tibi proposita. hactenus Cyrillus hierosolym. infinitos possem producere, pro ecclesiastico ieiunio, quo ecclesia nostra utitur. producant Magdeburg. vel vnum tantum ex antiquis catholicis, qui dicat, aut non esse ieiunandum ex præscripto legis: aut in ieiunio non esse a carne abstinendum. Quæro vos Magdeburgen. qui scripsit Timotheo, te ipsum castum custodi noli aquā bibere, sed utere modico vino propter stomachum & frequētes tuas infirmitates, an existimatis, si ille robusto, & bene valente stomacho fuisset, nō fuisse Paulum laudatum, quod aquam biberet? quis sanæ mentis hoc neget? præsertim cum esset Timo. adolescens, & castum esse Paulus iuberet: scitis autem vos verum esse, quod dixit comicus, sine Cerere & Baccho frigere vererem. Cur igitur quod laudaturus erat Paulus in Timotheo, quodq; spōte, ut melius castitatem tueri posset, faciebat, non sit laudabile cuius Christiano, & ad libertatem euangelij pertinens, siquidem possit ad exemplū illius abstinere a vino & carne: & ijs cibis uti, quibus corpus quidem ad naturæ necessitatem alatur, & citra iniuriam valetudinis ita castigetur, ut a seruitute corruptionis & concupiscentiæ liberetur? an licebit medico tibi egroto interdiceret, & id nemo ad seruitutem pertinere dicat. incurādo corpore, & non liceat medicis animorum ad curationem animæ cibū aliquando & potum interdiceret? aut si id fiat, continuo contra libertatem euangelij, id est, contra libertatem carnis fieri clamabitis? vos enim, ut de aliis similibus Iudas Apostolus scripsit, Domini nostri gratiam in luxuriā transfertis. Timoth. ergo quia sibi vinum prohibebat, adde etiam & carnem, siquidem corpus suum ieiunij ad custodiam castitatis, utpote adolescens macerabat, iam ex istis erat, quos Paulus prædixit nouissimis diebus a fide recessuros. Denique si ij, qui a cibis, aut vino abstinere ieiunando, ut catholici facere solent, a fide discesserunt, (quid enim interest abstinere a cibis, an a potu vini, cum vtraque sit creatura Dei?) edite ergo vos & bibite, ac plaudite, quibus ista placet comœdia. Utinam cras nō moriamini, & sepeliimini in inferno cū Epicuro, & Epulone: apud nos vero uti nam tam studiose ieiunarent omnes, qui valent, quam sancta & Deo grata, atque animis & corporibus salubria ieiunia esse credimus, & experimur. utinam omnes iuvenes ad custodiam castitatis faciliorem, Timoth. imitarentur, non dico vsque ad offensionem stomachi vinum sibi interdicerent, sed saltem citra incōmodum valetudinis plus aquæ miscerēt: quia caro inquit Marcus Anachoreta in epist. ad Lycium, si pinguis sit, aut iuuenis, aut humidior, facile excitatur ad libidinē. idcirco præcipit idē, ut iuuenis vinum omnino ne oleat quidem: immo etiam satietatem aquæ fugiat: multum

Magd. nullum ex veteribus catholicis producere possit, qui improbet ieiunia, quæ ex legis præscripto sunt. 1. Tim. 5. Exemplo Timothei redarguitur improbatio delectus ciborum, & potus.

Qui in ieiuniis delectum ciborum improbant, cum Epicuro, & Epulone sepelientur in inferno.

Marcus Anachoreta ad Lycium.

Fortasse i 204. episcopis næuum reperit Magd.

De Cypriani ad Pomponiū epist. quā hæretici obijciunt de virginibus.

De decreto Gelasii cōgruēte cum epistola Cypriani, & eam explicat.

De quibus nā apostolus prædixit, prohibuit esse nuptias. explicavit. S. Sixtus secundus.

Cōstitutio apostolica de cibis sumendis.

Cyrillus Hier. de cibis. Lutherani causas edendi, & nō edendi ignorant.

multum enim, inquit valet ad castitatē exercēdam humoris vacuitas. Sed refellamus, quæ sequuntur, quæ contra nos, idest contra epistolas apostolicorum Pontificum Magde. indicatis tantū locis scripturę attulerunt citant enim præterea c. 2. Tim. 2. contra nos.

Quomodo quæ Apost. 2. Tim. 2. scribit, non in nos, vt Magdebur. uolunt, sed in Lutheranos potius, conueniant: & quomodo nos non de uerbis cum eis contendimus; sed de re, et quæ sit regula ab Apostolis tradita recte tractandi uerbum ueritatis, & quomodo eam reprobauerunt Lutherani magistri, Item de profano uaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodo Lutheranorum, de iustificatione ex sola fide, sit prophanum uaniloquium, ut illud Himenæi, & Phileti resurrectionem esse iam factam, & quomodo hoc ueteres interpretati sunt, & quomodo in nostra ecclesia cauetur omne uaniloquium profanum studio inquisitorum, quo carent Lutherani, & de necessitate, & antiquitate huius officij in Ecclesijs catholicorum. Cap. 17.

2. Tim. 2.

Athanasius ad Antiochenfes.

Non de uerbis tantum, sed de re disceptat nobiscum Lutherani.

Quod solam, & nudam fidē prædicare audientes subuertat.

Lutherani magistri commēdat apud deū per solam fidē, quē deus non commendat, nec apostolus eius sine opere.

Videamus igitur vtrum nostris conueniant, quæ hic ait Aposto. noli, inquit, contendere uerbis, ad nihil enim utile est nisi ad subuersionē audientium. Solicite autem cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem uerbum ueritatis. profana autem uaniloquia deuota: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, ut cancer serpit. Primū igitur præceptum hoc de non contendendo uerbis bene utriusque nostrū inter nos seruamus. Si enim de uerbis tantum pugna nostra uobiscum esset, & non de rebus, facile exemplū magni Athanasij sequeremur, qui de ijs, qui affirmabant unam esse hypostasim, & rogati quomodo hypostasim acciperent, respondebant pro substantia, ita ut nobiscum sentirent, unam esse patris, & filij & spiritus sancti substantiam, sic ad Antiochenfes scripsit, non esse illos amplius interrogandos, quin potius recipiendam esse illorum interpretationem: simulq; hortatur, ut ab ijs, qui recte interpretantur, & sentiunt, nihil aliud requiratur, neque de uerbis disceptetur: ad nihil enim eiusmodi contentionē de uerbis utile esse. at Lutherani, ut dixi, non de uerbis nobiscum disceptant, ne tunc quidem, cum de fide iustificante cum eis pugnamus. nos enim fidem sine charitate, per quam in ipso etiam baptismo paruuli fides perficitur, nihil ad salutem ualere profiteamur: isti uero solam, & nudam fidem prædicant, quod quidem audientes subuertit. facit enim hæc doctrina, ne curā habeant bonorum operum, dum persuasum habent, posse hominem placere Deo per solam fidem, sine ullo actu charitatis, nec elicitio, nec imperato. Sequitur in episto. Pauli, cura te ipsum exhibere operarium inconfusibilem. hoc uero quomodo Magdeburgen. implent? qui tradunt cum reliquis magistris Lutheranorum, posse hominem exhibere se Deo δοκιμον, idest, probabilem per solam fidem. & cum Paulus Apostolus utrumq; uno loco iunxerit δοκιμον θεῷ, καὶ ἐργάτω idest, probabilem & operarium inconfusibilem, isti qui nouam sectam introducunt, alterum ab altero separāt, ut probetur eis per solam fidem, qui secundum Apostolum non probatur Deo sine opere, unde operarius est, & dicitur. est ne hoc recte tractare uerbum ueritatis? habetis ne uos Magdeburgen. potestatem commendandi, & exhibendi Deo probabilem sine opere, quem Deus non commendat, neque probat, nec Apostolus eius Paulus? Sed uideamus quod sequitur, recte tractantem uerbum ueritatis. nos regulā τῆς ὀρθότητος idest recte tractandi

ctandi uerbum recitatis, ex Paulo Apostolo didicimus, cum in epistola ad Philipp. admonet, ut siquid aliter senserimus, ita a Deo reuelandum esse credamus, ut tamen idem sapiamus, ad quod prius uenimus, hoc enim significat ἀφ' ἑαυτοῦ, quod magis adhuc declarat subiungens, in eadem regula permaneamus: & cum ad Timoth. scribit, inquit, tu autem permanece in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris. interrogate uos Lutherani centuriatores uestros, & alios superintendentes, ut uocatis, an permaneant in ijs, quæ per patres & maiores suos didicerunt? & an sciant, ex quo ista, quæ tradunt, didicerint, nisi ex proprio eorum propheta Martino Lutero, an non est hoc μεθοδεῖν uerbum Dei, ut ait beatus Polycarpus in episto. sua, idest circumuenire potius, quam recte tractare? siquidem ut non haberetis successores ullos Apostolorum ex ijs, qui ea nobis tradiderūt, quæ ab ipsis Apostolis per successiones in ecclesijs acceperūt, neq; doctores ullos antiquos, quos Deus dedit ecclesiæ, ne circūferantur homines omni uero doctrinæ, uos in astutia, sicut Apostolus ait, εἰς μεθοδεῖν τῆς πλάνης, idest, ad circumuentionem erroris omnia dogmata nostra uobis non consentientia, quæ in illis antiquis patribus legitis, nauos & corruptelas, & inclinationes doctrinæ esse finxistis. Quæro iterū, est ne hoc ὀρθοποιεῖν, idest recte tractare uerbum ueritatis? an μεθοδεῖν idest circumuenire? Sequitur in Paulo, profana autem uaniloquia deuota: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, ut cancer serpit. est κενόφωνία, idest uaniloquium, ut Olympiodorus in comm. Job. cap. 32. interpretatur, cum aliquid dicitur, quod intelligi non potest, neque probari, utrum ita sit. Vnde promittit Elus diciturum se, quæ illi tres amici Job intelligere possent, quod erat loqui usque ad eos, sic enim dixit, exemplum uero huiusmodi uaniloquij, siue commenti fabulose est illud Himenæi, & Phileti, esse scilicet iam factam resurrectionē, siue illi successiones liberorum resurrectionem esse profane interpretarentur, ut Theodoretus putat: siue remunerationem cuiusque, ut beatus Cyrillus, qui disputationem scripsit aduersus eos, qui ideo aiebant iam factam esse remunerationem cuiusque pro meritis, quod non dixisset Dominus in euang. cum de diuite & mendico loquitur, mendicus quidā, sed Lazarus, ut ipsa, inquit, proprii nominis appellatione demonstraret, iam esse factam re & ueritate remunerationem: siue resurrectionem interpretarentur vitam hominis iusti in carne mortali: ut quidam auctor nostri temporis in 4. lib. de locis Theologicis existimauit: siue quid aliud uanitatis. exemplum quoque huiusmodi uaniloquij ait Iustinianus Imperator in Nouel. 146. esse Deuterofes Iudeorum, quæ illi dicunt traditiones sapientum a Moise acceptas, a quibus Paulus Timotheum, ut matre Iudeum monet, ut caueat: & formam habeat sanorum uerborum, quod idem in alio loco dicit. Uideamus nunc sint ne uestra uaniloquia, & quidem profana, an nostra? atqui in ecclesia nostra nihil traditur, quod non ab omnibus intelligi possit: & ab eo qui tradit, demonstrari ita esse, quia sic acceperit in ecclesia: & sic in omnibus ecclesijs doceatur. si quis uero euangelizet præter id quod accepit, & ecclesiæ traditum est, sit anathema. & si quis ecclesiæ suspectus est, inquitur in eum: & exploratur fides eius. ita fit, ut neque profana uaniloquia, neque sermo ullius corruptus, tanquam cancer ad impietatem proficiens inter nos serpat. atque hæc quidem est necessitas, & fructus nostrorum

De regula recte tractandi uerbum ueritatis, unde eam nos didicimus. Phil. 3. 2. Tim. 3.

Polycarpus in episto. sua. Lutherani ex nullis successoribus apostolorum discere uolent, nec habere ullos in ecclesia doctores Eph. 4.

Quid sit uaniloquium, & quæ exempla eius. Job. 32.

De uaniloquio dicentium, iam factam esse resurrectionem.

2. Tim. 1. Quare in nostra ecclesia nō tradantur uaniloquia, sed apud Lutheranos.

Vu inquit

inquisitorum, qui sunt in hac parte episcoporum adiutores precipui: (ad episcopum enim in primis pertinet, omni diligentia curare, ut quibus preest, sani sint in fide) quorum munere, & cura nunquam ecclesias apud maiores nostros olim vacasse intelligi potest ex 3. lib. Origenis contra Celsum, in quo licet obseruare ordinem τῶν φιλοπονησάντων, id est eorum, qui in aliarum vitam & fidem studio sciscitandi ad eijciendum infames inquirebant. sic enim ait, apud eos, qui pro viribus ostenderunt, propositum sibi esse, nihil aliud velle, quam quae Christianis viderentur, fuisse quosdam constitutos ad sciscitandum de vita & conuersatione cuiusque, ut si qui facerent τὰ ἐπιρρητὰ id est, aliquid infame, coetu communi & consortio Christianorum prohiberentur. erant igitur, tunc ἐκ τῶν ἐπιρρητῶν id est, inter infamia, & profana ea, quae vos nunc praeter sensum ceterorum Christianorum, & sanctarum ecclesiarum consuetudinem vultis, ut non obseruare dies ieiuniorum, non dies festos sanctorum, non orare pro mortuis, non habere religioni vota, non abstinere a nuptiis sacrarum Virginum, non confiteri sacerdotibus, non sacrificare, non venerari imagines sanctas, & alia huiusmodi, ne omnia enumerem, in quibus qui erat deprehensi, ex communi congressu, ac consortio Christianorum ante mille trecentos annos & amplius eijciabantur, non enim alio grauiore supplicio vllum tunc afficere poterat ecclesia, quod nec ethnici Imperatores & magistratus passi fuissent, ut recte Remundus Ruffus iuriconsultus contra Moliniam obiecit at apud Lutheranorum magistros, qui gratiam euangelij in luxuriam, ut de alijs similibus beatus Iudas scripsit, & in licentiam transtulerunt, quis huic officio inquirendi praest? quod iudiciu apud istos exercetur de vaniloquijs profanis, quae populis traduntur? an non est profanum vaniloquiom dogma istorum de iustificatione, quod Theobaldus Thamerus Germanus, qui quinquennium fuit, ut scitis, ex ministris Lutheranorum, & iam pridem, quia ex nobis prodierat, & ex nobis erat, ad nos redijt, scite ille quidem, & festiue phantasma appellare solebat, cum de eo aliquando disputaremus. quid enim vanius aut fallacius esse potest, quam tradere sola & nuda fide hominem iustificari? an non superat omnes chimeras, & hippocentauros, ac tragelaphos, omnes denique fabulas, ut qui manet in morte, viuat? iustus enim, sicut scriptum est, ex fide viuunt, & qui non diligit, manet in morte, ait Ioannes: sed dicent hic, fidem, cui totam vim iustificandi tribuunt, nunquam esse sine charitate, sic enim nuper quidam ex eis doctor Tubingensis scripsit, atque ita negabunt effici, quod dicimus. at quomodo ait apostolus de quibusdam, confiteri se nosse deum, factis autem negare etenim si confitentur nosse deum, fidem igitur habent. ac rursus si factis negant, ergo non habent charitatem. praeterea quid minus intelligi potest quam ut is qui charitatem non habet, sit amicus Dei? Abraham enim postquam credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, ut in Genesi scriptum est, dictus est stare coram Deo, & appropinquare illi, ut est in Gen. cap. 18. quod Philon quoque Alexandrinus in libro de migratione Abrahae obseruauit: stare autem coram Deo, & appropinquare ei est esse amicum eius, non solum quia beatus Iacobus, cuius epistolam negatis, sic interpretatus est, cum ait reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est, sed quia secundum idiomata scripturae S. & proprietatem verborum non potest, aliud significare stare coram Deo & appropinquare ei, quam esse amicum eius: quod

De officio inquisitorum fidei, quod semper fuit in ecclesia.

Apud Lutheranos non sunt, qui de fide inquirent.

Quo oes chimeras superet vaniloquiū, quod tradunt Lutherani, iustificari hominem per solam fidem.

Obseruatio Philonis in iustificatione Abrahamae, quod locū epistolae Iacobi declarat, quando, & ubi amicus dei appellatus est. Quid sit stare coram Deo, & ei appropinquare.

quod quidem sine opere charitatis fieri non potest, cum ipse per sapientiam suam dicat, ego diligentes me diligo, & in euangelio, vos amici mei estis, si feceritis, quaecumque precipio vobis: & Paulus elegit nos, ut essemus sancti & immaculati coram ipso in charitate. ut igitur Himeneus & Philetus resurrectionem aiebant factam esse, antequam fieret, sic isti secundum vaniloquium suum iustificationem, quae est quaedam vita ex mortuis, factam esse tradunt, antequam fiat.

Pro. 8. Ioan. 15. Eph. 1.

Quomodo quae Magdeb. scripta esse dicunt de nobis 2. Theff. 2. in ipsos quoque proprie quadrent, & in nos nullo modo possint, & quomodo mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur, tanquam in Antichristis, docuisse Ioannem in epist. sua. Item collatio eorum, quae Daniel de Antichristo praedixit, cum praecursoribus eius Lutheranis magistris, & quomodo mira eorum similitudo demonstratur, & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodo quae nobis falso tribuunt Magd. ipsis vere congruant, ut introduceere nouas sectas, & negare eum, qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blasphemari. Cap. 17.

Sed transeamus ad aliam notationem istorum. citant enim deinde contra nos c. 2. Theff. 2. videamus igitur, quid Apostolus dicat loco ab istis indicato tantum, Rogamus autem, inquit, vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostram congregationem in ipsum, ut non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies domini: ne quis vos seducat vilo modo. Si vos Magd. cum Lutheranis vestris illi estis, quos Apostolus rogat, ne cito moueamini a sensu vestro, necesse est, ut doceatis fuisse vos a principio isto sensu: & istam disciplinam, quam tenetis, a principio tenuisse patres, & maiores vestros: at hoc non docetis neque docere potestis, immo nostrum sensum, & nostram disciplinam vos ipsi in antiquis ecclesiae sanctae doctoribus demonstratis, quos nequos, & corruptelas illorum seculorum, & inclinationes doctrinae esse dicitis. ita fit, ut ipsis centurijs vestris vos ipsi iuguletis, & vestro iudicio iuxta prouerbum more foricum pereatis, comprehensi a Domino in astutia vestra, & incidentes in foueam, quam fecistis. Deinde, ad quos haec Paulus scribit inquit, rogamus vos, ut non cito moueamini a sensu vestro, & quae sequuntur, eisdem monet paulo post, quid facere debeant, ne cito per errorem seducti, a sensu suo moueantur: itaque, inquit, fratres, & tene traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: ut iam hoc sit non moueri a suo sensu. i. esse stabiles, & permanere in eo, quod a principio, siue per sermonem praesentes, siue per epistolam absentes, didicerant. quare cum nihil vos recipiatis praeter verbum Dei scriptum, atque id quidem contra verbum Dei interpretemini, qua fronte haec, quae Paulus hic scribit, contra nos citatis? quos enim, ut dixi, Apostolus monet, ne moueantur a sensu suo, eosdem monet, ut teneant traditiones, siue per sermonem, siue per epistolam. quod quidem nos constanter facimus, sicut maiores nostri, & vestri etiam semper fecerunt: vos vero a nostris, & vestris discessistis. atque illi quidem, a quibus Paulus cauere rogat & monet, melius saltem quam vos hac in parte sentiebant, qui traditiones sine scripto tenebant: alioqui non diceret Paulus, Rogamus, ut non cito moueamini

Quo caput cepit. 2. ad The. quod in nos sine recitatione indicat Magde. in Lutheranos conueniat.

Magd. suis centurijs se iugulant suo iudicio pereuntes, & incidentes in foueam, quam fecerunt.

Non possunt esse Lutherani, ut Magd. vult quibus paulus dicit, rogamus vos, ut non cito moueamini a sensu vestro. Quid sit apud Paulum moueri a sensu suo.

Vu ij a sen-

a sensu vestro, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem neque per epistolam tanquam per nos missam. Ergo qui seducebant & cauendi erant, etiam per sermonem proprium, tanquam per sermonem a Paulo sine scripto dictum seducebant, siue per epistolam propriam tanquam per epist. a Paulo missam: quod quidem hodie hæretici faciunt, cū per sensum suum, quem verbo Dei scripto attribuunt, tāquam per sensum Apostoli decipiunt. nihil enim interest decipere per epistolam, tanquam ab Apostolo missam, an per sensum verbi Dei scripti, ab ipsis, tanquā per Apostolum expositi. verbū enim Dei non est in syllabis, aut in sensu alieno: sed in sensu vero, & proprio. ac rursus vt magis adhuc intelligatis, nō conuenire vobis, quod Apostolus ait, rogamus vos, vt non cito moueamini a sensu vestro, simulque intelligatis, a quo sensu roget Apostolus nō recedere, scilicet nō a priuato sensu, sed a sensu aliorum Christianorum, cōmuni, legite Origenem tantæ eruditionis, & antiquitatis, quantę vos eum esse scitis, qui libro 3. contra celsum tres ordines describit vnum eorum, qui volebāt de religione Christiana audire, fierique catechumeni. quorum erat ordo separatus: qui autem audiendo, satis iam profecisse videbantur, vt vellent recte viuere, nondum tamen baptizati erant, horū erat alter ordo: tertius eorum, qui quo ad fieri poterat, ostendebant studium propositumq; sibi esse nihil aliud velle, ἢ τὰ χριστιανῶν δοκῆντα, id est præterquam ea, quæ omnibus Christianis videntur. hoc enim significat, quod dixit ἀόριστος id est, infinite ac sine articulo χριστιανῶν. Respondete igitur nobis Magdeburge. & ceteri Lutherani, ex quorum ordine vos estis? non. n. estis ex primis, nec ex secundis, sed nec ex tertijs, si quidem non vultis tenere, quę alijs omnibus Christianis videntur, sed quę Lutherō & eius magistro Ioanni Vviclef visa sunt. hoc ergo erat, quod Apostolus ad Corinthios scripsit, sicut in omnibus ecclesijs doceo, quod quidem per ministros Lutheranorum dicere non potest, quia non docent aliarum ecclesiarum dogmata. illud præterea, quod Apostolus adiunxit, siue per spiritum, quis non videt non in nos, sed in vos quadrare? erant enim tunc, cū hæc Paulus scripsit, qui deciperent, dicētes habere se spiritum Dei, esseq; Prophetas, vt Theodoretus quoque interpretatur: at in ecclesia nostra nēmini nisi a mente alienatis permittitur hoc de se aut existimare, aut dicere: nullus post Sanctos Apostolos ex catholicis doctoribus, ac sanctis patribus ausus est dicere habere se spiritum propheticum, at vester doctor vel potius illud Martinus Lutherus ausus est dicere se Germanicum prophetā, & habere se spiritum Dei. & cū Apost. clare moneat Thessal. & per eos ceteros omnes, vt caueant, ne decipiantur per spiritū, vos contra hanc Pauli Apostoli admonitionem eum secuti estis, qui se vestrum prophetam fecit.

Sed veniamus tandem ad illud, quod in hoc capite epist. Pauli præcipuum est: quod nobis tribuunt Magd. & de nobis scriptū esse blasphemē fingūt: nā mysterium, inquit, iam operatur iniquitatis, cū demonstratum antea sit non esse vos ex eorū numero, quos hic Paulus monet, ne cito moueantur a sensu, sed stent potius fixi, & stabiles in eo; quod a principio siue per doctrinam epist. scriptæ, siue sine scripto didicerint, consequens est non esse vos ex ijs, qui recte stant, & cauere debent, ne excidāt a recto sensu: relinquatur igitur, vt ex eorum numero sitis, qui vel errant, vel errantes, alios quo-

Quot Lutherani non sunt ex villo triū ordinum, quos Origenes descripsit.

Quomodo quod Paulus monuit Thess. vt videret, ne quis eos per spiritū deciperet, facere voluerunt. In ecclesia catholicorum nemo quamlibet sanctus, audet se dicere prophetam, vt ausus est Lutherus.

Quod mysterium iniquitatis non in nobis secundū Magd. sed in Lutheranis secundum Paulum operatur.

quoque in errorē mittunt. in vobis igitur operatur mysteriū iniquitatis, nō autem in ijs, quos Apostolus rogat modo, sicut olim illos, ne cito moueātur a sensu suo: quem. n. sensum dicat, explanat postea, sensum scilicet eis traditū, siue per sermonē, siue per epistolā. Quod vero sit istud mysterium iniquitatis, quod iam operatur, ex ijs, quę Daniel de Antichristo prædixit, intelligere licet. Similia. n. atq; de illo prædicta sunt, cernuntur nūc in Antichristis, qui, sicut ait beatus Ioannes, nunc multi facti sunt, vnde, inquit, scimus, quia nouissima hora est: & subiungit, vt eos ex ortu, atq; origine cognoscamus, tanquā hæc sit princeps nota, atq; iudiciū clarissimum eorū, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permanisset vtiq; nobiscū. Respondete ergo Lutherani & Magd. nos ne exiuimus ex vobis, an vos ex nobis? si nos ex vobis, docete, quando nos vestram disciplinā, quam nouellus vester propheta peperit, professi sumus qui ab initio in eadē regula fidei & doctrinæ permanemus? sin vero hoc docere non potestis, & vos ex Martini schola natos esse negare, neque vultis, neque si velitis, potestis, quorū patres, immo pleriq; vestrū eadē fidei dogmata prius tenebatis, quę multi adhuc vestrę gētis inter vos in vestris ciuitatibus nobiscū Deo adiuuante tenent, sequitur, vt vos ex nobis exiētis. ergo vos estis Antichristi, de quibus Ioannes in epist. sua loquitur, illius præcursores, de quo Daniel, ait, & ecce cornu illud faciebat bellū aduersus sanctos, & præualebat eis, doneq; venit antiquus dierum, & iudiciū dedit sanctis excelsi: & tēpus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. hoc enim plerunq; accidisse videmus, cum catholici aduersus hæreticos, & fideles aduersus infideles victoriā obtinuerunt. Hoc est iudicium, quod dicit Deus sanctis excelsi: & dabit adhuc maius, nisi conuertantur ad dominum, a quo defecerunt. Sed videamus iam iniquitatem. Antichristi in scriptura Danielis propheticæ delineatam, vt mysterium eius in Antichristis, qui nunc facti sunt, agnoscamus. & sermones, inquit, contra excelsū loquetur, & sanctos altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges: id est existimabit, quod possit religionem, quę illo tempore vigeat, funditus delere, hoc. n. est mutare tempora & leges. Sic Theodoretus hunc locum interpretatur. Quęro, vtri nostrum laborāt, vt religio mutetur, nos nequi in eadem religione, quę nobis a principio tradita est, permanemus, an vos, qui religione patrum vestrorum mutata, a propheta vestro nouello nouellam religionē accepistis? quod si vos estis, qui religionem, quę per vniuersas mundi ecclesias ab antiquis diebus vigeat, mutare vultis, igitur in vobis tanquam in Antichristis operatur iam mysteriū iniquitatis illius nouissimi Antichristi, qui hoc ipsum plenius facturus est: iniquitas, n. illius, quę nondum apparuit, sed adhuc latet, vnde mysteriū iniquitatis vocatur, in vobis ex parte ostenditur. & eleuabitur, inquit idem Daniel, & magnificabitur aduersus omnē Deum, & aduersus Deū Deorū loquetur superba, apud nos omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: omnibus reddimus debita: cui timorē, timorē: cui honorē, honorē subiecti omni creature propter Deum siue Regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquā ab eo missis. omnes honoramus: omnibus dominis seruiamus non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis. & si quis aliud audet, non est ei impune, vos vero quid? an non contra vestrum Imperatorem in aciem eduxistis? an non in Belgica & Gallia confortes vestri Lu-

1. Ioan. 2.

Quod non nos ex Lutheranis, sed Lutheranis ex nobis exierunt secundum scripturā Ioannis.

Quod testimonio Ioannis Magd. & ceteri magistri Lutherani sunt Antichristi. Dan. 7. Quo quod de Antichristo Daniel prædixit, iam in Lutheranis Antichristi præcursoribus a liquādo impletum est. Mysteriū Antichristi in prophetia Danielis descriptū, iam in Lutheranis ex parte ostensum.

Comparatio eorum, quæ a Daniele de Antichristo prædicta sunt, cū iis quæ in Luteranis cernuntur, de maledictis in Pont. de mutatione religionis, de spoliatione templorum, de sacrificio sublato.

Quod Luterani negantes sacrificiū externum in ecclesia, prophetiā Danielis faciunt falsam.

Comparatio eorum quæ Petrus de hereticis futuris prædixit, cum iis, quæ agunt, & profertur Luterani.

terani & Calviniani a Regibus suis defecerunt? in Pontificem vero summum ecclesiæ iudicē a Deo datū quia nō potestis copias educere, linguas & stilum nocte, & die maledictis, & contumelijs, ac blasphemijs in Deū armatis, & non esse ei obediendū docetis. an nō est hoc eleuari & magnificari aduersus omnem Deum, & aduersus Deū Deorū loqui superba? Sequitur in Daniele, & Deū patrum suorum nō reputabit. hoc quoq; in vos conuenit. si. n. vos Deum patrum vestrorum reputaretis, nunquā religionem, quam dedit patribus vestris, mutaretis, vt mutastis: sicut nos non mutamus, quia Deum patrū nostrorū Deū nostrum reputamus. Sequitur, & Deū Maozin, idest Deum fortē in loco suo venerabitur. hoc vero vtrius cogruit, nōne vobis? immo vobis, vos. n. estis, qui in patria vestra, vestra dogmata ceu Deum fortē colitis: cum autē ad loca catholicorū venitis, nō amplius impune idē facere vobis licet, sed aut fugiendum aut dissimulandū, aut delitescendum est: nos vero, & in nostris & in alienis, idest, in vestris quoq; locis fidē, & fidei nostrę doctrinam aperte profiteamur. Sequitur in Daniele, & Deum, quē ignorauerunt patres eius, colet auro & argēto, & lapide pretioso, rebusq; pretiosis. hoc quoq; in vos mirifice competit, qui ecclesias catholicorum auro & argento & lapidibus pretiosis spoliastis, vt dogma Luteri de delendis templis & eorū ornatu coleretis, quod nunquam antea a maioribus vestris auditū est. Sequitur, & dabit eis potestatem in multis: & terrā diuidet gratuito, siue in donis, vt est apud 70. nec hoc in nos, sed in vos potius quadrat. apud nos. n. quisq; possidet sua: nullus in alienam possessionē irruit. non licet apud nos per vim diripere, & alijs donare de rapina. vos, vos hoc fecistis, qui ecclesias, & ecclesiarū prædia, & possessiones occupastis gratis, & dono principū vestrorū. ergo apud vos sunt Antichristi, qui hoc facere docuerunt. Iam vero quod prædixit idem Daniel, tollendum esse tempore Antichristi iuge sacrificium, siquidē Antiochus, de quo Daniel prophetat, qui hoc in templo Iudeorum fecit, typhus fuit Antichristi, quæro a vobis Magd. de quo sacrificio accipiendū esse existimatis? fortasse respondebitis de interiore & spirituali: at hoc dici non potest, hoc. n. prohiberi non poterit, restat igitur, vt de externo accipiendum sit. ergo est in ecclesia catholica sacrificium externum. aut hæc prophetia Danielis falsa est. quod si est externum sacrificium in ecclesia catholica, vt quidem est, quod Antichristus tollet, vbi dominabitur, qui nam sunt præcursores eius, in quibus mysterium huius iniquitatis iā operatur? nōne vos magistri Lutheranorū, qui traditis sanctam eucharistiā non esse sacrificiū? immo non solum hoc, sed ipsam eucharistiā sustulistis, cum sacerdotes sustulistis.

Citant præterea Magd. contra nos 2. Pet. 2. sed nec locum hic recitarunt a conscientia deterriti, quare recitemus nos, vt intelligāt omnes, nobis ne, an vobis congruant, quæ beatus Petrus de hæreticis, qui futuri erant, hic prædixit, fuerunt vero, inquit, & pseudoprophetę in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducēt sectas perditionis: & eū qui emit eos, negant superducentes sibi celerē damnationem. respondete ergo nobis Magd. vtri nostrum introducunt nouas sectas perditionis, & eū qui emit eos, negant superducentes sibi celerē damnationem: nos ne, qui vt sæpe diximus, & demonstrauius, & res ipsa loquitur, in eadē regula fidei a principio traditā perseueramus, vt vestri quoq; patres, & maiores per-

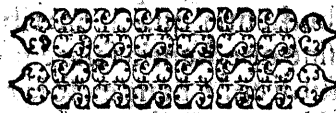
perseuerarunt, an vos, quorum secta ante 40. annos ignota erat? Sequitur in epist. Petri, & eum qui emit eos, negant. Videamus etiam, an vos Christum, qui nos passione sua redemit, negatis? Paulus enim ait, & cōsumatus scilicet per passionem factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ, non dixit, omnibus credentibus tantum, aut omnibus per solam fidem passionem eius apprehendentibus: sed obtemperantibus, aliud est enim credere: aliud obtemperare: fides ex auditu est, & ad credendum satis est assentiri auditis: ad obtemperandum non satis est. nec enim qui audita credit, continuo audita facit: neque saluus erit, si quis credat in patrem & filium & spiritum sanctum, in filium dico propter nos mortuum, & suscitatum, apprehendens per fidem passionem eius, vt vos loqui solentis, neque tamen hanc fidem operetur suscipiendo baptismum, idest, obtemperando ei, qui credere, & baptizari præcipit. nam si in baptismo cōplantamur similitudini mortis eius, & ipse ex obedientia passus est, ergo in baptismo non sola fides patris, & filij & spiritus sancti, sed opus obedientiæ Christi, cuius baptismo, vt præcepit, baptizamur, interuenit. Vos igitur cum per solam fidem, idest, sine operibus, (nullum enim opus excipitis) iustificari hominem docetis, eum qui redemit vos, negatis: ipse enim dicit, ego redemi obtemperantes, vos dicitis redemit credentes tantum. an non est hoc negare eum qui redemit vos? fortasse dicetis, Apostolum dicere, factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ: vos autem de iustificatione in præsentī vita loqui, quæ per solam fidem fiat. at si scripturas, & virtutem earum non ignorare velitis, non hoc dicetis: qui enim promissionem habet vitæ æternæ futuræ, idem habet promissionem vitæ, quæ nunc est, de qua scriptum est, iustus ex fide viuit: vtraque enim promissio connexa est nexu inseparabili, sicut Apostolus Paulus docuit, cum ad Timoth. scripsit, pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. ergo qui non promittit salutem æternam ex sola fide, sed ex fide & obedientia, quæ in operibus versatur, idem neque promittit ex fide sola sine obedientia salutem, quæ nunc est, quæ ex iustificatione per fidem existit. si enim hanc ex sola fide promississet, & illam quoque æternam ex sola fide promississet: atque ita necesse esset vos ad illorum hæresim adhuc peiorem delabi, qui neque, ad consequendum salutem æternam necessaria esse opera tradebant, sed potius in quocunq; scelere quis esset, futurum esse saluū, tanquā per ignem, modo in Christū crederet, eiusq; sacramenta perciperet. cōtra quos disputat S. Aug. in lib. de fide & operibus & S. Sixtus 3. in lib. item de operibus fidei. Rursus. d. Pau. in illo ipso c. 2. epist. 2. ad Tim. de quo supra disseruimus. Si sustinebimus, inquit, & corregnabimus: si negauerimus, idest, si sustinere & cōpati noluimus, & ille negabit nos. Si igitur vt corregnemus, idest, vt adueniat nobis postea regnum cœlestis futurę vitæ, non satis est credere tantū, sed necesse est compati Christo, & sustinere, & qui hoc negat, eum negat, qui redemit nos, ergo vt adueniat nobis nunc regnum spirituale vitę, quę nunc est ex iustificatione, non satis est fides sola, & nuda, sed necesse est compati, & sustinere. Siquidem vtriusque vitæ, & vtriusque regni petitio, ac promissio connexa est. neq; promissio vnius ab alterius promissione separari potest. Sed pergamus ad ea, quę in loco proposito epistolę Petri sequuntur, & multi, inquit, sequentur eorū luxurias, per quos via veritatis

Quo Luterani cū negant, q redemit eos.

Heb. 5.

1. Tim. 4. Quod vitæ quę nunc est per iustificationē, & vitę cœlestis futurę cōiuncta est promissio.

tatis blasphemabitur. apud nos tametsi multi sint, qui luxuriose & perditate uiuant, quia lata est via, quæ ducit ad perditionem, & arcta via salutis, tamen nullus docet non esse meliorem continentiam: non licere uouere Deo castitatē: aut posse monachos, vel sacerdotes uxores ducere & monachas nubere: quæ quidem cum magistri Lutheranorum doceant, fit, ut multi eorum luxuriam sequantur, & blasphemetur per eos via veritatis, quæ sancta vota continentiae & probat & laudat. Sequitur in epist. & in aueritiam fictis verbis de vobis negotiabuntur. Si verba uestra, quibus miseros Lutheranos decipitis, ut vos honore dignos ducant, ac vos tanquam discipuli & alumni sequantur, non sunt ficta, producite nobis testes, sicut nos facimus, qui scripturas, quas citatis, sic ut vos fingitis, intellexerint, aut intelligēdas esse dixerint, quod cum facere non possitis, cuius uestrū conscientia non conuincitur, ficta esse verba uestra? quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio uestra non dormitat. iam vero illa, quæ paulo post sequuntur, Qui post carnem in cōcupiscentia immunditiæ ambulāt, abominationemq; contēnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere, & reliqua deinceps facile quidem demonstrare possemus ad vos pertinere, & uestri similes, si omnia persequi propositū esset. Satis hæc sint, ut intelligant, quibus Dominus dederit intellectum, non contra nos, sed contra vos esse capita illa sola indicatione notata: quæ nos ad confusionem uestram in poenitentiam, si forte conuertat vos Deus, & sanemini, recitauimus, & in vos quadrare, & scripta esse ostendimus, ad reliqua deinceps libro quarto, qui sequitur, respondebimus.

FRANCISCI TURRIANI

SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum.

LIBER QVARTVS.

DEA, quæ Magdeburgen. in epistolas Pontificum Apostolicorum extra caput de doctrina separatim obijcienda esse putauerunt, satis secundo, & tertio libro Reuerentissime, & Illustrissime Stanislæ Hofi respondisse me arbitror. nihil. n. prætermisimus, aut dissimulauimus, quin omnes quæstiones istorum explicauerimus, siue ex temporum ratione, & historiarum fide, siue ex argumentorum demonstratione, siue ex scripturarum scientia, siue ex apostolicæ traditionis disciplina, & rationis patrocinio, siue ex correctione veterum exemplariorum, siue ex testium auctoritate penderent. ita ut omnia, quibus vel minus quidem cauti, vel parum intelligentes capi, & irretiri deinceps possent, expedita iam eis sint: ijs uero qui adhuc ab istis decepti sunt, & vulnus acceperunt, medicina parata sit ad sanandum: nisi ex eorum numero sunt, qui ut Apostolus ait, cauteriatam habent conscientiam, qui que proficiunt in peius; & ut in Apocalypsi beati Ioannis de quodam scriptum est, nomen habent, quod uiuant, & mortui sunt. Nunc autem ad caput totius accusationis respondendum est: Vniuersa enim crimina in epistolas hæcenus congesta, & omnes quæstiones a Magdeburgen. propositæ eo spectant, ut infirmata epistolarum fide, & auctoritate, doctrina earum, quæ hæreticorum sententias, atque opiniones apostolicæ traditiones auctoritate infirmat, & frangit, infirmata esse videatur. Nos enim licet has epistolas non haberemus, incommodi quidem parum, infirmitatis uero profus nihil ecclesiæ nostræ dogmata accepissent: Si quidem ipsa traditio apostolicæ doctrinæ, quæ in ecclesia tanquam depositum custoditur, & quæ sanctarum scripturarum obsignatio est, satis doctrinam harum epistolarum fideliter custodit. At hæretici, nisi eas epistolas negent, neque doctrinam, neque disciplinam suam defendere ullo modo possunt. Idcirco ad faciendum impetum in caput doctrinæ, omnes illas machinas, quas duobus libris superioribus labefecimus, & omnia illa criminum, & quæstionum instrumenta compararunt. Sed quia in hoc capite doctrinæ, quod isti tanquam arcem oppugnant, semper nos ad scripturas prouocant, & nos respondendo, eisdem rursus scripturas quoque obijcimus, opere precium est admonere eos, qui hæc nostra, & istorum scripta lecturi sunt, ad quam isti regulam interpretationem

Propositum no-
uorum hæreti-
corum in accu-
satione epistolis
Pont. Apostoli-
corum.

Noni hæretici
nisi epistolas
priscorum Pont.
negent, disci-
plinam suam sectæ
defendere non
possunt.

Quo ex eo qd relictā Apolto licē traditio- nis regula scri- pturas sanctas Lutherani in- terpretantur , vniuersus eorū error natus est

Quod sit no- uis hareticis propositum in interpretatio- ne scripturarū. 1. Ioan. 4.

1. Cor. 12. 14.

Mar. c. 12.

Veram scriptu- re sancte inter- pretationē. cū ecclesie catho- licę traditione necesse est con- gruere.

dirigant scripturarum; si forte nesciunt, quemadmodum eas isti interpre- tentur: inde namque vniuersum hoc malum fluxit. nec enim scire curant, quemadmodum Sancti Apostoli eas intellexerunt, & a nobis intelligi vo- luerunt: non enim aliter intellexerunt, quam ecclesie Christi tradiderūt. quod quidem si noui haretici negēt, ad illos iam veteres Simonis succes- sores pertineant, qui vt S. Irineus libro 3. contra haretēses scripsit, Sanctos Apostolos, non quod sentiebant, sed in hypocrisi docere aiebant: aut si non negent, necesse est, vt idem Irineus colligit, non solum omnibus epi- scopis iuccessoribus Apostolorum, sed etiam ipsis Apostolis sapientiores se esse existiment: si quidem non sensum Apostolorum, sed suum in scri- pturis profiteantur. Hoc enim est nouis hareticis propositum, quod eorū magistro Luthero a principio fuit, sensum, scilicet, quem ipsi in scripturis excogitarūt, hunc profiteri verum scripturę sensum: quibus frustra, si ita est, beatus Ioannes scripsit, inquit, charissimi, nolite omni spiritui cre- dere, sed probate spiritus si ex Deo sunt: & vt intelligeremus, dici hoc de spiritu, id est, de sensu subiecto, qui est velut anima scripturę, quę instar corporis est, subiungit, quoniam multi pseudoprophete exierunt in mū- dum (vt enim veros interpretes prophetas vocare solet scriptura, vt ex e- pistola priore ad Corint. perspicui potest, sic falsos interpretes, pseudopro- phetas) quod si probandi sunt spiritus, id est, interpretationes siue sensus, an ex Deo sint, ne in falsas sententias, & doctrinas pseudoprophetarum ignari incidamus, dicant noui haretici quomodo ipsi probent: etenim si per se ipsam interpretanda est scriptura, & hoc etiam pseudopropheta facit: aliunde ergo petenda interpretatio est, ex traditione, scilicet, quę tan- quā depositum in ecclesia ab initio ipsius viuę Apostolorum prædicatio- nes fidelissime seruat. Ad hanc ergo regulam nos dirigimus interpreta- tionem scripturarum, in quibus se putant isti vitam habere eternam, vt do- minus Iudæis dixit: quod quidem verum est in ijs, qui eas scrutantur, vt in eodem loco idem præcepit, sed istis illud potius conuenit, quod eisdē Iu- deis in euangelio Marci dictum est, nonne ideo erratis nescientes scriptu- ras, & virtutem Dei? sed cur illi scripturas nesciebant, nisi quia non scruta- bantur: at vero scrutari scripturas tam diu isti non poterunt, quādiu quid ecclesie catholice ab initio traditum sit, scire, & tenere noluerint. Cū tra- ditione enim necesse est congruat scriptura; ne quis ex verbis scripture, cum in varias sententias hinc, inde trahuntur, occasionem errandi igno- rans capiat. Hęc salutaris, & necessaria regula, in vtraque hierarchia Mo- saica, & euangelica a Deo prouisa est. Vnde Clemens Roman. in quadam alia epistola, quam ex persona beati Petri ad Iacobum fratrem Domini scripsit, cuius Photius etiam meminit, ab eo petijt vehementer, vt libros prædicationis, quos ad eum Petrus misisset, cum illis tantum communi- caret, qui traditionis regula ad recte interpretandas scripturas instructi essent exemplo illorum septuaginta seniorum, quos Moyses iussu domi- ni elegit, & qui cathedram eius susceperunt. describam hic partem episto- lę propter summam eius grauitatē, & vtilitatem, & quod in nouos hreti- cos maxime quadret, & vnde eorū malum ortū sit, clarissime demonstrat,

εδώσε ἀδελφέ μου εἰς τὸ κοινὴ πάσιν ἡμῖν συμφέρον σπύδοντα προθύμως, ἀξίω καὶ δέομαι ἡ ἐμῶν κηρυγμάτων ἃς ἐπέμψα σοι βίβλους μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἔθνῶν μετα- δόναι μήτε ὁμοφύλῳ πρὸ πάσης, ἀλλ' εἰ μὴ τις δοκιμαθεὶς ἀξίος ὕψισθῆ, τότε αὐτῷ κα- τὰ

τὰ τῶν ἀγγέλῳ παραδόναι, καὶ ἡμεῖς καὶ τοῖς ἐβδομήκοντα ὁμοῦς πρὸς ἐδώκε τοῖς τῶν καὶ δέδραν αὐτοῦ παραληφῶσι. διὰ τοῦτο καὶ ὀκαρπὸς τῆς ἀσφαλείας ἀχρὶ τοῦ θύρο φάνεται. τὴν γὰρ αὐτὴν ὁ πανταχῆ ὁμοῦς τῆς μοναρχίας καὶ πολιτείας φυλάσσει- σι κανόνα κατὰ μηδένα τρόπον ἄλλῳ φρονῶν ἢ τῶν πολλὰ νόθουσῶν γραφῶν ἐξο- δισθῆναι διωκτέντες. κατὰ γὰρ τὴν παραδοθέντα αὐτοῖς κανόνα τὰ ἡ γραφῶν συμ- φωνῶνα παρῶνται μετὰ ἄρρηθμίαν, εἰδήτις τυχόν μὴ εἰδῶς τὰς παραδόσεις ναρκῶ πρὸς τὰς τῶν προφητῶν πολυσήμους φωνάς. οὐ ἔνεκεν οὐδενὶ διδάσκων ἐπιτρέπουσι, εἰ μὴ μὴ πρότερον μάθῃ πῶς δὲ τὰς γραφὰς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς ἔς θεός, ἔς νό- μος, μὴ ἐλπίς. ἵνα γοῶν τὸ ὅμοιον καὶ παρ' ἡμῖν γένηται τοῖς ἐβδομήκοντα ἡμῶν ἀδελφοῖς τὰς βίβλους μου ἡ κηρυγμάτων δὲ μετὰ τοῦ ὁμοίου τῆς ἀγωγῆς μυστηρίου, ἵνα καὶ τοὺς βουλο- μένους τὸ τῆς διδασκαλίας ἀναδέξασθαι μέρος ἐφοδιάξω, ἐφοδιάξω, ἐπεὶ εἰ μὴ οὐ- τως γένηται ἔς πολλὰς γνώμας ὅτι τῆς ἀληθείας ἡμῶν διακρεθήσεται λόγος τοῦτο δὲ οὐχ' ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι ἀλλ' ἢ αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τῶν ἀρχιλόθῶν. τινες γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν ἔθνῶν τὸ δι' ἐμῶν νόμιμον ἀπεδοκίμασαν κηρυγμα τοῦ ἐχθροῦ ἀνδρώπου ἀνο- μόν τινὰ καὶ φλυαρώδη προσηκάμενοι διδασκαλίαν, καὶ ταῦτα ἐτι μου περιούτος ἐπε- χέρισάν τινες ποικίλως τισιν ἐξημνάσας τοὺς ἐμοὺς λόγους μετασχιματίσαν ἔς τῶν τοῦ νόμου κατὰ λυσιν.

Interpretemur latine, & si non pari elegantia, & nitore sermonis. Quoniā te video (inquit) mi frater, ad communē omnium nostrum infirmitatem alacriter properare, oro, atque obsecro, vt mearum prædicationum libros quos ad te misi, cum nullo ex gentibus communices, neque cum vilo ex nostris, antequam eum experiaris: si quis vero postquam erit tentatus, di- gnus esse apparuerit, tunc ei tradas ad exemplum institutionis, qua Moi- ses 70. senioribus, qui cathedram eius susceperunt, scripturas tradidit, vn- de fructus tutæ cautionis, vsque ad hoc tempus manasse cernitur. Omnes enim in illa natione eandē regulam in cultu vnus Dei, & in disciplina vi- tæ seruant: neque possunt ab scripturis, si in multos sensus vergant, de via extrudi ad sentiendum aliter, si quidem secundum regulam veritatis tra- ditam aggrediuntur aptate conuenientiam scripturarū, si quis forte, quia traditionem ignorat, in vocibus prophetarum multiplicibus, & ambigu- is haret. ob hanc causam nulli permittunt docere, nisi prius discat, quomo- do scripturis vtendum sit: hinc apud eos vnus Deus est, vna lex, vna spes. vt ergo idem, quod illis septuaginta, apud nos nostris fratribus eueniat, da libros mearum prædicationum simili mysterio institutionis, vt hoc mo- do eos instruant, qui voluerint subire munus docendi, atque instruendi, alios: nisi enim sic fiat, in multas sententias doctrina veritatis scindetur. Hoc vero non vt vates scio, sed potius iam mali huius principium video: quidam enim ex gentibus legitimam meam prædicationē improbarunt doctrina inimici hominis profana, & nugatoria recepta: idque cum ad- huc in viuus essem, conati quidam sunt sermones meos varijs interpreta- tionibus, ad soluendam legem transuertere. hætenus epistola. Quis iam non videt oculis suis, euenisse hac etiā nostra ætate nouorum hareticorū, quod in hac epist. Clemens ex persona beati Petri scripsit, scilicet nisi ij, qui scripturas sanctas tractarent, secundum regulam apostolicę traditio- nis interpretarentur, futurum esse, vt in multas sententias doctrina veri- tatis scinderetur: Hinc ergo tanquam ex equo Troiano exierunt Lutheri secta, & eius Teutoricca noui testamenti deprauata interpretatio, quæ ad sensum Lutheri, relicta traditione, facile accommodaretur; hinc Ana- baptistæ, & hi multiplices: itidem sacramentarij inter se adhuc varij, tū Cō- fessionistæ item multiformes, Seruetiani, Stancariani, Antinomi, Osian- drini,

Regula tradi- tionis in Mosai- ca Hierarchia ad recte inter- pretandam ve- terem scriptu- ram.

In Mosaiica Hierarchia nul- li permittēba- tur docere, nisi prius disceret interpretari scripturam.

Vnde fiat, vt doctrina sim- plicis veritatis in multas sen- tentias scinda- tur.

Adhuc uiuen- te Petro cœpe- runt haretici doctrinā, quā tradebat, de- prauare.

Quo ex inter- pretatione scri- pturarū sine re- gula traditio- nis, tāquam ex equo Troiano multiplices se- ctæ nouorū hæ- reticorum na- tā sunt.

drini, Maioristę, Melăchthonici, Adiaphoristę, Suencfeldiani, & Calvinistę, ac ne quis suspicetur, de leuibus inter se istos diffidere, quidă ex ipsis Lutheranis Nicolaus Gallus, in libro Theseon, & Hypotyposeon, non (inquit) inter nos de leuibus concertationes sunt, sed de sublimibus Christianę doctrinę articulis, de lege, & euangelio, de iustificatione, & bonis operibus, de sacramentis, & vsu cerimoniarum: nec vlla ratione componi, & transigi possunt, & reliqua, quę ex eo libro Staphylus Prusienfis in libello de Lutheranorum inter se concordia recitat. Hinc etiam prius in vetere testamento extiterunt Sadducei, qui resurrectionem corporum negabant: Pharisei, qui fato assignabant causam peccati. Basimothęi, qui prouidentiam tollebant, & animę in mortalitatem: Hemerobaptistę, qui tenentes traditionem seniorum, non manducabant, nisi crebro lauarent manus. Hi nanque sententias suas, & sectas ex scripturis quoque sanctis trahebant, quia non secundum cathedram Moysis eas interpretabantur. hoc enim significabat cathedra Moysis scilicet potestatem docendi secundum regulam fixam, & stabilem traditionis eius. si qui autem cum alioqui potestatem haberent interpretandi, non tamen interpretarentur secundum traditionem Moysis cum illis septuaginta communicatam, quibus Dominus dedit, sicut in libro Num. scriptum est, de spiritu Moysis, quomodo hi coargui possent, docuit dominus in euangelio, cum scribas, & phariseos, interrogauit, inquit, Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, honora patrem, & matrę, vos autem dicitis, & quę sequuntur. Ille igitur dicendę sunt traditiones hominum, quę cum scriptura sancta non congruunt, immo ei repugnant. at qui cathedrę illi Moysis, idest potestati docendi scripturam secundum traditionem Moysis, quę cathedra vmbram tantum habebat futurę cathedrę, sicut Apostolus de lege dixit, habuisse vmbram futurorum bonorum, nõ ipsam imaginem rerum, illi, inquam, cathedrę successit in nouo testamento potestas docendi euangelium secundum cathedram Petri, idest secundum traditionem apostolorum, quorum Princeps fuit beatus Petrus, cui Christus ecclesiam suam commisit, & post eum successoribus. Quare quęcunque scripturę interpretatio, aut doctrina, aut disciplina vlla, quę cum hac traditione congruit, ecclesiastica est: & sicut diuinus Dionysius in 1. c. cęlestis hierarchię tradit, imaginem habet rerum, quas beatę mentes in cęlo plene contemplantur: quę vero non congruit, sed potius discrepat; falsa est, & ab hominibus excogitata, & si quis apud nos hanc doctrinam nõ profitetur, quę cum publica, & ecclesiastica traditione a sanctis apostolis per viuam vocem relicta non consentit, conuincitur, & diiudicatur, a quibus debet: sunt enim qui huic inquisitioni sacrę, & sacro iudicio pręsunt, ne quid horum dissimulari, aut negligi possit; vt vigeat semper apostolica traditio, idest, spiritus scripturę sanctę, qui ex Deo est. sed redeo ad epistolam illam Clementis ex persona Petri, cum qua mirifice congruunt, quę idem Clemens in epistola 5. in extremo scripsit, diligenter, inquit, obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. deinde reddit rationem, sunt enim, inquit, multa verba in scripturis diuinis, quę possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisq; sponte pręsumpsit, hęc vocauit paulo ante idem Clemens in persona Petri, *πολυσημους φωνάς, καὶ πολλὰ νοούσας γράφας*. idest, mul-

Quo in Hierarchia Mosai- ca ex interpre- tatione scriptu- rarum relicta traditione Ca- thedrę Moysis multę quoque sectę prodie- runt.

Quid signifi- cet cathedra Moysis.

Num. c. 11. Matth. c. 15.

Quo eos, qui veterę scriptu- ram non secun- dum cathedrę Moysis inter- pretabantur, Dominus do- cuit redargue- re.

Quę sint tradi- tiones homi- num.

Quo cathedra Moysis vmbra fuerit cathedrę Petri.

Quo in eccle- sia catholica doctrina vera a falsa discer- natur.

multiplices voces, & scripturas in multas partes vergentes. deinde subiungit Clemens, sed fieri hoc non oportet: non enim sensus extrinsecus ab al- teris alienum, & extraneum debetis quærere (sic enim est in vetustis ex- plaribus manu scriptis Vaticano, & Florentino Sancti Marci) aut quomo- do ipsum scripturarum auctoritate confirmetis, sed ex ipsis scripturis sen- sum capere veritatis. hoc est quod hodie noui hæretici faciunt: Ipsi enim sunt, qui sensus extrinsecus, ab alteris, qui sumus nos, alienum & extraneum quærunt, quia non ipsi ante nos fuerunt, si quidem ante Lutherum, qui eis sectam, & nomen dedit, non fuerunt: hi ergo sunt, qui sensum istum suum extrinsecus quęsitum, ab alteris, qui plurimis sæculis antecesserunt, alienum & extraneum, quomodo scripturarum auctoritate confirmet, semper quę- runt, vnde verbum Dei abundanter habitat in ipsis, sed non in omni sapiętia, vt Paul. Colossentibus pręcepit, sed in omni insipientia: quoniam semper scripturas suo sensu resonant; ex quibus quidem oportet, inquit Cle- mens, sensum capere veritatis. sed quemadmodum capere oporteat, sta- tim subiungit, inquit, & ideo oportet, ab eo intelligentiam discere scri- pturarum, qui eam a maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat: hoc ipsum dixit, paulo ante idem Clemens ex persona beati Petri *κατὰ τὸν παραδοθέντα κανόνα*, idest, secundum regulam traditam, regulam enim tra- ditam vocat regulam veritatis traditę, quę est traditio maiorum. deinde subiungit, sic enim fit, vt & ipse possit ea, quę recte suscepit, competenter asserere. Noui ergo hæretici, qui veritatem a maioribus traditam respue- runt, & scripturas secundum eam interpretari nolunt, quia non recte di- dicerunt, neque recte docere possunt, errantes ipsi, & alios in errorem in- ducentes. In hanc regulam interpretandi scripturas sanctas secundum tra- ditionem maiorum vsque ab ipsis apostolis, intuens beatus Irinęus, sic li- bro 3. contra hæreses cap. 3. scripsit, sed quoniam valde longum est in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximę, & anti- quissimę, & omnibus cognitę a gloriosissimis duobus apostolis Petro, & Paulo Romę fundatę, & constitutę ecclesię, eam, quam habet ab Apo- stolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per successiones epi- scoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus eos, qui quoquomodo, vel per sui placentię malam, vel vanam gloriam, vel cœ- citatem, & malam sententiam, pręterquam oportet, colligunt. huius ergo traditionis non scriptę quanta vis esset ad reuincendos falsos interpretes & ad obfignandam legitimam legis interpretationem, non solum intel- lexere, qui spiritum Dei acceperunt, vt illi primi Moyses, & septuaginta Seniores veteris testamenti ministri, & post eos Sancti Apostoli ministri noui, eorumque successores, sed etiam gentes, quę legem non acceperunt, natura duce, hoc vtrumque cognouerunt. hinc enim Lacedemonij legi- bus non scriptis vtebantur, vt eorum legislator Lycurgus iussit, non so- lum, vt ante dixi, quia vt Plutarchus scribit, quę pręcepta sunt, & maxime ad felicitatem, & virtutem ciuitatis faciunt, existimabat sine scripto in mo- res, & institutiones ciuium induta, immutabilia manere, sed etiam, vt ego quidem opinor, quia intelligebat sapiens legislator, facilius esse, ea deprauare, quę magis ex materia constant, quam quę minus: facilius, inquam, deprauare tum scripturam, quę ex charta, & atramęto constat: tũ sensum, qui materialibus verbis scripturę materialis subiectus est, velut anima cor-

Locus epistolę 5. Clementis emendatus.

Coloss. 3.

Regula tradi- tionis in inter- pretandis scri- pturis ad redar- guendos hare- ticos ab Irinęo notata, & com- mendata.

Quanta vis sit traditionis ma- iorum ad obfi- gnandam legi- timam inter- pretationem le- gum & pręce- ptorum non so- lum Moyses & 70. seniores, & in nouo testa- mento Apo- stoli per spiritum dei perfecte co- gnouerunt, sed ex parte Genti- les duce natu- ra.

pus induta dum hanc vocem, quæ scripta est, ego hoc, ille non hoc, sed aliud significare contendit, quam deprauare mentem, seu sensum legislatoris, qui vnus est a principio explicite traditus. Qui enim traditionem magistri profitentur, non tam sermonem, aut scripturam magistri, quam mentem eius, quæ falsa intelligentia, aut interpretatione, corrumpi, & adulterari non potest, profitentur: & ad regulam illius mentis, siue sensus sermonem, & scripturam eius accommodat. hoc, vt dixi, ministros vtriusque testamenti perfecte docuit spiritus Dei: gentes vero ex parte docuit naturæ instinctus. vt iam noui heretici, dū traditiones reijciunt, quæ ad bene vtendum scripturis necessariæ sunt, neque spiritum Dei audiant, qui in vtrumque testamentum traditionem suam contulit: neque naturam, quæ traditionem defendit: immo imprudentiores sunt priscis illis hereticis, qui, vt Sanctus Irenæus in libro 3. ait, cum ex scripturis arguuntur, in accusationem conuertuntur ipsarum scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex auctoritate (hoc iam noui heretici ex parte fecerunt, epistolam Iacobi, & Iudæ, & ad hæbreos, & quosdam alios libros canonicos negantes) & quia sint (inquiunt) varie dictæ: & quia nõ possit ex his inueniri veritas ab ijs, qui nesciunt traditionem, nõ. n. per litteras traditam esse illam, sed per viuam vocem. hæc heretici illi, qui quidem prophetarunt hic, licet mala eis mens esset. Nos ergo permanentes in ijs, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes a quibus didicerimus, sicut Apосто. de Timotheo scripsit, pergemus deinceps respondere ad reliqua, quæ in doctrinam epistolarum Magdeburgenses prodixerunt: & quia scripturas flagitant, scripturas, vt hæcenus fecimus, proferemus, cum ea traditione facientes, quæ sine scripto per viuam vocem a Sanctis Apostolis, & eorum successoribus, relicta tanquam depositum semper in ecclesia fideliter custodita est. dabiturque operam, vt nihil eorum, quæ in doctrinam isti obijciunt, dissimulemus, non tam eorum falsam doctrinam refellentes, quam ea quæ vera est, quæque in his epistolis, secundum scripturas traditur, quantum satis esse videatur, confirmantes, non enim de dogmatibus nostris omnia, quæ dici possent, propositum est dicere, sed quæ ad institutum nostrum, id est, ad defensionem epistolarum sufficiant, vt quo ad fieri possit, appareat adiuuante Deo, operarios nos esse inconfusibiles recte tractantes verbum veritatis. Vtinam hoc cum vbere fructu, aut aliquo saltem paruo eorum, qui indigent, faciamus.

Responsio ad accusationem doctrinae de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodo scripturam Moysis & Pauli negare cogatur, qui relicto tantum spirituali sacerdotio reale, externum & visibile in nouo testamento negat. item de spirituali sacerdotio simul cum externo in uetere testamento: & in quo situm sit discrimen veteris & noui testamenti, & responsio ex scriptura Pauli ad ea, quæ Lutherani, & Calviniani contra sacrificium uerum, externum & visibile ex epistola ad Hebræos obijciunt. Cap. 1.

ERgo vt aggrediamur caput de doctrina, ita enim inscripserunt, postremo (inquiunt) nequi & manifestæ corruptelæ sanæ doctrinæ in his reperiuntur. Primum enim discrimen veteris, & noui testamenti tollitur, Anacleti episto. 2. vbi sacerdotium, cuius auctor Petrus sit, perinde vt in vetere testamento statuitur: & ad Mosâicas leges de Purificatione, & alijs rebus pij obligantur, cum tamen lex & Prophetæ vsque ad Ioannem durent: & in nouo testamento non sit externum, sed tantum spirituale sacerdotium commune omnibus Christi fidelibus 1. Pet. 2. & Heb. 9.]

Hæcenus Magdeburgen. Quia nos in nouo testamento sacerdotium visibile, & externum habemus, vt Iudæi item visibile, & externum sacerdotiũ in vetere testamento habebant, idcirco discrimen veteris & noui testamenti a nobis ablatum putant, non intelligentes, quod dicunt contra scripturam, de qua se iactant, dicere. Dicite mihi Magdeburgenses, interrogabo enim vos, qui typos legis nescitis, similiter atque Paulus Galatas interrogat, qui allegorias legis ignorabant, legem non legistis dicentem in Exodo, Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est? Neque Paulum hoc interpretantem, cum loquens de sacerdotibus veteris testamenti munera, secundum legem offerentibus. Qui (inquit) exemplari, & umbræ coelestium deseruiunt, sicut responsum est Moyli, cum cõsummaret tabernaculum. Vide, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Quod si sacerdotes exemplari, & umbræ coelestium deseruiebant: igitur & quæ offerebantur, & qui offerebant in vetere testamento, typi erant eorum, quæ offeruntur, & qui offerunt in ecclesia noui testamenti, quæ est quædam Hierusalem coelestis, vt Apóstolus Paulus in epistola ad Hebræos vocat. vnde idem coelestia vocat, quæ in ecclesia fiunt, cum ait in eadem epistola. Necessè est ergo exemplaria coelestium, id est, vetera his mundari victimis, scilicet carnalibus: ipsa autem coelestia, id est, ea, quæ sunt ecclesie nostræ, melioribus hostijs, hoc est, spiritualibus mundari: illa enim superna, quæ magis proprie supercoelestia dicuntur, non indigent mundari. igitur qui negant in nouo testamento sacerdotium externum & visibile offerentium Deo externa & visibilia munera, simul negant exemplar fuisse sacerdotium veteris testamenti, idque cõtra scripturam Moysis & Pauli. Quod si dicant, hoc enim respondebunt sacerdotium vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi, qui est sacerdos æternus secundum ordinem Melchisedec, idque satis esse: verum quid illud prius est. scilicet sacerdotiũ vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi: sed nõ hoc satis est. aliud enim est sacerdotium: aliud ministerium sacerdotij. sacerdotium quidem secundum ordinem Melchisedec vnum est, sicut vna item hostia illius sacerdotij: & huius sacerdotij, atque huius hostiæ Christus est nunc minister, & dominus: & non minister solum, neque ministerio visibili super terram, sicut in lege sacerdos solum erat minister sacerdotij

Exo. 25.

Heb. 8.

Heb. 9.

Heb. 12.

Heb. 9.

Scripturæ negant Magd. cõ sacerdotiũ externũ & visibile negant.

Lutherani non discernunt sacerdotiũ Christi a ministerio sacerdotij eius neque ministerium Christi, a ministerio hominum.

2. Cor. c. 15.

dotij veteris, & visibili ministerio: & sicut sunt sacerdotes noui testamen-
 ti ministri tantum, sacerdotij & sacrificij Christi. Quare si verum est, quod
 Paulus ait, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua, necesse est, vt e-
 tiam ministerium noui sacerdotij, quod sit ministerium tantum, illi veteri
 succederet, quod erat similiter ministerium tantum; alioqui non omnia fa-
 cta sint noua, quod est scripturam Apostoli negare. sunt igitur necessario
 in nouo testamento sacerdotes, qui sint ministri tantum, sacerdotij Chri-
 sti, & corporis Christi, de quibus prophetauit Esa. c. 61. cum ait, vos autē
 sacerdotes domini vocabimini: & λειτουργοί, id est, ministri dei nostri. quod
 quidem intelligendum esse necessario secundum litteram de nouo testa-
 mento, & sacerdotibus eius, copiose in libris de hierarchicis ordinatio-
 nibus ministrorum ecclesie catholice demonstrauimus: ad sacerdotium
 autem commune spirituale tantum, & internum omnium Christianorum
 non pertinet, neque pertinere potest sacerdotium liturgicum, id est, mini-
 steriale, quod ad offerendum, & supplicandum pro populo institutum est,
 hoc enim significat vis verbi λειτουργία. Ac rursus idē Apostolus, & clarius
 adhuc in eadem epistola ad Heb. c. 10. vmbra, inquit, habebat lex futu-
 rorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Etenim si ipsas imagines
 rerum habet nouum testamentum, quarum imaginum vmbrae vetus lex
 habebat; sunt ergo super terram in nouo testamento veræ imagines vete-
 rum sacerdotum, tanquam vmbrae: at quemadmodum noui testamen-
 ti sacerdotes illorum veterum sacerdotum, tanquam vmbrae imagi-
 nes essent, nisi extrinsecus apparerent, vt illæ veteres vmbrae apparebant?
 quomodo (inquam) in nouo testamento, externi illius sacerdotij typici, &
 vmbrae, imago esset aliqua specialis & propria visibilis, si tantum spiri-
 tuales hostias inaspectabiles, id est, non cadentes sub sensum oculorum,
 offerremus, quod est alioqui omnium Christianorum commune? non. n.
 negamus sacerdotium spirituale tantum, commune omnium Christiano-
 rum; sed hoc non est imago illius typici externi, & specialis in vetere te-
 stamento sacerdotij, cuius erant sacrificia externa, & aspectabilia. Erat
 alioqui in veteri testamento spirituale quoque & commune omnium Iu-
 deorum sacerdotium: immo prius dictum est illis in Exodo cap. 19. eritis
 mihi populus acquisitionis, regale sacerdotium, gens sancta, quod illis, qui
 dem omnibus ex circumcisione, spiritualiter conueniebat, lex enim spiri-
 tualis erat, sicut Apostolus ait. Volebatq; Deus, vt essent omnes populus
 πειροσῖος, id est, electus, sicut Symmachus interpretatus est, q; corpora sua
 exhiberent Deo hostiam viuentem, sicut Apostolus ait, & serua iustitie in
 sanctificationem: atque ita fierent regale sacerdotium, gens sancta. quod
 quia per obedientiam spiritualem mandatorum Dei fit, idcirco non simpli-
 citer hoc dixit, eritis mihi, sed sic: Si audieritis vocem meam, & custodier-
 tis pactum meum, eritis mihi, & quæ sequuntur. Quare cum sacerdotium
 spirituale & commune non solum sit in nouo testamento, sed anteceffe-
 rit, quoque in vetere, licet sit in nouo ad perfectionem adductum per cir-
 cumcisionem spiritualem cordis, & emundationem sordium non carnis,
 sed conscientie in baptismo, necessario relinquatur, vt externi illius & spe-
 cialis sacerdotij in vetere testamento, quod vmbra habebat, imago sit
 alterum sacerdotium in nouo, cuius ministerium sit externum, & visibile
 super terram: quale non est ministerium sacerdotij Christi in caelo: aut
 vmbra

Qui negat in
 nouo testamen-
 to externū sa-
 cerdotium, si-
 mul negant
 fuisse exemplar
 sacerdotij vete-
 ris testamēti
 contra Moysen,
 & Pauli scri-
 pturam.

Neque sacerdo-
 tium spiritua-
 le & invisibile
 noui testamen-
 ti imago est sa-
 cerdotij exter-
 ni & visibilis
 veteris testa-
 menti: neq; sa-
 crificium spiri-
 tuale itē & in-
 uisibile imago
 illius veteris
 externi & visi-
 bilis.

Ex. 19.
 Quo ad oēs he-
 breos pertine-
 ret secundū le-
 gē sacerdotij
 spirituale.

Quid differat
 sacerdotij spi-
 rituale noui te-
 stamenti a sa-
 cerdotio spiri-
 tuali veteris.

vmbra illa vetus carebit imagine rei contra scripturam Apostoli. Iam ne
 videtis Magdeburgenses, quemadmodum non tollat discrimen veteris,
 & noui testamenti pontifex Anacletus, cū tradit, vt Aaron primus in le-
 ge sacerdotale nomen accepit, his enim verbis vtitur, sic post Christū do-
 minum a Petro sacerdotale coepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in
 ecclesia Christi datus est, dicente Domino, Tu es Petrus, & super hanc Pe-
 tram, &c. immo vos Euangelium, & Pauli scripturam negatis, qui in nouo
 testamento sacerdotium externum speciale tollitis: & vt peccatum pec-
 cato addatis, fingitis, a nobis fieri auctorem sacerdotij in nouo testamēto
 Petrum. sic enim scripsistis, de epistola Anacleti loquētes, vbi sacerdotiū,
 cuius auctor Petrus sit, perinde vt in vetere testamento statuitur. Vestrū,
 inquam, est hoc commentum: sacerdotij enim noui testamenti auctor est
 Christus, non Petrus: vt veteris sacerdotij non Aaron, neque Moyses, sed
 Deus fuit auctor. Sic enim scripsit Anacletus, vt iterum repetam, Post
 Christum dominum a Petro coepit sacerdotale ordo, quia ipsi primo pon-
 tificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum, Tu es Pe-
 trus, & super hanc Petram, ædificabo ecclesiam meā, an hoc est facere Pe-
 trū auctore sacerdotij? sed vrgeamus adhuc hoc, quod falso obijcitis. Cū
 enim dicitis, qui ponit in nouo testamento sacerdotium visibile, & ex-
 ternum, tollere eum discrimen veteris & noui testamenti, sic dicitis,
 quasi hoc inter vetus, & nouum testamentum distet, quod in vetere om-
 nia sint externa, & visibilia; in nouo vero nihil. Ergo nec in nouo testamē-
 to baptisma erit externum ex spiritu sancto, & aqua visibili, quia in vete-
 re testamento erant baptismata externa, licet vmbra tantum haberent,
 & non ipsam imaginem rei: aut si est baptisma externum in nouo testamē-
 to, quod hactenus non negatis: ergo non est discrimen veteris & noui te-
 stamenti positum in externo, & non externo. Nec enim (ait August. in li-
 bro de spiritu & littera cap. 13.) quia non habet lex fidei, opera veterum
 sacramentorum, circumcisionis videlicet, atque ceterorum, ideo nō sunt
 opera, quæ habet in sacramentis suis huic iam tempori congruis. Et ibi-
 dem cap. 19. & 20. Propter veteris, inquit, hominis noxam, quæ per legem
 iubentem & minantem minime sanabatur, dicitur illud, testamentum ve-
 tus: hoc autem nouum propter nouitatem spiritus, quæ hominem nouum
 sanat a vitio vetustatis. Item libro secundo contra aduersarium legis, &
 Prophetarum, Multum est enim, inquit, & nimis longum, cuncta collige-
 re, quæ in hanc sententiam beatus Apostolus dicit, legem distinguens a
 gratia, quod illa in tantum bona sit, vt bona iubeat: hæc in tantum, vt bo-
 na conferat. Et contra faustum, ipsa, inquit, lex per Moysen data est; gra-
 tia & veritas per Iesum Christum facta est, vt data indulgentia peccatorū,
 quod præceptum erat, ex Dei dono custodiretur: Veritas autem, vt ab-
 lata obseruatione vmbrae, quod promissum erat, ex Dei fide præsen-
 taretur. Hæc & alia huiusmodi multa multis in locis de differentia ve-
 teris & noui testamēti Augustinus Magdeburgenses vero noui doctores
 Germanie discrimen veteris & noui testamenti esse somniant, quod in
 vetere testamento fuerit sacerdotium externum, cuius initiū fuit Aaron:
 in nouo uero nullum sit sacerdotium præter commune, & spirituale, id
 est, præter sacerdotium ex baptismo. (sic enim vocat beatus Hieronymus)
 in quo, sicut Apostolica constitutio lib. 3. Clementis ait, Nō fiunt, qui ba-

Quod necesse
 sit secundū scri-
 pturam, vt sa-
 cerdotij exter-
 ni veteris testa-
 menti imago
 sit in nouo te-
 stamento aliud
 sacerdotiū cuius
 ministeriū
 sit externū, &
 visibile.

Euidens Com-
 mentū Magde.

Observatio lo-
 corū Augusti-
 ni de discrimi-
 ne veteris &
 noui testamē-
 ti.

Comentū Mag-
 deb. de discrimi-
 ne veteris
 & noui testa-
 menti.

Apostolica cō-
stitutio de sa-
cerdotio spiri-
tuali omnium
Christianorū.

Rom. 3.

Qsō Magd. re-
darguantur, ex
loco Petri 1. c.
2. quo tentant
probare solum
esse sacerdotiū
spirituale, &
nullum exter-
num.

prizantur, sacerdotes ex ordinatione, sed fiunt à Christo Christiani, re-
gale sacerdotium, gens sancta. vt enim antea sacerdotes & reges capite
vngentur, sic qui baptizantur, capite vnguntur. Siquis vero ab istis
quærat, quomodo hoc, quod dicunt, probent; respondent. 1. Petri 2. Sed
videamus, quid ibi scriptum sit, vnde hoc probare volunt, Vos autem (in-
quit) genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisi-
tionis: cū hoc, vt ante dixi, prius Hebræis dictum sit, Quæcunque enim
sicut Apostolus ait, lex loquitur, ijs, qui sunt sub lege, loquitur, si vos,
Magdeburgen. contra nos hac auctoritate probare potestis, solum sacer-
dotium cōmune & spirituale ex baptismo esse in nouo testamento, ergo
eadem nos auctoritate contra vos, ac multo etiam magis probare possu-
mus, solum quoque sacerdotium cōmune, & spirituale ex circumcissione
in vetero testamento fuisse, siquidem prius illis hoc dictum est, quam no-
bis. at hoc non concedetis, vt in vetero testamento solum cōmune sa-
cerdotium ex circumcissione fuerit, ac non etiam speciale ex tribu leuiti-
ca, externum, ac visibile. igitur nec in nouo testamento solum sacerdo-
tium commune, & spirituale esse, hac auctoritate probari potest. Vana
igitur, & absurda vestra probatio est, quæ ex hac auctoritate beati Petri
ducitur. Videamus alteram, & Hebræorum (inquiunt) 9. nec hic expli-
carunt, quomodo hac auctoritate probarent, quod volunt. Sed nec opus
fuit explicare, scimus. n. omnes quomodo ex hoc nono capite probare
conentur, non esse sacerdotium externū & visibile, scilicet quo probare
conantur, non esse sacrificium sanctam Eucharistiam. tolle. n. sacrificiū
sublatum est sacerdotium. Paulus ergo neq; per sanguinem inquit, hirco-
rum, aut virulorum, sed per propriū sanguinem introiuit semel in san-
cta, eterna redemptione inuenta. & paulo post, non enim in manufacta
sancta Iesus introiuit exemplaria verorū, sed in ipsum cœlū, vt appareat
nunc vultui dei pro nobis: nec vt sepe offerat semetipsum, quem admo-
dum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alio
qui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem se-
mel in consumatione seculorum ad destitutionem peccati per hostiam
suam apparuit. Hęc sunt, quæ in cap. 9. quod aduersus sacerdotium ex-
ternum citant, ita intelligenda, & interpretanda esse Lutherani, & Calui-
niani contra nos contendunt, quasi apostolus, vt Caluini verbis vtat, to-
ta disputatione contendat, non modo nulla alia esse sacrificia, sed vnum
illud semel oblatum fuisse, nec amplius iterandum: ita sentiunt isti nul-
la alia auctoritate freti, præterquam sua contra omnium catholicorum
patrum sententiam, immo contra ipsum apostolum, vt statim docebo.
hoc autē istos fallit, quod neq; Pauli propositum neq; verba eius intelli-
gunt: non. n. contendit apostolus, vt Caluinus ait, nulla alia sacrificia ef-
se præter illud vnum in cruce semel factum, nec amplius iterandum, sed
contendit potius, id quod maxime vtilē, & in primis necessarium erat do-
cere, vt etiam eruditissim. auctor, & optimus dogmatistes Ioannes Da-
mascenus in libello de cōmuniōne corporis Christi, qui ad huc græce ex-
tat, sensit, non esse, nisi vnum corpus, quod in cruce oblatum est, &
quod in cœlo nunc offertur, & quod in ecclesia: quia vnum illud in cru-
ce perfectissima hostia fuit: ita vt alio corpore præter illud non opus fue-
rit: sicut nō opus fuit alio sacerdote adducente per seipsum ad deū præter
Chri-

Propositū Pau-
li in episto. ad
Heb. de hostia
Christi.
Vnde ortus er-
ror Lutherano-
rū existiman-
tū tolli a Pau-
lo in episto. ad
Heb. sacerdo-
tium, & sacrifi-
cū ex ecclesia.

Christū: sed isti non distinxerunt, (vnde eorū error ortum duxit,) corpus
oblatū, ab oblatione: neq; rursus ab oblatione, modū oblationis: neq; sa-
cerdotē p se ipsum adducētē ad deū, a sacerdotibus adducētibus p Chri-
stū, quæ omnia d. Paulus nō obscure distinxit. Vnū itaq; corpus est, quod
in cruce oblatū est: & quod in cœlo reuelata facie, & in ppria specie glo-
riosa semper pro nobis offertur: & quod in ecclesia relictū est nobis ad of-
ferendum in mysterio sub specie panis, & vini. sed indicemus vbi aposto-
lus, & quomodo hęc distinxerit, & notarit. Dicite mihi Magd. cum Pau-
lus ait cap. isto 9. quod contra nos citatis, necesse est ergo, exemplaria
quidem cœlestiū his mundari: ipsa autem cœlestia melioribus hostijs, quæ
sunt istę meliores hostię, quibus mūdantur cœlestia, id est, ea quæ ad eccle-
siam nostram pertinent, quæ est secundum apostolum vna & eadem cum
Hierusalem cœlesti, & si vt Aug. coll. 3. contra Donatistas ait, aliter nunc
est: aliter postea futura. (nisi forte vultis non super terram, sed in cœlo ip-
so mundari peccata) quæ inquam, sunt istę meliores hostię? non enim
sunt hostię spirituales orationum, & cultus rationalis, vt fortasse dice-
tis. non enim victimę illę veteres, cum quibus has hostias comparat apo-
stolus, & quibus meliores esse dicit, orationibus, & cultu rationali care-
bant: præsertim cum sancti, & spirituales sacerdotes in lege quoque sa-
crificarent. restat igitur, cū non sit nisi vna hostia substantialis infinitæ vir-
tutis, quæ Christi corpus est, hac. n. hostia mūdatur ecclesia dei super terrā,
vt necessario hostias numero multitudinis vocet oblationes huius vnus
hostię, vtrumq; .n. significat verbum græcū *θύσια* victimam, quæ proprie di-
citur *θύσια*, & oblationē, quæ etiā hostia dici solet, siue immolationem, si-
cut apud latinōs sacrificium interdum pro ipsa victima, quæ immolatur:
interdum pro actione ipsa sacrificandi accipitur. distinguit igitur Pau-
lus in ecclesia dei oblationem a victima siue corpore oblato: & sacerdo-
tiū externū in ea consistet, siquidē multas in ea oblationes ponit vnus
corporis, quod scilicet a multis, immo infinitis sacerdotibus ab ortu so-
lis vsq; ad occasum iuxta prophetiā malachię immolatur: & quod in cœ-
lo ab ipso cœlesti ministro eodēq; domino pro nobis deo patri alio mo-
do nempe reuelata facie offertur. Vnde statim subiungit, non. n. in ma-
nufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorū, sed in ipsum cœlum, vt
appareat nunc vultui dei pro nobis, sempiternum. n. habet sacerdotium,
sicut idem ait, semper viuens ad interpellandum pro nobis. modū itaq;
oblationis distinxit hic apostolus ab oblatione, quæ in ecclesia fit eiusdē
hostię in mysterio, cum dixit, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. de
hac eadem oblatione in cœlo dixerat paulo ante, talē habemus pontifi-
cem, qui confedit in cœlo sanctorum minister, & tabernaculi veri quod
fixit deus, & non homo. id est, qui confedit, vt ministerio offerendi san-
ctum tabernaculū corporis sui, quod spiritu Sancto Virgini super venien-
te conceptum est, fungeretur. vnde statim subiūgit, omnis. n. pontifex
ad offerendum munera & hostias constituitur. vnde necesse est & hunc
habere aliquid, quod offerat. habet scilicet illa sancta, quorum est λε-
τουργος, hoc. n. verbo vsus est. d. Paulus in hoc loco, id est, minister, ad offe-
rendum, & supplicandū pro nobis, hęc. n. est vis verbi. De his sanctis pro-
phetavit Esaias dicens, Dabo vobis sancta David fidelia. quod beatus
Paulus in actis apost. de resurrectione corporis Christi interpretatus est
Yy ij habet

Vbi, & quomo-
do Paulus ho-
stiam ab obla-
tione distin-
guat.

Heb. c. 12.

Mal. c. 1.

Heb. c. 7.

Modus obla-
tionis hostię in
cœlo alius ab
oblatione in ec-
clesia.

Heb. c. 8.

Es. 55.

Act. 13.

habet inquam, illa sancta, & illud tabernaculum quod dixit, quæ humanitatem eius significat, cuius est Christus minister ad offerendum eam pro nobis, idem minister & dominus sui sacrificij: & non sicut sacerdotes ecclesie, qui sunt ministri tantum non per se ipsos ad deum adducentes, sicut Christus, ut aposto. de eo dicit, sed adducentes per Christum. unde non sunt successores Christi, quod Lutherani per calumniam Catholicis obijciunt, quasi nos hoc dicamus, quod nunquam somniauimus, minister enim si minister tantum manet, non succedit, neque succedere potest domino: Christus autem, ut iterum dicam, sui sacrificij est, non minister tantum, sed minister simul & dominus. esse autem ministros tantum & quidem multos, & ubique non solum non minuit gloriam domini, sed auget eam, ut vel ratio ipsa naturalis nos docet. Rursus cum Apostolus non multo post c. 10. ait, voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato, sed terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis emulatio. Quæ hæc loco ab istis, qui hæc non considerant, quæ nam ista hostia, quæ non relinquitur voluntarie peccantibus, post acceptam notitiam veritatis, sed relinquitur non voluntarie peccantibus? hoc enim necessitas consequentia postulat. alioqui quorsum voluntarie peccantes notasset Apostolus, nisi ut hos ab illis distingueret? ita ut his non relinqui, illis contra relinqui intelligeremus. nobis certe apostolica traditio, quæ in ecclesia custoditur, satis interpretatur, qui sint isti voluntarie peccantes post acceptam notitiam veritatis, id est, post illuminationem baptismi, quibus non relinquitur hostia pro peccatis, ij scilicet sunt, quos ecclesia, quia in peccato ad mortem manent, a quo nolunt per poenitentiam conuerti, excommunicauit, quibus non relinquitur hostia pro peccatis, quia non offert pro eis: immo nec ab eis accipit oblationes. Unde Sanctus Timotheus Alexandrinus vnus ex ijs. S. patribus, qui concilio secundo post Nicenam interfuerunt, in proœmio narrationis miraculorum sancti Menæ Aegyptij hostiam ait mundam, & incruentam offerri deo in ecclesia quotidie *εἰς ἐπίσημόν τε καὶ μετ' ἀνοιάν πάντων τῶν πιστῶν*, id est, ad conuersionem, & poenitentiam omnium fidelium. Quod si ad conuersionem, & poenitentiam omnium fidelium offertur, ergo ijs, quos ab horrere a poenitentia, & ab ea auersos esse ecclesia iudicat, & ob eam causam eos excommunicat, non relinquitur huiusmodi oblatio hostiæ: ita ut qui pro eis offerat, iudicio ecclesie repugnet. Verum tamen etsi hostia mystice, id est oblatio corporis domini in mysterio istis non relinquitur in ecclesia, relinquitur tamen hostia in cœlo apparens vultui dei reuelata facie, & semper viuens ad interpellandum pro nobis omnibus, quando in hac vita sumus. Nec enim desperata est salus excommunicati, tametsi non relinquitur ei super terram hostia, quæ ideo non relinquitur, ut spiritus eius, qui sic ab ecclesia sancta punitur, saluus sit in die Domini. Quare qui in cœlo solum λειτουργίαν corporis domini relinquit, & corpus domini relinquit in ecclesia ἀλειτούργητον, id est, sine ministerio offerendi illud, & supplicandi deo per oblationem eius, scripturâ Pauli negat, quæ dicendo non relinqui hostiam, in ecclesia scilicet, voluntarie peccantibus, simul docuit relinqui non voluntarie peccantibus. ex quo fit, ut necessario ponendum sit sacerdotium externum, & visibile in ecclesia, sicut visibile est hostia, quæ offertur. Sed ut magis adhuc pateat, hoc quod aposto-

Calumnia manifesta Lutherorum, quod Catholicis, sacerdotibus faciatis successores christi.
Heb. c. 7.

Quos dicat apost. voluntarie peccantes post acceptam notitiam veritatis quibus non relinquitur hostia pro peccatis. & quomodo traditio apostolica fit interpretis huius loci.

Heb. c. 9.

lus ait, non relinqui iam hostiam voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis, necessario intelligendum esse de hostia, quæ in memoria illius cruentæ, de qua ante differuerat, semper in domo dei, quæ est ecclesia, offertur, in qua hostia non apparet Christus, sed velatus est, ex ipso apostoli verbis eliciamus. Dixerat. n. in extrema parte capituli 9. nunc autem semel in consumatione seculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. cum autem dicit apparuisse semel per hostiam suam, de illa hostia dicit, quæ semel oblata est in propria specie, & forma, quam viderunt omnes, qui circum stabant, hoc. n. significat verbum *πεφανερωται* de qua etiam hostia, per quam apparuit, dicit statim proximo c. vna. n. oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos. quia scilicet semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, siue ad destitutionem peccati, ut idem dixerat. hoc. n. significat, consumasse in sempiternum sanctificatos, id est perfecisse sanctificationem corporis, animæ, & spiritus auferendo peccata. & rursus de huius hostiæ oblatione subiungit, ubi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato. quia ad exhaurienda peccata semel oblatus est moriendo, sic. n. dixit in fine c. 9. & quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, sic Christus semel oblatus est scilicet moriendo. Quare cum paulo post in eodem c. 10. dicendo non relinqui hostiam voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis, si mul docuerit secundum consequentiam sermonis, relinqui hostiam non voluntarie peccantibus, necesse est, ut loquatur de hostia, per quam non apparet nunc Christus. hostia. n. per quam apparuit, semel facta est: & non amplius per eam apparebit, quia Christus iam non moritur. hostia ergo, per quam offertur non apparendo, sed in mysterio, & sub velo, est de qua nunc apostolus loquitur, quæ relinquitur non voluntarie peccantibus: illa. n. per quam semel apparuit in cruce, nullis iam siue voluntarie, siue non voluntarie post notitiam veritatis peccantibus relinquitur. quia Christus ut semel pro omnibus mortuus est, ita nullis iam vere moritur, nisi representatiue, siue commemoratiue, sicut ait beatus Methodius martyr in symposio 10. virginum, quod fit in mysterio secundam institutionem domini. sed copiosior confirmationem interpretationis huius loci de hostia, quæ non iam relinquitur voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis, immo totam explanationem partis. c. 10. unde incipit, fiduciam igitur habentes, fere usque ad extremum, quæ ad hanc hostiam pertinet, tum ex proposito Pauli, tum ex antecedentibus, & consequentibus, tum ex proprietate verborum, & antiquorum patrum auctoritate, & ex conuenientia sanctarum scripturarum, & traditione dogmatum ecclesiasticorum de prompta in proprium de sacrificio incruento librum reseruamus, quem, si dominus voluerit, aliquando edemus. satis nunc responsum fit ad c. 9. epist. ad Heb. quod nobis contra sacerdotium externum & visibile ideo Magd. obiecerunt, quod videretur eis, tolli ibi ab apostolo sacrificium externum & visibile, quo sublato, consequens esset, sublatum esse sacerdotium visibile. nos vero docuimus, quemadmodum Paulus dicat, sacrificium incruentum relinqui in ecclesia non voluntarie peccantibus, quo relicto, necesse sit, relicto esse in ecclesia sacerdotium externum & visibile secundum doctrinam apostoli. de quo sacerdotio quod plura ex scripturis sanctis desiderat, legat, si placet, duos quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesie catholice contra schil-

Quo ex propriis verbis Apostoli necessario eliciatur esse in ecclesia sacrificium externum & visibile.

maticas Lutheranorum ministrorum, & superintendentium vocationes nuper libros edidimus.

Defensio doctrinae de libero arbitrio in epistola Clementis: quomodo consonet scriptura: & quomodo scriptura in mandatis de faciendis coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodo hanc consuetudinem sancti patres imitati sunt, testimonio etiam ipsorum Magdeburgensium in centuria quarta in ijs, quae de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de observatione consuetudinis scripturae apud Philonem Alexandrinum, quando in scriptura tota potestas electionis nostrae Deo tribui videtur: & quando homini. Item explicatio Methodij martyris de libertate, quae quomodo cum gratia Dei cohaereat, exemplo aptissimo demonstrat. Cap. 2.

Conferuntur quae Clemens de libero arbitrio scripsit cum ijs, quae Magd. finxerunt scripsisse.

Deinde (inquiunt) doctrina de libero arbitrio in Clem. epist. 1. & 3. & alijs corrupte proposita est. voluntatis enim viribus tribuitur non tantum velle, in rebus ad salutem pertinentibus: sed etiam perficere, & misericordiam consequi. cum tamen Deus sit, qui faciat, ut velimus, & perficiamus &c. Tanta est Magdeburgensibus calumniandi libido, ut ea libidine acti precipites, quicquid primo aspectu ad calumniam rapere posse sibi videantur; id inconsiderate, ac nullo iudicio rapiant. Ex quo fit, ut passim decipiantur: ut hoc loco fecisse demonstrabo, redarguens eos tum ex scripturis, tum ex ijs, quae idem Clemens in prima epistola scripsit, tum etiam ex ijs, quae iidem centuriatores parum memores in centuria 4. de libero arbitrio a scriptoribus illius seculi scripta, probarunt. Conferamus ergo prius: quae Clemens scripsit, cum ijs, quae isti finxerunt. Si quis, inquit, audiens sermonem vere prophetae, velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius, id est, mandata vitae, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. nam si hoc esset, ut videntes ea, iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quaedam naturae, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut rursus, si ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturae vis erat, quae cum aliquid fieri cogeret, alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo, inquam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Haec sunt, quae Clemens in hac epistola de libero arbitrio scripsit. Percuntemur nunc Magdeburgenses, ubi Clemens hoc loco voluntatis viribus tribuit non tantum velle in rebus ad salutem pertinentibus, sed etiam perficere, & misericordiam consequi? Respondebunt fortasse id tribuisse, cum dixit, Si quis audiens sermonem veri prophetae, velit percipere, aut nolit, & amplecti onus eius, id est, mandata vitae; habet in sua potestate: liberi. n. sumus arbitrij. an dixit Clemens, habet hoc in nuda & sola potestate sua? si enim hoc dixisset, profecto viribus voluntatis, quod isti dicunt, tribuisset. at non hoc dixit: cur igitur sic interpretamini, quasi dixerit? Nisi quia vestro more facitis, qui, quae in scriptura & sanctis patribus scripturas sanctas imitantibus, coniuncta sunt, facile disiungitis: sicut in vestro falso dogmate de iustificatione fecistis, quod de fide non sola scriptum erat, de sola fide interpretantes. Quero rursus, respondete mihi, cum ait Dominus in Deute. Mandatum hoc, quod ego hodie praecipio tibi, non supra te est, neque procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere, &c. & paulo post: Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum: & econ-

Deut. 30.

& econtrario, mortem, & malum, ut diligas dominum Deum tuum, & obedias voci eius: respondete, inquam, mihi, cum hoc loco dicit lex: Quod praecipio tibi, non est supra te, & proposui in conspectu tuo vitam & bonum, ut diligas Deum, & elige vitam, ut viuas, an viribus tantum voluntatis tribuitur potestas eligendi & perficiendi haec? non puto diceris, nisi hunc quodque librum Deuteromij negatis, quod haecenus non fecistis. Scriptura igitur diuina in mandatis Dei faciendis solet non separare potestatem liberi arbitrij a gratia Dei, a qua excitari & adiuuari debet, ut recte velit: & ut bonum perficiat. Item sanctus Iob: sicut casum (inquit) coagulasti me. Et paulo post: Vitam & misericordiam apud me posuisti. hoc enim dixit, ut ait sanctus Maximus in responsis questionum ad Thalassium, το αὐτεξούσιον παρ' ἑαυτοῦ, id est, representans liberum arbitrium: quod perinde est, inquit, quasi diceret, In me posuisti, ut viuerem, & mei misererer obediendo, & custodiendo mandata tua. An Iob, cum hoc dixit, gratiam Dei negauit? aut vos eum, quod sic locutus sit, reprehenditis? Rursus, cum Salomon ait in Prouerb. cap. 16. Cor hominis disponit viam suam; sed Domini est dirigere gressus eius, tribuit ne viribus tantum voluntatis, ut se praepararet? minime. Non enim praeparat se nisi volendo: Deus autem est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate, sicut Apostolus ait. Deinde quid est, disponere cor hominis viam suam, nisi praeparare bona opera? Haec enim sunt viae cordis, quae disponuntur: at Paulus ait de bonis operibus, quae praeparauit Deus, ut in illis ambulemus. immo idem Salomon ait c. 8. A Domino paratur voluntas. Sic enim est apud 70. Item cum ait idem cap. 18. In manu linguae, id est, in potestate linguae est vita & mors. tribuit ne solis viribus voluntatis, quae linguam ad loquendum mouet, loqui bonum sermonem ad aedificationem, qui sale sit conditus, ut det gratiam audientibus? minime. Cur ergo locutus est ita, nisi quia cum potestate voluntatis ad bene loquendum, conuinxit gratiam, quae voluntatem ad bene volendum, & ad bonam voluntatem perficiendum adiuuat? Quod si aliud adhuc clarius exemplum vultis Magdeburgenses; apostolus ait: Non enim auditores legis iusti sunt, sed factores legis iustificabuntur: deinde subiungit exemplum gentium, quae sine lege iustificantur, inquiens, Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, sibi ipsi sunt lex; an cum dixit, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, viribus tantum voluntatis hoc tribuit Apostolus? aut cum dixit euangelista in parabola de distributione talentorum, ex quibus sunt virtutes, & opera bona, quae sunt dona Dei, dedisse unicuique secundum virtutem propriam, solis viribus voluntatis humanae tribuit praeparationem ad ea accipienda? quis hoc dicat? sed dicent fortasse Magdeburgenses. & quidem recte, si tamen dicant, aperte alias Apostolum dicere, Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate: & illud; Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & alia eiusmodi, ex quibus locis facile intelligi possit, quomodo illud accipiendum sit paulo obscurius dictum, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt: & item illud, unicuique secundum propriam virtutem, sic enim vocat praeparationem, quae non est tamen seiuncta a dei gratia, immo ab ea anticipatur: est enim conatus proprius voluntatis secundum Dei gratiam, qui alius est a conatu proprio voluntatis, se-

Consuetudo scripturae coniungendi ea, quae non sunt separanda ut coniungendi cum fide opera fidei, & cum libertate voluntatis ad bene operandum gratiam dei.

Iob 10.

Prou. 16.

Phil. 2.

Eph. 2. Prou. 8. Prou. 18.

Eph. 4.

Rom. 2.

Matth. 25.

Phil. 2.

1. Cor. 3.

Duplex conatus voluntatis proprius secundum gratiam, & secundum potentiam.

secundum potentiam: vtrūque distinxit Iustinus martyr, in apologia priorē, cum distinxit semen rationis insitæ, secundū potentiam tributum, & semen rationis insitæ, secundum gratiam participatum, quod beatus Iacobus in epist. sua ἐμφύτον λόγον, vocat, id est, insitum verbum, quod potest (inquit) saluare animas vestras. Hoc ergo ipsum vobis respondemus, Centuriatores, quod Clemens in hac epistola scripsit, id si vobis obscurius videbatur, & aliquid deesse, non continuo accusare, sed ex alijs locis eiusdem Clementis supplere, & interpretari oportebat: vt cum ait in prima epistola, hanc fuisse Petri quotidianam prædicationē, Deum diligere, & proximum velut seipsum: abnegare seipsum sibi, vt Iesum Christum dominū nostrū sequatur, & nihil eius amori præponere: veritatē corde, & ore proferre debere. Et paulo post, ne omnia repetā, Boni aliqd in se cū viderit, Deo attribuere, non sibi: & malum a se factū cognoscat, & sibi imputet: An attribuere Deo, & non sibi, cum aliquid boni in se viderit: erit hominis voluntatis viribus tribuentis non tantum velle, sed perficere, & misericordiam Dei consequi, vt vos vestro more sine vllō Dei timore maleuole, & inuidiose de Clemente beati Petri discipulo, & successore ac glorioso martyre sinxistis? Et paulo post, Propter quod deprecortē (inquit) charissime, vt doceas attentius hunc prædicationis ordinem: & absolutionū dies, vt saluentur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscant. An qui dicit, occulta Dei virtute opus esse ad cognoscendum Deum, vt animæ saluæ fiant, voluntatis tantum viribus tribuit velle, & perficere in ijs, quæ ad salutem pertinent? subiungit deinde, operum vero ratio potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur: & hoc ipsorum est proprium. De operibus loquitur, quæ non fiunt propter veritatem, id est, propter Deum: subiūgit enim, Desiderium vero habere ad doctorem veritatis, hoc a patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, vt voluntatem eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias &c. Est ne hoc solis viribus voluntatis tribuere velle, & perficere in ijs, quæ ad salutem pertinent? est ne, inquam, hoc solius voluntatis humanæ, facere voluntatem Dei, ipso largiēte desiderium faciendi eam? quis non videt, deprehensos hic Magdeburgenses in manifesta calumnia? immo redarguamus eos, vt ante promisimus, ex ijs, quæ illi ipsi in centuria quarta in capite doctrinæ de libero arbitrio scripserūt his verbis, De libero arbitrio quæ cōmode & tolerabiliter a doctoribus huius ætatis tradita vidētur, sic habent. Deinde recitant inter ceteros auctores, quæ Sanctus Athanasius in libro contra gētes scribit: Anima (inquit) condita est libera, potestque bona vt eligere ita & auersari. agnoscens arbitrij sui libertatem, conspiciat se posse in vtramque partem membrīs corporis vti, siue ad ea, quæ sunt, siue ad ea, quæ non sunt: sunt quippe bona, non sunt autem mala. Hoc Magdeburgenses confessi sunt ex eis esse, quæ commode de libero arbitrio a doctoribus illius sæculi tradita sibi viderētur. At nemo, nisi Pelagianus, animam ita conditam liberam dicat, vt possit eligere bonā opera bene, id est, sic vt deo placeant, voluntatis tantum viribus sine gratia Dei. Potest enim aliquis sine fide eligere bona opera, sed non bene, vt idem Clemens in .4. Epistola scripsit: sic enim ait. Neque putetis, quod etiā si omnem pietatem colatis, omnemq; iustitiam, baptismum vero nō accipiatis, spem possitis habere apud Deum: immo maiore

Iac.c.1.

Prædicatio Petri quotidiana de libero arbitrio in epist. 1. Clementis, nō sibi, sed deo attribueret, qui in se aliquid boni viderit.

Deprehensio Magdeburgensium in manifesta calumnia.

Redarguuntur Magd. ex ijs, q̄ in centuria 4. de libero arbitrio commode & tolerabiliter scripta esse a doctoribus illius ætatis confesi sunt.

pœ-

pœna digni eritis, qui bona non bene operati estis. non bene dixit, id est, non meritorie, vt nunc loquuntur. Cum igitur beatus Athanasius ait de libero arbitrio, id quod vos commode dictum esse, confessi estis, posse animam libertate arbitrij sui bona facere, quæ existunt, id est, facere bona, & bene: alia enim opera quatenus non bene fiunt, non vere existunt, profecto cum potestate libera voluntatis coniunxit gratiam Dei, qui operatur in nobis bene velle bonum. idem reliqui sancti patres in libris suis facere solent, scripturas sanctas imitantes, quæ, vt dixi, gratiam cum libera potestate voluntatis copulare solent; vt præter ea exempla, quæ Paulo supra commemoravi, cerni etiā potest in eo, quod Apostolus in epist. ad Romanos ait: An nelcitis, quoniā cui exhibetis vos seruos ad obediēdū, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam, &c. in nobis enim dicit positam esse electionem peccati, & mortis: & obedientiæ ac vitæ, quæ est ex fide, per quam viuit iustus: at non dicit positam sine Dei gratia, sine qua non possumus mandatis Dei obedire ad iustitiam, vt vitam. Ad hanc scripturæ sanctæ consuetudinem pertinet, quod Philo Alexandrinus auctor eruditissimus obseruauit, quādo scriptura sancta totā potestatem eligendi bonum Deo, & quando homini tribuere videatur. Explicans enim in quarto libro allegoriarum legis, quem Leontius in libro τῶν συλλογιῶν citat, (licet nos hunc librum nunc nō habeamus) explicans inquam illum locum Deuter. cap. 30. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitā & bonum: & e contrario, mortem, & malum. Elige ergo vitā, vt viuas. sic ait, μακάριον χρεῖμα, προθέεντος ἀμφότερα τοῦ δημιουργοῦ, τὸ ἀμεινονι. ἰχθύσαι λαβὴν τῶν ψυχῶν, μακαριότερον δὲ τὸ μὴ αὐτὸν ἐλεῆσαι, τὸν δὲ δημιουργὸν προσάγει καὶ βελτίωσαι. οὐδὲ γὰρ κυρίως ἀνθρώπινος νῆς αἰρεῖται δι' ἑαυτῆς ἀγαθόν, ἀλλὰ κατ' ἐπιπροσύνῳ θεῷ δωρημένη τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα. Δυνὸν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τῷ νομοθέτῃ τοῦ μέν, ὅτι οὐχ' ὡς ὁ ἀνθρώπος, ἡνίαχε τὰ πάντα ὁ θεός, τοῦ δὲ, ὅτι ὡς ἀνθρώπος, παιδὲν καὶ σωφρονίζε, ὅταν μὲν τὸ δούτερον κατασθῆναι, τὸ ὡς ἀνθρώπος, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εὐσάγη ὡς ἱκανοῖς τε καὶ γγῶναι τε καὶ βούλεσθαι καὶ ἐλεῆσαι καὶ φυγῆν, ὅταν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἀμεινον, ὅτι οὐχ' ὡς ἀνθρώπος, τὰς πάντων διωξέμεν ἢ αἰτίας ἀνάψῃ θεῷ. Interpretemur latine beata (inquit) res est, quod cum vtrumque auctor proposuerit, quod melius est, anima potest suscipere: beatius vero est, quod nō ipsa ex se eligat, sed auctor eam adducat, & meliorem faciat. non enim ex se humana mens eligit bonum: sed secundū prospicientiam dei donantis optima eis, qui digni sunt. Duo enim (inquit) sunt apud legislatorem capita, alterum est, Deum non more humano omnia moderari: alterum, more humano castigare ac punire. Cum hoc posterius probat, id est, more humano castigare; tunc quod nostræ libertatis est sic introducit, quasi sufficientes simus ad cognoscendum, & volendum, & eligendum, & fugiendum: cum vero illud prius ac præstantius probat, omnia scilicet Deum regere non humano more, tunc omnes vires & causas Deo assignat. Vt cum ait in Num. nouit Deus suos; & sanctos suos adduxit ad se: & quos non elegit sibi, non adduxit ad se. sic enim est apud 70. deinde subiungit. Si autem eligere bonum, & nō eligere malum, proprie ab vna causa, proficiscitur, quid me legislator quasi potestatis eligendi compotem, vt vitam, & non mortem eligam, hortaris? Respondēbit (inquit) dicta esse hæc ijs, qui nondum magna mysteria de principatu, & potestate Dei, & de nimia infirmitate creaturæ didicerunt. Hactenus Philon.

Observatio Philonis Alexandrini quādo scriptura totam potestatem electionis nostræ deo, & quando homini tribuere videtur.

Num. 16.

Zz S. pau-

S. Paulus ergo nobis, qui scimus, quam sit natura hominis infirma, & quam nihil boni ex se possit & quod omne datum optimū, sicut beatus Iacobus ait & omne donū profectū de sursum est, descēdēs a patre luminū, aperte dicit, nō quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Et in epistola ad Corinth. 1. cap. 15. Abundantius (inquit) illis omnibus laboraui; non ego, sed gratia Dei mecum. non ego (inquit) id est, non solus, sed gratia Dei mecum, siue in me, id est, in me tanquam instrumento libero per gratiam eius laborante: alioqui non dixisset, laboraui enim voluntas instrumentum liberum, quia, vt ait beatus Methodius in libro de libero arbitrio, *εὐὸς ἐν τι γέρονε τῆς σοικείων, ἢ τῶν ὁμοίως ἀνάγκῃ δαλδύοντων θεῶ, οὐκ ἐτίμιδὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει ἀλλ' ὡς ὄργανον ἄν ἦν τοῦ δημιουργοῦ τῷ ἐφ' οἷς οὐκαλῶς ἐπράξεν ἀλόγως μέμψιν ἑσπόμενων, τούτων γὰρ αἰτίας ἦν ὁ χρωόμενος*, id est, si factus esset homo tanquam vnum ex elementis aut vnum ex eorum numero, quę similitur necessitate seruiunt Deo, non iam mercedem libera voluntate dignam reciperet, sed potius tāquam instrumentum opificis esset, de cuius non recte factis iniusta, & temeraria esset querela. Eorum enim auctor esset is, qui instrumento vtitur. Quare, cū sit voluntas instrumentum liberum; consequens est, vt sicut instrumentum necessitate seruiēs, per motionem eius, qui eo vtitur, secundum virtutem propriam operatur; sic voluntas instrumentum liberum gratię Dei, operans per motionem eius bonum, secundum quoque virtutem propriam illud operetur: Causaque eius sit nō quidem sola & simpliciter, sed quodā modo, quę dicitur Gręce *συνάκτιον*, id est, concausa, sic enim princeps philosophorum vocat, cū ait in 2. lib. de anima, *συνάκτιον πῶς μὲν ἐσιν οὐ μὲν ἀπλῶς γεακτιον*. Nos causam adiuuantem seu cooperātem vocare solemus: Adiutores enim Dei sumus, sicut Apostolus ait, Deus vero prima est & pręcipua causa. subiungit deinde idem Methodius, *Ἄλλ' οὐδὲ τὸ κρετῆρον ἀνδρωπος ἢ πρῖστο μὴ τὸν αἰτιον ἀδῶς, ἀλλ' ἐκάστο μόνον ἐς ὃ πέφυκεν ἔναι. φημι τοιγαρῶν τὸν ἀνδρωπον τιμῆσαι προαιρούμενον καὶ τῶν κρεττόνων ἐπίσημονα γίνεσθαι τῷ ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ διδάσθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι, καὶ τῷ ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐς κρετῆρον παρανεῖν οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ αὐτεξέσιον ἀλλὰ τὸ κρετῆρον μνηύειν θέλοντα, τὸ μὲν γὰρ διδάσθαι πάρεσιν αὐτῶ, καὶ τῷ ἐν πολλῷ λαμβάνει, τῷ δὲ τοῦ διδάσθαι προαίρεσιν ἐς τὸ κρετῆρον πρέπειν ὁ θεός παρανεῖ. ὡσπερ γὰρ πατὴρ ἢ ταυτὶ παρανεῖ ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα καὶ μάλλον ἔχειν τῶν μαθημάτων, ὅτι κρετῆρον τῆ το μνηύων, οὐ τῷ τοῦ διδάσθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, καὶ μὴ ἐκὼν μανθάνειν βέληται, οὐ τῷ μοι καὶ τὸν θεὸν οὐδόκα προτρέποντα τὸν ἀνθρωπον πείθεσθαι τῆς προσάγμασι ἀφαιρεῖν αὐτῷ τῷ ἐξουσίαν τῆς προαιρέσεως τοῦ διδάσθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τῆς προσάγμασι, & paulo post, ὡς εὐὸς ἵνα τῷ ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἀφέλυ, προσάθειν βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρετῆρον διωρήσθαι ὡς ἀξίω μαχόνων τυχῆιν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσε τῷ θεῷ, καὶ τῷ τῷ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων*, Interpretabor latine, immo neq; (inquit) quod melius est, homo cognosceret, nisi auctore eius cognouisset; sed illud tantū, quod naturę suę insitū est. Quāobrē cū Deus hominē honorare, & scire eū meliora vellet; dedit ei potestātē qua posset facere, q̄ vellet, & potestātē eius ad meliora hortatur: non quod rursus auferat potestātē liberā, quā dedit: sed quod velit, quod melius est, ei declarare. Habet. n. potestātē, & mandatū accipit; sed vt velit potestatem ad meliora conuertere, hoc Deus admonet. Vt. n. cum puerum potestatem alioqui habentem, pater ad perdiscendas disciplinas, & magis earū studio adhæ-

Quod volūtas instrumentum liberum sit auctore Methodio martyre, ex quo necesse sit sequi secundum conditionem instrumenti, vt non solum per motionem alterius id est gratię dei bonum operetur, sed per virtutē propriam. cooperantem. Quo d voluntas non est sola causa electionis bonę, sed concausa, siue causa coadiuuans. 1. Cor. 3.

Eruditissima explicatio beati Methodii de libero arbitrio

rescendum hortatur; declarans ei hoc esse melius, non priuat puerum potestate, quam habet, si non velit sponte sua discere: sic cum Deus hominē hortatur; vt mandatis pareat, non (inquit) videtur mihi priuare eum potestate voluntatis, qua possit etiam non obedire mandatis. Quāobrē non vult dare pręceptum, vt potestatem, quam dedit, auferat, sed vt melius aliquid donet tanquam digno, qui maiora adipiscatur, quia paruit Deo, cū alioqui potestatem non parendi haberet. Hęc sanctus Methodius martyr. quę idcirco libenter attuli, vt ex exemplo, quo hic magnus ductor vñs est, intelligant tandem, si velint, Magdeburgen. & ceteri Lutherani, quę admodum gratia Dei cū libera potestate voluntatis conueniat. hoc. n. dū non intelligunt, fingunt omnia nos voluntatis viribus tribuere, sicut paulo ante de Clementis epistola fingebant: nolq; Pelagianos videri volunt, quia non, vt ipsi, voluntatem propria virtute ac natura in contumeliā auctoris spoliamus. Igitur quod sanctus Methodius ait de pręcepto Dei, & de manifestatione boni, quam Deus facit, non tolli eis libertatem voluntatis, idem de gratia bonę voluntatis, ac boni operis adiutrice dicendum est. Vt enim homo nisi quod melius est, cognosceret, non posset bene operari, melius autem non cognosceret, nisi Deum auctorem eius cognosceret: sic, postquam vtrumque adiutore Deo, cognouit, non potest, nisi eodem incipiente, & adiuuante; operari. Quare sicut illud non tollit libertatem, vt in illo exemplo patris puero pręcipientis, & eum hortantis, clarissime cernitur; sic gratia adiutrix, sine qua non potest voluntas hominis bene velle, & operari, non tollit liberam potestatem voluntatis. neque nos, vt Calvinianus Marloratus in Comment. epist. ad Cor. 1. cap. 15. fingit, laudem boni operis cum Deo partimur. Quid enim habemus, quod non accepimus? aut si accepimus, quid gloriari possumus, quasi nō acceperimus, vel quam laudem nobis sumere? Totam igitur laudem & gloriā ei tribuimus; sine quo nihil boni neque incipere, neque proficere, neque perficere possumus. Sed prius quam huic loco finem imponam, libet recitare hic, quę ante mille annos Ennodius Ticinensis ad Constantium quędam scripsit aduersus eum, qui vt Lutherani nunc faciunt, libertatem quoque voluntatis in ijs, quę ad salutem & studium virtutis pertinent, tollebat. Ergo (inquit) vt scriptione testamini, inuentus est homo, qui seruos Christi, quemadmodum ipse promissit esse faciendum, sub hac occasione cribraret, asserens de arbitrij libertate homini in vna tantum parte, quę deterior est, eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propositionē, quę iuxta apocalypsim scriptas habet in fronte blasphemias. Quę ista libertas est, si valet, edisserat, vbi hoc datur solum velle quod puniat? aut quare electionem nominet, vbi vnā tantum partem asserit fuisse cōcessam? quod si veritate subsisteret, locum diuina iudicia non haberent. Quid. n. boni a nobis deus noster recte quęreret, qui appetentiam eius de voluntate subtraxerat? sed iuxta apostolum nunquid iniquus deus? absit. inter homines a recti discordat affectu, qui a subiectis exigit, quod in potestate non tribuit. hoc de deo qua conscientia sentiatur, aduertite. Vbi est illud apostoli clamantis, & pro arbitrij libertate testantis, velle adiacet mihi, perficere autē nō inuenio? quid est aliud, quā dicere noui dextrū iter eligere: sed nisi ingredientē inuenit gratia superna, lassabor. nemo dubitat, nemo condemnat quod auctore gratię pręstante, & ipse æquitatis hominibus

Quod Lutherani non intelligentes quomodo gratia dei cum libertate voluntatis conueniat, volunt nos videri Pelagianos, quia non spoliamus volūtatē propriā virtute, & natura, in contumeliā auctoris. Quod sicut pręceptum pręcipientis non tollit libertatē volūtatē eius, cui pręcipit, sic gratia mouentis, & adiuuantis dei non tollit libertatem volūtatē, quam mouet, & adiuuat. 1. Cor. 15. 1. Cor. 4.

Quę pulchrę Ennodius Ticinensis de libero arbitrio scripsit.

callis aperitur, dux enim bonorū, & p̄cessor est gratia, quando coelitus multiplici ad requiem incitatur hortatu, quando nobis dicitur, Venite filij, audite me. Sed nisi talibus monitis, & voluntas nostra, quæ libera est, & labor præstet obsequium, ad periculum, & geenam non imperio aliquo, sed sponte deuoluimur. itaque aut p̄mium deuotio: aut p̄nam cōtemptus operatur. alioquin non erit iusta retributio, quæ aut per supplicia refertur necessitate peccatibus: aut bonam mercedem offert, ad quod attrahuntur inuiti. ergo debemus gratiæ, quod vocamur: debemus gratiæ quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur: nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sectamur. Via. n. scelerum non imperatrix nostra legitur esse, sed famula. cum de peccatis dicitur, sub te erit appetitus eorum. quid etiam sibi vult vniuersa propheta quasi fertis redimita elocutio, noli emulari in malignantes: nolite cōfideri in principibus: nolite fieri, sicut equus & mulus. & apostolus, nolite fieri serui hominum. toties noli in superna admonitione, quo respicit, si aliud nolle, non licuit? & paulo post, illud enim beati Apostoli, quo se muniri credit, exemplum nobiscum facit, si quæ sequuntur, aduertat, cū inimicus arrogantis dixit, gratia dei sum, id quod sum. mox enim ne sic fugax gloriæ crederetur, vt longo interuallo a veritate descisceret, sapiens architectus adiunxit, abundantius omnibus laboraui: & gratia dei in me egena non fuit; quod dixisse est, Christus in me, quem digne, aut abundanter muneretur, inuenit. non enim pauper est diuina gratia, sed meritorū nostrorum putatur quadam macie, aut exilitate tenuari: quæ tunc nō suis estimatur meatibus fluere, quando de suis cursibus ariditatis nostræ vena nil recipit. Et paulo post de illius, qui istud docebat, proposito, vult enim (inquit) ad illud peringere, neminem suo vitio, aut negligentia perire, si homo vtriusque rei, boni, & mali per potestatem concessa electione priuatur. hos tantum iactat potuisse saluari, sine labore vllō, sine mandatorū amicitia, quos peregrinantes a merito, fauor tantum coelestis eripuit perinde quod in ipsum referatur, illos perisse intelligit, quos gratia noluit diuina liberare. Sed de his hæcenus pergamus ad alia.

Defensio doctrina in epistola Anacleti secunda de p̄nitentia cum satisfactione ex varijs locis, & exemplis scripturæ sanctæ, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodo non sustulit, sed potius confirmavit nostram satisfactionem temporalem. & quomodo probandum sit secundum regulam Apostoli, vtrum spiritus, qui dicitur esse scripturae, ex Deo sit. item explicatio & demonstratio de sacrificio sanctæ Eucharistiæ ex epistola Pauli ad Hebræos. Quomodo non deroget morti Christi, sed potius fructum eius nobiscum communicet. Cap. 3.

29 **A**B Anacleto (inquiunt) episto. 2. doctrina de p̄nitentia vitatur. miscetur enim satisfactio. Et Alexander episto. 1. peccata sacrificijs deleri docet, & per recitationem passionis Deum placatū iri, & peccata remittere. Item sacerdotes precibus & oblationibus delere, & consummere peccata populi affirmat: quæ blasphemia & cōtumeliosa sunt aduersus opus & sanguinem Christi, quo solo redempti sumus: & qui vnica oblatione nos consummauit, Heb. 9. &c. Hæc sunt, quæ Magdeburgenses in epistola 2. Anacleti, & 1. Alexandri, notarunt, in quibus quædam ab ipsis inuersa sunt, quo magis odiosa fierent, vt illud, (per recitationem passionis Deum placatum iri, & peccata remittere. quod quidem Alexander non

non sic scripsit, sed aliter: Crimina (inquit) atque peccata oblatiis his Domino sacrificijs delentur, loquitur autem de corpore & sanguine Domini: & subiungit, Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sæpius recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hostijs delectabitur & placabitur Dominus; & peccata dimittet ingentia; nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quam corpus, & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est &c. Itaque quod Alexander tribuit sacrificio corporis & sanguinis, vt peccata deleat; hoc Magdeburgenses, inuersis verbis & sententia, recitationi passionis tribuere illum sinerunt. Sed quod satisfacere pro peccatis, & pro eis delendis corpus, & sanguinem Christi offerre, non sit aduersus opus, & sanguinem Christi, vt isti blasphemie tradunt, sed potius cum opere, & sanguine Christi faciat, tametsi apud pios, & quibus Dominus dat intellectum, satis sit ad probandum auctoritas apostolicæ traditionis, quam ecclesia catholica tenet, cuius testes duo nunc ex multis tam idonei, tam graues, tam sancti, & tantæ antiquitatis Anacletus & Alexander sunt: tamen quia neque isti apostolicæ traditioni credunt, neque Anacletum & Alexandrum non dico ad auctoritatē, sed neque saltem ad antiquitatem recipiunt; vt cognoscant inde, quid viri apostolici a principio de hac re senserint; id quod beatus Hieronymus a Pelagianis petebat, obijciens eis libro 3. Ignatium apostolicum virum, vt si non reciperent ad auctoritatem, ad antiquitatem saltem reciperent; idcirco vocemus eos ad scripturas, prætermittis nunc testimonijs auctorū, quibus referti sunt libri veterum, vt testes sunt Magdeburgenses. Vbi que enim per omnes suas cēturias in omnibus antiquis patribus doctrinam de satisfactione, & sacrificio corporis & sanguinis ad delenda peccata inter nequos & corruptelas impiæ & blasphemie referunt, quid aliud faciunt, quam docere contra se ipsos, quid omnes ecclesiastici patres omni tempore senserint & tradiderint, quod necesse est tandem referre ad traditionem Apostolorum, qui sic tum per sermonem, tum per epistolam docuerunt. Ergo Anacletus pontifex eos, qui Episcopū accusare ausi fuerint, priusquam eum studio charitatis, & familiari colloquio moneāt, iubet excommunicari, & non absolui ante (inquit) quam per satisfactionem condignam egerint p̄nitentiam. Hic Magdeb. obijciunt, vitari doctrinam de p̄nitentia, quia miscetur (inquiunt) satisfactio. ergo doctrinam de p̄nitentia apostolus vitauit, qui cum incestum illum Corinthium vellet absoluere, quia sciebat præter p̄nitentiam peccati interiorē satisfactionē quoque opus esse, scripsit ad Corinthios, sufficere illi obiurgationem, quæ a multis fiebat; sic enim vocauit illud vitari a multis cōgressum & communionem eius, quod illi erat valde acerbum, & ab eo patienter toleratum, an non satis clare apostolus hoc loco significauit, satis illū peccati sui p̄nas luiffē, qui ita diu cum tanto animi sui dolore, ac tristitia ex peccato, a multis Corinthijs vitatus esset? idque satisfactionis vice esse debere, siquidem dicit, sufficit ei? quod si docebat apostolus, vt vos Magdeburgen. cum ceteris Lutheranis contra doctrinam, & exemplum eius doceretis, præter p̄nitentiam peccati, non opus esse vlla satisfactione, id est, nihil p̄næ amplius pro eo sustinendum esse, cum deus sine vlla mora a vere p̄nitente peccatum transferat, vt de Dauid in libro 2. Reg. scriptum est, & de Manasse in libro 2. Paralip. quod non propter illos tā-

Inuersio, & de prauatio verborum episto. Alexan. in cēturia Magd.

Demonstratio ex varijs locis scripture, quod ad p̄nitentiam adiungenda sit satisfactio.

P̄nitentia Corinthii incesti cum satisfactio.

2. Reg. 12. Par. 2. 33.

tum, sed etiam propter nos scriptum est, cur nō statim; vt illum pœnitere audiuit, non absolui iussit? cur expectauit, quousque dicere posset, sufficere illi obiurgationem, quæ a multis fiebat, vt absolueretur? Si illa obiurgatio exterior ad internam pœnitentiæ adiuncta sufficit, aliquid ergo deerat prius illi pœnitentiæ interiori, nempe exterior ista pœnitentiæ, quæ satisfactio vocari solet, vocabulo expresso, ex ipso verbo græco sic enim ait, obiurgatio, quæ fit a multis, *ἰκανόν τῶ τοῖς τω*, id est, satisfactio fit huic. sic enim interpres latinus actorum Lucæ vertit idem verbū *ἰκανόν*, cum ait, & accepta satisfactione a Iasone, & ceteris, dimiserunt illos. satisfactio ergo ad debitorem refertur, siue debitor sit is, qui satisfacit: siue is, pro quo satisficit. Iason vero quia accusabatur tanquam auctor seditionis, quod Paulum, & eos, qui cū eo erant, hospitio excepisset, hoc debito obligatus tenebatur, vt doceret se extra crimen esse, seque iuste excusaret, quod quidem quia fecit, & se trahi, patienter tulit, debitum soluit: cuius solutio, id est, iusta excusatio, & tractio illa, quam æquo animo vt innocēs sustinuit, satisfactio fuit. in scriptura itaque est verbum satisfactionis, licet Magister Magdeburgensium Lutherus in Assertionem articuli 5. cōtra Bullam Leonis 10. dicat, se vehementer illud odisse, & in scripturis non reperiri. illud melius, quod paulo ante in eadem Assertionem ait, in quo secum, & cum ceteris Lutheranis pugnat, hoc libens (inquit) concesserim, quod ecclesia mater pio affectu præuentura manum dei castigat filios suos satisfactionibus quibusdam, ne incurrant flagella dei, sicut Niniuitæ. quod si pio affectu ecclesia satisfactionibus castigat, igitur nō derogāt satisfactioni Christi satisfactiones ab ecclesia impostæ. liberent Lutherani, si sciunt, aut possunt, a repugnantia Magistrum suum, nisi forte aliter, quam ille docere velint, vt sint iam discipuli supra suum magistrum. Hanc ergo Pauli doctrinam ecclesia catholica vsque in hodiernum diē tenet, & hanc Anacletus apostolicus Pontifex secutus est. Vos vero Magdeburgenses, vt discipuli eius, qui pœnitentiā agere non potest, id est, latanē, non vultis, vt homines per satisfactionem condignam, sicut Anacletus ait, agant pœnitentiā. Sed alio rursus Pauli loco, vos hic vrgebo, qui scripturas sanctas nullo studio, nulla traditionis apostolicæ, & ecclesiasticæ obseruatione; sed priuata opinione ad libidinem vestram interpretandas esse putatis; dicite mihi, cum Ioannes baptista pœnitentiā predicans aiebat, Facite fructus dignos pœnitentiæ, quos fructus pœnitentiæ intelligebat? quia & illam pœnitentiā a nobis exigere non negatis; dicite inquam, immo dicat Apostolus, qui sint illi fructus, & vtrum in eis sit satisfactio? que si sit, sequitur doctrinam de pœnitentiā non vitari satisfactione. Paulus igitur 2. Corinth. cap. 7. laudans pœnitentiā Corinthiorum, quos in priore epistola grauitè propter incestum illum reprehēderat, cuius scelus dissimulabāt, numerat fructus eorum pœnitentiæ dignos, quos iam post reprehensionē tulerant: Ecce enim (inquit hoc ipsum secundum Deum contristari vos, id est, contristari ad pœnitentiā, sicut proxime dixerat, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Qui enim pœnitentiā peccatorum ex corde agit, anxio & sollicito animo est de salute sua: indignatur se peccasse: timet iram Dei offensus: desiderat veniam: tenetur studio & zelo alios

Act. 17.

Verbum satisfactio in scriptura, quod Lutherus negat.

Vbi Lutherus confessus sit satisfactionem, ab ecclesia impostas non derogare satisfactioni Christi.

Matth. 3. Luc. 3.

2. Cor. 7.

Explicatio fructuum pœnitentiæ.

alios exemplo suo ad honeste viuendum prouocandi: sumit de se pœnas pro peccatis commissis, denique neque præterita iam, nec alia committit: quin potius ab omnibus malis se abstinet. Sic ergo erant illi, qui ad Ioannem veniebant confitentes peccata sua, operabatur enim in illis pœnitentiā timorem iræ diuinæ. Vnde Ioannes illos interrogabat, Quis, inquit, docuit vos fugere a ventura ira? item, operabatur desiderium salutis, & sollicitam curam, quid agere deberent: Vnde Ioannem interrogabant: Quid ergo faciemus? Vt autem ad pœnitentiā vindictam, siue afflictionē corporis per abstinentiam adiungerent, satis eos exemplo suo idem Ioannes docebat, & hortabatur, qui habebat vestimentum de pilis camelorum: nō manducabat panem, & in eremo habitabat. Præbebat itaque se exemplū vitæ, & quos ad pœnitentiā vocabat, & vt fructus dignos pœnitentiæ facerent, hortabatur, eosdem sine sermone; vt vitam suam imitarentur, monebat; illud sine voce prædicans, quod Paulus Philippensibus scripsit: Quæ vidistis in me, hæc agite. An igitur dicturi sunt Magdeburgenses, doctrinā de pœnitentiā vitasse Ioannē, quia exemplo vitæ suæ docebat adiungere ad pœnitentiā afflictionē? Rursus, vitabatne Dauid doctrinā de pœnitentiā, qui confugiens alioqui non ad legem Moïsis, quæ iubebat adulteros, & homicidas occidi, qualis fuerat ipse, sed ad legem gratiæ & misericordiæ, cum aiebat, Miserere mei secundum iudicium non legis, sed diligentium nomen tuum, tamen adiungebat ad pœnitentiā non solum ad utilitatem suam, sed ad doctrinā nostram inter ceteros fructus dignos pœnitentiæ, etiam corporis afflictionem? hæc. n. vocat *κακωσίν*, cum ait; agens pœnitentiā, afflictus & humiliatus sum nimis. Vitabāt ne Niniuitæ, quorum pœnitentiā Dominus in Euangelio laudat, doctrinam de pœnitentiā, cum ad eam saccos adiunxerunt? & Rex saccum & cinerem? Sed quid de Dauid, quid de Ioanne, quid de Paulo, quid de Niniuitis interrogo? Immo interrogabo vos, Vitauitne Dominus doctrinam de pœnitentiā, quia non fuit contentus pœnitentiā Adæ, quam quidem egisse, præter quā quod sapientia Salomonis testatur, satis idem ipse significauit, vt auctor est sanctus Irenæus lib. 2. contra hæreses, cum se abscondit a facie Domini metuens irā eius, quam significat aliquando secundum Idioma scripturæ sanctæ facies Domini. Quem quidem metum iræ diuinæ pœnitentiā Adæ tanquam fructum operabatur. Hunc enim inter fructus pœnitentiæ Corinthiorum numerauit Apostolus, vt paulo ante dixi. Deinde textit se folijs ficus, cum essent alioqui, vt idem Irenæus ait, alia folia, quæ minus vexare possent. Agebat itaque pœnitentiā Adam & quidem satisfactionem miscens, conuenienter legi naturali Deo primum excitante, & adiuuante. Tale enim, inquit Irenæus significauit, quia eam, quam habui ab spiritu sanctitatis stolam, amisi per inobedientiam, nunc cognosco esse me dignum huiusmodi amictu, qui delectationem nullam præbeat, mordeatq; potius, & pungat. Et hoc semper indumentum habuisset, humilians se ipsum, nisi Dominus misericordia commotus tunicas pelliceas pro folijs ficus eos induisset. Hæc ille contra Tatianum & alios hæreticos. Dominus tamen non contentus Adæ pœnitentiā, nec ea satisfactione, quam ille vltro cum pœnitentiā miscuit, aliam adhuc satisfaciendi rationem ei indixit. Eiecit enim Adam ex paradiso, ne sumeret de ligno, & vt operaretur terram, inquit: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, maledicta terra

Pœnitentiā cū satisfactione in ijs qui ad Ioannem veniebāt. Luc. 3.

Philip. 4.

Pœnitentiā Dauid cum satisfactione.

Psal. 118.

Psal. 37.

Matth. 12. Luc. 12. Ioan. 2. Pœnitentiā Niniuitarum cū satisfactione. Sap. 10.

Pœnitentiā Adæ cum satisfactione.

terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ, & quæ sequuntur. Propter poenitentiam enim, inquit Irenæus, maledictum transtulit in terram, ne perseveraret in homine. Vitiauit ergo Adam exemplo suo doctrinam nostram de poenitentia, secundum dogma Magdeburgensium Centuriatorum, quia ad poenitentiam interiorem, id est, ad tristitiam secundum Deum propter peccatum, extrinsecus adhibuit satisfactionem: immo vitiauit Dominus doctrinam suam de poenitentia, quia non contentus, ut dixi, ad poenitentiam, immo neque satisfactione ab ipso ultro suscepta, aliam rursus satisfactionem cum illa poenitentia miscere voluit. Denique doctrinam Christi de poenitentia vitabant Apostoli, qui satisfactionem cum ea miscebant, ut ex Clemente Romano, qui eorum doctrinam, & constitutiones litteris mandavit, intelligi potest: is enim loquens libro 2. in persona Apostolorum de eo, qui, ut agat poenitentiam, eiectus est ex ecclesia, iubet eum admittere, facta prius diligenti examinatione, non poeniteat, dignusque sit, ut in ecclesiam recipiatur: tum iubet absolueri indicto ieiunio secundum qualitatem peccati, duabus aut tribus hebdomadibus. Ac rursus paulo post, Quod autem (inquit) oporteat eum, qui peccauit, in proprio peccato erubescere, satis scriptura sancta demonstrat, quæ dixit de Maria sorore Aaron, cum pro ea Moses Deum precabatur, ut ei peccatum condonaret, si pater eius expuisset ei in faciem, nonne deberet saltem septem diebus rubore suffundi? septem diebus separatur extra castra: & postea ingreditur. Deinde subiungit in persona, ut dixi Apostolorum. Sic vos facere oportet ijs, qui dicunt agere se poenitentiam peccatorum: debetis prescribere eis tempus secundum rationem peccati: deinde recipere poenitentes, ut patres filios. Haec apostolica constitutio a Clemente Romano apostolico auctore scripta: quem si non vultis recipere ad auctoritatem, recipite saltem ad antiquitatem, ut sciatis quid ecclesia Romana ab ipso Apostolorum tempore semper tenuerit, & usque in hodiernum diem teneat. Cum igitur lex naturalis non solum ad poenitentiam peccatorum, sed ad miscendum cum ea satisfactionem deo excitante prouocet; quod in ipso primo homine, & humani generis principe, principio ostensum est, profecto qui doctrinam de poenitentia miscendo satisfactionem, vitari dicunt, ipsi legem naturalem vitiant; immo & legem gratiæ; siquidem hæc non abrogauit legem naturæ, sed potius confirmavit, ut idem Clemens lib. 6. cap. 23. in persona quoque Apostolorum tradit. Quod si lex naturalis confirmata est lege gratiæ, & lex gratiæ, quæ est nouum testamentum, confirmata est sanguine Christi: ergo lex naturalis sanguine Christi confirmata est. Non igitur satisfactio poenitentialis, ad quam tanquam ad debitum quoddam naturale ratio naturalis ducit, aduersus opus, & sanguinem Christi est, ut Magdeburgenses impie sentiunt, & tradunt Christus enim satisfecit quidem per sanguinem suum in cruce pro peccatis nostris, & poena æterna, quæ debebamus, pro quibus impossibile erat hominem satisfacere, quæ quidem satisfactio primò per baptismi sacramentum comunicatur: pro poena vero temporali, pro qua possibile est hominem satisfacere, cum sit ea finita, & anima sit immortalis, & quæ secundum legem naturalem debet homo vlcisci peccata, quibus Deum offendit, ita satisfecit per passionem suam Dominus, ut adhuc homo debeat, secundum legem naturalem, quam, ut dixi, per passionem suam non sustulit, sed confirmavit, debeat, inquam, poena

Apostolica constitutio de poenitentia cum satisfactione.

Num. 12.

Quod Magde. cum tradit doctrinam de poenitentia miscendo satisfactionem vitari, ipsi legem naturalem & legem gratiæ vitiant.

temporali debita, peccata, quibus Deum offendit, vindicare, nisi ministri Christi, qui potestatem soluendi, & ligandi ab eo acceperunt, hanc poenam temporalem, vel totam, vel ex parte secundum mensuram potestatis acceptæ condonent, quod est applicare nobis satisfactionem Christi in cruce, quam pro debito etiam poenæ temporalis subiit, quod Paulus Apostolus in Corinthio illo fecit, cum eum absoluit. Quare cum obijciunt hæretici, abunde Christum iustitiæ Dei pro peccatis, & pro poena æterna, & temporali satisfecisse, nec esse a nobis amplius requirendum; Respondemus, satisfecisse illum quidem pro omnibus, quantum in se fuit: sed illis tantum valere, ut liberi sint, siue ex toto, siue ex parte, a debito propriæ, ac priuatae satisfactionis temporalis, quibus post lauacri regenerationem satisfactio Christi in cruce facta, a ministro potestatem habente ad remissionem eiusmodi poenæ temporalis vel totius, vel partis, secundum mensuram potestatis acceptæ applicatur. quod, ut ante dixi, ad doctrinam nostram Paulus in Corinthio illo fecit. Cum enim iudicauit, sufficere illi secundum humanam infirmitatem, satisfactionem, quam ad poenitentiam conuenienter legi naturali Corinthius ipse adiunxerat; tunc eum absoluit, applicans illi per potestatem suam, quam in persona Christi administrabat, satisfactionem Christi in cruce factam, & persolutam inquires, Nam ego, quod donauit, si quid donauit, propter vos in persona Christi donauit. Si quid donauit (inquit) quia tunc per potestatem soluendi ecclesiasticam absolui-mur; si cum vero corde, & fide non facta poenitentiam agimus, quod solus Deus nouit: idcirco nemo de altero, neque de se certum habere potest, utrum in gratia Dei sit. Præuim enim est (ait propheta Hierem.) cor hominis & inscrutabile: quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor; Et beatus Ioannes, Maior est, inquit, Deus corde nostro, & nouit omnia. Vnde S. Diadochus episcopus Photices in Epiro in libro de perfectione spiritali. c. centes. oportet (inquit) attendere semper sensum confessionis, ne forte conscientia nostra sibi mentiatur, dum quis satis se confessum esse deo, suspicatur; siquidem longe maius est iudicium dei conscientia nostra, tam etsi certum exploratumque habeat, nihil se sibi conscium esse, ut beatus apostolus nos docet, cum ait, sed neque me ipsum iudico: nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. qui autem me iudicat dominus est. Haecenus ille. redeamus, vnde digressi sumus. Cum igitur hoc quod scriptum est ad nostram doctrinam, & utilitatem, fecisse. d. Paulum in Corinthio illo incesto absoluendo, usque in hodiernum diem per omnes ecclesias catholicorum Orientis & Occidentis fiat, ut scilicet agentibus poenitentiam cum tanta satisfactione, quanta sufficere videatur, peccata remittantur; aut si non satisfecerunt, ipsi sacerdotes satisfactionem imponant, & sic per potestatem soluendi in persona Christi condonent; quomodo vos Magde. audetis dicere, vitari ab Anacleto doctrinam de poenitentia, quia miscetur satisfactio? An voluit Paulus Corinth. illum absolueri nisi postquam poenitentiam egisset, & per eam obiurgationem, quæ a pluribus fiebat, quam patienter pro peccato suo tolerabat, satisfactionem adhibuisse cognouit? Licuit igitur Anacleto ad exemplum Pauli, idem scribere. i. ne illi de quibus i. epi. 2. loquitur prius absolueretur, quam (inquit) per satisfactionem condignam egerint poenitentiam. Denique: ut semel hunc locum finiam, nos hanc doctrinam de poenitentia cum satisfactione, quam in ecclesia catholica profitemur, ex d. Paulo apostolo per multos testes

Hier. c. 17.

1. Ioan. 3.

Quod doctrina de poenitentia cum satisfactione ex Paulo apostolo per multos testes audita est.

2. Tim. 2.

1. Cor. 14.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 2.

Quo probandum secundum regulam apostoli, verum spiritus scripturae ex Deo sit. Heb. 10.

Heb. 13.

stes audiuius, sicut idem Apostolus ad Timotheum scripsit, Quae a me, inquit, audisti per multos testes; haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Per multos testes dicit, quia sic in omnibus ecclesijs docebat, ut idem ait in epistola priore ad Corinth. sic nostri Doctores hanc doctrinam in omnibus ecclesijs ubique tradunt. Vos vero Magdeburgenses, per quos testes audistis, quod in Germania traditis, vitari doctrinam de poenitentia per satisfactionem: esseque aduersus opus, & sanguinem Christi? per quos (inquam) testes audistis, nisi per solum Lutherum & eos, qui ab illius schola fluxerunt? in quibus ecclesijs, praeterquam in Germanicis Synagogis, sic docetis? Si vera est vestra doctrina, & iudicio veritatis confiditis, cur contra naturam, & scripturam in causa contra uersa testes produci non vultis? cur iidem iudices, & iidem testes esse vultis, ut Iudaei aduersus Christum fuerunt? Si scripturam per se ipsam, & suo spiritu intelligi vultis, ut primus magister vester voluit, cum non sit facile cognoscere, immo difficile, quis spiritus scripturae, & quis non, id est, quis in ea spiritus ex Deo sit: multi enim pseudoprophetae exierunt in mundum interpretantes scripturam non spiritu scripturae, id est, Dei, sed spiritu mundi, ut Nouatus, Arius, Donatus; necesse est probare, ut beatus Ioannes monet, si spiritus scilicet scripturarum, ex Deo sint. (de scripturis enim interpretatus, quoque est beatus Cyrillus hunc locum in comment. Esa. capit. 26.) Paulus vero docuit, quomodo probare debeamus, cum ait in priore in epistola ad Corinthios; Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quae a Deo donata sunt nobis, quae & loquimur non indoctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Cum igitur vnus, atque idem sit spiritus scripturae, & qui est spiritus ex Deo, per quem sancti Apostoli in ecclesiam catholicam, ut sanctus Irenaeus in lib. 3. capit. quarto contra haereses ait, tanquam in depositarium diues plenissime contulerunt omnia; necesse est, ut loci scripturae non secundum humanam scientiam, id est, carnaliter, sed spiritualiter examinentur, comparando, inquam, spiritualia cum spiritualibus, hoc est ea, quae per spiritum dei in ecclesia ex traditione Apostolorum didicimus, cum ipsis scripturis, id est, vera cum veris, & non falsa cum falsis, aut cum falsis vera. Ut in re proposita, de qua agitur, cum ait Apostolus, Vna enim oblatione consummauit in aeternum sanctificatos: quod quidem Magdeburgenses contra doctrinam de poenitentia cum satisfactione ab Anacleto traditam obijciunt, & contra doctrinam de sacrificio; ut hic locus & reliqui, quos heretici obijciunt, secundum spiritum, qui ex Deo est, intelligantur, necesse est non quidem cum rationibus humanis, & argumentis carnalibus comparare, sed cum spiritu ecclesiae catholicae, quem ipsa accepit per traditionem Apostolorum, qui doctrinam de satisfactione poenitentium, & de sacrificio in ecclesia tanquam depositum reliquerunt, & litteris suis consignauerunt. immo comparemus etiam cum alijs locis scripturae. An non docuit Paulus, habere nos in ecclesia sacrificium ad offerendum, & manducandum, cum scripsit in epistola ad Hebraeos: Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt? Age tu, qui sacrificium negas, interpretare nobis verbum θυσιας ἁγίων, quod a sacrificio dicitur, Et qui sacrificium tollis, tolle etiam hoc verbum ex epistola Pauli

Pauli: ne te condemnet. Cur illud relinquis? an potes in eo cauillari? si enim sacrificium istud, unde θυσιας ἁγίων fortasse dictum esse vis, orationes, & bona opera interpretaris, an comeduntur ista? Quod si comedi concedas, & hic quoque tropum sequi vis, cur non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, edere de hoc altari, & de huiusmodi sacrificio, id est, de orationibus, & bonis operibus? Sed praetereo nunc reliquos scripturae sanctae tum de satisfactione, tum de sacrificio locos, quia non est mihi propositum copiosius hic de eis differere. Feci hoc ante in quarto libro de dogmaticis characteribus verbi Dei, in quo multa ex scripturis sanctis de satisfactione, quod nihil passioni Christi detrahat, attuli. Reliquum est, ut ad illud nunc respondeam, quod Magdeburgenses in prima epistola Alexandri accusant, & nobis quasi falsum obijciunt, sacerdotes precibus, & oblationibus delere, ac consumere peccata populi: idque esse contra opus, & sanguinem Christi, quo redempti sumus, & qui vnica oblatione nos consummauit.]

Ita est, Magdeburgen. vna oblatione consummauit in aeternum sanctificatos: semel enim mortuus est Christus pro peccatis nostris, quae lauit in sanguine suo. Et si futurum esset, ut ipso iterum moriente, nos amplius non peccaremus, iterum moreretur: sicut Carpus audiuit ex Domino, ut beatus Dionysius in epistola ad Demophilum narrat. Sed quia non est hoc futurum, immo potius semper peccamus, semper ille, cuius magna est misericordia, sicut scriptum est, & propitiatio illius conuertentibus ad se, apparet nunc vultui Dei pro nobis, sicut Apostolus ait, non quidem, ut saepe offerat semetipsum, quasi aliam hostiam, quae faciat quod illa prior hostia non potuerit, quemadmodum Pontifex per singulos annos intrabat in sanctam, cum alia, & alia hostia propter imperfectionem hostiae; sed apparet, inquam, vultui Dei pro nobis, ut offerat perpetuo Deo patri pro nobis eandem hostiam semel in cruce oblatam, id est, semetipsum per se quidem in caelo, per ministros vero suos in ecclesia, ut per participationem hostiae in ecclesia per sacerdotes Deo patri oblata, fructus passionis Christi, id est, eiusdem hostiae in cruce semel oblatae nobiscum communicetur. Sicut Dominus quoque dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. De carne enim & sanguine huius sacrae victimae, siue hostiae, quae in templo Dei nunc mystice immolatur, loquebatur, de qua hostia in ecclesia relicta, in eadem epist. ad Heb. locutus quoque est d. Paulus doces simul, quibus relicta esset, & quibus non. Postquam n. dixerat, Habentes autem fiduciam in introitu sanctorum, & qui sequuntur (qui ego, collatis scripturae sanctae locis, per demonstrationem sacerdotalis & mystici sacrificij aduersus hereticos de hac hostia necessario intelligenda esse alio loco comodius, si dominus voluerit, ostendat) subiugit, Voluntarie n. peccatis post acceptam notitiam veritatis iam non relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis, quaedam expectatio iudicij. Cum dicit, Voluntarie peccatis non relinquitur hostiam pro peccatis, profecto simul docuit, ut supra iterum dixi, relinquitur hostiam non voluntarie peccatis. haec n. solet esse scripturae sanctae consuetudo, ex vno contrario docere de altero; Ut cum ait; Dominus interrogat iustum, & impiu: id est, iustum, & iniustum: piu & impiu; alioqui rogabo iterum, quorsum dixisset Apostolus, Voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis iam non relinquitur hostia pro peccatis, si neque relinquitur non voluntarie pec-

Demonstratio sacrificij in ecclesia ex verbo Pauli.

Heb. 10.

Apost. 1.

Eccl. 17. Heb. 9.

Ad quid se offerat nunc Christus in caelo pro nobis & per ministros in ecclesia.

Ioan. 6.

Heb. 10.

Psal. 10.

Quod hostia, quam apostolus ait non relinqui voluntarie peccatis necessario sit hostia mystica Irenæus.

Apostolica traditio.

Qui sint apud Paulum Secū dum apostolicam const. voluntarie peccatis, quibus nō sit relicta hostia pro peccatis.

1. Ioan. 5.

Heb. 10.

Heb. 16.

cantibus? Sed quia heretici hunc locū non de hostia hac interpretantur, & scriptura suo spiritu, qui est spiritus ex Deo, intelligenda est; conferamus hunc locū cum spiritu non Lutheri aut Caluini, id est, cum Ijs, qui ante paucos annos a se inuenta tradiderunt, sed cum spiritu ecclesie catholice, in qua, ut paulo ante beatus Irenæus aiebat, plenissime omnia quæ sunt veritatis, tanquam in depositorio sancti apostoli collocauerunt. Ab illis huius loci interpretationem per traditionem accepit, quam ecclesiastico vsu ab initio vsque in hodiernum diem exercuit. Cuius traditionis testis est Clemens Romanus, cum in 4. libro de apostolicis constitutionibus in persona Apostolorum scribit cap. 6. & 7. eorum oblationes esse Deo odiosas, & execrabiles, qui sunt in peccatis, nec agere volunt poenitentiam, cuiusmodi, inquit, sunt scortatores, fures adulteri, & qui viduas ac pupillos opprimunt, & qui custodias replent innocentibus, & reliqui quos in eodem loco numerauit; quorum precibus Deum irritari ait. quamobrem vitandas esse eorum oblationes, ut oblationes meretricis ex mercede turpitudinis & ut pretium canis, qui, propter immunditiam non poterat Deo offerri. Declarat autem adhuc magis paulo post cap. 8. quales tandē isti sint, quos dixit, pro quibus non liceat sacrificium facere: nec ab eis rursus oblationes accipere. Sic enim (ait) ab excommunicatis ne accipiatis, priusquam membra ecclesie fiant. Hi igitur sunt, quos sine vlla dubitatione scire possumus velle in peccato esse: quos Apostolus voluntarie peccantes vocat, quibus non relinquatur hostia pro peccatis. Non enim dixit, qui voluntarie peccarunt; sed peccantibus, pro quibus, ait beatus Ioannes, non dico, ut oret quis: quod vsque in hodiernum diem seruat ecclesia catholica, sicut a sanctis Apostolis accepit, ut cum eiusmodi peccatoribus excommunicatis, nec in orationibus, nec in sacrificijs communicet. Qui igitur postquam per sanctum baptismum semel fuerint illuminati accepta notitia veritatis, iuste, & secundum ordinem pro peccatis suis ab ecclesia excommunicati, ad Deum per poenitentiam & dignam satisfactionem conuerti noluerint, non iam pro eis hostiam offerre liceat. His enim clare Apostolus pronuntiauit, non relinqui hostiam pro peccatis, sed terribilem quandam expectationem iudicii, ut vobis. Sed vtinam meliora, & viciniora saluti, sicut Apostolus de quibusdam ait, aliquando sperare possimus, tamen ita loquimur. Quod ergo dixit Alexander Pont. epist. 1. quos vos Magd. impie & hæretice accusatis, precibus & oblationibus peccata delere, & consumere sacerdotes, secundum Pauli scripturam, & Apostolorum traditionem, & ecclesie catholice doctrinam dixit. Quare cum vos tantā symphoniam, & conuenientiā scripture sanctæ, apostolicę traditionis, ecclesiastici vsus, & auctoritatis antiquissimi patris, ac martyris Alexandri Pontificis videatis, si tamen videtis, qui fidem amisistis, & lumen rationis tenebris errorum oppressum habetis; quomodo non erubescitis, vel potius a facie Domini non contremiscitis? Non enim iam epistolam Alexandri Pontificis accusatis, sed epistolas Pauli, in quibus poenitentia cum satisfactione ut iam demonstratum est, miscetur, & hostia relinquatur nō voluntarie peccantibus. Sed respondeamus ad reliqua.

De

Defensio doctrinae de fide, & iustificatione in epistola 1. Clementis ex testimonijs scripturae ab eodem Clemente ibidem citatis. Et quemadmodum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quod sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli, Et quod eisdem testimonijs scripturae a Clemente citatis euidenter refellatur dogma hæret. de iustificatione ex sola fide. Et quod tradunt, fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse.

Cap. 4.

DE iustificatione (inquiunt) Clemens epist. 1. 3. 4. & alij passim non recte docent. Nam Clemens epist. 1. valde inepte & frigide loquitur: & se ita declarat, quod sentiat, fidem significare solam notitiam symboli, & tantum initium, ac fundamentum salutis. deinde, non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem cōtingere docet. ait enim, per temporalia officia nos æterna gaudia mereri. Item confessione, quæ sacerdoti fit, fide & bonis operibus æterni ignis poenas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire debere. Eph. 4. Repletos bonis operibus hæredes vitæ æternæ effici asserit. Et quidem Petrum sit docuisse, impudentissime asseuerat, cum tamen acta Apostolorum, & epistola Petri aperte testentur, quod gratis absque operibus sola fide peccatores poenitentes iustificari docuerit, Act. 2. interrogatus a Iudæis, quid facere deberent, ut effugerent: iam Dei, inquit, Delictorum poenitentiam agite. & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & Act. 4. Nec est in alio quoquam salus: nec est aliud nomen sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat saluos fieri. Act. 10. Huic testimonium perhibent omnes prophetae, &c. & 1. Petri. Virtute Dei custodimini per fidem ad salutem. Haecenus quæ centuriatores annotarunt. Excutiamus nos singula, ostendamusque verissima esse, & cum scripturis sanctis congruere, quæ beatum Petrum docuisse Clemens dicit: contra vero, quæ centuriatores obijciunt, partim falsa esse, & contra sanctas scripturas: partim ab ipsis ficta, quale est illud, quod se (inquiunt) ita declarat, quod sentiat, fidem significare solum notitiā symboli, & tantum initium ac fundamentum salutis. Doctrina ergo beati Petri hæc erat, ut Clemens testatur, & narrat. Omnes homines, inquit, qui Christiano censentur vocabulo patrem, filium, & spiritum sanctum vnū Deum & dominum veraciter credere, & confiteri. Ut autem declararet, quid esset veraciter credere & confiteri, ne quis suspicaretur, fidem esse solam notitiam symboli, ut isti fingunt declarasse Clementem, addit, eumque tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere. & próximos suos tanquam seiplos, docibilesque esse vsque ad perfectam doctrinam ad hæc perficienda summopere oportet, & quæ sequuntur. Ut iam veraciter credere, & confiteri; non sit, solam notitiam symboli habere, id est, credere, & ore confiteri, factis autem negare, sicut de quibusdam dicit Apostolus, sed etiam eum, in quem credimus, toto corde, & tota mente diligere: & paulo post, & quod in primordio, inquit, eiusdem symboli præponitur, Credo in deum patrem omnipotentē, præclarum fidei testimonium, & fundamentum in prima fronte monstratur. Nec hic fidem declarat esse solam notitiam; & assensum symboli. subiungit enim, Quia saluus esse poterit, qui recte crediderit. nō autem continuo recte credit in Deum, qui solam notitiam Dei habet. Denique quam

Ad Tit. 1.

Aa a iij fidem

fidem diceret, ne quis male interpretaretur, ut nunc Magdeburgenses interpretantur; declarat, subiungens testimonia scripturæ. Ex quibus docebimus non ita se declarasse Clementem, ut isti loquuntur, quasi fides esset sola notitia symboli: nec id solum, sed etiam docuisse, fidem, quæ iustificat non esse fidem solam, sed fidem cum charitate, quæ illam perficit. Ut iam hic non solum beati Petri doctrinam, & Clementis epistolam contra Magdeburgenses defendamus, sed simul etiam peruersum dogma Lutheranorum refellamus, & contra scripturas sanctas pugnare demonstremus. Crede enim (inquit) oportet accedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem. Unde ait Propheta, Credi di, propter quod locutus sum: & illud; Iustus ex fide viuit: & Nisi credideritis, non intelligetis. Hæc sunt testimonia, quæ in Petri doctrina apud Clementem citantur, quæ vos Magdeburgenses tum de mendacio, tum de errore vestri falsi dogmatis de iustificatione ex sola fide redarguunt. Docceamus ergo de qua fide in his testimonijs in doctrina Petri recitatis scripturæ sanctæ loquebantur, ut de eadem fide locutum esse beatum Petrum in sua de fide symboli doctrina necesse sit intelligere; siquidem ad cõprobandum quæ de fide symboli tradebat, illa ipsa testimonia produxit. Ac primum quidem, quod Paulus dixit in epistola ad Hebræos, Accedentem ad Deum credere oportet, de fide, qua Deo placeamus, intelligendū esse, idem Apostolus in eodem loco declarat, dixerat enim de Enoch, quod ante translationem testimonium habuisset, placuisse Deo. testimonium vero, quod habuit, illud est, quod scriptura Genesis testatur, inquit: Ambulauitque cum Deo, & non apparuit. ambulasse autem cum Deo, nõ significat, notitiam tantum habuisse Dei, aut fidem operibus nudam, sed ex fide operatum esse mandata Dei, in quibus tanquam in vijs Domini, qui ambulat, is dicitur placere Deo. Si igitur ambulare cum Deo, non est credere tantum, quis enim hoc somniet? sed est fidem simul in vijs Domini, id est, in mandatis eius per dilectionem exercere & operari; ergo non ex fide tantum, sed ex operibus per fidem Deo placemus. Per fidem igitur versantem in vijs mandatorum Dei, in quibus Enoch ambulauit: idem iustificatus fuit; & meruit transferri. Postquam vero dixit Apostolus de Enoch, habuisse ante translationem testimonium placuisse Deo; subiungit: Sine fide autem impossibile est placere Deo. Quod si ambulare sic cum Deo, testimonium scripturæ fuit, placuisse Deo, & sine fide placere Deo non potuit; ergo ambulare cum Deo erat habere fidem Dei, ac simul per fidem mandata eius operari, quæ sunt viæ Domini, in quibus ambulare oportet, si volumus cum Enoch a morte ad vitam transferri, id est, iustificari. iustus enim ex fide, quæ per dilectionem exercetur, viuit: hæc enim est, quæ in Christo valet, ut Apostolus testatus est. Rursus, postquam dixit Apostolus, sine fide enim impossibile est placere Deo, subiungit continuo: Credere enim oportet accedentem ad Deum &c. ergo necessario sequitur ratione connexi, ut eam fidem dicat oportere eum habere, qui ad Deum accedit, de qua dixerat, Sine fide autem impossibile esse placere Deo. Quæ cum sit, sicut demonstraui, non sola fides hominis, sed fides hominis ambulantis cum Deo, id est, operantis voluntatem Dei; consequens necessario est, ut doctrina hæc Petri, in qua hoc testimonium Pauli citatum est, fidem, de qua loquitur, non declaret, sicut Magdeburgenses fingunt, esse solam notitiam symboli

Rom. 10.

Psal. 115.

Rom. 1.

Abac. 2.

Ez. 7.

Quo in iis, q̄ de fide in epistol. Clementis Magde. finxerunt, ex testimonijs scripturæ ibidē a Clemente citatis euidenter redarguantur: simulq; refellatur eorum de iustificatione ex sola fide cõmentum.

Heb. 11.

Gen. 5.

Gal. 5.

Symboli esse: sed potius fidem illam Deo placentem, de qua ibi Apostolus loquitur, id est, quæ est cum operatione mandatorum Dei. Aliud testimonium in doctrina Petri citatum, est illud Pauli, Quoniam corde creditur ad iustitiam; ore fit confessio ad salutem. Sed videamus, collatis scripturis, quomodo intelligendum sit, corde credi ad iustitiam, utrum sine operibus, an cum operibus? Paulus apostolus de iustitia, quæ ex fide est, interpretatus est, quod scriptura dicit in Deuteronomio, Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, sic enim est apud 70. diuini spiritus interpretes: pro quo est in editione latinæ interpretationis ex Hebraico, ut facias illud: deinde subiungit Apostolus, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Si facit Clemens, ut in doctrina, Petri, quam describit, fides sit sola notitia symboli, ut Magdeburgenses fingunt: aut si verum est dogma Lutheranorum de iustificatione ex sola fide sine operibus, quomodo Paulus dicit, hoc esse verbū fidei, quod prædicat, quod prope est, sicut dicit scriptura, in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, siue ut facias illud? An. d. Paulus cū hic scripturam Deuteronomij citat pro iustitia, quæ ex fide est, quia prætermisit hoc, & in manibus tuis, siue ut facias illud, diminuere voluit ex verbis prophetiæ, ut iuxta Apocalypsim beati Ioannis, auferret Deus partē eius, qui hoc faceret, de libero vitæ? & iuxta salomonē reperiretur mendax? absit. nõ enim eo infantiæ processistis, ut hoc dicere audeatis. Prætermisit igitur Paulus illud, in manibus tuis, siue ut facias illud, propter breuitatem sibi familiarem: simulque docuit, eum qui fidem sine dilectione habet, credere illum quidem, sed non corde credere. esseque auditorem verbi tantum, sicut vocat beatus Iacobus. quales sunt, quos Lutherus iustificat per fidem solam. hi enim sunt auditores tantum, quibus quidem non conueniunt, quæ iustitia, quæ ex fide est; dicit in Deuter. vt. d. Paulus interpretatus est: sic enim ait Apostolus, Quæ autē ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cœlum &c. sequitur autē in Deut. vt deferat illud ad nos, scilicet mandatū; deinde subiungit: vt audiamus, & opere cõpleamus: siue ut est apud. 70. vt audietes faciamus. Cū audientes dixit, credētes intelligit, fides. n. per auditum. sed quia non satis est ad iustitiā, auditores tantū esse, sed opus est factores esse verbi; coniunxit scriptura opus cum fide ex auditu, inquit (& audientes faciemus) totum hunc Deuter. locum ne vos Magdeburgenses cauillari possitis, non nos, sed Paulus ipse de iustitia, quæ ex fide est, interpretatur. Deinde pergit Apostolus interpretari pro sua sapientia, quod in lege prophetice, & allegorice scriptum erat de iustitia ex fide, subiungens: Quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris. Si credideris, inquit, in corde tuo; non dixit, si credideris, sed si credideris in corde tuo, scilicet hoc verbum fidei, ut facias illud; sic enim est in loco Deuter. quæ Apostolus hic sequitur, & interpretatur, saluus eris. Salus ergo non consistit in credendo tantum diuinæ veritati, quod ad perfectionem fidei ex parte intellectus pertinet, sed simul in credendo corde, id est, in credendo, & volendo facere ex dilectione omnem voluntatem Dei, cui credimus. quod quidem pertinet ad perfectionem fidei ex parte voluntatis. Cor enim in scriptura sæpe significat mentem cum dilectione, quia sicut cor vitam communicat cum reliquis membris, sic mens: quæ in dilectione viuit, vitam spirituale cum

Ro. 10.

Deut. 30.

Deut. 4.

Deut. 12.

Prou. 30.

Iac. 1.

Rom. 10.

Rom. 2.

Locus deut. de iustitia ex fide ab apostolo expositus contra commentū Lutheranorum de iustificatione ex sola fide.

Prou. 2.

Matth. 12.
Luc. 6.
Eccl. 37.Lutherani cũ
nouo dogmate
falso de iustifi-
catione ex sola
fide noui quo-
que loquendi
genus excogi-
tarunt.
Pfal. 115.

2. Cor. 4.

cum reliquis partibus animæ, idest cum irascibili & concupiscibili cõmunicat. his verbis Procopius Gazæus interpretatur illud in pro inclinabis cor tuum ad cognoscendum prudentiam. Sed prosequamur testimonium Pauli. Postquam enim dixit, corde creditur ad iustitiam, subiungit: ore autem fit confessio ad salutem. cum autem dixit, confessionem oris necessariam esse ad salutem animæ, quæ est propria iustitiæ, satis iam declarauit, tunc nos credere corde verbum fidei, cum quod in dilectione credimus, operamur. Ex abundantia enim cordis, vnde omnia opera bona, & mala exeunt, os loquitur, sicut Dominus dixit: & Ecclesiasticus item sermonem ait antecedere omnia operi: aut, sicut est in exemplaribus Græcis, sermo est principium operis. Interrogabo hic Magdeburgenses & cæteros Lutheranorum magistros, qui tradunt, per solam fidem sine operibus, & ante opera hominem iustificari, an credant ad salutem, & vitam, quia iustus ex fide viuit, necessarium esse aliquando ore fidem confiteri, vt in persecutione non credo negabunt, ne aperte negent Paulum, qui dicit, Ore fit confessio ad salutem: vt si non fiat, cum tempus postulat, pereat tanquã iniustus, qui non est ore confessus. **Quæro** deinde, vnde existat hæc confessio? an ex sola fide antegressa? minime. Si enim ex sola fide existit, cur non omnes, qui fidem habent, confitentur: sed potius alij fidem cõfiterentur: alij fidem negant? Fides ergo sola, quam iactatis, non habet, vt dicere solent, hoc ingenium, & naturam, vt exerat vires ad cõfitemdum ore; cũ opus est, alioqui in omnibus, qui fidem habent, exereret. Existit ergo confessio fidei ex fide simul, & dilectione. Quia enim iste verbum fidei cũ dilectione credit, diligens Deum plusquam se; idcirco inter gladios & tormenta, & tyranni minas ore confitetur. huiusmodi fidei cum dilectione propria est vera fiducia longe alia ab illa terrena, & carnali, ac diabolica, quã vos sine & ante opera, per & propter solum Christum iactatis. Sic enim qui nouum dogma introduxistis, nouum quoque loquendi genus reperistis. Sed pergamus ad reliqua scripturæ testimonia de fide in doctrina beati Petri, quam Clemens in episto. sua ponit. Sequitur enim: Vnde ait Propheta, credidi, propter quod locutus sum. hoc etiam testimonio probatur in doctrina Petri, quod in primordio; inquit, symboli præpositum est, Credo in Deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium, & fundamentum monstrari, quia saluus esse poterit, qui recte crediderit. Et subiungit: Vnde ait Propheta, credidi: propter quod locutus sum. Videamus ergo, an ex hoc testimonio concludi possit, quod Magdeburgenses. sinxerunt, sic se declarasse Clementem in expositione doctrinæ huius beati Petri, quasi fides, de qua loquitur, solam notitiam symboli significaret. Paulus ergo hunc locum psalmi in epistola ad Corinth. interpretatur. Loquens enim de tribulationibus suis tum ad suam vtilitatem, tum ad nostrum documentum & salutem a Deo dispensatis. Quod quotidie (inquit) pericula mortis incurramus, & tot tantisque malis agitamur, in salutem vobis cedit, sicut paulo supradixerat, siue tribulamur, pro vstra salute: vt scilicet, ex eplo Pauli discerent mala patienter ferre. Deinde subiungit: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, credidi, propter quod locutus sum; & nos credimus, propter quod & loquimur: scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum. Quia enim dixerat, In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aperi-

mur,

2. Cor. 6.

Psal. 114.

Act. 16.

1. Tim. 1.

Rom. 10.

Eccl. 53.

Quod Paulus aperte doceat testimonio Es. ad ratione perfectæ sanæ fidei necessario pertinere obedientiam.

Quod Lutherani tradit fide amitti peccatis mortalibus pluribus locis epistolarum Pauli euidenter redarguitur.

1. Cor. 5.
ad Tit. 3.

mur, sed nõ destituimur de ieiunio, sed nõ perimus: sicut in alio loco dixerat, Quasi morientes, & ecce viuimus. Cũ autẽ Deus ex magnis tribulationibus, ac periculis liberat, perinde videtur esse, quasi resuscitet, sicut supra dixerat, vt nõ simus cõfidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos; q nos de tantis periculis eripuit & eruit: idcirco valde opportune de fide & cõfessione resurrectionis loquens, citauit testimonium Dauid, qui hoc ipsum, quod credidit Paulus, credidit & cõfessus est prius: Credidi (inquit) propter quod locutus sum, ea scilicet, quæ in proximo superiore psalmo de anima sua ex Inferno educenda, & de resurrectione corporis futura, & de vita beata dixerat: hæc inquam, ideo confessus sum ore, quia credidi, obediendo reuelationibus fidei, quæ postulabat, vt loquerer. quod non propter se tantum dixit Dauid, sed propter nos etiam, vt nos similiter credamus, propter quod & loquamur: sicut Apostolus exemplo suo nos docuit, inquit, & nos credimus, propter quod & loquimur. Ex fide. n. cordis nascitur fidelis sermo oris. Vnde in Act. Apost. cũ Dominus dixisset, Nunc ergo mitto te aperire oculos eorũ, vt conuertantur a tenebris ad lucem: a potestate Satanæ ad Deũ, vt accipiant remissionem peccatorũ, & sortẽ inter sanctos per fidem, quæ est in me; subiungit Paulus, Vnde Rex Agrippa nõ fui incredulus cœlesti visioni (non dixit, non fui ἀπίστος, idest, non carui fide: sicut dixit de se ante cõuersionem, ignorans feci ἐν ἀπιστία: sed dixit, non fui ἀπειθής, idest, inobediens; quod interpret latinus vertit, incredulus, sed ijs, qui sunt Damasci & Hierosolymis, & in omni regione Iudææ annũciabam, vt conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes: quæ perinde sunt, quasi diceret, credidi & obediui: & propter obedientiam fidei loquor hæc, quæ annuntio. hæc enim est sanitas & perfectio fidei obedientia eius ex dilectione Dei. Vnde idem Apostolus in epist. ad Roman. cum dixisset, sed non omnes obediunt euangelio; subiungit ad probandum, quod dixerat: Esaias enim dicit, Domine, quis credidit auditui nostro? Credit ergo perfecte & sane is, qui ad fidem adiungit obedientiam sanctam, & spiritualem dilectionis Dei, quod est omnium præceptorum caput. Etenim si non pertinet necessario ad rationem perfectæ, & sanæ fidei, vt in Christo valere possit, obedientiæ spiritualis adiunctio: quomodo Apostolus probauit, non omnes obedire Euangelio testimonio prophético Esaiæ, cum ait, Domine, quis credidit auditui nostro? Aut enim Esaias dicere debuisset, Domine, quos obediuit auditui nostro? aut Paulus, Non omnes crediderunt Euangelio. Quod autem Lutherani negant, habere eos fidem, qui non obediunt fidei, affirmantes fidem peccatis mortalibus amitti, redarguit eos idem Apostolus in multis locis suarum epistolarum. Dicant enim nobis, de quibus loquitur Apostolus in epistola ad Titum, cum ait, Increpa eos dure, vt sani sint in fide: ijs enim, inquit Theodoretus hunc locũ interpretans, qui nondũ crediderunt, blande ac leniter oportet tradere doctrinam: ijs vero, qui fidem professi sunt; & cũ fide consentientem vitam non viuunt, acerbioribus remedijs curandi sunt. Igitur nec isti foris erant, vt nihil ad Titum pertineret, sicut Apostolus in epistola ad Corinth. docuerat: neque rursus heretici erant, vt fidem amississent, suo iam iudicio condemnati, idest, vt Magnus Athanasius in epist. ad Serapionem interpretatur, neque parati iam obedire, cũ audirẽt: neque resipiscere, cum didicissent, quos declinandos esse monuit. Habebat igitur fidẽ

B b b licet

Ad Tit. 1.

licet in fide non essent sani. Vt idem Apostolus testatur, qui Tito præcipit, ut increpet eos dure, ut sani sint in fide. Quis enim rationis compos eum, qui fidem non habet, increpet, ut sanus sit in fide? quomodo enim increpatus sanabit, quod non habet? ut si quis eum, qui pedem non habet, increpet, ut pedem curet, ut sanet. cur non dixit Apostolus, Increpa eos, ut fidem capiant? aut fidem recuperent? nisi quia non fidem, sed fidei sanitatem amiserant: erant enim, ut idem ait, inobedientes, vaniloqui, & seductores. Et in extrema parte capitis: Confitentur (inquit) se nosse Deum, Ecce fides: factis autem negant. & si enim non negant diffitendo, negant tamen male operando; cum sint (inquit) abominabiles, & inobedientes, & ad omne opus bonum reprobis: idcirco nec hic dixit. cum sint ἀμίστοι, idest, sine fide; sed ἀπειθεῖς, idest, sine obedientia. potest igitur esse fides sine obedientia, sed rursus sola sine obedientia non potest esse fides viua, neque ad vllum bonum opus quod deo placeat sufficere, ergo neque quando sola est, iustificare potest: neque quando cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ eam perficit, & sanat, & facit, ut sit virtus Deo placens. Sed excutiamus deinceps aliud testimonium de fide, quod in doctrina beati Petri in epistola Clementis posita ex propheta Abacuch sumptum est: Iustus, inquit, ex fide mea viuit. Hoc quoque non de sola fide dictum esse, ut Lutherani interpretantur, ex proxime antecedentibus, & consequentibus demonstrari potest. Etenim quia sola fides non habet hoc ingenium, ut isti loquuntur, idest, hanc siue naturam, siue proprietatem ac vim, ut per se operetur patientiam ad expectandum quod promittitur, & quod per fidem creditur, neque ad operandum quod præcipitur, cui creditur; idcirco idem dominus, qui iussit prophetam credere sine vlla dubitatione, & proposuit credenti præmiū vite, dicens; Iustus ex fide mea viuit, ut patienter expectaret; Si morabitur, inquit, sustine; quia veniens veniet, & non tardabit. Vnde Paulus apostolus in epist. ad Heb. hunc locum prophetæ secutus, & veluti interpretans; Patientia, inquit, vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem: Adhuc enim modicum aliquatulumque; quæ vterus est, veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuit. deinde subiungit: Quod si se subtraxerit, non placebit animæ meæ. Non dixit, si non crediderit, aut non habuerit fidem, non placebit animæ meæ: hoc enim neque vos negatis, nec vllus Christianus: sed dixit, si se subtraxerit. scilicet fidei, de hac enim loquebatur: ille autem fidei se subtrahit, qui fidei non obedit: quod idem Apostolus statim declarat subiungens: Nos autem non sumus subtractionis filij in perditionem, sed obedientiæ in acquisitionem animæ. Non dixit, sed fidei in acquisitionem animæ, quia non fidem, sed fidei obedientiam opposuit subtractioni obedientiæ fidei, quæ subtractio obedientiæ fidei, mortifera est, ut rursus, obedientia fidei salutifera, ac vitam iustitiæ præstans. Sed cõferamus deinceps locum ex epist. 2. beati Petri, cum hac doctrina eiusdem in epist. Clement. exposita, vbi edificium spiritualium virtutum describit, cuius edificij fundamentum primum iacet fides, quæ ad iustitiam quidem proficit, si superedificatio ne charitatis perficiatur. Vos autem, inquit, omnem curam subinferetes subministrare, seu superministrare (hoc enim significat verbum ἐπιχορηγεῖν, in fide vestra virtute: in virtute autem scientiâ: in scientia autem abstinentiâ: in abstinentiâ autem patientiâ: in patientia autem pietatem: in pietate autem amorē fraternitatis: in amore autem fraternitatis charitatem. Deinde subiungit, Hęc enim

Quod neque fides quando sola est, iustificare potest, neque quando cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ fidem sanat, & perficit.

Abac. 2.

Heb. 10.

s. Pet. 1.

si vo-

si vobiscum adsint, non otiosos, neque vacuos vos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione. Ergo si non adsint hæc cum fide, ita ut studio nostræ superedificationis, ad quam nos princeps Apostolorum hortatur, non perducatur superedificatio virtutum usque ad charitatem, quæ, sicut Apostolus ait, est vinculum perfectionis, vacui & otiosi erimus in cognitione domini nostri Iesu Christi, idest, in fide: per fidem enim est domini nostri Iesu Christi cognitio. Quomodo ergo tradunt Lutherani, non posse reperiri fidem solam, nisi adsit charitas? aut si reperiri potest, ut vel hoc loco aperte docet beatus Petrus, & in hac otiosi & vacui sumus, ac proinde inutiles, quomodo sola fides sine operibus ad salutem valet? quæ ista vestra tanta cœcitas, & incredibilis stupiditas, ut non tandem vel ex hoc loco clarissimo vestri dogmatis peruersitatem, & repugnanciam intelligatis?

Confutatio eorum, quæ Heerbrandus doctor Hæreticus Tubingensis de iustificatione ex fide sola contra Synodum Tridentinam scripsit, & quomodo fides sola non tantum sit Damnum, ut ille tradit, sed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quod non amittatur propter peccata mortalia: idque probari pluribus locis scripturæ sanctæ, & auctoritate sanctorum patrum. Item de fiducia, quod ignoranter eam a fide non distinguat: & quæ eius, & spei vis, & quomodo primus motus ad diuina sit, non fides, sed dilectio. Cap. 5.

Scripsit nuper quidam vestræ disciplinæ mystagogus, Iacobus Heerbrandus Tubingensis academix professor articulos 18. contra Synodum Tridentinam. Non negamus in iustificatione nos simul etiam sanctificari & renouari: nec hoc negamus, nos in iustificatione fidem, spem, & charitatem accipere: insuper etiam affirmamus hæc coniuncta esse, & simul fieri. Sed hæc simul iuncta nostram esse iustitiam coram tribunali Dei negamus. deinde subiungit rationem, iustitia enim nostra, inquit, constat peccatorum remissione, quam sola fides in Christum consequitur iuxta hæc testimonia credidit Abraam Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: & huic omnes prophete testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per sermonem eius omnes, qui credunt in eum &c. Si iuxta hæc testimonia & alia similia sola fides consequitur remissionem peccatorum, non debuit dicere Dominus, de iustificatione Magdalene, remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum: sed quia credidit multum: alios enim magis, alios minus credere satis declarat, quod Apostoli orabant, dicentes, Domine, ad auge nobis fidem: & quod Dominus beato Petro exprobrauit, inquiens, Modice fidei, quare dubitasti? Faciamus ergo, sic Dominum dixisse, Remissa sunt ei peccata multa, quia credidit multum, an si sic dixisset, de sola fide interpretari deberemus, quasi sola fides Magdalene consecuta esset remissionem multorum peccatorum? minime, sed de fide cum dilectione. Sed vnde hoc probamus? Quia scilicet, non dixit Dominus, quia credidit multum, & si dicere hoc potuisset: sed dixit, quia dilexit multum; ut intelligamus credidisse eam cum multa dilectione. quia ut credere potuit, & non diligere; ita non potuit diligere, quin simul crederet: neque multum diligere, quin simul multum crederet. Sic igitur cum dicit scriptura, Credidit Abraam Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, necesse est, ut perinde sit, ac si diceret. Credidit Abraam Deo cum dilectione, & reputatum est ei ad iustitiam, cum fides, quæ apud Deum valet, illa sit,

Quod tradit hæretici fidem solam sine charitate non posse in homine reperiri, euidenter ex epistola beati Petri redarguitur.

Confutatio eorum quæ Heerbrandus doctor Tubingensis nuper contra Synodum Tridentinam de iustificatione ex sola fide scripsit. Luc. 7. Luc. 17. Marth. 14.

Gen. 15. Rom. 4.

Bbb ij quæ

quæ est, *διὰ ἀγάπης ἐνεργυμένη*, idest, quæ per dilectionem viget, & exercetur, sicut corpus viget, & exercetur per animam, sine qua mortuū est. Quæ autem, sola fides est, idest, sine dilectione, nihil ad vitam æternam prodest. At negat Heerbrandus huiusmodi fidem solam, idest, sine dilectione, fidē hominum esse, immo dicit esse fidem Dæmonum. Sed si ita est, cur Apostolus in persona sua transfiguravit, quod in epistola ad Corinth. de fide sine charitate dixit: si habuero omnem fidem &c. quo in loco non dixit, si habuero fidem, ita vt montes transferam, ne mihi de nescio qua sola fide miraculorum interpreteris: sed dixit, omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest? Cur inquam, non transfiguravit hæc in persona Dæmonum, si illorum tantum est habere fidem sine dilectione, quā habere nō possunt, & quæ facit, vt fides sit virtus Deo accepta: sed potius trās figuravit in persona sua? ac rursus si fornicatores, fures, adulteri, & cæteri huiusmodi non sunt fideles, idest, non habent fidem, quia peccatis mortalibus amittitur fides, vt idem Heerbrādus art. 20. affirmat, quomodo Apostolus in epistola ad Corinth. distinguit eos ab ijs, qui sunt foris, qui fidem non habent, si nec isti fidem habent, quia illam amiserunt? Quomodo inquam, publicos fornicatores, & auaros, atque idolis seruietes, maledicos, & ebrios Apostolus iudicat, eos excommunicando, idque quia intus sunt, vt ipse ait, non ne de ijs, qui intus sunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit. ergo propter peccata mortalia non amiserunt fidem, alioqui ipsi se ex ecclesia eiecissent, sicut heretici faciunt, qui ab ecclesia recedunt, quia fidem ecclesiæ dimittunt. Longum esset, immo infinitum, si pergere per scripturas vellem, & demonstrare in eis nūquam fidem ad id, de quo agimus, laudari, nisi ratione dilectionis, quæ Apostoli testimonio, maior est fide, & spe: & quæ est vinculum perfectionis. quā dilectionem qui non habet, & si fidem, per quam Deum cognoscimus, habeat, tamen neque fidem habere videtur, neque Deum nosse. Vnde beatus Ioannes. Qui, inquit, non diligit, non nouit Deum: id est, qui non credit Deo cum dilectione, perinde esse videtur, vt si non crederet. sunt enim, qui confitentur nosse Deum, sicut Apostolus ait, quod non potest fieri, nisi per fidem: factis autem negant; quod fieri non potest, nisi cū deest delectio. Idcirco sequens scripturas sanctas beatus Ignatius Apostolorum discipulus, in epist. ad Philadelphienfes, credite, inquit, in dilectione. non est contentus dicere, credite, quia sciebat solam fidem, idest, sine dilectione, non esse virtutem Deo placentem; sed dixit, credite in dilectione. Et sanctus Diadochus episcopus Photices in Epiro, cuius cū laude meminit Photius in sua bibliotheca, idest, in libris a se lectis: & cuius auctoritatem S. Maximus pro testimonio citare solet, cap. 21. de perfectione spiritali. Qui Deum, inquit, diligit, & *γνησίως πισθεύει*, idest, & germane credit, idem opera fidei perficit sancte, *ὁ δὲ πισθεύων μόνον*, idest, qui vero credit tantum, idem neque fidem ipsam, quam habet, videtur habere: leui enim mente credit; quippe qui a pondere gloriæ charitatis non exercetur. Fides ergo *διὰ ἀγάπης ἐνεργυμένη τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν*, idest, Fides ergo quæ per dilectionē viget, & exercetur, summū est in virtutibus, hætenus Diadochus. Idem rursus c. proximo superiore, idest, 20. Fides (inquit) sine operibus, & opus sine fide eodē modo improbantur. Oportet. n. fideles fidē acta ostendentem, Domino offerre. Nec. n. patri nostro Abraam in iustitiam fides, re

1. Cor. 13.

Quod fides sola non sit dæmonum tantū, sed quod possit esse in homine sine charitate, exploribus locis scripturæ sanctæ demonstratur.

1. Cor. 5.

1. Cor. 13.

Col. 3.

1. Ioan. 4.

Ad Tit. 1.

putata esset, nisi fructum eius filium suum obtulisset. Hætenus ille. fidem ostendentem acta, idest habentem opera vocauit beatum Iacobum imitatus, quam Salom. pro. 12. vocat *πιστιν ἐπιδεικνυ μέντω* idest, fidem ostensam scilicet ex operibus. sic enim ait secundum 70. iustus annunciabit fidē ostensam. Item Cyrillus Hierosolym. auctor grauissimus, in Catechesi 15. Nō in hoc, inquit, confidas, quod solam lampad em habes, sed custodi illam ardentem: non in hoc solum confidas, quod credis, sed fidem ardentem conserua, vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera. Sed quia Lutherani non negant, vt doctor iste Tubingensis testatur, simul esse in iustificatione fidem, spem & charitatem, soli tamen fidei vim iustificandi tribuūt, hanc eorum cœcam opinionem sic redarguimus, quia si qui iustificatur, efficitur amicus dei, sicut scriptum est, credidit Abraam Deo, & reputatū est ei ad iustitiam: & amicus dei appellatus est, est autē amicitia quædam vnio animæ cum Deo, ergo vnde fides accipit vim vniendi animam cum deo, inde accipit vim iustificandi, at ex charitate accipit vim vniēdi; siquidem fides, & spes, vt ait idem S. Diadochus. c. 1. de perfectione spiritali, docent contemnere ea quæ videntur: charitas vero inquit, copulat cū deo peruestigans sensu quodam mentis eum, qui videri non potest, ergo ex charitate accipit fides vim iustificandi. Hæc est doctrina de fide, quā sancti doctores ex sanctis scripturis didicerunt, quæ non a nobis processit, sicut Apostolus ait, nec ad nos solos peruenit, sed ad omnes veteres & sanctos patres: sicut vestra rursus doctrina falsa a vobis processit, & ad vos solos peruenit. Dicam hic tandem, vt hunc locum finiam, si quis querat, cur cum beatus Ioannes epistolas suas tanta cum laude dilectionis repleuerit, & tantum ei tribuat, vt qui eam non habeat, cum dicat non nosse Deū, cum alioqui nosse Deum, proprium sit fidei, idest, cognitionis reuelatæ, & cum in omnibus exemplis, quibus fidem Apostolus in epistola ad Hebr. laudibus celebrat, fides cum dilectione iuncta cernatur, vt ego in libello de iustificatione demonstraui. cum illum locum tractarem: tamen soli fidei, vim iustificandi tribuunt Lutherani, & non dilectioni cum fide, aut fidei cum dilectione; cur, inquam, hoc? dicā, si quis scire vult: scilicet, quia facile est credere tantum, credere enim tantum est, credere leuiter, siue leuimēte, vt paulo ante sanctus Diadochus aiebat: credere autem cū dilectione, grauius est; & difficilium, & seipsum propter dilectionem Dei negantis. Lutherani vero magistri, vt multos post se abducāt discipulos, promittūt, quod facile & leue est. idē dicendū est de vana eorū fiducia, quæ vt eorū fides leuis est, sic quoque spes leuis, leuis item fiducia, quæ debet esse spei robur. rursus vero, bona fiducia, & fructuosa nō est, nec esse potest, sine spe sancta, quæ ex fide diligentis Deum existit. Quia enim diligimus eum, cui credimus, speramus, quod iubet credere, & quia speramus, quod cū dilectione credimus, idcirco per patientiam illud expectamus, sicut Apostolus ait: ad patienter autem expectandum fiducia spem roborat. De huiusmodi fiducia loquitur scriptura sancta in multis locis, quos vos Lutherani, de sola fiducia, vt locos de fide sancta de sola fide interpretari soletis. Vnde subiungit idem Heerbrandus: Porro hæc fides, siue fiducia (idem. n. esse putat, non intelligens, vt paulo post docebo, quod loquitur) etsi sola nunquam sit, habet tamen adiunctam notitiam omnium articulorum symboli, & alia quoque (charitatem credo, & spem dicere voluit) sola tamen

Iac. 2.

Math. 5.

1. Cor. 14.

Cur magistri Lutheranorū a ratione iustificationis dilectionem seiuerunt.

Quod fiducia, quæ spem roborat; non possit esse sine spe sancta & spiritali, quæ ex fide diligentis deū existit.

Rom. 8.

(inquit) iustificat, quod ea sola promissionem gratiæ, & in ea Christū, qui nostra est iustitia, apprehendat, eiusque merita, & obedientiam sibi applicet, &c. Si sola fiducia, siue sola fides promissionem gratiæ apprehendit, non debuit dicere Dominus, si quis diligit me, sed, si quis mihi credit, aut, si quis in me fiduciam habet, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quod si vos sermonem Domini non audetis corrigere, non igitur sola fides, siue sola fiducia promissionem gratiæ apprehendit, sed dilectio credentis. Dilectio enim est primus motus mentis ad diuina, ut tradit diuinus Dionysius in primo cap. eccle. Hierarch. non enim credendo tantum, sed diligendo ea, quæ credit, mouetur quis primum ad diuina præcepta faciendâ, ut cernitur in eo, qui ad fidem venit, ut idem Dionysius describit. Primum enim audit sermonem de fide: & quia diligit fieri particeps eorum, quæ audit, & credit, excitatur ad petendum lauacrum regenerationis: similiter qui post regenerationem peccata admisit; ut Deo reconcilietur, primū est, ut credat Deo veniam promittenti pœnitentibus; deinde ut diligat hanc veniam: nisi enim veniam diligat, nunquam eam quæret, neque ex corde petet. Dilectio ergo est primus motus mentis ad faciendum, quod idem dominus ad impetrandam eiusmodi veniam præcipit. Quare cum tradit Lutheranorum magistri, credendo tantum, & non credendo cum dilectione, iustitiam, siue in baptismo, siue in pœnitentia apprehendi, stulte, id prætermittunt, quod credentem, ceu anima corpus, mouet ut facientes voluntatem Dei, consequamur iustitiam, & amici Dei efficiamur, sicut Dominus dixit, si quis diligit me, sermonem meum seruabit: deinde subiungit, ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: iustificauit autem, eum, ad quem venit, & apud quem tanquam apud amicum mansit, sicut scriptum est, credidit Abraham deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & amicus dei appellatus est. ergo dum iustificatur quis, diligit deum, & sermonem eius seruat, & non credit solum. Sed doceamus iam, quod paulo ante promissimus, fidem a fiducia in scriptura sancta distingui. an non distinxit clare apostolus, cum in episto. ad Hebr. dixit, sint mores sine auaritia: contenti præsentibus: ipse enim dixit, non te deseram, neque derelinquam: ita ut confidenter dicamus, dominus mihi adiutor, non timebo, quod faciat mihi homo? respondeant mihi Lutherani, & eorum doctor Tubingensis, habent ne auari fidem? non credo; negabunt, ne infinitos diuites de infidelitate condemnent: immo ne dominum mendacem faciant, qui dixit, non omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum cœlorum, ut illi auari, qui in die iudicij, cū exprobrabit eis dominus, quod misericordiam pauperibus non tribuerunt, dicturi sunt, domine quando te vidimus esurientem, &c. nisi enim fidem habuissent, nunquam dixissent, domine. auari igitur fidem habent, non tamen in deo confidunt, sed confidunt in incerto diuitiarum, sicut apostolus de eis ad Timoth. scripsit. qui quia fiduciam non habent, non possunt dicere nisi mendose, & conscientia eos redarguente, Dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo. idcirco præcipit istis apostolus, ut sint mores sine auaritia: contenti præsentibus, ita ut cum fiducia dicant, dominus mihi adiutor, &c. ergo si non fuerint sic mores sine auaritia, non hoc dicent confidenter: carebunt fiducia. Quare fides horum teste paulo apostolo, sine fiducia erit. Quomodo

Ioan. 14.

Quod nõ credendo tantū, sed diligendo ea, quæ credit mouetur quis primum ad diuina mandata faciendâ.

Heb. 13.

Matth. 15.

1. Tim. c. 6.

do igitur hæc isti confundunt? ut dicant, fides, siue fiducia? Rursus, quod fides non sit fiducia, ex euangelio quoque in Hæmorrhœissa intelligi potest, dicebat (inquit) intra se, si tetigero tantum, vestimētum eius, salua ero hæc erat fides, cui dominus testimonium tribuit, cum dixit, fides tua te saluam fecit. Cogitare enim quod esset sananda, tacta fimbria vestis domini, & in hac assensione fixam esse, antequam se sanatam videret, nihil aliud erat, quam credere hoc: sed quia metum quendam, ut ait Theophylactus, conceperat, quasi furata esset donum, qui quidem metus fidem eius debilitabat, iussit ei dominus habere fiduciam. fiducia enim, quæ pars fortitudinis est, metum, qui quodammodo, sicut S. Thomas ait, sp̄i contrarius est, expellit. quod si fides, & fiducia idem erant, quid opus erat, habenti fidem iubere habere fiduciam? aut quid aliud fuisset hoc, quam habenti fidem iubere, habere fidem? Præterea fides potest esse cum hēsitatione quadam, cū beatus Iacobus ei, qui indiget sapientia, præcipiat, ut postulet eam, cum fide nihil hēsitans, fiduciā vero cōsequendi id quod creditur futurum, nõ potest habere, qui hēsitat, ergo fides non potest esse fiducia. Sed quia noui hēretici epistolam Iacobi negāt, probemus hoc ipsum auctoritate Pauli, cum in episto. ad Roman. fidem Abrahæ explicat, cum enim dictū esset ei, sic erit semen tuum, & quæ sequuntur, subiungit aposto. & non est infirmatus fide; neque considerauit corpus suum emortuum, cum iam esset secentum annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromissione autē dei non hēsitauit diffidentia, (eodē verbo vsus est hic Paulus *διεσπίθη*, quo Iacobus), sed confortatus est fide. Si non potuisset fides Abrahæ esse infirma, & habere admistam hēsitationem istam, quam dicit, quæ ad diffidentiam pertinet, qualis erat fides Petri, cum ei dixit dominus, modicę fidei, quare dubitasti, non erat, cur sic Paulus fidem Abrahæ laudaret, quā exemplum fidei nostrę esse volebat: neque cur dominus modicam fidem & dubitationem Petri notaret. vbi, nisi simul, cum fide fiducia est, non est ista dubitatio, siue hēsitatio nõ quidem in credendo, alioqui fides nõ esset, sed nec in sperando. quæ hēsitatio nõ finit firmū, & fortē esse in fide, sed potius fidem debilitat, & infirmam: ac paruam efficit, qualis in Abraham fuisset, si credens alioqui quod ei dictum ac promissum erat de semine multiplicādo instar stellarum, & arenę, ad corpus tamen suum iam emortuum respexisset: sic enim fiduciam, ac spem certam non habuisset, sed potius metum qui est, ut dixi, quodammodo sp̄i contrarius, at non ad hoc respexit, sed potius ad infinitam dei potestatem, & fidelitatem *πληροφορηθείς*, id est plenissime sciens, credens inquam, & fiduciam habens, quia quæcunque promisit deus, potens est & facere. hæc est illa plenitudo fidei, cum qua iubet aposto. accedere ad dominum in episto. ad Heb. non enim dixit, accedamus cum fide, sed cum plenitudine fidei, ut plane intelligamus, non quicumque fidem habet, habere fidei *πληροφορίαν*, quia neque quicumque fidem habet promissioni, id est, promissionem credit veram esse, fiduciam promissionis habet; & spem certam, dum aliquid considerat, vnde metus existat.

Demonstratio distinctionis fidei & fiducie contra hēreticos.

Heb. 10.

Inter-

Interpretatio testimonij Esaię, Nisi credideritis, non intelligetis] quod citauit Clemens in doctrina Petri, quo redarguitur, quod finxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quod fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, & qui talem vim soli fidei tribuit, negare eum gratiam domini nostri, & ad legem seruitutis redire. Cap. 6.

Sed veniamus ad extremum testimonium scripturę sanctę in doctrina Petri de fide, citatum in epistola Clementis, quod est Esa. cap. 7. Nisi credideritis (inquit) non intelligetis. quod quidem cum non de sola notitia eorum, quę credenda erant, accipi possit; consequens est, vt neq; fides in doctrina Petri notitiam solam symboli significet, vt Magdeburgenses fingunt. Immo illud etiam hoc testimonio confirmabimus, non fidem solam esse, quę iustificet, sed fidē credētis cū dilectione. Ergo postquā Rafin victo Achaz, multos Iudęos trātulit Damascū, & Phaccas rex Israel magnā multitudinē Iudęorū occidit, & ducenta millia mulierū duxit captiua, vt est in 2. Par. c. 28. posthęc, inquam, elati superbia vterque Rex, cōiuratis animis, venerunt Hierusalē animo eā expugnādi, & funditus delēdi. Quare cum in hoc secundo bello rex Iuda in maximo metu esset, nec vlla ratione intelligeret, quēadmodū periculum impendens effugere posset; adiit eum Esaias iussu Dei, vt metu eum liberaret, modo fidem verbis Dei habere vellet. at Rex noluit Prophetę obedire, vt metū deponeret, & deo crederet inopinatam liberationem promittenti. Cum ergo signum simulatione religionis, quamuis iussus, rex Achaz petere nollet, dixit propheta, Audite ergo domus Dauid, nunquid parum est vobis, molestos esse hominibus, quia molesti estis, & deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum, Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Scilicet ad hoc signū, quod est pars symboli, de filio dei ex Virgine nato, retulit propheta, quod prius quasi procemij loco dixerat, antequam signum hoc, cuius fidem postulabat, daret, nisi credideritis, non intelligetis: fides. n. ea, quę naturalem intelligentiam superant, assequitur. hęc autem fides, quam hoc loco propheta poscebat, & quę in doctrina Petri citata, est, quod non consisteret in sola notitia illius signi dati, quod, vt dixi, pars symboli est, vel ex eo constat, quod exprobrauit regi propheta, quod molestus esset non solum hominibus, sed deo scilicet non credendo; nemo autem molestus est ei, quem diligit. erat igitur fides, quę poscebatur, non sola fides, quam Lutherani profitentur, sed fides cum dilectione. neque enim satis erat credere futurum esse, vt filius dei ex virgine nasceretur; nisi simul diligeretur, quia propter nos ex virgine nasci vellet. vnde Proclus ille const. vir excellenti doctrina, ac sanctitate in epistola ad episcopos, & presbyteros Armenię loquens de fide, & dilectione, vtraque (inquit) alteram adiuuat. fides est spectulum charitatis: charitas firmamentum fidei. credimus, quod verbum incarnatum est *αμαρτωλός*, & diligimus eum, qui propter nos formam serui accepit &c. illud pręterea aduertēdū est, solere accipi in scriptura intelligere pro eo, ac diceretur, intelligere ad faciendum, sicut scriptum est, noluit intelligere, vt bene ageret. Sic autem intelligere ad faciendum quod creditur, dicitur etiam in scriptura sancta intelligere corde. vnde Esaias: Ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligāt, & conuertantur, & sanem eos. In hoc igitur consistit conuersio peccatoris, & salus animę, si quis auribus quidem audiat verbum Dei: Fides enim

cx

ex auditu est, & auditus per verbum Dei: corde autē intelligat, scilicet vt faciat illud: hic est. n. qui bene intelligit quod credit, sicut scriptum est: Intellectus bonus omnibus facientibus eā scilicet sapientiā. Ergo qui sapientiam verbi, cui credunt, nō exercent in dilectione, horū intellectus, quem per fidem solam habent, non est perfecte bonus, neq; eorum fides Deo ad æternā gloriam placet. Itaq; sicut veteres philosophi, id quod vel ex sacris litteris, vt pleraq; alia sine fide didicerunt, vel per se ratione naturali magistra cognouerunt, tradunt, quę discuntur, vt fiant, disci illa quidē faciēdo: item faciēdo proprie, & simpliciter sciri, ac iudicari: ita vt qui nō faciat, neque scire quidem proprie dicatur: neq; perfecte assentiat, aut iudicet faciendum esse: pendeatq; practica assensio ex voluntate operandi secundum illā, vt ex 2. 7. & 10. libro Aristotelis de moribus intelligi potest: Sic qui credunt, id est, qui sciunt per fidē, vt secundum fidem viuunt, & operentur; nisi accedat voluntas perfecta eadē faciēdi (quod sine dilectione fieri non potest) nondum perfecte credunt. Itaq; sicut qui adulter est, nondū perfecte ac proprie scit, aut iudicat non esse adulterandum: sic qui credit, siue per fidē scit, Deum esse, & remuneratorem esse, neq; tamen ita viuunt, vt vita eius remuneratione digna sit: nondū ille quidē, sicut debet, recte aut credit, aut intelligit, quod se dicit credere, & intelligere. Itē qui se dicit, & putat per fidē apprehendere, & applicare sibi Christū pro nobis passum, & suscitātū, vt isti loqui solent, nondū recte apprehendit, nisi simul ita viuat, vt tanquā Christo cōmortuus in nouitate vitę ambulet. Quorsum. n. necesse est, & a nobis exigitur, vt credamus Deū & esse, & remuneratorem esse, nisi vt vitam agamus remuneratione dignā? quorsum item, vt apprehendamus per fidē Christū pro nobis passum, nisi vt circumferamus, sicut Apostolus ait, mortificationem Iesu Christi in corporibus nostris, vt vita eius manifestetur in nobis? Quod si ita est, an non consequens est, vt eiusmodi apprehensio, ac fides sola non sit recta? Non enim Christus credentibus tantum, sed obtemperantibus, sicut Apostolus ait, factus est causa salutis æternę. Dicant ergo isti, an apprehendere per solam fidem Christū passum, sit illi obtēperare? Si igitur natura philosophos docuit, perfectionē assensus practici in voluntate operandi pendere; an vos Christianos natura, & scripturā non docebunt similiter perfectionem fidei ex dilectione, quę voluntatē operādi perficit, pendere? Prętermisissis ergo nūc reliquis scripturę sanctę locis, qui infiniti sunt, vt hunc tandē locū finiamus, confirmemus superiora duobus testimonijs, altero Pauli, altero Salomonis. Paulus igitur, postquam dixit, ad Timoth. scribens. Lex non est iusto posita, sed iniustis, & nō subditis, impijs & peccatoribus, & quę sequuntur: subiungit paulo post: superabundauit autem gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione. in quo quidem docuit differentiam legis & euangelij, siue præstantiam potius Euangelij supra legē in eo, quod commune alioqui erat legis & Euangelij, id est, quantum ad decalogum, de quo loquebatur. Lex enim decalogi Mosaiici iubebat, & vetabat, vita & morte propositis: quę ratio iubēdi bona erat, & vtilis, solum tamen conueniabat iniquis, & nō subditis. nunc autem (inquit) superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione: eadem. n. iubet, & cōtraria vetat Euangelij non quidem operans iram, & statim occidens, vt lex vetus: sed, vt Clemēs Romanus in lib. 6. de apostolicis constitutionibus ait, reiiciens iudicium

Ccc mortis

Psal. 110.

Sicut qui adulter est, imperfecte, & frustra secundum Philosophos scit, & iudicat nō esse adulterādū, sic qui per fidē apprehendit Christum pro nobis passum, imperfecte, & frustra secundū litteras sacras apprehendit, nisi viuat Christo compariens & cōmoriens.

2. Cor. 4.

Heb. 5.

Quod sicut natura docuit philosophos perfectionē assensus practici ex voluntate operandi pendere, sic natura & scriptura christianos docet perfectionē fidei ex dilectione, quę voluntatē operandi perficit, pendere. 1. Tim. 1.

Es. 7.

Redarguitur
Commentum
Magde.

1. Par. 28.

Es. 7.

Es. 6.

mortis in alterū seculū, & hic gratiā, ac veniam tribuens operanti non secundum legem seruitutis ex timore, sed operanti secundū legem libertatis ex fide, & dilectione. De hac superabundantia gratiæ loquebatur Dominus in euangelio, cum aiebat: Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam scribarum & Phariseorum &c. Itaque non dixit Apostolus, superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide; ne de fide sola male Lutherani interpretarentur, vt in alijs locis fecerunt: sed dixit, superabundauit cum fide & dilectione. quo in loco satis nos Paulus admonuit, quod in alijs locis suarum epistolarum de fide iustificante dicit, id de fide recta, id est, de fide viuā, per dilectionem intelligendum esse. Quod si gratia domini nostri Iesu Christi, qua iustificamur, abundauit supra iustitiam ex lege, hoc enim significat, Superabundauit, ergo gratia Dei cum fide sola non abundauit supra iustitiam ex lege: ac proinde ex fide sola non iustificamur: quia iustitia ex fide sola non superat iustitiam ex lege. Quare gratiam domini nostri negat, quisquis soli fidei, & non potius fidei, simul cum dilectione fidem perficiente, vim iustificandi tribuit. Et dominum gratiæ Iesum negat, qui iussit superabundare iustitiam nostram plusquam scribarū & Phariseorum; illorum enim iustitia ex fide, ac timore erat: nostra vero, ex fide, ac dilectione. Ex quo fit, vt Lutherani, dum de lege libertatis gloriantur, & se patronos eius ac defensores esse putant, assignantes soli fidei rationē iustificationis, & non potius fidei cum dilectione, ad legem seruitutis, nescientes, & nolentes, se reuocent. Alterum testimonium est Salomonis in Prouerb. capit. tertio: Misericordiæ (inquit) & fides ne desint tibi: Liga autem eas in collo tuo, sic enim est apud septuaginta, & scribe eas in tabula cordis tui, & inuenies gratiam. Si, vt inueniamus gratiam, ligandę sunt fides, & charitas, (hanc enim significant misericordiæ) quomodo sola fides iustificat? Rursus si sola fides iustitiam consequitur; male præcepit Salomon ligare fidem, & misericordias. immo vero, vos Magdeburgenses & cæteri Lutherani, peruerse in ratione iustificationis illa disungitis ac diuellitis, quæ spiritus sanctus per sapientiam Salomonis, ad inueniendam gratiam iustitiæ copulare iussit. Præcipit itaque Salomon ligare fidem & charitatem in collo animæ, id est, præcipit fidei, & charitati, tanquam diuino iugo subijcere *ἡ πρακτικόν*, quod symbolice vocat collum, vt Procopius Gazæus in commētarijs Prouerb. Salomonis notauit. Sequitur in Salomone, & scribe eas in tabula cordis tui. Tabulā vocat, vt idem auctor ait, *τὸ παθητικόν* animę; siue *τὰς παθητικὰς δυνάμεις*, id est, partē irascendi, & partem concupiscendi, quæ cum ratione & voluntate rationali velut digiti cum manu pariter ad operandum feruntur. Itaque præcipit, vt fidem in operibus misericordiæ, quę sunt opera charitatis, vtraque harū partium animę exerceamus, vt gratiam iustitię inueniamus. ergo fides sola sine adiumento charitatis, non valet ad inueniendam gratiā: alio qui non præciperet Salomon ligari eas ad inueniendam gratiam. Ex quo intelligi potest, cum scriptura fidē laudat, fidē viuam per dilectionē laudare, sine qua fides quidē esse potest, sed ad vitā, qua iustus ex fide uiuit, sufficere nō potest. Sed pergamus ad ea, quę sequuntur, refellamusq; deinceps reliqua, quę huc pertinent, ab eisdem Magdeburgensibus obiecta.

Matth. 5.

Quod iustitia ex fide sola, quam Magdeburgenses fingunt, non superet iustitiam ex lege.

Quo Lutherani magistri qui de lege libertatis vane gloriatur, ad legē seruitutis se reuocent. Prou. 3.

Quod Magdeburgenses & cæteri Lutherani, peruerse in ratione iustificationis illa disungitis ac diuellitis, quę scriptura iubet coniungere.

Procopius Gazæus.

Quoties scriptura fidem commendat, fidē cū dilectione commendat.

De

Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem esse initium, & fundamentum salutis, quod Magdeburgenses reprehendunt, & explicatio, quam vim habeat hoc fundamentum fidei ad rationem iustificationis ex varijs parabolis a magnis auctoribus notatis. Item, quod quidam antiqui patres fidem solam laudarunt, quomodo, solam, intellexerint, ex eorum verbis constare. Cap. 7.

Reprehendunt præterea, quod in doctrina Petri dicatur fides tantum initium, & fundamentum salutis. Quamquam in doctrina Petri non hoc scriptum est, sed illud potius, præclarum fidei testimonium, & fundamentum in prima fronte (symboli scilicet, de hoc enim loquebatur) monstratur, Quia saluus esse poterit, qui recte crediderit; credere enim oportet accedentem ad Deum, & quæ sequuntur, quæ satis supra explanauimus, nusquā. n. hic dictum est, esse tantum initium, & fundamentum salutis fidem, vt isti finxerunt, Vt tamen intelligant, si Dominus dederit eis intellectum, quomodo & quando sit fides initium salutis, ac fundamentum, & quibus exemplis; vis eius, in iustificatione declaretur, & qualis fides in scriptura sancta commendetur, non pigebit repetere hic, quæ ex libro quinto Magnetis contra Theostenem in Dogmatico nostro de iustificatione latine interpretatus sum, cum de fide Abrahę differerem. Si quis Græca conferre voluerit, inde petat. Scripsit hic auctor ante mille quadringentos annos libros quinque apologeticos pro Euangelio, qui vsque in hodiernum diem in bibliotheca Veneta seruantur. Cum (inquit) Abraham credidit, per bona opera placuit Deo: hinc factus est Dei amicus, qui operando effecit, vt fides supra solem splenderet: & rursus credendo effecit, vt pulchre operaretur: quamobrem amicus Dei honorifice appellatus est. Cum enim intelligeret, fundamentum virtutis esse fidē, radices eius defixit alte, ædificans super eā multa opera misericordiæ. copulans enim vtrumque, fidem dico, & opera. vinculo quodam necessitudinis, & cognationis, celsam turrim ex vtrisque extruxit, neque fidem solā, sine testimonio operū, neque opera sola sine testimonio fidei relinquens. immo cum sciret fidem esse semen fecundum, adhibuit semini omnia accommoda, & opportuna, terram, boues, peram, iugum, aratrum, & quæcunque ars agriculturæ docuit. Vt enim sine his non feritur semen, neque nisi causa seminis quicquam istorum, quę diximus, secundum rationem efficitur: sic fides, quę quodammodo semen mysticum est, nisi germinarit per opera bona, sed sola potius remaneat, expers fructus, & germinis iustitiæ est. Similiter bona opera nisi fidem habeant secum connexam & implicatam, otiosa sunt, & profus imperfecta. Ex quo sacra scriptura vt demonstraret Abraham, per fidem protulisse bonorum operum splendorem, ait, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Vides quemadmodum fecit fides, vt superiora opera bona reputarentur ad iustitiam? sicuti semen facit, vt ager ferat frugem? Vt enim lampas facit, vt oleum lychno infusum splendeat; sic fides Abrahę fecit, vt virtutes operum instar olei lychno infusi, splenderent, Seruabat quidem Abraham, magistra natura, æquitatem in vita communi, eratque utilis proximis, & a dolo, ac fraude alienus, tum dando & accipiendo nemini nocens: egentibus benigne faciens, & in simplicitate tribuens, deinde a pra-

Magnetes.

Quibus exemplis magni, & vetustissimi auctores conuenienter scripturę sanctę docuerint, quod fides, & opera si disungantur, nihil per se valeant disiuncta ad iustificationem.

Ccc ij uis

uis studijs se abstinens. Quæ tametsi pulchra & honesta hominibus videntur: nemo tamen in iustitiam ea computabat: nemo in virtutibus cum ratione ponebat, quia neq; ponere quidem vllus poterat, nisi solus Deus. Verum nondum credebat. Cum verò Abraham credidit Deo, hæ atq; aliæ huiusmodi actiones, & virtutes computatæ sunt Abrahæ in iustitiam. Hæc hæctenus Magnetes, in quibus tres illas parabolas ad fidem & opera spectantes, diuino ingenio notauit, fundamenti, & superædificationis: feminis, & eorum, quæ sunt instrumenta, & adiumenta, vt semen germinet: lam padis, & olei, quæ ita colligata sunt: vt qui ea diuellat, inutilia ad habitadū, ad germinadū, & lucēdū reddat. ad has autē parabolas, quæ fides, simul & operū charitatis necessitatē ad iustificandū, mire declarāt, addidi ego aliā parabolam ex epist. beati Ignatij ad Ephesios sumptam. Vt. n. nihil prodest esse, qui alterum per viam ducat, nisi sit via ad ducendum per eam, neque rursus prodest via, nisi sit q; ignorantē ducat, quo tēdit via: sic fides est (inquit Ignatius) ἀναγωγὸς ἡμῶν, idest, quæ nos ducit sursum, ad ea scilicet, quæ per fidē videmus. dilectio vero est ὁδὸς ἢ ἀναφῆρσασα εἰς θεόν, idest, qua ducimur sursum ad Deum. Itē S. Proclus Constantinopolitanus, auctor grauiſſimus, in epistola ad episcopos & presbyteros Armeniæ, fidē ait esse speculum charitatis: quæ est alia, & quidē aptissima parabola, vt iam sine hoc speculo impossibile sit ita ornari, vt Deo per opera placeamus: & rursus frustra adhibeatur hoc speculum fidei, nisi adsint opera, quæ per speculum ipsum ornentur. Hoc mihi sumpsisse videtur sanctus Proclus tum ex Paulo, cum ait: Videmus nunc per speculum, scilicet fidei in ænigmate, &c. tū ex epistola beati Iacobi, vbi eum, qui est auditor tantum, idest, qui solam fidem habet (fides enim ex auditu est) cum eo cōparat, qui considerat vultum suum in speculo, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit. Sic enim est, qui speculum fidē frustra habet, nisi illud ad ornandum se per dilectionem adhibeat: quod cum factum est, quis iam tam præpostere, & corrupte iudicet, vt propter speculum solum, & non simul propter ornatū dilectionis & bonorum operum dari gratiam iustitiæ dicat? quid per se tantum valet speculum, aut quis eius honor & vsus, nisi cum ἐνεργῆται διὰ κοσμήσεως, idest, nisi cum adhibetur ad ornandum, quod est, exerceri speculū per ornatum, sicut apostolus dixit, nihil valere in Christo nisi fidē δι' ἀγάπης ἐνεργῆναι, idest, quæ per charitatem exercetur. Sic enim accipiendum esse illud participium hoc loco, idest, modo patiendi, ita in dogmatico nostro docuimus, vt qui id neget, neque grammaticam linguæ Græcæ sciat, neq; scripturam κατὰ λέξιν interpretandam esse putet. Postremo quod beatus Petrus in doctrina, quam in episto. Clementis Magdeburgenses perperā accusant, fidem vocauit fundamentum, an non sic intellexit Iudas apostolus, cum ait in epistola sua, Vos autē chariſſimi, superædificantes vosmetipsos sanctissime vestre fidei in spiritu sancto, orantes vosmetipsos in dilectione Dei seruate; an non habet rationem fundamenti id, cui primum superædificatur? Deinde cum subiungit idem apostolus Iudas: Seruate vos in dilectione: an non satis aperte docet, ne quis erret, non sufficere ad salutem iacere fundamentum fidei, nisi dilectionem superædificemus? Quare cum dixit beatus Petrus, custodiri nos in salutem per fidem, non de fidē tantum, siue de fide sola intellexisse, sed de fide cū dilectione, perspicitur. ait enim loquens de eadem fide tantum, posse eam statim consequi, qui vere crediderit. Sed quia fides sine dilectione fides quoque vera

Qui tradunt valere fidē ad iustitiam, sine operibus, per inde faciunt, ut si dica nt ualere fundamentum ad habitacionē, sine superædificatione, aut lampadem ad illuminadū sine oleo, semē ad germinadū sine agricultura. ducē ad ducēdū, sine uia speculum ad ornandū, sine ornamento. Ignatius. Proclus Cōst. 1. Cor. 13.

Iac. 1. Rom. 10.

Ind. 1.

Ind. c. 1.

1. Pet. 1.

le, vt illud Petri interpretemini; sed dixit, Custodite vos in dilectione, vt non per fidem tantum, sed per fidem cum dilectione custodiri nos in salutem intelligamus. Vnus est enim spiritus epistolæ Petri & Iudæ, qui nō est spiritus disensionis, sed pacis: non spiritus discrepantiæ, sed concordie, & vnum corpus est scriptura sancta, in cuius vniuersas partes intueri oportet vt quod in vna explicatus est, ad alterius intelligentiam adhibeatur. Cū igitur satis docuerim, collatis locis scripturæ sanctæ, fidem non solam, sed fidem cum dilectione Dei in scripturis sanctis commendari; consequens est, vt si quando sancti patres fidem tantum, siue fidem solam commendāt, & ad iustificationem valere dicunt, de fide non credentis tantum, sed credentis cum dilectione intelligant, quæ est viua & germana fides, & Deo placentis propria. Sic Augustinus Serm. 68. de tempore: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, Ille (inquit) sine opere iustificatur ex fide: sine opere dixit, idest, sine opere antecedente fidem, quod statim declarat, subiungens, Et quicquid illi legali posset obseruatione conferri, id totū credulitas sola donauit: idest, quicquid consequi posset p opera legis naturalis scriptæ in corde, si ea scilicet accepta essent Deo, quæ sine fide quidem accepta non erant, id totum, inquit, sola fides donauit, sola, in quā sine illis operibus legis naturalis, quibus ante fidem Abraham abūdabat, sed nondum deo placebat, vt paulo ante dixit Magnetes, quibus laudem, quidem apud homines, sed non apud Deū inuenit, sicut Apostolus in epistola ad Roman. de eodem dixit: non autem sola, idest, sine dilectione, absit: fide enim & dilectione consecutus est gratiam iustitiæ; sicut Apostolus ait superabundasse in nobis gratiam cum fide & dilectione. Similiter intelligendum est, quod beatus Hilarius, cap. 8. in Matth. fides enim (inquit) sola iustificat, idest, fides sine lege, vel sine operibus legis, vt ex antecedentibus perspicitur: sic enim ait, Mouet scribas remissum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Iesu Christo contuebantur, & remissum ab eo, quod lex laxare non potuerat: Fides enim sola iustificat, idest, fides sine lege, de qua dixerat, quod lex laxare non poterat. quis sanæ mentis, & vel minuculi ingenij non sic intelligendū esse affirmet? Item beatus Cyprianus libro 3. ad Quirinum cap. 52: fidem tantum prodesse, & tantum nos posse, quantum credimus. deinde subiicit multa exempla scripturæ, in quibus quæ fides tantum intelligenda esset, ex proximo capite intelligitur. In Genesi: Credidit Abraham Deo, & deputatum est ei ad iustitiam. item apud Esa. Etsi non credideritis, non intelligetis. In euangelio secundum Matth. Modicæ fidei, quare dubitasti? Et iterum; Si habueritis fidem sicut granum Sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis: Item secundum Marcum: Quæcunque oratis & petitis, credite quia accipietis, & erit vobis. Item rursus, omnia possibilia credenti, item apud Abacuch; Iustus autem ex fide mea viuit. Item in Daniele Ananias, Azarias, Mischel credentes liberati sunt de flamma. Hi sunt loci scripturæ, ex quibus fidem prodesse Cyprianus probauit, idest, fidem credentis cum dilectione: hæc enim tantummodo fides, tantū valet in Christo, quæ quidem viua fides est: Fides enim non diligentis Deum non est viua fides. Sic autem Cyprianū intellexisse ex cap. proximo sequenti perspicitur. ait enim loquens de eadem fide tantum, posse eam statim consequi, qui vere crediderit. Sed quia fides sine dilectione fides quoque vera

Quod vnus sit spiritus scripturæ, & vnū corpus eius, cuius partes omnes intueri oportet.

August. Quæ auctores qui fidē solam laudasse uidentur, fidē solam intellexerūt, idest, sine lege & operibus nature, id quod ex ipsorum uerbis demonstratur.

Rom. 4. 1. Tim. 1.

Hilarius.

Cyprianus.

Gen. 15. Es. 7. Matth. 14. Matth. 17. Mar. 11. Mar. 9. Abac. 2. Dan. 3.

rera est, quemadmodum accipiendum esset, quod dixit hoc loco, qui vere crediderit, statim explicauit subiungens, in Actib. Apostolorum: Ecce aqua, quid est, quod me impediatur tingi? Tunc dixit Philippus, si credis ex toto corde, licet. Haec tenus Cyprianus. At non omnes, qui credunt, ex toto corde credunt, sed ij tantum qui cum dilectione credunt. quos Cyprianus dixit hic, vere id est, viue & non mortue credere. Ad alios locos de sola fide ex Ambrosio, falso ab Hæreticis obiectos iam pridè Ioannes Hofmeisterus erudite respondit, docens clare, Ambrosio ipso interprete, nusquam in libris eius fidem sine dilectione, vocari fidem solam, sed fidem simul cum dilectione: hæc. n. fides tantum, siue sola, est fides viuua.

Defensio adhuc doctrine Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodo eadem doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quæ opera sint secundum scripturam, ex quibus homo iustificatur, & quæ sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epistola ad Roman. capit. tertio copiose explicatus, & collatus cum ijs, quæ a Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur. item responsio ad ea, quæ in tertia, & quarta epistola Clementis idem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda. cap. 1. Cap. 8.

” Sed veniamus ad reliqua, quæ isti in doctrina beati Petri, quæ in eadem epistola Clementis exposita est, de iustificatione adhuc reprehendunt. ” Sic enim aiunt reprehendendo. Deinde non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet Petrus. Ait enim per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & fide ac bonis operibus æterni ignis nos pœnas effugere. Notant deinceps alios similes locos, quos postea recitabo, ne sæpe sint mihi repetendi. Postremo addunt, contrarium docuisse Petrum in Actis cap. 2. & 10. & 1. Petri c. 1. Quia ergo isti bona opera naturæ, siue bona opera secundum carnem ab operibus fidei, siue operibus secundum spiritum nunquam ex sanctis scripturis distinguere didicerunt; idcirco cum Apostolus scripsit ad Roman. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus: & rursus. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia, & si qui alij loci similes sunt, de omni genere operum accipiendos esse falso putauerunt. qui quidem si beato Petro crederent, cum ait esse quædam in epistolis Pauli difficultia ad intelligendum, quæ indocili, & instabiles ad suam ipsorum perditionem deprauant, profecto vel ipsa eorum facilitas intelligendi, qua in istis ipsis locis vtuntur, de quibus tanta cum eis nobis contentio est, suspecta eis esse deberet. Quid enim facilius intellectu esse potest, quam vt isti hos locos intelligunt, omne genus operum excludentes, nihil aliud distinguentes, aut inquirentes, nisi quod in promptu, & in primo aspectu est? quomodo, inquam, sunt ista δυσνόητα, id est, difficultia intellectu, si tam facile ipsi ea expediunt? aut si non sunt ex numero δυσνόητων, id est, difficultium intellectu, vnde tanta inter nos & eos de istis altercatio? An non est restis idoneus obscuritatis loci, & difficultatis intelligendi ipsa varietas interpretantium? Sed doceamus iam, quæ nam opera excludat Apostolus a iustificatione, cum ait. Arbitramur autem hominem iustificari per fidem absque operibus legis. Si verba Pauli diligenti studio Magdeburgenses & reliqui Lutheranorum magistri obseruarent, idem Paulus esset eis huius loci, & similibus

Nunquã Magde. cum ceteris Luth. ex scripturis didicerunt distinguere opera secundum carnem, siue secundum naturam, ab operibus fidei, siue secundum spiritum. Rom. 5. Rom. 11. 2. Pet. 3. Loci scripturæ Pauli de iustificatione quos aliter nos, aliter Luth. interpretantur, ex numero sunt eorum, quæ ait beatus Petrus difficultia esse intellectu in epistolis Pauli, quorum locorum ic est Paulus est interpret.

similium interpret. ait enim cap. 9. Israel sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit: subiungit deinde rationem, Quia (inquit) non ex fide, sed quasi ex operibus, scilicet legis. non dixit, non ex fide, sed ex operibus legis: sed dixit, quasi ex operibus legis. Vt intelligamus, aliud esse ex operibus legis: aliud, quasi ex operibus legis. sicut aliud est, quod dicitur ex nobis: & aliud a nobis quasi ex nobis, vt idem Paulus docuit. Satis itaque admonuit nos, dupliciter cõsiderare hæc opera legis, scilicet aut simpliciter, aut quasi opera legis: ac duplici illa quidè ratione fieri posse, aut quasi opera legis, aut simpliciter, & non quasi opera legis. opera enim legis, vt non concupiscere, non mœchari, & reliqua decalogi Mosaiici, quæ sunt scripta in cordibus, fiunt quidem quasi opera legis, cum fiunt, vt erant in lege Moisis sancita, vt scilicet, qui faceret ea, viueret in eis: & qui nõ faceret, non viueret, sed potius sine misericordia sub duobus, aut tribus testibus, vt Apostolus ait, tanquam preuaricator moreretur. Lex enim iram operabatur. Quare ex operibus legis, vt erant pœnis legitimis sancita, quæ sic quidem propria erant Iudæorum, quibus solis lex Moisis data erat, ex operibus, inquam, legis, quasi ex operibus legis, id est, factis non ex fide, sed ex timore, sicut scriptum erat, Qui fecerit ea, viuet in eis, non iustificatur homo. immo sic accipiendum esse, quod Apostolus dixit, Arbitramur hominem iustificari absque operibus legis pro eo, quod est absque operibus legis, quasi ex operibus legis, quæ vt sic propria, vt dixi, Iudæorum erant & non gentium communia, ex eodem ipso Pauli loco perspici potest: alio qui postquam dixit, Arbitramur hominem iustificari per fidem absque operibus legis, quorsum subiungeret: an Iudæorum tantum Deus? non etiam & gentium? immo & gentium nisi quia si ex operibus legis quasi ex operibus legis, id est, vt ad Iudæos tantum pertinebant, homo iustificaretur; iam Iudæorum tantum Deus esset, & non gentium; non enim esset Deus eorum, quos a iustitia excluderet. Deinde quia, vt diximus, dupliciter considerantur opera legis decalogi, aut quasi opera legis, sine quibus homo per fidem iustificatur, vt Apostolus docuit, & probauit: aut simpliciter, vt sunt opera naturæ, sic etiam per fidem sine huiusmodi operibus legis secundum naturam consideratis, docet & probat proximo capite idem Apostolus, hominem iustificari exemplo Abraham. Quid enim (inquit) inuenisse dicemus, secundum carnem, id est, secundum naturam, Abraham patrem nostrum? (sic enim intelligendum est per hyperbaton Apostolo familiare, vt Theodoretus & alij veteres obseruarunt) an fortasse dicemus, iustificatum esse ex operibus secundum carnem, qualia erant opera, quæ φυσικώς, id est, naturaliter, antequam crederet, faciebat? erat enim ante fidem, vt paulo ante Magnetes vetustissimus, & ecclesiasticus auctor aiebat, benignus, continens, iustus, & alijs virtutibus præditus. sane (inquit) si ex operibus scilicet secundum carnem, vt iterum repetamus, ἀπό κεινῶν, quæ est in scripturis sanctis frequens figura, iustitiæ laudem inuenit, apud homines inuenit, qui videt ea, quæ apparent, non autem apud Deum, qui fidem cordis intuetur: nec iudicat secundum faciem, vt homines solent. Quod vero secundum spiritum laudem apud Deum Abraham inuenit, testatur scriptura, quæ dicit, Credit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Fides enim nõ est opus secundum carnem, id est, non est opus a nobis, quasi ex nobis, sed est donum spiritus: Deinde reddit causam, cur iustitia, & laus Abraham ex operibus

Aliud esse apud Paulum ex operibus legis, aliud quasi ex operibus legis. 2. Cor. 3. Opera decalogi quæ eadem sunt opera legis, fieri possunt secundum apostolum, aut quasi opera legis, vel secundum carnem siue secundum naturam, aut secundum spiritum ex fide.

Heb. 10. Gal. 3. Ez. 20. Rom. 4. Gal. 3. Rom. 3.

Rom. 4.

Theodoretus.

bus secundum carnem, siue secundum naturam iustitia, & laus esset apud homines, non apud Deum, quia operanti scilicet secundum carnem, rursus repetendo *ἀπὸ κοινῆς*, id est, a communi, Merces (inquit) imputatur non secundum gratiam, sed secundum debitum. homo enim homini debere potest, non autem Deus. Quare iustitia ex operibus secundum carnem, apud homines tantum imputatur: non operanti autem secundum carnem, sed secundum spiritum Dei, id est, credenti, & fidem per dilectionem operanti iustitia imputatur apud Deum secundum gratiam. Negat itaque Apostolus iustificari hominem ex operibus legis; quasi ex operibus legis, & ex operibus legis secundum carnem: non autem negat iustificari ex operibus legis secundum spiritum ex fide, ex quibus qui iustificatur, gratis iustificatur. Quare? quia huiusmodi opera non sunt iam a nobis, quasi ex nobis, sed sunt ex Deo, cuius dono & gratia fit, ut sint bona & beneplacencia Deo. Vnde huiusmodi opera idem Apostolus appellat charismata Dei, & dona Dei. Sed unusquisque (inquit) proprium charisma, siue donum habet ex Deo, alius scilicet alius vero sic. Charisma enim vocavit *τὰ κατ' ἰδίωματα*, id est, virtutem, ut continentiam, castitatis, & similia, ut beatus Chrysostomus in libro de Virginitate notauit. Et rursus, sine poenitentia enim (inquit) sunt dona, & vocatio Dei. Charismata, siue dona Dei vocavit illa omnia, ex quibus vocat Deus ad gratiam iustificantem, quæ sunt fides & opera spiritus ex fide. Et beatus Petrus 2. cap. 1. Deum ait donasse, quæ ad vitam, & pietatem pertinent, hæc autem sunt fides, & opera spiritus ex fide. Et idem Paulus ad Ephesi. Gratia (inquit) saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est. Quod quidem non propter fidem tantum dixit, sed etiam propter opera bona, quæ dona item Dei sunt. ipse enim operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Vnde dicuntur etiam opera Dei, & virtutes Dei. Hoc est enim (inquit) opus Dei, ut credatis in eum, qui misit me. opus Dei dixit, non credere tantum, sed voci eius obedire, id est, fidem in mandatis per dilectionem operari; quæ est fides *πίστις*, id est, fides beneplaciti, ut ecclesiasticus cap. 1. 5. vocauit. Et beatus Petrus, ut virtutes, inquit, annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumē suum. *ἔργα* Dei, id est, virtutes diuinas, appellat opera bona & beneplacencia, quæ ostendere debemus, postquam semel sumus per baptismum illuminati, quæ Deus operatur in nobis, si eum secundum electionem sequamur: ex quo *ἔργα* dictæ sunt, quasi hæretæ, id est eligēdæ. De istis Dei virtutibus ait Apostolus, Creati creatione scilicet spirituali per baptismum in bonis operibus, ut in illis ambulemus. Dilectio enim Dei & proximi, quæ a fide & spe seiuncta esse non potest, omne genus virtutum Dei, siue bonorum operum, ac Deo placentium complectitur, quæ etiam dicuntur fructus spiritus. Si igitur opera ista bona & beneplacencia Deo, non a nobis tanquam ex nobis sunt, sed ex Deo, si inquam, sunt dona Dei, qui ex eis iustificatur, gratis profecto iustificatur: ex donis enim Dei iustificari, gratis iustificari est: hoc enim significat *δωρεὰν δικαίωσαι*, quasi dicatur, ex dono, siue ex donis iustificari, hoc est, gratis, ut interpret verus vertit: non quidem secundum debitum, quasi hoc donum debeat, qui est dominus omnium & creator, ac proinde creaturæ debere non possit: sed, ut subiungit, per gratiam ipsius. Cum igitur ait beatus Petrus, quæ Magdeburgen. igno-
ranter, & hæretice notarūt, scilicet per temporalia officia nos eterna gaudia

Negat Apostolus iustificari hominem ex operibus legis, & ex operibus secundum naturam, non autem negat iustificari ex operibus secundum spiritum ex fide, quæ non sunt ex nobis, sed ex dono dei, ex quibus gratis iustificamur.

1. Cor. 7.
Rom. 11.

2. Pet. 1.

Eph. 2.

Opera fidei ex quibus iustificatur homo secundum apostolum in scriptura virtutes dei, opera dei, dona dei, opera bona, fructus spiritus.
Ioan. 6.
Eccl. 15.
1. Pet. 2.

Eph. 2.

dia mereri, & confessione, quæ sacerdoti fit, fide ac bonis operibus æterni ignis poenas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire. & rursus. Salutē animarū, & vitā bonis actionibus preparari. Et iterum, repletos bonis operibus, hæredes vitæ æternæ effici, & proprijs gestis hæredē bonorū coelestium pro bonis actibus baptizadū fieri, & hominē bonis operibus, ac viatico abundanti repletū, ad regnū Dei peruenire debere; hæc inquam omnia opera, quibus salutē anime, & vitā parari dicit beatus Petrus, non sunt bona opera legis, quasi opera legis, id est, ex timore temporalis mortis facta secundum legem seruitutis: neque sunt bona opera secundum carnem, & ex solis facultatibus naturæ nostræ profecta, qualia erant illa bona opera Abrahæ ante fidem; sed sunt bona opera spiritus ex fide, quæ Dei dona sunt, ex quibus gratis per gratiam dei in hoc tempore iustificamur, vnde temporalia officia vocauit, & non ex fide tantum, sine operibus, ut Hæretici tradunt ignorantibus scripturas, & virtutē earū. Sed ostendamus iam hanc doctrinam Petri, quam Magdeburgenes in epistola Clementis accusant: ostendamus, inquam, in scriptura Pauli, ut eam quoque si libet, accusent. cum Paulus in epistola ad Romanos ait: Qui reddet unicuique secundum opera eius: ijs, quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, obediunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, an non satis clare, immo clarissime dicit hic Apostolus Paulus idem, quod beatus Petrus in epistola Clementis, bonis operibus æterni ignis poenas nos effugere, id est, iram & indignationem, ac tribulationem, ut Paulus ait, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire, id est, ad gloriam, & honorem, & incorruptionem, ac vitam æternam? Si secundum patientiam boni operis datur vita æterna, id est, secundum mensuram patientiæ boni operis, hoc enim significat *κατὰ* præpositio, id est, proportionem, & paulo supra dixit, Reddet unicuique secundum opera eius, ergo bonis operibus preparatur salus animarum & vita: & vitæ æternæ efficiamur hæredes, & ad regnum Dei peruenitur, ut est in doctrina Petri, quæ in epistola Clementis posita est. An male docuit Paulus, cum dixit, ijs, qui secundum patientiam boni operis quærunt gloriam & honorem, & incorruptionem, dari vitam æternam, & non dixit, ijs qui secundum fidem quærunt? Quis vestrum Magdeburgenes, hoc dicere audeat nisi Paulum quoque per spiritum Dei loquentem, reprehendere vultis. Ac potuisset quidem Paulus dicere, ijs qui secundum fidem quærunt gloriam & honorem, & incorruptionem, vitam æternam, quis neget? Sed cur ita dicere potuisset, nisi quia fides perfecta esse non potest sine patientia boni operis, quæ ad salutem necessaria est: sicuti rursus patientia, si opus perfectum habeat, ut ait beatus Iacobus, non potest esse sine fide: at ne vos Magdeburgenes ad fidem solam vestri dogmatis confugeretis, non dixit Apostolus, ijs qui secundum fidem quærunt gloriam, & honorem, & incorruptionem, vitam æternam: sed dixit, ijs qui secundum patientiam boni operis, ut intelligatis tandem, si forte credere vultis (nisi enim credideritis, non intelligetis) per fidem solam, quam prædicatis, non vos gloriam & honorem, & incorruptionem quærere, sed indignationem, & tribulationem, & angustiam, qui estis ex contentione, non acquie-

Ostenditur in scriptura Pauli doctrina beati Petri in epistola. Clementis a Magd. reprehensa.
Rom. 2.

Iac. 2.

Rom. 2.

Act. 10.

Rom. 2.

Es. 1.

Ioan. 12.

Abd. 1.
Es. 15.

Apprehendere
p. fidē solam
Christū pas-
sum, nihil ali-
ud est quā
esse auditore
tantum, id est
habere nudā
reuelationē
soliū fidei de
Christo passō
sue dilectio-
ne eius, quod
est esse audi-
torem tantū
& non facto-
rem, qui se-
cundum Apo-
stol. non iusti-
ficabitur.

scientes veritati, obediētes autem iniquitati. Ac rursus, si promittit nunc Deus in Euangelio, id quod semper sine acceptione personarū ante aduē- tum suum in carne Iudæis, & gentibus promisit, gratiam scilicet iustitiæ ex operibus bonis, hoc enim significat, quod Paulus ait in eodem loco epistol. ad Roman. Gloria, honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo pri- mum, & Græco; non enim est acceptio personarum apud Deum: & quod idem beatus Petrus in actis Apostolorum dixit, In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, acceptus est illi (timere enim eum dixit pro eo, quod Paulus, operari bo- num, vt intelligamus timorem non credentis tantum, sed credentis cū di- lectione, siue operantis bonum opus dilectionis, quod ad timorem Dei filialem, vt vocāt, pertinet.) Si inquam, testimonio Petri & Pauli, honor & gloria, ac pax, & gratia diuinę acceptionis præparata sunt omnibus be- ne operantibus in Euangelio, vbi sunt, qui doctrinam beati Petri in episto- la Clementis contra scripturas calumniantur, quod dixerit, salutem ani- marum, & vitam bonis actiōibus præparari? Sed prosequamur deinceps locum Apostoli. Quicumque enim, inquit, sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. *ἀνόμους*, id est, sine lege vocat, vt beatus Basil. in commenta. Esai. cap. primo obseruauit, eos, qui vel omnino leges diuinas non audierunt, vel ab eis recefferunt: vel qui audierunt quidem, sed nondum ad eas ac- cefferunt, sic enim ait Esaias: Incendentur, qui sine lege, & peccatores, id est, legis violatores. Subiungit postea Apostolus de ijs, qui legem diuinā acceperunt; & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, id est, comparatis operibus eorum cū mēte, & voluntate legis: vnde aiebat Dominus, Sermo quē locutus sum, ille iudicabit eū in nouissimo die, hoc est, iudicari per legem, vt idem quoq; Basil. in commen. Esa. ca. 3. notauit. deinde subiungit, Non enim auditores iusti sunt apud Deum. auditores legis vocat eos, qui non operantur, siquidem eos Paulus opponit factori- bus legis: habēt tamen fidem, fides enim ex auditu est, id est, ex reuelatio- ne: auditus autem per verbum Dei, id est, reuelatio fidei per diuinam vir- tutem, sicut ait Abdias propheta. Auditum audiui a Domino, id est, acce- pi a Domino reuelationē, & Esai. Domine, quis credidit auditui nostro? id est, reuelationi rerum nobis per fidem ostensarum. Sic enim Theodo- rus Antiochenus in principio comment. Abdiæ prophetæ interpretatur. Quod si auditores legis, id est, qui fidem solam sine operibus habent, non sunt iusti apud Deum: factores autem iustificabuntur, quemadmodum Pe- trus male de iustificatione docet, quia non docet, sola fide hominem iusti- ficari? aut quid aliud est, apprehendere Christum pro nobis passum per fi- dem tantum, quam habere auditum tantum, id est, nudam reuelationem so- lius fidei in Christum passum, sine dilectione eius? quod est, esse auditore legis euangelicæ, & non factorem. Sequitur deinde in Paulo: Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; eius- modi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Demonstrat exemplo gen- tium, quod proxime dixerat, iustificandos esse factores legis, quales in- quit, sunt gentes naturaliter facientes, quæ legis sunt, quæ ostendunt ope- rando opus legis scriptum in cordibus suis. Quis iam vēstrum est, Magde- burgenses, & cæteri Lutherani, tam sine intellectu, vt nō intelligat huius- modi gentes ex operibus iustificari? an non hoc clarissime dicit Aposto- lus?

lus? potest ne hic vllus tergiversari? cur igitur doctrinam Petri in epistola Clementis damnatis? & totam epistolam Clementis, tanquam falsam reij- citis, ac negatis, quia non doceat in ea Petrus, sola fide absque operibus hominem iustificari? Improbate etiam hanc doctrinam Pauli in episto. ad Roman. cur non hoc audetis? et si enim non est par auctoritas epistolę Cle- mentis, & epistolæ Pauli; doctrina tamen de iustificatione cum vna sit, qui hanc in epistola Clementis damnat, idem hanc ipsam in epistola Pauli dā- nat. Sed & illud verbum nature, quo hic vsus est Apostolus, cum ait, natu- raliter quæ legis sunt, faciunt, quia est ex numero eorum, quæ in epistolis Pauli *δυσνόητα* vocat beatus Petrus, id est, difficilia intellectu, nē quis isto- rum, vel neget aliquando Pauli esse hoc verbum, vel illud male interpre- tando, Pelagianum faciat Paulum; visum est obiter interpretari & admo- nere, naturam vocari hoc loco non rationem insitam nobis secundum po- tentiam tantum, sed etiam secundum Dei gratiam. De hac ratione dixit beatus Iacobus, suscipite *ἐμφυτον λόγον*, id est, insitam rationem, quæ potest (inquit) saluare animas vestras. suscipite dixit, quia opus est assensu volun- tatis nostrę non quidem ad recipiendum, quod naturaliter potentia nostrę insitum est, sed ad recipiendum, quod insuper ex Dei gratia est. Hanc duplicem rationem naturalem, quam vocat Iustinus semen, distinxit idē in priore apologia. Ita que cū Paulus dixit, natura siue naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, gratiam Dei, quæ naturam sanat & adiuuat, simul intel- ligi voluit: sicut Ecclesiasticus quoque cum ait capit. trigesimo secundo. In omni operē crede animæ tuę, id est, crede secundum gratiam Dei legi- scriptæ in anima. *πιστάτω ἐν ὅλῳ τῷ ὄντι σου ἐν τῷ νόμῳ τοῦ κυρίου*.
Iam quod similiter accusant isti, quæ ait idem Petrus in epistola 3. Clemen- tis, hominem bonis operibus tanquam viatico abundanti repletum ad re- gnū Dei peruenire debere, & rursus in epistola 4. Repletos bonis ope- ribus heredes vitę eternę effici: vt alios locos epistolarum Petri nunc omit- tam, in quibus virtutem, ac sententiam horum, quæ accusant, demonstrare possem: ille vnus satis nunc sit, quem paulo ante iterum attigi ex epistola eiusdem. Cum enim dixisset, Vos autem curam omnem subinferentes mi- nistrate in fide vestra virtutem; in virtute autem scientiam: in scientia au- tem abstinentiam: in abstinentia autem patientiam; in patientia autem pie- tatem; in pietate autem amorem fraternitatis: in amore autem fraternita- tis charitatem. deinde subiungit: hæc autem si vobis adsint; non vacuos, neque sine fructu (*ἀκαέρπεις* enim legit vetus interpres) constituent vos in Domini nostri Iesu Christi cognitione. an non est hoc ipsum, quod idem Petrus in doctrina sua, apud Clementem dixit, hominem bonis operibus, & abundanti viatico repletum, id est, etiam, cui ista adsunt, quæ in sua epi- stola dixit, ad regnū Dei peruenire debere? Ille enim est, qui in cognitio- ne domini nostri Iesu Christi nō est vacuus, neq; sine fructu, qui ad regnū Dei peruenire debet. Quid rursus interest dicere, Hęc autē opera scilicet bona numerata fidei, virtutis, abstinentiæ, patientiæ, pietatis, charitatis, si vobis adsint, nō vacuos, neq; sine fructu vos cōstituēt in cognitione domi- ni nostri Iesu Christi: an dicere illud in epi. Clem. repletos bonis operibus heredes vitę eternę effici? nonne quibus ista adsunt, repleti sunt bonis operibus? & istis repletos non cōstitui vacuos, neque sine fructu in cog- nitione domini nostri Iesu Christi, an non est, effici eos heredes vitę eternę.

Expresse dicit Paulus gentes faciētes natu- raliter quæ le- gis sunt iustifi- cari ex operi- bus.

Qui doctrinā Petri in episto- Clem. negant, doctrinam quo- que Pauli ne- gare cogūtur.

Iac. 1.

Ecc. 32.

2. Pet. 1.

Doctrina Pe- tri in epist. Cle- mentis. 3. & 4. a Magde. repre- hensa eadē in epist. ipsius Pe- tri demonstra- tur.

Ddd ij Illud

Illud iterum hic admonebo Magdeburgenses, si quando tandem intelligant, clarissime hic docuisse beatum Petrum in descriptione huius ædificij spiritualis virtutum, eo spectare fidem, ut omni studio & diligentia superædificemus ei opera bona, alio qui frustra esse fidem, & vacuos, ac sine fructu reperiendos in ea esse, qui non superædificauerint, ac necessario debere esse substructam dilectioni fidem, si quid valere debeat. Quæro enim a vobis Magdeburgenses, quorsum spectat ista vestra apprehensio Christi pro nobis passim? an non spectat, ut eum sic per fidem apprehensum diligatis? & diligendo ei confidatis? ridiculum enim est, & vanum ei confidere, quem non diligas. Ergo in ista apprehensione domini nostri Iesu Christi per fidem solam, vacuus est, & sine fructu, qui fidem ipsam habet, sine dilectione.

Responsio ad locos scripture, quibus Magdeburgenses conantur probare hominem iustificari per solam fidem cum contraria demonstratione euidenti ex eisdem locis non ex fide sola iustificari. Item secundum scripturam, fidem esse mortuam, & infructuosam sine dilectione. Cap. 9.

33 **S**ed quia scribunt Magdeburgenses in centuria sua, contra docuisse Petrum in actis Aposto. cap. 2. 4. & 10. & in episto. 1. cap. 1. Videamus an ita sit, an potius non ita. Actuum, inquit, 2. interrogatus Petrus a Iudæis, quid facere deberent, ut effugerent iram Dei: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Hic tradunt docuisse Petrum gratis absque operibus sola fide peccatores pœnitentes iustificari. Quis non intelligat pugnare secum istos, sibi que contradicere, cum aiunt sola fide peccatores pœnitentes iustificari in baptismo, cum sit pœnitentia opus quoddam, quod ad fidem accedat, ut ipsi sponte cōfitentur, necesse sit. an forte dicturi sunt, nihil aliud esse pœnitentiam, quam desistere a peccatis vitæ superioris, atque ita non opus, sed cessationem potius operum esse? At redarguet eos, si id dixerint, pœnitentia eorum, qui ad Ioannem veniebant, ut ab eo baptizarentur. talem enim pœnitentiam in prima centuria iudem centuriatores probant, & requiri, ac satis esse volunt. de illa vero pœnitentia sic scriptum est: Et baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua. Et beatus Lucas: Dicebat ergo, inquit ihs, qui exhibant, & baptizabatur ab ipso; Quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Quis vero ita amens sit, & a sensu communi alienus, ut neget confiteri actus suos Deo, & facere fructus dignos pœnitentiæ, esse genus operis? Quod si ita est, quomodo sola fide absque operibus iustificantur peccatores pœnitentes? quemadmodum absque vilo opere pœnitentes sunt? quod istud prophanum vaniloquium repugnantia plenum? Quid est, quod beatus Petrus dicit: Agite pœnitentiam, si nihil agere præcipit? Cū. n. agere pœnitentiam præcipit, necesse est, ut pœnitentia aliquod opus sit: non igitur absque operibus sola fide iustificatio fit. Præterea etiam, cum præcipit idem Petrus baptizari, nullumne opus fieri præcipit? Velle ergo baptizari nihil est, si nullum opus est. Quod si est, velle baptizari, actus in quo fides per dilectionem exercetur; igitur non sola fide absque operibus iustificatur homo. Alius locus, quam Magdeburgenses citant, est ex act. cap. 4.

Repugnât sibi Magd. tradentes sola fide iustificatos esse eos, quibus Petrus dixit interrogatus, pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

Act. 4.

& non est in alio aliquo salus: nec enim aliud nomen est sub cœlo datū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. hoc quoque loco tradunt iudem docuisse Petrum sola fide absque operibus hominē iustificari: sed doceamus nos rursus non ita esse, & contrarium potius Petrum docuisse. Citauit beatus Petrus testimonium Dauid ex Psal. 117. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli. deinde subiūgit statim: & non est in alio aliquo salus, quam in hoc, scilicet lapide angulari probato, electo, & pretioso, & ab hominibus reprobato. Quomodo vero sit in hoc solo lapide salus, docuit idem Petrus, cum ait de hoc lapide loquens: & ipsi tanquam lapides viui, superædificamini. Superædificari igitur nos oportet, huic fidei sanctæ in hunc lapidem angularem, qui est Christus, sicut Iudas apostolus ait: superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei; superædificari inquam, oportet nos lapides viuos; viui autem lapides superædificari non possumus sine dilectione, quia qui non diligit, ait beatus Ioannes, manet in morte. Igitur ex sola fide sine dilectione non potest effici superædificatio salutaris, ac proinde ex fide sola absque operibus non potest homo iustificari, sed ex fide, quæ per dilectionem exercetur. Alius locus, quem citant, est cap. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. hoc quoque de sola fide interpretantur, quasi diceret, qui credunt tantum, quod nunquam dixit, neque dicere potuit: qui enim credunt tantum, hi Christum non diligunt. nam si diligunt, iam non credunt tantum: qui autem non diligunt, manent in morte, ait Ioannes. Igitur non potest ex fide viuere, nisi qui credit cum dilectione, quod est perfecte credere, sicut accipi voluit beatus Petrus, cum dixit, remissionem accipere omnes, qui credunt, scilicet perfecte. Quis enim tam expers communis sensus est, qui existimet, cum scriptura fidem commendat, fidem imperfectam & mortuam, ac non potius perfectam, & viuam commendare? dilectio vero est, quæ fidem perficit, sicut anima corpus. Quod aperte alio etiam loco dixit Apostolus, cum ait: Finis præcepti, siue perfectio (vtrumque enim significat *τέλος*) est charitas. Quid est, ait Augustin. in præfatione psal. 31. finis præcepti? quo perficiuntur præcepta: sicut dicimus, finita est tunica, quæ texebatur, finitur, ut perfecta sit. Si igitur præceptum est, credere, & perfectio præcepti est charitas; ergo perfectio fidei est charitas. Citant postremo locum epistolæ Petri 1. cap. 1. In virtute Dei custodimini per fidem in salutem. Sed hunc quoque locum de fide viuam accipiendum esse, ex eodem loco facile demonstrabimus, si paulo superiora repetamus. dixerat enim. Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. cum dixit, spem viuam, profecto simul docuit, esse spem aliquam mortuam: etenim si est vnum contrariorum & reliquum necesse est esse, contraria enim sunt simul natura. Quod si est spes viuam, & spes mortuam, fidem quoque viuam necesse est esse, & fidem mortuam. Siquidem necesse est esse, antecedit fides: spem viuam fides viuam: spem mortuam fides mortua. Sed doceamus, quæ sit spes viuam; quod quidem ex Paulo intelligi potest, cum ait in epistola ad Roma. Si mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis, fratres, quod quicumque baptizati sumus in Christo, in mortem ipsius baptizati sumus?

Psal. 117. Ex eisdem locis scripture, quos Magd. citat ad probandum iustificari hominem per fidem sine operibus. euidenter contrarium demonstratur. 1. Pet. 2.

Iud. 1. Ioan. 3.

Act. 10.

1. Tim. 1.

1. Pet. 1.

Quod beatus Petrus fidem mortuam in homine posuerit, quæ posuit quæque beatus Iacobus, quam in solis demonibus falso ponit Lutherani.

Rom. 6.

D d d iij sumus?

sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quo modo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, quod quidem tunc fit, ut ait sanctus Maximus in responsis ad Thalassium, cum mortificamus voluntatem peccato, simul & resurrectionis erimus, quæ tunc fit, ut idem ait, cum iustitiæ suscitamus voluntatem. Si igitur regenerati sumus ad diuinam & æternam vitam habendam, ut hic in nouitate vitæ ambulare debeamus, mortificati peccatis, & suscitati iustitiæ, cõsequens est, ut qui sic ambulando, vitam illam diuinam & æternam per resurrectionem Iesu Christi speret, is quidem spem viuam habeat, quæ illum non confundet: contra vero, qui non sic ambulat in nouitate vitæ mortuus peccato, spem mortuam. Ergo fides, quæ cum spe ista viuâ copulata est, necesse est, ut in nouitate etiam vitæ similiter versetur, & exerceatur. Vitæ vero nouitas cum succedat vetustati ac morti, & qui non diligit, maneat in morte, rursus consequens est, ut necessaria sit dilectio ad nouitatem vitæ, ac proinde necessaria item sit dilectio, ut sit fides viuâ. Vnde idem apostolus simili gratiarum actione epistolam ad Ephesi. exordiens, Benedictus, inquit, Deus &c. & paulo post: sicut elegit nos, inquit, ante constitutionem mundi, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate: non dixit, in conspectu eius in fide, ne vos de sola fide, ut alios similes locos accipere soletis, hunc quoque locum acciperetis: sed dixit, in charitate, quod charitas sine fide esse non possit, ut quidem potest fides esse sine charitate, cuiusmodi est fides illa, quæ cum hypocrisi est, quæ si in nullo homine esse potest, ut vos falso tradere soletis, quomodo dicit Aposto. charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta? Ergo sine charitate, ut non est cor purum, neque conscientia bona, ita neque fides est non ficta: erit igitur sine charitate ut cor impurum, & conscientia mala, ita & fides ficta, id est, cum hypocrisi, cum alioqui vera fides sit, sed satis hæcenus responsum sit ad ea, quæ Centuriatores in epistolis Clementis cõtra doctrinam beati Petri de iustificatione ex fide & operibus obiecerunt: satisque demonstratum, eadem doctrinam in scripturis a sanctis Apostolis & Prophetis traditam esse. Ac potuissem quidem copiosius adhuc & prolixius idem demonstrare, si tempus, aut locus esset: aliud. n. est susceptum argumentum proprio opere tractare: aliud respondere, defendendo quod accusatur: defensionem namque modum imponit ratio eorum, quæ accusantur. Sed pergamus ad ea, quæ sequuntur in accusatione Magdeburgensium in capite de doctrina.

Defensio doctrinæ de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdeburg. in epistola Clementis & Alexandri accusant, & demonstratio ex scripturis, non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodo latro in cruce non ex fide tantum orauerit, & exauditus fuerit. Cap. 10.

Quinto (inquiunt) exauditio orationis non in fide & nomine Iesu, sed in bonis moribus & operibus. Clemens 1. & in oblationibus & dignitate sacerdotum, Alexander 2. collocatur &c. Si ita docuisset Clemens, ut isti impie, & impudenter finxerunt, non esse orandum in fide, & nomine Iesu, aut non exaudiri orationes in fide, & nomine Iesu adhibitas, merito accusassent. sed an sic docuerit, iudicent ipsi Magdeburgenses, aut eorum discipuli & auditores: recitemus ergo verba epistolæ Clementis, quæ

Euidentis demõstratio ex scriptura, quod fides possit esse in homini mortua, & necessario sit viuâ per dilectionem. Eph. 1.

1. Tim. 1. Quod fecerunt Apost. fides possit esse sine charitate.

quæ isti more suo corruerunt, addentes quæ nullus nisi eorum similis foniaret. Sic ergo ait Clemens. Ita Deo precem fundere conuenit nauigantes, ut mereamur audiri: audiri autem a Deo ita demum meretur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuuatur. An qui hæc dicit, negat exaudiri orationem in fide, & nomine Iesu? aut qui in fide, & nomine Iesu exauditur, potest ne bonis operibus carere? Sed videor hic mihi audire Magdeburgenses respondentes, posse carere: idque fortasse exemplo latronis in cruce probari dicent, quasi ille in fide sola, & nomine Iesu exauditus fuerit. Sed priusquam id falsum esse demonstremus, doceamus ex scripturis, orationem, ut ad salutem animæ exaudiatur, oportere perfici opere charitatis, quæ est forma omnium virtutum. Multum enim, inquit beatus Iacobus valet oratio iusti, ἐνεργουμένη, id est, oratio, quæ operibus exercetur. Sed quia Luterani hanc epistolam negare audent; probemus quod beatus Iacobus dicit, auctoritate Esaiæ, cum enim populo Iudæorum prophetis prædictionibus futurorum malorum commoto & perterrito, religiosiores quidam alioqui legem Moïsis negligentes, & suorum criminum obliti, ieiunijs tamen & orationibus Deum placare studerent, quasi sola ieiunia & preces satis essent ad sanctitatem & iustitiam eorum, ut exaudirentur: iussit Deus Prophetæ, ut admoneret eos, idcirco non exaudiri, quia non essent iusti, id est, quia orationes suas cum vitæ & morum sanctitate non coniungerent. Me enim (inquit) de die in diem quærunt, & vias meas scire volunt, quasi populus qui iustitiam fecerit. Quærunt, inquit, me quotidie, scilicet per orationem, quasi populus iustitiam faciens, cum tamen non faciant iustitiam: ergo ad bene orandum, & ut exaudiatur, qui orat, necesse est opera iustitiæ facere. rogant me, inquit, iudicia iustitiæ, & appropinquare Deo volunt. Ecce orationem, quæ non merebatur exaudiri, quia non erat ἐνεργουμένη, ut dixit beatus Iacobus; id est, quia erat sine operibus bonis. Et paulo post idem Esaias: Frange (inquit) esurienti panem tuum; & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Et subiungit tunc erumpet quasi mane lumen tuum: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, ecce adsum. Acusate ergo, Magdeburgenses, eadem licentia, & impia temeritate Esaiam, qui sine bonis operibus negat exaudieros esse Iudæos illos in fide sola: nec enim sine vlla fide orabant. quis hoc dicat, nisi sensu communi careat? quomodo enim appropinquare Deo volebant, si nullam Dei fidem habebant? credebant igitur, sed non cum dilectione. Rursus si in fide sola sine bonis operibus satis est orare, quomodo legitis Euangelium, cum ait Dominus. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem patris mei? an dicitis fortasse, qui dicit, Domine, Domine, orare sine fide? quis rursus hoc dicat, nisi amens aliquis? ergo oratio in sola fide non exauditur ad salutem animæ. Præterea quis dubitet, quin sicut dixit Euangelium. Non omnis, qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum, ita dicere poterit, non omnis, qui dicit, Domine Iesu, Domine Iesu, intrabit in regnum caelorum. Quod si ita est, quod non omnis qui dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, intraturus sit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem patris, qui in caelis est; quæro a vobis, Magdeburg. quid differt, qui sic dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, quod

Deprehensio Magd. in manifesta calūnia.

Iac. 5.

Es. 58. Quod doctrina de exauditione orationis non per fidem solam, aut tantum in nomine Iesu, sed per fidem cum bonis operibus, quæ a Magd. in epist. Clem. & Alexan. accusatur, in scripturis sanctis tractata sit. Matth. 7.

fine

sine fide quidē aliqua dicere non potest, qui tamen non intrabit in regnū
 coelorum secundum sententiam Domini, quid inquam, differt ab eo, qui
 dicit, Domine Iesu in spiritu sancto, sicut Apostolus ait: Vterque. n. horum
 fidem habet, & in fide orat, & alter exauditur, & intrabit in regnum coelo-
 rum, aliter non exauditur, nec intrabit: nempe differt, quod illius fides so-
 la est: Sic enim Leontius Aetolius in commentarijs Matth. ca. 7. interpre-
 tatus est, illos in die iudicij dicturos esse, Domine, Domine, & quæ sequū-
 tur, qui fidem (inquit) sine operibus habuerunt. idem dixit Theophylactus
 Leontium secutus: huius vero, qui orat dicens in spiritu sancto, Domine
 Iesu, fides est non sola, sed cum operibus: non enim credit tantum, sed cre-
 dit, & diligit, quod est facere voluntatem Dei, qui non dixit, plenitudo le-
 gis, fides est, ne vos de sola fide acciperetis, sed dilectio est, quæ est forma
 fidei & spei, immo omnium virtutum. Sic autem accipiendum esse illud
 Apostoli, id est, dicere, Domine Iesu in spiritu sancto, non de dicente sola
 fide, sed de dicente fide, & operibus, intelligi potest ex sancti Diadochi
 episcopi Photices in Epiro cap. 59. de perfectione spirituali: oportet, in-
 quit, dare animæ tuæ illud, domine Iesu *εις όλκληρον πραγµατεϊαν τῆ σκοπιῆς*.
 id est, ad integram & solidam tractationem propositi vel finis. quæ perin-
 de sunt, quasi diceret; sic oportet dicere apud te, domine Iesu, vt hoc sit ti-
 bi omnino propositum, quomodo secundum dominū Iesum viuas. Is ita-
 que dicit proprie ac perfecte, dominus Iesus, non qui hoc dicit ore, id est,
 qui in eum credit tantum, nondum tamen facit voluntatem eius, vt illi, de
 quibus aiebat Dominus. Hic populus labijs me honōrat, cor autem eorū
 longe est a me; non enim loquebatur de non habentibus fidem, sed de ha-
 bentibus fidem tantum. hic ergo dicit plene, domine Iesu, qui per fidem &
 obedientiam Domini operatur salutem suam, hic enim facit voluntatem
 patris, qui in coelis est, quod non potest fieri nisi in spiritu sancto, sicut apo-
 stolus ait, & hic orat in spiritu sancto, sicut Iudas Apostolus in epistola sua
 præcipit. Obseruauit quoque hoc genus dicēdi *πραγµατικῶς καὶ κατὰ διὰ δειν*
 quod est dicere, re & veritate, beatus Hieronymus in comment. Esa. cap.
 66. inquit, dicere non sermone, quæ res facilis est, sed affectu, & opere
 comprobatur: idem post eum obseruauit Iunilius auctor valde eruditus,
 & in litteris sanctis bene exercitatus. Ille. n. inquit, proprie dicit, qui volū-
 tatē, & mentē sono vocis enunciat. Sic quoque accipiendum est illud apud
 Malach. Et dixistis, vanus est, qui seruit Deo: id est, ita affecti fuistis, & ita vi-
 xistis, vt si vanum esset seruire Deo: & Dauid. Dixit insipiens in corde suo,
 non est Deus: id est, sic animatus fuit erga Deum, & sic vixit, vt si non esset
 Deus. Vtrumque notauit Theodorus Antiochenus. Occasione oblata, nō
 grauate ad vtilitatē legentiū obseruationes scripturarū adhibeo. Satis iā
 ostensum est, in fide sola, & in nomine Iesu, sine operibus non exaudiri o-
 rationem: neque plene, & in corde suo dicere, dominus Iesus, eum qui cre-
 dit tantum, id est, cuius fides non exercetur in opere dilectionis. Latronē
 vero in cruce si existimetis exauditum esse in sola fide, & solō nomine Ie-
 su, quæso vos Magdeburgenses, an credidit latro de Christo, quod Deus,
 esset, & quod remunerator esset? certe credidit, alioqui non dixisset, domi-
 ne, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Deinde, nonne hanc fidē
 exercuit increpando alterius latronis impietatem, & confitendo peccata
 sua digna morte, & innocentiam Christi, cum dixit, neque tu times Deū,
 qui

1. Cor. 12.
 Quis sit, qui
 orat dicens do-
 mine, domine,
 qui non intrat
 in regnum
 coelorum & quis,
 qui orat dicēs
 in spiritu s. do-
 minus Iesus.

Rom. 13.

1. Cor. 12.

Ef. 29.
 Marc. 7.

Iud. 1.

Hieron.

Malach. 3.

Psal. 52.

Theodorus An-
 tiochenus.

Latro in cruce
 orans non in so-
 la fide orauit,
 nec in sola fide
 exauditus est.

qui in eadē damnatione est? & nos quidē iuste, nā digna factis recipimus:
 hic vero nihil mali gessit. Quēadmodū ergo audebitis dicere, in fide & no-
 mine Iesu sine vllis prorsus operibus exauditū esse? an nō est ex operibus
 fides eius in euangelio ostensa? Præterea, nō putatis eū, qui perfecte credi-
 dit, quod Christus esset Deus, & remunerator, se Christo ex tota anima, &
 ex toto corde obtulisse? ista vero oblatio, an nō fuit opus excellēs ex fide?
 quomodo igitur sine vllis operibus per solam fidem exauditus est?

*Responsio ad ea, quæ Magd. obijciunt contra doctrinam Alexandri episto. 2. de exauditione
 orationis per oblationes, & dignitatem sacerdotis, & demonstratio euidentis, quod hæc do-
 ctina secundum scripturas sit: contra vero quod tradunt Magd. exaudiri orationem in
 sola fide, contra scripturam esse. Cap. 11.*

Obijciunt deinde contra doctrinā harū epistolarum, quod exauditio
 orationis in oblationibus, & dignitate sacerdotū in episto. Alex. 2.
 collocatur. Sed recitemus quæ Alex. scripsit. Ipsi. n. inquit, p popu-
 lo interpellant, & populi peccata comedūt, quia precibus suis & oblatio-
 nibus ea delent, atq; cōsumunt; qui quanto digniores fuerint, tātō facilius
 pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Multū. n. vt ait Iaco-
 bus apostolus, valet deprecatio iusti assidua, & c. Si hæc quæ Alexan. Pont.
 scripsit, secundū scripturas scripta esse demonstrauero; consequens erit, vt
 qui hunc locū epist. Alex. accusant, nō iam epistolā hanc, sed scripturā san-
 ctā accusent, quā ad libidinē & arbitriū corrumpunt, anteponentes doctri-
 ne, & verbis spiritus suū propriū sensum, & affectū, sicut de similibus scri-
 psit Magnus Athanasius in thesauro de Trinitate ad Nemesinum, quos idē
 Athanasius ait, nō dicere dominū Iesum in spiritu sancto, sed dicere in Bel-
 zebuch anathema Iesu. Videamus ergo, an vos Magdeburgenses tales si-
 tis, quales illi, quos sanctus Athanasius notauit, qui vestrum sensum, & af-
 fectum scripturis, & verbis spiritus sancti anteponatis. Dixit Moyses in
 Leuiti. exostulans irate cum Eleazar & Ithamar sacerdotibus, cur nō co-
 medistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, &
 data est vobis, vt auferatis peccata multitudinis (sic enim est apud 70.) &
 rogetis pro ea? an non collocatur hic ex parte priuatæ ipsorum deuotio-
 nis, ac dignitatis exauditio orationis in sanctis precibus & pijs oblatio-
 nibus sacerdotum hoc est, in spiritu ex fide factis? Moysen ergo, immo Deū
 & scripturas eius reprehendunt, qui hanc doctrinam epistolæ Alexandri
 reprehendunt. Deinde intuens in hunc locum Leuitici Oseas propheta,
 & loquens de sacerdotibus, qui non erant, quales esse debebant ad pro-
 pitandum Deum pro populi peccatis, ad hoc enim instituti erant: Pecca-
 ta, inquit, populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabūt ani-
 mas suas, siue, vt est apud 70. in eandē sententiam, in iniquitatibus eorum
 accipiet animas suas, & erit sicut populus, sic & sacerdos: & vlciscar super
 eū vias eius, quē locū his verbis interpretatur beatus Cyrillus in comē. hu-
 ius prophete: describā hic totā interpretationē ex Græco trāslatā. Facit, in-
 quit, ad hoc intelligendū illud de hirco pro peccato scriptū, quādo iratus
 est Moyses contra Ithamar & Eleazar, dicens. Cur non comedistis hostiam
 pro peccato in loco sancto, (fuerat autem combustus hircus) quia sancta
 sanctorum est? hoc dedit vobis comedere, vt auferatis peccata multitu-
 dinis

Quod doctri-
 na Alex. Pont.
 a Magd. repre-
 hēsa de exau-
 ditione oratio-
 nis per oblatio-
 nes, de dignita-
 tem sacerdotū
 secundū scrip-
 turas tradita
 sit.
 Athanasius.
 Leu. 10.

Ose. 4.

Cyrillus.

nis, & propitietis pro eis coram Domino. deinde subiungit Cyrillus: Erāt ergo medij inter Deum & populum comedētes pro peccatis, & precibus iram Dei placantes, & velut proprias animas offerentes in odorem suauitatis pro peccatis. hoc enim, inquit, significat aliquando in scriptura, accipere, quod enim erat paratum ad sacrificandū, & offerebatur, dicebatur accipi, vt in libro Num. cum de vacca ruffa præcipit Dominus, Præcipe, inquit, filijs Israel, vt accipiant ad te vaccam ruffam, pro eo, quod est, offerant, siue adducant, vt beatus Hieronym. interpretatus est, & de leproso mundādo; Præcipiet, inquit, sacerdos, & accipient mundationi duas aues. Sic igitur hoc loco: Cum erunt, inquit, peccata populi, accipient sacerdotes animas suas, id est, offerent eas in sacrificium spirituale, scilicet viuētes recte, vt sacerdotes decet. Verū, qui adhōc, inquit, erāt assumpti, vna cū alijs peccabant, idcirco minatur illis Deus captiuitatem, ac seruitutē, ablaturumque se eorum gloriam, ita vt nihil intersit inter sacerdotes, & populum. Hactenus Cyrillus. An non collocatur hic quoque ab Osea propheta exauditio orationis sacerdotum pro peccatis populi, quod ad ipsos pertinebat, in deuotis precibus, & pijs oblationibus eorum, cum ait, peccata populi mei comedent? & in iniquitatibus eorum accipiet animas suas? id est, auferent peccata populi; sicut dixit Moyses in Leuitico, sacrificantes, scilicet digne pro eis: (dixit autem comedent, quia qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt) & offerentes animas suas in sacrificium spirituale, scilicet viuētes recte, vt beatus Cyrillus, sicut dixi, interpretatus est. Quorsum vero minaretur Deus per Prophetā sacerdotibus, qui turpiter viuebant, quos alioqui necesse erat pro populi delictis offerre, si ad facilius exaudiendas orationes eorum non erat eorum sanctitas, ac probitas necessaria? si inquam (vt istorum verbis vtar) exauditio orationis in eorū oblationibus sanctis scilicet, & exaudiri dignis nullo modo collocabatur? Pont. ergo Alex. quod esset officiū sacerdotū, & quales esse deberēt, vt magis exaudirentur, optime, ac proprijs verbis Osee propheta docuit, neq; tamē potuit calūniā Magdeburgēlium effugere. Deniq; quā verū sit, quod sanctus Pont. Alex. secundū scripturas in epist. sua, quā vos Magd. accusatis, & tāquā falsam reijcitis, scripsit, quāto digniores fuerint sacerdotes, tāto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamāt, exaudiri: & quod facilius exauditio orationis ex maiore dignitate orantis sacerdotis pendeat, quæ est alioqui Dei donum, multis exemplis scripturæ sanctæ demonstrari potest, quæ statim commemorabimus. Consistit autem hæc maior eorum dignitas, in orando spiritu, & veritate, quod est ex gratia Dei. De hac. n. maiore dignitate intellexit Alexander, quod dixit, sacerdotes quanto digniores fuerint, tanto facilius exaudiri. Quod vt suo more Magdeburgenses male interpretarentur, ad oblationem nudam, & ad dignitatem solam exteriorem sacerdotum totam exauditionem retulerūt, id est, quatenus sunt sacerdotes tantum, quod bonorum & malorum commune esse potest: qui quatenus sacerdotes sunt, non est alius alio dignior, quare non de hac dignitate loquitur Alexander, qui ait, quanto digniores sunt, tanto facilius exaudiuntur. & si. n. orationes ipsas sacerdotum, vt sunt ministri Christi ad offerendū in ecclesia positi, charisma ministerij sacerdotalis quātum decet, comēdet, sitq; sacrificiū eorū, quod ab eis offertur, semper nomine ecclesiæ deo acceptum, tamē quod ad eos ex gratia dei pertinet, facilius

Num. 13.

Leui. 14.

1. Cor. 9.

In quo consistat dignitas sacerdotis, ex qua pendet exauditio orationis in epist. Alex. qd Magd. male intellexerunt. Dignitatē orandi in spiritu & veritate, ad dignitatem sacerdotis externam referri ab Alexan. per calumniam finxerūt Magd.

facilius ex audiuntur, cum ad sacerdotalem dignitatem ex ordinatione; dignitas interior ex spiritali merito accedit, cui ante ceteros tū propter se, tum propter populum studere debent. In eiusmodi ergo oblationibus in spiritu & dignitate interiori sacerdotum inuocantium in veritate Dominum consistit facilius ista, de qua Alexan. Pont. loquebatur, exauditio orationis, quales oblationes fuerunt, quæ Deo secundum scripturam placuerunt, quas Clemens lib. 7. commemorat, sic enim ait; Suscipe preces populi tui te in veritate inuocantium, sicut suscepisti dona iustorum in generationibus eorum, Abelis primum, Noe post egressum ex arca, Abraham post exitum ex Chaldaea, Isaac ad puteū iuramenti, Jacob in Bethel, Moyses in Eremo, Aaronis in medio viuentium, & mortuorū, Iesu Naue in Galgalis, Gedeonis in Petra, & quæ sequuntur, ne omnes illas oblationes enumerem. Quod si ij, qui in sola fide Deum inuocant, omnes exaudiuntur, vt Magdeburgenses contra scripturæ sanctæ auctoritatem tradunt, cur dixit Dauid. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate? aut si is, qui in sola fide inuocat, in veritate inuocat: cur Apostolus non satis habuit dicere, vt accederemus in fide ad deprecandum sacerdotem magnum super domū Dei, qui est Christus? quod quidē si dixisset, facile erat istis de sola fide more suo interpretari: sed dixit, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, vt intelligeremus, non continuo vbi fides est, esse plenitudinem fidei cum vero corde, quæ esse nō potest sine charitate: quæ fidei superædificata eandem fidem format, & implet, & sine qua fides non est plena, & perfecta. Rursus si in sola fide exauditio orationis collocanda est, & nō in dignitate etiā orantis, cur dixit Dominus per Ezechielē, Tres viri isti, scilicet Noe, Daniel & Iob si fuerint in ea ciuitate, neque filios, neque filias suas liberabūt, sed ipsi soli liberabuntur? cur istos tres potius nominauit? quænam alia maior dignitas, quam fides sola in istis erat? aut si sola fides sufficiebat, cur fides aliorum non satis fuit, vt exaudirentur in liberatione sua? nec enim, si non habuissent fidem, filios, aut filias Danielis vocasset, qui filios secundum carnem nullos habuit, sed secundum spiritum, quos propheta eius genuit. Sed persequamur iā ea, quæ deinceps ab istis notata sunt, & reprehensa.

Contra scripturas tradit Magdeb. exaudiri eos, qui in sola fide deum inuocant.

Heb. 10.

Ez. 14.

Defensio doctrinæ beati Petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequijs mortuorum, quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistolæ prioris eiusdem Petri, collatis testimonijs Zachariæ, & Esaiæ ad interpretationem eius. Cap. 12.

ET quidem (inquiunt) pro mortuis orare, elemosynasq; dare, & exequias peragere, Petrus iussisse dicitur 1. Clementis. Sed hæc a sana doctrina de oratione dissonare, & a Petro nusquam tradita esse, quis est, qui ignoret? cum nihil horum in Petri litteris, nec alibi vsquam in scriptura præcipiatur, &c. Priusquam ad hoc respōdeam, quia nihil nisi scriptum sit, recipitis, & quæ scripta sunt, vestro sensu, & auctoritate, spretis sanctorum patrum interpretationibus, interpretamini: venit mihi in mentem, vt quæram a vobis hoc loco, quod vos ipsi cruce signatis, ijdemq; vestros pueros docetis, vt frontes suas similiter signent, vbi in scripturis legistis? aut si nusquam legistis, cur contra scripturam facitis, qua vos prohibitum dicitis, ne vllus cultus sine auctoritate scripturæ sanctæ Deo adhibeatur? Rur-

Quædam nobiscū tenent Lut. in quibus cultum adhibent sine scriptura, quæ ipsos redarguit de contemptu traditionum.

Eec ij stis

fus quod ad appellationem nominis Iesu, sublati pileis, caput detegitis, ex qua scriptura didicistis? aut cur sonum vocis huius sacrae, quae sensu aurium percipitis, honorandum esse putatis, & quidem a pertione capitis, de qua tamen nihil est in scripturis, nisi cum vir orat in ecclesia; Iesum vero crucifixum, quem in imagine sua oculorum sensu percipitis. non putatis? an qui imaginem crucifixi videt, non videt crucifixum in imagine? non dico proprie re ipsa, & veritate, sed *χρῆσις*, id est, habitudine, seu representatione: alioqui, quomodo dixit, Apostolus Galatis, Ante quorum oculos Christus proscriptus, siue ut vis verbi graeci est, depictus est? hoc enim significat verbum Graecum *προγράφειν* de pingere ante. Cur igitur naturae, & scripturae repugnatis? Sed de hoc alias. Si ergo vos ista facitis, quae & nos sancte, ac religiose facimus, si inquam, nobiscum siue vlla scriptura signatis fratres signo crucis, & audito nomine Iesu, & cum recitatur euangelium caput etiam detegitis, quae nos per successionem ecclesiasticae traditionis iam inde a principio apostolicae praedicationis usque ad nos profectae siue scripto accepimus, cur tanta importunitate, & intemperie scripturam de omnibus, quae in ecclesijs Catholicorum, ubiq; fiunt, & semper facta sunt, exigitis? Esto, nihil de orando pro mortuis scriptum esset; an non aequum erat, audire nos, cum vobis contentiosis respondemus, sicuti Paulus respondere docuit; si contendere vultis, & scriptum exigere, nos talem consuetudinem non orandi pro mortuis, non habemus, nec ecclesia Dei. Sed grauius adhuc est, quod quaecunque non sunt ita aperte scripta, ut quiuis de vulgo idiota siue vlllo etiam studio, aut ingenio intelligere possit, scripta negatis, & vel passioni Christi, vel euangelicae libertati derogare fingitis. Aggrediamur ergo prius, quae hic ab haereticis obijciuntur, refellere, non quidem omnia, sed quibus se illi magis iactant, & nos premi putant, ut postea ex scripturis sanctis rationem pro mortuis orandi facilius demonstremus. obijcit ex Apocalypsi beati Iohannis Calvinus, cum quo est hic Lutherano: rum communis error, illud, Apoc. 14. Scribe, beati mortui, qui in domino moriuntur, quia amodo iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, id est, ex ipso nunc, inquit Calvinus, requiescant, quare non est purgatorium nec opus est precibus, cum iam nunc fruuntur post mortem ipsa beata vita. Male vero Calvinus legit, & peius interpretatus est, non intelligens quod significaret illud aduerbium temporale *ἀπ᾿ αὐτῶν*, quod interpres vertit a modo, differt enim *ἀπ᾿ αὐτῶν*, siue *παρ᾿ αὐτῶν*, id est statim, quod coniungit futurum tempus cum hoc nunc: *ἀπ᾿ αὐτῶν* vero, siue *ἀπ᾿ αὐτῶν*, id est modo, coniungit praeteritum tempus, cum hoc nunc, notauit hanc significationem, & differentiam Photius in suo lexico manuscripto. Exempla vero plurima sunt in scriptura ipsa: A diebus inquit, Iohannis Baptistae usque nunc *ἕως ἀπ᾿ αὐτῶν*: & pater meus, usque modo operatur, item *ἕως ἀπ᾿ αὐτῶν*. Denique vbicunque interpres vertit, usque nunc, aut usque modo, ibi est hoc aduerbium temporale, quod, ut dixi, cum tempus praeteritum cum praesenti nunc coniungat, non potest accipi pro eo quod est, statim, quod ad proximum tempus futurum cum hoc nunc coniunctum pertinet: quare non potest intelligi, ut Calvinus interpretatus est, ut amodo requiescant; id est, statim requiescant, siue iam nunc, ut coniungat hoc aduerbium futurum tempus, cum hoc nunc: hoc enim non *ἀπ᾿ αὐτῶν*, siue *ἀπ᾿ αὐτῶν* facit, sed *ἀπ᾿ αὐτῶν*. Quare necesse est sic legere: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo, id est, nunc, scilicet ex quo Christus mortuus est

Gal. 3.

Quod repugnancia sit ab iurda, appellatione nominis Iesu honorare, audiendo, & non imaginem crucifixi, videndo cum is qui imaginem videt, & non re ipsa habitudine tamen seu representatione prototypum videat. 1. Cor. 11.

Apo. 14.

Locus Apocalypsis contra purgatorium obiectus propter ignorantiam unius aduerbij.

Quid differat amodo, & statim, secundum grecas voces *ἀπ᾿ αὐτῶν*, & *ἀπ᾿ αὐτῶν*.

& resurrexit, & ascendit in caelum, & nos conresuscitauit, & confedere fecit in caelestibus, beati qui sancte, & pie moriuntur: etiam dicit spiritus, id est, testimonium hoc spiritus Dei est. Declarat deinde spiritus, qui hoc beato Iohanni reuelauit, quorsum spectet nunc illa beata in Domino mors, nempe ut pie mortui, tandem requiescant a laboribus suis, & premium eorum ferant, quisque secundum opera sua: idcirco enim subiungit, opera autem eorum sequuntur eos; illa enim opera dicit, de quibus Paulus apostolus eodem spiritu scripsit: si cuius opus manserit, quod superaedificauit, mercedem accipiet. Perinde itaque est, ac si diceret, opera autem eorum manentia, quae superaedificauerunt ad instar auri, & argenti, & lapidum pretiosorum, sequuntur eos ad accipiendum, scilicet mercedem, ita ut ipsi salui fiant, transeundo quasi per ignem ad repugnandas, & detergendas sordiculas admittas, Etenim si idem spiritus est, qui beato Iohanni haec reuelauit, & qui illa, quae supra interpretati sumus, in beato Paulo locutus est, consequens necessario est, ut nulla sit vtrouque discrepantia: esset autem discrepantia, immo repugnantia, si spiritus, qui in D. Paulo loquebatur, diceret, mortuos in Domino (hi enim sunt, qui superaedificauerunt aurum, argentum, lapides pretiosos) saluos fieri transeundo quasi per ignem: spiritus vero, qui in Ioanne, diceret saluos fieri, & iam nunc frui vita beata, ut Calvinus vult. Alterum, quod haeretici obijciunt est, Quomodo scriptura Pauli stabit, quae ait, omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis, prout gessit siue bonum, siue malum, si est extra hanc vitam merendi ratio; & locus? aut quomodo non est, si mortui in Christo nostris precibus iuuari possunt? hoc olim haeretici obijciebant: & hodie noui haeretici obijciunt, qui veterem haeresim iam olim damnatam renouare voluerunt. Quod ergo illis veteribus pater Ang. respondit, istis nouis responsum sit. scilicet non tunc animas pie mortuorum hoc in purgatorio mereri, sed dum in hac vita pie vixerunt, & pie mortui sunt, ut illic post mortem iuuari possent, meruisse. Legant noui haeretici in Ang. ipso si forte auctoritati tanti viri cedendum putent, responsi huius sententiam tom. 2. c. 110. item tom. 4. de cura pro mortuis. c. 1. & eodem tom. questio. 11. ad Dulci. rursum tom. 10. de verbis apostoli 34. Sed quia traditioni, quae huius consuetudinis orandi pro mortuis causa est, & consuetudini, quae traditionem confirmat, & fidei, quae consuetudinem omnium ecclesiarum seruat, ratio patrocinator, ut Tertullianus de alia traditione in libro de corona militis scripsit, explicandum est nunc, quae sit ratio huius consuetudinis a sanctis apostolis tradite orationibus pie mortuos adiuuandi: ut iam haec consuetudo, scriptura, de qua paulo post differam, & ratione simul consistat. Explicemus ergo, quomodo, & qua ratione fiat, ut in hac vita mereamur, ut cum ab ea recesserimus, orationibus viuentium adiuuemur: scilicet hic est modus & ratio promerendi in hac vita, ut post mortem orationibus adiuuemur, si dum hic viuimus, orationes ecclesiasticas sacerdotum, & illas in primis, quarum utilitas, & fructus ceteras omnes utilitates superat, non solum non repudiemus, & respuamus, sed potius studiosae, & pie, ac reuerenter, & digne ab eis petamus. Quomodo enim digni sint, ut orationibus fidelium in altera vita adiuuentur, qui ecclesiasticis, & sacerdotalibus orationibus, quae maximae omnium utilitatis causa sunt, adiuuari noluerunt? is autem oratione sacerdotis, aut aliorum fidelium illic adiuuari non vult,

Quid & quibus in locis Aug. pro purgatorio haereticis respondit.

qui, dum hic viuit, & a vita recedit, orationem sacerdotis absoluentē, vel omnino non petit: vel non petit digne, & idonee: sacerdos enim a Christo cuius auctoritate poenitentem absoluit, gratiam remissionis petit, quā absolueno administrat poenitenti, & veniam oranti. idcirco absolutio, quā facit, oratio quaedam est *δραστική καὶ ἐνεργητική* idest, efficax & operatoria, quæ dici potest oratio *λυτική*, idest soluens: aliorum enim fidelium oratio non *λυτική*, sed *συλληπτική*, idest, non soluens, sed adiuuans est. Contra vero, qui cū pietate, & desiderio gratiæ dei, & idonea dispositione aut hoc petit: aut si petere non potest, sic optat, ac desiderat, vt voto petisse videatur, huic inquam, quia pie vixit, & pie mortuus est, orationes sacerdotum, & aliorum fidelium, quibus se hic dignum præbuit, prodesse poterunt. non est hæc mea interpretatio, sed magni Dionysij, qui in eccle. Hier. c. de pie mortuis postquam sententiam apostoli de futura vniuscuiusque remuneratione secundum vitæ huius merita, confirmauit, & exemplo Hieremiæ, ac Samuelis, qui sacerdotes fuerunt, docuit, nihil orationes pro alio adhiatas prodesse, si ille indignus sit, qui eis adiuuetur, explicans deinceps, quomodo tum in hac vita, tum in altera aliquis ad salutem precibus aliorum fidelium adiuuari possit, si quis (inquit) sacerdotum donorum cupidus, & ad ea participanda sancte dispositus, tãquam qui sit paruitatis suæ, & memor & conscius, aliquē ex sanctis viris adeat: sacerdotes dicit, hoc enim significat verbū *ὁ ὅτι οὗτος ὁ σπυδακὼς περὶ τὰ θεία, ἐαυτὸν καθωσιώσας θεῷ*, idest, qui rebus diuinis operã dat, & se deo cōsecrauit, sic interpretatus est hoc verbū eruditissimus auctor Photius Cōstātinopolitanus in eodē Lexico suo, quod Paulo ante dixi: sequitur, & ab eo petit, vt sit adiutor suus, & cōprecator: hoc facit sacerdos, cū remittit peccata, simul. n. precatur cum poenitente, cum eum absoluit. respexit hic Dionysius & ad epistolā beati Iacobi, cū ait de oratione *λυτική*, idest, soluente presbyterorum, & inducant presbyteros, & orent super eum, & paulo post subiungit, & si in peccatis fuerit, remittetur ei: & ad locum euangelij Matth. 18. cū loquens de absoluendo, & ligando, subiungit, si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, idest, de omni peccato in quacunque re, fiet illis a patre meo, qui in coelis est. Sic S. Pacianus antiquissimus auctor, & grauissimus in parenesi ad poenitentiam hunc locum euangelij intellexit de duobus scilicet confitente, & sacerdote confessionem audiente. Sequitur deinceps, inde certe iste vtilitatē, quæ omnes vtilitates superat, reportabit. Quis non videt non conuenire hæc in preces, siue orationes aliorum fidelium præterquam sacerdotum? siquidem maxima omnium vtilitatum, quæ ab vllō ex fidelibus peti potest, & ab eo per orationem præstari, est salus animæ per remissionem peccatorum, quam sacerdos per potestatem, quam a deo accepit, ab eo impetrat, & administrat poenitenti: quod idem Dionysius declarat, statim enim subiungit, quam vtilitatem maximam dicat. consequetur enim inquit, diuina dona, scilicet remissionem peccatorum, iustitiam, & salutē animæ. sed quæ causa & ratio consequendi hæc dona comprecante sacerdote? diuina (inquit) bonitas, quæ hunc supplicem recipit: & ipsius, qui recipitur, pietas in deum, & reuerentia erga diuina dona, ac desiderium laudabile petitionū, quas petiuit, & idonea sancta que dispositio. Docuit hoc loco Dionysius, quæ sint, quæ afferre debet, qui a sacerdote petit, vt petat ei a domino, & administret dona ista, quæ diximus, quæ afferre, inquam debet, ne obster

peti-

petitioni sacerdotali, quā petit, quod a theologis scholasticis dici solet, obijcem ponere. Deinde: ne quis iam dubitet, de hoc genere orationis, quod iudicio sacerdotali ad tribunal conscientię adhibetur, Dionysium loqui, subiungit, est enim hoc diuinis sancitum iudicijs, vt diuina dona ordinet, & vt deum decet, participent, qui digni sunt, vt participant: & illa tribuant, qui digni item sunt, vt tribuant, & impertiant. tribuere autem, siue impartire diuina sacerdotibus ministris Christi conuenit propter charisma, quod in ecclesia acceperunt. Rursus postquam Dionysius docuit, qui sint, qui post mortem precibus viuentium iuuari possint, declarat, qui non possint, quod quia ex antecedentibus plane sequitur, subiungit. Hunc igitur ordinem sanctum qui contemnat, & misera inflatus elatione sufficere se ad conciliandum sibi deum existimet, & *δός*, idest, sacerdotes despiciat, immo si quæ deo indigna sunt, & non potius quæ digna, petat, ac vehemens & sibi conueniens desiderium donorum dei non habeat, ipse per se imprudenti petitione frustrabitur. Hactenus Dionysius. Hunc locum Dionysij Thomas quoque Vualdensis auctor sui tēporis doctissimus obseruauit ad respondendum hæreticis, qui pie mortuos orationibus viuentium iuuari sententię Pauli, quam diximus, aduersari existimabant. Sed dicit (inquit) qualiter iudicabit eum deus secundum opera, si iuuabitur precibus sanctorum? quia (inquit) hoc meruit, dum viueret, sanctorum precibus adiuuari, & hoc etiam (inquit) dicit Dionysius. quod vnusquisque habebit retributionem, quam in hoc sæculo promeruit. Deinde interpretans, quomodo efficiatur dignus, dum viuit, vt post mortē adiuuetur, rursus citat Dionysium, inquiens, & subdit Dionysius huius primam dignitatem, si humiliter se subdiderit precibus sanctorum, credens se posse iuuari eis: qui autem repulerit, nunquam inueniet eas vtilēs post mortem. hæc est prima indignitas, repellere officium orantis. hactenus ille. Qui vero sint, intelligendi sancti isti, quos Dionysius dicit, & quorum orantium officium nō sit repellendum, vt Vualdensis dixit, iam est a nobis explicatum. vt igitur superiora summatim repetamus, qui in hac vita sacramentalem orationem sacerdotis, quæ maximam omnium vtilitatem affert, petit, eaque dignus efficitur, idem vt æquum, ac decens est, simul efficitur dignus, qui post hanc vitam precibus sacerdotum, & cuiusque fidelis adiuuetur. fundamentum enim vtilitatis spiritualis ex oratione aliorum fidelium, siue in hac vita, siue post hanc vitam, est vtilitas hic participata ex oratione sacerdotali, quia qui remissionem peccatorum in hac vita a sacerdote non petit, non est dignus, vt ab vllō ex fidelibus, precibus, aut alijs officijs pietatis adiuuari ad salutem petat, siue in hac vita, siue post eam. Denique quia qui ab hac vita recesserunt absoluti siue actu, siue voto a peccatis suis per ministerium orationis *λυτικής*, idest soluentis sacerdotum, in quibus dominus posuit, sicut apost. ait, verbum reconciliationis, ij sunt in Christo mortui, ac proinde in communionē sanctorum, qui in coelo, & in terra sunt, cuius communionis participationem vsque ad finem firmam retinuerunt, cōsequens necessario est, vt a communionē & societate sanctorum, quam in ecclesia esse confitemur, idest, ab ipsa ecclesia, & membris eius per orationes, & alia officia charitatis, & a sanctis, qui in coelo sunt, si post hanc vitam ope indigent, adiuuentur. Hactenus de huius apostolicæ traditionis ratione, quæ sententiam Pauli de futura eorum, quæ in hac vita tantum gessimus

Vnde existat, vt quis dignus sit, q post mortē precibus viuentium adiuuetur.

mus, remuneratione, confirmat, & explicat: & quod hæretici ex ea sententia obijciebant, quasi nos post hanc vitam merita poneremus, aperte refellit: & falsum esse conuincit. Deinceps vero, tametsi nihil referat, ut doctus Tertull. in libro de corona militis ait, vtrum consuetudo apostolicæ traditionis scriptura, an ratione consistat, tamen quia hæretici semper nos ad verbum dei prouocant, non contenti sola ratione, age, demostremus etiã ex scripturis sanctis, non dissonare, ut Magd. dicunt, hanc traditionem a fana doctrina de oratione: contineri; vim eius traditionis in litteris beati Petri, quod iidem Magdeburgen. negant, immo & in alijs scripturis. Petrus igitur proponens pœnas diuini iudicij impijs, qui reddent, inquit, rationem ei, qui paratus est iudicare viuos, & mortuos: ut seueritatem illius iudicij demonstraret, meminit iudicij, quod Dominus in diluuiio exercuit in quo multi propter peccata correpti sunt, ne sicut Apostolus in epist. ad Corin. de quibusdã scripsit, cū hoc mundo damnarentur, qui in carcerem inferni insuper detrusi pœnas etiã ibi soluerunt: ut iam dicere liceat hic: si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi apparebunt? Itaque subiungit, paulo post idem beatus Petrus: Propter hoc & mortuis euangelizatũ est, ut iudicentur, quidem secundum homines in carne, viuant autem secundũ Deum in spiritu. Proximo capite antecedenti, idest, tertio explicauit, de quibus nunc loquatur, nempe de ijs, qui increduli (inquit) aliquando fuerant, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca. Dicite ergo nobis, Magdeburgen. qui Purgatorium cum reliquis Lutheranis negatis, quis ille carcer sit, in quo Dominus descendens ad inferos, prædicauit? an fuit locus damnatorum? non credo dicetis, cum scriptum sit: in inferno nulla est redemptio. Deinde, quis dubitat, quin inter damnatos plerique, immo infiniti essent, qui nõ quidem aliquãdo, sed semper increduli fuissent, at hi, de quibus loquitur beatus Petrus, non semper, sed qui aliquando (inquit) fuerant increduli. Præterea damnati nõ fuerunt iudicati secundum homines per carnem in illo diluuiio, ut viuerent secundum Deum in spiritu, sicut de illis dicit Apostolus, qui corripuntur morte corporis, quod est iudicari in carne, ne cum hoc mundo damnentur, quod est viuere secundum Deum in spiritu, Iudicari enim dicit, secundum homines in carne, quando more hominum, qui non possunt occidere, nisi corpus solum, fit interitus carnis; ut spiritus saluus fiat: si igitur ille carcer, & locus tenebrarum, vnde iuxta prophetiam Esaię vincit, & qui in tenebris erant, post prædicationem, siue euangelizationem illam Domini exiuerunt, non erat locus damnatorum, neque sinus Patriarcharum, qui non in tenebris, nec in cruciatu, sed in luce & refrigerio erant, consequens est, ut fuerit alius locus tertius, quem nos Purgatorium nunc appellamus, sicut Patres nostri appellauerunt. Quod si deletus est ille locus per passionem Christi, hoc enim fortasse dicetis, quia Christus pro omnibus satisfecit, qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, purificationem peccatorum faciens, hac igitur ratione, nec ante aduentum Christi fuit ille tertius locus, quia quicumque pœnitentiam tunc egerunt, & pro peccatis satisfecerunt, non nisi in fide Christi venturi pœnitentiã egerunt, aut satisfecerunt. Quare si nos satisfaciendo derogamus passioni Christi præteritæ, & illi satisfaciendo derogabant passioni Christi futuræ: eadem enim est nostra, & illorum fides. igitur neque locus ille deletus est; neque illi,

1. Pet. 3.

1. Cor. 11.

1. Pet. 4.

1. Pet. 4.
Locus epistolæ
beati Petri de
purgatorio.
1. Pet. 3.

1. Cor. 11.

Es. 49.

Quod necessa-
rio secundum
scripturas præ-
ter sinũ patriar-
charũ, & locũ
damnatorũ, po-
nendus sit ter-
tius locus, qui
dicitur purga-
torius.

illi, aut nos satisfaciendo, passioni Christi derogamus. ille enim satisfecit morte sua, pro quo nos satisfacere non poteramus, idest, pro morte æterna, cuius nos eramus debitores: & perfecit sua satisfactione, ut nostra pro temporali pœna debita satisfactio in virtute satisfactionis eius valeret. An hæc parua sunt? ut frustra pro nobis illum satisfecisse putemus, si villo modo nobis satisfaciendum sit, ut nobis obijcitis? Sed de illo carcere ad purgandum præter auctoritatem beati Petri, habemus etiam testimoniũ Zacharię prophetę, fuisse apud inferos ante aduentum Christi, qui essent nõ in sinu Abraham, nec vbi erat ille diues sepultus in inferno, inter quem, & Abraham, & Lazarum magnum chaos firmatum erat: sed qui essent in lacu non habente aquam, vincit spei, ut ait Propheta, idest, quibus esset spes exeundi, postquam essent ibi satis purgati, quod ipsum in vita per fidem, & charitatem meruerant. Probat autem hoc, quod dicimus ipsa etiam vniuersa ecclesia, quę in officio funebrium exequiarum, vbi que canit, libera me Domine de vijs inferni, qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum: dedisti eis lumen ut viderent te, qui erant in pœnis tenebrarum clamantes, & dicentes, aduenisti redemptor noster. His ergo dixit, iuxta Esaię prophetiam. Exite qui in vinculis, & qui in tenebris, reuelamini. Atque hæc quidem fuit Christi in carcere prædicatio, siue euangelizatio, quam beatus Petrus dicit. Si igitur est carcer post Christi aduentum, ut erat antea, in quo erant vincit spei, idest, quibus erat, ut dixi, spes exeundi aliquando ex vinculis, ac tenebris, siue vincit congregationis, ut est apud septuaginta, idest, ex numero eorum, qui erant communionem charitatis copulati, qui erant omnes tandem in regno cœlorum congregandi; qui enim perierant, non dicuntur a Propheta vincit congregationis, qui cum omnibus, & secum ipsi pugnant; si inquam, est carcer nunc, sicut a principio, in quo tenentur vincit, qui in charitate Dei & proximi mortui sunt, qua sunt nobis cum coniuncti, cum ope indigeant, ut inde, per solutis debitis, exeant, nonne charitas postulat, ut eos orationibus & elemosynis adiuuemus, sicut viuos adiuuare & possumus, & solemus? immo eo magis, eo que studiosius, quo magis illi indigent, qui a vita recesserunt, quam qui in ea adhuc sunt, adiuuare debemus. Rursus si euangelizatio illa Christi, quam beatus Petrus dicit, profuit vincit illis in virtute mortis Deo patri pro eisdem oblata, an non consequens est, ut hymni, lectiones & preces, quę in exequijs mortuorum secundum apostolicam traditionem in libro octauo Clementis de apostolicis constitutionibus scriptam pro ipsis in virtute eiusdem passionis Christi offeruntur, eisdem, profint siue ad relaxationem supplicij, siue ad integram liberationem, ut Dominus nouit iustu esse, qui iustus est, & iustitias dilexit: & æquitatem vidit vultus eius? hæc nus de loco epistolę beati Petri. Sed quia Magdeburgen. nihil horũ in epistola Petri esse, temere affirmant, sed nec alibi vsquam (inquiunt) in scriptura præcipitur: doceamus nos contrariũ. Quid enim, cū obsecrat Apostolus scribens ad Timotheum, fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, an non præcipit orare pro particularibus? nisi forte renouare vultis hæresim VVbicles, qui negabat, licere orationes vni personę applicare contra auctoritatem scripturę sacrę, & Christi arque Apostolorum exemplum, cum scriptum sit: oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo, scilicet Pe-

Locus Zacharię
de purgato-
rio.Luc. 16.
Zach. 9.

Ec. 49.

Apostolica cõ-
stitutio de orã-
do pro mortuis

Psal. 10.

Locus Pauli
ad Tim. de orã-
do pro mortuis
1. Tim. 2.

AA. 12.

Fff tro,

Colo. 4.
1. Theſſ. 5.
Heb. 13.
Luc. 23.
Ioan. 11.

Lib. 8. Clem.

tro, & Paulus in epistolis ſuis frequenter petit orari pro ſe, & latro in cruce pro ſe orauit, & exauditus eſt, & Dominus pro Lazaro mortuo orauit, & infinita alia. Si igitur cum beatus Paulus præcipit orare pro omnibus hominibus, non excipit mortuos, non enim dixit, pro omnibus uiuentibus in hoc ſæculo, ſed pro omnibus ut nõ exciperet pie mortuos, uiuunt enim & ſi non in hoc ſæculo, qui in Chriſto mortui ſunt, quorum eſt Deus, Deus autem non eſt mortuorum, ſed uiuentium: omnes enim animæ iuſtorum illi uiuunt, ſicut ait apoſtolica conſtitutio huius loci euangelici interpres: Præcipit ergo pro hiſ, & illis, atque alijs in Chriſto mortuis, qui ad carcerem illum paulo ante ſecundum ſcripturas demõſtratum deducti ſunt. Sed dicetis fortaffe; ſi Paulus doceret Purgatorium eſſe, facile vos conſeſuros præcipere Paulum, ut pro omnibus hominibus etiam mortuis oremus, quia iam eſſet certum egere illas animas noſtris apud Deum precibus, ſicut inter nos in hoc mundo alij aliorum precibus apud Deum indigemus. Videamus igitur, an hoc doceat Paulus, primo Corinth. cap. tertio, tritus quidem eſt locus, ſed interpretatio eius germana & propria non eſt hæreticis nota.

Explicatio loci Pauli 1. Corinth. 3. de Purgatorio ſecundum proprietatē verborum, & idioma ſcripturæ, & rationem conſequentiæ, & collationem ſimilium locorum Eſaiæ, & Zachariæ: & quomodo illos paulus imitatus, & interpretatus eſt: & de Conſtitutione Apoſtolica accedente etiam conſuetudine omnium Eccleſiarum exequias mortuorum ſemper, & ubique, etiam in Germania ante oſtingentos annos celebrantium. Cap. 13.

Locus Pauli ad Cor. de purgatorio cū pluribus locis ſcripturæ collatus.

Lignū, fœnū, & ſtipula ſecundū ſcripturam varia peccata digna gehenna ignis ſignificat. Eccl. 1.

SI quis (inquit) ſuperædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, lignum, fœnum, & ſtipulas, vniuſcuiuſq; opus manifeſtum erit, dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur: vniuſcuiuſque enim opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet: ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Dixit paulo ſupra, vnuiſque mercedem accipiet ſecundum ſuū laborem, docet deinde, quam mercedem accipiet, ſi quidem bona opera fecerit, accipiet mercedem ſalutis æternæ, tametiſi tranſeundo per ignem ad purgandum, ſi quas minutas ſordes admixtas cum illis bonis operibus habuerit, quæ ſunt inſtar auri, argenti, aut lapidum pretioſorum: ſi vero mala opera fecerit, accipiet mercedem detrimenti animæ ſentiendo ignem inextinguibilem. Duos itaque ordines ponit eorum ſcilicet, qui damnantur, & eorum qui ſaluantur: item duos ignes, vnum qui detrimentum adfert animæ, qui vret ſemper, quia non purgabit: alterum purgantem, per quem tranſitur ſine detrimento ad ſalutem. Sed excutiamus ſingula loci huius, ut ita eſſe quod dicimus, ex ipſis Pauli verbis doceamus. Si quis, inquit, ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ſignificare hæc varias ſpecies virtutum, ac bonorū operū, quia nemo dubitat, non opus eſt per ſcripturas probare: quod vero lignū, fœnū & ſtipula, varia malorū genera ſignificat, quæ ſunt opera cõbutilibilia, id eſt, digna gehenna ignis æterni, ex multis locis ſcripturæ ſanctæ licet intelligere, ut Eſa. c. 1. de idolorū cultu loquens, fortitudo (inquit) illorum

vt

vt ſtipula ſtuppæ. Fortitudinem vocat idola, quibus Iſraelitæ confidebant, & in quibus ipſem victoriæ collocabant. illorum itaque idololatriam dicit eſſe ſtipulam, ſignificans arſuros eſſe igne æterno propter illud peccatum. Sic beatus Cyrillus in commenta. Prophetæ huius interpretatus eſt, quo in loco ait ſignificare lignum τὸ κατὰ πῦρ, id eſt inflammabile: fœnum vero & ſtipulam, τὸ ἀκαθάρτον, id eſt, non poſſe cohiberi flammam, & extingui, quod in euangelio dicitur ἀσβεστον, id eſt, inextinguibile. Rurſus beatus Baſilius in commenta. eiſdem prophetæ in eodem loco ſtipulam ait ſignificare vitam inflammabilem, & incendio dignam. Nemo autē non intelligit, quæ talem faciunt vitam, id eſt, incendio dignam, peccata eſſe mortalia. Item Malachias capit. quarto. Erunt, inquit, omnes ſuperbi, & facientes impietatem, ſtipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus omnipotens. quem locum explanans ſanctus Theophanes epifcopus Nicææ, in ſymphonia veteris & noui teſtamenti, ſtipulam; inquit, vocat, τὸ ἀχρηστον καὶ τὸ ὑπερβύον operum eorum: id eſt, inutile & inflammabile opus. Denique in euangelio iuxta eundem tropum, & paleas, inquit, comburet igni inextinguibili, & in euangelio Ioannis cum ſicco palmitē, qui facile comburitur, comparat eum, qui æterno igni traditur, mittetur (inquit) foras, ſicut palmes: & areſcit, & colligent eum: & in ignem mittent, & ardet. & beatus Hieronym. in commenta. Eſa. cap. 65. ſic etiam intellexit, cum interpretans illum locum, opera eorum veteraſcent, ſic ait, vel certe hoc dicendum, quod opera eorum veteraſcent, quorum domus fundata ſuper petram permanet in æternum, & qui ædificauerunt ſuper fundamentum apoſtoli aurum, argentum, & lapides pretioſos, & e contrario eorum opera difpereant, quorum domus fundata ſuper arenam ſubita tempeſtate ſubuertitur: & qui ædificauerunt ſuper fundamentū Chriſti lignū, fœnum, & ſtipulam. Redeamus ergo ad locum Apoſtoli. Vniuſcuiuſque, inquit, opus manifeſtum erit, dies enim declarabit, ſcilicet dies extremus mortis: ſic enim vocat euangelium, ut cum ait: Vigilate, quia nescitis diem nec horam. Sequitur deinde, quia in igne reuelabitur, infinite, & ut ita dicam, indeterminate dixit, ſine articulo Græco ἐν πυρὶ, id eſt, in hoc, aut illo igne, ſcilicet opus bonum reuelabitur in igne, nempe temporali: opus malum in igne, ſcilicet æterno; idcirco ſubiungit: Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit, ignis, inquam, ille dictus: ideo enim articulum addidit hic. opus inquam bonum, quod Paulus vocat, opus manens, probabit ignis ſalutaris, per quem tranſitur ad mercedem ſalutis, de hoc enim opere ſubiungit, ſi cuius, ſiue alicuius opus manſerit, quod opus idem ſuperædificauit, iſte mercedem accipiet: opus vero malū probabit ignis detrimentum afferens. de quo opere rurſus ſubiungit: ſi cuius opus arſerit, quod aliquis ſuperædificauit (repetendum. n. eſt hoc a communi, ſiue per Zeugma) ille detrimentū patietur. pati autē detrimentū ad detrimentū ſalutis æternæ pertinet ſecundū idioma ſcripturæ. hoc quoq; ipſius verbi Græci etymologia declarat, dicitur. ν. γημιούδα, id eſt, detrimentū pati, quod verbū Græcū interpres Græcus Matthæi, ſiue beatus Ioan. ſiue alius fuerit, tum Marcus & Lucas ad æternam iacturam animæ retulerunt, dicitur, inquam, quaſi ὡς ἂν μὴ βίωσῃς, id eſt, minui vitam: ei autem qui temporali ſupplitio afficitur in purgatorio, ut purgatus, vita ſempiterna poſteà fruatur, cõſtat, nõ minui vitā. Quod ſi vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis probabit, ſcilicet bonū opus probabit

Cyrillus.

Malach. 4.

Theophanes.

Matth. 3.

Ioan. 15.

Matth. 24.

Loquū Paulū de duplici genere peccatorū leuium, & grauium, & de duplici igne æterno, & temporali ex proprietate verborū, & idiomate ſcripturæ, & conſequentia verborum. Matth. 16. Mar. 8. Luc. 9.

Fff ij babit

babit ignis eo dignus: rursus malum opus probabit ignis item eo dignus, Quis enim dicat, eandem conditionem ignis conuenire in opus malum, & in opus bonum? Consequens est, vt non loquatur Apostolus hoc loco de igne æterno tantum. Si enim post hanc vitam ignis tantum æternus esset, qui longe differt ab igne temporali, & de illo igne æterno, & inextinguibili solum hic loqueretur, nunquam Apostolus de vniuscuiusque opere infinite dixisset, *ἐν πυρὶ*, id est, in igne reuelabitur, sed dixisset, *ἐν τῷ πυρὶ* cum articulo: sicut statim cum articulo dixit, *ἡ ἡμέρα*, id est, dies illa declarabit, quia non de vna qualibet die vitæ huius loquebatur, sed de illa vna extrema. Sequitur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. quia dixerat, si cuius opus manserit, mercedem accipiet: declarat modo quam mercedem, & quomodo, scilicet mercedem salutis; sicut dixerat prius, si cuius opus arserit, accipere eum mercedem detrimenti. Quomodo enim verisimile sit, quod Apostolus dicat, quam mercedem accipiat is, cuius opus arserit, scilicet mercedem detrimenti; & non dicat, quam mercedem accipiat is, cuius opus manserit? nempe accipiet mercedem salutis, quæ est opposita detrimento. est itaque hyperbaton, componendaque sunt, siue construenda verba sic: si alicuius opus manserit, mercedem accipiet: ipse, tamē qui mercedem scilicet accipiet, saluus erit, quasi per ignem: & hæc erit merces eius, scilicet salus quasi per ignem transeuntis sine detrimento instar auri. Obseruauit quoque hoc hyperbaton Oecumenius. Quod vero aurum, argētum, & lapides pretiosi, hoc est, opera bona, aliquas interdum sordes habeant admixtas, a quibus repurgari debeant, siue per ignem poenitiæ in hac vita, qui est ignis metaphoricus, siue per verum ignem in altera, docet etiam propheta Malachias, cuius tropum Paulus hoc loco imitatus est cum opera bona, quæ sine detrimento a sordibus igne purgantur, vocauit aurum, argentum, lapides pretiosos. ait enim Propheta de aduentu Domini in carne prophetas: Ecce venit, dicit Dominus, &c. & paulo post: Sedebit conflans; & emundans argentum, & colēbit eos tanquam aurum, & argentum, id est, eorum opera bona aliquas maculas leuiorum peccatorum habentia admixtas, a quibus repurgari ea oportet. itaque quod prædixit Propheta de purgatione auri & argenti in hac vita per ignem poenitiæ in aduentu Christi faciendā, simile aliquid dicit Paulus de purgatione post diem cuiusque extremum in altera vita. non iam per ignem poenitiæ, quæ tunc sera erit, & intempestiua, sed per ignem verum, de purgatione, inquam, eius, qui ædificauit aurum, argentum, & lapides pretiosos, de quo ait, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: Ne vero Magdeburgenses ac cæteri Lutherani nouum & inauditum esse putent, & ab scripturis sanctis alienum, accipere mercedem salutis transeundo per ignem ad purgandum sordiculas; ostendamus simile exemplum in Esa. cap. 9. quod Paulus hoc loco imitatus est; simulque interpretatus in figura ignis æterni & purgatorij illud contigisse. Loquente igitur Propheta de illo igne Hierosolymitanæ calamitatis, interpretans locū Cyrillus Alexandrinus. Alij, inquit, perierunt ab impietate sua, & de his prædixit Propheta; Ardebit peccatum eorum, vt ignis. hoc scilicet contigit in figura eorum, de quibus nunc ait Paulus, si cuius opus arserit, detrimentum patietur, &c. alij, inquit idem Cyrillus, non perierunt, sed transferunt per illam calamitatē, tanquam per ignem, de quibus subiungit in eodem loco idem propheta.

Et

Et erit populus quasi ab igne combustus homo. quasi ab igne dixit, quia, vt ait beatus Basilius hunc locum de Purgatorio interpretans, non minatur interitum, sed purgatorium. Similiter Apostolus dixit, Saluus erit quasi per ignem, ne intelligeretur de illo igne æterno detrimentum adferente, & in sempiternum vrente, quia scilicet non purgat, vt post consumptas sordes desinat vrere purgatum instar ignis purgatorij: sed intelligeretur de igne ad tempus vrente: & quidem secundum qualitatem sordium, quibus cōsumptis saluus euadat, qui purgatus est. id enim significat *διὰ πυρὸς*, transitum scilicet per ignem hunc aut illum temporalem: nō enim omnis ignis purgatorius est æque vrens, ac crucians, idcirco sine articulo Græco dixit hoc loco. Eodem pertinet locus alius Zachariæ prophetæ. ca. 13. quē imitatus quoque est idem Paulus. Prophetans enim sicut beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ interpretatur, de bello quoque Romanorum, quo populus Iudaicus deletus fuit, vix tertia parte relicta, quæ misericorditer seruata est: Et erit (inquit) in die illa, dicit Dominus, duæ partes peribunt, & deficient; & tertia relinquetur in illa. & traducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur argentum, & probabo eos, sicut probatur aurum. & subiungit: Ipse inuocabit nomen meū, & ego exaudiam eum. ipse, inquam, sic probatus, & per ignem traiectus instar auri & argenti, inuocabit nomen Domini, & exaudiam eum, quod quidem significat, saluum fieri: sic dixit hoc loco Paulus, Ipse autem saluus erit, sic tamē quasi ignem. Quod igitur Zacharias dixit propheticè de paucis illis pijs Israelitis misericorditer seruatis transeundo per ignem illum calamitatis, ac deuastationis Iudaicæ, in figura illis cōtigit, sicut cætera alia. Vnde Paulus apostolus diuine ad eos transfudit, qui post hanc vitam salui fiunt transeundo scilicet per purgatorium ignem, qui sunt pauciores præ illis, qui dānabuntur ad ignem æternum, & vix tertia pars. Si quo studio Magdeburgenses & reliqui Lutherani scripturas sanctas conferendi, scrutandi, & intelligendi tenerentur, scio non displiceret eis hæc nostra mediocris in ijs ipsis scripturis diligentia, præsertim cum omnium veterum patrum iudicio tam difficiles sint, vt magnum laborem, & vehemens studiū, & in primis spiritum Dei requirant ad spiritualiter examinandum, quæ sancti Dei homines per spiritum eius locuti sunt. at vos sic scripturas sanctas legitis, vt historias mundi, aut etiam fabulas, siquidem multa in eis fingitis. Et quod vobis sine vlla de dogmatibus conquisitione visum est, hoc spiritui sancto & vobis visum esse putatis: neque repugnantia, neque consequentia, neque dictorum causas, neque naturas rerum, neque proprietates verborum, neque scripturarum idiomata, & figuras, neque œconomias scribentium, neque locorum cum locis collationes, neque interpretationes maiorum consideratis. Quare si in vos tantum intuerer, fortasse metuerem ne frustra laborarem: sed quia hæc in aliorum manus ventura sunt, qui vel non sunt decepti, vel a vobis seducti cupient, adiuuante Deo, a vestris erroribus & fallacijs extricari, libet ad eorum vtilitatem hæc laboramus. Vt autem ad propositum reuertamur, si vllum in vobis iudicium esset, vel hoc solum vos mouere deberet, si iustus est Dominus, & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius, quomodo æquum sit, vt idem genus ignis probe post hanc vitam bona & mala opera, quæ Apostolus vocat ardētia & manentia? dies. n. (inquit) declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuf-

Fff iij cuiusque

Basilius.

Zach. 13.
Paulus Zachariam imitatus & interpretatus in loco de purg.

Lutheranorum magistri nullo studio tenentur scripturas scrutandi, conferendi, & intelligendi.

Quæ sint, quæ Lutheranorum magistri, & Magde. centuriatores in studio scripturarum negligant.

Oecumenius :
Collatio loci Pauli de auro, argento cū loco Malachiæ. Malach. 3.
Paulus Esaiam imitatus, & interpretatus in loco de purgatorio.

Esa.

cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quod si per ignem transeundū est ijs, qui aliquas leuiiores maculas purgandas habent, quis erit ita crudelis, vt non solum opem non ferat, sed ferendam esse neget? vt vos negatis, qui impie & crudeliter contra sacram scripturam traditis nō esse orandū pro mortuis, cum, vt supra docui, iubeat scriptura orare pro omnibus hominibus, scilicet qui ope indigent, & adiuuari possunt. (nullos enim dicam iterum, exceptis, qui pro omnibus dixit,) sunt autem huiusmodi, qui cū leuioribus maculis mortui sunt in Domino: pro quibus Apostolorum constitutio, quam Clemens Romanus litteris mandauit, sic in libro 8. cap. 41. orare iubet. Oremus pro fratribus nostris, qui in Christo requieuerūt, vt Deus summæ erga homines charitatis, qui animam defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium & inuoluntarium: & propitius ei factus collocet eum in regione piorum τῶν ἀνεμένων, id est, solutorum. An non satis clare testatur ecclesia, cum sic orat, in carcere esse animam, pro qua orat, vt soluatur? orat enim, vt soluatur, cum orat, vt adducatur ad regionem eorum, qui soluti sunt. est igitur post hanc vitam carcer leuiorum macularū purgatorius: & pro ijs orare, qui in eo sunt, sancti Apostoli in omnibus ecclesijs docuerunt, ab eis enim processit hoc verbum de orando pro mortuis, non a nobis, nec ad nos solos peruenit, id est, ad totum occidentem, sed ad totum etiam orientem. Siquidem in omnibus ecclesijs non solum occidentis, sed Orientis officia mortuorum orando, psallendo, sacrificando vsque in hodiernū diem celebrantur. immo & in Germania ante octingentos annos celebrabantur a maioribus vestris, quorum vos progeniē esse, negare non potestis. Testis est Bugabilis monialis, quæ ad Bonifaciū Germanicum Apostolum tempore Zachariæ Pontificis his verbis scripsit; Similiter depono, vt oblationes Missarū offerre digneris pro anima mei propinqui. idem in alia epistola rogat Leobguda monialis: rogo, inquit, vt pro anima illius preces offerre non renuas: nec non & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ cognominata est Ebbel. Scribit Magnus Athanasius in libro de Synodis Arimini, & Seleuciæ aduersus Arianos, qui nouam fidem condebant. Si secundum ipsos, inquit, ab istis consulibus principum suum fides accepit, quid facient Patres, & beati martyres? aut quid facient illi, qui ab eis Christiana religione instituti sunt, & ante consules istos dormierunt? quomodo illos excitabūt, vt quod didicerint, obliteretur? & quod isti scribendo inuenerunt, in eos inserant? similiter in vos Magd. & Lutheranos omnes dicere licet, si a Martino Lutero cœpit verus cultus orandi non pro mortuis, quid facient Patres, & sancti Martyres? aut quid illi, qui ab eis in Christiana religione instituti sunt, & ante Lutherū dormierūt? quomodo illos a mortuis excitabitis, vt quod male didicerunt, dedoceantur, & quod Lutherus inuenit, eis tradatur?

De alijs locis scriptura pro sacrificijs, & orationibus mortuorum in epistola ad Romanos, in Tobia, in Macab. in epistola secunda ad Corinth, in Eccle. in Apocalypsi non repetitis, quæ ab alijs scripta sunt de ijs, sed adiectis potius, quæ sunt prætermissa.
Cap. 13.

Sed veniamus iam ad alium locū scripturæ. Ait enim Apostolus in epistola ad Romanos. Orationi instantes: memorijs sanctorum communicantes. sic enim legit beatus Hilarius in libello de synodis contra Constantian-

Impij, & crudelēs, qui tradūt non esse orandū pro mortuis.

Apostolica cōstitutio de orādo p. mortuis.

Per vniuersas ecclesias orientis, & occidentis exequiæ mortuorū orando, psallendo, & sacrificando secūdū traditionem apostolorū celebrantur.

Orationes & sacrificia pro mortuis in Germania ante annos octingētos

Si orare, p. mortuis est cultus falsus, quid maiores & patres Germanorū, & sancti martyres eorū faciēt, q. pro mortuis orauerunt.

Ro. 12.

stantium, Augustinus lib. 2. contra Faustum cap. 21. sanctus Epiphanius heresi 57. Optatus Afer Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum; beatus Ambrosius in episto. ad Roma. cap. 12. Sic item legit vsque in hodiernum diē ecclesia Mediolanensis in suo Missali. Origenes in commenta. epist. ad Roman. vtrumque legi obseruauit, siue memorijs, siue necessitatibus. Memorijs quoque legit Eustrathius Constantinopolitanus vetus auctor in libro de operatione animæ post mortem, cuius meminit etiā Photius in bibliotheca sua. Sic etiam legisse videtur Clemens Rom. Præcipit. n. in persona Apostolorum celebrare exequias mortuorum hymnis, precibus, & lectio nibus sacris; deinde præcipit tribuere pauperibus ex bonis defuncti in memoriam ipsius, vt iam hoc sit cōmunicare memorijs sanctorum, orare pro pie defunctis (hos. n. vocat hic sanctos) & eleemosynas pro eis facere. Præterea esse sic legendum, ex eo quoque apparet, quod paulo supra dixerat idem Apostolus: qui tribuit, in simplicitate, quod quidem ad comunicandum necessitatibus sanctorum pertinet: vt non opus esse videatur dicere iterum, necessitatibus sanctorum communicantes, quod perinde esset, quasi diceret, pauperibus tribuentes: quod, vt dixi, satis iam dixerat, dicendo Qui tribuit, in simplicitate, pauperibus enim tribuendum est. Non improbo lectionem, quæ nunc in libris nostris fertur: necessitatibus sanctorum communicantes; sed hoc dicimus, alteram lectionē, alterius esse interpretationem. cum enim legimus necessitatibus sanctorum communicantes, quas necessitates dicat, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit, memorijs sanctorum communicantes, nempe quas patiuntur post hanc vitam, qui sancti mortui sunt, sed cum leuibis quibusdam maculis. Rursus cum legimus memorijs sanctorum communicantes, quid sit hoc loco memorijs sanctorum comunicare, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit, necessitatibus sanctorum communicantes; esse scilicet necessitates eorū, qui pie mortui sunt quos oporteat adiuuare orando, & eleemosynas pro eis faciēdo. Deinde cum sanctus vir Tobias filio præcipiebat, vt poneret panem, & vinum super sepulturam iusti, an existimabat mortuos indigere cibo, aut potu? quis hoc dicat, nisi Gentilis aliquis delirus? aut nunquid secundum legem symbolice hoc fieri iussit? ne id quidem: nihil enim Moises de hoc præcepit. quid ergo sibi voluit? aut vnde hoc didicit? scilicet spiritus charitatis eum docuit, iustos & sanctos, qui cum peccatis leuioribus per humanā infirmitatem commissis mori solerent, quæ post hanc vitam expiare oporteret; precationibus & eleemosynis eorum, qui cum ipsis charitate iuncti essent, adiuuandos esse. Ad hoc ergo iussit panem & vinum super sepulturam iusti ponere, vt qui ex eo ederent, pro mortuo iusto orarent. Vnde statim subiungit (& noli eum comedere, & bibere cum peccatoribus, admonens vt ijs impartiat panem pro mortuo oblatus, qui sint Deum timentes, ac religiosi, vt eorum orationes pro mortuo exaudiantur. Durat usque in hodiernum diem per multas Catholicorum ecclesias in Hispanijs ac Gallijs hæc religio & pietas ponendi super sepulturas panem & vinum in vsum sacerdotum, vt pro mortuis orent. Dignus est enim operarius cibo suo, sicut Dominus dixit. Huc etiam pertinet, quod Apostoli constituerunt, quæ etiam traditio vsque in hodiernum diem durat, vt inuitarentur homines ad conuiuū, vt cibū sumerent in memoriam defuncti, vt pro eo precentur: quibus præcipit apostolica cōstitutio sobrie comedere: & in primis

Qui auctores antiqui legant in epist. ad Ro. memorijs sanctorū cōmunicantes.

Quod vtraque lectio sit alterius interpretatio.

Tob. 4.

Vnde didicerit Tobias ponere panem & vinum super sepulturā, & quid sibi velit.

Apostolica constitutio de com-
pravando in
exequiis in me-
moria pie de
functi, ut p eo
orent.

2. Mac. 12.

Inde didicit Iu-
das Macab. p
peccatis mor-
tuorum fieri sa-
crificia, unde
Paulus fieri in
vetere testamē-
to pro peccatis
mortuorum ba-
ptismata.
1. Co. 15.
Num. 19.

2. Cor. 5.
Gal. 3.
Explicatio loci
Pauli obscuri,
ut quid bapri-
zantur p mor-
tuus, ducta ex
scriptura, & an-
tiquis eius in-
terpretibus.

primis presbyteris, & Diaconis, ut possint esse alijs exemplo, & monere alios, si qui erūt modum transgressi. ita enim fit, ut sicut sanctus Tobias precipit, non comedatur panis super sepulturam defuncti positus, neque bibatur cum peccatoribus. An sunt Magdeburgen. & ceteri Lutherani sapientiores, quam Tobias & sancti Apostoli, & omnes ecclesie catholicorum, quae hunc morem, & hanc pietatem, quam adhuc frequentant & colunt, a sanctis Apostolis auctore & teste Clemente Romano, acceperūt? aut etiā sanctiores, & magis eruditi in lege Moisis, quam Iudas Maccabeus? qui facta collatione, misit, sicut scriptum est, duodecim millia drachmas Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificiū, bene & religiose de resurrectione cogitans: nisi enim eos, qui crediderant, resurrecturos speraret, superfluum & vanum videretur orare pro mortuis, & quia sperabat, quod ij, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sed quia soletis, cum vos scriptura sancta premit, negare canonicam esse: tamen si hos libros ab ecclesia receptos esse inter canonicas scripturas testes sunt Clemens Roman. beatus Hierony. in prologo, Aug. libro 18. de ciuita. Dei c. 36. libro 2. contra epistolam Gaudentij c. 23. lib. 2. de doctr. Christi c. 8. libro de cura pro mor. c. 1. item Synodus Romana Damasi, Synodus Carth. Synodus Afric. Synodus alia Romana Gelasij, & Synodus Floren. ac Triden. tamen seponamus interim horum librorū auctoritatem si non valent apud vos ad auctoritatem, at valeant saltē ad antiquitatem. Responde mihi, unde didicit Iudas Maccabeus, quem vos saltem virum bonum, sanctum, & in lege Moisis eruditum, & fecisse hoc, non credo negabit, & si sequendum esse non putetis, unde, inquā, didicit pro mortuorum quoque peccatis fieri sacrificia, nisi unde Paulus quoque didicit, fieri pro mortuorum peccatis baptismata, quae ad iustificationes culturae, sicut idem Apostolus vocat, pertinebant: Si mortui, inquit, nō resurgunt, ut quid baptizantur pro mortuis? ex eo, quod ritu solenni secundum legem fiebat, probat resurrectionem esse. Scriptū enim erat in Num. Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergetur ex hac aqua die tertio, & die septimo: si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. deinde subiungit: omnis qui tetigerit humanae animae morticinium, & mortuus erit sine hac mundatione, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel, id est, propter hoc peccatū morietur: quia, inquit, aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. pro peccatis ergo eorum, qui cum pietate alio qui mortui erant, sed sine huiusmodi baptismatibus, siue aspersio nibus: alij postea, qui de eis solliciti erant, baptizabantur, id est, aspersiones illas, sine quibus illi a vita recesserant, sibi per sacerdotes legis adhiberi curabant ad satisfaciendum pro illis, quod quidem nunquam fecissent, nisi iam crederent, quod postea Apostolus scripsit: Omnes nos manifestari oportere ante tribunal Christi, ut referat vnusquisq; propria corporis, pro ut gessit, siue bonum, siue malum. In hanc enim fidem resurrectionis, & remunerationis, quae reuelanda erat, conclusi in illis symbolis, & umbris sub lege custodiebantur. Ut quid ergo, inquit Apostolus, baptizatur pro mortuis, id est, mundantur a sacerdotibus secundum legem pro peccatis eorū, qui mortui sunt sine mundatione, si mortui non resurgunt, ad hoc scilicet ut referat vnusquisque propria corporis, pro ut gessit, siue bonū, siue ma- lum?

lum? sic enim (ne sine auctore, & quidem magno, & antiquo patre loquamur, ut semper facere solent Magdeburgenes) sanctus Ephren Syrus in testamento suo, siue in sermone de morte sua hunc Pauli locum interpretatus est. Si (inquit) mortui non resurgunt, ait Apostolus, ut quid baptizatur pro mortuis; δι γάρ τού νόμου επί προσδοκία τῆς ἀναστάσεως ἐν μυστηρίῳ συγκεκλήσ-
μένοι κατέχοντο ἕως τῶ μέλλουσιν ἀνακαλυφθῆναι καθὼς ἀνεγνωτε, ὅτι ἐν πρῶ-
φοραῖς λαπιῶν περιεκαθάειρον αἱ ἐν νόμῳ ἱερεῖς. Interpretemur latine. Qui enim inquit, in lege erant, propter spem resurrectionis in mysterio tenebantur conclusi in eam fidem, quae reuelanda erat, sicuti legistis, quod sacerdotes legis in oblationibus culturae mundabant. Deinde concludit idem sanctus Ephren, si hoc illi poterant, multo magis posse sacerdotes noui testamenti debitum mortuorum sanctis oblationibus & precibus dissoluere. Quanta vero sit huius patris in ecclesia catholica auctoritas, testatur grauissimus auctor Hieronymus: ad tantam enim ait venisse illum claritudinem, ut post lectionem scripturarum publice in quibusdā ecclesijs eius scripta recitarentur. Audetis ergo comparare vos cum sancto Ephren? Sed ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum, sic quoque hunc locum Pauli interpretatus est Ephrensyrus secutus Eustratius presbyter Constantinopol. in libro de immortalitate animae & operatione eius post libri mortem, cuius ut antea dixi, meminit etiam Photius Constan. in bibliotheca sua. accedat etiam auctoritas Apollinaris veteris interpretis scripturarum. is enim interpretans illum locum libri Numer. Si mortuus fuerit sine hac mundatione, polluetur, & immunditia eius manebit super eū, hac (inquit ille) validissima ratio est contra Samaritanos. Etenim nisi esset post mortem ratio mundicitiae, & immunditiae, nunquam legislator de mortuo dixisset. Si mortuus fuerit sine hac mundatione, immundicia manebit super eum. Haec tenus Apollinaris. Scripturam ergo negat, & cum Samaritanis facit resurrectionem negantibus, qui negat mortuos sine mundatione letiorum macularum, non posse post mortem mundari, ut mundati resurgant, tandem recepturi propria corporis, prout gesserunt bonum, sicut Apostolus ait. Praeterea cum Ecclesiasticus praecipit inquit: Mortuo ne prohibeas gratiam, dicant nobis Magdeburgenes, de qua gratia hic praecipit existimant, nisi de gratia dati? Sic enim idem Ecclesiasticus proxime dixerat, Pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Deinde, quia subiunxerat, Gratia dati in conspectu omnis viuētis, quō praecipiebat omni petenti dare, sicut est in euangelio, ne quis existimaret, viuīs tantum, qui petere possunt, & quos videmus coram petentes benefaciendum esse, subiungit statim, Et mortuo ne prohibeas gratiam, scilicet dati. Dari ergo aliquid potest mortuo, quod ei opus sit, & eum iuuet. Hoc autem, quod mortuo dare scriptura sancta praecipit, cū aliud esse non possit, quam orationes, sacrificia & elemosynae, quae pro eo fiunt ad emundationem sordicularum in Purgatorio, cōsequens necessario est, ut qui & locum Purgatorij, & huiusmodi gratiā dati mortuis neget, & prohibeat, ut Lutherani prohibent, idem scripturae sanctae contradicat. Haec tenus ex scripturis sanctis, p Purgatorio, & p pijs animis defunctorū pietate nostrae beneficentiae in eo adiuuēdis. Testimonia, vero veterū patrū praetermittā nūc, q̄ partim ex aliorū libris, partim ex meis de dogmaticis characteribus

1. Cor. 15.

Num. 19.

2. Cor. 5.
Ecl. 7.

Luc. 6.

Qui purgato-
rium & orandū
esse pro mor-
tuis negāt, scri-
pturis contradi-
cunt.

Ggg bus

bus peti possunt, ne eadem sæpius repetantur, vnus tantum ad illos ipsos testes nunc accedat Eusebius Alexandrinus, quem in libris nostris tū propter eius antiquitatem, ac sanctitatem, tum propter auctoritatem, quam ei Antherus pontifex in epistola sua tribuit, libenter citare soleo. is igitur in homilia *ἐς τὴν κυριακὴν, μνήμητι* (inquit) *ἐν τῇ προσκομιδῇ καὶ τῶν προσ-
απελθόντων γονέων καὶ ἀδελφῶν, τῆτο γὰρ ποιῶν, μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν παρέχας τοῖς
προσπελθούσι, πλήρωσόν σὺν τῷ δούλῳ.* Memento (inquit) in oblatione sanctæ scilicet Eucharistiæ, parentum, ac fratrum, qui iam de vita decesserunt: hoc si feceris, magnam eis requiem præbes, comple preces tuas. cum hoc vltimum addidit, inchoatas & quasi dimidiatas preces eas mihi iudicasse hic auctor videtur, quæ pro viuis, & non etiam pro mortuis adhibeantur. Sed tempus est ad alia pergendi: nec enim propositum est mihi omnia dicere, sed quæ magis necessaria sunt, quæque ab alijs, qui ante me de eisdem rebus scripserunt, prætermittenda sunt, quia nec illi omnia dicere aut potuerunt aut voluerunt. Quod si adhuc Magd. nō crediderint, doctrinā Petri, quæ est in epist. Clem. de exequijs mortuorū, & precibus, atq; elemosynis, pro eis faciendis, consonā esse scripturis sanctis, in eisq; hanc religionē, & pietatē mortuos adiuuandi, cōtineri, obiiciant, si quid præterea aduersus hæc habēt vt ad vtilitatē siue ipsorū, siue aliorū adhuc respondeamus, quod quidem scio non facient, ne magis ac magis de inscitia, & errore redarguantur.

Responsio ad illud in epistola Clementis 3. neminem iudicandum pro eo, quod ignorauit, cum videatur contradicere euangelio, de seruo ignorante voluntatem domini, & crapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quod merita Apostolorū Dæmonia eijcerent, quodque neutrum eorum Magdeb. intellexerint, ex verbis ipsius epistolæ demonstrari. Cap. 15.

Pergunt deinde Magdeb. accusare doctrinā harum epistolarū. His (inquit) simile est, quod Clem. 3. dicitur, neminē pro eo, quod ignorauit, iudicātū iri, sed tantū pro eo, quod quis sciuit, & nō fecit, cū tamē Christus dicat: seruus ignorans voluntatē Domini, vapulabit. Sed recitemus, quæ Clemens scripsit, vt intelligant, qui hæc lecturi sunt, neq; Clementem, nec euangeliū istos intellexisse: Si quis, inquit, sane audiens sermonē veri prophetæ velit recipere, aut nolit &c. & paulo post: igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certum est, quia ignoret: & ignorans vult, & desiderat, quod non expedit agere. propter quod pro hoc non iudicatur. de eo loquitur, vt vos videtis Magdeburgenses, qui ideo ignorat, quod facere expedit, quia non prius audiuit, scilicet sermonem veri prophetæ, de quo proxime dixerat, si quis sane audiens sermonē veri prophetæ &c. hic, inquit, non iudicatur propter hoc, quod ignorat, quomodo. n. secundū Apostolum, credere potest, nisi audiat? aut quomodo audiet sine dicente, vel prædicante verbū? Fides. n. ex auditu est, vt idem Apostolus ait, auditus autē per verbū Dei. Auditum enim vocat hic scriptura, vt supra iterum dixi, reuelationē, quæ fit per spiritū Dei, ex qua fides existit, sicut ait Abdias propheta: Auditum audiui a Domino: & Esai. Quis credidit auditui nostro? id est, reuelationi nobis factæ, siue cognitioni rerū nobis ostensarum? Sic igitur secundum hanc consuetudinem loquendi in scripturis dixit Clemens. Priusquam audiat quis, quod ei expedit, id est, priusquam re-

Rom. 10.

Abd. 1.
Es. 53.

ueletur ei veritas, certum est, quia ignoret, & ignorans vult, & desiderat, quod non expedit, agere: & quia hic ignorat, non iudicatur pro hoc. Si. n. Cornelius non audisset, quid oporteret se facere, id est, baptizari, an esset pro hoc iudicatus? id est, punitus? minime. quomodo enim audire sine prædicante potuisset? Quare quicumque iudicantur, prius audiunt, quod verum est, & quod eis expedit agere. Subiungit deinde Clemens: Cum vero audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tūc si permanserit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus, recte iam vocabitur ad iudicium, daturus poenas, quia vitæ huius spacium, quod ad bene viuendum accepit, in ludibrijs consumpserit errorum. Qui vero audiens hæc, libenter accipit, & gratulatur, bonorum sibi doctrinam fuisse delatam, requirat intentus, & discere non desinat, vsque quo cognoscat, si est vere aliud sæculum, in quo bonis præmia præparata sint. Hactenus Clemens eum descripsit, qui iam per fidem a Deo sibi reuelatam cognouit Deum esse, & remuneratorem esse. Deinde subiungit: Et cum certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam esse. Hoc vero subiunxit conuenienter scripturis sanctis, ne quis falso, vt Lutherani tradunt, existimaret, posse hanc fidē, de qua loquebatur, esse perfectam, aut satis sine charitate, per quam fides in operatione mandatorum Dei exercetur. Deinde paulo post: Nam si me docente, inquit, ea quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuat, & animo prauis opinionibus occupato oblitescere nititur, non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis, vt cognitis ijs, quæ sunt, vt sunt, in bonis actibus dirigat viam suam. Huiusmodi ergo est seruus ille, de quo ait Dominus in euangelio: seruus nesciens voluntatem Domini, vapulabit paucis: de eo enim loquitur, qui alio docente voluntatem Domini, eam nescit, nescit inquam, quia scire nō curauit, aut noluit. itaque cum seruum vocat scriptura, satis clare significat, scire eum, habere se Dominū; qui autem audit habere se Dominum, simul audit, quod sibi expedit, scire voluntatem Domini: quod quidem si non faciat, sed potius per ignorantiam peccet, vapulabit quidem, tametsi paucis, si cum eo comparetur, qui scit voluntatem Domini, & non facit. ac Clemens quidem de ignorante loquitur priusquam audiat, quod sibi expedit. Notarunt præterea Magdeburgenses in eadem epist. 3. Clementis, quod Apostolorum meritis attribuitur Dæmonum eiectio, cum tamē (inquiunt) scriptura verbo Dei, fidei, & nomini Christi eam vim adscribat, Matthe. 16. In nomine meo Dæmonia eijcient. Hic quoque verbis ipsius Clementis in eodem loco positus, eosdem Magdeburgenses redarguemus, planumque faciemus, aut ipsos non intellexisse, quod Clemens satis alioqui perspicue scripsit: aut malitiose deprauasse. Recitemus ergo Clementis locum: Amen (inquit) dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceris monti huic, transi hinc, & transibit. deinde subiungit: huius vocis etiam vos ipsi documenta cepistis: & iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos nō ignoratis. quia astantibus nobis eorū meritis dæmones cum passionibus, quas hominibus inuexerūt, trāsierunt, & fugati sunt. quæ vero merita Apostolorū dicat, id est, quomodo me-

Ggg ij rue-

ruerint eijcere demones, satis ex eo, quod proxime dixerat, perspicitur, si quidē recitato, quod Dominus dixit; Si habueritis fidē sicut granū sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, statim subiungit Clemēs, huius vocis vos ipsi documenta cepistis, id est, huius fidei virtutē in Apostolis experti estis, scilicet cum ex huius fidei meritis demonia eijciebant: vnde statim subiungit, & iam facta quēdā per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos, nō ignoratis, quia astantibus nobis, eorum meritis demones transierunt, & fugati sunt. Quomodo. n. si proprijs meritis demonia eijciebant Apostoli, illius vocis, qua Dominus dixit habentibus hādem sicut granū sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, documenta ipsi prębuerunt eijciendo demonia? an non sunt hęc repugnātia? sane sunt. nō igitur merita Apostolorū dixit, sed merita fidei, quę in Apostolis erat, & in eis merebatur, hoc est, digna erat eijcere & fugare demones. Si fidē non habuissent Apostoli, quā Christus dixit habere oportere ad fugandos demones, non meruissent, siue non digni fuissent, qui fugarent eos. Ista ergo merita Apostolorum Clemens dixit, fidem inquam, quam habebāt munere Dei, quod iterū atque iterum repetit Clemens, subiungit enim: Quia enim alij quidem homines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est, quę non alia esse quam patientibus quidem infidelitatis, curantibus vero fidei demonstratur. An nō tribuitur hic aperte fidei tanquam causę, demoniaci curatio? Deinde subiungit: Infidelitas. n. dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiā prębet. peccatum vero, hominem passionibus obnoxium facit: fides autē futurum Dei iudicium esse credens, continet homines a peccato: non peccantes vero, non solum liberi sunt a demonibus, & passionibus, verum & aliorum Demones & passiones fugare possunt. Hic rursus fidei tribuitur, non solum continere hominem a peccato, & non peccantem liberare a demone, sed alios a demonibus liberare. Si in vobis Magdeb. fides ista esset, quam hic Clemens dicit, quę viua perfecte crederet futurum Dei iudicium, non sic homines manifestis mendacijs deciperetis. Sed hoc non creditis, nisi fide infirma, & mortua, quę caret energiā charitatis. Vnde fit, vt omnia cōco odio acti ad calumniā rapiatis, nihil veriti, ne postea erubescendum sit in mendacio depręhensis. Postquam adhuc locum de fugatis demonibus meritis Apostolorum responsum erat, contuli has epistolas Romę cum vetustissimo exemplari bibliothecę Vaticanę, in quo sic scriptum reperi, eorum meritis trinę beatitudinis. Et si enim ex antecedentibus, & consequentibus, vt docui satis intelligi potest, merita Apostolorum, quibus demones fugabantur, merita fidei, quę in Apostolis erat, Clementem intellexisse: tamen cum ita, vt dixi, scriptum in antiquis reperiamus, non est amplius in hoc loco laborandum, si quidem expressa sint merita fidei Trinitatis, quibus Demones fugabantur. non enim meritum proprium apostolorum, sed meritum fidei Apostolorum in Iesum, & in patrem & in spiritum sanctum demonia ex corporibus obsessis expellebat. Sed respondeamus iam ad alia, quę in accusatione Magdeburgen. sequuntur.

Locus epistolę
Clementis de
vetusto codice
emendatus.

De

De Constitutionibus ecclesiasticis, in vniuersum: & quomodo eas heretici, ad legem seruitutis pertinere falso credant, & de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripturę sanctę, & quid lex seruitutis, & quomodo hęc Lutherus ignorauit. Cap. 16.

” Sexto (inquiunt) sana etiam doctrina de libertate Christiana multis modis deprauatur. Varię enim traditiones humanę coaceruantur, quibus conscientijs laquei ponuntur, & opinio cultus & meriti affingitur, cuiusmodi sunt de confessione auriculari 1. Clementis: de reliquijs fragmentorum post coenam Domini, de sacris vasis, de palla, ac velo, & alijs, vbi transgressoribus poena anathematis etiam a Petro statuta dicitur, Clementis 2. de vitanda menstruata, & de purificatione Clemens. 4. & quę sequuntur, quę suis locis recitabimus. Hęc omnia a sanctis Apostolis tradita, quę in sanctis scripturis non expresse legunt, traditiones humanas vocant isti: nullumque exemplum nobis relictum esse volunt ex eorum numero, de quibus Apostolus Paulus ad Thessal. scripsit: Tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: neque volunt, vt illa Corinthiorum laus nobiscum communicetur, cum ait. Laudo vos, quod sicut tradidi vobis, traditiones meas tenetis: neque ea, quę in ecclesia Corinthiorum disposuit, sicut promiserat, cum ad eos reuersus est, ad vllam aliam ecclesiam catholicorum peruenisse volunt, si quidem quascunq; in ecclesijs nostris dispositiones per manus ab antiquis patribus acceptas, & summa religione & cultu ab ipsis Apostolorum temporibus seruatas retinemus, omnia ad humanas traditiones referunt: hisque tradunt, doctrinā de libertate Christiana deprauari, de quo prius differam aduersus istos: postea sigillatim de ijs, quę notantur ad hunc locum pertinentia. Illud tamen prius hic dicam, videri mihi Magdeburgenses, & reliquos magistros Lutheranorū similes esse illius Iudę Galileę editiosi, cui erat, vt Iosephus lib. 18. antiquitatum Iudę cap. 2. scribit, immutabilis amor libertatis, ita vt profiteretur, quęuis potius tormenta subeunda esse, quam vllum hominem appellandum dominum, cui conseqens erat, vt nullis hominū legibus, aut constitutionibus parendum esse traderet. ac fortasse huius heresis illa erat, de qua beatus Petrus in epistola sua secunda, Dominatum (inquit) contemnunt, audaces, sibi placentes, & quę sequuntur. Sed excutiamus quod in primis quasi huc pertinens ex epistola beati Pauli ad suā perditionem isti deprauant: Pretio (inquit Apostolus) empti estis, nolite fieri serui hominum. Docuit Apostolus, omnes in Christo tum liberos, tū seruos æquales esse, qua libertate, sicut idem ad Galatas scripsit, liberauit nos Christus: itaque & seruos liberos esse Christi: & liberos seruos eiusdem, & vtrosque conseruos pretio redemptoris nostri emptos: quamobrē cauendum esse, ne propter seruitutem humanam non simus serui Christi, in quo admonuit, quod idem ad Ephesi. scripsit, oportere inuicem subiectos esse in timore Christi. Sed quia illud, Pretio empti estis; nolite fieri serui hominum, ex eorū numero est, quę beatus Petrus dixit difficilia esse intellectu in epistolis Pauli, quę indocti (inquit) & instabiles ad suam perditionem deprauant, erant enim, qui male illud interpretantes, existimarent non esse parendum Principibus Gentilibus, ex quo fiebat, vt euangelium vituperaretur, quasi doceret, non debere esse subditos Christianos dominis non Christianis, idcirco beatus Petrus: subiecti (inquit) estote om-

Ggg iij ni

2. Thess. 3.

1. Co. 11.
Nolite Magde.
comunicari no-
biscum laudem,
quā tribuit apo-
sto. Corinthijs,
quod tenerent
traditiones.

Magd. & ceteri
Luthe. similes
Iudę Galileę.

2. Pet. 2.

1. Cor. 7.

Gal. 3.

Eph. 5.

2. Pet. 3.

1. Pet. 2.

Gal. 4.

Rom. 15.

2. Pet. c. 2.

In constitutionibus ecclesiasticis nihil obijci potest contra libertatem christianam.

Lutherani magistri neque quid sit lex, libertatis, neque quid lex seruitutis, a qua liberati sumus, intelligunt.

Lex libertatis non magis deprauatur constitutionibus ecclesiasticis, quem leges decalogi.
Rom. 4.
Heb. 10.

Gal. 3.

1. Tim. 1.

Matth. 23.
Heb. 10.

De lege libertatis in constitutionibus apostolicis lib. 6.

ni humanę creaturę propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudē vero bonorum, quia sic est voluntas Dei, vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. deinde subiungit: Quasi liberi, & non quasi velamē habentes malitię libertatem, sed sicut serui Dei. Interpretatus est, vt mihi quidem videtur, quod Paulus dixit: Precio empti estis; nolite fieri serui hominum. perinde. n. hoc esse puto, ac si diceret: subiecti estote ijs, qui vobis præfunt, ita vt liberi sitis a peccato, qua libertate Christus nos liberauit, qđ est subiectos esse, & seruire in Domino. Cauete autem, ne prætextu libertatis Christianę, sanctiones ac leges humanę potestatis detrectetis. Itaq; cum Paulus vetat fieri seruos hominum, non vetat fieri seruos hominum propter Deum, & placere illis in bonū ad ædificationem, vt idem Apostolus ad Roman. scripsit, facientes voluntatem eorum, hoc enim est, quasi liberos esse; sed veruit fieri seruos hominum ad peccatum, & in contumeliã redemptoris nostri. Qui ergo obseruatione eorum, quę religiose in ecclesia ordinata sunt, doctrinam de Christiana libertate deprauari tradunt, hi potestatibus obedientiam negant, quasi velamen habentes malitię libertatē, vt beatus Petrus de similibus dixit, id est, falsam speciem libertatis Christianę, licentię suę malitiose prætexentes. quid enim peccati exprobrare, aut obijcere possunt isti in ijs, quę a prepositis ecclesiarum, sanctis pontificibus, & concilijs constituta & præcepta sunt ad reuerentiam, religionem, decorum, & ordinem in diuinis rebus pertinentia; quod propter peccatum cum libertate Christiana conuenire non possit? Si Magdeburgenses intelligerent, quę sit lex libertatis, quam scriptura sancta dicit, & in quo sita sit libertas, qua Christus nos liberauit, & quę rursus seruitus illa legis, qua liberati sumus, nunquam ista dicerent, quę nunc dicunt. Explicemus ergo nos hoc secundum scripturas sanctas, doceamusq; non magis sanam doctrinam de Christiana libertate constitutionibus ecclesiasticis deprauari, quam decalogo deprauetur. Cum igitur euangelium eadem alioqui prohibeat, quę lex Mosaiici decalogi: hoc tamen præstat euangelium, quod lex iram operatur, occidens statim transgressores sine vlla misericordia, & nominem iustificans; qui ex lege sit, sicut Apostolus docet, id est, qui faciat opera legis timore carnali supplicij legis: hi. n. sunt, & dicuntur ab Apostolo esse ex operibus legis: euangelium vero non occidit peccatores, sed parcit, iudicium futuro iudicio reseruans: iustificatque eos qui ex fide sunt: id est, qui non secundum legem seruitutis ex timore carnali, sed ex charitate in Deum faciūt opera legis, hoc. n. est esse ex fide sicut idē Apostolus loquitur. qui. n. perfecte & vt oportet credit, idem etiã diligit: & qui diligit, sermones eius, quem diligit, sponte facit; vnde lex non est, vt Apostolus ait, posita iustis, quia scilicet fidē habent cū dilectione, ex qua fide viuunt, & operantur per charitatē opera illa legis grauiora, quę euangeliū dicit, nō autem operantur quasi ex lege, id est ex timore supplicij mortis, sicut scriptum est, Irritam quis faciens legem Moisis, sub duobus, aut tribus testibus, sine misericordia moritur; iustis (inquam) non est posita lex seruitutis. Vt enim ait Clemens Romanus in lib. vi. de constitutionibus apostolicis, loquens de lege libertatis. Voluntatem hominis rursus liberam reliquit Dominus non præfenti, eademque breui morte mulctans, vt sub lege, sed iudicium in alterum sæculum reijciens, vt sub

lege

lege, sed iudicium in alterum sæculum reijciens. haftenus Clemens. Hoc autem magis adhuc idem Apostolus paulo post declarat. cum enim dixisset: & si quid aliud sanę doctrinæ aduersatur, quę est secundum euangeliū glorię beati Dei, quod creditum est mihi, interposuissetq; ea, quę proxime sequuntur ad hanc dispensationem sibi creditam pertinētia, rursus more suo redit ad continuandum propositum, subiungens: superabundauit autem gratia domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione, vt perinde sit, quasi diceret, sublata parenthesi, quę obscuritatem periodo adfert, sciētes hoc, quia lex non est posita iusto, sed iniustis & non subditis: superabundauit autem gratia domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione, in quo quidem docet differentiam legis & euangelij, sine præstatiā potius euangelij supra legem, in eo scilicet, quod commune erat legis, & euangelij, id est, quantum ad decalogum. lex enim decalogi Mosaiici iubebat, & vetabat, vita & morte propositis: quę ratio iubendi & vetandi bona erat, & utilis ijs, qui terrore, & supplicio præfenti indigebāt, nunc vero, inquit, superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione. eadem enim iubet, & eorum contraria vetat euangelium, sed non operas iram & statim occidens, vt lex illa seruitutis antiqua: immo, vt Clemens ait, reijciens iudicium mortis in alterum sæculum, & hic gratiam tribuens operanti secundum legem libertatis, siue secundum legem gratiæ, id est, operati ex fide ac dilectione. Hęc est, vt hoc obiter obseruetur, illa, quam Dominus à nobis in euangelio requirit, superabundantia iustitię nostrę ex fide scilicet, & dilectiōe supra iustitiā scribarum & Phariseorū, qđ ex lege erāt, qđ ergo a Paulo de lege seruitutis dictū est, nō esse positā iusto, hoc pater & magister vester Martinus lutherus dux euangelicorum primus ad legem libertatis pertinere voluit: & quod de operibus secundum legem seruitutis ab Apostolo scriptum erat, ad opera secundum fidem & dilectionem retulit: ita vt doceret, non est opera necessaria, neque necessariā legem ad operandum, sed tantum ad ostēdendum peccatum. vnde Hunc vos magistrum & ducem sequentes traditis, omnes leges ecclesiasticas cum euangelica libertate pugnare, quas tamen necesse est non magis pugnare, quam decalogum, cum æque illarum legum, seu constitutionum opera, atque opera decalogi ex fide & dilectione facere oporteat, si iustitia nostra plusquam scribarum & Phariseorum abundare debeat: & vtraque si negligantur, supplicio mortis, in altero sæculo subeundę sancita sunt. immo illud etiam dicendum est, quo magis lutheranos magistri & prophetę sui pudeat, legem, quę non iusto, sed iniustis, & non subditis posita est, cuiusmodi sit, si hoc feceris, aut illud nō feceris, has, aut illas poenas dabis, legem illam esse, quę duos, & obedire nolentes terroribus, & suppliciorum minis impellit: non autem, quę ijs, qui recte viuere volunt, quę faciendę sunt, & quę vitandę, declarat, & de eis admonet, ad ea que inuitat, & ducit nō solum ex scriptura sancta, vt iam demonstratum est, intelligimus, sed ipsa etiã ratio naturalis hoc docet. Hinc enim Plato in libro de legibus ix. turpe est (inquit) quodammodo, legibus sancire, quęcunq; in huiusmodi ciuitate facturi sumus, cuius ciues bonos futuros dicimus, & ad studium virtutis recte se habituros. velle. n. vt quis in tali ciuitate bene morata natus sit, qui ita nequitix aliorum turpissimorum particeps sit futurus, vt oporteat legibus, & minis præcauere, si quis eiusmodi existat,

turpe

1. Tim. 1.

In quo præter euangeliū legi quantum ad decalogū alioqui communem legis & euangelij secundū apost.

Quę sit superabundantia illa iustitię, quam dominus supra iustitiā scribarū & Phariseorum requirit.

Quod in epist. ad Tim. de lege seruitutis scriptū erat, ad legem libertatis Lutherus retulit.

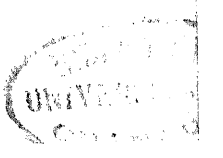
curpe est quodammodo, vt dixit sed quia non vt antiqui illi legislatores, qui ipsi ex dijs nati, filijs deorum leges scribebant, sed vt homines generi hominum nunc leges scribimus, non est inuidiosum metuere, ne quis ciuis sit inflexibilis, qui adeo durus natura existat, vt nō magis animus eius molliatur, quā semina illa, quæ in cornu fata, ita durefcūt, vt nec igni molliantur: hi igitur legibus, quamuis ita validæ sint, non flectuntur quorum causa legem de sacrilegio & si non grate primum scribimus, si quis hoc cōmittere audeat. Deinde subiungit alioqui ciuem bene educatum, non est, quod velimus, aut, speremus, hoc morbo vllō vnquam tempore laboraturum. verum famuli istorum, aut peregrini, & peregrinorum ministri multa huiusmodi aggredi queant. maxime ergo propter hos, tametsi vniuersæ generis humani infirmitati metuam, legem de sacrilegis dictabo & de alijs huiusmodi, quæ ad curandum difficilia sunt; aut sanari nō possunt. hæc Plato quæ quia vera sunt, nostra sunt vt ait Iustinus in priore apologia. Platonem ergo non scriptura diuina, sed natura solum docuit, legem scilicet timoris, quam nos legem seruitutis vocamus, iniustis scribi ad cogēdū eos metu poenæ, non autem ijs, qui naturaliter sicut apostolus ait, ea quæ legis sunt, faciunt, qui sibi ipsi sunt lex non scripta, sed nata, qui ostendunt sicut idem apost. ait, opus legis scriptum in cordibus suis, at Lutherum neque scriptura docere hoc potuit, quia non legis libertatis patronus esse voluit sed licentiæ, quæ facit, vt idem Plato libro. 3. de legibus ait, ne legibus subiecti esse velimus. sed illud præterea non minus fatuum est, quod Philippus Melancthon princeps discipulus Lutheri in visitatiōe saxonica his verbis scripsit, cum vellet esse corrector, & moderator doctrinæ magistri sui, qui liberum arbitrium prorsus tollebat, voluntas humana vis est libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege, & vi cogitur, vt non furari, non occidere. Deinde subiungit rationem. quia Paulus (inquit) docet esse quādam iustitiæ partem, quam caro coacta suis viribus faciat Rom. c. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. Quid autem faciūt, nisi ciuilem iustitiam? exigit autem deus iustitiam hanc. 1. Tim. c. 1. lex est in iustis posita. Hæc ille. qui si duos versus Pauli antecedentes contulisset, & considerasset, quibus planè conuincitur, non intellexisse, quæ hic scripsit, & de quibus affirmavit, nunquam ea scripsisset: neque sic opinatus esset. Dixerat ergo apost. non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur, scilicet apud deum, hoc enim necessario repetendum est *ἡ δὲ κοινὴ*. deinde subiungit statim exemplum eorum, qui in lege naturæ sine vlla lege foris scripta iuste coram deo viuentes, apud deum iustificati sunt, qualis erat Iob, cum enim inquit, gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Docet itaque hic Paulus, quem admodum gentes in lege naturæ iustificari poterant apud deum, faciētes scilicet, quæ legis sunt, vt eis natura institū erat. Deus enim ad hoc & excitabat, & adiuuabat, cum non resistebant. Philippus vero non intelligens quid diceret, & epistolę Pauli antecedentibus, & consequentibus repugnans, sic ait, Paulus docet esse quādam iustitiæ partem, quam caro coacta suis uiribus faciat Rom. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. si enim de iustitia carnis hic locutus est Paulus, quorsum cum dixisset in Iudæos, qui de lege scripta gloriabantur, non enim auditores legis iusti sunt apud deum,

Neque natura neq; scriptura Lutherum docuit, quod Platonem sola natura.

et sic Philippus Melancthon voluit esse corrector, & moderator Lutheri in libero arbitrio.

deum, sed factores legis iustificabuntur, statim subiecit ad demonstrandū exemplo quod dixerat de ijs, qui facientes legem iustificantur apud deū, cum enim gentes &c. ex hoc ergo loco dogma peruersum Melancthonis de libero arbitrio, ab ipso met auctore redarguitur. Etenim si ex loco isto prauè intellecto de iustitia carnis, quæ meretur laudem solum apud homines, concluditur secundum Philippum libertas voluntatis ad faciendā iustitiam carnis, ergo multo magis ex eodem loco necessario intelligendo de iustitia spiritus, quæ laudem habet apud deum, concluditur secundum apostolum libertas voluntatis ad faciendam iustitiam spiritus, ex qua homo iustificetur. Deinde quo magis intelligatur absurda Philippi repugnātia, si illud quod Paulus ait. 1. Timo. c. 1. lex est iniustis posita, ad hoc quod Paulus dixit in epist. ad Rom. c. 2. de gentibus, quæ natura faciunt, quæ legis sunt, pertinet, vt Philippus affirmat, ergo iniustæ erant istæ gentes, de quibus Paul. ait, cum enim gentes, quæ legem non habent, natura, quæ legis sunt, faciunt, &c. Præterea si iustitia ista carnis ad deum relata, licet ex timore ac per vim facta, bona est, ergo non potest fieri solis viribus naturæ vt Philipp. existimat: aut si dicit, posse, iam se Pellagianum faciet. quod si non vult Pellagianus esse, & concedat, opus esse gratia dei ad faciendam iustitiam istam carnis, si ista gratia dei quæ ad naturā accedit adiutrix, nō priuat voluntatem libertate, cur maior gratia, quæ accedit ad operandam iustitiam spiritus, quæ laudem meretur apud deum, libertate naturali priuet? quasi maior gratia magis sit inimica naturæ. in has difficultates, & absurditates, ac repugnantias se coniecit Philip. quia existimauit, cum Paul. dixit, natura quæ legis sunt, faciunt, solum vires naturales dicere, idcirco postquam citauit Paulum dicentem, natura quæ legis sunt faciunt, subiungit ipse, quid autem faciunt, nisi iustitiam ciuilem? quasi iustitia ciuilis, quæ ad deum referatur, viribus tantum naturæ fieri possit. Quanto melius Philon Iudæus, & si Paulum fortasse non legit, intellexit, quam iustitiam, & quomodo natura illā facerent gentes illę, quæ recte viuebant, quas Paulus dicit apud deum iustificari, quāto inquam melius quam Melancthon; qui Paulum legit? sic enim Philon ait in extrema parte libri de præmijs. *αὐτὰ μὲν αἰετὸς τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν εἰσὶν θεοὶ καὶ τοὺς νόμους ἔργους ἐπιτελούντων χάριτι τοῦ θεοῦ τὰ καλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δμοιότητα σεμνοποιούντος καὶ γενναίου.* id est, hæc sunt preces pro bonis hominibus, qui quæ legis sunt, faciunt gratia dei, qui ea, quæ honesta sunt, propter similitudinem, quā cū ipso habent, honore, & præmio afficit. hæc ergo sunt opera, quæ ait scriptura perficiēda esse gratia dei. Sed de his hæcenus. faxit deus, vt si qui ex discipulis istorum hæc legerint, intelligāt, tandē, in quāto errore de libero arbitrio magistri sui vesentur. Atque hæcenus de humanis cōstitutionibus in uniuersum. Exempla uero traditionum humanarū, quibus ponūtur, vt isti aiunt, laquei conscientijs, & opinio cultus & meriti affingitur, posuerunt præceptum de confessione auriculari 1. Clemen. & de reliquijs fragmentorum post cœnam, de vasis sacris, de palla & alijs, vbi (inquiunt) poena anathematis etiam a Petro statuta dicitur, Clem. 2. respondeamus ergo de his prius, postea de alijs.

Hhh De-

Defensio doctrinae beati Petri in epist. Clemen. de confessione auriculari, & collatio eius de
firine, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Proverbijs, & cum
epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quod confiteri in genere
se peccatorem, non facit erubescere, & quomodo beatus Ioannes in epistola sua omnino
loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodo haec non sit impossibilis neque
ardua. Cap. 17.

AC primum quidem de confessione auriculari, de qua non differam prolixè, quod lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi Dei iam feci, videamus, quã vim habeat, & quid in nobis efficiat, vt intelligamus non iniici per eam conscientijs laqueos, sed conscientias potius laqueis solui, neque Christianã libertatẽ deprauari, sed seruitutẽ peccati tolli. Elegãtissima igitur similitudine expressit beatus Petrus in doctrina sua, quã Clemens recitat in hac epistola, quã vtilitatẽ confessio adferat peccatori. cum. n. dixisset, similitẽ esse omnem statum ecclesie magnæ nauis, quæ per vndosum pelagus diuersis e locis ac regionibus viros portat ad vnã potentis regni urbem properare cupientes, descripsissetq; quis nauarchus, quis nauclerus qui nauatæ, qui vectores, quæ tempestates maris, quæ syrtes, quæ promontoria, qui scopuli, qui piratæ, qui fluctus, qui venti: ad extremum dixit, qui essent, qui in nauis nauatantes vomerent, eos videlicet qui peccata instabilis noxiæ confiterentur. ἀπερώντες, inquit, πούτεςιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα ὡς περ νοσοποιῶς χολᾶς τὰς ἐκ πικρίας ἀμαρτίας λέγω, καὶ τὰς ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων, σωθῆναι κακὰ ἀτινα τῷ ὁμολογῆσαι ὡς περ ἀπεράσαντες κομφίσεθε τῆς νόσῃ. προθέμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ἡγάγαν. Interpretemur latine: Vomentes (inquit) id est, confitentes lapsus, qui sunt tanquã bilis quædam, quæ morbũ adfert, peccata dico amara, & mala ex cupiditatibus immoderatis collecta: quæ cũ confitendo vomueritis, alleuabitur egritudo, accedente insuper bona valetudine ex studio, atq; cura. Confessione igitur conscientia onere peccatorũ depresso alleuatur, vt corpus vomitione. Sed quia hanc doctrinã beati Petri negatis, conferamus hunc locum cum epistola beati Petri secunda, cũ ait de iam baptizatis. Si. n. paulũ, id est, ad breue tempus refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius. n. erat illis non cognoscere viã veritatis, quã postquã cognouerunt, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Deinde subiungit: contingit. n. eis illud veri prouerbij. Canis reuersus ad vomitũ, ἐξέρραμα. vocauit beatus Petrus in epist. sua vomitũ a verbo ἐράω cum ἐξ præpositione, quo etiã verbo cũ ἀπὸ præpositione vsus est Clemens recitans doctrinã Petri. Respondete ergo mihi Magde. cur beatus Petrus in epist. sua vocat vomitum peccata? aut quid est vomere peccata propter nausẽ, quam mouent? explicatẽ nobis translationẽ verbi: aut qua parte alia vomere soliti simus, nisi ore? & cur vomere, nisi vt purgemur? Aut ergo concedite purgari animam occulta quadã ceu vomitione peccatorum, quæ ore fit, id est, confessione secreta: aut accusate beatũ Petrum. Deniq; si natura docet, vt vomitionem facturi secretum locum petamus, nisi Cynici esse velimus. idq; vt liberius vomamus, & alios horrore & nausea ne offendamus: an non erit naturæ quoq; consentaneũ, vt foetidas species nostrorum scelèrum secreto vomamus, id est, ore confiteamur?

Aia confessio-
ne peccatorũ
secreta tanquã
vomitiõe qua-
dam spiritali
purgatur.
2. Pet. 2.
Collatio do-
ctrinæ Petri in
epist. clem. de
confessione se-
creta cũ doctri-
na eiusdem Pe-
tri in epist. 2. e-
dem.

teamur? Videte quid leo ille, quem totus Oriens & Occidens cognomen-
to Magnum appellat, ad episcopos per Campaniam & Piscenum scripse-
rit, rationem naturæ insitam, & apostolicæ doctrinæ regulam sequens, Il-
lam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem, quã nuper agno-
ui a quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo
submoueri, ne de singulorum peccatorum genere libellis conscripta pro-
fessio publice recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdo-
tibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur
esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere,
non veretur, tamen quia non omniũ eiusmodi sunt peccata, vt ea, quæ po-
nitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis
consuetudo, ne multi a poenitentis remedijs arceantur: dũ aut erubescunt,
aut metuunt inimicis suis sua facta referare, quibus possint legũ constitu-
tione percelli. Sufficit. n. illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiã
sacerdoti, qui pro delictis poenitentium precator accedit: Tunc. n. demũ
plures ad poenitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publi-
cetur conscientia confitentis. hæcenus Leo. & beatus Hierony. in regula
ad Eustochium virginem, postquam docuit, quæ peccata, virginẽs debeant
in cœnobio publice confiteri, subiunxit, quod ad secretam, & auricularẽ
confessionem pertinet, Neque tamẽ, propter hoc secreta cogitamina cor-
dium prodant, nec occulta peccata, quæ solis sacerdotibus debent con-
fiteri. & Magnus Basilius in regula monachorum c. 21. Confessio (inquit)
peccatorum hanc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis,
vel passio, quæ medico monstranda est: ita confessio peccatorum fieri debet
apud eos tantummodo, qui curare hæc prævalent, & emendare. cum dixit
apud eos tantummodo, de secretã, & auriculari confessione plane intellexit,
quam cum ostensione secreta vulneris, quæ fieri solet medico, comparauit.
quis enim palam, & non potius secreto, & occulte vulnus in ijs locis
præfertim, quæ Paul. inhonestã vocat, medico ostendit? Sed excutiamus lo-
cum Salomonis, quem beatus Petrus in epistola sua citauit, quo magis pateat
locutum esse beatum Petrum de vomitione spiritali, quæ fit per confessionem
secretam peccatorum, Sicut canis (inquit) cũ reuertitur ad suum vomitum,
& odiosus fit: sic imprudens, qui malitia sua reuersus est ad peccatum suum.
Quem locum interpretans Procopius Gazæus, vt inquit, canis si ad eum cibum
redeat, quem prius comederat, & postea vomuit, ijs, qui vident, horrorem &
nausẽ mouet: sic qui sine ratione viuit, & consuetudine peccandi ad malitiam
redit, a qua propositum fuit recedere, odiosus Deo & Angelis efficitur.
intelligebat sapiens interpretis oportere interpretari accommodate ad translationem
verbi, & similitudinem canini vomitus, qui ore fit; idcirco cum redit canis ad vomitum,
interpretatur comparari impudentiam peccatoris redeuntis ad peccatum, a
quo propositum fuerat abstinere, vt in confessione peccatorum fit. Deinde
quia confessio tunc fit, cum peccator propter Dei timorem erubescere non
veretur, idcirco accommodatissime subiungit Salomon in spiritu prophetante
de mysterio nostræ confessionis secreta, est pudor inducens peccatum: & est
pudor gloria & gratia: sic enim est apud septuaginta, scilicet tunc pudor
inducit peccatum, cum propter pudorem nolimus confiteri peccata: tunc vero
pudor est gloria & gratia, cũ propter metum

Naturæ consen-
taneum secre-
to peccata per
confessionẽ ve-
luti vomere.

1. Cor. 12.

Pro. 24.
Explanatio lo-
ci Salom. de co-
fessione citati
in epist. beati
Petri.

Hhh ij tum

Non erubescit
qui se peccato
rem in genere
confitetur, sed
qui in specie.
Dan. 3.
1. Ioan. 1.

Explanatio lo-
ci episto. Ioan.
de confessione
collati cum do-
ctrina Petri.

Synodus Mile.

Iac. 3:
Eccl. 7.

Heb. 6.

Anastasius An-
tiochenus
Clemens Ale.

Heb. 6.

Es. 17.

tum Dei non veremur erubescere confitentes, ut paulo ante dicebat Leo. At quis vestrum Magdeburg. erubescit, cum confitetur se peccatorem, si nihil præterea in specie & sigillatim confiteatur? an non est sanctorum illa vox, peccauimus? & illud in persona populi, inique egimus? vos igitur gloriam & gratiam huius pudoris repudiatis, qui traditis non esse in specie confitenda crimina: erubescere enim contingit, non cum in genere, sed cum in specie & sigillatim confitemur. Præterea scribit beatus Ioannes: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate: ergo qui mundantur a peccatis, per confessionem mundantur secundum epistolam beati Ioannis: ex quo rursus fit, ut de quibus beatus Petrus loquitur, quos dicit prius a peccatis mundatos, ad vomitum postea reuerti; per confessionem dicat mundatos fuisse, quia sine confessione non fit mundatio in ijs, quos sanguis Christi prius mundauit, & postea inquinati sunt, ergo ad vomitum reuerti quos beatus Petrus dixit, est redire ad peccata, quæ iam per confessionem oris veluti per nauseam & poenitentiam vomendo eiecerant. Sed repetamus à capite locum beati Ioannis, dixerat enim, si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato, at si emundat nos ab omni peccato, quod est, quod sequitur: si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? qui enim ab omni peccato mandatus est, peccatum non habet. nunquid possumus carere per totam vitam omni peccato? minime. non enim humiliter solum, sed etiam veraciter quiuis sanctus in terra dicit orans, dimitte nobis debita nostra, ut sancta synodus Mileuitana. cap. 7. contra Pelagianos iudicauit: sanctus enim, inquit, & iustus erat Iacobus frater Domini, qui dixit: in multis offendimus omnes: & salomon: Non est, inquit, homo, qui non peccet. Quid igitur dicemus? nunquid beatus Ioannes sibi contradicereabit: sed potius de duplici emundatione locutus est, & de ea, quæ fit per baptismum, quo illuminamur, quæ repeti non potest, postquam semel facta est; quæ omnia peccata mundatur, & fit prorsus noua creatura, de qua emundatione beatus Paulus in epistola ad Heb. impossibile esse dicit semel illuminatos rursus renouari ad poenitentiam, & de altera emundatione, quæ fit post baptismum per lachrymas poenitentiae mundantis in sanguine Christi, quam sanctus Anastasius Antiochenus secundum baptismum ex aqua & spiritu sancto vocat. & in lib. Pastoris, poenitentia mundans vocatur, ut Clemens quoque Alexandrinus in 2. lib. Stromatum obseruauit, hæc, si post baptismum peccemus, repetitur de qua idem Paulus in eodem loco admonuit: ne quis falso existimaret, nullam renouationem, nullumque poenitentiae locum in ecclesia lapsis post baptismum, ut Nouatiani senserunt, relinquere. idcirco enim subiungit, Terra sepe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo. Quando vero sepe quis imbrem super se venientem bibit, & sepe item benedictionem a Deo accipit, nisi quando sepe peccatori poenitenti per huius mysterij ministros, qui sunt velut nubes quedam iuxta tropum Scripturæ sancte, donatur per gratiam Dei remissio peccatorum, quæ apud Esaiam, dicitur benedictio, cum ait. Et hæc est benedictio eius, cum abstulero peccata eorum. De hac ergo secunda emundatione, quæ non potest facere, ut dicere pos-

possimus, peccatum non habemus, loquitur beatus Ioannes, cum post illam primam emundationem, qua mundamur ab omni peccato, subiungit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra. cum enim dixit, fidelis, & iustus, satis significauit beatus Ioannes de ea remissione se loqui, quam Dominus, qui fidelis est, & non mentitur, promittit in euangelio per ministros huius sacramenti, cum dixit. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. addidit autem, Et emundet nos ab omni iniquitate, ut plane iam prioris illius emundationis excellentiam ac præstantiam intelligeremus. Per baptismum enim mundatur homo ab omni peccato, siue paruo, siue magno: confiteri vero omnia peccata etiam minuta non omnino necesse est ad salutem. At vero iniquitates & iniurias, quæ sunt grauiora peccata, & confiteri possumus, & omnino debemus, quantum recordari possumus: ab hisque omnibus mundamur. An enim putatis Magdeburgen. temere, aut indifferenter dixisse hic beatum Ioannem de confessione loquentem, & emundat nos ab omni iniquitate? & paulo supra, de priore post baptismum emundatione, emundat nos ab omni peccato? cur ergo vos, qui semper verbum Dei iactatis, tam negligenter illud tractatis, ut nullam verborum scripturæ sanctæ rationem habeatis? Quorsum contra confessionem, qua in ecclesia catholica secundum legem Christi omnes Christiani utimur, obijcere soletis, impossibile esse omnia peccata confiteri? quare laqueos conscientiarum iniici, & Christianam libertatem tolli? quasi nos traderemus, necessarium esse omnia peccata leuia & minuta confiteri, quod quidem minime tradimus; aut, quasi non concederemus, grauiora etiam aliqua, quæ meminisse non potuimus, remitti simul cum ijs, quæ confessi sumus: satisque esse, si quando in memoriam venerint, ea confiteri, quis hic laqueus est? aut quid hic impossibile, aut saltem magnæ difficultatis? Et cum vos Magdeburgen. & vestri Lutherani secundum formulam vestram confitemini, an impossibile est vobis recordari, quæ in Deum commisistis? quæ in corpus vestrum peccastis? iniurias, quas proximo fecistis? non credo dicetis, impossibile esse, nec enim hæc tam leuia fortasse vobis videntur, ut negligatis; neque tam multa esse dicetis, ut numerare non possitis. cur igitur illa in specie non confitemini? cum tam aperte dicat beatus Ioannes: si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, siue iniuria. *ἀδικία* enim quam interpretes Latini recte interpretatus est, iniquitatem, non est leue peccatum, quod veniale vocamus: sed graue & mortiferum, quod charitati aduersatur. Si non necesse erat confiteri in specie, & singula peccata grauia, quorum meminisse possumus, quid opus erat sic loqui? cur postquam dixit, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, omnia peccata, tum magna, tum parua complexus, de quibus dixerat prius *λογισμός*, id est infinite, si dixerimus, quod *ἀμαρτία* non habemus, id est, caremus quocumque peccato, ipsi nos seducimus, cur in quâ speciem peccati notauit Ioannes? iniquitas. n. subtergenus peccati est, peccatum namque latius patet. Præterea, cum dixit beatus Ioannes hortans ad peccatorum confessionem quæ in nouo testamento pars est sacramenti poenitentiae, fidelis est, & iustus, ut remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, videtur etiam, admonuisse nos, licet paulo obscurius, ut scriptura solet, quo diligentius eam perscrutemur,

De duplici mundatione animæ
in epist. Ioan.

Ioan. 20.

Quare dixerit
Ioann. loquens
de confessione
emundat nos
ab omni iniquitate,
& non dixerit,
ab omni peccato.

Nihil laquei,
neque magnæ
difficultatis in
confessione se-
creta, & neces-
saria grauiora
peccatorum.
Quod nec ipsi
Lutherani di-
cturi sunt, tam
multa esse pec-
cata sua morta-
lia, ut eorum re-
cordari sit im-
possibile.

de loco Ezechielis c. 18. ubi dominus Israelitas reprehendit, quod prover-
bium illud falsum inique in deum alioqui iustum & misericordē vsurpa-
rent, dicentes, patres comederunt vbam acerbam, & dentes filiorum ob-
stupefcunt, quasi dominus, alijs peccantibus, alios puniret, quę fuisset in
iustitia, docuit quę neminē fore aliorū peccatorū reum præterquam eorū
omnium, quę ipse committeret: nec aliorum pœnitentiam debere, quam
horū, deinde subiungit, si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus
peccatis suis, quę operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fece-
rit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur. vt autem intelligerēt
pœnitendum esse omnium in specie, & singulorum, species singulas, gra-
uium peccatorum paulo supra enumerauerat, & cum dixisset, pœnitentiā
egerit ab omnibus peccatis, addidit, quę operatus est, singularia. n. sunt, q̄
operamur: ad extremū subiecit, & dixistis, nō est æqua via mea: audite er-
go domus Israel, nunquid via mea non est æqua? & non magis viæ vestræ
prauæ sunt? & rursus paulo post, & dicunt filij Israel, non est æqua via do-
mini: nunquid viæ meæ non sunt æque, & non magis viæ vestrę prauę? id-
circo vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israel: ait dominus
deus, conuertimini, & agite pœnitentiā ab omnibus iniquitatibus ve-
stris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. proijcite a vobis omnes iniqui-
tates vestras, in quibus præuaricati estis: & facite cor nouum, & spiritū no-
uum, quia nolo mortem peccatoris, dicit dominus. Si hæc non tantū pro-
pter illos scripta sunt, sed etiam propter nos, quod credo non negabunt.
Magd. cum ceteris Lutheranis, ergo quorum fuit tunc pœnitendum, id est
in specie, & singulorum, de eis dicit beatus Ioannes hic, quasi prophetiam
de pœnitentia, vt pertinet ad nouum testamentū interpretans, si confitea-
mur peccata nostra, id est, quę nos operati sumus, fidelis est, & iustus, vt re-
mittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. hæc enim
est illa via æqua domini, quę dicta est in propheta Ezechielis propter nos,
vt si confiteamur peccata, & omnes iniquitates nostras, ab eis quidem mū-
demur: si vero non cōfiteamur, non mundemur. sic enim vnumquemque
nostrum iuste iuxta vias suas iudicabit per pœnitentiā, & per confessionē
scilicet peccatorum, & iniquitatum, in quibus ambulauimus, & istis ipsis
promisit propheticè remissionem: inquit, viuo ego dicit dominus Ado-
nai, si volo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius a via sua mala;
& viuat: & fidelis est, vt præstet quod promisit: id est, vt ijs remittat, qui sic
peccata & iniquitates suas, quas operati sunt, confitētur, nempe in specie;
& sigillatim. nisi post conuenientem diligētiam obliuio excuset. sic enim
id est in specie & sigillatim pœnitentiam iniquitatum requirebat ab illis
deus: & quorum ab illis pœnitentiam, eorum a nobis, vt perfectionibus,
& pœnitentiam & confessionem. vt Ioannes nobis interpretatus est, requi-
rit. confiteri enim oportet, quorum pœnitent: & sic confitentibus fidelis est
& iustus, vt remittat. ad hanc itaque iustitiam Christi, quam Ioannes ait,
pertinet illa via æqua domini in Ezechiele, vt paulo ante dixi: & ad hanc
fidelitatem dei, quam idem Ioannes ait, pertinet illud in eodem Ezechie-
le, viuo ego dicit dominus. &c. est enim iusiurandū, quod dominus inter-
posuit, sicut Apostolus ait, vt ostenderet immobilitatem consilij sui, quia
impossibile erat mentiri deum. respexit itaque Ioannes, cum dixit, si con-
fiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, non
solum

Ez. 18. & 33.

Hcb. 6.

solum ad illud quod dominus in euangelio dixit, quorum remiseritis, pec-
cata, &c. sed etiam ad illud, quod per Ezechielem dixit, vt iam explica-
tum est. Deinde quęadmodū qui absoluit, vt iudex, siue absolutum pronū-
ciat, vt vos secundum disciplinam vobis a propheta vestro Martino Luthe-
ro traditam loqui soletis, ab specie peccati absoluit, aut absolutum pronū-
ciat, si speciem peccati non audiuit? confitetur ne apud vos reus pœnitens
se peccatorem, an iniquum? peccatorem. n. se quiuis quamlibet innocens,
confiteri potest & debet, quia si dixerimus, quoniam non peccauimus,
mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis: iniquū vero po-
test se aliquis negare & quidem vere, ac iuste, vt alter Samuel, aut Iob, qui
dixit alioqui cap. 37. In manu omnis hominis signat, vt sciat omnis homo
infirmiorem suam: quod quidem Synodus Mileuitana cap. 7. de peccatis
paruis interpretata est, quibus nullus homo caret, tanta est nostra infirmi-
tas, Deo ita ad vtilitatem nostram permittente. Quod si necesse est, vt se
reus pœnitens iniquum confiteatur, cum se iniquum agnoscit, consciētia
eum arguente, an non necesse erit, vt cōfiteatur speciem iniquitatis, vt iu-
dex aliam sententiam de peccato leui, aliam de iniquitate pronunciet?
Quomodo enim si peccata non sunt cōfitemenda in specie & singula, sacer-
dos remittere, aut non remittere ea poterit? quod ad iudicium sacrodo-
ta le pertinere dominus voluit, cum dixit, quorum remiseritis peccata, remit-
tuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quomodo, inquam, facere
poterit, quod apostolica constitutio interpretis illius legis euangelicę ad
exemplum iusti iudicij, quod secundum legem de peccatis fiebat, præce-
pit: vt non omnia vno modo, sed alia aliter punirentur? sed recitemus cō-
stitutionem, quę in libro 2. Clemen. Rom. de const. apost. c. 48. scripta est:
Ne (inquit) de omni peccato idem iudicium pronuncietis, sed de vno quo-
que suum, singulis delictis tum paruis, tum magnis multa prudentia iu-
dicatis: aliter inquam, factō, aliter sermone, rursus aliter proposito, alio
modo conuictio, alio suspitione: atque etiam alios quidem minis tantum,
& terroribus subiicies: alios mulctatione largiendi pauperibus: item alios
ieiunijs cōprimetis: alios ex ecclesia eijcietis pro magnitudine & grauita-
te criminis: si quidē lex non omne delictum eodem supplicio afficiebat,
quinimo alio atque alio commissa in deum, in sacerdotem, in templum, in
hostiam, in regem, in ducem, in militem, in subditum, in æqualem, in famu-
lum, in possessionem, in iumentum, siue in pecus: rursus secus peccata in
parentes, & propinquos: aliter peccata ex aggressione, aliter non volun-
taria puniebat. atque alios quidem morte afficiebat vel cruci affigendo
vel lapidando: alios vero multa pecunię, vel verberibus, vel talione. dein
de subiungit, ergo vos quoque diuersa delicta diuersis pœnis plectite, ne
qua iniuria accidat, quę iram dei prouocet. cuius enim iudicij eritis admi-
nistri, eius mercedem feretis, si quidem quo iudicio iudicatis, eo iudicabi-
mini. hæc tunc constitutio sed vos Magd. quia non existimatis referre sci-
re, quę species leprę sit, quę quis affectus est, aut quę non sit, neque quo iu-
dicio iudicetur, idcirco neque species grauium peccatorum ostendi vultis.
vnde morem, quem patres & maiores vestri a sancta Romana ecclesia
per Bonifacium Germaniæ apostolum, acceperāt species peccatorum cō-
fitendi, vestra disciplina prætextu libertatis, sustulit. Quod si ad iugum ser-
uitutis pertinere vultis, & Christianæ libertati aduersari laborem ac pudorē
rem

Nemo potest
se negare pec-
catore, iniquū
siue in iustum
sepe potest.
Iob. 37.

Constitutio
Apostolica de
vario, & multi-
plici iudicio va-
riorū peccato-
rū proportione
culpæ.

Laborem, & pndorem confitendi in specie iniquitates cōtra scripturas patet Luth. aduersari Christianæ libertati. Lex confitendi contra libertatem est non ipsius, sed carnis.

Lud. 1.

2. Pet. 2.

rem confitendi in specie iniquitates, quas meminisse possumus, de iugo ergo ac seruitute gratulabatur Apostolus Corinthijs, cum eis gratulabatur de sollicitudine, de indignatione, de timore, & de vindicta, quam de se ipsis sumpserant propter speciem peccati grauis, in quo incestum illū nō vitauerant. est quidem, fateor, hæc lex euangelica & apostolica confitendi iniquitates in specie contra libertatem: sed quam libertatem? carnis scilicet, quam vos Lutherani amatis, qui sicut Iudas apostolus de alijs vestris similibus scripsit, gratiam in luxuriam transtulistis. Videamus ergo, an hoc tacuerit beatus Petrus, vbi de illis quoq; vestri similibus scripsit, quorum sermone & hortatu ad vitia pristina redibant, qui illa prius veluti per vomitionem confessionis secretæ purgauerant. Sic enim ait: Superba vanitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs carnis luxuriæ eos, qui paululū effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi sint serui corruptionis.

Responsio ad ea, quæ Magdeburg. obijciunt contra doctrinam de confessione secreta. De loco psal. Delicta quis intelligit, quomodo eum veteres interpretati, & quomodo Paulus imitatus, & interpretatus sit. Item de interpretatione loci Pauli. Quod enim operor, nō intelligo, ex Methodio Martyre. Cap. 18.

Sed quoniam quod vos Magdeburgenses in Centuria vestra secunda scripsistis, laqueum conscientijs iniici lege secretæ confessionis, neque tamen, quomodo laqueus iniiceretur, explicastis, id autem alij ex vestris condiscipulis ita probant, quia dicit Propheta; Delicta quis intelligit? quod tum in libris suis, tum apud auditores, quos decipiunt, inculcare solent, necesse est, vt hunc locum non prætereamus. errant enim magistri Lutheranorum, non intelligentes scripturam, neque virtutem eius, siquidem alia sunt peccata, quæ confiteri necesse est, quæ cognosci possunt: & alia quæ nō possunt, & idēo neque confiteri necesse est. παραπτώματα ergo, quæ interpretes latini delicta vertit, nos lapsus dicere solemus, aiunt, inquit Hieronymus in episto. ad Ephe. cap. 2. esse initia peccatorum, cum cogitatio tacita subrepat, & ex aliqua parte conuiuentibus nobis, nondū tamen nos impulit ad ruinam. Delicta itaque ait Propheta, quis intelligit? quia scilicet, vt ait idem Hieronymus. difficile sit, initia & radices peccatorū intelligere, peccatum vero aiunt esse (ait idem) cum quid opere consummatum peruenit ad finem. Et Theodoretus eundem locum Prophetæ interpretans delicta, inquit, quis intelligit? Et si enim vehementer studuero mandata Dei seruare, ad multa tamen præter voluntatem naturali infirmitate trahor: & alia per ignorantiam committo, aut propter circumstantiā alicuius necessitatis. Et quamuis, inquit, peccata ipsa, turpesque actiones declinem: cogitationes tamen me polluunt, idcirco te imploro, qui purgare potes. Item August. Rogo, inquit, te Domine, quoniam delicta quis intelligit? ne mihi vt homini quædam surrepant; & quibusdam vt homo præoccupet. Rursus Cassiodorus explanans, quæ sint illa occulta & latentia, quæ dicit Propheta non posse intelligi, quæ (inquit) ita pullulant, atq; surripiunt, vt ante effectum rei multis celata videantur, monente scriptura: Ne eas post concupiscentias tuas. Sic igitur tum hi, tum reliqui veteres interpretes tam Græci, quam latini, ne omnes enumerem, delicta, quæ Propheta

Hierony. qñ illo psal. delicta quis intelligit? veteres interpretati sint tum de nō peccatis leuibus. Psal. 18.

Theodoretus.

August. Cassiodorus.

Ecl. 18.

pheta dixit nō posse intelligi, interpretati sunt, vt sint hoc loco παραπτώματα, iuxta etymologiam verbi, quasi ἀποπτώματα νόμου καὶ γνώμης, id est, lapsus a lege præter voluntatē, vt iā necesse sit, aut omni culpa vacare ista, vt sunt tū cogitationes, quæ interdū, nobis etiā nolentibus, excitantur, tū naturales concupiscentiæ, quibus vnusquisq; tentatur; aut maculas esse humanæ infirmitatis, (quæ peccata venialia vocant) ex illis cogitationibus citra consensum perfectū p̄ improuisam surreptionē natis: quibus vt nemo semper carere potest, ita nō necesse est ista confiteri, tamen si vile esse negare non licet. hæc. n. sunt, de quibus beatus Aug. in Enchiridio c. 71. ait, de quotidianis autē breuib; leuib; peccatis, sine quibus vita hæc non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfaciunt. eorum est. n. dicere, pater noster, quæ es in cœlis, qui iā patri tali regenerati sunt ex aqua, & spiritu. s. delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata. hæc pater Aug. de ijs loquitur, qui gratiam regenerationis retinent, quorū oratio dominica, qua petunt sibi dimitti peccata secundū institutionē domini, ex ea charitate proficiscitur, vt quodcunq; ex leuib; & quotidianis commissis peccatis in mentē veniret, eos pœniteret, hæc. n. sunt, quæ illis tunc sic orando remittuntur. alia sunt præter orationē dominicā, & præter confessionē leuū peccatorū remedia, de quibus nō est nunc differendi locus. Hæc tantū aduersus eos attingi, qui vt confessionē tollant, illud prophetæ, delicta quis intelligit, de peccatis mortalibus, quæ necessario cōfitenda sunt, falso interpretantur. Sed ne quis vestrū iam dicere audeat, non esse sic intelligendū Prophetæ locū, quæ vos de peccatis maioribus male interpretamini, habemus Apostolū, qui hunc Prophetæ locū imitatus, huiusmodi cogitationes, & naturales cupiditates mala & peccata vocat, quæ se ait nō posse intelligere, cum ait in epist. ad Rom. Quod. n. operor, nō intelligo: deinde subiūgit: non. n. quod volo bonū, hoc facio, sed quod nolo malū, hoc ago. notauit autē hunc locū Apostoli cū propheta collatū, & interpretatus est Magnus Methodius disputans contra Aglaophontē Origenistā in lib. 2. Eiph. to. 1. hæresi 63. Nā quod dictū est, inquit, quod operor, nō intelligo, & facio quod non volo, non de eo, quod operati sumus, ac perfecimus malum, accipiendum est, sed de eo, quod solū cogitauimus, cogitationibus, quæ non cōueniunt, sæpe nobis aduolantibus, ludificantibusq; nos in ijs, quæ nolumus, dum anima cogitationibus circa multa circumducitur. non. n. in nobis situm est cogitare, aut non cogitare absurda, sed vt i, aut non vt i cogitatis. Prohibere. n. non possumus, quin incidant nobis cogitationes, quæ ad probationem nostri extrinsecus afflantur: nō assentiri autē, siue non vt i ipsis, possumus. Quomodo enim Apostolus malum, quod displicebat, fecisset? & bonum, quod placebat, minime? nisi loqueretur de cogitationibus non legitimis, quas cogitamus interdum etiā nolentes, & vnde ortas, nescientes, quas euertere, & reprimere oportet, ne propagatæ terminos animæ occupent. fieri. n. non potest, vt in nobis ortum capiat virtus: si istis opportunum tēpus detur. Recte igitur dicebat, quod. n. operor, non intelligo, nō. n. quod volo, facio, sed quod odi, hoc ago. volumus. n. non cogitare ea quæ non cōueniunt, & quæ fas nō est: quando quidem hoc est perfectum bonum, non solum a faciendo abstinere, sed a cogitando: & quod volumus, hoc bonum, non efficitur, sed quod nolumus, malum. Veniunt. n. in cor nostrum sæpe, etiā nobis inuitis, infinitæ de rebus infinitis cogita-

Quo Apосто. in epist. ad Roma, innotatus sit & interpretatus locum psal. delicta quis intelligit. Rom. 7. Methodius in locum Pauli, quod. n. operor. non intelligo.

tiones, quae nos curiositate vana implent. Quae obrem velle quid cogitare ista, adiacet: efficere autem, ut deleatur, & non rursus redeat, non est in nostra potestate, ut dixi, sed uti ipsis, aut non uti: ut sit hic sensus eorum, quae Paulus dixit. Non enim quod volo bonum, facio, siquidem volo non cogitare, quae nocent mihi: hoc enim bonum est, & omnis reprehensionis expertus, & quod proverbio dicitur, quadrangulum manu, & mente factum, quod ex nulla parte reprehendi possit. atque hoc quod bonum, quod volo, non facio; quod autem nolo, malum ago: nolo cogitare, & cogito, quae nolo. Ac considerandum est, utrumne precaretur David Dominum propter huiusmodi cogitationes, & ipsi molestum esset cogitare quae nollet, cum aiebat. Ab occultis meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto magno, & ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes, inquit, destruentes, & omnem altitudinem extolentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum in obsequium Christi. Si vero quis huic sermone cominus occurrere ausus, responderit, docere Apostolum, non solum in cogitando esse malum, quod odimus, & quod nolumus, sed in faciendo, quae dictum sit: non enim quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Si vera dicit, quae haec dicit, rogabimus eum, ut explicet, quid mali erat, quod Apostolus oderat: quod facere quod nolebat, faciebat tamen: & bonum, quod volebat facere, & non faciebat: sed contra potius, quoties volebat facere bonum, non bonum, quod volebat, sed malum, quod nolebat, faciebat. nunquid cum nollet idola colere, sed Deum, hoc quod volebat. id est Deum colere, non poterat? quod vero nolebat. id est idola colere, hoc poterat? aut castus esse, quod volebat, non poterat? & impudicus esse, a quo abhorrebat, poterat? & denique: ut summam dicam, crapulae, luxurie, irae, iniuriae, & reliquis maleficijs, quae nolebat, opera dabat: quibus autem volebat, iustitiae, sanctitati non dabat? At qui ipse in ecclesijs cunctos ad non violanda legem hortatorie excitans, non solum eos, qui turpia committunt, & faciunt, ad interitum, & iram seruari affirmat, sed eos etiam, qui illis assentiuntur: contendens iustitiam sine admixtione peccati exerceat, omne enim peccatum, & peccati studium carne perficitur. Haec Methodius, & qui sequuntur, ne omnia e Graeco couertant. quae satis declarant, quae sint illa delicta, quae David propheta ait, non posse intelligi; de quibus subiungit idem propheta, ab occultis meis munda me domine: occulta enim & latentia vocat, quae prius dixerat non posse intelligi, ut Paulus quoque dixit Prophetam imitatus. Quae si non dominata fuerint: dominantur autem, cum illis malis cogitationibus utimur assentiendo, tunc inquit, emundabor *ἀπὸ μεγάλης ἁμαρτίας*, id est a peccato magno. magnum enim peccatum vocauit, quod nos mortale dicimus. Ut iam haec sint, quae & intelligi possunt ad declinandum: & si admissa fuerint, intelligi debent ad confitendum. qualia sunt, quae proxime ex epistola Pauli recitauimus, quae aditum regni caelestis prohibent, & quae Dominus in euangelio dixit ex corde exire, & inquinare hominem, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias. quae si non necesse esset confiteri in specie, nec cognosci, & nisi de eiusmodi confessione peccatorum in specie Apostolus Ioannes dixisset, cum dixit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, nunquam profecto Dominus in euangelio species peccatorum enumerasset: neque Apostolus Paulus idem in epistolis suis fecisset: Haec tamen de apostolica doctrina confessionis in epistola Clementis doctrinam ecclesiam catholicam percunctum Orientem & Occidentem profiteretur, cuius doctrinae Apostolicae multi alij cum Clemente testes sunt.

Respon-

Doctrinae Apostolicae de confessione multi alij cum Clemente testes, Dionysius Areopagita in ecclesiastica hierarchia de pie defunctis, in epistola ad Demophilum. Irenaeus lib. 3. c. 4 & lib. 4. c. 9. Tertullianus in libro de poenitentia. Cyprianus sermo 5. de lapsis & lib. 3. epistola 18. ad clericum. Athanasius in sermone super illud, ite in Castell.

Responso ad reprehensionem de reliquijs corporis Dominici summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quae corpus Domini tetigit, ad alios usus transferunt: & quomodo ista contra scripturam Magdalenae reprehendant. Cap. 19.

» Sed transeamus ad alia, quae deinceps in eodem loco Magdalenae ad traditiones
» Snes quoque humanas, quas fingunt, retulerunt, ut de reliquijs, inquit, fragmentorum post coenam domini.]
Si isti nobiscum, & cum vniuersa ecclesia Orientis crederent, esse extra usum sacramenti Eucharistiae corpus Christi, ut patres & maiores eorum semper crediderunt, quicquid ad corporis Christi honorem, & cultum, ac religionem pertinere videretur, aequae pie, ac libenter amplecterentur. neque dubitassent vnquam, quin ecclesiastica consuetudo reliquias corporis Dominici in sacrario summa religione, & diligentia custodiendi apostolorum institutione digna esset, cui non solum in hac epistola, quam isti negant, testimonium Clemens tribuit, sed in 8. libro de constitutionibus apostolorum, quas litteris mandauit. postquam enim, cum sacrum sit, ordine, qui inter fuerunt, cum metu, & reuerentia communicarunt, diaconi, inquit, reliquias inferant *εἰς παροφύρτια*. id est, in thalamum, sic enim vocat sacrarium, in quo collocatur verus sponsum animarum nostrarum, idemque panis viuus, & conuiuium nuptiale mysticum, cuius communionem diuinae naturae participes efficimur. Nunc vero cum hoc Lutherani non credant, consequens est, ut culturam panis communis, ut ipsi sentiunt, & custodiam eius religiosam anathemate sancitam ad traditiones hominum, quae cum scripturis sanctis non consentiunt, referant. Quorsum enim, inquit, panis cibarius, qui in peram, & arcam, & in sinum condi potest & solet, & in popina, & in stabulo edi, in sacrario seruandus sit? Quae istaec religio, vel potius superstitio? conuenit itaque in istos, quod idem Clemens in libro 2. historiarum de disputationibus Petri cum Simone Mago scribit dixisse beatum Petrum de Philosophis Graecorum. *πολλὰ καὶ διάφορα ἔδογματίσαν τὴν οὐκίαν τῶν ἁπο- θέσεων ἀκολουθίαν ἀλήθειαν εἶναι νομίσαντες, οὐκ ἔδοτες ὅτι αὐτῶν ἡβδῆς ἀρχαὶ εἰ- αντοῖς ὡρισμένων, τῆ ἀρχῆ αὐτῶν τὸ τέλος συμφωνίαν ἔληφεν. ὅθεν δὲ τὰ πάντα παρελθόντων μόνω τῷ τῆς ἀληθείας πισθῆναι εἰ αὐτὸν προφήτην.* Interpretemur latine, multa, inquit, & varia tradiderunt, arbitrati id verum esse, quod erat materiam siue argumenti consequens. latuitque eos, quia falsa principia sibi statuissent, extremum cum illorum principio conuenisse. Quare oportet, omnibus sublatis, soli vero prophetae se ipsum committere, & concredere. Sic igitur Magdeburgensi. euenit, quia hoc principium cum reliquis Lutheranis sibi constituerunt, non esse corpus Christi in sacramento Eucharistiae extra usum eius, quod consequens erat, id verum esse putauerunt: id est, non esse in sacrario seruandas reliquias fragmentorum, neque qui non seruaret, puniendum; non intelligentes, quia falsum principium sumpserunt, eius principij consequens esse hoc extremum, quod veritati repugnat. quare oportet eos scripturis sanctis credere, quae corpus Christi extra usum communionis esse, docent: ex quo efficiatur, ut ad salutem animarum, qua decet religione necessario seruandum sit, ne vllum cum decedendi de vita tempus instat, extremo viatico, & maxime omnium necessario priuetur, ut Synodus Nicena canone 13. statuit. cum sepe accidat, ut propter tempus, vel locum, vel

Ex altera editione librorum Clementis, de qua Rufinus in prologo meminit.

Iii ij egro-

Es. 56.

Cyrillus.

Deut. 23.

Matth. 21.

Sicut propheta ait Esa. de domo orationis sensibili in nouo testamento, sic in eodem loco de hostia corporis Christi sita super altare ante vsum comunio nis.

Psal. 12.

Greg. Nyss.

egrotū ipsum, fieri sacrificium non possit, vt tūc egrotus communicet, nisi ex ecclesia viaticum afferatur. Prophetans ergo Esaias de hostijs noui testamenti, & filios, inquit, aduenæ, siue alienigenas, vt est apud septuaginta qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligāt nomen eius, vt sint ei in seruos, & omnem custodientem sabbatum adducam illum in montē sanctum: & lætificabo eos in domo orationis meæ. & subiungit: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cūctis gentibus: sic enim est apud septuaginta. Quem locū ita interpretatur beatus Cyrillus, vt probet necessario hæc ad tempus noui testamenti, & ad ecclesiam nostram pertinere, & de ea hoc loco Esaiam prophetasse. Loquitur enim (inquit) cum gētibus, quæ per fidem coniunctione spirituali cum Deo copulantur, qui gloriam suā in obsequio, ac seruitio Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant, nec amplius Deos alienos sequantur: qui ita seruant sabbata eius, scilicet Christi, vt nō prophanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiē Christi. Huiusmodi ergo alienigenas promittit introducere in montem sanctum, id est in ecclesiā noui testamenti, cum alioqui, inquit, prohiberet lex alienigenis ingressum in templū; non ingrediatur, inquiens, Ammanites, & Moabites in ecclesiā Domini. At Christus, qui in nouitate spiritualē omnia transiit, in montē sanctū, id est, in ecclesiā introducit alienigenas. hæc ille. Cū igitur de domo sensibili orationis, id est, de ecclesia noui testamenti propheter Esaias, in quā omnes gentes per fidē vocatæ, sensibilibiter ingressuræ erant, sicut Dominus in euangelio de domo quoq; sensibili interpretatus est, cum aduersus eos, qui templum prophanabant, hunc Esaiæ locum citauit. quod non solum propter templū vetus Prophetā dixisse, sed etiā propter templū noui testamenti idē Dominus exposuit, consequens necessario est, vt altare quoq; de quo hic prophetat Esaias, non sit intelligendū altare cordis spirituale, sed ecclesiæ altare sensibile, super quod holocausta & victimæ impositæ placebunt Deo. Deinde, cū hæc, quæ sunt super altare, & placent Deo, iubeat Propheta comedere, consequens necessario est, si corpus Christi comedunt, qui de altari cōmunicant, corpus Christi fuisse super altare extra vsum cōmunionis, id est, antequā cōmunicarēt: aut si nō fuit, neq; tunc est, cum communicant, siquidem ad comedendū ea, quæ posita super altare iam placebant Deo, inuitantur a Propheta, cum subiungit omnes bestiaæ agri venite: comedite omnes bestiaæ syluæ. Sic enim appellat Gentiles, de quorum vocatione prophetat. Sic etiam hunc locū idem grauius auctor Cyrillus in comment. suis in Esaiam interpretatus est. Interpretemur latine. Quod si gentes, inquit, nomine bestiarum designat, & meminit, dicamus, dictū esse ijs a Deo, venite, & comedite, quod quidem, inquit, significat tribuisse eis omnem copiam sacrorū charismatum, & viuificam mensam apposuisse. Comedunt enim panem vitæ effecti participes Christi, & concorporales sacramentis eucharistiæ, vt læte dicant, Dominus pascit me, & quæ sequuntur. Quia vero dixerat Propheta de pane illo cœlesti, id est, de corpore Christi, venite, & comedite: rursus de vino mystico prophetans, id est, de calice sanguinis, subiungit: sumamus vinum, & impleamur ebrietate. Significat hæc diuina ebrietas, vt Gregorius Nyssenus in commenta. Cantic. Cantic. cap. quinto, ait, ecstasim, id est, mutationem

Dion. Arcop.

Cyrillus.

Luc. 22. Corpus Christi extra vsum communionis ex euangelio.

Matth. 26

Mar. 14.

tionem in meliorem statum, & mysteriorum cognitionem: hæc enim ijs, qui digni sunt, ille cœlestis potus confert. aut significat, vt diuinus Dionysius in epistola ad Titum notauit, infinitam omnium bonorum diuinorum affluentiam: & ecstasim, siue excessum intelligendi excellentiam Dei quæ omnem superat intelligentiam: huiusmodi ebrietatem efficit præclarus ille calix. Sequitur deinde: Et erit sicut hodie, sic & cras, significat non consumi, aut mutari hunc cibum & potum mysticum instar terreni cibi & potus. non enim est cibus, aut potus, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, vt Dominus dixit. Videtur mihi mirifice hunc locum explicare, quod ait beatus Cyrillus in epistola, quam ad Calosyrium scripsit, *μαίνονται γὰρ οἱ λέγοντες ἀπρακτον εἶς ἀγιασμόν τὴν μυστικὴν βύλογίαν εἶς ἀπομάναν λέξανον αὐτῆς εἶς ἑτέραν ἡμέραν, οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ χριστός, οὐ δὲ τὸ ἄγιον ἰσχύσῳμα μεταβληθῆσεται, ἀλλ' ἡ τῆς βύλογίας δύναμις καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις διηκεῖς ἐστὶν ἐν αὐτῷ.* Interpretemur latine. Insaniunt, inquit, qui aiunt, mysticam benedictionem non valere ad consecrationem, vt remaneant reliquiæ eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Christus: neque sanctū eius corpus mutabitur: quin potius virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua est in eo. Sed demonstremus adhuc ex euangelio ipso, esse corpus Christi in hoc mysterio extra vsum. ait enim Lucas: & accepto calice gratias egit, & dixit, accipite, & diuidite inter vos: non hoc dixit de calice typico, & legali, sed de mystico, quod satis declarat Euangelista illis verbis: gratias egit, & dixit, accipite & diuidite inter vos: calicem enim benedictionis dedit discipulis. Et de hoc eodem calice dixit Matthæus: Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes. Et Marcus similiter: gratias agens, dedit eis, pro quo Lucas dixit, accipite, & diuidite inter vos. quare cum iterum dicit Lucas. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens: Hic est calix nouum testamentū in sanguine meo, qui pro vobis funderur; de eodem calice dixisse, de quo paulo supra, satis significauit articulo, quo vsus est, dicens τὸ ποτήριον, cum tamen primo loco dixisset ποτήριον sine articulo, sicut dixerat ἄρτον item sine articulo. Notauit hoc etiam Leontius Etholius in commentarijs huius euangelij his verbis. *καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρθρου ἐμφαντικῶς, ἵνα τὸ προσηρημένον νόημα οὐ μὴ ἄλλο παρά τὰ πρῶτον, οὐπερ ἐπιτέπει μεταλαμβάν μετὰ τὴν τοῦ ἄρτου μεταλήψιν, ὁ καὶ λαβὼν ἔπειτα τὸ ποτήριον ἢ καὶ ἰδίᾳ ἀθήκη ἐν τῷ αἵματι μου τὸ πῶς ὑμῶν ἐκ χυνόμενον.* Igitur quia prius dixerat Lucas de hoc calice mystico gratias egisse Dominum, & dixisse, accipite & diuidite inter vos, idcirco cum secundo loco iterum de eodem calice dicit: Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens &c. non dicit amplius, gratias agens, nec accipite, neque dedit, sicut alij duo euangelistæ dixerunt, quia iam dixerat prius. De cœna enim illa legali nullus euangelista sic locutus est, vt diceret, dedisse Dominum discipulis, aut gratias agentem dixisse, accipite, sed manducantibus illis &c. Cum ergo de calice mystico dixerit, accipite, & diuidite inter vos, consequens necessario est, vt extra vsum bibitionis sit mysterium sanguinis Christi, si quidem prius est diuidere, & postea bibere id, quod diuiditur ei, qui bibit: sicut prius est dare, quam accipere quod datur. Quare si dedit corpus suū discipulis, similiter necesse est, vt ante vsum, id est, antequam acciperetur a discipulis, & comederetur, esset corpus Christi

Diuidere, siue distribuere prius natura & tempore quam bibere id quod diuiditur, siue distribuitur: si aut dare prius item quam accipere quod datur.

Error Pauli Samosatensis de sanguine Christi mystico corruptibili.

Hoc saltem melius Paulus Samosatensis quam Lutherus quod calicem sanguinis confitebatur antequam biberetur.

A& 1. Ioc 2.

1. Cor. 5.

Christi. quod si non erat necesse sic intelligere, ut scilicet cum calix diuiditur bibendus ab his & illis, iam tunc fit calix sanguinis, quomodo Paulus Samosatensis ex eo quod legebat apud Lucam, & diuidite inter vos, & illud, qui pro vobis funderetur, concludebat, sanguinem Christi in mysterio esse passibilem, & corruptibilem, ut hominis tantum, quasi hic diuidi sanguinem, esset corruptibile in quo quidem etiam haeretice errabat; illud tamen melius, quam Lutherus intellexit, esse calicem sanguinis antequam bibatur, scilicet ex quo mystice benedictus est, ut diuidatur communicaturis. Ac rursus, si tunc, cum diuiditur calix ante bibitionem, nondum est sanguis Christi, quomodo Dionysius Alexand. confutans hunc Pauli Samosatensis errorem in epistola illa eruditissima, de qua Hieronymus quoque in libro de ecclesiasticis scriptoribus cum summa laude meminit, non negauit corrupti, quia nondum sit sanguis Christi, cum diuiditur, aut effunditur ante bibitionem? sed negauit corrupti, quia sit (inquit) sanguis Dei uiui, qui non magis corrumpatur, quam spiritus sanctus, de quo scriptum sit in actis: & apparuerunt dispersitae linguae: & Propheta, effundam, inquit, de spiritu meo. haec Dionys. illud etiam (ut hoc obiter obseruetur) quod antecessit. Dico. n. quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. de Pascha quoque mystico dictum est, si quidem de hoc dixerat: Desiderio desideravi hoc pascha manducare uobiscum, antequam patiar. nec enim de solo pascha typico & umbratili Iudeorum sic locutus esset, ut diceret desiderio desiderasse manducare illud antequam pateretur, sed potius de illo, in quo nostra salus continebatur, quam tanto desiderio desiderauit, ut pro ea mortem subire desideraret: & in ipsius mortis commemoratione hoc desiderabilissimum pascha nobis in fine relinqueret. Denique hoc pascha dicit, de quo Paulus: pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus: sic quoque intellexit beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi paschae: pascha, inquit, non est ieiunium, sed est *ἡ θυσία ἢ καὶ ἑκάστην γινόμενη σὺναξιν.* id est, est sacrificium, quod fit in unaquaque synaxi; sic vocat conuentum ad Missam, & subiungit, sicut Paulus ait, Pascha nostrum immolatus est Christus, idcirco idem Apostolus postquam Corinthios propter incestum illum, de quo gloriabantur, reprehenderat, & postquam illum excommunicauerat, hortans eos ad expurgandum fermentum malitiae, id est, deponendam corruptionem peccatorum, & ad faciendam mundam conscientiam, ut digne pascha mysticum manducaret, opportune & accommodate ad propositum meminit de azymo, in quo consecrauit Dominus, expurgate, inquit, vetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi: etenim pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulamini in azymis sinceritatis, & veritatis. immolatio enim cruenta in cruce non habuit azymos, sicut habuit immolatio incruenta in mensa, de qua dicit nunc Apostolus; Etenim pascha nostrum immolatus est Christus: epulamini in azymis, &c. Dominum imitatus, est cum ait in euangelio de hoc ipso Pascha: Desiderio desideravi hoc pascha manducare uobiscum, antequam patiar. de quo subiungit statim: dico enim uobis, quia ex hoc non manducabo illud, significans, ut ait Leontius Etholius, se non passurum esse iterum, sed semel passum, semel tradidisse nobis hoc mysterium. illud vero: donec impleatur in regno Dei satis declarat non de typico solo pascha, sed de mystico eum loqui. Ut. n. umbra non impletur, sed euacuetur, ut ita dicam, succedente veritate corporis

poris: sic typicum pascha non est impletum, sed euacuatum potius in euangelio. Ac rursus, sicut iustitia non occidendi, ut lex iubebat, impletur in euangelio per iustitiam non irascendi, ut iubet euangelium, quia ad illam accedit haec, & iustitia diligendi proximum sit maior, & impletur per iustitiam diligendi inimicos; similia enim similibus, comparantur, & augentur; & rursus iustitia diligendi hic secundum euangelium, implenda est adhuc in caelo per iustitiam diligendi secundum charitatem beatorum, quia charitas non excidit, sicut Apostolus ait; sic hoc mysticum pascha implendum esse dicit in regno Dei, quia scilicet qui in hoc mysterio nunc sub aliena specie videtur, videbitur in regno Dei sicuti est, ut beatus Ioannes ait: & qui hic vix & a paucis gustatur, quam suauis sit, in regno Dei ab omnibus, inexplicabili suauitate & modo, sine villo velamento, & in propria specie, ac gloria videbitur, & gustabitur. Accedet itaque illa tunc in regno Dei reuelatio gloriae caelestis, quae nobis implebit, quod hic propter statum infirmitatis nostrae capere non possumus. Item, sicut de hoc mysterio sub specie panis dixerat, ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei: sic etiam de eodem mysterio sub altera specie, id est, vini loquens, postquam dixit repetens per recapitulationem, quod paulo supra in calice praetermissum erat, scilicet: Et accepto calice, gratias agens dixit, accipite, & diuidite inter vos, subiungit. Dico enim uobis; quia non bibam de generatione vitis huius, donec regnum Dei veniat: quod quidem eodem pertinet, quo illud superius, ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei, ut admoneret, scilicet, semel se passurum: & semel antequam pateretur, in memoriam passionis suae se hoc nobis mysterium tradere, quod nos quotidie in commemorationem eius celebramus. nobis enim noui testamenti ministris dixit, haec quotiescunque feceritis, quae ipse scilicet in nocte illa fecit. genimen itaque vitis vocauit vinum illud mysticum. Ut. n. dicitur vinum propter speciem tantum vini, siue imaginem, vel signum, quod relictum est in odore, colore, & sapore, & alijs qualitibus vini, sic eadem ratione est, & dicitur genimen vitis, quod quidem genimen cum sit substantialiter sanguis Christi, ipso Domino dicente, hic est sanguis meus noui testamenti, non. n. dixit hic sanguis meus, & hoc vinum meum noui testamenti, consequens necessario est, non esse ibi substantiam vini. Sed haecenus ex scripturis demonstratum sit esse corpus Domini in mysterio extra usum: demonstratum item ex apostolica constitutione quae in lib. 8. Cle. consti. apost. scripta est de reliquijs mysticis corporis Domini in sacrarium inferendis ad custodiendum, sic. n. ait, ut iterum reperam, postquam omnes communicauerint, inferant, inquit, diaconi reliquias, quae supersunt in pastophorion. nunc vocant tabernaculum, in quo asseruatur reliquia istius sacrosanctis Synodus quoque Nicena, quae vos Magd. scio in honore habetis, testimonium dicit contra istud vestrum dogma, in quo traditis non esse corpus Christi extra usum, & manducationem, iubet enim inter diatropes, quae in fragmentis eius Synodi graece feruntur, ut cogitatione nostra sursum erecta, fide intelligamus. *καὶ δὲ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκάνης παπέγης τὸν ἀμὸν τοῦ θεοῦ τὸν ἀεὸντα πλὴν ἀμαρταν τοῦ κόσμου ἀθύτως ἔσθω τῶν ἱερῶν θυόμενον, καὶ τὸ τίμιον ἀπὸ αἵμα.* Id est, ut credamus, in qua positum esse in illa sacra mensa agnum Dei, qui tollit peccata mundi, qui sine maculatione sacerdotibus immolatur, at cum est super altare, nondum sumitur, est igitur corpus Domini, extra usum in sacramento. Non latuit Calvinum hic locus

1. Cor. 13.

1. Ioan. 3.

Constitutio apostolica de reliquijs s. Eucharistiae seruandis.

locus, quem in suis institutionibus deprauare voluit, decurtando partem, id est, reticendo, vt a nobis libro tertio de dogmaticis characteribus verbi Dei iterum notatum est. Item Sanctus Nilus Chrysofomi discipulus.

μετὰ δὲ, inquit, τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἐπιλήψεις, πῶς ἐπιφοίτησιν τοῦ ζωοποιῦ πνεύματος οὐκ ἔτι φίλον ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπιτεθειμένα τῇ ἁγίᾳ πρᾶξῃ πισθόμενοι ἔνοια ἀλλὰ σώμα καὶ αἷμα τίμιον χρυσοῦ καθαρίζον φόβῳ καὶ πόθῳ μεταλαμβάνοντα, καὶ γῆς αἰωνίου κληρονομίου ἐργαζόμενον. id est, post inuocationem illam tremendam, & aduentum spiritus sancti viuifici non iam nudum panē, & cōmune vinum sancta illa mensa imposita credimus esse, sed corpus & sanguinem pretiosum Christi, quæ eos purgant, & heredes vitæ sempiternæ faciunt, qui cum timore, & desiderio communicant. Præterea beatus August. in psal. 98. De carne Mariæ, inquit, carnem accepit: & ipsam carnem ad manducandum in salutem dedit. nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, &c. Deinde est in concilijs Vormaciensi, Aurelianensi, Matisconensi secundo renouata hæc de reliquijs corporis Domini diligenter custodiendis constitutio. Cum ergo tum scriptura sancta, tum apostolica constitutio non solum in epistola Clementis, quam isti negant, sed in 8. libro de apostolicis constitu. scripta, qua vsque in hodiernum diem ecclesia totius Orientis & Occidentis summa religione vti tur, tum sancti patres & ecclesiæ catholicæ doctores, tum ecclesiastica concilia, peracta consecratione venerabile corpus Christi in sacro altari esse, & a sanctis Angelis, ac fidelibus Christianis adorari, & peracta item comunione, idem corpus remanere, & seruari vno spiritu testentur, quis hūc locum epistolæ Clementis de reliquijs Dominici corporis diligenter custodiendis reprehendere poterat præterquam Magdeburgenses, qui fidē ecclesiæ catholicæ negauerunt? cum hanc interim neque Dæmones ipsi negare audeant, quos quotidie in nostris energumenis ad altare adductis sentimus horribili fremitu, ac vllulatu confiteri tremefactos, presentiam corporis Domini in altari positi. Iam vero quod transgressoribus huius cōstitutionis de reliquijs istis diligenter custodiendis pœnam anathematis a beato Petro constitutam esse Magdeburgenses accusant, non solum hoc faciunt, vt iterum dicam, quid nō credunt esse ibi corpus Christi, sed quia vt etiam supra dixi, non intelligunt isti quorsum apud nos, qui credimus, excommunicatio ista, siue anathema pertineat: eodem enim pertinet, quo excommunicatio illa canone aposto. 8. sancita in eum, qui non communicat, si quis, inquit, episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut vllus ex Clero, facta oblatione, non communicauerit, dicat causam, vt si idonea sit, veniam ferat: si non dicat, excommunicetur, tanquā qui noceat populo, & quod suspicionem iniecerit contra eum, qui obrulit. hætenus canon. eadem ratione intelligimus nos statutum esse a beato Petro anathema presbyteris, & diaconis, si negligenter sanctam eucharistiam seruauerint, vel dispensauerint, quod huiusmodi negligentia ad detrimentum populi spectet: præbetur etiam suspicio, quod non credant esse ibi corpus Christi, qui ita negligenter & indecore illud tractent. Idem dicendum est de ratione anathematis in eos ministros ecclesiæ, qui palla, quæ super altare posita, corpus Domini tetigit, ad tegendum mortuum, aut ad induendum abutantur. Etenim si caro victimæ veteris testamenti vestem tangens, eam sanctificabat iuxta quæstionem positam sacerdotibus apud Aggæum prophe-

Conc. vormalien. Aurelian. Matiscon. de reliquijs corporis domini diligenter seruandis.

Quod scriptura, constitutio apostolica. s. patres, concilia vno spiritu testentur esse corpus Christi in mysterio. s. Eucharistiæ ante vsu cōmunio nis. Quotidie dæmones in nostris energumenis horribili fremitu presentiam corporis Christi in altari positi confitentur.

tam, & fimbria vestis dominicæ propter corpus, quod illa vestis tangebatur, tantæ sanctitatis erat, vt Hæmorrhoidiam per fidē sanaret; carebitne sanctitate palla super altare posita, quam caro domini nostri sub specie panis tangebatur? Quod si ita sanctificata est palla propter corpus Domini, an nō præbet suspicionem contra corpus ipsum Domini ad detrimentum populi, quod illa ipsa palla ad alios vsus abutatur? Rursus si palla quamuis nō tetigerit corpus Domini, tamē iā ad hoc per preces, & benedictiones dedicata est, ac cætera etiam vasa ad ministerium sacri altaris per sacras itē benedictiones deputata, sanctificata sunt; & dicuntur secundum idioma scripturæ, vt cum ait, sanctifica mihi omne primogenitum masculinū, pro eo quod est ἀνέγραψον καὶ ἀνάθες, id est, deputa, siue, adscribe, & dedica mihi: sic. n. sancti patres verbum ἀγιάσαν hoc loco interpretantur, an non docet ratio honestatis ecclesiasticæ, vt quæ sic ad ministerium ecclesiæ iā deputata sunt, non nisi a deputatis ad idem ministerium liceat tractari? Quod si ita est, qui contra facit, aut faciendum esse iudicat, non ne contra Paulum apostolum facit, & iudicat, qui dixit, omnia honeste & secundum ordinē ecclesiæ fiant? quod quidē quia late patet, non debuit sigillatim de vno aut alio genere dicere, sed maluit in vniuersis, quæ in ecclesia fiunt, honestatem & decorum vno verbo sancire, vt quicquid huiusmodi vos & alij vestri similes sigillatim reprehenderit, nos Pauli regulam generalem obijceremus cum ait: Omnia honeste, & secundum ordinē fiant in vobis Corinthijs, id est in ecclesia Dei. Cur igitur, qui semper verbum Dei iactatis, hoc verbū Dei negligitis, & contemnitis, immo quod grauius adhuc est, accusatis? Accusatis. n. dum quod secundum illud ipsum verbum fit, reprehenditis. Bene de vobis dixit beatus Petrus, audaces, vobis placentes, qui seclās nō metuitis introducere blasphemantes. Dicite mihi, quos nec illi digiti quasi manus hominis scribentis, nec illa interpretatio Danielis de vasis domus Domini non prophane tangendis, nec a quibus non decet, tractādis, & vtendis, nec interitus Baltasaris regis Babylonis quicquam mouent: Quis apud vos, qui sit mediocriter Oeconomicus, omnia domus suæ vasa ab omnibus tractari, vbique poni, aut seruari patiatur? Quod ergo ratio œcomici decori domus tuæ non patitur, in domo dei patiatur? seueritatem vero pœnæ anathematis, quam hic quoque isti accusant, defendit etiam ratio scandali grauis ad detrimentum populi pertinentis, tum propter exemplum, quo populus ad contemptum rerum sacrarū inuitatur: tum propter suspicionem, in quam venit, qui hoc committit. accedit huc, quod eo tempore, cum hæc sanciri cœperunt, ea supplicij seueritate opus erat, qua fieret, quod de seuerissimo illo supplicio Ananiæ, & Sapphiræ in Actis Apostolorum scriptum est, vt esset ecclesiæ ad cauendum, propositum exemplum, & factus est, inquit, timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audierunt. Sed factis hæc sint, quæ hætenus hoc lib. quarto excerpti sumus, vt libri magnitudo, modum non excedat; & nos aliquantum interquiescentes in quintum ingrediamur.

Matth. 9.

Exo. 13.

Contra scripturam faciunt, quæ ad ministerium ecclesiæ deputata sunt, & dedicata, ad alios vsus trāsferunt.

Scripturam accusat, qui quod secundū scripturā fit, accusat. 1. Pe. 2. Dan. 5.

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV.

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum.

LIBER QVINTVS.

Legimus in actis Apostolorum Illustrissime & Reuerendissime Stanislæ Hofi, multos fuisse Ephesi ex eis, qui fuerat curiosa sectati (erant autem inter curiosa illa, ut magni auctores testantur, in primis magica, & diuinationes) qui cōtulerunt, inquit, libros suos, & combusserunt eos coram omnibus. Horum similes sunt multi ex Germanis, qui & si disciplina Lutheri tanquam magica quædam ars eos aliquando demerasset, is enim velut alter Simon dixit se esse aliquem magnum, & sicut de illo scriptum est, in multis locis Germaniæ omnes ei auscultabant a minimo vsque ad magnum, tamen quia erant ex nobis, ut beatus Ioannes ait, ut nobiscum permanerent, damnata heresi, & praua, atq; hæretica sua curiositate, ac combustis libris ad ecclesiam catholicam propitio deo iam redierunt, & ut quotidie plures redeant, plurimi ex nostris ut boni operarij, quanto possunt studio curant, alij sermonibus, alij scripturibus librorum, alij assidua ad deum prece, alij vita, facti, sicut aposto. Timotheo præcepit, exemplum fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate. Qui vero in Lutheranis adhuc permanent, & doctrina, ac libris flamma dignis Lutherianorum vti pergunt, quorum cōsumatio, ut idem aposto. ait, in combustionem, hi sunt similes Ephesiorum illius deo cultorum, quippe qui velut Dianam quandam multimantem, quam Græci *Πολύμαθον* vocant, heresim Lutheranam colunt, quæ misera, & exacerabili fecunditate tam multas iam peperit, & aluit sectas. Hi repudiata doctrina quam patres, ac maiores eorum, sicut ab initio acceperant, semper professi fuerunt, nouam disciplinam prauè curiosi susceperunt, & sectantur. Curiosum, n. est, ad nihil aliud vacare, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui, ut de Atheniensibus illis beatus Lucas scribit. Hinc tot iam apud Lutheranos hereses, quot apud illos philosophorum sectæ. Perductum quæ est ad exitum in nouis istis hereticis, quod Aposto. presbyteris Ephesi prædixit, Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Hi sunt Lutherus pater omnium Lutherianorum, qui sunt *Πολύμαθοι*, interpretemur nos multiseptos: Thomas Munzerus pater Anabaptistarum, qui sunt ite varij: Carolstadius, & Zuinglius genitores sacramentario-

tariorum, & eorum quoque multiplicium: Melancthon factor Confessionistarum, qui sunt etiam multiformes, & reliqui, ne omnes enumerem. Hi omnes post se discipulos abduxerunt, & ut vim verbi græci, quo usus est Lucas, exprimam, de sinu ecclesie catholice, quasi de matris complexu vi auulserunt, & abstraxerunt: hoc enim significat *ἀποστῆναι*. Sed quomodo abstraxerunt? loquentes, inquit Aposto. peruersa, & deprauata, hoc enim significat verbum *διεστραμμένα*: peruersa autem esse non poterant, nisi a verbo dei auersa essent. Vnde tamdiu non potest quis *διεστραμμένα*, id est, peruersa, & deprauata loqui, dum verbum dei prauè, & peruersè non intelligit: nec interpretatur. Quare aut isti noui hæretici verbum dei peruersè intelligendo & interpretando deprauant, si nobis heretici sunt: aut nos hoc facimus, si eis heretici sumus. recte enim Hilarius in 2. libro de Trinit. ait, de intelligentia hæresis, non de scriptura est: & sensus, non sermo fit crimen. ex quo fit, ut de interpretatione scripturarum, licet isti negent, tota ipsorum, & nostra contentio sit: neque fieri possit, ut verbum dei purum, sine interpretatione vlla a Lutheranis, ut iactare solent, tradatur. quod si de interpretatione verbi dei omnis controuersia vtriusque partis est, nihil aliud superest, nisi ut vel argumenta sine testibus: vel testes sine argumentis: vel potius vtrumque, cum vtrumque habeamus, controuersiam dirimat. Sed rursus, quia nos argumenta ex scripturis sanctis ducimus, & isti scripturas peruersè loquendo id est, male intelligendo, & interpretando deprauant, reliquum est tandem, ut necessario fiat, quod paulus ad Timoth. scripsit, quæ audisti, inquit, a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Hoc est igitur, quod nostri catholici scriptores ab initio heresis Lutherane more & exemplo veterum patrum semper, ut necesse erat, fecerunt, & adhuc faciunt. ea scilicet quæ per testes omnium seculorum, & ecclesiarum, & vtriusque lingue Græcæ, & latinæ ex sanctis Apostolis didicerunt, & tradita sunt nobis, hæc productis testibus, & recitatis testimonijs die, & nocte scribunt: hæc episcopi ecclesie catholice, docent, & alij, qui sunt ad docendum idonei, ac fideles, ut doceant, committunt. Contra vero Lutherani magistri quia nullos testes habent præter eos, qui ex domo eorum prodierunt, per quos, ea quæ tradunt, ab Apostolis accepisse probare possint, ad improbandos testes nostros totum studium suum, & vigilias conuertunt. in quo vno iam pridem sudant Magdeburgenses Centuriatores, quanta possunt in perferendo labore industria, si industria dicenda est, quæ impie & pestifere ponitur. sudant, dico, laborantes, quomodo quibus possint, sua deant, nullos nos habere testes, nescio quas inclinationes doctrinæ, ut ipsi vocant & corruptelas in testimonijs nostrorum per calumniam & malitiam obijcientes. Quam autem verum sit, nullum istos habere testem, præterquam quod res ipsa loquitur, illi ipsi testantur, qui ex hereticis ad nos, ex quibus erant, ut nobiscum permanerent, frequenter reuersi sunt ex quibus, ut ceteros nunc taceam, nobilis quidam Salernitanus ex principis Salernitani familiaribus, cum diu fuisset Calvinianus, & si illibeter, ut affirmabat, ante annos paucos in se reuersus, & filium prodigum imitatus, ad fidem ecclesie catholice in conspectu legati Pontificis Romani & multorum optimatum Auinione redijt, ædito libello confessionis sue: in quo cum causas amplius triginta numerasset, quæ ad redeundum coegissent, vna ex illis erat, quod cum permulti veteres auctores, ex quo hæresis Lutheri ortum cepisset,

Kkk ij pisset,

pillet, in lucem in Gallia, Germania, Italia exissent, a quibus grauiſſima in Lutheranorum doctrinam testimonia dicerentur, nullum tamen vnquam testem ex veteribus sua ista nimia diligentia, & curiositate, ac labore assiduo, & ardenti desiderio reperire, & producere potuissent. satis hoc ipsum Magdeburgenses Centuriatores Lutheranorum scribæ, & aduocati probant, qui omnes alioqui bibliothecas Germaniæ & Galliæ scrutati, & multitudine librorum conquisita, & in gymnasiū suum comportata, ac multiplici lectione diurna, & nocturna inter operas Centurialis officinæ partita, nullum tamen testem in epistolas Pontificum Apostolicorum, contra quas coniurauerant, inuenire potuerunt præter vnum ignotum, quem vocant Kalcheisem ante annos septuaginta, vt ipsi dicunt, natum. quam vero idonea sit tantula ætas ad dicendum testimonium contra tantam antiquitatem epistolarum, id est, contra scripta secundi sæculi Centuriarum, iudicent ipsi. Sed de teste isto respondebo suo loco in quinto eodemque extremo libro. Redeo ad Ephesios illos, apud quos erant quoque, qui exorcismis non ex scriptura sancta recte sumptis, vt S. Athanasius ad Marcellinum scripsit, sed a se male compositis, & ornatis dæmones expellere conarentur, ex quibus septem illi filij Scæuæ Iudæi principis sacerdotum fuerunt, qui cū inciperent, vt Lucas narrat, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen domini Iesu dicentes, adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat, respondens spiritus nequam dixit eis, Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis? & insiliens homo in eos, in quo erat demoniū pessimū, dominatus inualuit in eos, ita ut nudi, & vulnerati effugerēt. Horum etiam similes sunt Lutherani, hi etiam inter se de præcipuis rebus fidei, & vt quidam ex eis Nicolaus Gallus in Theſibus suis testatur, de sublimibus doctrinæ Christianæ articulis contendunt, qui diu suis falsis dogmatibus veluti quibusdam exorcismis a se factis, quod verbum dei vocant alij alios increpare, & redarguerentant, euenire solet, vt homo, in quo est spiritus nequam in eos inuectus eosdem damnet, & anathema faciat. & vt vnum, aut alterum exempli gratia nominemus, fecit iā hoc Nicolaus Amsdorffius ex Confessionistis in libro, quem de publica confessione puræ doctrinæ euangelij & confutatione præsentium Suermerorum, vel factiosorum inscripsit, res, inquit, nihilo sit melior, sed in dies deterior: omnia nihil præ se ferunt aliud, quam euangelium apud nos pessum iturum: & loco euangelij non nisi meros eosdemque egregios errores nos habituros, non quidem aliam ob causam, quam quod humanæ rationis, prudentiæque, non autem ipsius veritatis studiosi sumus. Dū dicit hic in ipsius libri fronte cōfiteri se purā doctrinā euangelij, & confutare hæreticos, dicere videtur, Iesum scio, & Paulum noui: Zuinglio autem, & Osiandro, atque alijs hæreticis illud dicit, vos autem qui estis? & insiliens in eos, sic in eodē libro de cōfessione puræ doctrinæ euangelij ait, Primo igitur damnamus nos Gasparum Suencfeldium, & Anabaptistas, qui eam, quæ ore fit, euangelij prædicationem non modo contemnunt, & rejiciunt, sed etiam condemnant. Secundo etiam Osiandrinam damnamus factionem, quippe quæ non minus crassa, & impudens hæresis est. &c. Tertio Sacramentarios Zuingliū & eius sectatores condemnamus, &c. Quarto Adiaphoristas propterea, quod præter euangelium etiam humanas traditiones in suis ecclesijs seruari iusserunt. Si quidem euangelium nulla hominū mandata secum in ecclesijs obserua-

seruari patitur. &c. Sic iste homo, in quo erat demonium pessimum Lutheri, & Lutheranæ confessionis Augustanæ inuoluit in illos alios hæreticos exorcistas. Itē Saxoniæ principes, & Comites Mansfeldenses libris magnis editis 11. sectas Lutheranorum tanquam execrabiles condemnarunt. Taceo Nicolaū Gallum superintendentem Lutheranū, qui in libro suo Theſon & Hypotyposon plures alios Lutheranos cōdemnat: prætereo etiā Illyricū, qui in Melancthonicos, & Adiaphoristas atrociter incurrit. Sed videamus iam quemadmodum Paulus Apostolus tum presbyteros ecclesiæ Ephesi, tum Timotheum Ephesiorum episcopum aduersus curiosos illos instruxit, qui libris igne dignis, quos postea combufferunt, utebantur: & aduersus illos, qui nomine Iesu, & nomine Pauli suis illis deprauatis exorcismis abutebantur, & cōtra hæreticos, quos idem apostolus prædixit ibi futuros, qui peruersa loquerentur. vt inde discamus, quemadmodum nos quoque instructi, & parati esse debeamus contra curiosos istos novos hæreticos disciplinæ Lutheranæ sectatores, qui tam multos iam libros incendio dignos scripserunt, & quotidie scribunt: quique falsis suorum dogmatum veluti exorcismis nomine verbi dei, quod falso iactant, transuere re volunt euangelium, vt de Galatis illis Apostolus dixit. Ergo postquam dixit Paulus, vt Lucas narrat. & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se, subiungit, propter quod vigilate memoria retinentes, quoniam per triennium nocte, & die non cessauī cū lacrimis monere vnumquemque vestrum. Monet igitur hic Apostolus, vt cū surrexerint, qui peruersa loquantur, quod est hæreticorū, in eo primū vigilemus, ac primam curā ponamus, vt meminerimus, quid a primis patribus, & magistris a principio per tot sæculorum curricula didicerimus, ac moniti simus, sicuti Ephesij ab Apostolo per trienniū eruditi, & moniti fuerant. Quare si cū in Germania Lutherus, & alij post eū loquentes prauæ, & peruersæ verbum Dei surrexerunt, tunc Germani vigilassent memoria retinētes, quid die, & nocte catholici prædicatores patrum, ac maiorum suorum memoria per Germaniæ ecclesias, ex quo Bonifacium Apostolū Germania recepisset, semper docuissent, ac monuissent, nunquam lupi ingressi populos mactassent, & perdidissent. Sed quia iuxta parabolam euangelij dormierunt homines, id est, ceperunt obliuionem doctrinæ a principio seminata, venit inimicus eius, qui seminauerat bonum semen in agro suo, & supereminuit zizania in medio tritici, & abiit. Hinc ratio zizaniorum. discrimen autem boni, & mali seminis, id est, verorū, ac falsorū dogmatū docet statim eadē parabola, vt recte a quodam vetere interprete animaduersum est, subiungit. n. cum autem creuisset herba, & fructum fecisset, tūc apparuerunt & zizania. Scilicet quale sit euangelium, quod Lutherus prædicauit, ex fructu, quem attulit, perspicitur, si cum eo comparetur, quem antequam euangelij Christi prædicatio in Germania ante eum attulerat. immo ipse primus huius sementis zizaniorum sator Martinus Lutherus, cogente conscientia, testimoniū non rogatus dedit, cū in postilla sua magna in euāgelium dominicæ primæ aduentus stomachose conqueritur, ex suo euāgelio homines longe deteriores euasisse, quam in papatu vnquam fuerint adeo. n. vitia & flagitia sub hoc suo euāgelio creuisse, vt in ipsum malum dæmonem transferint. Hæc Lutheri de zizanij euāgelij sui testificatio. Deinde Paulus postquam presbyteros Ephesi rogauit, vt quæ per trienniū

monuisset, meminissent, subiungit, & nunc commendo vos deo, & verbo gratiæ ipsius. Hæc demum fuit summa, & caput vniuersæ instructionis, commendare eos deo, & verbo gratiæ ipsius, id est, euangelio, quod potes est, inquit, superædificare, & dare hereditatē in sanctificationis omnibus. Quare si quod Lutherus prædicare cœpit, verbū gratiæ dei fuisset, quod de spiritu Christi processisset, ea, quæ verbū dei a primo apostolo Germaniæ VVbinfredo cognomento Bonifacio natione Anglo prædicatum, & semper in ecclesijs cunctæ Germaniæ, tāquam depositum fideliter custoditum, fidei credentium superædificauerat, nunquam destruxisset. Inter cætera vero, quæ illud verbū gratiæ superædificauerat, obedientia erat Romanæ ecclesiæ, quam primum, vt facilius esset reliqua demolitio, euangeliū Lutheri sustulit. Sic. n. sanctus Bonifacius in epist. ad Gudbertum archiepiscopum Angliæ scripsit. decreuimus in nostro synodali conuentu, & confessi sumus catholicam fidem, & vnitatem, ac subiectionem Romanæ ecclesiæ sine tenus vite nostræ velle seruare: sancto Petro, & Vicario eius velle subijci, &c. Adhuc igitur modum Apostolus presbyteros Ephesiorum contra curiosos librorum pestiferorum auctores, & lectores, ac falsos exorcistas, & futuros hæreticos instruxit, & monuit. Timotheum vero Ephesi episcopum aduersus eosdem his etiam monitis quasi armis quibusdam muniuit. Tu autem, inquit, permane in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi: permanere præcepit, in doctrina ab Apostolo tradita, & eam instar depositi fideliter seruare: hæreticorum. n. est, nō permanere in eo, quod ab initio audierunt, vt beatus Ioan. ait, immo ipsorum quoque est, vt idem Apostolus Paulus ad eosdem Ephesios scripsit, tanquam paruulos fluctuare, & omni vento doctrinæ circūferri, quod istis ipsis nouis hæreticis nemo est, quin euenisse sciat. Hinc. n. Lutherana hæresis tam multiugis facta est. hinc Confessio nistæ, Osiandri, Zuingliani, Adiaphoristæ, Melanthonici, Maioristæ, & reliqui manarunt. Deinde subiungit Apostolus, sciens a quo didiceris, scilicet didicerat Timotheus a Paulo, qui, vt idem Galatis testatus est, nō ab homine euangelium accepit, neque didicit, sed per reuelationem Iesu Christi. itaque auctoritatem magistri commendauit apostolus, quo magis studium discipuli ad conseruandam doctrinam perceptam excitaret, vt sicut idem ad Hebræos scripsit, abundantius obseruaret ea, quæ audisset, ne forte perflueret. Hoc autem Martinus Lutherus cum alioqui superbissimus esset, & prophetā se vocare ausus, nunquā tamē ausus est dicere, nō ab homine accepisse, neque didicisse euāgelium, quod prædicabat, sed per reuelationē Iesu Christi. Hoc ergo Martinū Lutherū, & reliquos ab eo satos peruersa loqui fecit, vt de futuris illis hæreticis Paulus prædixit, quod nescierunt, vel potius obliti sunt, a quo euangeliū accepissent, illud dico, quod euangelio suo nouo *μεταγενεσθαι*, vt verbo apostoli vtar, id est, transuertere voluerūt. Nos igitur Reuerendissime Stanislæ Hosi, vt propositum nobis prosequamur, permanentes, sicut sancti apostoli patres nostri monuerūt, in ijs, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes ex quibus, scilicet sanctis apostolis, & apostolicis patribus ea didicerimus, pergemus deinceps reliquā doctrinam epistolarum Pontificū Apostolicorum ab istis reprehensam auctoritate verbi dei defendere, & ad cætera omnia, quæ in cā obijciunt, vt hæcenus fecimus, respondere.

Defensio doctrinæ de non accedendo ad menstruatam in epistola Clementis quarta. Quod eam reprehendant Magdeburgenses contra naturæ decentiam & honestatem. Item de purificatione, siue lauacione, contra naturalem quoque honestatem & honestam consuetudinis decentiam a magdeburgensibus reprehensa. Cap. I.

VT ergo reliquam deinceps confutationem eorum, quæ doctrinæ catholicæ epistolarum adhuc Magdeburgen. opponunt, persequamur, respondeamus eis ad id, quod in eorum accusatione sequitur, de vitanda menstruata, & de purificatione in epistola Clemen. 4. hæc enim ad traditiones quoque humanas, vt proxime superiora, retulerunt: & ad laqueos consciētiae, similiter atque illa, pertinere dicunt. Recitemusque prius, quæ Clemens scripsit. Est, inquit, sane propria quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tam imponitur hominibus, quā proprie ab vno quoque Deum colente causa puritatis expetitur: de castimoniam, dico, cautela, cuius species multæ sunt: sed primo, vt obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex Dei. quod etsi lex de his non admonuisset, nos vt Cathari, non libenter volueremur in stercore (sic enim est in exemplari vetustissimo bibliothecæ Vaticanæ & in altero Florentino bibliothecæ. S. Marci) debemus aliquid amplius habere animalibus, vt pote rationales homines, & coelestium sensuum capaces, quibus summum studium esse debeat, ab omni inquinamēto cordis consciētiam custodire, &c. Admonuit Clemens Magdeburgenses, ne humanam traditionem hanc esse putarent, neque tamen admoniti intellexerunt. Cum. n. dixit, est sane propria quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tam hominibus imponitur, quam proprie ab vno quoque Deum colente causa puritatis expetitur: an non clare admonuit nō pertinere hoc, quod nūc præcipit, ad humanam traditionem? neque se esse, qui ex se hoc hominibus, sed potius ab vno quoque secundum legem moralis decentiæ, & sanctæ continentię hoc expeti? subiungit enim, vt obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex. deinde subiungit de lege naturalis decentiæ. Quod & si lex de his non admonuisset, nos vt Cathari, id est, mundi, non libenter volueremur in stercore. debemus. n. aliquid amplius habere animalibus, vt pote rationales homines, & quæ se quuntur, iam recitata. Si Paulus cum Corinthios reprehenderet, quod contra decentiam quoque naturalem viri velato capite orarent in ecclesia, & mulieres non velato, exprobrans eis tarditatem nō intelligendi quod honestum erat, aiebat, Vos ipsi iudicate, decet mulierem non velatam orare? nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier vero si nutriat, gloria est illi? quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: quanto magis licet dicere vobis, & quidem tarditatem exprobrando, nec ipsa natura vos docet, quod si vir ad menstruatam mulierem accedat, vt cum ea rem habeat, summa intemperatā libidinis sit, & noxia turpitudine, ac execrabilis fœditas? Iudicent vestri laici Lutherani, si quæ sunt paulo: quam vos temperatiores ac honestiores, vt condemnent vos de execrabili doctrina vestra, qui inter traditiones humanas, quas fingitis, legem decentiæ naturalis & sanctæ continentię non miscendi se cum muliere menstruatā, reulistis omnis incontinentiæ magistri. Sed videamus de lege Dei. Fortassis enim existimastis, vt parum in scripturis sanctis eruditi huius-

1. Cor. 11.

Magd. detestabilis incontinentiæ magistri.

Nō ad ceremoniam legis, sed ad honestatem morū naturalem pertinet nō accedere ad menstruatam.
Isichius Hierosolymitanus.
Leu. 20.
Clem. Alex.

Inter iustitias decalogi retulit Ez. non accedere ad menstruatam.
Ez. 18.

huiusmodi consuetudinem cum menstruatā, quia in Leuitico prohibeatur ad ritus Moisaicā legis, quę defixa est, pertinere, ac non potius ad honestos mores, qui ex decalogo, ceu ex fonte naturali, & diuino ducuntur. Isichius ergo presbyter Hierosolymitanus interpres Leuitici eruditissimus, interpretans hanc legem leuitici. cap. 20. A menstruatā, inquit, abstinere non frustra legislator præcipit, sed hominem suadēs ad pudicitiam, castitatisq; eum diligentiam habere, ex qua sanctificatio prouenit, nolens in modū porcorum continue cum mulieribus misceri, & ad communem corruptionem vacare. hæc tenet Isichius. Item Clemens Alexandr. in Pedagogo lib. 2. & Moyses, inquit, ipsis etiam vxoribus interdicit accessum ad virum, dū sunt in mensuris. non enim, inquit, rationi consentaneum est, illa sordium purgatione illud genitale semen, quod paulo post futurum est homo, polluere, nec sordido fluxu materię alluere semen bonę generationis sulcis vteri priuatum. immo ex Ezechiele intelligere potestis, vtrum ad traditiones humanas, quas somniatis, pertineat, an potius ad iustitiam decalogi, Et vir, inquit, si fuerit iustus (omne genus virtutis significauit) deinde partes iustitię exequens: si fecerit, inquit, iudicium & iustitiam, in montibus, non comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idola domus Israel, & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit, & hominem cōtristauerit; pignus debitori reddiderit; per vim nihil raperit; panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento; ad vsuram non accommodauerit; amplius non acceperit; ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum, & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatē, hic iustus est: & vita viuet, ait Dominus. Si hæc omnia, quę Propheta hoc loco coniunxit cum abstinentia a menstruatā, ad traditiones humanas, & laqueos conscientię, vt vos dicitis, pertinent, pertineat etiam abstinentia ista. Vos ipsi iudicate Magdeburgenses. Iam credo, pudet vos, vrinam poeniteat. Denique quod hæc de non accedendo ad eam, quę in mēstruis est, non sit traditio humana, sed traditio temperantię naturalis, ab ijs obseruari solita, qui se in libidine continent, ex 6. libro Clementis de constit. apostolicis cap. 28. perspicitur potest. Sic enim ait, cum naturalis purgatio cernitur in vxoribus, ne se cum illis commisceant mariti, vt proli consultum sit; id enim lex prohibuit, cum ait, ad eā, quę patitur menstruum, ne accedas. Sed dicamus deinceps de purificatione, sic tamen vt more nostro prius recitemus, quę Clemens ait: Bonum est autem, inquit, & puritati conueniēs etiam corpus aqua diluere: bonum vero dico, non quasi principale illud, in quo mens purificatur, sed quod sequela sit illius boni hoc, in quo caro diluitur. sic enim & magister noster quosdam Phariseorum & scribarum, qui videbantur cæteris meliores, & a vulgo separati, increpabat, dicēs eos hypocritas, quia ea solummodo, quę hominibus videbantur, purificabāt: corda vero, quę solus Deus aspicit, inquinata relinquebant, & sordida, ad quosdam ergo ex ipsis, inquit, non ad omnes dicebat. Væ vobis scribæ & pharisei, quia mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autem plena sunt sordibus. Pharisee cœce, munda prius, quod intus est, & quod de foris est, erit mundum. Vere enim si mens mundetur luce scientiæ, cum ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etiam eius, qui de foris est, hominis ipsa necessario curam gerit carnis suę, vt & ipsa purificetur. Vbi autē ista,

quę

quę de foris est, purificatio carnis negligitur, certum est neque de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, vt is, qui intrinsecus mundus est, mūdetur sine dubio & extrinsecus: non semper autem is, qui mundatur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est, uidelicet cum agit hæc, ut hominibus placeat: hæc Clemēs. quę valēt aduersus Ebionitas Cherinthi successores, qui frequenti lauatione corporis utebantur, quod ea se a peccatis mundari falso putarent, quę nemo Catholicorum est, qui non dicat sanctissime scripta esse: & qui non ea sequi & seruare studeat. Vos soli inuenti estis, qui improbaretis, qui tanto studio omnia ad calumniam vt cumque rapiendi tenemini, ut non animaduerteritis, quod hic accusatis, hoc vos & quidem laudate facere. Vellem enim a vobis quærere, an vos non faciem & manus lauitis, & id quidem quotidie, ac rursus manus, cum mensis accubare vultis? Equidem in Germania numquā fui, sed quod fieri uidi, vbicumque fui, non puto nō item apud vos fieri. Et si enim fidem Ecclesię catholicę respiciatis: hanc tamen catholicam consuetudinem cum natura & scriptura consentientem, & apostolica admonitione commendatam nondum respiciatis. Sic enim scriptū est in 8. lib. Clementis de apost. constit. cap. 23. Omnis fidelis siue uir, siue fœmina postquam surrexerit e somno, antequam opus aggrediatur, postquam lauerit, oret: si autem fiat aliqua de verbo Dei instructio, anteponat fidelis siue uir, siue fœmina verbum operi: hæc tenet constitutio, ex numero earum, quę similiores sunt monitis, quę legibus, quę εθισματα, & επιτηδεύματα a Platone dicuntur, de quibus libro primo dictum est. Quare si aqua, aut tempus deest ad lauandum, aut si forte oblitus sumus, neque laqueum conscientię iniectum putamus neque commissum peccatū non lauando: puerile est hoc. At si quis a communi hoc & vsitato fidelium more alienus esse velit, reprehensionem iustam, & poenam meritam incurrat. hic enim usurpari quoque illud potest, nec ipsa natura uos docet, quod si quis fidelis manus, aut faciē sordidam habeat, ignominia est illi? Vos ipsi iudicate, an deceat illotos esse an lotos non quidem Pharisaice, sed Christiane, habentes priorem curam purificandi conscientiam, quam corpus. Licet hic dicere, quod ait Clemēs Alexandrinus in Pedagogo lib. 2. describens enim ea, quę ad decentiā hominis Christiani pertinent, cū eos reprehendit, qui frequenter expuunt, aut uiolentius excreant, aut inter conuiuium nares emungunt, subiungit deinde causam reprehensionis, inquit: obseruandum est enim, ne, qui comprudent, præ nausea hanc indecentiam oderint, quę intemperatiam arguit. Et paulo post, crepitus ructantium vitandos esse dicit, ne qui audiunt, testimonium rusticitatis, ac malę educationis præbeant. ad hoc genus pertinet non lauare, quę indecentia, vt intemperantię index ac testis, fugienda est Christianis, quos nullam occasionem maledicendi, fratribus dare oportet. lauare autem in balneo uiris quidem solius sanitatis causa permittit Pædagogus Clementis Alexand. mulieribus vero sanitatis & mūditię. cū quo satis conuenit alia apostolica constitutio similiores itē admonitioni, quam legi in primo lib. de laicis a Clemente Romano scripta, quę modum ponit lauationi mulierum in balneo, vt honeste, atque vt fidelem decet, sine scandalo fiat. Quare hic non de lauatione corporis loquitur Clemens Romanus, qualis erat illa Phariseorum, aut Ebionitarum, qui eas partes crebro lauabant, quę extrinsecus cernuntur: quod autem intus erat, id est, cor, non mundabant, quod erat alioqui prius mundandū.

Consuetudo lauandi extrinsecus sordes cū natura, scriptura, & apostolica traditione consentiens.

Indecentia non lauandi sordes extrinsecus index intemperantię, & occasio detrahendi.

Vnde Pædagogus Clementis Alexandrini velut in hunc locum Clementis Romani in hac epistola, quam Magdeburgenses negant, intuens, oportet autem, inquit, maxime quidē lauare animum purgante ratione, & non nunquam etiam corpus propter sordes, quæ ei adnascuntur. Vt enim uobis scribæ & Pharisei hypocrite, dicit Dominus, quoniam quod est extrinsecus poculi & patinæ mundatis, intus autem plena sunt omnia immunditia: munda primum quod intus est poculi, ut sit etiam mundum, quod est exterius. Deinde subiungit; optimum ergo lauacrū purgat sordes animæ, est que spirituale, & quæ sequuntur. Et sanctus Epiphanius confutans lauationem superstitiosam Ebionitarum. lib. 1. tomo 2. cap. 30. pronunciat inquit, perfecte aduersus Phariseos & scribas crebro manus lauantes, quæ illotis manibus edere non inquinat hominem. Quare, inquit, non solum actiones istorum euertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostendit: tamen lauare manus si quis uellet, non esse noxam. Clemens uero Romanus in epistola sua, non solum non nocere, sed etiam bonum esse, & puritati conueniens dixit. Sed quæret aliquis fortasse, quid in mentem Clementi uenerit, ut de ista lauatione corporis meminerit? scilicet quia meminerat de sordibus sanguinis menstrui non miscendis cum semine mariti, ut incontinentes homines solent. addiderat autem, custodiendam esse conscientiam ab omni inquinamento corporis, ne quis existimaret, nullā apud fideles mundandi corporis rationem haberi, præsertim cum & ad eos scriberet, qui ex gentibus crediderant, apud quos magna cura & studium lauationis est: idcirco de hoc quoque ualde opportune, & accomodate aduersus Ebionem admonuit. Denique quo magis ad huc intelligat Magdeburgenses, non de ritu ullo iudaicæ purificationis, siue lauationis hoc loco Clementem in epistola loqui, idem Clemens lib. 6. de constitut. apostolicis cap. 23. Vir, inquit, & uxor cum matrimonio legitimo corpora commiscet, & coniunctionem corporum dimittunt, precentur sine obseruatione: & si enim non lauerint corpora, puri sunt. Valet hoc contra Ebionem, qui, ut sanctus Epiphanius narrat, quotidie, si cum muliere rem haberet, statim baptizabatur in aquis. Sed de his hætenus.

Constitutio apostolica de non obseruanda laicis lauatione corporis superstitiosa post conuenitum legitimum contra Ebionem.

Defensio doctrine de communi uita in epistola 5. Clementis: & de origine communitatis rerum, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum hereticorum, & nostræ ætatis: uel de uita communi religiosorum, & de uoto, quo suscipitur, item de communi uita clericorum ex communi sumptu ecclesie. Cap. 2.

» Pergunt deinceps, Magdeburgenses accusare epistolas. De communi
 » uita, inquit, Clem. epis. 5. & de publica ac solenni benedictione con-
 » iugū in templis, ad quem ritū necessario obligari uult omnes Eccle-
 » sias Euar. 1. hæc Magdeburgenses. Sed de uita communi quid reprehende-
 » rent Magdeburgenses, nihil amplius explicarunt nobis, quod ueremēter
 » miror, præsertim cum in promptu esset, quod non solum ipsi, sed nos quo-
 » que reprehendimus. Cum enim dixisset Clemēs, usum omnium, quæ sunt
 » in hoc mundo, communē cum omnibus esse hominibus debuisse: sed per
 » iniquitatem factum esse, ut alius hoc suum esse diceret, alius aliud: atque
 » ita inter mortales factam esse diuisionem, citassetq; Platonem, Paulum
 » imitatus, qui Aratum & Epimenidem, siue ut alij putant, Callimachum &
 » Menan-

Menandrum citauit, subiungit: non Clemens, absit, sed aliquis patronus libidinis in Republica Platonis institutus, in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. quod quidem in uetusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ non est, ut perspicui potest ab iis, qui uoluerint oculis suis credere. uetus est hoc artificium adscribendi magnis auctoribus, quæ nunquam scripserunt, neq; senserunt, cuius rei exemplum ne longius petatur, dudū in opere confessionis catholicæ Stanislai Hosij lectissimi Cardinalis Varmiēsis apparuit. Qui cum de coelibatu erudite, & catholice, ut cætera scripisset, & de dispensatione eius pro sua modestia, ac prudentia sententiā interponere suam noluisse, nescio quis dispensationis in coelibatu callidus patronus, nactus, ut sibi uisum est, affingendi opportunitatem, sed parum in affingendo cautus, post Cypriani locum de uirginibus Deo dicatis continere nolentibus, in tertia editione Antuerpiana Ioannis Stelsij sententiā suam de dispensatione interiecit, & auctori operis adscripsit, quam ipse quidem non esse illius, neque quæ ibidem in margine appositæ sunt, præterquam quod ipse idem auctor lectorem in principio operis postea aditi admonuit, satis ille ipse locus declarat, in quo auctor dicit, nolle se de dispensatione sententiā dicere. ergo sententiā, quæ de ea re ibi dicta est cum notatione margini appositæ non est auctoris. ita in astutia sua comprehensus est ille, qui corrector simul & corruptor alieni operis esse uoluit. audiui cum, cum de hac fraude, & quidem merito diceret, si hoc iste me superstitite ausus est, quid mortuo non ausus esset? sed redeamus ad locum Clemētis, quem mirandum profecto est, cur Magdeburgenses dissimularint, qui tam diligenter alioqui, quid in his epistolis accusarent, quæsiuerunt. dissimulasse eos credo, ne damnare uiderentur, quod apud suos Lutheranos fortasse fieri cuperent, qui etiam sponsas Christi uirgines sacras, communes uxores habere uolunt: quod eorum magister Lutherus in libro de uitandis hominum doctrinis inscripto docuit, & exemplo suo confirmauit, qui monialem ex monasterio Nymicensi raptam Catherinam de Bore uxorem duxit: & si ante annos amplius septingentos quinquaginta in Germania Synodus Salisburgensis S. Vigilio Archiepiscopo uerbum Dei sequens, ne moniales nuberent, prohibuisset. quid igitur mirum, si etiam pro sua libidine & incontinentia, laicorum quoque uxores communes esse, profiteri uellent, ut quidam ex Anabaptistis ex Lutero natis, & Monasterienses profitentur, si tamē hanc eorum disciplinam generosi Germani paterentur. Quanto melius fecit Massæus Cameracenas, qui lib. 9. suorum Chronicorum, cum non crederet scriptum esse hoc à Clemente, merito exclamans, is ne, inquit, contenderet coniuges singulorum omnibus debere esse communes? deinde subiungit: uel ex hoc solo uerbo satis datur intelligi, cuius fuerit, nimirum infelicis Nicolai, aut alicuius sectatorum eius, quos inter primos hereticos legitimus. hæc Massæus. Magdeburgenses uero tantum abest, ut uilla hic exclamatione usi fuerint, ut neque satis significauerint, quid in ista uita communi, quam notarunt, reprehenderent, communitatem ne rerum ad exemplum Apostolorum, & illius primæ ecclesie, qualis nunc in religiosorum cœnobijs sic a communitate illa uitæ Græco uocabulo dictis, cernitur? an magis communitatem illa mulierum Platonice Reipub. quæ in 5. libro descripta est? nihil enim aliud, neq; alio modo notarunt, quam sic, De communi uita epist. 5. Clementis. Quare cum sciant omnes, Lutheranorum ma-

Cur Magd. cum uitam communem in epi. 5. Clem. reprehederet, quod ibi falso scriptum erat de communitate uxorū dissimularunt.

gistris magis odiosam esse monasticam rerum communitatem, quam incontinentiam hominum carnalium, ut qui sint discipuli eius, id est, Lutheri, ex cuius 6. tomo operum manauit in vulgus, & iam in prouerbiū Germanicum abiit, si non vult vxor, veniat ancilla, & in lib. de vita coniugali, virum muliere, & mulierem viro minus carere posse, quam cibo, potu, & somno, suspicor Magdeburgenses hunc locum epistolę Clemētis de vita cōmuni idcirco notasse ac reprehendisse, quod in eo Clemens vitā communem, quam Lutherus vna cum monachatu in Germania sustulit, omnibus necessariam esse dicat, non quidem ad salutem, nō enim hoc dixit: immo quia omnibus necessariam dixerat, statim veluti interpretans, correxit. subiungit enim quibus necessariam diceret, & ad quid, inquit, & maxime ijs, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorū, eorumque discipulorum imitari volunt. Hanc autem communitatem vitę etsi ab Apostolis sanctis institutam, & apostolico exemplo primę illius ecclēsię commendatam, ad quam hortatur Clemens, ut ad vitę sanctitatem commodissimam, ne quis tamen contemnere, aut tanquam otiosam, & humanę vitę incommodam reprehendere auderet, ut iam olim ausi sunt hæretici; idcirco ad ortum naturę integrę, ante peccatum retulit originem eius, cum ait, Vfus enim omnium, quę sunt in hoc mundo communis omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem, inquit, hoc est propter peccatum Adę factum est, ut alius hoc suum esse dicat, & alius istud; sic inter mortales facta diuisio est. ad eundem statum naturę integrę, ac nondū propter peccatum diuisę hoc genus vitę communis retulit magnus Basilus. imitatus itaque est Clemens Apostolum Paulum, qui, ut apostolicam traditionem velandi capitis muliebris defenderet, rationem ex natura petiuit, nec ipsa (inquit) natura docet vos, quod vir quidē si comam nutriat, ignominia est illi, mulier vero si comam nutriat, gloria est illi; quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. Ei autem qui contendere pergeret, & rationem hanc, quę satis traditionem ipsam defendebat, adhuc contemnendam esse putaret, cōsuetudinem ecclesiarum opposuit, quę, ut Tertull. ait, traditionis confirmatrix est, nos (inquit) talem consuetudinem non habemus: nec ecclesia dei. Sic Clemens ut exemplo Pauli apostolicam traditionem vitę communis defenderet, quam quidam contemnebant, & quod grauius erat, ex voto susceptam violabant, rationem ex naturę integrę statu petiuit. ut perinde sit, quasi diceret, an status naturę integrę, in quo vſus omnium communis esse debuit, non satis docet vos, communem vitam a sanctis apostolis traditam ad excellentem statum pertinere? ut iam qui statum vitę communis religiosorum improbant, ut faciunt noui hæretici, cōsequens sit, ut statum quoque naturę illius integrę, qui status innocentię dici solet, improbaturi plane videantur. Quare relinquendi sunt isti, ut cōtentiosi: & consuetudo ecclēsiastica cōenobiorum, quę ex apostolica traditione manauit, colenda & celebranda est. Deinde citat Platonem, qui dixit, amicorum omnia esse communia: quod quidem dictum eatenus probat Clemens, quatenus conuenienter naturę integrę, ad communem vitam, que ab apostolis tradita est, & quę secundum Apostolicam traditionem vsque in hodiernum diem in cōenobijs religiosorum viuitur, pertinere potest: nō autem quatenus idem Plato ad communitatem quoque vxorum, & possessionum pertinere in repub. sua voluit, quod quidem

Quibus, & ad quid communitatem rerum necessariam esse dixerit Clemens.

Origo communitatis rerum ad ortum naturę relata.

Quatenus probetur Clemens dicere Platonem, amicorum omnia esse communia.

tum ab hoc loco & proposito, tum a recta ratione naturę insita, alienum est, ut Aristoteles corrector Platonis vtrumque in 2. lib. Politicorum multis rationibus docuit. Deinde subiungit: & sicut non potest diuidi aer, neque splendor solis, ita nec ea, quę communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debent (sic enim in antiquo exemplari scriptum est) sed habenda sunt communia. hoc exemplo vſus est Clemens, ut probaret, sicut hæc omnibus a natura data sunt ad vtendum communiter, ita cętera omnia esse posse, vbi charitas ad imitationem illius primi status innocentię, & perfectionis vitę inuitauerit, ut Apostolorum tempore Hierosolymis factum est. Immo & dominus, ut beatus Basilus in asceticis constitutionibus ad eos, qui in cōenobijs habitant, scribit, congregatis discipulis communia omnia, & se ipse communem eis prebuit. communis itaque vita, id est, communis vſus rerum, primū quidem ex charitate naturali profectus est: quam qui accusat, naturam, & naturę auctorem accusat. huius autem vita communis ex naturali charitate proficiscentis perfectio & cōsummatio est vita communis per diuinam gratiam ostensa, & tributa, sicut charitatis naturalis pfectio & absolutio, est charitas spiritalis & diuina. Hanc vero vitam comunē excellentiorem sancti Apostoli & eorum discipuli coluerunt: & ad eorum exemplum hodie in ecclesia catholica infiniti monachi, & multi clerici seruant, sicut de suo etiam tempore beatus Augusti. in lib. de hæresibus testatur, cum scribens de quibusdam hæreticis, qui Apostolici dicebantur: Qui se, inquit, hoc nomine arrogantissime vocauerunt, eo quod in suam communionem non acciperēt vtentes vxoribus, & res proprias possidentes. Deinde subiungit: quales habet ecclesia catholica & monachos et Clericos plurimos. Sed ideo, inquit. isti hæretici sunt, quia se ab ecclesia separantes nullam spem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. hec Aug. Verū hos nostri monachi nō imitātur: nec hoc nos pſitemur. Sed rursus vos Magd. peiores estis, quam illi hæretici, qui se arrogantissime apostolicos vocabant, ut ipsi quoque arrogantissime vos euangelicos vocastis: sed cur peiores? scilicet quia illi non contenti vitam communem, & Apostolicam vitę Laicorum non communi ut excellentiorem antepone, cęteros quasi nulla eis spes salutis reliqua esset, damnabant: vos vero non solum non antepontis, sed etiam accusatis, Apostolos, & Apostolorum exemplum condēnantes, immo in Deum, qui talem ac tantam gratiam eiusmodi vitę communis eis dedit, blasphemantes. neque solum peiores, quam illi hæretici estis, sed melius quam vos, quidam veteres senserunt, qui nec in Christum vnquam crediderunt, nec Euangelium fortasse legerunt, qui solam rationem naturę insitam secuti, cōmunē vitam Essēorum summis laudibus extulerunt: Philonem dico in libro, quem sic inscripsit, quod solus bonus sit liber: tamen Photius hunc in bibliotheca sua scribit Christianū factū a fide postea ob iram & tristitiam defecisse: & Flauium Iosephum lib. 2. de bello Iudaico: eosdem quoque Plinius lib. 5. historię naturalis cap. 7. admiratus est, quos parum deflexo vocabulo Hesenos vocauit, miram gentem appellans, sine vlla venere, & sine vlla pecunia. Sed ut magis intelligant Magdeburgenses, quod Dominus in Euangelio dixit illi adolescenti; si vis perfectus esse, vade, vende omnia quę habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, huc pertinere, id est, ad hanc vitam cōmunem, quā Cle-

Duplex genus communitatis rerū: & duplex genus charitatis.

Pius de communitate rerū ad necessitatē vitę pertinentium senserunt qui se nostratate vocarūt euangelicos, quā qui olim se vocarunt apostolicos. imo pius quā quidā, qui nunquā in christū crediderunt

Quod dominus dixit vade & vende omnia quę habes &c. ad eam vitam comunē pertinere, de qua Clem.

mens apostolicus ijs præsertim, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, necessariam esse dicit. interpretabor hic Latine quæ Nilus Chryf. discipulus, in libro eruditissimo & elegantissimo. *Περὶ ἀκτιμωσιῶν* inscripto, nos de nihil possidendo dicamus, ad Magnam diaconissam Ancyranam scripsit; eque inquit, pulchritudo formæ, & opes appetuntur: & vtriusque horum illecebris non irretiri, fortis animi est: sed qui propositum nihil possidendi susceperunt, maiore adhuc admiratione digni sunt, quippe quos estimatio diuitiarum non traxit: neque mentem vanis curis alligare voluerunt. Nam cum cetera alia sensui iucunda facile homines inuitent, & fallant, multo etiam magis diuitiæ hoc faciunt, quod ad voluptates, & honores magnopere sint accommodatæ: & quod insipientes longa consuetudo docuit, eos ducere beatos, qui sunt opulenti, tum propter gloriam & splendorem eorum, tum propter voluptates, quibus fruuntur. Deinde subiungit: Excellentes itaque existimandi sunt, qui tanquam in palestra cogitationes illas vicerunt, quæ mentem impellunt ad assentiendum opinioni populari de opibus amplectendis quasi veris bonis, & non relinquendis illis bonis, quæ omnium sententia magnæ æstimationis esse videantur. Hactenus Nilus. Ad hanc excellentiam omnia bona propter Deum relinquenda inuitavit Dominus adolescentem illum, quod vos quidem simul accusatis, dum vitam communem, quæ in non possidendo cernitur, accusatis.

Qui vitam communem in epis. Clem. que in non possidendo vllam re private cernitur, reprehendit, illud item simul reprehendit, quod dominus dixit illi adolescenti, vnde &c.

Ad hanc quoque vitam communem Dauid tanquam buccina spiritus. S. prophetica exsuscitauit, cum dixit, Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum; quod quidem significantius græce dicitur, habitare *ἐν τῷ αὐτῷ*, id est, in id ipsum, quod est ita vna habitare fratres, vt sicut in actis apost. scriptum est, sit eorum cor vnum, & anima vna: & nihil sit cuiusque proprium, nihil diuisum, sed omnia communia. esse enim versiculi huius hunc sensum legitimum, pertinereque in primis ad vitam communem religiosorum, interpretis & testis est apostolica traditio, quæ in hac epi. Clemens sic interpretando secutus est. idem fecit pater Aug. in sermone 52. de communi vita clericorum, loquens enim de clerico religioso, professus est (inquit) communiter viuendi societatem, & professus est, quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum. Et in Psal. 132. de illa prima ecclesia loquens, ergo ipsi (inquit) primi audierunt, Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum. sed non soli audierunt: non enim ad illos solum ista dilectio, & vnitas fratrum venit, venit enim & ad posteros ista charitatis exultatio, & votum Deo. Hactenus Aug. sic etiam magnus Basilius interpretatus est in eodem cap. 19. asceticarum constitutionum, sic enim ait de ijs, qui vitam communem profitentur; Dauid in psalmo cecinit, ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. cum igitur in scriptura tum prophetæ, tum lucæ Euangelistæ in actis apostolorum sit societas ista vite communis, quam multiplicium ordinum monachi & religiosi secundum apostolicam traditionem profitentur, quid iam noui hæretici nomen monachi, aut monasterij in scriptura a nobis requirunt? an negant in scripturis rem subiectam vocabulo homousij, aut theotoci, quia neutrum horum in scriptura legantur minime. ergo aut rem homousij tollant, quia verbum homousij non legunt: aut si non tollunt rem homousij, quamuis verbum ipsum non legant, nec vitam communem monachorum tollant, quamuis neque verbum monachi neque monasterij in scriptura legant, quæ sunt

Res subiecta vocabulo monachi in scriptura est, licet non sit vocabulum ipsum.

Vocabulum monachi, & vocabulum monasterij cum ipsa traditione apostolica vite communis religiosorum nata.

sunt alioqui cum ipsa apostolica traditione vite communis nata, vt ex Dionysio Areopag. Pauli discipulo in ecclesiastica hier. c. de monastica confirmatione perspicitur potest, qui monachos appellat: & Philon Alexandrinus qui beatum Petrum Romæ vidit tempore Claudij Imperatoris, eorum domicilia monasteria vocat in libro, quem de prima Marci euangelistæ ecclesia, vt ait beatus Hier. scripsit, ex quo (inquit idem Hier.) apparet, talè primum Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur, & cupiunt. vt nihil cuiusquam proprium sit: nullus inter eos diues: nullus pauper: patrimonia egentibus diuidant: orationi vacent, & psalmis, doctrinis quoque, ac continentia: quales & Lucas refert primum Hierosolymis fuisse credentes. Hæc beatus Hiero. fertur is Philonis liber in manibus omnium *περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἰκετῶν* inscriptus. Quod si vitam communem religiosorum, de qua loquimur, propter votum, ex quo suscipitur, Magdeb. reprehendunt, nihil enim explicarunt, nos ecclesias omnes Orientis, & Occidentis reprehensoribus exemplo Pauli opponimus, quæ talem consuetudinem habent, vt communem vitam ex voto suscipiant, & profiteantur, quicumque volunt, si probati sint, & idonei. quæ consuetudo non aliam de quam ex apostolica traditione nata est, neque nasci potuit. in illa enim prima ecclesia qui huiusmodi vitam communem profiteri volebant, si postea a proposito & recepto exciderent, rei voti erant. quod crimen exemplo seuerissimi supplicij, ac maximi terroris primum in Anania & vxore eius a beato Petro vindicatum est, quia vt beatus Aug. in regula sua prima ait, non licet sibi retinere, quod per pactum ad omnes pertinet, & deo est consecratum, quod Ananias, & vxor commiserant qui, vt ait beatus Hier. in epistola ad Demetriadem, post votum abstulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant, partemque sibi alienæ substantiæ reseruauerunt. Præterea, quod secundum institutionem apostolorum etiam in ecclesijs communem vitam ex communi sumptu ecclesiarum clerici viuerent, testimonio est, quod Clemens Rom. libro. 2. de const. apost. cap. 58. scribit, Si quis presbyter ex paroecia (nos verbo iam pro Latino trito dioecesim vocamus) aduenerit, excipiat a presbyteris *κοινωνικῶς*: si diaconus, a diaconis. *κοινωνικῶς* excipere iubet, id est, more vite communis, siue vt ratio vite communis postulat, vt scilicet communicentur cum eis, quæcunque opus erit. eodem verbo vsus est Eusebius Alexandrinus Archiepisc. ante annos mille trecentos in sermone de Dominico die hortans ad permanendum in ecclesia vsque ad extremum Missæ, siue (inquit) sit *κοινωνικῶς*, siue non sit, debet permanere, quousque dimittatur ecclesia, hoc enim significat *μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς ἐκκλησίας*, id est, siue sit clericus vel religiosus, hi enim, quia vitam communem ducerent, dicebantur *κοινωνικοὶ*, siue ex laicis. hinc dicta sunt a tempore apostolorum coenobia, & canonici coenobiorum: vnde sermones magni Basilij ad canonicos in coenobijs, & ad canonicas. itaque non solum in monasterijs, & coenobijs monachorum vita communis a temporibus apostolorum suscepta, & culta semper fuit, sed ex magna etiam parte in ecclesijs cathedralibus, quas vocant, a clericis canonicis. vt etiam Guilielmus Durâtes cognomento Speculator ante annos 300. libro 6. diuinorum offic. cap. de 7. diebus post pascha testatus est pluribus antiquorum decretis obseruatis Vrbanij, Augustini, Gregorij primi, Greg. 7. 12. q. 1. cap. Quia, & cap. Scimus & cap. sequenti & ext. de vit. & hon. cap. Quoniam.

Violatio voti in Anania, & vxore eius seuerè vindicata.

Vita communis non solum in coenobijs, sed in ecclesijs a clericis canonicis ex voto suscepta.

niam ergo qui non contenti viuere ex communi sumptu ecclesie, propriū etiam habere voluerunt cum prius a vita communi coenonici vocarētur, canonici postea vocati sunt, quod sub ecclesiastica regula, bonis moribus viuere, & canendis psalmis inuigilare debeant, sic enim videtur mihi interpretatus esse verbum canonici beatus Gregor. in epist. ad Augustinum Anglorum Episcopum. 12. q. 1. cap. Quia, Clerici autem qui ex ecclesia communiter viuentes, nihil proprium habere volūt, canonici regula res appellati sūt. quod ad regulā viuēdi cōmuniter ex ecclesia, regulā paupertatis, id est, nihil habēdi proprium, ex voto adiungāt. atque huiusmodi clericos canonicos regulares diu fuisse olim in ecclesia Hierosolymitana patriarchali, vnde primū a sanctis apostolis hęc cōmunis vita, & institutū nihil possidēdi vsque ad nostra tempora manauit, auctores sūt Iacobus Vitriacus episcopus Achonēsis ante annos 300. & amplius, & Ludolphus carthusiensis natione theuthonicus ante annos āplius 200. rursus in ecclesia Nazarenā cathedrali fuisse huiusmodi clericos canonicos cum episcopo regulares, testis est epis. decretalis Innoc. 3. ext. de regul. cap. Sicut. ad hęc. Cambius canonicus Mediolanēsis ante annos prope cētum Hierosolymā ad loca illa sācta, & religiosa profectus, narrat venisse ad manus suas librū antiquū inscriptū de liberata & capta terra sācta ex bibliot. ecclesie mōtis Sion, in quo sic scriptum erat, habet Hierosoly. patriarcha quosdā episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Ebronensem, & Liquidensem, fuit autem ecclesia Bethleemitica prioratus canonicorum regularium vsque ad tēpora Valduini primi regis Latinorum. hęc ille. item Iuo episc. ad canonicos ecclesie Beluacensis, in qua fuerat Canonicus, factus postea episcopus Carnotensis sic scripsit, præsens animo, corpore autem absens exopto & exhortor, vt pacem sectemini, & sanctimoniam, hęc vouistis: hęc debetis. Pręterea scriptum est in historia Teuthonica episcoporum Salisburgensium, Paschasio pontifice Romano, factum esse Conradum episcopum Salisburgensem ante annos 450. & amplius, fecisseque eum, vt a clericis ecclesie sue regula beati Augustini, id est, canonicorum regularium susciperetur. Immo vsque in hodiernum diem canonici ecclesie cathedralis Garolitanę, siue Garopolitanę in Scotia regulares sunt, id est, vitā communem viuunt, & nihil proprium habere possunt, sicut ante annos 300. & āplius, vt perspici potest ex decretali Inno. 3. ext. de statu mon. cap. Per tuas. Hęc omnia, quę hactenus commemorauimus, eospectant, vt intelligant Magd. vitam communem, quam improbant, non solum in monasterijs, & coenobijs monachorum, quę ipsi oderunt, & eorum magister Luterus tum igne linguę suę, tum armis, & incendijs Rusticorum in Germania deleuit, sed in plerisque ecclesijs cathedralibus episcoporum ad exemplum apostolicę institutionis ab ipsis vsque priscis temporibus fuisse. Quod si communem vitam monachorum non patiuntur Lutherani ex apostolica institutione venisse, quia verbum monachi in scriptura non legunt, patiantur vitam communem ministrorum ecclesie, qui sunt presbyteri, diaconi, & episcopi, quę verba in scripturis legunt. Sed de his hactenus, respondeamus ad alia.

Defensio

Defensio doctrina de solemnī benedictione sacerdotali nuptiarum in epistola Euaristi: de causa eius, & utilitate: & responsio item ad id, quod in huiusmodi traditionibus obiciunt Magdeburgenses, esse laqueos conscientie. Cap. 3.

AC rursus, vt iam ad illud alterum de publica, & solemnī in templis benedictione nuptiarū, quam reprehenditis, veniam, si quod in Genesi de Adā & Eua scriptum est: Benedixitque illis, & ait, crescite & multiplicamini; similiter secundum traditionem a maioribus relictam, & in ecclesia catholica per omnes mundi partes conseruatam interpretaremini, nunquam epistolam grauiissimā sancti Euaristi apostolici pontificis propter benedictionem nuptiarum, quam secundum traditionem apostolicam sanxit, accusaretis. Aliter enim, inquit, vt à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, non fit coniugium: & quę sequuntur. Quia enim Dominus in Adam & Eua primis coniugibus, cæteris omnibus cōiugibus benedixit: qui postea vsque, ad consummationem seculi secundum illam à principio legem coniugale per os Adę omnibus coniugibus pronuntiatam copulandi erat, & quia in illis ab initio coniugale foedus tam excellenti mysterio cōsecrauit, vt in eo magnum vnionis Christi & ecclesie sponsę sacramētum, vt nos apostolus docuit, designaret, idcirco sancti Apostoli tanquam illius diuinę benedictionis, & sacramenti nuptiarum interpretes, & religiosi cultores, diuine tradiderunt, vt quod erat sacramentum, vt omnia honeste, & secundum ordinem fierent in nobis, sacerdotali ministerio cū precibus, & oblationibus honoraretur: & noui coniuges benedictionem sacramenti ecclesie per ecclesiasticos ministros vt decebat, acciperent. Sed quia noui heretici negant quoque, sacramentum esse coniugium, differam de hoc postea aduersus eos. nunc ad illud respondēbo, quod hic potissimū isti accusant, nēpe quod ad hunc ritū publicę huius & solemnī benedictionis nuptiarū necessario omnes ecclesias obligati pontifex Euaristus vult: atq; hoc quidem ad humanam traditionem, & laqueum conscientijs iniectum pertinere putant, sic enim dicunt, quod quidem nunquam dicerent, si quid sit laqueum iniicere apud Paulum, intelligerent. tunc enim laqueus iniicitur, si de quo Christus consiliū dat, & non pręceptum, quia sit arduum quid & communes hominum vires superans, idem postea lege imposta cuius iu beatur, quod est per vim legis quasi laqueo ad id trahere. Hinc Salomon in Prouerb. laqueus, inquit, viro, celeriter proprio ore sanctificare: post votū nanque poenitere contingit. Hunc locū imitatus Apostolus hortans ad vitam cœlibem, & nulli eam imperans, cum sciret Dominum dixisse; Qui poterit capere, capiat; postquam commoditatem eius vitę ad seruiendum Deo expeditius ac liberius, exposuit; subiungit: Porro hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniiciam; id est, non vt, quod in vestra potestate est, promittatis, & postea promissę poeniteat, ad quod seruandum per vim postea tanquam laqueo legis iniecto trahi necesse sit: sed tantum, inquit, ostendi, quis hinc manaret fructus. Frequens est in scripturis vocari laqueū legem; vt cū ait idem Salomō, Laqueus fortis labia proprij oris. nēpe quia tenetur lege cōstrictus, qui promisit. & rursus, lex sapiētis fons vitę: inspiens sub laqueo morietur. Hoc dicit, quia lex imposta est, sicut Apostolus ait, iniustus, & non subditis, impijs & peccatoribus. hi om-

Mmm nes

Gen. 1.

Que causa benedictionis sacerdotalis nuptiarum a Sanctis Apostolis tradita.

Non intelligunt Magd. quod sit apud d. Paulum laqueum iniicere, quod in nostras ecclesiasticas cōstitutiones passim obiciunt. Prou. 20.

Prou. 6.

Prou. 13.

Prou. 12.

nes sunt insipientes, quos Salomon dicit, qui dum legem non seruant, efficitur eis lex fons mortis, & laqueus interitus. Et rursus in Prouerb. In vijs tortuosis tribuli, & laquei; laqueos vocat leges positas iniquis, qui nō ambulant vias directas, sed obliquas, in quibus sub ijs legibus, quas transeunt, & violant, tanquam sub laqueis intereunt. Interrogemus ergo nunc Magdeburgenses, qua ratione sit laqueus lex benedicendi publice ac solemni ritu in templis nouis nuptis cū maritis, antequā conueniant in vnū? An quia optio libera est, non benedicere? minime, non enim hoc in Euāgelio ostendi potest, sicut ostenditur libera optio vitæ cœlibis ei, qui nondum vouit & ideo illi iuberi non potest, quin iubendo laqueus iniiciatur. Licuit ergo sanctis apostolis hunc ritum iubere, & tradere, vt quidem tradiderūt, vt sanctus Euaristus testatur. Quod si huic epistolæ Euaristi, in qua hoc notastis, non creditis, interrogate omnes ecclesias Orientis, & Occidentis, an hunc ritum teneant, & seruent? vnde ergo acceperunt nisi à sanctis Apostolis? si hoc accusatis, quod omnes ecclesias hac lege obligari Pontifex voluit, at non hoc Pōtifex solus Euaristus voluit, sed sancti Apostoli prius voluerunt, à quibus traditum, & custoditū esse affirmat: quare Apostolos hic accusate. immo accusate Paulum Apostolum, quod cū Dominus non præcepisset prius in Euāgelio, vt si quis frater vxorem haberet infidelē, & hæc consentiret habitare cum eo, non dimitteret eam; Paulus tamen præcepit: non enim dicit, (quod vult, faciat) ita vt optionem det, & liberum relinquat non dimittere: neque dicit (melius faciet, si non dimittat) sed dicit præcipiendo, non dimittat eam. Quod magis adhuc intelligi potest ex eo, quod deinde subiungit quod si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: ergo non dimittere eam, si consentit habitare, ad seruitutem & obligationem pertinet, qua teneretur fidelis manere cum infideli consentiente habitare, alioqui non diceret, cum non consentit habitare, remanere infidelem liberam ab illa seruitute & obligatione. sic etiam grauissimi auctores intellexerunt. Tertull. lib. 1. ad vxorem, Amb. in Commēt. epist. ad Cor. item Chrysof. licet interpres non intelligens verbum Grecum προενύψεν, male pro consulendo acceperit, Hierony. in Com. Esa. cap. 15. Theodore. in Com. Pauli, Seuerianus Gabalonensis explanans illū locum, Vnum quemque sicut vocauit Deus; ita ambulet. Dicite ergo Paulum iniecisse laqueum: immo accusate omnes vestros legislatores, quicunq; vobis leges sanxerunt, id est, vt vos interpretamini, laqueos iniecerunt: quia ijs ipsīs legibus obligare voluerūt. Ac rursus, si ad id, quod sanctum & vtile est, obligari omnes ecclesias iugum durum est, & id accusandum esse iudicatis, accusate etiam cetera Apostolorum præcepta. Sed vultis fortasse, vt leges non sint laquei: recte, seruate illas, & fiet vobis fons vitæ, sicut ait scriptura: sic quoque de hac lege benedicendi coniugibus dicendum est. Deinde, si lex utilis est, quis neget obligationem eius vtilem & salutarem esse? Videamus igitur, quorsum spectet, coniugibus cū precibus & oblationibus in ecclesia benedici a sacerdotibus, eo scilicet, vt bonæ soboles generentur, & domino in actibus suis placeant, vt idem pontifex Euaristus ait. an parua hæc vtilitas? aut nunquid, quantū preces apud Deum valere possint, & soleant, ignoratis? si cibis, quo alimur, per verbum Dei, & orationem sanctificatur, vt idem sanctificatus corpori & animæ utilis efficiatur, dubitabitis, quin con-

Quædam apostoli præceperunt ecclesiæ, quæ Christus non prius præceperat.

Tertull.
Ambrosius.
Chryf.
Hierony.
Theodor.
Seuerianus.
Gabalon.

1. Tim. 2.

coniuges per orationes, & sacerdotalem benedictionē sanctificati, ad bonas proles generandas proficiant? Præterea, de vxore inquit Apostolus, saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate, siue potius cum castitate, vt B. Hier. scribens aduersus Iouinianum, legendum esse affirmat, ex quo intelligant parentes, inquit, B. Ambrosius in libro de virginibus, quibus virtutibus filias erudire debeant, quarum meritis delicta sua redimantur, Virgo enim, inquit, matris est hostia. & beatus Basilius in libro de virginitate, si non manserint, inquit, filij in fide, dilectione, & sanctificatione cū castitate, tenebuntur parentes crimine trāsgressionis, vnde statim subiungit, suadeat pater filio, & mater filiæ, vt casti sint in Christo, κοινὸν γὰρ τὸ γέννημα, id est communis enim est proles. Si igitur tanti interest parentum, vt eorum studio & vigilantia filij bonis moribus instituantur, vt in filiorū probitate salus parentum pendeat: contra vero in vitio pendeat interitus ex incuria, & indulgentia, quid magis in hac re necessariū, diuine institui, & tradi ecclesiæ sanctæ potuit, quam vt sacerdos nouis coniugibus per verbum Dei, & orationem benedicat, vt bonæ soboles, sicut Euaristus ait, ad salutem parentum generentur; id est, tales, quæ in fide, dilectione, sanctificatione, & castitate studio sancto genitorum permancant? & enim si oratio priuata iusti multum valet apud Deum, quis dubitet, quin multo plus valeat ad sanctificandū oratio publica sacerdotis nomine ecclesiæ, quā Christus Deus noster ita sanctificauit, vt exhiberet eam sibi sponsam gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt esset sancta, & immaculata? Denique, vt hunc locum finiam, accusare apostolicum ritum ecclesiæ catholicæ in benedicendo coniugibus in templo, quid aliud est, quam velle, vt coniugium Christianorū nihilo sanctius sit apud nos neq; magis a nobis honorādum, quam ab Infidelibus suū coniugium? si ita fieri oportet, & nō excellit coniugium Christianorū, neq; plus gratiæ accipere, neq; plus sanctificationis præstare debet, qd est, quod Apostolus ait; sanctificatur. n. vir infidelis per mulierem fidelem, alioqui filij vestri immundi sunt, nunc autem sunt sancti? an hoc dici potest de matrimonio coniugum infidelium? Quod si non potest dici, an non decet, vt cum precibus & oblationibus benedicatur, orante sacerdote, vt tales ex coniugibus Christianis procreentur, quales sacramentum Christiani matrimonij decet? Nihil amplius faciet ecclesia in coniugio Christianorum celebrando, quæ ex Apostolo, vt paulo ante dixi, didicit magnam vniōnem Christi, & ecclesiæ sponsæ in carnem vnā, qua nutrit, & fouet eam, in vniōne coniugali mystice significari, & quæ legit apud Salomonem, à Domino aptari mulierem viro: & apud prophetam Malachiam, Dominum testificari inter virum & vxorem, nihil, inquam, amplius faciet quam infideles sine Deo, & sine scriptura sancta in hoc mundo, qui hæc ignorant? qui nihil horum credunt? quibus hæc omnia fabula sunt? sed de his hæc tenus.

Eph. 5.

Prou. 19.

Mal. 2.

Defensio doctrinae de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi aspergenda in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatriam esse, quicquid fiat ad cultum Dei sine mandato eius. & aliquid de traditionibus Apost. sine scripto. Cap. 4.

Sequuntur alia, quæ deinceps calumniantur Magdeburgenses. Et de Saqua, inquit, benedicta Alex. 1. sed quia idem notarant prius, & multa nos superiore libro de benedictione aquæ ex scripturis sanctis respondimus, non est necesse eadem repetere. illud tamen hic isti addiderunt, quod aquæ cum sale benedictæ vis sanctificandi aspersos adscribitur, id quia sine mādato Dei fiat, idololatriam esse & superstitionem. Hæc sūt ab impio Caluino quāquam inimico mutuati, vt solēt hæretici alij ab alijs mutuari. tradit enim Calvinus in suis impijs institutionibus, omnes Dei cultus voluntarios sine Dei mādato, Deo esse odiosos; hoc vero Magdeburgenses cum exaggerarent, ad idololatriam pertinere dixerunt. nihil est enim odiosius Deo idololatria & superstitione. Repetā ergo hic, & si non omnia, quæ Caluino ad hunc locum lib. 2. de votis monasticis respondit; An si quis se castrare voluerit propter regnum Dei, vt hoc vite modo & instituto Deum colat, aliquid faciet Deo odiosum, adde etiam supersticiosum, cum hoc potius insigniter idem dominus Laudarit? aut nunquid non hoc faciet sine mandato eius, qui cum hoc mandare nollit, tanquam aliquid arduum, & supra naturam, subiungit: qui poterit capere capiat? Deinde si in vetere lege, quæ tot, ac tantis mandatis abundabat, cultus Dei voluntarius sine mādato eius non erat Deo inuisus, sed potius gratus, quomodo in nouo testamento erit? bouem, inquit, & ouem, aure, & cauda amputatis, voluntarie offerre potes: votum autem ex eis solui non potest. distinxit plane hoc loco Lex, quod ad dei cultum ex mandato fit, cuiusmodi est votū reddere, sicut scriptum est, siquid vouisti deo, ne moris reddere, ab eo, quod in voluntate positum est, vt fiat, aut non fiat, deo alioqui acceptum, & gratum, quale erat in lege Moisis offerre deo hostiā aure, & cauda carentem: siquis tamen hostiam deo vouisset, quia votum deo soluere, mandatum dei est, necesse erat, vt integra esset victima, id est, vt aure, & cauda non careret. cum autem Lex spiritualis sit, sicut Apostolus ait, necesse est hanc legem Leuitici impleri in nouo testamento secundum spiritum: non enim venit dominus, vt ipse testatus est, ad soluendā legem, sed ad implēdam: necesse, inquam, est, habere nos aliquas hostias spirituales voluntarias aure & cauda carentes, id est, liberas a lege mandati, cui necessario in auditu auris, sicut ait scriptura, obediendum est: & cui tanquam gubernaculo obsequendum. est enim auris Symbolum obedientiæ, quæ ad mandatum refertur, & cauda ceu clauo aues remigium alarum huc, aut illuc flectunt, & volatum dirigunt: vt Lex mandati facit, quæ ad hanc, aut illam actionem iubendo flectit. significare autem hoc in enigmate caudam, ne quis dubitare possit, docet Es. qui postquam dixit prædicēs bellum illud funestum a Romanis populo Iudaico inferendum, Disperdet dominus ab Israel caput, & caudam vna die, interpretans quosnam Caput, & quos caudā vocasset, & cur, subiungit, senem, & eos, qui facies, siue personas admirantur, hoc caput; sic enim est apud. 70. nempe eos dicit, qui potestatem iudicandi habebant, & corrupte iudicabant, qui in actis Apost. principes populi, & seniores vocantur, vt beatus Cyrill. in eodem

dem loco Esaiæ notauit. sequitur deinde, propheta docens mendacium, hoc est cauda. doctores ergo, & prophetas, quia expositione mēdatorum dei, quæ est muneris eorū, huc, aut illuc populū flectūt, caudā vocat. Quare qui cultus dei voluntarios, id est, mandato dei nō sancitos tollunt, hi aut hostias veteris testamenti, quæ aure, & cauda amputatis secundum legem Leuitici voluntarie deo offerri poterant, damnant: aut cōtra apostoli sententiam legem illam Leuitici spirituales esse, & vmbra habuisse negant. Quod si neutrum volunt, id est, neq; legem Leuitici reprehendunt: neq; spiritu carere dicunt, cogitur plane hostias spirituales ad dei cultū sine aure & cauda spiritualibus, nobis concedere, id est, quæ voluntarie sine auditu, & directione mandati dei ad dei cultum offerri possint: tametsi non offeruntur sine verbo dei non quidem iubente, sed approbante, vt in hoc loco Leuitici cernitur, sed Lutherani magistri non discernunt ista. Præterea, si omnes cultus sine mandato Dei sunt abominabiles, ac supersticiosi, cū Dauid aiebat: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine; petebat nē, vt quod deo alioqui odiosum erat, ac supersticiosum, gratum ei efficeretur? Voluntaria enim oris non sunt dicenda, quæ Deus mandat, sed potius quæ quis ad colendū Deum vltro facit. vt quod Dauid se fecisse proxime dixerat: Iuravi & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Deinde, quia euenire solet, vt coactus quis iuret, & statuat in corde, vnde Apostolus in epist. ad Corinth. priore: Nam qui statuit, inquit, in corde suo, nō habens necessitatem, id est, non coactus, sed potestatem habens suæ voluntatis, id est, statuit sponte; idcirco Propheta postquam dixit, iurasse, & statuisse se custodire iudicia legis, vt doceret, sponte hoc iurasse, vt scilicet hoc bonum suū non ex necessitate, sed ex voluntate esset, vt Paulus ad Philemonem scripsit, subiungit: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine quod perinde est, quasi diceret: sit tibi Domine acceptum, quod iurauerim custodire iudicia iustitiæ tuæ: & adiuua, vt custodiam. illa autem iudicia dicit, quæ sunt in Leuitico, de nō stando contra sanguinem proximi, nec eum odio habendo, neq; quærenda vltione, & alia huiusmodi, a quibus statuerat, & iurarat Propheta nullis se aduersis rebus, aut cruciatibus declinaturum: vnde statim subiungit; ego autem humiliatus sum nimis. Iurare ergo voluntarium fuit, & sine mandato: & iurauit causa colendi Deum, vt scilicet, sic iurando, se in virtute, & sancto proposito confirmaret, ac stabiliret, qui fuit pius in Deum cultus. Sed hic forasse cauillabitur Calvinus, & cum eo Magdeburgenses, iurasse quidem Prophetam vltro ea, quæ alioqui facere necesse erat. Sed esto, concedamus hoc: at iurare non fuit necesse, quod quidem absq; mandato fecit, quod fuit genus cultus voluntarij sine mandato. Etenim si quod iuro me facturum, id quidem antequam iurem, facere non est mihi necesse, & est alioqui sanctum, & Deo acceptum, & inscripturis sanctis laudatum, an non erit præstantius & excellentius, quam si id ipsum faciam, cum liberum est mihi, non facere? an si quid recte fiat, non erit eo melius, quo firmitus? Qui matrimonio, inquit Apostolus, Virginem suam iungit, bene facit, siquidem necessitatem habet iungendi, & non habet ad nō iungēdum, potestatem voluntatis suæ, nempe quia omnino vult filia nubere: sed qui nō iungit, melius, inquit, facit, scilicet cum non habet eiusmodi necessitatem, sed potius potestatem voluntatis suæ: & qui hoc statuit in corde suo, & Deo promisit, vt multi in Ecclesia catholica laudate facere solent, qui sic virgines suas seruant, & non inuitas, sed volentes

Qui cultus dei voluntarios tollunt, aut legem reprehendunt; aut spirituales esse negant.

Psal. 118

1. Cor. 7.

Leui. 19.

Deo

Deo consecrant, de his enim loquor, hic profecto melius secundum Apostolum facit. Quis ergo audeat iam dicere, præter Calvinum & Magdeburgenses & cæteros eorum similes, omnes cultus Dei sine mandato Deo displicere, esseq; supersticiosos? sed hi sunt, qui impie nihil volunt, quamuis sponte & considerate, promitti, & voueri Deo ad cultum eius, cū aperedicat scriptura; Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet. n. ei infidelis & stulta promissio: ergo rursus, placet fidelis & considerata promissio. Sed hætenus de cultu dei volūtario, qui ἐδελθησκεια ab apostolo dicitur, de quo plura adhuc paulo post; quem hic in epistola Alexandri Magd. in circo quasi supersticiosum damnarunt, vt asperionem ex aqua & sale benedicto, quæ in eadem epist. ad cultum dei, & populi sanctificationem tanquam genus oblationis, & spiritualis hostiæ secundum apostolicam traditionem fieri iubetur, reprehenderent; voluntarium enim hunc quoq; cultum esse crediderunt, vt in vno loco gemino errore duceretur: & quod cultum voluntariū sine mandato dei odiosum deo esse, cōtra scripturam, vt docui, tradunt: & quod hunc cultum asperionis ex aqua & sale sanctificato ad sanctificandū populum à sanctis Apostolis, qui spiritum dei habebant, mandatum esse negant. quos plane consuetudo ipsa omnium ecclesiarum apostolicæ traditionis confirmatrix redarguit, & in errore versari conuincit. id quod satis clare idem pont. Alexander significauit, cū dixit, aquā sale conspersam populis benedicimus. Nisi enim eiusmodi ritus iam antea ecclesiæ traditus fuisset, & ab ecclesia receptus, & consuetudine confirmatus, nunquam sic dixisset, aquam sale conspersam populis benedicimus. quin potius, si ipse primus huius cultus, ac religionis auctor fuisset, hoc modo dixisset, statuimus, aut volumus, siue quo alio simili, vt deinceps aqua sale conspersa populis benedicatur. Hoc ergo fecit pont. quod in ecclesia fieri solitum sciebat: idemq; in posterum faciendum esse mandauit: id est, vt consuetudo a sanctis Apostolis instituta, & tradita seruarietur. Sed vos Magd. & ceteri Lutherani nulla alia instituta, aut mādāta Apostolorum esse creditis, quàm quæ verbis expressa legitis. Quare apud vos inane verbum est, & omni re subiecta caret, quod Paulus ad Thessalonicenses scripsit, inquit: Itaq; frates, stete, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: nihil enim est, vobis auctoribus, quod per sermonem acceperimus. Si vos à fide Ecclesiæ non excidissetis, non sic existimaretis. Sed quia non statis in fide maiorum, & in eadem regula, sicut Apostolus ad Philip. scripsit, non permanetis, idcirco eorum traditiones non tenetis. recte itaq; Apostolus dixit, stete, & tenete traditiones; qui enim non stat, non eas tenet. In hoc ergo verum est verbū, quia iidem sunt, qui stant, & qui traditiones tenent: propterea vos non tenetis, quia non statis, sed cecidistis.

Responsio secundum scripturam, & apostolicum canonem ad accusationem Magdeburgensium in epist. 2. Sixti de supplicio populi quasi iniusto propter laicum, qui vasa sacra tetigit. Item responsio secundum scripturam ad accusationem in epist. 2. Sotheris de sacratis sœminis prohibitis tangere sacra vasa, & ferre incensum ad altare, & quorum tendat eiusmodi accusatio. Cap. 5.

Acusant rursus, quod in epist. Alexandri statutū est de vasis sacris non contrectandis nisi à sacratis hominibus. Sed quia satis ad hoc superiore volumine responsum est, nec hic opus est, plura dicere, nec eadem repe

repetere. ad illud tantum hic respondebo, quod hoc etiam loco addiderunt. Accusant enim præterea, quod in epist. 2. Sancti Sixti Pontificis, qui idem statuit, scriptum est de poena & supplicio eius, qui contrectarit. Sed recitemus sanctionem: Quia, inquit, in hac sancta sede Apostolica à nobis, & reliquis Episcopis, ceterisq; Domini sacerdotibus statutum est, vt sacra vasa nō ab alijs, quam à sacratis, Dominoq; dicatis contrectentur hominibus: indignū enim valde est, vt sacra Domini vasa, quæcunq; sunt, humanis vsibus seruiant: aut ab alijs, quam à Domino famulantibus, ei; dicatis tractentur viris. deinde subiungit; ne pro talibus præsumptionibus plagam imponat populo suo: & hi etiam, qui nō peccauerunt, mala patiantur, aut pereant: quia perit pius sapiens pro impio. Hoc inquam Magdeburg. accusarunt, quod iniustum esse videretur, vt non tantum qui vasa tangeret non sacratus, sed etiā totus populus, qui non tetigit, puniretur. Videntur tamen Magdeburgenses aliquantum profecisse: qui enim prius accusabāt, quod esset in nostra Ecclesia prohibitum, ne sacra vasa a Laicis tangerentur, nunc paulo religiosiores facti, illud iam potius accusant, quod non is solum, qui vasa attrectarit, cui scilicet attrectare non licebat, puniatur, sed etiam populus, qui non attigit; quasi innocens videatur, cum non sit tamen. Sed cur populus puniatur? nempe quia nō satis est non tangere, vt culpa tangendi quis vacet, sed oportet non committere, vt alius tagat, cui non liceat, quod quidem fit sæpe distimulando, & patienter ferendo, quod minime distimulandum est. Comparent ergo Magdeburgenses cum his ea, quæ Apostolus in epist. ad Corinthi. priore scribit de supplicio non tantum eorum, qui de pane illo viuifico indigne edunt, sed eorum quoq; qui non dant operā, ne id fiat, cū possunt. Ideo ergo, inquit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. deinde subiungit: q; si nosmetipfos diiudicauerimus, non vtiq; iudicauerimur: dum iudicamur autem, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Quem locū interpretans in parænesi ad pœnitentiā beatus Pacianus episcopus Barchinonensis, cuius meminit beatus Hieronymus inter ecclesiasticos scriptores; latere, inquit, peccator, si in hoc sæculo, aut morte interciperis, aut languore confumeris, ne puniaris post sæculum: intellige quantum sceleris admittat, qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte dissoluitur. Quod si vestra vobis vilis est anima, parcite populo, parcite sacerdotibus. Clamat Apostolus; Exiguū fermentum totam massam corrumpit: quid facias tu, propter quem omnis massa corrumpitur? propter quem laboratura est tota fraternitas? Viues tot animarum reus? excusaberis, cum te Ecclesia dixerit suæ cædis auctorem? cū tibi communionem suam imputauerint innocentes? Ecce iterum Apostolus ad sacerdotes: Nemini cito manus imposueris, ne cōmunices peccatis alienis. Hætenus Pacianus auctor grauisissimus, & sanctissimus. Item beatus Chrysostomus in cōment. psal. 49. interpretans illum versiculum. Et cum adulteris portionem tuam ponebas, de eo, qui cum indignis ad mensam Domini accedit. μερίδα enim, quā interpres vertit portionem, vocat Portionem, vt Dionysius quoq; vocat particulam, siue portiunculam cœnæ domini cæ, siue sanctæ Eucharistiæ. Si videris ergo, inquit, aliquem eorum, qui tecum congregantur, fornicantem, & ad sacramenta accedentem, dic ei, qui est minister distributionis eorum, hic est indignus sacramentis. arce prophanas

Magd. paulo religiosiores facti in accusatione de vasis sacris non tangendi a Laicis.

Cur populus aliquando iuste puniatur, quod sacra vasa a laicis tangantur.

1. Cor. 11.

S. Pacianus.

1. Cor. 5.

2. Tim. 5.

Chrysost.

Dionys.

Ecc. 5.

Qui traditiones sine scripto nō tenent, verbis Pauli conuincuntur ceci disse.

Philip. 3.

phanas manus. Et paulo post, papè quātum malū, ex eo quod celentur, atq; obtegantur aliorum putredines, quando dicit eum esse fociū luendi pro peccato supplicium. hæc Chrysoſtomus. ſcio non eſſe paria peccata, indigne communicare, aut indigne communicantem diſſimulare: & laicum ſacra vaſa tangere, aut diſſimulanter ferre tangentem. ſed ruruſ neq; ſupplia erunt paria. illud modo agitur, vt ſimili exemplo demonſtremus, propter peccatū, quod alius peccauit, puniri interdū, qui illud quidem nō peccauit, nō tamen dedit operā, ne id peccati ab alio cōmitteretur, cū poſſet, & deberet. Sic etiā canone Apoſtolorū 36. cautū eſt, vt ſi populus ſua nequitia ac prauitate nolit Epiſcopum recipere, Clerus ciuitatis excōmunicetur. Deinde ſubiungit rationem, Quia, inquit, non fuerunt Clerici eruditores populi ſubiectiōnem detrectantis. Ergo ſicut propter peccatum indigne communicantis cōtingit puniri alios, qui ipſi alioqui non indigne communicarunt, & propter peccatum populi recuſantis Epiſcopum cōtingit puniri Clerum, qui tamen non recuſauit; ſic propter peccatum prophane tangentis vaſa ſacra contingit iuſte puniri populum, qui nō tetigit. cauſam in ſingulis reddidimus. Reprehendunt præterea Magde. quod eſt in Epift. 2. Sotheris prohibitum, ne ſacratæ foeminae vel monachæ ſacra vaſa tangant: nec incenſum ad altare deferant, quæ omnia, inquit, Pontifex, vituperatione & reprehentione plena eſſe, nulli recte ſapientium dubiū eſt. Sic quoq; vobis viſum eſſet, Magdeburgenſes, ſi tales eſſetis, id eſt, recte ſapientes. Sed quia non recte ſapitis, neq; quicquam honeſte, & ſecundum ordinem in Eccleſia Dei fieri vultis, ſed omnia potius indecore & perturbate, ac confuſe, idcirco hoc accuſatis. Dicite mihi elegantes, & ſapientes viri, eſt ne honeſtum & decorum, vt mulieres in Eccleſia doceant? Credo negabitis, ne verbum Apoſtoli negare videamini, qui in epiftola ad Cor. præcepit, vt mulieres in Eccleſia taceant. Non enim, inquit, permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent: etenim ſi non licet illis loqui in eccleſia, vt diſcant ſaltem interrogando, quāto ergo minus eis liceat ibi docere? Sed rationem Apoſtoli audiamus. Turpe eſt enim, inquit, mulieri in eccleſia loqui. turpitudinem rei, cauſam eſſe dixit, quam quidem turpitudinem rei naturalem nulla ſanctitas, neq; ſcientia mulieris excuſare poteſt. Vnde recte Synodus Carthaginenſis. 4. Apoſtolum ſecuta, Mulier, inquit, quamuis docta & ſancta, in conuentu virorum docere ne præſumat. Quod ſi docere mulieres in eccleſia turpe eſt, ac proinde, graui & neceſſaria ratione eis interdictū, quomodo non ſit etiam turpe, incenſum eas ad altare deferre? an ne igitur miniſtras altaris eſſe vultis vt per gradus ex diaconiſſis altaris præſbyteriſſas proſtea faciamus? miſeros homines, qui rāto odio Eccleſiæ noſtræ flagrant, vt omnibus repagulis pudoris naturalis, & ingenitæ verecundiæ diruptis, nulla honeſtatis, neq; decentiæ ratione habita, quicquid in noſtra eccleſia eſt, inuidia inflammati, ob hanc tantū cauſam, quia noſtrum eſt, accuſare audeatis. Sed videamus quid Apoſtolus, poſtquam præcepit, vt mulieres in Eccleſia tacerēt, ſubiunxerit, ne quis exiſtimarēt, omne iam decorum in Eccleſia ſeruari, & omnem turpitudinem vitari, ſi tantum mulieres in Eccleſia neq; interrogarent diſcendi cauſa, neq; docerent: Omnia, inquit, honeſte & ſecundum ordinem fiant in vobis, quaſi multa alia ſuper eſſent, in quibus honeſtas quoque ſeruari, & turpitudō decli-

Syn. carth.
c. 49.

Qui volunt p
hibitum eſſe
foeminis ſacra
tis ferre in cen
ſum ad altare,
fieri eas p gra
dus volunt ex
diaconiſſis præ
sbyteriſſas.

nari

nari deberet, cuiuſmodi eſt hoc, ferre mulieres ſacratas incenſum ad altare, & cætera omnis miniſtratio, quæ ad altare fit, quod pontifex Sother tã turpe, & tanta vituperatione dignum eſſe iudicauit, vt vbiuq; ea macula aſperſa eſſet, quàm celerrime poſſet, hoc apoſtolicæ traditionis decreto abſtergi iuberet. Significat autē fuiſſe hoc à quibuſdam pseudoapoſtoliſ introductū, qui ſe in Apoſtolos trãſfigurabant. illud, credo, pseudoapoſtoli iſti dicebant, quod contra Moïſem illi ſacrilegi Coritæ & Rubenitæ, cū Daran & Abiron, qui incenſum in thuribulis ſacrilege obtulerunt: Omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: quid eleuamini ſuper populum? horum vos ſimiles eſtis. Inter cætera enim, quæ in epiftolis pontificum Apoſtolicorū accuſatis, eſt (vt veſtris verbis vtar) diſtinctio Clericorū, ſiue ſpirituāliū propter ſanctitatem, de qua Clemens in i. epift. & Theleſphorus item in epift. ſua agunt, cum tamen (inquitis) omnes pij dicantur ſancti in ſcriptura. Hæc vos, quæ ad illud veſtrum dogma, vel potius dicat cōmentum, pertinent, quod traditis, non eſſe ſacerdotium verum & externum, id eſt, non eſſe aliud ſacerdotium, præter ſacerdotium ex baptiſmo; quod ſatis à nobis ſcripturæ auctoritate ſuo loco iam confutatum eſt. Vnde ſimul intelligi, & demonſtrari poteſt, vt eſt præter commune omnium Chriſtianorum ſacerdotiū ex baptiſmo, aliud ſpeciale verum, & propriū ex eccleſiaſtica ordinatione à Chriſto inſtitutum, ſic, præter cōmune ſanctitatem baptizatorum, eſſe aliam ſpeciale hierarchice in Eccleſia ordinatorum. Ergo vt illi pseudoapoſtoli incenſum à mulieribus ſacratas ad altare ferri volebant, tanquam miniſtræ altaris eſſent (ita enim viani muniebant ad communicandum cum foeminis ſacerdotium) ſic vos eodem ſpiritu, quo illi, agitati, ſuſcepto illorum pseudoapoſtolorū patrocinio, epiftolam Sotheris pontificis, quia hoc dixit, accuſatis. Sed illud iã valde ridiculum eſt, & vobis repugnans, quod cū incenſum nullū eſſe velitis, nec ab vllō ferri ad altare, immo & incenſum, & altare, & ſacrificium omnino tollatis, nunc accuſatis, quod ſacratas foeminis, ne ad altare incenſum ferant, prohibeatur. Sed vt hunc locum finiam, in eccleſia noſtra catholica, quia omnia, ſicut Apoſtolus præcipit, honeſte, & ſecundum ordinem fiunt, mulieres ſacratæ, ſiue Virgines ſint, ſiue viduæ, non poſſunt eſſe miniſtræ altaris: turpe enim eſt, mulieres viris præeſſe, eſt autem miniſtrare ad altare, quoddam præeſſe Laicis, qui ab eo miniſterio arcentur: turpe item, diſcurrere per eccleſiam, quod neceſſe eſſet facere miniſtras: idcirco huiuſmodi virgo, ſiue vidua, non miniſtra altaris eſt, ſed potius tanquam altare quoddam, vt Clemens lib. 3. de cōſtitutionibus apoſtolicis cap. 6. ait: Altare autē, inquit, nō obambulat, aut circuit, ſed in vno loco poſitum, ac fixum eſt. ſic illas admonuit apoſtolica conſtitutio, perſeuerandum eſſe in ordinationibus, nec eſſe eis circumcuſandum accipiendi gratia, ſed magis expectandum, vt offeratur illis velut ad altare: ac multo etiam minus miniſtrandum ad altare; altare enim ipſum non poteſt fungi officio miniſtri. Sed hæc hætenus. tranſeamus ad aliud caput accuſationis.

Leu. 16.
Magdeb. & cæteri Lut. ſimiles Coritis, & Rubenitis.

Magd. patrocinium ſuſcipiunt pseudoapoſtolorum.

Ridicula abſurditas Magd.

1. Cor. 14

Cur mulieres ſacratæ ſiue viduæ, ſiue virgines non poſſint eſſe miniſtræ altaris.

Virgines & viduæ eccleſiæ in ſtar altaris ſunt ſecundum cōſtitutionem apoſtolorum.

Nnn

Defensio doctrinae de delectu ciborum in epistola Thelesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani deprauant. & de ieiunio ex scripturis: & de fabulis apud Paulum abstinentium olim à cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad modicum utili, ex auctoritate multorum ueterum patrum. Cap. 6.

Thelesphori epistola 1.] hoc ipsum prius distinctius adhuc notarant Magdeburgenses cum paucis alijs, quæ quia ad caput doctrinae potius pertinere videbantur, responsionem ad ea in hunc librum referuauit: Recitabo ergo prius proœmiū, quo vti sunt isti. Cæterum, inquit, si reliqua ad amulsim doctrinae Prophetarum, Christi, & Apostolorum examinantur, ipsa mysterij iniquitatis fundamenta, & insignia inueniuntur, qualia sunt prohibitio coniugij, Clementis epist. 2. & quod Euaristus mulierem iubet, si adulterium commisit, viro suo reconciliari, aut, remanente innuptam: & prohibitio ciborum, Thelesphorus septem hebdomadas ante pascha a carne ieiunare præcipit &c.] Respondebo ad hoc extremū prius, vt ordinem respondendi ad caput de doctrina, quod Magdeburgenses separatim cōposuerunt, seruem. Hic igitur verū quoq; est, quod beatus Petrus de epistolis beati Pauli scripsit, esse in eis quedam difficilia ad intelligendum, quæ indocti, & instabiles ad suam perditionem deprauant, quale est, quod in epist. ad Timotheum priore scriptum est in eos, qui, cibos tanquā natura malos prohibebāt. idcirco .n. Paulus de eorū creatione meminit, dicens, [quos Deus creauit] vt illos statim verbo Domini confutaret: De Domino enim dixit Moyses; Vidit cūcta, quæ fecerat, & erāt valde bona. Prouidens autem scriptura, quia bonum est abstinere à cibis in honorē & cultum Dei ad profectum spiritus, præsertim cū venturi essent heretici, qui cōtradicerent, vt nunc Magdeburgenses, ne quis falso existimaret sancti hic perpetuā, ac necessariam adiaphoriam, id est, indifferentiam ciborum, non dixit solum, Quos Deus creauit sed ad percipiendum cū gratiarum actione. Quibus verbis satis significauit iis, qui intelligere volunt, percipi quidem aliquando cibos alioqui bonos, vt à Deo creatos, nō iuste tamen, nec in Domino, ac proinde nō percipi in gratiarū actione: nā quod iniuste fit, non potest esse in gratiarum actione; Malum enim non est in bono, vt ait apostolica cōstitutio. Hoc ipsum solet scriptura in alijs provide-re, quibus bene, & male vti contingit, vt cū iubet seruis, obedire dominis carnalibus in Christo, id est, iuste: & viduis quæ, nō vouerunt, permittit iterum nubere in Christo. Deinde subiungit Apostolus ad confirmationem eiusdem sententiæ; Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendū, quod cū gratiarū actione percipitur. Nec hic dixit solum, & nihil reiiciendum; sed nihil reiiciendum, quod cū gratiarum actione percipitur: vt similiter significaret, tunc esse reiiciendum, cum nō percipitur cum gratiarum actione, id est, iuste, & in Domino. Etenim si nunquam euenire hoc poterat, quid opus erat sic dicere, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarū actione percipitur? Contingit igitur aliquando, vt nō percipiatur cum gratiarū actione, id est, iuste, sic .n. videtur interpretari apostolica cōstitutio à Clemente Rom. lib. 6. scripta, cum ait cap. 11. Et omnem creaturam Dei bonam esse dicimus, & nil abominabile: omne quod ad sustentandū corpus iuste sumitur, optimum: cuncta enim, ait scriptura, erant valde bona. Hactenus apostolica cōstitutio, scripturæ Pauli, vt mihi videtur, interpret. Si quis igitur cibus ex se malus & eiiciendus esset, maxime is quidē esse videretur

2. Pet. 3.
Locus Pauli de cibis difficultis ad intelligendū ex numero eorū, quos Petrus dixit.
1. Tim. 4.

Cautio scripturæ in ijs, quibus bene & male vti contingit.

Quid sit percipere cum gratiarum actione

retur idolothytum; at ne id quidē ex se eiiciendū esse, aut inquinare posse ex eo docet, quod sanctificatur p verbū Dei, & orationē: comprehensum est. n. etiam idolothytum, cū dictū est: Omnis creatura bona est &c. Similiter in epist. ad Corinth. priore, vt doceret nō debere fidelem fratrem eiocere vxorem infidelē, tanquā ex se immunda esset, & conuictu eius inquinaretur, si ipsa cōsentiret habitare cū eo, subiungit: sanctificata est. n. mulier infidelis per virū fidelem. Sepe. n. fidelis infidelē coniugem ad fidem & sanctificationē baptismi adducit: similiter & filios sanctificari p fidelē patrē, aut matrē cōtingit: sic nunc nullū cibū ex se reiiciendū esse docet, ne idolothytū quidē. alioqui si ex se reiiciendū esset, esset item ex se immundū. nunc autem per verbū Dei, & orationē sanctificatur; nō est igitur ex se immundū quare restat, vt nihil reiiciendū sit, qđ cū gratiarū actione, sicut Apostolus ait, id est, iuste precipitur. Cum autem iuste precipitur, iuste quoq; sanctificatur, ac benedicitur, idcirco .n. prius posuit percipi cū gratiarū actione, & postea sanctificari. Si vero nō iuste precipitur cibus, sanctificatur quidem per verbū Dei, & orationē: & erit sanctificatus: & benedictus: nō tamē iuste sanctificatur, & benedicitur ab eo, qui eū sanctificat & benedicit ad vtendum contra iustitiā, vt vos Magdeburg. & ceteri Lutherani facitis, cū carnem, quibus diebus nō licet, editis. vestra. n. tunc benedictio nec cibū sanctificat ad vtilitatem corporis: nec ad vtilitatem animæ non. n. sanctiores efficit vos eiusmodi cibo inique vtētes, neq; facit, quin anima inquinetur male vtēdo. vnde recte. Origenes libro 8. contra Celsum de benedictione ciborum, vbi gratias (inquit, egimus, pane vescimur, qui vtique oratione & precibus sanctius quoddā corpus constatur, quod sane sanctiores hos reddit, qui mente integriorē hoc ipso vtuntur. Cum igitur Paulus dicendo nihil reiiciendum esse, quod cum gratiarum actione, id est, iuste, percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, simul docuerit, illud reiiciendum esse, quod iniuste percipitur, nec id sanctificari ac benedici posse ab eo, qui iniuste precipit, vt tali sanctificatione, ac benedictione fieri possit licitū ac iustū, consequens sane est, vt intelligamus fuisse iam tunc, cum hæc scripsit, legem de cibis iuste sumendis, & iniuste percipi cibū, aut cibi genus, si cōtra legem percipiatur; vbi. n. nō est transgressio legis, nō est iniustitia: & vbi non est lex, cuius transgressio cauēda sit, ab scandalo tantū cauendū erit, sicut idem Apostolus in epist. ad Romanos præcipit, vt in adiaphoria ciborū qui firmiores sunt; ne infirmos scandalizent: in eo. n. genere, qui māducat, gratias, inquit, agit Deo, id est, iuste māducat (nulla. n. lex phibet) & qui nō manducat, gratias item agit Deo, id est, iuste etiam non manducat. quis enim gratias agit Deo in eo, qđ ei facere nō liceat, & iniustum sit? Tunc ergo docet Apostolus liberū esse, vtrum libeat facere: neq; debere fratres inter se alios ab alijs iudicari. Quod si erat lex de cibis iuste sumēdis, cum hæc, vt dixi, Paulus scripsit, alioqui nunquam dixisset nō esse reiiciendum, quod iuste perciperetur, sic. n. sancti Apostoli in suis cōstitutionibus, vt iterum dicam, interpretati sunt, percipere cum gratiarū actione, quomodo Magdeburg. vocant huiusmodi leges de cibis prohibitis, laqueos, & Pharisaicas traditiones, & onera Iudaica? Paulus ergo laqueos iniecit, & onera Iudaica probauit. immo nō erat dicturus secundum istos Pauli correctores, nihil reiiciendum esse, qđ cum gratiarū actione percipiatur, ne intelligi posset, relinqui aliud, quod aliquādo nō perciperetur cum gra-

1. Cor. 7.

Cur postquam prius percipitur gratiarū actione, & postea sanctificari. Benedictio Lutherianorum super cibos non sanctificat ad vtilitatem.

Ex verbis Pauli licet colligere, fuisse tunc legem de cibis iuste sumendis cōtra adiaphoriam.

Secundum doctrinā Magd. laqueos iniecit Paul. & onera Iudaica imposuit. Magd. Pauli correctores.

N n n ij tiarum

tiarum actione, ac proinde reiiciendū esset; non sic, inquam, dicturus erat, sed potius nihil omnino reiiciendum esse, siquidem omnis creatura Dei bona esset. An non erat ab omni ratione prorsus alienum, ut quod aliquādo spē suscipi soleret, ac salutare esset, & nō arduū, neq; difficile, idemq; exemplis scripturæ sanctæ commendatum legeretur, nō posset lege sanciri à patribus ac maioribus nostris, quos Deus in Ecclesia posuit ad confirmationem sanctorum in opus ministerij ad ædificationem corporis Christi? Licuerit Sauli pugnato, cum Philistæis, indicere ieiunium, ut sanctus Leo ait, & non licuerit sanctis Apostolis ieiunandi legem per spiritum Dei nobis sancire, & dies ieiuniorum statuere, & creophagias interdiceret cū mundo, diabolo, & carne pugnaturis? Saul non est reprehensus in scriptura, qui ieiunium indixit ad implorandam opem Dei, neq; quod in filium, propter ieiunij violationem, seuerè animaduertere voluisset, & audetis vos reprehendere patres nostros, qui ieiunia nobis indixerunt? Dicite mihi Magdeburg. vnde didicit Rex Niniuitarum gentilis, indicare ieiunium Niniuitis? nonne ex prædicatione Ionæ poenitentiam prædicantis? Prædicabat igitur Ionas simul cum poenitentia fructum poenitentia ieiunium, quod Rex ad prædicationem Ionæ imperauit. Cur ergo Ecclesia, quæ ab Apostolis sanctis prædicationem poenitentia & ieiunij accepit, non similiter possit indicere ieiunium populis fidelium? an non est laudatum in scriptura ieiunium illud Niniuitarum? quod quidem vsq; ad animalia eorum ratione carentia progressum est: non quod Deus hoc requireret, ut ait beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ, aut hoc necesse esset facere, sed quia sic (inquit) demonstrata est hyperbole, id est, exuperantia, ut ita dicam, poenitentia illorum. Quod si hoc de ieiunio animantium litteris sacris proditum est, non propter ipsas animantes (numquid enim est Deo, ait Apostolus, cura de bobus?) Sed propter nos (omnia. n. ad nostram doctrinam scripta sunt) videtur profecto docere hic scriptura, stolidiores esse pecudibus, qui existimant non licere indicere legem ieiunij corporibus hominum, & affligere ea in obsequium & cultum Dei, & obedientiam spiritus, si licuit indicere corporibus iumentorum & pecudum, siue quia erant ad vsu hominum cõparata, ut Theodorus Antiochenus in comment. Ionæ ait: siue ut mugitu, & balatu, ut ait Theodoretus, commoti homines, magis ac magis dolerent. Præterea si Ionas prædicans poenitentiam, ieiunium tanquam fructum eius prædicabat, quomodo credibile sit, cum Ioannes Baptista poenitentiam quoq; prædicabat, & ut fructus poenitentia dignos faceret, hortabatur, non simul ieiunium prædicasse? præsertim cum idem Ioannes propter nimium & assiduum ieiunium dictus sit in Euangelio neq; manducans, neq; bibens, qui melle tantum Syluestri vesceretur, & locustis, quæ genus herbæ erāt, si Magno Athanasio credimus, quod auctoritate scripturæ sanctæ probat, cum ait Dauid; Excussus sum sicut locustæ, & Ecclesiastes; Florebit amigdalus, & pinguescet Locusta, & dissipabitur capparitis. Vt. n. amigdalus, ait Athanasius, nō est caro, & capparitis herba est, ita locusta, quæ crescit in cãpo & prato. Ioannes enim, inquit, si panem non comedebat, multo minus carnem: mel autem, ait, ἀσκήτων βρώμα erat, id est, cibus monachorum. Ergo si Ioannes Baptista poenitentiam prædicabat, & ieiunium item, quod est inter fructus poenitentia dignos, qua fronte audent Magdeburgenses cum prædicant

Eph. 5.

1. Reg. 14.

Vnde didicerit ieiunium rex Niniuitarum.

Cyrillus.

1. Cor. 9.

Rom. 15. In ieiunio peccandum Niniuentium docuit scriptura stolidiores esse pecudibus eos, q negat licere in dicere hominibus legem ieiunij. Theodorus Antiochenus. Theodoretus

Matt. 11. Matth 3. Athanasius auctoritate scripturæ probat fuisse Locustas Ioannis genus herbæ. Psal. 118. Eccl. 12.

prædicant poenitentiam, legem ieiunij laqueum appellare? an non est vtile, ut non debeat probari? aut est fortassis arduum, ut imperari, aut suscipi non possit? aut non est laudatū, & prædicatū in sanctis scripturis? aut caret exemplo Christi, Prophetarū & Apostolorum? Quæso vos Magdeburgenses, cum laudat Apostolus poenitentiam Corinthiorum, quæ erat vindicta illa, quam inter cæteros fructus, illorum poenitentia operabatur? quam dico vindictam de se sumebant illi poenitentes? quod illud genus afflictionis? cur non creditis, afflictione ieiunij peccatum commissum, de quo dolebant, in seipsis, ut Niniuitas illos, vindicasse? immo, si placet, saccos etiā induisse? Quod si ad vindictam, quā de se Corinthij propter peccatum sumebant, qua corpus affligebant, ieiunium pertinuisse ratio ipsa, & scripturæ sanctæ obseruatio conuicti cogit, quomodo negari potest ad ieiunium pertinere, ut à carne abstinere? quis enim abstinendo a cibus, corpus affligit, si ab esu carnis nō abstinet? Esse enim ieiunium genus afflictionis corporalis, scriptura quoq; testatur verbo ipso afflictionis, quo utitur, ut cum ait in libro Num. Vt per ieiunium affligat animam suam, quod Græce dicitur κακῶσαι, pro quo Esa. dixit, humiliare animam per ieiunium. immo ipsa Etymologia vocabuli νηστεύειν quod significat, ieiunare, satis hoc declarat. Dicitur enim παρά τὸ ὑστερεῖσθαι σιτίων, id est, à vacuitate ciborum, quæ molesta est naturæ. Deinde cū corporalis exercitatio ieiunij utilis sit; quod negari non potest, cū Apostolus dicat, quod omnis exercitatio corporalis utilis est, cur nō possit, quod testimonio Apostoli vtile est, licet ad modicum, ad modicum item tempus iuberi & sanciri ijs, qui obedire possint? ut quidem sancitū est ieiunium solemne dierū quadraginta, quod Ecclesia catholica à sanctis apostolis accepit, ut testis est apostolica cõstitutio, quam Clemens Romanus in lib. 8. scripsit, quam vsq; in hodiernum diem Ecclesia Oriētis, & Occidentis religiose tenet, & seruat. & vsq; ad cõsumationem sæculi tenebit, ac seruabit. Sed de exercitatione corporali plura paulo post. prosequamur nunc locum epistolæ ad Timotheum. postquam enim dixit aduersus eos, qui cibos superstitiose & impie prohibebant, nihil esse reiiciendum, quod cū gratiarū actione sumeretur, quod satis iam explicatum est; subiungit hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quā secutus es. inéptas autem & aniles fabulas deuita. Satis hic significat Apostolus, illud genus reiiciendi cibos se improbare, non quod à iustitia, atq; obedientia, aut ex voluntario studio exercendi corpus ad humiliandam animā proficiscetur; sed quod ex fabulosa superstitione quorundam hereticorū. Quia ergo loquebatur Apostolus de cibus natura bonis ut à Deo creatis non reiiciendis, si sic sumerentur, ut eis sumendis gratia agerentur Deo, cõsentaneum est, ut cū hic fabulas vitare iubet, eas fabulas plane intelligamus, quæ ad superstitiosam abstinentiã ciborum pertinebant, ut ex Clemente Romano intelligere licet. libro. n. sexto cap. 26. sic ait: Alij autē cibos quosdam malos esse dicunt, & nuptias cū procreatione liberorum item malas, & à Diabolo excogitatas; ac sua nequitia nolunt impij isti à mortuis suscitari, idcirco resurrectionem calumniantur, aientes se veneratione dignos. qui edere, & bibere nolint; cogitatione vero fingunt, suscitandos se à mortuis, factos Dæmonia incorporea. Hactenus Clemens. Hæ sunt fabulæ ille prophanæ & aniles, quas Apostolus dixit, Rursus idem Clemens in eodem libro

2. Cor. 7.

Num. 30. Es. 58.

Cõstitutio apostolica de ieiunio qua draget

Clemens Rom. de fabuli abstinentiã a cibus.

libro cap. 10. loquens de eisdem, Alij, inquit, dicunt execrabiles esse nuptias, & cibos, vt tanquam veneratione digni disciplinā suam peruersam quasi auctoritate dignam approbari faciant. Hactenus Clemens. Idcirco igitur a cibis abstinebant per falsam speciem temperantiæ & humilitatis, vt sic fabulam profanam & anilem, quod scilicet nulla esset corporum resurrectio, & quod ipsi suscitandi essent, facti Angeli, vt incorporei, discipulis suis probabilem facerent. Hinc Angelos ceu Deum colebant, à quibus manasse videtur ille cultus Angelorum, qui in Synodo Laodicensi cap. 35. damnatus est. Hi Angelos se vidisse aiebant, quæ erat fabula, & phantastica cogitatio. Vnde Tertullianus libro 5. contra Marcionem, cum interpretatur locum epistolæ Pauli ad Coloss. cap. 3. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, & paulo post: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum &c. Aliquos, inquit, taxat, qui ex visionibus Angelorū dicebant à cibis abstinentium esse. Item Clemens Alexand. lib. 3. Stromatum, cure, inquit, est magis à vino & esu carnis, & venere abstinerere colentibus Angelos & Dæmones. Et sanctus Anastasius Antiochenus in libro de varijs quæstionibus scripturarum, quem *ἀδύγδν* inscripsit, dogma Iudæ Galilæi fuisse ait, profiteri phantasias, siue visiones Angelorum prætextu religionis magnæ. Horum itaq; fabulas vitādas esse monuit Apostolus in epist. ad Timoth. Cum igitur illi hæretici, quos in epistola ad Timoth. dicit, propter fabulosam & impiā superstitionem cibos prohiberent, necessario consequens est, vt hanc ipsam superstitionem idem Apostolus tum in epist. ad Timoth. tum in epist. ad Coloss. veter, & damnet. cibos scilicet, more illorū profane & superstitiose discernere. Et quia illi per solam speciem humilitatis & religiosæ abstinentiæ ciborum, veneratione digni videri volebant, frustra inflati sensu carnis suæ, pietatis vero nullam rationem habebant, neq; curam, idcirco Apostolus pietatem, qua illi carebant, commendans, & religioni ieiuniorum, & omni abstinentiæ anteponebat, subiungit: Exerce te ad pietatem. exercitatio enim corporalis ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia valet. non dixit, inutilis est, sed utilis, tametsi ad modicum. Quod si vtile est ieiunare, Paulo apostolo auctore, vtile dico ad adiuuandum spiritum (de hac enim vtilitate spiritali loquitur siquidem eo spectant huiusmodi exercitationes corporales, quæ à Græcis *ἀσκήσεις* & *σκληραγωγίαι* dicuntur, vt sicut, ait Sanctus Anastasius in quæstione 64. nō fruētes voluptatibus mundi, fruamur futuris bonis; & humiliato corpore, humilietur anima: vt rursus humiliata Deum imploret) si inquam vtile est ieiunium ad adiuuandum spiritum, quomodo potest lex ieiunij ad seruitutem, vt isti volunt, pertinere? siquidem vbi spiritus, inquit Apostolus, ibi libertas. Cur vero dicat exercitationem corporalem ad modicum esse vtilem, intelligi potest ex eo, quod sanctus Maximus ait in Hecat. 57. Tradit enim distingui virtutes in corporales, & spirituales, & illas quidē *ὑπό ἀνάγκην* esse, id est, necessitati subiectas, quia pluribus modis ac rationibus impediri possint, ita vt qui eas non habeat, veniam ferat: has vero non sic subiectas esse, vt est pietas, quæ nec impediri potest, quin habeatur: nec excusari, qui eam non habeat. Item sanctus Nilus in explanatione illius loci Euangelici Lucæ, Vendat tunicam suam, & emat gladium, ad modicum tempus vtilem esse ait exercitationem corporalem, quia cessat, inquit, in futuro: cognitio autem augetur progressus faciens ab speculo & ænigmatē

Synodus Laodic.

Tertull.

Coloss. 3.

Clem. Alex. Anastasius Antiochenus.

Coloss. 2.

S. Anastasius Antiochenus.

Contra scripturam Pauli tradunt Lutherani pertinere ad seruitutem legem ieiunij. 2. Cor. 3. S. Maximus. Quo exercitatio corporalis ad modicum utilis sit. S. Nilus. Luc. 22.

te vsque ad illud, facie ad faciem. Pietatem vocauit hic. s. Nilus cognitio- nem, scripturam secutus, quæ in sapientia Salomonis cap. 10. *ὁσεβειαν*, id est, pietatem vocat sapientiā. & Iob. cap. 28. *ὁσεβεια*, inquit, id est, pietas, sapientia est: & abstinere à peccatis, scientia. Rursus idem sanctus pater Nilus in libro *περὶ τῆς προσοσιας*; Exercitatio, inquit, corporalis ad modicum utilis est disciplinis puerilibus similis: at pietas ad omnia est utilis, quæ efficit *τὴν ὁξεζιαν*, id est, bonam habitudinem in animis eorum, qui cupiunt passiones vincere contra aduersarium. Vt enim, inquit, rudibus adhuc ac nouitijs athleticis exercere corpus & membra: assidue mouere conuenit; viris vero athleticis, id est, iam robustis, & studio certandi exercitatis conuenit roboris & virium curam habere, & vngi ad certamen: sic qui pietatem colere incipiunt, studium illis est cohibere opera: satis enim habent, si voluptatibus commoti & impulsus passiones contineant. Qui vero iam habitum virtutis compararunt, & eorum, quæ ad mentem pertinent, curam habent, his studium ponitur in seruandis cogitationibus, ne ferantur ad aliquid inutile. Deniq; vt summarim dicam, illis quidē scilicet, qui in studio exercitationis corporalis sunt, cura est motus corporis moderari ac temperare: his vero hoc est pietatis studio deditis, cura est, *τὰς ὀρμὰς τῆ λογισμοῦ παιδύσαι*, id est, appetitiones, & cogitationum pulsus castigare, & reprimere, ita vt nulla phantasia animū à diuinis rebus meditādis, ac contemplan- dis auocet, quod est, inquit, *τὸν ὀσεβουῦτος, καὶ θεοσεβουῦτος*, id est, pietatem, & Deum colentis. Hactenus s. Nilus. Ad modicum ergo utilis est exercitatio corporalis, quia qui motus corporis cohibet, non continuo motus animi moderatur: at qui hos moderatur ac refrænat, illos quoq; corporis refrænat. Recte igitur Philotheus Græcus auctor in libello de præceptis diuinis, Qui, inquit, oculos animæ purum seruat eijciendo cogitationes, & aspiciendo in Deum semper, hic mandata de non concupiscendo, & non irascendo, & cætera eiusmodi facit. Vnde illud: si oculis tuus, inquit, lucidus est, totum corpus lucidum erit, id est, carebit peccato. Vocat hoc mandatum *περικετικὴ ἐν πάλῳ* id est, mandatū, quod vim omnium mandatorū in se cōprehensam habet, vnde ad omnia valet, sicut de pietate dixit Apostolus, hoc vocat idē Philotheus, ambulare in spiritu, habere scilicet mentem *ἀεινήφουσαν* id est, semper vigilantem, & intuentem in Deum, quæ non succumbat satanæ, neq; prauis cogitationibus locum det, quod quidem pietas præstat, idcirco ad omnia valet. Exercitatio vero corporalis nō sic utilis est, idcirco comparatā cum pietate ad modicum utilis est, sicut Apostolus ait. quod verbum nō intelligentes Lutherānorum magistri, vel potius illutores, ad contemptū & improbationem ieiuniorū pertinere putarunt. Vnde Apostolus prouidens quod futurum erat, nec hoc prætermisit: diuine enim in epistola ad Coloss. docuit, qua ratione utilis sit abstinentia ciborum religiosa, quam ieiuniū vocamus, licet paulo obscurius, ita vt sit etiā hoc ex numero eorum, quæ beatus Petrus dixit, esse in epistolis Pauli difficultia intellectu, & ab imperitis, & inconstantibus deprauari, vt statim demonstrabimus.

Explanatio loci difficilis epistolæ ad Coloss. 3. de abstinentia ciborum: & de cultu uoluntario, & varijs exemplis eius in scripturis: & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistolæ ad Coloss. & quomodo Lutherani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eius de loci ad tollendum delectum ciborum tum iussum tum voluntarium. Cap. 7

Sap. 10 Iob. 28.

Nilus

Philotheus

Matth. 6.

Magistri Lutherānorum nō intelligentes verbum Apostoli de exercitatione corporali ad modicum vtili, ad improbationem legis ieiunandi pertinere putarunt. Coloss. 3. Qua ratione & modo utilis, sit abstinentia ciborum & ad uoluntarium cultum Dei pertineat docuit Paul. Epist. ad Coloss. & si obscure.

Ergo

ERgo postquam Apostolus contra Iudaicas ciborum obseruationes de mundis & immundis, quæ cum lege differant, dixerat, Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, & quæ sequuntur, quæ sunt, inquit, umbra futurorū, & contra illorum hæreticorum profanas & aniles fabulas, quas paulo supra explicauimus, item dixerat, Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione Angelorum, & quæ sequuntur, quia postea subiunxit, de cibis loquens, quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, quod quidem significabat, vt beatus Basilius in comment. Esa. cap. 1. interpretatus est, omnes fructus terræ datos esse, vt cōsumantur, ne quis falso existimaret, vt Lutherani, improbari hic ieiunia, ac delectus ciborū, qualescūq; sint, nec esse vllam legem Dei, aut mandatū de eis, aut doctrinam, præsertim cū dixisset, quid in mundo decernitis secundum mandata & doctrinas hominū? ne gustaueris, ne tetigeris (sic enim componenda sunt, quæ erant per hyperbaton collocata) idcirco subiungit; Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in religione spontanea, & humilitate, in non parcendo corpori, non in honore aliquo, contra saturitatem carnis. non dicit speciem habentia sapientiæ, sed rationē. quæ perinde sunt, quasi diceret, vt insipientia est, & impietas, à cibis, qui ad vtendum dati sunt, abstinere superstitiose propter fabulas, & cultum Angelorum, aut Iudaice propter umbram, quæ iam recessit, adueniente corpore: sic rursus, sapientiā quidem est abstinere ad religionem, & cultū Dei, ad humiliandam animā in ieiunio, & ad castigandum corpus, nō abstinēdo inhumane, vt faciebāt Manichæi & alij similes hæretici; nec abstinēdo propter honorē cibi, vt qui abstinebant à carne, quod dicerēt, habere animalia animā rationis participem, quos Clemens in lib. 6. notauit; sed abstinendo contra saturitatē carnis: hoc. n. significat *προς πλοστρον* τῆς σαρκός omnia itaq; diuine complexus est Apostolus, quæ abstinētia ciborum laudabilem faciunt, vocauit autem Apostolus hunc cultum Dei, per abstinētia ciborum *εὐθελοθρησκείαν*, id est, vt totam vim vocabuli exprimamus, spontaneum cultum siue religionem, quod liceat, si quis velit, hac religione corporali abstinēdi à cibis, Deum colere ad humiliandam animam in ieiunio, sicut rursus licet item non abstinere: de cibis enim loquebatur Apostolus, cum dixit, Omnia mihi licent, sed nō omnia expediunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. esca ventri, & venter escis. Deus autem & hunc, & has destruet: corpus autem nō fornicationi, sed Domino: Dominus autem corpori. quem locū sic s. Anastasius quæst. 64. eius libri, quem *ὁδηγόν* inscripsit, interpretatur. Licet, inquit, comedere, & bibere, sed ego sub nullius redigar potestatem: id est, nō debent cibi, & eorum cupiditas michi imperare. Sed plerique, inquit, dum in illud aspiciunt, quod comedere & bibere Deus concedat, contingit illis nō parum incommodi accipere ex satietate, ac voluptate ventris, de quibus Apostolus ait, Esca ventri, & venter escis. Duo itaq; sunt scopi ieiunij, & omnis duræ tractationis corporalis, quæ à Grecis *σηληρογωνία* dicitur; vnus, vt non fruētes voluptatibus, fruamur futuris: alter, vt humiliato corpore, simul anima humilietur, humiliata autem Deum orat, & veniam impetrat. Hactenus Anastasius. Cum igitur licet comedere, aut non comedere, tunc nō comedere sponte, quia ita propter vtrunque scopum expediat, *εὐθελοθρησκεία* est, vt Apostolus vocat, id est, ad cultum voluntariū pertinet: estq; genus oblationis & sacrificij; de his enim dicit Tertullianus in libro

Coloss. 3. Locus Pauli de cibis in epist. ad Coloss.

Basilius.

Clem. Rom. libro 6. de Constit. Apost.

Omnia, que abstinētia ciborum comedat, complexus est apost. in epist. ad Coloss.

1. Cor. 6.

Anastasius

Duplex scopus ieiunij, & ceteræ omnis exercitationis corporalis. Quando ieiunium pertinet ad cultum dei spontaneū.

Tertullianus de ieiunij.

in libro de cultu mulierum: Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdiciunt, abstinentes à vino, & animalibus exulantes, id est, abstinentes ab esu carnis, quorum fructus, inquit, nulli periculo, aut sollicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in uictus quoque castigatione Deo immolant. hactenus Tertullianus. Cum igitur quāuis liceat alioqui comedere, aliquando tamen non expediat, vt Apostolus affirmat, quomodo sicut licuit sanctis Apostolis Patribus nostris, multa alia in S. Ecclesia Catholica disponere, atque ordinare iuxta prophetiam Dauid, cum de illis ait, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, quomodo, inquam, non similiter licuerit illis, quibusdam diebus ieiunia indicere, & prohibere comedere, non quia ex se non liceret comedere, sed, quia non expediret? Vt quidem Sancti Apostoli sapienter iudicauerunt non expedire comedere *ἀδιαφόρως*, id est, indifferenter, vt ita dicam, quadraginta diebus, quibus Dominus non comedit, neque bibit, exemplum nobis relinquens ad imitandum, quoad fieri posset, vt sic preparati, & per sanctum ieiunium, & orationem humiliati, & ad imitationem vitæ Iesu Christi conformati, digne, & reuerenter mysticum pascha manducaremus. Vnde beatus Chrysostomus in Homilia de ieiunio primæ Paschæ, Multi, inquit, olim accedebant ad mysteria *ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτύχε*, id est, non preparati, eo præsertim tempore, quo Christus tradidit semetipsum. Quare cum Patres (Apostolos sanctos dicit, qui fuerunt nostri patres) intelligerent, secum quæ reputarent incommodum & detrimentum ex negligentia illo accessu, congregati *ἐτίπρωσαν*, id est, sanxerunt xl. dies ieiunij, precationum, auditionis verbi Dei, ac conuentus ad Ecclesiam, vt his diebus purgati omnes diligenter per preces, per eleemosynas, per ieiunium, per vigilias nocturnas, per lacrymas, & confessionem, & per cætera alia, sic pro viribus nostris cum pura conscientia accedamus. hactenus sanctus Chrysostomus. Itaque vt reliquo tempore licet comedere, tamen non semper expediat, ita tempore Quadragesimæ propter legem ieiunij, quam nobis sancti Apostoli sanxerunt, non licet. vt iam eo tempore valentibus ieiunare peccatum sit comedere non propter sumptionem cibi, sed propter inobediētiā legis, sicut Clemens ait in lib. iij. de constitutione Apostolorum, Viduas nubere post promissionem castitatis sceleratum esse, non propter coniugium, inquit, sed propter mendacium. Ac pertinet quidem huiusmodi ieiunium lege sancitum *εὐθελοθρησκείαν*, id est, ad religionem: illud vero ieiunium, quod non ex lege, sed ex voluntate suscipitur, pertinet ad *εὐθελοθρησκείαν*, id est ad voluntariam, siue spontaneam religionem: Itaque Apostolus ad ieiunium, quod lege Apostolica, & diuina iubente, suscipere deberemus, voluit addere spontaneum ieiunium non iubendo, sed inuitando. Lex enim tardioribus posita est. quam multi enim sunt, qui non ieiunarent ieiunium Quadragesimæ, aut alia ieiunia indicta, vt vigiliarū, & quatuor temporū, nisi lex esset? Apostolus vero eos, qui promptiores erant, ad maiora inuitare voluit. Sic Dauid, voluntarie, inquit, sacrificabo tibi. non enim promittit hic, sacrificaturum se, cum lex sacrificare iubebat, minime: nec enim opus erat, id dicere, quod etiam si nō diceret, vt facere ei necesse erat, ita facturum esse, certum est. Itaq; non dixit, sacrificabo *νενομισμένως*, siue *ἐνόμως*, siue *κατὰ νόμον*, id est secundum præscriptum legis: sed sacrificabo,

Abstinentia ciborum genus oblationis, & sacrificij.

1. Cor. 6.

Psal. 49.

Ratio institutionis ieiunij Quadragesimæ.

Chrysost. de ieiunio Quadragesimæ.

Tempore ieiunij peccatum comedere non propter cibum sed propter inobediētiā legis.

Psal. 53.

000 inquit

Leuit. 2.

Varia in scripturis exempla voluntarij siue spontanei cultus, quem Paulus ait in epist. ad Coloss.

Num. 30.

Epiphanius de ieiunantibus semper præterquam Dominico, & Pent.

Num. 30.

Magd. & ceteri magistri Luth. non didicerunt distinguere verbum Dei generale, & speciale

Psal. 75.

Psal. 34.

Vel ex vno verbo demonstratur probari Apostolo genus abstinentiæ voluntariæ ad cultum Dei.

inquit, *ἐκαστως* hoc est, spontaneæ, præter sacrificia in lege mandata, quæ necessaria erant, promittens insuper spontaneæ, quæ non erant, quale est illud in Leuit. Si voto, inquit, vel sponte quispiam obtulerit. hæc erat *ἐθελουθροσκία*. Similiter, quod Iacobus frater Domini semper à carne abstinit, ut Egesippus est auctor, *ἐθελουθροσκία* erat, id est, spontaneæ religio. item, quod Ioannes à pane, & carne abstinebat, contentus melle agrestis, & locustis. Illa quoque erat *ἐθελουθροσκία*, cum aliquis in veteri quoque lege vouebat sponte sua aliquam carnis suæ castigationem, & afflictionem, ut est in Num. cap. 30. Ad hanc etiam spontaneam religionem pertinet, quod sanctus Epiphanius describens characterem, siue formam Ecclesiæ sui temporis. Qui studio, inquit, virtutis magis dediti sunt, *ἡ καλὴ προαιρέσει*, id est, honesto proposito voluntatis suæ, semper præterquam die Dominico, & Pentecoste ieiunant. Calvinus vero, & magistri Lutherorum non intelligentes hunc locum epistolæ diui Pauli ad Coloss. neque vim huius verbi, *ἐθελουθροσκίας*, insane tradiderunt, quod ad cultum Dei, & religionem sine verbo Dei, id est, sine præcepto adhibetur, id omne idololatriam esse. Volunt enim isti, ut nullus iam, sicut David, sacrificet spontaneæ: nullus præscribat sibi spontaneæ genus cibi, aut cubationis, aut asperi indumenti ad affligendam carnem, quod genus præscribendi sibi, scriptura vocat in Num. *ὁρίανδρισμῶν*, sic enim est apud 70. quod quidem illi in lege sine vlla umbra, id est, non ad præsignificandum futura, sed ad acquirendam virtutem humilitatis, & ad feruendum Deo facere solebant. Quod vero putant isti, fieri ista à nobis sine verbo Dei, errant vehementer, non distinguentes verbum Dei generale, & speciale. Verbum enim Dei est generale in scriptura de ieiunio, etsi non horum dierum, aut illorum, quod tum Apostolis, tum Ecclesiæ relictum est ad definiendum, ac præscribendum: item verbum Dei est generale in scriptura de votis reddendis: nemo autem reddit votum, nisi prius fecerit. Quare, qui cultum adhibet Deo, faciendo votum, non sine verbo Dei adhibet: siquidem, qui reddere iussit, facere concessit. qui in alio loco per Prophetam dicit; Vouete, & reddite Deo. Sed prosequamur locum Epistolæ ad Coloss. satis enim iam explicata est vis verbi *ἐθελουθροσκίας* in quo tota voluntarij cultus doctrina Apostolica pædet. sequitur deinceps, in humilitate, ad hoc enim indicitur, & sponte suscipitur ieiunium ad humiliandam scilicet animam suam in ieiunio, sicut scriptura sancta dicit: Et ad non parcendum corpori: declarauit Apostolus, quam humiliationem animæ diceret, eam scilicet, quæ comparatur, & acquiritur non parcendo corpori; non parcitur autem corpori, cum ei subducitur, quod venter appetit. Quia vero quidam hæretici à carne animantium abstinebant, ut supra, auctore Clemente, diximus, quod dicerent habere illa animam rationis participem, vnde illi non parcebant corpori abstinendo à carne propter honorem, quem sic abstinendo adhibebant carni, quæ ut ipsi putabant, anima rationis participem prædita esset; & alij Iudaicæ à quibusdam cibis tanquam immundis abstinebant, ut abstinendo ab istis, naturam aliorum ciborum mundorum honorarent, idcirco addidit Apostolus, Non in honore aliquo, quod quidem verbum vel solum satis esse deberet ad intelligendum, probari hic ab Apostolo genus cultus, & abstinentiæ voluntariæ, piæ ac religiosæ, siquidem illud alterum genus abstinenti in honore tollit

tollit, quod ad superstitiosum cultum, & abstinentiam superstitiosam pertinet. Sequitur, ad saturitatem carnis, vel ut vim *πρός* prepositionis hoc loco exprimamus, contra saturitatem carnis; hoc enim significat frequenter, *πρός*, ut sciunt, qui litteras Græcas gustarunt, ut hoc loco significat. ut sit iam tota cõpositio siue constructio recta sine hyperbato sic, Ad non parcendum corpori contra saturitatem carnis, non in honore aliquo, scilicet carnis, subducta enim saturitate carnis, reprimitur elatio, & petulantia carnis, humilitaturque anima ad Dei cultum, cui hoc genus hostiæ immolatur. Ridiculum vero est, & inscitiae plenum, quod Augustinus Marloratus Caluianus minister in commentarijs epistolæ ad Coloss. explanans hunc locum, ieiunia ad regulam, & præscriptum indicta, damnari hic ab Apostolo dicit, quod honorem, inquit, corpori nullum habeant ad expletionem, hoc est, pro modo necessitatis, quantum carni satis est pro sustentatione, & conseruatione corporis: nam expletio, inquit, mediocritatem significat hic, quæ se ad simplicem naturæ usum restringit, hæc ille. Quis vnquam dixit, qui Græce sciret, *πλησμονῶν*, id est, expletionem, mediocritatem significare? Deinde si vitiosum est, non honorare corpus, subducendo ei pie & religiose carnem, & interdum vinum secundum regulam, & præscriptum perfecte viuientium, profecto Timotheus reprehensione superstitiosis dignus erat potius, quam monitione, ut propter stomachum modico vino vteretur. Hæc ergo sunt, quæ ieiunium sponte susceptum commendant, & nobis salutare, ac Deo gratum efficiunt. Cum vero indicitur, aecedit obedientia, quæ est adhuc excellentior, & sacrificio spontaneo præstantior. Qui autem aliter interpretati sunt, ita existimarent, de quibus dixit Apostolus, habere illa quidem rationem sapientiæ, ad illa superiora, quæ superstitiose fiebant, quæ Apostolus arguebat; pertinere, hi virtute, & consequentia ipsorum verborum coarguuntur. Dicere enim, Quæ sunt habentia quidem rationem sapientiæ, affirmantis est, ut ante dixi; alioqui non dixisset, quidem. Item *ἔχων λόγον σοφίας*, non potest significare, habere speciem, id est, pretextum, & ut ita dicam, apparentiam sapientiæ. *λόγος* enim non significat huiusmodi apparentiam, quæ Græce dici solet *πρόσχημα, φαντασία, δόκησις, ὑπόκρισις* quo verbo vti solet Apostolus. Notauit significationes huius verbi omnes Eusebius Cæsariensis scribens aduersus Marcellum Ancyranum. *λέγεται λόγος ὁ ἐγκατασπαρῆς τῆ ψυχῆ λογικῆ, καθ' ὃν διαλέγεται ἡ ψυχῆ. καὶ ὁ διαγλώσσης καὶ φωνῆς τι σημαίνων καὶ ὁ γραφόμενος. καὶ λόγος ὁ σπέρματικὸς, καὶ φυτικός, καθ' ὃν δινώκεται τὰ μηδέπω φυτότα ἐναπόκειται τοῖς σπέρμασι μέλλοντα ὄσον οὕτω τῆς ἐνεργείας ἐς φῶς προῖεναι. καὶ ἄλλως λόγος ὁ ἐπισημονικὸς τέχνης τινος, ἢ ἐπισήμης καὶ πάντων τῶν τοιῶνδε θεωρημάτων καταληπτικός.* Interpretemur latine. Dicitur, inquit, *λόγος* ratio insita, qua anima rationis particeps ad ratiocinandum utitur: Item *λόγος* est oratio, quæ lingua & voce aliquid significat, aut scripto: est præterea *λόγος* ratio genitilis, siue seminalis, qua ea, quæ nondum orta sunt, in seminibus insunt, mox actu in lucem exitura: aliter etiam dicitur *λόγος*, perceptio, & comprehensio alicuius scientiæ, vel artis & omnium eiusmodi theorematum, ut ratio medicinæ, vel architecturæ, vel geometriæ. deinde addit, explicans aduersus Marcellum quomodo Deus esset *λόγος*, id est, verbum, Ne existimes, inquit, esse hoc verbum, ut illud in anima, neque quale est illud, quod auditur, neque

Explanatio ridicula Marlorati in locum epistolæ ad Coloss.

Significata omnia verbi Logos diligenter & perit. f. ab Eusebio contra Marcellum hæreticum notata.

qualis λόγος in corporalibus feminibus, aut ille, qui est in theorematibus, & cognitionibus: hi enim, inquit, omnes λόγοι intelliguntur in subiecto, at Deus λόγος, id est, verbum, nō indiget alio subiecto, vt in ipso subsistat, sed potius secundum se est viuens, & existens, vt potē Deus. haecenus Eusebius; qui omnes significationes verbi huius enumerauit, vt doceret aliter de Deo dici λόγον, quam de ceteris omnibus significatis dicatur. Quare si aliquid aliud praeterea significaret, non iam, quod volebat, docuisset. restat ergo, vt omnia significata enumerarit, & nullum praetermiserit. nisi putamus Calvinum, aut Magdeburgenses & ceteros Lutheranos melius hoc verbum Graecum, quam Eusebium in Graecia natum, & eruditissimum intellexisse. Recte igitur interpretis vetus Latinus vertit, Quae sunt quidem rationem sapientiae habentia; quae nemo iam est, si quid rationis, & iudicij habeat, qui non videat non coherere cum eo verbo, quod sequitur, in superstitione, quid enim sapientiae in superstitione inesse potest, cum semper superstitione in malam partem accipiatur, id est, pro falso cultu Dei? Quare obseruanda est hoc loco interpretatio verbi Graeci compositi. εὐσεβιστικὴ, quod proprie religionem significat, vt idem interpretis paulo supra recte verterat εὐσεβείαν, cum dixit, in religione Angelorum, non enim voluntas, quam significat altera pars huius verbi compositi εὐσεβιστικὴ, facit ex religione superstitionem, sed error, & ignorantia verae culturae. Libenter quam accurate & studiose potui, hunc locum epistolae ad Coloss. explicauit, quod eum haeretici ad suam & aliorum perditionem peruerserunt, & intelligendo, & interpretando, ex duobus generibus diuini cultus in nouo etiam testamento, quorum alterum est, νενομισμένον, id est, lege praescriptum, alterum ἐκούσιον, id est, spontaneum, illud prius tantum relinquunt: alterum contra scripturam veterem, & nouam funditus tollunt, quasi ad idololatriam pertineat, vt blaspheme calumniantur, aliquid ex voto, aut ex voluntate Deo offerre, cum hoc in vetere quoque testamento non solum non prohiberet Deus, sed etiam approbaret, ac laudaret, vt ante docui, & locos indicaui. ac de his haecenus.

Responsio de septem hebdomadis ieiunij Quadragesimae, quas in epistola Thelesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differentia & ratione in ecclesijs Orientis & Occidentis; & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Arianorum. Cap. 8.

Differamus deinceps de septem hebdomadis plenis, quas Thelesphorus Clericis ante pascha à carne ieiunare iubet, quod in epistola Thelesphori Magdeburgenses reprehendunt: atque ita reprehendunt, vt propter hoc eam epistolam negare nō vereantur. Non enim credunt, quod tam antiquus Pontifex, septimus scilicet post beatum Petrum, à carne septem hebdomadis ieiunare praeciperet: quod inhumanum fortasse visum est istis, & tanti pontificis decreto indignum. Deinde actum esse de Quadragesimae ieiunio putauerunt, si hanc epistolam negarent, quasi Quadragesimae ieiunium à Thelesphoro primum in hac epistola sancitum esset: at non ita est: quod ipse etiam Thelesphorus satis aperte significat, cum statuit, vt Clerici septem hebdomadas plenas ante pascha à carne ieiunent, quia sicut discreta, inquit, debet esse vita Clericorum à Laicorum conuersatione; ita & in ieiunio debet fieri discretio. Erat igitur statutum ieiunium, quod

quod ex equo Laici & Clerici cōmuniter ieiunabāt septē hebdomadis nō plenis; incipiebāt. n. à quarta feria. vt hodie incipimus. Pōtifici aut visum est æquum, statuere, ac suadere, vt Clericorum ieiunium paulò maius esset propter eorum gradum excellentiorem, id est, vt inciperet biduo ante, id est, à secunda feria, quod vsque in hodiernum diem ab omnibus per totum Orientem (dicam postea rationem) apud nos vero per totum Occidentem à Monachis & Clericis regularibus, quos vocant, obseruatur. statuisse aut Thelesphorū Pontificem omnibus Clericis hanc religionem incipiendi ieiunium à secunda feria septimae ante pascha hebdomadae, ὡς ἐδελθθησκέαι, id est, tanquam spontaneum cultum & non tanquam necessaria lege sancitum, perspicui potest ex ipsa Ecclesiae sanctae, & catholice consuetudine religiosa. exceptis enim Monachis & Clericis regularibus, qui quidem à principio hanc Thelesphori sanctionem suam receperunt, & religiosa consuetudine semper seruarunt, reliquis omnibus liberum est à secunda feria, aut à quarta, vt ferè omnes solent, ieiunium Quadragesimae inire. nec vniquam apud nos exprobari, aut reprehendi consuevit, si qui à quarta, & nō à secunda feria ieiunare inciperent. Quare conuenit hic dicere, quod ait Ioannes Damascenus in libello, quem de ieiunijs ad Comētā scripsit; postquam enim dixit septem hebdomadis ieiunandum esse, idque secundum apostolicam institutionem, quae in libro 5. Clementis scripta est, quae Quadragesimae ieiunium à secunda feria inire praecipit, idque visum esse magno quoque Athanasio ἐν τοῖς ἐορταστικῶν λόγοις & Petro martyri Patriarchae Hierosolymitano, & beato Basilio in sermone contra ebrios, & Sancto Anastasio Antiocheno ἐν τῷ ὁμιλίῳ, subiungit: haec est regula & lex Ecclesiae, quae in sancta Christi Dei resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono, & ἐπιδαψιλευσθαι τῷ ἐργῶν, id est, & exuberare virtutem, nō est improbandum, sed potius Deo & hominibus prudentibus gratum; ita tamen, vt vis nulla fiat, nec imponatur necessitas, sed suasio adhibeatur, nunc praesertim in hac temporis difficultate. vt unquam, enim, nunc vtile est, & necessarium, addere ad bonum, & à violentia abstinere. deinde subiungit: Quis iuberet, vt per vniuersum vitae tempus vnum ieiunium esset? Verum alius est modus admonitionis: alius Legislationis: satis sunt, quae ab spiritu sancto sancita sunt. νοῦθετεῖσθε ἢ προσθήκη τῆ ἀγαθοῦ, id est, admoneatur accretio, siue accessio boni. haecenus Damascenus. immo in ijs etiam ieiunijs, quae lege praescripta sunt, vsque adeo est suauius lex, & ad infirmitatem nostram accommodata, vt pro cuiusque viribus modus ieiunio ponatur, ne corpus debilitetur. Vnde in Ecclesijs catholicorum per cunctum Orientem, & Occidentem alij in pane, & aqua ieiunant: alij modico vino propter stomachum vtuntur: alij piscibus: alij solis herbis, & leguminibus: alij aridis tantum, quod genus ieiunij ξηροφαγία, vocatur: & ex his alij plus, alij minus sumunt. Alij rursus vsque ad vesperam, alij vsque ad nonam prandium differunt, alij vsque ad meridiem tantum: & horum partim nihil vsque ad posterum diem degustant, partim paululum. atque ita fit, vt omnes, quos aut aetas, aut infirmitas nō excusat, id onei sint ad ieiunia. hanc moderationem elegantissimis versibus prudentius noster in hymno post ieiunium descripsit ante annos prope mille cc. Ergo ne limum (inquit) fragilem solurae deserat vires, & aquo sus albis humor in venis dominetur, agrum corpus eneruans, latus, ac liber modus abstinendi ponitur cunctis: neque nos seuerus terror impellit.

Ioannes Damascenus de ieiunijs.
De ieiunio Quadr. a feria secū. id est, vii. hebdomadis. Athanasius. Petrus Hieros. Basilius. Anastas. Ant.

Prudentius de
ieiunio.

Sufficit, quicquid facias, vocato numinis nutu prius, inchoare; siue mēsam renuas, cibum ue sumere tentes, annuit dexter Deus. non dicit, nullam legem ieiunandi esse, vt carnales Lutherani tradunt, sed pro cuiusq; viribus temperatā esse ieiunij legem, de qua in principio eiusdē hymni, celebrans lenitatem legis ieiunij, sic ait, Mollibus qui nos moderās habenis, leuiter frānas: faciliq; septos lege coerces. Deinde comparans duritiem ieiunij Christi cum lenitate nostri, subiungit, Ipse cum portans onus impeditum corporis, duos tuleris labores, maior exemplis, famulos remisso dogmate palpas. legem, & dogma, id est, decretum, siue præscriptum ieiunij dixit contra novos hæreticos, qui dicunt non esse ieiunandum ad præscriptum, sed sine vlla lege, & præcepto, libertatem Euangelij, quam ignorant, petentes malitiæ, & intemperantiæ, & transferentes eam contra verbum Dei in occasionem carnis. Nos ergo nō secundum legem seruitutis, & terrore impulsi, sicut ait: Prudentius, ieiunamus: sed ipsa charitas impellit nos, si est potestas, & vires suppetat, vt legem ieiunandi seruemus. hoc enim significat, quod ait, sua quemq; cogit velle, potestas. sed vt ad vij. illas hebdomadas Thelesphori redeamus, bene mihi hoc loco Gratianus coniectasse videtur, cū censet Dist. 4. cap. Statuimus, hanc bidui accessionē ad ieiunium quadraginta dierum, quod sancti Apostoli vt necessariō seruandū sanxerunt, tam decernendo statutam esse, quam exhortādo conscriptam. his enim verbis vtitur. Vnde synodus Aurelianensis prima, dist. iiii. cap. Sacerdotibus, hanc Constitutionem Thelesphori veluti interpretās, iubet cap. 26. vt Sacerdotibus ante Paschæ solemnitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur, id est, vt nō sit in obligatione legis Quinquagesima, licet suadenda sit, vt quidem Thelesphorus suafit. Quod si adhuc Magdeburgenses, septem istas hebdomadas Quadragesimalis ieiunationis in epistola Thelesphori falsas esse putatis; & id circo epistolam negatis, ite ad Ecclesias Orientis, & interrogate eas de septē istis hebdomadis legite veteres patres, cū alios, tum eos, quos Ioannes Damascenus paulo ante pro testimonio earum produxit. Deinde quia Ecclesijs Orientis, vt eis congruebat, traditū erat à sanctis Apostolis, vt Sabbatis Quadragesimæ, vno magne hebdomade excepto, non ieiunaretur, querit idem auctor Damascenus in eodem de ieiunijs libro, quemadmodum seruetur ieiunium quadraginta dierum ab Apostolis traditum, nisi quinque diebus ieiunetur hebdomadis octo, quas Seuerus Acephalus, Patriarcha Antiochenus, omnino ad ieiuniū Quadragesimæ pertinere, vt idem Damascenus auctor est, male cōtendebat: quas Arianī quoq; tenebant, vt ex sancto Anastasio, qui eos refellit, intelligi pōt. Respondet ergo Damascenus ad quæstionē à se positā, ieiunium esse nō solum πάντες ἡ ἑβδωμὴν μέχρις ἑσπέρας ἀσπιδίαν, ἀλλὰ τῶν τινῶν βρωμάτων ἀποχλῆν, id est non solum, inquit, ieiunium esse, cum ab aurora vsque ad vesperam nihil prorsus editur, sed etiā cum ab aliquibus cibis abstinetur: vt ieiunare, inquit dicimur, à vino & carne. deinde subiungit: Fortasse iubet canon Apostolicus quinque diebus hebdomadis ieiunare πάντες ἡ ἀσπιδίαν, id est, nihil edendo (scilicet ab aurora vsque ad vesperam, vt prius dixit, ita enim intelligendum est, vt modo est orientales Ecclesijs in consuetudine; vocemus hoc nos plenum ieiunium) duobus vero reliquis duabus hebdomadis, Sabbato & dominico abstinere à quibusdam cibis. (hoc vocat Tertullianus in libro contra Psychicos, portionale

tionale ieiunium) cum. n. inquit Damascenus, duo certant, & concurrunt, fortius superat, & anteponitur, vt cum lex erat de circumcidendo octauo die, & de quiescendo die sabbati, natus in sabbato; Sabbato circumcidetur, & lex circumcisionis soluebat legem sabbati: sic inquit, quia vincit resurrectio Domini, quæ die Dominico facta est, propter resurrectionem. quæ a vespere sabbati coli, & honorati incipit, soluitur lex pleni ieiunij in sabbato. Hanc traditionem Ecclesiæ Orientales, vt eis, sicuti existimandum est, congruebat, à sanctis Apostolis acceperunt: nos vero in Ecclesijs Occidentis aliā accepimus. Huc pertinet, quod scribit sanctus Dorotheus in libro de ieiunijs, visum esse quibusdam patribus addere vnā aliam hebdomadam ad septem, vt se ante ieiunium Quadragesimæ exercerent, & velut ad labores ieiuniorum prepararent. Sed hanc consuetudinem, quā hodie etiam Ecclesiæ Orientis seruāt, sciunt ipsæ nō ad necessitatem legis de ieiunio Quadragesimæ pertinere, sed ad illā ἐπιθελορησάαν Pauli, id est, ad spontaneam illam religionem, quæ illis à præpositis suis proposita, & suasa, & recepta est. Hactenus de septem hebdomadis ieiunij Quadragesimæ, & de earum differentia, & ratione in Ecclesijs catholicis Orientis, & Occidentis, quæ consuetudines ex Apostolicis traditionibus profectæ sancta religione ab initio vsque in hodiernum diem cum magno fructu seruātur, & coluntur. Ipsum vero ieiunium Quadragesimæ institutum, ac decretum esse à sanctis Apostolis, testis est Apostolica constitutio à Clemente Romano in libro 5. scripta, quæ hodie per omnes Ecclesias catholicorum custoditur, quam eisdem verbis Ioannes Damascenus in eodem libro, quæ sæpe dixi, de ieiunijs recitat. recitat quoq; S. Anastasius Patriarcha Antiochenus ante mille annos, in libro, cui titulus, ὁδὸς. idem testatur beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi Paschæ, de qua supra memini. Item beatus Hieronymus in Comment. Esa. cap. 58. Quadragesima, inquit, diebus Dominus ieiunauit, vt nobis solemnes ieiuniorum dies relinqueret. Petrus Chrysologus sermone xi. Quod quadragesima, inquit, diebus ieiunamus, non humana inuentio, sed auctoritas diuina est. idem affirmant Ambrosius, Augustinus, & Leo Magnus, & multi alij, ne omnes enumerē.

Dorotheus de
ieiunijs.

Defensio doctrinæ, quam in epistola I. Clementis & Anacleti I. reprehendunt Magdeburgenses, Quod maiores sint Episcopi, & sacerdotes, quam Principes, & Magistratus ex scripturis, & Apostolicis constitutionibus; & de loco Pauli, Subditi estote non solum propter iram, sed propter conscientiam, quem hæretici deprauant. Cap. 9.

Reprehendunt præterea Magdeburgenses in eadem epistola Thelesphori, quod laicos, inquit, à Clericis distinguat, propter sanctitatem cum tamē omnes dicantur pij in scriptura. Nihil aliud hic respondebo, quam quod in alio simili loco in superiore volumine respondi; videri mihi istos dicere, quod in Num. Coritē cum Datan & Abiron aduersus Moysen, & Aaron dixerunt: sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus; cur eleuamini super populum Domini? sed recitemus quæ Thelesphorus scripsit. Et sicut Clerici, inquit, amplius sunt applicati diuinis cultibus, & familiares Domini dicuntur; ita moribus, & conuersatione, atque sanctitate debent esse distincti. Et Clemens sic ait, docuisse beatum Petrum, cunctorum sacerdotū vitam superiorem sanctioremq; atq; discretam à secularibus, & laicis omnibus esse, & spirituales

Num. 16.

Similitudo
Magd. & Cori
arum.

Luc. 12.

Num. 16.

tuales quosq; atq; sacerdotes super carnales atq; laicos semper constituēdos docebat: eodem verbo vsus est Clemens, quo dominus in Euangelio, cum ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. Hæc ergo cum vos Magdeburgenses accusatis, quid aliud dicitis, quam quod impij, seditiosi, & superbi Coritæ? illi enim dixerunt, Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus: vos dicitis, non est distinctio Clericorum & Laicorum in sanctitate, quia omnes pij in scriptura dicuntur sancti. Illi dixerunt, cur eleuamini super populum Domini? vos dicitis, Episcopi, & Sacerdotes non sunt super Principes & Magistratus. statim enim post distinctionem istam sanctitatis, quam accusatis, subiunxistis aliam accusationem doctrine de maiestate (vt vestro verbo vtar) Episcoporum & Sacerdotum super Principes & Magistratus, de qua Clemens in 1. & Anacletus item in 1. vt vos notastis. Clemens ergo in doctrina Petri sic ait; Episcopi, si exorbitauerint, ab istis, scilicet secularibus, siue Laicis non sunt reprehendendi, vel arguēdi, sed supportandi, nisi in fidē errauerint. deinde subiungit: illi ergo super istos sunt: non isti super illos, quoniam maior à minore nec argui, neque iudicari potest. Nullus se extollat erga Doctores & magistros suos, quia discipulus super magistrum esse non potest. Et Anacletus, Omnis, inquit, oppressus libere sacerdotum, si voluerit, appellet iudicium, & a nullo prohibeatur; sed ab his fulciatur, & liberetur. Hæc vos Magdeburgenses non potestis pati, dum ceteros omnes iudicare vultis, & ipsi à nemine iudicari. Quod si hanc epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quam sanctus Anacletus citat, in qua hæc beati Petri doctrina fertur, negatis, negate etiam libros eiusdem Clementis de Apostolicis Constitutionibus, quibus libris omnes veteres patres vsi sunt, vt à nobis in libris ipsis copiose demonstratum est. Est ergo scripta in secundo libro cap. 34. huius doctrine apostolica traditio, quam omnes Ecclesie Orientis, & Occidentis tenent, & summa religione seruant. Recitemus caput; Nam si de parentibus, inquit secundum carnem, ait diuina scriptura; Honora patrem tuum, & matrem, vt bene sit tibi, & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur, quanto magis de patribus spiritualibus verbi Dei moneamur, honore, & charitate eos prosequi, vt beneficos, & nostros ad Deum legatos? qui nos per aquam Deo regenerarunt: Spiritu sancto impleuerunt: lacte verbi Dei aluerunt, & doctrine alimento nutriuerunt: monitis stabilierunt: corpore salutari & pretioso sanguine nos dignati sunt: nobisque peccata remiserunt, & sanctæ ac sacræ Eucharistiæ participes fecerunt, ac promissionis Dei confortes, & Christi cohæredes constituerunt. His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere honoris afficite. siquidem hi potestatem vitæ, & mortis à Deo acceperunt in ijs iudicandis, qui deliquerunt, & in damnandis ad mortem ignis sempiterni; & ijs, qui se ad recte viuendum conuertunt, absoluedis, & viuificandis. Hos existimate vestros præsidēs: hos putate reges: his, quasi regibus, vectigalia offerte: eos enim, eorumque domesticos alere debetis. Vt enim Samuel in primo de regibus libro de rege alendo sanxit populo, & Moyses sacerdotibus in Leuitico, sic nos vobis de episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti regis pro viribus seruitia, quæ vocant, præstabat, an non multo magis debet nunc Episcopus accipere, quæ sunt à Deo constituta ad alendum eum, & Clericos eius?

Apostolica Constitutio de excellentia episcoporum supra principes sæculi.

Quæ beneficia per ministerium Sacerdotum ecclesie, accipiunt homines adeo.

1. Reg. 8.

Leuit. 7. 27.
& in alijs locis.

immo

immo si amplius aliquid dicendum est, plus hic accipiat, quam ille olim accipiebat; siquidem ille militaria tantum administrabat, bello, & pace ad custodiam corporis susceptis: hic vero sacerdotium ad Dei honorem administrat, vt pericula ab anima, & corpore propulset. Quanto ergo anima præstantior est, tanto est sacerdotium regno excellentius: Ligat enim, aut soluit supplicio, vel remissione dignos. Quo circa Episcopum oportet, vt patrem diligere, vt regem metuere, vt dominum honorare, offerendo ei benedictionem vestram, fructus vestros, & opera manuum vestrarum; tribuendo, inquam, vt sacerdoti Dei primitias vestras, & decimas vestras, primitias frumenti; vini, olei, pomorum, lanæ, & quicquid dominus Deus vobis suppeditat, & erit oblatio tua accepta in odorem suauitatis domino Deo tuo. Benedicet Dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super caput impartientis. hæcenus Apostolica Constitutio. cuius doctrinam, & traditionem omnes Ecclesie per cunctum Orientem, & Occidentem sicut ab initio acceperunt, vsque in hodiernum diem retinent; quæ doctrina non solum per sermonem à sanctis Apostolis tradita est, & ab Ecclesijs accepta, sed per Epistolam. cum enim dixit Apostolus in Epistola ad Hebræos; Obedite præpositis vestris, & subiaceate eis; ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, nõ hoc dixit de Principibus sæculi, & Magistratibus, de quibus in Epistola ad Romanos, Omnis inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit; in quo loco ipsos magistratus, & Principes sæculi *ἐξουσίας* vocat, id est potestates, sicut beatus quoque Lucas Euangelista vocauit; sed dixit de ijs, qui sunt animis præpositi, quos & si potestatem habeant, non vocat *ἐξουσίας*, sed *ἡγούμενους*, quasi duces, & præeuntes, ad præpositos. n. spirituales magis pertinet, vt præeant ex exemplo, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, Exemplum esto in verbo, & conuersatione in charitate, & fide, & in castitate: & sicut beatus quoque Petrus scripsit de Episcopis, Facti forma gregis, scilicet faciēdo prius, quod à subditis, vt faciāt, requirūt, dicentes cū iudice populi Gedeone, Quod me videtis facere, hoc facite: vt Paulus in epist. ad Philip. Quæ iquit, & dedicistis, & accepistis, & audiuistis, & vidistis in me, hæc agite. hoc vero totum ad curam animarum spectat, & refertur, pro quibus isti vigilant, sicut Apost. ait, tamquam rationem reddituri. Magistratibus autem, & potestatibus sæculi nõ cura animarum, sed custodia corporum, vt Apostolica constitutio ait, commissæ est: nec his pro animarum salute vigilare, sed pro custodia corporum gladium ferre in vindictam malorum, laudē vero bonorum, commissum est. Quæro igitur à vobis Magdeburg. putatisne magistratus, & Principes sæculi fideles ad hegumē nos, id est, præpositos animarum pertinere, an nõ? si nõ, peiore conditione sunt quam reliqui nõ magistratus, neque potestates sæculi, neque principes mundi, siquidem nõ habeant, qui pro animis eorum vigilant, tamquam rationem reddituri, vt ceteri omnes fideles habent. O miseros Germaniæ magistratus, quorum animas vigilijs pastorum, remedijs medicorum, cura patrum impositores & illusores vestri spoliant, & nudant: sin vero pertinent, vt necesse est confiteri, obedire ergo eis, & subiacere, sicut Apostolus præcipit, debent: sunt igitur maiores, maior enim non subiacet minori. Præterea cū beatus Petrus obsecrat episcopos, vt pascant gregem, qui in eis est, creditur in eo grege, quem pascere iubet, magistratus, & potestates sæculi cõ-

Doctrina i scripturis sanctis tradita de excellentia præpositorum spiritualium supra potestates sæculi.

Heb. 13.
Rom. 13.

Luc. 12.
1. Tim. 4.
2. Pet. 5.

Iudicum 7.

Philip. 4.

Secundum doctrinam Magd. peiore conditione sunt magistratus, & potestates sæculi in Germ. quam vlli homines alij non potestates.

Ppp tineriē

tineri? non credo negabitis. Tenent ergo locum ouium, ex quo rursus fit, ut sint sub potestate Pastoris spiritualis. sunt igitur Episcopi maiores, quā magistratus, & principes seculi; ad eosque omne ius ecclesiasticarum rerū & caularum pertinet. Deinde cum dominus ait in Euangelio Lucae, Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det in tempore tritici mensurā, negari non potest, quin dispensator iste, spiritualis dispensator sit, non secularis: Ecclesiasticus, & non Ciuilis. Dispensator enim spiritualis in domo Dei, quę est Ecclesia, mensurā tritici familię Christi in tempore distribuit, ne laborent fame audiēdi verbum Dei, sicut dominus minatus est Iudæis per Prophetā Amos cum ait. Ecce veniēt dies, dicit dominus, & mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquę, sed audiendi verbum Domini. Hoc enim, inquit Cyrillus hunc locū interpretans, clarissime cernitur in Iudæis, qui nō habent prophetā, aut magistrum, qui sciat crassitudinē historie detrahere, & eruere mysteria latentia sub littera; non enim admiserunt Christū dicentē, Ego sum panis vitę, qui de cœlo descēdi, Vnde per Esaiam aiebat, Ecce serui mei comedent: Vos autem esuriētis. Serui mei bibent: Vos autē sitietis. Hactenus Cyrillus: doctrinam itaq; verbi, cui Episcopi, & sacerdotes ministrant, vocat mensuram tritici: quę accōmodanda est ad vsum, ac necessitatem eorū, qui nō vno modo, & rōe oēs pascendi sunt. Alijs .n. est opus lacte; alijs solido cibo, qui est perfectorū, sicut Apostolus ait. In tpe autē est adhibēda doctrina verbi, quę est instar mensurę tritici, quia est; ut ait Ecclesiastes, tempus, tacendi, & tēpus loquendi, Et in Ecclesiastico scriptū est, vbi non est auditus, ne effundas sermonē. Illud pręterea ostendit, huiusmodi dispensatorem, quem constituit dominus super familiā suā addandū in tpe tritici mensuram, non esse ciuilem, sed ecclesiasticum, quod difficilis & ardua res sit ut dominus testatur huiusmodi dispensatōrē fidelē, & prudentē reperire: hoc .n. significat secundū idioma scripturę, quod p̄ contando ait; Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quę constituit dominus? quod apertius dictū est in Prouer. Virū fidelem opus inuenire; id est, difficile, & arduum, hoc enim significat hoc loco *εργον*, id est, opus, quod, ut in alio loco dixi, notauit, Isidorus Pelusiota in epistola ad Palladium diaconum. At dispensator ciuilis, fidus, & prudens, id est, pręfectus ciuitati, aut prouincię, qui fideliter, ac prudenter legibus eam moderetur & regat, non ita difficilis inuentu est: siquidem sola ratio homini insita de eo, quod vnusquisque vult non affici iniuria, omnes docet, nec alios iniuria afficere oportere. Hinc enim extiterunt multi filij huius seculi in generationibus suis fidi, & prudentes ciuitatum institutores, ac legislatores; tametsi veritatem, quā solus Deus docet, qui est verus magister, non cognouissent. Hanc enim, ut de philosophis Gentilium beatum. Petrum dixisse, Clemens scribit, ab alio, qui eorum similis esset, discere non potuerunt, *πλὴν πολιτείας*, inquit, *μόνης καὶ ταῦτα, ἐκάνης διὰ τὸ εὐλογον γινωρισθῆναι διωαμένους, ἢ τις ἐκάστω ἐκ τοῦ μὴ θελεῖν ἀδικεῖσθαι, τὸ μὴ δᾶν ἄλλον ἀδικεῖν πλεον γινώσιν παρῖνοι*, id est, pręter solam illam politiam, quę propter rationis conuenientiam cognosci potest, quę vnicique hoc ipso, quod iniuriā pati non vult, indicat, non esse alijs iniuriam faciendam. Immo & Paulus secularia iudicare facile esse indicauit, ex quo fit, ut nō sit difficile reperire, qui fideliter & prudēter pręsint ciuitatibus, & prouincijs, quę legibus seculi gubernā-

Quomodo dominus in euangelij parabola docuerit episcopos, & sacerdotes constitutos esse super principes, & magistratus.

Am. 8.

Esod. 3.

Eccle. 3.

Eccle. 31.

Prouer. 20.

Quomodo parabola de dispensatore fidei, & prudenti constituto super familiam domini non possit accipi de laico, dispensatore.

1. Cor. 6.

dę sunt: ut quidē difficile reperire, qui ut oportet, ecclesię pręesse possit. in qua administranda plane necessaria est spiritualis prudentia ad dijudicandū omnia, & fidelitas erga Deum, qui ei familiam suā concredidit: & eum domui suę ad dispensanda sacramenta pręfecit: deditq; ad dispensandū charissima potestatis, & doctrinę, quę omnia Apostolus vocat depositū cū ad Timot. scribens, bonū depositū, inquit, custodi. nemo autē ignorat, quāta fidelitate opus sit ad custodiendū depositū. Vnde propheta Es. eos, qui alios docent, quę ad salutem animę pertineāt, cuius modi sunt, qui ecclesijs pręsunt, custodes vocat, cum ait; Quoniam vox custodientium exalta est. Obseruauit hoc quoq; idem Cyril. Ac rursus idem propheta Somnā Pōtificem, qui in ijs, quę ad Deum prinebant, summo sacerdotio pręerat, *ταμίαν*, vocat, id est, custodem, eorū scilicet, quę fidei eius tanquā depositum cōmissa erant, nempe pręcepta, cęrimonię, torusq; Dei cultus. Cum igitur dispensator, is qui in hac parabola Euangelij Lucae constitutus est super familiā domini, non possit intelligi cōuenienter scripturę sanctę, & rationi, dispensator secularis, siue ciuilis, sed spiritualis, & ecclesiasticus, p̄ conctemur Magd. & cęteros Lutheranos, an suos principes seculi, & magistratus, atq; optimates ciuitatū ad familiā domini pertinere concedant: Ecquis dubitet concessuros? Sunt ergo dispensatores ecclesiarū constituti super eos: & quod Clemēs scribit docuisse beatū Petrū, spirituales quosq; atq; sacerdotes super carnales, atq; Laicos semper constituendos esse, mirifice facit cum parabola euangelica de dispensatore constituto super familiam domini. quod iam ostensum est non posse de laico accipi, sed de episcopo, vel sacerdote. Quid ergo obijciunt nobis in epistolam Apostolici Pont. Centuriatores de maiori parte episcoporum vel sacerdotū in principes, & magistratus? aut enim nō sunt ex familia domini principes, & magistratus: aut si esse volunt; cū sit constitutus a domino super eos dispensator ecclesię, erit maior eis: minor enim non est constitutus super maiore. Quod si dispensator iste super familiā domini constitutus non fuerit fidelis & prudens, ut hic quoq; Magdeburgensibus, & cęteris Lutheranis occurramus, nihilo à nobis minore honore afficiendū esse, quā si esset talis, dominus in Euangelio docuit, & monuit: nobisq; ita facere pręcepit; cum dixit, super cathedram Moisis sederunt scribę & pharisęi, quęcunq; dixerint vobis: seruare, & facite; secundum opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Non enim hoc propter Moysen tantū dixit, sed propter nostros etiam episcopos. testatur hoc quoq; id quod Clemēs scribit ex sermone beati Petri in ordinatione Zachęi episcopi Cęsarę; cū hortās Petrus ad honorādum episcopum, Audite, inquit, episcopum vestrū: & ne pigeat omnem ei honorem adhibere, non ignaros, quod ei pręstatis, Christo pręstari: & quod hac occasione Christo pręstatis, ad Deū referri, & ei, qui pręstiterit, multo amplius reddendū esse. deinde subiungit: *θρόνον οὐν τιμήσετε, ὅτι καὶ μουσέως καθέδραν τιμᾶν ἐκελεύθητε καὶ οἱ προκαθήμενοι ἀμαρτωλοὶ νομίζονται*, id est, thronum ergo Christi honorate, quia, & Moysis cathedram honorare iussi estis, quāuis qui sederent, peccatores esse existimarentur. Hęc Clemens ex sermone, ac sentētia Petri. Itaq; episcopi sunt nostri Euangelici Moyses, & Aarones. sicut enim illi in veteri hierarchia, ita hi sunt primi, & summi in sacerdotibus in noua: quibus rursus vnus prę est totius hierarchię caput, qui est Petri principis Apostolorum successor,

2. Tim. 1.

Esai. 52.

Esai. 22.

Quomodo nihilominus constitutus sit super familiam domini dispensator non fidelis, neque prudens, quā fidelis, & prudens.

sicut erat Moyſes hierarcharum legis primus myſta, & dux, vt Dionyſius Areopag. in eccleſiaſtica hierarchia cap. 4. ait. hoc enim ratio concordia, omnino poſtulabat: vt ſicut erant ſuper ſingulas eccleſias tanquam ſuper ſingulas familias Chriſti ſinguli diſpenſatores conſtituti, quibus ſua cuiq; familia obediret, vt cōcors eſſet, ſic ſuper vniuerſos diſpenſatores eſſet vnus item conſtitutus, cui omnes diſpenſatores, & familia domini eis commiſſe obedirent, vt eſſet hac ratione monarchia, vna omnium ceu membrorum vnus corporis compago, & concors coniunctio: & nō eſſet ſchiſma. Sic quoque idem Clemens ſcribit, docuiſſe beatum Petrum, cum Zacharū, de quo Paulo antedixi, epiſcopum ordinare vellet, ſic enim ait, τὸ οὖν πλῆθος τῶν πριῶν δὲ ἐν τινὶ πάθεισθαι, ἵνα οὕτως ἐν ὁμονίᾳ διατελεῖν διωθῶν, τὸ γὰρ αἰσ ἀρχῶν μίᾳς λήγον ἐξουσίας μοναρχίας ἀκόμι, τοὺς ὑπάκουοντες αὐτίκα ὀβριχίας ἐξήνης ἀπολαύειν τίθησι. τὸ δὲ πάντας φιλαρχοῦντας ἐνὶ μόνῳ ὑπᾶρχει μὴ δέλειν καὶ αὐτίαν διακρίσεως πάντως καὶ περιπεσῶν ἔχουσι, interpretemur nos totidem verbis, ſi poſſumus, Opus, inquit, eſt multitudinem fidelium vni parere, vt hoc modo poſſit in concordia perſiſtere: quod enim deſinit in principatum vnus poteſtatis ad ſimilitudinem monarchia, facit, vt qui ei obediunt, propter conſeruationem ordinis pace fruantur. Contra vero nolle vni obedire cupiditate imperandi, cauſa plane exiſtit, & diſcordia, & ruina. eſt itaque in ſingulis eccleſijs, ſiue familijs domini, quæ ſuos habent diſpenſatores, ſimilitudo, & imago quædam monarchia: expreſſa vero, & integra monarchia in vna eccleſia catholica, quæ vniuerſam familiam domini continet, cuius partes ſunt illæ ſingulæ, ſuper quam conſtitutus eſt vnus diſpenſator œcumenicus Pontifex Ro. denique quo loco haberi debeat epiſcopi, & ſacerdotes, quos Lutherani centuriatores maiores eſſe principibus, & magiſtratibus non patiuntur, & ob eam cauſam inter alias, epiſtolam Clementis, & Anacleti negant, quo magis iſtos erroris ſui pudeat, Apoſtolica cōſtitutio de exemplo Gentilium docet. Sed recitemus conſtitutionem, quæ in ſecundo libro cap. 28. ſcripta eſt: Si cultores, inquit, Dæmonum in illis ſuis ſcleratis, & deteſtabilibus atque impuris ſacris offeſſione Dei plenis vſque in hunc diem ſancta imitantur, vt tametiſi quæ execrabilia ſunt, ab ijs, quæ ſunt ſancta, & religioſa, comparatione quidē longiſſime diſtent, tamen in ſuis illis ludibrijs ſine execrabili ſacerdote offerunt nihil, nec efficiunt; immo illum os ſtatue lapideæ putant, expectantes, quid eis facere iubeat, id quæ faciunt, & abſque eo faciunt nihil: honorem quæ illi habent; & eius nomen venerationem habere exiſtimant, id quæ ad honorem ſtatuarum anima carentium, & ad cultum malorum ſpirituum; ſi illi inquam, vanam & conſictam opinionem habentes, ac nulla ſpe firma ſubnixi, ea tamen, quæ ſanctitatem & religionem habet, ſtudent imitari, quanto iuſtius eſt, nos, quorum fides clariffima eſt, & ſpes vera, qui promiſſum præclarum, & ſempiternum, & quod fallere non poteſt, expectamus, per eos, qui nobis præſunt, honorem Deo deferre, ita vt epiſcopos os Domini eſſe arbitremur. Haec tamen apoſtolica conſtitutio. Quanto igitur vos peius, quam gentiles idolorum cultores, agitis, qui nomen ſacerdotis eccleſiaſtici, Dei, & ſacrorum eius miniſtri, omni dē core, & contumelia afficitis: & epiſcopos ac reliquos ſacerdotes magiſtratibus, & poteſtatibus ſæculi ſubiicitis: ad eaſque omne ius eccleſiarum & eccleſiaſticarum rerum ac miniſteriorum ſacrilege rapitis. Hanc conſtitutionem

Quæ neceſſitas, & vtilitas eccleſiaſtica monarchia.

Quæ ſit, & vbi ſimilitudo, & imago Monarchia; & quæ & vbi expreſſa tota Monarchia.

Apoſtolica cōſtitutio de honore tribuendo epiſcopis.

Peiores Magd. & cæteri Luth. in Sacerdotes Dei altiſ. quæ Gentiles in ſacerdotes idolorum.

ruptionem ſecutus, & hoc eodem exemplo ex gentilium falſa religione ſumpto vſus beatus Gregorius ad Mauritium Imperatorem ſic ſcripſit; ad monens eum de dignitate ſacerdotali, & de honore ſacerdotibus ab Imperatore tribuendo; Sacerdotibus autem non ex terrena poteſtate dominus noſter citius indignetur, ſed excellenti conſideratione propter eum, cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs ſacerdotes, aliquando dij, aliquando Angeli vocantur. Nam & ad Moyſem de eo, qui ad iuramentum deducendus eſt, dicitur. Applica illum ad Deos, id eſt, ſacerdotibus: & Propheta ait: labia ſacerdotum cuſtodiant ſcientiam, id eſt, iuſtitiam: & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Quid igitur mirum, ſi illos veſtra pietas dignetur honorare, quibus in ſuo eloquio honorem tribuens; eos, aut Angelos, aut Deos ipſe etiam appellat Deus? Vos vero Magdeburgenſes & cæteri Lutherani, quomodo appellare ſoliti ſitis, id eſt, quam contumelioſe, & blaſpheme, ego propter reuerentiam & honorem aurium non dicam; vos ſcitis, & ſciunt omnes veſtri. Subiungit deinceps Gregorius, eccleſiaſtica quoque hiſtoria teſtatur, quia cum piæ memoriæ Conſtantino principi in ſcripto oblata accuſationes contra Epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant, Epiſcopos conuocans, in eorum conſpectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens, Vos Dij eſtis à vero Deo conſtituti: ite, & inter vos cauſas veſtras diſcutite; quia dignum non eſt, vt nos iudicemus Deos. in qua ſententia ſibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præſtitit ex reuerentia impenſa. antea quippe Pagani in Repub. principes fuerunt, qui verum Deum neſcientes, deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum ſacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, ſi Chriſtianus Imperator veri Dei ſacerdotes dignatur honore, dū Pagani, vt prædiximus, principes honorē impendere ſacerdotibus nouerūt, qui dijs ligneis & lapideis ſeruiebant? Deinde ne quis bonos ſacerdotes honorandos eſſe putaret, malos contra, non honorandos, ſubiungit ſanctiſſimus, & ſapientiſ. Pontifex Gregorius: Hæc ergo nō tantū ſpecialiter quantū generaliter, p omnibus aſſerimus ſacerdotibus, quoniā adhuc ne ſcimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus ſit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit, Nolite ante tempus iudicare, quoaduſque veniat Dominus, & reliqua; nam ſunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant, quia fortatte, quæ vos laudatis, ille reprehendet: & quæ vos reprehenditis, ille laudabit, Haec tamen Gregorius. Satis ex his paucis, quæ haec tamen dicta ſunt, conſtare poteſt, vtrum ſe dominos Principum faciant epiſcopi, vt omnes Lutherani, apud populos, quos decipiunt, fingere ſolent: an potius ſuperiores eos conſtituerit Deus, ſuperiores dico in ijs omnibus, quæcunque ad ſalutem, & curam animæ pertinent, cui ſeruire debet corpus, & quæcunque ad cuſtodiam corporis pertinent; vt Principes & poteſtates ſæculi carnis tantum cuſtodia præſunt; cui quia anima tanquam miniſtra, dominari debet, conſequens eſt (vt diuina & naturalis lex docet) vt cui commiſſa eſt cura ac cuſtodia domina, ſit etiam ancilla in ijs ſcilicet, quæ ad cultum Dominae ſanctum & ſpiritualem, qui in virtutum ſtudio, & ornatu ſitus eſt, ſpectant. Sed non commeat retro, vt cui ſit cōmiſſa cuſtodia ancilla, ſit etiam & domina. Nullos ergo princi-

Exod. 22. 22.

1. Cor. 4.

Non ſe faciunt epiſcopi dominos principum ſæculi, ſed dominus eos conſtituit ſuper illos in ijs, quæ ad ſalutem pertinent. Poteſtatibus ſæculi cuſtodia tantum corporum ſecundū Apoſtolicam conſtit. cōmiſſa eſt.

Rom. 13.

pes & reges agnoscunt episcopi? immo maxime. Qui enim dixit; Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, de potestatibus sæculi loquebatur: & neminem excepit, quin debeat agnoscere potestatem sæcularem in ijs scilicet, quæ illis mandata, & commissa sunt, id est, in sæcularibus negocijs, quibus implicari vetantur Clerici, sicut Apostolus, Nemo inquit, militans Deo, implicat se negocijs sæcularibus, ut placeat ei, qui se delegit. idcirco magistratus sæculi iudices sunt, & cognitores causarum sæcularium, & eos in eiusmodi causis adire oportet, eisdemque in eorum iustis iudicijs parere: Sunt itaque vtriusque potestatis, & spiritualis, & sæcularis officia actibus proprijs, & dignitatibus distinctis discreta, ut Magnus Nicolaus, Pontifex eruditissimus ad Michaellem Imperatorem de discrimine potestatis Imperatoris, & Pontificalis differens scripsit. itaut, & sæculares potestates pro æterna vita, ut ille ait, spiritualibus potestatibus indigerent: & spiritualis potestas pro cursu temporalium tantummodo rerum, magistratum, ac potestatum legibus vteretur, ut sic, inquit, militans Deo, minime se negocijs sæcularibus implicaret: neque rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negocijs sæcularibus implicatus: & modestia vtriusque ordinis curaretur, ne extolleretur vtroque; suffultus, & comperens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur. Sed Magdeburgenses, & ceteri Lutheranorum præceptores omnia confundunt, & perturbant. ut illud hoc loco de potestatibus sæcularibus, quod Apostolus ait, Ideoque necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; ita prave intelligunt, ut tradant non obligari peccato eos, qui potestatibus sæcularibus non obediunt, ne si contrarium semel ab eis concedatur, simul etiam, ut consequens est, e concedendum sit; peccato quoque constringi eum, qui potestatibus spiritualibus, earumque legibus non obediat: quod quidem nihil aliud esse dicunt isti quam dominatum, & tyrannidem in conscientias exercere, ut nuper in quodam Augustino Marlorato scripturarum interprete Calviniano, legi. Sed videamus, quid hoc sit apud Paulum, Sed etiam propter conscientiam: conferamusque alios locos scripturæ, ut cum ait Apostolus. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam: conscientiam autem dico non tuam, sed alienam. Scilicet iubet Apostolus abstinere idolothyto, cum scandalum impendet fratri: estque periculum, ne vel idolothytum ipse edat superstitiose, quasi sit aliquid idolothytum, si nos videat edere: vel etiam si non edat, credat tamen aliquid esse, atque ita peccet seruiens errori. Item cum ait Apostolus, finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, conscientiam bonam vocat eam, quæ non reprehendit nos, id est, cum nihil mali nobis concijsumus: cum enim aliquid male agimus, reprehendit, & accusat; quæ etiam in futuro sæculo arguit, sicut Apostolus de futuro iudicio loquens: Testimonium, inquit, reddente conscientia ipsorum &c.

Rom. 13.

Locus Pauli de obediendo potestatibus sæculi non solum propter iram, sed propter conscientiam, à Lutherano male intelligendo deprauatus.

1 Cor. 10.

Tim. 1.

Rom. 2.

Ose. 5.
Mat. 5.
Luc. 12.

Hæc est, quam scriptura sancta vocat aduersarium, quod semper aduersetur malæ voluntati, ut sanctus Dorotheus in libro de conscientia notauit. Unde propheta Oseas, oppressit, inquit, Ephraim aduersarium suum & quasi interpretans quod dixerat, subiungit: & conculcauit consilium suum & Dominus in Euangelio Prophetam imitatus, Esto, inquit, consentiens aduersario tuo, dum es in via. præcipit ita viuere, ut conscientia, siue cor, sicut ait,

ait beatus Ioannes, non reprehendat nos: tunc enim reprehendit, cum peccatum commisimus. Cum ergo iubet Apostolus obedire potestatibus sæcularibus propter conscientiam, ideo obedire iubet, ne non obediendo, peccatum admittamus, de quo nos conscientia nostra accuset: & fiduciam apud Deum amittamus impetrandi quod petierimus, sicut beatus Ioannes nos docet. Obligant igitur conscientiam leges potestatum sæcularium in Christo. Ex quo rursus sequitur, ut multo etiam magis obligent leges spirituales eorum, qui ecclesiasticam habent potestatem. hoc quoque scribit Clemens beatum Petrum docuisse, cum Zachæo non quidem defugiendi opus, & laborem gubernandi ecclesiam, sed recusanti, ne prælle diceretur, scribit dixisse, *εἰ δὲ παντελῶς οὐδέ τις γνώσθηναι ὅτι ἐξουσίαν διοικήσεως ἔχεις, ἀγνοῶν μοι εἶρηκας, ὅτι ἡ ὁμολογουμένη τῆ προκαθεζομένου ἐξουσία πολὺ τι διώκται πρὸς δυσωπίαν τῶ πλήθους, ὡς γὰρ ἀληθότι τὴν ἐξουσίαν ἕκαστος πείθεται ὡς μεγάλῳ ἀνάγκῳ τὴν σωῆδισιν ἔχων.* id est, si vero prorsus non vis sciri, quod potestatem habeas gubernationis, videris mihi nescire, ad continendum in metu, & pudore multitudinem multum valere potestate prepositi manifestam. vnusquisque enim ei qui potestatem accepit, obtemperat, quippe cum magnam obtemperandi necessitatem conscientia imponat. hæc est, teste, & auctore Clemente, beati Petri de spirituali, & ecclesiastica potestate sententia, de ea enim loquebatur. Non igitur cum nos hanc eius vim obligandi tradimus, dominatum & tyrannidem, ut isti dicunt, in conscientias exercemus; sed ipsi potius quod à Paulo Apostolo scriptum est, ad suam, & aliorum perditionem more suo deprauant. quod quidem eis non eueniret, si veterum patrum interpretationes sequi, & scripturas scrutari, & conferre vellent. Sed de his satis. Pergamus ad aliud caput accusationis istorum.

Defensio doctrina in epistola Euaristi de matrimonio non dissolueno per fornicationē Euangelistis cum Paulo collatis, & Apostolico canone, ac pluribus concilijs, & patribus cum scriptura consentientibus.

Cap. 10.

ET Euaristus inquit, Epistola 2. Mulierem viro, si adulterium admittit, iubet reconciliari, aut manere innuptam, cum tamen Paulus parti innocenti permittat ius nuptiarum. 1. Cor. cap. 7. hæc isti. Sed quibus verbis, quo ve loco huius capituli 7. & quomodo hoc dicat Paulus, nihil amplius explicant Magdeburgenses. Satis esse putarunt, si dicerent, Paulus parti innocenti ius nuptiarum permittit: sciunt enim quibus illudant. Sed cum hoc ipsum caput 7. epist. ad Corinth. Euaristus quoque citet ad probandum contra, non permitti ius nuptiarum parti innocenti, debent potius, qui contradicunt, redarguere eum ex scripturis, aut saltem producere auctoritatem veterum patrum, qui sic, ut ipsi nunc, scripturam Pauli, vel Euangelij interpretati essent, ne ipsi soli hoc dicere viderentur, ijdem iudices & testes, ut semper solent. Sed dissimulemus ista: & nos, qui veritatem defendimus, matrimonium non dissolui fornicatione, ita ut aliam ducere parti innocenti liceat, non contenti auctoritate veterum patrum, qui hoc semper tradiderunt, tamen si satis hoc erat, doceamus prius, & demonstremus ex scripturis sanctis, quas isti semper appellat, & vane iactant, qui ex verbo Dei, quod semper resonant, verbum suum, id est, Caluini aut Lutheri suis falsis interpretationibus fecerunt. Sed priusquam hoc aggrediar

Cur Apost. iubet obedire potest. sæculi propter conscientiam.

1. Ioan. 3.

Cur Magd. tan-
topere laborét
vt auctoritatē
epistolæ Euari
sti euertant.

diar, admonebō prius, cur Magdeburgenses tanto studio laborent, vt ista sua accusatione auctoritatem huius epistolæ apud suos, quos decipiunt, euertant. Scilicet quia huius epistolæ doctrina, quam sanctus Euaristus a Patribus, id est, à sanctis Apostolis, accepisse se dicit, Lutheranoꝝ eccle-
fias, verius synagogas de adulterio condemnat. Nam sicut vxori, inquit, non licet dimittere virum suum, vt alteri se, viuente eo, matrimonio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut vi-
ro suo reconciliari debet, aut manere innupta; ita Ecclesie non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopum suum, vt alterum, eo viuente, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut inupta maneat; id est, ne alterum episcopum, suo viuente, accipiat, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, se se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit, per acerrimam poenitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Hactenus Euaristus. Hoc se crimine Lutherani omnes obstrinxerunt, eum episcopis, & sacerdotibus electis, in eorum locum superintendentes suos, & ministros, vt ipsi vocant, substituerunt, eum quibus spiritualiter fornicarentur. Hoc nunc crimen depellere nituntur Magdeburgens. cum parti innocenti ius nuptiarum a Paulo permitti, falso tradunt. Sed aggrediamur, quod nobis propositum est. Quia igitur, quod est apud Matthæum cap. 19. paulo obscurius scriptum videri poterat, idcirco, alij Euangelistæ consecuti, tanquam eius loci interpretes, Marcum dico, & Lucam, parenthesi illa exceptæ fornicationis, quæ obscuritatem loco adferebat, prætermittunt, totam sententiam explanauerunt, cum simpliciter dixerunt, Qui dimiserit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur, aut mœchatur super eam: quod omnino verum est: atque hoc erat tanquam explanatius, & simpliciter dictum ad interpretationem illius loci Matthei adhibendum, quibus paulo obscurior esse videbatur. Præterea, quod idem Matthæus paulo supra scripserat, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet; non quidem existimandum erat cum eo discrepare, quod paulo post idem scripsit, Quicumque dimiserit vxorem suam (nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur: quin potius ad explanationem eius valebat, vt simpliciter, & omnino intelligeretur, non licere alteram ducere propter fornicationem prioris dimissæ, alioqui iam quod Deus coniunxisset, homo separaret: atque ita id quod paulo supra Dominus simpliciter dixisset, quod Deus coniunxit, homo non separet, cum eo discreparet, quod paulo post dixit in exceptione fornicationis. Sed videamus iam, quid de hoc Apostolus explicauerit. Is. n. de matrimonij lege scribens, ac docens, Matthæum quoque interpretatur cum duobus item Euangelistis consecutus plane cōsentiens, ita vt vna eademque sit horum quatuor mens & sensus. Mulier, inquit, proprii corporis potestatem non habet, sed vir: Similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. ergo, vt vxor libera non est ad nubendum cui velit, nisi prius dormierit vir eius, vt idem Apostolus ait: similiter neque vir liber est ad ducendum alteram ante mortem prioris. Quod si pars innocens libera est, & non altera pars, ergo non similiter potestatem habet corporis viri sui mulier, vt habet vir corporis vxoris suæ: sed potius altera pars minorem potestatem habet, si quidem parti innocenti, vt Magdeburgenses volunt, liberum sit ius nuptiarum ante mortem alterius. Verum hoc est,

Demonstratio
ex scripturis in
ter se collatis,
Matrimonium
non dissolui for-
nicatione.

Mat. 19.

Vna mens, &
sensus quatuor
Euang. & Pau-
li de nō dissol-
uendo matri-
monio propter
fornic.

est, quod isti non intelligunt, quemadmodum mulier potestatem habeat corporis viri sui, postquam dimissa est ob fornicationem: aut vir potestatem corporis vxoris suæ, si vxor à viro propter fornicationem eius discesserit: intelligerent autem, si scripturæ verba, & virtutem verborum eius intelligerent. Etenim vir dimittens vxorem ob fornicationem, domo tantum illam excludit (id quod verbum ipsum Græcum ἀπολύειν, quo scriptura vsa est, vulgari consuetudine sermonis Græci significat, vt a veteribus linguæ Græcæ magistris notatum reperi, pro quo vsus est Paulus verbo ἀφιέναι, non autem soluit iugum matrimonij, id quod verbum λύειν significat, quo idem Apostolus in hac significatione vtitur, vt cum ait, Alligatus ex vxori, noli quærere solutionem, non dixit, ἀπολύσειν, id est, dimissionem, sciebat enim licere dimittere propter fornicationem sed dixit; noli quærere λύσειν, id est solutionem. Itaque priuat se vir vsu tantum, exclusa vxore propter fornicationem, non autem potestate. nihil enim potest omnino separare fideles in vnam carnem alligatos, præter mortem. Similiter mulier discedens à viro propter fornicationem eius, priuat se consuetudine miscendi corporis cum Marito, non autem potestate corporis mariti, ita vt neutra pars libera a lege matrimonij contracti remaneat, altera adhuc viuente. Mulier enim alligata est legi, sicut Apostolus ait, quāto tempore vir eius viuitt: quod si dormierit vir eius, liberata est à lege; nubat cui vult. quod similiter in viro intelligendum esse, vt scilicet vir alligatus sit legi, quāto tēpore vxor eius viuitt: quod si dormierit vxor eius, liberatus sit à lege, vt ducat, quā velit, satis docuit idē Apostolus, cū paulo supra dixit æqualiter de vtroq; coniuge, mulier nō habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter autē & vir nō habet potestatem corporis sui, sed vxor. at nō moritur vir morte corporis, fornicādo, vt p fornicationem eius tāquā p mortem maneat libera vxor, vt Magdeb. in schola Montani Principis Catherphrygarū, qui matrimonia soluere docebant, didicerunt. Præterea manifestū est, hunc fuisse scopū Dñi, cū præcepit, sicut Apostolus testatur, mulierem à viro non discedere: aut si discesserit, manere innuptam, scilicet, vt omnibus modis τὸ ἀρραγεῖς, vt Theodoretus ait, id est, insolubilitas, vt ita dicam, matrimonij conseruaretur; ita vt si accideret, vxorem excludi ac dimitti propter fornicationem; tamen quia non posset, exclusa, ac dimissa, alteri nubere, daret operā quocunq; modo honeste posset, vt cum viro in gratiam rediret. Quod si hic parti innocētī, id est, viro permissum esset ius nuptiarū cum altera secundū doctrinā, vel potius cōmentum Magdeburg. frustra esset hic scopus Domini, & Apostoli eius Pauli. quomodo enim vxor fortasse iam pudica facta, posset redire ad priorē virum, qui iam alteram duxisset? Deinde cum in vno loco, & causa voluit Apostolus licere, viuente vxore, alteram ducere, aut viuente viro, alteri nubere, tūc scilicet, cum infidelis coniunx à fideli coniuge discedit, subiungit, Non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in huiusmodi dixit, vt intelligamus, in cæteris quidem subiectum esse seruituti fratrem, aut sororem: ita vt neutra pars fidelis, altero viuente, alio matrimonio copulari possit, siue innocens sit, siue non. Verum quia exceptio illa fornicationis apud Matthæum, paulo obscurior, vt dixi, ac difficilior videri solet, doceamus rursus Magdeburgenses, qualis sit, si forte intelligere voluerint, Dixerat Dñs apud Matthæum, Qui dimiserit vxorem excepta

Error Magd. & aliorum, qd matrimonium fornicatione dissoluitur, ortus ex ignorantis virtutis verborum Pauli.

1. Cor. 7.

Rom. 7.

Magd. in schola Montani erudit.

Matth. 5.

causa fornicationis, facit eam mœchari] ex quo plane intelligebatur, licere ob fornicationem dimittere, & excludere: excepta vero causa fornicationis, non licere dimittere, alioqui qui dimittat, occasionem adulterandi præbere vxori iniuste dimissæ; quare adulterij eius rerum fore: hoc aut docuerat in monte discipulos, & turbam, in qua etiam propter alias causas, si vxor non erat cordi, dato libello repudij dimittebatur. Ne autem existimarent, dimissa licite vxore propter fornicationis vitium, utpote ceteris omnibus grauius, odiosius, & intolerabilius, licere quoque aliam ducere, de hoc postea, occasione sumpta ex Phariseorum interrogatione, docuit, & sanxit his verbis: Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; quod perinde est, ac si distincte diceret, ut sanctus Martialis beati Petri discipulus in epistola ad Tolosanos cap. 9. distinguit, inquit, Qui dimiserit vxorem, nisi propter fornicationem, mœchatur, id est, facit eam mœchari, ut magnus Basilius canone 9. interpretatus est: & qui aliam duxerit, inquit, mœchatur. Atque ita responsum fuit Iudeis querentibus, vtrum ex quacunque causa liceret vxorem dimittere? negat enim Dominus ex vlla causa licere, excepta causa fornicationis. Deinde plus aliquid adhuc docuit, & præcepit præter id, quod in monte docuerat, adiungens; & qui aliam duxerit, mœchatur. quod perinde est, quasi diceret, & qui vxore sic dimissa, scilicet propter fornicationem, aliam duxerit, mœchatur. Sic etiam hunc locum Euangelij interpretatus est canon Apostolorum trigessimus octauus, prætermissa parenthesis exceptæ fornicationis, quo sententia esset clarior. Si, inquit, Laicus, vxore sua dimissa, alteram duxerit, aut ab alio dimissam, eiiciatur ex ecclesia, scilicet tanquam publicus adulter. Vxore, inquit, dimissa, scilicet cum dimitti potest, nempe in causa fornicationis, tunc inquam, qui aliam duxerit, eiiciatur ex ecclesia. Ergo Apostolicus canon non permittit ius nuptiarum parti innocenti. Sed ne nos soli sic Euangelium, & Apostolicam doctrinam, ac canonem interpretari Magdeburgensibus videamur, si in ore duorum, vel trium stabit omne verbum, sicut scriptura sancta dicit, stet apud istos in ore saltem plurium Conciliorum, in ore inquam, synodi Mileuitanæ, cui beatus Augustinus interfuit. ea enim cap. 17. visum, inquit, est nobis secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, neque dimissum ab vxore, neque dimissam à viro altero matrimonio copulari, sed manere innuptos, aut reconciliari: eos autem, qui non obedierint, inter lugentes referri. Quomodo autem dimissa reconciliari posset, ut prius dicebam, si, qui eam dimisit, aliam posset ducere? profecto nullo modo. Ergo, ut secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, necesse est, ut dimissa maneat innupta, aut reconcilietur; sic secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam necesse erit, ut qui dimisit, scilicet propter fornicationem, maneat innuptus, aut reconcilietur. igitur secundum Euangelicam, & apostolicam doctrinam, non permittitur ius nuptiarum parti innocenti. idem decretum est in Synodo Africana cap. 65. Item synodus Eliberitana tempore Syluestri Papæ cap. decimo. Si fidelis, inquit, foemina adulterum maritum suum reliquerit, & alteri nupserit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, e vita exierit. Sic synodus iudicauit, Paulum secuta, qui ait; Mulier alligata est legi, quādiu vir eius viuūt, quamuis scilicet adulter sit. Prætera synodus quoque

Floren-

Florentina œcumenica scripturæ sanctæ doctrinam, & canonem Apostolorum, & sancti Euaristi auctoritatem, atque huius synodi Mileuitanæ decretum, immo totius ecclesiæ catholicæ prædicationem, & consuetudinem Apostolicæ traditionis secuta, his verbis sanxit: Quamuis autem ex causa fornicationis liceat, scilicet parti innocenti, thori separationem facere: non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonio vinculum legitime contractum, perpetuum sit. Eant ergo nunc Magdeburgenses, & postulent a suis discipulis, ut eis potius credant, quā scripturis sanctis & sanctis synodis. Prætereo alios testes, ut Hilariū in Matthæū, sanctum Epiphanium hæresi 59. contra Catharos, Theodoretum lib. 9. de curatione Græcarum affectionum, Basil. Magnum canon. 9. Qui sic ait vir, vxore dimissa, scilicet propter fornicationem (de hac .n. loquebatur) si ad alteram se cōtulerit, & ipse adulter est, quoniā in causa est, ut vxor adulteretur: & quæ cū eo habitat, adultera, quia alienum virū ad se transtulit. Sequatur, ergo si ita placet, Magdeburgenses Lactantium Firmianum lib. 6. Diuinarum institutionū: immo teneant etiam cū eo Chiliastarū hæresim ut alios nunc eius errores taceam: denique relicto Euangelio, teneant leges sæculi, quæ matrimonium soluunt propter fornicationem, & istud ius nuptiarum parti innocenti tribuunt.

Quid respondendum sit pro matrimonio nõ dissolueno propter fornicationem, ad id quod obijciuntur, ex commentarijs, qui feruntur esse Ambrosij: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem à viro non discedere: quod si discesserit, aut reconciliari, aut manere innuptam, & confutatio eius. Cap. 11.

Quod si beatum Ambrosium cum Lactantio sensisse putant, & huius quoque magni scriptoris auctoritatem cum euangelica & apostolica doctrina, quam hætenus explicauimus, cōsentientem desiderant, legant, quæ scripsit in libro priore de Abraam cap. 4. quem librum, nemo est, credo, qui dubitare cū ratione possit, sui auctoris esse, id est, beati Ambrosij, cuius characterem & stylum acri iudicio, & summa breuitate Cassiodorus senator in libro de institutione diuinarum litterarum his verbis descripsit: Sanctus quoque Ambrosius lactei sermonis emanator, cū grauitate acutus, in violenta persuasione dulcissimus, cui fuit æqualis doctrina cum vita. hætenus Cassiodorus. Qui igitur grauitatem, acumen, dulcedinem, vim persuadendi, & eloquentiam sermonis, quibus in his libris de Abraam, & in Commentarijs Lucæ, ac reliquis suis libris vsus est, cum Commentarijs epistolarum Pauli, qui Ambrosij feruntur esse, contulerit, facile dubitabit, vtrum eius sint. Illud præterea non parum mouet, quod idem auctor Cassiodorus in eodem libro scribit his verbis: Dicitur etiā, & beatus Ambrosius codicem epistolarum omnium Pauli suauissima expositione cōplexus, quem tamen adhuc inuenire non potui. hæc ille. Quā vero suauis sit illa; quæ nunc extat, epistolarum Pauli interpretatio, quæ sancti Ambrosij esse fertur, experiatur, & iudicet, qui aliquid iudicij se credit habere. ut illud interim dissimulemus, videri quidē mirū, si in epistolas ut ferebatur, scripserat Ambro. quemadmodū non reperire eas potuerit, vir alioqui tā diligens, ac potēs, & nobilis senator vrb. Ro. in tāto præferim, ut verisimile est Romanorū cū Mediolanen. cōmercio, & societate.

Qq ij Illud

Synod. Floren.

Hila. Epiphani.
Theodoret.
Basilius.Character, &
stylus Ambrosij
acri iudicio
a Cassiodoro
notatus.De Cōmentarijs
in epistolæ
Pauli, qui feruntur
esse Ambrosij.

S. Martialis.

Basilius.

Canon. Apost.
38.

Synod. Mileu.

Synod. Africa.

Synod. Eliber.

1. Cor. 7.

Illud quoque accedit, quod scrupulum auget, quod in Lucam sic scripsit, vt Commentarios in libros diuideret, vt eo tempore interpretes sacrorum librorum facere solebant, vt Hieronymum fecisse videmus, & Origenem, quem beatus Ambrosius non solum in multis imitatus est, sed multa etiam ex eo in sua scripta, vt beatus quoque Hieronymus testatur, transtulit. Præterea non est secutus in Lucam genus interpretandi, quod Græci vocant, *κατὰ πόδας*, cum textum quasi per vestigia interpretes prosequitur, quod in Commentarijs epistolarum fecit, quicumque eos scripsit. Sed cur Ambrosius genus interpretandi mutasset? præsertim cum Commentarios Origenis in epist. ad Rom. in libros decem digestos haberet, ex quibus nihil transtulisse videtur tam sedulus alioqui, & tam studiosius Origenis imitator, vel potius translator. Denique illud maxime mouere etiam potest, quod in re grauissima, & in dogmate Ecclesiastico sibi contradixisse tantum præsertim Ecclesiæ Catholicæ doctorem, nõ est verisimile. Sic enim est in prior epistola ad Corint. cap. 7. in explanatione illius loci. Et vir uxorem nõ dimittat, subauditur, inquit, excepta fornicationis causa, & ideo subiecit, inquiens, sicut de muliere, quod si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere uxorem, si dimiserit uxorem peccantem; quia non ita lege constringitur vir, sicut mulier, caput enim mulieris vir est. hæc ibi. sunt qui existimant, de lege humana intellexisse auctorem, cum dixit, Non ita lege constringitur vir, sicut mulier. fateor, ipse quoque sic aliquando existimaui; quod tamen valde mihi (vt quod sentio, dicam) violentum & durum attentius consideranti, videtur. Etenim si de lege humana loqueretur, non subijceret tã quam causam. Caput enim mulieris vir est] quod quidem vt Deus, & non homo sanxit; sic quoque consequens est, vt de diuina, non de humana lege illud antegressum auctor intelligi voluerit: aut certe si de lege humana intelligi voluit, eam legem vt iustam approbat; quam tamen beatus Ambrosius lib. 1. cap. 4. de Abraam, plane improbat vt diuinæ legis aduersariam. docens enim prohiberi, ne dimissa uxore propter adulterium, alteram ducere liceat. Sed vos, inquit, moneo viri, qui ad gratiam Domini tenditis, non commiseri adulterino corpori; qui enim se iungit meretrici, vnũ corpus est: neque dare hanc occasionem diuortij mulieribus. Deinde subiungit: Nemo sibi blandiatur de legibus hominum. Omne stuprum, adulterium est: neque viro licet, quod mulieri non licet. eadem à viro, quæ ab uxore debetur castimonia: quicquid in eam, quæ non sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij damnatur crimine. Hoc verum, & ecclesiasticum dogma de matrimonio perpetuo tradit beatus Ambrosius, quod vniuersa Ecclesia Catholica tam Orientalis, quam Occidentalis, tenet, & profitemur. illic vero, id est, in prior epistola ad Corint. quisquis ille est, qui commentarios illos scripsit, licere tradit, dimissa uxore propter adulterium, alteram ducere. siue. n. licere dicat diuina lege, siue humanam, qua id liceat, tanquam iustam approbet, parum refert: cum vtracunque lege harum matrimonium dirimatur, iuste dirimi tradat. In Commentarijs vero in Lucam cap. 16. idem Ambrosius legem quoque humanam vt diuinæ repugnantem improbat, quæ dimittere uxorem ob alias etiam causas, præter crimen adulterij, permittebat. Hactenus responsum sit Magdeburgensibus, qui nõ negant, hoc loco Apostolum loqui de dimittente uxorem propter adulterium: Sunt enim alij ex Sectarijs, qui hoc negant, vt nuper legi in Commentarijs Augustini

Non est verisimile contradicere sibi Ambrosium in opere proprio, de grauissimo dogmate.

Dogma catholicum Ambrosij de perpetuo matrimonio.

Augustini Marlorati Calviniani. ait enim de ijs loqui Apostolum, quæ leuibus causis à viris discedebant, vel quia displiceret forma vel propter sæuitiam, & duram tractationem, vel ob aliam quamlibet huiusmodi causam: quod ex eo probat, quod iubeat Apostolus uxorem à viro dissidentem manere inuictam, aut reconciliari, in quo satis significari putat, dissidium esse tolerabile. quasi dissidium propter adulterium non videatur villo modo esse tolerabile, vt possit, aut debeat, quæ semel propter adulterium viri discesserit, aut propter suum adulterium dimissa sit, viro suo vnquam reconciliari: quamuis, vt aliquando euenire solet, vel maritus pudicus, vel vxor pudica facta sit. quod quam sit a charitate, & pietate alienum, nemo catholicus est, qui non videat. Præterea non loqui Apostolum de dimissis propter adulterium, constat, inquit, ex pœna, quæ sequebatur: erat enim crimen capitale Leuit. 20. etiam legibus Romanorum, & propemodum communi iure gentium. Hæc ille. vnde effici necessario putat, vt non prohibeatur alteram ducere, qui propter adulterium uxorem suam dimisit, siquid interficienda sit vxor adultera vel secundum legem Leuit. quasi nunc sub lege vetere simus: vel secundum leges sæculi necessario accusanda sit, & non possit vir in adulterio deprehensam dimittere, solo repudio contentus: aut denique quasi Ecclesia, ad cuius vtilitatem Apostolus scripsit, occidere iubeat. Iam quis vnquam dixit, legibus Romanis, & propemodum communi iure gentium capitale crimen esse adulterium? quasi omnes leges Romanorum ad ius naturæ pertineant: aut quasi ratio naturalis inter omnes homines constituerit, vt adulterum occidantur, vt secundum definitionem Gaii Iurisperiti hoc supplicium mortis ad ius gentium referatur. Quis, inquam, vnquam dixit, certum genus supplicij, quod crimini debeatur, ex ratione naturali omnium gentium communi proficisci? Ergo contra ius gentium, & rationem naturalem faciunt, quicumque alio modo, quam morte: adulterium puniunt, quasi non sit in Ecclesia grauius genus supplicij anathema, quam gladius, id est, gladius ignis gehennæ, grauior, quam gladius ferreus. Sed iste auctor conscius sibi, aliquid absurdum se dicere, moderari voluit, cum dixit, propemodum. Præterea, synodus Tolotana 12. cap. 8. affirmat præceptum Domini esse, ne ob vllam causam præterquam fornicationem liceat dimittere uxorem. & ideo quicumque, inquit, citra culpam dicti criminis, uxorem suam quacunque occasione dimiserit, quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit, tandiu ab Ecclesia communionem priuatus, & a cœtu omnium Christianorum maneat alienatus, donec societatem relictæ coniugis synceriter amplectatur, & foueat uxorem. Item beatus Basilius Can. 9. de uxore discedente à viro, siue inquit, cederetur, neque plagas ferre vellet; perpeti potius debuit, quam à marito discedere: siue iacturam dotis facere nollet, nec hæc quidem satis honesta causa. Quomodo igitur, vt iste interpretes Marloratus falso docet, Paulus Apostolus permittit uxori à viro ob aliam quamlibet causam discedere, sed ita, vt maneat inuicta, si reconciliari nolit? Hæc enim sola pœna, vt iste vult, sancitur nunc à Paulo præceptum Domini, ne mulier à viro discedat. Deinde cum affirmet Apostolus scribere se hic præceptum Domini, & in Euangelio legamus præceptum Domini de dimittente uxorem propter fornicationem, ne scilicet, qui propter fornicationem dimittit, alteram ducat, quæ ista Marlorati tanta inscitia, vt dicat, locum si querat, nusquam re-

Quam ridiculo, & absurde probet Marloratus, non prohiberi alteram ducere, qui propter fornicationem dimiserit suam.

Synod. Tolot. 12.

Basilius.

Redarguitur, quod Marloratus ait, loqui Apostolum de dimissis ob aliam causam, quam propter fornicationem, cum ait, aut reconciliari, aut manere inuictam.

perias ad verbum, quasi non satis cauisset Apostolus, quod iste obiecit, cū ait, præcipio non ego, sed Dominus: præceptum ergo ponere voluit, & qui dem explicatius, non autem numerare verba Domini. Quis ignorat solitos esse sanctos Apostolos scripturam citare secundum sententiam potius, quam secundum verba? Itaque quasi plura verba huius loci Pauli in Genesi, quam in Euangelio reperisset, hunc ipsum locum Pauli ad illud in Genesi retulit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ; tamen hic locus Genesim perpetuitatem matrimonij declarat, quam pessimus iste Pauli, & Euangelij interpretes negat, & tollit, cum tradit adulterio dirimi matrimonium. Ad extremum, ut tot errata essent huius interpretis in explanatione huius loci Pauli, quot verba, addidit, quæ nā esset iusta & legitima causa utriq; parti, ab altera discedendi, à magistratu esse hoc accurate expendēdū, quasi causę matrimoniorū inter negocia secularia referendę sint, ut non debeat eis implicari, qui Deo militat, id est, potestas ecclesiastica, sed potius potestas sæculi. Ut video, nihil iste interesse putat, iudicare, ad quem possessio, vel aratio agri pertineat, an ad cuius potestatem vxor: neque plus mysticę benedictionis in tradenda vxore in potestatem viri, & vicissim tradendo viro in potestatem vxoris, interuenire, quam in fundi, aut horti tradenda possessione, & in omni eo, quod per aes, & libram agitur: hæc, inquam verba, Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum, vel similia, quæ ipsorum qui contrahunt, consensum explicant, & vim continent illorum sacrorum verborum, quæ Adam per spiritum Dei in persona omnium coniugum mystice dixit; Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Propter hoc relinquet homo patrem matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna, quę Paulus magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia eius sponsa esse dixit, non magis spiritualia esse iste bonus auctor somniat, quā quę consensum significant, quem in emptionibus, & venditionibus intercedere necesse esse, iurisperiti scribunt: ut æque vterque contractus tam coniugalis, quā emptionis, siue permutationis, ad iudicium magistratus pertineat. Sed satis hæc hactenus responsum sit in gratiam Magdeburgensium Marlorato, cuius in scripturam commentarios venenatos ac pestiferos, & hæretica doctrina resperfos, cauendos esse moneo, & in Gallia, iussu Christianissimi Regis comburendos esse speramus, nisi iam combusti sunt.

Defensio doctrinæ de celibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quæ Herbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam a sacerdotibus, & diaconis & eorum uxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum deprompta Cap. 12.

Accusant deinde Magdeburgenses in epistola 2. Clementis doctrinā de celibatu sacerdotū, quod sacerdotibus, inquit, interdicitur, ne post ordinationem, vxores retineant: quod si non fecerint, ab officijs maioribus remouentur: Sic vero scripsit Clemens, quod à beato Petro se accepisse dicit, Quod si post ordinationem, inquit, ministro altaris contigerit propriū inuadere cubile vxoris, sacrarij nō intret limina, & quæ sequuntur. Non hoc iubet Clemens, ut ministri vxores suas excludat; excludere enim eas prætextu religionis, canon etiam Apostolorum prohibet; sed iubet, ne cum eis rem amplius habeant post ordinationē, quod Paulus

Cū dixit Apo. præcipio non ego, sed dominus sententiā præcepti posuit, non verba.

Gen. 2.

August. Marloratus causas & matrimonio ad iudicium potestatis secularis pertinere vult.

Secundum doctrinam huius hæretici non plus sanctitatis est in verbis, quę consensum coniugalem inter sponsam, & sponsam significant, quam quę consensum inter emētē rem, & vendentem.

Paulus quoque in epistola ad Titum episc. Cretæ. Constitue, inquit, presbyteros per ciuitates, sicut ego disposui tibi. Deinde describit, quales esse debeant, Si quis sine crimine est, filios habens fideles, nō in accusatione luxurię, aut non subditos. non igitur prohibet presbyteris, quin vxores habeant, aut habuerint, & ministrēt altari. verū quales mariti deinceps esse deberent, id est, quomodo habere vxores, ne quis erraret, ut isti nunc errant, idem Apostolus satis clare docuit, cum subiungit, Oportet enim Episcopum esse pudicum, iustum, sanctum, continentem: non contentus dicere pudicum, ut in epistola priore ad Timotheū, sic enim interpretes in ea verterat idem verbum Græcum, σίφρονος, addidit hic ἐγκρατῆς, id est, continentem: castus autem, siue pudicus & continens non est Episcopus, aut presbyter, si cum vxore consuetudinem habeat. Sed quia Magdeburgenses nihil amplius hoc loco pro incontinentia sacerdotum, quam profiterentur, dixerunt, & nuper Iacobus Heerbrādus, qui in Tubingensi schola doctrinam Lutheri docet, supplere voluit, quod ab illis relictum est; respondeamus ad ea, quæ ille in 32. articulo contra Tridentinā Synodū scripsit, nouum esse inuentum de celibatu cōtra electum Dei organum, qui Episcopos, inquit, & diaconos vult honestos esse maritos. At non vult Apostolus, ut Episcopi, presbyteri, & diaconi nō sint virgines, si esse malint secundum consilium eius de virginibus; non negabit hoc Heerbrandus: ex quo fit, ut neque rursus requirat Apostolus ab eis, ut sint mariti, nō magis quam requirat, ut habeant filios: Sed hoc requirit, ut si habeant filios, bene eos educatos, & institutos habeant, ut eorum probitas, & obedientia, ac pudicitia testimonium quoddam potius sit continentię Patrū. Sic item, si habeant vxores, requirit, ut sint casti & continentes. Videamus igitur, qualis ista castitas & continentia sit, quam a sacerdotibus & diaconis postulat, vtrum ne talis esse debeat, qualis laicorum, an alia excellentior? id quę ex verbis ipsis Apostoli, locis scripturę hinc inde collatis, ratiocinando demonstremus. De quibus autem, inquit, scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere. Interrogemus hic Heerbandum verbis sancti Sixti III. cuius auctoritate sancte Synodus Ephesina aduersus Nestorium vsa est, ut Vincentius Lirinensis Gallus, illius temporis auctor grauissimus testatur; interrogemus, inquam, verbis Sixti in libro de castitate, in quo totum fere hoc caput epistolę Pauli ad Corinth. doctissime, & festiuissime interpretatus est, De qua muliere Paulū dixisse putandū est? De aliena, inquit, nō puto, nec enim Corinthij tam vēcordes erāt, ut hoc Apostolum interrogarēt, an eis aliena liceret matrimonia violare, quod citra vllius disciplinę interdictum, etiam ipsa natura damnabat. deinde subiungit: Hoc propter eos scripsit, qui nimio ardore libidinis scripturarum veritatem peruersa nituntur interpretatione subuertere. Si ergo ratio non concedit, ut de aliena dixerit, restat, ut de propria dixisse credatur. quod inde etiam probat, quod in secunda parte ait, Dico autem nō nuptis, & viduis: quibus si iam superius fuerat locutus, superuacuum fuit, iterare sermonē. in tertia autē de virginibus. hæc hactenus Sixtus. Itē Tertulianus in libro de Monogamia interpretans hunc locum, Ostēdit, inquit, fuisse, qui in matrimonio deprehensi; verebantur, ne non liceret eis deinceps matrimonio suo uti, quia in carnem sanctā Christi credidissent, quibus secundum veniam concedit indulgens, nō præcipit. Ergo cum dicit

Ad Tit. 1.

Quæ Heerbrādus doctor Tubingensis ar. 32. contra synodū Tridentinam scripsit

Quæ castitas & continentia sit, quam Apostolus a sacerdotibus & diaconis requirit.

S. Sixtus 3. de castitate.

Tertulianus.

Aposto-

Apostolus, de quibus scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere, de vxore dicit; vt sit, Bonum est homini vxorem, vel mulierem non tangere; sic enim vertit beatus Hieronymus in Commentarijs Ezechielis cap. 20. sed propter fornicationem, inquit, vnusquisque vxorem suam habeat: non dixit, ducat, vt idem sanctus martyr Sixtus notauit. Et paulo post, interpretans, quod idem Apostolus subiungit, Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi; & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incōtinentiam vestram, pauco, inquit, tempore continentes esse præcepit, vt longiori spatio orationi vacare possent: post continentiam vero, ad matrimonij vsum redire permisit, si tamen incōtinentiam necessitas exegisset, ne & tentet vos Satanas propter incōtinentiã. hætenus sanctus Sixtus. Incōtinentiã itaq; dicit hic Apostolus, non continere se ab vsu matrimonij: quod quidẽ coniugibus permittit, cum necessarium est illis, ne tentati à Satana, in adulerium incidãt. permittit, in quã, maritis illis, de quibus ad Corinthios scripsit, permittens non esse continentes, id est, vti matrimonio, quo erant copulati, si periculum tentationis metuerent. At in epistola ad Titũ nõ hoc permittit, presbyteris, & diaconis maritis, vt non contineant: sed potius præcipit, esse continentes, id est, non vti amplius coniugibus suis post ordinationem. Etenim si mariti non continentes, sunt apud Paulum, qui vtuntur suis vxoribus; ergo mariti cōtinentes apud eundem Paulum sunt, qui eis non vtuntur. Ex quo rursus constat, de laicis maritis scripsisse ad Corinthios, nõ de sacerdotibus, quod dicere necesse est, ne secũ tantus Apostolus pugnare, & sibi cōtradicare videatur; si quibus maritis permittit in epistola ad Corinthios, non esse cōtinentes, eisdem postea in epistola ad Titum continentes esse præcipiat. Iam ne sentis, Heerbrande, extortum tibi de manibus pugionem, & eo te confossum esse? non vult Paulus electum Dei organum, episcopos & diaconos honestos tantum maritos esse quod tu dicis, Paulus non dixit: sed vult esse cōtinentes, quod idẽ Paul. dixit tu prætermisisti. Disce igitur prius, Iacobe, vsum verbi huius *ἐγκρατέυουσαι* apud Paulum, & accede postea ad interpretandum locum de continentia maritorum: *ἐγκρατέυονται* enim, id est, continent ij, qui soluti & liberi sunt à matrimonio, cum alienas nolunt tangere, suas enim nõ habent. Vnde illud, Dico ego non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic permanerint, sicut & ego: quod si non continent, nubant. Item, *ἐγκρατέυονται*, id est, continent mariti, cum suas, quas habent, nolunt tangere. Vnde laicis maritis permittit Apostolus suas tangere, si nolunt continentes esse, ne propter hanc incōtinentiam, id est, voluntatem non continendi a suis, Satanas eos ad illicitum concubitus cum alienis trahat, si licitus cum proprijs prohibeatur. Hæc igitur est Apostolicæ doctrinæ continentia a proprijs vxoribus, non ex philosophia naturali, nec a magistris eius profecta; sed à Deo tradita, libera quidem maritis laicis, necessaria vero, ac iussa maritis Deo sacratis; vtrunque enim docuit Apostolus: & verbum Dei negat, qui vtrunque, aut alterum negat. Illa etiam Pauli cautio digna est admiratione, & obseruatione, quod cum in epistola priore ad Timotheum (quo nomine presbyteros quoque intelligi voluit) dixisset, debere esse *σωφρονας*, id est, castos, ne quis de illa castitate dictũ esse putaret, quam etiam in adolescentioribus vxoribus laicorum in epistola ad Titũ

Hieronymus.

Qui sint mariti nõ continentes apud Paulum, & qui continentes.

Secundum doctrinam Heerbrandi cogitur Apostolus sibi contradicere.

Continentia a propria vxore non ex philosophia Aristotelica, sed ex doctrina Apostolica profecta est.

Admirabilis cautio Pauli aduersus oppugnatores sacri celibatus.

cap. 2.

cap. 2. requirit, idcirco in eadem epistola ad Titum, ad castitatem episcoporum, adiunxit continentiam, dicit enim debere eos castos, & continentes esse. quare cum dixit prius in epistola ad Timoth. debere esse castos, significare voluit non quidem castos vxoribus, sed castos ab vxoribus, quod clarius iam in epistola ad Titum dixit, addens verbum continentis: adolescentiores vero vxores castas esse iubet viris suis, non à viris suis. Notauit hoc quoque gratissimus auctor Sixtus in libro de castitate, de quo supra meminimus. Dicit quidem, inquit, potest casta foemina, seruans viro suo fidem, sed marito casta, non à marito; nisi etiam à marito continens fuerit. Vir quoque si non mœchetur, à mœchia castus dicitur est, non à muliere, nisi ab vxore continens sit, quia & vxor mulier esse credenda est. Mira enim castitas hæc est, in parte concupiscentiæ nullius sexus nosse consortium. Hanc enim in duas diuidimus species, vnam virginitatis, & viduitatis: alia huic iungenda est continentia, cum coniunx ita viuens moritur, vt habens non habeatur. Hætenus sanctus Sixtus. Itaque, non illa minor castitas, id est, continentia ab aliena, sed illa mira castitas, quam Sixtus dicit, id est, continentia a propria vxore facit viros *σεμνός*, id est, honestate quadam venerabili, hæc enim est vis verbi iuxta etymologiam vocabuli *παρὰ τὸ σβεισθῆαι*, quales esse iubet diaconos Apostolus, cum ait, Diaconos similiter *σεμνός*, id est, honestate venerandos propter pudicitiam. Vnde interpres latinus non male vertit, pudicos. Huiusmodi castitatem miram requirit idem Apost. à senibus cum ait in epistola ad Titum. Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam, senes, vt sint *σωφρονές*, id est, casti, & *σεμνοί*, id est honestate, quadam venerabili, scilicet propter pudicitiam: & anus similiter, *σεμνός* id est, pudicas. Quis vero sanæ mentis, & cum ratione loquens, quis inquam, nisi importune libidinosus dicat, moneri hic senes ita castos esse, vt ab alienis abstineant, quos turpe iam sit à suis etiam vxoribus non abstinere, vt anus quoque à suis viris? vt igitur ea castitas, siue pudicitia intelligeretur, quæ excellentior est, & maioris honestatis, ac veneratione quadam dignos facit, id est continentia à proprijs vxoribus, addidit, in senibus *σωφροσύνη τῶν σεμνότητων*, id est, castitati honestatem reuerentia dignam, quam adferre solet continentia à propria vxore. Cum vero statim subiungit de adolescentioribus, quæ viros habent, quia non requirit ab eis Apostolus, vt à viris suis abstineant, sed ab alienis, præcipit castas esse scilicet viris suis: nec amplius addidit hic, *σεμνός*, quod verbum addidit, vt dixi, castitati, quam à senibus requirit, idem verbum, & eadem ratione in vetulis posuit. item in epistola ad Timotheum capite tertio postquam dixit Apostolus oportere esse episcopos castos, subiunxit. & diaconos similiter pudicos, Græce est, *σεμνός*, vt similiter non de pudicitia vulgari, sed de illa maiore, & admirabiliore, quam diximus, intelligeremus. Sequitur deinde, Et mulieres similiter pudicas, Vxores Episcoporum, & Diaconorum dicit, quas si habeant, oportet quoque pudicas esse. Hic quoque dixit, *σεμνός*, vt eandem honestatem continendi a viris suis, quæ illas faceret reuerentia, & cultu dignas, iuxta interpretationem vocabuli, intelligeremus. Quod autem de vxoribus episcoporum, & presbyterorum, ac diaconorum Apostolus hoc loco loquatur, satis ratio ipsa ppositi demonstrat. qui. n. præcipiebat episcopis,

Ad Tit. 2.

Aliud, castus vxori: aliud, castus ad vxorem.

Quam vim habeat apud Paulum verbum *σεμνός*.

De quibus dicit Apostolus mulieres similiter pudicas.

R r r presbyteris

presbyteris & diaconis, qui vxores haberent, castos, & cōtinentes esse cōsequens erat, vt idipsum quoque eorum vxoribus præciperet, sine quarū consensu non admittuntur mariti ad ordinem sacrum: postquam vero, vxoribus assentientibus, sacriati sunt, ipsæ quoque propositum continentia receptæ, & adstipulatæ seruare debent. Quæ hic iniuria fit: aut quæ vis sponte, quod melius est secundum consilium Pauli, suscipienti? nisi forte Paulum de violentia & tyrannide accusant isti, quia prohibens in epistola ad Timoth. priore, ne viduæ adolescentiores, diaconissæ fiant propter periculum non seruandi, iterum nubendo, continentie promissionem, ait, cum nubere volunt, habere eas damnationē, quia inquit, primam fidē irri tam fecerunt. quam. n. Paulus hoc loco vocauit fidem, vocauit apostolica constitutio in lib 3. Clementis promissionē. Ait. n. cap. 1. de huiusmodi viduis, scelus eas cōmittere, non quia digamia, inquit, scelus, sed quia scelus fit non seruare promissionem. Tales ergo esse oportet, id est, continentes secundum præceptum Pauli, sacerdotum, & diaconorū vxores. Hoc enim significat hic verbum Græcum γυναικας. idem quoque in 2. libro Clemen. Rom. Apostolica constitutio, & quidem apertius docet, scilicet sermonē esse hic de vxoribus sacerdotum, & diaconorū: describens enim quales eos esse oportet, sicut Apostolus fecit, si est, inquit, fidelis, ornatus, honestus, seu pudicus: & subiungit statim; si habet, aut habuit vxorem fidelem, honestam, siue pudicam, pro quo Paulus dixit, mulieres, siue vxores similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus, &c. satis hæcenus, vt arbitror, demonstratum est ex locis Apostoli inter se collatis, & ipso forum verborum virtute, quales maritos episcopos, & presbyteros ac diaconos Apostolus requirat, nempe castos, & continentes ab vxoribus suis. Dominus det contradicentibus intellectum, vt intelligant scripturas, & sani sint in fide. Pergamus ad reliqua, quæ doctor iste Tubingensis in articulo suo scripsit.

Responsio ad id, quod, Heerbrandus Tubingensis doctor contra Celibatum obiicit ex epistola ad Hebræos Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria, ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circumstantijs personarum, & collatione similium locorū scripturæ conclusa. Cap. 13.

Illud enim nobis quoque obiicit, quod Apostolus in epistola ad Heb. cap. 13. ait, Honorabile connubium in omnibus. Si ea, quæ sequuntur, iste doctor attentè legisset, fortassis intellexisset, cum quibus loquatur Apostolus, & de quibus dicat, quod quidem ex causis quoque dictorum, & ex circumstantijs personarum intelligi potest. Dat enim præcepta ijs, quibus præfunt præpositi spirituales, vt sunt episcopi, & presbyteri, id est, laicis, quibus duo in primis cauēda sunt vitia adulterij, & auaritiæ, ne, vel ppter liberos, quibus dāt operā, opes iniuste cōgerant: vel ne, dū cogitāt quæ mūdi sunt, quomodo vterq; cōiunx alteri placeat, occasionē præbeāt vt ab alijs appetantur, aut modum ipsi non teneant. Vnde Clemens Ro. in toto lib. 1. de Apostolicis Constitutionibus, quem de laicis inscripsit, de his duobus vitijs solū differit. Igitur quibus Apostolus dicit paulo infra; Obedite præpositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris, & paulo supra, Memento præpositorū vestrorū, qui vobis, scilicet laicis, locuti sunt verbum Dei, quis enim neget, quin spirituales verbū Dei doceant

Ex circumstantijs personarū & causis dictorū intelligitur, quibus dicat Apost. honorabile coniugium & thorus immaculatus.

ceant laicos?) eisdem, inquam, dixit illud proxime superius, Sint mores sine auaritia, & rursus eisdem, honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. vt iam ipsa circumstantia personarum, quibus loquuntur verbum Dei Ecclesiæ doctores, & præpositi, & ipsa præceptorum antecedentium ratio, quæ ad eadem personas pertinent, cuius mediocri iudicij facile persuadeant, immo confiteri etiam cogant, de laicis sermonem esse, & ad eos spectare, quod dixit Apostolus, honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Hoc item Eusebius Cæsarien. in extremo libro Euang. demonstrat. cap. vlt. ait dictum esse non sacratis, neq; professis *τῶν θεραπειῶν*, id est, cultum religionis monasticæ. idem quoque affirmat s. Ephren, dictum esse *ἡσυχαστικῶν, οὐ τῶν ἀποτακτικῶν*, id est, secularibus, siue laicis, nō autem ijs, qui mundo renunciarunt: vt illud item in epistola ad Corinth. Si non continent, nubant: quod quidam monachi, inquit Eusebius, *κακῶς ἐκλαμβάνοντες*, id est, male interpretantes, vt male isti nunc interpretantur, Honorabile connubium in omnibus, *ἃς γάμον ἐτέραπησαν. καὶ οὐκ ἴδαν αὐτῶν ὅτι μετὰ τὰς σωθῆκας τὰς εἰς θεὸν γενομένας οὐ λέγεται ἐτι γάμος ἀλλὰ προγνέει*, id est, ad nuptias, inquit conuersi sunt, nec intellexerunt, post sponsonem pacti cū Deo interpositam, non iam coniugium, sed fornicationē dici. deinde subiūgit, *Ἐκαστος ὁμῶς διωάμενος βεβήσασαι τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, τότε ἐπέσθην τὴν γυναῖκα τῆς ἀσκήσεως, ἢ μὴ ἐμπέσει εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ ἀδύ.* id est, vnusquisq; igitur, qui necessitates corporis ferre possit, iugū monasticæ exercitationis subeat, & ne in infernū decidat. Hanc locum citauit quoque Damascenus in libro de locis communibus, quem composuit, & *παράλληλα* vocauit. q. si nullus necessitates istas corporis ferre possit, profecto nō suaderet Apost. parentibus, seruire virgines suas, cum non haberent necessitatē, sed habent potestatem voluntatis suæ. neq; subiungeret, Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit: & qui non iungit, melius facit: Neque rursus diceret Dominus, Qui potest capere, capiat, si nullus esset, qui capere possit. huc pertinent, quæ Origenes de continentia sacerdotum, & multorum secularium ad exemplum eorū, & de facultate continendi lib. 8. aduersus Celsum in eos philosophos scribit, qui cum tam multa in scholis de Deo, & de rebus quæ cogitatione, & mente percipiuntur, differerent, ad cultum tamen creaturæ se conuertebant, ex quo fiebat, vt iusto Dei iudicio in omni genere libidinis, & turpitudinis volutari sinerentur. at (inquit) qui ab ipsis tanquā idiotæ contemnumtur, & fatui, ac mancipia appellantur, vsque adeo ab impudicitia, & turpitudine, & ab omni concubitus obscenitate abstinent, *ὡς τὸ πάντεσάν τε λέων πᾶσαν σωσσίαν ἀποσβεφόντων πολλὰς αὐτῶν παντελῶς καθάρθεν ἀπὸ πάσης μίξεως*, id est, vt more perfectorum sacerdotum, qui ab omni concubitu abhorrent, plerique eorum ab omni coitu puri sint. Subiungit deinde. Atqui vnus quidē apud Atheniē. ædituus, cui nō est habitā fides, q. posset esse dñs suarū appetitionū carnaliū, & eas quādiu vellet, refrēnare, cicuta virili membro adhibita, existimatus est purus, & castus ad illam Athenien. solemnē sanctimoniam procurandam: licet autē apud Christianos videre viros quibus nō opus sit cicuta, sed contentos rōe pro cicuta, *ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐξελάσαντας τὸ θεῶν εὐχαῖς θεραπείῳσσι*, id est, vt omni libidine ex mente eiecta Deum precibus colant. Hactenus Ori-

Euseb. Cæsarien.
Ephren.
Damascenus.

genes. sed quamquam istis, vt sic casti sint, & continentes, sola ratio satis sit adiuuante dei gratia, quæ omnibus, qui eam non respuunt, preſto est; tñ respondete mihi Magdeburgen. qui vestra incontinentia, rationis, & temperantiæ vires metiri vultis, ignorabat ne Plato, quanta esset vis in libidine, qui post duas appetentias cibi, & potus, quas famem, & sitim vocamus, lib. 6. de legibus, dixit libidinem *δὲν τὰ πλεονεξία καὶ διαπρωτάρης τῆς ἀνδρώπης μανίας ἀπεργαζομένην*, id est, vehementissimam esse, quæq; furore homines inflāmaret? idem tñ Plato in ciuitate illa sua, quam ad perfectū formabat, voluit, vt coniuges, si post liberos decēnij spatio procreatos caste viuerent, id est, corpora non commiscerent, honore digni haberentur. fuerit ergo apud gentilem, sapientem huius sæculi castitas coniugum laicorum honore digna, & non apud Christianos, & in lege Dei eruditos castitas sacerdotum? nec vero ille coniugibus summa ætate hoc statuebat, qui legem scripsit, vt puellæ a xvj. anno vsq; ad xx. nubere: & viri a xxx. vsque ad xxxv. vxores acciperent. idem rursus lib. 8. de legibus, interpretabor eisdem verbis, an (inquit) non fama, & auditione accepimus, Ic cum Tarentinum propter Olimpia, aliosque ludos, & artem in eis certandi tantum robur animi simul cum temperantia comparasse, vt nunquam foeminam, neque puerum, quandiu exercitatione valuit, tetigisset? immo eadem de Crifone, & Astylo, ac Diopompo, alijsque quam plurimis fama est, qui animos quidem multo peius institutos, quam nostri, aut tui etiā ciues Clinia, habebant: corpora vero multo magis coercebant. Quid igitur? illi cursu, aut lucta, vt vincerēt, ausi sunt a re, in qua multi vitā beatā ponunt, abstinere, & nostri adolescētes propter victoriā multo pulchriorem non poterunt? Quam, inquit, victoriam dicis? vincere (inquit Clinias) voluptates virtute continentia, vt behe beateq; viuant: a quibus cōtra si vincatur, miserrimi sint: & metuendū, ne pietas eorū erga Deū sublata sit. Cum ergo apud Paulum illud Magdeburgen. legitis, Omnis autem, qui in agone contēdit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptilem coronam accipiant; nos autem incorruptam, quis iam vestrum negabit, vnū ex illis omnibus, a quibus ille, qui in Agone contendit, abstinet, venerem esse; cum hoc loco Platonis illos, quos nominauit, & alios quam plurimos, vt ait, legamus continentiam propter olympia coluisse? nec enim Paulus, quod Plato de istis scripsit, ignorasse videtur, qui etiam legit, quid Menander in Thaide de prauis colloquijs bonos mores corruptentibus dixisset: & quid Epimenides, atq; Callymachus Cyrneus de Cretenſibus: quid item Aratus Astronomus, & Homerus de cognatione, quā genus hominum cū deo habet. illi igitur pugiles in die iudicij extremi vestri iudices erunt, qui ex propheta vestro Martino Luth. quod in libro de vita coniugali scripsit, didicistis, coniunctionem maris, & foeminae necessariam esse, vt cibum, potum, & somnum: neque magis posse hominem hoc carere, quā mutare sexum. At mulierē qui tangit, *ὅτι τυραννείται*, vt ait Greg. Naz. in libro de Spiritu Sancto, id est, non patitur violentiam. non enim, inquit, natura violentiā ei adhibet. *ἐκείνη γὰρ*, inquit, *ἔχει τὸ σωφρονεῖν* id est, penes naturam enim est, castum esse. est ergo hæc cupiditas non necessaria, vt cibi, potus, & somni, vt Lutherus omnis philosophiæ imperitus somniauit, sed *ἐκ περιουσίας*, vt princeps philosophorum in quæstionibus physicis ait, qui in libris quoque de moribus voluptates naturales,

Que Plato de castitate, & continentia scripsit, que ad redarguendo Lutheranos valēt.

1. Cor. 15.
Tit. 1.
Act. 17.

& necessarias a naturalibus non necessarijs distinxit. aliud itaq; est nolle pati necessitatem: aliud nō posse, & si velit. Quare vt reuertamur, vnde digressi sumus, in ecclesia nostra nullus cogitur sacerdos, aut diaconus fieri. q non potest ferre necessitates istas corporis, quas Eusebius dicit, id est, impetus carnalis appetitionis, quia scilicet non vult continens esse, ne patriatur fieri sacerdos. idē dicitur hodie in ecclesia Oriētis vxoribus sacerdotū, quod antea quoq; in Occidentali dicebatur: si ferre non possunt cōtinentiā, quia nolunt, & tribulationē carnis, quā habent, quæ nupserunt, sicut Apost. ait, pati malūt, ne assentiatur sacrae ordinationi maritorū, quæ his vis, aut tyrānis est, quod isti clamare solēt? An quod cogūtur seruare, quod semel interposita fide pmissionis receperunt? ergo tyrannus istorū sententia est Deus, qui dixit, Vouete, & reddite: & in alio loco, si quid vultis, ne moreris reddere. Nostri igitur præpositi auctoritate Dei, qui hæc dixit, seruare vota cogunt, in quo neque tyrāni sunt, neq; tyrānus, cui obsequuntur: sed isti potius impij sunt, qui cōtraducunt. Reuertamur ad locū Apostoli. docuimus iam ex verbis Apostoli, quod scripsit, Honorabile cōnubiū in omnibus; in omnibus laicis solum intelligendū esse, de his. n. loquebatur. similiter in epistola priore ad Theſſalo. præcipiens coniugibus omnibus. Scitis, inquit, quæ præcepta dederim vobis, vt abſtineatis vos a fornicatione, & sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Vnusquisque dixit, id est, omnibus viris, qui vxoribus suis vtuntur, hoc præcipio: Vas autem viri, vocauit vxorem, imitatus Salomonem in Prouer. cum de marito loquens, & præcipiens, ne cum alia, quam cum vxore, rem habeat; Bibe, inquit, aquas de vasis tuis, sic enim est apud 70. sic in epistola ad Hebræos; Honorabile, inquit, connubium, scilicet sit; & thorus immaculatus, id est, præcipio, vt vnusquisque suum matrimonium honoret: & nullus cubile vxoris suæ violet, cōmiscendo corpus suū cū aliena; idcirco subiungit statim: fornicatores. n. & adulteros iudicabit deus. idē præceptū dedit Theſſ. immo illud est huius interpretatio tūc. n. est, vnicuique in honore, quod græce dicitur, *τιμωρ*, suū connubiū, quā dō vnusquisque, sicut Paulus præcipit Theſſalonicensibus, possidet vas suum non in passione desiderij, id est, non libidinoſe, nec intemperanter, sed honeste debitum reddendo, & ad tempus ex consensu propter orationem abſtinendo, vt in epistola ad Corinth. priore faciendum esse docuerat, & non fornicando, aut alterius vxorem adulterādo. de vtroque enim crimine subiungit; & ne quis supergrediatur, aut circumueniat in negotio fratrem suum. hanc enim violentam, & tyrannicam libidinem adulterandi vxorem alterius, *πλεονεξίαν* vocauit hic translate à violentis auaris, qui per vim rapiunt alienum. Cuius vero status ac conditionis essent isti, quibus in epistola ad Theſſal. præceptum dedit, vt vnusquisque possideret vas suum in sanctificatione, quod iam sumus interpretati, ex eodem quoque loco intelligi potest: eisdem enim, quibus hoc præceptum dedit, rogat statim, vt quieti sint, & res suas agant, & operētur manibus suis. agere autem res suas, & operari manibus suis, proprium est laicorum, quibus episcopi, presbyteri, & diaconi spiritualia ministrant: qui quidē, quia eis operari manibus non semper vacat, & iuxta verbum Domini, dignus est operarius cibo suo, carnalia pro spiritualibus ab eis accipiunt. neque hi dicuntur agere res suas, sed potius res ecclesiæ, & animarū, quibus præ-

Aristot. in magnis moral.

Qui tradunt tyrannidem esse cogere ad præstandum promissum deo, deum faciunt tyrānum blasphemē. Psal. 75. Ecclē. 5.

Theſſ. 4.

Prouer. 5.

Locus epist. ad Theſſal. interpret. loci epist. ad Hebr.

Mat. 10. 1. Cor. 9.

sunt. ut igitur in hoc loco epist. ad Theffalo. ex circumstantia conditionis personarum satis significauit Apostolus, quibus personis de coniugij usu præciperet: sic item in epistola ad Hebræos, ut ante dixi, ex circumstantia quoque conditionis personarum plane significauit, quibus præceptum de matrimonio honeste utendo scriberet. Rursus beatus Petrus in epistola priore laicis quoque idem, quod Paulus in epistola ad Theffal. & ad Hebræos, præcipit, quod ex circumstantijs item perspicitur potest; Viri inquit, similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem tamquam cohæredibus gratiæ vitæ, ut non impediatur orationes vestræ. Impartiri vasi honoræ præcipit, id est, non in passione desiderij, & libidinose, sed temperate & pudice cum vxore conuiscere, cessando scilicet ad tempus ex consensu propter orationem, sicut Paulus Corinthijs præcepit. Cum ergo similiter propter orationem præcipiat istis princeps Apostolorum, honorem vxoribus impartiri, scilicet abstinendo ab eis ex consensu, ne orationes eorum impediatur, id est, ut vacent orationi, ut Paul. Corinthijs illis præcepit, Paulus vero præcepit illud laicis Corinthijs, ut satis antea demonstrauius, si quidem quia volebant esse continentibus, concessit secundum indulgentiam, ut redirent in id ipsum post intermissum causa orationis concubitus; cum tamen presbyteris, & diaconis præcipiat, ut docuimus, esse continentibus ergo & Petrus quoque id ipsum non nisi laicis præcepit; si quidem vnus est spiritus, quo vterque scripsit. in presbyteris autem, & diaconis non hoc solum per continentiam perpetuam cauetur, ne impediatur eorum orationes, sed ne impediatur ministerium ecclesiæ, ad quod eos in primis omni tempore præsto esse oportet. Sed videamus deinceps, quemadmodum Marloratus, Calvinianus minister locum epistolæ Pauli ad Hebræos in suis hæreticis Commentarijs contra Pauli sententiam interpretetur. idem enim cum eo Lutherani censure sentiant.

De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epistolæ ad Hebræos de honorabili coniugio in omnibus, contra Cælibatum; & in locum epistolæ ad Timoth. de viduis illis, quæ primam fidem negauerunt; & de vera interpretatione vtri usque loci, ex propria virtute scripturarum ducta. Cap. 14.

» **H**onorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, Simplex, inquit, sensus est, nullum esse ordinem, qui a coniugio prohibeatur. deinde subiicit causam: Nam quod Deus, inquit, generi humano in vniuersum concessit, omnes sine exceptione decet. & subiungit, interpretandi gratia, omnes, inquam, qui coniugio apti sunt, eoque opus habent. Prophetauit hic Marloratus; beneque interpretatus est, nesciens alioqui quid diceret. coniugio enim non sunt in nouo testamento apti, qui sunt Deo in ministerium eius consecrati, cum, sicut ante demonstrauius, aperte Apostolus in epistola ad Titum episcopis, presbyteris, & diaconis, si vxores habeant, continentibus esse præcipiat. Est autem continere, quod Græce dicitur ἐγκρατῆν, a voluptate corporis abstinere, ut Aristoteles quoque vim verbi docuit, nisi quod ille continentiam naturali prudentia metitur, qua omnem virtutem definit; nos vero prudentia spirituali metimur, quam beatus Petrus vocat γνῶσιν, interpretes vertit scientiam, cum ait, subministrare in fide vestra virtutem, in virtute scientiam &c.

Qui

Qui vero vxoribus, quas prius duxerunt, uti prohibet, postquam assentientibus vxoribus, ordinati sunt, consequens est secundum prudentiam spirituales, ut etiam prohibeat, postquam iam sunt ordinati, nouas ducere, si nunquam habuerant: aut alias, si priores mortuæ sint, siquidem facilius sit vitare consuetudinem cum vxore, quam non habeas, quam cum vxore, quam habeas. Nec item coniugio apti sunt, qui votum continentiam Deo fecerunt, quod quidem si non liceret facere, aut semel factum, non esset seruandum, non diceret Apostolus de viduis illis diaconissis adolescentioribus, quæ cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, damnationem eas habere, quia primam fidem irritam fecerunt. quod quidem non posse intelligi de fide baptismi, & Christianismo, ut perperam idem Marloratus interpretatur, ut multa alia præteream, quæ mihi non est hic propositum refellere, ex ipsis Apostoli verbis satis demonstratur, & in primis ex verbo κατασφραγισάν, quod interpretes latinus vertit, luxuriari. dicitur enim σφραγισάν, ut veteres Grammatici notarunt, παρά τὸ σφραγισάν καὶ ἀποσπῆν τὰς ἡνίκας ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλογοῦν ζώων μάστιγα τῶν ὑποζυγίων, id est, ab habenis abrumpendis, translate ab animalibus, quæ iugum subeunt. Cum igitur verbum, hoc quo hic usus est Apostolus, secundum etymologiam, aliquid moliri significet contra iniectas sibi veluti habenas coniugij cum Christo sponso, constat plane, non posse ad fidem baptismi referri, cum habenæ ad vinculum potius promissionis pertineant, sicut scriptum est in Prouerb. Fortis laqueus labia proprii oris, quam ad fidem baptismi, quæ est, non promissio, sed credulitas sanctæ Trinitatis, & eorum omnium, quæ credit ecclesia catholica. confirmat autem, quod hactenus diximus, beatus Chrysostomus. is enim in homilia εἰς νεωτέρων χηρῶν, id est, de adolescente vidua. interpretans verbum κατασφραγισάν, quo Paulus est usus, sic ait, διὰ τοῦτου γὰρ ἡμῖν τὸ ῥήματος αἰνίηται, ὅτι αἱ τῶν ἀνδρῶν ἀποβελῆσαι ἀντ' ἐκείνων ἀρμότουν τῶν χειρῶν, ἕτα δακνύς τὴν ἀρμονίαν ταύτην πρᾶνον οὖσαν καὶ ἐπιεκκῆ, τὸ τῆς ἰδέουσι, ὅταν γὰρ καὶ κατασφραγισάν τῶν χειρῶν γαμῆν θέλουσι καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνδρῶν ἐπιεκκῆς καὶ μετ' ὄβουσις αὐτῶν κεχρημένου, ἀλλ' ἐὼντος ἐλευθερίας. Hoc, inquit, verbo significat in ænigmate, istas, quæ viros amiserunt, pro illis, Christo desponderi. quomodo autem Paulus hoc verbo significaret viduas istas de quibus loquitur pro viris amissis Christo desponsas esse, nisi hoc ipso verbo significaret Christo sponso tanquam vinculo quodam alligari; ita ut alijs viris alligari non possint? Deinde, ut demonstraret, inquit, huius desponsationis lenitatem, & æquitatem, ponit hoc, cum luxuriatæ fuerint in Christum tanquam in virum quendam equum, & non cum imperio eis utentem, sed potius libere eas viuere sinentem, nubere volunt. est itaque viduas istas in Christum luxuriari secundum vim translationis verbi Græci vinculum fidei lene, quo sunt in Christi coniugio liberaliter astrictæ, velle reuellere. Sed, ut Pauli sententiam de viduis istis eodē Chrysostomo interprete clarius adhuc perspiciamus, recitemus Græce, quæ in proxima homilia περὶ μοναχίας scripsit. interpretans enim accuratè hunc eundem Pauli locum sic ait, ὁρᾷς ὅτι ἂν τὰς χηρῶν βουλομένας, ἀλλὰ τὰς γαμῆσαι προαιρουμένας μετὰ τὸ χηρῶσαι κωλύει ἐκείνος χηρῶσαι, καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἐκείνον καταλάττει χορὸν. καὶ σφόδρα παιῶν σιωπῶς, εἰ γὰρ μέλλῃς φησὶ δδύτῃ τοῖς γάμοις ὁμιλεῖν, μὴ δὲ ἐπαγγεῖλη χηρείαν, τοῦ γὰρ μὴ ὁλῶς ὑποσχέσθαι τὸ μετὰ τῶν ὑποσχέσιν ἀγνωμακῆσαι πολλῶν χειρῶν εἶναι, ὡς περὶ οὗ τὰς σιωπῆς σιωπῆς ἐπέτρεψεν ἡ νομοθεσία, ἀλλὰ συγγνωσκῶν αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἐνλαθῶ δι' ἕτερον μείζον κακὸν τὸν δευτέρον

Non de fide baptismi, sed de fide promissionis loqui Apostolus in viduis illis, quæ primam fidem negauerunt, ex proprietate verbi κατασφραγισάν & collatione Apostolicæ constitutionis liquet. Prouer. 6.

Chrysost. de viduis illis apud Paul. quæ primam fidem negauerunt.

τερον

τερον γάμον επέταξε, δεικνύς ὅτι καὶ τοῦτο συγγνώμης τῆς τῶν πολλῶν ἀσθενεία συγκαταβακούσης, ἀσθένειαν δὲ οὐ δυνάμειος ἀλλὰ προαιρέσεως φημί. καὶ ὅτι παρθέ-
 νος μετὰ τῆς παρθενίας ἐπαγγελίαν διαφθαρείσα μοιχείας χεῖρον ἐτόλμησεν, ὅπως
 καὶ ἡ χηρὰ ἀπαξ ἀπαγγελαμένη, εἶτα πατήσασα τὰς πρὸς τὸν θεὸν σιωθήκας, ἅπῃ τῷ
 ἀμαρτίαν πεσεῖται, καὶ τῆς αὐτῆς ἐστὶ τιμωρίας ὑπεύθιμος. εἰ δὲ χηρὴ καὶ θαυμαστὸν
 εἶπειν, τὰ καὶ πολλῶ μείζονος. οὐ γὰρ ἐστὶν ἴσον ὅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, τῷ πε-
 παραμένῳ τῶν αὐτῶν πάλιν περιπεσεῖν παρασμοῖς. interpretemur nos eisdem
 verbis, vides, inquit, quomodo nō eas, quæ viduæ esse volunt, sed quæ nu-
 bere volūt, postquā viduæ factæ sunt, prohibet Paulus viduas esse, & in-
 chorū illū sanctū cooptari, idq; prudentissimo Consilio? Si. n. inquit, vis
 iterū nubere, ne promittas viduitatem. siquidem non præstare quod pro-
 miseris, longe peius est, quam omnino non promittere. Vt igitur Apосто-
 lus coniugibus permittit frequentes coitus, non quod hanc legem eis fer-
 ret; sed quod hoc indulgeret, sic hic propter alterum maius malum secun-
 das nuptias imperavit docens esse hoc veniæ accommodatæ ad infirmita-
 tem multorum, infirmitatem dico, non potentiae, sed voluntatis. vt enim
 virgo, si postquam virginitatem promisit, violari se permittat, crimē adul-
 terio grauius aufa sit, sic vidua, quæ semel promisit, & postea pactio ē cū
 deo factā conculcauerit, in peccatū incidet: & eodē supplicio renebitur.
 immo si dicendū est, quod mirū videatur, fortasse grauiore. nō. n. par est,
 & æquale, vt principio dixi, expertā virū, & nō expertā, in eadē tentatio-
 nes lapsas esse. Deinde Apostolica constitutio loquens de huiusmodi vi-
 duis, lib. 3. cap. 1. scelus dicit eas cōmittere, quia post promissionem, iterū
 nubant. Itaq; ἐπαγγελίαν vocauit, quam Paulus fidem, de eisdem viduis
 loquens. constat autem, fidem eorum, quæ credimus, quam in baptismo
 Deus donat, non esse, vt dixi promissionem, sed habitū credulitatis à Deo
 infuse. Addit deinde idem Marloratus, Ne quis stulte imaginaretur, con-
 iugium vulgo duntaxat hominum permitti; qui autem in ecclesia excel-
 lunt, debere eos abstinere, omnem exceptionem tollit Apostolus: neque
 tantum docet per indulgentiam concedi, vt quidam cauillantur, sed ho-
 nore dignum esse asserit. postea subiungit veluti epiphonema tali aucto-
 re dignum, hac tam præcisa denunciatione non fuisse territos, qui matri-
 monij prohibitionem inuexerunt mundo, plusquam mirum est; hæctenus
 ille. sic itaq; interpretatur falsus hic propheta, quod Paulus dixit, Hono-
 rabile cōnubium in omnibus, quasi nihil aliud Apostolus voluerit, quàm
 asserere, laude dignum esse in omnibus ordinibus hominum, matrimoniū
 atque ita verbum, quod deest in Græco, ipse sua interpretatione supplet,
 sic enim vertit: Honorabile est in omnibus coniugium. sed si ita interpre-
 tandum esse putauit, necessarium est, vt idem verbū, est, intelligatur in eo,
 quod sequitur, coniunctione, & interposita, vt sit, & thorus est immacula-
 tus, in omnibus scilicet, hoc enim repetendum est ἀπὸ κοινῆς, quæ est figu-
 ra in Paulo, immo in omni scriptura sancta frequens. Dicat ergo nunc
 Marloratus, & Magdeburgenses, qui cū eo faciunt, an sit in omnibus con-
 iugibus thorus immaculatus, etiam in adulteris maritis? quod si non est,
 male igitur interpretatus est Marloratus; nō enim supplendum est verbū,
 est. Dicat rursus, an vbi thorus est pollutus, vt in adulteris, ibi sit etiam cō-
 nubium τιμιον, id est in honore, an potius in probro, & dedecore, atque
 infamia? quis hoc sanæ mentis neget? non ergo hoc Paulus dicit, quod
 pessimus interpres facit eum dicere, scilicet honorabile est coniugium in
 omnibus

Abſurda & re-
 pugnans loci
 de honorabili
 coniugio in o-
 mnibus, & tho-
 ro immaculato
 interpretatio

omnibus: nec est præcisa denuntiatio, vt Marloratus ait, qui miratur, non
 fuisse nos ea deterritos, quin potius præceptum est, supplendumque ver-
 bum, esto, aut sit, vt dicat præcipiens, Honorabile sit coniugium in omni-
 bus, & sit item thorus immaculatus in omnibus: id est, præcipio, vt omnes
 qui in coniugio sunt, habeant illud in honore, & non in passione deside-
 rij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, vt in epistola ad Theſſalonicenſes
 scripsit: & ne maculent thorum coniugalem scortationibus, & adulterijs
 sicut in eodem quoque loco epistolæ ad Theſſal. præcepit. Vt autem hoc
 præceptum ij, ad quos scribit, faciant, subiungit Apostolus minas suppli-
 cij, inquit, fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. Itaque quod
 iste auctor dixit, neq; tantum docet Apostolus per indulgentiam conce-
 di coniugium, vt quidam cauillantur, sed honore dignum esse asserit, fal-
 sum est: non enim fuit Apostolo propositum laudare hic matrimonium,
 quod nusquam nisi tanquam minus bonum, ne ijs quidem, quibus licet
 concedit: Vnde contra eos, qui idem, quod nunc Marloratus, & Magde-
 burgenses cum cæteris omnibus Lutheranis ante 1200. annos sentie-
 bant, eruditissime disputans idem Sixtus III. & explanans illud Apосто-
 li, Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt; quomodo placeat
 Deo, & quæ sequuntur, Interrogo te, inquit, cui potissimum placere stu-
 deas, vxori, an Deo? si vxori, videberis Deo præposuisse luxuriam: si Deo
 vxorem habere quomodo poteris, quam qui habuerit, non ita, vt cœlebs
 Deo placere posse, Apostolo dicente, sentitur. si & vxori & Deo, ineptā,
 & difficilem, & non secundum Apostoli definitionem videberis protulisse
 sententiam: & te cœlibi præposuisse, qui Deo tantum placet. si tibi, &
 Deo, & vxori similiter placere possibile sit, nihil proderit non accepisse
 vxorē, si accipisse nihil oberit: nihil. n. obeſſe poterit, si Deo tā vxoratus
 quā cœlebs placebit. & paulo post: Nam illā sententiā, quā ignorantibus
 proferre moris est, Qui nubit, bene facit: & qui non nubit, melius facit,
 nusquam Apostolum dixisse inuenies. Sed neque fieri poterat, vt alibi nu-
 bentem laudaret, qui dixerat alio in loco, Bonum est homini, mulierem
 non tangere. Dic plane benefacere, qui luxuriosam filiam nuptum tradi-
 derit, ne quid deterius exerceret. pater ergo laude dignus est, qui filiæ in
 continentia prouiderit, quomodo, & Apostoli erga incontinentes, lau-
 danda prouidentia est. Illi vero laudandi non sunt, quatenus, quod erat
 melius pdiderunt. Deinde subiungit: Sic nobis intelligenda est scriptura,
 ne alicubi videatur sibi contraria. Nusquam enim inuenies Apostolum
 sponte, & nō aliqua causa, vel necessitate cogente, nuptias indulgisse, quod
 perfacile probare possem; nisi longum esset per omnes eius epistolas cur-
 rere, quibus magis ingerit in præſenti tempore mortificari nos cum Chri-
 sto debere, quam carnis expetere voluptatem. Hæctenus san. Sixtus mar-
 tyr. Et hæctenus responsum sit propter Magdeb. idem sentientes ad locū
 Apосто-li ex epistola ad Hebræos, quem nobis Heerbrandus Tubingenſis
 doctor obiecit: & quem Marloratus minister Caluinianus corrupte inter-
 pretatus est. illud tamen hoc loco vice scholij addam, ne quis falso existi-
 met, quæ ex sancto Sixto allata nunc sunt, ad reprehensionem coniugij per-
 tinere; absit: non enim qui vxorem ducit, si ei licet, reprehendi debet, ta-
 metſi, vt s. Athanasius in epistola ad Amum monachum scripsit, Parem
 gratiam non consequitur; consequitur tamen, inquit, aliquam, quippe,
 Sff qui

1. Theſſ. 4.

S. Sixtus 3. in
 lib. de caſtitate

Hier. Thro. 3.

qui ferat fructum numeri triginta. Beatus enim, ait qui in iuuentute sua li-
berum iugum habens, natura ipsa ad gignendos filios usus est. at his, de
quibus loquimur, iugum coniugij non est liberum, vt ex scriptura demon-
strauit; idcirco tantum abest, vt gratiam consequantur, conueniatque eis,
quod Paulus etiam de legitimis coniugibus dixit: Vnusquisque gra-
tiam, siue donum habet, alius sic, alius vero sic, vt potius damnationem
habeant, quia primam fidem negauerunt vt de illis viduis dixit, quæ iam
ad matrimonium non erant aptæ.

*Responsio ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra Celibatum: & de canone Ni-
ceni Concilij, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos,
& ex epistola Basilij. Item de heresi contra sacrum celibatum ante mille annos, iterum
post Nicolaitas renouata. Cap. 15.*

Sed pergamus deinceps respondere ad reliqua, quæ Tubingensis do-
ctor in eodem articulo obiecit. ait enim, sicut etiam Magdeburgen-
ses, prohibitionem nuptiarum, doctrinam Dæmoniorum esse, idq; pro-
nunciare Apostolum. At nos nuptias minime prohibemus, immo nostros
adolescentes, cum continentes esse nolunt, ad eas hortamur, illis tantum
prohibemus, non quia malas (hoc enim Hæreticorum est) sed quia non li-
citas, quibus scriptura sancta prohibet, sacratis scilicet, & voto continen-
tiæ sponte, & legitime obligatis. Ab hac doctrina nunquam ecclesia no-
stra catholica ab initio discessit. Vos igitur scripturam Apostoli ad alio-
rum damnationem, deprauatis, qui quod in eos, qui nuptias tanquam ma-
las damnant, scriptum est, in eos transfertis, qui non damnant nuptias,
sed cum Paulo eos dicunt damnationem habere, qui contra præceptum
Apostoli post ordinationem, aut promissionem vxores ducunt: aut eis,
quas ante duxerant, cum ex earum consensu ordinati sint, vtuntur. Ad-
dit deinde Tubingensis doctor contra decretum etiam Niceni concilij ef-
se; sed decretum non recitauit. Satis ei visum est, si diceret contra decre-
tum Concilij Niceni esse, vt hoc obiter bombycio, & suffurro prurimum
aurium discipulis excitaret. Sed recitemus nos, & ex ipso illo decreto sy-
nodi Nicenæ, quod iste doctor vel non vidit, vel certe non intellexit, de-
monstremus. Scripseram quidem hæc iam pridem libro secundo de dog-
maticis characteribus verbi Dei; sed, vt cum Apostolo dicam, mihi ead-
em dicere non pigrum; eis autem, qui coelibatum auctoritate synodi
Nicenæ falso nunc oppugnari lecturi sunt, necessarium. Prohibuit, in-
quit, in vniuersum magna synodus, vt nec episcopo, neq; presbytero, ne-
que diacono, nec vlli prorsus clerico liceret habere *συνεσκατον*, id est, mu-
lierem (vetus interpres subintroductam vertit) nisi forte, inquit, matrē,
aut sororem, aut materteram, siue amitam, aut eas solum personas, quæ
ab omni suspitione alienæ sint. *συνεσκατον* dixit *ἀόριστος*, id est, infinite, &
sine articulo, vt intelligeremus, quamcunque mulierem, siue vxor esset, si
ue non vxor. *συνεσκατος* enim vocant Antiochenes quascunque mulieres
vt est in Euseb. lib. 7. Ecclesiast. historiae, inde dictas *συνεσκατους*, quod in
eodem conclauis, aut cella cum viris versentur, quas Ancyrana synodus
συνερχομένης vocat. Harum igitur conuictū cum ijs, qui sacri ordinis sunt,
synodus Nicenæ interdicit. excepit autem matrem, sororem, materteram,
siue amitam, & eas tantum personas, quæ similiter, vt istæ nominatæ, omni
suspitione vacarent. Ergo synodus, vt exceptionem dedit matri, sorori,
&

Quibus sint
prohibite nu-
ptie secundum
scripturam.

Phillip. 3.

Canon: synodi
Nicenæ de coe-
libatu sacri or-
dinis.

Eusebius Cæs.
lib. 7. cap. 30.

Synod. Ancyra-
can. 19.

& amitæ, ac materteræ, quod hæc ab omni suspitione liberæ essent, sic etiã
ijs vxoribus dedit, quæ ita à suspitione liberæ essent, vt mater, soror, aut
matertera. Quare vxores quidem habere permisit tanquam sorores: eas
vero vxores, quæ suspitione non carerent, id est, quas suspicio esset habe-
ri non tanquam sorores, nõ permisit, quod ipsum ex synodo Arelatensi 2.
clarius adhuc intelligi pōt. hæc enim synodus canonem Niceni cōcilij se-
quens, & velut eius interpres ante mille trecentos annos canone 2. sic sta-
tuit: Si quis de clericis à gradu diaconatus in solatio suo mulierem (sic. n.
vertit *συνεσκατον*, quod, vt dixi, interpres vetus vertit, subintroductā) præ-
ter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conuersam suam vxorem,
à cōmunionem alienus habeatur. conuersam vocat vxorem clerici sacri or-
dinis, quia continentiam promisit, cum ordinationi viri sui assensu est. Ergo
vxorem clerici sacri ordinis, cū qua habitare liceat, inter personas ab
omni suspitione liberam comprehensam esse, & exceptā Nicenæ synodus,
vel testimonio synodi Arelatensis voluit. Etenim si Nicenæ synodus in-
ter personas ab omni suspitione alienas, quas cū clericis sacri ordinis ha-
bitare pmittit, noluit eorū vxores numerari, vt, si tales essent, cū eis habita-
re liceret: sin vero nõ essent, non liceret, profecto ratio ipsa necessario po-
stulabat, vt eas nominatim exciperet, vt itelligeremus, quāuis suspitione
concubitus coniugalis nõ carerent, tñ, quia vxores essent, habitare cū eis,
tanquā cum vxoribus, id est, eis vti liceret. Quod vero hoc eodē canone
eadem synodus Nicenæ reliquis etiã clericis minoribus, vt lectoribus, &
cantoribus prohibet habere secū mulieres de cōcubitu suspectas; ne quis
erret, & ne aliquis istorum nobis obijciendū hoc putet, non de vxoribus
eorū, sed de alijs mulieribus synodus intellexit. siquidem de vxoribus mi-
norū clericorum notus erat omnibus canon Apostolorum 26. qui illis p-
mittit, & ducere vxores: & ductis vti. itaq; synodus Nicenæ integrum de
minoribus istis clericis canonem Apostolorum reliquit. Quod si Tubingē-
sis, & Magdeburg. non sunt contenti antiquissimæ synodi Arelaten. inter-
pretatione, & ad huc de decreto synodi Nicenæ pro cōtinentia sacrorū or-
dinum dubitant, legant epistolam magni Basilij ad Gregorium pres-
byterum: cui auctoritate decreti concilij huius Niceni iussit excludere
vxorem adolescentem propter scandalum suspitionis de incontinentia.
Interpretabor epistolā latine, quæ tanquam canonica inter canones eius-
dem patris Basilij relata circumfertur. Legi, inquit, literas tuas toleranti-
ssime; illudque miratus sum, quod cum posses te mihi breui, & facile re-
ipsa excusare, malis in crimine perseuerare: & longa oratione vulnus pe-
riculosum curare tentes. Nos vero, Gregori, neque primi, neq; extremi,
legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo dedicatis habitarent. Lege
canonem æditum in Concilio Niceno, qui plane vetuit habere has do-
mi mulieres. Coelibum vero hæc est gloria, & splendor, mulierum conui-
ctu carere, vt iam qui castimoniam nomine profiteatur, re vero ipsa ea fa-
ciat, quæ facere solent, qui cum mulieribus habitant, perspicuū sit, hunc
decus, & dignitatem ipsam virginitatis, aut castimonie appellatione tan-
tum consecrari, ab ipsa vero non honesta voluptate non se temperare.
Eo vero magis oportuit te precibus nostris facile acquiescere, quod te
ais liberatum esse omni libidine, & corporis lasciuia. nam neque te cre-
do annos natum septuaginta, libidinosè, & incontinenter cum vxore

Synodus Arelat.
lat. 2.

Synodus Arelaten. ante mil-
le ducentos an-
nos interpres
canonis Nicenæ
de cōcubitu

Quod inter p-
sonas ab omni
suspitione libe-
ras ad habitan-
dum cum viris
sacri ordinis
necessario vx-
ores eorum con-
uerse in cano-
ne, qui extat,
Niceni Conc-
comprehensæ
intelligantur.

Can. Apost. 26

viuere, neque quasi aliquid turpe feceris, decretum fecimus: sed quoniā nos Apostolus docuit, ne offensionī aut scandalo essemus fratri. Scimus autem, quod à quibusdam integre fit, solere alijs occasionem peccandi præbere: hac de causa præscripta sanctorum Patrum secuti, iussimus, vt vxorculam excluderes. Quid igitur chorepiscopum criminaris, & veterum simultatum memor es? quid de nobis quereris, quasi facile calumnijs aliorum excipiendis aures patefaciamus? ac non potius te ipsum accusas, qui non passus fueris ab ista vxoria cōsuetudine auelli? eijce ergo eam domo: & include in monasterium, sit illa inter virgines: & tibi ministrent viri, ne nomen Dei per vos blasphemetur. Quamdiu vero in hac labe, & macula perstiteris, nihil te iuuabunt tam multa ista, quæ ad me scribis. quin potius vsque ad extremum vitæ à sacrorum administratione vacabis, vacationisq̄ tuę rationem referes Deo. Quod si ausus fueris, antequam vitam exueris, culpamq̄ emendaris, sacerdotio fungi, eris vniuerso populo anathema, vt qui te receperint, omni ecclesiastica cōmunionē priuentur. Hactenus epistola Basilij. Sed quia proprium est hereticorum cauillari, id est, secundum interpretationem regulæ iuris, ab euidenter veris disputationibus, ad ea, quæ sunt euidenter falsa, breuibus mutationibus perducere, si negauerint isti, vxorem fuisse Gregorij presbyteri, quam beatus Basilius secundum decretum synodi Nicenæ eijcere ei iussit, respondeat, quæso, nobis, cur non permisit mulieri isti, vt nuberet, si hoc mallet? cur, in quâ iussit includere in monasterium inter virgines? quod sexta synodus canone 48. Episcopis iussit facere in suis vxoribus, postquam facti essent episcopi. Eat ergo nūc doctor Tubingensis, & dicat discipulis suis, quos decipiendos suscepit, contra decretum Concilij Niceni esse cœlibatum sacri ordinis: & illam de Papphnutio narrationem pro decreto Nicenæ synodi, cum nihil minus quam decretum sit, amplectatur. Affirmet etiam, si placeat, cum Augustino Marlorato Calviniano, semper ecclesiam Græcam ius coniugij episcopis confirmasse; hoc enim ille in Cōmentarijs epistolę ad Timoth. prioris cap. 3. scripsit. Denique, pergite si vultis, dum Dñs venit, renouare, & augere hæresim Nicolaitarum de incontinentia diaconorū quæ olim semel profligata, & extincta, rursus ante mille annos suscitata fuit, & aucta, vt ex secūda synodo Turonēsi perspici pōt, quæ inter cetera ab antiquis patribus, vt testatur, statuta, quæ de tramite canonico quorundam, vt ait, peruersitate cernebantur deflexa, decretum de continentia sacrorum ordinum, tum aliorum castitatem profitentium, diligenti cautione renouauit, vt cum ex alijs capitibus, tum ex xx. perspici potest; in quo inter cetera sic ait. Et quia hæresis presbyterorū à quodam presbytero primum surrexit, etiam quod nullus potuit existimare, quod auderet ille, qui corpus Domini consecrat, talia perpetrare, nisi tempore nouissimo pro peccatis nostris ista surrexerunt: deinde subiungit, si illi diaconi omnium sententia Episcoporum damnati sunt, & hæretici reputati, ac si tales diaconi illi subiacerent maledictioni, quos Patrum statuta pro hac causa damnarunt, quid illi infelices presbyteri, qui tali sunt peccato subiecti, vt alios trahant in præcep̄tū secum, qui eos tali ordine viuere cernunt, vt qui deberent esse forma præcepti, ipsi inueniatur in vna peccari. Illorum igitur Diaconorū hæresim, cuius auctor fuit Nicolaus Diaconus: vnus ex septem, & illorum presbyterorum, quæ tunc primum post Nicolaum

Proprium hæreticorum cauillari.

Sexta synod.

Synodus Turon. 2. c. 20. Hæresis Lutherorum, contra sacrum cœlibatum ante mille annos suscitata iterū post Nicolaitas.

laum surrexerat, nunc rursus Lutherani, renouarunt, quorum pars cum presbyteris illis, & illis diaconis Nicolaitis erit.

Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacramentum matrimonij, quod negat: & explicatio loci epistolę ad Ephesios pro sacramento matrimonij ex proprijs ipsius loci cum ad stipulationem veterum patrum, & collatione aliorum locorum scripturę sanctę: & de sanctitate matrimonij fidelium, vnde existat, & quomodo, quæ S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensem doctorem redarguant. Cap. 16.

Sed, quia semel coepi respondere ad articulum xxxij. doctoris Tubingensis, prosequamur reliqua, ne ille, si quid à me nunc prætermisum, & dissimulatum videat, continuo suspicetur, nihil me ad respondendū habuisse: cogor, itaque nihil dissimulare: & si non inuitus facio, quod eo magis doctrinam, quam Magdeburgenses in epistola 2. Clementis de cōtinentia sacrorum ordinum accusant, defendimus. Ait ergo Iacobus Heerbrandus negans cum Centuriatoribus Magdeburgensibus immo cum omnibus Lutheranis, esse sacramentum matrimonium; quod si omnino sacramentum est, cur (inquit iste) ab eius celebratione sacrum hoc spirituum hominum genus, cuius proprium est sacramentum tractare, excluditur? non distinxit, de quibus hominibus sacri ordinis, quos iste genus hominum spiritualium vocat, quereret, cur excludantur a celebratione sacramenti matrimonij; vtrum de ijs, qui in coniugio ordinati sunt: an de ijs, qui extra coniugium: an de vtrisque? verum ego, quia de vtrisque queri existimo, si quidem vtrisque soluunt Lutherani magistri lege continentie, de vtrisque respondebo. ac prius de prioribus; id est, de ordinatis in matrimonio. de quibus nunquam doctor iste quæstionem poneret, nisi existimaret, non posse apud nos esse matrimonium sacramentum, nisi cōiunctio corporum licita vtcunque esset omnibus coniugibus. Itaque cum legeret apud Paulum episcopos, & presbyteros coniuges, coniuges vero secundum scripturam, iam non sunt duo, sed vna caro, consequens esse arbitratus est, posse eos miscere corpus cum vxoribus suis: non posse. nihil aliud isti esse videbatur, quā a matrimonij sacramento eos excludi, qui intra illud ante ordinationem erant. At non ita est. nec enim coniugium istorum desinit esse sacramentum, quia coepit eis non licere, quod prius licuit, & de carnali fit spirituale coniugium; vt de eis Leo Pont. ad Rusticum Narbonensem scripsit. Duplex ergo est vnitas carnis in matrimonio; vna ratione coniugij, quam quidam vocant vnitatem carnis secundum cōmunitatem corporum vtriusque coniugis: Tertull. in libro de velandis virginibus dixit fieri in vnam carnem per matrimonij nexū: efficitur enim per legem coniugij vicissim corpus, siue caro vnius, corpus alterius: ita fiunt vna caro, ac pro inde vna anima propter mutuū, cōsensum coniugalem. De hac enim vnitate coniugum ait Propheta Malachias loquens de viro, & vxore: Et particeps tua, & vxor fœderis tui: nōne vnus fecit? & residuum spiritus eius? quem locū explanans beatus Cyrillus in Cōmentarijs huius Prophete, particeps, inquit, tua, id est, ὁμοσάρκως, vna, inquam, tecum caro: & tecum secundum legem copulata. nec aliter eam deus fabricauit: & residuum spiritus eius; sunt enim velut vnum corpus, ac sic quodāmodo etiā vna anima, copulāte eos amore, ac lege diuina cōsociante ἁπλοσύνῃ, hoc est, in vnam animam. Hactenus Cyril.

Duplex vnitas carnis in matrimonio.

Malach. 2.

Que sit vnitas carnis per matrimonij nexum.

Stf iij & bea-

& beatus Hierony. residuum animæ, inquit, quasi sit vna anima in duobus. Hæc ergo est vnitas carnis per matrimonij nexum, quæ ex lege diuina matrimonij nascitur, quæ ad sacramentum matrimonij necessaria est; a qua non excluduntur, qui in matrimonio positi, postea ordinari voluerunt, & lege continentia secundum Apostolum obligari. Remanent itaque isti in matrimonij sacramento. quod quidem secundum spiritum excellentius celebrant, dum continendo coniugium Christi cum spiritu representant. Altera vnitas carnis fit per corporum commistionem, qua matrimonium consumari dicitur: & qua coniuges dicuntur fieri vna caro simul, vt est in c. verum Ex. de con. id est, per commistionem; hoc enim significat in eo capite illud, simul, sicque intelligendum est, quod ibi ait Alex. 3. non quasi negat factos eos vnam carnem, qui non dum matrimonium consumauerunt: facti enim sunt vna caro, sed non vna caro simul, id est, non per corporum commistionem. Hæc autem vnitas communis quidem est cum eo, qui ad hæret meretrici; quia corpus eius, efficitur corpus meretricis; vt Apost. ait; erunt enim, inquit, duo in carne vna. Sed in coniugibus huiusmodi vnitas carnis per commistionem honorata est, & legitima, atque incontaminata: in alijs vero non coniugibus foeda, & turpis, ac naturali, & diuina lege interdicta. Et licet coniugium, quod consumatur, magis representet coniugium Christi cum carne nostra, quam secum in vnitate personæ hypostatice copulauit, per quod factum est, vt secundum naturam de carne eius, & de ossibus eius effemus, coniugium tamen continentium, vt spiritualius, & excellentius est ratione continentia, quæ proxime post virginitatem commoda est, vt Apostolus de Virgine ait, ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum obsecrandi, ita magis representat coniugium Christi cum spiritu nostro, quod est excellentius, & diuinius; caro enim, sicut scriptum est, non prodest quicquam: spiritus est, qui viuificat. Hoc igitur matrimonium continentium tanto iam excellentius esse, vt paulo ante dixi, quanto spiritualius, & a carnali desiderio, & coniunctione corporum liberius est, ac quanto diuiniore anagoge castissimum illud ac purissimum Christi, & ecclesie sponsæ coniugium representat, diuino spiritu Apost. P. in epistola ad Ephesios docuit. Quia, n. præceptum dabat viris quidem, siue matrimonium consumassent, siue non consumassent, vt vxores tanquam corpora sua diligere; vxoribus vero, vt subiectæ essent viris suis, proposuit eis exemplum Christi, & ecclesie sponsæ eius, admonens viros, vt dilectionem suam erga vxores ad exemplum dilectionis Christi erga ecclesiam formarent: admonens item vxores, vt obedientiam suam erga viros ad exemplum obedientia ecclesie erga Christum instituerent. Deinde, quia qui in matrimonio sunt, iam non sunt duo, sed vna caro, vt dominus ait, facti vnum vnitate carnis per vinculum coniugij, ne falso existimarent non distinguentes vnitatem carnis ratione coniugij; & vnitatem carnis ratione commistionis, oportere per solam coniunctionem corporum fieri vnum, ita vt, si non commiscerent corpora, non fierent, vt iste doctor Tubingensis existimauit, idcirco hortans Apostolus coniuges ad continentiam, si quidem bonum esset non tangere vxorem; vt in epistola ad Corinth. scripserat, quod iam interpretati sumus, docensque eos, non opus esse concubitu, vt essent vna caro ratione coniugij, nec esse ad hoc expectandam consumationem matrimonij, admo-

nuit

nuit eos, ad quos scribebat, vt intuerentur in coniugium mysticum Christi, & ecclesie, in quo sine vlla concupiscentia est vnio, & vt ita dicam, ad hæc ecclesie ad Christum in vnam carnem, & vnum spiritum, quod est magnum sacramentum in Christo, & in ecclesia. Sic hunc locum Apostoli, ne sine auctore loqui videar, quod Lutherani magistri semper faciunt, sic, inquam, interpretatus est Gregorius cognomento Theologus, auctor in sanctis scripturis eruditissimus. docens enim quod scriptum est, Erunt duo in carne vna. conuenire etiam in coniuges, qui se non tangunt, id est, qui sunt continentes, coniugium, inquit, continentium exemplo sancit Apostolus; subiungens in epistola ad Ephesios, Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in ecclesia. bonum est vxori, Christum honorare per virum: & bonum est viro, ecclesiam honorare per vxorem scilicet continendo. Hactenus Gregorius. Siceriam Sixtus iij. martyr, quem supra memini, in eodem libro de castitate interpretatus est, Ne quis inquit, hoc, quod scriptura dixerat, Et adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, ab hominibus carnaliter implendum esse putaret, postquam dixit Paulus recitans legem de coniugio, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit: sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in ecclesia. hactenus Sixtus. Sic item intellexit sanctus Methodius martyr, auctor grauissimus, in Symposio decem virginum; interpretans enim hunc ipsum Pauli locum ex epistola ad Ephesios, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in ecclesia, Si hunc, inquit, locum scripturæ *ἑνωσιν*, id est, nude de coniunctione corporum viri, & vxoris accipere oportebat, quorsum Apostolus hæc memorans, & nos ad viam spiritualem deducens, allegorice interpretaretur, ad Christum, & ecclesiam referens; hæc Methodius, cuius quanta sit apud veteres patres auctoritas, facile ab ijs, qui eorum libros legunt, cognosci potest. a sacramento ergo matrimonij non excluduntur, qui in ipso matrimonio, assentientibus vxoribus, & continentiam promittentibus, ordinati sunt. qui sic deinceps, habent vxores, vt sint tanquam non habentes, sicut idem Apostolus ait. quod quidem vt in laicis coniugibus liberum est, si tamen id ex consensu fiat: sic necessarium est in coniugibus, qui in matrimonio ordinati sunt. Qui vero sine vxoribus sunt ordinati, iure, & merito excluduntur a celebratione sacramenti matrimonij non propter sacramentum ipsum, sed propter vsum matrimonij, quia cum debeant necessario secundum Apostolum, esse continentes, facilius sit eis, vt antea dixi, vitare commistionem carnis, non habendo vxorem, quam vitare habendo; ipsi itaque sunt, qui sponte sua se a sacramento matrimonij excluderunt propter excellentius sacramentum ordinis sacri, cuius Apostolicæ legi de continentia parere necesse erat. nec enim est in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas, vt August. lib. 3. de doctrina Christi ait, de vxoribus enim loquebatur. Sic igitur responsum sit ad quæstionem Heerbrandi, simulque expositum, idque secundum scripturam, quomodo, & quando, hoc sacrum genus spiritualium hominum (sic enim iste irridendo sacros ordines vocat) cuius est proprium sacramentum tractare, a celebratione sacramenti matrimonij excludatur, aut non excludatur. Respondemus deinceps de eo, quod a nobis sumptum, & in nos retorquens, cō-

tra

De vnitate carnis per commistionem in matrimonio.

1. Cor. 6.

Ephes. 5.

1. Cor. 7.

Locus epist. ad Ephes. de magno sacramento in Christo, ex interpretatione Greg. Naz. Sixti 3. & Methodij mar.

S. Sixtus 2.

1. Cor. 7.

tra synodum, Tridentinam in suo illo articulo 32. per interrogacionē argumentari cœpit, inquit, vt iterum repetam, si matrimonium omnino sacramentum est, cur ab eius celebratione hoc sacrum genus spirituum hominum, cuius est proprium sacramentū tractare, excluditur? Esse igitur matrimonium sacramentum. vel ex hoc Pauli loco proxime tractato ex epistola ad Ephesios, intelligi potest. cum enim recitasset Apostolus illa verba, quæ Adam per spiritum Dei dixit, vt veteres patres tradūt, in persona omnium, qui postea ex eo oriundi, matrimonio iungēdi erāt, quorū diuina virtus in ijs verbis inest, quæ mutuū consensum cōtrahentiū significant, Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit, vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit statim Apostolus; sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Quare si hoc ipsum relinquere patrem, & matrem propter hoc, & adhære- re vxori suæ, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, quam Christus se- cum spirituali coniugio copulauit, sacramentum esse plane affirmat Apo- stolus, & sic adhære- re vxori, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, ni- hil aliud est, quam esse in matrimonio fidelium, ergo matrimonium fide- lium est sacramentum. siquidem de matrimonio loquens hic Apostolus, ad matrimonium spirituale Christi, & ecclesiæ tanquam paruum ad ma- gnum illud refert, & cum eo comparat: ita vt coniugium duorum in car- ne vna sanctum quidem sit in viro, & vxore fidelibus, in Christo autem, & in ecclesia sanctissimum. in illo enim est sanctitas participata: in hoc ve- ro ipsa per se sanctitas, quæ est Christus ipse sponsus ecclesiæ, qui cum ani- ma se vnit, & suum cum ea matrimonium consumat, vnens se secundum carnem, & ossa, & spiritum in maximo illo, & diuinissimo sacramento san- ctissimæ Eucharistiæ, sicut ipse dixit: Qui manducat meam carnem, & bi- bit meum sanguinem, in me manet, vt ego in eo. sic enim Christus nutrit, & fouet ecclesiam sponsam: & sic sumus nos membra corporis eius, & de carne eius, & ossibus eius, sicut sanctus Irenæus Paulum secutus in 5. libro contra hæreses interpretatus est. immo sanctus quoq; Methodius in Sym- posio decem virginum sic plane intellexit, cum eos redarguit, qui Paulū reprehendebant, quasi non bene ad Christum retulisset ea, quæ de Adæ, atque Eux coniugio in Genesi dicta erant. Hæc igitur sanctitas matrimo- nij fidelium, quam in eo Christus ecclesiæ sponsus tanquā in imagine sui cum ecclesia coniugij sanctissimi operatur, magno honore, & reuerentia obseruanda est, sicut idem Apostolus præcepit, cum scribēs ad Hebræos, ait: honorabile connubium, scilicet sit. explicans vero, quomodo in pri- mis honorandum esset, subiungit statim: & thorus immaculatus. Hæc san- ctitas matrimonij Christiani, si modo huic gratiæ nō defint coniuges ipsi, si inquam, hanc gratiam non extinguant, eos magnopere adiuuat ad cas- tam generationem filiorum, & ad permanendum in fide, & sobrietate, & omni puritate corporis, & spiritus, vt sic salui fiant, vt idem Paulus in epi- stola ad Timotheum scripsit. Loquens enim de vxoribus, quod ad viros earum similiter pertinet, saluabitur autem, inquit, per filiorum generatio- nem, si permanerint in fide & dilectione, & sanctificatione cum castitate. Hæc igitur gratia sanctitatis, quam, vt dixi, Christus in matrimonio Chri- stianorum operatur, matrimonium ipsum sanctificat, & vt sacramentum sit, efficit. Præterea esse sacramentum matrimonium, intelligi etiam pōt

ex

Esse matrimo-
nium sacramē-
tū ex loco Pau-
li ad Ephes. &
ex alijs locis
scripturæ.

Irenæus lib. 5.
cap. 1.

Vnde existat
sanctitas matri-
monij fidelium:
& ad quid adiu-
uet fideles con-
iuges.

1. Timot. 2.

ex Prouerb. Salomonis cum ait, Domum, & substantiam diuidunt patres filijs: à domino autem aptatur mulier viro. si consensus viri, & mulieris, quo vterque alteri tradit sui corporis potestatem, operatur nexum, & vni- tatem duorum in vnam carnem; eiusmodi vero nexus vnitatis coniugalis in ijs, qui secundum fidem Christi contrahunt, operatur virtute Dei, si ni- hil obstat, gratiam, qua conuenienter, & vt decet, sint coniuges in matri- monio, sequitur, vt sit sacramentum. Et si enim in matrimonio infidelium à Deo etiam vxor viro aptetur; non tamen sic aptatur, vt in ijs, qui secun- dum fidem eius fiunt coniuges. hi enim ita aptantur à domino, vt sancti- ficentur per matrimonium, & saluentur per filiorum generationem, si, vt Apostolus ait, permanerint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Quare, cum matrimonium sanctificet interius, Deo per sensi- bilia signa consensus mutui duorū, mystice gratiā sanctificationis operan- te, sequitur, sacramentum esse. Rursus si verum est in omni matrimonio etiam Iudæorum, quod dominus per Prophetam Malachiam dixit: Do- minus testificatus est inter te, & vxorem tuam: ipse enim est, qui per os Adæ dixit in omnibus coniugibus. hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & quæ sequuntur, an non est credendum, immo impium nō credere, in matrimonio eorum, quibus spiritum suum per fidem in baptis- mo abunde infudit, ita deum testificari, vt per testificationem eius coniu- ges fideles in tali matrimonio sanctificentur, & per eum gratiam accipiāt, quam infideles coniuges non accipiunt: erit igitur matrimonium fidelium, sacramentum. Postremo si Christus præsentia, & miraculo illo mutatio- nis aquæ in vinū, nuptias honorare voluit, non est credendum, ac multo etiam magis, velle eum honorare, & adiuuare matrimoniū præsentia gra- tiæ suæ, si ij, qui contrahunt per fidē eius, apti, & idonei sunt: Præterea si in concubinato est significatiue aliquid sacramenti, id est aliquid signi rei sa- cre, ipsa scilicet coniunctio corporum, quæ licet turpis sit, & illicita, vni- onem tamen Christi eum ecclesia in carne significat, & representat: siqui- dem in huiusmodi quoque coniunctionem illicitam conuenire, quod my- stice scriptum est in Genesi, erunt, duo in carne vna, Apostolus in episto- ad Cor. cap. 2. interpretatus est, cū ait, qui adheret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea, Erunt enim, inquit, duo in carne vna, si inquam, in con- cubinato est aliquid sacramenti, vt explicatum est, quamuis in eo, exce- pta hac commistione duorum in carnem vnam, nihil aliud insit, quod con- iunctionem Christi, & ecclesiæ in mysterio representet, siquidem non in- teruenit mutuus consensus mutux traditionis corporum perpetux, si- cut in institutione matrimonij a principio factæ continetur, consequens est, vt in matrimonio legitimo, in quo iste mutuus consensus secundum legem dei vnitatem carnis, per coniugij nexum operatur, non aliquid sa- cramenti, vt in concubinato, sed plenum iam sit sacramentum coniunctio- nis Christi, & ecclesiæ, qui sunt facti vna caro, & vnus spiritus. quam vnita- tem spiritus consensus ille mutuus in matrimonio mystice representat. hinc intelligi potest, vt hoc obiter obseruetur, quod magnus Leo in epif. 95. scripsit, & a Gratiano relatum est 27. q. 2. c. Cum societas, vbi illud, genus nuptiarum damnat, in quibus præter commistionem sexuum, id est excepta commistione carnis, nihil est, aliud, quod sacramentum coniun- ctionis Christi, & ecclesiæ habeat, nempe, quia non interuenit consensus

Quid iter ma-
trimonium fi-
delium, & infi-
delium interfit

Matth. 2.

Ioan. 2.

Decretū Leo-
nis de genere
nuptiarū quod
damnatur, quo-
modo intelligē-
dum sit.

Ttt ille

Quid mysticū
sit in concubi-
na.

Quomodo ali-
quid turpiter
factum, aliquid
sanctum in my-
sterio represen-
tet.

Secundum do-
ctrinam docto-
ris Tubingen-
& Magdebur-
pugnat Paul.
cum creatione
Dei, cum crea-
tura, & natura
i cōsilio, quod
de virginibus
dat.

Redarguit S.
Sixtus Tubin-
gensis, & eos
qui cum eo fa-
ciunt.

ille mutuus, qui debebat, cū ita fuisset a principio societas nuptiarum instituta, vt interuenire deberet. illius enim mutui consensus vim continēt illa verba, quæ Adā dixit in persona omnīū cōtrahentiū matrimoniū, hoc nūc os ex ossibus mei, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adheret vxori suę. in huiusmodi ergo nuptijs, scilicet sine cōsensu cōiugali mutuo, & perpetuo, ac legitimo dicit Pon. Leo non esse matrimoniū, quia neq; mysterium siue sacramentū fuit. mysteriū dixit, nō aliquid mysterij siue sacramēti. fuit. n. aliquid sacramēti, quia cōiunctionem Christi, & ecclesię significabant, quatenus facti erant isti vna caro licet turpiter, & illicite. Nec enim nouum est, & inauditum in scriptura sancta, vt aliquid turpiter factum, aliquid sanctum in mysterio significet. Vt beatus Cyrillus in Glaphyris (sic enim vocauit allegoricas suas explanationes, quas in pentateuchum cōposuit) concubitus Iudæ cum meretrice, vt ipse Iudas, existimauit, dicit hoc mysterij siue sacramēti habuisse, quod significabat deum laude, & confessione dignum iuxta interpretationem vocabuli Iudæ accessurum aliquando ad Iudeorum synagogam, copulans scilicet secum naturam nostram, ac tradens se illi tāquam virgā virtutis, quod baculus ille Iudę, significabat: & tanquā similitudinē atq; imaginē dei patris, quod significabat anulus, & tāquā speciosum præ filijs hominū, quod significabat ille torquis. hætenus Cyril. Iā quod iste doct. Tubingen. in schol. Lutheri eruditus addit, cū creatione dei, ac creatura pugnare, qui sacris ordinibus nuptias prohibeat, pugnat ergo etiā Apostolus cū creatione dei, creatura, & natura, cū de virginibus consiliū dat. non .n. pōt præceptū cōtinentię repugnare creationi, & nature, quin cōsiliū quoq; cōtinentiæ eidē nature repugnet. Repugnat itē creationi, creature & nature, cū ait idem Apostolus, solutus es ab vxore, noli querere vxorē. hoc .n. vt sanctus quoq; Sixtus obseruauit, ad exhortationē virginitatis referendū est: quare nemo, inquit, euidentis sententię intellectū falsa interpretatione corrūpat. & paulo post quasi redarguens eos, qui cū Tubingēsi doctore isto, & cum cæteris Lutheranorum magistris tradunt, cum creatione, creatura, & natura pugnare legem continentiæ sacris quidem ordinibus impositam, reliquis vero solutis ac liberis non impositam, sed ad inuitandum eos suauiter, & laudabiliter propositam, subiungit; Et ne quis diceret, quomodo ergo stare poterit mundus? præuenit in sequentibus dicens præterit enim figura huius mundi: hoc est dicere, nolite, de eo solliciti esse, qui præterit: volo vos sine sollicitudine esse. debemus, & nos velle, quod Paulus; Qui sine vxore est, sollicitus est, quę sunt dei, quomodo placeat deo. Et rursus paulo post, Quomodo, inquit, stabit mundus? quomodo humani generis origo consistet, si procreationis causa non fuerit? satis prouide, & rationabiliter, & prudenter. hoc ergo Christus non vidit quando omnibus voluntate castitatis generaliter maximum præmium promittendo, omnes sine dubio esse tales optauit. nec .n. gratiosus, aut personarum acceptor fuisse credendus est, vt eius præmij, cuius aliquos esse dignos voluit, non omnes optauerit. Sed forte dum nimio castitatis occupatur amore, mundi, & creaturę statum oblitus est. O si illo tempore tales, quales nunc sunt, consiliarios habuisset, quid faceret? putas, credendo vitam suam reformaret? & quod castitati pollicitus est, nubentibus promississet? O nimia, & intolerabilis humanę stoliditatis audacia, quæ vsque adeo

adeo prorumpis, vt te sapientiore deo iudices. & paulo post, quæ stoliditas est, non magis homines simpliciter seruare quod sciunt, quam argue re quod nesciunt? deinde, quid tantum de mundo sollicitus es? vel quomodo te, vt alienū odisse poterit, cuius procurator existis? Eritis, inquit, odio omnibus hominibus propter nomen meum; quibus? mundanis, ni fallor, atque carnalibus, qui nos idcirco odio habent, quia videmur aspernari, quod diligunt. Et quomodo non diligit mundum, qui mauult præmium virginitatis amittere, quam mundi statum deperire? Et iterū paulo post sic dicis, quomodo stabit mundus? quasi æternitatem eius legeris, aut ita à deo constitutum scias, vt perpetuo perseverare possit: aut si certus es, cum quandoque finiri posse, quid de eius stabilitate sollicitus es? hætenus responsū sit, & quidem à grauiissimo, ac sanctissimo auctore Sixto martyre ijs, qui creationis, & creaturę mundi, & naturę aduersus sanctum, & diuinum cœlibatum patroni, & defensores videri volunt.

Defensio doctrinæ de obseruatione vniformi paschali: & quæ eius causa, ac necessitas: itē de obseruatione vniformi diei dominici: & cur eam Magdeburgenses non audeant reprehendere. Cap. 17.

Ed respondeamus deinceps ad reliquas accusationes doctrinæ epistolæ. & de vniformi, inquit, obseruatione paschali Pij epist. 1. & Vict. epist. 1. Sic hanc etiam legem Apostolicam ecclesię catholicę traditā de celebrando sanctā resurrectionē Domini primo Dominico post æquinoctium, & decimam quartam Lunam occurrente, inter traditiones humanas, quas Magdeburgenses fingunt, & inter laqueos conscientię, quos somniant, & inter commentitios cultus falsi meriti referunt, nulla alia auctoritate, nisi sua apud suos vtentes, quę satis est apud eos, donec vtrique resipiscant, si dominus voluerit, à laqueis Diaboli, à quo capti tenentur, ad ipsius voluntatem. Interrogabo ergo vos Magdeburgenses, vnde didicistis, transacto æquinoctio, die Dominico post decimam quartam lunam proximo, pascha celebrare? non enim cum Iudæis celebratis. Vnde ergo didicistis? aut si hunc vobis ritum maiores vestri tradiderunt, vt ab initio ipsi acceperunt: vos tamen non necessarium, vt catholicum, & apostolicū putatis, cur non audetis violare? cur non audetis suadere populis, ne pascha die Dominico post 14. Lunam celebrēt? cur inquam, nisi quia nō permittit misericors dominus, vt tantum insaniatis? cur vniformitatem (vt vocabulo vestro utar) obseruationis paschalis damnatis, quam violare tanquam necessariam, non audetis? aut cur non creditis, traditam esse à sanctis Apostolis hanc vniformitatem, quam tanta religione per vniuersas Orientis, & Occidentis ecclesias custodiri auditis? & quæ tam necessaria ab ecclesia catholica iudicata est, vt 318. Patrū synodus Nicæna ob Ariam sectam, & controuersiam de pascha habita fuerit? hoc enim testatur magnus Athanasius in epistola ad episcopos Africanos: & subiungit, eo quod Syri, Cilices, & qui in Mesopotamia degunt, nobiscum dissentiebāt in temporibus paschæ, quod eodem die cum Iudæis celebrabant. Sed gratiæ, inquit, domino nostro, quia, & de fide, & de sacro illo festo in concordia itum est. Sed recitemus de codice vetustissimo, qui est in bibliotheca vaticana, decretū ipsum de pascha excerptū ex actis synodi Nicenę a Ioāne cognomento ἀπὸ σχολῆς patriarcha Constantinopolitano, qui Imperatore

In ijs, quæ Magdebur. tradunt, nulla alia auctoritate nisi sua apud suos vtuntur.

Magd. & cæteri Luth. tamen si inuiti ritum, tamen non celebrādi Pascha Iudæis, vt à maioribus acceperunt nobiscum tenent.

Cur magistri Luth. non audeant suadere populis, vt diē celebrandi Pascha mutent, ne existimetur necessarius.

Quam necessaria iudicata fuerit ab ecclesia catholica vniformis celebratio Paschæ.

peratore Iustiniano decreta synodorum colligit, & in vnum volumen cōtulit τῆς ἀγίας συνόδου ἐν νικαία περὶ τῆ ἀγίου πάσχα. πέπρακται δὲ οὕτως τὰ δοξαζόμενα παρὰ τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ σιωληθούσιν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆ θεοσεβούς καὶ μεγάλου βασιλέως κωνσταντίνου, ὃς οὐ μόνον τῶ προγεγραμμένῃ ἐπισκόπους ἐς ταυτὸν ἀρμόνῳ ποιούμενος τῶ εἶνα ἡμῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ συμπαρῶν τῆ τούτων ἀμηνύσει συζητᾷ τὰ συμφρονῶν τῆ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ, ἐπαδὴ τοίνυν ἕβεται ἡμεῖς τῶ πράγματι περὶ τῶ δᾶν συμφρονῶν ἄγαν τὸ πάσχα ἅπασαν πλὴ ὑποῦρανον ἡμεῖς τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφρονῶν ποιῶντα ῥωμαίοις καὶ ἀλεξανδρίνοις, ἐν δὲ κλίματι τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦν, ἔδοξε πάσης ζήλῆσεως περιουρεθείσης καὶ ἀντιλογίας οὕτως ἄγαν καὶ τῶ ἀδελφῶν τῶ ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἄγουσι ῥωμαῖοι καὶ ἀλεξανδρίνοι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. καὶ ὑπέγραψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς οἱ διαφωνωτῆρες πρὸς τῶ ἄλλοις. interpretemur latine propter eos, qui græce ignorant, Ex synodo Nicena de pascha, Sic autē acta sunt, quæ omnibus placuerūt, qui in sancta synodo conuenerunt temporibus pij in deum, & magni Imperatoris Constantini, qui non solum episcopos superius descriptos in vnum congregauit, vt pacem nostræ genti faciat, sed, & ipse in eorum cœtu presens conquirat, quæ ecclesiæ catholicæ conducunt. Quia igitur, post quā excussum, & expensum est, oportere, ab vniuersis, qui sub cœlo sunt, vno modo agitari Pascha, inuentæ sunt tres partes orbis, quæ pascha concorditer agunt, vt Romani, & Alexandrini; vna vero Orientis dubitat, & disceptat, visum est, vt sublata omni quæstione, & controuersia, sic etiam agant fratres, qui in Oriēte sunt, vt Romani, & Alexandrini, ac cæteri omnes, vt omnes vno die pascha celebrēt. Et subscripserunt omnes Orientales, qui ab alijs discrepabant. Hactenus ex synodo Nicena, quæ in vniuersi modi obseruatione paschali, quam Magdeburgen. in epist. Pij & Victoris damnant, nihil nouum statuit, nisi, vt qui in Oriente discordabant cum reliquis omnibus cuncti orbis, qui iam olim sicut Romani, & Alexandrini pascha agebant, nō discordarent. congruit cū hoc decreto epistola eiusdē conc. Niceni ad Alex. ecclesiā, & Aegyptum in lib. 1. Theod. cap. 9. An igitur audebunt amplius Magdeburgen. synodo Nicenæ contradicere? aut quod statuit, condemnare, aut iam olim ante tempora synodi Nicenæ vni formem obseruationem paschalē in cunctis cuncti orbis ecclesijs fuisse, negabunt? mirifice itaque congruit hoc decretum synodi Nicenæ cū epistola Victoris Pont. quam Magdebur. negāt, in qua ad episcopum illius Alexandriæ, quæ in Asia est in Oriente, Theophilum ante synodum Nicæ nam annis amplius 250. scripserat, vt eodem die pascha agerent, quo Romani agebant. Sed quia idcirco negabatis hanc vniuersitatem paschalis obseruationis, quia non credebatis necessariam esse, & libertati euangelij, quam Apostoli prædicarunt, repugnare vobis videbatur, cōsideremus paulisper causam huius vniuersitatis, vt ex causa necessitatem intelligatis. Quia enim Iudæi Christum in festo suo paschali captum, crucifixerūt, vt sicut sancti Apostoli in 5. libro Clementis de Constitutionibus Apostolicis interpretati sunt, impleretur scriptura, quæ in psal. 73. dicit, Posuerunt signa in medio solemnitate sue, & non cognouerunt; Debemus, inquit, nos eorum interitum, cum isti festum agitant, flere; siquidem, & dominus super ipsis fleuit, quod tempus visitationis non cognouissent. Ob hanc igitur causam sancti Apostoli, vt eis dominus præcepit, nobis tradiderunt, vt transfacto æquinoctio post 14. Lunam, à qua Iudæi festum suum agitare cœperūt, transfactis diebus nostri ieiunij, ac nri fletus pro peccatis nostris,

Decretum synodi Nicenæ de celebratione Paschæ.

Ex causa vniuersitatis celebrationis paschæ intelligitur eius necessitas

Psal. 73.

nostris, & ruina Iudæorum primo die Dominico sequēte, pascha nostrum gloriosum vniuersi obseruatione celebrarem; ne vnquam contingeret, vt cum illi in festo suo lætabantur, & vsque in hodiernum diem Iudæi lætātur, nos etiam cum illis in pascha nostro lætaremur. Queramus ergo nunc à Magdeburgensibus, an hanc causam vniuersi obseruationis paschalis ad seruitutē pertinere existiment, an potius ad charitatem, & pietatē, & ecclesiasticæ religionis deuotionē? an non decet, vt Leo Magnus ad Episcopos Galliarum, & Hispaniarū scripsit, vt diuinæ pacis confortio, sicut vna fide iungimur, ita vna solemnitate feriemur? & ne, vt idem ait, ecclesiastica deuotio aliquo turbetur incerto? Si vniuersi obseruatio paschalis, quam damnatis, non est necessaria, vt diuina, & Apostolica, pertinetque, vt dicitis, ad humanæ traditionis seruitutem; ergo humana traditio est, ac minime necessaria, ne cum Iudæis pascha celebremus, quod necesse est, vt euenire possit, si libera est obseruatio. Iudaizemus ergo, & cum Iudæis lætemur. ac rursus, qui cum Iudæis in festo paschæ lætamur, quia iā, vt Paulus Galatis scripsit, vniuersæ legis debitores sumus, agnum quoque cum azimis, & reliqua omni cerimonia Mosaica comedamus. O Scribas doctos in regno cœlorum, quā belle profertis noua, & vetera de thesauro sanctæ scripturæ, & paternæ traditionis. Nos cum diem solemnitate paschalis vniuersim obseruamus, non propter ipsum diem, qui solis, ac cœli conuersione conficitur, obseruamus: alioqui ad solis iam, ac cœli, ceu elementorum culturam pertinere hoc videretur, vt, id pertinebat, quod illi Galatæ faciebant, obseruantes dies, menses, tempora, & annos, qui illorum conuersione fiunt: sed potius obseruamus propter gloriam dominicæ resurrectionis, quæ post obseruationem decime quartæ Lunæ proximo die Dominico propter nostram iustificationem, & salutem facta est. Qui enim de hoc die solemnitate paschalis propter mysterium resurrectionis Domini, ac salutis nostræ dixit per Prophetam, vt ecclesia catholica secundum traditionem maiorum interpretata est, Hæc dies, quam fecit dominus; exultemus, & lætemur in ea: & rursus in eodem psalmo, Cōstituite dies solemnes in condensis vsq; ad cornu altaris, nonne hunc diē salutis nostræ ad agendas gratias, & exultandum, ac capiendum in eo letitiam ad Dei gloriam, vniuersim obseruari, iuste, & sancte voluit? Interrogemus adhuc ministros, & superintendentes Lutheranorū, si nos singulis diebus Dominicis memoriam gloriosæ resurrectionis feriendo, & diuinis officijs seruiendo, vniuersi religione obseruamus, ex quo factum est, vt illum ipsum psalmum 117. quo prophetia resurrectionis, & paschalis solemnitate continetur, diebus Dominicis omnes ecclesiæ catholicorum canant; an non oportuit semel singulis annis vnum insignem diem dominicum huius solēnitatis vniuersi quoque obseruatione celebrare? vt sicut semel mortuus est Dominus noster, & semel resurrexit, semel quoque passio eius lugendo, & semel resurrectio lætando, celebretur? An, qui dixit, Hæc dies, quam fecit dominus: hoc dixit, vt ab alijs diebus distingueret, quasi non omnes fecerit? aut qui dixit per eundem prophetam de hoc ipso die resurrectionis, Abraham exaltauit, vt videret diem meum, vidit, & gauisus est, significauit ne aliquē diem esse, qui non sit suus, & à se factus? quis hoc dicat? dies enim resurrectionis, quā Abraham in Isaac iam secundum deliberationem patris mortuo sine interitu, & ad vitam

Leo magnus.

Secundum doctrinam Magdeburgensium est ius daizare. Gal. 5.

Gal. 4.

Prophetia de solemnitate paschali.

Psal. 117.

De vniuersi obseruatione diei Domini

vitam vocē Angeli reuocato, tanquam in typo cum ingenti gaudio expressam vidit, vnde illum in parabolam Christi scilicet mortui, & resuscitati, sicut Apostolus ait, accepit, ille, inquam, dies propter singulare beneficium salutis, & consurrectionis nostrę in eo die factę dies Domini, & à Domino factus dicitur. Obseruatio ergo Dominici diei toto anno vniformis per omnes mundi ecclesias, nec ad culturam astrorū, nec ad superstitionem obseruationis paganicę dierum, mensium, & annorum, nec ad umbras Iudaicas, quę iam præterierunt, pertinet, sed ad pietatem, & religionem, ac gratam memoriã diuinorum beneficiorum, & ad diuinã misericordię recordationem proficit: nec ad traditiones humanas, nec ad seruitutem referri potest. Nisi forte beatum Ioannem supersticiosum, & traditionis humanę auctorem putatis, quia diem Dominicum obseruauit. non enim dixit in Apocalipsi sua; Vidi in quodam die, sed in Domini co die. diem vero Dominicum appellauit, qui, vt Eusebius Alexandrinus antiquissimus pater, in homilia de die Dominico notauit, ante passionem Domini primus dies appellabatur: postquam vero eo die resurrexit, vocatus est Dominicus. cuius vniformem obseruationem tam necessariam, & tam religiosam idem Dominus esse voluit, vt ne quis aut ignoraret, aut discreparet, voluerit de se Domino diem Dominicum vocari, de quo, vt dixi, prophetice scriptum est: Hęc dies, quam fecit Dominus. Cur igitur vniformis obseruatio paschalis, quę semel fit per annum, à Magdeburgensibus reprehendit in epist. Pij, & Victoris? aut si hanc, quę semel fit per annum, reprehendunt; cur vniformem obseruationem diei Dominici, quę per vniuersum annum octauo quoque die replicatur, reprehendere non audent? credo, lapidationem à populis metuunt. non enim permittit Dominus, vt sic isti pereant, quos adhuc ad pœnitentiam expectat. Sed hic dicere solent isti, se etiam aliquam obseruationem dierum retinere, non tamē, quasi in ferijs sit religio: aut quasi fas nō sit, tunc laborare; sed quia ratio, siue respectus politię, & ordinis, non dierum, habeatur. hęc enim nuper legi in Commentarijs Augustini Marlorati Calviniani in epist. ad Galatas. Sed respondeant mihi, quęso, Magdeburgenses, pro se, & pro Marlorato, politia ista, quam dicit iste, est ne politia Christiana, cuius respectus habeatur? Si est, & nos hoc quoque dicimus, omnem diem Dominicum obseruari non propter ipsum diem, neque propter ipsius diei veluti elementa, & principia, ex quibus dies existit; fuerit hoc Gentilium, & illorum Galatarum, quos Paulus reprehendit; neque propter umbras futurorum; fuerit hoc Iudæorum: sed quia ratio Christianę politię, & ratio ordinis ecclesiastici cultus sic secundum diuinam, & Apostolicam traditionem postulat, vt beneficium salutis nostrę, id est, resurrectionem Domini grata, & pia, ac crebra memoria vno modo pro omnem Dominicū diem, & quotannis adhuc semel paschali obseruatione solemnī, vno item modo, & tempore, ac die celebremus. Vnde Clemens Romanus lib. 7. de Constitut. Apost. quem de politia inscripsit, id est, de vita communi Christiana, omnem Dominicum diem resurrectioni Domini dicatum, obseruare in laudem Dei præcipit: hoc die, qui laborat, non ipsum diem offendit, sed Dominum, cui dicatus est. Vnde idem Eusebius Alexandrinus, cuius paulo ante memini, in eadem homilia περί κυριακής, id est, de Dominico in eos, qui pauperum operas die Dominico conducere, beneficentię, & ele-

Hcb. 12.

Apoc. 1.

Eusebius Alexandri. de die Dominico.

Cur Magdeb. obseruationē, vniformē Dominici diei nō audeant reprehendere.

Quid excusare soleant hæretici in obseruatione sua dierum.

Constitutio Apostolica de die Domenico festo.

Eusebius Alexandrinus.

& eleemosinę loco ponebant, qui (inquit) dicant, *χάριν δὴ δὲν ὑποπίνατε* agite adiuuemus hodie pauperes, non intelligentes grauius se peccare. nemo enim qui aliena rapiat, & pauperi impertiat, mercedem accipiet. Sic tu diem dei ne fureris, ne cum pauperi tribuens, mercede careas. Vis pauperem adiuuare? ne diem dei eripias: sed diem tuum illi præbe. cum tui serui, tuique mercenarij, atque adeo boues tui operas tibi dant, tunc pauperibus opem feras. Sin autē quiete eos priuaueris, vt eis præbeas, scit deus, cuius sit labor. Ne mandatum dei transeas: ne scripturā audire delinas, ne furto diem Dei tollas: ne quiete Dominici mercenarios, & seruos tuos spolies. hęc Eusebius Hactenus de obseruatione paschali, & de obseruatione item vniformi omnium dierum Dominicorum, quę ad illā vniformem paschalem obseruationem Domini, & sanctorum Apostolorum traditionem pertinet. De obseruatione vero dierum festorum, quibus memorias sanctorum celebramus, similiter non pertinere ad obseruationem dierum, quam Paulus in epistola ad Galatas, & Colossen. prohibet, etsi Lutherani omnes negent, aperte tamen docet scriptura sancta, ecclesia catholica interprete. vt cum Apostolus precipit, inquit in epist. ad Heb. Mementote prepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Ecclesia enim catholica tā per Orientem, quam per Occidentem vbiq; memoriã sanctorum diebus, quibus ex vita, bonam confessionem confitentes, exierunt, festiue celebrat: an non est hoc meminisse præpositorum nostrorum, & in eorum exitum intueri ad imitandum fidem, & sanctitatem eorum? rursus idem Clemens Romanus lib. 5. de Constit. Apostolorum in eorū persona præcipit obseruare dies festos Apostolorum ad celebrandas eorū laudes in Dei nostri cultū. Si quis vero existimet esse hęc *κακοπρασίαν*, id est, ineptam fictionem quasi non conueniret, vt quidam dicunt, Apostolorum modestiæ, vt dies sibi dicatos festos agitare præciperent, respondeat, quęso, iste, quid, ad modestiã interesse putet, dicere; imitatores mei estote, sicut, & ego Christi, quod Paulus dixit non immodeste, nisi forte hoc etiã negaturus est; an dicere, In diebus exitus nostri celebrate memorias nostras ad laudē Dei, qui nos dedit vobis magistros, in quorū exitum intuentes, fidem nostram imitemini. Sic ergo Apostoli diem exitus sui celebrare iusserunt, vt diē exitus Iacobi fratris Domini, & idē exitus Stephani protomartyris in eodem libro de Constit. Apost. festos agitare iusserunt. Denique sicut Dominus in euangelio Matthei dixit, Qui recipit vos, me recipit: & qui recipit Prophetā in nomine Prophetę, id est, quia propheta Dei est, mercedem prophetę accipiet: & qui recipit iustū in nomine iusti, id est, quia iustus Dei est, mercedem iusti accipiet, id est, cum propheta, & iusto remunerabitur. Iubet enim, ait Eusebius Alexandrinus, recipere prophetam, & iustum, non solum, vt illis beneficiamus, sed etiam, vt ab illis adiuuemur, premiū à Deo ferētes. Similiter ergo qui celebrat, & laudat Martyres, & sanctos in nomine sanctorum, id est, quia sancti Dei sunt, mercedem cum eis accipiet. Sed recitemus quę idē Eusebius Alexan. in homilia de sanctis colendis, scripsit *διὰ τοῦτο δὲ, ἐκέλευσεν ἡμῖν ἐπιτελεῖν τὰς τῶν ἁγίων μνάσας, ἵνα δεξάμενοι τοὺς ὕμνους καὶ ἀκούσαντες τὰ ἐγκώμια δυσωπήσωσι τὸν φιλόανθρωπον θεὸν δεξασθαι χρόνιους ὀφθαλμοὺς ἡμῶν. χρὴ οὖν τὰς μνάσας ἐπιτελεῖν τῶν ἁγίων ἐπιτελεῖν ἀντὶς μετὰ πολλῆς ὀφθαλμίας*, ob hęc igitur

De obseruatione dierum sanctorum, quibus memorię sanctorum secundum scripturā celebrantur.

Hcb. 13.

Constitutio Apostolica de diebus festis sanctorum.

1. Cor. 11.

Matth. 10.

Eusebius Alexand. de sanctorum colendis.

igitur, inquit, causam præcepit nobis memorias sanctorum celebrare, ut acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, ut preces nostras caducas admittat. Oportet ergo, ut qui memorias sanctorum celebramus, multa religione, ac reuerentia eas celebremus. Præcipit deinde inuitare pauperes in eiusmodi diebus ad prandium, *καὶ λογισασθαι, ὅτι μαρτυρῆς εἰσὶν οἱ ἀριστῶντες*, id est, & existimare martyres esse eos, qui prandent, Etenim si qui recipit, inquit, pauperes in nomine Christi, Christum recipit sicut ipse dixit, profecto, qui in nomine martyrum eos ipsos pauperes recipit, martyres recipit; & mercedem cum sanctis habet: sicut idem dominus dixit, qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Sic sanctus Eusebius Alexan. de sanctis colendis, & orandis sensit, & scripsit ex traditione Apostolica, quam in ecclesia Alexandrina reperit. quæ obseruatio dierum ad colendos, & celebrandos sanctos usque in hodiernum diem per omnes ecclesias Orientis, & Occidentis viget. Fuit autem hic Eusebius, ne antiquitatem eius Magd. ignorent, ante annos 1300. quæ Antherus 20. post Petrum Pontifex scribit in epistola sua, translatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam, ut igitur hunc locum finiam, si sancti cum in terra essent, legatione sicut Apost. ait, pro nobis fungebantur, cur non item in coelo, ac multo etiam magis fungantur? præsertim cum vita coelestis sanctorum, ut magnus Athanasius ait, tota sit *ἕμνος ἀλλοτῶς, ἕως ἀπαύστος βίχῃ ἐπιμονος*, id est, perpetua laus, amor sine intermissione, & continua precatio.

De obseruatione dierum ad ieiunandum, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodo sit secundum scripturas; & rursus de obseruatione paschali item secundum scripturam. Cap. 18.

Est præterea, alia obseruatio dierum ad ieiunandum vitæ Christianæ utilis, quam Lutherani omnes similiter, ut illam festorum negant. Tradunt enim, ieiunandum quidem esse necessitate corporis castigandi, ne superbiat contra spiritum, sed non secundum regulam, & præceptum. sic enim ait idem Augusti. Marloratus in Comment. epist. ad Galatas, qui, ut audio, dignum iam pridem suo ministerio sortitus est exitum, id est, suspendium. Sed quod sit obseruatio ista dierum ad ieiunandum, non ad elementa mundi pertinens, neque ad paganitatem, neque ad Iudaicas umbras, sed ad regulam, & præceptum vitæ Christianæ, & catholici ordinis secundum Christi, & Apostolorum eius traditionem, ipsa etiam ecclesia catholica per omnes mundi partes ubique testis, & interpres est, & quidem diuinæ auctoritatis. Quod enim Dominus in euangelio dixit, cum responderet Phariseis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini non ieiunarent, ut discipuli Ioannis, Venient dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus; quis est nunc præter istos, aut olim fuit præter Aerium hæreticum; qui tunc non videret, aut nunc non videat impletum esse in ecclesia catholica? aut quis neget pertinere ad obseruationem dierum secundum regulam, quod Dominus dixit, ieiunabunt in illis diebus; qui enim isti dies sunt, quibus ablatus fuit? nonne quarta feria & sexta? quarta enim factum est principium auferendi eum, siquidem eo die facta est pactio à Iuda cum Iudæis de prodendo Domino, sexta vero crucifixus est, quibus diebus per omnes ecclesias totius Orientis semper ab initio ieiunatum est, & usque in hodiernum diem ieiunatur, sicut illis à sanctis

etis Apostolis traditum est. ecclesijs vero Occidentis, ut earum deuotioni magis congruere visum est, ieiunium sancti Apostoli sexta feria traderunt, & pro quarta feria, sabbato: his enim diebus sexta, inquam, feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam sublatus est de medio, in sepulchro iacuit, uniformi obseruatione secundum regulam ecclesiasticam, quotquot tenera ætas, aut aduersa valetudo non impedit, ieiunant, id est, a carne abstinent. Hoc enim est ieiunium quoddam, ut Ioannes Damascenus in libello de ieiunijs ad cometam notauit, quod portionale ieiunium dici potest, ut Tertullianus in libro contra Psychicos vocat: sed recitemus iam, quæ sanctus Epiphanius aduersus Aerium hæreticum libro tertio, tomo primo Panarij scripsit, qui obseruationem dierum ad ieiunandum negabat, ut intelligant Magdeburgenses, & reliqui magistri Lutheranorum, cuius auctoris hæresim; & quidem iam olim extinctam reuocare studeant. quid igitur Aerius aduersus Catholicos aiebat? Iudaicis fabulis, aiebat ille, addicti estis, non enim oportet Pascha celebrare, Pascha. nostrum immolatus est Christus. videamus deinceps, quam breuiter, & vehementer sanctus Epiphanius, & eum, & istos per scripturam redarguat. videamus, inquit, eum, qui dixit, Pascha nostrum immolatus est Christus, an ipse Pascha celebret? scriptum est enim in actis: & festinebat, si possibile esset, ut diem Pentecostes faceret Hierosolymis. quam, inquit Epiphanius Pentecostem celebrabat, si non Pascha celebrabat? Non iudicauit sanctus Epiphanius, opus esse longiore confutatione: vno vulnere confecit aduersarium. Sed urgeamus nos pluribus hunc locum: si Paulus non acceperat a Domino ullam obseruationem paschalem, & quidem uniformem, quam isti, ut Iudaicam, tollunt, ergo nec obseruationem Pentecostes habebat, nisi forte existimant isti, festinasse illum ad Pentecostem Iudaicam, ut iam non solum sine vlla necessitate, sed studiose etiam iudaizaret. Quod si obseruationem nouæ, & euangelicæ Pentecostes habebat, hæc vero ex paschali obseruatione necessario pendet, inde enim, & quidem uniformiter, ac secundum regulam quadragesimus dies ascensus in coelum, & quinquagesimus dies aduentus Spiritus sancti numeratur: ergo erat etiam Paulo obseruatio Paschalis uniformis. Etenim si non erat necesse, ut esset certa, & uniformis apud omnes credentes obseruatio paschalis, nec obseruatio Pentecostes, quomodo diceret Lucas, Festinabat, si fieri posset, ut Pentecostem Hierosolymis faceret, id est, celebraret? hoc enim significat *ἐπιτελεῖν*, quo etiam verbo in eodem loco usus est s. Epiphanius interpretas hunc locum scripturæ Act. 20. De certa igitur, & rata obseruatione Pentecostes, id est, quinquagesimi diei post paschalē obseruationem resurrectionis loquitur Lucas, alioqui non dixisset, Festinabat, neque. necesse fuisset Paulo, festinare. Et rursus in epist. 1. ad Cor. Permanebo, inquit. Ephesi usque ad Pentecostem, quid incertius dici poterat, si non erat in ecclesia Ephesi necessaria certa, & rata obseruatio Pentecostes? Quis sic loquitur, permanebo usque ad Pentecostem, si obseruatio Pentecostes libera est a certo die, ita ut pro voluntate, & nutu, aut tardius, aut citius, hoc aut illo die celebrari possit? quod si certa, ac præscripta erat, igitur obseruatio quoque paschalis, & Ephesi, & Hierosol. & ubique certa, & uniformis esse debebat. Quare si in epist. Pij, & Victoris hanc uniformem obseruationem paschalem vos Magdeburgenses damnatis, damnate simul eandem obseruationem

V V V uationem

Eusebius Alex.
de sanctis cele-
brandis, & orā-
dis.

2. Cor. 5.

De obseruatio-
ne dierum ad
ieiunandum.

Matth. 9.
Luc. 5.

Magistri Lu-
theranorum
hæresim Aerij
renouant con-
tra obseruati-
nem Paschæ,
& dierum ad
ieiunandum.

1. Cor. 5.

Act. 20.

Mad. Paulum
faciunt sine ne-
cessitate, & stu-
diose iudaizan-
tem.

1. Cor. 56.

uationem in epistola ad Corinth. & in Actibus Apostol. immo propter ipsam illam obseruationem negare has scripturas. Illud etiam hic addendum est, esto, festinauerit Paulus Hierosolymam, ut ad locum, & tempus Iudaicę Pentecostes occurreret, idque consulto; & accommodate ad infirmitatem fratrum, qui erant ex gente Iudęorum, eo scilicet consilio, & quidem prudenti, ac salutari, quo facilius, ac tutius eosdem fratres, dies obseruando, rursus a dierum obseruatione postea auocaret. ut Timotheum circuncidit, quo circuncisionem auferret: sacrificia adhibuit, ut ritum sacrificandi deleteret. Sic enim beatus Chrysostomus illam Pauli obseruationem Pentecostes accepit in homilia de vi miraculorum ad probandum resurrectionem Christi maiore quàm aspectus. in qua ita sententiam suam cõclulit *ἴδες συγκατάβασιν θεουμασίαν, χειρὸς παρατηρῆναι, ἵνα ἀνέλι χειρῶν παρατηρῆσιν. περιτομῶν περιτρίθυσιν ἵνα πάση περιτομῶν, θυσίαι, προσάγῃ, ἵνα καθεύη τῶν παρατηρῆσιν τῶν θυσίων.* ait enim idem auctor fuisse Apostolos more piscatorum, qui cum sentiunt, inquit, hamum a pisce deuoratum, non statim extrahunt. quin potius tandiu remittunt, & sequuntur, dū hamus bene infigitur: sic fit, ut captum piscem tuto extrahant. Concedamus ergo, si ita placet, illam Pauli festinationem pertinuisse ad hamum seruitutis œconomice iniectum: id est, referri posse ad obseruationem, in qua hærebant Iudaicę Pentecostes (tametsi ego quidem malim accipere cū sancto Epiphanio de noua Pentecoste noui testamenti, cum Spiritus Sanctus Hierosolymis super Apostolos specie linguarum ignearum descendit) at illud; Ephesi vsq; ad Pentecostem permanere, qui conuenit, ad Pentecostem Iudaicam referre? cum neq; posset extra Hierusalem sacrificiū fieri: neque sine sacrificio Iudaica Pentecoste secundum legem Leuitici celebrari? De obseruatione autem dierum ad ieiunandum, de qua paulo ante disserui, videte, quid etiam aduersus eundem Aerium hæreticū confortem vestrum, cum quo erit pars vestra, idem sanctus Epiphanius responderit, à quo, inquit, non assensum est in omnibus orbis terrarū regionibus, quod quarta, & sexta feria ieiunium est in Ecclesia definitum, ac præscriptum? & rursus idem Epiphanius in Compendio fidei catholicę, Quarta vero, inquit, & sexta ieiunium statutum est, tradideruntque Apostoli, ut ijs diebus ieiunia fierent, ita ut impleatur dictum hoc: cum ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, & non ut gratiam & beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus est, ieiunium constitutum est, sed ut confiteamur ad nostram salutem passionem Domini, quam pro nobis suscepit: & ut pro peccatis nostris, ieiuniorum nostrorū habeatur apud Deū bona ratio. hæc sanctus Epiphanius. Sed obijciamus nos rursus istis reprehensoribus, respondendi gratia aliam temporum, ac dierum in Ecclesia catholica, obseruationem ad lectionē sanctarū scripturarum accommodatam. quæ quidem non pertinet ad legem illam seruitutis, quæ non poterat iuxta conscientiam perfectum facere seruientem: & quæ non obediens statim occidebat, sed pertinet ad legē charitatis, quæ omnia refert ad perfectionem animarū. Etenim si quæcunq; scripta sunt ad nostram doctrinam, sicut Apostolus ait, scripta sunt, ut per patientiam, & cõsolationem scripturarum spem habeamus, profecto ratio capiendi utilitatem ex lectione scripturarum, ac ratio in scientia mysteriorum proficiendi postulabat, ut quia alia mysteria noui testamenti alijs temporibus,

Cogitur Mag. qua ratione negant epist. Pii, & Victoris propter obseruationem pascha lem, eadem negare scripturā

1. Cor. 16.

De obseruatione temporum ad lectionem scripturarū, & vnde profecta sit ratio alia alio tempore ex scriptura sãta legendi in ecclesia.

temporibus, celebrantur, accommodate ad illa ipsa mysteria lectio scripturarum per anni curriculum distribueretur. Hinc ecclesia Romana celebrata Natalé Domini mense Decēb. comodissime incipit a Nouembri legere prophetiã Ezech. vtpote qui in ænigmate electri, quod mixtæ naturę est, nec auro, nec argento dissimile, sed veluti ex vtroque, ut ait Theodoretus, temperatum, cuius modi est natura hominis non corpus solum, nec anima, sed vtrunque, & in ænigmate ignis vidit similitudinem gloriæ verbi incarnati; quam vere sancti Apostoli in monte viderunt. vidit etiam in ænigmate quatuor animalium, & rotarum, atque alarum angelos, & eorum in ministrando, atque cognoscendo proprietates, sicut diuinus Dionysius in cœlesti hierarchia cap. vlt. interpretatur; quæ visio angelorum ad mysterium quoque Aduentus Dei in carne pertinebat; sicut scriptum est, quod, nato Christo, subito facta est cum angelo multitudo militię cœlestis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Mattheo scriptum est, ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Accedit huc, quod frequenter hic propheta Ezechiel vocatur in sua prophetia filius hominis, quo admonebatur, ne esset immemor naturę suæ mortalis, qui ad tam excellentem alioqui visionem admitteretur. sic dominus frequenter se in euangelio filium hominis vocabat, ut veritatē naturæ suę ab Adam profectæ ostenderet, ut ex genealogia, quam Lucas texuit, constat: simulque admoneret, quomodo cum esset alioqui filius Dei, Dignatus tamen est fieri filius hominis. Post Ezechielem legitur Daniel, qui tempus Aduentus Christi ita diligenter notauit, ut annos etiam numeraret. Postea legitur prophetæ minores, quia omnes prophetæ vno spiritu prædicebant vocationem gentium, quę cœpta est in Aduentu Domini: & quia omnes, ut ait beatus Cyrillus, missi fuerant a Deo tanquam medici, ut populum terroribus, & nimis futurorum malorum curarent. omnes enim prænucciabant bella, vestitatem urbium, calamitatem, seruitutem, hostium sæuitiam, ac funesta omnia, sicut scriptum est, Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas: & lapidas eos, qui ad te missi sunt. sic Christus missus fuit, ut curaret languores populi, qui erat verus propheta, ac dominus prophetarum, ac tandem occisus est. hæc ratio legendi minores prophetas; ante Aduentum. in Aduentu autem, id est in Decembri vsque ad Natalē Domini legitur Esaias, quod hic propheta plura de Aduentu Domini, & de ijs, quæ in Aduentu suo operatus est, & de vocatione gentium, & frequentius, & copiosius, ac luculentius, & dilucidius, quàm reliqui prophete, prædixit. In Natali leguntur tres lectiones eiusdē Esaię, vna, in qua est illud, Puer natus est nobis, Puer datus est nobis: in altera est prophetia de sancto Ioanne Baptista præcurfore Iesu Christi, Ego vox clamantis in deserto: in tertia lectione est illud, ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Lectio Hieremię differtur in tempus passionis propter lamentationes. a Dominica post Natalem vsq; ad septuagesimam leguntur epist. Pauli, quia sicut Christus a rebus gestis vocatus est prophetice; Accelera spolia detrahare; festina prædari; siquidē statim ut natus est, antequam per etatē conueniret ei, scire appellare patrem, aut matrem, iuxta prophetiam Esaię. cepit virtutem Damasci, & spolia Samarię, id est, conuertit ad se gentes, relicta idololatria, idola enim, in quibus gentes cõ

De lectione Ezechielis, & Danielis, & minorum prophetarum.

Luc. 13.

Ec. 8.

Cur post Natalem vsque ad Septuag. legā. epist. Pauli.

Gen. 49.

Act. 9.

Rom. 15.

Cur a Septuagesima leg. ex Gen. in eccle.

Esa. 4.

Cur in Octaua Paschæ vsque ad octa. Pent. leguntur Acta Apost. Apoc. & epist. Cano.

Chrysoft. de tēpore lect. Act. Apostolorum.

Quod fieri miracula in nomine Iesu Christi post resurrectionem, quā si omnib. post resurrectionē apparuisset.

fidebant, vocat Propheta virtutem Damasci, quæ erat metropolis Syriæ Idolis deditissime, quod quidē p̄ductū est ad effectū in Magis, qui fuerūt ex Arabia, ad quā olim p̄tinebat Syria, vbi est Damascus. vt Tertu. in Apo logetico auctor est, sic inquam, Paulus de tribu Benjamin, secundum pro phetiam Iacob lupus fuit rapax, mane comedens p̄dā, & vespere diui dens spolia: quia cū esset spirans minarum, & cedis in discipulos domini, ferret que litteras principis sacerdotum Damascum ad synagogas ad capiendum Christianos, & ducendum eos captiuos Hierusalem, de via con uersus est ad fidē: & statim cœpit ex lupo fieri pastor, & recēter renatus Sa tanam spoliare, accedit huc, quod in epist. ad Rom. quæ legitur prima, sta tim in ipsa saluatione ortū domini ex genere Dauid celebrat: & in eadē epist. cōmemorat circuncisionem domini ad confirmandas promissiones patrum. Deinde quia cum venit Christus in mundum, etsi abundabat, vt Apost. ait, peccatū, omnes enim declinauerant, & omnis caro corruerat viam suā; siquidem vbiq; dæmones colebantur, Dominus tamen memor pacti sui, quod in diebus Noe fecerat, noluit delere terrā, sicut per Esaiā p̄misit inquit, sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iuravi, vt nō irascar tibi. non. n. venit Christus, vt iudicaret mūdū, sed vt saluaret, quin potius voluit nos alio modo mirabili liberare à peccati, diaboli, ac mortis serui tute, in quam propter peccatum Adē ventum erat, qua tenebamur vinc̄ti, cuius typus, ac figura fuerat illa seruitus Babylonica 60. annorum, libera re, in quā, per sacrificium, & oblationē corporis sui, idcirco valde opportu ne post Natalem Domini a Septuagesima incipit ecclesia legere Genesim in qua scriptum est de peccato primi parentis, in quo omnes peccauerūt: & quemadmodum omnis caro corruerat viam suam, & de Noe seruato, & de sacrificio eius, de pacto Dei, de vocatione Abraham, & iustificatione eius ex fide obedientiæ ad immolandum filium suum. In octaua Paschæ vsque ad octauam Pentecostes leguntur acta Apost. Apocalypsis, & epi stolæ Canonice. cur vero acta legantur, vt de his prius dicamus, rōem red dit beatus Chrysoftomus. Quærit enim in homilia, quam de ea re scripsit, cur miracula Apostolorum, quæ in eorum actis conscripta sunt, non post Pentecostem, cum illa facta sunt, in ecclesia legamus, sicut de cruce (in quit) legimus in die crucis; quin potius acta legimus statim post passionē? Quod vero obseruatio ista temporis ad legendum acta in ecclesia, neque Iudaica sit, neque noua, sed potius à sanctis Apostolis tradita, testis est idē Chrysoftomus: sic enim ait, videamus deinceps, cur acta Apostolorum tē pore Pentecostes legantur. Deinde subiungit causam, cur hoc quærat, *ἵνα ὅταν ἴδῃτε χαρῶν παρατήρησιν ἐνκαίμενών, μὴ νομίσητε πολὺ ἴσταν νοσῆν ἰουδαϊκῶ τῶν ἀποστόλων.* scilicet hæc est causa quæstionis positæ, vt cum videritis, in quit impositam nobis temporis obseruationem, ne existimetis, vitium Iudaicæ obseruationis Apostolos cepisse. Interpretemur ergo latine, quæ idem beatus Chrysoftomus in homilia, quā diximus, scripsit, vt ratio nem huius obseruationis explicaret. Post passionem, inquit, continuo re surrectionem prædicamus; resurrectionis vero fidem potissimum Aposto lorum faciunt miracula. idcirco patres, vt statim post crucē acta legerētur statuerunt: vt, scilicet continuo post passionē, resurrectionē ostendamus. vt si oculis suscitatus non vidisti, oculis fidei videas: si his, in quā, oculis nō vidisti, at illis miraculis videas. Quod vero facere in nomine illius mira cula

cula manifestius resurrectionis argumentum esset, quam si omnibus ho minibus suscitatus apparuisset, vel ex eo perspici potest, quod si aspectus fidem resurrectionis facturus fuisset, non recusasset, omnibus post resurre ctionem apparere. quod nihil tamen aspectus profuisset, facile intelligi potest ex Lazaro. Hunc enim cum iam quatuor diebus mortuum, tabefa ctum, & putrescentem, ac ligatum ad vitam reuocasset, & ante omniū ocu los viuum statuisset, non solum non persuasit illis, suscitatum esse, sed potius irritauit eos, ita vt voluerint illum occidere. Alterum itaq; suscita uit, & non crediderunt; se vero ipse si suscitasset, & omnibus apparuisset, an non rursus furore in eum perciti essent? Quare, vt eos illa infania, & fu rore liberaret, latebat: sed qui se ab eorum aspectu subducebat, per mira culorum effectus se eis ostendebat. Si quidem audire Petrum, cū aiebat, in nomine Iesu Christi surge, & ambula, non minus valebat ad probandū resurrexisse, quàm videre eum suscitatum. quod vel inde etiam probari potest, quod surrexit quidem Christus, ostenditq; se discipulis, inuentus tamen est, qui eis non crederet Thomas. Opusq; fuit, vt in fixuras clauorū manus mitteret: & latus tentaret. Quod si discipulus triennio cum Chri sto versatus, quo cum pransus fuerat, cuius miracula viderat, cuius verba audierat, quem suscitatum aspexerat, non prius tamē surrexisse credidit, quàm vulnera eius cerneret, quomodo orbis credidisset? Hęc Chrysoft. & reliqua in hanc sententiam, quæ prætermitto, ne longius fiat. Hactenus de obseruatione temporis ad lectionem Actorum in ecclesia, & quæ eius ra tio, & quàm sit vetusta. Post acta legitur Apocalypsis, quod, vt acta pro pter miracula Apostolorum, quæ in eis narrantur, ad probandam Christi resurrectionem maxime valent, sic Apocalypsis, id est, reuelatio Ioanni facta, testis est resurrectionis Christi certissimus. Ipse enim Ioannes testi monium perhibet, se vidisse, & audisse dicentem, noli timere, ego sum pri mus, & nouissimus, & viuus, & fui mortuus; & ecce sum viuens in sæcula sæculorum. Post Apocalypsim leguntur epistolæ catholicæ; quia tria hæc miracula, reuelationes, ac doctrina maximam vim habent ad probandam resurrectionem. nec enim nisi resurrexisset, in nomine eius sancti Aposto li miracula fecissent: neque reuelationes Ioannes vidisset: neque doctri nam de Christo, & mysterijs eius tradidissent. Ab Octaua Pentecostes vsque ad Calen. Augu. legitur ex libris Reg. & Paralip. tum quia sancti Apostoli, postquam per Aduentum sancti Spiritus induerunt virtutem ex alto, armis spiritualibus tecti, ad bella spiritualia profecti sunt, quorum fi guræ erāt illa regum Iuda, & Israel bella; omnia enim sicut Apostolus ait, in figura contingebant illis: tum, quia nihil æque fortes animos in eius modi bellis spiritualibus facit, vt fides resurrectionis Christi per hanc. n. scimus, quod qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit. vnde fit, vt facile propter Christum vitam contemnamus. Deinde, quia qui passio nes in huiusmodi bellis, ac pugnis vincunt, ij sunt, qui expulsis vitijs, virtu tes comparant, idcirco post lectionem ex libris Regum, & Paral. sequitur a prima Dominica Aug. vsque ad Cal. Septemb. lectio ex libris Prouer. Ecclesiaste, Sap. Ecclesiastico, qui panaretos a beato Hierony. dictus est, id est, de omni virtute liber, cuiusmodi sunt superiores libri Salomonis. Præterea, quia vt simus perfecti, & integri, in nullo deficientes, præcipit beatus Iacobus, vt patientia opus perfectum habeat, ob hanc causam cō-

De electione Apocalypsis, & epistolarū catholicarum in ecclesia.

Cur post octa. Pent. legatur in eccle. ex lib. Reg. & Paral.

1. Cor. 10. 2. Cor. 4.

De lectione Prouer. Eccl. Sap. & Eccle. stastici.

Iacob. 1.

De lectione ex
libris Maccha
bæorum.

mode adhibetur a Dominica prima Septemb. vsque ad Cal. Octob. lectio Iob, Tobia, Esther, & Esdræ; quod in his libris exempla perpeffionis maiorum, & tolerantia, ac diuinæ tandem opis, & liberationis contineatur. Denique quia vniuersa scripturæ sanctæ lectio eo demum spectat, vt ab ea docti, & exemplis patientiæ ab eadem instructi, ac spe futuræ vitæ fulti, parati simus ad repugnandum peccato vsque ad sanguinem, si opus sit, idcirco extrema lectio scripturæ sanctæ a Cal. Octobris vsque ad Cal. Nouemb. ex libris Macchabæorum sumitur; quod in his libris ingentia illa pericula narrentur, quibus se Hebræi pro legibus patrijs obiecerunt: ac mors septem fratrum, & matris, quam fortissimis animis, ne legem Dei violarent, sustinuerunt. Hactenus de obseruatione temporum ad lectionem scripturarum in ecclesia. quam quidem obseruationem cum prisca ecclesiarum consuetudo defendat, & ratio ei patrocinetur, satis eorum impiam temeritatem redarguit, qui omnem dierum, ac temporum obseruationem tantquam ad seruitutem veteris legis pertinentem ex ecclesia eiiciunt; vt Magdeburgen. facere conantur. Hactenus de obseruatione paschali, & de aliorum dierum, ad ieiunia, & lectiones scripturarum in ecclesia obseruationem.

Responsio ad accusationem epistolæ Aniceti; de radendo caput Clericis in modum sphaeræ; & de propria ratione tonsuræ: & quod tonsura non pertineat ad traditionem hominum, quam Apostolus in epistola ad Coloss. damnat; sed ad traditionem hominum secundum Christum, quam probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes, & Theorias tonsuræ Christianorum, quæ sit propria ratio eius in Clericis. Cap. 19.

Accusant postremo Magdeburgenses in epist. Aniceti, quod iubeat Clericis radere caput in modum sphaeræ. Hac enim accusatione existimarunt posse aucto ritatem detrahere toti epistolæ, in qua de ordinatione episcoporum continetur, & de Patriarchis constitutis à sanctis Apostolis, & de episcoporum iudicijs secundum traditionem Apostolicam Romano Pontifici referuatis, quæ quo sunt grauiora, quam illud de tonsione capitis, tanto sunt istis odiosiora. Sed videamus paulisper, quid isti de tonsura capitis Clericorum obieciant, & quid Pontifex Anicetus statuat: ac causam cum causa conferamus, si forte errorem agnoscant. hanc enim constitutionem Magdeburgenses ad traditiones humanas, & ad corruptionem doctrinæ de libertate Christiana, & ad laqueos conscientia pertinerere dicunt, ad quod caput multa, ad quæ iam suis locis responsum est, similiter retulerunt: vt hoc deinceps, ad quod ordine respondemus, referunt. ac primū quid illud reprehensores istos meminisse hic oportebat, quod beatus Aug. lib. 2. de doctrina Christiana scripsit; comoda, & necessaria hominū cū hominibus instituta esse, quæ cunq; in habitu, & cultu corporis ad sexus, vel honores discernendos differentia placuit. Quare qui hoc de raso capite Clericorum reprehenderūt, si rationi locū dedissent, hoc docere debebant, neq; comodum esse, neque cessarium ad discernendum eorum honorem, & gradum a laicis: quod cum non fecerint, quia neque potuerunt, satis hoc eos calumnie conuincit. sed recitemus, quæ Pontifex Anicetus ad episcopos Gallia scripsit. Prohibete, inquit, fratres, per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt Clerici, qui laicis, & simplicibus virtutis, honestatis, pudicitia, & grauitatis exemplar esse debent, ac

sc

se ipsos tanquam signum purioris vitæ, rudioribus ad imitationem prudenter exhibere, iuxta Apostolum, comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaeræ radant. deinde subiungit causam, quia sicut, inquit, discreti debent esse in conuersatione, ita, & in tonsura, & omni habitu discreti debent apparere. postea subiungit, hæc vobis, fratres, vt petistis, custodienda mittimus, & custodire præcipimus. Hactenus Anicetus. Intellexerant ergo episcopi Gallia iam inde a principio, quam esset necessarium, quo clerici omnes honestius, & innocentius viuerent, essentque (quod maxime episcopis, ac presbyteris conuenit) exemplum fidelium, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, in conuersatione, in castitate, in fide, in castitate, quam necessarium, inquam, esset, vt habitu a laicis discreti essent, id est, vt esset talis vniuersus habitus, qui clericos Deo proprie dedicatos & ministerio eius adscriptos deceret, quo semper, & omni loco admoneantur, vt sicut eorum cultus, & habitus differt a cultu laicorum, qui negotijs, & curis huius mundi implicantur, & cogitant, quæ mundi sunt, quomodo placeant vxoribus, sic quoque vita, & conuersatio clericorum non esset qualis sæcularium, sed multo religiosior, & honestior, vt ministros sanctæ ecclesiæ deceat. Cum igitur non nutrire comam omnibus etiam laicis, conueniat secundum Apostolum, ipsa etiam natura docente, turpe esse nutrire comam (quod enim in lege, quæ velamen habebat, quouique veniret Christus finis legis, & summa omnis voti, Nazareus comam sine ignominia iussu Dei nutriebant, donec compleretur votum, umbra erat futurorum) consentaneum rationi fuit, & diuine institutum, vt reuelata veritate per euangelium clerici non solum non nutrirent comam, quod laicorum quoque est, vt dixi, sed paulum etiam in summa parte capitis raderent, vt pote supra gradum laicorum posiri; ita vt non solum orent aperto capite, quod laici quoque secundum Apostolum facere debent, sed etiā aliquantulum raso, quod quidem nec in alia parte capitis, nec alia forma decentius, & aptius fieri potuit, quam in modum sphaeræ. Etenim si vir secundum Apostolum, non debet velare caput suum, quia, inquit, imago, & gloria Dei est, & eadem ratione non debet nutrire comam, quia nutrire comam est, quoddam velare, cum debeat clericus propter gratiam, quæ data est illi per impositionem manus, studere, vt sit magis expressa imago, & maior gloria Dei, id est, vt sit illi magis subiectus, hoc enim pertinet ad gloriam Dei, vt hoc loco Photius Constantinopolitanus in scholijs Pauli interpretatus est, nihil ergo neque rationi, neque naturæ, neq; scripturæ accommodatius, neque congruentius institui potuit, quam, vt clerici non solum non nutrirent comam, quod laicis quoque prohibitum est, sed insuper modicum etiam capitis in summo, decora rotunditate raderent ad recordationem maioris subiectionis, quam Deo pro dignatione maioris gradus debent. vt iam quod significat impositio manus, per quæ datur gratia hierarchice ordinatis, significat enim, vt tradit diuinus Dionysius, esse eos specialiter sub manu Dei protegente, a qua donum acceperunt, & cui subiecti in omni ministerio ecclesiastico, & omni actione tantquam duci esse debent, hoc, inquam, ipsum significet illa tonsura parua rotunda in vertice capitis, vbi manus imponuntur in ordinatione. sic etiam Nicæna synodus secunda intellexisse videtur, cum capite 14. prohibuit, ne essent in ecclesia lectores, qui sine impositione manus tonsuram haberent

Timo. 4.

Quid coma
Nazæorum
significaret.

Que ratio rade
di caput cle
ricis in summa
parte capitis
in modū spha
eræ conuenien
ter naturæ, scri
pturæ, & ratio
ni.

Photius Con
stant.

Diony. Areop.

Nicæna Syn. 2.

Tonsura index
impositionis
manus secundum
synodum
Nic. 2.

1. Cor. 11.

Theodoretus.

Quid respon-
dendum sit se-
cundum apost.
Magde. si per-
gant tonsuras
clericorum im-
probare.

rent, quasi esset tonsura index impositionis manus, ut in quo non esset impositio manus, tonsura esse non posset. sed reuertamur ad Paulum, & videamus postquam præcepit viris non nutrire comam, & orare in ecclesia aperto capite, & mulieribus velato, quid ad persuadendum subiunxerit. Si quis est, inquit, contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus nec ecclesie Dei: satis valida, inquit Theodoretus, ratio ad permouendos, ac flectendos etiam pugnacissimos, & contentionis studiosissimos, ait. non solum sibi hoc videri, sed omnibus ecclesijs Dei. Idem nos nunc exemplo Pauli vobis Magdebur. & cæteris omnibus Lutheranis respondeamus, si pergitis contentiosi esse, & huiusmodi tonsuras clericorum tollere, & improbare, nos talem consuetudinem non habemus, ne ecclesie Dei. Lustrate ecclesias Hispaniarum, & Galliarum, immo totius Occidentis, ac vestrae etiã nationis, quas hodie in Germania catholici habent tali clericorum habitu, & tonsura, quali eas ipsas ecclesias Patres, ac maiores vestri, a quorum fide recessistis, habuerunt. An si leuis fuisset, ac non potius grauissima hæc ratio consuetudinis ecclesiarum, eam Apostolus spiritum Dei habens, ad retundendam contradicentium pertinaciam de coma viris non nutrienda, produxisset? quæro, vnde Galli consuetudinem acceperunt, quã hodie in radenda summa parte capitis in modum sphaeræ omnes, qui impositionem manus in ordinatione acceperunt, religiose, & ecclesiastice seruant? vnde, inquam, nisi a sancto Aniceto martyre, & Pontifice, cuius epistola vsque in hodiernum diem seruata est? in quam quidem tunc fortassis aliquid ad obijciendum habere videremini, si quod in ea sanctus Pontifex Episcopis Galliarum scripsit, & iussit de distinguendo habitu clericorum a laicis, sicut iidem Episcopi, ut ex ipsa epistola perspicitur, petierat, & de radendo insuper caput in modum sphaeræ vsque in hodiernum diem non omnes summa religione seruarent. Quod si hanc constitutionem cum ratione alioqui, & natura, ac scriptura, ut docui, congruentem; quia tamẽ non fit in scriptura sancta, reijcitis, & vbi scriptum sit, ut radatur caput, quæritis, ego vicissim quæro, vbi scriptum sit, ut non radatur: sic. n. antiquissimus auctor, & acerrimus traditionum defensor Tertullianus in libro de corona militis ab ijs, qui quærebant, vbi scriptum esset, ut non coronemur more Gentilium, quæ erat quoque Apostolica traditio, rursus item quærit, vbi scriptum sit, ut coronemur? expostulantes enim, inquit, scripturæ patrocini-um in parte diuersa, præiudicant suæ quoque parti scripturæ patrocini-um adesse debere. Nã si ideo dicitur, coronari licere, aut in hac quæstione licere non radi clericos, quia scriptura non prohibeat, æque, inquit, retorquetur, ideo coronari non licere, & in nostra quæstione, licere radi, quia scriptura non iubeat coronari, sicut neque iubet non radi. Quid, inquit, faciet disciplina? an vtrunque reijciet, quasi neutrum præceptum sit? sed, quod non prohibetur, vltro permissum est: immo prohibetur, quod non vltro est permissum. & quandiu per hanc lineam ferram reciprocabimus, habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit? hæc si nulla scriptura determinauit, certe consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit, quomodo enim vsurpari quid potest, si traditum prius non est? etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, auctoritas scripta. ergo quæramus, an, & traditio non scripta, non debeat recipi? plane negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obserua-

obseruationum, quæ sine vllius scripturæ instrumento solius traditionis titulo exinde consuetudinis patrocini-um vindicamus. Hæc cruditissimus, & acutissimus Tertullianus, quibus ut illos in corona militis refutanda reuicuit, sic nos duobus verbis mutatis, in tonsura clerici defendenda istos reuincimus. Præterea dicite mihi, cum Paulus scripsit Tito, ut corrigeret, quæ deessent, & constitueret presbyteros per ciuitates, si, non permittebat, ut vllas constitutiones quamuis vtilis, & sanctas sanciret, neque consuetudinem vllam licet sanctam, & commodam introduceret, nisi, quæ in scriptura ostendi posset, cur non dixit, reliquisse illum, ut quæ iam constituta essent, & correctæ, seruari faceret; sed potius dixit, reliquisse illum, ut si quæ deessent præter correctæ, & iam constituta, illa insuper corrigeret, hoc enim significat præpositio in hoc verbo ἐπι-διωξέτω, sicut in verbo ἐπιδιωξέτωσιν significat præter diuisionem factam insuper diuidere, ut Apollonius Grammaticus notauit. Si quæcunque opus erant, in illa ipsa ad Titum epistola scribebat, cur ait nunc, ut quæ desunt, corrigas? an non satis aperte significat, non omnia a se constituta esse, quæcunque Cretensibus opus esse poterant? nec enim, ut ait sanctus Epiphanius libro tertio tomi primi contra hæreses, scribens aduersus Aerium, omnia statim Apostoli constituere potuerunt. Igitur cum Apostolus Tito præcipiebat, ut quæ deessent siue laicis, siue clericis ad viuendum, ut decebat, ea constitutionibus, & regulis corrigeret, siue ad cultum, & habitum, siue ad aliud quid pertinerent, an laqueos conscientijs iniicere, & libertatem Christianam corrumpere præcipiebat? aut quomodo corrigi poterant nisi nouis Constitutionibus? quas vos inuidioso verbo traditiones humanas vocare soletis, ut dum sic vocatis, tales esse credantur, quos decipitis, quales erant, quas Paulus Apostolus in epistola ad Colossenses. eodem verbo exprobat pseudoapostolis, cum ait, Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum. De philosophia enim inani fallacia permixta loquitur Apostolus; qualis erat illa multorum Gentilium philosophorum, de quibus Clemens Alexan. doctissimus auctor in sexto libro Stromatum, Alia, inquit, suffurati sunt ex nostris: alia male audierunt: in alijs autem aliqua quidem dixerunt, imitantes; sed ea non reddiderunt perfecta: alia quidem humana coniectura, & ratione, in quibus etiam labuntur, hæc Clemens. De huius modi, ergo hominum traditione, & doctrina fallaci loquebatur Apostolus, qualis erat eorum, qui, ut ex ijs, quæ paulo post dicit Apostolus, intelligi potest, ex natura, ac proprietatibus eorum, quæ lege Moysis interdicta erant, ne ederentur, docebant esse adhuc in nouo testamento ab eis abstinendum, ut sue, verbi gratia, quia sus, ut beatus Polycarpus in epistola ad Philippenses scripsit, cum vescitur, non agnoscit Dominum: cum autem esurit, tunc grunitu vocat Dominum: & rursus, si accipiat aliquid ad vescendum, iterum grunitu sistit. est quidem hæc natura suis, fatemur, falsum tamen est, vetare Moysen suilla vesci propter hanc proprietatem veram, quæ ex natura suis existit; quæ sic est ex elementorum concreione composita, ac temperata. immo in spiritu locutus est Moyses sicut idem Polycarpus in eadem epistola ait: iussitque; non vesci sue, id est, non adherere ijs, qui instar suum tantisper dum voluptatibus per-

Ad Tit. 1.

Appollonius
Gramma.

Epiphanius.

Coloss. 2.

Clemens Alex.

Cuius modi sit
traditio homi-
nũ quã apost.
in epist. ad Co-
loss. cõdemnat

Polycarpus ad
Philip.

fruantur, domini sui tanquā ingrati immemores sunt: cū vero egent, tunc Deū agnoscunt. Ipsa vero carne suilla vesci Moyses secundum litterā Iudæis prohibuit propter duritiam eorum, & umbram futurorum, quæ umbra cum iam præterierit, necesse est, ut simul lex illa de non vescendo de sita sit. similis ratio est in alijs cibis prohibitis, ut sepia, muræna, poly-po, quorum natura, ac proprietates est, ut idem Polycarpus notauit, non quidem natate, ut alij pisces natant, sed potius in ipso fundo tenebricofo, & in terra habitare. verum non propter hanc naturam, ut illi falso philosophabantur, Moyses eis vesci prohibebat, quasi nunc propter eandem causam abstinendum esset, siquidem eorum natura non sit mutata, quin potius in spiritu prohibere voluit semper, cū ijs versari, qui ad profundum impietatis instar illorum piscium descendissent. reuera autē ab illorum esu, tanquam ab immundis Iudæos tunc propter eorum duritiam arcebat; ut sicut ait Clemens in sexto libro de constitutionibus Apostolorum, dum eiusmodi obseruationum vinculis in cibis scilicet, & potibus, ac varijs baptismatibus, ut Apostolus ait, & alijs huiusmodi alligati tenebantur, & supplicijs propter transgressiones eorum erant obnoxij, Dei, qui eiusmodi vincula iniecisset, recordarentur, quousque veniret liberator, qui est Christus Saluator noster, qui nos a maledictio legis soluit, & legem impleuit, & illis iudicialibus, ac ritualibus partim sublatis, partim mutatis, legem naturalem non sustulit, sed confirmavit. Erant ergo illa vetera futurorum umbra, id est, umbra Christi liberatoris, & umbra eorum, quæ ad legem libertatis pertinent. Quod ergo Apostolus dixit, Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi huius; & paulo post, interiectis paucis, Nemo, inquit, vos iudicet in potu, & neomenia & cetera; clare iam docuit ista esse, in quibus quidam falso philosophari volebant; quasi propter causas aliquas, & proprietates naturales ea essent obseruanda. sed dicite mihi Magdeburgenses, qui eiusmodi traditionem hominum sustulit, & damnauit, quam Apostolus vocat traditionem hominum per philosophiam secundum inanem fallaciā, & elementa mundi, & non secundum Christum, an non clare reliquit, & probauit traditionem hominum secundum Christum? quorsum enim dixisset, secundum traditionem hominum, & non secundum Christum, si nullę esse poterant traditiones hominum non secundum elementa mundi, sed secundum Christum? Igitur qui tonsuram clericorum, tanquam traditionem hominum accusant, doceant hanc traditionem hominum, non esse secundum Christum: aut si ipsi docere non possunt, cedant nobis, qui docemus esse eam secundum Apostolum, qui spiritum Christi habebat. In Pauli enim locum de coma non nutrienda viris intuens Anicetus, scripsit ad episcopos Gallię, ut clerici, iuxta Paulum, comam non nutrirent; & de super caput in modum spherę raderent. Quare si scribit pater Augustinus in epistola ad Cassulanum loquens de varijs ritibus ecclesiasticis, in ijs rebus, de quibus nihil statuit scriptura diuina, morē populi, vel statuta maiorum pro lege tenenda esse, quid illum de spherica tonsura clericorum in summa parte capitis, dicturū fuisse putatis, cuius est omnium ecclesiarum totius mundi consuetudo, & statutum Apostolici Pontificis etiam aliquid in scriptura, affine, & cognatum de non nutrienda coma?

beatus

Clemens Ro.

Quæ causa tā multiplicium obseruationū de cibis, & potibus, & alijs huiusmodi in veteri lege ex Apost. constitutione.

Coloss. 1.

Quod traditionem hominum secundum Christum probet Apostolus.

Augustinus ad Cassulanum.

beatus quoque Basilius in regulis breuioribus cap. 1. in ijs, quę in sacris litteris non sunt scripta, necesse esse ait, alijs subijci propter Deum. Quod si Apostolus præcepit, inquiens: subiecti inuicem estote, in timore, quanto magis subiectos nos esse oportet ecclesiasticę consuetudini omnium ecclesiarum? quod quidem satis docuit Apostolus, cum contentiosis, & non obedientibus, in ritu virorum de non nutrienda coma, & mulierum de velando capite auctoritatem consuetudinis Ecclesiarum Dei obiecit, nos, inquiens, talem consuetudinem non habemus, nec ecclesię Dei. Illud præterea aduertendum est, quod Anicetus pontifex per epistolam ad episcopos Gallię, ipsis & eorum clericis præcepit, non hoc eum statuisse primum, facile iudicari posse ex reliquis ecclesijs tum Orientis, tum Occidentis. siquidem vbique terrarum clerici summum capitis spherice, id est rotunde radant, quod ex Apostolica traditione profectum fuisse, non potuit ignorare pontifex Anicetus, qui Polycarpum beati Ioannis euangelistę discipulum Romę vidit. Esse autem hanc traditionem Apostolicam testati sunt ante nongentos annos sanctus Isidorus Hispalensis, & eum secutus Rabanus Maurus, auctor sui seculi eruditissimus; item Ceolfridus Abbas in epistola ad Naitanum regem Pictauiorum in Britannia, quæ est in quinto libro historię Anglicę venerabilis Bedę. ex Græcis vero Germanus Constantinopolitanus in libro de mysterijs sacris. Quod vero alij aliam rationem huius Apostolicę traditionis, & ecclesiasticę consuetudinis in huiusmodi tonsura clericorum, quam vulgo coronam vocant, attulerint, nihil refert eiusdem mysterij varias, & multiplices theorias esse, ex quibus illas semper anteponendas esse iudico, quæ cum ratione, cum natura, & cum scriptura magis consentiunt: in quo quid mihi videretur, dixi supra. Neque vero, quia rationes traditionis huius attuli, quas assequi potui, si nullam assequi potuissem, idcirco minus firma traditio esset. sic enim idem Tertullianus in eodem libro de corona militis, de quo paulo ante memini, scripsit; Porro cum quæritur, cur quid obseruetur, obseruari inrerim constat. Ergo neque nullum, nec incertum videri potest delictum, quod committitur in obseruationem suo iam nomine vindicandam, & satis auctoritatem consensus patrocinio; plane sic tamen ut ratio quærenda sit, sed salua obseruatione, nec in destructionem eius, & sed in ædificationem potius, quo magis obserues, cum fueris etiam de ratione securus. Conuenit præterea cum theoria, & ratione, quam attuli, ut hoc quoque addam, nomen ipsum Papalitrę, quod hodie in ecclesijs Orientis vulgo tonsuram clericorum vocari audio, quia episcopi, & presbyteri per manus impositionem; quæ super caput fit, cuius symbolum, ut ante dixi, est clericorum tonsura, gratiã potestatis acceperunt in ordinatione ad mysteriũ redemptionis nostrę in mystici panis, & vini consecratione celebrandum. Lytron enim pretiũ redemptionis significat, & sacerdotes vocat papas. Hęc ergo gratia sacerdotibus data per impositionem manus super caput eorum, & per orationem consecratoriam, quia spiritualis est, & oculis videri extrinsecus non potest, & opus erat, ut signo quo piã laicos a sacerdotibus discernere possemus, non potuit a sanctis Apostolis, neque rationi, ut sapius dicã, neque naturæ, neque scripturæ conuenientius, & aptius signum reperiri, & institui, quã huiusmodi spherica tonsura in vertice capitis. Hanc gratiã potestatis verũ cibũ

Basilius.

Qui sint auctores, esse ex apostolica traditione ac tonsuram clericorum.

Quomodo in ecclesia Gregorum vocent, quam nos coronam, & quæ ratio uominis.

Xxx ij & verum

& verum potū mystici conuiuij, id est, mysteria corporis, & sanguinis per mysticā benedictionem conficiendi ad replendas animas sempiterna letitia, cuius potestatis est index tonsura capitis, vocasse videtur Esaias letitiam sempiternam super caput eorum, cum de sacerdotibus noui testamēti prophetaret, vt nos in libro 2. de hierarchicis ordinationis cap. 8. collato euangelio demonstrauius. Non enim de capite communi omnium Christianorū, qui est Christus, loquitur Propheta, sed de capite proprio sacerdotis cuiusque, in quo per impositionem manus sacerdos tantum ad hanc letitiam mysteriorum efficiendam ordinatur. hac ratione cessit nobis sacerdotibus in letitiā, vt ait Germanus Constantinopolitanus, quod legitur factum esse Petro Principi Apostolorum a gentibus, vt quali amēti, & infano caput ei ad irrisionem raderetur: etsi alij nō a Gentilibus, sed sponte sua attonsum esse aiunt, ad recordationem passionis Christi, cuius capiti spinea corona imposita fuit. Sed hęc recordatio communis omnium Christianorum esse debet, vt illud quoque omnium nostrum cōmune est, venditos fuisse sub peccato, & imperio diaboli, vt inimicos Dei, tanquā sub corona, vt olim hostes a Romanis vendebantur: item liberatos esse per Christum regem nostrum, commune est omnium fidelium; præterea etiam, esse regale sacerdotium spirituale videlicet, commune est omnium Christianorum ex baptismo: item esse Nazareos spirituales, quod verbū sanctos significat, qui debemus non nutrire comam, sed potius tōdere caput, postquam Christus caput nostrum venit, in quo completum est votū & promissio Patribus facta, ac velamen legis sublatum, commune est omnium laicorum fidelium: vt iam his de causis non sit clericorum propria corona, sed sit propria ex sola ordinatione. sola itaque impositio manus restat, quæ vt propria clericorum est, ita eorum est propria tonsura capitis in vertice, quæ ad illam proprie significandam, Apostolice instituta est, & hęc hæcenus. Deinceps de testibus.

Esai. 61.

Germanus Cō
stantinopolit.

Quo sit pro-
pria ratio ton-
suræ clericorū
inter tam mul-
tas, quæ ab ali-
is auctoribus
allatæ sunt, q̄
in omnes fide-
les conueniūt.

Responsio ad id, quod Magd. de Eusebio Casariensi, & Hieronymo, ac Damaso obijciunt, quod de epistolis Pontificum Apostolicorum non meminerint. & de quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo, quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo III. de epistolis pontificum Apostolicorum non meminerit, vbi aliorum posteriorum pontificū epistolas commemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorum earum auctoribus assignauit, & de decretis quibusdam epistolarum, quæ in ijs ipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur. Item de vno tantum teste a Magd. producto ad dicendum testimonium contra epistolas pont. & quid ille contra Hieronymi, & Damasi, quos citat, sententiam sinxerit, vt differentiam episcoporum, & presbyterorum tolleret. Cap. 20.

Confutatis iam, quantum mediocri diligentia potuimus, quæcunque in criminibus contra epistolas priscorum pontificum Centuriatores obiecerunt, aggrediamur locum de testibus, quos in easdem epistolas produxerunt: quorum testimonio, vt quibus maxime confidebant, in extrema parte accusationis suæ recitarūt; ne vllas partes boni accusatoris preuaricando prætermitterent. Respondebo igitur hic prius de vestris testibus; postea de nostris. Eusebius, inquit, earum epistolarum mentionem non facit, neque Hieronymus: cum tamen alia scripta cuiuslibet magni doctoris scrupulose etiam annotare soleant. Ecquod istud genus est producendi

22
22
22

producendi testes, qui nihil dicant, neque dicere possint, quia de quibus ijdem rogantur, nihil audierint? Sed nec illud mirum videri debet, non omnia omnium scripta ad notitiam, vel manus Eusebij, aut Hieronymi venisse. immo non nunquam interuallo non ita loginquo scripta etiam obsolescunt, & tanquam obliterateda nouis cedunt: quæ difficile sit postea, & si maxime velis, reperire. Epimenides poeta alio qui celebris post quinquaginta annos a multis non cognoscebatur, vt Marcus Varro lib. 6. de lingua latina testatur: Teucer Liuij post decem annos a multis item ignorabatur. Sed neq; scriptoris industria, ait idem auctor, reprehendēda est, quod Herois trituum, aut atuum non potuerit reperire, cum ipse tui tritui matrem non possis dicere. Qui multa dixerit commode, potius boni consulendum est, quàm qui aliquid nequiuert; reprehendēdum. Sunt hodie Romæ in bibliotheca Vaticana multa volumina epistolarum Pontificum superiorum, quæ Pontificatus cuiusque eorum acta, ac res gestas continent, vnde vulgo Registra vocantur, Gregorij vij. Innocentij iij. Honorij iij. Gregorij ix. Innocentij iij. Alexandri iij. Urbani iij. Clementis iij. Nicolai iij. Honorij iij. Bonifacii viij. Ioannis xxij. Clementis vj. Innocentij vj. Urbani v. Hęc vero, quia sunt manu scripta, & non dū a typographis vulgata, in paucissimorū hominum notitiam venerunt præter ea, quæ Gregorius ix. & Bonifacius viij. per pauca ex multis illis suorum antecessorum epistolis excerpta, compilarunt, & ad vsum iudiciorum ecclesiasticorum in locos communes, quos titulos vocant, distribuerunt. Quod si hęc fortassis altero sæculo, cum iam memoria nostræ ætatis testimonio esse nō poterit, in lucem ædantur, & in manus omnium veniant, & aliquis tunc ex Magdebur. ab inferis excitatus ix. libros Clementis vi. septem Innocentij vj. sex Urbani v. nouem Gregorij xi. ac decem Benedicti xij. in ius vocet, & eas epistolas falsas contendat, quod nulli superiorum temporū scriptores, immo nec ipsi Pontifices de eis meminerint, quas neque fortasse viderunt, an ideo falsæ, ac fictæ tunc erunt, quæ nunc sunt verissimæ, & quas oculis cernimus? sed vt ad Eusebium, & Hieronymum, quorum silentium nobis Magde. obiecerunt, redeamus, quia eorum manus, & oculos multos libros, & auctores fugisse adhuc fortasse more suo negabunt, dicant illi ipsi, quos testes citarunt, vt a suis isti testibus redarguantur. Eusebius lib. 5. Historiæ suæ ecclesiasticæ cap. 27. Seruantur, inquit, adhuc apud multos plurima priscorum, & ecclesiasticorum virorum præclaræ diligentię monumenta; quorum quæ nos cognouimus, ista sunt; Heracliti, & Maximi de vulgarissima illa hereticorum quæstione, vnde sit malum, & de eo, quod materia sit facta: & candidi exameron, & Ebionis in idem argumentū; & Sexti de Resurrectione. An nō confitetur hic aperte, non omnia ad notitiam suam venisse? Rursus lib. 6. cap. 12. & alia quidem Serapionis de doctrinæ studio monumenta apud alios asseruari credibile est: ad nos vero ea sola venerunt, quæ ad Pontium scripsit, deinde epistolæ, & quidam liber de Euangelio. Vos Magdeburgenses dicitis, propter instratissimam bibliothecam, & quia erat intimus Constantino, nihil librorū potuisse latere Eusebium; ipse contra fatetur potuisse, vtri parti credemus? si Eusebio, vos igitur falsi estis. Item in eodem libro cap. 19. Hammonius, inquit, diuinam philosophiam illibatam, & integram vsque ad vltimum vitæ terminū retinuit, sicut viri huius lucubrationes etiam nunc te-

Quod aliquando scripta paruo tempore obliterentur.

Marc. Varro.

De Regestis Pontificum nō dum vulgatis.

De libris, quos Eusebius Cæsar. confitetur sic non vidisse.

stantur, quæ ex Cōmentarijs, quos post se reliquit, celebrantur, qualis est de concordia Moyſis, & Ieſu inſcriptus: & quod alij apud viros honeſtos, & ſtudioſos reperiuntur. An non hoc quoque loco fatetur ſe non omnia huius auctoris vidiffe? Adhuc in eodem lib. cap. 22. de Hippolyto ſic ſcribit, cum alia plurima monumenta compoſuiſſet, etiam cōmentarium de Paſcha ſcripſit: reliquorum vero illius commentariorum ad nos iſta venerunt in Hexameron; & quæ ſequuntur. deinde ſubiungit, Plurima etiã alia apud multos aſſeruarj reperies. Hoc item in loco commentum veſtrũ conuincit Eufebius, quẽ dixiſtis, nihil latere potuiſſe: qui tamen non ſolum multorum auctorum non omnia opera vidit, ſed aliquorum, & quidẽ magnorum, & illuſtrium auctorum nihil vidit, vt Pantheni magiſtri Origenis, de quo lib. 5. cap. 10. meminit, ſed nihil de libris eius, & Narcifiſi epiſcopi Hieroſolymitani, de quo meminit in eodem lib. cap. 12. libros vero Hymenẽi, non ſolum non vidit, ſed nec ipſius auctoris meminit. Hos quoque tres auctores obiecit ſanctus Maximus ante annos octingentos ijs, qui Dionyſij Arcopagite opera negabant veſtro argumento in ſimilem errorem inducti, quia eorum Eufebius non meminiffet, quibus, inquit ille, reſpondendum eſt, multa Eufebium latuiſſe, quæ ad manus eius non venerunt. ſiquidem nec ipſe ait, vniuerſa ſe congregaſſe, quin potius fatetur, innumerabiles libros eſſe, qui nunquam ad eum perueniffent. Ac poſſem ego, inquit, multorum libros commemorare, & eorum quidem, qui fuerunt patrie eius, vt Hymenẽi, & Narcifiſi epiſcoporum Hieroſolymitanorum. Atqui natus ſum ego, inquit, quædam Hymenẽi. Item neque Pantheni opera retulit Eufebius, neque Clementis Romani, præter duas epiſtolas; immo, nec aliorum plurimorum. Haecenus ſanctus Maximus. Eufebius ergo vt multos alios libros non reperit, ita horum pontificum epiſtolas paucas non reperiſſe non eſt mirandum. Libros enim occultandi facilis eſt cautio: in reperiendo autem caſus, locus, euentus, occaſio. Licet enim dicere de non reperiendo libros, quod ſummus orator pro Flacco dixit de non capiendo Piratas in mari, cum quærentur. ſiquidem vt ſanct. Ephraẽ ait, ſicut nulli ſunt magis inuidi, quã qui bonos libros alijs non commodant, ſic qui bonos libros ad omnium vtilitatem a ſuis auctoꝝ ſcriptos occultant, bibliothecarum prædones ſunt. Idẽ de beato Hieronymo reſpondendũ eſt, qui minus inſtructam bibliothecam, quam Eufebius habuit, qui iſtorum quoque Pantheni, Narcifiſi, Hymenẽi libros ignorauit, vt Eufebius: immo de Tertulliano idem Hieronymus, commemoratis paucis libris eius, quos nouit, fertur, inquit, vixiſſe vſque ad decrepitam ætatem, & multa, quæ non extant, opuscula condidiſſe. atqui multa Tertulliani extant modo, quæ Hieronymus non vidit. & de beato Hilario aiunt, inquit, quidã ſcripſiſſe eũ in Cãtica, ſed a nobis hoc opus ignoratur. Hæc veſtri teſtes. iudicate vos Magdeburgenſes, an qui ſe cõſitentur plurima aliorum auctoꝝ opera ignorariſſe, iſdem potuerint epiſtolas etiam paucas Clementis, & aliorum Pontificum Apoſtolicorum ignorare. Sed de Hieronymo illud hic aduertendum eſt, ne quis opinione fallatur, dum exiſtimat, de epiſtola Clementis ad Iacobum eum loqui, cum loquens de Clemente inter ſcriptoꝝ eccleſiaſticos, fertur; inquit, & ſecunda eius nomine epiſtola, quæ a veteribus reprobaſſetur. Sed non ita eſt, non loquitur de Epiſtola Clementis ad Iacobum

Quid ſanctus Maximus de Eufebio reſponderit pro deſenſione Dionyſij Arcop.

bum, ſed de ſecunda epiſtola Clementis ad Corinthios, quod facile eſt intelligere, ſi quis aduertat: ſic enim dixerat Hieronymus paulo ſupra de eodem Clemente, ſcripſit ex perſona Romanæ eccleſiæ ad eccleſiam Corinthiorum valde vtilem epiſtolam, quæ & in nonnullis locis publice legitur, quæ mihi videtur characteri epiſtolæ, quæ ſub Pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire: ſed, & multis de eadem epiſtola non ſolum ſenſibus, ſed iuxta verborum quoque ordinem abutitur, omnino grandis in vtraque ſimilitudo eſt. Haecenus Hieronymus de epiſtola Clementis ſcripta ex perſona Romanæ eccleſiæ ad Corinthios; quod etiam Eufebius ſcripſit. deinde ſubiungit, fertur & ſecunda eius nomine epiſtola, ſcilicet ſecundam ad Corinthios intelligi voluit, quæ non ex perſona Romanæ eccleſiæ, ſicut prima ſcripta ſit, ſed Clementis nomine, atque ita quidem intelligendum eſſe, ſatis ratio ipſa conuincit: Etenim ſi non eſt ſecunda ad Corinthios, debuit proſecto dicere ſcriptor prudens, ad quem, ſiue ad quos iſta ſecunda epiſtola ſcripta eſſet; ſed non dixit, quia iam dixerat. deinde quorũ illud addidit, eius nomine ſcripta, niſi vt a priore diſtingueret, quæ erat etiam Clementis ſed in perſona eccleſiæ Romanæ ad Corinthios ſcripta? ſecunda vero ad eõdem ſcripta Clementis nomine. erat itaque ſecunda epiſtola ſic inſcripta, epiſtola Clementis ad Corinthios prior vero ſic, epiſtola Romanæ eccleſiæ ad Corinthios per Clementem, ſicut conſtitutiones, quas in perſona Apoſtoꝝ ſcripſit, ſic inſcriptæ ſunt, Conſtitutiones Apoſtoꝝ per Clementem. multum enim, vt antea dixi, delectatus eſt Clemens hoc genere ſcribendi *μυτικώς* non ſolũ in libris de ſermonibus, & diſputationibus Petri cum Simone, & in libris de Apoſtolicis Conſtitutionibus; in vtriſque enim inductione perſonarũ vſus eſt, ſed etiam in epiſtola priore ad Corinthios, & in alia quadam, quæ ex perſona Petri ad Iacobum fratrem domini ſcripſit, quæ erat, vt Photius teſtatur, in altera additione ſermonum; & diſputationum beati Petri cum Simone, duæ enim, inquit, additiones ferebantur (ſieri enim hoc potuit, vt nos duas nunc ferri videmus moralium Ariſt. ad Nicomachum, & Eudemum, quæ in plerisque nihil fere differunt, & duas ſe feciſſe additiones librorum Academicorum licet non eodem numero librorum Cicero in epiſtola quadã ad Atticum teſtatur) in quarũ altera, inquit Photius, *επιστολή πρώτη τῶν πνευματικῶν ἀπὸ πέτρος τοῦ ἀποστόλου πρὸς ἰακώβον ἐπιεσχυμένη*, in altera *ὡς ἀπὸ κλήμης πρὸς ἰακώβον* differunt vero hæc duæ epiſtolæ argumento, & ſi additiones ipſæ eiusdem argumenti ſint; quamuis non pauca in eis ſint varia. meminit quoque de vtraque harum additionum Rufinus in proemio. Redeo ad epiſtolam illam ſecundam Clementis, quam Hieronymus dicit; quam eſſe quidem ad Corinthios ſcriptam illud quoque probat, quod duas epiſtolas ad Corinthios Clementem ſcripſiſſe, apud omnes conſtat. Vnde Leontius in opere, quod de locis communibus Theologicis compoſuit, ex prima, & ſecunda epiſtola Clementis Romani ad Corinthios locos citat: & vt ceteros prætermittam, idem etiam teſtatur Photius in ſua bibliotheca, ac dicit præterea de epiſtola ſecunda, ad Corinthios *ἔπιτιμωτική ὡς ἀπὸ τῆς θεῆας γραφῆς ἐπιβόητα παρὰ τὸν ἀποστόλου, καὶ ἐπιμνηστικὴ τῶν ῥημάτων ἀλλοχότους ἔχουσα*. id eſt, quædam noue, & inuſitate dicta tanquam ex ſcriptura ſacra eam introducere, & habere quorundam diſtoꝝ interpretationes abſonas. hæc fortaffe cauſa exiſtimanda ſit, cur

Quomodo quod Hieronymus dixit de epiſtola Clementis a veteribus reprobara de ſecunda epiſtola Clem. ad Cor. neceſſario intelligendum ſit.

Genus ſcriba di, quo Clem. delectatus eſt.

De gemina editione librorum Clementis de Sermonibus in Petri.

Photius Conſtant. de epiſt. 2. Clem. ad Corinth.

cur, vt Hieronymus ait, a veteribus reprobaretur. Iam de Damaso, quod dicitis miraculi instar esse, quod de epistolis horum Pontificum non meminere, si manu scriptis potius quam impressis credatur exemplaribus, præsertim cum vicinus eorum sæculo esset, & ex professo suorum antecessorū vitas describeret; quod quid est aliud, dicitis, quam apertum Damasi testimonium, nullas vnquam tales ab eis scriptas existimasse? Hoc quoque falsum est, si exemplaribus manuscriptis, vt vos dicitis, & quidē antiquis, potius quam impressis credatur. In tomis enim conciliorum Colonię impressis anno Domini 1538. in vita Anacleti, ex Pontificali Damasi nulla de epistolis eius mētio: in vetusto autē exemplari manu scripto, quod hic Romę Achilles Stadius Lusitanus vir probus, & multis doctrinis eruditus mihi cōmodauit, sic scriptum reperi, duas etiam decretales epistolas, omni sapientia plenas conscripsit: hic sub Diomitiano Principe Martyrij gloriā capitis obruncatione suscepit &c. Quare si apertum Damasi testimoniū esset, vt vos dicitis, si de nullis epistolis Apostolicorum Pontificum meminisset, nullas ab eis scriptas esse: quanto hoc eiusdem testimoniū apertius est, & firmitus has duas epistolas Anacleti esse, de quibus ille meminit nisi forte apertius loquitur, qui tacet, quam qui aliquid dicit. de tertia vero Anacleti epistola, vt non sit Damasus testis, non continuo sequitur, non esse eius. Nisi forte putatis, siquid ab aliquo scriptore prætermisum sit, continuo fidem reliquis scriptoribus derogari: sic enim nec euangelistis fidem habebitis, quia alius, quod alius postea suppleret, prætermisit. Itaq; de duabus meminit Damasus, de tertia vero Anacleti epistola nō meminit. De epistola vero Clementis prima ad Iacobum fratrem domini meminit idem Damasus; si exemplaribus non solum impressis, quibus vos, vt video, non creditis, sed magis adhuc manu scriptis credatur. Sic in illo vetustissimo exemplari scriptum erat, quod vobis, aut vestris cum volueritis, ostendi potest. Hic ex præcepto beati Petri suscepit ecclesię gubernandę Pontificatū, sicut fuerat ei a Domino Iesu Christo cathedra tradita, vel commissa, quod in epistola, quę ad Iacobum scripta est, qualiter ei cōmissa est a beato Petro ecclesię, reperies, Accedit huc, quod de eadem epistola Clementis, & de doctrina Petri in ea tradita, in ordinatione Clementis mentio quoque fit in epistolis Anacleti, quibus testimoniū honorificum Damasus tribuit, vt paulo ante docuimus, quod vos negabatis. Quod quidem testimonium Damasi, cum vos iam declinare non possitis, quia ad exemplaria manu scripta prouocastis, necesse vobis est, vt has saltem epistolas Clementis primam, & duas, Anacleti veras esse fateamini, quas si semel recipiatis, & reliquas sponte vestra recipietis; In his. n. epistolis Clementis ad Iacobum, & Anacleti præter euangelicam, & apostolicam de magnis sacramentis doctrinam sunt etiam apostolica de potissimis rebus ecclesię catholicę decreta, quibus vestra falsa disciplina, & a catholicis defectio clarissime coarguitur: quę fuit causa, vt eas, diabolo instigatę, tam studiose negaretis. illud vero quod de Damaso addidistis, ex professo suorum antecessorum vitas descripsisse, vt ex eo probaretis, debuisse de omnium Pontificum, quorum vitas scribebat, epistolis meminisse non solum falsum est, sed etiam inscitię vestrę nō obscurum argumentum. Quomodo enim ex professo vitas scripsit, qui nihil fere aliud breuissime scribit, quàm quo loco, quo Patre natus Pontifex, quibus temporibus

Rursus in commento manifesto magd. de prehenli.

Damasus de duabus epistolis Anacleti in exemplaribus manuscriptis vetustis meminit, & de epist. 1. Clem. ad Iacobum de doctrina Petri.

Magd. exemplaribus Damasi manu scriptis, ad quę prouocant, conuincuntur.

Si Magd. epist. Clementis pri. & Anacleti duas receperint, quas suo argumento recipere coguntur, & reliquas sponte sua recipiet.

Quo genere vitas Pont. scripsit Damasus.

bus vixit, quot ordinationes fecit, quibus consulibus mortuus, vbi sepultus, quę non tã ad historię scriptionē pertinent, quàm ad quosdam veluti Chronicos canones, qui sunt, vt Cassiodorus in libro de Institutionibus diuinarum literarum ait, quędam imagines historiarum, & breuissimę temporum commemorationes. De Clementis vero, & Anacleti tantum epistolis propter earum excellentiam meminit. Quod si ex professo vitas Pontificū scribebat, vt Plutarchus aliquis, aut Trāquillus, aut Erodianus, vbi sunt eorum acta, & gesta per vniuersam vitam? sed quia Magdeburgenses vndecunque, quid in epistolas Pontificum Apostolicorū vtcunque obijciant, tan diu quęsaturi sunt quàm diu in ista sua secta permanebunt, occurrendum est illis, si quādo hoc obijciant, quod nescio quomodo hætenus non obiecerunt. explicanda, inquam, nobis ratio est, cur neque Leo. iiii. Pontifex, de epistolis præscorum pontificum, quas isti negant, in epistola ad Britannos dist. 20. nō meminerit, si verę, & antiquę sunt, vt quidē sunt: præsertim cum in eadem epistola de epistolis meminerit aliorum Pontificum posteriorū Syluestri, Syricij, Innocentij, Zosimi, Coelestini, Leonis, Hylarij, Gelasij, Hormisdę, & Gregorij Iunioris. immo ipsa Leonis epistola, si quis aduertat, rationem explicat, cur illarum epistolarum non sit hic a Leone Pontifice facta mentio, quia scilicet non hoc ei propositum erat, vt epistolas Pontificum superiorum numeraret: immo nec omnium inferiorum, si quidem ab Hormisdā vsque ad Gregorium iuniorem epistolas Pontificum trecentorum annorum, & amplius prætermiserit. Quod ergo ei propositum fuit? nempe hoc tantum, vt meminisset de Pontificum decretalium regulis, quę vna cum canonibus ad vsum iudiciorū in vno codice ferebātur: aliud enim erat meminisse, qui Pontifices epistolas scriptas reliquissent: aliud, quorum Pontificum decretalium regulę cum canonibus ad iudicandas causas coniunctę essent: ad iudicia enim non epistolarę, sed regulę epistolarum, & canones synodorum ferri solent, sicut, non libri sanctorum doctorum, sed dicta, vt verbo ipsius Leonis vtar. Sic ergo ait Leo, De libellis, & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas: non dixit, & decretales epistolas, sed, vel decretalium, scilicet epistolarum regulas, quę habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in ecclesiasticis vtimur iudicijs. deinde numerat, quorum canones dicat. & postea subiungit, & cum illis regulę præsulum Romanorū, nec hic dixit & cum illis epistolę præsulū Romanorum, sed regulę præsulū Romanorū Syluestri, Syricij, & qui sequuntur vsque ad Gregorium iuniorem. Deinde subiungit, isti omnino sunt, & per quos episcopi iudicant; & per quos episcopi simul, & clerici iudicantur. & paulo post, quam ob causam luculentius, & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa, quę prædiximus sanctorum Patrum statuta, quę apud nos canonum nomine prætitulantur, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, non indifferenter recipere conuincitur. iam hoc loco regulas quoque decretalium, nomine canonum affecit. De illorum igitur Pontificum decretalibus epistolis meminisse hic voluit Leo Pontifex, quarum regulę, vt dixi cum canonibus synodorum in publico versabantur; præscorum vero Pontificum, & aliorum deinceps decretalium epistolarum, quarum mentio hic a Leone prætermissa est, regulas non fuisse tunc separatim in numerum canonum cum

Quam absurdum sit dicere Damatum ex professo vitas Pontificū scripsisse.

Cur Leo 4. nō meminerit de epistolis Pontificum Apostolicorum, cum de epistolis posteriorum Pontificum meminit.

ceteris regulis decretalium relatos, testis quoque est Nicolaus prius, qui eodem tempore Leonis iij. vixit dist. 19. cap. Si Romanorum Pontificum quod episcopi quidam Gallis ad abrogandam auctoritatem illis ipsorum Pontificum epistolis obijciendum esse putauerunt: quos duobus decretis, altero Leonis, & altero Innocentij, quæ in codice canonum ab episcopis Galliarum obiecto ferebantur, redarguit. de quo prolixius paulo post Magdeburgensibus respondebimus, illud ipsum caput, quod nobis obicerunt in eos retorquentes. Denique ut finiam, sic cogitandum est, Leonem iij. priscorum pontificum decretales epistolas prætermisisse, ut canones celeberrimæ synodi Calcedonensis prætermisit, quos nemo dixerit, neque cogitauerit Leonem ignorasse; sed nondum isti Calcedonensis concilij canones, nec Antiocheni, neque Laodicensis in codice illo ferebantur; fortasse nondum erant in latinum sermonem conuersi. quot enim Synodorum, & quarum canones Dionysius cognomento Exiguus diu ante trātulisset, nescimus. hunc enim scribit Cassiodorus in libro de institutionibus diuinarum litterarum amicis suum familiarissimum rogatu Stephani episcopi Salonitani ex Græcis exemplaribus ecclesiasticos canones trātulisse, quos hodie, inquit, vñu celeberrimo ecclesia Romana complectitur: sed fieri potest, ut nec ille omnium synodorum canones, nec alius post eum, vsque ad tempora Leonis iij. Canones synodorum, quæ hic prætermisissæ sunt, trātulisset: sicut etiam fieri potuit, ut 200. annis, & amplius ante Dionysium istum a synodo Nicæna, nulla alia canonum Græcorum translatio facta fuisset. Sed respondeamus deinceps de Gratiano, quem nobis etiam, tanquam testem quoque vestræ causæ obiecistis; quem dicitis pleraque decreta, quæ in his epistolis extant, alijs tribuere; & ea, quæ istis adscribit, in eorum epistolis non extare. Vnde liquido constare concluditis, neque Gratianum omnes istas agnouisse; ideoque post eum pleraque confictas esse; & si quas ille habuit, alias tamen ab his fuisse. Hæc vos. Nolo hic exclamare in istud vestrum tam ardens fingendi studium. quid enim impudentius esse potest, quam id dicere, quod omnibus pateat, falsum esse? Miseros Lutheranos, quibus tanta fingendi licentia, ad suum, & vestrum interitum Centuriatores vestri illudunt. Facite, quæso, periculum, an vera sint, quæ hic dicunt. sumite in manus priorem tomum conciliorum; & incipientes a prima epistola Clementis, percurrite reliquas omnes, conferendo Decreta, quæ ex ijs ipsis epistolis, quas negat, a Gratiano sumpta sunt, & in causas, ac distinctiones operis sui relata, quæ sunt in margine notata; & videbitis nullum eorum varijs Pontificibus tribui, sed suis primis auctoribus. Ut ex prima epistola Clementis sumpta sunt a Gratiano decreta 12. & eidem Clementi assignata. si quæ vero decreta ex his ab alijs postea consecutis Pontificibus, ut Anacleto, Euaristo, Alexandro, aut alijs, siue nominatim citata sunt, siue mutuata quasi propria, ut nos cum scribimus, facere solemus, hoc non facit incertos auctores epistolarum, quis hoc dicit? sed potius earum auctoritatem confirmat, quæ tanta erat, ut alij Pontifices consecuti, & verbis, & sententijs superiorum vterentur. sic in prima epistola Clementis notatum est in margine Decretum vnum nominatim ab Alexandro citatum; alterum ab Anacleto, & Fabiano; aliud ab Euaristo eisdem verbis, & sententia mutuatum. Item aliud eadem sententia, sed non eisdem verbis. Ex epistola 2. Clementis sumpta sunt a Gratiano

Commentum
euidens Mag-
deburgen.

no decreta decem, & auctori suo, id est Clementi nominatim assignata: ex tertia epistola sumpta sunt quatuor decreta: ex quinta sumpta sunt tria decreta, quæ suo ite auctori ascripta sunt. Ex 1. epistola Anacleti Decreta 11. ex 2. Decreta 16. quæ suo quoque auctori, id est Anacleto tributa sunt. Idem factum est a Gratiano in reliquis epistolis Pontificum Apostolicorum, ut quibus vestrum experiri potest. sed ponamus verum esse, quod tam aperte finxistis, pleraque decreta, quæ in horum Pontificum epistolis extant, alijs Pontificibus a Gratiano tribui; si propter hanc causam illas negatis, sit vobis libera eligendi optio, utrius illas esse malitis, siue eius, cui Gratianum tribuisse dicitis; siue cuius nos esse dicimus. nihil enim nostra referre arbitror, dum contra vos differimus, cum utriusque sint Apostolici Pontifices, quorum ex æquo omnium epistolas negatis. Quod si dicitis, hinc saltem apparere non esse certum, cuius sint, an idem est, non agnouisse epistolam & non agnouisse auctorem epistolæ? si non est idem, quod negare non potestis, si sensu communi carere non vultis, cur vos concluditis, ex eo liquido constare neque Gratianum omnes istas agnouisse? Tametsi cum dixistis, non omnes istas agnouisse, satis significare videmini agnouisse aliquas. Credo quia pudebat vos tam aperte in falso deprehendi, si nullas agnouisse diceretis. Et nos ergo illis, quas agnouisse significastis, aduersus vos differentes, ut conuincamini, contenti sumus. Illud vero valde ridiculum est, quod adiunxistis, ideoque pleraque confictas esse post eum. Qui enim prius dicebatis, circa tempora Caroli epistolas istas Pontificum Apostolicorum, quas nos defendimus, & vos tanquam falsas accusatis, fictas esse; nunc dicitis, pleraque earum post Gratianum confictas esse; quæ etiam inconstantia factis vestram istam comminiscendi libidinem demonstrat. si vos catholici essetis, ut fingitis, quid interesset, decretum hoc Iginii esse, an Pij, Anacleti, an alterius Apostolici? An quia auctor libri Iosue, Iudicum, aut Iob non sit nominatim certus, ita circò aut nullam auctoritatem, aut minorem apud vos, habebit? si apud vos vigeret ecclesiastica patrum traditio, non de nominibus, & titulis disceptaretis. plus enim ad auctoritatem libri vel epistolæ valet ecclesiæ traditio, quam titulus certi auctoris libri, vel epistolæ. Postremo, quod dicitis quædam decreta, quæ his Pontificibus adscribit Gratianus, in eorum epistolis non extare. Vnum tantum Decretum est, & quidem breuiculus de laicis, ne ingrediantur in sacrarium, cum Missa celebratur, a Gratiano citatum ex Clemente de Consecratione. dist. 2. c. Sacerdotum, quod in epistolis eius non reperitur. quod cum fieri possit, ut in exemplari, quod Gratianus habuit, legeretur, atque in eo fortasse loco epist. 3. cum de Missis non celebrandis sine iussu episcopi sancitur, quæ intemperies est, quia aliud exemplar in vno, aut altero loco melius aliquando repertum sit, si forte repertum est, ita circò illa omnia, quæ habemus, negare? negate ergo hac ratione euangelia, quia alia alijs meliora exemplaria aliquando reperiantur. Negate etiam editionem 70. interpretum, quia nunc quoque, ut olim apud Patres varia exemplaria reperiantur; quæ plus, aut minus habeant. Ex Decretis vero Anacleti vnum quoque citatur a Gratiano 2. q. 7. de laicis, ne in accusatione episcoporum audiendi sint, quia, inquit, oppido eis quidam infesti sunt, & indignum est, ut ab eis accusentur, qui eorum grauitatem non lunt imitari; quod quidem Decretum eisdem fere verbis non in Anacleto sed in epistola Eusebii scriptum est, sed quia Eusebius, quo maiorem auctoritatem

Decreta ex
epistolis ponti-
ficum a Gra-
tiano sumpta
suis auctoribus
& non alijs al-
signata sunt.

Repugnantia,
Mag. dicentium
post tempore
Caroli Magni
factas fuisse
has epist.

Plus valet ad
auctoritatem
libri vel epist.
traditio eccle-
siastica, quam
titulus certi
auctoris.

Ingens intem-
peries propter
exemplar ali-
quod emenda-
tius, cetera ex-
emplaria nega-
re.

Exemplaria
euangeliorum
& 70. alia alijs
meliora.

De decretis si-
patis, siue cita-
tis ex epistolis
Pont. quæ in
eis non reperi-
tur.

Constatem decreto suo adderet, ne quis nouum putaret, obseruatum hoc ha-
tenus, & constitutum esse dixerat, laicos, scilicet non accusare episcopo-
rum, propter subiectam rationem, annotauit aliquis concordantiam, ut vo-
cant cum Decreto Anacleti, de simili accusatione laicorum prohibita.
quod cum Gratianus magnus decretorum collector, sed interdum for-
tasse non multum accuratus in discernendis, quæ colligebat, sic obseruatum
reperiret, Eusebij decretum adscripsit quoque Anacletum, quod quidem et si
non omnino verbis, sententia tamen cum Anacleti decreto conuenit: quod
est in epistola 2. ut accusatio Episcoporum non fiat nisi ab idoneis, & pro-
batissimis: & paulo post, non esse iudicandos ab humanis, aut prauæ vitæ
hominibus: Humanos .n. vocauit carnales, quos non oportet, ut ait idem
Eusebius in eodem loco, persequi spirituales. hi enim sunt, id est, humani,
& carnales, qui nolunt castitatem, & grauitatem Episcoporum, sicut ait Euse-
bius, imitari; est alterum decretum, quod citatum est a Gratiano ex Ana-
cletum simul, & Zacharia 93. dist. c. Iuxta sanctorum Patrum, ut singulis an-
nis visitent Episcopi Limina Apostolorum, quod nec in epistolis Anacle-
ti reperitur, neque Gratianus Anacletum solum tribuit, sed Anacletum, & Za-
chariam, quia utriusque reperit adscriptum ab eo, qui non potuit scire, utrius
horum esset: fortasse nec Anacleti, neque Zachariæ est. nec enim in episto-
lis Zachariæ primi legitur: nec alias ullius Zachariæ editas epist. habemus.
Sed si hoc obstare videtur, quominus verè sint epistola Anacleti, quod,
hoc decretum in eis non reperiatur, quod fortasse nunquam in eis scriptum
fuit, vel seorsum forte ab eodem traditum, vel si scriptum fuisse conceda-
mus, ab aliquo postea vel deletum, vel, ut fieri solet, a librario prætermis-
sum; si hoc, inquam obstat, obstat etiam, quominus Hieremiæ prophetiæ
veram esse credatis, quia non reperitur in ea, quod Matthæus ex ea citat.
Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, & quæ sequuntur,
quod vel ab Hebræis sublatum est, ut illud ex Psalmo, Regnauit a ligno De-
us, & multa alia, quæ Iustinus Martyr contra Tryphonem Iudæum differens
notauit; aut fortasse citatum est ex descriptionibus Hieremiæ, quas Græci
vocat ἀπογραφὰς, quæ citantur 2. lib. Maccabæorum cap. 2. in quibus scri-
ptum erat de igne illo altaris ab ijs sacerdotibus, qui captiui ducendi erant
abscondendo, quæ iam non extant. Ex epistolis Euaristi nullum decretum
citatum est a Gratiano, quod non in eis reperiatur; nullum item ex epist.
Alexandri. Illud enim, ut nemo sit idem accusator, & idem testis, Gratianus
2. q. 4. cap. Nullus, non Alexandro, sed Fabiano adscripsit, cuius plures for-
tassis habuit epistolas, ut plures Pij quoque Pontificis habuisse videtur. Lon-
gum est, cætera huius generis velle persequi, satis hætenus de Gratiano
responsum sit, qui siue plures epistolas alicuius Pontificis habuerit, in qui-
bus reperiantur quædam, quæ in nostris non leguntur; siue adscribendo il-
lanon suis auctoribus aliquando errasset, alienum est ab omni ratione, & iudicio
recto, ut illius vel error in adscribendo alienis auctoribus; vel in reperiendo
plures epistolas casus, vel diligentia fidem eis epistolis derogat, quas nunc
habemus, & idem habuit. Hætenus de quatuor testibus, ex quibus duo,
id est, Eusebius, & Hieronymus producti sunt a Magdeburgensibus ad di-
cendum testimonium in epistolas pontificum secundi sæculi, nihil dicen-
do; quod nihil aliud mihi esse videtur, quam muros testes citasse. ex duo-
bus reliquis Damasus epistola Clementis ad Iacobum fratrem domini, &
epistola

Secundum Mag-
deburgenses
neque prophe-
tia Hier. vera
est, quia ali-
quid ex ea cita-
tur, quod in ea
non reperitur.

De quatuor te-
stibus, quos
Magd. in epi-
stolas pontifi-
cum apostoli-
corum produ-
xerunt.

epistolis Anacleti testimonium dedit: in cæteris, quas non vidit, aliorum
pontificum, testis Magdeburgensium mutus. de Gratiano quarto teste Mag-
deburgensium quid attinet dicere, quod nam ille testimonium epistolis
Pontificum apostolicorum tribuerit, quarum decretis ad ecclesiæ catho-
licæ usum in vnum colligendis non sine laude infudauit? Respondeamus
igitur deinceps de quinto istorum teste non quidem muto; sed ira vocali,
ut infans potius, & clinguis videtur, ut ex verbis, & formula testimonij
eius a quouis mediocriter loquente intelligi potest, ad quem, ut for-
tissimum, tanquam ad triarios, ut prouerbio dici solet, ad extremum a Mag-
deburgensibus ventum est. qui quidem tum solus est. (non enim plures in
causa sua producere potuerunt, qui testimonium contra Epistolas Apo-
stolicorum Pontificum dicere) soli autem non est credendum, secundum
Apostolicam regulam, quæ de testibus in lib. 2. de constitutionibus Apo-
stolorum a Clemete Romano scripta est, quam nostri hodie in iudicijs se-
quuntur, μήπισευέσθω μόνος (inquit) cum scriptum sit, in ore duorum, vel
trium stabit omne verbum; Turn odio corruptus ad dicendum testimonium
accedit idem accusator, & testis contra sacras leges. Sic enim ait mona-
chus vester, cognomento Kalthaisen, Sed fortasse quædam alia sunt lōga,
& magna Clemetis, & Anacleti attributa summis Pontificibus; in quibus,
volentes Romanorum sedem omni laude dignissimam plusquam expedi-
dit, exaltare, se penitus fundant; cum tamen omnino non videantur illorum
sanctorum epistola. Hæc ille vester. Cuius testimonio quæ fides adhiben-
da est, qui statim in ipso proœmio testimonij sui fallitur opinione: & odium
suum prodit? excellentia enim sedis Apostolicæ, quam iste odit, non est,
ut idem fingit, in his epistolis fundata, sed in euangelio, ut satis loco suo
demonstratum a nobis est. Sed quid iste ignotus testis dicit, quæ ante 60.
annos vixisse iactatis (nec antiquiorem enim, neque meliorem reperire
potuistis) quid inquam aliud dicit, quam quod vos dixistis, ut eadem in-
scitia tinctus? non potuisse scribere Clementem ad Iacobum fratrem Do-
mini; neque fuisse successorem Petri: item Hieronymum non meminisse
de his epistolis. Quare ad hæc responsum sit vestro monacho idiote, & te-
sti ignoto, ut vobis responsum est, ne eadem cum tadio, & sine necessitate
repetam. Ad illud tantum respondebo, quod iste vester senex in extre-
ma parte testimonij sui accusatorij obiecit, inueniri in epistolis Clemen-
tis differentiam episcoporum a sacerdotibus, quæ tamen, inquit) longo
post hunc Clementem tempore in ecclesia orta est, ut Hieronymo placet,
& Damaso. si longo post tempore orta est differentia episcoporum, & sa-
cerdotum, quomodo Apostolus ad Timotheum scripsit, aduersus presby-
terum noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus? At
necesse est, ut iudex maior sit ijs, quorum iudicio præest. Erat igitur ante
Clementem ex diuina institutione maior episcopus, quam presbyter. sed
videamus, quid Hieronymo placeat, & quid Damaso, quos iste produ-
xit. Hieronymus in epistola ad Euagrum ita scribit. Quod Aaron, & fi-
lij eius, atque Leuitæ in templo fuerunt; hoc sibi episcopi, presbyteri, &
diaconi in ecclesia vindicent. Quis autem dicat non fuisse in templo diffe-
rentiam inter summum sacerdotem Aaron, & filios eius minores sacerdo-
tes? Quod si fuit semper, fuit igitur semper, auctore Hieronymo, differen-
tia in ecclesia inter episcopos, & presbyteros. Idem rursus affirmat in epi-
stola

Vnum tantum
testem recen-
tè & odio cor-
ruptam in epi-
stolas Pont.
Magd. produ-
xerunt.

Apostolica cõ-
stitutio de tes-
tibus.

Médaciū testis
pducti a Mag-
deb. contra
scripturā Pau-
li.

Quid Hiero.
de differentia
presbyteri, &
episcopi senserit.

stola ad Nepotianum. Cum autem idem beatus Hieronymus in eadem epistola ad Euagrium dicit, quod neque Kalthaisen intellexit, neque Magdeburgenfes intelligunt, eundem esse episcopum, & presbyterum; factumque esse ad schismatis remedium, ut vnus eligeretur, qui ceteris preponeretur; non hoc voluit dicere, neque dixit, idem esse, esse episcopum, & esse presbyterum: sed eundem esse episcopum, & presbyterum, quod a principio quidem ita fiebat, ut propter paucitatem fidelium vnus, & idem esset episcopus, & presbyter: cum non esset opus in singulis ecclesijs alio episcopo, & alio presbytero, si quidem in episcopo presbyter contineretur. At postquam coepit opus esse pluribus presbyteris, tunc non amplius erat vnusquisque idem presbyter, & idem episcopus, ne tot essent episcopi, quot presbyteri: atque ita fieret (ut ait idem Hieronymus) ut vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam, rumperet. Rursus idem Hieronymus in commentarijs epistolae ad Titum, Quid enim, inquit, facit episcopus, quod non faciat presbyter, excepta ordinatione? Ergo placet Hieronymo, ut sit differentia episcoporum, & sacerdotum ratione ordinationis. Episcopus ordinare potest ministros ecclesiae; presbyter vero non potest. Iam ut de Damaso respondeam; miror tam tardum fuisse istum sexagenarium testem, ut Damasum, quem nobis obiecit, non intellexerit, quomodo enim placet Damaso, ortam esse post Clementem differentiam episcoporum, & presbyterorum, qui in epistola 3. de chorepiscopis eos reprehendit, quod cum nihil aliud essent, quam presbyteri, tamen officium episcopi usurparent? docetque tota illa epistola esse differentiam; ratione ordinationis, inter episcopos, & presbyteros: quare illis non conuenit nomen episcopi, nec officium. Sed de differentia episcoporum, & presbyterorum scripti copiose in libris de Hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiae catholicae: si quis plura hic desiderat, inde petat. Haecenus de testibus Magdeburgenfium in epistolas Pontificum.

De interpretatione Hieronymi, qua in locis veteris testamenti in epistolis Pontificum Apostolicorum citatis, reperitur loco interpretationis 70. qua illi Pontifices vsi sunt. cur hoc factum sit, & quo exemplo, & quomodo probetur manifeste vsos esse auctores harum epistolarum interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epistola Pauli ad Heb. quomodo, & quare Paulus non sit ea vsus in epistola ipsa, quam Hebraice scripsit, sed interpres potius epistolae. Quomodo diuino consilio factum esse videatur, ut in plerisque locis veteris testamenti citatis interpretatio Hieronymi in his epistolis posita sit ad eos redarguendos, qui aliquando dicturi erant, fuisse factas epistolas tempore Caroli Magni. & quid argumenti antiquitatis harum epistolarum ex hac interpretatione accesserit, & quomodo. Cap. 21.

ET si nihil praetermissum esse videatur, quin ad singula omnia, quae haecenus accusatores epistolarum in eas obiecerunt, tamen quia propositum est nobis, ut antea dixi, non solum omnia, quae epistolis Pontificum Apostolicorum Centuriatores Lutherani opposuerunt, refellere, quod haecenus fecimus, sed illa etiam, quae simili studio calumniandi, si eis occurrisset, opponere potuerunt, superest, ut postquam eorum testes confutauerimus, illud quoque genus testimonij confutemus, quod ex interpretatione Hieronymi, quae in plerisque locis harum epistolarum inuenta est, ab eo fortasse, qui rem non teneat, in eas ipsas epistolas aliquando citari possit: & aliquid suspicionis mouere post Hieronymi tempora scriptas

scriptas esse, praesertim cum iam de hoc nonnulli catholici quaerere soleant, non quidem quod dubitationem vllam eis de epistolis hoc afferat, quas iam vetustas ipsa, & prisca fama consecrarunt; sed quia non intelligunt, vnde factum sit, aut quomodo, ut interpretatio Hieronymi, cuius aetatem tam multis annis illi prisca pontifices antecesserunt, in plerisque testimonijs veteris scripturae, quae in his epistolis citantur, posita sit. quod certe non alia causa factum est, nisi quia cum primū haec epistolae, ut a nullis ignorarentur, ad ecclesiae vsum vulgatae sunt, iam Hieronymi interpretatio veteris testamenti in manibus omnium erat, & eque fere ut illa verus interpretatio 70. trita, idcirco visum est tunc prudenter, & vtiliter fieri, si vtraque interpretatio ex parte adhiberetur, ita ut in quibusdam locis interpretatio 70. propter antiquitatem suam relinqueretur: & in multis interpretatio Hieronymi in locum interpretationis 70. succederet, & in alijs non paucis interpretatio ex vtraque harum temperata, & mista esset. Factum itaque est in his epistolis, quod beatus Gregorius in praefatione Commentariorum Iob se facere dicit, ut dum nouam translationem differit, nunc nouam, nunc veterem per testimonia assumat: ut quia sedes, inquit, Apostolica, cui praesideo, vtraque vtitur, mei quoque labor studij ex vtraque fulciatur. Sed quoniam, qui has epistolas prisca pontificum Apostolicorum esse negant, consequens est, ut negent quoque, quibus locis interpretatio Hieronymi in his epistolis inuenta est, fuisse ibi antea interpretationem 70. qua pontifices illi prisca, ut necesse erat, vsi fuerint, docendum est, quod dicimus: immo etiam ante oculos, ut negari non possit, ponendum, quod quidem postquam factum erit, simul effectum erit, ut vnde ab istis, aut ab alijs si qui sunt, putabatur, peti posse testimonium, esse has epistolas post Hieronymi tempora compositas, inde contra petatur saltem ante Hieronymi aetatem fuisse scriptas. Aggrediamur ergo docere quod dicimus, quatuor exemplis ex duabus epistolis Alexandri; quas in primis ad hoc elegi, quod in ijs, quae ex Zacharia, & Osea prophetis in eis citantur, euidentius hoc demonstrari possit propter discrepantiam sensus vtriusque interpretationis Graecae 70. & Latinae Hieronymi in ijs ipsis locis a Pontifice Alexandro recitatis. coeperam hoc in tertio libro in vno Zachariae loco ostendere in epistola eiusdem Pontificis prima, sed quia non erat locus proprius, reliqua huc referuauit. Produxerat ergo Alexander aduersus episcoporum persecutores, id quod Dominus per Prophetam suum Zachariam in eos dixisset, qui populum Dei, & prophetas, ac sacerdotes captiuos duxerant. Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, in quo quidem loco ita sermoni, & sententiae prophetae consequens est non pupillam oculi mei Alexandrum posuisse, ut est in interpretatione Latina Hieronymi ex Hebraico ad verbum expressa, & ut fertur modo in ipsa epistola, sed pupillam oculi sui, ut est in interpretatione Graeca 70. & ut interpretes Graeci Cyrillus, Theodoretus, & Theodorus Antiochenus, & alij legunt, & interpretantur, ut nemo sit, qui consequentia, tum in propheta, tum in epistola Alexandri attente legat, & inter se conferat, qui negare hoc cum ratione possit. Subiungit enim Propheta: quoniam ecce ego leuo manum meam super eos. quod nemo est, qui non intelligat ad minas supplitij impendentis pertinere. Vnde Alexander hunc sensum Prophetae sequens, postquam recitauit, ex propheta Zacharia: Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, qui suis verbis

De interpretatione Hieronymi veteris testamenti, quae in his epistolis reperitur.

verbis Prophetæ minas periculorum, & malorum iniquis accusatoribus episcoporum idem Pontifex Alexander proposuerat, subiungit statim, & quia neque nos sine illis, nec illos sine nobis persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui animam pro fratribus præcepit ponere: tamen eis pericula, & perditiones non sumus ausi celare, ne prophetica (quod ablit) damnemur sententia: si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberaisti. Pericula ergo, & perditiones eorum non celauit Pontifex, cum dixit, pupillam oculi sui lædere, qui sacerdotes Dei lædit. si enim non sic Alexander legit, ut est apud 70. pupillam oculi sui lædit, quomodo hoc testimonio prophetæ Zachariæ recitato, pericula; & perditiones prædixit, quod se facere ait, ne damnationem Prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare iniquo iniquitatem suam: quod quidem tunc fit, cum iuxta eundem Prophetam Ezechielem, Videns gladium venientem annunciat populo. Gladium ergo venientem annunciat hic Alexander, cum ait, pupillam oculi sui lædere, qui seruos Dei lædit. scripseram hæc prius; sed dicam cum Apostolo, Mihi eadem dicere non est pigrum, & hoc loco est necessarium. sed pergamus docere, quod cœpimus, de interpretatione 70. in eadem epistola Alexandri. citat enim paulo post idem Pontifex ex Osea Propheta secundum interpretationem 70. aduersus eodem episcoporum insectatores, illud; Quoniam sicut vacca a silo percussa, infaniuit Israel. cum vaccis, quæ cæstro, siue a silo percitæ, voce bubulci reuocari nolunt, ut cum cæteris compascant, sed potius præcipites interdum aguntur, comparat Propheta decem tribus, quæ a Hierusalem, relicto Iuda, & piorum grege, ad idolorum cultum recesserant, sic enim Cyrillus, & Theodoretus interpretati sunt. Vnde accommodatissime hunc locum secundum spiritum ad insectatores, ac vituperatores episcoporum Pontifex transtulit: quia studium vituperandi, & insectandi pastorem, ex vitio repugnandi, & nõ obediendi proficiscitur. est autem, ut Samuel dixit, quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro hoc substitutum fuit ex interpretatione Hieronymi: Quasi vaccæ lasciuientes declinauerunt, quod quidem accommodari utcumque potuit ad rei propositæ rationem: illud tamen, quod sequitur, nullo modo potuit. sic. n. est in interpretatione Hieronymi: Dilexerunt adferre ignominiam protectores eius. quod idem Hieronymus interpretationis huius ex Hebræo auctor, sic in suis commentarijs explanat: Principes, & protectores eius, id est. Reges dilexerunt ignominiam adferre populo: id est, vitio Principum infelix populus suscepit cultum Deorum. quem sensum cum ille, qui interpretatione Hieronymi pro interpretatione 70. uti voluit, nullo modo conuenire proposito epistolæ videret, coactus fuit inuertere verba interpretationis Hieronymi. itaque dixit, Dilexerunt ignominiam adferre protectoribus suis: quod omnino aduersatur sententiæ interpretationis, siue æditionis Hieronymi. interpretatio vero, siue æditio 70. maxime quadrat: & dilexerunt, inquit, ignominiam ex fremitu suo: fremitum enim vocat superbiam, & elationem, ut ait Cyrillus in commentarijs huius Prophetæ. Hinc enim proficiscitur petulantia insectandi pastores, & aduersus eos fremendi. Item paulo post ex eodem Osea, De quibus, inquit, Dominus loquitur, calumniam patiens Ephrain fractus est iudicio, quoniam cœpit abire post sordem. Hæc quoque interpretatio Hieronymi aliena est prorsus a proposito huius loci epistolæ

Ezec. 33.

Philip. 3.

Aliud exemplum interpretationis 70. in epist. Alex.

1. Reg. 15.

Of. 5.

epistolæ. Immo huius interpretationis auctor valde in explanatione eius laborat. Sic enim ait in commentarijs Oseæ cap. 5. si impius est Ephrain, & propter impietatem suam erit in desolationem, quomodo nunc dicitur, calumniam patiens Ephrain, fractus est iudicio? qui enim calumniâ patitur, & frangitur iudicium eius, inique opprimitur. Hæc Hieronymus. ex quibus verbis nemo est, qui non intelligat non posse conuenire, ut qui episcopum insectatur, dicatur Ephrain calumniam patiens, & oppressus: cum potius ipse calumniam faciat, & opprimat eum, quem inique accusat. At interpretatio 70. aptissima est, & expedita: oppressit, inquit, Ephrain aduersarium suum, id est, Iudam: & conculcauit iudicium. Sic sunt de quibus loquitur Pontifex in epistola, quos verbis Oseæ, quæ de similibus prædixit, deterrere vult. isti. n. obtrectatores sacerdotum domini, opprimunt aduersarium, id est eum, qui aduersatur illis. nam sunt nonnulli sicut Euaristus epist. 2. de eisdem scripsit, qui præpositos suos peruersè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint: isti sunt, qui conculcunt iudicium, quia iudicant eum, a quo iudicari debent. Item idem Alexander in epist. 2. præcipit, ut qui episcopum persequitur, & statum ecclesiæ perturbat, ab omnibus arguatur, & eiciatur ex ecclesia: hortaturque, ut omnes sint concordes per charitatem; ita. n. fore, ut facile eum superent, qui ecclesiæ statum turbat. Quod si dente, inquit, canino vos rodere cœperitis, non solum non superabitis, sed vobismet ipsis nocebitis, & superabimini, & innocenter forte peribitis. Deinde minatur illis, Oseæ prophetæ verbis, inquiens. De his. n. & similibus Dominus per Oseam prophetam loquitur: Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea in bestia agri & volucre coeli. bestias agri, & volucres, vocat potentes, & celsiores. sequitur & pisces maris congregabunt. Jam hoc quomodo ad minas pertineat: non facile potest explicari, & ideo non cohæret. interpretatio vero 70. maxime conuenit: ait. n. & pisces maris deficient. Pisces. n. ait Cyrillus hunc locum interpretans, vocat eos, qui imbecilliores deuorant. est. n. inquit, maxime in piscibus ἀλλοφαγία, id est, ut se mutuo deuorant, quod magnopere conuenit cum eo, quod paulo supra Pontifex dixerat, si dente canino vos rodere cœperitis, non solum non superabitis, sed vobis nocebitis, & superabimini, & innocenter forte peribitis. In eandem sententiâ dixit propheta Habacuc: Tacebis, cum deuorauerit impius iustum: & facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem. sequitur: verumtamen unusquisque non iudicet, & non arguatur. & hoc quoque, tametsi paulo obscurius, quam apud 70. ad minas quoque supplicij pertinet, tantam fore calamitatem, & miseriam, ut nemo sit, qui iudicet controuersias, neque qui peccata aliorum arguat, quod est ingens malum, & dignum istis, quibus minatur Pontifex, qui non arguunt eum, qui statum ecclesiæ perturbat, & episcopum persequitur; ut quia non iudicabatur, neque arguebant persecutores episcoporum, ipsi simile quid patiantur, sicut scriptum est in sapientia: per quem peccat quis, per hunc torquetur. sequitur deinde; Populus. n. tuus sicut hi, qui contradicunt sacerdoti. Neque hoc facile intelligi potest, quomodo ad minas, & supplicium pertineat. interpretatio vero 70. quam Alexander secutus est, recte conuenit; & erit, inquit, populus, sicut sacerdos, cui contradicatur. Significat enim, inquit Cyrillus, priuandos esse sacrificijs. sacerdos enim, cui contradicatur, est, qui habebat aliquod vitium, aut morbum corporis, propter quem arceatur a sacris: sic ergo, inquit, erit populus meus, ut priuandus sit sacrificijs, sicut sacerdos, cui lex contradicit,

Aliud exemplum interpretationis 70.

Osc. 4.

Habac. 2.

Sap. 16.

ne propter vitium sacrificet; ut in quo peccauit populus, quia non defendit episcopum suum, qui pro populo sacrificat, in eo puniatur, cum sacrificijs priuatur, satis sint, & instar multorum hæc pauca exempla ad probandum quod nobis propositum fuit. idem enim in pluribus alijs locis, si opus esset, interpretationem cum interpretatione, & sententias cum sententijs conferendo facere liceret. Illud huc addendum est, quod ille fecit, qui studio, & industria sua interdum pro interpretatione 70. cum ei visum est, Hieronymi interpretationem, ut docuimus, posuit, non nouum, & inauditum fuisse, neque exemplum imitationis caruisse. imitatus. n. est interpretem epistolæ ad Hebræos: in qua testimonia, quæ ex vetere scriptura ab Apost. Hebraica quidem, ut par est credere, ut qui, & Hebraice, & ad Hebræos scriberet, citata sunt, qui epistolam ex Hebraico in Græcū conuertit, quod quis ille fuerit, siue Clemens Romanus, siue, ut alij putant, & credibilius est, Lucas, ex interpretatione 70. qua sancti Apostoli, & omnes ecclesiæ utebantur, mutatus est. ita factum est, ut interpretatio 70. Græca pro interpretatione ex Hebraico, qua Paulus usus est, posita sit. quod quidem facile intelligere poterit, quod in testimonijs libri Psalmorum, quæ in ea ipsa epistola citantur, Græca cum Hebraicis, interprete Hieronymo, conferre voluerit. Quod si quis adhuc contendat, Paulum Apost. cum ad Hebræos scriberet, testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Græca 70. in Hebraicū trāstulisse, sicuti in alijs epistolis, quas Græce scripsit, ex eisdem 70. Græce illa mutuari solitus est, idque, ne concedat aliquid simile, ut nos in epistolis Pontificum factum esse affirmamus, nempe interpretationem 70. substitutam esse ab interprete pro interpretatione ad verbum ex Hebraico, consideret iste, quemadmodum hoc verisimile fiat, ut cum Paulus ad Hebræos scriberet Hebraice, testimonia scripturæ veteris citaret, quæ Hebræi post ea in libris suis, quos legebant, non reperirent, qui erant alioqui litteris Hebraici ita addicti, ut ipsi, qui 70. interpretibus utebantur, semper obijcerent, ut Hierony. testatur, quod Biblia haberent corrupta: riderentque, ut Origenes in epist. ad Africanum ait, quod ea, quæ apud Hebræos scripta erant, Christiani ignorarent. Denique, quo magis substitutio ista interpretationis Hierony. in pluribus locis pro interpretatione 70. credibilis sit, meminisse ego non ita pridem audire, cum esset Cyprianus Romæ imprimendus, fuisse, qui iudicaret tunc, in testimonijs veteris scripturæ, quæ sunt omnia apud Cyprianum ex interpretatione 70. pro interpretatione Hierony. substitui debere. quod quidem si factum fuisset, simile plane euenisset, ut in epistolis horum Pontificum alioqui vetustissimis euenisse videmus. ex quo fit, ut has epist. quarum antiquitatem Mag. negat, & tempore Caroli Magni factas esse somniant, antiquiores saltim esse Hieronymi ætate, velint, nolint, hac ratione confiteri cogantur. Immo nunc demum intelligere mihi videor, diuino consilio factum esse, ut illæ, quisquis fuit, in locum 70. in testimonijs scripturæ veteris, interpretationem Hieronymi iam vulgatam in plerisque locis substituerit. Si enim ille in interpretationem 70. qua vsi sunt Apostolici Pontifices, sicuti s. Apostoli eorum magistri, posuisset; nihilo minus centuriatores, quos dominus ab initio sciebat non esse credentes, ut de illis apud Ioannem Capharnaitis dixit, factas esse a quopiam dixissent, qui callide, ut speciem probabilitatis imitarentur, ex interpretatione 70. testimonia veterum scripturarum sumpsissent: nunc vero cum interpretationem Hieronymi in plerisque locis, ut dixi, posuerit, quomodo, qui illas, ut Magdaburgen. volunt, finxit, credi, & persuasum est volebat, esse illorum

In epist. Pauli ad Heb. interpretatio 70. pro interpretatione ex Hebraico, quo Paulus est in ea epist. usus.

Quod diuino concilio factum sit, ut qui has epistolas reperit, mutaret interpretationem 70. in interpretationem Hieronymi.

Ioan. 6.

Ponti-

Pontificum, qui ætatem Hieronymi tam multis annis antecessissent, si ipse inquam, utendo interpretatione Hieronymi in testimonijs veteris scripturæ, huic consilio suo palam repugnabat? quis illum tam stultum, & communis sensus expertem fuisse putet, ut de industria fidem sibi derogare vellet? tam amens erat, ut vna atque eadem opera idem ipse, quod moliebatur, simul euerteret? Quare qui hoc in epistolis istis Pontificum Apostolicorum fecit, id est, qui posuit interpretationem Hieronymi omnibus familiarē pro interpretatione 70. quam in epistolis ipsis ubique repererat, confusus notissimæ veritati, nihil hinc incommodi, aut scrupuli, vel dubitationis de auctoritate epistolarum posteris timuit. Sciebat enim neminem ignoraturum esse, non potuisse Pontifices illos testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Hieronymi; sed ex 70. sumere, quæ quisque per se, cum vellet, siue ad priuatam, siue ad communem vtilitatem posset suis locis reponere. Illi vero, qui hoc fecit, hoc tantum propositum fuit, ea interpretatione uti, id est, Hieronymi, quæ iam erat Latinis, ut nunc est, familiarior. Vnde hoc nobis argumenti diuino, ut dixi, consilio aduersus centuriatores accessit, qui has epistolas tempore Caroli Magni scriptas, & factas fuisse mentiuntur, neque facile ante id temporis, qui de eis meminerit, reperiri, hoc dico, argumenti accessit, esse has epistolas Hieronymo antiquiores, quia si post Hieronymi ætatem a quopiam factæ fuissent, qui eas pontificibus illis affinxisset, nunquam interpretatione Hieronymi, qua illi uti non potuissent, ut artificium fingendi postulabat, usus fuisset: quod enim simulatum est, leui etiam suspitione arguitur. quin immo omni studio cauisset, ne existimationem antiquitatis, quam illis epistolis apponere volebat, usu interpretationis longe illorum pontificum ætate posterioris simul tolleret. restat igitur, ut si qui sunt, a quibus aliquando interpretatio Hieronymi in has epistolas pontificum Apostolicorum obijciatur, illa ipsa interpretatio eisdem magno potius argumento esse debeat, saltem Hieronymo vetustiores esse, id est, scriptas esse ante annos 1200. fortasse cum Magdebur. tantum vetustatem, & canitiem iam viderint, reuerentiam, quam debent, illis adhibebunt: & suorum auctorum, id est, pontificum Apostolicorum tandem esse credent.

De genere testium sanctissimo pro epistolis Pontificum Apostolicorum, quod est fama vetus. Quomodo quæ Augustinus scripsit contra Faustum negantem nouum testamentum scriptum esse ab Apostolis, ad coarguendum Magd. valeant, & ad probandum scriptas esse epistolas a Pontificibus, quorum esse feruntur. item quomodo refellendum sit, quod aiunt Magdeb. corruptas esse epistolas istas, & si concedant esse Pontificum. Cap. 22.

Quia enim non satis est aliena refellere, sed nostra probare, postquam omnia, quæ Magdaburgen. in criminibus epistolarum obiecerunt, firmis rationibus, & scripturis sanctis, verisque historijs satis, ut opinor confutauimus, de quæ eorum testibus singillatim respondimus; super est, ut deinceps veritatem, auctoritatem, & antiquitatem epistolarum in vniuersum testibus confirmemus, quarum est non vnum genus, sed duplex. Vnum, & quidem locupletissimum, ac sanctissimum est memoria, & communis sermo hominum, ac posteritas tot seculorum, quibus epistolæ istæ, secundæ centuriæ, non falsæ & fictæ, ut Magde. contendunt, sed suorum auctorum, quorum esse feruntur, semper habitæ sunt, ex quo in publicum exierunt.

Zzz ij fama

Euidens argumentum, non esse has epistolas factas, ut Mag. fingunt.

De genere testium habentis speciem prophetiæ.

fama enim consentiens, ut Callistratus iurisperitus ex rescripto Hadriani ad Valerianum ait, confirmat rei, de qua quaeritur, fidem: Plato quoque in libro de legibus 12. fame crebrae, & vetustate celebratae fidem adhibendam esse iudicauit. immo habet fama speciem quandam prophetiae, ut Petrus cum Simone disputans dixit, ut Clemens narrat: Prophetia .n. non solum ad futurum, sed aliquando ad praeteritum pertinet, cuius fide facit. itaque non quod a nobis processit, aut quod ad nos solum peruenit, sicut Apostolus ait; sed quod ab initio alijs, atque alijs deinceps traditum accepimus, & ad omnes manauit, & ubique percrebuit, hoc de his epistolis nostra aetas nunciat, ac testatur. quare aut eas Magdeburgen. recipiant; aut omnes auctorum praeteritorum libros simul cum eis negent: & que .n. probantur omnes hoc vno genere testium, in quo infiniti testes continentur. quot enim homines sunt, qui libros, vel epistolas de titulo suorum auctorum communi fama atque sermone iam olim celebrant; totidem sunt testes, eorum libros vel epistolas esse: est enim fama vulgi, ut summus orator ait, quoddam multitudinis testimonium, sed audiamus Augustinum cum fausto Manicheo similiter disputantem, qui nouum testamentum ab Apostolis scriptum esse negabat; & quae illi respondit Augustinus; haec isti responsa sibi putent, mutato nomine Manichei, & Manichaeorum, in Lutheri, & Lutheranorum: nihil enim refert ad id quod agimus, quod auctoritas harum epistolarum non sit par, & aequalis nouo testamento. Recitemus igitur, quae libro 33. cap. 6. scripsit. Sed quid, inquit, vobis faciam, quos contra testimonia scripturarum ita obsurdefecit iniquitas, ut quicquid aduersum vos inde prolatum fuerit, non esse dictum ab Apostolo, sed a nescio quo falsario sub eius nomine scriptum esse, dicere audeatis? vsq; adeo a Christiana doctrina aperte aliena est, quam praedicatis, doctrina Demoniorum, ut eam sub Christianae doctrinae nomine defendere nulla ex parte possitis, nisi dicatis falsas esse scripturas Apostolorum? Idem Magdeburgensibus euenit, qui non possunt vlla via, & ratione doctrinam suam defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum falsas, & fictas esse dicant. subiungit deinde Augustinus: infelices inimici animae vestrae, quae vnquam litterae vllum habebunt pondus auctoritatis, si euangelicae, si Apostolicae non habebunt? de quo libro certum erit, cuius sit, si litterae, quas Apostolorum dicit, & tenet ecclesia ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gentes tanta eminentia declarata, vtrum Apostolorum sit, incertum est? & paulo post; Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque eiusmodi auctorum libri vnde nouerunt homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum contestatione continua? Multi multa de litteris ecclesiasticis conscripserunt, non quidem auctoritate canonica, sed aliquo adiuuandi studio, siue discendi; vnde constat, quid cuius sit, nisi, quia hic temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit, insinuauit, atque addidit: & inde in alios continuata notitia; latiusque firmata ad posteros, etiam vsque ad nostra tempora peruenerunt: ita ut interrogati, cuius quisque liber sit, non haesitemus; quid respondere debeamus. Haec Augustinus: sic de his epistolis nobis dicendum est, venisse tunc, cum scriptae sunt, ad quos potuit, earum notitiam: & inde ad alios atque alios; vsque ad nostra tempora. neque quod aliquando haec epistolae fortasse non erant in manibus omnium, aut de epistolis Clementis ad Iacobum a quo

1. Cor. 14.

Cogitur Magdebur. aut omnium praeteritorum auctorum libros falsos dicere, aut epistolas Pontificum veras esse confiteri.

Quam apte in Magd. quadret quod i. Faustum Aug. dixit.

Quomodo perber Aug. contra Faustum scriptum esse ab Apostolis nouum testamentum.

piam dubitatum sit, efficere potuit, quin communis fama posteritatis conuicerit, eorum esse epistolas, quorum ab initio ferebantur. Nisi placet Magdeburgensibus libros Theophrasti, & Aristotelis fictos esse dicere, quia, cum diu latuissent, tempore Syllae dictatoris in publicum exierunt. aut secunda Petri Apost. & Ioannis 2. & 3. epistolas negare, quia de eis aliquando dubitatum fuisse, testatum est. sed redeo ad Augustinum. addit enim deinceps, sed quid, inquit, pergam in longe praeterita? ecce istas litteras, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitae huius nostrae. vel illas quispiam Faustum esse, vel has neget esse meas, vnde conuincitur, nisi quia illi, qui nunc ista nouerunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros, continuatis posteriorum successoribus, traiciunt? Deinde cap. proximo sequenti, id est, septimo; sed contraria, inquit, inter se scripta eorum reperiuntur. maligni malo studio legitis: stulti non intelligitis: caeci non videtis: quid enim magni erat, ista diligenter inspicere, & eorum scriptorum magnam, & salubrem inuenire congruentiam, si vos contentio non peruerteret, & si pietas vos adiuuaret? Haec quoque Magdeburgensibus dicta sint. Si enim ista, quae in epistolis Pontificum ad negandum eas notantur, vel tanquam falsa, vel tanquam temporibus illis non congruentia, mediocri diligentia, & studio sine odio, & malitia aduertissent, ac considerassent; & vera esse, & cum temporibus conuenientia, facile intellexissent: aut certe si quid eis difficile visum esset, non ideo statim scripta negassent, quia quaedam in eis non intelligerent. Si enim, quaecumque non intelligunt, pergant respuere; nec ipsis sacris, & canonicis scripturis parcent, ut quidem iam non pepercerunt: eo enim euasit caeca, & rabiosa Lutheranorum magistrorum temeritas. Rursus idem Augustinus lib. 32. cap. 21. contra eundem Faustum, vnde, inquit, scitis, illas litteras esse Manichei, quas miserabiliter huic auctoritati preponitis? Si .n. hinc aliquis moueat questionem, & scrupulum contradictionis impingat, dicens libros, quos profertis, non esse Manichei, quid facturi estis? nonne potius eiusdem deliramenta ridebitis? Quis contra rem tanta connexionis, & successionis serie firmatam, impudentiam huius vocis emittat? sicut ergo, inquit, certum est, illos libros esse Manichei, & omnino ridendus est, qui ex transuerso veniens, tamen post natus, litem vobis huius contradictionis intenderit: ita certum est Manicheum, vel Manichaeos esse ridendos, aut etiam dolendos qui tam fundatam auctoritatem a temporibus Apostolorum vsque ad haec tempora certis successione custodite, atque producta audeant tale aliquid dicere. Haec Augustinus. Sed quia Magd. non audent penitus affirmare, fictas esse has epistolas: quin potius, conscientia non consistente, titubanter dicunt, ut eorum verbis utar, ab vno eodemque, aut de integro confictas, aut foedissime corruptas, subiiciam hic ex eodem August. quae in posteriorem partem sententiae istorum quadrant. sic enim lib. 11. c. 2. contra eundem Faustum scripsit. Vsque adeo inuicta sunt, quae aduersus vos de diuinis codicibus proferuntur, ut non sit aliud, quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Quae auctoritas literarum aperiri, quis facer liber euolui, quod documentum cuiuslibet scripturae ad conuincendos errores exeri potest, si haec vox admittitur? si alicuius ponderis estimatur? Aliud est, istos libros non recipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris nostris, quod Iudei de nouo Testamento faciunt: quod deni-

Quomodo Augustinus eos confiteri tauerit, qui aiebant corruptum esse nouum testamentum.

que nos ipsi de vestris, & aliorū hæreticorū, si quos suos, & pprios habēt, vel de ijs, qui vocātur apocriphi, nō quod habēdi sint ī aliqua auctoritate secreta, sed quia nulla testificationis luce declarati de nescio quo secreto, nescio quorū præsumptione, plati sunt. Aliud est ergo auctoritate aliquorū vel librorū, vel hominū non teneri: & aliud est dicere, iste quidē vir sanctus omnia vera scripsit: & ista epistola ipsius est, sed in ea ipsa hoc est eius. vbi cum ex aduerso audieris, proba: non confugas ad exemplaria veriora, vel plurium codicum, vel antiquorū, vel linguæ præcedentis, vnde hoc in aliam linguam interpretatum est: sed dicas, inde probo, hoc illius esse; quia hoc pro me sonat: illud contra me. tu es ergo regula veritatis: quicquid contra te fuerit, non est verum. Quid si alius simili infania, sed tamē qua tu, duritia constringatur, existat, & dicat, immo illud, quod pro te sonat, falsum est: hoc autem, quod contra te est, verum est. quid acturus es? nisi forte alium librum prolaturus, vbi quicquid legeris, secundum tuam sententiam possit intelligi. hoc si feceris, non de aliqua eius particula, sed de toto audias contradicentem, & clamantem, falsus est: quid ages? quote conuerteres? quam libri a te prolati originem, quam vetustatem, quam ferriem successionis testem citabis? hactenus August. Hæc ergo sibi, vt iterū dicam, Lutherani, & eorum centuriones Magdeburgenses scripta ab Augustino, sanctissimo, & eruditissimo patre, existiment. sic beatus Hieronymus Apocalypsim beati Ioannis, & epistolam Pauli ad Hebræos cum plerique suo tempore negarent, ipse tamen non audet negare; sed potius vtrāque, inquit in epistola ad Dardanum, suscipimus, nequaquam huius temporis consuetudinem. sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerunq; vtriusq; vtuntur testimonijs, nō vt interdum de apocryphis facere solent, quippe qui, & Gentilium litterarum raro vtuntur exemplis, sed quasi canonicis, & ecclesiasticis. Hæc Hieronymus. sic nos veterum scriptorum, qui passim harum epistolarum testimonijs vtuntur, auctoritatem sequimur; & non tantum nostri quoque temporis consuetudinem, quæ eas recipit, & quotidiana lectione, atque vsu in doctrina, & ecclesiarum administratione, ecclesiasticisque iudicijs celebrat, & frequentat. Magdeburgenses vero nec ecclesiarum consuetudinem curant, nec auctoritatē veterum earum testimonijs vtentium reuerētur: vt faciant in epistolis Apostolicorum Pontificum, quod Manichæi in scripturis Apostolorum prius fecerunt, tametsi dispar sit, & inæquale Magdeburgensiu, & illorum crimen. Recte itaque in istos conuenit, quod Theodoretus Cypri episcopus in proœmio commentariorum epistolæ ad Hebræos aduersus Arianos eam negantes scripsit, At inquit, tametsi nihil aliud, tamen huius epistolæ in ecclesijs antiquitatem vereri eos oportuit; ab eo, enim vsque tempore, quo ecclesiæ Pauli epistolam receperūt, fructum ex huius epistolæ doctrina, & lectione percipiunt. ita quoque Magdeburgenses tametsi nihil aliud, tamen harum epistolarum in ecclesijs antiquitatem reuereri oportuit. Ab eo enim vsque tempore, quo ecclesiæ horum Pontificum epistolam acceperunt, fructum ex earum doctrina, & lectione percipiunt. Causa deinde, quæ Arianos ad negandam epistolam Pauli ad Hebræos impulit, eius quoque causæ, quæ Magdeburgenses ad negandum horū Pontificum epistolam commouit, similis est. Cum enim, inquit Theodoretus, non possent refellere, quæ Paulus de diuinitate filij clarissime scripsit, totā epistolam

Quid Hier. de Apocalyp. & de epist. Pauli ad Heb. scripsit quod in Magd. quoque conuenit.

Quid Theod. de epist. ad Hebræos scripsit, quod in Magd. quoque quadrat.

epistolam eijcere decreuerūt. sic centuriatores cum non possent aliter refellere, quæ hi sanctissimi, & Apostolici Pontifices, cum de alijs, quæ Lutherani negant, tum in primis de principatu episcopi Romani, & de appellationibus ad eū grauissime scribunt, & a sanctis Apostolis tradita, & sancta esse clarissime in his epistolis affirmant, totas epistolam exemplo Arianorum negare decreuerunt. Et beatus Augustinus in epistola ad Hieronymum 19. Manichæi, inquit, plurima diuinarum scripturarum, quibus eorum nefarius error clarissima sententiarū perspicuitate couincitur, quia in alium sensum detorquere non possunt, falsa esse contendunt; ita tamen vt eandem falsitatem non scribentibus Apostolis tribuant, sed nescio quibus codicum corruptoribus: quod tamen, quia neque pluribus, nec antiquioribus exemplaribus, neque præcedentis linguæ auctoritate, vnde Latini libri interpretati sunt, probare aliquando potuerunt, notissima omnibus veritate superati, confusi que discedunt. sic istis euenit, qui idem de epistolis Pontificum Apostolicorum dicere ausi sunt, quod de scripturis Apostolorum Manichæi. Aiunt enim aut de integro confictas esse, aut foedissime corruptas: sed quia nec hoc posterius pluribus, neque antiquioribus exemplaribus, neque auctoritate præcedentis linguæ Græcæ, vnde epistolæ Clementis translate sunt, probare aliquando potuerunt, notissima omnibus veritate, vt de illis dixit Augustinus, superati, confusi que discedunt; vtinam ad poenitentiam confusi, dum facultas adest; sicut beatus Cyprianus ad Demetrianum scripsit, dum adhuc aliquid de seculo superest, quando enim, inquit istinc excessum fuerit, nullus iam locus poenitentiae est: nullus satisfactionis effectus: hic vita aut amittitur, aut tenetur. Hactenus de priore genere testium, dicendum est deinceps de altero.

De ijs, qui epistolas Pontificum Apostolicorum apud veteres citarunt, & responsio ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magd. in epistolas obijciunt, & quemadmodum Nicolaus primus citatus testis contra epistolas a Magd. earum auctoritatem probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobum libris Recognitionum præposita, & de altera epistola Clem. ex persona Petri ad Iacob. de qua Photius. & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostolorum citarunt. Cap. 23.

ET si non est opus alios testes querere, vt summus orator pro Flacco dixit, vbi ipsi, qui iudices futuri sunt, testes esse possunt, ne tamen nobis deesse putentur, hoc quoque genus testium producemus, nempe eorū, qui de his epistolis in libris suis meminere, earumque auctoritati testimonium dederunt: non loquor nunc de Pontificibus, qui contra omnē equitatem, & rationem Magdeburgensibus suspecti sunt, sed de alijs. Ac primum, quia tanta est apud vos Gratiani auctoritas, quod vobis gratulor, vt eam nobis contra has epistolas obijciendam esse putaretis, merito, & qui dem exemplo vestro admoniti, eos, qui ante Gratianum harum epistolarum decreta simili studio, & industria collegerunt, quos ille postea imitatus, & secutus est, vobis pro defensione earum obijciemus viros magna auctoritate, & excellenti doctrina, ac vitæ probitate, Iuonem dico episcopum Carnotensem ante quadringentos quinquaginta annos, Burcardum episcopum Vormaciensem, adhuc eo antiquiorem, tū Anselmum Lucensem ante annos prope quingentos, hi enim, vt dixi, ante Gratianum harū epistolarum decreta studiose collegerunt, & in certos locos cōmunes distribu-

De collectorib. decretorum.

tributa suis illa quidem auctoribus assignarunt, ut sic digesta, & notata ad usum ecclesiae omnibus in promptu essent. Cepit vero primus hoc studium ante annos nongentos Isidorus Hispalensis hortatu 80. episcoporum, ut ipse in prologo his verbis scripsit, Compellor a multis tam episcopis, quam reliquis seruis Christi canonum sententias colligere. & paulo post, Deinde quarundam epistolarum decreta virorum Apostolicorum interferuimus, mus, id est, Clementis, Anacleti, Euaristi, & caeterorum Apostolicorum, quas potuimus hactenus reperire epistolas, usque ad Syluestrum Papam: postmodum vero Nicenam synodum constituimus, & deinceps reliqua decreta praesulum Romanorum usque ad sanctum Gregorium. Hactenus Isidorus. An non est fide dignus auctor, & ex numero Patrum, sanctus Isidorus, & aetate Caroli Magni antiquior? unde didicit beatus Isidorus tribuere auctoritatem epistolis Pontificum Apostolicorum, nisi a maioribus suis? Quomodo ergo tam aperte fallere voluistis, ut diceretis, neque facile reperias has epistolas ab ullo Patrum, aut fide digno auctore ab hoc saeculo usque ad Caroli Magni aetatem citari. sic enim in accusatione vestra scripsistis, an fortasse non citauit epistolas Pontificum Apostolicorum, qui eas, & earum decreta ad usum ecclesiae catholicae collegit, ut in promptu essent omnibus ad citandum? Ne autem hoc quoque opus Isidori fictum esse, more vestro dicatis (hoc enim per fugium vobis parastis negandi omnia, quae nisi negetis, vestra defendere non potestis) meminit eius Igmarius Archiep. Rhemensis in libro de varijs capitulis ecclesiasticis c. 27. de translatione e Graeco, conciliorum, & canonum. sic enim ait; & beatus Isidorus in collectario suo de canonibus, quatuor aeditiones Niceni concilij compaginavit. & rursus cap. 33. non solum meminit, sed laudat etiam. Haec sunt, inquit, quae praedictus Isidorus in collectario suo de canonibus diligentissime praescripsit; quem utique si quis studiose perlegerit, plenissime illa, quae nos summatim tetigimus, se inuenisse gaudebit. Vixit autem, ut scitis, Igmarius Rhemen. sub Carolo, & Ludouico filio, & ad eum Benedictus iij. & Nicolaus primus epistolas scripserunt. In vno ergo Isidoro octuaginta episcoporum testimonium contra commentum vestrum producimus. hi enim, nisi has epistolas Pontificum Apostolicorum veras, & omni sapientia, & utilitate plenas esse scirent, nunquam sanctum Isidorum ad colligendum coegissent, ut idem Isidorus in Prologo suo testatur; sic enim ait; scire autem vos volo 80. episcopos, qui hoc opus me incipere, & perficere coegistis, & quae sequuntur. Igmarius vero cap. 15. libri sui, quem paulo ante dixi, loquens de Symbolo Apostolorum, epistolam Clementis ad Iacobum fratrem domini citat; & cap. 17. loquens de nono canone Apostolorum, epistolam Anacleti primam item citat: & cap. 18. loquens de non eijciendis episcopis citat etiam eiusdem Anacleti epistolam 2. Possem hic ex illo saeculo Caroli, & Ludouici citare testem epistolae Clementis, quae vobis propter Iacobum fratrem Domini iam mortuum, valde suspecta est, immo opinione vestra plane conficta, & propter doctrinam beati Petri, quae in ea recitatur maxime odiosa; testem dico epistolam Nicolai primi, quam vos fictam esse, scio, non dicitis, tum ne vobis derogetis, qui testimonio epistolarum Nicolai in centuria 9. abuti voluistis, id quod in aliorum quoque Pont. epistolis a sexto saeculo facere coepistis, tum ne simul totam causam regis Lotarij, & Theupergae uxoris, de qua epistola Nicolai scripta est,

In Isidori prologo testimonium 80. episcoporum pro epistolis Pont. Apostolicorum.

Igmarius Rhemensis Archiep. ante annos 700. epist. Clem. ad Iacob. & epistolas Anacleti citat.

est, fictam facere videamini. Sicigitur ille in epistola ad Episcopos, & Archiepiscopos in regno Lotarij, qui a matrimonio Theupergae uxoris propter pellicem discedere volebat, scripsit, Sermonem illius, qui nobis per beatum Clementem recitatur, attendite: Quid in hominum peccatis adulterio grauius? secundum namque in poenis obtinet locum, Quoniam quidem primum habent illi, qui aberrant a Deo, etiam si sobrie vixerint. Propter quod vos, o presbyteri Ecclesiae, Ecclesiam excolite, & ad ornate spem Christi ad pudicitiam. Haec Nicolaus ante annos septingentos ex epistola Clementis ad Iacobum recitauit. immo hic Pont. Nicolaus totam hanc causam defensionis epistolarum pontificum apostolicorum aduersus quosdam episcopos earum inimicos illis temporibus suscepit. quos quia Magdeburgenses ad dicendum testimonium in epistolas Zepherini, & aliorum omnium pontificum superiorum in 3. Centuria produxerunt, nos rursus eorum testimonium in eosdem ipsos Magdeburgenses producamus. Ut suo mucrone confodiantur; id est, a suis testibus redarguantur. Sed recite mus prius, quae Magd. in 3. Centuria de epistolis pontificum tertij saeculi scripserunt. & fuisse inquit, semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot saeculorum epistolas a tempore, quo primum citari coeperunt, pro apocryphis & supposititijs habuerunt, eo quod in codice canonum non inuenirentur, nec a Concilijs generalibus susceptae & approbatae vnquam essent, sed tantum a Romanis tanquam a suspectis & domesticis testibus iactarentur, apparet (inquit) ex Grat. dif. 19. c. Si Romanorum pont. hactenus Magd. Audiamus nunc testimonium illorum, qui ex isto capite Gratiani in epistolas pontificum citati sunt testes, auctore Nicolao primo, cuius testimonio vsi sunt Magdeburg. ut intelligant omnes, recte & istos, sicut Daniel iniquis illis iudicibus Israel dixit, in caput suum mentitos esse, Quamquam quidam (inquit) vestrum scripserint, haud illa decretalia praesulum pontificum in toto canonum codicis corpore esse descripta, & ideo inter canones non esse assumenda, cum & ipsi, vbi suae intentioni haec suffragari conspiciunt, in omnibus illis indifferenter vtratur: & solum nunc ad diminutionem sedis apostolicae potestatis & suorum augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant. ergo illi, qui inter Episcopos & Archiepiscopos Galliae, ad quos Nicolaus scripsit, sic sentiebant, veras esse praesulum pontificum epistolas confitebantur, quas vos negatis. non. n. contendissent non esse eas inter Canones referendas, si ut vos vultis, apocryphas & suppositas, ac non potius veras, & suorum auctorum esse putarent. aliud est enim negare veras esse, quod vos facitis: aliud negare earum auctoritate priuilegia sua abrogari, quod illi faciebant. Deinde si suppositas esse illi credidissent, nunquam earum testimonio vsi essent, ut quidem vsos esse testis vester idemque noster Nicolaus pontifex testatur. Praeterea solum ad diminutionem potestatis sedis apostolicae, & ad augmentum suorum priuilegiorum, ut idem testis Nicolaus ait, illa decretalia pontificum minus accepta esse illi perhibebant: at vos Magd. non ad diminutionem solum potestatis sedis apostolicae epistolas praesulum pontificum negatis, hoc. n. faceretis, si tantum decretum de appellationibus repudiaretis, sed ad diminutionem dogmatum catholicorum, & ad defensionem doctrinae vestrae, quam, nisi epistolas illas negetis, aliter defendere non potestis. sentitis ne iam Magd. quod te-

Quemadmodum cap. Si rom. dif. 19. a Magd. obiectum in eos retorqueatur.

Quomodo testis a Magd. citatus contra epistolas, auctoritatem epistolarum probet.

Quomodo testes ex epistola Nicolai contra epistolas citati veritatem earum confiteantur.

Leonis Magni testimonium pro epistolis pontificum Apostolicorum.

Gelasij testimonium pro epistolis pontificum Apostolicorum.

Testimonium tribuat epistolis contra vos vestri illi testes? sed prosequamur reliqua: & videamus, quemadmodum contra illos Nicolaus testis Magdeburgensium non quidem veritatem epistolarum, quam illi ipsi confitebantur, sed auctoritatem, quam negabant, probet, quo magis intelligatis, quantum inter vos, & illos, quorum similes videri voluistis, distet. si ideo (inquit) non esse decretales epistolas priscorum pontificum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscripte, ergo neque sancti Gregorii, nec ullius alterius, qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, aliquid institutum, vel rescriptum recipiendum est, eo quod in codice canonum non habeatur adscriptum. ergo doctrinam eorum & sanctiones, quae ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscripte, de codicibus suis abradant, ut quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptae? tamen illud vos Callidius, quam illi, quod non purastis consentaneum esse, confiteri veras illorum pontificum apostolicorum epistolas, & non habere eas acceptas & ratas. Constat ergo, non de veritate, epistolarum priscorum pontificum, sed de earum auctoritate canonica testes illos disceptasse, quos Magd. ex epistola Nicolai apud Gratianum in easdem epistolas citarunt. Pergit vero Nicolaus refellere illos, & epistolarum illarum canonicam auctoritatem, quam negabant, probare decretorum Leonis & Gelasij, quos recipiebant, auctoritate. restat (inquit) nimirum, quod decretales epistolae Romanorum pontificum sunt recipiendae, & si non sunt codici Canonum compaginatae, quoniam inter ipsos Canones unum beati Leonis capitulum constat esse permixtum, quo ita omnia decretalia constituta a sede apostolica custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, nouerit sibi veniam denegari, dixit. n. cap. 10. suarum decretalium, ne quid vero sit, quod praetermitti a nobis forte credatur, omnia decretalia constituta tam bonae recordationis Innocentij, quam omnium praedecessorum, quae de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita nostra declaratione custodiri mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi nouerit deinceps denegari. dicendo vero omnia decretalia constituta, nullum de decretalibus constitutis praetermittit, quod non mandauerit esse custodiendum: & rursus asserendo omnium praedecessorum nostrorum, nullum pontificum Romani, qui ante se fuerunt, excepit. & Paulo post, itaque nihil interest, verum sint omnia, nec ne, decretalia sedis apostolice statuta, inter canones conciliorum immixta, cum omnia in uno corpore compaginari non possint; & illa eis intersint, quae firmitatem ipsae, quae defunt, & vigorem suum assignent. hoc dixit Nicolaus propter ista duo decreta Innocentij & Leonis, quae sunt inter canones, quibus priscorum pontificum epistolae confirmantur, bene autem habet, quod Magdeburgenses epistolas Leonis non negant veras esse, quarum testimonio ipsi in Centurijs aliquando uti solent, vel, ut melius dicam, abuti: nec epistolas Gelasij negant: de quo subiungit idem Nicolaus, consonat autem huic beatissimo Leoni Papae etiam facundissimus sanctus in decretis suis Papa Gelasius ita inquit, decretales epistolae, quas beatissimi Papae diuersis temporibus ab Urbe Roma pro diuersorum patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas decernimus, in quo notandum est (inquit) quod non dixit, decretales epistolas, quae inter canones habentur, vel quas moderni pontifices dederunt, sed quas beatissimi papae diuersis temporibus ab Ur-

be Ro-

be Roma dederunt. dicens autem diuersis temporibus etiam illa tempora vir sanctus comprehendit, quae crebrescentibus paganorum persecutionibus ad sedem apostolicam deferri causas episcoporum difficillime permittebant. haecenus Nicolaus. Cum igitur Magd. episcopos quosdam Galliae testes in epistolas priscorum pontificum citauerint, qui nunquam eas epistolas falsas, & suppositas esse dixerunt, sed potius veras esse & suorum auctorum, quorum esse feruntur, confessi sunt, superest, ut Magdeburgensibus dicamus, ut iterum repetam, quod Daniel illis senibus inueteratis dierum malorum, & iniquis iudicibus, recte & vos mentiti estis in caput vestrum: ipsi enim vestri testes vos condemnant; qui satis veras esse epistolas aiebant, quarum testimonio, cum e re sua erat, utebantur: illud tantum obijcientes non esse inter canones relatas. sed de his satis. Deinde Photius patriarcha Constantinopolitanus, eruditissimus auctor, ante annos item septingentos, in eo opere, quod de libris a se lectis composuit, quod Bibliothecam appellauit, epistolas duas Clementis ad Corinthios, & aliam eiusdem Clementis ad Iacobum fratrem Domini, se ait legisse. an negabitis satis idoneum testem esse antiquitatis epistolae huius Photium Graecum auctorem, hominem praesertim parum Ecclesiae Latinae studiosum, immo aliquando aemulum, & obrectatorem? an dicetis blandiri voluisse, & in gratiam Ecclesiae Latinae epistolam circa tempora Caroli Magni, ut vos somnias, fictam, inter libros veterum a se lectos, referre voluisse? quid hoc amentius? Accedit etiam testis epistolae Clementis ad Iacobum fratrem Domini, his omnibus, quos dixi, antiquior Rufinus Toranus, qui in prologo librorum eiusdem Clementis de beati Petri cum Simone Mago disputationibus, affirmat, olim hanc epistolam interpretatam esse & aeditam: quodque in ea de omni ordine ecclesiastico contineretur, id quod Magdeburgenses premit, & ferre non possunt. Vertisse autem Rufinum a Graeco in Latinum libros istos, quos dixi, in quorum prologo hoc testimonium epistolae Clementis tribuit, Testis est Gennadius vetus auctor, in scriptoribus Ecclesiasticis. Illud autem, quod fortasse parum rem consideranti auctoritatem epistolae imminuere videri posset, quod in principio librorum eiusdem Clementis de Petri sermonibus, & disputationibus cum Simone, quos ab haereticis deprauatos fuisse Epiphanius, Hieronymus. & ipse idem eorum interpretes Rufinus testes sunt, ab eodem Clemente collocata est, ut Photius quoque Constantinopolitanus in bibliotheca sua testatur, & ut nos in ipso exemplari Graeco vidimus, hoc inquam auctoritatem eius non eleuat, sed magis auget: si quidem propter magnam epistolae auctoritatem factum est, ut ab illis libris separaretur & reliquis epistolis eiusdem Clementis adiungeretur. Itaque sicut ex libro Enoch apocrypho ab apostolo Iuda testimonium, quod inde in epistola sua citat, separatum est, & canonica auctoritate deinceps sancitum, sic epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quae continet doctrinam beati Petri in ordinatione Clementis. & in ea, ut idem Rufinus ait, de omni ordine ecclesiastico continetur, ut ecclesiasticam auctoritatem, quae ei debebatur, haberet, merito a libris illis Clementis, quos haeretici contaminare iam tunc ausi erant, a sanctis patribus olim seiuncta est, quae enim alia causa esse potuit, nisi haec, cur quibus libris ab auctore praeposita fuerat, olim ab eis separata, & separatim translata, atque aedita fuisset? aut si Rufinus propriam

Aaaa ij horum

Testimonium epistolae Clementis ad Iacobum in Photio constat.

Testimonium eiusdem epistolae in Rufino ante annos mille cc.

Gennadius.

De epistola Clementis ad Iacobum praeposita libris Recogn.

horum librorum esse putabat, cur eam toti operi non præposuit, auctoritas igitur ecclesiasticæ consuetudinis, quæ illam iam inter decretales epistolas pontificum apostolicorum receperat. hoc fecit. hinc quoque factum est, ut altera epistola Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, quæ in altera æditione similibus librorum ferebatur, non sic fuerit Separata, & inter cæteras epistolas decretales relata, quia scilicet nullum decretum continebat: nihil enim aliud agebat quam monere, & hortari, ut libri isti sermonum Petri non communicarentur cum alienis a religione Christiana neque cum vllis alijs, nisi probatis: quod iam tunc (inquit Petrus) sermones sui falsis interpretationibus deprauarentur, quasi ipse sic sentiret, ut hæretici aiebant, tamen non sic prædicare auderet. deinde subiungit, *οἱ δὲ οὐκ ὀδοῦσιν τὸν ἐμὸν νοῦν ἐπαγγελλόμενοι οὐδ' ἤκουσαν ὅς ἐμοῦ λόγους, ἐμοῦ τῆ ἐπόντος αὐτῶν φρονιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἐρμηνεύειν λέγοντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν καταχουμένοις τῷ εἶναι τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐδ' ἐνεθυμήθην, εἰ δὲ ἐμοῦ ἔτι περιόντος τοιαῦτα πολῶσι καταλείψασθαι, ποσῶ γε μᾶλλον μετ' ἐμὲ ποιεῖν οἱ μετ' ἐμὲ πολήσουσι;* qui (inquit) nescio quomodo meam mentem profitentes, Sermones, quos ex me audierunt, magis intelligenter, quam ego, qui eos locutus sum, interpretari conantur, affirmantes ijs, quos erudiunt, hunc esse sensum meum: quem ego ne cogitavi quidem. quod si, me adhuc viuentem, hæc mentiri audent, quanto magis idem post me, qui me consequentur, audebunt? valde hæc congruunt cum eo, quod Sanctus Irineus lib. 3. c. 4. scribit de hæreticis illis, qui aiebant, non ut haberet veritas, sed in hypocrisis, quemadmodum vnusquisque capiebat, apostolos docuisse, & in eodem libro c. 2. dicent se (inquit) non solum presbyteris, sed etiam apostolis esse sapientiores, & sinceram inuenisse veritatem. Redeo ad epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini, cui etiam testimonium tribuerunt 18. Episcopi ante annos mille centum sub Theodosio minore in Synodo Vasensi prouinciæ Narbonensis congregati. Recitemus testimonium: sic enim aiunt; cap. 6. Ex epistola sancti Clementis vtilia quæque præsentis tempore Ecclesijs necessaria, sunt honorifice præponenda: & cum reuerentia ab omnibus fidelibus, ac præcipue Clericis recipienda. Ex quibus quod specialiter placuit, propter venerandam antiquitatem, statutis præsentibus roboramus, quod supradictus beatus martyr de beatissimi Petri apostoli institutione commemorat dicens, Quædam etiam ex vobismetipsis intelligere debetis, si quæ sint, quæ ipse (de Episcopo loquuntur) propter insidias hominum malorum, non potest euidentius & manifestius proloqui, verbi gratia, si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, & quæ sequuntur, ne omnia recitem. Iam ne vident Magdeburgenses tot veterum testium locupletissimum testimonium antiquitatis venerandæ huius epistolæ? Quod si ab illis iam tunc tam veneranda erat epistolæ huius antiquitas, & cum tanta reuerentia recipienda esse ob venerandam eius antiquitatem: quæ inde sumebant, iudicantur; quanto magis à nobis, qui post illos amplius mille ceterum annis sequimur, veneranda & colenda est? in Conc. Metensi celebrato ab archiepiscopo Treuerensi Rotbodo, siue Roboto & episcopo Viridunensi, & Arnaldo episcopo Trullensi cum multis sacerdotibus ante annos sexcetos & amplius c. 8. Quæsitum est (inquit) a sancta Synodo, quid de ijs sacra fieri auctoritas iuberet, qui cum prædictis excommunicatis communionem habeant. nam non tantum laici, verum etiam presbyteri in celebratione Missæ excommunicatos

De altera epistola Clementis ex persona Petri ad Iacobum.

Testimonium epistolæ Clementis ad Iacobum in Synodo Vasensi 18. episcoporum ante annos millesimum.

nicatos recipiunt: & quid de ijs, qui in eadē excommunicatione mortui fuerint? deinde subiungit, verum ad hæc tanta auctoritas prolata est, sanctus Petrus apostolus in ordinatione s. Clementis ita plebes alloquitur, si inimicus est alicui pro actibus suis, vos cum illo nolite amici esse, & prudenter obseruare debetis, auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum: sed neque loqui ijs, quibus ipse non loquitur, istius transgressores s. Petrus, & omnis auctoritas excommunicat. Hactenus Synodus. quæ non solum testimonium epistolæ Clementis citauit, sed quantæ id testimonium auctoritatis esset, tostata est, cum ait, verum ad hæc tanta auctoritas prolata est, s. Petrus in ordinatione Clementis, & quæ sequuntur. Denique ut hoc genus testimoniorum finiam, quia Magdeburgenses nobis vnum tantum testimonium produxerunt monachum cognomento Kalthaisen, Germanum, ut opinor, cui tantum fidei tribui voluerunt, ut eius testimonium solius in epistolam Clem. & Anacleti satis esse crederent. idcirco, quando tam religiosa in dicendis testimonij natio Germanica putatur, eosdem postremo hoc loco nationis suæ testibus conuincam. In Triburiensi enim Synodo, Arnaldo Imperatore, ante annos, amplius sexcentos epistolæ Clementis ad Iacobum Anacleti, Alexandri, & aliorum Pontificum epistolis non semel & iterum, sed sæpius testimonium fidei dederunt viginti duo Episcopi Moguntiacensis; Agrippinen, Treuren, Fugising, Eistatensis, Radasbonen, Augustinian. Constantien, Curien, Basileen, Stazburgen, Spirien, Vormacien, Brumen, Vuirunen, Hiltineshermenen, Vuiziburgen, Haluarastaten, Meten, Nimidens, Padarbrunen, Ofnebrugen. Conferte nunc Magdeburgenses Centuriatores tempora nostrorum testium, numerum, fidem, & auctoritatem cum vno vestro Kalthaisen, recenti, & teste ignoto, qui ante annos sexaginta non amplius in epistolas, quas prius oderat, testimonium dixit. immo venit mihi in mentem, ut vobis dicam quod quidam optimus, & eloquens patronus caufarum alij, qui ignotos quoque testes querebant olim dixit, a testibus quæretis ignotis, ipsi coniectura nihil iudicabitis? & de quibus alijs testes esse debetis, de ijs ipsi alios testes audietis? Ac coniectura quidem facile est iudicare, epistolas scripsisse præscos illos, & Apostolicos pontifices. etenim si fuit aliquando necesse, ut posteriores pontifices, sæpe ac multas decretales epistolas, cum pax ecclesiarum erat, scriberent, quanto magis fuisse iudicandum est, cum erant bella, pugne, pericula, cum magistratus, imperatores, reges, populi, ciuitates, gentes, domestici, alieni, Christianis insidiabantur? cum nullos coetus iniri, nulla concilia Christianorum haberi patiebantur? an non sancti Apostoli cum epistolas scripserunt, exemplum epistolas scribendi, successoribus præbuerunt? ac si is, qui præest, in sollicitudine, ut apostolus ait, præesse debet, an non pertinet ad sollicitudinem ad absentes scribere? debet enim talis esse episcopus, ut sicut idem Apostolus ad Titum scripsit, potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere: hoc autem apud absentes nisi per epistolam fieri non potest. sic Dionysius, Ignatius, & Polycarpus Apostolorum discipuli epistolas, quæ adhuc extant, scripserunt. Verum: inquit Magdeburgenses non enim negare se, quin epistolas Apostolici pontifices scribere & potuissent, & debuissent, sed scripsisse has, quas habemus, hoc negare. Sed quomodo non negent, cum nisi negent, neque doctrinam, neque sectæ suæ disciplinam defendere villo modo possint? At qui nos, quæcumque in eas hactenus objicere poterunt

Testimonium grauisimum epistolæ Clem. ad Iacobum, & Anacleti, & Alexandri in Synodo Germanica ante annos Dc.

Quam sit probabile scripsisse epistolas primos illos pontifices Apostolicos post beatum Petrum.

558

PRO EPIST. PONT.

tuerunt, planè falsa esse, docuimus: & puto me Magdeburgensibus affatim satisfecisse. ac ipsi quidem alia argumenta, aut alios testes non habent. nobis vero cum vtrumque suppetat, quid eis superest, nisi vt vel alias epistolas ab illis pontificibus scriptas proferat, si has negat, & alias scripssisse concedit: aut has sanctissimas, & grauissimas, ac omni memoria antiquiores, quas longinquitas temporis, excipiète memoria, & ecclesia eis vtente, cõsecrauit, recipiant, si a communi hominum more, ac ratione abhorreere nolunt. Repetam. n. hic, quod ex Platonis libro 7. de legibus iterum memini, cum antiquitatem canonum Apostolorum libro primo defenderem, omnes homines, inquit, eas leges venerari solere, vererique in eis quicquam nouare, in quibus adoleuerunt, educatiq; essent: quæq; diuina quadam sorte multis sæculis immutabiles permanissent: neq; recordarentur, nec audissent, aliter eas vllò vnquam tempore habuisse. Hæc Plato, quæ cum nostra sint, quia recte ab illo dicta sunt, licet ea ad nostram causam transferre, id est, ad defensionem epistolarum, quæ decretis, & legibus ecclesiasticis plenæ sunt. quas diuina quadam prouidentia tam multis sæculis immutabiles mansisse, ne ipsi quidem, qui eas negant, negare possunt: cum neq; recordentur, nec audierint, nec ex memoria omnium sæculorum cognoscere possint, aliter eas vnquam habuisse, quam nunc habeant. Quod si hoc rursus Centuriatores adhuc negent, nempe multis sæculis immutabiles mansisse, nos non vnum, aut alterum, sed plures testes habemus, tot saltem sæculis non fuisse mutatas, quot ab Isidori Hispalensis ætate vsq; ad nos fluxerunt. is enim easdem epistolas ad usum ecclesiæ catholicæ ante annos nongentos in vnum collegit, & tales eas posteris reliquit, quales nunc habemus, quarum doctrina, & decretis semper ecclesia catholica vsa est, & nunc vtitur. Sed cum Magd. has pontificum Apostolicorum epistolas propter doctrinam, & Apostolicas traditiones decretorum, quæ in eis feruntur, quibus tota Lutheranorum disciplina coarguitur, & frangitur, negent, & eas tanto studio oppugnent, & delere cupiant, & nos easdem rursus tanquam testes sanctissimos traditionum studiose defendamus, rogabo eos, si istis ipsis decretis propter rationem, & auctoritatem, qua consistunt, adhuc vtitur ecclesia, eorumq; cõsuetudo ex Apostolica traditione perfecta in ecclesiastica disciplina semper viget, an decreta, ista minus valebunt, si has epistolas vt ipsi cupiunt, & laborant, dicam non haberemus? frustra igitur Magdeburgenses in eo laborant, & sudant, in quo nihil ab eis hactenus perfectum est, neq; proficitur, neq; profici potest. Consuetudinem. n. omnium ecclesiarum tollere non possunt: immo neq; negare, nisi ex eorum numero esse pergant, quos Apostolus cõtentiosos vocauit, id est, qui obedire nolunt ecclesijs, earumq; consuetudines ex Apostolica traditione perfectas, & fideliter omni tempore conseruatas tenere: quos in alio loco idem Apostolus subuersos, & proprio iudicio condemnatos esse dicit. Coniectura itaq; vt Paulo ante dicebam, facile est, perspicere, scripssisse quidem epistolas aliquas pontifices illos Apostolicos, quorum epistolas Magdeburgenses nunc negant: scripssisse vero has, quas habemus, quia non ita facile est argumentis, & indicijs, ac coniecturis cognoscere, & iudicare, superest, vt proximo capite eodemq; extremo aliquanto filius de hoc agamus.

Quid Plato de antiquis, & nunquam mutatis legibus scripserit.

Quam multis sæculis epistolæ pontificum Apostolicorum immutabiles permanerint.

De decretis epistolarum quinque; Clementis quomodo non auctoritate ipsarum epistolarum, sed consuetudinis omnium Dei Ecclesiarum a sanctis Apostolis instituta & tradita consistant, & de argumentis antiquitatis quæ ex his ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Græce, & de alijs quibusdam obseruationibus. item de epistolis 3. Anacleti & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, qua scriptæ sunt, impressa cernantur, & quæ argumenta, scriptas esse latine. Cap. 24.

ERgo quia Paulo ante a magd. requirebatur, vt relictis testibus ignotis, aliquid ipsi coniectura iudicaret, opere precium est, vt doceamus eos Experiiri in epistolis ipsis, quemadmodum coniectura de ijs ipsis epistolis iudicium facere possint: & de quibus testes querunt, de ijs ipsi alij testes esse. sunt. n. in ipsis epistolis impressa vestigia non rara, quibus etatem illam Apostolicam mediocriter sagacibus odorari liceat. & ne longum fiat, si omnes pontificum Apostolicorum epistolas persequamur, faciamus hoc in decretis quinque; epistolarum Clementis, & trium Anacleti, vt hoc exemplo qui voluerit, reliqua persequatur. Ac vt inde incipiamus, Si qui, inquit, ex fratribus negotia habent inter se, ne apud cognitores sæculi indicentur, Gentiles dicit, quos verbo illo sæculi distinxit a fratribus, qui ad futurum sæculum. & ad patrem futuri sæculi, & ad filios resurrectionis pertinet, si tamen in fide & dilectione vsq; ad finem perseuerauerint. idem prohibent Apostoli in lib. 2. eiusdem Clementis de Const. Apost. c. 46. ne, inquit, cognoscant gentes controuersias vestras: nec ad dicendum testimonia contra vos admittantur. an hic non coniectura perspicitur, scriptum esse hoc a Clemente, non solum quia in eadem sententiam libro 2. suo de Constit. scripsit, sed quia tunc publica iudicia & tribunalia non Christianorum, sed Gentilium erant, quorum dominatu omnia tenebantur, idem. n. prohibuit, & eadem ratione Paulus Apost. Corinthijs, eos, qui secus faciebant, reprehendens, Sic non est inter vos, inquit, sapiens, quisquam, qui possit iudicare inter fratrem, & fratrem, sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? illud vero etiam quam recte cum illa etate conuenit, quod huic decreto de cognitione causarum adiunctum est, sed apud presbyteros ecclesiæ, inquit, quicquid illud est, dirimatur; adducatur que res ad concordiam, (hoc enim significat *συμβιβάζειν*, quo verbo vsus est Clem. & in epistola. & in 2. libro de Const. Apost.) & omni modo obediant statutis eorum. presbyteri. n. adhibebantur, vt eum, qui iudicio, & cõcordiæ acquiescere nollisset, cogerent ad parendum, eijciendo ex ecclesia. si quo enim alio supplicio capitali afficiendi nocentes potestatem sibi Christiani sumpssissent, in eos, tanquam in sicarios, Gentiles, qui dominabantur, profecto animaduertissent. Quis est ergo tam parum sagax, qui non odoretur hic, scriptam esse hanc epistolam illo Apostolico tempore, id est, a Clemente, cum sic necesse erat de litibus in ecclesia iudicandis decerni? Reddamus aliud decretum, vt Episcopus, inquit, non sit fidei iussor, nec aduocatus litibus, nec vlla occupatione secularis negotij implicatus, ne a ministerio verbi Dei abstrahatur. hoc ipsum, & eiusdem verbis prohibet idem Clem. libro 2. de Const. Apost. vt libro 2. huius operis docui, cum huius epistolæ & librorum de Constitut. Apost. characterem conferrem, quod potest argumento esse, scripssisse quoque hoc. fuisse autem illius temporis hoc decretum ex epistola etiam Pauli in-

Decretum de non aduocandis Gentilium iudicijs

Decretum de fidei iussione, & aduocatione litium non suscipiendis ab ecclesiasticis.

De

2. Tim. 2.
Act. 6.

li intelligi potest, cum scribens ad Tim. nemo, inquit, militans Deo implicat se negotijs secularibus, de ministris enim verbi Dei idoneis ad docendum loquebatur: item ex actis Apost. cum aiebant, non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Rursus Canon. Apost. 20. iubet, vt Clericus ne spoliaciones faciat. & Canon. 81. vt episcopus, aut presbyter ne administrent secularia. Quare etsi hæc epistola oblitterata iam esset, & ignoraretur, nihilo minus tamen hoc decretum vigeret, cuius consuetudo aliunde quam ex Apostolorum traditione manare non potuit. Quæ igitur causa esse potuit fingendi hoc decretum epistolæ, aut quæ temeritas est, rem gestam confiteri, & fidem instrumēti negare? quod tamen si nõ intercessisset, vt Callistratus iuriscōsultus aiebat, nihilo minus res gesta veritate factū suum præbeat. illud vero, non spondere pro alijs, quod Magde. reprehendebant, ea tenus in hac epistola a beato Petro prohibetur, vt non sit sponsio negotiosa, & molesta, vt fere solet: vt iam quæ talis nõ sit, si charitas postulet, saluo ministerio ecclesiastico, fieri possit. Est præterea in hac epistola aliud decretum, vt sacerdotes, & reliqui ministri ecclesiæ, omnes quæ plebes episcopos suos diligere debeant, eorumq; præceptis obedire, etiã si ipsi aliter, quod absit, agant, memores, inquit, illius dominici præcepti, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. ipsi autem episcopi si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi, vel arguendi, sed supportandi, nisi in fide errauerint. Videamus an hoc decretum suspectum Lutheranis, & aduentitium recte videri possit, vt est illis odiosum, & inimicum: an contra Germanum sit, & Apostolicæ institutionis; & ex eo potius de vero auctore epistolæ capienda coniectura. Qui. n. a fide, & obedientia ecclesiæ non recesserunt, non possunt obliuisci, vt Lutherani obliti sunt, quod Dominus de illis dixit, quos vocauit Scribas, & Phariseos, & Petrus in Actis Apost. principes populi, & seniores, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere. quod quidem propter nostros quoq; ecclesiarum principes episcopos, & sacerdotes dixit, neq; possunt contemnere, vt hæretici faciunt, quod Paulus ad Tim. scripsit, Seniore rem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. Si enim tantum honoris deferendum est senili ætati, quæ deferendum est sacræ dignitati episcoporum, qui sunt principes seniorum, id est, presbyterorum? si qua vero de fide episcopi suspicio est, inquiritur in eum in ecclesijs catholicorū: nec vlli parcitur, nisi amplectatur, vt Apost. Tito præcepit, eum, qui est, secundum doctrinam, fidelem sermonem & formam habeat sanorum verborum in fide & dilectione Christi, sicut idem Apostolus Timotheum monuit. Apostolica itaq; est hæc traditio, cuius canon Apostolorum 31. testis est, qui prohibet, ne vllus presbyter, contempto episcopo suo, seorsum congreget, aut altare alterum ponat, si non est episcopus impius, id est, si non errat in fide. Hoc est ergo quod Magd. & ceteri Lutherani pati nõ possunt, vt in ecclesijs nostris tantus honor, & reuerētia episcopis adhibeatur, & tam diligenter, ac seuerè, sicut sancti Apostoli tradiderunt, in hæreticos inquiratur: & hæresi excepta, si quis episcopum suum propter alias causas mouere, & eijcere studeat, vt tyrannicus puniatur. hanc consuetudinem ex doctrina Christi & Apostolorum institutione profectam ecclesiæ Dei habent, quæ nihilo quidem minus ex Apostolorum traditione ortum duxisset quam si nunquam his litteris Clementis cōsignata esset. nunc vero eum cōsignata sit,

Quatenus spōdere pro alijs prohibeatur ecclesiasticis.

Decretum de charitate, & obedientia omnium erga episcopos. Matth. 24. Act. 4.

ta sit, epistola traditionem attestatur, & traditio epistolam. Lutherani vero contempta traditione, & Apostolica disciplina, & negata epistola teste, quotidie de suggesto in episcopos nostros propter mores, quos obijciūt, quasi ipsi sancti essent, nocte, & die furiunt, & bacchantur, Ignari se nõ episcopos, sed Christum contemnere. Sequitur aliud decretum, Omnes legum diuinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntarie perturbatores ecclesiastica regula, & sancta Communione iudicabat indignos. Hanc quoq; consuetudinem cunctæ per Orientem, & Occidentem ecclesiæ Dei habet, vt qui committunt, ne omnia honeste, & secundum ordinem in ecclesia fiant, sicut Apostolus præcepit, ac canones, quos dā quibus ecclesiæ compositio cōtinetur, scientes, & volētes violant, & in eo per seuerant, excōmunicentur, & indigni ecclesiastica regula habeantur: id est fiant irregulares. quod quidem verbum clare attestatur apostolici temporis esse hoc decretum, & epistola, qua illud cōsignatum est. non enim aliunde ortum duxit verbum hoc irregulare, vt eo semper vsa est ecclesia, & nunc vitur: nec aliud significat, quā quod beatus Petrus, vt hæc epistola Clemētis testatur, iudicauit, fieri quempiã aliquādo indignū regula ecclesiastica, id est, indignū, vt fiat ex clero: aut si factus sit ex clero, indignum, vt in eo ministret: hoc enim significat regula ecclesiastica, nempe ordinem ecclesiasticum. non loquor nunc speciatim de causis irregularitatis, sed de ipso genere poenæ, & de verbo, ex cuius consuetudine & ecclesiastico vsu prisca interpretatio latina huius epistolæ Clementis redolet. Si igitur hoc decretum factum esse tempore Apostolorum testimonio est consuetudo ecclesiarum omni memoria seculorum vetustior, quæ istos hodie excommunicat, & irregulares esse iudicat, an non consequens est, vt certa coniectura iudicandum sit, hanc etiam epistolam Clem. in qua decretum ipsum fertur, illius temporis esse? si constat ex consuetudine ipsa omnium ecclesiarum legem decreti latam esse, dubitabimus æditam fuisse hæc epistolam decretalem, quæ decretum ipsum cum alijs sanctissimis continet? aut quomodo melius quam per epistolam decretalem decretorum apostolorum traditiones ædi, & ad ecclesias tam multas, & tam longinquas deferri poterant? Sed proferamus aliud decretum epistolæ huius. Nullum etiam, inquit, presbyterum in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere absq; eius permisso docebat. Petrum dicit, sed & cunctos presbyteros proprijs episcopis in omnibus absque mora obedientes instituentem Domino esse debere dicebat. Hic quoq; dicendum est, quod Paulus dixit, & nos in similibus dicere docuit, si quando presbyter aliquid in parœcia episcopi sine permisso eius faciat, nos talem cōsuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei, quæ potius habent consuetudinem, vt nihil in eis sine auctoritate eius fiat. idem dicendum est ac multo etiam magis de diaconis, qui sunt infra presbyteros, vt episcoporum, & presbyterorum ministri. Huius cōsuetudinis, quæ ex Apostolica traditione nata est, testis est etiam Canon Apost. 39. qui sic habet, Presbyteri, & diaconi sine voluntate episcopi nihil agant, ipse enim est, cui populus Domini commissus est, & a quo ratio animarum reposcenda est. hæc scilicet ratio est, quæ hanc consuetudinem ex traditione, vt dixi, natam confirmat. quam idem Clemens exemplo etiam a sacerdotibus Gentilium sumpto lib. 2. de Const. Apost. c. 28. probat. Si enim (inquit) cultores Dæmonum in suis illis ludibrijs

Decretum de irregularibus.

De prisca consuetudine verbi irregularis.

Decretum ne quid ecclesiasticum iniussu episcopi a presbyteris, aut diaconis in ecclesia fiat.

B b b falsi

falsi cultus nihil sine execrabili sacerdote offerunt, aut agunt, quin potius illos putant os statuæ esse, illius que iussum expectant, & quæcunque iusserit, faciunt, & sine nutu ac voluntate eius faciunt nihil: tantumque ei honoris habent, ut statuas anima carentes honorent, ac dæmones colant. Si illi, inquam, qui vanam, & confictam opinionem habent, & nulla spe firma subnixi, ea, quæ sanctitatem, ac religionem habent, imitari student, quanto iustius est, nos, quorum fides splendidissima est, & spes vera, qui promissum præclarum, & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, per eos, qui nobis præsent, honorē Deo deferre? ita ut episcopos os Domini esse arbitremur. Hactenus Clem. Hoc exemplo convicti sunt Magd. peiores esse quam Gentes, quippe qui minus existimant honorandos esse episcopos, quam Gentes honorent sacerdotes suos. hoc enim decretum ad honorem episcoporum pertinens, inter cetera, quæ in has epistolas obiecerunt, accusarunt, quibus iam loco suo responsum est. nunc illud tantum est querendum, si hoc decretum fictum esse existimant, & non esse a Petro, & reliquis Apostolis traditum, nec a Clemente in epistola scriptum, immo nec in libris de Const. Apost. omnia. n. negant, quid ei propositi fuit, qui finxit? quid hoc commento assequi voluit? an voluit, auctoritate Clementis Apostolici pontificis mentita, qui sermonem beati Petri in ordinatione sua habitum in hac epistola scribit, consuetudinem ecclesiarum confirmare? at hoc non opus erat facere tunc, cum ipsa per se consuetudo sine ullius epistolæ Clementis testimonio satis valebat. Quin potius a principio faciendum fuit hoc, id est, scribenda tunc epistola, cum erant recentes Apostolicæ traditiones, & ecclesiasticæ regulæ, tum ut ad omnes ecclesias per epistolam deferrentur: tum ne obliuio irreperet, & ut consuetudo ipsa recens ecclesiæ confirmaretur, quæ fuit causa, ut canones a sanctis Apostolis sine scripto traditos, litteris quoque idem Clemens mandaret. Quod de Apostolicis huius epistolæ decretis hactenus ad probandum eam diximus, dicendum est de confessione secreta, & de exequiis mortuorum, eisque per preces & elemosynas secundum doctrinam beati Petri in hac epistola scriptam adiuuandis, vtrumque enim consuetudo omnium ecclesiarum, quæ a sanctis Apostolis instituta & tradita est, defendit. quæ quidem consuetudo iam tempore Caroli Magni, cum has epistolas compositas, & confictas esse isti somniant, vetustissima erat: & tam alte radices egerat, ut minime opus esset tunc huiusmodi epistolam, & beati Petri in ea doctrinam comminisci. Sed de confessione secreta, & exequiis mortuorum affatim libro quarto Magdeburgensibus secundum scripturas responsum est. Rursus hanc epistolam, quæ tota doctrinam beati Petri continet, illud quoque argumento est, Clementis esse, quod eadem præcepta dat hic episcopis, presbyteris, & diaconis, quæ idem Clemens scripsit libro 2. de Const. Apost. & quod ecclesiā hic in persona beati Petri cum nauī comparat, ut fecit in eodem libro 2. in persona Apostolorum, in quo aliquid est ex Platone, cuius fuit per studiosus, mutuatus, ut Paulus ex poetis solet, quod ipsum testimonio quoque est, esse hanc Clementis epistolam. Plato enim libro 12. de legibus ciuitatem cum nauī comparat, & eos qui nauim incolumem seruant, cum mente, ac cum sensibus menti coniunctis. hoc vocat ille in eo loco παραδειγμα, nos exemplum dicimus: scriptura sancta vocare solet parabolam, qua frequenter uti solet: & qua Clemens hic ad imitationem scripturæ sanctæ vsus est.

quam

quam valde ingeniose, & erudite, ac diuine explicauit. hoc exemplum nauis Anacletus quoque, citato Clemente auctore, in epist. sua prima eisdem verbis repetiuit. in quo exemplo illud obiter ad vtilitatem legentium obseruare libet, cum διθαλάσσοις τήτους, quæ inter pres vertit bithalassa loca, cum dubijs mente, & de promissionum veritate nutantibus Clemens comparat, Iacobi epistolam imitatus est, eiusque locum interpretatus, cum eum, qui hæsitat, quem διψυχον, id est, duplicem animo vocat, similem esse ait fluctui maris, qui a vento agitur, fluctui scilicet maris, non cuiuscunque, sed fluctui maris dithalassi, ut si dicas, duplicis maris: in huiusmodi enim locis dithalassis fluctus in contrarias partes agitantur. Præterea quæ de diaconis, & eorum officio hic in persona Petri Clemens præcipit, eadem fere sunt cum ijs, quæ idem Clemens eodem libro 2. de Const. Apost. præcipit, ex quo etiam coniectura iudicare licet, eundem esse huius epistolæ, & illorum librorum auctorem. nec enim discrepantia est, ut hoc quoque obiter obseruetur, quod libro 2. de Const. Apost. c. 32. præcipitur, ut diaconus nihil tribuat egentibus clam episcopo in contumeliam eius, ne ad murmuratio in eum excitetur. in epistola vero sic ait, ut diaconi agrotis, quæ necessaria sunt, præbeant cum conscientia eius, qui præest: deinde subiungit, quod tamen etiam si clam fecerint, non peccabunt: scilicet non peccabunt, modo id in contumeliam episcopi non faciant: nec ad murmuratio in eos hac occasione commoueat. iam de decreto constituendi Patriarchas siue Primates, & Archiepiscopos, siue Metropolitanos dicam, quæ in eo vestigia ætatis harum epistolarum appareant, cum de decretis secundæ, & tertiæ epistolæ Anacleti differam, ne eadem bis repetam. De primis vero Flaminiibus, & Archiflaminiibus, qui in hac epistola sunt, tamen supra libro tertio quid sentiendum esset, dixi, tamen quia hic est locus proprius, ubi argumenta & indicia vestigamus, vtrum hæc epistola ille sæculo, quo ferrur, a Clemente scripta sit, dicendum est iterum. quod .n. de istis iudicibus nullus vetus auctor meminerit, non solum auctoritatem epistolæ huius non infirmat, nec antiquitatem eius suspectam reddit, sed contra potius, non tenuis coniectura ex eo fit, non fictam, sed veram esse Clementis epistolam. etenim si ficta est, quæro, unde qui finxit, sumpsit primos istos Flamines, siue Protoflamines, & unde ite Archiflamines? in quonam libro apud veteres, eos legit, aut in quo vetere lapide aut numo? si ex nulla antiquitate sumpsit, sed ipse potius finxit, quam nam verisimilitudinis specie artificioso fingendi imitatus est, ut epistola, quam fingebat, Clementis esse videretur? an non magis mendacium suum simul cum imprudentia prodidit, dum & videri, & credi voluit, veteres fuisse, & illius sæculi Clementis id genus iudices, ac potestates, quas apparere non posset, vnquam fuisse? Quis credat tam hebetem & tam imperitum fingendi fuisse istum? At hoc non fuit Clementi epistolæ auctori cauendum, qui credibile fore non arbitrabatur, ignorasse se, non sic istos iudices olim vocatos fuisse: nec existimabat, difficile futurum esse intelligere, hoc tantum sibi propositum fuisse, ut, cum primos Flamines dixit, primam iudiciariam potestatem, ut Anacletus tanquam interpres Clementis dixit, significaret, quæ in primis ciuitatibus Gentilium erat: cum vero Archiflamines, ut significaret minores iudices, ut idem Anacletus vocauit, qui erant in ijs ciuitatibus ethnicorum, quæ erant metropoles. Qui autem non contenti hoc proposito, & mente Cle-

Bbbb ij mentis

Quando liceat diacono dare aliquid egentibus non consilio episcopo.

De primis Flaminiibus & Archiflaminiibus. in epist. Clementis, & quomodo ex eis iudicium fiat de antiquitate epistolæ.

mentis adhuc vsum verbi horum nominū quasi a veritate historiarū, & Romanę antiquitatis alienum reprehēdunt, similes sunt ijs, qui olim nomen *ἔρωτες*, idest, amoris in scripturis reprehendebant, quasi ab scripturis sanctis alienum, quos Dionysius Areop. a ratione alienos esse dicit, qui non vim propositi, sed vocabula attendant: quiq; sonos tantum auribus infonantes extrinsecus excipiant, quos in mentem penetrare nō sinunt, aliud .n. significare ait, in scripturis nomen amoris, quam vulgo significet. Sic in epistola Clementis aliud significant Flamines, quam in historijs antiquis Romanorum, quas Clem. Romanus non ignorabat. Flamines .n. significant hic non quidem proprie eos, qui erant singuli singulis dijs, vt in more maiorum fuisse testatur Cicero, & vt Varro scribit, quorū sacra assidue operabātur, sed translate eos, qui præerant vel singuli singulis ciuitatibus primarijs, quę erant capita prouinciarū, vt Alexandria caput prouinciarū Aegypti, Lybię, & regionis Pentapolitanę, Antiochia caput prouinciarū Orientis, & hos vocat Clemens Protoflamines, sic .n. Leo 9. legit: vel singuli singulis ciuitatibus Metropolitanis, quę erant vnaquęq; caput suę prouincię. & hos vocat Archiflamines. immo videtur quidē idē Clemens nō obscure significasse nō sic appellatos fuisse olim, sed sic se illos tunc appellare, cū ait, vbi erāt Protoflamines eorū, & primi legis doctores: vt .n. nō vocabātur primi doctores legis; ita neq; Protoflamines, siue Primi flamines. de ratione vero translationis alij fortassis acutius cōijcient, mihi quidē cur sic istos iudices trāslate. vocauerit, hęc causa videtur, quia vt Flamines perpetuo erāt rei diuinę addicti, vt ait Andreas Dominicus Floccus Florentinus, qui hactenus Fenestella vocabatur, id quod Metellus Pont. Max. satis declarauit, cum Posthumium cōsulem eundemq; Flaminē Martialē ad bellum gerēdum Africam petentem, ne a sacris discederet, multa indicta, vt Valerius narrat, vrbe egredi nō est passus, sic potestates istę iudiciarię prouinciarū, quādiu prouincijs præsdebant, omnem curam habebant prouincijs addictam, quarum rebus necesse erat semper operam dare & in munere suo fungendo assiduas esse: præsertim cum, vt Philon Alexandrinus in Flaccum præsfectum Alexandrię scribit, non iudicijs tantum priuatis, & publicis præsenti, sed etiam, inquit, rationibus tributorum, & vectigalium, quibus, inquit, maior pars anni impendebatur. Deinde habebāt iudices isti etiam in sacerdotes potestatem, tamen si ritus, ac religiones prouinciarum mutare non possent, sed potius conseruare oporteret: quod id e rep. esset, siquidē pro religione, vt ait idem Philon, non minus quam pro anima homines dimicare soleant, vnde idem rursus sic de Augusto in Caium scribit, non minus sollicitus erat de confirmandis singularum prouinciarum ritibus, quam de Romanis cerimonijs. ac fortassis in hoc tanto studio istorum de nō mutandis neque variandis ritibus singularum prouinciarum similitudo etiam aliqua maior erat eis cū Flaminijs, quam cū alijs sacerdotibus, accedit huc, quod vt Flamines siquid vitij in sacris nō rite operandis admitterent, sacerdotio, quod Flaminij vocabant, mouebantur vt de M. Cethego, & C. Claudio, & de Sulpitio idē Valerius narrat, sic qui prouincias susceptas, male gerebant, accusari, & cōiuncti pœnas dabant, vt de Flacco, qui Alexandrię, & Aegypto atq; Lybię præerat, idem Philon scribit. hactenus de ratione trāslationis ducta ex similitudine quadam istorum inter se, accommodata etiam ad declarandum quam mira, & apta conuenientia

Quomodo, & quare Clemens præsfectos prouinciarum Protoflamines, & Archiflamines vocauerit.

nientia mutata sint potestas & iudicia ethnicorū præsfectorū ciuitatum, & prouinciarum in potestates, & iudicia præsfulum ecclesiarum. vt .n. illi iudices vnus ordinis erant, sed diuersi gradus, omnes quidē tanquā flamines, quidā, sed alij, tanquā maiores Flamines, quos vocat Clemens Protoflamines: alij infra eos tamquam minores Flamines, quos idem vocat archiflamines: alij rursus tanquā flamines adhuc minores, quos tunc, vt Anacl. ait, vocabant comites, sic ecclesiarum præsides omnes sunt episcopi, diuersi tamē gradus. alij .n. Primates episcopi, in fra hos Archiepiscopi, & infra hos rursus Episcopi. præterea oportebat esse illorū mores & iudicia, qualia præsfulum quoq; ecclesiarū, quibus cesserunt, esse oportet. illos .n. oportebat præbere se exemplum in prouincia omnis abstinentię, ac continentię, & sic iudicia siue de controuersijs distrahendis, siue de puniendis maleficijs exercere, vt grauiores causas cū optimatibus iudicarent, vt nostri episcopi faciunt cū Synodis. vnde Ignatius presbyteros vocat confessum episcopi. hoc autē de iudicandis causis grauioribus a præsfecto prouincię cū optimatibus ex Philone etiam intelligi potest is .n. accusaturus Flaccum, qui præerat Alexandrię, quo magis malitia eius pateret, laudat prius, quod initio suę administrationis, recte quę officij sui erāt, exequeretur erat .n. inquit in sua Functione assiduus; hoc est, quod Paulo ante dicebam de similitudine præsfectorū cum assiduitate Flaminis in munere suo, sequitur, prudens consilij, & in ijs exequendis industrius, & Paulo post, gerebat se pro dignitate: grauiores causas iudicabat cum optimatibus: superbos deprimebat: vetabat coetus promiscuę multitudinis, sublatis etiam sodalitijs, quę prætextu sacrorum vacabant mero & crapulę: contumacibus seuerus, & rigidus; inductis deinde in vrbe, totam quę regionem bonis legibus. hactenus Philon. hęc descriptio boni præsfecti prouincię ita in bono præsides ecclesiarū, idest, in summos sacerdotes, qui sunt episcopi, quadrat, vt boni præsfecti prouinciarum velut quidam sacerdotes religiosi esse viderentur, vel potius quidam Flamines, vt Clem. vocat. hoc enim nomen magis illis cōueniebat, vt pote, ethnicis idcirco .n. idem Clemens noluit facere eos similes sacerdotibus, sicut fecit Flaminibus, quia indigni erant hoc nomine: sacerdotes enim, & latine, & Gręce *ιερείς* a sacro dicuntur, a quo procul absunt, ethnici. ob hanc enim causam, vt antea dixi, sacerdotes idolorum idem Clemens lib. 2. de Const. Apost. noluit vocare *ιερείς*, sed verbo a se facto *μυερέας*, vt qui non sacri, sed potius execrabiles essent. illud etiam obseruandum est, cur Clemens illos primos iuridicos, quos primos Flamines vocauit, *πρωτον μοδιδασκάλας*, quoq; idest, primos doctores legis appellauerit. nempe quia eorum, qui prouincias regebant, erat, bonas leges in prouincias introducere, de quo Paulo ante Flaccum, qui præerat, Alexandrię Philon laudabat. illud etiam nō est obseruatione indignum, quod ex verbo Græco, quo illi ethnici præsides prouinciarum, vt sic illos nunc vocemus, a principio a Græcis vocati sunt, quod etiā præsfulibus ecclesiarū, quibus illi cesserunt, couenit, intelligi potest, quod genus gubernationis esset illud; & quanta vtrorumq; similitudo esset. in qua re digna est admiratione s. apostolorum prudentia a Spiritu Sancto data, qui in illis ciuitatibus, & prouincijs, vbi illi fuerant secundum gradus suos, ibidem præsfules ecclesiarum item secundum gradus suos esse voluerunt, vt facilius nostris moribus, & nostrorum præsfulum gubernationi

De similitudine præsfectorū prouinciarum, & præsfulum ecclesiarum.

tioni Gentiles assueferent, quo essent illis similia, quibus prius assueti erant. etenim per Romanos quoq; , vt idem Clemens lib. 6. de Constit. Apost. ait, voluit Deus, vt iustitiæ lex splenderet. ecclesia vero leges humanas rationi, & honestati non repugnantes, vt Calixtus Pont. ait, libenter amplectitur. ἡγεμόνες ergo vocabantur illi, quod oporteret eos exemplo vitæ, & morum alijs præire, & illis virtutum omnium duces esse. Simili verbo, & ad eam ratione præpositos ecclesijs vocat apostolus ἡγουμένους, quibus præcipit beatus Petrus formam fieri gregis, vt idem Paul. Timotheum monuit, vt esset exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. & Dionysius de Melchised in cœlesti Hier. c. 9. scribit vocatum fuisse sacerdotem, quod tanquam Hierarcha idest, sacrorum præses alijs præeundo dux ad solum, & verum Deum tendēdi esset. idē quoq; sanctos Apostolos καθ' ἡγεμόνας appellat, in quo verbo κατὰ præpositio vim habet augendi, significat enim ductum Apostolorū in animas penetrasse, idest, nō tantum duces corporum fuisse, vt illi ethnici, sed etiam animarū. illis. n. propositū tantum erat, vt homines secum inter se pacem haberent: Apostolis vero, vt secum, & cum Deo. Ergo vt ad Flamines reuertamur, quia opus erat præfectos illos prouinciarum omnis innocentiae, & temperantiae, ac continentiae duces esse, quod est sacerdotibus peculiare, idcirco nomen nō sacerdotū, quod erant indigni, sed valde ingeniose, & accommodate, ad illos nomen Flaminum transtulit. quorū quanta esset religio, continentia, & existimatio ex ijs conijci potest, quæ Gellius libro 10. noctium Atticarum de Flamine Diali scripsit, sed de his hæc tenus. ex quibus satis iam patere arbitror, quemadmodum hic locus de Protoflaminibus, & Archiflam. ratione, iudicio, & eruditione refertus nō solum contra epistolam nō sit obijciendus, sed contra potius ad faciendū iudicium de antiquitate & auctoritate eius multū valeat. superest, vt probemus scriptam esse hanc epistolam Græce, vt quatuor reliquas, quod in singulis item probabimus, nam hoc quoq; queri solet. Quis vero e Græco interpretatus sit, Rufinus, an alius, dicam postea, cū de prima epistola Anacleti agam, qui locum epist. 1. Clementis integrum citat eadem interpretatione e Græco, quæ est in epistola Clemētis. Scripta ergo esse Græce, præter quam quod bonam partem eius Græce vidi, illud manifeste declarat, quod ait, exponens fidem, Vnde credendum est in Deum, a quo tam præsens vita, quam futura tribuatur. deinde subiungit, Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ, interpretatus est etymon verbi Græci, θεός, secundum Platonem, cuius fuit, vt sæpe dixi, valde studiosus explicans. n. Plato in Cratylo etymologiam nominis θεός, alij, inquit, ἕνεκα, alij δια dixerunt, diuidentes vnum nomen in duo. hæc autem in vnum coniuncta declarare, ait, naturam siue substantiam summi Dei: recte que hunc vocari θεόν, idest, Deū διὸν γὰρ πᾶσι τοῖς ζῴον ὑπάρχει, idest, p. quē viuere, semper omnibus viuentibus in est. θεόν ergo Plato a Ζεύς διός deriuauit, quia in θεῶν sint coniuncta hæc duo διὸν ἕνεκα, quæ naturam Dei significant, ita fit, vt θεός idest, Deus nomen sit, vt ait Clemens, substantiæ siue naturæ sempiternæ, idest, semper viuentis, & vitam tam præsentem quam futuram, vt ait, viuentibus tribuentis. illud vero, siue timoris diuini, additum fuit ab aliquo, qui e Græco θεός, quod timorem significat, voluit ducere nomen Dei, quæ etymologia non potest cadere in nomen Græcum θεός, in quod cadit

Vnde constat scriptam fuisse Græce epistolam Clem. ad Iacobum, vt reliquas Clementis.

cadit etymologia illa Platonis, quam Clemens secutus est. Iam quemadmodū hæc epist. de morte beati Petri ad Iacobū fratrem domini pluribus annis antea mortuum scripta fuerit, abunde, vt opinor, a nobis lib. 2. loco proprio satisfactum est. Quod enim a Dorotheo archiepiscopo Tyri scriptum esse existimatur, fuisse Simonem cognomento Iudæ, appellatū quoque Iacobum Alphæi, eundemq; post Iacobum fratrem domini factū episcopum Hierosolym. vnde factum esse, quibusdam visum sit, vt hæc epistola, quæ postea ad Simonem eundemq; Iacobum Alphæi scripta esset, ad Iacobum fratrem domini prius scripta fuisse errore nominis putaretur, ne urrum verum est, in exemplari enim vetusto, quod sic inscriptum reperi, Dorothei Archiepiscopi Tyri, martyris, qui fuit tempore Licinij, & Constantini imperatoris, liber de 12. Apostolis, & 70. discipulis, sic scriptū est, de 70. discipulis, Iacobus frater domini primus episcopus Hierosolymitanus ab ipso domino factus. sequitur, Cleopas, qui & Simon ἀνεψιός κυρίου, idest, consobrinus domini, & secundus episcopus Hierosoly. qui dominū quoq; vidit, postquā a mortuis resurrexit. Hæc Dorotheus, & quæ deinceps sequuntur de reliquis discipulis domini. Idem scribit Clem. Rom. libro 7 de const. Apost. prope finem, mortuo, inquit, Iacobo fratre domini episcopo Hier. secundus successit Simeon Cleopæ. & vt in ore duorum vel triū stet omne verbum, etsi solus Clem. Rom. instar multorum sit, idem quoq; testatur Euseb. Simeon, inquit, saluatoris cōsobrinus secundus episc. Hierosoly. quare quod in Dorothei synopsis vulgata scriptū est, Simon Iudas cognominatus, qui post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est, (arbitror eum esse Iacobum Alphæi) sub Traiano &c. neq; parenthesis auctoris est, sed interpretis, nec illud verum, Simonem cognominatū Iudam post Iacobum factū esse episcopū Hieros. pro quo sic in meo exemplari manu scripto scriptum est, Simon cognomēto Iudas postquam Christum prædicauit in Eleutheropoli & Gaza vsq; ad Aegyptum, crucifixus, sepultus est in Ostracina vrbe Aegypti sub Traiano impio imperatore. & vt auctoris esse concedamus illam parenthesis, siue interpolationem, sefellit eum opinio. Iacobus. n. qui dicitur Alphæi, & Iosē, filij fuerunt Alphæi, vt Hier. scribens contra Heluidium testatur, & Mariæ, quæ dicitur Iacobi, quæ erat siue soror Mariæ matris Domini, vt Hierony. ait: siue filia sororis Annæ matris Mariæ virginis, vt Cyrillus tradit: atq; ita hi duo, fratres Domini erant cognatione. Simon vero cognomento Iudæ, & Iudas fratres item fuerunt, sed non ex Iosēph, vt aliqui falso existimarunt, fuit. n. Iosēph virgo, vt Hieronymus affirmat, sed ex Cleopha, siue Cleopa fratre Iosēph, vt Euseb. Cæsar. tradit. quare hi erant nō fratres Domini cognatione, sed consobrini opinione, quatenus Iosēph pater Domini vulgo putabatur. Alius igitur erat Simon cognomento Iudas, siue Iudæ: & alius Iacobus Alphæi. Deinde quæ fides in hac historia adhibenda Dorotheo esset, tametsi istud scriberet, quod nunquam scripsit, qui inter 70. discipulos cepham quemdam ponit, quem inquit, reprehendit Apostolus Paulus Antiochiæ, qui fuit episcopus Conæ. cum tamen, vt Hieronymus. in com. epif. ad Gal. affirmat, nullum Cepham præterquam Petrum nouerit ecclesiā. Sed hæc tenus de epistola prima Clementis. Dicamus de secunda.

Habet etiam hæc epistola decreta, quæ in consuetudine omnium ecclesiarum sunt, cuius consuetudinis origo quia nō potuit esse alia, quam Apostolica

Quid Dorotheus de Simone cognomēto Iudæ, & de Iacobo fratre domini scripserit.

Decretum de
triplici gradu
ministeriorum al-
taris sub episco-
po, & de sacra
Communione,
ac de reliquia-
rum corporis
Domini custo-
dia.

Decretum de ijs,
quibus ad mini-
sterium altaris
utendum est, &
extra illud mi-
nisterium non
utendum & post
vetustate cre-
manda sunt.

De prisca con-
suetudine ver-
bi Pallæ, & de
cathedris.

stolica traditio, consequens est, ut ipsa decretorum ecclesiastica consuetudo testis sit Apostolicæ antiquitatis epistolæ, qua huiusmodi decreta per ecclesias catholicorum promulgata sunt. ex quibus vnū est de tribus gradibus eorū, qui diuinis sacri altaris mysterijs ministrant, nempe de presbyteris, diaconis, hypodionis, & de hostijs proportionem communicantium consecrandis, ac de reliquijs earum diligenter, ac decenter in sacrario custodiendis, & de differendo cibo post sacram Communionem. Partem decreti huius de reliquijs sacre Eucharistiæ seruandis satis in extrema parte libri 3. defendimus. Si adhuc Lutherani contendere voluerint, non esse a principe Apostolorum, ut hæc epistola testatur, traditum, ut hic triplex ordo, ac gradus presbyterorum, diaconorum, & hypodionorum mysterijs diuinis sacre aræ ministret, & reliquiæ corporis Domini summa diligentia, ac reuerentia in sacrario seruentur, & ne continuo post cibum cœlestem ad cibum terrenum eatur (differre. n. vsq; ad sextam, si mane communicetur: aut ad vesperā, si tertia, aut quarta: nō lex, sed suasio est: nō præceptū, sed admonitio.) quin potius posse illa ipsa mysteria a ministris, & superintēditibus Lutheranis sine impositione manus episcopi, id est, sine sacramēto hierarchicæ ordinationis cōfici, & tractari, itē non remanere reliquias corporis Dñi, & licere statim nullo puncto tēporis ob religionem, ac reuerentiā interposito, cibū ventris sumere, hoc, in quam, si contēdere adhuc Lutherani volunt, nos vno verbo, quod nos Apostolus docuit, eos frangimus, & conuincimus, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ dei. Aliud decretum est, Altaris palla, cathedræ, candelabrum & velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Hanc quoq; consuetudinem habent ecclesiæ dei, ut quæ sunt ad ministerium sacrum in ecclesia dedicata, nullus ea ad priuatum vsum transferre audeat, ne sacra negligendi alijs occasionem præbeat, & ipse eorum cōtempor existimetur. & a domino, ut rex Babyloniæ propter simile ausum puniatur. cum vero fuerint vetustate consumpta, & eorum nullus in ecclesia vsum esse potest, cremari iubet, & inferri cineres in locū, qui nec ambulatione, neque transitu teri possit, idq; in honorem, & cultum dei, cui illa fuerunt sacra. ipsa enim ratio religionis, ac reuerentiæ satis suadet hoc decretum. Illa vero seueritas poenæ, qua sancitum est decretum, in diaconos, Clericos, & presbyteros, vestigium quoddam est illius Apostolicæ disciplinæ, & ætatis, in qua sic eos, qui sacra pro nihilo ducere viderentur, punire oportebat, ut si cut de Ananiæ, & sapphiræ severo supplicio scriptum est, figeret timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audirent. restat de hoc decreto, ut aliquid de verbis eius dicamus, in quibus est odor quidam illius sæculi, quo factum est decretū, & vulgata, atq; ædita epistolæ huius interpretatio. pallam enim vocant hodie omnes ecclesiæ latinorum, quod verbum non est impositū tempore Caroli Magni, sed tunc, cum ipsa res, cui est impositum, facta est. neq; quæ res hodie in cultu altaris palla vocatur, sic vnquam ante latinam interpretationem epistolæ Clementis vocata est. fuisse enim Græce scriptam Paulo post docebo. ex verbis igitur huius decreti, ut illa nota sunt omnibus velū, candelabrum, palla, ita cathedræ illæ, quæ sint, fortasse non omnibus idem videatur; cathedræ. n. numero multitudinis sunt in exemplari manu scripto vetusto, quæ quidem quia coniuncte sunt cum ijs, quæ ad altare adhibentur, existimo, non significare cathedras, in quibus

in quibus sedent episcopi in ecclesia, neq; suggesta, de quibus concionantur, sed potius pulpita, quæ super altaria ponuntur, sic. n. vocant hodie pulpitem, in quo Missale collocatur. afferamus aliud decretum, Ministri altaris presbyteri, siue diaconi ad dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. sic enim est in vetere exemplari manu scripto, ut alio loco iterum admonui. de hoc decreto abunde dictum est nobis, cum de cœlibatu Magdeburgensibus responderemus. Sequitur poena in eos, qui hoc decretum non seruauerint, quod si, inquit, post ordinationem ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina: neq; sacrificij portitor fiat, nec altare contingat: nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat: nec ad dominici corporis portionē accedat: aquam sacerdotum manibus porrigat. sic est in exemplari vaticano cōtrario sensu exemplaris vulgati. sequitur, ostia forinsecus claudat: minora officia gerat: vrceum, seu calicem ad altare non suggerat. hætenus poena. si hæc lex, quæ eum ministrum ecclesiæ punit, & ecclesiastico ministerio priuat, qui cum vxore cuius consuetudinem reliquerat, ut, ipsa assentiente, ordinari posset, postea consuevit, in omnibus ecclesijs catholicorum per cunctum Occidentem, vbicumque ecclesiastica disciplina viget, adhuc seruatur, & semper seruata est, vnde dicemus ortū duxisse? quem fuisse latorem? necesse profecto est, ut ab Apostolis fuerit eiusmodi consuetudo ecclesiarum instituta, & tradita. cur igitur si factum est, testimonium facti non erit verum? si cum re conuenit dictum, cur negetur dictum esse? accedit deinde ad decretum de cœlibatu, de quo multa libris superioribus a nobis scripta sunt, illa etiam cautio castitatis seruandæ, Clericus verò, inquit, solus ad scēminę tabernaculum nō accedat, neq; properet: neq; sine maioris natu principis (archipresbyterū dicit) Iussione. sequitur, neq; solus cum sola fabulas misceat: (sic enim est in exemplari vaticano, melius quam in vulgato), nec archidiaconus, aut diaconus sub prætextu humilitatis, aut officij frequentet domicilia matronarum: aut forte per clericos, aut domesticos eius matronæ mādēt secreti aliquid. si agnitū fuerit, deponatur: & illa a liminibus arceatur ecclesiæ. ad exemplū disciplinæ huius ministri ecclesiæ vsq; in hodiernū diem didicerunt versari in domo Dei: & qui sic nō versantur, ab eo, q. in solitudine, sicut Apost. præcipit, præest, deponuntur. Aliud epistolæ huius decretū est, Ecclesias per cōgrua, & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet: & in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni. Hoc quoq; decretū documentū, & indicium est Apostolicæ ætatis epistolæ huius, si quidē ædificari ecclesias, & Deo p. preces tum ipsas, tum earum ministros dedicari, cū in more omnium vbiq; ecclesiarū sit, origo eius moris nulla potuit alia esse, quā Apostolica traditio, vnde autē institutio, ac traditio extitit, in idem primū eam excepit, qui per hanc epistolam eandem vulgavit, is est Clemens Apostolicus pont. qui etiā libro 2. de Const. Apost. c. 57. de forma ædificandi ecclesias, quæ vsq; ad hunc diem, si commode fieri potest, seruatur, nos in persona Apostolorū admonuit: & libro 8. preces descripsit, quibus ministri ecclesiæ Deo sacrantur, quas Dionys. Areop. *ἱεροποιοὺς ἐπικληθεὶς* in ecclesiastica Hier. vocat. sed de ecclesijs, & earum consecratione copiose libro 2. disseruimus. Hætenus de epist. 2. Clem. & de decretis eius. quam quidem Græce scriptam esse ab auctore, ex Græcitate,

Correctio lecti-
onis i poena de-
creti de cœli-
batu.

Decretum de
ædificandis, &
consecrandis ec-
clesijs.

te, quam tota epistolæ interpretatio olet, coniectura capi potest. quale est illud in principio, sacramenta diuinorum secretorū, quod e Græco est *ἁγία σματὰ καὶ δάων μυστηρίων ἀγίασματὰ*. n. vocat idē auctor lib. 2. de const. Apost. sacramenta: secreta vero, mysteria dici nemo ignorat. Præterea maiorē natu principem dixit interpres, quod satis olet, vnde sit, nempe e Græco, *ἀρχιεπισβύπερος*, iubet .n. ne clericus sine iussu principis maioris natu, id est, Archipresbyteri solus ad domū matronæ accedat: vnde statim sequitur, nec archidiaconus, neq; diaconus, & quæ sequuntur. Item illud, a principio epistolæ vsq; ad hunc locum de sacramentis delegauit bene tuendis, sic .n. est in vetusto codice, e Græco *ἐπέστειλα* expressum est illud, delegauit, quod non dicitur de scribente epistolam, vt illud Græcum. prætereo reliqua, satis enim hæc sunt exempli causa. differamus deinceps de tertia epistola.

Tertia epistola Clementis scripta quoq; est Græce, & ex bona parte ex sermone beati Petri, qui est in libro 5. Recognitionū, composita. Quæ sit fortasse causa, cur nonnullis videri possit, nō esse a Clemēte scripta, sed potius, a nescio quo, qui partim e suo, partim ex illo sermone epistolam cōtexere voluerit. Sed hæc coniectura leuissima est. multo vero probabilius, vt, cum Clemens ad omnes omnium ordinum fideles scriberet, velletq; ad ea, quæ in prima parte epistolæ scripserat, adiungere de ignorantia malo, & de cognitione veritatis, ac delibero arbitrio, essetque ille sermo, quem idem Clemens ex persona Petri composuerat, valde ad propositū accommodatus, voluerit partem sermonis illius in epistolam suam transcribere. Quid .n. absurdi est, aut noui, & inusitati, si doctrinam, quam beatus Petrus prædicabat, & Clemens ipse verbis suis explicauerat, & conscripserat, cum visum est ei operæ precium esse, per epistolam cū omnibus communicarit? indagemus igitur ex decretis epistolæ huius, vt in superioribus fecimus, antiquitatis, ac veritatis eius argumenta. Primum decretū est, Si episcopis non obediērint omnes presbyteri, diaconi, & subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes tam maioris, quam inferioris ordinis, ac reliqui populi, tribus, & linguæ, non solum infames, sed & extores a regno Dei, & consortio fidelium & aliminibus sanctę ecclesię Dei alieni erunt. Hactenus decretum. Hic quoq; dicendum est Lutheranis, qui episcopis carent, ex quo ab ecclesia catholica, quæ episcopos habet, defecerunt, Nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesię Dei. Ex Lutheri .n. secta multiformi ij prodierunt, qui episcopis quidem, quos non habent, obedire non possunt: episcopo autem omnium ecclesiarum, qui est Pont. Romanus Petri principis Apostolorum successor, quo carere non possunt, & si maxime velint, obedire nolunt. Hæc vero consuetudo omnium ecclesiarum, vt sæpe de alijs similibus dixi, & dicendum est sepius, cum aliunde, quam ex Apostolica institutione nasci non potuerit. cur isti ex vestigio Apostolicæ ætatis, & institutionis tam illustri, & ab omnibus cernitur, de antiquitate, & veritate huius epistolę coniectura nō decernunt? de sacro chrismate, quo episcopus vngitur, quod in consuetudine quoq; est omnibus per Occidentem ecclesijs, dicam postea in epist. 1. Anacleti, qui idem decretū repetit. Dicamus nunc de ritu baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quem in hac epistola secundū traditionem Apost. Clemens describit, & sancit, Accedat, inquit, qui vult, ad sacerdotē suum

Vnde coniectura capiatur, qd epistola secunda Clementis Græce scripta fuerit.

Decretum, vt omnes episcopo obediant.

suum, vt ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cœlorum: ieiunijs frequentibus operam impendat: ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam consumandus, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus nomine trine beatitudinis inuocato super se, perunctus primum oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus possit locum percipere cum sanctis. Hactenus decretum de ritu baptizandi. in quo decreto & si quædam sunt similia admonitioni, quam legi, & suasioni, quā mandato, vt illud de cōsumando, quod e Græco *τελεῖσθαι* expressum est, id est, initiādo tribus mensibus, & de baptizando die festo, ac de ieiunijs ante baptismum, cuiusmodi sunt non pauca in Const. Apost. vt in extremo capite libri primi admodum, cathechesis tamen in grādiōribus, quos adultos vocamus, necessaria est, vt rite fiat baptismus: item probatio, & vnctio omnium ante baptismum ex oleo sanctificato: & datio nominis. Quæramus ergo a Lutheranis, vnde didicerūt dare nomen ministris, & superintendentibus pro suis infantibus, cum baptizandi sunt. nec enim, vt audio, hunc ritum, ac consuetudinem ecclesię reliquerunt. An melius sit, si dicant se hoc, arbitrato suo, & nullo magistro, ac lege facere, quā si Apostolica traditione institutos se facere consiteantur? pœnitet fortasse talium magistrorum, id est, sanctorum Apostolorum? quod si non pœnitet, & in hac epistola Clementis decretum vident, quod ipsi seruant, decretum dico a sanctis Apostolis profectum, cur epistolam Apostolicę traditionis, testem negant? cur malunt videri quod faciunt, sine auctoritate, & maiorum institutione facere, quam facere exemplo paternæ traditionis? præsertim cum dare nomen nō vacet mysterio, quod in eiusmodi datione nominis sancti Apostoli ad eruditionem, & vtilitatē abditum esse voluerunt: in dando autem nomen arbitrato suo, & vulgari more, nullū inest mysteriū. Dare enim nomen, vt describatur baptizatus inter fideles, significat, vt ait Diony. Arcop. quod ex Apost. Paulo, cuius discipulus fuit, didicit, ascitū esse in ordinem sanctorū, pertinere que iam ad eorum statum. hoc enim est, pro quo agere gratias Deo, idem Apostolus in epist. ad Coloss. Hortatur, cum ait, gratias Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, id est, qui per baptismum, (hoc enim vocat. lumen, vt alias solet, sicut Diony. & alijs. patres) fecit, vt communionis sanctorum participes efficeremur. Hanc descriptionem inter natos ex Deo per baptismum, cuius descriptionis Symbolum est illud dare nomen, significabat in enigmate, vt hoc etiam addam, illa descriptio vniuersi orbis, quæ ad edictum Cæsaris Aug. facta est, cum Christus est natus. Significabat, inquam, narum esse eū, per quem danda erat potestas omnibus hominibus vniuersi orbis, vt nati ex Deo, inter filios Dei describerentur, & censum spiritualement acciperent fidei, spei, & charitatis, hæc enim in baptismo infusa sunt. adduxit me ad hanc Theoriam, quod viderem eodem nomine vocasse Dionysium illam descriptionem baptizatorum, quo Lucas illam vniuersi orbis: vterq; .n. dixit *ἀπογομφῶν*. Hæc autem omnia eo a me dicta sunt, vt intelligant Centuriatores & omnes Lutherani, non fuisse leue, nec sanctis Apostolis indignum, neq; mysterio, ac fructu vacuum, quod ab eis traditū est, vt qui baptizandus esset, nomen daret. Cuius traditionis cum testis sit consuetudo ecclesiarum, quæ inde nata est, & eam adhuc ipsi Lutherani retineant, ip

Decretum de ritu baptizandi.

In decreto de ritu baptizandi quæ sint suasionis, & quæ legis.

De ritu dandi nomen in baptismo, quid significet in mysterio.

Col. c. 1. Heb. 6.

Cur aqua bap-
tismi perennes
aquis, & aqua
uiuam vocet
Clem.

Cur decreta in
ter præcepta
de virtutibus
inserta sint.

si iam epistolę huius alijs testes esse debent, veram esse, & auctore suo Apostolico dignam, quę hunc ritum baptizandi, quem tenemus, & patres, ac maiores eorum, tenuerunt, & ipsi adhuc ex parte tenent, attestatur. aquas vero perennes, quibus baptizari iubet, aquam uiuam vocat idem Clem. in epist. 4. sic. n. recitat locum euangelij, nisi quis renatus fuerit ex aqua uiua, non introibit in regnum cęlorum. aqua ergo uiua, & aqua perennis, aqua cum virtute spiritus sancti est. sic videtur Clemens didicisse ex Apostolis interpretari illam aquam uiuam salientem in vitam æternam, quam Dominus dixit, dum Samaritanam alloqueretur. de vnctione ex oleo ante baptismum satis aduersus Magdeb. libro 2. differuimus. Illud præterea in hac epistola, & in reliquis obseruandum est, idcirco decreta, siue leges ecclesiasticas in epistolas inter præcepta vitę, & morum Clementem inseruisse; vt simul leges ipsas suaderet, quod ad peritiam boni legislatoris pertinet: in quo Platonem quoq; secutus est, qui leges, quę feruntur oportere ait suadere. hoc ipsum imitati sunt postea consecuti pont. quod prius Clemens fecit. hoc qui non aduertunt, existimare possunt, non esse interdū decreta quędam recte collocata, cum tamen maxime sint. exempli causa, in hac epist. 3. vt suaderet Clemens decretum de non celebrandis Missis, nisi in locis ab episcopo consecratis, multa prius de obedientia præcipit, quę præstanda est præpositis, vt Deo, quia hoc Deo placet: cuius voluntatem, quamdiu in hac vita sumus, vt cognoscamus, studere debemus. Cui autem hoc semel persuasum est, facile amplectitur legem de nõ celebrando Missam, nisi in loco ab episcopo consecrato, si quidem hæc est voluntas Dei, vt episcopo obediamus, & nõ alio loco Missas celebremus. quam quo ipse iubet, aut qui ab ipso sacratus est. Hęc etiam consuetudo summa religione per omnes ecclesias Dei tum in Oriente, tum in Occidente seruatur. quę teste Clemente, a sanctis Apostolis tradita est. quę cum ad aliam originem quam Apostolicę traditionis referri non possit, nec vlla ratio, aut vtilitas fingēdi postea hoc testimonium appareat, quis vel hac solum coniectura non decernat, non fictum, sed verum esse testimonium? & tot testes eius esse, quot testes esse possunt, nunquam nos, nec ecclesias Dei aliam consuetudinem in hac re habuisse? sed hætenus de epist. 3. dicendum est deinceps de quarta.

Clementis ergo epistola quarta, excepto principio, tota est ex sermone beati Petri, qui est in sexto libro Recognit, paucis quibusdam additis. fecit. n. Clemens, quę a nobis aliquando fieri solet, vt quę alio loco, & tēpore, & alijs aut scripsimus, aut locuti sumus, eisdem alio loco, & tempore, & apud alios, accessione aliqua, aut parua cōmutatione facta, vtamur. Quid. n. prohibet, quominus hoc, quod fieri potest, & solet, & cum opus est, recte fit, Clemens fecerit? vt hic, cum Iulium, & Iulianum, ab errore, in quem a gentibus, inter quas habitabant, inductos esse audiebat, nõ solū reuocare vellet, sed ita corrigere, & instituere, vt & alios possent ipsi illi in viā reducere a veritate auersos, & eos, qui veritatē nondum audierāt, docere, visus est ei sermo, quem ex persona Petri libro 6. scripserat, ad hoc, quod volebat, aptissimus. Quare operę precium esse iudicauit, eum sermonem in epistolā suam ad illos inserere, principio ex re ipsa, atq; occasione epistolę sumpto. In hac igitur epistola sunt quoq; vestigia etatis eius, qua scripta est, propria, & illi etati, qua scripta esse a Magd. fingitur, aduersa. Vbi

.n.

.n. erant postea tēpore Caroli Gentiles, inter quos Iulius, & Iulianus habitabant? vbi idololatria, quam hic confutat Clemens? an erant illi inter Turcas, at isti, etsi pagani sunt, nõ tamen idola colunt: neq; statuas pro dijs habent. an erant apud Indos? ne id quidem, siquidem Paulo ante etatis nostrę memoriam ignoti erant. Quę igitur temeritas est, sine teste, sine argumento, sine coniectura, negare fuisse vnquam istos, quos Clemens nominat, & ad quos nominatim epistolam se scripsisse affirmat? aut fuisse quidē concedere, si forte concedunt, sed nunquam ad eos hanc epistolam misisse? sed de Magd. & reliquis magistris Lutheranis, cur eam, & reliquas negent, satis patet, nepe quia, vt sæpe sæpius dicā, nisi negent, doctrinā lutheri, quam tradunt, & profitentur, defendere non possunt. vt cum præcipit in hac epistola, vt qui baptizatus fuerit, ab episcopo postea confirmetur, vt a beato, inquit, Petro accepimus, & cæteri Apostoli præcipiente domino docuerunt. ergo qui sacramentū confirmationis negant, quomodo hanc epistolam probare possunt, nisi probando, sibi ipsi simul contradicant? sed de hoc sacramento affatim libro 2. aduersus Magd. ex scripturis sanctis disputatum est, nunc illud tantum annotabo, quia iudicia antiquitatis epistolę inuestigamus, quod in hoc sacramento verbo confirmandi vsus est Clemens in hac epistola, & eodem vsus est libro 3. de constitutionibus Apostolorum, & vsq; in hodiernum diem omnes ecclesie Occidentis sacramentum confirmationis sic vulgo vocant, hoc vestigium nominis odorem præbet etatis illius Apostolicę, vnde institutio consuetudinis ecclesiarum, & consignatio epistolę Clem. descendit. quę quia sanctissimis, & euangelicis præceptis, & Apostolicis monitis, ac spiritu scripturę sanctę referta est, in tanto honore & auctoritate semper est habita, vt quamuis pauca quędam in ea sint, quę ab auctore aliena videri poterant partim vitio interpretis, partim artificio hæreticorum, nunquam tamen catholici negare eam, aut de ea dubitare ausi sint. & siquid in ea duriusculum occurrebat, pie interpretādo mollire studuerūt. id quod in scripturis quoq; sanctis, quę maioris auctoritatis sunt, fieri solet: vt tametsi vitio interpretis aliquid quandoque erratum sit, pie potius interpretemur, quam reijciamus. vt verbi causa, quod in quibusdam exemplaribus epistolę ad Hebręos male legitur, vt *χωρίς θεού*, id est, vt sine deo pro omnibus gustaret mortem, vt Nestoriani legebant, quo Christum in duas personas diuiderent, Theodoretus interpretis alioqui bonus, & catholicus, tametsi nõ ignorabat non sic legi ab alijs sanctis patribus, sed sic *χαρίτι θεού* id est, vt gratia dei pro omnibus gustaret mortem, mortuus est. n. pro nobis, non quia debuit, sed quia per gratiam suam voluit, non tamen reijcit, quin potius catholice interpretatur, vt Oecumenius quoq; testatur. Sic ego nunc non reprehendo, quod quędam in hac epistola non recte hætenus legebantur, sed potius ad exemplum ecclesiasticę regulę, quę secundum Hieronymi sententiā in nouo testamento ad Græci sermonis normam veritatem examinat, fontem exemplaris Græci repeto, vt inde purum, & liquidum hauriamus. non dubito pie interpretatos esse, qui sic hætenus, vt nunc est, legebant, sed si fontem iudicādo, hoc assequor, vt in interpretando pie non sit deinceps laborandum, existimo, boni potius consulendū esse, quam reprehendendū. Illud ergo, quod est hac in epistola, spiritus a deo initiū habet, sic. n. dixit Moyses propheta, in principio fecit Deus cœlū & terrā, terra au

Cccc iij tem

Quid in nouo
testamento fi-
ri solet, & de-
beat, siquid vi-
tio veteris in-
terpretis cra-
tum est.

Heb. 2.

De ijs, quę in
epistola quar-
ta Clementis
ad normā Græ-
ci, exemplaris
corriguntur.

Am. 4.

te erat inuisibilis & incóposita: & tenebræ erant super faciē abyssi, & spiritus Dei ferebat sup aquas, recte hæctenus de spiritu creato, quale est illud, flabit spiritus eius, & fluent aquæ, & illud Amos propheta, Ego dñus creans spiritū, sic. n. Cæsarius frater Greg. Naz. in responsis ad varias quæstiones de locis scripturarū, & Theodoretus, ac Gennadius, & alij ne omnes, enumerē, interpretati sunt. at illud, quod in epistola Clem. sequitur, adulterinum fortasse videri queat, quasi faciat Spiritū s. Spiritū creatū, sic. n. su biūgit statim, qui Spiritus, iussu dei, quasi ipsa manus cōditoris lucē separavit a tenebris: & post illud inuisibile cœlū, istud visibile produxit, vt superiora quidem habitaculum faceret angelis: inferiora vero hominibus. quod autem adulterinum hoc sit, & alienū, atq; ab hæreticis insertum, fieri potest coniectura ex libris Clem. in quibus est totus hic sermo Petri, vt Paulo ante dixi, ex quo sermone epist. hæc fere tota cōstat. quos libros ab hæreticis fuisse deprauatos testes sunt Epiphanius, Hierony. Rufinus, & nos ipsi experiētes probamus, auget etiā coniecturam, quod hæc, quæ inserta esse videri possunt. non respondent proposito scribentis epistolam, immo ab eo penitus aliena sunt. cum .n. idololatriam confutaret, aiebat, ex ipsis simulachris intelligi posse, non esse Deos, si quidem ipsa, quibus simulachra fiunt, effecta sunt, & mutationi obnoxia. ferro .n. inquit, facta sunt simulachra: ferrum igni factum est molle. Ignis aqua extinguitur: aqua autem spiritu agitatur: spiritus vero a Deo initium habet. Hic igitur spiritus, qui a Deo initium habet, non est, nec esse potest spiritus ille omnipotens, qui vna cum Deo patre, & filio lucem separavit a tenebris, & post illud inuisibile cœlū, istud visibile produxit: quem vt creaturā Arianus aliquis, aut Macedonianus faceret, dixit Iussu Dei quasi ipsā manū cōditoris fecisse hæc. & q̄ Clemēs de spiritu creato dixerat, initium habere a Deo, ad ipsū spiritū Dei trāstulit. Immo ne quis dubitet, nō ab auctore huius epistolæ Clemēte, qui de Spiritu Sancto, immo de tota Trinitate fidē, quā ecclesia catholica tenet, in epistola prima rectissime exposuit, sed a corruptore librorum eius scriptum esse hunc locum, recitemus eum Græce ex libro 6. non quidem editionis Rufini, sed alterius aliquantum diuersæ, licet eiusdē argumenti, de qua idem Rufinus in proœmio recognitionum meminit, quæ ad manus meas aliquādo uenit, in qua editione non hic locus solum, sed alij quidam contra diuinitatem filij, & Spiritus Sancti corrupti erant, in eo igitur libro 6. est sermo Petri, ex quo, vt dixi, tota fere hæc epistola quarta Clementis composita est. incipiamus ergo inde recitare, ἡ γὰρ οὐχ ἔκτισται ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὡς περὶ τὰ πάντα δημιουργοῦσα, ἰδέσθαι, ἵνα τὰ ἀνωταῖς τοῦ φωτός ἀγγέλοις οἰκισθῆ, τὰ δὲ κάτω ἔκτισται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινόμενοις πᾶσι διόκηθῆ. διὰ γὰρ σε τὸν ἄνθρωπον &c. alter locus sententia & verbis similis de filio Dei corruptus est in libro 8. huius editionis, vnde etiam coniectura ducitur, quod ab eodem artifice sit hic locus epistolæ Clementis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτίθεται ἀπὸ αὐτοῦ ὡς χεῖρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, ἰδέσθαι, ἵνα τὰ ἀνωταῖς τοῦ φωτός ἀγγέλοις οἰκισθῆ, τὰ δὲ κάτω ἔκτισται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινόμενοις πᾶσι διόκηθῆ. διὰ γὰρ σε τὸν ἄνθρωπον &c.

hic

hic vero dixit de spiritu Dei ἔχεν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ἀσέως, ἔκτισται ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὡς περὶ τὰ πάντα δημιουργοῦσα, ἰδέσθαι, ἵνα τὰ ἀνωταῖς τοῦ φωτός ἀγγέλοις οἰκισθῆ, τὰ δὲ κάτω ἔκτισται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινόμενοις πᾶσι διόκηθῆ. διὰ γὰρ σε τὸν ἄνθρωπον &c. alter locus sententia & verbis similis de filio Dei corruptus est in libro 8. huius editionis, vnde etiam coniectura ducitur, quod ab eodem artifice sit hic locus epistolæ Clementis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτίθεται ἀπὸ αὐτοῦ ὡς χεῖρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, ἰδέσθαι, ἵνα τὰ ἀνωταῖς τοῦ φωτός ἀγγέλοις οἰκισθῆ, τὰ δὲ κάτω ἔκτισται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινόμενοις πᾶσι διόκηθῆ. διὰ γὰρ σε τὸν ἄνθρωπον &c.

Recognitio locorum epistolæ 4. Clementis ad normam exemplaris Græci.

1. Cor. 11.

Rom. 8.

Am. c. 4.

Ioan. c. 3.

Iacob. c. 1.

Quomodo

Quomodo igitur amputatur per baptismum fragilitas primæ natiuitatis? præmuniendum ergo est hoc, ne quando a quopiã limatulo contra epistolam sanctissimam, & grauissimam parum religiose tentetur, tametsi a ne mine hætenus, quod sciamus, propter epistolæ auctoritatem, & in Apostolicum auctorem reuerentiam, factum est. Culpâ igitur est interpretis. non .n. Græce dicit fragilitatem primæ natiuitatis per baptismum amputari, sed primam natiuitatem ex concupiscentia: hæc .n. est, quæ post baptismum non manet. nam qui ex aqua, & Spiritu s. natus est, filius dei efficitur. filius autem dei non fit ille, qui natus est ex sanguinibus, aut ex voluntate carnis, aut ex voluntate viri, idest, qui natus est ex concupiscentia: sed qui natus est ex Deo per baptismum. per baptismum igitur auferitur natiuitas prima ex concupiscentia. non enim possunt esse simul duæ natiuitates ex concupiscentia, & ex Deo. sic itaq; ait Clemens Græce, *ὅτι ὕδατος ἀναγεννηθεὶς θεῷ τῷ ὅτι ἐπιθυμίας πρῶτῳ σοι γενομένῳ ἀποτέμνη γένησιν, καὶ οὕτως σωτηρίας τυχεῖν δύνῃ.* Illud præterea obseruandum est, in eo loco prope finem epistolæ huius, ubi varie legitur, cantharides, catuli, canthari, cathari, & si hoc extremum in exemplari vetusto manu scripto reperi, & alio loco probaueram, legendum tamen esse canthari ex Græco exemplari didici, sic enim est, *τὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ τῆ τῷ Θεοῦ θερησκέα τῷ καθαρῶν ἀνέκατο, ὑμᾶς ὡς οἰκάνθαρῶν ἡδῶς ἐκλυίσθη;* interpretemur nos, Quid vero? & si mundum esse non pertineret ad religionem, vos more scarabeorum libenter volutaremmini? Hætenus de quarta epistola. erant alia & si minuta, melius quidem ab auctore Græce dicta, quam sunt ab interprete, sed mihi non fuit propositum notare nisi grauiora. transeamus ad quintam epistolam eandemq; extremam, & breuem.

Habet hæc epistola decreta duo, alterum de vita communi, de qua satis superq; libro 5. scripsimus, quæ quidem vita communis cum nõ nitatur in hac epistola Clementis, sed potius in Apostolica traditione, vnde consuetudo communis vitæ religiosorum, & eorum clericorum, qui ex voto nihil possident, ad omnes ecclesias Dei manuit, nihil refert ad conuincendos hæreticos, q̄ eam negent Clementis esse. non .n. opus est nobis obijcere eis huius epistolæ auctoritatem, tametsi magna sit, & grauis in ecclesia: sed ecclesiarum Dei consuetudinem eis obijcimus, quæ veritati huius epistolæ testimonium locupletissimum tribuit. Alterum decretum est de interpretandis scripturis sanctis secundum traditionem patrum, quod quidem ita religiose omnes ecclesiæ catholicorum tenent, & seruât, vt si quis aliter prophetet, siue interpretetur, conuincatur, sicut Apost. ait, ab omnibus, dijudicetur ab omnibus. Cum ergo semper in ecclesia auditû sit, Clementis esse hæc epistolam, ex quo tempore ipsius decretis vtitur ecclesia, neq; recordetur homines, nec audierint aliter vnquam eam habuisse, ipsa que epistola de rebus illius ætatis, & sæculi cum summa dignitate, ac sanctitate contineat, omnis ratio postulat, vt sicut alias epistolâs suorum auctorum esse affirmamus, & profitemur, quamuis qui testes sint, vidisse se, cum ipsas illas epistolâs scriberent, nõ habeamus, sic quoq; affirmandum, & profitendum sit, esse hanc cum reliquis superioribus Clementis. Illud enim de communitate vxorum & si appositum fuisse ab alio, satis patet ex exemplaribus Vaticano, & Florentino sancti Marci, in quibus, vt antea dixi, non hoc legitur, illa tamen adhuc coniectura magna est, quod pars

epistolæ

Varia lectionis correctio ex exemplari Græco.

Decretû de modo interpretandi sacram scripturam.

epistolæ de communitate rerum secundum naturam sumpta est a Clemente in epistola ex libro suo 10. Recognitionum: ubi hoc ipsum quoq; de communitate vxorum ab ijs. qui libros illos corruperunt, appositum est, & inde in epistolam translatum. tanta fuit tamen semper epistolæ huius in ecclesia auctoritas, tanta etiam catholicorum pietas, modestia, ac reuerentia, vt nunquã eius fidem, ne tantillum quidem, hæc aspersa macula imminuere potuerit. quod est ingens de Apostolico eius auctore præiudicium. hinc factum est, vt qui non habebant coniecturam, quam nos habemus, vnde hoc affectum esse iudicarent, in eo vt cunque pie interpretando aliquando laborare maluerint, quam ad reiiciendum tanquam alienum parati esse. Hætenus de Clementis epistolis. agrediamur ad epistolâs Analecti.

Ac primum quidem scriptas esse latine epistolâs Analecti, præterquam quod de stilo ipso nusquam Græcum olente coniectura fieri potest ab ijs, qui in studio linguæ Græcæ mediocres progressus fecerunt, ipse auctor plane indicat, cum vocabulum Apostatæ, quod Græcum est, latine interpretatur, Transgressores enim (inquit) sponte legis suæ, eiusq; violatores, apostatæ nominantur. verbum, quod sciebat, non esse latinum, quid latine de clararet, interpretatus est. Deinde, quod maius adhuc argumentum est, Ciceronem citat, cum verba eius citat, vt Paulus Epimenidem, siue Callimachum, & Menandrum, atq; Aratum citat, quia eorum versus citat. Quid dulcius (inquit) quam habere, cum quo omnia possis loqui, vt tecum. Hæc in Lælio Tullius, quem si hic nõ citat Analectus, neq; Menandrum citat Paulus, vt veteres annotarunt, cum ait, corrumpunt bonos mores colloquia praua. sermone autem vulgi inculto, & impolito, vtendum illi fuit, vt facilius ab omnibus intelligeretur, quæ omnibus ecclesijs communiter tradebantur: & noua verba interdum nouis rebus inuenienda, quæ Magd. portentosa verborum vocant. quæ propter eandem causam pater eloquentiæ, & princeps magister latinæ non horruit, vt Hieronymus in epist. ad Galatas testatur. itaq; ij, inquit, qui disertos sæculi legere consueuerunt, si cœperint nobis de nouitate, & vilitate sermonis illudere, mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quæstionibus Philosophiæ prænotantur: vt videant, quanta ibi necessitate compulsus sit tanta verborum portentosa proferre, quæ nunquã latini hominis auris audiuit: & hoc cû de Græco, quæ lingua vicina est, transferret in nostrâ. huiusmodi sermo tunc vulgaris, de triuio sumptus, quali Analectus vtitur, placuit quoq; illis temporibus in interpretatione latina noui testamenti, qua vtentur, quæ antiquior est Analecto. esse autem hanc epistolam Analecti, & si inelegans sit, quod Magdeb. viri elegantes pati nolunt, præter testes, & famam veterem, & memoriam omnium sæculorum, de quibus Paulo ante abunde dictum est, decreta, quæ in ea ipsa sunt, testantur: sunt .n. & de rebus, illis temporibus, maxime necessarijs & ex ipsa ratione recte gubernationis ecclesiarum a sanctis Apostolis a principio institutæ, ac traditæ nata. vt decretum de non admittendis accusatoribus & testibus apostatis, idest, qui a fide, vel religione defecerunt: vel regulariter, inquit, prohibita neglexerunt, qui sponte sunt suæ legis transgressores. Nichil enim illo sæculo magis necessarium erat, quã cauere, ne ad pericula, & insidias, & accusationes Gentilium, licentia accusandi innocentes fratres, & bonos episcopos, & dicendi contra eos testi-

D d d d monium

Epistolâs Analecti latine scriptas fuisse.

i. Cor. 15.

De sermone inculto in epistolâs Analecti.

monium licentia permiffa effet falſis fratribus, quales ſunt, quos hic pont. notat. hi .n. ſunt, quorum teſtimonio propria vitæ, & religionis eorum in conſtantia omnem fidem derogat. quam frequens ergo eſt in his epiſtolis pontificum, decreti huius repetitio de legitimis, & idoneis teſtibus in alios fratres, tam frequens veſtigium eſt illius ſæculi, in quo Chriſtianum eſſe tam periculofum erat, ac multo magis præeſſe Chriſtianiſ, vt niſi a falſorum fratrum accuſatione, & teſtimonio, innocentia fratrum tuta fuiſſet, offendiculum, ſicut Apoſt. ait, euangelio Chriſti datum eſſet: ſi quidē pluriſimos hic metus a fide profitenda deterruiſſet, ac multo etiam magis a cura paſtorali fuſcipienda, in qua plus diſcriminis erat. Aliud præterea indicium illius ſæculi, & Apoſtolicæ diſciplinæ ex hoc decreto redolet, quod Paulus poſtquam Timotheo præcepit, vt præſbyteri accuſationem nõ reciperet niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus, quia ſæpe numero contingit, vt eſt in Apoſtolica conſt. de teſtibus probãdis lib. 2. Clem. de Conſt. Apoſt. duos, aut tres cõſpirare ad accuſandũ, aut ad dicendũ falſum teſtimoniũ, vt in Suſannam, in Nabot, in Chriſtum Dominum, in Stephanũ protomartyrem, idcirco ſubiuxit admones eum de huiusmodi Apoſtolica traditione, in non admittendis teſtibus non probatis, teſtor coram Deo, & Chriſto eius Ieſu, & electis angelis eius, vt cuſtodias hæc ſine præiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinando. Deinde ex verbis ipſius decreti licet quoq; illud ſæculum, & Apoſtolicam traditionem odorari. Accuſandi, inquit, vel teſtificandi licentia denegetur illis, qui chriſtiane religionis & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerunt. Deinde ſubiungit, tranſgreſſores .n. ſponte legis ſuæ, vel violatores apoſtata nominantur. Omnis enim apoſtata reſutandus eſt ante reuerſionem ſuam non in accuſatione recte agentium, aut teſtimonio recipiendus. Hactenus decretum. in quo apoſtatas vocat eos, qui deſecerunt vel a fide Chriſti, vt hæretici, vel a norma ſui propoſiti, hanc nos religionem vulgo vocamus, vel a vita Chriſtiana, aqua ille deficit, qui regulariter prohibita negligit, ideſt, qui mandata vitæ chriſtiane nõ ſeruat. eodem nomine apoſtata vſq; in hodiernum diem eos, quia fide deſecerunt, appellamus. Sicut Paulus quoq; in epiſt. ad Heb. appellat, cum ait, videte fratres, ne forte ſit in aliquo veſtrũ cor malum *ἀμισίας*, ideſt, incredulitatis, diſcedendi, ſive vt verbo Græco pro latino vtar, apoſtatandi a Deo viuo. eos vero, qui a vita chriſtiana diſceſſerunt, ideſt, eos, quos turpem vitã, & in peccatis viuere ſcimus, & ſi apoſtatas, quia eſt grauius verbum, non vocamus, vocarunt tamen Apoſtolicæ patres, vt Anacletus hic, & præter eum, vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum, Dionyſius Areop. is enim deſcribens in Eccl. Hierarch. c. de Communione eos, qui ſecundum Apoſtolicam traditionem, & conſuetudinem omnium eccleſiarũ ad ſacram Communionẽ non admittuntur, poſt Catechumenos, eos numerat, qui turpiter viuunt, & voluptates vitæ huius æternis bonis anteponũt, quos vocat. *θεοειδούς, ἀποστάτας ζωής*, ideſt, qui a vita chriſtiana apoſtatarunt. hanc enim vocat. *θεοειδής*, quod nos Deo ſimiles efficiat. Huiusmodi igitur apoſtatas, quos manifeſtum eſt velle manere in peccato ad mortem, vt beatus Ioannes vocat, quia nolunt reuerti, vnde diſceſſerunt, ait Anacletus eſſe tranſgreſſores ſponte ſuæ legis, eiufq; violatores, imitatus Apoſtolum, qui de ſimilibus loquens in epiſt. ad Hebr. vocat

Dan. 13.
3. Reg. 21.

Decretum de
accuſatoribus,
& teſtibus rei-
ciendis.

Qui dicantur
apoſtatae.

Ioan. 5.

vocat eos voluntarie peccantes, cuiuſmodi ſunt excommunicati, quibus idem Apoſtolus ibidem ait, non relinqui hoſtiam pro peccatis: pro excommunicatis .n. ſecundum apoſtolicam traditionem, & Pauli Apoſtoli ſcripturam, & omnium eccleſiarũ conſuetudinem ex illa traditione ortam, non offertur in eccleſia dei. Ex hac igitur Apoſtolica traditione non recipiendi ad accuſationem & ad teſtimonium hoc triplex genus Apoſtatarum, quia hi ſunt excommunicandi, quæ traditio hoc decreto Anacleti, & aliorum pontificum Apoſtolicorum cõſignata eſt, nata eſt conſuetudo, quam omnes eccleſiæ dei habent, non admittendi excommunicatos, nec excommunicandos ad accuſandum, aut ad dicendum teſtimonium quia vt ait 5. Anaclet. huiusmodi apoſtatae vt pote duplices animo, vt ait beatus Iacobus, inconfãtes ſunt, in omnibus vijs ſuis. Iam illa, quæ Paulo poſt in epiſtola dixit, vt eos, qui perſecutionem patiebantur, exemplo ſuæ perſecutionis conſolaretur, ego autem labefactatam non ſolum quietem meam, ſed & ſalutem, inimicorum valetudine, & rumorũ procellis agnoſco, potens eſt diuinitas immenſa, tempeſtatis incerta bono ſerenitatis amouere, an non conueniunt in illud ſæculum? aut nõ congruunt Anacletus, qui ſub Traiano Chriſtianorum perſecutore & hæc ſcripſit, & martyrium ſuſtinuit? Aliud decretum epiſtole huius eſt, vt epiſcopi in locis deo conſecratis ſacrificent, & vt plures epiſcopo, cum ſacrificat, aſſiſtant diaconi, quam ſacerdoti, ita vt ſolemniore diebus ſacris induti veſtimentis 7. aut 5. aut 3. aſſiſtant, præſbyteri quidem ad dextram, & leuam: diaconi vero, & hypodiaconi a fronte, & a tergo. & vt cuſtodiant, inquit, epiſcopũ a maleuolis hominibus: & teſtes ſint, ſacrificare epiſcopum rite, & in loco ſacro. Hactenus decretũ. ratio quidem numeri 7. aut 5. aut 3. hæc eſt, aut .n. ſunt duo, qui vtrumque latus cuſtodiant, & duo item a tergo, & duo a fronte, & vnus diaconus, qui diſcurrat miniſtrandi cauſa, vt neceſſe eſt, qui ſunt 7. aut duo ad dextrã & ſiniſtram, & vnus a tergo, & item vnus a fronte, & quintus, qui diſcurrat: aut duo præſbyteri vtrinq;, & vnus diaconus ad diſcurrendum. eos vero, qui in has epiſtolas pontificum Apoſt. obijciunt, non agi in eis de rebus illorum temporum, rogemus hic, vtrum cuſtodiri epiſcopum ſacra facientem, illorum temporum eſſet, cum perſecutio Chriſtianorum feruebat, cum inſidiæ vbiq; ex hoc ergo, decreto plane illud ſæculum redolet. cuius decreti veſtigia quædam in eccleſijs catholicorum adhuc remanent. Duo .n. aſſiſtunt diaconi feſtis ſolemnioreſ ſacerdoti ſacrificanti præter alios miniſtros minores, non iam vt ſacrificantem defendant, & protegant, ſed maioris honoris, ac reuerentię cauſa. erat itaq; illa tunc conſtitutio ſimilior admonitioni, ac ſuaſioni quam legi, cuiuſmodi multa a bonis, & peritis legiſlatoribus, vt alio loco admonui, ſtatui ſolent. Præterea illud decretum, quod ſequitur, vt peracta conſecratione, omnes communicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus, teſtis quoq; eſt ætatis huius epiſtole: eſt enim ſententia canonis 8. Apoſtolorum, qui iubet, vt epiſcopus, aut præſbyter, aut diaconus, aut deniq; clericus, qui peracta oblatione, non communicauerit, & cauſam, cur nõ comunicet, non dixerit, vt ſi probabilis ſit, ei ignoſcatur, excommunicetur: quia nocuit, inquit, populo, & ſuſpicionem in eum, qui obtulit, mouit. hæc tenus canon. illis igitur miniſtris omnibus eccleſiæ iuxta. canonis huius ſententiam iubet Anacletus hoc decreto communicare, peracta conſecra

Decretum de
numero mini-
ſtrorum, quos
epiſcopo ſacri-
ficanti aſſitte-
re oportebat.

Decretum de
miniſtris alta-
ris peracta con-
ſecratione com-
municaturis.

tione, quos voluit tanquam testes esse, & comprobatores sacrificij eius, cui assunt, sic quoq; Igmarius archiepiscopus Rhemensis hoc Anacleti decretum intellexit, & interpretatus est, vt libro primo iterum memini. Erat autem illo sæculo hæc lex necessaria, quod eo minus erant tunc nota loca sacra, quominus tutum erat ea frequentare propter inimicos nostræ religionis, qui omnia tenebant, inter quos magno periculo habitare, & versari necesse erat: & eo item minus noti episcopi, & presbyteri, quo magis eis, quam cæteris christianis insidiabantur, & quo periculosius erat cognosci, & denotari posse: quam obrere & custodibus, & testibus opus erat. tunc autem testimonium dabatur, rite sacrificari, cum presbyteri, & diaconi, qui assistebant, communicabant. nunc vero, cum hæc necessitas, quæ causam legi dedit, sublata sit, abiit lex, & decretum in admonitionem, & suasionem. itaq; cū hoc tempore diebus solemnioribus diaconi, ac subdiaconi sacris vestibus induti, gratia potius maioris honoris, quam testimonij sacerdoti sacrificanti assistant, liberum est eis comunicare, aut nõ comunicare: nisi aliqua cõsuetudo obstet, vt fortassis in aliquibus ecclesijs religiosorum. an igitur ratio tunc, cū hæc epistola scripta est, necessaria comunicandi, quæ explicata iam est, nõ est indicium, esse hanc epistolam auctoris illius temporis, idest, Anacleti? Videamus aliud decretum epistolæ huius, illud scilicet de causis secularibus a laicis presente episcopo iudicandis. sic. n. ait pars decreti de iudicijs, Si vero fuerit sæculare negotium, apud eiusdem ordinis viros, idest, apud sæculares, iudicio tamen episcoporum, cum Apostolus priuatorum Christianorū causas magis ecclesijs deferri, & ibidem iudicio sacerdotali terminari voluerit, hætenus decretum. si indicia ætatis, ac sæculi, quo hæc epistola scripta fuit, quærimus, vt Anacleti esse, cuius esse fertur, plane appareat, Quis non videt decretum hoc non potuisse in aliud tempus aptius cadere, quam in tempus Apostolorum, & eorum, qui eos proxime secuti sunt? Quod. n. Apostolus in epist. ad Cor. tunc statuit, id ipsum & ob eandem causam Anacletus hic statuit. nempe vt apud infideles ne litigarent Christiani; quin potius, si cõtrouersia esset non ecclesiastica, sed sæcularis, decreuit Anacletus, vt a sæcularibus, presente tamen episcopo, diiudicaretur: alioqui quomodo, aut a quo, qui parere nollent, ad parendum sententiæ iudicium, cogerentur, nisi episcopus, qui excommunicare poterat, adesset? alia. n. potestate gladij, quam vocant, christiani tunc vti nõ poterant. idem sanxit Alex. I. II. q. I. c. Relatum, Vbi iudices, apud quos accusari sacerdotes vetat, iudices publicos vocat; qui erant Gentiles. Quod quidem qui non intellexerunt, vt hoc obiter obseruandum sit, dixerunt, valuisse hoc secundum primum illum statum ecclesiæ, scilicet vt causæ sæculares ad ecclesiasticos deferrentur. immo vero causas sæculares a sæcularibus in ecclesia cognosci, & iudicari voluit Apostolus, & non a Gentilibus, episcopo tamen, aut qui episcopi auctoritatē, haberet, presente, vt necesse erat ob eam causam, quam dixi. Hæc est ergo decreti Anacleti sententia, quam auctoritate apostoli idem Anacletus confirmauit, ac fanciuit. quæ vel sola clarum indicium est, & certum vestigium illius sæculi, & epistolæ huius Anacleti auctoris apostolici. Hætenus de decretis epistolæ primæ Anacl. & de signis, quæ in eis illius ætatis, & auctoris clare apparēt. Reliquum est, vt occurramus ei, cui fortasse suspicionem epistolæ fictæ illa loci Clementis de comparatione ecclesiæ

Decretum de causis secularibus a laicis presente episcopo in ecclesia iudicandis.

Quosnam publicos iudices in decreto suo Alexan. I. vocauerit.

ecclesiæ cū nauī citatio ex interpretatione Rufini mouere possit. Eisdem. n. verbis totus ille locus epistolæ Clementis in hanc epistolam Anacleti transcriptus est; vt alter locus eiusdem epistolæ Clem. similiter eisdem ipsis verbis in epistolam tertiam Anacleti item transcriptus. Quid igitur respondendum est? etenim si Rufini interpretatio est, non est hæc epist. Anacleti. Si vero Anacleti est, vt quidē est, & a nobis pluribus coniecturis, iudicijs, & argumentis probatū, interpretatio epistolæ Clementis e græco nõ est Rufini, cuius esse fertur. nisi quis dicat transcripsisse Rufinum hanc particulam ex epistola Anacleti in suā translationē, quod quidē neq; verisimile est, neq; ab interpretibus fieri solet. Ergo quamuis Magd. nõ hoc in epistolam Anacleti obiecerūt, quia hætenus nõ aduerterūt, quod diuino cõsilio factum esse credo, scilicet ne in suscepta, proposita q; sententiā negādī, has epistolas obstinatiores efficerētur, nos tamen quia veritatem, quæ nullas amat latebras, nec vlla argumēta metuit, defendimus *ἐκ μεγίστης* ad illa etiam, quæ Centuriatores non obiecerunt, ne quando fortassis obijciantur, libenter respondemus. Epistola ergo Clementis ad Iacobū fratrem Domini iam olim ante Rufinum e Græco translata erat. Etenim si testibus credendū est, plures testes sunt, & grauiores, & antiquiores esse hanc epistolam Anacleti, in quam tota illius loci epistolæ Clementi interpretatio latina transcripra est, quā sint testes, esse illam interpretationē Rufini. immo nemo, quod sciam, ex antiquis hoc testatur. quin potius Gennadius, qui de alijs eius interpretationibus meminit, testis est, nõ esse a Rufino translata, postquā enim enumerauit, quæcunq; Rufinus e Græco in latinum conuerterat, Basilium, Greg. Naz. Clementis Romani Recognitiones, Xisti sententias, Euagrii item sententias, librum Pamphili martyris contra mathematicos, subiungit, Horum omnium quæcunq; præmissis prologis a latinis leguntur, a Rufino interpretata sunt: quæ autem sine prologo, ab aliquo translata sunt, qui prologū facere noluit. Origenis non omnia translulit, quæ suo prologo discernuntur. Hætenus Gennad. cum igitur hæc epistola, quæ olim ante recognitiones translata, & ædita erat, ipso etiā Rufino teste, prologum Rufini nõ habeat, consequens est, vt testimonio Gennadij non sit Rufini interpretatio, sed alterius. nec. n. dici potest propter breuitatē epistolæ nõ scripsisse prologū, cum sit epistola lōga, & proluxa, & cū testetur Gennadius scripsisse prologū in sententijs Euagrii, quæ sunt per breues: præsertim cum esset Rufino propositum, interpretationes suas ab aliorum vsurpatione prologis defendere. Deinde quod potissimum est, ipse idem Rufinus videtur plane testis esse in prologo Recognitionum, non esse suam interpretationem. recitemus locum, sic. n. ait, epistolam sane, in qua idem Clemens ad Iacobum fratrem Domini scribens de obitu nunciatus Petri, & quod se reliquerit successorem cathedræ & doctrinæ suæ, in qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur, ideo nunc huic operi non præmissi, quia & tempore posterior est, & olim interpretata, atq; ædita. sic. n. legendū est. nam si olim epistolam Clementis interpretatus erat, & ædiderat, quæ erat alioqui libris Recognitionum præposita, cur illam non præmisit operi Recognitionum, quod ipse interpretatus erat, & cui præposita fuerat ab auctore, vt Photius quoq; in bibliotheca sua restatur? Quæ enim causa erat non præmittendi illam huic operi, quia a se olim interpretata & ædita erat? immo vero ob hanc ipsam causam, idest, quia

De locis epistolæ primæ Clementis recitatis in epistolis Anacleti ex interpretatione eiusdem epistolæ Clementis.

De interprete epistolæ primæ Clementis.

ipse olim interpretatus erat, & ædiderat, præmittere illam huic operi, cui debebatur, oportebat: vt interpretatio sui auctoris & in opere, & in epistola ipsi operi a Clemente præposita, integra agnosceretur. Quamobrem, si vbi testes defunt, coniectura, & argumentis iudicandum est, & sequendum, quod est rationi consentaneum, sic potius sentiendum est, Quia olim translata, & ædita erat epistola, Rufinus vir modestus neq; alienum laborem attribuere sibi voluit: nec ipse denuo transferre, ne cum priore interprete certare videretur, quod a nostris sæpe fieri solet. Esse itaq; appositum illud, a me, vbi erat solum, olim interpretata, & ædita, omnis ratio probabilitatis conuincit. Sic ergo, vt Paulo ante dixi, legendum est, ideo nunc huic operi non præmissi, quia & tempore posterior est (hoc enim dixit, quia quæ in libris ipsis Recognitionum scripta sunt a Clemente, prius gesta sunt, quam Petrus Clementem ordinaret, & illum in ordinatione eius sermonem, qui in epistola est, haberet) & quia olim interpretata, & ædita. Si quis vero querendum putet, vnde factum fuerit, vt attributa sit Rufino interpretatio ista epistolæ, ego hanc fuisse existimo, quod ferebatur vulgo illa ipsa epistola sine nomine interpretis, vt ex reliquis epistolis, excepta tertia, coniecturam facio, raro enim initio ecclesiæ, qui e Græco transferebant, nomen interpretis inscribebant tum propter modestiã, tum etiam; quia parum negotij videbatur, & indignum inscriptione nominis, eadem eisdem verbis conuersa dicere, præsertim cum nullam elegantiam adhiberent. sic videmus factum esse in interpretatione noui testamenti, a quo .n. sit facta, ignoratur: licet a quo sit correcta postea, sciamus. Sic interpretationes epistolarum Ignatii, Et multo post librorum Irenei, ac posteriorius adhuc Hefychij in Leuiticum, & si qui alij sunt ex antiquis, non ferunt inscripta nomina interpretum. Quare cum opus Recognitionum Clementis a Rufino translatum esset, fuisset q; epistola hæc ipsi operi præposita, facile fuit interpretationem epistolæ, quæ sine nomine interpretis ferebatur, Rufino interpreti Recognitionum per errorem opinionis assignare. præsertim cum ipse idem Rufinus in prologo Recognitionum affirmaret, olim ante interpretationem Recognitionum interpretatam, & æditam fuisse, quod ita quidã accepisse videntur, quasi diceret Rufinus, a se interpretatam, & æditam, quod minime dixit: vnde isti secundum sensum suum illud, a me, adscripserunt. Quod vero tertia epistola Clementis nomen Rufini interpretis inscriptum habet, factum est, vt opinor, siue quia Rufinus eam epistolam primus interpretatus est, vt pote cuius magna pars ex libro 5. Recognitionum sit: siue quia alius interpres fuit, qui cum interpretationem eius partis, quæ ex 5. libro Recognitionum est, vt dixi, ex illo ipso libro 5. mutuatus esset, totius epistolæ interpretationem Rufino Recognitionum interpreti inscripsit. libentius .n. veteres illi laudem laboris, & industriæ suæ alijs tribuebant, quam vt alieni studij, & operis gloriam sibi vindicarent. Quinta vero epistola Clementis & si aliquantulum interpretationis Rufini ex libro 10. Recognitionum in eam transcriptum est, quia id paululum est, non habet Rufini nomen inscriptum: immo sine nomine interpretis fertur. idem factum est in epistola 4. et si .n. fere rota epistola ex libro 6. Recognitionum sit, tamen quia non est ille 6. liber cum reliquis ex æditione Recognitionum, quas Rufinus interpretatus est, gemina enim æditio, vt antea dixi, ferebatur, quod ipse idem Ruf. testatur, idcirco in-

co interpretatio huius epistolæ quartæ non est assignata Rufino; immo nullius interpretis nomen inscriptum habet. Hactenus de epistola prima Anacl. notemus decreta secundæ.

In decretis etiam epistolæ secundæ notæ sunt, & argumenta illius sæculi, quo scripta est, & auctoris Anaclæti. in cuius principio nequis hereat propter vitium librarij, sic est in exemplaribus manu scriptis, Nam licet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamen profiteamur, & quæ sequuntur. inuestigemus ergo ex decretis epistolæ huius, quo sæculo ædita sit. Ordinationes, inquit, episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ, qui simul conuenientes scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis euangelijs, quæ prædicaturi sunt imponentes, Dominica die, hora tertia orantes, sacra que vnctione exemplo prophetarum, & regum capita eorum more Apostolorum, & Moisis vngentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu s. cuius virtus inuisibilis sancto Chrismate est promulgata. Hactenus decretum. Si hic ritus Apostolicus episcopos ordinandi est in consuetudine omnium ecclesiarum, & consuetudo, quã omnes ecclesiæ habent, vt dixi sæpe, & sæpius in cultum est, nõ aliunde, quã a primis ecclesiarum magistris, & legislatoribus profecta est, quid magis absolum, & a ratione auersum esse potest, quam veritatẽ rei gestæ confiteri, & consignationẽ litterarum negare? Quid rursus rationi cõuenientius, quã fidem scripto adhibere, cū res gesta cum scripto cõuenit? Quare si ex facto, & ex tempore coniectura capienda est, cum hic ritus ordinationis episcoporum res sit illius ætatis ac sæculi quæ fuit Anaclæti, vt non solum consuetudo, vt dixi, ecclesiarum, quæ non ab alio, quã ab Apostolis instituta, & tradita esse potest, sed Clemens quoq; libro 8. de Constitutionibus Apost. c. 4. & Dionys. Areop. in eccles. hier. c. 5. de sacris ordinationibus testes sunt, cur dubitabimus, quin hæc epistola, ex cuius decreto de ordinationibus illud sæculum olet, Anaclæti sit? Quod enim Clemens, Dionysius, & Anaclæti non ex æquo, ac totidem ceremonijs hanc legem, ac ritum ordinandi episcopos describant, fidẽ hoc potius Apostolicæ institutionis auget. tantum abest, vt minuat. ita .n. fit, vt quominus ad idem dicendum conspirasse videtur, eo verior eorum sermo appareat: sicuti in euangelistis factum est, tametsi impar sit epistolæ huius auctoritas. itaq; quatenus cuiq; horum sufficere visum est, eatenus de ritu ordinationis scripsit. Dionysius de impositione manuum, & libri euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, meminit, & de precibus consecratorijs, quas vocat *ἐπικλησεις ἱεροποιουvs*: Clemens de numero ordinantium episcopum, & de impositione libri euangeliorum, & de die ordinationis Dominico, tum de scrutinio, & assensu populi, licet in epist. tertia de vnctione quoq; episcopi meminit: Anaclæti de impositione manuum, & euangeliorum, item de die Dominico, & hora 3. ac de numero ordinantium, de scrutinio, & aliorum assensu episcoporum, tum etiam de vnctione capitis ex chrismate. Quæ vero ex his plane necessaria sint, & quæ non, si adhiberi non possint, non est hic locus differendi. Sed cum Anaclæti testetur in hac epistola, se hunc ritum episcopos ordinandi a beato Petro accepisse, quomodo Centuriatores Lutherani esse eam epistolam Anaclæti

Decretum de ordinatione episcoporum.

cleri attestari poterant, nisi se simul sententia sua condemnassent? qui cum nullos episcopos habeant, nullas ministrorum ordinationes canonicas, & ecclesiasticas habere possunt. Verum de decreto ipso ordinationis episcoporum nihil hic amplius dicam, tum quia non opus est, nec ratio propoliti plus exigit: tum quia libro 2. quod de impositione libri super caput episcopi in ordinatione eius Magd. accusabant, abunde, ut opinor defendimus. illud autem hic obiter aduertendum est, in exemplaribus manu scriptis de chrismate, quo caput ungitur in ordinatione episcopi, non sic legi, ut in vulgatis exemplaribus, Omnis sanctificatio constat in Spiritu s. cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est permixta: sed sic, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. quo verbo promulgandi satis declarasse pont. videtur, ut hoc quoque obseruemus, non signa tantum esse sacramenta, sed causam quoque gratiae: nulla enim res per aliam, quae nihil operetur, promulgatur. Quare, si chrisma signum tantum esset gratiae, & non simul causa, non recte diceretur gratia, chrismate promulgari. Ut cum princeps per ministrum suum aliquid promulgat, fieri non potest, quin minister ad id, quod opera sua promulgatur, ministerium suum, aliquid operando, adiungat. eadem. n. ratio est ministerij, & instrumenti. Redeo ad ordinationem episcopi, quam idem Anacletus non minus quam a tribus fieri debere, a beato Petro se ait didicisse, quod quidem cum ita esse, canon quoque primus Apostolorum a Clemente Romano descriptus, qui idem iubet, attestetur, quomodo licebit dubitare, quin hoc Anacletus scripserit? Deinde quod ait, Iacobum episcopum Hierosoly. a beato Petro, Iacobo, & Ioanne ordinatum esse, ut scilicet non solum canone, sed exemplo etiam huiusmodi ritus ordinationis episcoporum a sanctis Apost. sanciretur, cum hanc Iacobi episcopi Hierosol. ordinationem a tribus istis Apostolis factam, qui memorie prodiderit, nullum ante Anacletum sciamus, & qui hoc deinceps meminerunt, ut Euseb. libro 2. historiae eccl. & alij, omnes ab illo acceperint, quomodo fiet verisimile, non hoc Anacletum scripsisse, quod in hac epistola, in qua nomen eius inscriptum est, legimus, sed alium potius, quem nescimus, & cuius nomen ignoramus? De ordinatione vero aliorum sacerdotum, & diaconorum, ut a proprio fiat episcopo, & ut ieiunantes, assentiente populo, & reliquis sacerdotibus, ordinentur, omnes etiam ecclesiae dei testes sunt huius Apostolicae traditionis: non. n. consuetudinem habent, ut ordinarie, extra quatuor tempora Ieiuniorum, aut populo contra dicente, aut alijs sacerdotibus repugnantibus, vllus sacerdos, aut diaconus ordinetur. Aliud decretum est, ut accusatio episcoporum non nisi ab idoneis, ac probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debeat, ex eo quoque quod toties hic pont. in epistolis suis 3. cauet de non facile accusandis episcopis, & de testibus, quales esse oporteat, olfacere possumus, illo saeculo scriptas fuisse, cum persecutio in christianos incensa, ardebat. cum. n. maius periculum episcopis, quam caeteris christianis tunc impenderet, si, ut antea dixi, ad illas persecutiones, & illud maius delictum episcoporum, audacia, & temeritas eos iniuste accusandi accecisset, vix vllus, qui pastor esse vellet, repertus fuisset. ob eandem causam, ut iterum dicam, iussit apost. Timotheo, ne accusationem aduersus presbyterum, nisi sub duobus, aut tribus testibus, susciperet. cum. n. presbyterum dixit, episcopum quoque intelligi voluit: Metropolitanus. n. erat Timoth.

& episcopos

Lectio ex vetusto codice manu scripto.

Decretum de ordinatione sacerdotum & diaconorum.

& episcopos in dioecesi Ephesina habebat. debere autem esse viros bonos, & omni suspicionem carentes, ut hic iubet Anacletus, admonuit eundem Timotheum Paulus, cum statim & quidem interposita Dei, & Christi, atque angelorum eius testificatione, monuit, ut in suscipienda accusatione, & admittendis testibus nihil temere fieret. hoc enim significat, ut saepe alias dixi, *πρόσχημα*, quod interpretes vertit, praedudicium. temere autem fit, cum is, qui suspicionem non vacat, in alium testis accedit. in eo autem quod ad defensionem quoque episcoporum pertinens, idem Anacletus in hac epistola Paulo post scribit, statuisse Apostolos, ut si quis aduersus episcopos, aut eorum ecclesias commotus esset, aut causas haberet, prius ad eos recurreret charitatis studio, ut familiari colloquio sanarent, quae sananda essent: & charitatiue emendarent, quae emendanda agnoscerent, docui libro primo, quemadmodum non verba, sed sententiam Canonis Apostolorum 71. citauerit, id quod in alijs quoque locis facit. quod genus citandi sanctis Apostolis usitatum, indicium quoque est eius esse hanc epistolam, qui hoc ab Apostolis didicit. Quod vero quaedam in his epistolis Anacletus sepius repetit, ne quis hoc ab auctoritate antiqui scriptoris alienum esse putet, ipse idem Anacletus excusat Apostolum imitatus, cum ait in epistola ad Philipp. eadem vobis scribere, mihi quidem non prigrum: vobis autem necessarium. similiter Anacletus, quaedam autem, inquit, ex his iam alijs fratribus scripsimus, quae toties sunt replicanda, quoties fuerint necessaria. Igitur si aliquando necesse est eadem ab eodem repeti, cur non erit aliquando necesse, ut eadem repetant diuersi? Hinc enim factum est, ut de non accusandis episcopis, & de testibus idoneis, & probatis in eos, & de appellationibus ad pont. toties ab eisdem, & a diuersis pontificibus decreta in eorum epistolis repetantur. id quod Magd. in ipsas illas eorum epistolas, nulla neque necessitatis, nec utilitatis causa, aut ratione considerata, temere, obijciendum esse putauerunt. immo ut mihi quoque a quorundam auribus, vel fastidiosis, vel nimis delicatis caueam, cui necesse quoque fuit eadem saepius in his libris repetere, si in canticis spiritualibus, & hymnis, ac psalmis crebras eiusdem versiculi repetitiones non fastidiose audimus, cur non idem in disputatione ferendum sit, ut eadem, cum opportunum, & necessarium est, saepius dicantur? quale est illud, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei, quod mihi cum contentiosis disputanti, & vestigia vetustae originis harum epistolarum ex ecclesiastica & Apostolica consuetudine decretorum, quae in eis sunt, indaganti, ad istos sententia Pauli conuincendos millies inculcandum fuit. Deinde quod in decreto de electione episcoporum non solum verbis Apostoli ex epist. ad Tim. quales sint eligendi, praecipit, sed ex interpretatione quoque nominis presbyteri, quod senem significat, argumentum ducit, debere esse senili prudentia, non solum non est leue, nec indignum Apostolico pontifice, sed potius graue est, & imitationem habet Apostoli. ad exemplum namque Pauli usus est hoc argumento ex interpretatione nominis; sicut Paulus ex interpretatione nominis Melchisedec, qualis esset Christus, cuius ille typum expressit, docuit. Praeterea quod idem Anacletus ait hoc loco, discrimen fuisse inter sacerdotes legis naturae, ut Melchisedec, Abraham, Isaac, & Iacob, & sacerdotes legis Mosaicae, quod illi spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate sacrificabant, cum eandem sententiam, licet non

Eccc eisdem

De frequentia eorundem decretorum repetitione in epistolis pontificum Apost.

eisdem verbis apud Clementem Romanum libro 6. de Const. Apost. c. 2. legamus, argumentum est, inde didicisse, vnde didicit Clem. Quare iudicij fuerit parum acuti, immo obese naris hoc quoq; vestigio illud priscum epistolæ huius sæculum non olfacere. sed conferamus locum Clementis, cum sciret, inquit, Deus, quod prius Abel, Noe, Abraham, & alij deinceps, *ὅτι αὐτὸν θεὸς*, idest, nullo ab eis hoc requirere, sed lege naturali excitati, sponte sua, ex animo grato sacrificarunt, & quæ sequuntur. Itaq; nõ sacrificaſſe illos in lege naturæ sacerdotali auctoritate, sed sponte sua, nihil aliud significat, quam fuisse tunc sacerdotes *ἀρχιερωσύτου*, idest, sacerdotes non ex ordinatione, vt quidem fuerunt in vetere lege sacerdotes ex ordinatione Moſaica, quæ fuit figura ordinationis sacerdotalis in nouo testamento. Est aliud adhuc vestigium illius pristini sæculi in hac epist. 2. in eo quod ait Anacletus de diuisione prouinciarũ, idest, de descriptione ciuitatũ in prouincias, esse eam multo ante Christi aduentum maxima ex parte factam, & ab Apostolis, & Clemente postea renouatam. cum .n. illud a Sylla in omnibus ciuitatibus Asiæ annis circiter 80. ante aduentum Christi factum in libris Gentilium legamus, & hoc de renouatione facta a s. Apostolis descriptionis ciuitatũ in capita prouinciarũ ad constituendos in eis patriarchas; & in Metropoles, ad Archiep. & in alias ciuitates minores ad episcopos; ita factũ esse ipsa descriptio, quæ vsq; in hodiernũ diem per sedes patriarcharum, & Metropolitanorum, & episcoporum durat, testetur, an nõ est hoc magnum argumentum, & clarum indicium illius sæculi? Quod enim huiusmodi distinctio prouinciarum, de qua Clemens & Anaclet. scribunt, a sanctis Apostolis renouata, & sancita fuerit: & hæc rursus ipsa illa sit, quæ primum a gentilibus facta erat, alterum Nicena Synodus testatur, cum ait, c. 6. prisca consuetudo seruetur per Aegyptum, Lybiam, & Pentapolim, vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem: Similiter autem & episcopo Antiochiæ in alijs prouincijs privilegia suis seruentur ecclesijs. prisca .n. cõsuetudo ante synodum Nicenam non potest secundum rationem, & vim verbi Græci *ἀρχαίου* intelligi, nisi quæ ad seculum Apostolorum pertineat: alterũ ex libris veterum scriptorum licet cognoscere, cum de prouincijs, & earum potestatibus fit mētio. vt cum Philon in Flaccũ scribit fuisse eum factum a Tiberio Cæsare præfectum Alexandria, Aegypti, & Lybiæ, cum qua Pentopolitanam regionẽ quæ a Plinio Africa Cerenica vocatur, coniuxit. in has .n. easdem episcopus primus, siue patriarcha Alexandrinus potestatem teste synodo Nicena priscis temporibus, idest a sanctis Apostolis accepit. eadem renouatio de descriptionis ciuitatum in prouincias, & distinctionis prouinciarũ a Gentilibus factæ, facta quoq; est in Oriente a sanctis Apostolis, & s. Clemēte in ciuitatibus, & prouincijs Antiochiæ. testatur enim eadem Synodus Nicena in eodem canone fuisse quoq; iam tunc eandem priscam consuetudinem, Scilicet a s. etiã Apostolis ortam, vt esset Antiochia prima metropolis, & caput prouinciarum totius Orientis. sic enim beatus Hier. in epistola ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosoly. canonem Nicenum intellexit, & interpretatus est, canonem secundum Synodi Const. quæ Nicenum canonem renouat, & confirmat, securus. ex quo Canone Niceno concludit episcopum Hier. subiectum esse episcopo Antiocheno vt primati, & Cæsariensi vt Metropolitanis: in eodem enim canone testatur eadem

De differentia sacerdotũ in lege naturæ, & lege Moſis.

dem Synodus priscam quoq; traditionẽ iam tunc fuisse, nempe a s. Apostolis profectam, vt esset Cæsaria metropolis Palestine, quæ in Syria est, est autẽ Iudæa, vbi Hierusalem est, in Palestina. quod autem hæc distinctio prouinciarũ Antiochiæ ipsa illa sit, quæ a Gentilibus facta fuerat, testatur euangelium, in quo legimus fuisse Cyrinum sub Aug. Cæsare præsidem Syriæ: Syria autem multas habet prouincias, quarum caput est Antiochia. Nihil itaq; sancti Apostoli facere potuerunt, aut naturæ aptius, aut rationi gubernationis conuenientiũ, aut ad concordiam accommodatiũ, quam ad descriptionem a filijs huius sæculi prudentissimis proportione factam prouinciarum in ciuitates, & ciuitatũ in prouincias, distinctos gradus episcoporum accommodare, vt in illis tunc primarijs ciuitatibus primates essent, velut primi patres, in alijs velut matribus ciuitatũ alij tanquã illorũ filij, qui essent velut fratres maiores natu: infra quos essent in alijs ciuitatibus non paruis alij episcopi tanquam fratres minores. ita vt qui essent in amplioribus ciuitatibus, ampliorẽ sollicitudinem susciperẽt, vt Iulius pont. dixit, & post eum Leo magnus: simul etiam, vt qui scirẽt se quibusdam esse præpositos, vt idẽ Iulius ait, nõ moleste ferrent, aliquem sibi esse prælatũ: sed obedientiã, quam exigerent, & ipsi dependerent. Sic .n. futura erat omnium concors consensio, & glorificandus Deus per Dominum Iesum in Spiritu Sancto. Hactenus de epistola Anacleti 2. sequitur, vt tertiam attingamus.

Epistola Anacleti 3. referta quoq; est vestigijs, & odore illius ætatis, qua scripta est. Episcopi autem, inquit, nõ in castellis, aut modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atq; vilias debent ab episcopo ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos recitatũ est decretũ. Hic quoq; dicendũ est, si hanc consuetudinẽ omnes ecclesiæ dei habent, & nemo est, qui audierit, aut legerit, aliter vnquã factum esse, quam vt hic secundum statutum Apostolorum decretum est, an non satis res ipsa fidem epistolæ asciscit, & vindicat? in eo vero, quod iubet, vt per singulos titulos singuli presbyteri ponantur, iam non solũ res, sed nomen ab initio impositum rei, retinetur: singulis .n. parœcijs singuli presbyteri præfunt: & titulos semper a principio per vniuersas ecclesias Occidentis vocare cõsueuerunt. Quod nomen cum a nullo auctore ecclesiastico vetustiore in hac re positum reperiatur, sed ab Anacleto primum in hac epist. primum legamus, nonne argumentum est, & indicium perspicuum, esse illius sæculi nomen, cuius est res subiecta, cui impositum est? Simile vestigium sæculi Apostolici in eo est, quod secundum traditionem Apostolorum decretum in hac epistola est, vt illę vrbes, quas leges, & principes sæculi honore principatus affecissent, ita vt capita eas non prouinciæ, sed prouinciarum fecissent, honore quoq; patriarcharũ siue primatũ afficerẽtur: in reliquis vero ciuitatibus, quæ esset Metropoles, idest, vna quæq; suæ prouinciæ caput, nõ patriarchæ, aut primates appellarẽtur, sed nomine Archiepiscoporum, aut Metropolitanorũ: quia hæc eadem, inquit, & leges sæculi in suis cõtinent principibus. non .n. appellabãtur consules imperatores: neq; prætores cõsules. de potestatibus .n. sæculi dixit Apost. a deo esse, quæ autẽ a deo sunt, ordinata sunt. & reddere iussit omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Hæc quoq; consuetudo a sanctis Apostolis instituta; vt alij sint primates, siue patriarchę, & alij archiepiscopi, siue

Decretum de presbyteris per singulos titulos cõstitutis.

Decretum de Patriarchis, & metropolitanis constituendis.

Metropolitani, cū in omnibus ecclesijs dei semper fuerit, & ad huc sit, ipsa eadem cōsuetudo locupletissimus testis est esse hoc illius sæculi decretū, & ab eo scriptam esse epistolā, qui ipsum decretū Apostolicū litteris suis consignauit: & nomen suum illis inscripsit. Illud vero quod Anacletus ad didit, alia autem ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, a sanctis Apostolis, & a beato Clemente, siue a nobis primates prædicatores acceperunt. Hic etiam, quia res gesta, vt aiebat Callistratus, veritate factum suum præbet, non minus valet, quam si hic tomus adhuc extaret, in quo erant descriptæ ciuitates Primatum prædicatorū, idest, Archiepiscoporum, siue primorū episcoporū, sic. n. vocantur in canone Apost. 34 qui iubet, vt episcopi singularum gentium suum primum agnoscant: idest, suum Metropolitanum. Nunquid igitur hodie non sunt primæ ciuitates, idest, Metropoles Rhemensis, quæ primum prædicatorem, & archiepiscopum s. Sixtum a beato Petro accepit? & Senonensis, quæ ab eodem s. Sabinianum? & Rothomagensis, qui s. Nigasium a beato Clemente? & Viennensis, quæ Crescentem a beato Paulo? prætereo reliquas Metropoles, ne omnes percurram. Hæ enim primæ ciuitates in sua quæq; earum, prouincia, & alia eiusmodi, quæ in tomo illo descriptæ erant, primos prædicatores a sanctis Apostolis acceperunt. fuisse autem descriptas eiusmodi ciuitates in tomo illo, coniectura etiam ducitur ex alio simili tomo, quem synodus Carth. vocat *ματρίκιον*, siue *ἀρχαιότυπον*, in quo erat descriptus ordo episcoporum Numidiæ, & Mauritaniæ, vt constaret, qui essent posteriores, & qui priores. Illud autem obseruare hic libet, ne quis contra hoc decretum Apostolicum de nomine, & honore primatum, factum fuisse existimet, quod in Africa omnes episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur, tametsi Archiepiscopo Carthaginensi subiecti essent. illud. n. factum est propter multitudinem episcoporum, qui in singulis prouincijs Africae erant, quæ multitudo episcoporum necessitatem imposuit primatem in prima sede cuiusq; prouinciæ constituendi. licuisse autem, & oportuisse sic facere secundum Apostolicam traditionem, intelligi potest ex epistola Aniceti Apostolici pontificis, sic enim ait repetens eiusdem decreti Anacleti sententiam: Nulli Archiepiscopi primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter patriarchas, & primates esse constituerunt. subiungit deinde, nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur, cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui, sic. n. est in exemplari Vaticano, & Florentino. ipsa etiam ratio conuincit non esse legendum propter multitudinem eorum, sed sic, propter multitudinem episcoporū primatem constitui. de multitudine autem episcoporum Africae non dubitabit, qui legerit, fuisse aliquando in Africa sexcentos episcopos. Sed pergamus vltius, & captemus adhuc ex alijs huius epistolæ vestigijs illius sæculi odorem. Primam enim sedem esse dicit ecclesiæ Romanæ, eamq; non ab Apostolis, sed a domino primatum obtinuisse. sicut, inquit, ipse beato Petro dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauēs regni cœlorum: & quæcunq; solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Secundam dixit esse Alexandrinam, quā nomine beati Petri discipulus eius Marcus consecrasset: tertiā vero Antiochenam, quia

De tomo Anacleti primarū ciuitatum.

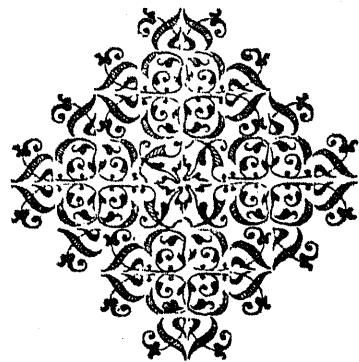
Cur in Africa episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur.

eam beatus Petrus, ante quam Romam veniret, tenuit. esse autem hoc ab Anacleto scriptum, coniectura perspicitur, siquidem testem habemus synodum Nicenam, fuisse iam tunc, cum illa synodus habita est, idest, ante annos mille trecentos priscam consuetudinem, vt secundo loco post episcopum Rom. episcopus Alexand. potestatem haberet in episcopos Aegyptios, Lybicos, & Pentapolitanos, & post eum episcopus Antiochenus in episcopos sibi subiectos. Quemadmodum vero eadem synodus Nic. ibidem docuerit ex potestate episcopi Romani tanquam ex causa ductam esse potestatem episcopi Alexandrini in episcopos suos, item Antiocheni in suos, explicatum a nobis est libro 3. c. 3. ne eadem sine necessitate repetamus. igitur si iam, vt dixi, tempore Conc. Niceni prisca erat illa consuetudo potestatis Alexandrini episc. in episcopos Alexandrinæ diocesis, & Antiocheni in Antiochenæ necesse est, vt fuerit a sanctis Apostolis instituta. quare descriptio ordinis harum sedium in hac epistola Anacleti tertia, res est illius sæculi Apostolici, quo Anacletus hanc epistolam scripsit. Est præterea indicium verustatis epistolæ huius canon 34. Apostolorum hic ab Anacleto citatus. quem quidem canonem cum nullus ante Clementem memoriæ prodidisset, profecto aut ab apostolis, qui eum sine scripto tradiderunt, aut a Clemente, qui eum cū reliquis nobis descripsit, necesse est, didicerit. hoc autem plane confirmat Iulij pontificis epistola increpatoria ad Orientales in causa Athanasij. in qua Iulius eundem canonem Apost. 34. & Anacleti sententiam partim eisdem, partim similibus verbis secutus est. Sic. n. ait Anacl. inde namq; & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret, nam & inter beatos Apostolos, quædam fuit discretio. & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a domino est concessum, & ipsi inter se idem voluerunt, vt reliquis omnibus præfesset Apostolis: qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt. Hæc vero Iulius sic imitatus, ac secutus est inquit. Quoniā & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt ceteris præmineret. de qua forma, episcoporum quædam est orta distinctio, & magna ratione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Metropolitanos dicit, qui sunt inter episcopos suæ dioceseos velut fratres maiores natu. & subiungit de patriarchis siue primatibus, & rursus quidam in maioribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliolem, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura confluere: & nihil a suo capite diffideret. Hæc Iulius quæ eadem ad verbum Leo primus in epistolam suam 82. transcripsit, & si nomen Iulij reticuit: nihil enim refert. fecit namq; quod fieri a nobis solet, cum propter magnam auctoritatem, & notitiam, atq; nobilitatem auctoris, verba solum, tacito auctore, recitamus. Neq; rursus refert, quod Synodus Tolet. 11. quædam, quæ Leo ex eadem epistola Iulij Paulo post illa, quæ proxime recitauimus, mutuatus est, ex epistola Leonis nominatim, & non Iulij recitauit. fortasse enim epistolam Iulij non dum nouerat. Sed de his hæcenus. Longum enim est, si velim omnia illius sæculi vestigia in epistolis pontificum Apostolicorum impressa persequi. Quæ hæcenus in

Eccc iij epistolis

epistolis s. Clementis, & tribus Anacleti animaduersa, & notata sunt, factis erunt ad excitandum alios, vt idem in reliquis facere aggrediantur, quod non erit difficile in exemplum huiusmodi nostræ inuestigationis inuentibus. Habes igitur Reuerendissime, & Illustrissime Domine Stanislæ Hofi, Cardinalis lectissime, quæ pro ecclesiasticis canonibus sanctorum Apostolorum, & epistolis Pontificum Apostolicorum secundi sæculi contra accusationem Magdeburgensium respondere, vt nobis iussum fuerat, adiutore Deo, libris 5. mediocri industria potuimus. Qui ergo Magdeburgensium Centuriatorum accusationem, & defensionem nostram studio cognoscendæ veritatis legerint, ij iusti iudices erunt.

eorum .n. bonæ menti, & religioso proposito spiritus Dei aspirabit, vt reiecto mendacio, veritatem, vt confidimus, amplectantur. & canones Apostolorum, & priscorum Pontificum epistolas, in ecclesia, vt decet, reuereantur, ac venerentur. vt sit gloria Deo patri, cum filio, & vtriusq; spiritu in sempiterna sæcula.
Amen.

FLORENTIÆ,
Apud Bartholomæum Sermartellium.
MDLXXII.

REGISTRVM.

† * * * ABCDEFGHIKLMNOPQRSTUVWXYZ.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm
Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.
Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee. a b c d.

Omnes sunt duerni præter † ternium & * * * folium.

INDEX OBSERVATIONVM LIBRORVM QVINQVE SUPERIORVM.

- A**braham primitia, & origo veteris populi propter fidei excellentiam. fol. 193
 Absentes qua ratione dici, & haberi soleant presentes. 191
 Absoluti se a sacerdote qui petit, quæ afferre debeat, ut impetret, ex Dionysio Areop. 406
 Accusare Episcopos quando liceat, & que utilitas existat ex eo, quod accusari possint. 323
 Accusandi a vulgo laicorum quare non sint sacerdotes. 173
 Accusandos non esse episcopos quomodo Igmarrus Rhemensis defenderit, & interpretatus sit. 321. 322.
 Actorum liber quomodo inter canonicos libros scripturarum a Clemente numeratus sit. 37
 Aetas Mariæ Virginis quanta fuerit, & qua de ea opiniones, & qui auctores. 205
 Altaris ministras esse mulieres cur prohibitum sit, & quid de virginibus, & viduis ecclesiæ Apostolica constitutio dicat. 465
 Ambrosii commentarij in epistolas Pauli qui esse feruntur, quibus coniecturis, & argumentis probentur non esse eius. 491. 492
 Amicorum omnia esse communia quatenus hoc Clementi probetur. 452
 Anacleti epist. duabus testimonijs tribuit Damasus in exemplaribus antiq. manu scriptis. 536
 Anacletum successorem Clemētis fuisse, ut ignoravit Eusebius, & Euaristū successorē eius fecerit, & ex Cleto antecessore Clemētis, Anacletum finxerit, quæ causa errandi fuerit. 178
 Anacletus Clementis successor, auctore etiam Augustino, qui cletū quoq; pratermisit. 179
 Anathematis in Presbyteros, vel Diaconos negligenter corpus domini in sacrario custodientes & in eos, qui palla, quæ corpus domini tetigit, mortuū tegunt, quæ sit ratio. 440. 441
 Anime collum quod sit in prou. Solom. 386
 Antiochia cū ei præfuit Petrus, fuit qualis Roma nunc, id est princeps omnium ecclesiarum, & quare, & vnde hoc. 326
 Apocryphus liber canonū apud Gelasium quis intelligendus, & cur, & de libris Apocryphis. 56
 Apocryphos esse canones. Apostolorum præter 50. cap. non Leonem dixisse, sed Umbertum, & de quibus dixerit Umbertus, & cur. 56
 de Apocrypho libro canonum apud Gelasium quid Igmarrus Rhemensis Archiepiscopus senserit. 57
 Apostata qui sint, & dicantur. 88
 Apostoli vnius doctrina quomodo sit omnium Apostolorum doctrina. 188
 Apostoli quomodo essent presentes, cū Clemens libros de constitutionibus scripsit. 188
 Appellationem non esse ad Pontificem, quare Synodus Carthaginensis existimauerit decretum esse in Niceno. conc. 236
 Appellationis ad pont. ius quomodo in 6. canone Concilij Nic. contineatur. 247. 248
 Appellationē non esse ad pontificē & si canone Niceno 6. falso existimaret Synodus Carthagin. decretū esse, nihil tamē summæ potestati pontificis derogari indicabat, & quare. 236
 de Appellatione ad pontificem Rom. & de primatu eius testimonium 250. Episcoporum Synodi Sardicensis & de epistola eius Synodica collata cum epistola Iulij, de qua idem patres meminerunt. 254
 Appellationis ad Pont. decretum quomodo canon. 9. concilij Chalcedon. confirmet sine vlla ambiguitate. 257
 Appellationes ad pont. quomodo canon Synodi Carth. 63. non a quibuscunque sed ab arbitris prohibuerit. 244
 Appellationis ad Pontificem Rom. decretū a Synodo Carth. 3. receptum. 243
 Appellandi Pontificem quæ cause tempore Apostolicorum Pontificum esse potuerint. 234
 de Appellationibus canonem 7. Synodi Sardicensis quomodo Basilius in litteris suis ad Pontificem secutus sit. 266. 267
 de Appellationibus decretum Sixti 1. quare a Magdeburg. dissimulatum sit. 233
 Appellationis ad Pont. decretum quomodo tenuit Synodus Carth. 3. cap. 7. 244
 Appellationis ad Pontificem exempla apud Cyprianum, & in historia Gregorij Turon. & in epist. Orientalium ad Symmaebum, & in historia Socratis. 261
 Appellationis decretum quomodo non ladat nec ei contradicat Leonis imperatoris constitutio. 259. 260
 pro Appellationis decreto, & primatu Pontificis testimonium multiplex Basilij. 266. 267
 Appellationis iure qui Episcopi ad Rom. Pontificem olim confugerint. 253

INDEX

Appellationis episcoporum ad Pont. decretum quomodo non neget canon Synodi Carth. 92 & quomodo intelligendus sit. 244

In appellationis decretum quod Synodus Carthag. 6. peccauerat, quomodo postea Bonifacio 2. Pontifice correxerit. 245

Appellationis ad Pont. exemplum in epistola Theodoretii ad Leonem, & in altera ad Renatum ex collegio sacerdotum, quos nunc vocant Cardinales, & quomodo proprio verbo appellandi, quod græce dicitur ἐπικαλεῖν, vsus sit. 262. 263

Pro appellationis decreto testimonium Praxeæ hæretici, & Tertulliani Vetusissimi auctoris. 265

Appellationis ad Pont. decretū quō Constantinus Imperator Arianus, confiteretur: & Amianus, Marcellinus auctor gētilis testetur. 364

Appellationis ad Pontificem decretum quomodo defendendum sit. 234. 235. 236. 237. 238. 239.

Appellandi Pontificem ratio vnde ortum ducit. 267. 268

Appellationis decretū quare Synodus Carth. nō recipiebat, si primatū reuera cōcedebat. 239

Aqua benedicta cum sale theoria, id est mystica & spiritalis interpretatio quæ sit, et ad quid valeat. 277

Aqua benedictio, siue sanctificatio per verbū & orationem, & quæ oratio tradita sit in const. Apost. & collatio eius cum loco Pauli ad Tim. 274

Aqua benedicta cum sale ex epistola Alexandri, defensio aduersus hæreticos. 272. 273. 274. 275. 276.

Aqua benedicta cum sale, institutum, & ritum cur Lutherani oderint. 277. 278

Aque benedicta virtutem operari quomodo in energumenis quotidie experimur & quanta eius virtus sit testimonio esse, quæ Eusebius, & Epiphanius narrant. 276. 277

Aquam benedictam qui negant valere ad auxiliandum nobis, quomodo nouum testamentū non possint interpretari, vt cōsonet veteri: & plus virtutis tribuāt typis quā veritati. 275

Aque benedicta cum sale traditio per sermonē quomodo etiam scripturæ auctoritate non careat. 273

Arii hæresis quō ex Philosophis nata sit. 181

Arii hæresim prope 130. annis ante Ariū Pontifices Rom. confutarunt teste Athanasio. 181

Asperionem ex aqua & sale benedicto esse genus oblationis, & spiritalis hostiæ. 462

Augustini consuetudo fausti dicentis corruptum esse nouum testamentum quomodo quadret in eos hæreticos, qui has epistolas Pontificum Apost. corruptas esse aiunt. 549. 550

Augustini scripta cōtra Faustum pro defensione noui testamenti, quomodo valeant ad probandum epistolas Pont. Apostolicorū. 548. 549

B

Baptismi quæ sit trina mersio canone Apostolico sancita. 80

De Barnabæ predicatione Romæ. 206

Beati quomodo dicantur dolere casus nostros. 189. 190.

Benedictio aquæ cū sale ab Apost. tradita. 462

Benedictionis aquæ oratio ex constitutionibus Clementis collata cum loco Pauli ad Tim. de sanctificatione creatura per verbum & orationem. 274

Benedictionis ciborum ante quam gustentur, cōstitutio Apostolica a Clemente scripta. 273

Benedictio Lutheranorū sup cibos qualis sit. 467

Benedictio nuptialis cur a sanctis Apostolis instituta, & tradita sit. 457

Benedictionis nuptialis quæ necessitas, & utilitas. 458. 459

Bigamus post baptismum quis sit. 42. 43

Bonifacius Germaniæ Apostolus quid scripserit ad Gudbertum Archiepiscopum Angliæ ante annos octingentos decreuisse in Synodo de obedientia Pontifici Romano præstāda. 446

C

Celix domini mysticus quam ebrietatem efficiat in bibentibus digne. 437

Canones Apostolorum, quos Magdeburgenses se reperisse aiunt, cuiusmodi sint, et quales rubricas, siue summas eis addiderint. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108.

Canones Apostolorum quomodo in Synodo Nicæna citentur, & si non omnes aduertant. 42. 43. 44. 45. 46.

Canones Apostolorum ecclesiastici 85. non in Antiochena, sed Hierosolymitana Synodo traditi sunt. 112

Ex canonibus Apostolorum quomodo postea manarint accessiones legū ecclesiasticarum. 96. 97. 98. 99. 100. 101.

Canones Apostolorum non esse versos a Clemente Romano, vt Magd. scripserunt, sed Græce scriptos. 2

Canonis Apostolorū 48. de quadragesime ieiunio & quartæ ac sextæ feriæ defensio 10

Canones Apostolorum vnde nati sint, & quis eorum finis ac fructus. 128

Canones Apost. 17. & 18. citat Leo Pont. 97

Canones Apostolorū non esse ab Apostolis scriptos,

INDEX

sed potius sine scripto ab eis traditos. 2

Canonū Apostolorū antiquitas vnde maxime appareat, & quid Plato de antiquitate legū scripserit. 116

Canonis Apostolorum de Synodis bis per annum habendis defensio. 30

Canonis Apostol. 27. de nuptiis lectorum, & cantorum defensio & interpretatio. 8

Canones Apostolorum negare quomodo, & quæ ratione sit absurdum. 127

Canones Apostolorum pari auctoritate probantur esse Apostolorum, vt canones synodorum probantur esse synodorum. 100

Canones Apostolorum non esse committendos nisi episcopis, qui eos possint interpretari sacerdotibus ex Nicolao 1. 100

Canonis Apostolorum 72. sententia a Iulio citata, & collata. 91

Canonis Apost. 34. sententia ab Eleutherio & ab Anacleto citata & explanata. 93

Canonis Apostolorum 74. sententia ab Alexandro citata, & collata. 92

Canonis Apostolorum 9. sententia ab Alexandro citata. 93

Canonis Apost. 8. sententia ab Anacleto citata. 91

Canones Apostolorum beatus Gelasius in epistolis suis frequenter citat. 58

Canones Apost. 74. 75. a Damaso citati. 99.

Canonis Apostol. 31. sententia ab Anacleto & Alexandro citata, & collata. 88

Canonis Apost. iubentis, vt episcopus non faciat extra diocēsim suam ordinationes clericorum defensio. 28. 29

Canonem Apostol. 34. quomodo Synodus Nicæna suppleuit. 97

Canon Apostolorum 14. a Cælestino, & Anthero Pontificibus citatus, & confirmatus, testimonio etiam Nicephori. 101

Canones Apostol. 85. quomodo ad numerum 70 sententiarum, quas Zepherinus dicit, redigantur. 75. 76

Canones Apostol. inscripti in vetustis codicibus Græcis περι εὐταξίας ἐκκλησιαστικῆς id est de bono ordine ecclesiastico. 37

Canones Apostol. sine scripto traditi sunt ab Apostolis, scripti vero a Clemente Romano. 80

Canonis Apostol. 72. & 73. sententia ab Anacleto citata, & collata. 90

Canones Apost. partim scriptura defēdit: partim ratio: vniuersos prisca cōsuetudo cōfirmat: et fides ecclesiæ vbiq; & semper custodiuit. 130

Canones Apost. 25. & 34. citat Leo, item canonem. 37. 98

Canones Apostol. quam varijs nominibus citari in Synodis soleant, & quare. 43

Canones Apostol. canones de bono ordine ecclesiæ inscripti sunt. 102

Canones Apost. 85. nō oēs statim a principio ad ecclesiā latinorū venisse latine trāslatos, nihil refert, neq; prohibet, quin omnibus illis semper ecclesiæ latine sine scripto vsus fuerit. 122

Canones Apost. qui negare pergunt, sapientiorē faciunt Platonē in constituenda ciuitate sua, quam Apostolos in constituēda ecclesiā. 131

Canones Apostolorum qui negant, quid absurdi consequenter concedere cogantur. 51

Canon Apost. 28. a Nicolao 1. citatus. 99

Canon Apost. 37. citatus ab Anacleto, 99

Canon Apostol. 3. de oblationibus ad domum sacerdotis deferēdis ab Eutychiano citatus. 99

Canon 1. apostolorum ab Anacleto citatus & explicatus. 90

Canon Apostol. 9. de intrante ad ecclesiā & nō communicante a Nicolao 1. citatus. 100

Canonis Apost. 34. interpretatio auctore S. Anacleto & cur in eo de Metropolitanis, & non de Patriarchis facta sit constitutio. 63

Canonis Apost. 75. sententia ab Anacleto, & Alexandro citata, & collata. 88

Canonis 5. apostolorum defensio & explicatio pro cœlibatu. 13

Canonem apostolorum 34. quomodo Anacletus interpretatus sit, & eius interpretationē secutus Iulius. 94

Canonum Apostol. origo quæ sit. 46

Canonibus Apostoli non omnia cōstituere potuerunt, quin multa necesse esset eis relinquere successoribus, & Synodis constituenda. 97

Canonum Apostol. vsus in omnibus iudicijs ecclesiasticis testimonio Leonis 4. 100

Canon Apostol. 34. citatus ab Aniceto, Calixto, & Anacleto. 98

De canonibus Apostolorum, vbi cōstituti fuerint & qui eorū vsus, & ex quibus locis Pauli intelligi possit, cōstitutos esse ab Apost. canones ecclesiasticos ad gubernationē ecclesiā. 61

De canonibus Apost. citatis in Synodo Antioch. Ephes. Chalced. Gangr. Carthag. 2. & 5. & Afric. Nicen. 2. const. 8. & alijs Synodis. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54.

De canonibus Apostol. citatis ab Anacleto, Alexandro, Eleutherio, Sixto. 2. Marcello, Eusebio, Iulio, Collatis sententijs citatis cum ipsis canonibus. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95

De canonibus Apostolorum quid S. Isidorus senserit, & scripserit. 60

De canonibus Apostolorum & pœnis eorū quid Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν tempore Iustiniani scripserit. 121

I N D E X

De canonibus Apostolorum ad pacem, & honestatem, ac ordinem pertinentibus, quos ex loco epistolae ad Corinth. necessario sequitur ab Apostolis constitutos esse. 126
 De canonibus. Apost. quid Synodus 6. in Trullo senserit. 55.56
 De canonibus Apostolorum quid Igmarius Rhe-
 menis scripserit. 57
 De canonibus Apostolorum dispensationibus, quae
 iuste, & quae iniuste, & unde existat potestas
 dispensandi in eis. 123
 De canonibus Synodi Antiochenae Apostolorum
 in bibliotheca Origenis a Pamphilo martyre
 repertis. 109
 Pro canonibus Apostolorum testimonium om-
 nium auctorum, qui Nomocanones apud Gre-
 cos composuerunt, & apud Latinos concor-
 dantias decretorum. 84
 Pro canonibus Apostolorum testimonia multi-
 plicia antiquorum auctorum, qui canones eo-
 rum citarunt. 76.77.78.79.80.81.82.83.
 84.85.86.87.
 Pro canonibus Apostolorum testimonia multipli-
 cia ex antiquis auctoribus, qui eos citant, Iu-
 stiniani, Hieronymi, Cypriani, Athanasii, Ba-
 silij, Sidonij Apollinaris, Origenis, Eusebii
 Alexandrini, Anastasii Antiocheni, Cyrilli,
 Epiphani, Damasceni, Tarasii Constant. Igna-
 tij martyris, Photij Constantinop. Bonifacij
 Germanici Apostoli, Dionysii Areop.
 Ex canone Apostolorum 74. quomodo aliae le-
 ges ecclesiasticae de qualitatibus accusatorum
 manarint. 96
 Canones ecclesiasticos quare non uniuersos tra-
 diderunt Apostoli, sed potius plurimos reli-
 querunt a Synodis futuris & sanctis patri-
 bus constituendos. 130
 Canones ecclesiasticos ad gubernationem eccle-
 siarum ab Apostolis constitutos, & traditos
 esse quomodo ratio communis utilitatis con-
 uincat. 113
 Castum esse quomodo sit penes naturam auctore Greg.
 Naz. & voluptas carnis non sit necessaria,
 sed ex πειροσμός auctore, Arist. 500.501
 Cathedra Moysis quomodo fuerit umbra Cathe-
 drae Petri. 348
 Causarum secularium cognitionem quare diaco-
 nis Clemens commiserit. 300.301
 Causarum maiorum iudicium ad Pontificem Ro-
 manum pertinere in quo canone Apostolo-
 rum contineatur. 63
 Causarum omnium secularium iudicium liberum
 cur Theodosius, & Carolus Magnus ecclesia-
 sticis iudiciis permiserint, & cur eiusmodi
 lex abrogata sit postea. 304.305
 Causarum omnium secularium iudicium quate-
 nus ad episcopum pertinere possit. 303.304
 In causarum secularium iudicio quare tempore
 Pauli, & Anacleti opus esset auctoritate epi-
 scopi. 303
 Causas seculares quomodo Apostolica constitu-
 tio iubeat Presbyteris iudicare, non seculari-
 ter, sed ecclesiastice. 301.302
 Causas seculares indicandi in ecclesia quae ratio
 sit, & quomodo non faciat contra illud, prin-
 cipes gentium dominantur eorum, vos autem
 non sic. 302
 Causas seculares in ecclesia indicare, quod in epi-
 stola Anacleti ab hereticis accusatur, quomo-
 do secundum Apostolum defendatur. 300.
 301.302.303.
 Causas maiores ad Pontificem Romanum perti-
 nere unde constat in Euangelio. 64
 De causis secularium in ecclesia iudicandis quo-
 modo id ipsum Anacletus decreuerit, quod
 Apostolus. 303
 Cephas Syriacum ut in cephas ex Greco factum
 mutaretur, sapientissime, ac diuino consilio fa-
 ctum esse a magnis auctoribus. 146.147
 Cephas, id est, caput, quae ratione, & exemplis con-
 stet haec interpretatio in epistola Anacleti.
 145.146.147.148.
 Cephae interpretationem in caput quare, & quo
 consilio reprehendant Magdeb. 148
 Chalcedonensis Concilij canon 9. quomodo a Ni-
 colao 1. explanetur & de tenore & forma
 eius. 257.258.
 Chalcedonensis Concilij canon 9. quomodo ab-
 surde, & repugnanter veritati explanetur a
 Balsamone, & Zonara. 258.259
 Chalcedonensis Concilij canon 9. quomodo de-
 cretum de appellationibus ad Pont. Rom. con-
 firmet. 257.258
 Character scriptoris quomodo in sermone, &
 doctrina cernatur. 136
 Chirographis vi extortis non seruandis, non est in
 eis approbatio confessionis falsi criminis, sed
 venia contentis per vim. 289
 Chirographa per vim extorta non valere, unde
 ortum ducat decretum, & quomodo auctore
 deo, & sanctis Apostolis, ut Alexander ait,
 factum sit. 278.279
 De Chirographis vi extortis non seruandis de-
 cretum quomodo sit secundum praecipuum
 Pauli. 280
 De chirographis vi extortis sententia quomodo
 contineatur in 74. canone Apost. 280
 De chirographis vi extortis quid Cyrillus ad
 Domnum scripserit. 279
 Ad chirographa vi extorta, quomodo pertineat
 quod

I N D E X

quod Athanasius ad Ruffinianum scripsit de
 cretum esse in Concilio Galliae, Hispaniae, Gre-
 cie de his, qui per vim tracti lapsi essent. 280
 Christus quare mutatione unius litterae bonum,
 & vtilem significet. 148
 Ciborum delectus quomodo ex Apostolica con-
 stitutione eliciatur, & quid de eo Cyrill. He-
 ros. scripserit. 334.335
 Ciborum delectus quemadmodum non solum non
 prohibeatur in epist. Pauli ad Coloss. cap. 2.
 sed potius hereticos redarguat. 2
 Ciborum delectus quando, & quomodo prohibi-
 tus, aut non prohibitus secundum scriptu-
 ram. 466.467
 Ciborum delectum qualem, & quare ratione Pau-
 lus prohibuerit. 470
 De ciborum delectu canon Apostolorum. 112
 Ciborum sanctificatio, siue benedictio qualis esse
 debeat, & quando iuste, aut iniuste fiat. 467
 Ciborum quod genus esset immolatum, & ad
 idololatram pertinens. 19
 Cibos iuste sumendi legem fuisse iam tunc, cum
 Paulus epistolam ad Timotheum scripsit, quomo-
 do ex verbis eius demonstratur. 467
 Cibos prohibendi legem ad Pharisaicas traditio-
 nes, & onera iudaica qui pertinere dicunt, ut
 Lutherani, quomodo Paulum accusant, &
 correctores eius esse volunt. 467.468
 Cibis quibusdam abstinere quomodo lex non pro-
 pter naturam ciborum iuberet, sed propter
 spiritum, Polycarpo auctore, & interpre-
 te. 529.530
 Clemens Petro, quomodo successerit, & quemad-
 modum intelligendum sit verum esse, quod tam
 varie de successione Clementis scriptum
 est. 176.177.178
 Clementis successor quomodo nec Euaristus, neque
 cletus fuit. 178
 Clemens in scribenda doctrina Apostolica indu-
 ito sermone Apostolorum, qui iam decesserant,
 & in scribenda doctrina Petri ad Iacobum,
 qui ante Petrum mortuus fuerat, quomodo
 Platonem imitatus sit. 187
 Clemens Iacobo fratri domini episcopo episco-
 porum regi Hierusalem & omnes ubique
 ecclesias, quomodo haec inscriptio vera sit, &
 sic Graece etiam feratur, & fuerit ante mille
 annos a Sidonio citata. 192
 Clemens primitiae gentium cur dictus a Pe-
 tro. 193
 Clemens quomodo se annumeret his, qui morti
 Ananie & Sapphirae Hierosolymis interfue-
 runt, cum nondum iudeam tunc vidisset. 207
 Clemens quo genere scribendi usus sit, & quos
 imitatus. 35
 Clementis epistolae ad Iacobum fratrum domini
 quomodo Damasius in exemplari vetusto ma-
 nu scripto meminit. 536
 Clementis epistola quomodo scripta sit ad Iaco-
 bum iam mortuum per transfigurationem
 personae, & quae causa, & vitulus sic scriben-
 di extiterit. 185
 Clementis epistola locus ex lectione veteri de con-
 tinentia sacerdotum consonans epistolae Pau-
 li ad Tit. 4
 Clementis elegantia in libris sermonum & dispu-
 tationum beati Petri cum Simone, auctore
 Photio. 140
 Clementis epistola cur ad Iacobum iam mortuum
 ante beatum Petrum, iussu eiusdem Petri scri-
 pta fuerit. 184
 Clementis epistola, quam Hieronymus dicit a ve-
 teribus reprobam fuisse, quomodo de epi-
 stola secunda ad Corinth. intelligendum sit ne-
 cessario, & non de epist. clem. ad Iacobum &
 quid de illa epistola secunda ad Cor. Photius
 scripserit. 535
 Clementis epistolam ad Iacobum fratrem domi-
 ni quomodo sit incredibile potuisse ab illo sin-
 gi, immo ipsa ratio cogat confiteri Clementis
 esse. 183
 Clementem Petro successisse ubi Hieronymus af-
 firmet. 179
 Celibatus iustam causam, & finem esse ἀσχημία
 id est, exercitatione continentiae carnem menti
 subiicere. 15
 Celibatus quomodo in Synodo Nicena confir-
 matus sit, & de interpretatione canonis Ni-
 ceni ex Synodo Arelateni. 506.507
 Celibatus sacerdotalis legem qui putat remitti
 posse, quid absurdi contra Pauli locum epist.
 ad Tit. concedere cogatur. 3
 Celibatuum diaconorum, quomodo Nicolaus
 vnus ex 7. diaconis heretice sustulit, & post
 eum ante annos mille quidam presbyter illam
 heresim iam tunc extinctam renouauit, &
 auxit in presbyteris ex Synodo Turonensi &
 hanc postremo Lutherani iterum suscita-
 runt. 508
 Celibatuum qui, cum creatione, & creatura, ac
 natura pugnare dicunt, quomodo a S. Sixto
 3. martyre, & Pontifice confutetur. 514.515
 Celibatuum in concilio Niceno confirmatum esse
 quomodo epistola Basilij probet, citato ca-
 none, & decreto Synodi. 507
 Celibatuum quomodo Heerbrandus doctor scho-
 lae Tubingensis oppugnet, & quomodo redar-
 guatur. 495.496.497
 De celibatu sacerdotum quid Tertull. anti quiff.
 auctor senserit. 7

I N D E X

De cœlibatu sacerdotum canon apost. 17. quid legis diuine, & rationis, ac testimonij habeat. 6
 In cœlibatus questione Lutherani contra scripturam, & rationem, & testes sibi tantum credi postulant. 7
 In cœlibatus dogmate minus errare Græcos, quam Lutheranos, 7
 In cœlibatum ecclesiæ Romanæ aditus canon 13 Synodi sextæ in Trullo, quem si quis defendat, ecclesiæ noceat. 7
 Pro cœlibatu canonis 5. apostolorum defensio, & explicatio. 13
 Communitas rerum duplex altera ex charitate naturali, altera ex charitate spirituali. 453
 Communis vita non solum in cœnobijs sed in ecclesijs a clericis canonicis ex voto iam olim suscepta. 455
 Communis vitæ religiosorum statum qui accusant, idem statum naturæ integræ ante peccatum accusant. 452
 Communis vitæ origo ad ortum naturæ integræ ante peccatum relata 452
 Communem vitam quibus & ad quid necessariam esse clemens dixerit. 452
 Communem vitam Esscorum quomodo Philon, & Iosephus, & Plinius laudauerint solam rationem naturalem secuti. 453
 De communi vita religiosorum quomodo peius sentiant Lutherani qui se euangelicos appellarunt, quam qui se olim vocarunt apostolicos, & quam aliqui Gentiles. 453
 Communicandum esse omnibus peracta consecratione quomodo intelligendum sit de ministris Ecclesiæ, & non de laicis in epistola Anaclæti. 91
 Concilia bis singulis annis habendi consuetudo quomodo apostolicæ traditionis sit, & vnde id constat. 30
 Concilia prouincialia bis quoque anno habenda esse, vnde probetur. 31
 Concubina quæ sit & dicatur in Synodo Tol. 1. cap. 17. 42
 Quod confessio contra libertatem sit non spiritus, sed carnis. 432
 Confessio extorta quæ sit dicenda. 92
 Confessio secreta quomodo notata sit a beato Petro & comparata cum vomitione, notata item in prou. Salomonis. 426. 427
 Confessio, quos prius sanguis Christi mundauit, si postea inquinati sunt, quomodo eos secundum epistolam beati Ioannis mundet. 428
 Confessio secreta, & necessaria omnium peccatorum grauium quomodo non sit difficilis. 429
 Confessio in specie & singulorum quomodo probetur ex loco Ezechielis cum loco epistolæ Ioannis collato. 430
 Confessionem oris secretam quomodo cum vomitione Petrus comparauerit. 426
 Confessionem qui facit in genere, idest qui confitetur se peccatorem esse, nihil in specie & sigillatim confessus, quomodo non erubescat. 428
 Confessionem secretam qui veterum meminerint. 434
 Confessiones vi extortæ cuiusmodi sint, & quid de eis Athanasius scripserit decretum esse in concilijs Græciæ, Galliæ, & Hispaniæ. 280
 De confessione secreta quæ scripserint Leo, Hierony. Basil. 477
 In confessione non vereri erubescere propter meritum dei, quomodo gloria, & gratia sit secundum Salomonem. 428. 429
 Confitendi laborem & pudorem contra scripturas putat Lutherus aduersari christianæ libertati. 432
 Confirmationis sacramentum qui acceperunt, quibus verbis uocetur ab Apostolo. 214
 Confirmationis sacramentum ut negarent heretici, cur Satanas suasit. 213
 Confirmationis verbum, quo sacramentum hoc in omnibus ecclesijs catholicorum appellatur quomodo testimonium apostolicæ traditionis sit. 211
 Ad confirmationis sacramentum quæ oratio adhibeatur in apostolicis constitutionibus clemētis, quæ Oriētis ecclesiæ vsque in hodiernum diem vtuntur. 212
 De cōfirmationis sacramēto Ioannem differere, & Esaiam prophetare quomodo testatur Cirill. Hierosoly. 213
 De cōfirmandis Synodis a Pontifice, quid Benedictus 3. ad Igmaram Rhemensem, & quid Leo ad Marcianum scripserint. 159
 De cōfirmationis sacramēto constitutio apostolica. 211
 De cōfirmationis chrismate quomodo locum Es. c. 25. Cirillus Alex. & Theophanes interpretentur. 216
 De confirmationis sacramento quid Dionysius Areop. & Cyrillus Hierosoly. scripserint. 212
 Ut confirmentur concilia a Pontifice Romano quomodo ortum duxerit consuetudo ista ex Synodo illa apostolorum Hierosolymitana. 159
 Coniugis duobus copulatus post baptismum, quis sit intelligendus. 42. 43
 Consecrationis ecclesiæ multiplex cerimonia cū theoria idest mystica interpretatione ex Iuone Carnotensi. 225. 226
 Cōsecrationē ecclesiā qui negāt, quomodo scripturas veteris, & qui testamēti negēt. 219

Con-

I N D E X

Consecratum locum in nouo testamento quomodo demonstramus successisse templo veteri ex duobus psalmis, qui secundum apostolicam traditionem mane vnus, & alter, respere canuntur. 220
 Consecratum locum ad sacrificandum & orandum ut in nouo testamento heretici, concedant respondere loco in veteri testamento cōsecrato item ad sacrificandum, & orandum quomodo auctoritate scripturæ sanctæ cogantur. 218
 De consecrata domo domini ad orandum consuetudo apostolica. 220
 De consecratione ecclesiarum disputatio ex scripturis. 217. 218. 219. 220. 221
 Pro consecratis deo ecclesijs testimonium Constantini magni, Arianorum, Athanasii, Eudodij Ticinensis. 224. 225
 Constantinus quam potestatem in Patriarchas contulerit Pontifici Rom. dist. 96. c. constant. 290. 291.
 Constitutionum libros a Clemente scriptos quomodo tempore Photij quidam reprehenderēt, quod idem auctor leue esse, & facile refelli posse iudicauit. 189
 Constitutionum apostolicarum, quas Clemens descripsit, duplex inscriptio. 283
 Constitutionum Apostolicarum materia quomodo generaliter ab Apostolo descripta & comprehens a sit in epist. ad Philip. 118
 Constitutionum Apostolicarum quas Clemens scripsit auctoritate, qui veterum auctorum vsi fuerint. 209
 Constitutiones Apostolorum a Clemente Rom. descriptæ, quas diatæxas vocauit, quomodo similiores sint monitis, quam legibus ecclesiasticis, quas canones Apostoli vocarunt. 118
 Constitutiones Apostolorum quomodo necessariae sint ad custodiendum canones Apostolorum. 118
 De constitutionibus Apostolorum a Paulo generaliter comprehensis, & a Clemente sigillatim descriptis. 119
 Consubstantialitatem filij qui ante Arium negauerint. 181
 Consubstantialitatem filij dei prope centum viginti annis ante Arium quomodo Sixtus 2. in epistola sua, quæ adhuc extat, defendit. 182
 Consuetudo ad quam primatus Pontificis Rom. in epistolis Pont. & sanctorum Patrum libris, & in Synodis refertur solet, quomodo & qualis intelligenda sit. 252
 Consuetudo quomodo in natura, & scriptura niti possit, quod Magd. non intellexerunt. 252
 Consuetudo prisca episcopi Romani quæ sit intelligenda in 6. canone conc. Niceni. 248
 Consuetudines ecclesiarum catholicarum cur non sit mirum, negari a Lutheranis. 229
 Consulium notatio in litteris a Pontificibus datis quam sit incerta & nullius momenti ad auctoritatem ipsarum litterarum, & quid Massæus chronographus de ea re scripserit. 299. 300
 Continens cum solum ponitur, idest, sine additione eius rei, cuius quis continens est, ut gloria, auri & similibus, quomodo ad voluptates gustus & tactus proprie refertur, etiam inscripturis. 2
 Continens & castus, siue pudicus quid inter se differant. 2
 Continentis non esse uxore sua uti secundum Paulum. 3
 Continentes qui dicantur apud Paulum & quæ sit continentia ex apostolica doctrina. 496
 Continentiæ sacerdotalis præceptum diuinum & non humanum esse auctore Clemente Romano. 5
 Continentiam non posse accipi pro generali virtute in loco Pauli epist. ad Tit. c. 1. 3
 Continenti facultas quomodo in homine continere volente sit, idque scriptura, ratione, & auctoritate & exemplis testantibus. 499. 500
 Contraria sanctos patres decreuisse, qui existimat, is spiritui S. iniuriam facit, Igmario Rhe mensi auctore. 324
 Cor in scriptura significare mentem cum dilectione notatum a veteribus. 375
 Cordis tabula quæ sit in Prou. Salom. 386
 Corde intelligere quid sit. 384
 Creatura aquæ, uel panis cum per verbum & orationem cum gratiarum actione sanctificatur, quomodo necessario virtutem aliquam spirituales accipiat, nec id Lutherani negare possint. 275. 276
 Credere perfecte, & sane quis dicatur secundum scripturam. 377
 Cultus dei voluntarij & si fiant sine verbo dei iubente, non tamen sine verbo dei approbante. 461
 Cultus dei voluntarios ac sine mandato dei, non esse supersticiosos, ut heretici tradunt, sed deo acceptos. 460. 461. 462
 Cultus diuini ex duplici genere aut prescripto, siue iusso, aut voluntario, siue spontaneo quomodo contra scripturam alterum idest voluntarium heretici noui tollant. 467
 Curia seculari tradi clericos reos mortis quomodo scriptura noui testamenti consonet. 194
 195.
 Curia seculari tradi clericos reos mortis cum Pius

I N D E X

Pius Pontifex iussit decreto suo, quomodo nō intellexit de seculari curia christianorū, quae nulla tunc erat. 195

Damasus quo genere vitas Pontificum scripserit. 536.537

Damasus de epistola Clementis ad Iacobum & de doctrina Petri in ea, ac de duabus item epistolis Anaclei in exemplari vetusto manu scripto meminit. 536

Demonia qua fide & quibus meritis eijcerent ex corporibus Apostoli. 419.420

Decreta aliqua citata ex epistolis Pontificum si in eis non reperiantur, quid sentientium. 539

Decreta ex epistolis Pontificum Apostolicorū a Gratiano sumpta quomodo suis auctoribus contra cōmentum Magdeburgensium ab eodem assignata sunt. 537.538

De depositis clericis non excommunicandis. 79

Detrimentum pati quid in scriptura significet. 411

Dei cur in scriptura vocentur, qui sunt indices. 319

Dicere quis dicatur secundum idioma scripturae. 400

Dierum obseruationem, quam adhuc haeretici tenent, quomodo excusare soleant, & quomodo redarguantur. 518

Dierum obseruatio ad ieiunandum quomodo ex euangelio deriuata sit. 520

Dierum obseruationem ad ieiunandum, & ad celebrandum Pascha Aeriū haereticus ante Lutheranos negauit. 521

Dierum obseruationem ad ieiunandum quarta, & sexta feria quomodo Ephiphanius ab apostolis traditam esse dicit, & de quo ieiunio intelligatur. 522

Dierum, & temporum obseruatio ad lectiōnem scripturarum in ecclesia vnde profecta sit. 522

Dilectio quomodo sit primus motus mentis ad diuina mandata facienda. 382

Dioceses ecclesiarum assignatae, & distributae episcopis suis tempore Apostolorum. 28.29.

Diocesis Pontificis Rom. nisi esset vna totius orbis christiani, quid absurditatis, & repugnantiae sequeretur. 251

De dispensandis canonibus conciliorum, & Apostolorum quae Igmarius Rhemensis scripserit. 114

Dispensandi in legibus ecclesiasticis & canonibus Apostolorum quomodo varias causas breui attigit Eutychnus Pont. 124

Dispensator non fidelis, neq; prudens quomodo non minus constitutus sit super familiam domini, quam fidelis & prudens. 483

Diuina & non humana quando aliquis loqui dicendus est. 5

Dolere casus nostros quomodo dicantur beati. 189.190

Dominici diei obseruatio vniuersalis ad honorem, & cultum resurrectionis domini quomodo Magdeburgenses & Lutheranos omnes vniuersalem obseruationem Paschalem damnantes coarguat. 518

Dominico die qui pretextu beneficentiae, & elemosynae pauperum operas conducit, quomodo furetur diem domini, ex Eusebio Alexandrino. 518.519

Ebrietas, quam efficit calix Dominicus in iis qui digne bibunt, qualis sit. 437

Ebrietas in scriptura aliquando significat ecclesiam, id est, mutationem in meliorem statum, aut excellentiam intelligentiam. 436.437

Ecclesias esse domos ad orationem deo dedicatas qui negant, alienos esse a prophetia Esaiæ c. 56. & ab euangelio. 219

ab Ecclesia omnino abscindi clericū, vt est in canone. 28. quid sit, interpretatus est Nicolaus I. cum citat hunc canonem. 100

Ecclesiam esse edificatam super sedem Apostolicam, quid significet. 160

Ecclesia vniuersalis quemadmodum sit singularis episcopis commissa, nec id primatui Pontifici repugnet. 173.174.175.176

In Ecclesia rebus ablati restituendis, quid sit quintā partem adijcere iuxta canonem Apostolorum. 9192

Ecclesiae vniuersalis quae sint partes, & quomodo distinctae sint, sed non diuisae, immo cohaerentes, 175.176

De Ecclesiarum consecratione vide consecrationem ecclesiarum. 217

Ad Ecclesiarum privilegia pertinere, vt res earum deo consecrata habeantur. 91

Ecclesiastica ab Apostolis constituta, ac disposita esse quomodo non solum Paulus, sed propheta quoque David testis est. 119.120

In Ecclesia quod neque Missas celebrare, nec aliud quid sacri ministerij exercere liceat sine auctoritate episcopi. 227

Ecclesiam edificatam esse super Petrum quomodo necessario concludatur ex ratione firmam fratres, & ecclesias fratrum in fide, quod ei dominus commisit. 160

Ecclesiam edificatam esse super ecclesiam Romanam quomodo Magdeburgenses finxerint scriptum esse ab Anacleto. 169

In eccle-

I N D E X

In ecclesiis deo sanctificatis quomodo necesse est impleri quod Salomon dixit, vt in aeternum sit ibi nomen dei. 224

Ecclesiam catholicam quomodo negant, qui originem & fundamentum vnitatis eius id est, Pontificem negant. 170

Ecclesia catholica, quam credere oportet secundum articulum Symboli, quomodo vna sit finite, & determinate, & non infinite. 170

Ecclesias cū Lutherani spoliāt, quomodo, quod de Antichristo a Daniele predictum est, tanquam praecursores eius faciunt. 142

Ecclesia Romana cur princeps omnium ecclesiarum sit. 326

De ecclesiae loco quid scripserit Eusebius Alex. in homelia de die Dominico. 223

Ecclesias in fide firmare quod Pontifici Rom. conueniat vt Petrae ecclesiae, testimonio est Synodus Eph. 155

In ecclesia orandi fructus ex sancto Maximo & de religione egiūm sacrarum ex Aug. locis varijs. 224

Ecclesiae fundamentum quale sit Christus, & quale Petrus. 325

Ecclesia id est, domus domini ad orandum & sacrificandum, quae nomina imposta sint ab Apostolis, quae hodie durāt, vt sint in testimonio adificationis, & sanctificationis eius. 221

Ecclesias omnes regere quomodo dictus sit Iacobus frater domini a Clemente. 193

De ecclesiae extruccionē sine adificatione versus orientem. 221

Ecclesiam domum domini quo verbo Apostoli vocarunt, & quomodo ex eo nomine demonstratur, quod non sit locus communis. 220

De ecclesiae forma in modum nauis ab architectis spiritualibus S. Apostolis descripta, & constituta. 221

Ecclesiam edificatam esse super sedem Apostolicam quid significet in epistola Anaclei. 160

Ecclesiam vniuersalem dupliciter committi, in solidum, aut ex parte. 176

Ecclesiae locum sensibilem quomodo magis conueniat sanctificari per verbum & orationem ad orandum, quam cibum ad comedendum. 219

Ecclesias qui negāt domos esse sanctificatas deo, peiores esse Iudaeis, & quare. 222.223

Ecclesiarum dispositio per gradus distinctos episcoporum in Belgica & Germania a tempore Apostolorum. 203

Ecclesiam nostram esse domum nouissimam sub sensum cadentem ab Aggeō prophetatū. 222

Ecclesia, quod sit domus sanctificata, demonstratio ex prophetia Aggei. 223

Ecclesia ad quem usum edificetur, ex verbis Salomonis in dedicatione templi intelligi. 221

Pro ecclesiis consecratis deo testimonium Magni Constantini, Arianorum, Athanasii, Ennodij Ticinensis. 224.225

Eligere in scriptura, quomodo sit homonymum. 68

Eligendi duplex genus in scripturis. 67

Episcoporum typus & umbra quomodo fuerint Moyses, & Aaron. 328.329

Episcopatus vnus & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur, quod Cyprianus scripsit, quomodo intelligendum sit. 175.176

Episcopos quales non esse accusandos, & a quibus, Petrus in doctrina sua in epistola Clementis testimonij propheticis, quae citat, declarat. 310.311.312

Episcoporum supra principes seculi quanta sit excellentia ex apostolica constitutione a Clemente scripta. 480.481

de Episcopis non accusandis quae Igmarius Rhemensis Archiepiscopus scripserit erudite. 321.322.323.

Episcopos supra principes, & magistratus seculi esse quomodo ex scripturis doceatur. 481

Episcopi, qui sunt dispensatores ecclesiae, quomodo olim dicebantur actores. 93

Episcopum, & presbyterum differre inter se, quomodo senserit Hieronymus aduersus Magdeburgenses, & eorū testem Kalcheisem. 540.541.

Episcopatum vnum esse, qui apud singulos episcopos in solidum esset, quomodo patronus Naolinei finxerit scriptum esse a Cypriano. 176

Episcopatus quam difficile opus, & labor sit, ex Isidoro Pelusiota. 318

Episcopos accusare quando liceat, & quae vilitas inde existat, quod accusari possunt. 323

Episcopi, quos epistole Pontificum Apostolicorum accusari prohibent, qui sint, & quales Euaristus Clarissimis verbis docuit. 312

Episcopus episcoporum vt Pont. dicatur, ex qua forma sumptum sit, & vbi Tertullianus sic Pontificem appellauerit. 141

Episcopis quare tantopere Apostolici Pontifices cauerunt, ne a quibusuis, & facile accensarentur. 318

De episcopis accusandis, & non accusandis decreta, quae contraria videntur, quomodo conciliantur. 322

Episcopos a quibus laicis accusari, & quando Clemēs permiserit interprete Anacleto. 309

Episcopum quādo subditi accusare possunt. 323

Episcopos inique, & temere accusare quod tam diligenter Pontifices Apostolici prohibuerint

INDEX

- vint, cur tantopere heretici centuriatores reprehendant. 321
- Episcopos, & sacerdotes quomodo Lutherani minus honorent quam Gentiles suos sacerdotes idolorum. 484
- Episcopis quantum honoris tribuendum sit, quomodo Greg. Pont. ad Mauritium Imperatorem scripserit. 485
- Episcopis quantum honoris & reuerentię adhibendum sit, quomodo exemplo Gentilium constitutio apostolica a Clemente scripta docuerit. 484
- Episcoporum distinctos gradus esse, id est, alios episcopos, alios Archiepiscopos & alios Patriarchas quomodo sit ab Apostolis traditum, & hęc traditio scripturę cōsentiat. 202 203.
- Episcopos non esse a laicis accusandos de quibus Episcopis, & de quibus laicis intelligendum sit in epistolis Pontificum Apostolicorum quomodo ex eisdem epistolis intelligitur. 306. 307.
- Epistolę Pontificum quibus Conf. scriptę fuerint, ad earum auctoritatem nihil referre, cum magna sit interdum inter auctores de Conf. dissensio. 299
- Epistolę Alexandri locus emendatus ex vetere exemplari. 93
- Epistolas Pontificum Apostolicorum veras esse quomodo confiteri cogantur, qui eas negant, aut omnium auctorum pręteritorum libros falsos esse dicere. 548
- Epistolam Clementis quomodo, & quibus arguementis Molineus in margine decreti Gratiani 6. q. 1. oppugnet & responsio ad ea. 308
- Epistolas Pontificum Apostolicorum vt Magdeburgenses centuriatores negarent, quid eos mouerit. 134
- Epistolas pręscorum Pontificum qui in libris suis meminerint. 552
- Epistolę Clementis ad Iacobum character cum libris eiusdem de const. collatus. 135. 136
- Ad epistolarum Pontificalium accusationem respondendi quę causę fuerint. 133
- Ex epistolis Pontificum Apostolicorum quod sententia aliquando a posterioribus vsurpętur, auctores earum non citatis nominatim, quomodo hoc non minuat auctoritatem illarum sed augeat potius. 137
- In epistolas Pontificum similitudo styli, & argumenti quam ridicule obijciatur ab hereticis. 135
- Epistolas Pontificum a sexto seculo post natalem domini Magdeburgenses recipiunt. 271
- De epistola Pauli ad Philip. quādo scripta. 199
- Epistolas decretales Pontificum Apostolicorum cur Leo 4. non commouerit inter epistolas aliorum Pontificum, quas commemorauit dis. 20. 536
- Epistolam ad Corinthios ex persona ecclesię scriptam Clemens, & quomodo faciendo personam ecclesię aliquid simile fecerit, vt faciendo personam Iacobi iam mortui, ad quam scripta sit. 193
- Epistolarum materia, quā Magd. requirunt in Apostolicis Pontificibus, quomodo in eis reperiatur. 180. 181. 182
- Epistolam esse alteram partem dialogi, vnde vt fieri solent persone in dialogis, sic etiā posse in epistola. 193
- Eucharistiam sacrę, peracta consecratione, esse super altare, & adorari, & peracta communionē, seruari, quomodo scriptura, & apostolica Constitutio, sancti patres, concilia, & consuetudo omnium ecclesiarum probant, & demones ipsi etiam licet inuiti confitentur. 440
- Eucharistiam sacrę extra vsum esse quomodo Synodus Nicena aperte dixerit, & quomodo Calvinus locū Synodi de prauare conatus est. 439. 440.
- Eucharistiam esse extra vsum quomodo Paulus Samosatensis confitebatur, quamquam alio modo impie & heretice de Eucharistia sacrę sentiret. 438
- Eucharistiam esse extra vsum communionis quomodo ex euangelistis inter se collatis demonstratur. 437
- Eucharistiam qui negligenter custodiunt presbyteri vel diaconi cur anathemate, affici beatus Petrus iusserit. 404
- Eucharistię sacrę reliquias nō esse seruandas ex quo principio heretici duxerunt. 435
- Eucharistię reliquias seruandas esse, & ad quid ex Synodo Nicena. 435
- Eucharistię sacrę reliquias seruandas esse in sacramento constitutio Apostolica. 435
- Eucharistiam sacrę esse extra vsum ex scriptura sancta demonstratur, & aduersus hereticos defenditur. 435. 436. 437. 438. 439. 440.
- In Eucharistię sacrę mysterio quę errorem corinthi committerent, & Paulus correxit, auctore Cyrillo. 105. 106.
- Ensebiū obijcientibus, qui Dionysii non meminisset, quid s. Maximus responderit. 534.
- Euangeliorū materia multiplex a Dionysio summatim notata, & comprehensa. 228
- Ensebius Casarien. quā multos libros dicat non venisse ad manus suas. 533. 534
- Euangelium Ioannis quo tempore scriptum fuerit.

INDEX

- rit. 33
- Excommunicatio cur dicta exilium finitimū. 88
- Excommunicatione cur dignum crimen esset vsci sanguine, & suffocato. 18
- Excommunicari ad agendā pęnitentiā laicis, & non clericis conuenit, & cur, & vnde hęc consuetudo manarit. 22. & 23
- Excommunicandorum omnium catalogum non tenuit apost. 1. Cor. c. 5. contra Magd. 17
- Excommunicatione dignum ieiunare die dominico & cur. 19
- Excommunicationis pęna cur quędam olim sancire expediret, quę nunc non expedit. 125
- F**ama quam sit grauis testis harum epistolarum. 547
- Festos dies sanctorum celebrare quomodo Eusebius Alexand. ante annos mille trecentos & amplius testetur, pręcepisse dominū scilicet p apostolos suos & ad quid proficiat. 519. 520
- Festorum dierum obseruatio quomodo ex Apostolica traditione profecta in scriptura Pauli doceatur. 519
- Festos dies Apostolorum celebrare qui dicunt non fuisse modestię Apostolorum pręcipere, quid eis respondendum sit, & quomodo refelendi. 519
- Fidem quoties laudat scriptura, quam fidem laudet. 386
- Fidei Abrahamę & promissionis ei factę comparatio cum fide Petri, & promissione ei facta. 161. 162. 163
- Fidem ecclesię Romane tanquam regulam, & medicinam quomodo ad episcopos prouinciarum Pontifex creatus antiquo more mittebat, vt beatus Gelasius testatur. 152. 153
- Fides Petri qualis, & quomodo totius trinitatis fuerit. 162
- Fides Petri, quam confessus est a domino interrogatus, quos hereticos coarguat. 192
- Fidei soli quare vim iustificandi tribuant Lutherani. 381
- Fidei perfectionem ex dilectione, quę voluntatem operandi perficit, quomodo natura, & scriptura doceant. 385
- Fidei Petri cum fide Abrahamę comparatio ex notatione Hieronymi. 192. 193
- Fides vt iustificet vnde accipiat vim, scilicet ex charitate, & quare. 381
- Fidem solā qui habet, fidem quam habet, quare videatur non habere ex S. Diadocho. 380
- In Fide ecclesias firmare quod Pontifici Romano conueniat, testimonium grauissimum Synodi Ephesine. 155
- Fidei confirmationem a Romano Pontifice per Synodicas litteras Patriarchas petere Apostolica traditio. 150. 151
- Fidei iussus fieri cur, & quando clericis non liceat & de canone Niceno hoc prohibere. 27
- Fidei Pontificis Ecclesię Rom. sanitas vnde existat, & vnde sanitas fidei aliarum ecclesiarum. 152
- In Fide firmare fratres quomodo beato Petro tanquam Petri ecclesię conueniat exemplū illustre in Paulo conferente euangelium cum eo. 149. 150
- Fides aliorum Patriarcharum cur aliquando defecerit, immo cum fide suas sedes simul & libertatem amiserint. 152
- Fides sola quomodo non habeat banc naturam secundum Lutheranos, vt exerat vires ad operandum. 376
- Fides beneplaciti quę fides vocetur in Eccl. c. 15. 392
- Fidem viuam, & mortuam quomodo necesse sit, vt concedat, qui concedit esse spem viuam, quam vocat beatus Petrus, cui necesse est operatam esse spem mortuam. 397
- Fidem non amitti propter peccata mortalia quomodo ex scriptura demonstratur. 377. 378. 379. 380.
- Fide Christum apprehendere pro nobis passum quando, & quomodo sufficiat. 385
- Ex Fide esse qui dicantur ab Apostolo. 422
- Fides & oratio latronis in cruce qualis fuerit. 400
- Fides quomodo sit fundamentum iustitię. 388
- Fidem solam ad iustificandum valere qui tradunt, quas natura repugnantias in ipsis, quibus vtimur, afferant. 388
- Fidem tantū, siue fidem solam qui ex catholicis patribus laudarunt, quomodo fidem cum dilectione intellexerint. 389. 390
- Fides viuā quomodo demonstratur esse cum dilectione. 398
- In fide confirmati quomodo fuerint omnes a Petro in illa Synodo Hierosolymitana. 159
- Fidem perfectam & sanam esse, quę habet obedientiam adiunctam, quomodo Paulus probet testimonio Esaię. 377
- Fide sola apprehendere Christum pro nobis passum, quomodo nihil aliud sit quam esse auditorem legis, qui secundum Paulum non iustificabitur. 394
- Fidem solam sine charitate demonum esse & nō hominum, quomodo redarguatur contra hereticos per scripturam. 380
- De fide sola iustificante quę Heerbrandus Tubingensis doctor nuper contra Synodum Tridentinam scripserit, & eorum consutatio. 379
- Fidem vt noui heretici amiserint, vnde factum sit

I N D E X

fit secundum Cypriani verissimam sententiam. 170
 Fidem a fiducia distingui, quomodo ex scripturis demonstratur. 382.383
 Per fidem solam quomodo Lutherani commendent apud deum, quos Christus, & Apostolus eius Paulus non commendant, si non sunt operari inconfusibiles. 336
 Fidem solam & nudam predicare quomodo audientes subuertat. 336
 Fiducia lenis quae sit, & quae bona, & sancta. 381
 Firmare in fide ecclesias quomodo necessario ei conveniat, super quem aedificata est ecclesia, id est Pontifici Petri successori. 160
 Flamines, & archiflamines, de quibus non meminit antiquitas, unde Clemens acceperit, curiose querunt, qui causam cur sic appellauerit, ignorant. 288
 Flamines primi, & archiflamines quos Clemens dicit, qui iudices essent, nempe religionis, & cur sic dicti a Clemente. 288
 Fundamentum ecclesiae quale sit Christus & quale Petrus. 325
Gradus ecclesiasticos diaconorum, presbyterorum, episcoporum, & aliorum maiorum, quam sint episcopi, ut sunt tum Archiepiscopi sive Metropolitani, tum Patriarcha, quomodo Dionysius Areop. distinxerit ex observatione etiam S. Maximi. 287
 Gradus ecclesiastici cum quibus comparentur in epistola Clementis, & Anacleti. 282
 Gratia quomodo cum libero arbitrio conveniat, quo exemplo Methodius martyr docuerit. 362.363.
 Gratiam dei cum libertate arbitrii quomodo scriptura coniungere soleat. 359.360.361
 In Gratiani decret. 9. q. 2. c. Episcopi, quid falso apposuerit margini Molineus. 255.256
 Grat. dist. 96. c. Constantinus, quid Imperator Constan. Pontifici in Patriarchas concesserit. 290.291
 Grat. 6. q. 1. quae in margine a Molineo praeannotata sunt, & confutatio eorum. 308
 Haeretici quibus morbis laborent, notasse Ireneum verbis proprijs. 299
 Haeticorum superbia maxima nolle cum Rom. Pontifice & eius ecclesia conferre euangelium ad exemplum Pauli. 152
 Hierosolymitanus Archiepiscopus quibus provincijs praesit, & cur Metropolitano Casarej subiectus sit. 192
 Homousii verbo, quod Athanasius scribit, non fuisse inuentum in Synodo Nicena, quomodo Eusebius Alexandrinus usus est in homelia in Ascensionem domini. 182
 Hostiae spirituales aure, & cauda carentes quae sint in Leuitico. 461
 Hypocrisis Lutheranorum a Paulo de haeticis futuris praedicta, quae sit. 331
Iacobus frater domini quomodo dictus sit in epistola Clementis inscriptione regere omnes ecclesias. 193
 Iacobum iam mortuum ubi viventem faciat Clemens in libris de constitutionibus Apost. ut alios Apostolos, sicut in epistola quoque viventem fecit. 187.188
 Ad idolorum cultum qui cibi pertinerent. 19
 Ieiunium fructum penitentiae quomodo Ioannes simul cum penitentia predicaret. 468
 Ieiunium Niniitarum unde didicerit rex, & cur usque ad pecudes progressum, & quid illud docuerit in enigmate. 468
 Ieiunium indictum quomodo Bauaros ante annos prope octingentos a plaga mortifera seruauerit. 13
 Ieiunij lex quare non possit ad seruitutem pertinere, ut haeretici tradunt. 470
 Ieiunium spontanei cultus dei quod sit. 474
 De ieiunio Dominici quid Synodus Gangrensis sanxerit. 84
 Ieiunij ratio quomodo non patiat, non abstinendum esse ab esu carnis, & de etymologia vocabuli. 469
 Ieiunium sextae feriae, & sabbati ieiunium inchoatum esse in abstinendo ab esu Carnis. 81
 Ieiunium quartae feriae & sabbati inchoatum, non esse in commune traditum. 82
 Ieiunium genus oblationis, & sacrificij auctore Tertulliano. 472.473
 De ieiunio quartae & sextae feriae in ecclesia Orientis, & Occidentis. 81
 Ieiunium quadragesimae non seruare cur excommunicatione crimen dignum. 20
 Ieiuniorum legis moderationem quam eleganter Prudentius descripsit, & non ad seruitutem, sed ad charitatem pertinere significauerit. 478
 Ieiuniorum, quae iussa sunt, quam sit suavis lex & ad infirmitatem humani corporis accommodata, & varia eorum ratio, & modus. 477
 Ieiunij quadragesimae quae sit ratio auctore etiam Chrysostomo. 473
 Ieiunium quoddam inchoatum esse abstinere a carne, licet non semel prandeatur. 12
 Ieiunium non licuisse patribus indicare qui tradunt, quomodo a ratione, & a sanctis scripturis discrepant. 468
 Ieiunij tempore peccatum esse edere non propter

I N D E X

pter sumpsonem cibi, sed propter inobedientiam legis. 473
 Ieiunij distinctio in perfectum, & imperfectum siue inchoatum secundum Damascenum. 81
 Ieiunium quartae & sextae feriae a domino & ab Apostolis eius indictum. 11
 Ieiunium indicare, non esse laqueum conscientijs in iicere, ut tradunt Lutherani, quemadmodum ex scripturis docetur. 10
 Ieiunium quadragesimae ex Apostolica traditione, unde consuetudo omnium ecclesiarum orientis & Occidentis fluxit. 469
 Ieiunij duplex scopus & finis ex Anastasio Antiocheno. 472
 Iesus nomen Hebraicum quomodo quasi ductum esset ex Graeco ἀπό τῆς ἰατρῆς, medicum interpretati sint antiqui & eruditi auctores. 147
 De imaginum cultu quid beatus Athanasius scripserit. 110
 Imaginum cultum qui tollunt, quomodo idola colentibus faueant. 109
 De imaginibus Christi, & sanctorum eius colendis canon Apostolorum. 109
 De imagine Christi adoranda ubi scriptum sit ex Nicephori Patriarchae constantinop. dialogo. 110
 Imaginis adoratio quid differat a prototypi adoratione, cum sit vna. 110.111
 Imago, & prototypum quemadmodum sint vnum. 110.111
 Imaginum cultum qui tollunt, quomodo cum natura, cum scriptura, cum ratione, cum traditione Apostolorum, cum consuetudine ecclesiarum, & earum fide pugnent. 111
 Imagines Christi, & sanctorum honore non prosequi, & verba euangelij, cum legitur, prosequi, quomodo repugnantia sit. 112
 Incarnationis dogma ante Nestorium, & Eutychem qui Pontifices contra alios haeticos defenderunt. 181
 Infamiam duplicem esse canonicam, & civilem. 194
 Innocentij capitula 16. cum canonibus Apostolorum, unde fluxerunt collata. 38.39.40.41
 Ioannis euangelium quo tempore scriptum sit. 33
 Inquisitorum officium in ecclesia quam sit utile & necessarium, & antiquum. 337.338
 Interpretatione 70. usum esse Alexandri Pōtici in epistola sua euidentis argumentum. 139
 Interpretationem Hieronymi ex Hebraico positam esse pro interpretatione 70. in plerisque locis harum epistolarum quomodo diuino consilio factum videatur. 546.547
 Interpretationem 70. quomodo in epistola ad Hebr. in testimonijs veteris scripturae usus sit interpretis epistole ex Hebraico. 546
 In Interpretatione noni testamenti quae vitia verborum, & solæcismos Hieronymus auctor alioqui eloquentiss. & elegans interpretis distulauerit. 140
 Interpretatione 70. usum esse Paulum in epistola ad Hebræos, quam Hebraice scripsit, quomodo, & qua ratione non sit verisimile. 546
 Interpretatio Hieronymi cur in testimonijs veteris testamenti, quae in epistolis Pontificum Apostolicorum citata sunt, posita sit pro interpretatione 70. quae illi pontifices vsi sunt, & quomodo hoc probetur. 542
 Ex interpretatione falsa scripturarum relicta traditione quomodo sectae multiplices Lutheranorum natae sint. 347
 Iudicium arbitri quale sit ex Vulpiano & Platone. 244
 De iudicio pulsus prius restituendis, a quibus, & quomodo, & quare decretum sit. 269.270
 De iudicijs peregrinis siue externis declinandis ut decretum fieret, quae causa extiterint. 235
 Iudices scriptura quare vocet deos. 319
 Iudicium causarum secularium in ecclesia quale sit, quare in verbo, causa. 302.303
 Iudicia ecclesiastica cur Apostoli secundum distinctionem prouinciarum & iudiciorum a gentilibus factam constituerint. 289
 De iudicandis, aut non iudicandis absentibus quae Igmarius Rhemensis pro concordantia canonum annotauerit. 323.324
 Iurisdictionis secularis potestas quomodo non potuit ab Imperatoribus eripi ecclesiae. 304
 Iurisdictionis secularis potestas quomodo & quare sit potestatis ecclesiasticae propria, & ex essentia eius fluens. 304
 Iurisdictionis laicæ iudicium ecclesiasticorum quod sit fundamentum in euangelio & quae lex. 304
 De iustificatione ex sola fide quae Heerbrandus Tubingensis doctor contra Synodum Tridentinam nuper scripserit, & eorum confutatio. 379.380
 Iustificandi vim & rationem quare Lutherani magistri soli fidei tribuant. 381
 Iustificationem fieri ex fide simul, & operibus quibus parabolis antiquissimi auctores docuerunt. 387.388
 Iustificationem qui soli fidei tribuunt, quomodo se ad legem seruitutis imprudentes reuocent. 386
 Iustificari gratis quid sit, & quare sic dicatur. 392
 Iustitia ex fide sola quomodo non superet iustitiam ex lege. 386

I N D E X

Iustus quid a sancto, qui dicitur Grece dicitur, differat auctore Photio Constantinopolitano. 3
Laqueum inijcere quid sit, & quomodo dare. *Præceptum de benedictione nuptiali non potest pertinere ad laqueum.* 457.458
Latine bene loqui a plerisque negligebatur etiam tempore Ciceronis. 143
Latine bene loqui cur a pontificibus illis priscis negligebatur. 143
Latronis in cruce fides, & oratio qualis fuerit. 400
Lauandi extrinsecus sordes consuetudo ex natura scriptura, & apostolica traditione orta. 449
Lauatio corporis post legitimum concubitum superstitiosa, & Ebionitarum. 450
Lauandi traditio, ac constitutio similior suasioni, & admonitioni, quam legi. 449
Lauatio, quæ christianos decet, non est qualis Pharisæorum, aut Ebionitarum. 449
Lectio Ezech. Danielis, & minorum prophetarum cur in ecclesia a Decembri vsq; ad aduentum domini. 523
Lectio epistolarum Pauli in ecclesia cur a Dominica post Natalem vsq; ad septuagesimam. 524.
Lectio Genesis cur a septuagesima incipiat in ecclesia vsq; ad quartam dominicam quadragesimæ. 524
Lectio Actuum. Apost. Apocalypsis, & epistolarum canonicarum vsq; ad Pent. ibidem.
Lectio ex libris Reg. & Parla. cur in ecclesia ab octaua Pent. vsq; ad Cal. Augusti. 525
Lectio ex Prou. Ecclesiaste, Sap. Ecclesiastico cur in ecclesia a prima Dominica Aug. vsque ad Cal. Septemb. 525
Lectio Iob, Tobie, Esther, Esdra cur deinceps a Septembri vsq; ad Octob. in ecclesia. 526
Lectio Maccabeorum cur in ecclesia ab Octobri vsq; ad Nouemb. 526
Leges datæ quomodo institutis non scriptis, quæ similia sunt monitis, quam legibus, tanquæ vinculis quibusdam continentur. 117
Lex iniustis posita qualis esset, & quod illa non esset posita iustis, non solum ex scriptura, sed duce, & magistra natura intelligi. 423
Lex non posita iustis qualis esset, quomodo neq; scriptura, neq; natura docuit Lutherum. 424
Leges sine scripto dandi quæ utilitas auctore etiam Lycurgo. 122
Sine legibus ecclesiasticis gubernatus fuisse ecclesias a S. Apostolis, quam sit absurdum cogitare. 121
Leges seculares, & ecclesiasticas peccato obligare eos, qui non obediunt, scriptura docet. 486.487.
Leges de quibus sint ferendæ, & de quibus non, ex Platone. 117
De lege libertatis quid in apostolica constitutione apud Clementem scriptum sit. 422
Legis pœna quas utilitates afferat, ex Platone. 120
De legibus ciuilibus uel secularibus quid Cyrillus contra Iulianum responderit, & quid Calixtus Pont. dixerit. 196
Sine legibus ecclesiasticis quomodo Apostoli non poterunt esse pastores ecclesiarum. 120
Leges sæculi quales ecclesia recipiat ex decreto Calixti Pont. 270
Legum ciuiliu quanta vis esset ad efficiendum meliorem quomodo a Platone explicatum sit & quomodo hanc vim in legibus ecclesiasticis ignorasse Apostolos valde absurdum sit dicere, aut putare. 130
Lex libertatis quæ sit, & in quo consistat. 422. 423.424.
Lex seruitutis quæ sit, & in quo consistat. 422. 423.
De Lege seruitutis quod scriptum erat ab Apostolo in epistola ad Tim. quomodo deprauate transtulit Lutherus ad legem libertatis, & ad opera fidei tollenda. 423
Legislatoribus necesse esse multa relinquere alijs sancienda, & ubi hoc Plato dixerit. 131
De Legislatoris perfecti officio quod Plato re se scripsit magistra natura, quomodo in apostolis cernitur, vnde apparet eorū charisma in dandis legibus ecclesiasticis, quas canones, uocarunt. 117.118
Leo 4. cur dist. 20. non meminit de epistolis Pontificum Apostolicorum, cum epistolas aliorum Pontificū posteriorum numerat. 536
De Libero arbitrio Philonis observatio, quando scriptura totam potestatem electionis nostræ deo, & quando homini tribuere videtur. 361
Libero cum arbitrio quomodo cõueniat gratia, quo exemplo Methodius martyr docuerit. 362.363
De Libero arbitrio quæ Ennodius Ticinensis ad Constantium quendam pulcherrime scripserit. 363
Cum Libero arbitrio quomodo gratiam dei coniungere soleat scriptura. 359.360.361
Libertatem christianam non magis legibus siue constitutionibus ecclesiasticis deprauari quæ lege decalogi. 422.423
In Libertatem christianam nihil posse obijci de ecclesiasticis constitutionibus. 422
 De

I N D E X

De Libero arbitrio doctrinam Lutheri quomodo Philippus Melancthon. corrigere, & moderari voluerit nouo errato. 424
Libido in quo corpore maxime excitetur & castitas magis infestetur. 335
Librorum auctoritatem quomodo ecclesiastica patrum traditio magis commendat quam titulus certi auctoris. 538
Libros ad utilitatem communem scriptos qui occultant, quomodo sint prædones bibliothecarum: & qui non eos alijs commodant, maxime inuidi, auctore sancto Ephem. 534
Libri alicuius emendatus exemplar quomodo non continuo cetera exemplaria cõdemnet. 538
Libros Maccabeorum canonicos esse qui testentur ex antiquis. 416
Libros negare, quorum auctoritate coarguebantur, Arianorū fuit, et Manichæorum, ut nunc Lutherani epistolas priscorum Pontificum negant. 550.551
Libros quam multos Eusebius Cæsariensis confiteatur se non vidisse. 533.534
Lignum, fennum, & stipula quomodo peccata digna igne, id est, mortalia secundum consuetudinem scripturæ significant. 410.411
Lingua vulgari, & non ignota vti in ecclesia commodo cum Pauli epistola pugnet. 103
Lingua vulgaris in ecclesia incommoda ab Innocentio 3. notata. 103
Lingua vulgari cum Boemi vti vellent in ecclesia, & hoc sibi permitti a Greg. 7. peterent, quid Pont. responderit. 105
Lingua loqui in ecclesia quid sit, & quibus conuenit & qui nunc teneant in ea locum interpretis. 104
Linum & non Cletum legendum esse in epistola Ignatii ad Mariam Zarbensem. 178
Linum viuente Petro mortuum esse auctores sunt Clemens & Sophronius. 177
Loquendi lingua duplex charisma. 104
Lutherana hæresis vnde ortum cepit secundum parabolam euangelij de seminante. 445
De Maccabeorum libri tertij argumento, & librorum trium collocatione. 36
De Maccabeorum libro tertio vtrum canonicus sit, an non. 35.36
Mariæ Virginis ætas quanta, & quot de ea operationes, & quomodo eius funeri Petrus interesse potuerit. 205
Materia, quam in epistolis Pontificum Apostolicorum Magd. requirunt, quomodo in eis reperitur. 180.181.182
Matrimonij vnitas carnis quomodo sit duplex. 509.510.
Matrimonium continentium quomodo Aposto-
lus docuerit excellentius esse matrimonio non continentium. 519.511
*Matrimonium qui nondum consumauerunt, quomodo sint vna caro ratione coniugij, sed non vna caro simul, id est, ratione cõmissionis, & ita esse interpretandū quod ait Alex. 3. 510
 Matrimonium non dissolui per fornicationem quomodo ex euangelio, & ex Pauli epistola demonstratur.* 488.489
Matrimonium fornicatione dissolui quomodo doceatur non esse ex sententia Ambrosii. 492
Matrimonium quomodo probetur sacramentum esse auctoritate Pauli & alijs scripturis, & rationibus. 512.513
Matrimonium non dissolui per fornicationem quomodo euangelium, Paulus, canon Apost. & Concilia tradant. 490
Matrimonium qui per fornicationem dissolui putauerunt, quomodo eorum error ortus sit ex ignorantia virtutis verborum Pauli. 489
Matrimonij fidelium sanctitas vnde existat & ad quid adiunct coniuges. 512
Matrimonij causas, & controuersias qui ad iudicem secularem pertinere vult, ut Marlortus Caluianus, quomodo nihil differre putant contractum matrimonij a contractu emptionis & venditionis. 494
Matrimonia soluere Montanus princeps Caphrygarum docuit, quem Lutherani imitari voluerunt. 489
Matrimonio qui bene vtitur quantam gratiam consequatur, auctore Athanasio, & quomodo locum Hieremie de matrimonio interpretatus sit. 506
Menstruatam non tangere moralis decentiæ, ac naturalis continentię esse & non ad ceremoniam veteris legis pertinere. 447.448
Menstruatam non tangere inter iustitias decalogi retulit Ezech. 446
Metropolitani nomine patriarchæ quoq; comprehendendi solent, & ubi comprehensim. 250.
Miracula in nomine Iesu facta quomodo plus valebant ad probandum resurrectionem, quam si Christus omnibus apparuisset post resurrectionem. 525
Monachi nomen, & monasterij licet non sit in scriptura, esse tamen in scriptura re. verbo subiecta, & quo hæc nomina nata sint cũ ipsa Apostolica traditione vitæ communis. 454.455
Monarchiæ ecclesiasticæ quæ utilitas, & necessitas. 484
Monarchiæ ecclesiasticæ optimum statum tollere, & peiores esse quam pecudes, qui principatum vnus episcopi in ecclesia tollunt. 268
 Monar-

I N D E X

Monarchia similitudo & imago quomodo sit in singulis ecclesiis, sine familijs domini, quibus singuli episcopi presunt, tota vero & integra monarchia in vno episcopo Romano. 484

Moniales nubere ante annos septingentos quinquaginta prohibuit Synodus Salisburgensis. S. Vigilio Archiepiscopo. 451

Ad Mortuum scribendi qui rationem ignorant in Clementis epistola, quid interim facere debeant. 189

Mortuus Iacobus quomodo dicatur episcopus Hierosolymitanus. 191

Mortuo tanquam ad viuentem scribere simile est, vt mortuos inducere loquentes, quod in libris de Apostolicis constitutionibus idem Clementis fecit. 186

Mortuo scribere quomodo ad imitationem personarum pertineat, quod genus frequens sit in scripturis. 186

Ad Mortuum scribendi epistolam exemplum in Theodosio, qui ad Chrysostomum iam vita defunctum pluribus annis scripsit. 190

Mundatio duplex per sanguinem Christi in baptismo, & per lacrimas penitentiae & confessionis, & quomodo de vtraque; Ioan. in epist. sua significauerit. 428

Mysterium, in turpi facto solet significari allegorice aliquando in scripturis. 514

Niceni conc. canon. 6. & canon. 9. quomodo in historia Rufini falsa interpretatione corrupti sint. 255

Niceni concilij canon. 44. ex Arabico translatus de Patriarchis, Metropolitanis, Episcopis, & Pontifice Rom. & vnde de auctoritate huius canonis, & reliquorum qui Arabice reperti sunt, fides fiat. 285. 286

Niceni conc. acta diligentissime scripta fuisse, qui auctores testentur, & quemadmodum iudicia, & actiones causarum ac canones etiam iudiciales in eis continerentur. 245. 246

In Niceni conc. canone. 6. quod summa potestas Pont. Rom. & ius eum appellandi contineatur, quemadmodum neque ipsi Magd. negare potuerint, & quomodo eum receperint inuiti & nescientes. 255

Niceni conc. canonem. 6. quomodo Iulius Pont. intellexerit, & secutus sit, & quomodo de ea re, & de epistola Iulij Theodoretus meminerit. 253

Niceni concilij canones a Iulio relati quomodo ex actis ipsius Synodi Nicenae sumpti sint, & vnde id constat. 246

Niceni conc. canonem. 6. quomodo Paschasius legatus Pont. in Synodo Chalced. pro summa auctoritate Pontificis citauerit, & Synodus

acquieuerit. 254

Niceni conc. canonem. 6. quomodo Melchisedes secutus sit. 251. 252

In Niceni conc. canone. 6. quid parilis mos significet, et quomodo heretici interpretentur. 256

Niceni conc. canon. 6. quanti referat, vt bene intelligatur. 247

Niceni canones reperti Arabice, citati a magno Basilio, & Augustino. 46

Nicena Synodus vbi canones Apostolorum nomine Apostolorum citauerit. 46

Nicena Synodus vbi, & quomodo canones Apostolorum citet. 43. 44. 45

Niceni conc. canonem. 6. quomodo Athanasius intellexerit, & Igmarius Rhemensis. 249

In Nic. concilij canone. 6. interpretando quod auctor scripsit in libro 3. de dogmaticis characteribus, quomodo intelligendum sit, ne exstimetur a se dissentire. 249

Niceni conc. canonem 6. quomodo Leo primus, & Nicolaus 1. intellexerint. 250

In Niceni conc. canone 6. quare dixerit Synodus Vigent consuetudines prae & c. & non dixerit, statimimus, aut visum est. 241

Nicena Synodus in canone 6. quomodo Anicetum Pontificem Rom. secuta sit. 251

Nuptias quomodo laudet, & probet Apostolus ex Sixto in libro de castitate, & quomodo intelligendum sit, quod ibi dicit Sixtus 3. 505.

Nuptiae sic instituta, vt praeter commissionem carnis non habeant sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesiae, quas damnat Leo Pont. qua sint. 27. q. 2. c. Cum societas. 513

Niceni conc. canon. 6. quomodo nunquam falsa tus fuerit, quod heretici obijciunt. 255

Niceni conc. canonis. 6. exacta interpretatio. 247. 248. 249.

Nicena Synodus canones Synodi Ancyrae & Neocesariensis excepto vltimo canone Synodi Neoces. approbavit. 43

Oblationes deo odiose quorum sint secundum Apostolicam constitutionem. 372

Oblationum, quae deo placuerunt, enumeratio ex libro. 7. Clementis de const. Apost. 403

Oblationes super sepulturas mortuorum panis, & vini ponere in multis ecclesijs catholicorum ex pristina consuetudinis traditione, quorsum spectet. 415.

Observationu in cibis, & potibus, & alijs huiusmodi multiplicium apud Iudeos, quae esset causa. 530.

Ex Operandi voluntate pendere scire proprie, sic operandum esse, vnde philosophi gentiles didicerint

I N D E X

didicerint, & quomodo hoc faciant ad redarguendos hereticos, qui fides solitarie tantam perfectionem tribuunt ad operandum. 385

Opera fidei, ex quibus iustificatur homo, quomodo in scriptura vocentur virtutes dei, opera dei, & dona dei, opera beneplaciti, & opera bona, & fructus spiritus. 392

Ex Operibus legis esse, qui dicantur ab Apostolo. 422

Opera legis, siue decalogi quot modis considerari possint, & ex quibus operibus homo non iustificetur, & ex quibus iustificetur, & quo, & vbi vtrumque; Paulus ipse docuerit. 391. 392

Opera ad consequendam salutem eternam in caelo, quomodo putabant non esse necessaria illi contra quos Aug. profide & operibus & Sicutus 3. disputant & in quo differant a Lutheranis. 343

Opera, ex quibus, qui in lege naturae recte iuebant, iustificabantur, quod gratia dei fierent, quo, & vbi Philon Iudaus scripsit. 425

Orandum esse pro mortuis quomodo ex loco Ecclesiast. c. 7. probetur. 417

De Orando pro mortuis quid Eusebius Alexand. antiquissimus auctor scripsit. 418

Oradi pro mortuis consuetudo quam ratione habeat, & quae ratio sit meredi in vita huiusmodi adiumenta orationu post vitam. 405. 406. 407

Orare pro mortuis cum Lutherani damnant, patres, & maiores suos condemnant. 414

Orare pro mortuis quomodo Apostoli constituerint. 414

Orare pro mortuis in Germania ante annos. 800. receptum, & visitatum. 414

Orare in Spiritu Sancto quid sit in epistola Iuda. 400

Orare sanctos, & eorum dies festos celebrare quo ante milles trecentos annos Eusebius Alexand. testatus sit a domino traditum esse. 519. 520

Orationes vt exaudiantur quales esse oporteat & ex quibus locis scripturae demonstrantur. 399. 400

Orationes sacerdotum quanto digniores fuerint tanto facilius exaudiri, quomodo verum sit in epistola Alexandri. 401. 402

Oratio sacerdotis absoluentis consistentem quantae utilitatis sit. 406

Orationibus aliorum, siue qui in terra sunt, siue qui in caelo, adiunari, vt quis dignus sit, vnde existat. 407

Orationes non debere fieri pro particularibus erroribus, & quomodo confutetur. 410

Oratio Dominica quado remittit peccata venialia. 433

Ordinatio Apostolorum in episcopos quando facta fuerit. 229. 230

Ordinationes episcoporu & ad Pontificem confirmare olim quoque pertinebat, testatur Leo magnus, qui Vicarium suum Archiepiscopum Thessaloniam cesem hoc in Oriente facientem habebat. 153

Ordinari episcopum a duobus, vel tribus iuxta canonem Apostolorum, & ordinari non minus quam a tribus iuxta epistolam Anacle- ti, quomodo non discrepent haec duo. 92

Ordinationes episcoporu vt Pontifex successor Petri confirmet, traditio est Apostolica, cuius testis est constitutio a Clemente scripta. 153

De Ordinatione Neophyti, & Digami prohibitis, & cur. 122

Ordinatio Episcopi cum impositione libri super caput eius, quid sibi velit, & vnde sit, & quid de ea Dionys. scripserit. 228

Ortus spiritualis per baptismum comparatio cum ortu Isaac carnali per promissionem. 161

Pacificae litterae quae sint. 265

Pradicatio Christi in descensu ad inferos, quae fuerit, & quibus praedicaerit. 409

Praesesse ciuitati, aut prouinciae qui sciat, & possit bene, non esse difficile reperire, & cur, difficile vero esse reperire qui bene praesit ecclesiae. 482. 483.

Praefectorum litterae adiuncte ad litteras Pontificis, quae in epistola Euaristi obijciuntur quomodo interpretandae ex coniectura contra coniecturam hereticorum, & quid secundum veritatem respondendum sit. 293. 294

Pascha Apostolos celebrasse, quo die & tempore nunc ecclesia catholica celebrat, qui sint testes. 24

Pascha non vno die, & vno modo celebrantes cur omnes Synodus Nicena excommunicauerit: canon vero Apost. tantum episcopum, presbyterum, & diaconum deponi iubet, & laicos non excommunicat. 25

De Pascha decretum Niceni concilij quid noui receperit, & quomodo significatum sit. 241

Pascha qui praescripto die nobis tradito celebrari nolunt, vt cum Iudaeis aliquando celebramus, volunt, & quid inde sequatur. 517

Paschalem obseruationem quo Epiphanius contra Aeriū defenderit auctoritate scripturae. 521

Paschalis obseruatio vniformis quo, & qua formula sancita fuerit in Synodo Nicena et recitatio decreti Graecae & interpretatio. 516

Pascha vt in die resurrectionis omnes vbiq; celebrarent, cur necesse fuit decerni in Synodo Nicena. 25

Pascha quomodo factum sit ex Hebraico, et quare, & quid in eo Greg. Naz. notauerit. 146

In Pascha celebratione statuenda qua formula

I N D E X

vsq; sint patres in Synodo Nicena, & cur. 25
Paschalis obseruationis vniformis, defensio contra Lutheranos. 516. 517. 518. 519
De Pasche celebratione similiter sentire Lutheranos, vt Audianos hereticos olim. 26
Pascha vt vniformiter celebretur, que sit causa, ex qua necessitas sic celebrandi intelligat. 516
De Pascha vno eodemq; die celebrando non solū sine scripto traditum esse ab Apostolis, sed in scriptura etiam Pauli insinuat. 25
Patriarche Metropolitanis quoq; nomine interdum comprehensi sunt. 250
Patriarcharum electiones, & ordinationes quod episcopus Rom. firmaret, vbi testetur Synodus Chalced. 250
Patriarchas quomodo Constantinus Pontifici Romano subiecerit dist. 96. c. Constant. 291
Patriarche verbum in ecclesiastica hierarchia vnde sumptum sit, & interpretatio eius ex Synodo Nic. 141. 142
Patru nomen ad longinquitatem temporum falso referunt Magd. quoties citari eos legunt ab ijs, qui Apostolos audire potuerūt. 179. 180
Peccata inæqualia inæquali supplicio punienda iuxta constitutionem Apostolorum. 431
Peccatorem nemo se negare potest, iniquum vero, potest aliquis. 431
Peccatum ab alijs committi, & pro eo alios puniri, quando contingat, & exempla huius rei. 464
Peccata leuia siue venialia quando per orationem Dominicam remittuntur. 433
Personas in dialogis fieri solere, & quomodo epistola sit altera pars dialogi Artemone auctore apud Demetrium Phalereum. 193
Ad Personæ imitationem pertinere siue facere nomen loquentis, siue nomen eius, cum quo per epistolam loquaris. 187
Petrus primitiæ electionis domini eadem ratione dictus, qua pater Apostolorum. 194
Petrus in epist. 2. quare cum de propinqua morte sua admonuit, non admonuit etiam de successore suo Clemente. 199. 200
Petrus quomodo adhuc in sede sua Romana præsideat. 191
Petri aduentus Romam, et inde discessus, ac reditus, quando, & qua occasione. 204
Petri sententia in illa Synodo Hierosolymitana quam auctoritatem habuerit, quid Tertull. in libro de pudicitia scripserit. 158. 159
De Petri nomine proprio, & Petre translato. 160
Petrus quomodo quia factus est petra ecclesie, super quam edificata est ecclesia, idcirco conuenit ei, quod dominus ei commisit, firmare sci

licet fratres in fide. 149
Petrus a petra dictus, & quare. 161. 162
Petrus quare fuerit primitiæ electionis domini. 191. 192. 193.
Petrus prius Romæ prædicasse quam Paulum. 196
Philonem Christianum fuisse, & a fide defecisse scribit Photius. 453
Penitentiam agendi prescribi posse tempus, ex quibus locis scripture constet. 20. 21
Penitentia peccatorum qualis esse debeat, ex Ezech. c. 18. & 33.
Penitentiam simul cum ieiunio fructu penitentis quomodo Ioannes prædicabat. 468
Politie ecclesiastice forma ex Patriarchis, Metropolitanis, episcopis vnde probetur quam sit antiqua in ecclesia. 284. 285
Politie ecclesiastice formam, que & quantas sint, que commendant, & defendunt. 286
Politie ecclesiastice forma generalior quomodo ex episcopis, presbyteris, diaconis, catechizantibus, & laicis constet secundum scripturam. 282
Politie ecclesiastice forma secundum distinctionem graduum ex constit. Apostolorum a Clemente scriptis. 283
Polycrates quid de Pontificis Rom. potestate senserit. 297
Pontificem quomodo Magd. concedant esse episcopum primæ sedis, male de eo interpretantes canonem Syn. Carth. 3. & quomodo concedentes hoc & negantes primatum, sibi ipsi contradicant. 238
De Pontificis primatu nunquam fuisse questionem vsq; ad Concilium Florentinum. 235
Pontificis Romani auctoritatem in omnes ecclesias quibus verbis noui heretici eludant. 154
Pontificem maledictis cum Lutherani vexant, & prosequuntur, quomodo quod de Antichristo prædixit Dan. tanquam præcursores eius faciunt. 342
Pontifices Romanos cur Amianus Marcellinus æternæ vrbis episcopos vocauerit & quomodo Gentilis plus ecclesie Romane detulerit, quam Lutherani. 264. 265
Pro Pontificis Romani principatu que Gennadius Scholarius aduersus Græcos aduersarios scripsit, quantæ auctoritatis apud hereticos esse debeant. 168. 169
De Pontificis Romani principatu que Georgius Trapezuntius aduersus Creteneses scripserit. 167. 168.
Potestates sæculi oēs quæ pertineant ad familiam domini, super quam constitutus est dispensator

non

I N D E X

non laicus, sed ecclesiasticus. 483
Potestatibus sæculi custodiam tantum corporum commissam esse, ecclesiasticis vero corporum, et animarum secundum Apostolicam constitutionem. 485
Potestatis secularis, & spiritualis distinctio, & discrimen ex Nicolao primo ad Michaellem Imperatorem. 486
πρωτοβειον quid in 6. canone conc. Niceni significet, & quid in eo verbo interpretando patro nus Molini errauerit. 251
Primatum Pontificis nunquam refutasse, sed potius agnouisse Synodum Carthaginensem, testimonium multiplex August. qui interfuit, & cōc. Mileuitani, prosperi, Possidonij. 237. 238
Primatum Pontificis quomodo agnouerit Polycrates in suis ad Pontificem super pascha litteris. 297
Primatum Pontificis in ecclesia qui tollunt quomodo optimum statum monarchie ecclesiastice tollat, sint que peiores peccudibus. 268
De Primatu quid Africani patres senserint, & quid ex concilio Mauritaniæ ad Damasum scripserint. 243
Primatum ecclesie Romane quomodo Irenæus testatus sit clarissimo & grauissimo testimonio. 298
Primatum pontificis quomodo Synodus Carth. clare confiteatur. 242
Primitiæ gentium quare dictus sit Clemens a Petro. 193
Primitiæ generis humani deo oblata secundum Adam, non primus. 192
Primitiarum ratio non consistit in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructus. 193
Primitiæ in lege quare non soluerentur ex fructibus primis trium annorum. 192
Primitiæ electionis domini quare fuit Petrus. 192.
Præuilegiū verbum quod græce est πρωτοβειον quid in 6. canone concilij Nic. significet. 251
Propheta qui dicantur a Paulo in duabus epistolis ad Cor. & quomodo interpretationes sermonum sint prophetie. 294. 295
Prophetarum littere, vt in epist. Euaristi legendum est pro prefectorum litteris, que sint intelligendæ. 294. 295
Prophetam dici pro Christo in epistola 3. Clementis quam ridicule reprehenderint Magd. 132
133.
Prophetam verum dici cur Christo conueniat soli. 142. 143
Purgatorium esse quomodo doceat Augustinus de orando pro mortuis, vt adducatur ad regionem eorum, qui sunt soluti. 414
Purgatorium esse quomodo ex epistola beati

Petri demonstratur. 408
Purgatorium esse quomodo demonstratur scripturis collatis cum loco Pauli ad Corinth. 1. c. 3. 411. 412. 413. 414.
Q*uadragesima ieiunium quomodo ecclesie Orientis seruent, que sabbatis, vno excepto magna hebdomada, non ieiunant? & de duplici ieiunio pleno, & non pleno ex libro Damasceni.* 478. 479
Quadragesima ieiunium 8. hebdomadis Acephali & Ariani tanquam necessariū tradebāt. 478
Quadragesima ieiunio quod patres in ecclesiis Orientis ad 7. hebdomadas octauam addiderūt ad cultum siue religionem spontaneam, & non necessariam pertinere voluerunt. 479
Quadragesime ieiunium ex Apostolica traditione esse, qui sint auctores ex antiquis. 479
Quadragesime ieiunium 7. hebdomadis plenis non esse iustum, sed suatum a Telephoro, quomodo Synodus Aurelianensis prima interpretata sit. 478
Quadragesima quid representet, & efficiat. 20
Quadragesima ieiunium 7. hebdomadis plenis a Telephoro non iustum sed suatum esse clericis, pertinere que ad cultum spontaneum, vt Paulus vocat. 477
Quadragesime ieiunium hebdomadis 7. quomodo non a Telephoro primum institutum sit. 476. 477
Quadragesima ieiunium a feria secunda idest 7. hebdomadis plenis per ecclesias Orientis, & qui sint auctores ex libro Damasceni de ieiunijs. 477
R*atio naturalis quomodo sit duplex instita secundum potentiam tantum, & secundum etiam gratiam dei.* 395
Regesta Pontificum quæ multa sunt nondum vulgata & quorum Pontificum. 533
Religionem quomodo Lutherani mutare tentarunt ad imitationem Antichristi secundum prophetiam Dan. 542
Religionis voluntariæ, siue cultus spontanei, qui de Noe & Noe & dicitur a Paulo, varia exempla. 474
De Restituendo pulsos, ante iudicium decretum in Synodo Nice. ex Iulio, & Damaso, Nicolao I. confirmante. 271
De Restituendo pulsos ante iudicium, quid Isidorus in prologo sue collectionis scripserit, & quod testimonium pro antiquitate huius decreti dicat. 270
Restituendi pulsos, ante iudicium decretum quomodo sit vetus, et ex naturali equitate effectum. 269
De Restituendo pulso ante iudicium quid Cyrillus ad Romanum scripserit. 270
Resurrectione domini quomodo manifestius declarabāt miracula, que in nomine Iesu fiebāt, quasi si manifeste apparuisset oibus post resurrectionem. 552

c ij Ritus

INDEX

<i>Ritus sacramentorum nostrorum quomodo demones conati sint imitari.</i>	216	<i>sto prædixit, tanquam præcursores eius anticipant.</i>	342
<i>Abbato non ieiunare in ecclesiis Orientis defendit August. in epist. ad Cassulanum contra Urbicum, & Tertullianus in apologetico.</i>	83	<i>Ad Sacrificij institutionem ac traditionem conseruandam quomodo canon Apostolorum 3. pertineat.</i>	114. 115
<i>Sabbato non ieiunare quare ab Apostolis traditum est ecclesiis Orientis.</i>	83	<i>Ad Sacrificium digne faciendum & participandum vniuersa disciplina ecclesiastica, & monita, atque instituta apostolica, & canonum constitutio refertur.</i>	119
<i>Sabbato cur in Oriente non ieiunetur, causam falsam attulit Theorianus.</i>	83	<i>Ad Sacrificij mystici ritum, & cultum qui canones Apostolorum pertineant.</i>	128. 129
<i>Sacerdotes noui testamenti quomodo non sint successores Christi sacerdotis secundum ordinem Melchisedec, vt obiciunt heretici.</i>	356	<i>De Sacrificio cum differit Paulus in epistola ad Heb. quomodo distinxerit oblatum ab oblatione, siue sacrificatum ab immolatione: & modum oblationis ab oblatione, & quomodo ex ignoracione harum distinctionum ortus sit error hereticorum.</i>	355
<i>Sacerdotes Gentilium Clemens nõ vocat reges quia non erant digni eo nomine, sed reges id est non sacerdotes vno verbo a se facti.</i>	288	<i>Sacrificium, & sacerdotium quæ fuit causa vt Lutherani in epistola ad Hebræos tolli putarent.</i>	354
<i>Sacerdotum ministerio quæ beneficia a deo tribuantur.</i>	480	<i>De Sacrificio vno quid propositum fuerit Paulo docere in epistola ad Hebræ. auctore etiam Damasceno.</i>	354. 355
<i>Sacerdotium externum & visibile qui in nouo testamento negant, quomodo consequens sit, vt negent sacerdotium vetus, exemplar fuisse.</i>	352	<i>Sacrificium verum, & reale, externum esse in ecclesia, quomodo ex loco epistolæ Pauli ad Hebræos necessario, & euidenter demonstratur.</i>	105
<i>Sacerdotij Christi quomodo sacerdotes noui testamenti non possint esse successores, quia sunt ministri tantum.</i>	352	<i>Sacrificium externum, & verum esse in ecclesia quomodo ex proprijs verbis Apostoli elicitur.</i>	357
<i>Sacerdotium ministeriale quomodo necesse sit secundum scripturam aliud esse præter sacerdotium spirituale commune omnium.</i>	352	<i>Sæculares causas in ecclesia iudicandi quæ ratio, & modus sit, quare in verbo causa.</i>	302. 303.
<i>Sacerdotium spirituale ex baptismo quomodo sit perfectius veteris sacerdotio spirituali ex circuncisione.</i>	352	<i>Sanctificationis creatura per verbum & orationem quæ sit virtus, & quomodo qui eam negant, scripturam Pauli negent.</i>	274
<i>Sacerdotij sui quomodo Christus sit non minister tantum, sed minister & dominus, sacerdotes vero noui testamenti eiusdem sacerdotij ministri tantum.</i>	352	<i>Sanctorum vita cælestis quæ sit, & quid agunt sancti, ex S. Athanasio.</i>	520
<i>Sacerdotium externum & visibile ex ordinatione qui negant, quomodo consequens sit, ut scripturam Moïsis & Pauli negent.</i>	351. 352	<i>Sanctus, qui ὁσῖος Græce dicitur, quid a iusto differat, Photio Constantinopolitano auctore.</i>	3
<i>Sacerdotium quomodo aliud sit a ministerio sacerdotij, quod Lutherani non distinguunt.</i>	351. 352.	<i>Satisfactio cum pœnitentia Dauid, & cum pœnitentia Niniuitarum, & cum pœnitentia Adæ.</i>	367
<i>Sacerdotium quanto sit regno excellentius, & quid ad munus regis, & quid ad sacerdotis pertineat.</i>	481	<i>Satisfactio cum pœnitentia, ab Apostolis sancita, & constitutio de ea a Clemente Romano scripta.</i>	368
<i>Sacerdotium spirituale commune omnium quomodo non possit esse imago illius veteris, quod erat umbra.</i>	352	<i>Satisfactio Christi pro nobis quomodo intelligenda sit.</i>	368. 369
<i>Sacramentorum ritus quomodo demones conati sint aliquando imitari.</i>	216	<i>Satisfactio cum pœnitentia quomodo ostendatur inter fructus illos pœnitentiæ Corinthiorum propter incestum illum.</i>	366. 367
<i>Sacrificium fieri super altare, & offerri pro uiuis & pie mortuis quomodo ex institutione domini, quæ in euangelio scripta est, necessario concludatur.</i>	107. 108	<i>Satisfactio quod ad pœnitentiam peccatorum interiorem adiungenda sit, quibus locis scriptura probetur.</i>	365. 366. 367. 368
<i>Sacrificium externum, & verum cum Lutherani negant, quomodo quod Dan. de Antichri</i>			Satisfa-

INDEX

<i>Satisfactio cum pœnitentia quomodo in Corinthio illo incesto ostensa sit.</i>	369	<i>dictum sit, alterum non sit.</i>	28
<i>Satisfactionem qui cum pœnitentia tradunt nõ esse miscendam, quomodo legem nature, & legem gratiæ vitient.</i>	368	<i>Successores Apostolorum qui sint primi, secundi, & tertij.</i>	287
<i>Satisfactionis verbum in scriptura ostenditur contra Lutherum, qui id negat.</i>	366	<i>Superintendentis uerbu alioqui sordidū cur nouis hereticis placeat & episcopi displiceat.</i>	142
<i>Satisfactio cum pœnitentia quomodo ostendatur in ijs, qui ad Ioannem Baptistam ueniebant.</i>	367	<i>Symbolo Niceni conc. nihil nouum statutum esse. quomodo patres Synodi uerbis suis significauerint, ex Athan.</i>	241
<i>Scripturæ consuetudo transeundi a nomine proprio ad translatum.</i>	160	<i>Synodica epistola Petri Patriarchæ Constantin. ad Leonem 9. pro confirmatione fidei, & ordinationis.</i>	154
<i>Scripturas interpretari quomodo Apostolica constitutio præcipiat.</i>	275	<i>Synodica epistola Sophronij Hierosolymitani ad Honorium Pontificem pro confirmatione fidei, & ordinationis suæ.</i>	150. 151
<i>Scripturas recte interpretandi quas regulas Andronicus tradiderit.</i>	275	<i>Synodica Nicephori Patriarchæ ad Leonem 3. pro fidei, & ordinationis suæ confirmatione.</i>	152
<i>Scripturæ sanctæ unde recta intelligentia petenda sit, diuine a Clemēte notatum & a Magd. in epistola eius dissimulatum.</i>	315	<i>De Synodica epistola Proterij Patriarchæ Alexandrini ad Leonem primum pro confirmatione fidei, & ordinationis suæ testatur idem Leo.</i>	153
<i>Scripturæ sensum aliquem ex deo esse, quomodo probandum sit.</i>	370	<i>De Synodo Antiochena Apostolorum testimonium Innoc. I.</i>	112
<i>Scripturas quare Lutherani non possint recte interpretari.</i>	274. 275	<i>Temporis obseruationem ad lectionem Act. Apost. in ecclesia post pascha quomodo defendat Chrysostomus.</i>	524. 525
<i>Scripturæ, siue sermonis spiritus qua regula optima secundum Apostolos, Ioannem, & Paulum probetur, utrum ex deo sit.</i>	314. 315	<i>Temporum obseruatio ad lectionem scripturarum pro ratione mysteriorum, & utilitatis fidelium, & ordinis ecclesiastici.</i>	522. 523. 524. 525.
<i>Scripturas recte interpretandi regulam esse per necessariam, non discedere a sensu Apostolicæ traditionis.</i>	133	<i>Testamentum vetus, et nouum quid differant, obseruatio locorum Augustini.</i>	353
<i>Ad Scripturæ interpretationem qui testes veri sensus admittere nolunt, idem uolunt esse iudices, & testes, quod Iudæorum fuit in morte Christi.</i>	135	<i>Testamentum nouum quomodo Aug. probauit contra Faustum scriptum esse ab Apostolis, & non esse corruptum, sic nos epistolas Pontificum Apostolicorum ab ipsis scriptas esse, & in corruptas probamus.</i>	549. 550
<i>Scripturæ locus, quando difficilis est ad intelligendum, a quibus deprauari possit, & soleat.</i>	103	<i>Testes ad dirimendam controuersiam, qui repudiant, naturæ, scripturæ, & omnium ecclesiarum consuetudini eos repugnare.</i>	325
<i>In Scripturæ sanctæ tractatione quæ sint quæ Lutherani magistri negligant.</i>	413	<i>Testis a Magdeburgensibus contra epistolas Pontificum Apostolorum vnus tantum, & quis ille, & qualis.</i>	540
<i>Scripturæ spiritus quomodo inquirendus sit, ne discordia in scripturis reperiatur.</i>	389	<i>Testes qui sint, veras esse Pontificum Apostolicorum epistolas.</i>	547. 548. 549. 550. 551. 552
<i>Scripta etiam nobilium scriptorum quomodo aliquando non ita longinquo tempore obsolescant, & quæ huius rei exempla memoret Varro.</i>	533	<i>Theophilus Casareæ in Palestina quomodo non potuerit esse is Theophilus, ad quem Victor Pont. Rom. scripsit super celebratione Paschæ.</i>	296
<i>Scelta multæ in Mosaica hierarchia quomodo ex falsa interpretatione scripturarum, relicta traditione cathedræ Moïsis, ortæ fuerint.</i>	348	<i>Theophilus Alexandrinus ad quem Victor scripsit, quomodo necesse est, fuerit episcopus Alexandria Asiaticæ, & non Alexandria Africana.</i>	296
<i>Sceltas nonas qui introducunt, seductores a beato Ioanne uocantur.</i>	314	<i>Tonsura quo uerba appelletur in ecclesiis Orientalis, & quomodo nomen cum theoria de manu</i>	c ij nus
<i>Similitudo styli, argumenti, & materiæ dogmaticæ, & paræneticæ quanta sit in epistolis Apostolorum.</i>	136		
<i>Spes piua quæ sit & dicatur secundum scripturam.</i>	398		
<i>Spondendi duo genera, quorum alterum inter</i>			

INDEX

- nus impositione conueniat. 531
- Tonsura clericorum in summo capitis in modum sphaerae quae sit ratio naturae, & scriptura conueniens. 527
- Tonsura quomodo sit index impositionis manus id quae Synodus Nicena secunda significasse videatur. 527.528
- Tonsura capitis quam multiplex ratio ab alijs allata sit, & inter tam multas communes omnium fidelium quae sit propria clericorum ratio, & de beati Petri tonsura. 532
- Tonsuram clericorum quomodo ratione consuetudinis omnium ecclesiarum defendere Tertullianus docuerit, simili argumento, ut aliam consuetudinem defendit. 528.529
- Tonsura traditio quomodo sit traditio hominum non secundum elementa mundi, sed secundum Christum, & qui sint testes esse ex Apostolica traditione natam. 530.531
- Traditionem de constituendis presbyteris per ciuitates necesse esse, ut sine scripto Paulus Tiro reliquerit. 202
- Traditionem nihilominus esse seruandam, si causa, & ratio eius ignoretur, quam si non ignoretur. 531
- Traditionum Apostolicarum unum genus tantum nouisse Dionysium Areopagitam, id est, diuinum, non autem humanum.
- Traditiones, cum Lutherani negant, quos locos scripturae negent. 421
- Traditiones sine scripto quas nunc etiam Lutherani seruent. 273
- Traditiones hominum alias esse secundum elementa mundi, alias secundum Christum. 530
- Traditiones de gradibus episcoporum qui negant, in quas repugnantias incidant. 200
- Traditiones sine scripto qui negant, negare verbum dei scriptum. 200
- Traditionis regula in Mosaica hierarchia ad scripturas recte interpretandas. 347
- Traditiones partim ex precepto susceptae, partim ex voluntate. 82
- Traditiones hominum quae sint, quomodo, & ubi docuit dominus. 348
- Traditionis maiorum quanta vis sit ad legitimam interpretationem legum, quomodo Moyses, & Apostoli perfecte per spiritum dei, Gentiles verumque cunctae duce natura cognouerunt. 349
- Traditiones Apostolicas sine scripto qui non tenent quomodo verbis Pauli conuincantur cecidisse. 462
- Traditiones sine scripto qui negarint, non esse primos Lutheranos, & quid de traditionibus Cyrillus in homilia Paschali 8. scripserit. 201
- Traditiones Paulum sine scripto reliquisse qui negant, quomodo eos sensus communis, & natura redarguat mendacij. 200.201
- Traditiones quasdam sine scripto ipsi etiam Lutherani, qui traditiones negant, tenent. 403.404.
- Traditiones. Apostolorum omnes esse diuinas. 5
- Traditiones canonum Apostolorum sine scripto sancitas cur necesse fuit litteris postea mandari. 38
- Traditiones ecclesiae cum scripturis consentire. 201
- Transfigurationis personae quae exempla sint in scriptura. 185
- Transfigurare in personam Iacobi iam mortui, ea quae Clemens de doctrina Petri ad omnes episcopos pertinente scribit, quae causa suaserint. 184.185.186
- Transubstantiatio in Eucharistia quomodo contra haereticos demonstratur. 208.209
- V**aniloquia profana quae, & qualia sint, & quare in ecclesia nostra non tradantur. 337
- Vasa sacra tangi a foeminis sacratis, & incensum ferri ad altare cur Magdeburgenses uelint, & quod a Pontifice Sothere prohibitum sit, reprehendant. 464.465.
- Vasa sacra templi Mosaici sanctiora putant haeretici, quam ecclesiae nostrae. 271
- Vasa sacra ne a laicis tangerent, quod Euaristus decreto sanxit, quomodo defendatur aduersus haereticos huius decreti accusatores. 271.272.
- Vasa sacra cum laicus tangit, cur populus aliquando pro eo puniatur. 463
- Vasis sacris quomodo plus honoris debuisse regem Babylonis existimant Magd. quam Euaristum Pontificem sanctiss. 272
- De Vasis ad ministerium ecclesiae dedicatis religiose tractandis, & non profane. 441
- Vasa sacra ad profanos usus adhibere quam graue crimen sit, & cur excommunicatione dignum & unde constet. 20
- Vasis sacris in conuiuio utendis supplicium Balthasari regi Babylonis inflatum non metuunt Magd. in vasis ecclesiae nostrae sacris profanandis. 272
- Verba quaedam Graeca extrinsece sumpta a Clemente auctore alioqui elegantissimo in libris de const. Apost. 140
- Verbis plebeis, & sermone rudi qui auctores in studijs humanitatis alioqui eruditi delectati fuerint. 140
- Verbi logos significata omnia ab Eusebio notata. 475.476
- Verbis

INDEX

- Verbis ex consuetudine vulgi aliquando vsa est scriptura, & quibus. 144
- Propter verba quaedam, quae propter significata non admittunt haeretici, quomodo epistolae Pontificum negent. 139
- In Verbis scripturae utendis, sed eorum significatis non curandis quomodo faciant noui haeretici, quod quidam olim, in quos Athanasius scripsit. 138
- Verborum portenta, siue portentosas phrasas quae uocentur Magd. in epistolis Pontificum. 141
- Verbis secundum opinionem vulgi notioribus quibus & ubi vsa sit scriptura. 144
- In Verborum negligentia, & imperitia sermonis quomodo Apostolici Pontifices Apostolos in epistolis suis imitati sunt. 138
- Verba quaedam non ex veritate rei, sed ex consuetudine vulgi sumpsisse aliquando euangelistas, obseruasse Magnetem, & Photium. 145
- De Verbis beati Pauli horridis, & de sermone eius inculto quid a Chrysostomo, & Gregorio Nyss. notatum sit. 139
- Verba quaedam rudia & plebeia in epistolis Cypriani alioqui eloquentis. 138
- Unctionem mysticam olei non abiberi ad baptismum ab haereticis, quam bene cum eorum falso dogmate de sola fide conueniat. 210
- Unctionis sacrae, quae in baptismo fit, qui ex sanctis, & antiquis patribus meminerint, & de theoria, siue mystica interpretatione eius. 209.210.
- Unctionem sacram totius corporis, an partium in baptismo fieri, nihil refert. 211
- In Victoris Pontificis epist. quid Magd. accusent, ut eam negent, & quid eis responsum sit. 296.297.298.299
- Virgines deo dedicatas apud Cyprianum cum contra religionem uoti haeretici obijciunt, quid respondendum sit, & quid simile Gelasius de uidijs dixerit. 334
- Virtutem discere ubi scriptura precipiat. 4
- Virtutis uerae regula prudentia spiritualis, quae in scripturis uocari solet *γνώσις*. 4
- Vniuersalem Papam quare noluerit se appellari Greg. & tamen se esse vniuersalem significauerit. 239
- Vniuersalis ecclesia quemadmodum singulis episcopis commissa sit, nec id primatum Pontificis Rom. tollat. 173.174.175.176
- Voluntas boni operis quomodo non sit causa propriae, siue simpliciter, sed concausa more instrumenti. 362
- Voluntatis nostra proprius conatus duplex secundum gratiam, & secundum potentiam.
- Voluntas quomodo instrumentum liberum sit operans per motionem gratiae bonum secundum uirtutem propriam more instrumenti. 362
- Voluntatem non posse ex se eligere bonum, sed potius a deo ad id eligendum adduci, beatius esse, quam habere libertatem ad eligendum quod melius est, ex Philone. 361
- Voti de nihil possidendo fracti Ananias cum uxore reus, & quibus auctoribus. 455
- Uxorum communitatem ex rep. Platonis in epistolam Clementis insertam cur Magdeburgenses dissimularunt, quin reprehenderent. 451
- Uxorem Paulus an habuerit, & quomodo ex verbis eius constet non habuisse. 9
- In Zepherini epistola, quod haeretici reprehendunt tanquam falsum, Christum precepisse Apostolis ut 70. discipulos in adiumentum eligerent, quomodo intelligendum sit. 67
- In Zepherini epistolam quae alia crimina obijciuntur, & responsio ad illa. 69.70
- In Zepherini epistolam, quae ab haereticis obijciuntur partim tanquam non coherentia, partim tanquam falso conclusa, & responsio, ac defensio. 65.66
- Zepherini epistola locus ambiguus correctus ad exemplar uetustum bibliothecae uaticanae. 64
- Zepherini epistolarum quomodo nec Eusebius, nec Hieronymus neque Damasus meminerunt. 72
- In Zepherini epistola 2. canon Apostolorum 74 citatus, & de interpretatione 70. in ea, quomodo antiquitatem epistolae probet. 74
- In Zepherini epistola 1. sententiae illae 70. quas dicit ab Apostolis praefixas fuisse, quomodo ad numerum. 85. canonum Apostolorum redigantur. 75.76

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ
TVM VETERIS TVM NOVAE.

Gen. 19. ingressus (inquunt) es ut aduena, nunquid ut iudices? quomodo hunc locum Anacletus prudentissime ad prohibendum iudicia peregrina & externa accommodauerit, quod Magd. non intellexerunt. 171
Gen. 38. Quid tibi vis pro Arrabone dari? anulum tuum, & armilam, & baculum, quem manu tenes, &c. quæ sit in his allegoria ex Cyrillo. 514
Ex. 7. percussit aquam fluminis, quæ versa est in sanguinem, quid in mysterio significaret interprete Cyrillo. 272. 273
Ex. 25. vide omnia facito secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte, quomodo non solum Moysi sed David etiam idem de templo a Salomone edificando ostensum est. 217
Leu. 10. cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, explanatio, & collatio loci cum loco Osee interprete Cyrillo. 401. 402
Leu. 22. bouem, & ouem aure, & cauda amputatis voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solui non potest, quomodo sit secundum spiritum intelligendum. 460. 461
Num. 16. mouit deus suos, & sanctos suos adduxit ad se, & quos non elegit sibi, non adduxit ad se, quomodo tota potestas eligendi bonum videatur hic tribui deo, quia deus est proprie causa, ut illud eligamus. 361
Num. 19. omnis, qui tetigerit humane anime morticinum, & mortuus fuerit sine hac munda tione &c. quomodo hunc locum Paulus interpretatus sit ad resurrectionis fidem pertinere, & ad satisfaciendum pro debitis minutis mortuorum. 416. 417
Num. 30. aut se constrinxerit iuramento, pro quo est apud 70. præscribere sibi præscriptione, quomodo ad cultum dei sponte adhibitum pertineat. 474
Deut. 30. elige ergo uiam, ut uiuas, quare tota potestas eligendi bonum videatur hic tribui homini. 361
Deut. 30. prope est uerbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, quomodo Paulus de iustitia ex fide interpretatus sit hoc. 375
1. Reg. 7. hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu domini, quid in enigmate significaret hæc effusio aquæ, Cyrillo interprete. 272
3. Reg. 8. ut in æternum sit ibi nomen dei, quomodo hoc in templis christianorum manufactis necesse sit impleri. 224
1. Paral. 28. nec non & omnium, quæ fuerint in spiritu cum eo, quomodo hoc intelligendum sit de templo Salomonis ostenso in spiritu regi David. 217
Tobi. 4. cur præceperit filio ponere panem & uinum super sepulturam iusti. 415
Iob. 37. in manu omnis hominis signat, omnis homo infirmitatem suam, quomodo hoc Synodus Mileuitana de peccatis uenialibus interpretata est. 431
Iob. 42. & nomen tertia cornu, Amaltæ, quare sic uocata est una ex filiis fæminis Iob secundum. 70. 144
Psal. 13. dixit insipiens in corde suo, non est deus quid hic significet dicere. 400
Psal. 18. delicta quis intelligit? quomodo ueteres omnes de peccatis leuibus sunt interpretati. 432. 433
Psal. 18. quod si mei non dominata fuerint tum emundabor a delicto magno, quomodo hoc intelligendum sit. 434
Psal. 18. in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum, quomodo hanc prophetiam falsam esse faciant Lutherani. 331
Psal. 33. gustate, & uidete, quam bonus dominus, quidam ueteres legunt, quod Christus dominus. 148
Psal. 44. pro patribus tuis nati sunt tibi filij quomodo de Apostolis dictum esse Cyrillus interpretetur. 179
Psal. 49. qui ordinant testamentum eius super sacrificia, quomodo de ritu mystici sacrificij ab Apostolis tradito accipienda sunt. 119
Psal. 62. & Psal. 140. explanatio. 220. 221
Psal. 115. credidi propter quod locutus sum quomodo Apostolus interpretatus sit hoc. 376. 377.
Psal. 117. cur singulis diebus dominicis in ecclesia canitur. 517
Psal. 117. Hæc dies quam fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea, quare de resurrectione dictum sit. 517. 518
Psal. 118. uoluntaria oris mei beneplacita fac domine, iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ quomodo ad cultum dei uoluntariū hæc pertineant. 461
Psal. 98. Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius, quomodo hoc pertineat ad probandum maiores causas referendas esse ad Pontificem Rom. 328. 329
Psal.

INDEX

Psal. 132. Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in unum, quomodo hoc & quibus auctoribus ad uitam communem religiosorum pertineat. 454
Prou. 2. inclinabis cor tuum ad cognoscendam prudentiam, quid significet hic cor interprete Procopio Gazæo. 375. 376
Prou. 3. misericordiam, & fides sint tibi, &c. quomodo demonstratur hic, iustitiam esse ex fide cum charitate. 386
Prou. 16. cor hominis disponit uiam suam, quomodo hoc intelligendum sit. 359
Prou. 12. iustus annuntiabit fidem ostensam, locus collatus cum loco epist. Iaco. 2. 381
Prou. 19. a domino autem aptatur mulier uero, &c. quomodo hic locus pertineat ad sacramentum matrimonij. 513
Prou. 11. recta incedit iustus, quid hoc sit. 61
Prou. 26. sicut canis cum reuertitur ad suum ueritum, &c. quomodo de reuerso post confessionem secretam ad peccatum intelligendum sit. 427
Eccl. 6. siquid fuit, iam uocatum est ab eo nomen eius, quomodo intelligendum hoc sit. 148.
Eccl. 7. mortuo ne prohibeas gratiam, quomodo hic locus probet orandum esse pro pie mortuis. 417
Eccl. 32. in omni opere crede anime tuæ, quomodo pertineat ad illam sententiam Iacobi, suscipite in scriptum uerbum, quod potest saluare animas uostas. 395
Es. 6. ne forte uideant oculis, & auribus audiatur, & corde intelligant, & conuertantur, & saluem eos, quid sit corde intelligere. 384
Es. 7. nisi credideritis, non intelligetis, quomodo de fide cum dilectione necessario intelligendum sit. 384
Es. 8. dominum uirtutum ipsum sanctificate, quomodo intelligendum sit. 274
Es. 9. ardebit peccatum eorum, & erit populus quasi ab igne combustus homo, collatio huius loci cum loco Pauli de purgatorio. 412. 413
Es. 25. deuorauit mors praualens, & abstulit deus omnem lacrimam ab omni facie, quomodo intelligendum sit hoc. 215
Es. 49. exite, qui in uinculis, & qui in tenebris, reuelamini, quomodo ihs, qui erant in purgatorio ante aduentum Christi, hoc sit dictum. 409
Es. 25. Ungentur unguento, de chrismate confirmationis interprete Cyrillo Hierosoly. 213
Es. 61. Lætitia sempiterna super caput eorum, quomodo hoc ad sacerdotes noui testamenti, de quibus propheta in eo loco, pertineat. 532
Es. bibent uinum, bibent lætitiā, unguento ungentur, quomodo ratione connexi cogantur heretici concedere, prophetiam esse de sacramento Chrismatis. 214. 215
Es. 56. domus mea, domus orationis uocabitur cunctis populis, quomodo necessario hæc prophetia de loco sub sensum cadente ad orandum consecrato accipienda sit. 218. 219
Es. 54. sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iurauit, &c. quo pertineat hoc. 524
Es. 56. & filios aduenæ, qui adherent domino, ut colant eum &c. quomodo interprete Cyrillo hic locus probet Eucharistiam esse extra usum. 436
Es. 56. sumamus uinum, & impleamur ebrietate, quid hic significet ebrietas ex Greg. Nis. 436
Hier. 23. prophetias lingue, quomodo Paulus imitatus sit hic Hieremiam in epist. ad Cor. 294
Hier. 23. linguas suas assumentes qui sint nunc, & qui prophetias eicientes similes ihs, de quibus loquitur Hieremias. 104
Ex. 14. neq; filios, neq; filias suas liberabunt Noe, Daniel, & Iob cur istos tres nominarit, & quos filios Danielis dicat, qui secundum carnem nullos habuit. 430.
Exech. locus c. 18. & 33. de penitentia peccatorum collatus, & explicatus. 430
Ex. 34. quod eiectum erat, non reduxistis, satis docuit hoc loco propheta, ad pastores pertinere legibus gubernare, quæ penitentia essent, quæ sunt canones ecclesiastici, eycere. n. ex ecclesia pena est, quæ frequens est in legibus ecclesiasticis. 120
Dan. 7. & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & quæ sequitur, de ante Christo predicta quomodo aptissime in Lutheranos Antichristos conueniant. 341. 342
Ose. 4. peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas suas, explanatio loci ex com. Cyrilli. 401. 402
Ose. 4. & erit populus sicut sacerdos, cui contradicitur, quomodo Cyrillus interpretetur. 545. 546
Ose. 5. sicut naeca asilo percussa insanit Irael, &c. collatio interpretationis Hieronymi, & 70. & interpretatio loci citati. 543
Ose. 4. propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea in bestia agri & uolucres cæli, & pisces maris deficient. 545
Ose. 5. oppressit Ephraim aduersarium suum, &c. quam apte conueniat hic locus proposito epistola Alexandri, in qua citatur. 545
Ionæ. 3. ad huc quadraginta dies, triplex lectio apud ueteres & quomodo impleta fuerit minatio 21
Naum. 1. non uindicabit dominus bis in id ipsum, explicatur locus Cyrillo interprete 22.
Habac. 1. cum deuorauerit impius iustum & facies homines quasi pisces maris. 545

d Agg. 2

I N D E X

Agg. 2. interroga sacerdotes legem, si accipiat homo carnem sanctam & c. explanatio totius loci ex Theodoro Antiocheno. 223
 Agg. 2. magna erit gloria istius domus non minus plusquam primæ, explanatio huius loci totius ex Cyrill. 222
 Zach. 2. qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, interpretatio loci huius ex Cirilli commentariis in hunc prophetam. 318. 319
 Zach. 15. & erit in die illa dicit dominus, due partes peribunt, & c. collatio huius loci cum loco Pauli de purgatorio. 413
 Zach. 9. in sanguine testamenti tui, emisisti vitulos tuos de lacu, in quo non est aqua, conuertimini ad munitionem vineæ spei, quomodo de purgatorio ante aduentum Christi necessario hoc scriptum sit. 409
 Malach. 2. & particeps tua, & vxor fœderis tui & c. quō Cyrill. interpretatus sit hunc locū. 509
 Malach. 3. & dixistis, vanus est, qui seruit deo, quid hic significet, dicere. 400
 Malac. 3. sedebit cōstans, & emundans argentū, & colabit eos tanquā aurum & argentū, collatio huius loci cum illo Pauli 1. Cor. 3. 412
 2. Macc. 12. facta collatione, Iudas Maccabeus misit duodecim milia drachmas Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum & c. vnde hoc facere didicerit Iudas Macc. 416
 Matth. 3. esca autē eius erat locustæ, & mel Syluestre, quod genus locustæ ex Athanasio. 468
 Matth. 5. Qui dimiserit vxorē (excepta causa fornicationis) facit eā mœcham, qualis sit, & quam vim habeat, & quo pertineat hæc exceptio fornicationis, 490
 Matth. 5. non veni soluere legem, sed adimplere, quomodo S. Sixtus 3. interpretatus sit. 199
 Matth. 6. nisi superabundauerit iustitia vestra plusquam scribarum, & Phariseorum, quæ sit ista superabundantia iustitiæ ex epist. ad Tim. 1. c. 1. intelligi, 423.
 Matth. 13. cum autem creuisset herba, & fructū fecisset, tunc apparuerunt & zizania, quō discrimen verorū & falsorum dogmatū ostensum sit hic Photio Const. interprete. 445
 Matth. 15. Quare & vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram, nam deus dixit, honora patrem & c. quid hic docuerit dominus. 348
 Matth. 16. & porta inferi non praualebunt aduersus eam, quid significet hic porta inferi Eusebio auctore, & collatio cum illo, quod dictum est Abrahæ, & possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. 163
 Matth. 16. & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, quid significare voluerit, cum dixit meam, & collatio cum eo, quod dixit Abrahæ, vt sim Deus tuus, & seminis tui posteritate. 162
 Matth. 16. caro, & sanguis non reuelauit tibi, quomodo hoc interpretatus sit beatus Hier. in libro de circumcissione. 162
 Matth. 16. & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, quod illa coniunctio, & valeat hic, quia, & causa reddatur nominis, petro impositi, sicut reddita est causa nominis impositi Abrahæ. 161
 Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, qui auctores antiqui tum Greci, tum Latini interpretati sint, super hanc petram, id est, super Petrum, 163
 164. 165. 166. 167. 168.
 Matth. 18. videte, ne contemnatism vnum ex his pusillis & c. quid sit contemni hic & quomodo ex canone Apost. & epistola Anacleti intelligatur. 89
 Matth. 18. si peccauerit frater tuus, vade & c. explanatio huius loci ex Photij scholio. 303
 Matth. 18. quæcunq; ligaueris sup terrā & c. quō ex hac potestate primū beato Petro data sequatur ratione conexi ius appellandi eū. 329
 Matth. 10. Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, & qui recipit prophetam, & c. quomodo hoc ad festos dies sanctorum celebrandos pertineat. 519
 Matth. 17. quia lunaticus est, cur demoniacus appellatus si lunaticus, eū nihil i eo efficiat luna. 145
 Matth. 18. si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet eis a patre meo, de quibus duobus intelligendum sit auctores. Paciano. 406
 Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & c. quomodo hoc ad vitam communem religiosorum pertineat. 454
 Matth. 21. Domus mea Domus orationis vocabitur, quō necesse sit de loco sensibili ad orandū accipere, collata pphetia Esaiæ c. 56. 218. 219
 Matth. 25. unicuique autē dedit secundū propriam virtutē, quæ ista propria virtus sit. 359. 360
 Matth. 26. & impletum est, quod dictū est p Hieremiam prophetam, & acceperunt triginta argenteos, quomodo hoc in descriptionib. Hieremias citatis 2. Macc. c. 2. contineretur. 188
 Luc. 6. nō est discipulus sup magistrū, interpretatio loci huius ex synodo Rom. Siluestri pōt. 320
 Luc. 6. non est discipulus super magistrum, quomodo hic locus & quando prohibeat episcopos a laicis accusari. 309
 Luc. c. 10. Post hæc designauit dñs alios 72. discipulos, quid hic significet, designare, & quō apostoli elegerunt, quas hic dñs designauit. 68

I N D E X

Luc. 12. ignem veni mittere in terram & c. quomodo de euangelio accipiendum sit, & cur dicatur euangelium ignis. 230
 Luc. 12. Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus & c. quomodo necessario intelligenda sit hæc parabola de dispensatore ecclesiastico & non laico. 482. 483
 Luc. 12. seruus nesciens voluntatem domini, vapulabit paucis, quomodo intelligatur. 419
 Luc. 13. interpretatio parabole de arbore ficu. 20
 Luc. 22. ego oravi pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. quomodo orauerit, & impetrauerit, & quomodo ex ratione firmandi fratres in fide ducta sit ratio Petri & edificationis ecclesie super hanc Petram, quæ est Petrus. 149. 150
 Luc. 22. hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem, quomodo hinc eliciatur offerri pro viuis, & pro defunctis. 107. 108
 Luc. 22. Dico n. vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno dei, quomodo intelligendum sit de mystico pascha, & non de typico. 438. 439
 Ioan. 8. Abraham exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauisus est, quomodo de die resurrectionis intelligendum sit. 517. 518
 Ioan. 8. & eiecit ex templo ementes, & vendentes, quomodo, dominus hoc exemplo episcopos ab indignis accusari prohibuerit. 313
 Act. c. 1. ostende, quem elegeris ex his duobus, quomodo verbum eligendi hic accipiat. 67
 Act. 2. & apparuerunt eis dispersitæ lingue ignis, sedit que supra singulos illorum, quid hic significatum sit. 230
 Act. 2. agit penitentiam, & baptizetur vnus quisq; vestrum, quomodo hunc locum citent heretici ad probandum iustificationem sine operibus ex sola fide, & eodem ipso redarguatur falsum eorum dogma. 396
 Act. 4. nec enim est aliud nomen sub celo datū, in quo oporteat nos saluos fieri, quomodo hoc loco, quem heretici ad probandum iustificationem sine operibus pertinere volunt, redarguatur eorum falsum dogma. 397
 Act. 6. & elegerunt Stephanū, quō hoc loco verbum eligendi accipiat, vt laicis conueniat. 67
 Act. c. 8. nō est tibi pars neq; fors in sermone isto, quō intelligendū sit de excommunicatione. 35
 Act. 10. huic inquit Petrus, omnes prophete testimonium perhibent, quæ testimonia prophetarum recitauerit tunc Petrus, quæ Lucas prætermisit breuitatis causa, ex Clemente Rom. hoc scitur. 158
 Act. 10. huic omnes prophete testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in eum, quomodo non possit accipi istud credere de sola fide sine operibus, vt volunt heretici. 39
 Act. apost. c. 14. disputante autem illo de iustitia, & castitate, quod de iustitia speciali virtute, & de continentia in speciali, id est, carnis, sit intelligendū, & nullo modo de generali 3
 Act. 15. deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo quid hic significet, visitauit, & sumere nomini suo. 157
 Act. 15. tacuit autem omnis multitudo, quod istud silentium fuerit, & quomodo hoc significet acquiescente omnes sententiæ Petri tanquā in fide iam ab eo confirmatos 158
 Act. 15. Simon narrauit, verbum εὐαγγέλιον quo vsus est hic Lucas, quomodo declarat, plura in illa synodo Hierosolymitana Petrum dixisse, quam hic scripserit Lucas, illa scilicet dixisse, quæ Clementis libro 6. narrat, & cur a Luca prætermissa sint hic. 156. 157
 Act. 15. Simō narrauit, quō nō Simeon, vt Chrysostomus legit, sed Simon legendū sit. 156
 Act. 15. ab antiquis diebus deus in vobis eligit per os meum audire gentes euangelium, quō illud per os meum τὸ αὐθεντικὸν πετρῖ, id est, auctoritatē in omnes significauerit. 159
 Act. c. 15. abstinere a sanguine, & suffocato, quatenus necessarium esset, & a sanctis apostolis prohibitum, & qui sint auctores. 18. 3
 Act. 17. & accepta satisfactione a Iasone & ceteris, dimiserunt illos, quid hic satisfactio significet. 366
 Act. 20. propter quod vigilate memoria retinentes & c. quomodo Paulus Ephesos hic instruxerit aduersus hereticos, futuros, & curiosos illos Magicos. 445. 446
 Act. 20. festinabat, si fieri posset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis, quomodo ex hoc loco vniformis observatio Pache concludatur necessario. 521
 Rom. 2. ijs, qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt, vitam æternam, quomodo sit hic eadem sententia quæ in doctrina Petri epistole Clementis a Magd. reprehenditur. 393
 Rom. 2. natura, quæ legis sunt faciunt, quō accipiendū sit hic hoc verbum natura & quō clare dicat hic apostolus iustificari gentes ex operibus facientes naturaliter quæ legis sunt. 395
 Rom. 2: cum n. gentes, quæ legem non habent, natura, quæ legis sunt faciunt, quomodo hunc locum Philippus Melancthon heretice interpretatus sit & quid de eiusmodi gentium operibus recte Philon Indens scripserit. 424
 d ij Rom. 2.

INDEX

- Rom. 2. non n. auctores legis iustificabuntur, quos vocet Paulus hic auditores legis. 394
- Rom. 2. naturaliter ea quae legis sunt, faciunt, quomodo intelligendum sit, & de quo conatu voluntatis. 359. 360
- Rom. 3. omnes sunt peccatores, & egent gloria dei, quod egeant, ut sanentur, & ut sanificati, recte operentur. 172
- Rom. 5. arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus, quomodo hic locus sit ex numero eorum, de quibus dixit Petrus, esse quaedam difficulta intellectu in epistolis Pauli, & quomodo ipse Paul. sit eius loci interpret. 390. 391.
- Rom. 7. nam velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio, quomodo Ennodius Ticinensis interpretetur. 363
- Rom. 7. Quod n. operor, non intelligo, quomodo Methodius martyr interpretatus sit. 433
- Rom. 9. Israel sectando legem iustitiae, ad legem iustitiae non peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus legis, quid sit, quasi ex operibus legis. 391.
- Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, quomodo de fide cum operibus necessario, Paulo ipso interprete intelligendum sit. 375
- Rom. 10. ore autem fit confessio ad salutem, quomodo hoc etiam probet iustitiam ex fide cum operibus. 376
- Rom. 10. quae autem ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, loci Deuteronomij interpretatio ex Paulo. 375
- Rom. 10. fides ex auditu est, quid hic significet auditus secundum idioma scripturae, & quomodo intelligatur, interprete Theodoro Antiocheno. 394
- Rom. 11. dedit eis spiritum compunctionis, interpretatio ex Cyrillo, quis sit spiritus compunctionis. 264
- Rom. 11. si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia, quomodo hic locus ex eorum numero sit, de quibus affirmat Petrus, esse quaedam in epistolis Pauli difficulta intellectu, & quomodo ipse Paulus sit huius loci interpret. 390. 391
- Rom. 12. ut probetis, quae sit voluntas dei bona unde probatio ista petenda sit, ex c. 7. ad Rom. intelligi. 4
- Rom. 12. memorijs sanctorum communicantes, qui auctores sic legant, & quid sit memorijs sanctorum communicare, & quomodo utraq; lectio necessitatibus, siue memorijs sit alterius interpretatio. 415
- Rom. 13. non solum propter iram, sed propter conscientiam, quomodo ex hoc loco eliciatur, leges seculares obligare peccato eos, qui non obediunt eis. 486. 487
- Paul. Rom. c. 13. non n. sine causa gladium portat, de quibus potestatibus dicat, & quare. 195
- I. Cor. 2. in ostensione spiritus, & virtute, quomodo hic demonstratio propria scripturae contineatur, interprete Origene. 138
- I. Cor. 2. sapientiam loquimur inter perfectos quomodo de sacramento confirmationis intelligatur. 214
- I. Cor. 2. nos autem non spiritum huius mundi accipimus, sed spiritum, qui ex deo est, quomodo intelligatur, & quid sit comparare spiritua lia cum spiritualibus. 370
- I. Cor. 3. si quis superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, & c. explanatio totius loci, & demonstratio purgatorij ex eo. 410. 411. 412. 413.
- I. Cor. 3. uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit de igne duplici Geennae, & purgatorij, & de duplici genere peccatorum loqui Paulum hic quomodo ex proprietate sermonis, & verborum consequentia doceatur. 411. 412
- I. Cor. 4. mihi autem p. minimo est, ut a vobis iudicer, aut ab humano die, quid sit iudicari ab humano die collatis scripturis. 306. 307
- I. Cor. 5. si quis frater nominatus inter vos est fornicator, aut anarus & c. non esse hic positum catalogum omnium excommunicandorum contra haereticos. 17. 18.
- I. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, quomodo de Pascha mystico & incruentato intelligendum sit. 438.
- I. Cor. 6. secularia igitur negotia & c. quomodo ex hoc loco eliciatur secularis, siue laicij iurisdictionis potestatem in ecclesia esse. 304. 305
- I. Cor. 6. secularia igitur iudicia si habueritis & c. quomodo ex hoc loco Pauli decretum de iudicijs externis declinandis manarit. 235
- I. Cor. 6. contemptibiles, qui sunt inter vos, illos constituite, quare hoc Paulus constituerit, & collatio huius loci cum loco epistolae Clementis. 301
- I. Cor. 7. preterit n. figura huius mundi, quomodo hoc ad suadendum continentiam pertineat, ex libro Sixti de castitate. 514. 515
- I. Cor. 7. praeceptum non ego, sed dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere in nuptam, aut reconciliari viro suo, quomodo sententiam domini, & non verba citauerit. 494
- I. Cor. 7. si quis frater uxorem habet infidelem, & haec consentit habitare cum eo, non dimittat

INDEX

- illam, quomodo hoc sit praeceptum, & quibus auctoribus. 258
- I. Corinth. 7. porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniiciam, quid sit laqueum iniicere. 457
- I. Cor. 7. melius est enim nubere quam viri, quibus dictum sit, & quid significet. 333
- I. Cor. 7. non ego, sed dominus, & rursum, non dominus, sed ego, quae distinguere bis verbis apostolus voluerit. 5
- I. Cor. 7. Qui sine uxore est, sollicitus est, quae domini sunt, quomodo placeat deo & c. explanatio Sixti 3. in totum hunc locum. 505
- I. Cor. 7. de quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere de quibus interrogatus fuerit Paulus, & de quibus responderit, quomodo ex ipso Paulo, & ex antiquis auctoribus intelligatur. 495. 496
- I. Cor. 7. precio empti estis, nolite fieri serui hominum, interpretatio loci huius & collatio cum altero ex epistola Petri. 422
- I. Cor. 7. quod si discesserit, manere in nuptam, aut reconciliari viro, quomodo quod Marloratus Caluimianus minister dixit loqui Paulum hoc de discedentibus ob aliam causam, & non propter fornicationem, scripturis, ratione, & auctoritatibus redarguatur. 493
- I. Cor. 9. Qui in agone certat, ab omnibus se abstinet, quomodo unum ex illis omnibus sit etiam cubile propriae uxoris, & quomodo ad exempla illa pugilum continentium quae Plato memorat, respexisse videtur apostolus. 500
- Pauli locus I. Cor. c. 9. omnis, qui agone contendit, ab omnibus se abstinet, de qua abstinentia interpretandus sit. 4
- I. Cor. 9. locus de potestate mulierem sororem circumducendi explicatus proprietate verborum examinata. 8. & 9
- I. Cor. 11. ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi, quomodo hoc ad supplicium populi pertineat propter indigne communicantem. 463
- I. Corinth. 11. omnia secundum ordinem, & honeste fiant in vobis, quomodo in ecclesia sine legibus Ecclesiasticis fieri hoc non poterat, non magis quam in ciuitate sine legibus ciuilibus. 126
- I. Cor. 11. cetera cum venero disponam, quomodo hic de dispositionibus ecclesiasticis, quas canones vocant, significauerit. 114
- I. Cor. c. 11. ego enim accepi a domino, quod & tradidi vobis & c. quorsum pertinet hac domini institutio a Paulo repetita hic, & quomodo Canon. 2. Apostolorum huc pertineat. 106
- I. Cor. 11. si quis vult contentiosus esse, & c. quid significet verbum contentiosus, ex obseruatione Philonis. 229
- I. Cor. 12. nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in Spiritu S. quomodo intelligendum sit, S. Diadocho interprete. 400
- I. Cor. 14. omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant in vobis, quomodo hoc loco traditionem regularum ecclesiasticarum, quae canones vocantur, significauerit. 115
- I. Cor. 15. si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro mortuis? explicatio huius loci secundum scripturam, & veterum auctoritatem. 416. 417
- Paul. I. Cor. 15. cur Christus primitia dormientium. 193
- I. Corint. 16. Permanebo Ephesi usque, ad Pentecostem, quomodo hoc loco probetur vniformis obseruatio Pascha. 521
2. Cor. 1. qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris quomodo de sacramento confirmationis intelligatur. 214
2. Cor. 2. sufficit ei, qui huiusmodi est, obinungatio, quae fit a pluribus, quomodo de satisfactione ad penitentiam accedente accipiendum sit. 365. 366
2. Cor. 2. nam ego quod donavi, siquid donavi, cur dixerit, siquid donavi. 369
2. Cor. 7. ecce n. inquit, hoc ipsum secundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed & defensionem & c. quomodo fructus penitentiae hic comprehensum sint. 366. 267.
- Gal. 1. licet nos, aut angelus de caelo euangelizet vobis praeter quam quod euangelizauimus, quomodo hoc scripserit non prius quam euangelium cum Petro contulisset. 151
- Gal. 2. & contuli cum illis euangelium, quid de hac collatione Tertullianus, & Theodoretus, & Sophronius Hierosolymit. scripserint. 150
- Gal. 2. dexteras dederunt mihi, & Barnabae societatis, quae symbola concordiae, & consensionis hic significet. 155
- Gal. 2. Iacobus, Cephas, & Ioannes, quare hoc loco vocatus est a Paulo Petrus Cephas. 150
- Gal. 5. sed fides, quae per dilectionem operatur, quomodo ex virtute verbi Graeci, quod interpretatur vertit operatur passivae, demonstratur, charitatem esse formam fidei, sine qua necesse sit esse mortuam fidem, ut corpus sine anima. 332
- Paul. Eph. 1. in quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, quomodo de chrismate siue de sacramento confirmationis intelligendum sit. 214.
- Eph. 3. gentes esse haeredes & concorporales in Christo

INDEX

- Christo propter sacram Eucharistia communione interpretate Cyrillo dictum esse. 106
- Eph. 5. sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia, quomodo hunc locum Greg. Naz. & Methodius martyris interpretati sint. 510. 511
- Ephes. 5. nolite inebriari vino, in quo est luxuria, quomodo ad hunc locum pertineat, quod de abstinendo a vino adolescentibus prohibet Marcus Anachoreta. 335
- Philipp. 4. de cetero fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, &c. quomodo sit hoc loco comprehensa generaliter materia constitutionum Apostolicarum, quas Clemens descripsit. 118
- Philipp. 3. Verum tamen ad quod prouenimus, ut idem sapiamus, in eadem regula permanamus. 61
- Coloss. 1. cur Christus primogenitus ex mortuis. 193
- Coloss. 2. videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, quales sint huiusmodi traditiones hominum per philosophiam. 529. 530
- Coloss. 2. locus ipse de delectu ciborum quem ad modum Luteranos redarguat, & consuetudinem catholicorum defendat. 12
- Coloss. 2. nemo vos iudicet in cibo & potu, quomodo hic locus cibos discernere secundum litteram, & Iudaice, prohibeat, non autem discernere secundum spiritum. 112
- Coloss. 3. nemo vos seducat volens in humilitate, & religione angelorum &c. ex interpretatione veterum auctorum. 470. 471. 472. 473. 474.
- Coloss. 3. que sunt rationem quidem habentia sapientie in religione &c. quomodo apostolus complexus est hic omnia, que abstinentiam ciborum, & delectum commendat. 472
- Coloss. 3. que sunt rationem quidem habentia sapientie &c. quomodo virtute, & consequentia verborum Pauli coarguantur heretici, qui hunc locum ad damnandum delectum ciborum pertinere dixerunt. 475
- Coloss. 5. in humilitate ad non parcendum corpori, non in honore aliquo quomodo hac pertineant ad approbandum cultum, & religionem abstinentie ciborum voluntarie. 474
2. Thess. 2. tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem siue per epistolam nostram, quomodo hec sint, qualia Plato vocat νομιμα ἀγγραφα, id est, instituta sine scripto. 119
2. Thess. c. 2. rogamus autem vos fratres, & que sequuntur, quomodo in Luteranos quadrent. 339. 340. 341. 342. 343. 344
2. Thess. 2. nam mysterium iniquitatis iam operatur, quod istud mysterium sit. 341
1. Thess. 4. ut sciat unusquisque vas suum continere in sanctificatione &c. locus collatus cum loco ad Heb. 13. honorabile connubium, & explanatus. 501. 502
1. Tim. 1. finis precepti est charitas, quomodo hic locus probet fidem solam imperfectam esse, ac proinde non posse iustificare. 397
1. Tim. 1. lex est iniustus posita, quomodo hunc locum Philippus Melancthon ad locum epistolae ad Rom. de gentibus illis, natura, quae legis sunt, facientibus, peruerse pertinere existimauit. 424. 425
1. Tim. 1. Lex non est posita iustis, de qua lege intelligendum sit. 422. 423
1. Tim. 1. charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, que sit fides ficta, quamuis vera fides sit. 398
1. Tim. 1. superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione, quomodo ex hoc loco demonstratur, gratiam domini nostri negare eos, qui per solam fidem iustificari tradunt. 385. 386
1. Tim. 2. obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus, quomodo in omnibus hominibus pietati mortui comprehensum sit secundum consuetudinem scripturae. 409. 410
1. Tim. 3. qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, quid hic significet bonum opus, ex Isidoro Pelusiota. 318
1. Tim. 3. & mulieres similiter pudicas, quomodo de vxoribus episcoporum, & presbyterorum, ac diaconorum hoc Apostolus dixerit. 497. 498.
1. Tim. c. 3. hec tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire cito, ut scias interim &c. quomodo hoc loco, significauerit de legibus ecclesiasticis tradendis, cum presens esset. 114
1. Tim. 4. quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione, quid sit percipere cum gratiarum actione cibos. 466. 467
1. Tim. 4. sanctificatur. n. creatura per verbum & orationem, quid significet ibi oratio, graece εὐχὰς ex Theodoro, & Athanasio. 274
1. Tim. 4. spiritus manifeste dicit, quod nouissimis temporibus discedent quidam a fide &c. quomodo in Luteranos conueniat hac prophetia, & quomodo demonstratur, ipsos esse qui a fide discesserunt, & non nos. 330. 331
1. Tim. 4. abstinere a cibis, quomodo, & qua ratione ad doctrinam Demoniurum hoc pertineat. 112
1. Tim. 4. promissionem habens vitae, quae nunc est, & futurae, quomodo vtriusque vitae per gloriam

INDEX

- riam in caelo, & per gratiam in terra coniuncta sit nexu inseparabili promissio. 343
1. Tim. 4. nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est &c. ex sancti Maximi & sancti Nili interpretatione. 470. 471
1. Tim. 4. inceptas, & aniles fabulas deuita, quae sint istae fabulae. 469. 470
1. Tim. 4. prohibentium nubere, de Manichaeis, & Marcionistis prophetatum esse. 334
1. Tim. 5. ut haec custodias siue prauidicio, quod hic significet sine prauidicio ex Cirillo. 280
1. Tim. 5. utero modico vino propter stomachum quomodo ad castigandam carnem illa a vino abstinentia pertinet. 335
1. Tim. 5. seniore ne increpaueris, sed obsecra ut patrem, quomodo intelligendum sit. 320
1. Tim. 5. habentes damnationem, quia primam fidem negauerunt, quomodo non de fide baptisimi sed de fide promissionis omnino intelligendum hoc sit contra hereticos & explanatio crudelissima Chrysostomi in hunc locum. 503
1. Tim. 5. damnationem habentes, quia primam fidem negauerunt, locus explanatus in synodo Carth. 4. & cum constitutione apostolica collatus. 333
2. Tim. 2. solcite cura te ipsum probabile exhibere deo &c. recte tractantem verbum veritatis. 61
2. Tim. 2. profana autem vaniloquia deuita, quid sit vaniloquium, & quae exempla eius. 337
2. Tim. 2. recte tractantem verbum veritatis, recte tractandi verbum veritatis que regula sit ab apostolo tradita in epist. 2. ad Tim. 337
2. Tim. 2. que a me audisti per multos testes, quae sint, que sic audiuntur, id est, per multos testes. 370
2. Tim. c. 3. tu autem permane in istis, quae didicisti & credita sunt tibi, sciens, a quo didiceris, quomodo hac instructio hereticos coarguat. 446
- Ad Tit. 1. locus de vnica vxoris viro multorum collatione explicatus. 6
- Tit. 1. increpa eos dure, ut sani sint in fide, que ista sit fidei inualetudo. 377. 378
- Tit. 1. sicut ego disposui tibi, necesse esse ut dispositiones sine scripto significauerit, quae sint traditiones. 202
- ad Tit. 1. locus explicatus, oportere episcopum esse hospitalem, benignum, iustum, sanctum, continentem. 2
- Tit. 1. Reliqui te Crete, ut ea quae desunt, corrigas, quo pertineat hic locus secundum proprietatem verborum. 529
- Tit. c. 1. reliqui te Crete, ut ea quae desunt, corrigas, quid hic significet επιδιορθω, 96
- Tit. 2. senes ut sint pudici, graues, quam pudicitiam requirat hic a senibus Paul. 497
- Tit. 1. ut constitutas presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores presbyteros per maiores ciuitates: minores, vero per minores, & quomodo sic esse intelligendum, ipsa dispositio, ac constitutio ecclesiarum Cretenisium, quae ab ipsis usque Apostolorum temporibus usque in hodiernum diem durat, doceat. 202. 203
- Hebr. 6. terra saepe super se venientem bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a deo, quando hoc contingat, & quomodo intelligatur. 428
- Hebr. 8. talem habemus pontificem, qui constituit in caelo sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit deus, & non homo, quomodo sancta, & tabernaculum verum vocauerit Paulus carnem Christi. 355
- Hebr. 10. ut appareat nunc vultui dei pro nobis, ad quid se offerat nunc Christus pro nobis in caelo, & per ministros in ecclesia. 371
- Hebr. 9. ipsa autem caelestia melioribus hostijs, de quibus hostijs necesse sit intelligere in nouo testamento, de quo loquitur Apostolus. 355
- Hebr. 10. voluntarie peccantibus iam non relinquitur hostia pro peccatis, quomodo hoc necessario accipiendum sit de sacrificio reali, & externo mystico. 105
- Hebr. 10. quod si se subtraxerit, non placebit anime meae, de qua subtractione loquitur. 378
- Hebr. 10. accedamus cum vero corde, & plenitudine fidei, vnde existat ista plenitudo fidei. 403
- Hebr. 10. Voluntarie peccantibus iam non relinquitur hostia pro peccatis, qui sint isti voluntarie peccantes, & quomodo de hostia externa vera necesse sit accipere. 356. 357
- Hebr. c. 10. vna enim oblatione consumauit in aeternum sanctificatos, quid faciendum sit, ut veram interpretationem hic locus accipiat. 370
- Hebr. 11. arbitrans, quia & a mortuis suscitare potens est deus, vnde eum & in parabola accepit. 517. 518.
- Hebr. 11. ante translationem testimonium habuit placuisse deo, Enoch scilicet, quod istud testimonium fuerit. 374
- Hebr. 11. sine fide impossibile est placere deo, quomodo necessario intelligendum sit hoc de fide cum operibus. 374
- Hebr. 13. Honorabile connubium in omnibus quam absurde, & repugnanter hunc locum Marloratus Caluianus interpretetur & quomodo interpretandus sit. 504. 505
- Hebr. 13. Honorabile connubium in omnibus quomodo locus 1. Thess. 4. ut sciat unusquisque suum &c. interpretes sit loci huius ad Heb. 501
- Hebr. 13. habemus altare de quo edere non licet, quomodo ex ratione uerbi Graeci, quo hic usus

I N D E X

- vsus est Apost. demonstratur, sacrificium fieri super altare. 107
- Heb. 13. Honorabile connubium, & thorus immaculatus in omnibus, quibus hoc dictum sit, quomodo ex causis dictorum, & circumstantijs personarum intelligatur. 498. 499
- Heb. 13. mementote prepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum &c. quomodo ad cultum dierum festorum pertineat hic locus. 519
- Iacob. 2. ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi fidem meam ex operibus, quomodo imitatus sit Salomonem in prou. 381
- Iacob. 1. Suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras, de quo verbo insito, siue ratione insita intelligendum sit hoc. 395
1. Petr. 1. in virtute dei custodimini per fidem in salutem, quomodo de fide viuam necessario intelligendum sit, contra hereticos, qui hunc locum obijciunt. 397
1. Petr. regenerati in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi, quae sit spes viuam. 398
1. Petr. 1. custodiri nos in salutem per fidem, quomodo beatus Petrus intelligi voluerit, ex epistola Iudae intelligi. 388. 389
1. Petr. 2. quam bonus dominus, quomodo quidam veteres legunt, quod Christus dominus. 148
1. Petr. 2. quasi liberi, & non quasi uelamen habentes malitiae libertatem, sed sicut serui dei, interpretatio, & collatio huius loci cum altero ex epist. Pauli. 422
1. Petr. 2. vos autem genus electum, regale sacerdotium, quomodo si haec auctoritas secundum Lutheranos sacerdotium externum tollit in nouo testamento, necesse sit, ut tollat quoque in vetere. 354
1. Petr. 3. viri similiter cobabitates secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impatientes honorem, &c. explanatio loci huius & collatio cum locis Pauli ad Thess. & ad Heb. 502
1. Petr. c. 3. & ijs, qui in carcere erant, spiritibus veniens predicauit, qui increduli aliquando fuerant. quo ex hoc loco cum altero ex eadem epist. c. 4. demonstratur, purgatorium esse. 408
- Petr. 4. propter hoc & mortuis euangelizatum est, ut iudicetur quidem secundum homines, viuatur autem secundum deum in spiritu, quomodo ex hoc loco demonstratur, esse purgatorium. 408
2. Petr. c. 1. vos autem curam omnem subinferentes ministrare in fide virtutem, in virtute &c. quomodo ex hoc loco clarissime demonstratur, ut fides aliquid valeat, debere esse substructam dilectioni. 395. 396
2. Petri 1. locus explicatus, ministrare in fide virtutem: in virtute scientiam, in scientia abstinere. 9
2. Petr. 1. vos ante omnem curam subinferen-
- tes, superministrare in fide virtutem &c. quomodo hinc demonstratur, posse esse fidem solam sine charitate, quod heretici negant. 379
2. Petr. 1. dabo operam frequenter habere vos post obitum meum, ut horum omnium memoriam faciatis, quomodo intelligendum sit. 191
2. Petr. 2. contingit illis illud veri prouerbij, canis reuersus ad suum vomitum, explanatio loci & collatio cum doctrina eiusdem Petri de confessione in epistola Clementis. 426
2. Petr. 2. dominationem contemnunt, quod esset illorum heresis illa fortasse quae fuit Iudae Galilaei. 421
2. Petr. 2. & cum, qui emit eos, negant &c. quomodo hoc in Lutheranos conueniat. 343
2. Petr. 3. in quibus sunt quaedam difficulta intellectu, quae indocti & instabiles deprauant, quomodo duobus verbis admonuit hic Petrus quid esset faciendum in difficultibus, & obscuris locis Pauli recte intelligendis. 132. 133
- Ioan. 1. c. 2. & vos unctioem, quam accepistis ab eo, in vobis maneat, de Chrismate, siue de sacramento confirmationis Cyrillo Hierosolymitano auctore. 213
1. Ioann. 1. fidelis est & iustus, ut remittat peccata nostra, quomodo ad euangelium, & ad Exech. respexerit Ioan. in hoc loco. 430. 431
1. Ioan. 1. si confiteamur peccata nostra &c. collatio huius loci cum doctrina Petri de confessione secreta, & in specie, in epistola Clementis & explanatio eiusdem loci. 428. 429
1. Ioan. 2. & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, quomodo intelligendum sit. 213
1. Ioan. 2. ex nobis exierunt, quomodo hoc in Lutheranos conueniat. 341
1. Ioan. 3. maior est enim deus corde nostro, & nouit omnia quomodo hic admoneamur, & si nobis nihil conscius sumus, manus tamen esse iudicium dei, iudicio conscientiae nostrae, idcirco semper metuendum esse. 369
1. Ioan. 4. probate, si spiritus ex deo sunt, quomodo intelligendum sit de sensu scripturarum. 370
1. Ioan. 4. qui non diligit, non nouit deum, quomodo intelligendum sit. 380
1. Ioan. 4. probate, si spiritus ex deo sunt, de quo spiritu accipiendum sit, & quae sit optima regula ad probandum hoc. 314. 315
- Apoc. 2. age penitentiam, & prima opera fac, quae sint illa prima opera, & quid mouere can delabrum. 310
- Apoc. 14. scribe, beati mortui, qui in domino moriuntur, quia amodo, dicet spiritus, ut requiescant a laboribus suis. explicatio huius loci, & quomodo illud, amodo, non possit significare statim. 404. 405

F I N I S.

C O M M E N T A R I A
I N O S E A M P R O P H E T A M,
E X V E T E R V M P A T R V M S C R I P T I S,
qui Prophetas omnes ad Christum referunt, iuxta illud Domini, Quae sunt in Psalmis & Prophetis scripta de me,

Authore Leone Castro, ingenuarum artium et Sacrosanctae Theologiae magistro in insigni academia Salmanticensi, et Theologorum collegij in eadem academia Decano, Canonico interprete scripturae in sancta ecclesia Vallisoleana.

C V M P R I V I L E G I O

S A L M A N T I C A E

Excudebant haeredes Matthiae Gastij.

Anno M. D. LXXXVI.

UNIVERSITATIS

EL REY.

OR quanto por parte de vos el Maestro León de Castro Canonigo de la Santa Yglesia colegial de la Villa de Valladolid, nos fue hecha relación que vos auades compuesto seys libros en que se contenian vnos comentarios sobre doze Prophetas de los menores, Amos, Micheas, Sofonias, Ageo, Joel, Abdias, Oseas, Zacharias, Malaquias, Ionas, Abacuc, Nahum. Suplicandonos os concediessemos licencia para los poder imprimir y preuilegio por el tiempo que fuessemos seruido, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias que la pragmatica por nos hecha sobre la impresion de los libros dispone fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, e nos touimos lo por bien, y por la presente por os hazer bien y merced os damos licencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros siguientes que corran y sequenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula: vos o la persona que vuestro poder ouiere podays imprimir y vender los dichos libros que de fuso se haze menciō, y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impresor de estos nuestros Reynos que vos nombraredes para que por esta vez los pueda imprimir con que despues de impresos antes que se vendan los traygais al nuestro consejo juntamente con los dichos originales que en el se vieron que van rubricados y firmados al cabo, de Pedro ca para del Marmol nuestro Scriuano de camara de los que en el nuestro consejo residen para que se corrixan con ellos y se os tase el precio que por cada volumen ouieredes de hauer, y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no los pueda imprimir ni vender sopena que el que los imprimiere o vendiere aya perdido y pierda todos y qualesquier libros moldes y aparejos que de los dichos libros tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez que lo sentenciare y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare y la otra tercia parte para nuestra camara, y mandamos a los del nuestro consejo, Presidentes y Oydores de las nuestras audiencias Alcaldes y Alguaziles de la nuestra casa, corte, y chancillerias y a todos los Corrigidores asistente Governadores Alcaldes mayores y ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las Ciudades Villas y Lugares de los nuestros Reynos y Señorios, anti a los que ahora son como a los que seran de aqui adelante que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula, y merced que assi vos hazemos y contra el tenor y forma della ni de lo en ella contenido no vayan ni passen ni consientan yr ni passar por alguna manera sopena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara, fecha en Madrid a quatro dias del mes de Agosto: de mil y quinientos y ochenta y tres años, va enmendado, con los, vala.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

LEGI attentius Magistri Leonis Castro In Oseam
vatem scholia ubique sanctorum patrum sic auctorita
te contexta, ut omnes per unum loquuti videantur: In
quibus quidem tantum abest ut quippiam offenderim fi
dei dogmatibus dissonum ut passim innumera occurre
rint qua et Christi servatoris nostri mysteria plane ostendant, & ortho
doxam veritatem mire propugnent, Obeamque rem dignissima iudica
ni qua in communem fidelium & Theologica schola utilitatem emul
gentur. Compluti in nostro Collegio Diuo Patri Bernardo sacro, quarto
Nonas Iulias. 1583.

F. Franciscus Suarez Rector
Collegij S. Bernardi.

Pedro Capata del Marmol.

PRAEFATIO IN DVODE CIM PROPHETAS MINORES.

OPERÆ pretium futurum sum arbitra
tus, Lector optime, si in ipso limine ho
rum commentariorum in duodecim mi
nores Prophetas præfigerem, quo confi
lio hoc opus sim ingressus, quas merces
hi commentarij habeant venales, ut ab
ipso limine, si merces non placeant, læ
tus abeas nihil nobis offensus, qui te
nostræ tenuitatis admonuerimus, aut lætus & hilaris ad nos di
uertas, & nostra ames. Res nota est Hebræos, & nostrorum plæ
rosque viros grauisimos & sanctissimos, duodecim hos mino
res Prophetas de captiuitate decem tribuum & de Babylonica
captiuitate interpretari, alios vero eosque patres vetustissimos &
Christi temporibus proximos ad Christi tēpora referre, eosque de
Christo Domino & Christi mysterijs explanare: D. Hier. aliosque
viros sanctissimos & doctissimos medios inter vtrosque versari,
nunc huc videri, nunc illuc propendere, quo id fecerint cōsilio,
alibi nos fusius diximus. In principio hærebā dubitans quam in
sisterem viā, quos authores deligerem quos sequerer potissimū,
si placere plarisque mea scripta vellē. Mihi ipsi dixi tacitus, In siluā
ne ligna feras insanus. Satis superque commentariorū est in duo
decim Prophetas, qui Assyriaca & Babylonica crepēt arma, qui
partes illas agant, & nostra tempestate vix quisquam in lucē pro
dit horum prophetarū scholiastes, quin referat arma Babyloni
ca & Assyriaca, Rabinorum scripta referat, quidam veterum pa
trum ne meminerint quidem. Hæc mihi cū animo meo versan
ti, venit in mentem sapientū cōsiliū esse, ut naturam nostram
scripturi intueamur, eam sequamur, ea nobis in rebus omnibus
dux vitæ sit, ne hilaris & lætus tristem & seueram induat perso
nam scripturus, aut contra tristis & seuerus hilarem & lætum vi
rū agere conetur, suos mores scripturus induat, in proprijs splē
deat armis, qui legenti aut audienti placere velit, oportet. Dulce

mihī est super mel & fauum quamuis peccatis cooperto innum-
meris de Christo aliquid meditari aut scribere, eius mentio dici
non potest quanta suauitate meum titillet animū. Siquid scrip-
turus sum quod meū animum omni iucunditate perfundat, vt
inde in lucem proferam quod philochristis sit gratum, Christū,
in scripturis interpretari est necesse. Adde quod hæc pars quantū
ad recentes scriptores pertinet nostris temporibus penè dixe-
rim deserta est, & inculta: illa prima plurimorū vestigijs est detri-
ta. Nos ergo Christū Dominum loquamur & Christi mysteria,
ea ex veterū patrū scriptis erura legentiū oculis repræsentemus,
vt saltē nostri homines sciāt, quid de prophetis scriptis senserit
illa nunquam satis pro merito laudata vetustas, vt quādo sæuif-
simo incēdio barbarorū immanissimorū ignis bibliothecas cele-
berrimas & locupletissimas absumpsit, reliquias illius tanti incē-
dij colligamus, velut gemmas pretiosissimas, vnde iactura ali-
qua ex parte videatur posse refarciri. Illud etiā ad hoc opus me
impulit volentem, quod hæc veterum interpretatio, quam erue-
re paro ex vetustis antiquorum scriptis, mihī quam verissima ef-
se videtur, idq; argumentis insolubilibus quantum ipse mēte &
animo consequi possum. Primum est illud, quod hi minores pro-
phetæ perquam raro a veteribus citantur, quoties tamē citentur
aut explanentur ab antiquis, temporibus Christi proximis quasi
vno consilio & vno consensu ab omnibus de Christo Domino,
& de Christi mysterijs citentur, & narrentur. Quod argumētū
mihī omnium maximū esse videtur, Quis enim credat, nisi sit im-
pius, primos illos patres in interpretandis prophetis scriptis er-
raste omnes simul, eum sit res confessa doctores sacros authore
D. Paulo ab Spiritu sancto esse datos Ecclesiæ sanctæ, & accepisse
se interpretationem scripturæ ab Apostolis, quibus Dominus
aperuit sensum scripturæ, & super quos, vt nos docet Dionysius
Areopagita, Spiritus sanctus descendit in linguis igneis visibili-
ter, vt certum haberemus quid quid nos docerent Apostoli ab
Spiritu sancto esse. Atqui quæcumque Apostoli ex his duode-
cim prophetis citat, de Christo Domino citat. Si nihil amplius di-
cerem, arbitrarer me argumentum taxuisse, quod resolvere ex

parte

parte diuersa nemo posset, nisi vellet esse impius. Aliud accipe,
omnes veteres patres proximi temporibus Christi prophetas
minores ita de Christi mysterijs interpretantur, vt singuli singu-
los versiculos de Christo Domino explanent, & ita explanant
singuli singulos versus Græci & Latini temporibus & locis dis-
iunctissimi, vt singuli singulis dicant quæ dicunt congruenter,
singula singulis respondeant, vt non a singulis sed ab vno quo-
dam illa omnia scripta esse videantur; adeo concordant omnia,
& sibi mutuo respondent cuncta, si sub vno aspectu ponas vni-
uersa. Casus & fortuna, vt docet Aristoteles, de his quæ raro fiūt
dici solet: de his quæ semper & eodem modo, intellectus est, nul-
lum apud Aristotelem & Platonem axioma philosophicum re-
ceptum magis, si decies aut vicies sanctorum patrum interpre-
tationes sibi mutuo responderent, non posset dici casus nec for-
tuna; respondent sibi semper sanctorum antiquissimorum inter-
pretationes Græcæ & Latinæ, longo interuallo temporum & lo-
corum inter se distractæ, vt nemo possit inficiari ab intellectu,
id est ab Spiritu sancto illas interpretationes esse profectas.
Nam in hoc ita esset, qui possent singulas explicare particulas
locis & temporibus longe summoti vt inter se congruerēt om-
nes, & singuli singula dicerent alijs consequenter, nec vlla in re
inter se discrepant, quantum ad prophetiæ spectat argumen-
tum. Canon præterea scripturæ interpretandæ is est, cuius sæ-
pe fecimus mentionem, vt quoties locus scripturæ ab Apосто-
lo aut ab Euangelista fuerit explanatus, antecedentia & con-
sequentia eodem referantur, si id commode fieri possit, ex his
duodecim prophetis quædam ab Apostolis & Euangelistis ci-
tantur ea non pauca quæ semper ab Apostolis ad Christum re-
feruntur, quibus sanctorū patrum hæc interpretatio videtur ma-
xime consentanea, & quibus si interpreteris hos duodecim pro-
phetas de captiuitate decē tribuū aut de captiuitate Babylonica
aut vix, aut nullo modo cohæreāt antecedentia & consequentia, vt
impius Iudæus dicere possit de locis citatis ab Apostolis & Euā-
gelistis: *ἀδὲν πρὸς ἑ πρὸς*. i. nihil aduersum; q; argumētū tantū viriū ha-
bet,

bet, vt id effringere possit nemo, si modo fidelis sit. Agè, illud postremum parum ne habet ponderis? quod trecentis annis ante Domini aduentum hos duodecim Prophetas; velut quidam antiquissimi scholiastæ, Lxx viri de Christi mysterijs interpretantur, qui in flatu Spiritus sancti id fecisse à sanctis patribus perhibentur: quod alibi à nobis dictum est fu sius, si liquere cœperit, ergo Lxx tribus sæculis ante Domini aduentum hos prophetas de Domino interpretari, vt plane apparebit, haud dubium quin ad Christum hi duodecim Prophetæ sint referendi.

